Universidad de Concepción
Biblioteca

TOSTATI
OPERA OMNIA

IN MATTHÆ
7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 4
Plúteo 3

32,5

Universidad de Deusto
Biblioteca

ALPHONSI TOSTATI HISPANI.

EPISCOPI ABVLENSIS,

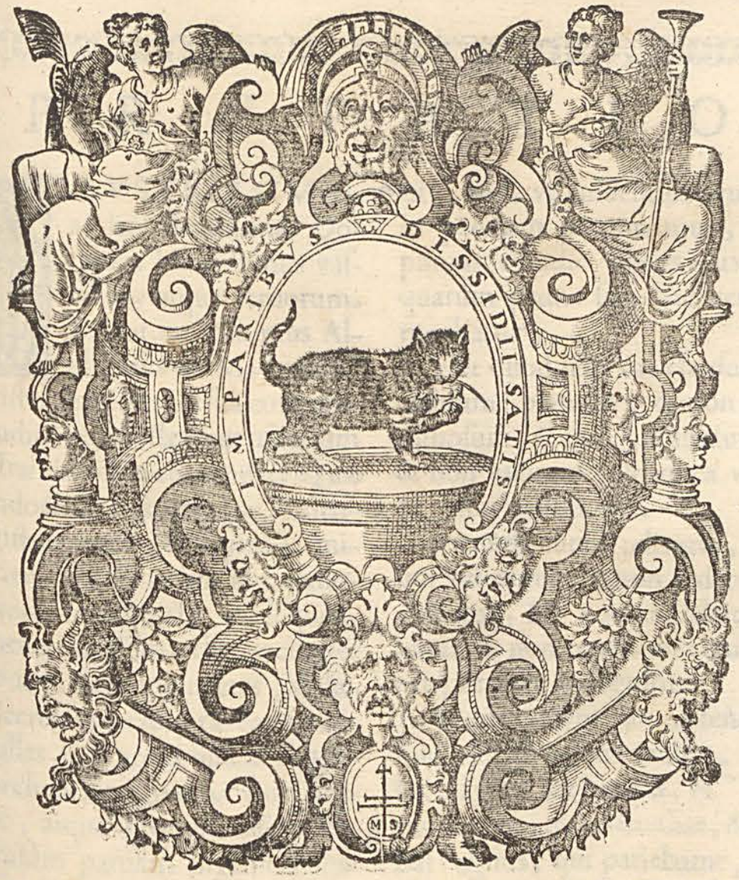
PHILOSOPHI, THEOLOGI,
Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

PARADOXA QVINQVE:

Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum
Hispaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS, M D XCVI.

Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ALPHONSI TOSTATI

Episcopi Abulensis

PARADOXA.

AD MARIAM REGINAM CASTELLÆ, &c.

PRÆFATIO.

ILLVSTRISSIMA, ac Eccellentissima Domina; Humillimus vassallus, atque seruorum vestrorum minimus Alphonsus de Madrigal in artibus magister, se ipsum, & sua cum omni promptitudine post vestrarum manuum osculum vestræ altitudini cõmendat. Quæ mihi licèt indocto, inexpertoque studenti inter magistros ætate, & sapientia minimo, deficienti altissimarum speculationum in separatissimis theorijs, in eloquentia rudi, carenti floridis, rhetoricisque exornationibus, pridem iniunxeras, vt super aliquas secretas metaphoras earum eliciendo medullas interpretis officio fungerer, omni excluſa repugnantia cum omni deuotione, atque promptitudine seruiendi secundùm paruam ingenioli mei tributam à spiritu dispertitorem ensuram, omni operis difficultate postposita inchoaui. Sed, vt euidentius, quod volumus, in patulum proponamus, dictas metaphoras exordio operis duxi inserendas, quarum prima sub hac verborum serie notabatur.

Fuit quoddam vas clausum, & non clausum: paruum, & non paruum: luminosum, & non luminosum: vacuum, & non vacuum. Præterea vas mundum, & non mundum.

Secunda autem talis erat, fuit vnus leo, qui videbatur, & non videbatur: qui audiebatur, & non audiebatur: qui tenebatur, & non tenebatur: qui cognoscebatur, & erat incognitus.

Tertiæ autem earum tenor hic erat: fuit quidam agnus tonsus, & non tonsus: agnus verberatus, & non verberatus: agnus, qui clamabat, & non clamabat: agnus, qui patiebatur, & non patiebatur: agnus, qui mortuus est, & non mortuus est.

Quarta autem metaphora in his verbis F expressa erat: fuit positus serpens, qui iacuit, & non iacuit: qui mouebatur, & non mouebatur: qui audiebat, & non audiebat: qui vidit, & nunquam vidit.

Quintam verò in hac serie verba expresserant: fuit aquila, quæ volauit, & non volauit: venit ad locum, à quo nunquam recessit: quæ quieuit, & non quieuit: quæ renouabatur, & nunquam renouabatur: quæ gaudebat, & non gau- G debat: quæ honorabatur, & non honorabatur.

De triplici Scriptura Sacra.
Cap. I.

IN PRINCIPIO autem harum metaphorarum continebatur, has à Deo verbotenus fuisse prolatas: iuxta quod solerti studio attendendum est, Sacrarum Scripturarum continentiam peruagantes antiquos doctores eas tripharium discussisse. H Primam autem differentium partitionum canonicam vocauere, quàm quælibet orthodoxorum turba, tanquam solidissimas continentem veritates omni scrupulo mentis excluso recipere obligatur sub pœna in hæresim incidendi. Secundam verò partitionem hagiographam appellarunt, quod nomen ex origine Græca in Latinum idioma translatum Sanctas designat Scripturas: Agios enim sanctum est, graphia autem scripturam cognominat, in quibus cœleberrima moralia documenta veritatesque historicæ continentur, auctores tamen ipsarum à nobis communiter ignorantur: qua in re non parem canonicam auctoritatem sortitæ sunt. In tertia autem partitione scripta apocrypha collocarunt, quorum sensum an solida veritate subsistat, vel opposita falsitate deliret, apud orthodoxorum Ecclesiam ignoratur. Quapropter inter eos auctoritate omnimodà prorsus carent, & eadem facilitate contemnuntur, qua recipiuntur. De hac scripturarum tripharia partitione disputat Hieronymus in multis locis prologorum Bibliæ, præcipuè in prologo, quem vulgato nomine, tanquam caput, siue Galeam omnium scripturarum Galeatum vocauit, qui quatuor libris Regum apponitur, & incipit: Viginti duas literas: vbi totius Bibliæ tripharian efficit partitionem, exemplariter describendo quot sub qualibet harum partium volumina includantur. Præassumpta verò proposito applicando, necessariò K dicendum erit propositas metaphoras, siue locutiones transumptas sub aliqua harum trium differentium partitionum locari non posse: sub his quippè tribus partibus diuidentibus solos Sacræ Scripturæ Libros, qui in volumine Bibliæ continentur supputari manifestum est, quorum singulis solertissima indagine per minutas particulas inquisitis, metaphoras præassumptas in nullius eorum continentia sub hac verborum serie contineri cuilibet discurrenti patet.

De cuiusdam generis scripturarum sectione.
Cap. II.

ALIVD autem scripturarum genus est inter noui ac veteris testamenti volumina non contentum, quod tripharian in canonicis distributionibus diuisum est: primas autem authenticas vocauere, quarum sententiæ ab omnibus legentibus, tanquam solidissimæ approbantur, in quibus omnia catholicorum doctorum scripta locari necesse est. Quæ Gelasius Papa auctoritate sedis Apostolicæ robur obtinere confirmat in quadam Epistola Decretali, & habetur in Decretis distinctione quintadecima, capitulo, Sancta Romana Ecclesia. Secunda huius generis partitio damnatorum scriptorum titulum sortita est, sub qua omnes prohibitæ artes dæmonibus auctoribus inuentæ, & vsui hominum traditæ includuntur, quarum finis interitus, & illaqueatio miserabilium animarum, alligando, atque assentire inducendo quibusdam erroribus superstitionibus nullam virtutis naturalis efficatiam continentibus, per quasdam immundas abhominabilesque cœremonias; hæ autem nœcromanticæ sunt aliæque coniunctę his; neque traditiones. In hac etiam proculdubio parte omnia ab hæreticis auctoribus scripta confecta reponuntur, quæ cùm auctoribus suis ab orthodoxorum Ecclesia condemnantur, sicut habetur extra in Decretalium volume titulo de Hæreticis. capitulo, fraternitatis. Hos autem omnes Hæreticos, & eorum damnatos errores describit Isidorus Etymologiarum libro octauo, capitulo quinto: habentur quoque in Decretis vigesimoquarto, quæstione tertia, in capitulo, quidam autem: hos autem Hęreticos vetus Ecclesia vsque ad Isidori sęculum habuit: quosdam autem successores posterior contulit ætas, quorum nomina, & errores à multis conscripta sunt: alia quoque plurimorum auctorum Conciliorumque scriptura auctoritate Ecclesiastica condemnata sunt, quia Catholicæ assertioni non modicum obuiant, de quibus identidem in Decretis distinctione quintadecima, capitulo, Sancta Romana. Huius autem generis tertia partitio scriptorum apochryphorum nomen assumpsit: hæ autem, vt supra dictum extitit, auctoritatis dubiæ sunt, cùm de earum sententia, an verum falsumuè contineat, apud nos nullatenus constet.

Quo tempore Hęreticorum sectę Christianam pietatem oppugnarint. Apocryphæ scripturæ.

Sub qua parte præsentes metaphoræ contineantur.
Cap. III.

INTENTIONI autem nostræ prædicta applicantes circa metaphoras præassumptas dubitatio suboritur, sub qua huius tripharię partitionis parte nomen accipere mereantur. Circa quod duplex dubitatio subapparet: prima de earum sententia, an authentica sit, an apocrypha, vel damnata. Secunda inquisitio de auctore est, & non immerito, ab auctore quippè scripta constantiam obtinent, si quam habent, & si auctor de hæresi damnatus esset, scripta quoque de hæresi notarentur, aut saltem eorum dubia, atque de hęresi esset suspecta auctoritas, nec quidquam firmitudinis obtinerēt ex auctoris merito infirmanda, sic habetur in volumine Decretalium in titulo de Hæreticis, in capitulo, fraternitatis. Primæ autem dubitationi, quæ de harum scripturarum sententiæ qualitate orta est respondere conuenit, præfatas metaphoras locutiones inter secundę partis huius partitionis tripharię scripta non debere vllatenus contineri, quàm damnata nominauimus, quod euidenti argumentatione concluditur. Illa namque iuris Canonici

Quæ sint scripturæ damnatæ.

nici firma sententia scripta damnata dicuntur, quæ A auctores Hæreticos habuere, aut assertiones quaslibet, vel cœremoniales continent obseruationes directè, aut indirectè positioni, aut cœremonijs catholicis obuiantes: hoc autem de præpositis metaphoricis locutionibus affirmari non valet, non autem constat earum auctorem de hæresi ab Ecclesia condemnatum. Item earum sententiam non cōstat alicui Sacræ Scripturæ testimonio repugnare. Item scripturarum nulla auctentica, aut damnata dici potest, nisi cùm quatenus sententiam firmissimè, aut veram, aut omnimodè falsam esse constat catholicæ positioni, aut conformem, aut aliquatenus discordantem, quod in præfatis transumptis locutionibus applicari non potest: nam cum aliquam literam secundùm metaphoram exponi oporter, sensus eius est parabolicus, & in hoc est generalis regula inter omnes Sacræ Scripturæ doctores, quòd talia verba nunquam, aut signant, aut exponi debent secundùm id, quod in cortice præfigurant. Quàm ob rem in verbis illis veritas, aut falsitas inueniri non valet: nam earum sensus non est secundùm id, quod videtur: sed earum veritas, aut falsitas reperitur in expositione ipsorum, quòd hęc verba à vestra regia celsitudine mihi humillimo seruulorum vestrorum directa sensum parabolicum faciant, ex eorum tenore euidentissimè liquet: non enim in sensu historico, vel literali vllatenus intelligi valent. Sic namque intellecta eorum signatum impossibile erat, absurditas quoque magna, & imperitia esset talia proferendo. Liquet ergo proposita verba in suo formali tenore vllam, aut falsitatem, aut veritatem continere non posse, donec exponantur. Et si eorum expositio à veritate catholica in vllo pęnitus non delirat omni abiecta ambiguitate liquebit proposita fore vera firmissima constante sententia, sin autem ab orthodoxorum tramite vllatenus delirauerint, ea pari modo falsitatem continere manifesta ratione constabit. Et quia istæ figuratæ locutiones possunt recipere solum sensum conformem omni catholicæ positioni, & possunt recipere contrarium obuiantem catholicis affectionibus. Et quia secundùm regulam iuris res potius debent interpretari, quòd valeant, quàm quòd pereant, exponendæ sunt tales parabolicæ locutiones in sensu sano conformi orthodoxorum catholicæ positioni, hoc modo figuratæ locutiones hæ firma veritate constabunt, nec poterūt inter secundæ partitionis scripta, quæ damnata appellātur collocari. Speculandum autem restat sub qua aliarum duarum partium scripturarum collocentur, scilicet, an inter apochryphorum, an authenticorum genus. Cui inquisitioni respondeti non inconuenienter potest, prædictas metaphoricas locutiones inter authenticas scripturas collocari debere. Illæ namque solùm scripturæ apocryphæ nominantur, de quarum veritate apud nos cōstantia nulla habetur. Et quoniam hæ figuratæ locutiones expositæ in sensu, in quo exponi debent, sicut infra in prosecutione liquidius apparebit, omni orthodoxorum catholicæ positioni concordant, necessaria concluditur illatione inter autenthicarum partem locari debere.

Scripturæ à Deo procedens est verissima. Cap. V.

HAE enim tropicæ locutiones prout in cędula à regia altitudine mihi destinata continerinotum erat verbo oris Domini prolatæ ferebantur, cuius si apud nos fidelia testimonia haberentur, tantam sortirentur auctoritatem quantam quælibet scriptura totius Sacri Canonis noui, ac veteris testamenti, cùm omnes vtriusque Canonis Scripturæ Spiritu Sancto agente dictatæ sint, qui est veritas indeficiens, & omni B tempore æqualis sine aliqua extranea peregrinarum impressionum mutatione: omnia autem, quæ à Deo auctore procedunt, quantum ad auctorem suum æquiualentiam sortiuntur, vt tamen eas ore Domini prolatas dicamus, quamuis in libro, à quo ipsæ extractæ fuerint, sic fore asseratur, non est aliquod solidum fulcimentum. Qua in re sicut culpa caret eas ore domini prolatas fore suspicari: ita ab omni criminis labe prorsus alienum est, eas ore domini non fuisse reuelatas, aut proditas asseuerare. Ex omnibus ergo superius disputatis in modum aphorismatis, siue corollarij inducitur, has figurales locutiones quantum ad sententiam suam locari inter authenticas scripturas, eas verò diuino sermone fuisse prolatas, prorsus apoC cryphum est.

Hæ propositiones conueniens Paradoxæ dicuntur.
Cap. VI.

EX præcedentibus narrationibus quantum ad istū punctum, tanquam procœmialiter concludentes illi speculationi accedamus, in qua de occultis harum tropicarum locutionū veritatibus inquiretur, in quo tanquam in alijs disciplinis solent petitiones, atque suppositiones apponi: ex quibus cœtera fulciuntur, teste Aristotele in principio primi Posteriorum, ita hic tanquam pro euidentissima hypothesi supponamus vnam harum figuratarum locutionum commu D nem proprietatem, scilicet, has esse admirabiles propositiones dignę nomine, aut titulo Paradoxorum. Eas autem admirabiles esse sic manifestatur: illę namque propositiones admirabiles sunt, quarum veritates sunt duræ, & inquisitione difficillimæ, ac difficulter à falsitate separabiles propter magnam ad falsitatem habere affinitatem, nihilque, aut parum à falsitate distare videri: huius autem sunt hæ tropicæ transumptiones, quia illę propositiones, quæ inter se aliquam oppositionis legem habent, sic secundùm regulam dialecticam se respiciunt, quòd si vna est falsa, reliqua est vera, vel quasi, & quia verò inter omnes has figuratas propositiones oppositio est, & non quædam seu parua, sed maxima earum contradictio, scilicet, de qua Aristoteles in primo Posteriorum Analeticorum, & in libro Perihermenias primo, de interpretatione nominato dicit, quòd contradictio est oppositio, in qua secundùm se nihil est medium: si ergo vna contradictoriarum propositionum est vera, reliqua est falsa, & est regula conuertibilis, scilicet, si vna est falsa, alteram veram esse sit necessarium. Est & vlterius contradictoriarum lex, quòd altera est affirmatiua, altera verò negatiua, quod euidenter in his figuratis apparet locutionibus, sicut in prima metaphora continetur, scilicet: Vas clausum, & non clausum: luminosum, & non luminosum: paruum, & non paruum. Conformiter de cœteris figuratis propositionibus. Cùm autem has propositiones dialecticas le-

Scripturæ accipit firmitatem ab auctore.
Cap. IIII.

SECVNDA autem in hoc ordine speculatio est de harum figurarum auctore: scriptura namque cuiuscunque conditionis sit, firmitudinem, aut infirmitatem ex auctoris consequetur conditione hac forma, quòd quotiens constiterit aliquod scripturæ genus ab aliquo hæretico, aut hæresiarcha confectum,

Universidad de Deusto Biblioteca

ges prosequendo liqueat esse contradictoriè oppositas, alteram quoque necessariò falsam existere, reliquam autem veram, per speculatiuum discursum reperire omnes illas veras, atque catholicas videtur esse admirabile.

Concluditur de superius dictis assignans quibus competant hæ figuratæ locutiones. Cap. VII.

SECVNDA pars proprietatis harum propositionum est, eas debere rationabiliter Paradoxas nominari: sicut enim Tullianæ propositiones in libro quodam Paradoxorum nominantur, quia admirabiles propositiones sunt: quæ, qa inquisitione altissimę sunt, in fide vulgarium hominum minimè capiūtur, sicut illud primum Paradoxō. Honestum est, hoc solum bonum esse. Et sicut tertium Paradoxon. s. Parua, inquit, culpa, vt magna est. Et sic de cęteris Paradoxi, namque illorum difficilem continet intellectum ſm vulgarium opinionem, oēs tñ hęc scientificis probationibus credibilia cuilibet, & persuasibilia efficiebantur. Sic enim Tullius declarat in prologo Paradoxorum. Habent se aūt conformiter hæ figuratæ locutiones: quia cū contradictoriæ sunt saltem in cortice literali, cuilibet eas inspicienti prima facie impossibiles videbuntur, præcipuè vulgaribus viris, quorum ingenia in altam speculationem rarissimè extollūtur. Postea verò competenter expositæ omnibus, & singulis verissimæ, atque solidissimę videbunt in confor mitate sensus ad omnem catholicam positionem. Ita autem, vt qui his quinque figuratis propositionibus congruentem titulum aut nomen imponere laborauerit, in libelli formam eas quinque figuratas Paradoxas propositiones appellabit. Sciendum autem eas qq; numero esse, ſm q formantur quinque tropicæ, aut attributales locutiones: vna autem, quæ inter cęteras prior est, Beatæ virgini competit. Quattuor aūt sequentes Redemptori nostro Christo Ieſu competere dignoscuntur, sicut in prosecutiua expositione earundem euidentius apparebit.

Expositio primæ metaphorę de Virgine Domina nostra. Cap. VIII.

ANTE cęteras verò prima est. Fuit vnum vas clausum, & non clausum: paruum, & nō parum: luminosum, & non luminosum: vacuum, & non vacuum: insuper mundum, & non mundum. Hanc autem cęteris priorem de virgine Domina nostra exponi debere ex eis patet, quæ sequuntur. Debent namque omnes metapho. locutiones de personis illis aut rebus exponi, quibus propriè totius metaphoræ partes singulæ applicātur: & quia in hac prima metapho. sic est, q eius aliquę partes alicui seu alicuibus rebus, vel personis applicari possent, omnes autem nequaquam: virgini tamen Dominæ nostræ omnes conueniunt, sicut in prædictæ figuræ expositione continebitur, necessaria concluditur illatione de ipsa, & non de aliqua alia persona exponi debere. In huius metapho. propositionis exordio continetur. Fuit vnum vas clausum, & nō clausū: in quo Dña nra Maria vasis recipit cognomentū, hoc aūt non in sensu literali, sed in metaphorica locutione, quod apud oratores transumptio, aut metaphora appellatur. Et hoc est quotiēscunque de aliqua re sermonem facere cupientes, non eam suo nomine, aut suis proprietatibus adnotamus, extraneæ rei nomen cum proprietatibus adiungentes: hoc autem non indifferenter, & vt cuilibet indistinctè libuerit, faciendum est, vt cuiuscunque rei nomen alteri rei, cui voluerimus apponamus: sed solùm alicui rei nomen alterius apponimus, quæ aliquam conditionem conformem ei rei, de qua loquimur sortita est: aliàs autem facientes non metapho. aut tropos siue figuratas, vel attributales locutiones conficimus: sed publicissimè deuiantes, errores nimios, & sententiarum obscuram intricationē causauerimus. Sic enim Arist. noster in libris Physicorū vulgariter dictis libri de naturali inquisitione inquit; omnes transferentes, secundùm aliquam similitudinem transferunt: quasi si hominem leonem, aut porcum appellemus, necesse est aliquā conuenientiam in proprietatibus assignare inter hominem, aut leonem, aut porcum. Sic autem ad id, quod attinet, attendentes, cùm Dominam nostram vasis nomine appellemus, oportet ei conformem vasi conditionem assignare, vas autem est ens artificiatum, non naturā subsistens, nec productionis suæ habens primordia naturalia, ad aliquid continendū fabricatum, hic aūt est finis, ad quem illud artifex fabricauit, opus quoq; suum est continere: ideo quando aliqua transumptio huius nominis vas facienda est, ad alteram rem attributalem, necessarium est secundùm continentiæ fieri proprietatem, scilicet vt res illa ad quā transumimus illud nomen vas, de ipsa sermonem facientes aliquid in se contineat. Sic enim declarat Grego. in sermone, quem fecit ad Episcopos: & vocatur in titulo ad fontes Lateranenses; & est homilia siue explanatio super Euangelium illud Lucę, quod incipit: Desiit domin' & alios septuaginta discipulos: in quo cùm metapho. rerum tabernaculi sub sensu allegorico, aut potius Tropologico, quorum vterque metapho. dicitur ellucidaret, dicit in tabernaculo fuisse vasa, in vasis autem sculptos boues, & cherubini super, quæ vasa sacerdotes esse asserit: nam sicut vasorum opus est continere ad continendumq; illa artificis plasmauit intentio, sic sacerdotes Domini in se debent aliquid continere. Quid autem sacerdotes in se continere debeant, subiungitur, per id quod boues, & sculpta in vasis Cherubim in sensu allegorico præfigurāt, sicut prosequitur beatus Greg. in præfato sermone.

Ob multiplicem continentiam Virgo Maria virginitatis vas vocitatur. Cap. IX.

PRAESENTI autem inquisitioni particularius accedentes, quia Domina nostra virgo in prędestinatis metapho. locutionibus vasis nomine appellatur, oportet in ipsa conditionem continentiæ assignare, qua in re sicut in se ipsa pleraque continebat: ita multipharię vasis nomine nuncupatur. Continuit autem præcipuè Domina nostra virginitatis integritates, ex qua rectè vas virginitatis appellatur: virginitas autem est integritas carnis, & mentis. cùm omni priuatione experientię actus venerei. sic declarat sanctus Thomas super quartum sententiarum distinctione 33. fuit autem hęc virginalis integritas perfectius in Domina nostra, quàm in omnibus mulieribus, quippe quę virgo & mater extitit, vtrunque autem completissimè. Virgo quidem antequam pareret, & dum peperit virgo, post partum virgo, virginitatis lauream immarcessibilem non amisit, semperque incognita viro. Quidam tamen iniquitatis filius, qui inter Christicolas natus Antichristus factus Eluidius nomen accipiens, asseruit Beatam virginem postquam concepit, & peperit nostrum Redemptorem, a Ioseph viro suo carnaliter cognitā alios posteriores Christo filios peperisse. Sic refert Augusti. super Matth. in capitu. 2. accepit autem occasionem errandi infidelis ille Eluidius in quadam auctoritate beati Matthæi, quæ habetur Matth. 1. cap. in fine. s. & accepit Ioseph Mariam

Transumptio quid.

Quia virgo vasi alicui similis.

Virginitas quid sit.

Mariam coniugem suā, & non cognoscebat eam, donec peperit ei primogenitum filium suum, & vocauit nomen eius Iesum. Ex quibus verbis dupliciter conatur Eluidius arguere Beatam Virginem postquam Christum peperit à Ioseph cognitam alios filios peperisse. Primò autem, quia in præassumptæ auctoritatis serie continetur, & accepit Ioseph Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit. Secundariò idem probare conatur ex eiusdem testimonij verbis, cùm dicitur: Donec peperit ei filium suum primogenitum, ex quo necessariò inferri videtur alios secundò, & tertiò genitos peperisse. Primogenitus namque nomen relatiuum, & non absolutum est, sicut istud nomen pater. Sicut igitur pater sine filio, aut filijs nullus prædicatur, ita primogenitus sine alijs secundò, ajut tertiò genitis nullatenus dr. Idem autem inferri videtur ex alio testimonio Matthæi primo capitulo, cùm dicitur: Antequam conuenissent, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, quod manifestè innuere videtur eos postea conuenisse, quod est Virginem Dominam carnaliter à viro cognitam: aliter autem non rectè diceretur, antequam conuenissent, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, sed diceretur nunquam cōuenerunt Maria & Ioseph tamen inuentum est eam concepisse in vtero de Spiritu Sancto aut solū alijs tacitis expressisset, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.

Rationum Eluidij iniqui solutio. Cap. X.

DEBILISSIME' firmata argumenta Eluidij nullatenus inferunt, quod intendit. Cùm autem primò arguit: Ioseph autem non cognoscebat Mariam, donec peperit: non ex hoc necessariò infertur eam fuisse posterius cognitam: nam licèt secundùm vulgarium acceptionem cùm aliàs dicit, non cenauimus vsque ad vnam horam noctis, vel donec pulsaretur prima hora noctis, innuitur eos post vnam noctis horam cenauisse, non tamen hoc infertur secundùm vim consequentiæ dialecticæ, sicut si quis silogizet, tu non venisti vsque ad vnam noctis horam. ergo post vnam, siue primam venisti, non valet sequentia ista: stat enim contradictorium consequentis cum antecedente, scilicet, quòd non tu venisses vsque ad primam noctis horam, postea quoque, quòd non veneris. Sic etiam respondeti debes Eluidio suam ineptam consequentiā non valere, scilicet, Ioseph non cognouit Mariam donec peperit: ergo postquam peperit cognouit eam: stat namque sine vlla inconuenientia Mariam, antequam Christum peperisset, à Ioseph incognitam, & quòd nec post partum eandem cognouerit, sed secundùm vulgatam regulam logicorum, quando contradictorium consequentis stat cum antecedente, consequentia est nulla.

Quæ absurda sequantur ad Eluidium. Cap. XI.

HABVIT autem præterea Eluidius occasionē erādi ignorās modos loquēdi Sacræ Scripturæ, in qua eum satis euidenti liquet argumēto fuisse ineptissimum studentem, ac satis rudis ingenij madidæque memorię. Satis autem colligitur ex plerisque locis Sacrę Scripturę istud aduerbium, Donec, vel Vsq;, incon textu positum aliquem alium actum consequtum fuisse, non inducere. Sic habetur Gen. cap. 8. vbi de coruo, quem Noè misit ad videndum, vtrum terra deficcata esset sermo agitur, scilicet, emisit coruum, q egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ. Sed, sicut conuincitur ex textu Geneseos prędicipuè secundùm textum literę Hebraicę, coruus nunquam reuersus est in arcam. Amplius autem rationabiliter inducitur coruum nunquam ad arcam redisse, postquā aquæ diluuij desiccatę sunt: cùm enim coruus animal esui carnium valde inhians sit, & multa hominum brutorumq; cadauera reperiret, quę vniuersalis diluuij alluuionibus deleta fuerant, non recederet ab eis, nisi esset aliquod impedimentum abigens illum inde, cogenśque in arcam repedare, quod contigisse non conceditur, nec contingere potuisset, cùm nulla auis, aut quadrupes animal esset quod illūm inde abigere valuisset, quia omnia memorato vniuersali diluuio absorpta, deletaque referuntur. Restat ergo solam aquam diluuij exundantē potuisse ei impedimento fore: sed hoc non fuit: nam in prenominato Geneseos textu continetur. Et non reuertebatur, donec siccarentur aquæ: sequitur ergo nihil fuisse quod coruum à comestione carnium abigere valuisset in arcam compellens remeare. Infertur ergo eum non fuisse reuersum: si enim coruus redire debuisset, redijsset tempore innundantium aquarum, cùm terra adhuc madida, opertaque aquis congruum non faceret incolatum, & non tempore desiccatæ terrę: quod ex simili conuincitur argumento, cū idem de columba factum videamus, cùm misit Noe colum bam, vt sic videret an terra desiccata foret, vt habetur Geneseos 8. cap. cùm dicitur: Emisit quoque columbam, post eum, vt videret, si cessassent aquæ super faciem terræ, quæ cùm non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. Aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditque manum, & apprehensam misit in arcam. Ante hoc autem Noe coruum miserat, vt euidenter ex Geneseos textu concluditur, & non reuersus est, licèt inuenisset exundantes aquas diluuij: quomodo ergo rationabiliter dici posset eum postea reuersum, cùm cessassent aquę diluuij? Nullatenus videtur. Sequitur autem in textu, expectatis vltra septem diebus alijs, rursum dimisit columbam ex arca: at illa venit ad vesperam ad eum portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo: intellexit ergo Noe, quòd cessassent aquę super terram: sequitur autem in eadem litera. Expectauitque nihilominus septem alios dies, & misit columbā, quæ non est reuersa vltra ad eum. Huius autem in eadem litera causa anectitur, quia desiccatæ essent aquæ super terram. Si ergo columba, quæ nunciorū conueniens baiulus est, bis regressa est in arcam, cùm reperisset terram opertam aquis, & postea cum eam desiccatam reperit non reuersa fuit in arcam, quomodo verisimile erat coruum in arcam redijsse, cùm desiccata esset terra, qui cùm terra fluctibus innundātis diluuij cooperta esset, nunquam reuersus est? Litera tamen Gen. dicit, quòd coruus egrediebatur, & non reuertebatur, donec cessarent aquæ diluuij, & postea tamen nō reuersus est. Sequitur quòd hoc aduerbium, Donec, non semper inducat aliquem actum postea sequi.

Error Eluidij superior ostenditur. Cap. XII.

AMPLIVS autem, & hoc apparet ex quodam alio testimonio, quod habetur Gen. 28. cap. vbi Deus benedicit Iacob promittens ei bonorum multiplicationem, & multa alia prospera, & in fine eorum subiungit: Ego ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam, nisi compleuero vniuersa, quæ dixi. Et secundùm aliam literam dicitur: Donec cōpleuero vniuersa, quæ dixi. Ex quibus verbis secundùm modum arguendi Eluidij concluditur, quòd Deus dimitteret Iacob non habens eum in sua speciali protectione postquam vniuersa, quę pollicitus fuerat complesset: contrarium ta-

men patet ex toto Penthateuco Moysi, in quo sæpe asseritur Deum pepigisse pactum sempiternum cum Iacob, & semine eius. Hoc idem perspicuè apparet ex omnibus libris historicis totius veteris testamenti. Solida ergo veritate concluditur, quòd istud aduerbium Donec non inducat semper post se aliquem actum consequentem.

Error Eluidij clarius patefit. Cap. XIII.

AD hoc autem & est aliud testimonium Psalmographi Psalmo centesimooctauo, qui incipit: Dixit Dominus domino meo, & sequitur: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellũ pedum tuorum. qui Psalmus de Messia Christo necessariò exponitur, secundum quòd apparet Matth. 22.cap. vbi cũ agatur de Christo arguente contra Pharisæos, Messiam futurum verum Deum, & verũ hominem, & non solùm eum filium Dauid futurum: sed ẽt filium Dei sequitur ipsum dixisse: qũo Dauid vocat eum dominum loquens in spiritu, si filius eius est, dicens: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Et sic in hoc Psalmo Deus pr̃ loquens ad filium Deum, & redemptorem nostrum Iesum verum Messiam dixit, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ex quo secundùm supra habitum modum arguendi Eluidij inferebatur necessariò, quòd postquam Deus pater posuisset hostes redemptoris nostri Iesu sub pedibus eius, non deberet redemptor noster sedere ad dexteram Dei patris: quod penitus impossibile atque absurdum est: nam cùm redemptor noster Christus Iesus patri cõsubstantialis sit, eiusdemque naturę, inseparabilis ab ipso est: & necesse est eum semp sedere ad dexteram patris eo mõ accipiendi quo in sacra scriptura dr̃ sedere ad dextram patris. Euidenter sufficienterq; conclusum superioribus liquet argumentis Eluidium hereticum non intellexisse modum loquendi sacrarum scripturarum, nec vim consequentię logicalis, & inde errandi originem assumpsisse.

Qũo Dauid vocat Deum Dominum loquens in spiritu sĉ eius filius.

Responsio ad secundam Eluidij rationem. Cap. XIIII.

ACCEDENTIBVS nobis ad ininquisitionem secundi argumenti Eluidiani, in quo concludere nitebatur dominam nostram Virginem post Christum conceptum, & in luce proditũ, rursus alios filios concepisse, quia in testimonio verbi Matthæi sic continebatur: Ioseph non cognoscebat eam donec peperit ei filium primogenitum. Respondendũ est istam rudem argumentationem Eluidianam multiplicem pati defectum, tum propter non cognouisse modum locutionis sacrarum scripturarum, tum propter non propendisse modos expositionum dialecticarum, tum propter non attendisse mores poetarũ, tum propter nesciuisse continentiam regularum canonicarum, tum propter superficialiter aspexisse dicta legum humanarum. Quod apparet, quia fundamentum argumentationis Eluidianæ est, quia istud nomen primogenitus est relatiuum, & prædicatur in relatione ad alios secundò, aut tertiò genitos. Sic enim vt ille solùm primogenitus prędicetur, qui habet alios fratres, aut fratrem posterius generatos: & ante ipsum nemo de fratribus suis natus est. Si ergo Christus primogenitus erat virginis Dominæ nostrę, inferebatur eam alios, aut alium post Christum filios concepisse, & peperisse. Recipit aũt hoc fundamentum magnam instantiam: nam licèt istud nomen primogenitus aliquando significet relationem, interdum tamẽ solum significat absolutum, scilicet quòd simpliciter significat filium non importando aliquẽ alium respectum prioritatis, aut posterioritatis, qđ exemplariter apparet ex hoc nomine filius: quia secundùm suum primarium significatum significat relationem, & cùm in aliquo contextu ponatur, est de natura sui significati, quòd ponatur cum suo relatiuo, ad quod refertur tanquam ad terminum: sacra tamen scriptura plerumque eo vtitur non signando relationem, & tunc significat absolutè hominem, quod apparet in libro quodam Salomonis, qui dicitur Cantica canticorum in cap. 2. in principio, vbi spõsus loquens ad sponsam dicit: Ego flos campi, & liliũ conuallium, sicut lilium inter spinas sic amica mea inter filias, & non accepit hic proprie filias pro filiabus, sed pro mulieribus absolutè: nam si pro filiabus propriè sumendo acceperat, non dixerat filias tacito eo, aut illis, quorum filiæ erant: quia filia nomen relatiuum siue ad aliquid est. Sunt autem relatiua huius naturæ, quòd vnum sine altero expresso non intelligatur, quia relatiua simul sunt naturali intelligentia, sicut ait Aristot. in Prædicamentis in pdicamento, Ad aliquid: ideo necessarium est in vtrisque diffinitionibus vtriusque vti. In præallegato capitulo sequit̃ consimilis locutionis mod⁹, vbi sponsa ad spõsum loquẽs ait: sicut malus inter ligna siluarum sic dilectus meus inter filios, & accipiuntur filij .i. homines absolutè: non enim possunt filij accipi relatiuè: tunc enim poneretur, cuius filij sunt, sicut supra annotatum est.

Primogenitus non sẽp respectu indicat, rised quandoque eum absolute significat.

Primogenitus quis sit secundum expositionem sacræ scripturæ. Cap. XV.

PRAETEREA verò, & istud nomen primogenitus secundùm sacrarum scripturarum morem ille dicitur, qui primò de materna erumpit vulua, siue alius post eum sequatur, siue nullus: quod liquet ex eo, quòd scribitur in secundo libro Moysi. q Exodus dicitur cap. vndecimo, vbi sic habetur: Hoc dicit Dominus, media nocte ingrediar in terram Aegyptiorum, & morietur omne primogenitum in terra Aegyptiorum à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius, vsque ad primogenitum ancillæ, quæ sedet ad molam, & omne primogenitum iumentorũ. Deinde verò in prædicti libri cap. duodecimo, dicitur quòd media nocte Deus ingressus fuit in terram Aegypti, & occidit omnia primogenita Aegyptiorum, & sequitur in eadem litera, quòd non erat domus in tota Aegypto, in qua non esset mortuus, & omnes isti erant primogeniti, quia vltima plaga quàm Dominus inflixit, fuit mors primogenitorum. Si ergo non erat aliqua domus in tota Aegypto, in qua non esset aliquis mortuus, vt in præallegata litera Exodi continetur, & omnes ij primogeniti erant, necessarium erat quemlibet virum patrem familias, qui haberet domum siue œconomiam in Aegypto, plures filios habere, vt aliquis eorum primogenitus diceretur, quod credibile nulli videtur: sequitur ergo illum hic primogenitum dici, q primò erupit de vtero materno, scilicet antequam quisquam alius nasceretur, siue post eum alij sequerentur, siue nulli. Præterea, & adhuc liquidiori patet argumento eum primogenitum vocari, ante quem vllus natus non fit, siue post eum alij nascerentur, siue non, quoniamin præfato secundo libro Moysi in capit. decimo tertio, & in trigesimo quarto, & in plerisque aliis locis hęc continẽtur, scilicet. Sanctifica mihi omne primogenitum, qđ aperit vuluam in filiis Israel tam in hominibus quàm in iumentis: in quo manifestissimè eum primogenitum vocat, qui primò de vulua matris erumpit: huic autem necessariò illos primogenitos appellat, qui primò nascuntur ab vtero, siue alij posteriores fuerint, siue non. Si enim primogeniti soli illi vocantur, sicut in Eluidiana argumentatione accipiuntur, illi qui ante alios de materno vtero in lucem erumpunt, & post eos alius, vel alij nascuntur, multiplices sequerentur errores. Primus, quòd si quispiam filium genuisset, & solum illum generaret, non teneretur separare illum in partem Domini, aut sanctificare illũ, vel redimere dando quinque siclos, sicut mandauerat Dominus de primogenitis: & habetur Numeri tertio capitulo: quod certissimè est falsum, sicut inferius abundantius declarabitur. Item sequebatur alius error, scilicet, quòd si aliqua ouis, aut capra, vel bos vnicum filium genuisset, non deberet domino offerri in holocaustum: quod magnum inconueniẽs est, sicut infra magis declarabitur. Item alius error sequebatur, scilicet, quòd cùm aliqua fœmina primũ filium peperisset, quòd ille non debebat offerri, aut sisti coram domino, nec redimi pretio quinque siclorum, donec sciretur an mater sua alium eius sequentem pareret, vt ille sic primogenitus vocaretur: qua forma obseruata, necessarium erat saltem post primi filij natiuitatem nouem mensibus, aut quasi per annũ expectari, donec mater sua rursus grauidaretur, & pareret. Hoc tamen falsum est, quia cùm aliqua fœmina filium primum masculini sexus peperisset, die quadragesimo debebat coram domino in templo sacerdotibus præsentari, & soluebatur in redemptionem eius pretium quinque siclorum, secundùm legis diuinę institutionem oblatis cum quibusdam alijs sacrificijs, nullum tempus vlterius expectando, sicut de Christo Redemptore nostro euidenter apparet. De quo Lucas scribit capitulo secundo: Et postquam completi sunt dies purificationis eius, scilicet Mariæ, secundùm legem Moysi: tulerunt illum in Ierusalem, vt sisterent illum coram domino: hoc autem totum tempus in quo infans primo natus in templo offerendus erat, triginta nouem, aut quadraginta dierum spacio dumtaxat coarctatum esse manifestè conuincitur ex hoc, q festum purificationis Beatæ Mariæ Virginis vulgariter nominatum festum cãdelarum, triginta nouem, aut quadraginta diebus à festo Natalis Domini est separatum. Et in hoc purificationis die Christus fuit in templo præsentatus, & redemptus fuit à parentibus suis quinque siclorum pretio, sicut cæteri redimi cõsueuerant. Eadem termini præfixo apparet ex his, quæ habentur Leui. 12.c. vbi dicitur: Mulier si suscepto semine masculum peperit, immunda erit septem diebus iuxta immunditiã mulieris mẽstruatę, octauo autem die circuncidetur puer, postea autem triginta diebus purificatur à sanguine suo, quibus expletis ibat ad templum ferens secum agnum anniculum in holocaustum: q si non poterat eũ inuenire manus eius. s. si pauper erat, quæ peperisset, ferebat par turturum, aut duos pullos columbarum. Concluditur ergo ex his, q non expectabatur postquam fœmina primò peperat, an iterum pareret, vt sciretur vtrum ille, ante quem nullus natus fuerat, primogenitus esset. Data namque hac forma nunquam facta fuisset purificatio, aut oblatio, & primogenitorum redemptio tempore à lege præfixo. Item & aliud inconueniens sequebatus sexus masculini domino immolandus offerri, ẽt si primus esset, siue eum nullus præcessisset quantum attinebat ad legem primogenitorum, donec videretur si alium sequentem mater illa genuisset: quod liquidẽ falsitatis redarguitur: nam postquam aliquod primogenitum in pecoribus immolãdis nasceretur. s. ab bobus, ouibus, & capris, septem diebus expectaba-

tur, quibus custodiebatur cum matre sua, septimo autem die domino offerebatur: sicut habetur Exo. 22.c. Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, de bob⁹ quoque, & ouibus similiter facies, septem diebus sit cum matre sua, octauo autem die reddes illum mihi. Ex quibus omnibus in vnam formam collatis, aut ex quolibet eorũ solidissimè, & satis euidenter infertur ſm sacrarum scripturarũ morem illos primogenitos vocari, qui primò de materno vtero eruperũt, siue de eodem vtero sequentes fratres habeant, siue non.

Error argumentationis Eluidij in dialectica. Cap. XVI.

APPARET autem secũdariò argumentationẽ Eluidianam prorsus viribus esse carentem, quia circa terminos expositiones dialecticas ignorauit. Est enim apud dialecticos quidam tractatus de modo exponendi terminorum, in quo datur regula de modo exponendi istorum superlatiuorum. s. primus, & vltimus, & quãdoq; aliorum superlatiuorũ, & dicitur de omnibus superlatiuis, q superlatiu⁹ dupliciter exponi potest. s. absolutè, & comparatè. Si autem iste superlatiuus primus absolutè exponat̃, sic exponendus est. s. primus est, quo nullus est prior, siue, ante quem nullus est, siue post eum aliquis sequatur, siue non. Et istud superlatiuum vltimus cum absolutè exponitur, sic exponẽdum est, vltimus est, quo nullus est vlterior, siue posterior, aut post quem nullus venit, vel est, siue ante eum aliquis præcesserit, siue non. Si autem hos duos superlatiuos comparatè exponere voluerimus, habebunt duas expositiones, & tunc primus dicitur, ante quem nullus est, siue quo prior nullus est, & post quẽ alij sunt: vltimus est, quo nullus est vlterior, aut posterior, sed ante eum aliqui sunt. Et quia istud nomen primogenitus habet sensus huius nominis primus & filius, accipiet expositionem duplicem, sicut istud nomen primus. s. absolutè, aut comparatè; absolutè autem primogenitus vocatur quo non est alius prior genitus, siue ante quem nullus ex eadem vulua erupit, siue postea aliqui eruperint, siue non. Si autem exponatur comparatè, primogenitus vocatur, quo nullus prior est genitus, & alij post eum geniti extitere. Primus autem istorum modorum in Sacra Scriptura vsitatior est, sicut ex superioribus probatum est, & hoc modo Redemptor noster Christus Iesus est primogenitus Dominæ nostræ Virginis, quia ante eum nullus alius, siue alij de illa nati sunt, licèt post eum nullus natus fuerit ex eadem. Secundum autem horum duorum modorum assumpsit Eluidius, ex quo errandi habuit occasionem.

Argumentum Eluidij fuit etiam ex imperitia poetarum. Cap. XVII.

PARVIS Præterea solidata est fulcimentis Eluidiana argumentatio: quia non attendit circa hoc mores loquendi poetarum: nam ista nomina filius, & nurus, quæ ex sua significatione primaria signant relationem, aliquando more poetico in absolutis precisè significationibus assumuntur, sicut ex Virgilianis Ouidianisque, atque Statianis euidenter apparet narrationibus aliorumque poetarum: ponũt quippè nomen istud filius pro solo viro, & nomen istud nurus pro sola fœmina, quod sic manifesta aliquot argumẽtatione. Si enim nomen istud nurus in sua propria significatione assumatur quotienscunque fuerit in contextu adiungetur suum correlatiuum, scilicet, cuius nurus est, sed plerumque absolutè in eisdem collocatur: sic apparet in Ouidiana narratione Metamorphoseos

phoseos libro vndecimo, qui vulgariter de transmutationibus nuncupatur, finita infœlici phætontica morte, expleta quoque narratione de insolita mutatione sororum suarum in populeas arbores, quæ vlmi vulgariter nuncupantur super flumen Eridanũ vulgariter nuncupatũ Pò in Lombardia, & cõfinibus Italiæ.

Inde fluunt lachrymæ, stillataq́; sole rigescunt.
De ramis electra nouis, quæ lucida amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Scilicet, cùm Phætontiacæ sorores in planctu diuturno permanentes vltimo in populeas arbores mutarentur, lachrymæ, quæ in eis assiduæ in vita fuerant post defunctum vita corpus in arboribus permansere, quæ in resinam congelantur, & cadit in fluuium Eridanũ, vbi arbores illæ vehementer abundant, ferturq́; per aquam in terram Italorum, in qua maternę resinam illam, quę electrum dicitur, accipiunt, & in vsus multiplicis ornatus muliebris conuertunt. Dicitur ẽt in fine versuum illorum Ouidianorum, quòd electra prosunt nuribus latinis, vbi nurus non pro nuru propriè, sed pro fœmina absolutè accipitur. Idem ponit Ouidius in prædicto Metamorphoseos libro vndecimo in exordio libri, cùm dicitur.

Ecce nurus Ciconum tectè lymphata ferinis.

In quo versu cùm vellet continuata suspensius narratione historiam morientis Orhpei texere, incipit, quomodo eum thraces mulieres occiderint, quas vocat nurus Ciconum, ideſt, nurus Thracas, scilicet, mulieres de Thracia. Consimiles loquendi modos ponit idem Ouidius in libro de Arte Amandi, & in pleriſque alijs libris. Sic ergo istud nomen nurus, & nomen istud filius in significato absoluto inueniuntur apud poetas, cùm illorum prima significatio sit non absolutè significare. Inuenitur & istud nomen primogenitus interdum in significatione absoluta, licèt eius significatum sit primariè relatiuum.

Error Eluidij in iure canonico. Cap. XVIII.

FVIT autem alia deficiendi occasio Eluidianæ argumentationis propter regulas canonicas ignorare. Secundùm modum regularum iuris canonici, istud nomen primogenitus non semper significat primogenitum in hac expositione, scilicet, quòd primogenitus est, ante quem nullus primus natus est, & post quem alius, seu alij nati sunt: sic apparet extra in volumine Decretalium in titulo de verbo. signifi. in cap. Ioseph autem, &c. vbi dicitur Ioseph autem non cognouit Mariam donec peperit ei filium suum primogenitum. Ex hoc loco multi peruersè suspicati sunt Mariam alios filios habuisse, cùm mos sit sanctarum scripturarum illum primogenitum appellare, quem nemo præcesſit, & non solũ eũ, post quẽ alij nati sunt.

Error Eluidij in continentia modorum humanarum legum. Cap. XIX.

HABVIT autem præter hoc Eluidiana argumentatio deficiendi occasionem: quia continentiam modorum legum humanarum non attẽdit. Sunt enim multi termini vsitati secundũ leges, quorum licèt sit primaria significatio relatiua, plerumque tamen absolutè significare reperiuntur, vt nomen istud proximus, & supremus. Si enim istud nomen proximus exponeretur accipiendo in significato relatiuo, diceretur proximus, quo nullus est propinquior, & post eum sunt alij minus propinqui. Si autem exponatur absolutè, dicitur proximus, quo nullus propinquior est, siue post eum sint alij propinqui, siue nõ. Hunc secundum modum leges sequuntur humanæ. Sic habetur in digesto nouo in titulo de verbo. signi. in lege proximus, vbi dicitur, proximus est, quem nemo antecedit: exposuit enim proximum in absoluta significatione exponendo per negationem, scilicet, proximus est, quem nemo antecedit, nec exponitur comparate: quia tunc poneretur necessariũ esse alios minus propinquos, & posteriores. Idem apparet in eodem titulo, & eodem libro in lege proximi, vbi dicitur, proximi appellatione etiam ille continetur, qui solus est. Ex quo manifestè innuitur ibi non accipi secundùm significationẽ relatiuam: nam in vno solo relatiuum nunquam est, cùm relatiuum semper sit ad alterum, tanquam ad terminum, quod est suum correlatiuum, & sic saltem duo sunt. Item iste terminus supremus, licèt secundùm se significationem habeat relatiuam, plerumque in absoluto significato reperitur, sicut in prædicto lib. digesti noui in prænominato tit. in lege proximus. Cõsimiliter igitur istud nomen primogenitus interdum accipietur in significatione absoluta, licèt sit sua significatio cũ relatione, & accipietur primogenitus duntaxat pro eo, qui prior de vulua materna erupit. Ita siue ante eum nemo natus est, siue post eum aliqui nati fuerint, siue non.

Proxim⁹

Primogenitus quomodo accipi.

Responsio ad tertiam Eluidy rationem. Cap. XX.

SPECVLATIONI autem, in qua Eluidianæ argumentationi tertiæ respondendum est accedentes, quę pro fulcimento innititur auctoritati Beati Matth. infra cap. s. antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, in quo Eluidius solum accipit, tanquam solidum fundamentum modũ locutionis vulgaris: quod re vera infirmum valde est. Cùm enim vulgaris quispiam dicat, antequam ille comederet, cucurit, innuit eum postea comedisse: sic ergo Eluidius vult, q̃ cùm dicatur, antequam conuenissent inuenta est habens de Spiritu Sãcto, q̃ postquam inuenta est habens de Spiritu Sancto conuenerint. s. carnaliter comiscendo ipsa Domina nostra, & Ioseph. Ista Eluidiana argumentatio non habet vllas vires cõcludendi, licèt secundùm aliquem modum loquendi vulgariter hoc habere videatur: non tamen tenet hic consequentia logicalis, quia contradictorium consequentis stat cũ antecedẽte, ex quo necessariò sequitur consequentiam non valere: quod sic apparet: quia satis solida veritate, & sine vlla repugnantia subsistit, antequam Ioseph, & Maria carnaliter conuenissent Mariam de Spiritu Sancto grauidatam, & postquam concepisset à Ioseph carnaliter mansisse incognitam: nam in hoc nulla contradictio est. Hoc idem apparet ex regula iuris, quæ habetur in volumine decretalium: extra de verbo. signifi. in cap. quod dicitur, antequam conuenissent, non sequitur, q̃ postea cõuenerint, sed scriptura, q̃ non sit factum ostendit. Concluſum ergo apparet euidentissimis rationibus Eluidianas sillogizationes prorsus deficere fundamẽto, & sine aliquo hæsitandi incentiuo intactam manere Dominam nostram Virginem Beatissimam, virginem ante conceptum, & partum extitisse, in conceptu quoque, & partu, & postquam concepisset, & peperisset etiam eam solius Redemptoris nostri Iesu Christi extitisse genitricem, & prorsus à viro fuisse incognitam, propter q̃ congruẽtissimè vas appellatur, scilicet, vas virginitatis, quippè, quæ in ea excellentius, quàm in cęteris mulieribus fuit. In quo nimis eam sacra laudat scriptura, dicens: Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo, scilicet, quia Domina nra in alijs mulieribus virginitatis exemplum non reperit, quod ideo laudabilius fuit.

In

In statu nanque veteris testamẽti, tam apud Hebræos quam gentiles populos, licèt puellæ vsque ad nuptias in virginitate manere studerent, non tamen vlla virginitatis perpetuæ votum vllatenus emittebat, quin potius infęlix habebatur mulier, quę in virginitate permanens, ab hac luce recesserat: quia per hoc non genuisse innuebatur. sicut patet Iudicum 11. cap. de filia Iephte galaaditis, prĩcipis ac Iudicis Israel, qui cùm victoria habita de hostili turba vouisset, primũ quod ei de domo, aut possessione sua a cęde reuertenti occurreret, Domino immolare: Accidit, vt vnica filia eius prę gaudio obuiam patri in oscula exiisset, cuius cum pater, quæ licèt indiscretè vouerat, significasset, & illa paternis votis obuiare nollet, ait: dimitte me, vt plãgam duobus mensibus virginitatem meã super montes Israel cum sodalibus meis. Cùm nulla ergo in antiquis sęculis vouisset fęmina virginitatem, Domina autem nostra prima hoc votum emisisset, certè sola sine exemplo placuit hæc fęmina Christo.

De Virgine Maria omnis munditiæ vase. Cap. XXI.

AMPLIVS autem fuit Domina nostra omnis puritatis, & munditiæ vas, nullius fęculentę contagionis accessibus maculata. Sic enim de ipsa dicitur in libro Salomonis, qui dicitur Cantica canticorum. cap. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Quippe quam dominus in eam superueniens, & ex eius vtero nasciturus totaliter purificauerat, aut potius puram creauerat secũdum angelicam promissionem: sicut scribitur Luc. 1. c. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo non fuit in ipsa vlla macula peccati actualis mortalis, aut venialis, quod proculdubio magnum priuilegiũ fuit. Sic enim ait Augustinus in lib. de Natura & gratia: Cũ de peccatis agitur, de virgine propter eius filium, nullam omnino volo fieri mentionem. Fuit etiam a peccati originalis macula prorsus immunis. Circa quod conuentus fratrum Minorum, & Prędicatorum antiqua habent litigia, & penè cum ipsis suis ordinibus antiquata, quod fiet proculdubio immortale, nisi interueniat decretum, aut sententia superioris, qui habens plenissimam potestatem super hoc, suam interponat auctoritatem. Hoc autem non est in Prędicatorum collegijs: quia ipsi sint veritatis solliciti, atque ardentissimi inquisitores, & eius tenacissimi, & acerrimi defensores amore veritatis cuilibet repugnãdo, f̃m Aristotelicam regulam in primo Ethic. 1. c. de Platonica idea, existentibus amico, & veritate, solum est præhonorare veritatem, & propter veritatem oportet familiaria destruere. i. si aliquando contingat amicum nostrum, & veritatem inuicẽ aduersis frontibus dissidere, magis veritati propter se, quàm amico propter benevolentiam deferamus: quia propter veritatẽ custodiẽdam, oportet interdum omnem amicitiam suam familiaritatem destruere. Identidem Minorum fratrum collegia, quæ sunt pro altera parte virginalis mũditię defensores, non ideo huic student occupationi, quia sint diligentiores, quam cęteri hominum virginis matris nostræ zelatores: sed quia sathanas suam incogitabili astutia transferens se in angelum lucis, cùm sit verè filius tenebrarum, summo studio inuigilat illaqueare miserabilia corda nostra, non solùm in his, quæ ex genere mala sunt, sed etiã in his quæ licèt ex se bona sint, interdum tamẽ mala fieri possunt. Sic autem huius materiæ diligens inuestigatio ac frequẽs disputatio, quæ de se licita videbatur, aut ad veritatis inquisitionem, aut ad puritatis Dominę nostrę solidã defensionem, conuersa est in venenum omnibus nõ occultum, quod secundùm morem naturæ, ex posterioribus liquet effectibus multiplicato odio inter collegia vtriusque ordinis, infixoque tenacissime in viscęribus eorum, ex hoc solũ disputationis incentiuo, tanquam si in alterutrum fouerent inimicitias capitales iustissimè vtrinque inductas, & iustius ab vtraque parte defensas: ita vt cuiuscunq; ordinis fratres præeligerent alios super hac re sufficienter apparenterque cõcludere eis perpetuum silentium imponendo, quam sectam Mahometicam funditus extirpare. Argumenta tamen vtriusque partis, in quibus miserabiles ipsi, sed non miserandi, cum vera spiritus afflictione nocte, dieque laborant infęlicem spiritum consumentes, si ab aliquo habente granum intellectus inspician tur, nihil prorsus necessitatis inducunt. Item non est magna grauitas, aut difficultas alterutram earum partem fouere, licèt vulgariter intelligentes existiment magnam Dominę nostræ iniuriam irrogari, si eam in peccato originali conceptam asseramus: cuius causa est: quia ipsi quid sit culpa originalis, aut qualiter contrahatur penitus sunt expertes, & huius veritatis ignari, pręcipuè cùm illi. qui dicũt Dominam nostram in peccato originali fuisse conceptam, non asserunt eam in hac diutius labe mansisse, sed eam immediatè fuisse purgatam, aut, vt alij dicunt, fuisse redemptam, nec in hoc aliquaten⁹ laus vel gloria Virginis dominæ nostræ minuitur, aut mutatur: ita vt manifestè maioris culpæ, atque discriminis sit dissensio, in vtrunque inueterata collegium, & odium antiquatum, & penè a iuuenibus connutritum, & quasi in vtriusq; ordinis naturam trãsiens, quam alterutram huius quęstionis partem asserere, aut non pertinaciter defensare.

Consulerem autẽ cuilibet catholico bonæ affectionis de disputatiua huius quæstionis inuestigatione se nullatenus intromittere. Et quia in rebus dubijs quod tutius & fauorabilius est eligendum: & cùm tutius sit atque fauorabilius, & sine prĩiudicio alicuius veritatis cognitæ, aut apparentis Dominam nostram prorsus ab omni originali labe fuisse immunem, quam eam originali contagione asserere fuisse pollutam: rectè eligere debemus asserere eam sine originali peccato fuisse conceptam. Si autem quispiam filius seditionis spiritu dissensionis stimulatus in nos insurgere voluerint, non ei in eodem contentionis spiritu resistamus: quia Ecclesia talem morem non habet, nec nos sum⁹ cõtendere assueti. Sic ait apostolus primæ ad Corint. 11. cap. Hoc autem sine prĩiudicio melioris sentẽtiæ, aut consilij, vel salua auctoritate maiorum, quibus in similibus pertinet iudicare. Concluſum ergo ex superioribus patet Dominam nostram totius munditiæ vas extitisse.

Virgo Maria vas extitit omnium virtutum contentiuum. Cap. XXII.

FVIT autem, & præterea Virgo domina nostra vas omnis virtutis contentiuum, quippe in qua tã theologicę, quam morales virtutes liberius, atq; perfectius fuere, quàm in cęteris creaturis. Sic enim de ea inquit Hierony. Cæteris per partes, in Maria autem tota plenitudo gratię se diffudit: nec immeritò: quia excellentius ornari thalamum aduenientis redemptoris decebat, quàm cuiuslibet creaturæ, quæ adornatio cõsistit in plenitudine gratiarũ, & omnimoda repletione virtutum: ita vt de ea aptissime prędicetur id, quod habetur Ecclesiastici. 50. c. Tu es vas argenti solidum ornatum omni lapide pretioso. Lapides autem pretiosos virtutes nominari, non est apud sacram scripturam nouiter inductum.

Virgo

Virgo benedicta propriè vas nuncupatur, quia Deum redemptorem continuerit. Cap. XXIII.

QVANVIS autem his prælibatis modis alijsq; quàm pluribus Domina noſtra virgo Maria vas aptiſſimè appellari debeat, proprius aptiusq; dicitur vas propter in ſe continuiſſe noſtrum redemptorem Chriſtum Ieſum: & cùm in hac præaſſumpta metapho. in cuius expoſitione laboramus, ipſa vas appellatur, non ſecundùm aliquem præpoſitorum modorū vas appellari poteſt, licèt omnes & ſinguli aptiſſimi ſint, vt ipſa vas nuncupetur. Solum enim hunc in præſenti accipimus, ſcilicet, quia in ſe noſtrum continuit redemptorem, quod lucidè manifeſtatur in applicatione ſenſus particularum ſequentium, quia in hoc ſenſu omnes particulę conſonant, in alijs autem nequaquam. ſ. cum in eadē dicitur: Fuit vas clauſum, & non clauſum: luminoſum, & non luminoſum: paruum, & non paruum. Et ſic de particulis ſubſequentibus. Vacuum, & non vacuum: Quæ ſi ad virginitatē cōpatentur coaptari non poſſunt: non enim clauſum, & nō clauſum reſpectu virginitatis dici poterat: nam licèt ſecundum virginitatem diceretur vas clauſum, cùm virginitas ſit perfecta clauſura, non tamen ad eā referendo poterat dici vas non clauſum. Item ad propoſitum, nihil attinebat Dominam noſtram vas paruum, & non paruum ad virginitatem referendo dici. Item licèt Domina noſtra ad virginitatem referendo dici poſſet vas vacuum, quia nihil omnino in ſe virginitas alienum admittit, cùm ſit omnino ſterilis, virginitas tamen non poteſt dici nō clauſum. Item omnia hic non poſſunt coaptari referendo ad munditiā Dominæ noſtræ, vel plenitudinem ſuarum virtutum, ex quibus etiam vas dicebatur: omnes tamen hæ particulæ coaptantur eam vas nominando, quia in ſe continebat Chriſtum noſtrum redemptorem, ſicut inferius in proſecutione declarabitur. In quo Domina noſtra non ſolùm vas, ſed etiam vas maximum, & perfectiſſimum nuncupatur: quia in ſe continebat rerum omnium perfectiſſimum. ſ. cęli, & terrę conditorem, ſcilicet, redemptorem noſtrum Chriſtum Ieſum.

Dupliciter virgo continet Chriſtum. Cap. XXIIII.

QVA in re virgo Domina noſtra, dupliciter vas appellatur: quia dupliciter continebat noſtrum redemptorē. ſ. in ſuo ſacratiſſimo aluo realiter, & in mente conceptualiter, aut ſm fidem aſſentiēdo. Cōtinuit autem ſaluatorem noſtrum virgo Maria in ſuo vtero realiter: quia mox vt ipſa verbis Gabrielis archangeli aſſenſum prębuit, Secundò, preterea in benedicta immenſaque Trinitate, quę eſt filius Dei patris, qui tunc in vtero virginis erat, & ab æterno cum patre, & Spiritu ſancto in omni loco erat & eſt, nouiter carnem aſſumpſit de ſanguinibus puriſſimis, atq; ſanctiſſimis virginis Dominæ noſtrę, non commixtis alicui ſanguini facto ex virili ſpermate: ſicut in alijs conceptionibus fieri conſueuit, & naturaliter fieri neceſſarium eſt: & organizauit carnem illam in conuenienti armonia, & proportione corporis viuentis, vſquequo perfectè eſſet corpus animæ receptiuum. Et hæc oīa in inſtanti completa fuerunt, ſcilicet, ſine aliqua temporis menſuratiua duratione: non enim fuit factum in tempore, nec in parte temporis, nec in aliquo modo commēſurationis temporis: quia in rebus, aut actionib⁹, quæ a Deo ſunt, quia ab infinita potentia procedunt, non eſt neceſſaria temporis ſucceſſio, aut aliqua actionis, & temporis commenſuratio: ſicut in naturalibus actionibus, procedētibus a cauſis operatiuis continentibus in ſe virtutem actiuam multum finitam, atque limitatam. Et in hoc eodem organizationis inſtanti fuit quędam anima nouiter creata: quę nunquam ante eſſe, aliquod præhabuerat, atq; in eodem inſtanti illi ſacratiſſimo corpori, atque ſecundæ perſonę Trinitatis fuit hipoſtaticè ſiue ad vnitatem ſuppoſiti coniuncta, dando eſſe, & vegetationem, & omnem naturalem motum, atq; actionem, quem omnes alię animæ corporibus, quibus vniūtur naturaliter pręſtare ſolent.

Quantitas corporis Chriſti in vterò matris. Cap. XXV.

FVIT autem iſtud dominicum corpus, ſub valde parua quantitate formatum, cùm fuit perfectè organizatum, ita quòd nullum vnquam corpus humanum fuit in aliqua regione, quod tam paruę quantitatis exiſteret, cùm perfectè organizatum eſſet, quod fuit in inſtanti incarnationis. In exitu tamen in lucem de benedicto virginis vtero. ſ. poſt expletos nouem menſes, fuit tantæ quantitatis, quantæ erant omnia alia corpora hominum, qui tunc in cōmenſurata quātitate naſcebantur. Quod ſic in patulum deducitur, ga hoc ſacratiſſimum corpus noſtri redemptoris nō fuit perfectè organizatum eo tempore, quo omnia alia corpora humana, naturaliter organizata perfectā habent organizationem. Non enim organizatur corpus humanum in vtero matris illico, vt virile ſemē in matrice recipitur, atque muliebri menſtruo commiſcet: ſed prius fiunt quędam naturales trāſmutationes. Eſt enim virile ſemen mox vt in aluo recipitur, per aliquot dies permixtum menſtruo muliebri, quod fęmina in generatione adminiſtrat, ſicut vir ſemen propinat: in quibus diebus ſub colore, & figura ſeminis manet, donec factis pauliſper in vtroque multis tranſmutationibus per virtutem formatiuam, & digeſtiuam deciſam in ſemine virili adiutam a cęleſtibus influentijs tranſmutatur: & ſic condenſatur, & magis ſolidatur, donec decurſis aliquot diebus per decoctionem, & digeſtionem, magnam virtutis formatiuæ in ſanguinis ſubſtantiam vertitur, & colorem. Manentibus autem prædictis virili & muliebri ſeminibus per aliquot dies ſub hac ſubſtantia & colore continuatis naturalibus alterationibus, in carnis tenerrimæ ſubſtantiam vertitur, poſtea verò ſolidatur, donec in neruos, & muſculos conuertatur, in quibus caro ſolidior eſt. Tunc quoque chartilagines generantur, quæ ſecundum duritiem ſunt mediæ naturæ inter carnem & oſſa. Vltimò autem magis materia ſolidata de duribus partibus, oſſa corporis procreantur: & ſic per multorum dierum curricula, ſibi ſuccedentibus naturalibus tranſmutationibus corpus perfectè organizatur humanum. In toto autem hoc tempore ſemen illud, quod eſt ſubſtantia harum tranſmutationum continuè augmentaī per intus ſuſceptionem, ſm modum oīum aliarum augmētationū, ſicut ponit Ariſt. in ſecundo de generatione, & corruptione. & in 2. li. de Anima. Hoc autem corpus per continuā augmentationem maiorem ſuſcipit quantitatem, donec tātæ quantitatis exiſtat, ſub quanta de vtero matris procedit. Hęc aūt augmentatio, atq; dilatatio in vtero fęmineo celebrata fit eodē modo, quo naturaliter corpora infantium per alimentum continuatum augentur, donec ad ætatem virilem perfectam deuenerint, & attigerint integram corpulentiam. Iſtā autem augmentationem, in materno vtero ante fętus organizationem, & poſt illud organizatum celebrari experientia euidentiſſima, atque continuatiſſima manifeſtat. Mulier namque mox vt conceperit, non habet aluum in tumorem eleuatum amplius ſolito: quia ſemen virile in matrice ſuſceptum, non eſt alicuius notabilis

notabilis quantitatis: ita vt aliquid tumoris appareat. Poſtea verò ſuccedentibus ſibi inordine diebus aluus pauliſper erigitur in tumorem, donec in magnam quantitatem ſurrexerit, cuicunque notabilem: nec poſſit aliquatenus occultari. Prædicta autem nullatenus euenirent, ſi ſemen tam maſculinum quàm muliebre, dum his naturalibus mutationibus ſubiectum eſt, & organizatur, ac perfectè organizatum eſt, non ſuſciperet continuum augmentū: alioquin vnum ex duobus dandum erat inconueniētibus, ſcilicet ꝙ ſemen virile nunquam in vtero creſceret, dum iſtę tranſmutationes continuè celebrantur: ſed maneret in eadem quantitate, in qua ab vtero deciſum eſt, quod euidenti falſitate notatur: quia tunc non magis fęmineus aluus tumeret die qua fęmina parit, quàm tunc cum concepit, quod omni obuiat experientiæ, & ſolidæ veritati. Aut daremus alterum inconueniens, ꝙ ad tantam quantitatem fęmineus ſurgeret vterus die, qua fęmina ſemine ſuſcepto concepit, ad quantam die qua paritura eſt exſurrexerit: hoc identidem falſum eſt, vt euidentiſſimè liquet. Concluditur ergo neceſſariò ſemen, de quo eſt ſubſtātia fętus. ſ. ſemen maſculinum, & fęmininū eſſe minoris quantitatis die, qua fęmina carnaliter cognita eſt, quā tunc cū fętus perfectè organizatus eſt in vtero matris. Die namque qua mulier carnaliter cognita eſt, id, quod eſt ſubſtātia fętus, eſt duntaxat modica quantitas ſeminis à viro deciſi permixti parū quantitati ſanguinis menſtrualis, quod fęmina propinauit, quod totum commixtum eſt ſatis paruæ quātitatis: poſterius autem, dum ſuper hoc commixtum fiunt multæ naturales tranſmutationes, vſque ad perfectè organizatum eſſe continuè augmentatur. Hoc pacto valde maior eſt quantitas corporis humani die, qua deſinit perfectè organizari, quàm die, qua ſemen virile menſtruali ſanguini permiſcetur. Si tamen mox, vt ſemen virile matrici mulieris infunditur, corpus humanum organizatum eſſet, non eſſet maioris quantitatis fętus organizatus quàm ſemen virile permixtum menſtruo muliebri eo die, quo alterum alteri permiſcetur: quin potius minoris quantitatis eſſet, cùm ſemen, quod fluidum, & valdē humidum eſt, ad ſolidationem membrorum condenſetur: cùm debeat fieri perfecta organizatio corporis humani.

Quomodo organizatum fuerit corpus. Cap. XXVI.

IN ſacratiſſimo corpore noſtri redemptoris organizando, è contrario factum eſt: nam in eo inſtāti quo fuit conſenſus perfectus virginis in verba Archangeli Gabrielis, fuit de puriſſimis ſanguinibus eī⁹ menſtrualibus portio quędam abſciſa, de qua formatum fuit in inſtanti corpus noſtri redēptoris, qui ſanguis in tanta quantitate fuiſſe credendus eſt, in quāta communiter in aliis fęminis ſolet cauſari conceptio, cum ſanguis menſtruus in illis virili ſemini permiſcetur. Et cùm de illo ſanguine mox formaretur corpus redemptoris noſtri, non poterat eſſe tunc tantæ quantitatis, quantæ eſt corpus humanum, cùm attigit organizationem perfectam, ſecundùm modum communem, quo organizatio ſolet naturaliter celebrari. Nam ſi corpus ſaluatoris in inſtanti conceptionis ſuæ perfectè organizatum tantæ quantitatis tunc fuiſſet, quantæ ſunt quantitatis corpora humana naturaliter perfectè organizata, neceſſariū erat in tanta quantitate ſanguinem de corpore benedictæ virginis aſſumptum fuiſſe, quantæ fuiſſet quantitatis iſtud corpus Chriſti perfectè organizatū, & adhuc multo maioris quantitatis ſanguinem aſſumi quàm eſſet corpus organizatum, quia ſanguis multum ſubſtātiæ rarę eſt, paucum obtinens denſitatis, & cùm ex ſanguine aliquid dēſum corpus formari debet, neceſſarium eſt, vt de multo ſanguine paruum corp⁹ organizetur. Si ergo tantæ quantitatis corpus de ſolis ſanguinibus virginis beatæ formari debuiſſet, non ſuffeciſſet totus ſanguis menſtrualis: quinimo nec ſanguis eius quantuſcunque in venis eſſet: quod factum non fuit, quia hoc conceſſo neceſſarium erat corpus beatæ Virginis ſanguine penitus carens, ac per hoc omni vegetatione, ac animali motu, & operatione deſtitutū in mortem corruere. Erat enim impoſſibile vitam ſine ſanguine remanere, cùm anima omnis carnis in ſanguine ſit, vt habetur Leuitici 17. cap. & Deuterono. 12.

Item quia adhuc omnia hęc inutilia erant, cùm totus ſanguis in vnum locum conueniens ad prædictum tantæ quantitatis corpus formandum, nullatenus ſuffeciſſet.

Obiectio de informatione corporis noſtri redemptoris. Cap. XXVII.

FORTASSIS autem ſi quiſpiam reſpondere conaretur, quòd licèt ſanguis menſtrualis virginis benedictæ de ſe non ſufficeret ad formandum tantæ quantitatis corpus ſub quanta erat magnitudine corpus noſtri redemptoris, Deus tamen miraculosè operans multiplicauit illum humorem menſtrualem ad tantam quantitatem, in qua ſufficeret ad formandū corpus ſacratiſſimum Saluatoris. Sic enim Deus in rerum primaria origine cū fęminam de viri dormientis latere formaſſet, vt Gene. 3. cap. continetur, accepit vnam de coſtis eius cum parua quantitate carnis, & cutis illi coſtæ adhęrentis, & inde tantum corpus formauit quantum fuit corpus Heuæ, quia carnē, & oſs illud multiplicauit. Item quando redemptor noſter Chriſtus Ieſus, de quinque panibus, & duobus piſcibus, quinque millia hominum ſaturauit abſque mulieribus, & infantibus, ſuperfuernnt duodecim cofini pleni fragmentis, quæ ſaluator noſter colligi imperauit ne perirent: vt patet Matth. 14. capit. quod per multiplicationem factum fuiſſe ſatis euidenter apparet. Cui ineptæ reſponſioni in argumentationis formam propoſitæ reſpondetur, ſubſiſtere non valere. Deus enim nunquam aliquid miraculosè operatus eſt, ſi illud idem, & æque bene ſine miraculo ſola naturali operatione confici potuiſſet, facere namque aliquid miraculosè, quod ſine operatione miraculoſa æque conuenienter perfici potuiſſet, eſt poteſtatem fruſtratoriam oſtentare, quod Deo nullatenus conuenit: ſicut ait Ariſt. in primo Politicorum: Deus, & natura nihil faciunt fruſtra. Si ergo corpus ſacratiſſimum noſtri redemptoris poterat conuenienter formari de pauco illo ſanguine menſtruali Beatæ Virginis exiſtente in matrice, in qua ſolet celebrari conceptio ſine aliqua multiplicatione menſtrualis humoris, ſuperfluum eſt talem multiplicationem aſtruere, & eſt ſatis magnus error, ſicut teſtatur Ariſto. in 8. Topicorum in princ. ſ. Peccatum eſt per plura facere, qđ fieri poteſt per pauciora. Concluditur ergo, neceſſariò dicendum eſſe corpus redemptoris noſtri fuiſſe in inſtanti formatum ex aliqua parte ſanguinis menſtrualis exiſtentis in loco, vbi ſolet conceptio celebrari, & ſicut ſanguis ille menſtrualis, ex quo formatum eſt corpus noſtri ſaluatoris, fuit paruæ quantitatis, ita corpus illud cùm inde in inſtanti perfectè organizatū eſt, fuit paruæ quantitatis minus quolibet alio corpore humano, cùm perfectam organizationem attigerit: & hoc quia alia humana corpora naturali modo organizata non immediate, vt virile ſemen in matricem

cem fœminæ deciſum eſt organizatur: ſed multis factis tranſmutationibus per dierum circuit' ſuper materiam ſeminalem.

Eadem veritas de formatione corporis Chriſti comprobatur.
Cap. XXVIII.

APPARENT præterea ſupradicta, quia ſi corpus beatificum noſtri ſaluatoris fuerat ex prima die, qua conceptum eſt, in tanta quantitate organizatum quanta corpora alia humana naturaliter organizata formantur, ex prima die, qua Dña noſtra de ſpiritu ſancto concepiſſet, aluus eius ſurrexiſſet in altũ, quã tum aliarum fœminarum vteri inſurgunt cum ab earum conceptu multi dies decurrerint, aut cũ propinquę partui ſunt. Sequeretur autem & alterum inconueniens. ſ. q vterus Beatæ Virginis poſtquam Saluatorem noſtrum concepiſſet, non continuè turgidis elationibus in altum exſurgeret, ſicut continuè aliarũ fœminarum vteri eleuantur cum grauidatæ fuerint. In quibus duabus rebus conceptus iſte ab aliis vſitatis cõceptibus differentiſſimus videretur, ad quem cõtemporanei attendentes ſtuperent, atque ſuſpicarentur malum inde grauiſſimum aliquod affuturũ: ſicut enim ait Iſidorus 11. Etymo. in cap. de monſtris, cùm monſtra, quę ſunt præter naturalem q ſuetudinẽ, eueniunt, ſolent hoĩes inde aliqua mala præſtolari de proximo euentura, ſicut exemplificat de quodam mõſtro, qđ accidit tempore Darij Arſamidæ, quod deletionem regni Perſarum ſignificauit, quæ conſumanda erat tẽpore eiuſdem Darij regis per manuum Alexãdri Magni regis Macedonię. Simile ponit Aug. de Ciuitate Dei lib. 3. c. vlt. in quo monſtra multa enarrantur, quę fuerunt ſigna multarum peſtium, & bellorum vehementium, & combuſtionum multarum domorũ atque locorum, & ruinarum ingentium ædificiorum, fulminumque de cęlo cadentium, ſicut ſequentia illi co tempora experientialiter oſtenderunt. Idem narrat Paulus Horoſius in libris de Ormeſta mundi. His autem ſic ſe habentibus cum Phariſæi, qui inter omnes Iudęos ſingulis actibus Chriſti magis æmulantes erant, hoc in conceptione Chriſti vidiſſent: deinde in actibus ſui aliqua reſpexiſſent quibus Chriſtum redarguere molirentur, & maius ad redarguendum habe- I rent incentiuum dicẽtes, iſte diabolicus homo, aut potius hominis monſtrum, quemadmodum contra naturam aliorũ hominum conceptus, & in vtero geſtatus eſt: ſic contra eandem hoĩum conſuetudinẽ omnia operatur, & oĩbus hoſtis eſt. Item in eum hoſtiliter atq; mordaciter arguendo poterant ſaltem apparenter in eum talia probra conijcere, non eſt admirãdum, quòd iſte maledictus vir contra oĩum hominum conſuetudinem faciat, ſitque totius generis humani hoſtis, cùm contra conſuetum cõceptionis modum omnium ſit conceptus, & geſtatus in vtero. Et quia Deus volebat auferre oĩa maledicẽdi Chriſtum ac improperandi ei incitamenta, ne peccantibus in eũ K qualiſcunque eſſet malefaciendi occaſio colorata eſſet precipuè Phariſæis, & aliis æmulis inter Iudęos, liqdius apparet eũ, hoc abſtuliſſe improperandi atq; maledicendi Chriſtum qualecunque incitamentum. cõcluſum ergo ex ſuperioribus liquet, q Chriſtus in ſua conceptione, & perfecta organizatione, quæ duo in eodem inſtanti fuere, non potuit eſſe tantę quantitatis corpulentę, quantę fuit poſt multos dies in eodem aluo Virginis benedictę, & ſub quanta eſt magnitudine quodlibet corpus naturaliter organizatum in omnibus aliis humanis corporibus.

Corpus Chriſti in natiuitate æquale fuit cęteris infantibus.
Cap. XXIX.

HVIVS autem prępoſitę concluſionis pars ſecũda erat, quòd tantę quantitatis erat corpus Dñi Ieſu redemptoris noſtri, cùm de materno vtero in lucem exiuit, quantę erant magnitudinis aliorum infantium corpora communiter naſcẽtium mediocris ſtaturę ſ'm commenſurationem humanę ſtaturę in tpe illo, quo Chriſtus natus eſt. Nam cum à tempore natiuitatis redemptoris noſtri anni mille quadringenti triginta ſeptem diſcurſi ſint, & q tinuè varietur quantitas ſtaturę corporum humanorum à maioritate in minus, ſ'm cauſarum naturalium confluxum, de quibus abundantius diſtinximus ſuper 5. cap. Gen. neceſſariũ erat tunc tpis corporis humani ſtaturam proceritatis extitiſſe maioris, quàm nunc humana corpora communiter eleuentur. Corpus autem benedictum noſtri redemptoris fuit ſ'm ſtaturę quantitatem commenſuratiſſimum: nam non fuit magnum ad proceritatem magnitudinis gigantis, nec rurſus ad paruitatem tantillorum hominum depreſſus eſt: ſed habuit proceritatem ſtaturę conformem commenſurationi optimæ, & mediocri corporum homanorum illius tẽporis, quo conceptus, & natus eſt. Et quia quantitas infantilium corporum in naſcendo proportionaliter correſpondet ſtaturæ virilis perfectæque magnitudinis, & corpora commẽſurata virorum debitæ magnitudinis tunc maioris proceritatis, quàm nunc exiſterent, neceſſarium erat corpora infantilia naſcentia tunc temporis proportionaliter maiora fore corporibus communibus nunc naſcentium paruulorum. Et quia Chriſtus, vt prælibatum eſt, non aſſumpſit deformitatem ſiue differentiam in quantitate corpulentiæ ab aliis commenſuratis corporibus, tunc temporis exiſtentibus, neceſſaria illatione concluditur, corpus ſalua-toris noſtri Ieſu paulo maius fuiſſe corporibus nũc naſcentium paruulorum. Euidenter ex ſupra narratis infertur, Dominam noſtram vas aptiſſimè appellari, quia in ſuo Sacratiſſimo vtero nouem mẽſibus noſtrum continuit redemptorem à die, qua de ſanguinibus eius corpus illud formatum extitit, vſque in diem, qua de eodem in lucem hanc communem erupit.

Continuę humanę corporis minutiæ & durata

Secundus modus, quo virgo Chriſtum continuit.
Cap. XXX.

SECVNDVS modus, quo benedicta Domina noſtra in ſe Chriſtum continuit redemptorẽ, eſt continere in mente conceptualiter, ſiue per fidem, & conſenſum, ſ. q cùm Archangelus Gabriel à diuina maieſtate legatus altiſſimæ legationis verba ppoſuit, firmiter tenuit hoc Deo operante ſina vlla difficultate perfici poſſe: licèt conceptum virgineum omnis naturalis virtutis terminos operationemque excedere omnibus excluſis ambagibus liquidiſſimè cognoſcebat, conſenſit autem tanquam verè obediens fieri matrem Dei. In quo multæ laudis digna extitit: nã cùm intellectum noſtrum diſponimus ad credenda illa, quæ nobis dicente Domino proponũtur, aut eius interpres quiſpiam enarrauerit, licèt omne naturale excedant iudicium, captiuando omnem intellectum noſtrum in obſequium Chriſti, ſicut ait Apoſtolus 2. ad Corin. c. 10. multum coram Deo promeremur: ſic declarat Apoſtolus in Epiſtola ad Hebręos cap. 11, vbi merita fidei deſcribit, & quotiens, & qui homines per fidem Deo placuerint.

Beatiſſima

Beatiſſima Maria virgo fuit vas in ſe perfectè continens attinentia ad fidem noſtri ſaluatoris.
Cap. XXXI.

FVIT quoque Beatiſſima Domina noſtra, vas in ſe perfectè continens, & explicitè quicquid pertinebat ad fidem noſtri ſaluatoris. ſ. omnia, quę de Chriſto credenda erant: ipſa nanque perfectius atq; explicatius ſciuit, quicquid ex Chriſto credere obligamur omnibus hominibus, & firmius ei, quàm cæteri homines aſſenſit. Ideo cùm inſtante tempore paſſionis dominicæ, & paſſo domino Ieſu, vſquequo ſua reſurrectio cunctis innotuit, cùm fides de reſurrectione redemptoris noſtri, & de cæteris quæ in poſterum facturus erat, in oĩum apoſtolorũ cordib' abolita foret, B vel penitus, vel in parte, in Domina noſtra firmiter ſine vlla ſcrupuloſa hæſitatione permanſit. Ideo quantum ad iſtam fidem Domina noſtra ſingularibus laudibus celebratur, ſolaque præconijs miris attollitur. In quo valde eam laudat beatus Auguſtinus, & beatus Bernardus: nam licèt beatiſſima Domina noſtra multa receperit priuilegia, & dotes gratia maternitatis noſtri Saluatoris: qa excellentiæ valde magnæ eſſe decebat eam, quæ noſtri redemptoris mater erat: tamen gratior fuit acceptiorque, atque magis placens ei recipiendo, & tenendo firmiter fidem eius: de quo beatus Bernardus in ſecundo libro, qui dicitur Speculum virginum, poſitionem recitans beati Auguſt. ait: Nam vt ait beatus Auguſtinus, beatior Maria accipiẽ- C do fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti. Ex prælibatis omnibus liquidò conſtat argumẽto Dominam noſtram Mariam fuiſſe vas, & quotupliciter vaſis nomine appellari poſſit, & quid modis ſingulis continebat, & quo eorum modo proprius ei nomen vaſis coaptetur.

Vnde Virgo benedicta ſumpſerit nomen: Vas clauſum.
Cap. XXXII.

IN harum prima metaphora, in cuius expoſitione continuè laboramus, continebatur de prępoſito vaſe, quod erat clauſum, & non clauſum, quod Domi D næ noſtræ virgini coaptatur, referendo ad conceptionem noſtri redemptoris Ieſu. Pręponitur autem in his verbis, de hoc vaſe, quod erat clauſum: clauſum. n. communi voce prædicatur, quod nullam patitur, aut continet aperturam: hęc autem apertura ſuſcipitur p apertione vteri virginalis, & eſt hęc vna de ſingularib' laudibus noſtræ Dominę glorioſæ. ſ. quòd licèt ipſa concepiſſet, atque peperit, nullam tamen apertionem paſſa eſt, vt cęteræ mulieres perpeti conſueuerunt. Quantum verò ad præſentem attinet ſpeculationem, duæ ſunt vteri apertiones. Prima autem eſt apertio, ſiue ruptio virgineorum clauſtrorum, quæ in prima viri ad fœminam carnali copulatione perficitur, quæ tollit prorſus virginalem integritatem. Secunda E apertio eſt cùm in effuſione infantis, in partu clauſtra vteri totaliter aperiuntur. Hanc autem ſecundam frequentius commemorat ſacra ſcriptura. Sic habetur Exodi. 13. & 34. ca. & in pleriſque alijs ſcripturæ locis: Omne primogenitum maſculinum adaperiẽs vuluã ſanctum domino vocabitur. Nullam autem harum apertionum Virgo beatiſſima paſſa eſt: quia fuit ab omnibus præſeruata, quam ob rem non inconuenienter vas concluſum dicta eſt.

De quadam Metaphora virginis, quæ habetur Ezech. cap. quadrageſimoquarto, & eiuſdem declaratio.
Cap. XXXIII.

MANIFESTAT autem propheta Ezechiel prælibata libri ſui cap. 44. vbi dicitur: Et conuertit me ad viam portæ ſanctuarij exterioris, quę reſpiciebat ad orientem, & erat clauſa, & dixit dominus ad me: porta hęc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſibit per eam, quoniam dominus Deus noſter Iſrael tranſiuit per eam. In quibus verbis Ezechiel totus altiſſimis ſpeculationibus propheticis deditus, ſicut ex ſuſpenſiua ſententia continuata ab exordio. ca. 40. eius manifeſtè apparet, ſub metaphoris quorundam ædificiorum magni templi multa ſecreta rerum futurarum reuelata ſuſcepit: in hoc autem ſcripturæ Ezechielis loco ſub metaphora cuiuſdam portæ magnæ illius templi, quæ erat ad orientem accepit a domino ſecretum incorruptionis virginis benedictæ. Et cùm dicitur, conuertit me ad portam ſanctuarij exterioris, loquitur Ezechiel propheta de Angelo, vnus nanque angelus omnia iſta Ezechieli reuelabat, & erat viſio iſta imaginaria, quia videbatur Ezechieli, quòd vnus angelus eum aſſumeret, & ducebat eum in diuerſa loca, ſicut apparet ex cap. 40. a principio, vbi reuelatio facta per iſtam myſtici templi ædificationem inchoat, & vſque ad finem libri eiuſdem continuatur. Et cùm angelus ei iſta oſtendit, videbatur ſibi quòd eum in aliam partem transferebat. ſ. ad viam portę ſanctuarij exterioris: nam eum de loco ſacrificiorum transferebat, ſicut ex litera ſuperiori continuatur. ſ. in fine. 43. c. & tunc tranſtulit eum ad viam portæ ſanctuarij exterioris. De hac porta dicit, quòd erat ad oriẽtem: cùm autem ſibi ad iſtam portam accedere videretur in viſione imaginaria, reuelauit ei dominus ſecretum de incorruptione virginis benedictæ, quod per myſteriũ portę huius noĩabatur, & ſequebatur, & dixit domin' ad me. Vocat autem hic Ezechiel dominũ, ſiue Deũ angelum, qui eum per omnia iſta tranſducere videbatur, & eum in his omnibus in viſione imaginaria erudiebat. Sic enim quidam alius angelus multa Zachariæ prophetę ſub viſione imaginaria oſtendebat, quorum myſticas ei ſignificationes exponebat, ſicut habetur Zachariæ 1. c. Hunc verò angelum Deum, aut dominum nominauit, quoniam ſic eſt mos ſacrarũ ſcripturarum, vt liquet ex pluribus libris veteris teſtamenti. Sic habetur Exodi. 3. ca. vbi Moyſes dicit, ſe vidiſſe rubum, qui ardebat, & non comburebatur, & locutus eſt ad eum dominus de rubo. Non appropies, inquit, huc: locus enim in quo es, terra ſancta eſt, ſolue calciamentum de pedibus tuis. In lib. tamen Actuum apoſtolorum. c. 7. dicitur quòd ille, qui in rubo loquebatur angelus domini erat, & non Deus. Item in lib. Exodi. cap. 20. & Deute. c. 5. dicitur, quòd dominus derit legem in monte Sinai: apoſtolus tamen ad Galatas. 3. c. dicit legem factam eſſe per angelos, & datam in manu mediatoris. ſ. Moyſi, de quibus diffuse tractauimus Exodi. 19. c. rationem fundamẽtalem reddentes, quare in veteri teſtamento angeli interdum Dei nomine nuncupentur, in nouo autem teſtamento nequaquam, & quare aliquando Deus nominentur, aliquando autem non. Angelus autẽ, qui iſta Ezechieli reuelabat, dixit: porta hęc clauſa erit, & nõ aperietur: in quo Beatiſſimæ Virginis nominat incorruptionẽ, ſicut ait Auguſt. exponens hunc locum Ezechielis: nõ enim poteſt hoc vllatenus de aliqua materiali porta exponi: cùm enim Deus in eſſentia ſua infinitus ſit, nec per aliquam portam ingreditur, nec aliquando exit. Eſt ergo neceſſariò de Beatiſſima Virgine exponendum, quæ porta dicitur, quia ſicut porta ad introeundum,

Maria porta dicitur.

eundum, & exeũdum est: ita Domina nostra fuit, in qua Deus intrauit & exijt, cùm de ea redemptor noster carnem veram assumpsit humanam, & exiuit per ipsam, quando post nouem menses exiuit de ipsa factus verus homo. Hanc portam dicit clausam esse in æternum: quia Domina nostra licèt conceperit, atque peperit, virginitatis integritatem non amisit, sicut aliæ fœminæ perdere compelluntur. Dicit, vir non intrabit per eam: quia Domina nostra, nunquam fuit ab vllo viro carnaliter cognita: ita vt claustra virginea rumperentur, quorum Ezechiel causam subiungit, scilicet, quòd ideo vir nõ ingredietur per eam, quia dominus ingressus est per eam. Quòd dominus introiuit in ea, cùm introiuit ad carnem assumendum, & exiuit per eam, cùm exijt factus verus homo, & erat valde rationabile, quod templum tantæ venerationis, in quo tanto tempore dominus habitauerat, aliquo virili contactu non polluereturG.

Confirmatio superiorum ex dictis Salomonis. Cap. XXXIIII.

Virgo Maria horti nomẽ sum psit.

CONFIRMANTVR autem supradicta ex his, quæ habentur in libro Salomonis, qui dicit Cantica canticorum. s. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Vocatur hortus propter delectationes hortorum, & dominus noster in ea quieuit, & delectatus fuit, cùm ibi nouẽ mensibus mansit carnem assumẽs: sic enim habetur Ecclesiastici. 25. c. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. i. Deus, qui me creauit. requieuit in tabernaculo ventris mei: cùm ibi veram carnem assumpsit. In hoc horto dominus requieuit, & nullus alius vnquam introiuit. Vocatur Domina nostra fons, quia sicut a fonte sunt emanationes aquarũ, & ipse est primordialis scaturigo: ita a Virgine Domina nostra Saluator noster effluxit, q totius boni nobis fuit primordiale principium. Fons autem iste signatus dicitur: quia ad eum solum noster Saluator accessit.

De prima vteri apertura. Cap. XXXV.

PRIMA vteri apertura est, quæ fit per primũ accessum virilem, quæ aliàs dicitur violatio, aut defloratio: in hac autem infligitur violẽtia, & corruptio integritatis virginalis non manentibus cõtinuatis partibus corporis, sicut ab origine fuerunt, & hic vocatur ruptio virgineorum claustrorum, in qua violatione, aut virili accessu vtrunque sustinere dolores satis multa naturalia indicia sunt. In quo euidentissimè acerrimè arguuntur vehementes carnalium amatores illecebrarum, cùm ibi acrius affligantur, in quo suam felicitatem perfectissimam consistere arbitrantur, de quibus per singula disputãdo illucidare, licèt in eo sint altissimę, atque naturalissimæ speculationes, non conuenit inuestigare, qa hæc nimis particularia sunt, præcipuèq;, quia ad regiam celsitudinem diriguntur, coram qua a quibusdam etiam honestis locutionibꝰ est sani consilij abstinere, de quo aliter disputauimus etiã de quibusdam satis particularibus super 29. c. Gen. & super 38. Quantum ad hanc apertionem fuit Domina nostra virgo, vas clausum: quia nullus eam vnquã carnaliter cognouit, sicut in prælibatis fuit abundantius declaratum, & quantum ad hoc est miraculosa, supernaturalisque conceptio, sine spermate virili aliquam conceptionem posse patrari.

Miraculum conceptionis Saluatoris, in quo consistat ex sententia quorundam. Cap. XXXVI.

QVANTVM verò ad istam attinet speculationem, plerique vulgarium vsque hodie ignorãt, rudique sententia diffiniunt, in quo sit miraculum virgineæ cõceptionis: aliqui enim miraculum hoc existere putauerunt, quia conceptionem fœtus in vtero materno de solo semine virili fieri æstimabant, hic autem cum nullius virilis seminis ad mẽstrualem virginis humorem commixtio facta fuisset, satis miraculosa conceptio videbatur. Horum autem fundamentum nulla veritate subsistit, quia si solùm de virili semine fœtus formatio compleretur, nulla admixta particula de menstruo muliebri, nunquam fœtus maternas imagines exprimerent: sicut aliquãdo patrum effigies repræsentant. Similitudo autem in fœtu inducitur intra vterum fœmineum: quia fœtus gignitur secundùm virtutem generantis, ideoque cum venerit, virtutem vnius generantis virtute alterius, quæ in semine est, fortiorem esse, fœtus inde genitus eius fortitur effigiem, cuius virtus in semine ad gignẽdum fortior est. Ex hoc infert Isidorus in 11. Ethymologiarũ. cap. 1. quòd filij procreati, nec patrum, nec matrum accipiunt effigie, sed auitas, aut proauitas imagines præferunt: quia virtus seminis auiti, aut proauiti, in patre, aut matre fortior est, quàm virtus patris, aut matris in semine suo. Et quia aliquando sic cõtingit, vt filij maternas præferant similitudines, sicut solent interdum præferre paternas, necessarium est, vt filij quoque de materno semine oriantur, sicut de paterno non est dubium eos gigni: de quibus Aristot. in 8. Ethicorum. Item si filij de semine materno ad substantiam suam nihil acciperẽt, sicut de semine paterno accipiunt, nõ dicerentur ille fœminę matres illorum, quos pepererunt, quia nihil eis de sua substantia impertirentur, sicut patres in semine aliquid de sua substantia communicant, sed solùm obtinerent matres loca conseruatiuorum vasorum seminis masculini, quod non sufficit, vt possint matres verissimè prædicari. Quia tũc si semen virile in aliquo virreo, aut metallino vase poneretur, & ibi aliquo artificio corpus formaretur humanum, vocaretur vas illud mater illius hominis ibi concepti: quod euidentissimę falsitatis arguitur.

Arnaldus de Villa noua.

Fecit autem simile in quodam vase Arnaldus de villa Noua medicus opinatissimus, & peritissimus in experientijs naturalibus: qui suscepto semine masculino in vase artificialiter fabricato, cõseruauit illud diebus aliquot adiunctis quibusdam transmutatuis speciebus adiuuantibus virtutem formatiuam decisam in semine, denique factis pluribus transmutationibus, per aliquot dies corpus humanum inde formatũ est: nec tamen perfectè organizatum: non enim sustinuit Arnaldus vlterius præstolari frangens vas illud cum semine iam formato, ne Deum tentare videretur, cõsideraus vtrum Deus corpori illi sic concepto animã rationalem infunderet. Item hanc viam insequentes necessariò diceremus dæmones incubos, & succubos matres esse: quod nullus fatetur, qui rectè intelligat. De his dæmonibus incubis, & succubis tractat August. de Ciuitate Dei. lib. 15. vbi ait, quòd tam euidẽs est dæmones incubos, & succubos esse, vt satis impudentiæ videretur eos esse negare. Isti autem dæmones incubi, & succubi nominantur. Incubi autem ab incubando, scilicet, supra fœminas, quod ad fœminam operantur: succubi autem a succubendo. i. subtus iacendo, quod ad viros efficiunt. Nec est imaginandum alterum incubum, alterum succubum esse, sed idem incubus, & succubus est. Et si fortè multi sunt, quod confiteri necesse est, oportet quemlibet eorum incubum & succubum profiteri. Quilibet autem istorum, primò succubus dicitur: quia viro succũbit ad semen masculinum recipiendum in forma fœminea: postea autem incubus dicitur, quia fœminæ incumbit, ad idem semen in vase fœmineo sub virili forma decidendum. De modo autem, quo dæmones isti, qui incubi, & succubi nominantur semen recipiunt, & de modo, quo semen susceptum emittunt, & quomodo illud aliquo tempore custodiunt, vt naturalem calorem non amittat, in quo formatiua, & organizatiua fundatur virtus, & quæ vasa, & qualiter formant ad prædicta perficienda, & a quibus viris, & fœminis ista recipiant: & in quibus decidant, & quomodo hinc gigantes generantur corpore robusti, & ingenio valde pollentes, quamuis in se sint naturalissimæ inquisitiones, non expedit tamen de eis per singula inuestigare ex fundamento rationis superius assignatæ, de qua materia disputauimus super textũ quinti capituli Gen. Sic Merlinus per dæmones incubos & succubos genitus est: & fuit verè filius viri & fœminæ: tamen nec pater in generatione illa fœminam vllam cognouit: nec mater identidem a viro aliquo cognita est: dæmones ergo isti incubi & succubi matres vocari non possunt, licèt in se semen contineant, ex quo postea corpus formatur humanum. Si tamen fœmina solùm semen virile suscipiens de suo nihil impertiretur, nõ possent magis rationabiliter mulieres matres, quam dæmones succubi appellari: ad hęc autem additur, quòd si fœmina de suo semine, aut substantia, ad formandum corpus filij impenderet, non esset conueniens ad perfectas soboles corpore & ingenio procreandum fœminas specialium conditionum inuestigare, & ætatum, cùm solùm tanquam contentiua vasa se haberent respectu seminis masculini: est tamen magna vtilitas prædicta solicitè inuestigare: ergo fœminæ aliquid de suo semine ad formandas proles impartiunt. Maior autem huius syllogisticę inductionis, ex se apparet, minor apparet per Aristotilem in 7. Politicorũ. vbi magnam esse differentiam dicit, in corpore, & intellectu sobolis procreatæ, matrestantæ, aut tantæ ætatis esse, aut talis conditionis existere, quod experiẽtia liquidissimè manifestat: damna autem, aut horum vtilitates satis declarat Aristot. in septimo Politicorum. Item si fœmina de semine suo in generatione nihil impertiretur, nec differret ad prolis generationem fœminam phlegmaticam, aut colericam, aut alterius complexionis esse: sed hoc manifestè falsum est, sequitur ergo eas aliquid ad proles procreãdas impertiri. Patet hoc identidem, quia mulieres phlegmaticæ cæteris paribus filios maioris corpulentiæ muliebribus colericis, aut sanguineis, vel melancholicis gignunt: mulieres autem sanguineę cæteris paribus maiores filios, mulieribus colericis, atque melancholicis. Cuius causa est, quia mulieres phlegmaticæ propter humiditatem indigestam abundant nimis in materia menstruali deficiente calore digerente, & deficante: quapropter mulierum phlegmaticarum filij carnes teneras, mollitie muliebri habent laxas, atque indigestas, & faciliter corruptibiles, atque ægrotatiuas. Mulieres autem colericæ, ex abundantia caloris cholerici humoris consumunt materiam menstrualem, de qua generatio prolis patratur, & manet in quantitate pauca, ipsa tamen conuenienter digesta, & conueniens: Ideoque filij mulierum colericarum, cęteris paribus existentibus, corpulentia cæteris hominibus sunt minores, sunt tamen corpore agiliores, quia carnes sunt digestæ, nulla humiditate phlegmatica deprimente, habent quoque carnes duriores, densiores, & musculosas, atque neruosas: quia materia illa exclusa est omnis phlegmatica humiditas indigesta, mollitiem fœmineam causans in membris. Sunt etiam sanniores filijs mulierum phlegmaticarum, & minus ægrotatiui: quia in eis bene digesta est superflua humiditas, quæ est materia corruptionis, & omnem ęgritudinem causat. Sunt etiam isti cæteris hominibus ingenio acutiores: quia intellectus habet operationes magis, aut minus perfectas, secundùm quòd organa phantastica sunt magis, aut minus disposita. Cum enim organa phantastica totaliter perturbata sunt, intellectus humanus nihil prorsus valet intelligere, sicut liquidè in hominibus ebrijs totaliter comprobatur: qui penitus nihil intelligunt, quia fumia stomacho surgentes totam cellam phantasticam indisponunt, omnes species phantasticas, per quas causatur intelligere, perturbantes: & quia homines filii cholericarum mulierum habent carnes bene digestas, in conuenienti armonia est cerebrum nimis bene temperatum, & cella phantastica disposita. Ex quo perspicuè infertur eos cæteris hominibus ingenio viuaciores existere. Infertur ergo ex supra memoratis, mulieres partem menstrualis humoris loco seminis ad prolis formationem impertiri, qua in re miraculum supernaturalis conceptionis Virginis gloriosæ non est in eo, quòd ista opinio asserebat, scilicet, quòd miraculum fuit, quia ibi non fuit aliquod sperma virile, de quo solum corpus humanum formandum erat.

Filij mulierum cholericarũ sunt ingenio acutiores cæteris hominibus.

De opinione quorundam circa conceptionem Beatæ Virginis. Cap. XXXVII.

ALII autem vlterius delirantes arbitrati sunt miraculum conceptionis in hoc existere: quia cum ex semine masculino mixto menstruali humori fœtus procreetur in vtero, quòd semen solùm femineum ad hoc nullatenus esset sufficiens, & quia in hac conceptione nulla virilis seminis particula menstruali humori permixta fuit, solus humor menstrualis sufficiens non videbatur ad hanc generationem perficiendam: quia ipse solus in parua quantitate subsisteret. Ista positio solida veritate subsistere non valet, sicut nec ea, quam supra improbauimus: semen namque modicum, aut multum esse non facit ad posse gignere, vel non gignere: sed ad magnam, aut paruam prolem procreare. Sic ergo rebus se habentibus, si alia non obstarent fœminę solę de semine suo possent prolem gignere etiam incognitæ viro: esset tamen ista differentia inter filios generatos, quia filii a solis fœminis procreati essent paruæ corpulentiæ: geniti autem a fœminis & viris simul maioris proceritatis existerent: quia maior esset quantitas seminis, cùm semen masculinum fœmineo menstruo iunctum esset, quàm cum menstrualis humor solitarius in vtero permaneret. Item filii a fœminis & viris geniti viribus robustiores, & corde audaciores essent: filij autem a solis fœminis procreati, essent viribus debiliores, & animo timidiores. Item prædicta positio existere non potest, quia si ob hoc solum fœmina sola concipere non posset, quia semen fœmininum per se paruæ quantitatis est: semen autem virile fœmineo sanguini menstruali coniunctum maioris est quantitatis, posset aliqua fœmina reperiri, quæ sola de semine suo posset concipere. Potest nanque aliqua fœmina esse, & plerunque erit, quæ tantæ quantitatis habeat sanguinem menstrualem, quantæ magnitudinis est sanguis menstrualis alicuius mulieris cum semine virili commixtum: sicut si fuerit aliqua fœmina phlegmaticæ complexionis, quæ nimis abundat in materia menstruali, tanta erit quantitas sanguinis

Mulieres quę i sperm ate plurium abũdant.

nis menstrualis huius mulieris, quantæ fuerit magnitudinis semen, viri cholerici commixtum semini mulieb̃ri, quia omnes cholerici, tam masculi, quàm fœminæ deficiunt in quantitate materiæ seminalis: nunquam tamen aliqua fœmina reperta naturaliter est, aut poterit reperiri, quæ sola incognita viro concipere posset, quantumcunque abundet in materia seminali. Inducitur ergo ex his, non ideo fœminam solam de semine suo viro incognitam concipere non posse, quia in ea modici est quantitas materiæ seminalis.

De tertia opinione quorundam. Cap. XXXVIII.

DELIRANTIBVS autem & plerisque alijs, quidam præterea æstimauere huius conceptionis virginalis miraculum esse, propter non fuisse virginalia claustra violata. Arbitrantur quippe filium genitum in lucem non posse prodire a materno vtero, nec aliquam fieri conceptionẽ, nisi virginalium claustrorum ruptio antecedat, & quia Domina nostra nullam omnino virgineorum claustrorum apertionem passa est, miraculum indubitatissimum videbatur eam potuisse concipere. Ista positio stare non debet, sicut nec præcedentes: quia isto habito, & concesso non ponebatur miraculum in conceptione: sed in emissione ab vtero, scilicet, in partu, ex qua infertur positione eos arbitrari, non esse inconueniens fœminam sine vllo virili contactu concipere, parere autem viro incognitam impossibile æstimabãt. Aperturam autem claustrorum vteri virginalis per se ad conceptionem non posse proficere, euidentissimo liquet argumento. Sicut enim in accessu virili claustra virginalia corrumpũtur: ita quouis alio modo aperturam perpeti possent: sola enim fœmina se ipsa potest suæ virginitatis claustra infringere, non tamen vlla conceptio sequeretur. Poterat identidem manu, aut ferro, aut alia quauis virginitas integritatis suæ patiacturam. Liquet igitur claustrorum apertionum per contactum virilem ad conceptum minimè posse proficere, & si in accessu virili, in quo claustra virginalia violantur, interdum sequitur fœtus, conceptio nõ propter claustrorum apertionem fit, sed ad aliam longè distantem pertinere causam dignoscitur. Horum autem fundamentum, scilicet, ad conceptionem perficiendam, claustrorum virginalium apertionem esse necessariam, falsum esse liquet. Interdum nanque siue ruptione claustrorum conceptio sequi potest, & aliquando sequuta est, cuius modum nobis per singula exponere non conuenit: est enim modus satis grossus, & cuilibet speculanti satis imaginatione comprehensibilis: Aliquando nanque hoc visum est, & plerunque euenire cernitur, & non solùm hoc, sed & aliquid alterum, quòd satis videtur mirabile, contingit, scilicet, quòd aliqua mulier totaliter virgo carne, & mente nullam omnino corruptionem perpessa, prolem concipit naturaliter: sed in virginitate permanens concipere non potest, quia saltem corporis integritatem destrui necesse est manente mentis incorruptione, quòd identidem particularius declarare intentionis nostræ non est, causa horum supra prælibata est. Ponit tamen aliqualiter Sanctus Thomas hunc modum in quadam quæstione cuiusdam quolibeti. Potest autem & vir, sua virginitatis integritate manente totaliter in mente & corpore, gignere, licèt integritas corporis non ita omnimoda sicut in fœmina sit: huius autem exemplum conforme paret, sicut in cæteris, quæ de fœmina dicebantur. Omnia autem hęc quantumcunque integritas mentis & corporis salua maneat, sine semine masculino, & muliebri menstruo non paterentur: item ista ruptio claustrorum virgineorum in accessu virili, non est necessaria ad emissionem infantis ab vtero pariendo. Nam dato, quòd talis ruptura per virilis genitalis violentiam non patietur, patietur fœmina posterius eandem claustrorum apertionem in partu sine virili contactu, quàm in conceptu per virilem actionem perpessura erat. naturaliter nanque in effusione infantis ab vtero, claustrorum maxima apertura causatur, & maioris doloris, quàm fuerit prima delibatio virgineorum claustrorum in accessu virili: & hoc violentius fiet in ea, quæ nunquam virilem contactum experta est, quàm in illa, quæ virili actione claustrorum suorum passa est corruptionem. Item apertio facta in accessu virili, non sufficit ad partum, quia post eam necessarium est, maiorem in partu fieri apertionem, sine qua etiam si alia ruptio claustrorum præcesserit, impossibile est ab vtero infantẽ emitti: euidenti ergo illatione concluditur claustrorum virgineorum apertionem, quę in primo accessu virili perpetratur, ad partum, qui postea sequitur, posse nullatenus adiuuare.

De opinione aliorum circa idem. Cap. XXXIX.

SICVT nec cęteris prælibatis deliramentorum generibus assensimus, ita nec huic, quòd dicitur assentiendum est, scilicet, quòd aliquorum opinio fuit, solùm hic miraculum in conceptione virginis existere: quia non fuit ibi aliqua particula seminis masculini, ex qua secundum partem fętus in materno vtero plasmaretur. Nam vt medicorum plurimi opinantur, licèt vir, & fœmina spermatizent: tamen corpus formatum in vtero, pro nullá sui parte de semine masculino formatur, ita quòd totum corpus filii geniti de muliebri formetur humore, nullo penitus de viri virili semine intermixto.

Dicunt nanque semen virile ad hoc solum proficere, quòd semen fœmininum digerit, & informat atque organizat, & contemperat: deinde verò per suam magnam caliditatem dissoluitur in exhalationes fumosas, nullo penitus de substantia eius manente ad particulam corporis procreandam in fętu. Comparatur autem exemplum est de oleo ardente, aut de virile fœ- forme autem exemplum est de oleo ardente, aut de virile fœ- mina pro lucerna, quia in oleo cùm sit humidum vnctuosum, vnde passibile a calido cùm igne consumptum fuerit, nihil de eo manet: tota eius substantia in vapores aereos teneros resoluta, lychnum verò, quod talis cõplexionis non est, licèt comburatur, tamen aliquid manet, quòd ignis non vastat vltimatè conuersum in cineres. Ita semen masculinum cùm habeat in se incluſum calorem, & ipsum sit humidum vnctuosum, vnde passum a calido totum in fumos exhalat, nullo de eius substantia manente residuo. Humor autem menstrualis, quia grossior est, nec ita a calore passibilis, potissimè a non magno valde calore, cùm aliqua liter digestus fuerit, remanet aliquid, ex quo fiat plasmatio corporis infantis. Ista medicorum opinio licèt aliquam naturalem apparentiam continere videatur, non tamen habet solidum fulcimentum: multas namque instantias patitur, de quibus nunc gratia breuitatis speculandum non est: ideo non est Aristo. positio, aut aliorum naturalium philosophorum, de solo menstruali humore fœmineo corpus humanum compingi virili semine non commixto, sed vtrunq; semen compactum totalem infantis corporis fore materiam.

Opinio

Opinio Doct. de miraculo virgineæ conceptionis. Cap. XL.

QVIA secundum Aristotelicam assertionem in 1. Ethicorum, omnes scrutari opiniones fortassis inutile est, sufficiens autem ad quę aliqua liter rationem habere videntur: alijs ergo deliramentorum generibus derelictis, secundùm solidam, atq; catholicæ positioni conformem veritatem concludẽtes, dicendum erit, miraculum virgineæ conceptionis in hoc existere, non in hoc, q̃ claustra virginea illæsa manere, nec in aliquo simili: omnia namque ista sine miraculo satis erat possibile fieri, sed quia non fuit menstruali humori virgineo aliquod masculinum semen commixtum. s. q̃ benedictum corpus redempto ris nostri de solis purissimis sanguinibus virginis extiterit nullo virili semine accidente, & magis attendendo dicendum est, non fuisse præcipuè miraculum: qa non fuerit ibi aliquod masculinum semen menstruali humori commixtum, ex quo partialiter corpus benedictum Saluatoris plasmaretur, sed quia nõ erat ibi virile semen commixtum ad contemperandum, & digerendum, formandum, atq; organizandum sanguinem virginis menstrualem: quia sicut lignũ sine igne ardere impossibile est, ita impossibile est semen fœmineum sine masculino semine posse digeri, atque formari. hoc autem non fuit in sanguine menstruali virginis benedictæ. non enim fuit ibi aliquod virile semen immixtum, quod temperaret, digereret, formaret, atque organizaret sanguinem menstrualem Dominæ nostræ, ad formationem corporis nostri redemptoris. Totum autẽ hoc, quòd in humore menstruali virginis beatę semine virili operante conficiendum erat, diuina spiritus paraclitri operatione patratum est: ideo in simbolo fidei continetur, qui conceptus est de Spiritu sancto. i. quod Spiritus sanctus supernaturaliter ad conceptionem illam operatus est, semen virgineum disponendo.

Qualiter Spiritus sanctus operatus est ad conceptionem Christi. Cap. XLI.

QVO circa operęprecium est speculari, cũ multi circa hoc errauerint, aut saltẽ delirare potuerint, qualiter Spiritus sanctus ad conceptionem virgineam operatus est. Non enim est intelligendum Spiritum sanctum operatum fuisse conceptionem virginis admirabilem, aliquod semen in virgineum vterum per se nullo alio agente decidendo, qđ mẽstrualem virginis humorem temperaret, digereret, atq; formaret, & organizaret, sicut semen masculinum operatiuum erat naturaliter operando, si illi menstruali humori fuisset admixtum: quia Spiritus sanctus Deus est: Deus autem est spiritus, spiritus autem corpus nõ habet, & sic Deum incorporeum confitemur, ex quo manifestum est eum semen nõ habere, qđ ad gignendum decidere posset aut debuisset. Semẽ namq;, quod sic decidit, solis animalibus pertinet: nec rursus fingendũ est Spiritum sanctum semen aliquod viri alicuius assumpsisse, & conseruasse, sicut dęmones incubi, & succubi faciũt, & postea in virgineo vtero poneret, qđ naturaliter semen fœmineum digereret, atq; formaret. Hoc quippe diuinæ repugnat dignitati: vt dęmonis illoris formam assumeret. Item quia hoc concesso sequeretur violatio virgineorum claustrorum, sicut fieri consueuit, cùm dęmones incubi semen a viris suceptum in vas genitale fœmineum effundunt: tunc enim verè claustra rumpuntur virginea, sicut si a viro quantumcunque potente fœmina carnaliter tangeretur: quod de Domina nostra virgine nullatenus profitemur. Item quia hoc directè repugnat catholicę assertioni. s. Christum de nullo semine virili fuisse conceptum: præterea si Christum, sic conceptum de aliquo virili semine fateremur, sicut dicimus eum filiũ virginis esse, quia de eius semine conceptus atque formatus est: ita eum filium alicuius viri concedere necessariũ erat, cũ de semine virili factus extiterit, qđ valde repugnat catholicę positioni. Itẽ nec arbitrari quisquam debet, Spiritum sanctum aliquod semen nouiter creasse de nihilo, nec alicuius viri semen esset, si talem in se virtutem contineret, qualẽ continet semen quodlibet masculinum, & eadem super menstrualem virginis humorem efficeret, quia ex hoc quoddã maximum inconueniens causabatur, quod magis obuiũ erat intentioni Christi carnem assumẽtis, quàm eidẽ incarnationi, aut diuinæ dignitati repugnasset, Christum ex maris & fœminæ vsitata coniunctione fuisse progenitum. Quod sic euidenter apparet: Deus enim ex sua infinita potentia, & bonitate potuisset totius humani generis culpã remittere, atq; prorsus peccatũ prothopatrum istorum omniumq; posterum peccata, atq; delicta delere eo modo, quo nunc cunctorum pctõrum remissio fit; vel quouis alio modo voluntati sue beneplacito: exegit tñ diuina iustitia, vt culpę pęna correspondęret, sicut virtuoso actui pręmium correspondet, & sic aliqua pęna illi primę tranigressioni daretur, ne totaliter impunita remaneret, & qa si hoies huius trãsgressionis pęnam totaliter sustinere debuissent, ad eam tollerandam non sufficerent: quia pctm erat infinitæ iniuriæ, quia erat contra Deum, q̃ est infinitæ excellentiæ: vt redemptio atq; satisfactio æquiualens pateretur, oportebat eũ, qui infinitus foret pœnã huius criminis tolerare, & qa post Deum nullus ifini tus est, voluit Deus. s. tota Trinitas benedicta filiũ Dei pris istam facere redemptionẽ. Et quia iustitię regula hoc exposcit, vt p̃uaricationis aiaduersione immerita crucientur iuxta illud: Peccata suos debẽt tenere actores, vt in iurib⁹ habẽt sępe pro palea: & hoies fuerant ī hac parte transgressionis actores, oportebat eum hominem fore, qui hui⁹ reatus dignã pęnam assumeret: qua in re filius Dei patris carnem humanam assumere dignatus est. Quod si fortassis semen illud, q̃ Spiritus sanctus poneret ī aluo virgineo, esset nouiter creatum, nec esset alicuius viri de genere Adã, Christus ex illo spermate præcipuè genitus, nõ fuisset de genere Adę: non ideo cõgruè redemisset genus humanum deriuatum ab Adam, p̃cipuè cum illa culpa, pro qua Christus patiebatur, erat culpa ipsius Adæ. Eligibilius ergo meliusq; fuisset Christum genitum fore de semine virili, atq; fœmineo modo naturaliter consueto, existentib⁹ masculo & fœmina de genere Adæ, quã q̃ de aliquo semine fuisset genitus, quod non esset alicuius viri descendẽtis de genere Adę, qđ sic liquidius manifestatur. Cùm enim menstrualis humor fœminarum per se ad conceptionẽ inutilis sit, nisi semine masculino superfuso, atq; permixto temperetur, digeratur, atq; formetur: necessatiò nos profiteri debemus filiũ genitum magis ad actionem, & naturam patris, quã matris ptinere, cùm magis a patre, quàm a matre generetur. Et sic dato, quod corpus redemptoris nostri Iesu formatum fuisset de menstruali sanguine virginis benedictæ, quæ erat de genere Adę, si ibi interciderat aliquod creatum nouiter semen, quod non fuerat alicuius viri de progenie prothoplasti, & illud temperasset, digesisset, atq; formasset sanguinem virginis menstrualem, magis Christus progeniẽ, ortum, atq; naturam ab illo semine traxisset, q̃ ab Adam ex parte seminis virginalis: sicut si quisquam foret, qui patrẽ, & matrem habens, patrem non de semine Adæ habuisset, mater verò de Adæ semine esset progenita,

Ratio diuinæ incarnationis.

Filiorum genitura plus patri quam matri debet.

non de Adæ progenie diceretur præcipua denomina
tione facta a semine masculino: & sic Christo illud se
men nouiter creatum loco patris succesſerat, & erat
sic maius inconueniens magisq; intentioni eius, secũ
dum quam carnem humanam assumere dignatus re
pugnans, quàm si de virili, & femineo semine pari
ter gigneretur. Concluditur ergo nullatenus esse di
cendum Spiritum sanctum, aliquod semen nouiter
creasse, quòd in virgineo vtero posuisset. Cum ergo
dicimus, quòd Christus redempror noster de Spiritu
sancto conceptus est: est sensus quòd Spiritus sanctus
supernaturali operatione, nullo alio naturali agente
mediante, aut tanquam principali agente, aut tanquã
instrumento, semen menstruale beatę virginis tempe
rauit, digessit, & organizauit, donec corpus pfectè for
matum esset, sicut virile semẽ facturum erat, si ibi cõ
mixtum fuisset. Ita enim de igne dicimus ignis, quòd
naturaliter comburit, & incinerat quodlibet combu
stibile ei appropinquans, & lignum quodlibet actione
ignis, in illud naturaliter comburi potest: quòd si for
tassis Deus, per se ipsum nullo alio agente naturali
mediãte lignum combureret illa ligni combustio su
pernaturalis diceretur, & Deus hic operabatur super
naturaliter, quidquid ignis naturaliter facere debuis
set. Sic autem in præsenti erat, quia semen virile, quod
cunque illud foret, si menstruali humori Bea. Virgi
nis fuisset commixtum, temperauerat, digesserat, atq;
formauerat menstrualem humorem virginis benedi
ctæ, vsque ad perfectam corporis organizationem: &
quia Spiritus sanctus per se hæc omnia operatus est,
nulla alia operante creatura, dicitur Christus conce
ptus de Spiritu sancto, sicut aliter diceretur cõceptus
de semine virili, si ibi fuisset admixtus.

Virile semen duplicem sortitur habitudinem cau-
salitatis. Cap. XLII.

IVXTA quam speculationem attendendum est,
quòd virile semen duplicem sortitur habitudinem
causalitatis, respectu seminis fœminini, & respectu cor
poris formati in vtero. Prima est habitudo causalitatis
materialis: nam sicut corpus in vtero formatur de se
mine muliebri: ita partim de semine virili formatur:
nec est aliqua pars corporis formati, in qua non sit ali
quid de semine masculino, & fœminino, cùm alterũ
alteri perfectè mixtum sit, sicut cùm aqua vino perfe
ctè fuerit adiuncta: est ergo vtrunq; semen causa ma
terialis partialis corporis formati, & vnũ semen respe
ctu alterius nõ hẽt respectũ causalitatis materialis, sed
respectũ cõcausalitatis: quia vtrunq; causa est, in quo
& æqualia sunt. Secunda habitudo causalitatis quàm
habet semen virile ad corpus formatum in vtero est
respectus causæ efficiẽtis: nã licèt humor menstrualis
fœmineus sit causa materialis corporis organizati: tñ
non habet aliquam efficaciam in formãdo membra,
aut distinguendo. Semen autem virile est causa mate
rialis corporis organizati secundum partem, & insup
habet in se virtutem formatiuam, *f*m quam semen fę
mininum temperatur, & digeritur: & corpus format
atque perfectè organizatur. Habet autem semen vi
rile habitudinem efficientis causalitatis, sicut ignis ad
lignum, aut aliud combustibile: quia semen femini-
num, quamuis sit pars materialis corporis organizan-
di, in se tñ nullam virtutem continet alteratiuam, *f*m
quam in alteram qualitatem, aut dispositionem mute
tur aut organizetur. Si ergo ei nullum virile semen
misceretur, remaneret ei pristina dispositio, aut quali
tas status, & sic impossibile erat vllam fieri genera-
tionem. Semen autem virile superueniens mẽstruo
muliebri mutat illud a dispositione, in qua erat: & di-

Actio seminis humani in principio generationis.

gerit illud: est enim ipsum humidum, & rarum atq;
frigidum, ita q̃ non cõuenit generationi futuræ per
manendo in illa dispositione. Digerit ergo illud, &
facit esse maioris caloris, & cõdensat, minus de humi
ditate relinquendo, atque solidando, vt inde partes
corporis duræ, atq; solidæ formari valeant: sicut sunt
carnes, & ossa, postea verò organizat illud, figurando
diuersas corporis partes, singulis sua tribuendo linea-
menta: prout speciei corporis humani conuenire di-
gnoscit: sic enim tota humani corporis machina per-
ficitur, qua nullo modo fieri possent, manente semi-
ne fœmineo in sua primaria dispositione. Sic ergo cõ-
cludendum est maius fuisse miraculum, Christũ sine
virili semine fuisse conceptum inquantum semen vi-
rile continet in se virtutem digestiuam, & organiza-
tiuam menstrui muliebris, quàm secundum, q̃ semẽ
masculinum est causa materialis fœtus formandi: nam
si in semine virginis benedictæ fuisset virtus formati-
ua, & organizatiua, licèt non fuisset ibi semen virile
commixtum, non fuisset tantum miraculum fuisse
Christum conceptum, sicut de semine virginis bene
dictæ, in quo non erat virtus, digestiua, formatiua, at-
que organizatiua, potuisse per se solũ corpus aliquod
generari: sicut in ligno, aut aliqua re combustibili nõ
est virtus combustiua, q̃ ipsum se ipsum comburere
possit, aut q̃ sine applicatione alicuius cõbustiui com
buratur est admirabile. Quod ergo virginale semen,
in quo non erat aliqua vis digestiua, aut formatiua si-
ne admixtione seminis virilis, in quo est potestas or-
ganizatiua, organizetur, atque perfectè disponatur, est
magnum miraculum.

An ex semine solùm virili fieri possit generatio.
Cap. XLIIII.

EX hic prædictis autem fortasse aliquis arguendi
occasionẽ acciperet, ex solo virili semine corp⁹ ali
quod humanum posse compingi: quod apparet, quia
semen virile est causa materialis corporis organizan-
di: etiam ipsum continet in se virtutem organizatiuã,
digestiuam, atque alteratiuam, nihil ergo deesse vi-
detur ad hoc, q̃ ex solo virili semine corpus perfectè
humanum compleri posset nullo sanguine mẽstrua-
li cõmixto, sic igitur poterit per se ipsum cõcipere, fę
mina nihil agente, videmus tñ sine fœmina nullam o-
mnino fieri cõceptionem, relinqui ergo videt, in viri-
li semine digestiuam, atq; organizatiuam virtutẽ mi-
nimè consistere. Cui argumentationi fortassis aliquis
respondebit, q̃ quanuis in virili semine sit virtus orga
nizatiua, formatiua, atq; digestiua, tamen virile semẽ
per se ad formandum corpus non valet, quia virile se-
men modicæ quantitatis est, nec per se valet ad for-
mandum corpus aliquod humanum. Hęc autem po-
sitio subsistere non potest, quia semen esse multũ, aut
paucum non facit ad posse gignere, aut non posse: sed
ad gignere paruam, aut magnam sobolem, & sic li-
cèt geniti a solo viro minoris essent staturę, quàm ge-
niti a mare & fœmina, tamẽ aliqui essent a solo mascu-
lo generati, tamen istorum nulli sunt: ergo sequitur,
q̃ non est ista causa, quare masculus solus non potest
generare. Item positio ista stare non potest, quia licèt
vnus masculus, & vna fœmina cõiter maioris quantita
tis sint in semine, quàm vnus vir, solus tamen aliquis
vir esse poterit tantę abundantię in materia seminali,
quantę est vna fœmina, & vnus vir: sicut ergo vnus vir
& vna fœmina generare possunt, ita ille vir solus gene
rare posset: sed hoc nunquam reperitur. Infertur er-
go virum non ideo non posse solum gignere, quia est
in eo paucitas materiæ seminalis.

Alia

Alia responsio subiectis improbanda.
Cap. XLV.

FORTASSIS aliqui alij, adhuc delirantes, dicẽt
masculum non ideo solùm non posse generare,
quia in eo paucitas materiæ seminalis est: sed quia in
masculo non est aliquod vas, siue locus receptiuus ad
conceptionem faciendã, vt organizetur corpus, atque
organizatum corpus debitam recipiat quantitatem.
Certum quippe apparet, semen masculinum & fœmi
ninum paruę esse quãtitatis, de qua corpus formatur
humanum, donec formatum sit. Cùm verò fœtus de
vtero materno exiuit in lucem magnæ quãtitatis est:
quia in vtero susceptit magnum incremẽtum. Ad hęc
autem oĩa faciẽda locus est in vtero fœminino in quo
dam vase piloso, in quo multæ cellę sunt ad simul fę-
tus multos formandum, q̃d vas apud nos pellis secun
dina, siue fœcundina vocatur, aut matrix. Hęc autẽ vas
huius conditionis est, q̃ cùm aliquis fœtus interius for
mat̃, & organizatur, extenditur: cùm autẽ nullum se-
men virile intra receptum cõmixtum fœminino mẽ-
struo est ad formandum fœtum, est collectum in for-
mam panni non occupans aliquam notabilẽ quanti-
tatem: cùm aũt intus formatur aliqs fœtus, paulisper
quotidianis incrementis extẽditur, *f*m modum augu
menti fœtus intra formati. Huius autem exemplũ est ĩ
vtre, qui cùm nõ sit plenus aliquo liquore, aut saltem
aere, habet latera complicita, & subsistit sub modica
quantitate, atq; modicum occupat locum: cùm verò
incipit repleri, continuè maioris quantitatis efficitur:
atq; maiorem occupat locum. In viro aũt intra corp⁹
eius non est aliquis locus, in quo semen organizari va
leat, & recipere debitam quantitatẽ. Semen quippe vi
rile partim est de superfluo alimenti quotidiani, q̃d ali
mentũ in substantiã corporis alimentati cõuertit, par
tim de superfluo non conuerso: istud aũt superfluum
alimenti non transiliens in substantiã rei alimẽtate, in
tertia digestione recipit in vasis seminarijs, q̃ sunt ĩtra
corpus virile lumbis affixa, postea verò in tpe accessus
virilis ad fœminã defluit de vasis illis in matricem vte-
ri fœminini. Sunt igit vasa illa paruæ quantitatis. Nam
solum est ibi locus materię seminalis. Ab his aũt vasis
seminarijs semen nõ difflueret, nisi vasa illa tãgerent,
& semen cogeretur diffluere euerso vase: fit autẽ iste
tactus mediantib⁹ testiculis: nã cùm ista vasa lumbis
adhęreant, sunt q̃dam cordęa virga virili, per loca illa
vasorum seminariorũ trãseuntia, per quas ascendunt
testiculi tpe coitus, & faciunt euerti semen cõtentum
in vasis, q̃d aliàs defluxurum non erat, nisi ex magna
cõmotione totius corporis ex potestate phantasię su-
per totã materiam corporalem. Sicut cõtingit in som
nis, vt viri circa hoc somniantes nocturnã pollutionẽ
patiant̃, vel ex nimia repletione seminalis humoris:
quia tunc superfluere necessarium est: aut ex impotẽ-
tia virtutis retentiuę, q̃d ptingit in ieiunantib⁹, qui po-
tentiã retentiuam debilitatã habent. Ideo viri ieiunã-
tes, nisi sint valde debilitati, potius nocturnã patiunt
pollutionem diebus quibus ieiunant, q̃ diebus quib⁹
comedunt abundanter: & potissimè, cùm ante acubi-
tum aquam solam biberint: qa aqua nimis laxat potẽ-
tiam retentiuã, licèt nullo modo multiplicet materiã
seminalem. Ex quo ẽt sequit, q̃ facilius hoĩes pollu-
tionem patiunt nocturnã, si ante accubitũ aquam bi-
berint, q̃ si vinum: nã licèt vinum calorem suo feruo-
re causet libidinis, & semen faciat despumare, q̃d aqua
nullatenus frigiditate sua efficere valet. tñ aqua poten
tiam retentiuam relaxat, q̃d vinum non facit. Ieiunan
tibus ergo, qui potentissimi ad ieiunandum sunt, aut
qui in materia seminali vehementer abundant, eligi-
bilius, atq; vtilius est p noctem ante accubitum vinũ,
aq̃ aquam bibere: si pollutionem nocturnã desiderant
euitare. Semen ergo de vasis seminarijs, nullo modo
valet defluere, nisi p̃cussis vasis seminarijs postquam ĩ
casibus prælibatis, seminariorum autem vasorum cõ-
cussio fit ascendentib⁹ testiculis ad locum vasorũ. Ex
quo sequit id, q̃d cõiter videmus. s. q̃ viri castrati, licèt
in materia seminali ante testiculorum abscisionem
abũdauerint, & postea eodẽ modo abundent, & patiã
tur virgę inflationem, quæ est quædam dispositio ad
actum venereũ, nullo tñ modo valent decidere mate
riam seminalem, ẽt si multoties interioribus stimulis
ad venerem impellantur: quod accidit, quia vasa semi
naria non cõcutiuntur, cùm testiculi ad illa ascende-
re non valeant. Ad incepta redeuntibus dicen-
dum erit, in viro conceptionem fieri non posse: quia
non habet locum, in quo semen digeratur, formẽ-
tur, & organizetur. In vtero aũt fœminino omnia ista
loca aptissimè collocata sunt: sicut supra annotaui-
mus. Ex quo infertur in fœmina & non in viro gene-
rationem posse celebrari.

De quadam causa superiorum.
Cap. XLVI.

AMPLIVS autem & superiorũ alia causa red-
di põt attentius speculantibus, quia vt est de in-
tentione Arist. & sui commentatoris Auerrois super
*f*m Physic. opus naturæ est opus intelligentiæ. i. q̃ oẽs
motus. i. naturales actiones diriguntur ab aliqua sub-
stantia intelligente, siue illa Deus sit, siue angelicus
intellectus, qui omnia ista respiciens oĩa dirigat. Si. n.
non daretur ista alicuius superioris intellectus regulã-
tis directio, res naturales carentes intellectu non habe
rent motus tam certos, & in operationib⁹ suis vnifor-
mitatem non sequerent, sed variè in diuersis tpibus
mouerentur, q̃d in naturalibus nunquam videtur: sed
conceptiones fiunt naturaliter, ergo necessarium est
eas ab aliqua intelligentia regi, in rebus autem operã-
tibus *f*m intellectum ista est conditio, q̃ nũquam ali-
quid operentur, nisi fine præsuppositio: sequitur ergo,
conceptiones necessario ad aliquod finem fieri, finis
autem immediatus conceptionis non potest alius assi
gnari nisi nasci, & viuere, quia concipi rebus animatis
nihil prodesset, nisi nascerentur & viuerent: vbi ergo
nasci, aut viuere sequi non potest, non fiet naturaliter
generatio humana. Sed in viro sic est, q̃ dato q̃ in eõ
conceptio fieret, & fœtus totalis organizatio, non pos-
set fœtus conceptus nasci, & viuere, cũ vir non habeat
loca, per quæ fœtus exire possit, sicut liquet cuilibet in
tuenti. In fœmina autem ista locã dispositissima sunt:
ideo in fœmina, & non in viro conceptio fieri potest.
Causas autem quare in fœmina talia loca sint dispo-
sita, & non in viro, per singula stili officio disputare ad
præsens non est meum: licèt hic sint satis naturales in-
quisitiones, quia à quibusdã verbis me abstinere opor
tet, cùm hæc ad vestram regiam celsitudinem dirigã-
tur. Etiam quia singula inquirendo oportebat valde
dilatare sermonem, quod nimis abhorreo.

Conditio in reb⁹ operãtibus solum intellectum.

Insufficientia prædictæ responsionis.
Cap. XLVII.

VENTILATA superius positio, licèt aliquã
veritatem contineat, plenariè tamen materiam
non elucidat, nec directè quæsito respondet: nam
verum est intra virile corpus nulla loca ad fœtus for-
mationem esse, & nullo modo interius fieri pote-
rat, etiam data conceptione non erat locus per quem
fœtus genitus nasceretur: sed hoc sufficiens non est,
quia hoc solùm negat intra virum conceptionem
posse

Quod ex virili tantum semine conceptio fieri nõ possit.

posse celebrari: sed de eius semine solo posse fieri conceptionem nullo modo tollit. Item isti concedere videntur aliquid, qđ est valde falsum. ſ. ꝙ si intra virilia viscera locus ad celebrandã cõceptionem esset, ꝙ de solo virili semine fœtus formari posset: cuius falsitas magis inferius apparebit. Item si semen virile per se solum ad formandũ fętum sufficeret, & propter hoc solum tolleretur virum solitarium gignere nõ posse, quia intra eius viscera congrua vasa non erant, quotiescunque vir ad aliquam mulierem, cuiuscunq; conditionis esset, accederet, quæ vasa haberet, in quibus posset conceptio celebrari, celebraretur cõceptio: sed hoc est falsum multipliciter. Primò, quia hoc concesso nõ esset aliqua fęmina sterilis, qđ falsum est. Ratio autem in patulo est, quia ꝙ ex quolibet accessu ad fęminam, siue ex multis accessibus cõceptio non sequatur, licèt aliquando sit ex defectu virorum, qui ad gignendum impotentes sunt, aut quia aliqui viri sunt, q in vna fęmina gignere possunt. in alia autem nullatenus valent, sequitur ergo tunc defectum fęminarum, & non virorum esse: si tamen semen virile solum ad perficiendam generationem sufficeret, nihil ibidem fęmina operante: sed solum præstante vasa, in quibus semen recipi possit in qualibet fęmina fieri posset conceptio, & non esset aliqua fęmina sterilis, vel non esset vna alia sterilior. Item si aliquis vir potens generare alicui puellæ paruæ ætatis carnaliter misceretur, sequeretur ibidem generatio, quantumcunque fęmina paruæ essęt ætatis, cum ibi vasa ad generationẽ conuenientia sint, & tamen non fit generatio: quin potius è conuersò cum aliqua puella valde paruæ ætatis carnaliter cognoscitur, postea concipere non valet, licèt multotiens ad eam carnaliter accedatur, quod in quotidiana cernitur experientia. Item, si aliquis ad mulierem quantumq; inueteratam accederet, ibi generare posset, cùm ibidem sint vasa ad hoc requisita: tamen hoc fieri non potest, sicut semper accidere speculamur. Causa autem, quare mulieres valde paruæ ætatis, & valde prouectæ ætatis ad conceptionem ineptæ sunt, & penitus impotentes est, quia in eis non est sanguis menstrualis. In puella namq; nondum cępit: in ueterata aũt iam desijt materia menstruorum.

Quare puella & anus non cõcipiũt.

Sunt autem mẽstrua in fęmina materia generationis, scilicet, id ex quo fętus formatur in vtero, & sicut cũ puella sit ita paruæ ætatis, ꝙ nondum ei fiat sanguis menstrualis, qui per singula mẽsium tempora mulieribus iam in ætate constitutis euenire solet, est impotens ad gignendũ: ideo quamuis ad hanc puellam carnaliter accederent oẽs viri, quotquot potẽtes sunt generare, nõ erat possibile vllo modo puellã concipere. Cum aũt menstrua puellę fieri incipiunt, est pure potens ad concipiendũ, & istud est propriè tps, vel anni pubertatis in mulierib⁹: licèt iura de hoc alios instituerint modos. De hoc in volumine Decretalium in tit. de desponsatione impu. in c. puberes. idẽ ponit Isidorus Etymol. li. 11. c. 2. Inueteratæ autẽ mulieres concipere non possunt, quantumcunq; a viris generare potẽtibus cognoscant, si iam eis nõ fiant tpa mẽstrualia. Aliquam aũt mulierem, cui non veniat sanguis menstrualis, concipere miraculum magnum est, & operatio supernaturalis, hoc autẽ apparet Gene. 18. c. vbi cũ scriptura referret magnum Dei miraculum Sarã vxorem Abrahę iam centenariã concepisse Isaac, & cum causam quare Sara de annunciatione conceptus miraretur, & risisset, poneret, ait: & erãt ambo senes, & prouectæ ętatis, & desierant Sarę fieri muliebria. Vocant autem muliebria ea, quæ solis mulieribus accidunt. ſ. sanguis menstrualis, qui nunq; viris euenit, in quo significat miraculum esse concepisse Saram, cùm iam cessijsent fieri muliebria. Ex præmissis ergo cõcludit liquidissimo argumento, ex solo semine masculino generationem fieri non posse, licèt in visceribus virilibus ad hoc conuenientia vasa subsisterent.

Vera responsio Doctoris. *Cap. XLVIII.*

DELIRANTIBVS autem opinionibus relictis, Dicendum est virile semen solum ad cõceptionem aliquam non sufficere, siue semen illud paruæ, siue magnę quantitatis sit: & intra virilia viscera conceptionem fieri non posse, non quia dicitur, ꝙ in viro vasa ad conceptionem apta non sunt, sed quia ad quamlibet conceptionem necessarium est masculini & fęminini seminis fieri mixtionẽ, quia sicut sanguis menstrualis, qui est semen fœmininum non sufficit ad causandam conceptionem ex causis supra assignatis: ita virile semen solum non sufficit, licèt in semine virili sit virtus digestiua, formatiua, organizatiua: quę non est in semine fęminino. Causa aũt prædictorum est, quia in omni naturali actione sunt duo principia necessaria. ſ. actiuum, & passiuum. Actiuum namque solum non sufficit, quia actiuum nõ agit in se ipsum, sed in alterum: passiuum autem solum agere non potest in se, aut in alterum: quia nõ habet in se principiũ actionis. Cum ergo semen virile sit actiuum, quia habet in se virtutem alteratiuam, digestiuam, formatiuam, & organizatiuam, nõ poterat agere in se ipsum, sed in alterum. Ita semen fęmininum, qđ est pure passiuum, non poterat agere, aut pati solitarie. Sequitur ergo solum semen virile ad ꝯceptionem nõ ꝓficere, nec solum semẽ fęmininum: sed in vtroq; permixto debet celebrari cõceptio masculino sanguine operãte in sanguinẽ mẽstrualem, sicut ex prælibatis liquet.

Obiectiones prædictorum. *Cap. XLIX.*

SVPER quo aliquis fortassis argueret, dicens semen masculinum solum ad cõceptionẽ sufficere: nam inter res naturales dria est, quia quædam habẽt in se principium sui motus, & mouent se ipsas, nec ab aliquo extrinseco mouẽtur vllatenus. Sunt aũt aliæ, quæ se ipsas mouere non valent, sed ab alijs totaliter mouentur: sic aũt in agendo differentia est, quia quædam res actiuę sunt per se ipsas, alię aũt nõ, mouere autem actio quędã est. Item manifestum est, ꝙ semen virile recipit alterationẽ ad hoc, ꝙ ex ipso fiat partim corp⁹ qđ formandum est: sicut fit de semine fęminino, quia non manet in dispõne illa, in qua est cum a uasis seminarijs viri discindit: quia sub eadem qualitate non esset ꝙueniens ad formandũ ossa, & neruos, & alias partes corporis duras, q̃ sunt de solida substantia: necessarium ergo est dari, ꝙ semen uirile transmuteť & organizetur. Et tunc, aut ipsum se ipsum organizat, & munizetur. Et tunc, aut ipsum se ipsum organizat, & mutat, aut a semine fęmineo transmutat: quia non est ibi aliquid alterum, qđ organizare, aut organizari possit. Non est aũt dicendum, ꝙ semen fęmininum organizet semen masculinum, cùm ipse humor menstrualis a semine virili digerat, temperetur, formetur, & organizetur, & munizetur, ẽt quia in se nõ habet aliquam virtutem actiuã formatiuam, aut organizatiuã: necessariò ergo dicendum est masculinum semen se ipsum organizare. Sicut ergo semen virile cõmixtum menstruo muliebri se ipsum digerit, format, atq; organizat. ita cum solita riũ extiterit, se ipsum poterit digerere, atq; formare: fiet ergo isto modo ꝙceptio ī solo semine masculino.

Responsiones ad obiectiones superius adductas. *Cap. L.*

PRIMAE autem argumentationi respondentes dicendum erit, multa esse naturalia entia se ipsa mouentia, & quòd actio motus sit, & quòd semẽ masculinum se ipsum organizare posset per virtutem organizatiuam in eo existentem sine aliquo alio, sicut aliquod animal se ipsum sanare potest, sine aliquo adiutorio medicinæ, per solam virtutem suæ naturæ, nõ tamen ex hoc infertur, quòd ex solo semine masculino possit generatio celebrari. Nam ad generationem causandam sunt multæ aliæ dispositiones, quæ in solo virili semine minime reperiri possunt. Ad secundum respondetur, cum dicitur, quòd semen virile transmutatur ad conceptionem faciendam, aut ergo transmutatur a se, vel ab altero. Dico, quòd semen masculinum digeritur, & organizatur, & ipsum organizat, & format se ipsum, & tamen nõ poterat ipsum se ipsum organizare, nisi quædam aliæ dispositiones præcederent, quæ facerent semen virile esse conueniens ad cõceptionem, & corpus organizandum, & hę dispositiones inducũtur in semine masculino per actionem seminis fęminei. Necessarium est ergo semen fęmininum ad conceptionem celebrandam. Quocirca respiciendum est, quòd semen fęmininum est tantæ frigiditatis, & humiditatis, ꝙ sub eisdem qualitatibus manens, non est aptum ad hoc, ꝙ ex eo corpus humanũ generetur. Semen etiam masculinum tãtæ caliditatis est, quòd sub eadem dispositione non est conueniens ad cõceptionem causandam. Si enim virile semen solum existeret, calore suo totum desiccaretur, & in exalationes solueretur, nec quidquam inde gigni posset: oportuit ergo dari, ꝙ vnum semen alterum temperaret, & sic ex vtroque conceptio compleretur. Nam semen fęmininum, quòd est excellenter frigidum, temperatur per excellentem calorem seminis masculini, & humiditas magna eisdem seminis fęminini temperatur per siccitatem, & calorem magnum seminis masculini. Semen virile est calidum in excessiuo gradu caloris, & non conuenit cõceptioni, sed reducitur ad conuenientem armoniam per magnã humiditatem, & frigiditatem menstrui fęminini. Hoc ergo modo licèt semen fęmininũ organizetur per semen masculinum, tamen si solum fuerit semen virile, ex ipso cõceptio fieri non poterit: quia est excessiuè calidum, & ageret in se ipsum, agẽdoque deficeret, nec maneret aliquid de quo conceptio compleretur, & fœtus formaret: cùm autem commisceretur propter frigiditatem menstrui muliebris, & humiditatem non potest semen virile, etiam si calidum sit, exhalare.

Obiectiones penes eandem materiam. *Cap. LI.*

QVOD si fortasse quisquam argueret, quòd poterat esse aliquod semen masculinum talis complexionis, qualis est semen masculinum, & fęmininum: cum vtrunque mixtum est, & hoc sufficeret ad cõceptionem causandam, & organizaret se ipsum, atque formaret. Respondetur, quòd tale semen dari est impossibile: quia aut dicemus, quòd daretur vnum semen, quod esset talis complexionis, qualis est semen masculinum & fęmininum, cùm sint mixta digesta, & formata, vel quòd sit vnum semen talis conditionis, quale est semen masculinum, & fęmininum quando vnum in alterum agens est. Si autem dicamus, quòd sit vnum semen talis conditionis, qualis est semen masculinum & fœmininum cùm in se agant, hoc impossibile est, quia tunc eadem res esset calida & frigida, humida & sicca: & non solùm in qualibuscunque gradibus, sed in gradibus excessiuis: quia sunt in parua latitudine formali, gradus autem multi denominant formas. Daretur ergo vna res calida & frigida, humida & sicca in gradibus, in quibus posset fieri denominatio formæ, sicut semen fęmininum denominatur humidum & frigidum, licèt habeat aliquos gradus caliditatis, & siccitatis, licèt remissos: & semen masculinum est calidum, & siccum, licèt habeat aliquos gradus frigiditatis, & humiditatis remissos. Denominaretur ergo tale semen calidum & frigidum, humidum & siccum in gradibus excessiuis: sed hoc est impossibile, quia tunc esset aliquod semen duarum complexionum contrariarum, quod identidem erat impossibile. eodem modo, ille in quo tale semen esset, nec esset vir nec fęmina, quia qui libet horum est determinatæ complexionis. Si fortassis diceremus, quòd illud semen esset talis complexionis, qualis est semen muliebre, & masculinum, quando digesta sunt, & formata, hoc non potest existere propter multa. Primò, quia semen sic permixtum non est in aliqua extremitate contrarietatis notabilis, sicut est magna caliditas, aut magna frigiditas, & sic de cæteris, sed est in medio contrarietatis, quòd non potest subsistere, quia tunc, qui tale semen haberet esset mediæ complexionis, quòd non reperitur. Secunda ratio est, quia si tale semen daretur, ille cuius tale semen esset, nec esset masculus, nec fęmina, quia si esset vir, esset semen illud tale, quale semen virile: quòd si forte esset fœmina, quæ tale semen haberet, esset illud semen tale, quale fœmininum, & sic non posset esse mediæ complexionis.

Tertia ratio est, quia tale semen nunquam posset organizari, quòd erat maius inconueniens: quòd probatur, quia omnis actio, & naturalis motus fit de contrario in contrarium, sicut probat Aristot. in quinto Physicorum, qui vulgariter libri de Natura nominantur: contraria autem sic se habent, quòd cum vnum eorum est in paucis gradibus, non habet aliquam actionem: sicut caliditas, quæ est in paucis gradibus, & conformiter de frigiditate, & cæteris: quod apparet in tepido: quia quòd tepidum est, habet gradus caliditatis, & frigiditatis, tamen remissos. ideo nullam habet actionem: quod verò valde calidũ est, agere potest, scilicet, calefaciendo, & frigidum potest facere frigefaciendo: & sic, quando sunt duæ qualitates contrariæ in esse caliditatem, & frigiditatem in gradibus excellentibus faciunt in se, cùm verò ad tepidum redeunt, nihil ulterius operãtur, quia manent in medio contrarietatis: & sic semen istud propriè esse in medio contrarietatis non poterat vllam actionem habere, ideo nec erat possibile organizari, cùm actio fiat per contrarietatem, & organizatio debeat fieri, atque dispositio per contrariorum actionem in alterutrum. Ex prælibatis ergo infertur, impossibile esse vllum semen mediæ complexionis dari, quòd esset tanquam semen masculinum, & fœmininum cùm perfectè mixta sunt, & quòd impossibile est, aliquod virum, aut fęminam reperiri, qui talis complexionis fortitus fuerit materiam seminalem. Ex quibus omnibus pariter, & prælibatis necessaria, concatenataque illatione cõcluditur, ex solo virili semine, qualitercunq; ponatur, conceptionẽ fieri esse impossibile, licèt hẽat virtutem formatiuam, atq; organizatiuam: sicut nec ex solo menstruali humore confici vllatenus posse, minimè dubitatur. Est tamen differentia hęc inter masculinum semen, & menstruum fęmininũ ex qualitate seminariorum vasorum, quia si semen virile humori menstruali in vasis genitalibus fœmininis, in quibus conceptio celebrari solet, fuerit permixtum, licèt nullus accessus virilis ad fęminam fuerit, nec corruptio virgineorum claustrorũ, cõceptio pfecta causabitur. Si tñ humor virilis fęminini fęminino commixtus fuerit intra vasa seminaria virilia a lũbis virorũ

dependentia, scilicet qꝫ aliquatenus menstrualis sanguis fœmininus intra vasa seminaria virilia poneretur atque misceretur eidem, erit impossibile fieri conceptionem, aut fœtus formationem, vel organizationē vllius humani corporis. Dissimilitudinis aūt ratio patet, quia inter virilia viscera, siue in vasis seminariis, siue alibi ad conceptionem faciendam, fœtumque formandum locus nullus patet: intra fœmineum autem aluum loca ad hoc dispositissima sunt. Ampliori ergo illatione, longioriqué syllogismo, ex superioribus inductum apparet, Dominam nostram vas clausum congrue dici posse, quantum ad primam apertionē virgineorum claustrorum: hac enim caruit, quæ primo fit in accessu virili ad conceptionem.

De secunda apertura quam mulieres in partu patiuntur.
Cap. LII.

VTERVS autem fœmineus secundam patitur aperturam, quæ est totalis muliebrium apertio claustrorum: fit autem hęc in effusione infantis ab vtero, quam satis liquet esse dolorosam, quia perfecta, omnimodaque claustrorum apertio fit. Prima autē, quæ in apertione solius virginalis claustri erat, huic in quantitate doloris similis non est, cùm æquę perfecta non sit. Si ergo eueniat paruæ ętatis, & paruæ corpulentiæ fœminas parere, præcipuè si fœtus magnos corpore esse contingat, ex paruitate fœmineorum vasorū genitalium, per quæ fœtus ab vtero effundi solet, eas plerumque in partu periclitari, atque mori contingit, paruitate teneritudineque ætatis impensum non sustinentes dolorem: sic testatur Aristo. in 7. Politicorum dicens, paruæ ætatis fœminas matrimonialiter sumi ad coitum non debere coniungi, vbi damna, quæ ex talibus coitibus cōsequuntur diligenter enumerat. Primum aūt talis commixtionis immaturæ dānum est, quòd taliter coeuntes puellæ in effusione infantum ab vtero periclitari plerumque solent. Secundū verò est, quia cùm tenerrimæ ętatis sint, impressiones fortes fiunt in eisdem, & citius, intensiusq; calefiunt membra earum, suntque valde incontinentes coitusque auidissimę, quæ vix multiplicatis virilibus accessibus sacientur. Tertium verò in hac immatura commixtione est, quòd valde in coniugatis euitanda est, cùm præcipuè intentioni matrimoniali repugnat. Nam cū tenerrimæ ætatis fœminas carnaliter cognosci contingit, corrumpitur in eis conueniens armonia ad concipiendum: ita quòd ad gignendum ineptæ efficiuntur. Vnde pleraſque sic cognitarum contingit postea steriles fieri: nec vnquam quibuscunque, aut quotcunq; multiplicatis coitibus grauidari. Quartum autem damnum est, quia huius ætatis fœminæ propter paucitatem sanguinis menstrualis fœtus paruæ corpulentiæ gignunt: sicut de mulieribus colericis dictum est: quæ propter magnitudinem colerici caloris humorem menstrualem digerendo dissicandoq; diminuūt, sicq; ples paruas cęterarū mulierum sobolibus minores conficiunt, sicut in præhabitis perstrinximus. Quintum, & maius inconueniens est, qa ex talibus cōceptibus proles corpore, & intellectu imperfectę nascuntur: est enim regula generalis omnū esse nouorum animalium proles imperfectas: quod euenit, quia semen primum in animalibus non est bene digestum, ex qua indigestione fęt⁹ malam proportionem armonicam sortiuntur in phantasticis organis, quæ intellectui ad omnem suam operationem deseruiunt.

Dāna immutari coitus ex parte mulieris.

Primum.

De hac secunda apertura, quòd necessaria est.
Cap. LIII.

HAEC autem secunda apertio muliebrium omnimoda clausurarū in omnibus parientibus necessariò inducitur: licèt ad conceptionem per accessum virilem illibatæ sint: aut nullam vnquam defloration em in accessu virili passæ fuerunt, sine qua fieri posse conceptionē in superioribus manifesto sermone cōprehendimus. Et sicut in accessu virili, atque defloratione virginitatis integritatem manere, est impossibile, conformiter in emissione infantis ab vtero virginitatem omnino tolli necessarium est: quia virginitas est integritas carnis & mentis cum omnimoda inexperientia actus venerei. Integritas autem carnis consistit cùm claustra virginea illibata sunt: & qa in partu virgineorum claustrorum, atque omnimoda muliebrium emissione, maior quàm in conceptu, aut primario accessu virili apertio fit, est quandoque necessarium tūc omnimodā virginitatis corruptionem esse sicut in conceptu, quem præcedit claustrorum libatio, & masculini, atque fœminini seminis perfecta commixtio. Aliud quoq; est, s. qꝫ magis necessarium est virginitatem in partu quàm in conceptu libari. Quapropter in superioribus præalloquendo, concluſimus satis naturaliter posse aliquas fœminas viro incognitas fœtus quosque concipere, & virginitate omnimoda permanente, parere tamen naturali virginitatis manente clausura est omnino impossibile.

Nullam aperturam B. Virgo passa fuit.
Cap. LIIII.

AD hoc autem maius, & vlterius signum est in his, quæ Dominę nostræ præconijs orthodoxa cantat Ecclesia. s. eam ante partum illibatam seruasse virgineam integritatem: in partu quoq; virginitatē māsisse, post partū verò perpetuā carnis integritatem tenuisse. Istam tripharię distinctam in Dña nra virginitatē aliqui ad inexperientiam actus venerei in accessu virili perpetrandam totaliter transtulere. s. qꝫ antequā dñm Iesum peperisset, viro incognita fuit. in partu quoq;, post partum nullam identidē carnis cōmixtionem habuisse. Hoc tamen ad carnalem cōmixtionem penitus applicare absonum, atque ineptum est: quia licèt prima huius atq; tertia particula de hoc cōuenienter exponi possint: secundam tñ de hoc exponi omni discōgruit rōni. Prima aūt huius dicti pars est Dñam nostram ante partum benedicti Iesu perfectè virginem extitisse, qꝫ euidenter signat Dñam nostrā à nullo viro carnaliter cognitam fuisse ad hoc, vt ex illius viri semine Christ⁹ in virgineo vtero formaretur. Et sicut viro incognita extitit, ita nec quouis alio mō virgineorum claustrorum suorum ante conceptionē Dñi Iesu ruptio facta est. Identidē Christo nato clausuræ virgineæ illibatæ manserunt, nec vnquam quouis modo postea libatæ sunt, sicut ante cōceptionem inuiolatæ constiterant. Hoc autem ponitur ad excludendam stultam ineptamq; Eluidij positionem, q Dñam nostrā ante Christi natiuitatē extitisse virginē pfirmat, sed eo nato eā carnaliter cognitā alios filios asseuerat peperisse, q̄ positio liquidissimè sup. elisa est.

Maria Domina nostra in partu fuit virgo. *Cap. LV.*

SECVNDA huius dicti particula. s. Dominam nostram in partu virginem extitisse, de virili accessu, carnalique commixtione intelligi non valet, quia licèt fœmina ante partū, & postquam peperit possit cognosci carnaliter, aliquam tamen fœminam carnaliter cognòsci dum parit non cōtingit, quin potius impossibile est, partu vrgente fœminam aliquam virilem pati cognitionem: Non igitur vocari potest fœmina virgo in partu, quia tunc à viro carnaliter cognosci nō valet. Isto namque mō oēs, quotquot corruptę fœminæ sunt, in partu virgines vocari possent, quia nulla earum à viro dū parit carnaliter cognoscitur, aut cognosci valet: sed falsum est, quia nulla fœminarum in partu virgo dicitur post Dominam nostram, quę hoc singulari priuilegio titulatur. Item fœmina illa, quæ in partu virgo prædicatur, aut ante partū. s. in conceptione virgo extitit, aut nullatenus. Si fortassis fœmina tunc vsque ad partum virgo permansit, in partu eam virginem esse necesse est: cùm nullis carnalibus accessibus eius virginalia claustra reserentur. Si autem fœmina, quæ in partu virgo prædicari debet, ante partum virgo non extiterit, impossibile est eam tunc virginem verè dici; quia fœmina, quæ semel suam perdit virginitatem, impossibile est eam quouis modo in istum pristinum remeare. Necessaria ergo illatione concluditur non posse intelligi aliquam in partu virginem esse, quàm ad commixtionem carnalem per virilem accessum: sed ista virginitas in partu de virgineorum claustrorū illibatione necessariò exponenda.

Virginitas quid.

Virginitas namque est integritas mentis, & carnis cum inexperientia actus venerei: integritas autē carnis solùm accipitur quantum ad virginalia claustra. Et sic est sensus, qꝫ virginei pudoris clausurę in Domina nostra nunquam reseratæ fuerunt, aut accessu virili, aut quouis alio modo ante partum ad Christum concipiendum, aut in partu ad Christum pariendum, quæ reseratio in partu omnibus aliis mulieribus fit. Et hoc est eam in partu virginem fore, nec post natū Dominnm Iesum fuere claustra Dominæ nostræ ad alios filios concipiendos, aut in lucem emittendos aperta: sicut insanè posito Eluidiana asseuerat.

Maria virgo non est passa secundam aperturam.
Cap. LVI.

QVANTVM ad istam secundariam claustrorum apertionem fuit Domina nostra virgo. in omnibus autem parientibus hanc claustrorū apertionē fieri necesse est: sola Domina nostra speciali priuilegio ab hac apertione fuit immunis. Hanc aūt fieri in partu claustrorum reserationem experientia oīum parientium manifestat. In hac autem virginitas rectè amittitur: quia discontinuantur, & rumpū tur virginea claustra fortius, quā in accessu, & cognitione carnali. Item euidenter manifestatur, quia in partu infans de materno vtero emittitur, qui ibidem formatus satis magnæ quantitatis extiterat. Est igitur necessarium ad ei⁹ exitum magnam fieri aperturam, cùm partes solidas corporis egredi nullatenus possit, cùm vnum corpus per alterum transire non possit: qa sequeretur corporum penetratio necessariò, quā Aristo. excludit in quinto Physico. Et quia vasis fœminei genitalis apertio præexistens ad tantæ quantitatis infantem recipiendum sufficere non valet, necessarium est aliam maiorem claustrorum fieri aperturam. Hęc aūt est ruptio totaliter virginalis clausuræ: & sm qꝫ ista claustrorū apertio maior, aut minor est, ita in effusione infantis ex vtero maior, vel minor causatur dolor. Et hæc est causa quare quædam mulieres maiores in partu, quàm aliæ experiunt dolores: quia quanto ruptio pręcorporis mulieris parientis magnitudine virginalis claustri ruptio minor fuerit, tanto parientis dolor minorabitur: & hoc cęteris paribus existentibus, scilicet qꝫ non sit filius genitus magnæ quantitatis. Nam si fuerit magna quantitas fœtus, quantumcunq; magni corporis pariens extiterit, prę magnitudine aperturæ magnum ibi dolorem causari necesse est. Hanc causam assignat Arist. in 7. Politic. Quare cùm mulieres paruæ ætatis, atque corpulentiæ viris carnaliter commiscentur, solent in partu periclitari. In partu autem fœminæ nullę vigines sunt, dato quòd vsque ad partum virginitatem seruauerint: quia in partu integritas carnis tollitur, in qua consistit partim virginitas, & hic totaliter claustra aperiuntur atque discontinuantur. Domina autem nostra in partu nullam apertionem passa est, quare sequitur eam in partu virginem extitisse.

Dubietates pœnes prædicta. *Cap. LVII.*

SPECVLANTIBVS autem vlteri⁹ circa hoc duplex occurrit dubitatio. Prima est quare Domina nostra virgo in partu, non passa est aperturam claustrorū virginei pudoris, sicut mulieres cętere patiuntur. Secunda autē, quomodo sine hac claustrorum apertione potuit infans emitti ex eius virgineo vtero. Ad primam dubitationem aliqui respondentes dixerūt, quòd pœna propter peccatum in homines inducta est, quia ergo in virgine culpa nulla fuit, nec pœna ei inesse debuit. Contra hos autem aliquis arguere conabitur inquiens, quòd paruuli, qui sine baptismate decesserunt, peccatum nullum omnino gesserunt, sed æternaliter inferno carceri mancipantur diuina visione priuati. Potuit ergo conformiter in Domina nostra fieri: quia licèt culpam nullam habuerit, pœnæ tamen omnino expers non esset. His autem potest faciliter obuiari: & qꝫ licèt paruuli sine baptismate decedentes nullam mortalem, aut venialē culpam in actu habuerunt, tamen originalem maculā contraxerunt, quæ sufficit ad eos æternaliter condemnandum. Deus tamen, qui omnimode iustus atq; iustitia est, pœnas culpis totaliter adęquat: & quia culpa ista morientium paruulorum fuit in sola priuatione originalis iustitiæ, siue innocentiæ, nec fuit ibi aliquis actus positiuus, pœna eis in sola priuatione constituta est. s. qꝫ in æternum diuina visione priuentur, nulla tñ ignis, aut frigoris alteriusue generis cruciatus patiuntur. Et hæc pœna apud Theologos doctores pœna dāni, & non sensus appellatur. Et vocatur pœna damni, quia damnum dr̄ diminutio rerum: & quia paruuli sic diem claudentes extremum priuātur diuina visione, quā aliter habituri essent, pœna damni rectè nuncupatur: non tñ dicitur pœna sensus, quia nullam oīo sensationem doloris, aut alicuius afflictiui experiūtur. Alij autem, qui mortalibus actionum nexibus implicati de hoc sæculo decesśere, vtrunque pœnarum genus tolerare coguntur: priūtur enim æternaliter diuina visione, & beatificorum perceptione gaudiorum, insuper doloribus, atque erumnis frigoris, atque ignis infernis sedibus mancipantur. De pœna autem morientium paruulorum sine baptismatis vnda, paruulorumque sine circuncisione ante Christi passionem inter Hebræos diem extremum claudentium qualiter iusta foret, & qualiter isti paruuli peccauisset, diffusius scripsissimus super Gene. in capitulo decimoseptimo, & in plerisque aliis locis. Sic ergo dicemus, quòd isti paruuli sic morientes pœnam aliquam patiuntur: quia licèt nunquam peccauerunt mortalem, aut venialem actionem gerentes, culpā tñ originalē contraxere, cuius immerito hęc ęternaliter tolerabunt. De Dña nostra virgine sic dicere nō valemus, qm̄ sm positionum firmiorē securiorēq; Dña nra sine originali macula concepta est, & ab omni culpa actuali, mortali, atq; veniali omnino immunis fuit, sicut de ipsa orthodoxorum cantat Ecclesia.

Quæ pœna iniūcta sit si quis sine baptismo infantes moriūtur.

Quid pœna damni ac sensus.

Non erat igitur aliqua causa talis qualis in paruulis sine baptismate decedẽtibus reperitur, propter quam deberet aliquid tolerare. Et licèt aliam positionem sequi vellemus, qui eam originalem maculam cõtraxisse asseuerat: non erat eius aliqua ad paruulos sine baptismate morientes consonantia, quia licèt dicant eam culpam originalem contraxisse, eam tamẽ in ea diutius mansisse diffitentur, sed mox ab ea deletam dicunt, postea igitur in ea nulla culpa manente nihil rationis est, cur eam alicui pœnæ subiicere debeamus, nullam ergo in partu pœnam tolerare debebat.

Omnis pœna pro aliquo crimine semper datur.
Cap. LVIII.

QVAMVIS prædicti sic opinantes huic debiliter firmato argumento faciliter valeant respondere nihilhominus sua manet infirma positio. s. pœnam homini pro aliquo crimine semper dari. Quod sic manifestatur, quia Christus originalem culpam nullam contraxit: actualem autem, aut mortalem, aut venialem nullam habuit, sicut tota catholicorum Ecclesia confitetur: & sic ait Petrus in sua prima Can. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in lingua eius. Christus tamen multiplices dolores, atque omnigenerum crutiatus toleraui: sicut in eius passione ab omnibus Euangelistis manifestatur: frigus quoque, calorem, atque debilitationem membrorum, esuriem, & sitim, atque omnia alia incommoda passus est, sicut declarat Isaias cap. 53. & beatus Ioã. cap. 4. Euidenter ergo concluditur aliquos à culpa, prius immunes pœnis aliquo modo non carere. Ad hoc fortassis respondebitur, q̃ sicut Christus omni prorsus crimine caruit: ita omni culpa carere debebat, nec vlli pœnæ obligatus erat. Si autem pœnalitates aliquas assumpsit, non ideo tolerauit eas tanquam iustum, & necessarium esset eum predicta subire debere, sed quia ipse ad humanam generis salutẽ omnia hæc voluit tolerare. Sic enim communis sermo phophetic⁹ est: Oblatus est, quia ipse voluit. Et sic argumentũ istud non concludit contra Dominam nostram, quia Domina nostra non sic pœnalitates aliquas sicut Christus subiuit. Quia Christus pœnalitates omnes, quas subiit non necessitate, sed voluntate subiuit: Domina autem nostra virgo, si aliquam pœnam habuit, nõ voluntariè eam subiuit, sed necessariò tollerauit, quia ipsa naturæ Domina non erat, sicut Christus, qui omnibus dominabatur: Christus ergo quæcunque passus est, voluntariè pertulit, Domina aũt nostra si quas pœnalitates habuit, illas naturæ necessitate tolerauit. Adhuc contra prædictam argueretur, quia Domina nostra virgo culpam mortalem, aut venialem nullam habuit, maculam aũt originalem nullatenus contraxit. Et si dicamus eam originalem contraxisse labem: ab ea tamen fuit protinus emundata: ita q̃ nihil restabat, propter quòd pœnas aliquas subire deberet: de ipsa tamen reperitur, multos accerbosque tollerasse dolores, sicut fuit ille dolor Dominicæ passionis aliique plerique dolores. Dolorem autem eius in Dominica passione prænunciauit senex ille Simeon spiritu diuino afflatus, sicut beatus Lucas scribit cap. 20. Et tuã ipsius animam doloris gladius pertransibit. Sustinuit autem & alios cruciatus, sicut cũ benedictum filium suum perdidit in Ierusalem, vt scribit beatus Luc. ca. 20. dũ dicit: Fili, quid fecisti nobis sic, ga ego, & pater tuus dolentes quærebamus te? Habuit igitur Domina nostra sine culpa dolores, & sic in partu dici posse videretur.

Nemullis pœnas infligi absque culpa.
Cap. LIX.

APPARET autem adhuc in paruulis baptizatis, quia licèt originalem culpam contraxerũt, in baptismo tamen eis prorsus deleta est, post baptismum autem in eis nulla culpa actuali, mortali, venia li, aut originali manente, multi dolores eis insunt atq; aliæ pœnalitates, & incommoda, propter quæ plerumque plorare coguntur. Ineſt eis insuper mortalitas, & interdũ in illo moriuntur statu, mors tamẽ omnium terribilium vltimum est: sicut ait Arist. in 3. Ethico. Euidenti ergo cõcluditur argumento pœnas plerumque aliquibus infligi, qui omnibus criminibus prorsus immunes sunt. Et sicut hęc apud Sacram Scripturam fiunt, ita in canonicis iuribus atq; humanis reperitur, de iure autem Can. sunt exempla in patenti, vt si quis in ordine Clericali sacro constitutus filium genuerit, ille ad sacros ordines est inhabilis, nęc aliquatenus promouebitur. Et dato q̃ ex dispensatione ad sacros ordines promoueatur: in eadem tamen Ecclesia, in qua pater immediate proxime ministrauit, ministrare nõ potest, sicut apparet extra in volu. Decre. in tit. de fil. presby. quasi per totum. Item secundum antiqua decretorum cõstituta Præsbyterorum filij Ecclesiarum serui efficiebantur. Idem patet de bigamis, quia multi sine culpa aliqua bigamiam incurrunt, qui tamen ad sacros ordines promoueri non valent: nec obtinere vllatenus Ecclesiastica beneficia. sicut patet in titulo de bigamis quasi per totum. Idem fit in corpore lęsis: si percussio, aut membri mutilatio grauis, aut deformis sit, quia ad sacros ordines promoueri non valent: nec beneficia Ecclesiastica obtinere, vt patet extra in volu. Decre. in tit. de corpore vitia. per tot. tit. & si forte isti promoti ad sacros ordines fuerint, administratione priuantur. Item si quis plagam lepræ incurrerit, aut aliquem alium grauẽ morbum non promouebitur, nec beneficia Ecclesiastica obtinebit: quod si post quàm ordinatus fuerit incurrat, ab officij administratione priuatur. Si verò dignitatem habuerit, pro administratione & aliis dabitur ei coadiutor, vt patet extra in volu. Decre. in tit. de cle. ęgro. & debilitato per totum. Item hoc fit ex leges humanas: nã si aliquis incurrat in crimine lęsę maiestatis, occiditur filiis eorum exhęredatis, bonisque omnibus confiscatis, sola eis vita ex pietate relicta, vt patet extra in volu. Decret. in tit. de Here. in cap. vergentis. Multi quoque alij casus sunt, tam secundùm humanas, quã Can. sanctiones, in quibus pœna sine omni peccato infligitur, qui sunt fere tredeci casus, de quibus amplius in presenti non oportet dilatare sermonem. Ex prælibatis infertur, non solos eos, qui peccauere, puniri. Ex quo identidem cõcluditur eorum responsionem infirmã fore, qui dicunt pro sola culpa pœnam iustè infligi: & Dominam nostram virginem, quia ab omni labe prorsus immunis fuit, ab omni pœna debere absolui totaliter.

Responsiones ad quæsitum tactum. *Cap. LX.*

SVPERIORIS responsionis deliramento relicto, duobus modis ad prædictã responderi potest: primò modo, quòd ex hoc ex priuilegio factum est, quia nullam aliam fœminarum Deum concepisse, aut peperisse præter hanc liquet: erat ergo rationabile dici, hanc cęteris mulieribus debere differre: quia ergo cęteræ fœminarum cum dolore, atque virgineorũ clausſtrorum apertione concipiebant, atque pariebãt, rationabile erat Dominam nostram ab omni dolore, atque clausſtrorum apertione in partu immunem fieri debere. Item absque omni immunditia partus ille beatificus fuit: alię autem mulieres cum pariunt immundę sunt, quia partes quasdam menstrualis humoris concreti, atque densati, cùm fœtu emittunt ex vtero complicatas, corpori autem benedicto Saluatoris nostri nihil tale in partu adhęsit, sed eandẽ in nascendo habuit corporis punitatem, quàm semper postea in viuendo seruauit. de quo in subsequentibus amplius declarabitur. Contra prædicta aliquis arguet dicens, hęc ex priuilegio facta nõ fuisse, nec aliquod in prędictis Dominæ nostræ fuisse priuilegium attributum, quia eodem modo priuilegiata fuisset, vt postea dolores non sustineret: quòd tamen non fuit, cùm postea plurimarum genera pertulerit afflictionis, de quibus in superioribus prælibauimus. & sic ab omnibus aliis fœminis totaliter differens esset. Huic autem argumentationi aliquis faciliter in modum solutionis Dialecticæ respondebit. s. q̃ Domina nostra in vno priuilegiũ habuerit, quòd in partu nullos perferret dolores: non tamen inde infertur vllatenus in cęteris eam priuilegiatam fore debere. Sic enim in omnibus accipientibus priuilegia à magnis dominis, aut principib⁹ euenit, quia rarissimè aliqui quantum ad omnia priuilegiati sunt. Et huic immediatè argumentationi solidius, & magis in radice possumus respondere. s. assignando causam quare Domina nostra in quibusdam, & non in aliis priuilegium sortita sit. Circa quòd dicendum est, aliqua esse circa quæ Domina nostra pœnalitates aliquas subire poterat, quæ ad ipsam solam pertinebant, alia autem esse circa quæ eadem Domina pœnis poterat subiacere, quæ ei, & Redemptori nostro communiter attinebant. Quantum ad ea, in quibus pœnis poterat subiacere, quo ad eam pertinebant à pœnis immunis nõ erat, sicut quòd ipsa frigus, calorem quoque atque membrorum debilitationem, trifitas, & timores, similiaque incommoda sustinuisset humana: quia ad redemptorem nostrum nihil horũ directè attinebat, q̃ Domina nostra substineret illud, aut nullatenus toleraret. Alia autem erant, in quibus ipsam pœnalitatibus subiacere nimis Christi dignitati repugnabat, & ĩ his plenaria habuit priuilegia, sicut q̃ virgo Christum pareret, atque conciperet. Magna namque Christi dignitas nascentis erat à matre nasci sine accessu virili: ne eodem modo de stirpe Adę derivaretur, quo alij nascebantur, per quæ peccati originalis maculam incurrebant. Quod si forte Christus non incurreret, necessarium erat, vt præseruaretur, ne ex semine virili genitus fuisset, & originalem maculã sic genitus eandem originalem labem incurreret: & quia maior dignitas Christi nascentis erat nullo horũ indigere, voluit à matre nasci, quæ sine aliquo accessu virili eum pareret, atque conciperet. Eodem modo magna erat dignitas corporis Redemptoris nostri potuisse nasci de matre sine aliqua genitaliũ clausſtrorum apertione, quod in nullo aliorum humanorum corporum fieri potest, sicut fit in solis corporibus gloriosis.

De dignatione corporis nostri Redemptois.
Cap. LXI.

MAIOR autem adhuc dignitas corporis nostri Redemptoris erat, posse de vtero virgineo erũpere sine clausſtrorum aliqua apertione, quàm ipsum ex solo fœminino semine fuisse progenitum sine alicuius accessu virili: nam ex solo semine fœminino genitum fuisse tollit posse maculam originalis culpe contrahere. Identidem est dignitas magna fœtus nascentis fuisse taliter genitũ, qualiter nulli alii homines vnquam ex matribus generantur, maior tamẽ corporis nascentis ostenditur, potuisse sine clausſtrorum apertione de matre fœtum erumpere. Nam matrem viro incognitam esse, & cõcipere, est dignitas corporis nascentis, magis tamen ad dignitatem mulieris sic concipientis dignoscitur attinere. Nulla autem clausſtrorum facta ruptura nasci potuisse, licèt dignitatem matris atteſtatur, quia doloris expers est, quem in clausſtrorum ruptura sustinere cogeretur: maiorem tamẽ corporis nascentis indicat dignitatem, quia speciale aliquid miraculi est, vnum corpus per alterũ corpus solidum posse transire, sicut et parietem, aut tabulam si sine aliquo foramine transeat. sic enim magnus erat honor corporis Redemptoris nostri per cutem, & viscera benedicti vteri virginalis nulla facta aut ruptura, aut apertura potuisse transire, sicut si per illum nihil pœnitus transiisset. In quo innuitur corpus Domini nostri Iesu maioris dignitatis esse, quã radij solares sint, qui tabulam, aut cutem aliquam penetrare non valent, nisi prius aliqua fuerit ibidem facta ruptura. Item peccati originalis labes, quæ per non cognitam esse fœminam concipientem à viro, quòd non sit causatur poterat alio modo, quòd non esset causari: sicut fuit in virgine benedicta, siue dicatur eam originali labe polutam, siue sine aliqua labe originali natam pœnitus extitisse. Dignitas autem, atque subtilitas corporis saluatoris nostri, quæ apparuit in hoc, quòd de virgineo vtero saluis clausſtris virginalibus natum est, nullo alio modo manifestari poterat, quàm manifestata est. Sequitur igitur maiorem in Christo dignitatem esse saluo genitalis fœminei virgineo clausſtro natum esse, quàm de solo semine fœmineo sine virilis seminis mixtione fuisse progenitum.

Obiectiones penes præcedentia. *Cap. LXII.*

FORTASSIS aliquis ea, quæ determinata sũt, impugnabit, scilicet quòd aliqua erant, in quibus Domina nostra pœnalitatibus subiici poterat, & pertinebant ad eam pariter, & Redemptorem nostrum, in his tamen à pœnalitatibus priuilegium non accepit. Sicut in temporibus Dominicæ enutritionis in infantili ætate, quia satis laborioſe victum quotidianũ inquirebat: etiam in tẽpore, quo eum perdidit grauissimè affligebaẽ, sicut scribit beatus Lucas capit. 20. Item & in passione Dominica, in qua mater acerbissimo dolore cordis intrinsecus tacta est. Non solùm ergo in eis, quæ ad Dominam nostram pertinebant, sed in eis quoque, quæ ad Dominum nostrum, & parte virginis attinebant ipsa affligebatur. Quibus responderi valet, q̃ aliqua erant ex parte Dominæ nostræ, quæ Christum attinebant, & hæc dupliciter se habebant. Aliqua erant, in quibus Christus nihil patiebatur, sed potius suam dignitatem ostendebant: alia autẽ erant ambobus communia, & in parte illa, qua Christo attinebant aliquem dolorem, aut passionem suscipiebat. Quantum ad illa, quæ Christo, & virgini communia erant, in quibus Christus nihil passionis, aut doloris habebat: dicendum est virginem quoque nihil pati, aut defectum aliquem sustinere. Sic erat in hoc, q̃ Christus absque virili semine conciperetur, in quo passio Christi nulla erat, sed eius magna dignitas mõstrabatur: ideo quãtum ad istam partem Domina nostra, nihil doloris in conceptione passa est, sicut cęterę mulieres pati consueuerunt sine clausſtrorum virgineorũ violatione ad causandam conceptionem, quæ primo virili accessu perpetratur. Eodem modo corpus Domini Iesu, de vtero virginis matris sine aliqua genitalis violatione, aut partium discontinuatione in lucem prodiisse fuit magna Christi dignitas: nec fuit aliqua imperfectio, aut læsio corporis eius: ideo Domina nostra

Quo mater Dei in passione Christi passa sit.

Corpus Christi sine genitalis violatione in lucẽ prodiit.

noſtra, in partu Domini Ieſu, non debuit aliquem ſuſtinere dolorem, qui cauſatur apertione vteri virginalis. Infertur ergo eam ſine benedicti vteri ſui apertione debuiſſe dominicum corpus emittere: prædicta autem dicta ſunt quantum ad hoc, quod dicebatur Dominā noſtram ex priuilegio ſine dolore, & apertura virgineorum clauſtrorum contra aliarum mulierum conſuetudinem peperiſſe.

Doct. ſolutio, ac de modo deſcendendi ab Adam primo parente. Cap. LXIII.

ALITER autem propoſitę illi argumentationi reſponderi poteſt, quòd pęnę omnes, quę hominibus infligūtur, in eos ex immerito primæ præuaricationis prothoplaſti deriuatæ ſunt: nam ipſo non peccante, in nos nulla pęna dominata fuiſſet. Et ſi prothoplaſti non peccaſſent, atque in illa benedicta paradiſi terreſtris ſęlicitate manſiſſent, de qua ad cęleſtis paradiſi ſęlicitatē transferendi per generationes erāt, ſicut ait Beatus Auguſt. & cęteri doctores, & ſicut in illis rebus afflictiones aliquas paſſuri non erant, aut vllas cordis moleſtias: ita in conceptione, & partu futurum erat, quia omnes fęminæ, ſine vlla grauitate, aut afflictione concepiſſent, aut peperiſſent. Omnes ſequentes dolores illius primæ præuaricationis merito euenerunt. Omnes autem ab Adam progeniti afflictiones ab Adam hęreditaria ſucceſſione ſortiuntur. Et quia dupliciter homines ab Adam originem trahunt, ita dupliciter in eos primæ pręuaricationis pęna peruenit. Primus modus deſcendendi ab Adam eſt, ab ipſo eſſe aut ſubſtantiam trahere. ſ. quòd tota ſubſtātia corporis noſtri ab ipſo peruenerit, & in ipſo fuerit. Secundus modus deſcendendi ab Adam eſt deſcendere ab ipſo trahēdo eſſe per modum illum, quo ipſe ſuum eſſe propagabat: Adam autem eſſe ſuum per modum à Deo ſibi, & omnibus ſpeciebus animalium perfectorum traditum propagatione in coniunctione maſculi, & fęminæ deuiabat. Coniungebatur autem Adam fęminæ ſuæ ſpeciei. ſ. Heuę: iſte modus in omnes homines peruenit, quia omnes eſſe multiplicauerunt: & ipſi, quia quoque multiplicati ſunt per commixtionem ſeminis maſculini, & fęminini. Primus modus iſtorum deſcendendi ab Adam in omnibus hominibus generaliter fuit: omnes namque deſcenderunt, & in lumbis ſuis pręextiterunt: & ſic eſt verum de Chriſto, q̄ eſt de ſemine Adę, quia totum eſſe ſuum fuit in Adam, quantum ad ſubſtantiam corpulentam. Sic enumerat euangeliſta Lucas in cap. 3. vbi ponit generationem Domini Ieſu ordine tranſmutato, conuertendo a Ioſeph viro Mariæ vſque in Adam, quæ enumeratio ab Euangeliſta nullatenus fieret, niſi Chriſtus de Adam deſcenderet, ſecundùm ſubſtantiam corpulentam. Secundus modus deſcendendi ab Adam non eſt cōis oībus hominibus: nam licèt cōiter homines ex commixtione maſculi & fęminę propagentur deriuatione ſeminali: Chriſtus tamen non deſcendit de Adam per deriuationem: nam nō ex carnali commixtione fuit procreatus. Et ſicut omnes homines, vt communiter his duobus modis à prothoplaſto Adam originē trahunt: ita merito primę pręuaricationis illius pęna litates dupliciter ſubeunt. Primus aūt modus eſt, q̄ veniunt ab Adam quantum ad corpulentam ſubſtātiam, & hoc oībus generale eſt: ita omnes in ſua ſubſtantia pęnalitates ſuſcipiunt. ſ. ſinguli in corporibus. Et quia Chriſtus deſcendit ab Adam, quātum ad iſtū modum. ſ. quantum ad ſubſtantiam corpulentam: ita in ſubſtantia ſua, ſiue corpore ſuo, pęnas multiplices tolerauit, quia ſuſcepit in ſe oēs amaritudines noſtras, cū teſtante Iſaia, liuore eius ſanati ſimus. Et ſicut eſt ſecundus modus deſcendendi ab Adam trahere ab ipſo originem per deriuationem ſeminalem commixtione maſculini ſeminis & fęminini: ita eſt ſecundus modus ſuſcipiendi aliquas pęnalitates ab Adam, in ipſa commixtione, quapropter in ipſa carnali commixtione neceſſarium eſt, vtrinque veros ſentiri dolores. Item ex hac parte in conceptione dolor ſequitur: quia conceptio eſt, per quam eſſe noſtrum deriuatur, in hac cōceptione. ſ. in toto tempore, quo mulier à conceptione vſque ad effuſionem infantis ab vtero pręgnans eſt, dolores atque faſtidia, & tędia, afflictioneſque multiplices generantur. Et quia per partū ab Adam quoque eſſe trahimus: quia non eſſemus niſi a materno vtero prodiremus in lucem, in partu quoque pęnalitates patuere multiplices: fit namque ibi clauſtrorum virgineorum, aut totaliter muliebrium perfecta apertio, aut potius ruptura, quo maximos fieri dolores ſtatus parientium indicat euidenter. Sępiſſime enim prę doloris magnitudine fęminæ in partu periclitari ſolent, ſicut patet de Rachel in partu Beniamin Gen. 35. cap. vbi dicit, quòd præ doloris magnitudine in partu periclitari cępit: & cùm eſſet in mortis anguſtia, vocauit nomen filij ſui Benoni, i. filius doloris mei, licèt pater eius Iacob conſtanti, virilique animo meliori ductus conſilio verteret nomen eius dicens Beniamin, i. filius dextræ. Et quia Chriſtus non deſcendit de Adam quantum ad iſtum ſm modum, ſcilicet quantum ad diriuationem ſeminalem, nō debuit recipere aliquam pęnalitatem in iſto modo contrahendi eſſe, ſin naſcendo. ſ. q̄ benedicta mater ſua nullos omnino in conceptione experiretur dolores, & in acceſſu virili ad conceptionem, qui nullus fuit, nullas pateretur anguſtias: & in toto tempore à conceptione vſque ad effuſionem infantis ex vtero nullas moleſtias, aut faſtidia ſuſtineret, in partu autem ab omni quoque doloroſa contorſione debuit eſſe prorſus immunis. Hæc autem omnia Domina noſtra virgo ſortita eſt, non quaſi ex aliquo priuilegio aliarum: quaſi enim aliarum legi in hac parte foret obnoxia: quia non erat iuſtum eam in conceptione, aut partu ſimiles aliis mulieribus tolerare dolores, cùm nullam rationem prorſus habuiſſet quare eos tolerare debe-ret, quia in iſto ſecundo modo ab Adam eſſe non aſſumpſit.

In partu Maria omni dolore ſuit penitus immunis.

Quomodo ex vtero virginis redemptor noſter ſaluo virgineo clauſtro in lucem prodire potuerit.

Cap. LXIIII.

ERAT autem circa prædicta ſecundaria dubitatio, quomodo ex vtero virginis Redemptor noſter Ieſus ſaluo virgineo clauſtro erumpere potuerit in lucem. Ad quod fortaſſis aliquis reſponderet, q̄ licèt tempore natiuitatis corpus Domini Ieſu ſatis magnæ quantitatis extitiſſet: tamen per valde paruā aperturam genitalis vaſis Dominę noſtrę abſque vlla ruptura offenſione erumpere potuit, quia non tranſiuit in modum rei quantę, & extenſæ: ſed in modum rei quantitate prorſus carentis, & vt clarius dicam, tranſiuit per modum rei indiuiſibilis.

Ad hoc autem cōforme exemplum eſt, quia ſicut cū Chriſtus eſt in hoſtia conſecrata, quia licèt ibi omnes partes ſuas ſubſtātiales habeat, ſicut ſunt pedes, & manus, & caput & cętera mēbra, & etiam oēs capilli ſui, ita vt nullus deficiat, & tota qualitas ſua, ita vt nulla ei pars deſit: partes tamen ſuę ſubſtantiales nō ſunt per modū quantitatis, ſed indiuiſibiliter. Et ita Chriſtus eſt in omnibus partibus hoſtię diuiſæ actualiter, & in

Qūo Chriſtus ſit ex ſeminæ Adæ.

Qūo Chriſtꝰ habuit pęnalitates.

Qūo Chriſti corpus ſit in hoſtia conſecrata.

& in qualibet earum quantumcunq; paruæ quantitatis ſit. Si ergo corpus Domini Ieſu in hoſtia indiuiſibiliter eſſe poteſt, melius potuit per genitale vas virginis ſine vlla ruptionis offenſione trāſire: quia id qđ in indiuiſibili contineri poteſt, melius in re diuiſibili continebitur. Et quantumcunq; vas genitale virginis benedictæ cōcluſum eſſet, nullatenus apertis clauſtris virginei pudoris, manebat tñ aliqua diuiſibilis apertio, ſicut in cęteris mulieribus perfectè virginibus eſſe ſolet: nam manente fęmina in perfecta virginitate carnis, manet aliqua vaſis genitalis apertio, per q̄ fieri valeat emiſſio vrinarum. Hæc autem apertura naturaliter conſtituta eſt, nullatenus virgineis clauſtris præiudicans.

Improbatio ac vera reſponſio doct. pœnes prædicta. Cap. LXV.

QVIBVS reſponderi valet, quòd licèt prædicta poſitio aliquam veritatem continere poſſit, propter eſſe in ea aliquem poſſibilitatis modum, & habere conforme huic exemplum: nō tamen eſt iſta poſitio conformis modo loquendi ſanctorum doctorum, & miraculoſę Chriſti operationi ſępius vſitatæ. Erit ergo dicendum, Chriſtum de virgineo vtero erupiſſe non mō indiuiſibili, ſed per modum ſatis magnæ, atque diuiſibilis quantitatis: erupit tamen partes corporis ſolidas. ſ. per carnem, cutem, & viſcera vteri benedicti. ſ. q̄ vbi erant partes ſolidæ ventris virginei, ibi erant partes corporis Chriſti de illo vtero exeuntis. Tales autem ſunt modi aliarum operationum mirabilium noſtri Saluatoris, ſicut cū de ſepulchro clauſo reſurrexit, atque totaliter ſignato: nam non eſt dicendum, q̄ lapidem, qui aduolutus erat ad hoſtium monumenti, & quo monumentum concluſum, atque ſignatum erat, Chriſtus aduoluiſſet illum auferens inde, atque poſtea exiret: nam ſicut ex euangeliſtarum verbis colligitur angeli illū abſtulerunt. Erupit ergo Dominus Ieſus tantus quantus erat, ſcilicet ita long⁹, & latus ſicut fuerat tempore paſſionis, erupit autem per ipſum lapidem, non tamen q̄ partes lapidis cederent corpori tranſeunti, aut condenſarētur, ſiue diſcontinuarentur: ſed ita manebant ſicut manere ſolebant, cùm nihil per illas tranſibat. ſ. quòd ſi Chriſtus in longitudine decem palmorum eſſet, in latitudine autem trium, tantum de lapide monumēto aduoluto occupauit, & vbi erant decem palmi lōgitudinis lapidis, & tres palmi latitudinis. erant decem palmi longitudinis, & tres palmi latitudinis redemptoris noſtri, & quātitas illius lapidis non excludebat quantitatem corporis Chriſti: & partes Chriſti erant ibi exiſtentes, vbi tunc erant partes lapidis: nec ſe adinuicem, aut impediebant, aut aliquatenus excludebāt. Sic ergo vnum erat in loco alterius, & alterum in loco alterius. ſ. Chriſtus in loco lapidis, & è contrario. Hoc autem vocat Ariſt. eſſe ſimul, vel eſſe vnum in loco primo, & proprio alterius, vt patet in quinto Phyſicorum, licèt hoc naturaliter fieri non poſſit, ſed ſolùm ſupernaturaliter: & eſt hæc vna de dotibus corporis glorioſi, quam Chriſtus ſemper habuit poſt reſurrectionem ſuam, ante reſurrectionem autem habuit cùm ei colibitum fuit. Simile autem miraculū fuit, quod fecit Dominus Ieſus cū intrauit per portas clauſas domus illius, in qua Apoſtoli poſt Dominicam reſurrectionem congregati, atque concluſi erant propter metum Iudæorum. Intrauit ergo ad eos per ianuas clauſas: & non intrauit tunc modo indiuiſibili, ſed per modum magnitudinis extenſæ ſecundùm totam ſuam quantitatem, ſcilicet ſecundùm totam longitudinem, & latitudinem: ita vt tantum quanta erat longitudo, atque latitudo Dominici corporis redemptoris noſtri, de magnitudine clauſarum ianuarum corpus Chriſti occuparet: & vbi erat quantitas ianuarum, erat quantitas corporis Chriſti: & nō erat Chriſtus in tota ianuarum quantitate: ſed in tanta quantitate, quanta erat Chriſtus, ſicut ſi tota magnitudo portarum aerea magnitudo ipſe tranſiuiſſet per tantam illius aeris magnitudinem, quanta erat quantitas corporis ſui.

Vnde ſit, quòd Deus ex matris vtero non eruperit modo indiuiſibili. Cap. LXVI.

AD hoc autem fortaſſis aliàs arguere conabitur dicens, cur potius dicemus Chriſtū, hoc modo quam prædicto, ſcilicet indiuiſibiliter de virginis vtero erupiſſe. Reſpondendum eſt, quòd ſicut peccatum eſt, ponere miraculum in eo, quod abſque miraculo compleri poteſt: ita inconueniens eſt aliquid per plura fieri, quod fieri poſſet per pauciora, ſicut ait Ariſtote. octauo Topicorum. Et maius eſt aliquod corpus indiuiſibile eſſe, quam vnum corpus alterum penetrare. Quod apparet manifeſtè, quia vnum corpus poſſe alterum corpus ſolidum penetrare. cuilibet glorioſo corpori datum eſt, quia quodlibet glorioſum corpus poſt generalem corporum reſurrectionem poterit per vnum lapidem, aut parietem, aut maſſam ferri pertranſire. Eſſe autem aliquod corpus ſimilis in multis locis, aut in indiuiſibili ſoli Dominico corpori Chriſti collatum eſt, qui in hoſtia eſt in multis hoſtiæ partibus, & in qualibet earum totus. Item ſi viginti mille hoſtię ſimul conſecrentur, in omnibus earum ſimul eſt. Item eſt in hoſtia pariter, & in cęlo empyreo. Sed hic poterat dici eruptio Saluatoris de virginis vtero quolibet iſtorum duorum modorum celebratā eſſe. Dicendum ergo eſt minori illorum duorum modorum factum extitiſſe, ſcilicet in eo, qui minus de miraculo habet, qui eſt tranſire diuiſibiliter per aliquod corpus, ſicut tranſeunt corpora glorioſa.

Obiectio penes predicta. Cap. LXVII.

CONTRA hoc autem quiſpiam arguere conabitur, quòd prædicta ſolida veritate minime ſubſiantur: quia hæc exiſtente Chriſtus non exiſteret in hoſtia indiuiſibiliter, ſed diuiſibiliter per modū quantitatis, ſicut tranſeunt corpora glorioſa per alia corpora ſolida qualiacunque. Quibus reſpondendum eſt regulam illam ſolida veritate conſiſtere. Cùm autem arguitur de benedictio corpore Chriſti in hoſtia conſecrata reſpondendum, quòd Chriſti in hoſtia conſecrata nullo alio modo exiſtere poteſt, quàm eo, quo exiſtit, ſcilicet indiuiſibiliter: quia cùm aliqua corpora in aliis eſſe debent, ſicut ſunt corpora glorificata cum tranſeunt per aliqua alia corpora: neceſſarium eſt illa corpora ſolida, per quæ tranſeunt corpora glorioſa tantæ quantitatis eſſe, quantæ ſunt corpora glorioſa tranſeuntia, aut ſtantia in illis, quia cū corpora iſta in quantitate diuiſibili ſint: quælibet pars glorioſi corporis tantam quantitatem requirit quanta eſt ipſa pars corporis glorioſi. Et ſi deberet eſſe Chriſtus in hoſtia modo corporum glorioſorū, non poterat eſſe maior pars corporis Chriſti in hoſtia, quā erat quantitas hoſtiæ conſecratę, ſcilicet quædam modica pars manus, aut pedis, aut capitis intra hoſtiam maneret: relique autem Chriſti partes extra ſubſiſterent: quod abſurdum eſt, quia cùm communicamus quantacunque ſit particula paruę quantitatis totum ibi Chriſtum ſumimus. Et ſi Chriſtus

Chriſti corpus in diuiſibiliter eſt in hoſtia, nec alio modo tunc poſſet.

eſſe

esse deberet in hostia, eo modo quo vnũ gloriosum F
corpus per alterum transire potest, necessarium erat tantæ quantitatis hostiam cõficere. s. in longitudine, latitudine, & profunditate, quantę longitudinis latitudinis, & profunditatis Christus erat, qui in ea subsistere debebat: quo concesso, nunquam communicantes sumere poteram⁹ totum corpus Saluatoris nostri, cùm non possemus tantę magnitudinis hostiam cõficere, quæ coqui non posset. Quod si fortassis quisq; tãtæ molis hostiam faceret, & aliquo artificio coqueret, nullus poterat in ea communicare, quia intra viscera sua, nullus tantam valeret suscipere magnitudinem. Et si fortasse non totam illam confectam hostiam sumeremus, sed eius quandam particulam, non sumeremus totum nostrum redemptorem, sed eius G
quandam particulam: vt si quis de digito Christi particulam sumeret, alius verò de digitis, aut de capillis, quod non erat communicare. & hoc est magnum inconueniens. Sequebatur autem & aliud inconueniens deformius, scilicet quòd quotidie Christus in multas laceraretur mẽbratim particulas, ad quã diuisionem dolorem sequi necessarium erat. Nam ad discontinuationem partium tantum causatur dolor in re, quanta sentiẽte, quod de Christo sentire nefas est. Item sequeretur necessariò quotidie Christum multoties mortem subire, & corpus suum quotidie exanimari, quia cùm aliquod corpus viuens est, quod in partes minutatim diuiditur, necessariũ est, vita defungi, cùm in sic diuisis anima nequeat facere mansionẽ, H
& vnitas rei, quæ viuens erat deleta est, quod hęreticũ valde est, sicut testatur Petrus in canonica sua prima. Et Apostolus Paulus ad Hebræos cap. 8. Christus semel mortuus est, & iam nõ moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Item sequeretur, Christum quotidie hominem esse, & quotidie desinere esse hominem: nam Christus in triduo mortis suæ, computando per sinecdochem, non fuit homo, sicut omnes sancti doctores Theologi diffiniunt, licèt in hoc obstiterit magister Petrus Lombardus in tertio libro suarum sententiarum, qui in hac parte communiter nõ tenetur. ad quod sunt satis solidæ probationes: de quibus gratia breuitatis ad præsens non insisto. Cùm ergo Christ⁹ quotidie moreretur, necessariũ erat ipsum quotidie desinere esse hoiem. Sequeretur aũt & aliud inconueniens, s. q̃ Christus quotidie a morte resurgeret: nam cùm Christus quotidie moreretur, vt ex prælibatis concluditur: & tamen quotidie homo est, necessarium erat quotidie ipsum resurgere, cùm sit resurrectio reunio diuisorum: sicut mors erat separatio vnitorum, scilicet animæ, & corporis. Multiplicia quoque alia innumerabilia inconuenientia sequerentur, quæ quilibet per se inducere poterit prędicta respiciens.

Quomodo Christus sit in hostia, & quomodo Christus ex vtero virginis exierit.

Cap. LXVIII. K

EX prælibatis ergo deducitur, Christum nullo alio modo in hostia esse posse quàm indiuisibiliter. & non eo modo, quo corpora glorioſa per alia solida corpora transeunt. Sic quoque inducitur Christum natum ex vtero virginis non indiuisibiliter prodiisse: sed modo diuisibilis quantitatis: sicut transeunt corpora gloriosa per alia corpora solida omnino obstantia. Ex quo identidem necessaria illatione concluditur, Christum de virginis vtero in lucem nullatenus exijsse per eum locum, quo cętera humana corpora de fęminino vtero expelluntur. Omnes autem per genitale vas fęmininũ emittuntur in lucem: ex quo necessarium est tantã fieri genitalis vasis apertionem, quanta est fętus magnitudo nascentis. Et qa in vtero virginali nulla fuit virgineorũ claustrorum apertio: & corpus Redemptoris nostri exiuit de virginis vtero sub tanta magnitudine, quantæ erat quantitatis, cùm in vtero erat: necessarium erat non nasci per genitale vas Dominæ nostræ. Si fortassis corpus Redemptoris nostri indiuisibiliter prodiisset de vtero quemadmodum in hostia est, poterat per vas genitale virginis emitti: licèt apertio claustrorum nulla sequeretur: sicut in aliis corporibus sequi solebat femineis: sed non natus fuit indiuisibiliter, vt in prępositis probatum est: sequitur ergo Dominum Iesum per genitale virginis vas nõ fuisse in lucem emissum. Erit ergo dicendum, Christum Deum, secundùm totam suam quantitatem de vtero prodiisse, scilicet, quòd quantus erat Redemptor noster in vtero, tãtus natus est, nulla facta diminutione in corpore suo, aut ad indiuisibile reducendo. Et quia corpus Dominicum in vtero virgineo satis magnam occupabat quantitatem, sicut supra declaratum est, necessarium est, quòd in exitu tantam quantitatem occuparet in partibus vteri virginalis: ita quòd si corpus illud trium palmorũ in longitudine foret, tres palmos longitudinis in vtero virgineo in exitu occuparet: si autem latitudo vnius palmi esset, tantum de latitudine in partibus vteri occuparet. Qua ex re necessariũ erat ipsum per vmbilicum, & per totum ventrem, atque illa natum fore, hęc omnia occupando: nihil tamen de illo, aut diuidendo, aut rumpenndo. Et sic dicendum est, non magis Dominum Iesum per vas genitale virginis natum quàm per vmbilicum, quàm per alias vteri partes: sed per omnes illas natus est. Apparet ex supradictis in vnã formam redactis, Dñam nr̃am in partu nullam clausrorum virgineorum sustinuisse fracturam. Patet etiam longiori deductione ex prælibatis Dominam nostram aptissime vas clausum dici, continens omnem virgineam clausionem, scilicet clausri saluationem in cõcipiendo, & eadem inuiolata clausra in pariendo. Hæc autem quantum ad particulam illam primę metaphorę, in qua dicitur, vas clausum, dicta sufficiant. I

Dña nostra aptissime, quidã vas clausũ vocitatur.

De vase non clauso. Cap. LXIX.

CONTINVATO ordine in prępositа metaphorica locutione sequebatur, vas nõ clausum: quod est contradictorium particulæ iam expositę, scilicet vas clausum. Quæ si totaliter contradictorię essent, oportebat alteram earum falsam fore: sed sunt non totaliter contradictorię. s. quãtum ad veritatem, licèt in voce aliqualiter contradicere videantur. Qua in re consideratione dignum est inuestigare, cur Domina nostra vas non clausum vocetur. Cui respondẽdum est, q̃ illis modis, quibus Dña nr̃a vas clausum dicebatur, vas non clausum dici potest. In prępositę particulæ declaratione, prælibauimus Dominam nostram Saluatorem Iesum dupliciter continuisse, scilicet in animo conceptualiter, & in suo benedicto vtero realiter. Quantum ad primum modum, quo Domina virgo continuit Saluatorem necessarium est, ipsam esse vas non clausum, siue vas apertum. Contigit enim Domina nostra in se redemptorem conceptualiter, cũ verbis diuinæ orationis ei per Gabrielem Archangelum relatæ consensit. Recepit enim in se Dominum Saluatorem per fidem, & electionem, quia non continuerat Domina nostra semp ante hoc Redemptorem nostrum fide, & electione, cùm eum nunc nouiter propositis diuinis verbis Archãgeli voce

Cur Dña nostra vas non clausum vocetur.

ce consensit, est dicendum cor illius, quod ante clau- A
sum erat nullam talem fidem, aut electionem continendo, vel recipiendo, cum nouiter ista accepit ad assentiendum, atque credendum apertum fore. De hac mentis apertione Isaias cap. 45. loquebatur cum desiderium aduentus Messię depromeret, dicens: Rorate cęli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorẽ, exprimens in præassumptis verbis Isaias desiderium aduentus Messiæ expressit illa, sine quibus aduentus ille fieri non potuisset: sunt autem hæc duo. Primum est voluntas diuina mittens Saluatorem, qui est secunda in benedicta trinitate persona, ad nos saluandum, atque redimendũ. Secundum erat voluntas virginalis, consentiens fieri nostri Saluatoris genitricem. Inuita namque nunq̃ B
fuisset genitrix Saluatoris: ideo quousque auditis, & intellectis verbis orationis diuinæ respondit. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, vt scribit Beatus Lucas primo cap. nunquam Dei genitrix facta est. Primum autem horum duorum necessariorũ expressit Isaias in verborum suorum exordio dicens: rorate cęli desuper, & nubes pluant iustum. In quo metaphoricè fingendo personam rei, quæ personam non habet, cęlis, & nubibus loquitur, quia Dei quem pro missione Saluatoris propheta assiduè exorabat, in cęlis erat, & hoc dicens: rorate cęli desuper, & nubes pluant iustum: quia ros, & pluuia de cęlo, ideſt de aere, & de nubibus fluunt: ita Redemptor noster de cœlis ad terram vsque peruenit. Secundum in hac C
re necessarium exprimit Isaias cum dicit: Aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Terra autem hic nihil aliud quã Dominæ nostræ vterus intelligitur, quia sicut terra omnes de se fructus generat, ita Domina nostra de se protulit Saluatorẽ, de quo Dauid in Psalmis loquitur dicens: & terra nostra dabit fructum suum, ideſt vter⁹ virginis benedictæ nobis Saluatorem germinabit, hanc autem rationalem intelligentemque terram Isaias Propheta exorat valde aperiri, scilicet per consensum ad recipiendum in se redemptorem nostrum. Quia vt prælibatum est, si ipsa per consensum ad eum recipiendum nunquam aperta fuerat, non fuerat aliquatenus genitrix Saluatoris.

Quomodo virgo Maria Christum realiter continuerit. Cap. LXX.

AMPLIVS autem continuit in se Domina nostra realiter Christum Redemptorem, cùm eum in suo vtero tenuit: & quia eum non ex æterno tenuit, identidem, & postquam eum suscepit non sẽ per clausum tenuit: sed aliquando de se protulit, necessarium est, in ea duas assignari aperturas, s. vnam ad recipiendum eum cum in ipsa non erat, alteram autẽ ad eum in lucem emittendum cum intra ipsam erat. Vtraque autem harum metapho. apertura est, neutra namque earum realiter extitit sicut in propositis prælibauimus. Sunt tamen realiter istæ duæ apertiones in cęteris fęminis cum concipere, aut parere debeãt. E
Prima autem duarum apertionum est claustrorum virgineorum reseratio, quæ est ad recipiendum semẽ masculinum, de quo partim fętus formatur in vtero, quæ in Domina nostra non assignata fuit, quia non ex virili semine, sed ex mystico spiramine extitit gravidata. Damus tamen ad hoc aliquam apertionem, quia Saluator noster Iesus carnem ab ęterno de virgine non assumpsit, sed aliquo in tẽpore hoc fecit, tunc ergo Domina nostra saltem in metaphora aperiri dicebatur, quia in se nostrum recipiebat redemptorem, secundam scilicet trinitatis benedictę personam. Hæc tamen non est vera apertio, atque diuisio aliqua- D
rum corporis partium: sicut virginei pudoris clausuræ verissimè in fęmina qualibet reserantur, cùm semen suscipit in coitu masculino ad causandam conceptionem. Deus autem purus spiritus est, nullam habens corporeitatem loci occupatiuam: & ideo non erat ei locus necessarius, aut aliquam fieri aperturam, vt vterum virginalem subiret. Si enim corpora gloriosa apertura aliqua, aut loco ad transeundum nõ indigerent, sed omnia corpora quantumcunque solida eis peruia sunt: quanto amplius Deus, qui purissimè spiritus est? Et si animæ nostrę ad transeundum parietem aliquem, aut quamlibet massam ferri apertura aliqua non indigent, quantomagis Deus, qui simplicissimę substantię est? Item quia quando secunda in beata trinitate persona carnem de vtero virginis assumpsit, non erat ei opus ventrem subire virgineum, quia intra illud semp erat. Dicimus enim de Deo, q est benedicta trinitas, quòd in omni loco sit, & extra omnem locum, & in omnibus rebus: necessarium er go erat Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, in vtero virgineo existere eo tempore, siue instanti, quo beatifica illa incarnatio celebrata est: quod est carnẽ in vtero virgineo sumere: alioquin non diceremus Deum vbiq; semper esse, quod valde absurdum est, & catholicę obuians positioni. Sic ait Ieremias propheta cap. 22. Cęlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Item quia si diceremus, Deum non vbique esse, non conseruaret omnia, & illa in quibus non esset, nec conseruaret, necessariò deperirent carentia rectore, atque gubernatore in eas continuè influente. Item diceremus, Deum non esse infinitum in essentia, & perfectione: quod identidem nepharium est:

Obiectio penes prædicta, ac dè Sancta Trinitate quædam. Cap. LXXI.

QVOD si forsassis quisquam asseuerat Patrem, & Spiritum sanctum, cùm incarnatio fieri debuit in vtero præfuisse virgineo: sed non filium, qui carnem assumpsit. Sic necessariò diceretur ipsum ad incarnationem virgineũ vterũ subijsse. Respondetur hãc positionẽ esse pęnitus impossibilẽ, quia tunc sequeretur Patrem, atque Spiritum sanctũ vbiq; subsistere filium, autem nequaquam: quod est contra catholicam assertionem, quia tunc sequeretur filium in diuinis minoris esse perfectionis quàm pater, & Spiritus sanctus: quod est contra symbolum Athanasij, in quo continetur fides circa principalia puncta, & dicitur: Qualis pater, talis filius, talis spũs sanctus. Item in eodem symbolo cum Athanasius de filio incarnato sermonem ageret, dixit æqualis patri secundùm diuinitatem, minor patre secundùm humanitatem. Item quia sequeretur filium non esse in diuinis infinitum, ex quo consequenter inferebatur eũ creaturam esse, vt Arius hęresiarcha magnus asseuerat a tota vniuersali Ecclesia condemnatus. Necessaria patefit inductione, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, scilicet sanctam, atque benedictam personarum trinitatem in virginis vtero extitisse, cùm debuit incarnatio cęlebrari. Item & hoc amplius patefit, q̃ si Pater, & Spiritus sanctus erãt in virginis vtero, ne cessario ibidem filius existeret, quia Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnius indiuiduę substantię: vbi ergo vnus est, necessariò alius erit. Et sicut dictum est, tunc cum incarnatio celebrata est, sanctissimam Trinitatem in virginis vtero extitisse. Ita nunc profiteri debemus ibidem beatam consistere Trinitatem: & ibidem in ęternum futuram, alioquin aliquis locus, aut res daretur, in qua Deus non existeret, quod impossibile est: vt supra probatum est. Et sicut nunc bene-

Inductione probat sanctã Trinitatem in virginis vtero extitisse.

Benedicta Trinitas vbiq; est in quocunq; & in quolibet cuiusque parte

benedicta Trinitas est, in vtero virginis: ita est in capite nostro,& in manibus,pedibus,atque capillis,& in lapidibus,parietibus, & in oĩbus alijs rebus,& in infernis,& dęmonibus: alioquin illa esset desinerent. Sequitur ergo,ꝙ cùm Deus filius secũda in Trinitate pſona assumens de virgine carnẽ in vtero virgineo existeret tempore incarnationis: quod non erat necesse eum aluum eius subire.

Dubius an ante incarnationem Christus in vtero virginis extiterit. Cap. LXXII.

ET si quispiam contra hoc arguere moliatur, ꝙ Christus in vtero virginis non esset tempore, quo carnem assumere deberet, quia dicitur in ſymbolo fidei per Apostolos facto: Descendit de cęlis, & incarnatus est. sequitur ergo eum paulo ante hoc in virginis vtero non fuisse. Quibus respondetur, ꝙ Christus in vtero virginis erat, quando carnem assumpturus erat, & quòd non descendit de cęlis ad assumendum carnẽ in virginis aluo: intelligendo, ꝙ Christus ante carnis assumptionem in cęlis existeret,& non in terra, & in virginis aluo, & tẽpore incarnationis esset in virginis vtero,& non in cęlis: quia hoc totum infinitati Dei repugnat, pariter & perfectioni. Cùm autem ſcriptura dicit, ꝙ filius Dei descendit in virginis vterum de cęlis vt inde carnem assumeret: respondendum est, ꝙ ista, locutio non est in ſensu historico aut literali intelligẽda, ſed in methaphorico, ſecundùm ꝙ multæ alię in ſacra ſcriptura methaphoræ ſunt. Hoc autem facit ſacra ſcriptura Spiritu ſancto docente, quia omnis ſacra ſcriptura ad erudiendum nos est in via vitæ æternę, tam credendo q̃ operando. Et quia ſi à nobis intelligi non valeret, nihil omnino proficeret, oportuit eam in tali forma traditam esse, in qua à nobis intelligi posset,& quia intellectus noster ꝙlequitur modum corporeũ, qa est organũ corporeũ, necessariũ fuit, vt ea, q̃ ad fidẽ pertinebant ſub proprietatibus corporũ nobis intelligẽda proponerent. Quia ſi ea, quæ de Deo nobis dicũtur ſm proprietatem ſuam nobis proponi deberent, ineffabilia eſſent, quia ad ea exprimenda nobis penitus verba deficerent, & ſi aliqua expreſſiua verba forent difficulter intelligerentur, præſertim ab intellectibus hominum ruſticorum. Fuit ergo neceſſarius methaphoratum vſus: & ſic facit ſacra ſcriprura potiſſimè in veteri teſtamento: quia in ipſo hominibus rudibus loquebatur, & noui incipientque intellectus. Conformiter autem hic methaphorica locutio eſt, in qua ſacra ſcriptura finxerat nobis Deum tanquam quendã regẽ magnum atque excellentem, cuius ſedes in cęlo eſt, quia vt Dauid propheta teſtatur, dicens: Dominus in cęlo ſedes eius: cùm autem quippiam in his inferioribus fieri debet dicitur Deus huc ad illud efficiendũ deſcendere. Et ſic habetur Gen. ca. 18. Deſcendam,& videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint,& ſic neceſſarium erat, quòd ſi Deus in cęlo ſicut rex magnus eſſet, quòd cùm in terris aliquid facere debet, ad eas de cęlis deſcenderet. Scriptura autem hunc modum ſequuta dixit, quòd Chriſtus ſiue filius Dei, quod idem eſt, de cęlis in virginis aluũ carnem aſſumpturus deſcendit: quia aſſumptio carnis in cœlo fieri non poterat, cùm virgo in terris exiſteret.

Quare ſcriptura procedit methaphoricè.

De Deo ſecũdum ſui ꝓprietatẽ nullus eſt qui loqui poſſit.

Quare ſcriptura dixit deſcendit de cęlo & incarnatus eſt.

Sancta trinitas in vtero virginis extitit antequam filius Dei inde carnem aſſumeret. Cap. LXXIII.

IN Quo ſolidius ſpeculantibus dicendum eſt, quòd tota ſancta Trinitas in virginis vtero exiſteret antequam filius Dei inde carnem aſſumeret, non tamen eundem eſſendi modum in ea habuit, quem poſtea habuit. Conſiderandum autem eſt, quòd eo modo, quo pater, & Spiritu ſanctus in vtero virginis ſteterunt, ita poſtea ſemper fuerunt: filius autem Dei non eodem modo ſemper ſtetit in virgine. Quod apparet, quia dicimus ſanctam Trinitatem, qui Deus eſt, ex ſua immenſa perfectione vbique,& in qualibet re eſſe,& quia aluus virginis aliquis locus, aut res erat, neceſſarium erat eam ibidem exiſtere, ex quo ipſa mulier eſſe cępit, pariter autem nunc neceſſarium eſt ſupradicta ratione conſiſtere. Iſte autem modus, quem ſancta Trinitas in virgine ante cõceptum Saluatorem & poſt partum habuit, eſt modus, quo in omnibus rebus ſimul eſt, quia nullum ſpecialiorem eſſendi modũ in ipſa quàm in cęteris rebus habebat. Ab inſtanti aũt conceptionis Dominæ benedictę vſque ad partum, fuit in ea ſancta trinitas, ſed filius Dei, quæ eſt ſecunda in Trinitate perſona, non habuit ibi eundem eſſendi modum, quem ante habuerat. Ante hoc. n. ſolùm in ipſa erat ſicut generaliter in cęteris rebus eam cuſtodiendo, poſtea autem in ipſa fuit aſſumendo carnem ex ſanguinibus eius,& faciendo carnem illam eſſe partem illius humanę naturę aſſumptæ ab ipſo. Erat ergo dei filius in virgine poſt cõceptionem ſicut in matre, donec ipſum peperit, ſicut nunquam ante ſteterat eodem modo nunquam in aliquo viro, aut fœmina ſic fuit, quia de nullo homine viro, aut fęmina carnem vnquam aſſumpſit: ſed ex ſola virgine benedictam. Poſtquam verò filius Dei de virginis vtero natus eſt, non manſit in ipſa ſicut in matre, vt ante manebat: ſed manſit in ipſa tota Trinitas ſicut a principio manſerat, & iſte erat generalis modus, ſecundũ quem in omnibus rebus eſt. Ex quo euidenter inducitur, quòd ſi aliquis modus eſſendi ſpecialis filio Dei in virginis vtero fuit, hoc erat dum Domina noſtra dominũ Ieſum tenebat in vtero grauidata, quia modus eſſendi prior,& poſterior omnibus rebus generalis fuit. Item dicẽdum eſt, quòd Pater, & Spiritus Sanctus nunquam ſpecialius in virgine ſteterunt, quã in cęteris creaturis, quia ſi aliquem modum eſſendi ſpecialẽ in ipſa habuerunt, hoc fuit: quia dñs noſter ex ipſa carnẽ aſſumpſit, et non ex aliquo viro aut alia fęmina, & fuit in ipſa ſicut in matre, ſed pater, & ſpiritꝰ sanctus nem non aſſumpſit, ſed ſoli filio hoc datum: ſolus ergo filius ſpecialẽ modum eſſendi in virgine magis q̃ in cęteris habuit creaturis, ſed nec Pater, nec Spiritus habuit aliquẽ ſpecialem modũ eſſendi in virgine benedicta. Ex prælibatis infertur in Domina noſtra nullam verè in carne fuiſſe aperturam ad concipiendum, pariendumque noſtrum redemptorẽ, ſed quęcunque illa dicatur metaphorica eſt.

Specialis modus eſſendi verbi in virgine.

De ſecunda apertione, quæ fuit in exitu Saluatoris. C. LXXIIII.

SECVNDA de metaphoricis in virgine aperturis fuit apertio in exitu Saluatoris, quia redemptor nẽ carnem aſſumpſit in virginis aluo, et non ſtetit ſemp in ipſo, neceſſarium ergo erat inde aliquando exiſſe, ad hunc autem exitum in omnibus parientibus ſequitur apertura, et non qualiſcunque apertio, ſed maxia, et doloroſa omnium clauſtrorum muliebrium apertura. Si hoc ſic in Domina noſtra fuiſſet, rectè dici poſſet vas non clauſum, ſed nihil omnino tale in ea fuit: nam fuiſſet magna imperfectio, ſed potius virginei pudoris clauſura totaliter illibata permanſit: quia nunquam in conceptu, aut partu genitale virginis vllam paſſum eſt leſionem: ſed in eadem perfectione, in qua Domina noſtra in Natiuitatis ſuæ die prima fuit, in ea vſque ad mortem permanſit. Quomodo autem Domina

In Maria fuit apertio metaphorica.

Dña noſtra parere potuit clauſtris illibatis virgineis, ſuperius explanatum eſt. Quia tñ dominus intra virginis vterum fuit, & exiuit, licet in exitu nulla fuerit apertio cauſata, aut fractura clauſtrorum, ſicut in cęteris parientibus euenire ſolet, dicitur in ea fuiſſe apertio in methaphora: quia in cęteris mulieribus, à quibus aliquid emittitur apertionem patiuntur. Quantum ad hos duos figuratos modos Domina noſtra vas non clauſum dici poteſt: nã ſi per omnem modum vas cõcluſum fuiſſet, nunquam in ſe aliquid recepiſſet, aut de ſe aliquid protuliſſet: ſic enim patet expoſitio ſecũdæ particulę vniꝰ primariæ figuratæ Paradoxę, ſcilicet vas non clauſum.

De tertia particula huius primæ methaphoræ paruum, ſcilicet vas. Cap. LXXV.

IN præpoſita methapho. cuius inſiſtimus expoſitioni: tertia particula erat paruum, ſcilicet ꝙ vas iſtud paruulum erat. In quo aduertendum eſt, quòd ſicut Domina noſtra vas clauſum, & non clauſum dicitur referendo ad noſtrum redemptorem: ita vas paruum & non paruum ad eundem referẽdo prædicatur, quẽ tanquam vas ipſa continuit. Circa quod conſiderandum eſt, quòd paruum eſt nomen relatiuum, & non dicitur niſi referendo ad ſuum correlatiuum: eſt aũt correlatiuum parui magnum, & per vnum eorum alterum cognoſci debet, ſicut ait Ariſtot. in lib. prædicamentorum in prædicamento ad aliquid, ſiquis cognouit vnum correlatiuorum diffinitè cognoſcit & reliquum, ideſt ꝙ ſiquis cognoſcit ſignificationem, vel diffinitionem vnius relatiui, cognoſcit diffinitionem, & ſignificationem alterius. Cognito ergo quid ſit magnum, quid ſit paruum cognoſeremus. Magnum dupliciter dicitur. Primò modo magnum habet ſignificatum abſolutum, & ponitur in prædicamento quãtitatis. Secundò modo ſignificat relationem, & hoc modo quantum ad fundamentum ponitur in prædicamento quantitatis, & quantum ad formale ſignificatum ponitur in prædicamento ad aliquid ſiue relationis. Primo modo omnis continua quantitas magna dicitur, ſiue modicum de longitudine aut latitudine habeat, ſiue multum, & iſto modo magnus non recipit comparationem: nec dicimus vnam quantitatem altera maiorem, cum omnis quantitas, qualitercũque ſe habeat magna ſit, & in prædicamento quãtitatis non reperitur magis & minus, ſed in prædicamento qualitatis. Quantitas namque prima diuiſione in cõtinuum, & diſcretum diuiditur, omnibus aũt exiſtentibus ſub quantitate cõtinua pertinet iſta generalis proprietas. ſ. eſſe magnum: omnibus, autem ſub quantitate diſcreta exiſtentibus pertinet paſſio iſta, q̃ eſt multum, ſicut ſunt numeri, & ſic omnis numerus multum dicitur quicũque vnitates habuerit. Iſto modo accipiendo magnum, non reperitur aliquid paruũ: quia magnum ſic non dicitur relatiuè. Nam quæcũque quantitas continua ſit, magna dicitur, & non eſt aliqua, quæ parua prędicetur, nec ſunt tunc oppoſita relatiua magnum, & paruum. Alio modo accipitur magnum relatiuè, & vocatur tunc magnum, quòd multum de longitudine aut latitudine habet, vel alterius commenſurationis continuę quantitatis. Res autem quæ modicum longitudinis aut latitudinis, vel alterius commenſurationis habet parua vocatur. Et quia aliqua ſunt, quæ quibuſdam comparata parua diuntur, aliis autem comparata magna iudicantur, conſiderãdum eſt cui rei Domina noſtra hic referatur, ad quam relata vas paruum iudicetur: nam ſi Domina noſtra nulli cõpararetur, nec vas paruum, nec magnũ dici poterat, cùm magnum relatiuè aſſumatur. Quibus reſpõdentes dicere debemus, quòd omnes huius methaphoræ partes de noſtra Domina prædicantur, referendo eam ad noſtrum redemptorem. Vocabitur ergo vas paruum reſpectu Chriſti: quia ipſa fuit vas continens Saluatorem, ad continendum tamen eum fuit vas paruum: quia vterus virginalis erat paruæ quãtitatis, ſicut aluus alterius mulieris. Filius autem Dei, qui in eo geſtandus, infinitus erat in eſſentia, & in virtute,& non recipitur in toto mundo, & eſt in omnibꝰ rebus & extra omnes res. Sic declarat Ieremias cap. 23. Cęlum & terram ego impleo, dicit dominus. Et Pſalmiſta Pſalmo 138. ait explicans magnitudinem Dei: Quò ibo a ſpiritu tuo? & quò a facie tua fugiam? Si aſcendero in Cęlum, tu illic es. Si deſcendero in infernum, ades. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me,& tenebit me dextera tua. De hoc Iob multoties, & in pleriſque ſacræ ſcripturæ locis. Quęlibet ergo res corporalis ad hanc rem infinitam continendam eſt parua rationabiliter ergo Domina noſtra vas paruum nuncupabatur. In quo eccleſia admirata quomodo Domina noſtra in ſe clauſerit Saluatorem dicit eam laudans: Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua ſe clauſit viſcera factus homo.

Quõ Deꝰ res magnã i parua locari poſſit.

Quomodo Chriſtus in virgine carnem aſſumere potuit. Cap. LXXVI.

ARGVET autem fortaſſe quiſpiam, quomodo redemptor noſter in virgine carnem aſſumere potuit, aut intra eius viſcera claudi: aut quomodo intra paruã rem magnum aliquid claudi potuerit, quia loci & locati conditio talis eſt, quòd commenſurantur, & æqualia ſunt, nec poteſt res locata maior loco ſuo, aut re, intra qua locatur eſſe. Aliquis forte reſpõdebit, legibus naturæ repugnare intra rem paruam rẽ magnam poſſe locari, operatione tamen miraculoſa magnum intra paruum locari poteſt, ſic ergo Deus licèt infinitus ſit, actione miraculoſa intra corpus virginis claudi potuit. Reſponſio aſſignata multipliciter peccat. Primò, quia dicit miraculoſè rem magnæ quãtitatis intra rem paruæ quantitatis poſſe locari: hoc tñ eſt falſum: licèt enim Deus rem magnam intra rem paruam locare poſſet reducendo eam ad paruã quantitatem: rem tamen magnæ quantitatis in magna quãtitate manentem ſub parua quantitate locari impoſſibile eſt. Deus enim totam aquam maris reducendo ad valde paruam quantitatem poſſet intra vnam amphoram collocare, quia nullam cõtradictionem aut inconuenientiam includit, Deum tamen totam aquã maris ſub ſua quantitate manente intra amphorã collocare eſt impoſſibile, & includit contradictionem. Sic ergo magnam quantitatem intra paruam collocari prorſus contradictionem includit, quia dici magnũ poſſe ſub paruo concludi, eſt dicere maguum ſub forma magni ſub paruo poſſe concludi: quod nullatenus fieri naturaliter, aut miraculoſe põt: nec cadit ſub aliqua potentia. Euidenter ergo apparet non poſſe hãc reſpõſionẽ teneri, quia ſi fortaſſis reſponſionẽ iſtã pro poſito applicare velimus, dicẽdo rem magnam intra paruam miraculoſe poſſe concludi, cùm res magna ad paruam reducitur quantitatem, dicemus Deum, qui infinitus erat, diminuiſſe magnitudinem ſuam, vt intra virginis vterum caperetur, quòd manifeſtè fidei repugnat, & omni Philoſophorum poſitioni, & omni recto intellectui, quia Deus diminutionem oĩo non patitur, nec viciſitudinariam mutationem, teſtãte Malachia cap. 3. Ego Dominus,& non mutor. Sic etiam teſtatur Iacobus in Canonica Epiſtola ſua cap. primo.

primo. Item continet errorem ista positio, quia mira culum esse asseuerat Dominum Iesum intra virginis vterum assumpturum carnem humanam fuisse conclusum: qđ si verum est, conformiter miraculum erit Deum intra nos, & intra res singulas esse, sacra tamen scriptura asserit Deum intra oĩa esse: & extra omnia, & oēs doctores huic assentient, nullus tñ vnquam miraculum esse dixit, Deum intra ista, & eorum singula esse: non ergo fuit miraculum Deum intra virgin is vterum fuisse conceptum, sicut isti stultè asseuerant. Item sicut non est miraculum animam humanam intra corpus posse consistere, ita Deum intra illud existere miraculum nullum est: sed animam humanam intra corpus posse consistere nullus asseruit esse miraculum: identidem ergo dicetur Deum intra singula capi miraculum nullum est. Hoc autem amplius declaratur, quia anima spiritꝰ est indiuisibilitatē continens, nullumque occupans locum: non est ergo vllum miraculū eam intra quodlibet corpus capi, quā tumcunq; paruum illud sit: de Deo autem liquet eū spiritum fore, sicut ait Beatus Ioan. cap. 4. & est simplicior anima humana oĩbusque aliis rebus, cùm maioris perfectionis rebus omnibus sit. Minus ergo erit miraculum Deum intra singula capi posse, & intra virginis aluum consistere, quàm aĩam virginis existere in eius corpore benedicto: sed etiam suam in suo corpore contineri miraculū nullum erat: ergo nec Deū intra virginis aluum esse miraculum erit.

Aĩa species est indiuisibilis.

Responsio Doct. ad dubium actum superius.
Cap. LXXVII.

RELICTA autem hac insana responsione, ad formam argumenti respondendum est: cū dicitur, ꝙ res quantitatis maioris intra rem paruę quantitatis capi non potest, sed Deus est infinitus, vterus autem virginis paruæ quantitatis erat: ergo intra eum capi non poterat. Possumus respondere distinguendo maiorem, aut minorem. Si autem ad maiorem volumus respōdere, dicemus eam esse falsam: quia bene capitur res magnæ quantitatis intra paruæ quantitatis locum, quia licèt res magnæ quantitatis corporeæ intra rem paruæ quantitatis molis capi nō possit, res tamen magnæ quātitatis virtutis, aut spiritualis intra rem paruæ quantitatis corporeæ capi potest. Ad minorem etiam possumus respondere negando eam, q̃ continebat Deum vtero virginis esse maiorem: comparatio enim semper in vniuocis fit, vbicūque autem æquiuocatio reperitur, cōparatio nullatenus fieri potest; & quia res corporales sunt magnæ magnitudine corporali, Deus autem magnus est, atq; infinitus magnitudine spirituali, non est ergo verū Deum maiorē vtero virginis esse. Nec aliqua alia re corporea. Etiā non est aliqua res corporea Deo minor. Sed si aliqualiter improprie loqui velimꝰ, congruentius dicere poterimus virginis vterum Deo maiorem existere, quā è conuerso: quia vterus virginis alicuius quantitatis est, Deus autem nullius est quantitatis: apparet ergo qualiter Dominus Iesus intra virginis se vterum clauserit: & quomodo comparata ad redemptorem Domina nostra vas paruum rectè dicatur.

Quarta particula huius metaphoræ, scilicet non paruum.
Cap. LXXVIII.

PRIMAE huius metaphoræ quarta particula sequitur, scilicet vas non paruum, & dicitur de Domina nostra, sicut cęteræ huius methaphoræ particulæ, scilicet quòd ipsa est vas non paruum, ideſt magnum. Et quia magnum, siue nō magnum, vt hic accipitur significat relatiuè, inspiciendum est, ad quem comparata vas non paruum, siue magnum dicatur. Et quia inter relatiua habentia oppositionem est generale, quòd vna res potest esse subiectum illorum duorum relatiuorum, & denominari ab illis, sed hoc non comparando ad idem, sed ad diuersa: sicut in his duobus nominibus correlatiuis pater, & filius: potest namque aliquis simul esse pater & filius, & quilibet horum ad alterum est: sed qui est pater non dicitur pater referendo ad eum secundùm quod filius est: quia tunc haberet eundem pro patre, & filio, quod est impossibile, includitque contradictionem. Ita aliquid potest dici magnum, & paruum respectu duorum, & relatum ad vnum vocabitur magnum, ad alterum autem relatum paruum vocabitur: sed ad idem comparatum magnum & paruum appellari non poterit, sicut si aliquem hominem duobus palmis maiorem aſseramus, & eundem duobus palmis dicamus esse minorem: cùm autem Domina nostra hic vas paruum & non paruum dicatur: necesse est ista duo relatiua non secundùm idem, vel ad idem de ea prædicari. Quæremus ergo ad quid relata Domina nostra vas non paruum appelletur. Cui inquisitioni respondendo, dicemus Dominam nostram virginem vas non paruum nuncupari ad Christum relata, quem tanquā vas continebat. Cui aliquis obuiabat, dicens, subsistere non posse. quia tunc aliquid magnum & paruū ad idem referendo diceretur, quod militat in regulā relatiuorum superius assignatam. Huic autem respondetur, quòd licet ad Christum relata Domina nostra vas paruum & non paruum appelletur, tamen diuersis respectibus. Dicitur enim vas paruum relata ad Christum respectu continentiæ, scilicet vt ipsa illū continere deberet: quia Domina nostra non erat tantæ excellentiæ aut virtutis, in qua Deus, qui infiniti erat virtutis, & essentiæ, carnem deberet assumere, ipsaque Deum contineret. Vas autem non paruum sed magnum Domina nostra vocatur: quia in se actua liter nostrum cotinuit redemptorem: qui cùm valde magnus atque infinitus esset, non nisi à valde magno vase contineri potuisset, sed ab ea contentus est, ergo ipsa vas magnum erat. Sic enim eam Ecclesia tanquam magnæ continentiæ vas miris laudibus effert, dicens; Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo. De ipsa identidem sacrosancta canit Ecclesia: Sancta, & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam nescio, quia quem cęli capere non poterant, tuo gremio contulisti.

Dubium ad quod relata Domina nostra vas nō paruū appellet.

Notandum penes prædicta.
Cap. LXXIX.

AD huius autem veritatis solidiorem perscrutationem attendendum est, quòd Dominam nostram vas paruum, & vas non paruum dici dupliciter considerari potest, scilicet aut quantum ad realitatem siue naturam, aut quantum ad dignitatem, & excellentiam. Quantum ad primum modum, scilicet quantum ad naturam, dicendum Deum verum, sicue totam sanctam Trinitatem intra virginis vterum capi non erat vllum miraculum, nec ad hoc referendo Domina nostra vas paruum dici potuisset. In qualibet enim parte, aut re totius vniuersi quantuncunque illa parua sit est tota sancta Trinitas, sicut in prælibatis comprobatum est. Alioquin magnum inconueniens sequeretur, scilicet quod res illæ, in quibus Deus non esset à Deo non conseruarentur, reciperent tamen esse, & permanentiam. Item daremus

remus ex parte Dei imperfectionem, quia diceremus, quòd Deus non erat simplicissima substantia, quia in quibusdam capiebatur, in alijs verò non. Diceremus quoque aliquas res esse, quæ à se Deum excluderent, quòd identidem inconueniens magnum est. Fortasse autem aliquis arguet ex hoc, quòd dicit Ieremias capitulo vigesimotertio: Cęlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Ecclesia quoque cantat: Quia quem cœli capere non poterant, tuo gremio contulisti. Quomodo ergo in virginis vtero capi potuit, quem cœlum non capiebat, præcipuè cùm tanta sit proportio excessus magnitudinis corporis cęlestis ad paruitatem vteri virginalis? Item Deus substantię simplicis est, cùm ergo in qualibet re quātumcumque parua capiatur, quomodo in cœlo non capitur? Ad cuius euidentiam considerandum, ꝙ in singulis rebus quantumcumq; paruæ quantitatis sint, Deus est, i totaliter non includunt. Huius autem fundamētum est ad posse fieri, & posse intelligi, quia Deus secundùm corpoream quantitatem est simplex, nec habet vllam quantitatem, quia indiuisibilis est: est tamen infinitus quantum ad essentiam, & virtutis quantitatem, atque potentiæ, quia dicimus Deum vbique secundùm potentiam, præsentiam, atq; essentiam esse. Quantum ad istas duas partes propositionis duarum quantitatum, quas in Deo confitemur, concedimus duo genera propositionum de Deo, quæ repugnare videntur, cùm non repugnant. Nos enim loca rebus attribuimus secundùm suæ quantitatis magnitudinem, rebus autem magnæ quantitatis locum magnum attribuimus, paruæ quantitatis corpora intra parua loca collocamus: res ergo, quæ nullius corporeæ quātitatis est, in quolibet loco capi potest, cùm non indigeat aliqua magnitudine corporea, in qua recipiatur: & quia Deus quātitatem nullam corpoream habet, est indiuisibilis, sicut declaratum est, quia spiritus substantia simplex est. Sequitur ergo, quòd in qualibet re quantumcumque paruæ quantitatis capietur Deus, cùm non habeat partem aliquam huius quantitatis, & non solū Deus intra res habentes quantitatem capitur, quantumcumque parua illa sit, sed etiam intra res, quæ nullam obtinent quantitatem, & simplicis substantiæ sunt, atque indiuisibiles: sicut in animabus nostris. Dicimus enim Deum intra animarum nostrarum essentias esse, & intra essentias angelorum. Et sicut miraculum nullum est rem aliquā duorum palmorum intra rem quatuor palmorum collocari: ita miraculum nullum erit Deum intra rē quamlibet quantumcumque paruæ quantitatis posse consistere.

De eadem re hic agitur. Cap. LXXX.

SECVNDA huius fundamenti pars est, Deum infinitæ essentiæ, virtutis, atque potentiæ esse: & sic non solum hic, sed etiam ibi, & alibi, atq; vbiq; est: nam si locum aliquem, aut rem aliquam daremus, in qua Deus non existeret, non esset ibi potentia, & essentia, atque virtus sua: & sic Deus terminatus esset in essentia, & potentia, & virtute, quod fides catholica diffitetur. Sequitur ergo, Deum in quolibet loco esse, & in omnibus locis simul sumptis, & in qualibet creatura, & in omnibus creaturis simul sumptis. Et non solum Deus in omnibus rebus est, sed etiam extra omnes res: quia si Deus solùm intra omnes creaturas existeret, quia locus, & res locata æquantur, aut saltem locus materialiter maior est re locata, sequeretur omnes res simul sumptas Deo fore æquales, vel maiores: quia essentia sua, & potentia non extenduntur ad esse vlterius, quàm in omnibus rebus, aut omnes res simul sumptæ Deo maiores sunt, quod falsum est. Sequitur ergo Deum non solùm in omnibus, aut in toto mundo esse: sed etiam extra omnes res, & extra totum mundum. Non tamen ex hac occasione intelligendum est, aliquem locum vacuum esse extra mundum in quo Deus sit, & nulla alia res sit, sicut quidam homines rudissimi arbitrati sunt, quia hoc contradictionem includit. Scire autem per certitudinem quid sit esse Deum extra totum mundum, aut extra omnes res, maioris est speculationis, quàm præsens tractatus requirat, ideo hoc nunc subticebimus, sed de hoc diffusè super tertium capitulum Exodi disputauimus. Ad hoc autem apertius elucidandum, est quoddam exemplum conueniens de anima rationali: nam dicimus totam animam in toto corpore humano, & totam in parte qualibet corporis consistere. Si ergo anima rationalis talis conditionis est, quòd in qualibet parte corporis capitur. i. ꝙ non est aliqua pars quantumcumque parua, in qua capiatur: & tamen non est aliqua pars corporis quantumcumque magna sit, in qua anima totaliter claudatur, quia tunc intra solam illam clauderetur, & in alijs nullatenus, quod falsum est: quia tunc alijs vitam non tribueret: melius ergo hoc in Deo fieri poterit, quòd in re qualibet quantumcumque parua capiatur, & tamen non claudetur in aliqua re, sed erit in omnibus alijs. Quomodo autem intelligi valeat, & euidentibus induci argumentis, quomodo anima in toto corpore sit, & tota in qualibet corporis parte, est satis magna speculatio, de qua satis disputauimus super Exodum capitulo vigesimo.

Expositio quorundam verborum Ieremiæ, ac Ecclesiæ.
Cap. LXXXI.

PRAEDICTA autem in Deo sunt, & de eo dicuntur propter propositum fundamentum, scilicet, quòd Deus non habet aliquam quantitatem, quia ex causa in re qualibet capi potest, & quia essentia sua est infinita in omnibus rebus est. Cùm autem scriptura dicit capitulo vigesimotertio Ieremiæ: Cęlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Et cùm Ecclesia cantat: Quia quem cęli capere non poterant tuo gremio cōtulisti, non est sensus, quòd Deus, ideſt, Sancta Trinitas non stet tota in toto cœlo, aut in tota terra, quia in qualibet parte cęli, aut terræ est Benedicta Trinitas, sicut declaratum est, quia indiuisibilis est: Capiturque in omni loco, quantumcumque ille paruus sit. Est tamen sensus, quòd non capitur Deus in cœlis, ideſt, quòd licèt Deus secundùm se totus in cęlis sit, tamen non est sic in eis, quòd cœli totaliter contineant, & claudant Sanctam Trinitatem, quia tunc esset Deus in aliqua alia rerum parte, nisi in cęlo, quod falsum est, quia in omnibus rebus est. Sic autem quamuis Sacra Scriptura in modum miraculi ponat Deum in vtero virginis capi, qui intra totum cœlum non capiebatur, non est miraculum. Et quando dicitur, quòd dominus non poterat capi in cœlo, est sensus, quòd non poterat Deus intra cœlum contineri, ita quòd in cœlo esset, & in nullo alio loco extra cœlum. Hoc identidem de beata Virgine verum est, quia licèt filius Dei, aut beata Trinitas in vtero virginis tota existeret, ita quòd nulla pars, aut aliquid eius ibi deesset: tamen non sic in vtero illo erat, quòd in nullo alio loco, aut re existeret, quia cùm filius Dei carnem assumpsit, & nouem mensibus in vtero virginis

ginis fuit, ſtabat etiam in toto vniuerſo, ſcilicet, in cœlo, & terra, aere, atque mari. Tunc ergo ſicut verum eſt, quòd cœlum totaliter in ſe concludere Deum non valebat: ita & in virginis vtero totaliter capi non poterat.

Quomodo Domina noſtra Chriſtum concipere potuit, ſi intra eius vterum pœnitus non ſtabat.
Cap. LXXXII.

SI aliàs fortaſſis argueret: quomodo Domina noſtra Chriſtum concipere potuit, ſi intra eius vterum totaliter non ſtabat. Huic reſpondendum eſt, quòd verum eſt totum Dei filium, quem virgo concepit intra eius vterum extitiſſe, & nullam eius partem, aut de eius eſſentia extra vterum remanſiſſe. Sicut ſi aliquis homo intra ſaccum aliquem clauſus foret, qui tamen alteram manuum extra ſaccum adduceret: tunc enim totus homo ille intra ſaccum minime exiſtebat. De filio autem Dei, quem virgo concepit ad ipſam referendo ſic dicere non valemus: quia filius Dei ſpiritus eſt, atque indiuiſibilis ſubſtantia.

De indiuiſibilibus regula.

De indiuiſibilibus autem regula eſt, quòd vbi aliquid rei indiuiſibilis eſt, tota ipſa res indiuiſibilis eſt, cũ non habeat partem, aut partes. Hoc autem ſolùm ſufficit ad hoc, quòd filius Dei de virginis vtero carnem aſſumeret, ipſaque Domina Dei filium conciperet, quòd enim filius Dei tempore conceptionis, ſiue incarnationis, non ſolùm in aluo virginis eſſet, ſed etiam

Qũ intelligi debeat quem cœli capere nõ poterant maria gremio contulit.

in cœteris rebus, nihil obſtabat ad hoc, quod à virgine conciperetur, aut totaliter in eius vtero eſſet. Cùm autem Eccleſia dicit: Quem cœli capere non poterant, tuo gremio contuliſti. Non eſt ſenſus, quòd vterus virginis eum totaliter contuliſſet, ita quòd in alijs rebus, aut locis nullatenus exiſteret, ſed quòd benedicta Virgo eum in vtero tenuit totum, ſcilicet, nõ manente aliqua parte eius, aut aliquo de eſſentia eius, ſiue natura, quod intra virginis vterum non eſſet. Hoc autem de cœlo identidem verum eſt, quia cœlum ſemper in ſe Deum totum tenuit, ſiue beatiſſimam Trinitatem, & ſemper continuit, licèt non ſolùm Deus in cœlo exiſteret: ſed etiam in omnibus alijs locis. Sic enim quantum ad hoc cœlum, & Domina noſtra virgo æqualia ſunt: nam eo modo, quo Domina noſtra, continebat in ſe filium Dei, ſiue Sanctiſſimam Trinitatem, continebat illum cœlum. Et eo modo quo cœlum continere non potuit filium Dei, nec vterus virginis valuit continere, ſicut ſupra declaratum eſt. Eccleſia tamen in laudem Dominæ noſtræ faciendo inter eam & cœlum differentiam, ponit hanc continentiam, tanquam miraculum. Differentia autem cõtinentiæ hęc eſt, quia licèt filius Dei in virginis aluo ſubſiſtens in omnibus rebus viuerſi eſſet, tamen de nulla omnium rerum carnem aſſumpſit prærerquam de vtero Virginis benedictæ, & in hoc fuit aliquid ſpeciale. Sic enim ait Paulus Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos in capitulo ſecundo: Nuſquam angelos apprehendit, ſemen autem Abrahæ apprehendit, ideſt, quòd filius Dei non aſſumpſit aliquem angelum ad vnitatem hipoſtaticam, ſiue ſuppoſitalem, ſiue aliquam aliam rem, cùm quælibet res aſſumptibilis eſſet à verbo, ſed aſſumpſit ad hanc vnitatem ſemen Abrahæ, ſcilicet, Beatæ Virginis carnẽ, quæ erat de ſemine Abrahæ, ſicut Matthæus, & Lucas in Saluatoris Genealogia conſcribunt.

De eadem re ſuperiori ſpeculatio. Cap. LXXXIII.

CIRCA hoc autem acutius ſpeculantibus dicẽdum eſt, quòd ad hoc, quòd filius Dei carnem de virginis aluo aſſumeret, non magis conferebat dominum Ieſum. ſ. verbum patris intra virginis vterum ſolũ eſſe, & in nulla alia re, quàm ꝙ in beata Virgine exiſtens in omnibus alijs rebus ſimul eſſet, ſicut erat quando benedicta illa conceptio facta eſt. Hoc autem conueuienri patet exemplo, quod ab omnibus catholicis approbatur. Scimus namque ex fidei traditione, quòd quotienſcunque ſacerdos ritè in ſacerdotium promotus verba conſecrationis ſuper debitam materiam triticei panis profert, in inſtanti quo prolatio deſinit, eſt tota ſubſtantia panis conuerſa in verum corpus noſtri redemptoris, & incipit nouiter Chriſtus in illa hoſtia eſſe, in qua antea nullatenus exiſtebat. Et ſi fortaſſis multi ſacerdotes ritè promoti hęc conſecrationis verba ſuper debitam materiam in eodem loco, aut in diuerſis mundi partibus ſimul protulerint, ſunt ſimul multæ hoſtiæ conſecratæ, & in qualibet illarum Chriſtus eſt verus Deus, & homo. Et non dicimus Chriſtum perfectius exiſtere in vna hoſtia, quando ſola fuerit conſecrata, quàm cùm ſimul decem milia fuerint conſecratæ. Item ſi vna hoſtia ſola fuerit conſecrata, eſt Chriſtus in ea ſolùm ſemel, quòd ſi in particulas decem mille fuerit diuiſa, in qualibet earum verè, & integrè Chriſtus eſt, & dicimus non eſſe perfectius Chriſtum in tota hoſtia, quando indiuiſa erat, quàm ſit in qualibet illarum decem mille particularum. Sic ergo conformiter non ſtetiſſet Chriſtus perfectius in virginis aluo, ſi in eo ſolo exiſteret, & in nulla alia rerum parte, quàm ſi in virginis vtero exiſtens in omnibus ſimul mundi partibus eſſet, ſicut in benedicta conceptione factum eſt. Ex prælibatis apparet nullum fore miraculum quantum ad naturam, ſiue ad realitatem, filium Dei intra virginis exiſtere vterum: quia ſatis interius capi poterat, & adhuc in qualibet alia re quantumcumque minoris quantitatis: quia cùm indiuiduus ſit, omni caret quantitate.

Qd Chriſtus nõ perfectius fuerit vterum virginis aluo ſi cũ in eo & nõ alibi rebus ibi eſſet, ſimo exemplo declaratur.

Nunquid virgo fuerit digna, vt Chriſtus ex ea carnem aſſumeret. Cap. LXXXIIII.

SECVNDVM autem quod ſpeculandum poſuimus erat dignitas continentiæ, ſcilicet, ſi Domina noſtra digna erat, vt de ipſa filius Dei carnem aſſumeret, quòd ſi fortè ipſa digna reperiatur non erit in hoc vllum miraculum. Si autem digna non eſſet, mirabilis erat dignatio Domini ex ipſa carnem aſſumere. In quo aduertendum eſt, Dominam noſtram perfectiorem fuiſſe, & ſemper eſſe omni quacunque creatura. Et hoc non perfectione naturæ, quia omnes angeli perfectioris naturæ ſunt omnibus alijs rebus, atque hominibus quantæcunque perfectionis illi ſint, ſed perfectione gratiæ, & virtutũ, atque ſpecialium priuilegiorum. Deus namque Beatæ Virgini ſpecialem gratiam, virtutes, atque priuilegia contulit ſuper omnes creaturas, & ſic in cœlis ſuper choros angelorum, atque omnium intelligentium creaturarum collocata eſt, ſicut de ipſa cantat Eccleſia. Exaltata es Sancta Dei Genitrix ſuper choros angelorum ad cœleſtia regna: & tamen omnia iſta, & ſi pleraque alia ei Dominus contuliſſet, non ſufficiebant ad efficiendum eam dignam Dei Gentiricem. Nam conceſſo, quòd Deus dediſſet in centies millecupla quantitate virtutes, atque priuilegia Virgini Benedictæ ſupra id, quod contulit, non tantum ei contuliſſet, quod eſſet digna mater eius. Conceſſo autem adhuc, quòd Deus vſque ad finem mundi ſemper gratiarum cumulos in Beata Virgine cõtinuè adaugeret, erat impoſſibile eam ad tantum peruenire cumulũ, vt Dei digna genitrix efficeretur,

Maria Virginis excellentia.

Inſuper

Inſuper licèt Deus infinitè bonitatis ſit: poſſitque infinitum bonũ, aut eſſe tribuere, ſicut Deus pater filio infinitum eſſe, & perfectionem cõicauit in eo gignendo: impoſſibile tamen eſt Virginem Beatam infinitã virtutem poſſe recipere: licèt Deus ſm ſe eam tribuere poſſet. Sicut Theologi doctores arguunt, & determinant de virtute creatiua, quòd ipſa nulli creaturæ communicari poſſit. Quorum fundamentum eſt, quia iſta potentia, aut virtus creatiua infinita eſt: quælibet autem creatura quantumcunque magna, & perfecta ſit, non eſt infinita: & cùm nunquam aliqua virtus in aliquo ſubiecto recipi poſſit, quæ maioris perfectionis ſit quàm ſubiectum: non poterit recipi virtus creatiua in aliqua creatura, quia maioris perfectionis eſt, aut atteſtatur quàm ſit quodlibet ſubiectum creatum. Sic autem in præſenti dicendum eſt, quia dignitas dicit æqualitatem eſſe, aut dignam matrem filij Dei eſt eſſe æqualem filio Dei. Sicut in naturalibus pater, & mater, & filius ſunt vnius ſpecificę perfectionis, ſiue ſubſtantialis gradus æqualis. Sic ergo concedentes virginem dignam eſſe Dei matrem, cõcederet cogeremur eam Deo fore æqualem. Neceſſariò ergo concludendum eſt, eam non eſſe dignam Dei genitricem. Nec in hoc aliquis nos virginis honores eſſe iudicet: cùm ſub eius ſola protectione gubernemur: nullo inquã modo laudes eius diminuimus: aut honori, & glorię eius quicquam detrahimus. Sicut enim nullam iniuriam virgini inferimus eã creaturam fore appellantes: ita nullum ei opprobrium facimus, ſi eam Deo non eſſe æqualem fateamur: aut ſi dicamus non dignam fuiſſe Dei genitricem. Virginem ergo Dominam noſtram non dignam effici matrem Dei, effici matrem Dei miraculum eſt. Admirabilis dignationis bonitatiſque ſine termino fuit tantum velle humanam exaltare naturam, vt carnem de vna fœminarum aſſummere dignaretur, quantęcũque illa perfectionis atque virtutis foret, quia quantacunque illa bonitate polleret, ad eum videndum digna non haberetur: quantomagis ad eum concipiendum, & ex vtero emittendum. Rationabiliter ergo de Domina noſtra prędicabimus, eam vas parandum fore ad recipiendum in ſe filium Dei: licèt ſecundùm naturam miraculum nullum erat filiũ Dei, aut totam ſanctam trinitatem intra virginis vterum poſſe claudi, erat tamen miraculum quantum ad dignitatem, quia quantum ad dignitatem virgo Domina noſtra non erat digna mater Dei.

Obiectio contra determinata, & alia ad ea attinentia.
Cap. LXXXV.

FORTASSIS aliquis contra ſupra determinata arguere niteretur, in quibus dictum eſt, Dominam noſtram virginem non eſſe dignam Dei genitricem. Nam de ipſa cantat Eccleſia: tu ſola fuiſti digna portare regem cęlorum, & Dominum, id eſt tu fuiſti digna, quòd in vtero tuo haberes filium Dei, qui eſt rex cœlorũ: & hoc eſt eſſe matrẽ dignã Dei. Huic aũt reſpondetur, ꝙ aliquid eſſe dignũ aliqd alterum agere, aut pati, aut continere dupliciter intelligi poteſt. Vnus modus dignitatis naturaliter eſt, quæ vocatur dignitas æqualentię. Alia eſt dignitas dignatiua, quę vocatur dignitas congruentię, ſiue cõplacentiæ. Prima autem dignitas, quæ naturalis eſt: & dicitur dignitas æqualentiæ eſt, quandocunque alia res in ſe abſolute accepta non relata ad aliquid alterum attribuẽs dignitatem extrinſicè, habet in ſe aliquam dignitatem: ſicut naturaliter homo equo dignior eſt, propter ſpecificam perfectionem.

Panis Alph. Toſt. Parad.

A quolibet naturaliter aliquam dignitatem habet, quia ad alimentum corporis noſtri, & vitæ conſeruationem ſumme neceſſarius eſt. Secunda autem dignitas dignatiua, quæ dignitas congruentiæ, ſiue complacentię appellatur eſt, vt ſi dicamus, quòd ſolea vnius ſotularis naturaliter, aut ſecundũ ea, quę intrinſicè continet, non habet dignitatem decem fanecarum tritici. Si tamen rex in ſuo territorio ſtatuat ſoleam ſotularis determinatam ad certam quantitatẽ, & figuram tres auri duplas valere. & hoc communi totius regni conſenſu approbatum ſit, valebit ſolea talis ſotularis decem tritici fanecas, & amplius. Et eſſet digna ſolea ſotularis, vt pro ipſa decem tritici fanecę dentur. Hęc autem ſolę dignitas, non erat dignitas naturę, ſed dignationis, & congruentię. Quia fortaſſis ſic fieri illo tempore concedebat deficienti omnia alia moneta, ſicut alias, in quibuſdam regionibus factum hiſtoricarum narrationum euidentia patefacit: Aut eſſet dignitas ſolius complacentiæ. Quia ſic regi placitum, & toti regno dato, quòd nulla alia cauſa ſubſiſteret ſic predicta faciendi. Hoc autem ad virginem applicari poteſt, de qua dicendum eſt ipſam dignam non fuiſſe Dei genitricem fore: accipiendo dignitatem naturalem ęqualentię, non erat tantus valor ſuus, aut dignitas naturalis, vt mater Dei effici mereretur: tum non conſonarent in idipſum diuina atque humana natura. Item ſi virgo naturalem dignitatem ad hoc, vt Dei genitrix eſſet, habuiſſet, potuiſſet naturaliter effici mater Dei: ſed hoc falſum eſt, atque impoſſibile. Quia niſi fuiſſet magna illa Dei bonitas atque infinita dignatio, vt ad nos redimendum carnem humanam aſsumere digneretur, nunquam de virgine carnem aſſumere, nec ipſa foret genitrix effecta. Sic inquit Paulꝰ Apoſt. Propter nimiã charitatem, qua dilexit nos Deus miſit filium ſuum vnigenitum propitiationem pro peccatis noſtris. Sic ergo ex dignatiua charitate non ex naturali dignitate, aut aptitudine factum eſt. Secundùm autem ſecũdã dignitatem, quę dignitas congruentię, aut complacentię dicitur, dicendum neceſſariò erit, Dominam dignam fuiſſe fieri Dei genitricem, quia cùm Deus filius redempturus eſſet genus humanum carnem aſſumens humanam, congruum atque valde expediens fuit, eũ de illa fœmina carnem aſſumere, quàm in virtutum priuilegiorumque excellentia pręfecerat cęteris creaturis. Aſſumendo identidem dignitatem complacẽtię, Domina noſtra digna erat fieri Dei genitricem, quia licèt ſecundùm naturam digna non exiſteret, placuit tamen Deo ſuam illam efficere genitricem: Et licèt ipſa in ſe digna non foret, Deus tamen illam tãquam digniſſimam acceptabat: aut eam digniſſimã dignabatur, & hoc modo Domina noſtra digna fuit, vt mater Dei efficeretur. Cùm autem Eccleſia de virgine cantat: Tu ſola fuiſti digna portare regem cęlorum, & Dominum, non intelligit de dignitate ęqualentię naturalis: ſed de dignitate congruentię, aut complacentię. Et ſic aſſumendo verum eſt eam fuiſſe dignam, vt ſupra declaratum eſt.

In quo modo Domina noſtra vas paruum, & non paruum dicatur.
Cap. LXXXVI.

VLTERIVS aũt circa prędicta animaduertẽdum eſt, cùm ſupra dixerimus non eſſe miraculum ſecundùm naturam filium Dei, aut totam ſanctam Trinitatem intra viſcera virginis clauſum fuiſſe: tamen ſecundùm dignitatem miraculum erat, in quo modo iſtorum Domina noſtra vas paruum, & non paruum dicatur.

Huic reſpõderi poteſt, Dominam noſtrã vas paruũ reſpectu dignitatis dici: quia non erat digna ſm æquialentiam, vt de eius vtero filius Dei carnem aſſumeret. Quantum ergo ad hoc, vas paruum aptiſſimè nuncupatur. Poteſt autem vas non paruum, ſiue vas magnum nuncupari referendo ad naturam: quia quantũ ad naturæ realitatem filius Dei, aut tota trinitas cũ ſpiritus ſit, atq; indiuiſibilis incorporeaque ſubſtantia, in virginis vtero capi poterat, atq; in qualibet alia minori quantitate: Domina ergo noſtra ad tam paruę, imò nullius quantitatis rem collata, vas non paruum dici poterat. Quamuis prædicta reſponſio ſatis veritate fulciatur, conuenientius tamen reſpõderi põt, hæc duo, ſcilicet, paruum & nõ paruum, ad idem referendo. ſ. ad dignitatem, ſiue realitatem. Vtrunq; autem ad realitatem collatum intelligi nõ valet: quia licèt ſic referendo vas nõ paruum Domina noſtra dici poſſet, vas tamen paruum nullatenus dici poterat: ſicut in ſuperioribus declaratum eſt. Oportet ergo vtrunque ad dignitatem relatũ veritate ſubſiſtere. ſ. vt Domina noſtra virgo vas paruum appelletur, collata ad dignitatẽ æquialentiæ naturalis. Sic enim referendo, paruum vas erat: quia non erat digna effici mater Dei, ſicut in prælibatis indutum eſt: poteſt autẽ Domina noſtra vas nõ paruum, ſiue magnum dici ad dignitatem collata, quia cùm ipſa filium Dei continuerit, qui infinitæ excellentiæ erat, neceſſarium eſt, ꝙ ipſa magnæ foret dignitatis, & ſic vas non paruum dici poteſt.

Aliter autem reſponderi poteſt. ſ. quòd virgo Domina noſtra erat digna effici Dei genitrix, quantum ad dignitatem congruentiæ, aut æquialentiæ. Sequitur ergo ipſam vas non paruum eſſe quantum ad ipſam dignitatem, cùm in ipſa filius Dei caperetur. Ex prædictis apparet expoſitio huius quartæ particulæ huius primi figurati Paradoxi.

Particula quinta primę metaphoræ, ſcilicet, vas luminoſum. Cap. LXXXVII.

NARRATIONIS proſecutiuę ordinem proſequentes in præpoſita prima metaphora particula quinta ſequitur, ſcilicet. Vas luminoſum. In quo aduertendum eſt, ꝙ circa iſtam particulam in Latino, & vulgari idiomate cõtrouerſia quædam eſt, quia in noſtro idiomate Caſtellano ſunt duo nomina, quibus in Latino duo alia correſpondentia ſunt. Vulgaria autem ſunt lucio, & lumbroſo: his autem in Latina lingua reſpondent lucidum, & luminoſum: tamẽ è contrario reſpondent: quia vulgari lingua loquentes lucio, ſiue lucidum vocant, quod in ſuperficiem claritatem aliquam habet, licèt ex ſe radios non emittat, ſicut enſis cum pollitus eſt, vulgariter Lucio vocatur, ſed non luminoſus. Sic enim hominis facies cùm pinguis, atque plana eſt, lucida eſt, ſed radios nullos emittit. Luminoſum ſiue vulgariter Lumbroſo dicit, quod radios emittit. ſicut ſunt corpora cęleſtia, vt ſol, & luna, & cætera aſtra: iſta tamen in lingua vulgari lucida non vocantur. Apud diſtinguentes vocabulorũ virtutes in Latino idiomate, vt ſunt philoſophi, & doctores omnes ſuper ſecundum de Anima, & ſuper c. de potentia viſiua, & ſuper ſm de Senſu, & Senſato: ſunt duo noĩa ſubſtãtiua. ſ. lux & lumen, a quibus duo adiectiua deriuantur. ſ. lucidus, & luminoſus, quo ſm philoſophos prædictos, & ẽt perſpectiuos, hoc nomẽ lux ſignificat claritatem, aut ſplendorẽ ab aliquo corpore deriuatum, & nõ manet in ipſo corpore luminoſo, ſicut ſolares radij ab ipſo ad terrã emiſſi lux, & non lumen nuncupantur: & ſic de cęteris corporibus a ſe incidentias cauſantib⁹ radioſas. Lumen dr̃ claritas manens in corpore, in quo originem habet: ſicut radij ſolares, dum in ſuperficie ſolaris corporis ſunt: vocantur ergo ſic corpora lucida de ſe radios, ſiue lucem emittentia proprie aſſumentes, licèt aliquando impropriè his vtamur. Appellantes ergo Dominã noſtram vas luminoſum, ſi conditionẽ vulgaris idiomatis inſequamur, eſt ſenſus, ꝙ Domina noſtra de ſe radios emittebat. Si autem conditione latinę dictionis vti voluerimus, luminoſum erit quod in ſe radios continet, licèt de ſe nullos emittat. Hęc aũt qualiter virgini beatę applicentur vertitur in ambiguo. Aliqui fortaſſis Dominæ noſtrę hęc applicabunt ob vultus ſui ſplendorem. Nã ſicut in Iudæorum Annalibus reperitur, & recitat hoc doctor ſeraphicus Bonauentura, Domina noſtra fuit ſpecialiter pulchra inter omnes contemporaneas fęminas: a nullo tamen vnquam fuit carnaliter concupita. Cùm ergo Domina noſtra corporis pulchritudine aliarum fęminarum obtineret victoriam: neceſſarium erat vultum ſuum eſſe prętenerítudine planũ, atque lucem continentem: vocaretur autem luminoſum, ſi Latini idiomatis proprietate vtamur.

Lucidum & luminoſum differunt.

Lux & lumen differunt.

Contra Bonamuenturam Doctorem ſeraphicum. Cap. LXXXVIII.

NVLLAM autem firmitudinem prędicta adaptatio habere dignoſcitur. Primò, quia fulcimẽtum ſuum ſatis ſtat in ambiguo: nam licèt rationabile fuerit Dominam noſtram corpore pulchram fuiſſe, non tamen plenè conſtat ſic fuiſſe. Item conceſſis prioribus adhuc peccat prędicta applicatio, ꝙa hic Domina noſtra vas dr̃ luminoſum: ex quo liquidè infertur, ꝙ non dicebatur vas luminoſum ſm vultus fulgorem, ſed ſm id, ĩquo vas erat Domina virgo, vas erat inquantum continebat in vtero Chriſtum redemptorem: neceſſarium ergo eſt eam quantum ad iſtam particulam vas vocari. Dicendum ergo virginem vas luminoſum dici debere ad redemptorem noſtrum collata: nam Latinæ dictionis cõditione vtentes illud luminoſum vocamus, quod lumen in ſe continet, licèt radios nullos emittant. Sic erat virgo ſacratiſſima in ſe continens Saluatorem, qui lumen erat: licèt hoc in patulum nõ erat cuilibet intuenti. Dominam noſtrã Chriſtum redemptorem in vtero continentem vas luminoſum dici debere ex ratione ſaluatoris apparet: ga ſaluator noſter lumen dr̃, ſicut ex pleriſq; ſcripturæ locis manifeſtè colligitur. Sic dicitur Luc. 2. c. Lumẽ ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael. Sunt autem hęc Simeonis ſacerdotis verba: cùm Chriſtum ſibi offerri intuitus eſt, quem multis ante tẽporum diſcurſib⁹ expectauerat. Chriſtus ẽt lumen erat, ꝙa ipſe illuminabat omnes habitantes in tenebris: ſicut Luc. c. 1. deſcribit in cantico Zachariæ. ſ. Illuminare his, qui in tenebris, & umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Vbi Zacharias de illo, qui ex alto oriebatur. ſ. de Meſſia ſermones cõtexens ſubnectit, ꝙ Chriſtus natus eſt ad lumen pręſtandum illis, qui in tenebris ſunt, & in vmbra mortis: & ad dirigendum omnes actiones, & deſideria in pacẽ, quæ ipſe eſt. Et non ſolùm Chriſtus lumen eſt, ſed lumen ſuper omne lumen, quia ſol erat: ſic eccleſia cantat cùm de laudibus beatæ Virginis agit, ſcilicet, Quia ex te ortus eſt ſol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter. Iſte autem redemptor noſter, qui verè lumen erat, ludęis intuentibus non patebat. Nam eum nec Deum, nec Meſſiam opinabantur, ſed virum de communibus, & ſimplicibus arbitrati ſunt. Ex prælibatis euidenter apparet illatum, Dominam noſtram vas luminoſum dici debere, quia in ſe continebat Saluatorem, qui lux, aut lumen erat.

Particula

Particula ſexta primæ metapho. ſcilicet, vas non luminoſum. Cap. LXXXIX.

PRIMAE huius metaphoricę locutionis particula ſexta eiuſdem ſerie continuata erat. ſ. vas non luminoſum. Neceſſe eſt autem virginem Dominam ad illud collatã vas non luminoſum dici: ad quod collata vas luminoſum dicebatur, & quia ipſa ad Saluatorem relata vas luminoſum dicebatur, neceſſariũ eſt, vt ad eundem relata vas non luminoſum appelletur. Hoc autem dupliciter intelligi poteſt. ſ. aut reſpectu ipſius virginis continentis: ſecundo reſpectu Chriſti, qui eius geſtabatur in vtero. Quantum ad primum eã vas non luminoſum eſſe conſtat: quia non clarebat eam genitricem fore Saluatoris: quia natiuitas eius, & conuerſatio, pręcipuè autem & conceptio occultę fuere. Sic enim redemptor noſter Deus occultus dicitur: iuxta prophetæ teſtimonium: tu es Deus abſconditus. Item Iudæi eum Deũ non arbitrati ſunt, ex quo conſequenter inducebatur non cognouiſſe eos virginem Dominam filii Dei fore genitricem. Sic enim ait Apoſtolus in epiſtola ad Corint. in prima. c. 2. Si cognouiſſent, regem gloriæ non crucifixiſſent. Iudęi autem videntes virginem Dominam noſtram in ætate puellam, in matrimonium fuiſſe ſuſceptã: Ioſeph autem tunc grandæuum extitiſſe: æſtimauerunt eam a Ioſeph fuiſſe incognitam, & ſic veritas ſe habebat: ga fortè Ioſeph erat aliqualiter ad actum venereum præ ætatis magnitudine impotens: cùm ergo Domina noſtra Chriſtum concepit, & peperit, arbitrati ſunt eam ab aliquo viro adulterino fuiſſe tũc cognitam. Aliqui tamen rectius ſe habẽtes, quorum Deus tetigerat corda, tantũ opprobrium virgini non imponentes putauerunt eã a Ioſeph viro ſuo, licèt grãdæuo grauidatã. Hanc opinionem quorundam tãgit beatus Lucas. cap. 3. cum dicit. Erat autem Ieſus incipiens, quaſi annorum triginta, vt putabat filius Ioſeph. i. ꝙ exiſtimabant eum eſſe filium Ioſeph: qui tamẽ priorem tenebant poſitionem, eum conceptum, & natum ex adulterino coitu prædicabant, ſicut inducitur ex aliquibus locis euangelij beati Ioannis.

De eadem re, quomodo vas non luminoſum fuit. Cap. XC.

IDENTIDEM autẽ vas iſtud nõn luminoſum apparuit. ſ. Domina noſtra in oculis Ioſeph viri ſui, quia cùm Ioſeph certiſſimè cognoſceret, ꝙ ad beatam virginem nunquam carnaliter acceſſiſſet: nihil ſuſpicans ipſam de Spiritu ſancto poſſe grauidari, cũ hoc a ſęculis inauditum eſſet, arguens inductione neceſſaria inferebat, eã carnaliter ab aliquo viro adulterino fuiſſe cognitam. Hoc autem quotidie videns incremẽtis, tumeſcente vtero eius quotidianis incremẽtis, intrarneis viſceroſisque, intra ſe tacitus affligebatur anguiſſijs: nihil horum Beatæ Virgini vllo verbo declarãs: noluit tamen eam accuſare: quia cum eſſet vir iuſtus, nulli aliquam offenſionem inferre volebat, aut ſaltẽ iſtam triſtitiam: ſed intra ſe decreuerat eam occultè dimittere. Sic enim dicit beatus Matthęus capit. 1. Ioſeph autem cùm vir iuſtus eſſet, noluit eam traducere: ſed voluit occultè dimittere: tũc angelus in ſomnio apparens hortatus eſt eum ſuper hac re non contriſtari, virginalis conceptionis ſupernaturaliter factę conſcium, non erat Domina noſtra vas luminoſum, ſed Pandens myſterium. In toto autem hoc temporis diſpatio, non erat Domina noſtra vas luminoſum, ſed ſolus tenebroſum erat in oculis Ioſeph. Identidem locapparuit in oculis vulgarium hominum a Deo non illuſtratorũ ad huius myſterij cognitionem, Dominam noſtram vas tenebroſum fuiſſe toto tempore conceptionis, & tempore emiſſionis ab vtero, tempore quoque enutritionis domini Ieſu. Imaginabantur namque vulgares, quòd ſicut magnorum regum, atq; principum matres viuunt in magna rerum affluentia: magnis ſubiectionibus potiuntur: magniſque excellentijs funguntur. Cùm ergo Deus maior omnibus regibus ſit, ſicut teſtatur beatus Ioannes Apocalypſis 1. cap. eam, quæ mater Dei erat, maiori omnium horum affluentia potiri condecuit quàm reges, & regum matres potiantur, aut potiri poſſint. Et quia hæc, aut horum nulla in Virgine beata tempore conceptionis inſpexerunt, & tempore partus atque poſt partum: non exiſtimauerunt eam Dei genitricem, ſed cuiuſlibet alterius ſimplicium, atque nullius excellentiæ virorum. Hoc autem euidentibus ſignis innoteſcit: quia virgo Domina noſtra multos dum grauida fuit labores perpeſſa eſt, quia ipſa, & vir eius Ioſeph pauperem vitam degebant. Ioſeph namque ſicut euangeliſtæ declarant, faber lignarius fuit: Domina autem noſtra tela, & acu, nendoque, cęteriſque fęmineis, atque honeſtis laboribus inuigilans victum exquirebat ſolicitè, fideliterque virum ſuum adiuuans: ſicut doctor ſeraphicus Bonauentura in ſuo libello, quem de vita Chriſti confecit euidenter deſcripſit. Idem liquidis apparet argumentis: quia tempore quo ſaluator noſter naſci dignatus eſt, verbum caro factum, vniuerſalis profeſſio per totum orbem terrarum facta eſt imperante hoc fieri Octauiano, qui tunc Romæ rerum ſummam gerebat. Ibant autem tunc ſinguli ad loca, ex quibus originẽ traxerant profeſſuri: tunc autem Ioſeph & Maria iuerunt in Bethlehem ciuitatem ſuam: qui cum pauperrimi eſſent, præ multitudine hominum hoſpitium habere nequiuerunt, ſed ſe ad quoddam diuerſorium in viarum medio inclinantes conſedere, vbi in abundantia frigoris Chriſtus pauperrimè natus eſt: Denique, & cùm eum Domina noſtra poſt partum enutriret, in magna pauperie enutriuit: cùm nullæ eis diuitiæ eſſent, nec eas ullatenus concupiſcerent: ſed manualiter quotidianum victum exquirebant. His ergo inſpectis non erat Domina noſtra vas lucidum, ſed valde tenebroſum: nam alicuius peccatoris viri genitrix extitiſſe videbatur.

De eadem ſuperiore, ſcilicet, vaſe non luminoſo, argumenta. Cap. XCI.

SECVNDARIO autem apparet Dominam noſtram, vas non luminoſum dici debuiſſe reſpectu noſtri Saluatoris: quia ſi ipſa erat vas luminoſum, hoc erat, quia Chriſtus lumen erat, quia ſi fortaſſis Chriſtus non lumen, ſed tenebra ingens eſſe viſus eſt, dicendum Dominam noſtram, vas non luminoſum rectè appellari. Chriſtum autem in oculis æmulorum Iudæorum tenebram apparuiſſe notabilem euidenter apparet, quia cùm omnes actus Chriſti Iudęorum actibus obuiarent, inuidebant ei, omnia quoque quę a Chriſto gerebãtur nepharia eſſe cenſebant, eiq; multa opprobria conijciebant, ſcilicet, quòd peccator, ebrius, atque vorax eſſet, & pleraque in hunc modum: ſicut ſcribit beatus Matthęus capitulo ſecundo. Hic eſt vorax, & potator vini, & publicanorũ ſocius: Et alibi Iudæi apoſtolis de Chriſto dicebant: Quare cum peccatoribus, & publicanis manducat, & bibit magiſter veſter, quaſi dicat, malum valde agit.

Aliquando eum improperabant, dicentes eum dæmoniacum: vt habetur Ioannis octauo capitulo, ſcilicet, Nonne bene dicimus nos, ꝙ Samaritanus es, & dęmonium habes. In paſſione quoque eum tota Iudęorum cohors a ſacerdotibus, & tribunis concitata

eum malefactorem proclamauit dicens, si non esset hic malefactor, non aduxissemus eum ad te: vt patet Matt. 27. cap. multa alia probra infida illa Iudęorũ cohors in Christum coniecit. in quo liquide apparet, eum in oculis Iudęorum non lucem, sed magnas tenebras visum esse. Similiter autẽ Dña nostra vas non luminosum dici potest ad sui corporis conditionem relata cipta namque vas fuit, quia in vtero suo continuit redemptorem: fuit tamen non luminosum, qa corpus suum fuit densum carens lumine sicut cętera corpora humana. Dici ergo posset ex hoc vas non luminosum, sed prælibatæ superius responsiones congruentiores sunt.

Particula septima primæ metaphoræ, scilicet vas vacuum. Cap. XCII.

IN metaphoræ primę ordine cõsequenti verbum septimum sequitur, scilicet vas vacuum. In quo animaduertendum est: quòd cùm Domina virgo vas vacuum nuncupetur, toties, aut æque multipliciter vacuum dicitur, quoties, aut quotupliciter vas appellatur. Et quia diximus eam vas totius puritatis esse, totius impuritatis, aut coinquinationis vas vacuum appellabimus. Non enim fuit vlla labes in virgine benedicta. Etiam cùm Domina nostra vas omnium virtutum appellata sit, eam vas vacuum omni vicio tam mortali, quàm veniali, & originali dicere compellemur: de quibus in superioribus perscriptum est, vt magis tamen ex prælibatis patet, cũ illam particulam vas clausum explanaremus. Concluſum est, ꝙ licèt Domina nostra oĩbus assignatis modis vas dici poterit: proprius tamen aptiusque vas dicta est, quia nr̃m continuit redemptorem. Et quia dupliciter virgo cõtinuit saluatorem, animaduertendum est, an vtroque modo vas clausum dici possit. Primò, an continuit Domina Saluatorem in anima sua conceptualiter, quantum ad hoc vas appellari potest, quia aliquid in se continebat: sed vacuum dici non valet, quia nihil ei deficiebat. Concluſum ergo apparet virginẽ vas vacuum appellari debere quantum ad aliam partem, quæ erat secundus modus, quo virgo in se continuit redemptorem, scilicet realiter in vtero virginali.

Maria virgo dupliciter saluatorem cõtinuit.

Vacuum dupliciter sumitur. Cap. XCIII.

SVPERIORI autem considerationi insistentibus dicendum est, quòd istud nomen vacuum, secundum morem Latini idiomatis duo signat. Primò modo vacuum dicitur illud, cui alterum deficit: & sic hominem insensatum vacuum sensu, aut prudentia appellamus. s. ꝙ prudentiam nullam habet. Ita enim de singulis rebus vacuas esse predicamus: cũ aliquid de eo, quod ineſſe debebat deesse dignoscitur: siue illud, quo carent spirituale siue corpus habens sit: quamuis magis vacuitas propter corpus, quã propter incorporalia predicetur. Secundò modo, dicitur vacuum corpus illud, quod vltimus susceptiuũ est corporalis, & nondum recipit. Circa istum vacuitatis modum ponit Aristo. opiniones in libris Physicorum. Quidam autem antiquorum opinati sunt vacuum esse spacium contentum inter latera corporis continentis, & contenti: hoc modo Aristo. in prefatis libris, probat vacuum nihil esse. Alij autem aliorsum arbitrati sunt, quorum positiones ibidem excludit Arist. concludens vacuum nominari locum corporeum repletum de hoc, quoque præfatus Arist. probat in prędictis Physicorum libris vacuum nihil esse. Et sic est istud nomen vacuum, sicut nomẽ istud chimera, quæ voces solæ sunt nihil rei significatæ prorsus habentes:

Vacuum quia ſm Aristo.

inconuenientia ãt, quę sequuntur ad vacui positionẽ inducit Aristo. in prędictis Physicorum libris: multæ quoque experientiæ hoc euidenter ostendunt.

Opiniones vulgarium. Cap. XCIIII.

VVLGARIVM autem multi imò plures, qui ad tantam intelligentiæ viuacitatem minimè eleuantur existimauere totum locum spheræ aereæ, atque igneę contentiuum, & actualiter continentem vacuum prorsus esse: arbitrantur enim ibi nihil esse. Fuit autem hæc poetica positio, quã poetarum famosissimi, aut prorsus tenuere, aut ab aliis positam retulere. Recitat autem Ouidius hanc positionem metamor. lib. 2. vbi poeticè enarrans de Calistene, quæ aliàs Peraſlis dicitur Iouis amasia, qualiter ab eo grauidata filium, qui Archas dictus est peperit. Inquit, ꝙ cùm semel Archas annos quindecim agens venator feras insequeretur Iuno Iouis soror, & coniunx pelicis ęmula eam in vrsam conuertit: quam sub veræ vrsæ effigiæ Archas filius insequens ex arcu iaculata fasgitta letaliter percussurus erat. Iuppiter miseratus, fagittam directè emissam disiecit, vtrunque. s. vrsam, & Archadem filium per aeris inania rapiens: duas cęlestes vrsas. s. duo vicina sidera esse fecit: quarũ altera vrsa maior: altera vero vrsa minor appellatur: in quarum vna, q̃ polo propinquior est, stella nautarum, quę Bootes grȩcè dicit̃, collocata est: dicit ergo Ouidius.

Raptos per inania vento,
Impoſuit cęlo: vicinaque ſydera fecit.

Vocauit Ouidius inania, idest vacuum totum aerẽ igneæque spherę spacium, quorum motiuum erat, quia in toto hoc spacio corpus nullum videbant: cùm aer, atque cęlestis ignis inuisibiles sint. Idem autem excellentissimus poetarum Virgilius ponit in Buccolicis in Ecloga, quæ incipit.

Sicilides muſæ paulo maiora canamus.

Vbi recitat antiquorum positionem circa formationem rerum sequẽs opinionẽ Anaximandri, atque Anaxagore ponentium cahos: qui dixerunt totã mũdi vacuitatem athomis plenam fore, illa autem ꝙ iungebantur, atq; corpora cõponebant. Hæc ẽt Democrati Philosophi positio fuit: de quo Aristo. recitat 1. Phyſi. in cap. sicut Physici dicunt Virgilius ãt in Ecloga nominata, inania. i. vacuitatẽ, vel loca vacua nominauit spacium aeris, & ignis cõtentiuum. Iste modus ponendi vacuum non est possibilis, quia procedit ex errore antiquorũ, ãtq; vulgarium modernorũ existimantium corpus ignis, & aeris corpora non esse, nec locum aliquem occupare. Alium modum accipiendi vacuum vulgares, atq; alij acutius speculantes posuere. s. ꝙ vacuum corpus illud dicatur, quod aliquius corporis capax est, & non ꝙtinet corpus vllum solidũ. Sic enim de arca dicitur, ꝙ vacua est, cùm monetæ, aut alterius rei solidæ plena non est, ipsa tamen vere vacua non est, quia aeris plena est, cùm nihil aliud solidius contineat. Hoc modo in Domina nostra accipitur, quòd vas vacuum appelletur.

Quomodo B. Maria vas vacuum dicta sit. Cap. XCV.

NVNC autem prædicta applicanda sunt ad modum illum, quo Domina nostra vas dicebatur. diximus namque in prælibatis, ipsam fuisse vas, quia in mente sua nostrum continuit conceptualiter redemptorem: quia ad istum modum vas vacuum dici non poterat: sicut in superioribus declaratum est. Restat ergo, quòd alio modo vacuum dicatur, in quo vas dicebatur, scilicet, quia in suo vtero nostrum continebat redemptorem: quàm ad hoc vas vacuum appellari

pellari non poterat: quia in se redemptorem continẽdo aliquid continebat: quod eam non esse vacuam faciebat. Vocatur autem vas vacuum, quia in se non continebat id, quod communiter continere debuerat: nã ad hoc, quòd aliqua fęmina in vtero fętum habeat: necessarium est, vt prius semen virile in vtero recipiat, atque contineat: & quia Domina nostra nullum virile semen in se recepit, nec continuit: cum Christus nõ ex virili semine: sed mystico spiramine ex solo mestruo muliebri formatus sit: in hoc vas vacuum fuit. Item, quia Domina nostra virgo erat. virginitas autem totaliter vacua, atque sterilis est, nihilque concipiens, in hoc aptissimè vacuum vas poterat appellari. Hanc autem similitudinem omnes physici, atque Astrologi sumunt ad cęlum transferentes in circulo zodiaco, qui est circulus obliquus declinans ad vtrunq; latus super lineam æquinoctialem. Iste circulus in duodecim partes diuisus est, quæ totum per continuationem cœlum circuunt: quarum singulam signum vocauere: sub his signis sol per totum annum deambulat: & quia sunt duodecim signa, sicut duodecim menses correspondet vnum signum cuilibet mensi: & sol in quolibet mense vnum signum pertransit: signum autem illud, quòd sol in vltima Augusti medietate, & prima Septembris medietate pertransit ab astrologis, atque physicis virgo nominatum est. Omissis autem alijs naturalibus, atque astrologicis causis præcipua, quam signat est, ꝙ sicut mulier virgo totaliter sterilis est, & dum virgo est, nihil concipit aut parit: ita sol dum in medietate vltima Augusti, atque prima medietate Septembris discurrit sub circulo Zodiaci quadam parte anni, terra nihil omino virens gignit: sed tota marcida est, aptissimè ergo Domina nostra, vas vacuum dicitur in quantum virgo est.

Particula octaua primæ metapho. scilicet, vas non vacuum. Cap. XCVI.

HVIVS primi figurati Paradoxi ordinem consequentibus particula octaua occurrit, scilicet, vas non vacuum: in quo animaduertẽdum est, quòd cum vacuum & non vacuum contraria sint, necesse est, vt circa idem prædicentur. Et sicut in superioribus dicebamus, Dominam nostram esse vas vacuum immunditia: ita è contrario, dicentes eam vas non vacuum omni puritate appellabimus, cùm in ipsa culpa nulla fuerit. Et sicut dicebamus, eam esse vas vacuum omni culpa peccati: ita eam vas non vacuũ, imò plenum omni virtute tam morali, quàm theologica prędicabimus. Applicantes tamen hoc ad modum illum, quo proprius Domina nostra vas appellatur, dicendum est, quòd sicut in se Domina Virgo dupliciter continuit redemptorem, ita dupliciter vas nõ vacuum dici potest. Primò, virgo Christum continuit conceptualiter, & in hoc fuit vas non vacuum, quia in ipsa fuit fidei abundantia: cùm integrè crederit: licèt conceptus virginalis secundùm naturam impossibilis foret, & nunquam in tota consequentiũ ęculorum serie contigisset, potestati tamen diuinæ atque immensæ bonitati impossibile nihil erat, aut quonis modo repugnans. Et sicut in ea fuit abundantia fidei, ita fuit plenitudo consensus. Consensit enim Domina nostra Dei fieri genitricem: vt sic ei aliquẽ impenderet famulatum. Hoc ergo virgo continens, vas vacuum dici non poterat. Si enim hoc non consentiisset, deficiente fide. s. hęc fieri posse, aut eius desiderata fuisset. Continuit autem secundario Virgo beata realiter nostrum redemptorem in vtero, & in hoc

Alph. Tost. Parad.

A vas non vacuum fuit. Nam considerantes Dominæ nostrę virginitatem, arbitraremur eam vacuam fore. s. non posse concipere, aut vllatenus parere: tamẽ vacua non erat: quia quod virile semen non fecit, quod ibi nullatenus fuit, Spiritus sanctus Virgini superueniens operatus est, sicut Gabriel archangelus Dominę prędixerat: vt patet Luc. 1. c. s. Spiritus sanct⁹ superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideo quod ex te nascetur sanctum erit. Non ergo hoc modo vas vacuum dici poterat. Item aliæ fęminę, quę filios paruæ conditionis, & status concipientes ediderũt: dum grauidę sunt, vacuæ non dicuntur: sed potius plenę atque fęcundę. Cùm ergo Domina nostra filium Dei verũ, & hominem concepisset, qui infinitæ dignitatis super B homines erat, vas vacuum dici nullatenus debuit: sed totaliter plenum superq; plenum: ita vt vix tantæ excellentię natus, intra alicuius mulieris viscera claudi posset. Ex prędictis liquidè concluſum est, qũo Domina nostra vas vacuum, & non vacuum dicta est.

Particula nona primæ metaphoræ, scilicet, vas mundum. Cap. XCVII.

ORDINIS Metaphoræ huius primæ consequẽ tiam attẽdentibus particula nona occurrit. s. vas mundum. In qua acutius speculantibus dicendum est, ꝙ cùm Domina nostra omnibus creaturis excellentior fuerit, omnes modi puritatis atq; perfectionis, C qui in omnibus creaturis sunt, in Virgine Domina nostra excellentius reperiuntur. Nam sicut diuinas perfectiones, vt possumus inquisituri prosequimur regulam, quam ponit beatus Dionysius in li. de diuinis nominibus. Ita aliquo modo virgini Dominæ nostræ applicabimus: licèt non secundùm æqualitatem: sed secundum aliquam proportionalitatem. Regula autẽ hęc est, quod quęlibet perfectio reperta in aliquo genere, aut specie creaturę attribuatur Deo perfectius q̃ in illo genere, aut specie creaturæ reperitur, & hoc qa Deus est infinitę perfectionis, nullum terminũ bonitatis suę, aut perfectionis habens. Item quodlibet genus creaturę perfectionẽ aliquam habet, quia est ens: esse autem etiã per se solum perfectio est. Si autem omnis D perfectio cuiuslibet generis Deo non attribueretur, daretur aliqua perfectio, quę in Deo non esset, & hoc est magnum inconuenięs, quia tolleret diuinę perfectionis infinitas. Infinitum nanq; est, quod omnia cõprehendit, & in se nullum finem habet: si tamen esset aliqua perfectio in creaturis, q̃ in Deo non esset, Deus ex parte illa finitus esset, necessariũ ergo est, quãlibet perfectionem in creatura repertam in Deo reperiri. Ideo si esse hominem aliqua perfectio est, necessariò ista in Deo erit: licèt non sit eodem modo, quo in homine est. Sic enim de quolibet genere, & specie creaturę. Si ergo Deo, quia super omnia est istã perfectionem attribuimus omnium creaturarum, & Dña nostra perfectior est omnibus creaturis, nõ perfectione E naturæ, sed specialium gratiarum, atq; priuilegiorum, conueniens est omnem gratię, aut bonitatis spiritualis perfectionem, quæ in creaturis reperitur beatę Virgini attribui. Euidenti ergo illatione cõcluditur omnes perfectionis, & puritatis modos, qui in creaturis sunt in virgine reperiri.

Oẽm perfectionem creaturarũ esse in beata Virgine.

Nulla macula fuit in beata Virgine. Cap. XCVIII.

IN Superioribus dicebatur beatam Virginem ab omni macula purã esse, quæcũq; imaginari possit: hic tñ de maculis corporalib⁹ sermonẽ facimus: qa de his nulli extabat in ambiguo eã penitus mundã fore. Dicitur autẽ macula corporalis, vt quod aliquod cor-

pus monſtruoſum ſit, ſcilicet, plura membra, aut mẽ-
brorum particulas habens, quàm cõmuniter alia cor-
pora habere cõſueuerint: ſicut multos digitos, aut ma
nus, cæteroſve corporis artus, aut pauciora membra
habere paucioreſve membrorum particulas, quæ in
materno vtero formatæ non fuerint. Idem cùm cor-
pora non bene in vtero formata ſunt, aut inſolitæ ma-
gnitudinis, vel paruitatis ſint, aut ſine mutua mem-
brorum proportione corpora nata ſint, vel quomo-
dolibet aliter. Horum autem in Domina virgine ni-
hil fuit, quod patet ex duplici fundamento.

Primum fundamentum, ſiue ratio eſt, quia ſicut
Ariſtoteles teſtat in libro de Phyſonomia, in quo de
figuris corporum, & earum ſignificationibus agitur,
monſtruoſum corpus monſtruoſam animam repræ-
ſentat, ideſt, quòd cum aliquod corpus inſolitum mo
dum aliorum quomodolibet habet, ſignum eſt, quòd
anima exiſtens in illo corpore peruerſas habeat in-
clinationes.

Solutio quorundam ad ea, quæ dicta ſunt.
Cap. XCIX.

HVIC autem aliquis fortaſſis reſpondere cona-
bitur, quòd licèt ſigna corporis monſtruoſi Do-
minæ noſtræ malitiam inclinationis ſignarent in ani-
ma, Deus tamen poterat illam inclinationem aufe-
rens peruerſitatem bonorum deſideriorum, & ope-
rum talem animam ordinare. Huic reſponſioni ar-
gumentatiuæ faciliter reſpondetur, Deum hoc nulla
difficultate interpoſita facere potuiſſe: & multoties
in viris, atque mulieribus id effici: in Domina autem
virgine ſic fieri nullatenus condecebat: quod duplici
ratione concluditur. Prima, quia quod optimè fie-
ri poteſt, malè ordinari culpam magnam habet, ſed
Deus poterat genitricem ſuam efficere corpore, & a-
nima diſpoſitiſſimam, ergo ſi ſic fieri condecebat, nõ
erat vllo modo rationale, eam indiſpoſitam effeciſſe.
Item cùm aliquid conuenienter pauco cum labore
effici poteſt, id magno cum labore efficere culpa nõ
caret. Sic ait Ariſtot. in octauo Topicorum, pecca-
tum eſt per plura facere: quod fieri poteſt per pauco-
ra. In præſenti autem ſic eſt, quia Deus potuiſſet ge-
nitricem ſuam efficere perfectè diſpoſitam optima di
ſpoſitione: ſi ergo eam monſtruoſam effeciſſet, po-
ſtea verò bonæ inclinationis efficeret, erat dupliciter
ad idem laborare, quod nullatenus Deo conuenit, ſic
ait Ariſtot. in primo Politicorum: Deus, & natura ni-
hil faciunt fruſtra. Item hoc nullatenus congruebat:
quia non efficiebatur Domina noſtra æquæ perfecta,
ſicut aliter fieri poterat: nam ſic erat vna actio, aliter
autem mulrę, quod valde magnum incõueniens eſt.
Nam ſi Deus beatam Virginem integram effeciſſet
ſine monſtruoſitate, erat vnica actio: virgo autem
imperfecta erat, ſi fortaſſis eam mõſtruoſam effecerat:
deinde peruerſas inclinationes abſtulerat conſequẽ-
tes corporis monſtruoſitatem: erant duæ actiones, &
non manebat virgo ita, ſicut ſi fuiſſet vnica actio: qua
ipſa ſine monſtruoſitate facta fuiſſet. Nam hoc mo-
do in hac ſecunda actione Deus auferebat virgini ge-
nitrici ſuę peruerſam mentis inclinationẽ conſequen-
tem corporis monſtruoſitatem: non tamen tollebat
corporis monſtruoſitatem. Non eſt ergo vllatenus
rationabile dici, Dominam virginem corpore mon-
ſtruoſam factam fuiſſe.

Aliæ rationes ad idem. *Cap. C.*

INTENTIONIS autem huius ſecunda ratio
inductiua erat: nam dato virginem corpore extuſ-
ſe monſtruoſam, ex quo monſtruoſitas in anima ſe-
queretur: ſi Deus mõſtruoſitatẽ animæ auferret ma-
nentibus corporis monſtruoſitatibus, gentes beatam
Virginem inſpicientes, neſcientes animæ beatę virgi-
nis monſtruoſitatem, ſiue peruerſam inclinationem
ab anima virginis diuinitus ablatam fore: arbitrarẽtur
ſemper Dominam noſtram mali deſiderij, atque per-
uerſę actionis eſſe, & eam tanquam nullius probitatis
fęminam, & infamem exiſtimarent. Ex quo occaſio-
nem quandam haberent conijciendi de Chriſto, ip-
ſum malę affectionis peſſimęque actionis virũ eſſe:
quod dari non conueniebat, quia Deus abſtulit omne
incentiuum nequiter in Chriſtũ probra conijciendi.

Concluſione inducitur euidenti in Beata Virgine
monſtruoſitatem nullam fuiſſe. Aliæ autem ad idem
inducendum rationes ſunt, quia quomodocunq; vir
aliquis, aut fęmina eſt mõſtruoſus in corporis figura-
tione: inter alios nimio deſpectui habetur: quia de eo
non vt de viro mentio fit: ipſeque intra medullas ſuas
fortiſſimis anguſtiis exuritur: alijs ſe applicare non au
dens: quibus Deus, & natura corpora ſine monſtro a-
liquo tradidere. De benedicta Virgine concedẽ-
dum non eſt, quòd a Deo taliter effecta ſit, vt omni-
bus intuentibus deſpectui haberetur. Item ſicut cùm
in aliqua hominum progenie aliquis homo excellẽs
viribus, aut intellectu pollens eſt, vel qualibet altera
probitate beatus, omnes in illa progenie nati ex illius
ſolius probitate exaltantur, & vbicunque ſint magnis
laudibus ſe extollunt. Ita cùm in aliqua progenie ali-
quis homo nequam aut valde imperfectus eſt corpo-
re, vel intellectu omnes in illa proſapia geniti de illo
verecundantur, nec ſe alijs audent hoĩbus adęquare.
Si fortaſſe Domina noſtra imperfecta, atq; monſtruo
ſa corpore fuiſſet, quæ imperfectio magis erat, ex hoc
magna honoris, atque gloriæ depreſſio omnibus illi⁹
proſapię hominibus ſequebatur. Et quia nullus, ita vir
gini ſicut Chriſtus propinquus erat: cùm ipſe filius e-
ius eſſet: maxima huius facti verecundia, atque dede-
cus Chriſto erat. Hoc autem concedendum non eſt,
ſcilicet, vt ipſe tale opprobrium, atq; gloriæ detrimen
tum ſuper ſe venire permitteret: quia iſta pęna inuti-
lis erat. Quocunque autem Chriſtus aliquam in ſe
pęnalitatem ſuſcipiebat, erat quia ex ea aliqua vtilitas
ſequebatur: quę hic nullatenus demonſtratur.

Dicendum ergo eſt nullam talem mõſtruoſitatem
in Domina accidiſſe. De hominibus autem mõſtruo
ſis, quòd inter cęteros homines deprimantur, in patu-
lo eſt, quia non ſolùm inter homines deprimuntur,
quantũ ad actus ſingulares, & perſonarum priuatarũ,
ſed etiam quantum ad actus, & honores publicos le-
ges illos inhabiles effecere. Sic enim leges decreuere,
vt homo monſtruoſus, quantũcunq; parua foret mõ-
ſtruoſitas, iudex effici non valeret: hęc autem propter
deformitatis cauſam fuerunt. Item quia, qui corpore
monſtra gerunt, in intellectu alijs viris æquiparari iu-
ra non credidere. Item ſecundùm canonica inſtituta,
qui monſtruoſitate aliqua deprimuntur, ad eccleſiaſti
cos honores, & officia inhabiles denotantur. Quod er
go Domina noſtra talis foret, quæ ab omnibus publi-
cis honoribus expelli digna eſſet, dignitati ſaluatoris
noſtri non modicum dignoſcitur obuiaſſe.

Rationes probantes Virginem Mariam à quauis fœda ma-
cula immunem & pulchritudinem corporis fuiſſe
bonæ indolis ſignum. *Cap. CI.*

CIRCA hoc autem aliter animaduertentes,
aliter arguere valemus, ſcilicet, quòd corporis
pulchritudo magnę bonitatis indolis eſt eius, cuius
pulchritudo eſt, & cùm non ſit quidpiam ita oppoſi-
tum

tum atque totaliter obuians pulchritudini ſicut
monſtruoſitas, ſequitur rationabiliter eam in Domi-
na virgine nullatenus extitiſſe. Quod corporalis pul-
chritudo bona habentis indoles ſit apparet: quia cor-
poralis pulchritudo atteſtatur ſuper bonam comple-
xionem: bona autem complexio ſignum, & cauſa
efficax boni intellectus eſt. Nam cùm organa phan-
taſtica diſpoſita ſunt, intellectus, quibus iſta ſubſer-
uiunt, recte intelligit: ſi fortaſſis malè diſpoſita ſunt,
intellectus aut parum, aut perturbatè, aut omnino
nihil intelligit: ſicut in prælibatis explanatum eſt.
Bonus autem intellectus habentem aliorum domi-
num facit, & rectorem. iuxta illud vulgatum, verum
quę prouerbium, qui bono ſunt intellectu vigentes,
aliorum ſunt domini, & rectores. Ita ergo ex eſſe
pulchrum eſſe dominum ſequitur, & rectorem. Sic
enim de rege Priamo Troiano dictum eſt, pulchritu
do Priami digna eſt Imperio, & quia talis perfectio ad
eſſe dominum, & rectorem pręuium erat: valde con-
gruebat virgini benedictæ: quia eſt vna de maximis
perfectionibus. Dicendum ergo eſt in Domina vir-
gine pulchritudinem extitiſſe, nec vllã monſtruoſi-
tatem corporis in ea fuiſſe. Aliæ autem maculæ cor-
poribus humanis ſunt: ſicut eſſe cæcum, eſſe claudũ,
aut obliquum, ſiue luſcum, vel ſcabioſum, aut impe-
tiginoſum, aut aliàs in corpore ex aliquo vulnere de-
formatum. Iſtarum autem nulla in virgine benedi-
cta fuit: nam ſi Deus in ſacrificiis ſuis nullũ animal
maculatum offerri volebat: aliqua ſcilicet iſtarum
macula deformatum, vt patet Leuitici 22. cap. & Deu-
teronomij cap. 12. quanto magis aliqua harum macu
larum labe contactam matrem non acciperet? Non
enim eſt conueniens vllo modo. Item quia ſicut mõ-
ſtruoſitates faciũt hominem inter cęteros opprobrio
ſum. Ita huiuſmodi maculæ hominem inter cæteros
deſpectũ atque paruæ extimationis efficiunt: aut non
tantæ quantam aliter eſſet habiturus. Sequitur ergo
in Domina noſtra maculam nullam extitiſſe deror-
mantem aut eam minoris extimationis, vel honoris
efficientem. Concluſum ergo ex prælibatis apparet,
Dominam noſtram nullam omnino corporis macu-
lam habuiſſe: quia quælibet earum minoris honoris
atque extimationis efficit. Sic igitur poterat Domina
noſtra vas mundum dici ab omni macula corporali.

De munditia, & puritate virginis. *Cap. CII.*

QVAMVIS Luce clarius ſit, ab omni corpora-
li macula eam immunem fuiſſe, pręſens tamen
inueſtigatio principaliter nõ attendebat ſuã
munditiam corporalem, nec ex hac vas mundum
appellatur: ſed quantum ad munditiam ſpiritualem.
Qua in re Dña noſtra erat munda ab omni iniqua co-
gitatione: erat ſincera ab omni puerſa locatione, erat
munda ab omni inquinata operatione. Identidem
Domina noſtra erat pura ab omni labe originali, ab
omni macula mortali, ab omni culpa veniali: de his
autem diffuſius pertractauimus, hanc huius metapho
ræ particulam, quæ vas clauſum dicebatur exponen-
tes. Fuit autem puritas ab omni labe, aut inquina-
mento perfectius in Beata Virgine quàm in omnibus
creaturis. Sic enim ſacri teſtantur doctores: decuit, vt
Beatiſſima mater Dei tanta puritate polleret, qua ma-
ior ſub Deo non poſſet reperiri. Et hoc quomodo-
cunque puritas aſſumatur: ſiue enim accipiatur puri-
tas, vt dicit priuationem alicuius inquinationis, vel
maculæ, quod eſt proprium eius ſignificatum: hoc
enim modo purior eſſe nõ poterat, quàm vt ab omni
originali, mortali, atq; venali labe pura eſſet: à quib⁹
omnibus Domina noſtra munda fuit, nec iunt alij
modi culparum aut poſſibile eſt haberi, ſiue accipia-
tur puritas pro augumento virtutum, ſiue ſecundùm
numerum, ſiue ſecundùm gradualem intenſionem:
nulla enim in toto orbe fuit creatura, quæ ita perfe-
ctas aut gradualiter intenſas virtutes haberet, ſicut do
mina benedicta.

Nunquid Beata Virgo fuerit maior Io. Baptiſta in perfectione
virtutum. *Cap. CIII.*

CONTRA Prædicta autem aliquis arguere
conabitur, quòd alij in virtutibus perfectiores
eſſent Dña nra benedicta: nam vt Euangeliſtæ teſtan
tur, à Chriſto fuit dictum, inter natos mulierum non
ſurrexit maior Ioanne Baptiſta: ſed Domina noſtra
fuit de natis mulierum, ergo maioris perfectionis vir-
tutum fuit beatus Ioannes Virgine benedicta. Huic
autem leuiſſimæ obiectioni multipharium reſponde-
ri valebit inſpecto modo loquendi Saluatoris noſtri,
ſcilicet ad quid iſta protulerit, quia minus ſignificant
quàm videntur. In præſenti tamen ſolùm reſponden-
dũ, ꝙ Saluatoris verba de ſolis maſculis prolata ſunt,
de fęminis autem nequaquam, quia dictum eſt: inter
natos mulierum, quod ad maſculos ſolos extenditur,
cùm loquatur in genere maſculino. Aliquis autem
fortaſſe arguet, ꝙ genus maſculinum concipiat fęmi
ninum, ita quòd per nomen generis maſculini intel-
ligi valeat res nominis fœminini ſecundùm regulas
grammaticorum, & etiam ſecundùm regulas iuris.
Huic reſpondebitur, quòd hic nullam fieri conce-
ptionem probabitur in generibus. Item quia ſi ſacra
ſcriptura hic rem generis fęminini ſicut rem generis
maſculini intelligi voluiſſet, non diceret, inter natos
mulierum, ſed inter natos ex mulieribus: hoc patet
ex habitudine dependentiæ grammaticalis. Nam ſi
hoc nomen, natus, in tali terminorum contextu ſine
prępoſitione cum genitiuo ponatur, ſignificat filium,
& non innuitur vlla generum facta conceptio. Cùm
autem ponitur cum propoſitione non filium, ſed eũ
qui naſcitur ſignificat, & tunc tam maſculum, quàm
fęminam repręſentat, cùm nomen adiectiuum ſit.
Sequitur ergo præaſſumptam auctoritatem in præli-
bata nihil niti, ſcilicet, ꝙ Beata Virgo perfectior in
virtutibus extiterit omnibus creaturis.

De virgine, quæ vas mundum appellabatur.
Cap. CIIII.

OMNIBVS Prælibatis modis Domina virgo
vas mundum appellari poterat, quia in omnibus
illud vas rectè dicebatur, & tamen quia vt ſuperius de-
claratum eſt, aptior modus ad eam vas vocandum eſt,
quia in ſe continuit Saluatorem: ita congruentior
modus ad eam vas mundum appellandum eſt, quòd
dominum continebat. Dupliciter autem Virgo Chri
ſtum continere dicta eſt, ſcilicet conceptualiter, &
quantũ ad hoc non poterat vas mundum, aut immun
dum iure vocitari. Quia Domina noſtra conceptua-
liter tenuit fidem diuinæ poteſtatis ſupernaturaliter
ad conceptum virginem operantis, tenuit etiam con
ſenſum, vt prædicta in illa fierẽt: hęc autem non ex
aliquo fine iniquo: ſed vt Deo aliquem impenderet
famulatum. Sic enim Gabrieli reſpondit: Ecce ancil-
la domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Si ta-
men in iſto metaphoricè loqui vellimus, diceremus
Dominam noſtram vas mundum eſſe: nam omnis
conſenſus, cogitationes, atque prolationes, ſi ſecun-
dùm genus malę non ſint, aut ad iniquum finem ge-
rantur. caſtę, aut mundæ vocantur. Sic enim ait Pſal-
miſta Pſalmo 18. Eloquia domini eloquia caſta: quia

ergo

ergo virginalis cõsensus vt Dei genitrix efficeretur ad bonum finem fuit; vas mundum in hoc dici potuit. Secundus modus continendi Saluatorem fuit realiter in suo vtero, & quãuis ex supradictis nullatenus conueniret Dominam nostram, vas mundum dici, magis congruebat quantum ad istum modum realis continentiæ. Fuit nanque Virgo beata vas mundum, nullam aliquatenus suscipiens immunditiã ad concipiendum redemptorem. In omnibus autem fœminis fecus fit: nam ad hoc, vt aliqua fœmina concipiat necessarium est masculinum semen in vtero eius recipi: qđ licèt secundum se immundum, aut immunditia nulla sit, quia Dei creatura est: quia tamen in originalis culpæ pœnalitatem datum est, vt seminalis decisio, atque maris & fœminæ commixtio sine concupiscentiæ passione nullatenus fiat: quam cõcupiscentiam sacra scriptura immunditiam vocat, quia ob immũditiam hęc in pœnam data est, aliàs autem sacra scriptura eam maculam vel peccatum appellat: sicut Psalmista psalmo quinquagesimo ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Quod licèt de originali culpa dicatur, aptius tamen de quibusdam pœnalitatibus consequentibus carnalẽ commixtionem dici poterit, & hęc reliquiæ peccati originalis nuncupantur. Ab omnibus his Virgo Domina nostra immunis fuit: quia in conceptu suo non fuit aliqua carnalis commixtio, nec decisio seminis virilis. Euidenter igitur ex prædictis apparet, quomodo Domina nostra vas mundum aptè dicta est.

Particula decima primæ metaphoræ, scilicet, vas non mundum. Cap. CV.

IN fine autem huius primi figurati Paradoxi vltima, quæ decima est in ordine particula, est: Vas nõ mundum: quo circa cùm in prælibatis verissimè Dominam nostram, vas mundum esse probauerimus, non potest vas non mundum rectè vocitari. Potest tamen dupliciter, vas non mundum nuncupari. Primus modus est, vt Domina virgo vas non mundum appelletur collata ad redemptorem nostrum, quem in vtero continebat. Hoc autem, quia licèt Domina virgo verè munda esset, comparata tamẽ ad redemptorem nostrum, qui infinitę puritatis erat, non erat ipsa sufficienter pura: quia non erat infinita sua munditia, nec erat possibile infinitam fore, secundùm quam digna Dei genitrix haberetur secundùm dignitatem æquiualentiæ, vt in superioribus declaratum est: sic ergo sua munditia, licèt magna foret, cõparata puritati redemptoris, quem tenebat in vtero, vocari nõ poterat puritas, sed potius non munditia. Iste modus loquendi vsitatus est in sacra scriptura: sicut patet in lib. Iob. vbi loquens de perfectione Dei, dicit: Coram eo cœli quoque immundi sunt, & in angelis suis reperit malitiam: cœli tamen simpliciter mundi sunt, angeli quoque, qui cum Deo sunt, malitiam nullam habent: vocatur tamen immunditia, vel puritas parua puritas cœlorum comparata ad infinitam diuinam puritatem. Angelorum autem parua bonitas dicitur malitia, ad diuinam bonitatem collata. Iste autem loquendi modus in considerationibus philosophicis reperitur: nã cum distinguitur, quoties priuatio assumatur, dicitur quòd vno modo priuatio dicitur forma minoris perfectionis respectu formæ magis perfectæ: sicut nigredo dicitur priuatio albedinis, sic maior albedo dicit, tanquam forma, & minor albedo maioris albedinis priuatio dicitur. hunc modũ ponit Albertus Magnus Theutonicus. Sic igitur maior puritas, verè puritas dicetur, & minor puritas respectu maioris, non puritas, siue priuatio puritatis nuncupabitur. Et quia puritas Dei fuit infinita, puritas autem virginis fuit finita, dicitur virgo vas non mundum.

Alio modo Virgo Maria vas non mundum appellata est. Cap. CVI.

SECVNDVS modus assumendi Dominã nostram non esse vas mundum potest esse, quãtum ad opinionem, siue apparentiam, & non quantum ad veritatem: quia licèt secundùm veritatem vas mundũ esset, aliquibus tamen vas non mũdum visum est. Nam Iudæi videntes eam cõtraxisse cum Ioseph, qui grandęuus erat, et qui fortè carnaliter ei copulari nõ posset, arbitrati sunt eã ab aliquo viro adulterio fuisse cognitam, ideo ipsi Christum in adulterio genitum appellabant. Et cùm Christum opprobriis saturare volebant, improperabant dicentes. Nos ex fornicatione nati non sumus, ac si apertè dicerent, tu in fornicatione natus es, sed non nos. Identidem Ioseph perperam de Virgine suspicatus est, quia cùm eã cerneret grauidatam, sciretque a se carnaliter cognitam nõ fuisse: sic supra prælibauimus, cùm particulas illas luminosum, & non luminosum differeremus. Licèt ergo verè Domina nostra vas mundum fuerit: tamen vas mundum non apparuit in Iudęorum oculis, & Ioseph. Quod si fortassis aliquis Christum filium Ioseph arbitraretur, sicut euangelista Luc. cap. 3. refert, scilicet, erat autem Iesus incipiens, scilicet, quasi anno rum triginta, vt putabatur filius Ioseph. alibi autem de Christo legitur, quòd filius fabri nuncupatus sit, cùm dicitur: Hic est filius fabri, & Mater eius, atq; sorores apud nos sunt. Isti sic arbitrabantur Christum esse filium Ioseph: licèt existimarent Dominam nostram non esse vas mundum. Nam Christum ex viri li semine natum, & omnes tales conceptiones immũdæ sunt, cùm fiant secundùm carnalis cõcupiscentiæ ardorem, qui peccatum aut iniquitas, vel non puritas dicitur. Et quia nullus Hebræorum Christum de Spiritu sancto conceptum arbitrabatur, sed virili semine decisо, omnes eam vas non mundum arbitrabantur. Ex supradictis infertur qualiter Domina nostra vas mundum, aut non mundum appelletur, & sic explicit literalis explanatio huius figurati Paradoxi.

PARADOXON SECVNDVM DE LEONE.

De ordine dicendorum. Cap. I.

CONDITIONE Ordinis, quem vestra regia celsitudo mihi seruorũ vestrorum minimo vasallo in præpositis direxit metaphoricis locutionibus, secunda est.

Fuit vnus Leo, qui videbatur, & non videbatur: qui audiebatur, & non audiebatur: qui cognoscebatur, & non cognoscebatur: qui tangebatur, & non tangebatur: qui tenebatur, & non tenebatur.

Sicut in exordio huius explanatiui tractatus quinque figuratorum Paradoxorum fuit posita quædam ipsorum communis proprietas, scilicet, quòd omnia ista Paradoxa, aut mirabiles propositiones appellant: sic ergo in præsenti dicendum est, omnes has quinq; eodem stylo præcedere: quia in qualibet earum sunt quinque contradictoriarum propositionum connexiones. In hoc autem inspicientes dicendum est, ꝙ metaphora prima, in cuius explanatione hactenus laborauimus de Beata Virgine intelligebatur, sicut in prosecutione declaratum est. Ita omnes istę quatuor consequentes de redemptore nostro exponẽdæ sunt, sicut inferius apparebit. Partes nanque cuiuslibet harum metaphorarum redemptori nostro solùm conueniunt, alicui autem alteri personę conuenire non possunt: licèt ei applicare velimus: omnes ergo subsequentes quatuor metaphoræ cum conuenienter exponentur, redẽptori nro necessariò applicandæ sunt.

Prima pars huius secundæ metaphoræ. Cap. II.

INTER has autem quatuor connexas metaphoras, quæ de solo Christo exponendæ sunt, prima in ordine est: Fuit vnus leo, &c. In cuius principio attendendum est, sicut in tractatus exordio annotauimus, quòd cùm transumptio fit, quorundam rerum nomina rebus alijs imponendo, necessarium est rationem aliquam conuenientiæ inter illa assignare. Oportet ergo in præsenti causam aliquam assignare, quare sacra scriptura Christum leonem appellauerit: nam frequẽter i sacra scriptura Christus leo appellatur: sicut dicit Genes. ca. 49. vbi ponit Iacob benedictiones filiorum suorum, cùm autem ad benedictionem filiorum Iuda in cuius tribu Christus natus est, sicut ex euangelio Lucæ, & Matthęi manifestatur, veniret, benedicendo Christum sub nomine Iuda, ait: Iuda te laudabunt fratres tui, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorũ ad prædam ascendisti fili mi, & accubuisti sicut leo, & leœna, quis suscitabit eum? Christus autem Iudas nuncupatur, quia in Hebrœo idiomate nomen istud Iudas laudem notat, hoc aptissimè Christo congruit: nam Christus magnis laudibus exaltatus est. Sic insequens litera signat, scilicet, te laudabunt fratres tui: Christi fratres christiani sunt, qa sicut ipse Christus, ita Christi christiani nuncupãtur. Idem patet, per apostolum Paulum in epistola ad Hebræos. c. 2. cum dicit: nõ erubescit eos vocare fratres, quod ibidem Apostolus de Christo dictũ probat, per illud Psalmi. 20. s. Narrabo nomen tuum fratribus meis, & in medio Ecclesię laudabo te. Hęc autem verba sunt nostri redemptoris ad Deum patrem, siue ad totam Trinitatem. Dicitur vlterius: Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorũ. Hoc autem de Christo potius, quàm de quopiã alio intelligitur. Nam eũ omnes gentes, & populi timuerunt, & inimici eius, qui suis actibus ęmulantes obuiabant, scabellum pedum eius positi sunt. Sic ait Psalmista, Psalmo centesimo octauo. s. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Iste psalmus de Messia intelligendus est: sicut in primi Paradoxi declaratione, circa primam particulam manifestatũ est, vbi dicitur: Vas clausum. Dicitur vlterius: Ad prædam ascẽdisti fili mi: quod de Christo intelligitur descendente ad inferos, & inde prædam trahente: quia omnes sanctorum patrum animas ad ipsum ex actionum, & ex fidei merito pertinẽtes, inde eduxit secum ad fęlicitatis patriam reducturus. Sic ait psalmista: ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, scilicet, quòd eos, qui in inferno captiui erant, & captiuitas nuncupantur, inde abstrahens tanquam captiuos duxit, quia eos magnis viribus de dæmonum eripuit potestate. Vlterius sequitur: Sicut leo, & leœna: quis suscitabit eum? quod intelligitur de quiete dominici accubitus in sepulchro: quia sicut dormientem leonẽ nullus suscitare audet, quia oẽs eum timent. Ita nullus erat, qꝙ de sepulchro dñm Iesum suscitare valeret: nisi ipsemet, qui erat verus Deus. Vocatur etiam leo Christus in resurrectione: quia sicut leo viribus potens est: ita Christus in resurgendo potens fuit, cùm proprijs viribus resurrexerit.

Christus duplici de causa leo nuncupatur. Cap. III.

PRAEDICTA autem intentioni propositæ aptius applicantes, dicemus leonem Christum dupliciter nuncupari. Primò propter potestatẽ, & subiectionem: quia sicut cuncta animalia, leone viso stupent: ita omnes gentes ad Christi formidant imperiũ: quia eum Deum esse cognoscunt, & sicut leoni omnia quadrupedia exhibent famulatum: ita Christo omnes gentes obediunt. Secundò Christus leo vocat propter fortitudinem: quia sicut leo omnibus animalibus fortior, atq; impetuosior est: ita Christus est cunctis rebus fortior: de leonis robore scribitur Prouerb. 3. cap. Leo fortissimus animaliũ ad nullius eorum pauebit occursum. Item Christus propter potentiã resurrectionis leo vocatur: qa in magna potentia resurrexit, scilicet, in propria potentia, nullo extrinseco adiutore: quæ potentia erat infinita. Ex hac etiam ratione Christus quatuor animalibus comparatur, scilicet, aquilæ, boui, homini, leoni. Aquilæ comparatur in ascensione: quia sicut aquila cęteris animalibus excelsiorem facit volatum: ita Christus resurgens ad altissimam polorum sedem ascendit. Comparatur boui in passione, quia sicut bos in victimã cęditur: ita Christus pro nobis sine aliqua metaphora immolatus est. Comparatur homini in natiuitate: quia tanquam homo purus natus est. Comparatur leoni in resurgendo: quia potens in robore resurrexit. Item cum quatuor Euangelistæ prædictis quatuor animalibus comparãtur: quæ imaginariè vidit Ezechiel, vocatur Marcus leo: quia ipse cæteris apertius aptiusque dominicam resurrectionem enarrauit. Vocatur quoq; Christus leo in multis alijs locis sacræ scripturæ: sicut patet in Apocalypsi Ioannis. s. Vicit leo de tribu Iuda. Sicut apparet ex euangelio Lucæ, & Matthæi. Ex prædictis liquidò concluditur inductio, hoc secundum figuratum Paradoxon de Christo debere intelligi, & cur leo nuncupetur.

Christus quatuor assimilat animalib. scilicet, aquilæ, boui, homini, & leoni.

Vnde Matthæus euãgelista sortitus sit nomẽ leonis.

Pars prima metaphoræ secundę, scilicet, Leo, qui videbatur. Cap. IIII.

CONSEQVENS huic in hac secunda metaphora particula est: Qui videbatur. De Christo Saluatore nostro, quem præsens figurata locutio leonem appellat, omnes subsequentes particulæ exponẽdæ sunt. De hoc dicitur, quòd videbatur. Iste enim dominus Iesus de Virgine natus triginta duob⁹ annis, & dimidio, iuxta traditionem scripturæ. s. lustris sex, qui iam peractis, inter homines communicauit, scilicet, vsque ad tempus suæ sacratissimæ passionis: Post resurrectionem quoque apparuit illis demonstrãs eis in multis argumentis suam sanctam resurrectionem, sicut in 1. cap. libri Actuum apostolorum continetur. In toto autem hoc tempore visus fuit dominus Iesus ab illis, cum quibus communicabat. De hoc Batuch propheta. 4. cap. hic est dominus Deus noster, & non æstimabitur alius a nobis, qui inuenit omnem viam veritatis: & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hęc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hæc autem prophetalis auctoritas de Christo Saluatore nostro, qui verus Deus, & homo est, liquidò patet exponenda. de hoc Saluatore Abacuc loquitur continuata narratione quarundam aliarum rerum, quæ præposuerat, & dicit: Hic est dominus Deus noster. In quo innuit hunc Saluatorem esse Deum, qui ea, de quibus suspensiuus sermo texebatur effecerat. Et dicit hunc Deum suum esse: quia non ponit, aut tollit quenquam alium Deũ aut Deos: sicut fatua coluit gẽtilitas: quæ multifariam deorum

distin-

distinctionem posuit, de quibus aliquoties latius disse
ruimus. De his Aug. de Ciuitate Dei lib. 2. 3. & 5. atq;
7. Horum autem nullum viri Iudæi paternas traditio
nes sequentes colendum assumpsere, de quibus hic
Habacuc, qui prædicta loquebatur erat. Et subdit, &
non æstimabitur alius à nobis, quod ad Deorum mu
tationem in colendo clare attinet. aliquę enim de gē
tibus nationes Deos inutiles, atque infames assumen
tes, cùm sibi nihil ab illo Deo conferri viderēt, illum
nullum bonum existimantes poterant ad aliorum
Deorum declinare culturam: de hoc ergo Baruch
in prælibata auctoritate testatur, cùm & compartici-
pes verarum traditionum nunquam Deum alium
assumpturos. Fundamentum autem horum est, qa
Deus Hebræorū erat verus Deus, & solus Deus mul-
ta, tam temporaliter, quàm secundùm æternorum re
promissiones cultoribus suis bona distribuens. Non
erat igitur aliquis alius æstimatorum Deorum, qui il-
lis magis vllatenus prodesse valeret: nulla igitur saltē
apparenti ratione moueri poterant, vt hoc Deo deser
to alterius se aptarent culturæ. Iudæi tamen, qui ali-
quando infidi, & valde nequam erant, mutauerunt
Deum suum simulachra excolentes. Sic testatur
Psalmista psalmo centesimo quarto. Et mutauerūt
gloriam suam, in similitudinem vituli fœnum come-
dentis, ideſt mutauerunt Deum suum, qui erat gloria
sua in bouem: hoc fuit cùm exeuntes de Aegypto in
deserto vitulum coluerunt. Sępius autem hoc fecis-
se referuntur, vt ex historialibus prophetalibusque sa
cræ scripturæ libris apparet discurrenti: super quibus
Deus magna indignatione cōqueritur per Ieremiam
cap. secundo. Transite ad insulas Cethim, & in Ce-
dar quoque mittite, & videte si mutauit gens Deum
suum: & ipsi non sunt dij, populus āt meus mutauit
gloriam suam in idolum. Sequitur in prædicta au-
ctoritate. Iste inuenit omnem veritatem, & dedit eā
Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Hoc quo ad
legislationem intelligitur: nullus namque extimato-
rum Deorum cultoribus suis, quo mores regerent
vitia extirparent, leges vllas dedit, sed potius infanda
sacrificia, & ritus profanos in miserabilium illaquea-
tionem animarum tribuere, de quibus large disputat
Aug. secundo de Ciuitate Dei, loquens de frigidis sa-
crificij, aut fugalibus, quæ Troiana dicuntur. Hæc. n.
Berecinthię deorum matri gentilium nationes impē
debant. Verus Deus suis cultoribus modum sibi cō-
placendi in actionum directione, atque vitam ęternā,
in qua fęlicitas sistit humana attingendi volens tribue
re, ne in alterutrum deuiatione humani iudicij actus
flecti possint, legem in libris quatuor Moysi cōscrip-
tam dedit. Et cùm dicit eum inuenisse omnem ve-
ritatem, sensus est, quòd ad omnes humanas actiones,
in quibus aut errare, aut rectè agere homines possunt,
sufficientes leges illi tempori dedit. Dicit autē hanc
veritatem traditam fore Iacob puero suo, & Israeli di
lecto suo, quod ad idem pertinet, quia Iacob, & Israel
vnius viri nomina sunt: quoniam qui Iacob antea vo
cabatur, postea ab Angelo Israel nuncupatus est, vt
patet Gen. 32. & 35. cap. Dicit autem daturam legem
hanc seu veritatem Israeli, quia nulli alij populo Deꝰ
legem dedit: licèt quidam imperiti Iudæorum secus
sentiant. dicentes qꝺ prius istam legem Ammonitis,
Moabitisque, atq; Ismaelitis dedit, sed ipsi eam ex q-
busdam friuolis causis suscipere noluerunt: quā cum
reiecissent, Deus illam Iudæis in monte Sinai propo
suit, & illi eam libentius suscepere: quam friuolam va
namque positionem diffusius improbauimus super
Deuteronomij cap. 33. Quod autem dicit. post hæc
in terris visus est, & cùm hominibus conuersatus est.
ad aduentum Christi in carne clarè attinet, qui aduen
F tus plusquam mille, & ducentis annis post traditam
in Sinai legem fuit. Tunc enim visus fuit in terris, qa
cùm ante spiritus purus foret, videri non poterat: po-
stea vero verbum caro in substantia apparens corpo-
rea ab omnibus videri potuit. Conuersatus est autē
cum hominibus prædicando, exhortādo, conuersān-
do in potibus atque cibis. Ex prælibatis patet quali-
ter Christus, qui leo erat, videbatur.

De modo duplici, quo Christus videbatur. Cap. V.

CIRCA prędicta vlterius speculantibus inqui-
rendum est, quomodo Christus videbatur, &
G cendum, qꝺ dupliciter videbatur. Primò in corpore
suo benedicto, sicut cùm inter gentes conuersabatur
prędicans, & exhortans. Secundò modo in hostia vi-
detur: nam hostiam videntes cum sciamus ibi sub pa
nis effigie Christum latere, dicimur Christum videre.
Primus modus proprius est aliqualiter: secundus au-
tem per appropriationem quandam. In quo animad-
uertēdum est Christum, siue Iesum dicere vnam per-
sonam, suppositum, siue hypostasim: quæ tres substā
tias complectitur, quarum prima diuina est. s. secun-
da, psona trinitatis, quæ est filius, & hæc sibi naturam
humanam in vtero virginis vnuit: Secunda substātia
est anima humana: Christus namque veram huma-
nam animam assumpsit nouiter creatam, atque in-
H fusam illi corpori benedicto, sicut in cęteris hominī-
bus est. Tertia substantia est corporea: Christus enim
verum corpus humanum de virgine sumpsit. Hę tres
substantiæ vnam hypostasim, aut personam non com
ponebāt, sicut corpus, & anima rationalis compositio
ne vnum hominem constituunt, quia tunc secunda
trinitatis persona alicuius compositi pars esset, quod
falsum est. Item quando aliquid componitur perfe-
ctius est compositum qualibet suarum partium, ex
quo infertur Christum perfectiorem esse secunda p-
sona trinitatis, quod falsum est: quia cùm secunda
trinitatis persona infinitę perfectionis existat, super in-
finitum maius daretur, quod contradictionem inclu
dit. Non ergo istæ tres substantiæ suppositum, perso-
I nam, aut hypostasim Christi componunt. sicut cor-
pus, & anima hominem constituunt. Sed diuina per-
sona. s. secunda in trinitate integre, & totaliter suppo-
sitū, aut hypostasis, vel persona Christi est. Duę au-
tem alię substantiæ. s. corpus, & anima non ꝺstituunt
aliquā personam, hypostasim, vel suppositum: sicut
in quolibet homine corpus, & anima tertiam faciunt
entitatem, siue suppositum, aut personam: sed assum
ptæ sunt, vt vnitæ verbo, quod est secunda trinitatis p-
sona, & nō addendo aliquid de hypostasi, aut nouam
constituendo personam, vnam cū verbo personā, vel
hypostasim faciunt. Alioquin Christus esset duę per-
sonę integrę, aut hypostases. s. vna persona diuina, q̄
est perfectę persona nullo ei prorsus addito: alia autē
K esset hypostasis, vel persona, quam corpus, & aīa vnita
constituerent, & sic Christus non esset vnus, sed duo:
sicut Deus, & quilibet alius homo de nobis duo &
non vnus essent: quod impossibile penitus erat, sicut
qꝺ vnus homo, duo homines essent. Sequitur ergo
has tres substantias multas psonas, aut hypostases non
constituere, sed vnam. Sic Athanasius in symbolo fi-
dei nræ attestatur de Christo loquens. s. qui licèt Deꝰ
sit, & homo: non duo tamen, sed vnus est Christus,
ideſt licèt habeat duas naturas, qa Deus est, & homo:
& habeat tres substantias, diuinam, animalem, & cor-
poream, non tamen est duę personę, sed vna. Item qꝺ
corpus, & anima Christi suppositum, aut personam
nullam constituant, aut partes hypostasis vel personę
sint

Substātiæ triplex in Christo.

sint probat Athanasius in eodem symbolo, non con-
uersione diuinitatis in carnē, sed assumptione huma-
nitatis in Deum, ideſt quòd ad hoc, qꝺ Christus vnum
suppositum esset: non oportuit, quod natura diuina,
& humana miscerentur, aut diuina in carnem muta-
retur: vt sic idem cum corpore esset, sed quòd illa per
sona diuina suppositum esset, & assumeretur humani
tas a verbo. Ex prædictis euidenti illatione concludi-
tur, qualiter in Christo tres substantiæ se habeant, &
quæ earum sit totaliter suppositū, aut persona Christi.

Dubium, scilicet, nunquid Christus animam habuerit. Cap. VI.

SVPERIORA Intendentibus dubium subori-
tur: quia diximus Christum tres substantias com
plecti, scilicet verbum, & corpus, atque animam ratio
nalem. Dubitabit ergo aliquis in hoc, quia multi exi-
stimauerunt Christum animam non habuisse, sed si-
cut anima esse corpori tribuit per vnionem: quia ipsa
spiritus est: ita Deus cùm spiritualis substantiæ sit, si
corpus sibi vniret, illud viuificare posset: nec erat ne-
cessitatem aliquam animam in illa incarnatione no-
uiter fuisse creatam ad corpus illud informādum, sed
verbum. s. secunda in trinitate persona corpus illud si-
bi vniens animaret tribuens esse, viuere, & moueri.
Hoc autē substistere non potest multipliciter. Primò,
quia Christus erat verus homo, & homo substantia
composita est: necessarium ergo est, quòd si animam
non habuit verbum cum corpore componeret, hoc
valde diuinæ naturæ repugnat, quæ cum re nulla cō-
ponitur. Item si Christus non habuisset animam, ne-
cessarium erat, vt homo, qui Christus erat, ex duabus
partibus componeretur, cùm homo non sit substan-
tia simplex, sed composita: cùm igitur animā non ha-
beret: necessarium erat, vt altera istarum partium per-
sona diuina foret. Hoc autem subsistere non valet,
cùm pars toto imperfectior sit, quia totum vtriusque
partis simul continet perfectionem: ex quo infert per
fectiorem fuisse hominem illium cōpositum, quàm
secundam trinitatis personam: quod omnino impos-
sibile est, quia secunda trinitatis persona, & quælibet
aliarum diuinarum est infinitè perfecta, supra infinitū
autem amplius dari non potest. Item si Christus ani-
mam non haberet, & secunda persona trinitatis cum
corpore hominem constitueret, & corpori esse tribue
ret, nō vocaretur ista assumptio, sed compositio: nam
cum secunda trinitatis persona esse vitā corpori Chri-
sti daret compositionem. Assumptio autem multum
a compositione differt, quia in assumptione assumēs
nō dat esse assumpto, sed solùm assumens ad se assum
ptum trahit, & assumens & assumptum non faciunt
duas personas, suppositа, aut hypostases, sed unam so-
lum: hoc tamen falsum est, quia orthodoxorum fir-
ma positio hoc nō compositionem, aut mixtionem,
sed assumptionem vnitiuam appellat: sicut in symbo
lo fidei ex verbis Athanasij supra sumptis apparet.
Item si Christus animam non habuisset, & verbum
diuinum loco animæ tenuisset, non diceremus, qꝺ ver
bum diuinum assumpsisset naturam humanam, sed
corpus in vtero virginis formatum, & sic non dicere-
mus hominem, aut naturam assumptam fore, sed cor
pus formatum ex virgine: quod falsum est, quia san-
cta mater Ecclesia, & doctores approbati dicunt ho-
minem, & naturam assumptam, & non solum corpus
de Virgine fuisse assumptum. Apostolus quoque Pau-
lus prędicta attestatur in epistola ad Romanos cap 1.
dicens: Christus prædestinatus est esse filius Dei: nunc
autem inquiretur, quid vocet apostolus in hoc loco
Christum. nullus enim dicet solùm corpus Christū

A nominari, quia corpus Christi non est Christus, sed
corpus Christi. Item quia pars integralis, aut substan-
tialis, nunquam totius prædicati in recto denomina-
tionem suscipiunt: corpus autem Christi eius substan
tialis pars est, non ergo nominabitur Christus. Item,
quia corpus Christi non vocatur filius Dei, nec sacra
scriptura, aut quisquam hominum eum sic aliquādo
nuncupauit: necessarium ergo est in pręsenti vocari
diuinam personam. s. secundam Trinitatis personam
cum anima, & corpore sibi vnitis: aut secundam per-
sonam solo corpore sibi iuncto, aut secundam perso-
nam, siue verbum sola anima sibi vnita, aut secūdam
personam solam, aut corpus, & animam Christi solū.
Si autem auctoritatem beati Pauli in primo modo
B accipiendi Christum intelligamus. s. vt Christus dicat
verbum cum carne, & anima sibi vnitis, sic in Christo
animam concedemus, quod illorū quidem positioni
repugnat, hoc tamen nos cōfitemur. Hoc tamen mo
do intelligi non potest, quia cùm verbum, siue secun
da in Trinitate persona suppositum sit, si hic pro secū
da persona diuina acciperetur, cùm dicitur: Christus
prædestinatus est esse filius Dei: erat sensus qꝺ a Deo
prædestinatum erat, vt secūda trinitatis persona filius
Dei esset, quod quidem falsum, atque impossibile est.
Nam prędestinatio ante res prędestinatas est: quia prę
destinatio æterna est, prædestinata autem cum tem-
poris limitatione complentur, sicut Boetio deferente
didicimus de Consolatione libro quinto. Tunc enim
C sequeretur verbum diuinum æternum nō esse: quod
falsum est, qa omnes tres personæ æternæ, & sibi coę-
quales sūt, sicut ait Athanasius ī symbolo fidei: Aeter
nus pater, æternus filius, æternus Spiritus sanctus: non
tamen tres æterni, sed vnus æternus. Inducitur ergo
verbum Dei, quod est secūda in Trinitate persona ab
æterno genitum. Non ergo de verbo prædestinatum
est, quòd esset filius Dei: quia ex quo Deus est, Deus
filius Dei, siue verbum est Deus: quia Deus non est
antiquior patre, filio, & Spiritu sancto. Concluditur
ergo in pręmissa Apostoli auctoritate, Christum hoc
primo modo non accipi. Item in prędicta auctoritate
Christus secundo modo accipi nō potest. s. vt dicat di-
uinum verbum cum corpore humano sibi vnito, qa
D hoc subsistere non potest ex fundamento rationis p-
fatæ. s. quia verbum diuinum est suppositum, dum au
tem Christum nominaremus, intelligeretur secunda
trinitatis persona, de qua prædicaretur, quod erat prę-
destinatus esse filius Dei, quod subsistere non valet, vt
in prædictis declaratum est. Item tertio modo Chri-
stus accipi non valet. s. vt sit suppositum diuinum cū
sola anima rationali, quia tunc sequeretur inconue-
niens supra datum, scilicet, quòd secunda Trinitatis
persona, quæ suppositum est, diceretur hic prędestina
ta, vt esset filius Dei, vt in superioribus probatum est.
Item quia nullus vnquam hominum verbum diuinū
cum sola anima rationali Christum nominauit, quia
tale suppositum cùm inuisibile sit, a nobis sentiri nō
E poterat: sed adhuc hoc dato necessario infertur, quod
nos dicimus, scilicet, Christum habere animam ratio-
nalem. Item non potest hic accipi Christus quarto
modo. s. pro solo verbo diuino, quia licèt secunda per
sona verbi sit suppositum, quod est Christus, nunquā
tamen eam solam Iesum aut Christum appellamus,
quia tunc induceretur Virginem nō esse matrē Chri-
sti, quia secunda Trinitatis persona patrem Deum ha-
bet, matrem autem nequaquam: nō ergo isto modo
Christus nominatur. Item, quia sequeretur inconue-
niens supra assignatum. s. quia verbū, siue secunda in
Trinitate persona diceretur prædestinata, vt esset filiꝰ
Dei, quod falsum est, vt supra probatum est. Necessā-
ria ergo conclusione inducitur Christum ab apostolo

hac

hic appellari, prout secundo modo appellari debet. s. quòd Christus sit corpus & anima coniunctione vnita, quæ duo homo sunt, iuxta illud, quod in symbolo Athanasij est. Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, & de hoc est verum, quod est prædestinatus, vt sit filius Dei, quia licet verbum diuinū, quod vnita sibi natura humana Christus nuncupatur, sit æternū, homo tamen ille assumptus a verbo, & ex anima & corpore compositus, omni excluso inconuenienti dici potest, quod est prædestinatus esse filius Dei. Concluditur ergo ex his, quæ præcedunt, Christum habere animam rationalem.

Si verbum animam rationalem non habuißet, euertere-
tur mysteria omnia, & fides omnis. Cap. VII.

HIS quoque adijcitur, quòd si Christus rationalem animam minimè habuisset, nullatenus mori posset: nam vt isti delirantes arbitrantur, quod verbum carni vnitum ei esse dabat, sicut anima rationalis eidem vnita efficeret. Tunc igitur sicut corpus humanum nunquam vita defunctum est, donec ab eo vnificans anima totaliter discesserit. Ita nunquam corpus Christi mortuum foret, donec a verbo fuisset desertum, nunquam tamē corpus Christi a verbo desertum est, iuxta Damasceni sententiam, quod semel assumpsit nunquam dimisit. Hæc quoque catholicorū sententia est, & omnis confitetur ecclesia: Anima Christi ad inferos descendente, verbum corpori in sepulchro vnitum mansisse, sequitur ergo Christum nullatenus fuisse mortuum, quod omni euangelistarum assertio, & epistolarum exhortationum fides, & sacri doctores, atque omnia fidei symbola profitentur, scilicet, Christum pro nobis semel fuisse passum. Ex his ergo necessariò inducitur, Christum animam habuisse, & per eius ablationem mortem in eo fuisse, tamen manente verbo diuino corpori humano assumpto in totali pristina vnione: ad animam quoq; eadem vnione manente, licèt non ad vtrunque simul. Item si Christus animam humanam non habuisset, sequitur quod a verbo corpus eius aliquando desertum esset, quod falsum est. Iuxta auctoritatem Ioannis Damasceni: Quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Consequentia autem probatur: quia si Christus animam rationalem non habuisset, verbum carnem illam viuificasset, sicut anima eidem vnita effectura foret, tunc autem corpus vita defungi non poterat, nisi inde deitate submota. Sicut humanum corpus nunquā mortem subijt, nisi a viuificante anima deseratur: sed Christus verè iuxta totius fidei assertionem mortuus est: ergo verbum dereliquit corpus eius: sed hoc falsum est. Sequitur ergo Christum animam habuisse.

Quomodo aliquid alteri vniri potest, & tunc causa
esse. Cap. VIII.

ITEM non poterat secūda trinitatis persona vniri compositione cum corpore humano, vt sibi esse daret: nam quod aliquid alteri vniatur, & illi esse tribuat, hoc est cùm ambo sunt partes speciei, & neutrū totam essentiam continet speciei: sicut est in anima, & corpore: quia corpus nō est homo, & si solitarium sit etiam pars hominis non est. Et anima nō continet totum esse specificum, quia per se non est homo, nec pars hominis: licèt in hac parte Plato nimis errauerit dicens hominem esse animam in corpore viuentem, sic totum esse hominis in anima posuit, quod falsum est, ad quod responsiones multę, & efficaces sunt. In præsenti breuitatis causa omnes dimittemus. de hoc diffusè tractat Sanctus Thomas in quęstionibus suis de anima, in quęstione prima, cuius titulus est, vtrum anima sit forma corporis, & hoc aliquid. Nulla igitur harum duarum rerum totum esse continet specificū: quapropter ambo totam speciei essentiam cōplent. s. quòd vnum hominem constituūt. Si autem duo sint, quorum vtrunque aut alterum perfectum esse contineat specificum ex ambobus, per compositionē nullum tertium ens, per se resultare potest: sicut ex hoīe & asino, aut capra nullum tertiū fieri potest, quia homo continet in se perfectum esse specificū, capra quoque, & asinus, & nullum eorum ad alterum vnibilitatis respectum habet, secundùm quem fieri possit vnū tertium. Sic enim de angelo sequitur, quòd licèt angelus simplicis spiritualisque substantiæ sit, sicut anima, & Deus ponat eum in corpore aliquo humano, non poterit ei esse, & vitam influere, scilicet, quòd si aliquis homo moriatur, & immediatè corpore recēti Deus animam ad corpus illud reducat, aut post multos dies anima illa esse corpori tribueret, sicut ante tribuere solebat, & homo viuens esset, nec corpus vllatenus putrefieret, sed illęsum sanumque, vt antea erat remaneret: sed si mox, vt a corpore anima egressa est, Deus angelum interius poneret: illi corpori esse dare non posset aut vitam: sed maneret semp corpus mortuum atq; putrefieret. Hoc autem solum angelus in corpore facere poterat, quòd moueret corpus illud, si recenter mortuum esset. s. si organa corporalia seruiē tia potentiæ imperatiuæ illæsa essent factis quibusdā partium interiorum ablutionibus locutio sequi posset, tales autem cęremonias magis obseruāt ad faciendum loqui corpora nouiter mortuorum additis quibusdam vanis superstitionibus, de quibus sanioris cōsilij est in præsenti subticere. In corporibus, quę a multis diebus vita defuncta sunt, hoc effici nō potest: quia arteriæ vocales a multis diebus insanabiliter corruptę sunt: hoc ergo solum est, quòd angelus in corpore humano efficere potest. s. illud localiter mouere, & loq per illud, non tamen sibi esse aut vitā tribuere potest, & illud a putrefactione pręseruare, hoc autem in angelo sequitur, quia in se totum esse specificum perfectè continet. Sic autem de Verbo diuino incarnato dicendum est: nam licèt in Deo propter maximā substantiæ suæ simplicitatem, species non sit: quia compositionem dicit conceptus specificus ex aliquo quatuor generum compositionis. s. ex materia, & forma; genere & differentia; actu; & potētia, esse, & essentia, tamen habet totum suum esse perfectum, nec aliunde perfectionem expectat. Non ergo verbo, quod est secunda trinitatis persona, aut alicui alteri personæ diuinæ, aut toti benedictæ trinitati, aliquod corpus vniri potest: dato autem, quod aliquod corpus ei vniret, illi esse dare nō poterat, sicut dat anima rationalis, nisi animam aliquam corpori illi crearet.

Quid absurdi sequeretur ad dicentem Christum animam
non habere. Cap. IX.

PRAEDICTIS autem addendum est, quod si Christus animam non haberet, & verbum diuinum vicem animę in corpore gereret, sequeretur, quòd verbum causa formalis corporis esset: sed hoc impossibile est, non igitur verbum se habet ad corpus, sicut anima ad corpus. Consequentia apparet, quia anima est forma corporis humani, sicut Aristot. in secundo de Anima. in princip. diffinit dicens: anima est endelechia, siue actus corporis physici organici, potētia vitā habentis: si ergo verbū diuinum in corpore vicem animę gereret: necessarium est, vt sit tanquam forma. Quòd autem impossibile sit aliquam diuinarum personarum, aut totam simul sanctā Trinitatē, alicuius materiæ

materię formam esse, liquidò comprobatur, quia sicut materia habet necessariam habitudinem, siue respectum ad formam, quæ dicitur potentia materiæ, vt ipsa a forma informari possit. Habet quoque appetitum recipiendi illam: ita forma habet appetitum ad materiam ad informandum illam: appetitus autem istidependentiæ sunt: in Deo aūt depēdentiæ nullæ sunt, quia omnes dependentię infinitę repugnant perfectioni. Si fortassis aliquis dicat, quòd dare esse non est aliqua imperfectio: sed potius perfectio, quæ formæ conuenit: non ergo dicit aliquam imperfectionem in Deo. Cui respondendum est, quòd forma non solùm esse materiæ tribuit: sed etiam in materia esse recipit: nō quòd materia aliquod causalitatis genus directè super formam habeat, sed quia forma esse habere non potest nisi in materia, sicut anima brutorum esse nullum habet, nisi in corporibus brutorum, formæ quoque insensibilium rerum esse non habent, nisi in ipsis corporibus rerum: alię formæ alterius generis sunt, quę licèt sine corporibus, aut in materiis, quarum sunt, esse habere possunt, esse tamen perfectum non habēt: sicut animæ humanę post corpora morte defuncta esse habere possunt, & habent: sed non habent esse perfectum, nec operationes intelligendi, ita conuenientes speciei extra corpus sicut in ipso. Item quia subtilius speculantibus apparebit animam humanam sine corpore vitam, aut esse habere non posse, quia licèt anima humana post defunctum morte corpus esse habeat, quia ipsum non perdit: ipsum tamen antequam habeat sine corpore recipere non potest: nam anima quęlibet respectu corporis illius in quo est esse recipit, & indiuiduationem: quia aliàs in spiritibus nulla minor differentia esse posset differentia specifica, sicut in Angelis est. Qualiter animæ inter corpora creatæ sunt, & qualiter sine corporum respectu differentiam indiuidualem inter se habere non poterant, & qualiter angeli omnes nulla minori inter se differentia differentiant, quàm specifica, altissima speculatio est, quam in præsenti censui omittēdam. Apparet ergo ex prædictis formas in materiis suis aliquas recipere perfectiones, quas sine illis nullatenus habent, qua ex re ad ipsas quandam habent dependentiam, hoc autem Deo nullatenus conuenire potest, qui nullam ad rem aliquam dependentiam habet, nec perfectionem à re aliqua recipit, aut in ipsa: quia repugnat suæ infinitæ perfectioni aliquā perfectionem esse extra ipsum: sequitur ergo, Deum non posse ad corpus vicem formę gerere. Item forma habet inclinationem ad materiam: cùm autem inclinatio in aliqua re est, nō est totaliter perfecta, donec consequatur id, ad quod inclinata est, sicut de animalibus dicimus respectu corporum mortuorum. Nam cùm ipsæ formæ corporum sint, inclinantur ad esse in illis, & vt ad illa rursus reuertantur, & expectant, atque desiderant illa: quousque in generali corporum resurrectione fiat denuo reunitio, & nunquam desineret expectare quousq; hęc omnia fiant: & licèt in felicitate Paradisi existētes valde de sua beatitudine delectentur, nunquam tamen plenum gaudium habebunt, quousque ad corpora reuertantur. Si ergo Deus, aut aliqua diuinarum personarum, siue tota beata Trinitas alicuius corporis forma esset, totā suam perfectionem non haberet, quousque corpori vniretur, quod absurdum est. Ex quo duo sequuntur absona valde. Primum, q̄ perfectior Deus esset cum aliquod sibi corp⁹ vnitum foret quàm, cùm nullum: quod identidem absurdum est, quia tunc sequeretur perfectiorem nunc esse secundam in Trinitate personam, quia corp⁹ humanum sibi vnitum habet, quàm cum nullum corpus habebat, s. tempore Adæ, Noè, Abrahę, Moysis, atque Dauid. Item aliud sequeretur absurdum. s. perfectiorem esse secundam Trinitatis personam qualibet aliarum duarum personarum, quia nec prima, nec tertia corpus vnitum habet, quod falsum est, quia quælibet diuinarum personarum perfectionis infinitæ est. Infinito autem nihil maius reperiri potest. Item si Christus animam non haberet, homo esse non posset: sed Christus est verus Deus, & verus homo: sicut Euangeliorum, Epistolarumque, atque omnium canonicarum scripturarū probat auctoritas, sequitur ergo Christum animam habuisse: Cōsequentia autem probatur, quia homo est substantia composita ex materia & forma, cùm non sit simplicis substantię: principia autem componentia erant corpus & anima, sequitur ergo Christū animam rationalem habere. Item quodlibet alicuius speciei indiuiduum habet omnia essentialia illius speciei, & quia essentialis differentia speciei humanæ est esse rationale, quod ab anima rationali ineſt, sequitur Christum, qui homo erat, animam habere. Item si Christus ex verbo, quod est persona secunda diuina, & corpore humano compositus esset sicut ex materia & forma, illud corpus non esset corpus humanum, sed diuinum, nec voco corpus diuinum in pręsenti corpus, quod Deus habet, qa hoc modo verum est: quia secunda Trinitatis persona illud corpus assumpsit, & sibi vniuit: sed corpus diuinum voco, quod pars Dei est, & ex quo Deus componitur, sicut homo ex corpore & anima componitur. Corpus autem suum, quia informatur forma, quę anima humana est: necessarium est esse corpus humanum, ideſt corpus, quod sit pars hominis: sic igitur si ex verbo diuino, & ex aliquo corpore quidpiam componeretur, quia forma diuina erat, necessarium erat corpus esse diuinum, ideſt partem Dei: hoc tamen falsum est, quia sic Deus compositus foret, quod identidem falsum est. Secundum inconueniens principale est, quod Christus nō esset homo: quia non habebat corpus humanum, sed diuinę naturę solum: ergo Deus erat,

Obiectiones penes prædicta. Cap. X.

FORTASSIS autem aliquis dubitabit circa hoc, existimans quòd verbum diuinum corpori vnitum illi humanum esse tribueret, sicut anima eidē vnita tributa erat. Si enim Christus animam habuisset, eum esse hominem dubium nullum erat: ita cū verbum diuinū corpori illi vnitum esset, humanum corpus illud esse constabat. Huic autem respondetur, q̄ prædicta impossibilia sunt: nam quęlibet forma esse tribuit s̄m genus suę essentię: anima quippe brutalis nullum nisi esse brutale conferre potest: anima autem rationalis nullum esse nisi rationale prestabit, forma igitur diuina nullum esse materię impēdet nisi diuinum. Res ergo, quę forma diuinam habuerit, Deus erit. Si ergo secunda Trinitatis persona esse corpori Christi, vt forma tribueret, non poterat illi esse humanum tribuere, sed necessariò faceret esse Deum, aut diuinum corp⁹. Item probatur, Christum animam habuisse, quia si animam nullam habuisset, moriens eam a se emittere nullatenus posset, sed tempore mortis animā emisit, animam ergo habuit: maior euidentissima est: anima quippe non emittitur nisi vnde steterit, minor autem omnium Euangelistarum communis assertio est. Dicit enim Matth. cap. 27. & Luc. cap. 23. & Ioan. cap. 19. Christum in fine totius suę acerbissimę passionis dixisse, consummatum est. & cùm hoc dixisset, emisit spiritum. Aliquis autem huic probationi fortasse instare conabitur dicēs spiri-

Universidad de Deusto Biblioteca

ſpiritum non vocari hic animam humanam, ſed deitatem ſiue verbum diuinum, cui corpus vnitum erat, quod quia eſt ſpiritualis ſubſtãtię, ſpiritus dici poteſt, Deus quippe ſpiritus eſt, ſicut beatus Ioan. teſtatur 4. cap. Sic ergo cùm dicit: Emiſit ſpiritum, non eſt ſenſus, quòd animam aliquam emiſerit, ſed quòd diuinam perſonam a ſe expirauit. Huic autem ineptę argumentationi reſpondendum eſt, hoc nulla veritate fulciri. Nam hoc conceſſo ſequeretur verbum diuinum in morte Chriſti ab aſſumpto corpore fuiſſe ſeparatum, & ſic non manſiſſet vnio hypoſtatica, aut ſuppoſitalis, quam verbum ad aſſumptum corpus habebat: quod falſum eſt, quia teſte Damaſceno, quod verbum ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit. Eccleſia quoque vniuerſalis fidelium idem profitetur dicens verbum diuinum cum corpore Chriſti manſiſſe per triduum in ſepulchro. Non eſt igitur aliquid quod Chriſtus in morte emittere poſſet, & ſpiritus vocaretur niſi anima rationalis: Chriſtus ergo habuit animã. Identidem autem hoc ex noſtræ fidei ſymbolo comprobatur: vbi Athanaſius ait. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Item dicit beatus Matthæus cap. 27. vbi de Chriſto moriente loquitur. Pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meum.

Reſponſio aliorum ad prædicta. Cap. XI.

QVOD forſitan quiſpiam hic reſpondere conaretur, hic ſpiritum pro diuino verbo accipi, ꝙ ſubſtantiæ ſpiritualis eſt, vt ſuprapoſita reſpõſione probatum eſt, ſubſiſtere non poteſt: quia hoc, & ſupradictum ad idem refertur. Idem namque, quod in præcedenti beati Mat. auctoritate ſpiritus vocabatur, hic quoque ſpiritus vocatur: cùm ſolum in eodem orationis contextu ſit. Item horum ſententia ſtare non valet: quia ſi hic ſpiritus ſecunda Trinitatis perſona diceretur, Chriſtus non commendaſſet illam patri: pro diuina quippe perſona exorare nefas eſt, cũ ipſa creator ſit, & ipſa potius eſt ad quam præces fundi decet. Item quia nullus eſt, ad quem pro perſona diuina exorari poſſit: cùm omnes perſonæ diuinæ in perfectione æquales ſunt, ſicut Athanaſius in ſymbolo fidei noſtrę atteſtatur, ſcilicet: Omnes tres perſonæ coęternæ ſibi ſunt, & coæquales. Item quia quælibet diuinarum perſonarum æqualis eſt aliis duabus in perfectione. Peccaſſet ergo grauiter Chriſtus ſi pro diuina perſona exoraſſet, quòd concedendũ minimè eſt: non ergo pro diuina perſona orauit, ſed pro ſpiritu exorauit, ſicut ex præcedente auctoritate euidenter colligitur: ſequitur ergo eum pro anima ſua fuiſſe depræcatum, quod arguit eum animam habuiſſe.

Item ſi hic ſpiritus pro verbo aut diuina perſona aſſumeretur, non dixiſſet Chriſtus, pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meum: ſed dixiſſet pater in manꝰ tuas cõmendo me ſpiritũ: hoc tamen nulla expreſſit ſcriptura, nec debuit expreſſiſſe: ſicut ex ſuperioribus liquidè inductum patet. Quod autem ſi de verbo, aut ſecunda perſona diuina loqueretur, ſic dicere debuiſſet, manifeſtè colligitur: quia ſuppoſitum, perſona, aut hypoſtaſis eſt qui loquitur, & de ſe loquitur. Cùm ergo perſona, aut hypoſtaſis Chriſti eſſent ſecunda perſona diuina, ſiue verbum, & non homo aſſumptus, ſicut tota Eccleſia, & catholicorum doctorum tradit aſſertio, ſi hic acciperet ſpiritus pro perſona diuina, nullus, qui Chriſtus eſſet de ea loqui poterat: ſed ipſa de ſe loqui debebat: quia ipſa Chriſtus erat: & perſona, ſiue hypoſtaſis loquentis. Neceſſarium autem eſt, vt ſemper ſuppoſitum ſit, quod loquitur: ſicut ſiquiſpiam Petrus vocaretur, homo ille Petrus perſona, aut ſuppoſitum, vel hypoſtaſis eſt: ipſe quoque de ſe, & nomine ſuo loqui debebit. Sicut igitur dicere poterit: pes meus albus eſt, aut caput meum eſt ſanum: quia iſtæ partes cũ ſuæ ſint, de ipſis ſermonem facit. Idẽtidem aũt de partibus ſubſtãtialibus, qđ de integralibus faciendum eſt: ita vt dicat, corpus meũ ſanum eſt, & anima mea peccatrix, non tamen de ſe ipſo hypoſtaſi, vel perſona ſermonem facere poterit cum iſto pronomine poſſeſſiuo meum, dicens Petrus meus eſt bonus: ſed, ego, qui ſum Petrus, ſum bonus vel; ego Petrus ſum bonus.

Ad propoſitum autem prædicta applicantes cum perſona, vel hypoſtaſis aut ſuppoſitum in eo diuinum ſit, ſcilicet verbum, non debebat ipſe de ſecunda perſona diuina loqui in tertia perſona, aut cum iſto poſſeſſiuo meus dicens: pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: ſed dixiſſet: pater in manus tuas commendo me ſpiritum, aut me, qui ſum ſpiritus: & hoc in prima perſona, & ſine hoc poſſeſſiuo meus. In tertia tamen perſona, & cum pronomine poſſeſſiuo locutus eſt. Sequitur ergo, quòd non de verbo diuino ſiue ſecunda Trinitatis perſona locutus eſt, ſed de anima ſua rationali.

Ioannes teſtatur Chriſtum animam habuiſſe. Cap. XII.

IDENTIDEM autem aliquis probare conabitꝰ Chriſtum animã habuiſſe ea beati Io. auctoritate, quæ habetur ca. 10. ſcilicet. Ego ſum paſtor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis: animam ergo habebat, aliàs enim ipſam ponere non valuiſſet pro ouibus ſuis. Identidem eiuſdem Io. auctorita. in cap. 10. comprobatur, ſcilicet: Poteſtatem habeo ponendi animam meam. & poteſtatem habeo iterum aſſumere eam: quorum vnum eſt per paſſionem, alterum autem per reſurrectionem: ſequitur ergo Chriſtus animam habuiſſe. Huic ſic conanti conuincere reſpondetur, ex prædictis inferri nullatenus Chriſtum animam habere: quia hic anima non accipitur pro ſpiritu vegetante corporis artus, & eſſe atque motũ tribuente, quę forma eſt corporis, atque compoſiti pars. Hoc autem manifeſtatur ex verbis Chriſti, & habetur Mat. 16. ca. Qui diligit animam ſuam perdet eam, & qui perdit animam ſuam, in vitam æternam inueniet eam. Et alibi: Qui vult animam ſuam ſaluã facere, perdet eam, ideſt qui vult in æterna fælicitate vitam habere, perdet eam hic. Quæ de anima rationali non poſſe intelligi luce clarius eſt, quia qui odit animam ſuam, non inuenit eam in vita ęterna, ſcilicet in fælicitate paradiſi, ſed in æternis inferni ſuppliciis: & qui animam ſuam diligit, non perdit eam, ſed potius lucrifacit. Quæ omnia verbis Chriſti repugnant, ſi de rationali anima intelligeretur: animam nãque noſtram poſt Deum ex charitate ſuper omnia diligere obligamur: neceſſarium ergo eſt hic animam pro vita poni. Et eſt ſenſus, quòd homo, qui oderit vitam ſuam ſecundùm hoc ſęculum. non multum de eius conſeruatione curando, aut delectationibus caducis frui in præſenti non curat, inueniet vitam in fœlicitate Paradiſi: quia iſte non curat de vita ſua, ſed potius pro Chriſto exponit: qui autem diligit animam ſuam, ideſt vitam ſuam, eam exactiſſima diligentia conſeruare deſiderans, atque inexcogitatis magniſque deliciis in præſenti frui cupit: odit eam atque perdit. ſ. quia nunquam lucrifaciet æternam Paradiſi fælicitatem. Huic autem expoſitionis modo conſonant verba ſalutoris per Matt. vbi ſupra, cùm ait: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: ideſt ſi quis me perfectè per viam cõtormentum ſuum, aut mortem in manu ſua ſe quotidianis propter Chriſtum accerbitatibus pœnalibus cruciando, nec carnalibus illecebris indulgendo, & tunc ſequetur me.

Declaratio auctoritatum Ioannis, & quòd Chriſtus vitam non autem animam pro nobis poſuit, & quędam de anima. Cap. XIII.

SICVT præcedentia beati Matthæi verba declarauimus: ita beati Ioannis præallegatæ auctoritates intelligendæ ſunt, ſcilicet ego ſum paſtor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis, ideſt vitam meam: ſic autem valde rationabile eſt, & quaſi neceſſarium debere intelligi. Nam accutius ſpeculantibus liquidè comprobatur Chriſtum pro nobis animam non poſuiſſe, ſed vitam: anima nanque Chriſti mortua pro nobis non fuit, cùm ipſa ſicut cęteræ immortalis eſſet. talis namque ante mortem Chriſti fuit qualis nunc eſt. Item anima Chriſti nullum pro nobis dolorem perpeſſa eſt, quia anima dum corpori vnita eſt nullum experitur dolorem, aut actum aliquem habet, ſed homo eſt, qui operatur: anima enim non intelligit, ſed intellectus eſt, qui intelligit: nam ſi anima in corpore exiſtens intelligeret, ſcilicet quòd ipſa eſſet id, quod eſt intelligens: nihil magis homo in vigilia quam in ſomno intelligeret: ſed in vigilia homo intelligit, in ſomno autem nequaquam. Item æque intelligeret anima cum homo ebrius eſt, & cũ ſobriꝰ: ſed falſum eſt, quia homo ebrius nihil, aut parum, aut diſtortè intelligit: ſicut in prælibatis declaratum eſt: ſobrius verò intelligit. Conſequentia autem patet, qa anima in ſeipſa omni tempore æque perfecta eſt, atq; temperata cum incorporea ſit nullam penitus corpoream ſuſcipiens paſſionem, aut diſturbationem. Item anima in ſe ipſa dum coniuncta eſt nullis gaudiis affici tur, & nullis amaritudinibus perturbatur: ſed homo eſt, qui affligitur, & turbatur. Sic ait Ariſt. in ſecundo de anima, qui dicit animam triſtari, dicit eam texere, & ædificare: ſed nullus dicit animam texere, nec ædificare: pariformiter ergo nec lætari, aut triſtari dicere compellemur. Anima ergo benedicti Ieſu, in eius morte nullam triſtitiam, aut amaritudinem tolerauit: ſed Chriſtus eſt, qui omnia tolerauit: nulla ergo ratio eſt, quę inducere poſſit, vt dicamus Chriſtus pro nobis animam poſuiſſe, ſed vitam. De vita ſua verum eſt, quòd ipſe eam pro nobis poſuerit: quia ante paſſionem Chriſtus viuebat, per paſſionem autẽ vita defunctus eſt, q uia viuere deſiit, & iterum vitam reſumpſit: corpus tñ & anima Ieſu tam ante paſſionẽ ꝙ in paſſione, ꝙ poſt paſſionem ſemper fuere: nec vllatenus vt vita eſſe deſierunt. Sic autem, & in alia auctoritate cùm dicitur: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum aſſumere eam: aſſumitur anima pro vita: nam in poteſtate Domini Ieſu erat pro nobis in paſſione vitam perdere, & eam in reſurrectione rehabere. Conuincitur ergo ex auctoritatibus quas iſti ineptè induxere Chriſtum animam habuiſſe non liquere. Ex prælibatis autem inducitur probationibus Chriſtum rationalẽ animam habuiſſe vegetantem artus, & eſſe formaliter corpori tribuentem.

De tribus ſubſtantiis in Chriſto exiſtentibus. Cap. XIIII.

RVRSVS autem ad ea, quæ reliquimus reddentes, dicendum eſt in Chriſto tres ſubſtantias eſſe, verbum ſiue ſecũdam perſonam diuinam, & animam incorporalem, atque corpus. Hæc autem tria

perſonam Chriſti, ſiue hypoſtaſim non cõponebãt; quia perſona ſua, ſiue ſuppoſitum erat perſona diuina, ſiue verbum, anima autem, & corpus humanum ad vnitatẽ ſuppoſiti à perſona diuina aſſumpta ſunt, nihil tamen in perſona illa de natura perſonalitatis integrabant. Circa prædicta diligentius attendendum eſt, quòd ad hoc, quòd aliquis proprie, aut quaſi ꝓprie Chriſtum videret, non erat neceſſarium iſtas tres ſubſtãtias videre, quæ erãt in ſuppoſito Chriſti. Nam ſic impoſſibile erat videri vnquam Chriſtũ, quia Deꝰ ſecundùm ſe inuiſibilis eſt: ſicut ſcribit beatus Ioan. cap. primo, Deum nemo vidit vnquam. Et Exodi cap. 33. dicitur: Nõ videbit me homo, & viuet: & hoc quia Deus ſecundũ ſe ſubſtantia ſolum intelligibilis, & non viſibilis eſt. Item anima Chriſti inuiſibilis erat, cùm ipſa ſpiritus ſit, & magnitudinẽ nullam habeat, nec colorem: trium ergo ſubſtãtiarum, quæ ſunt ſuppoſita Chriſti, aut proprius loqendo in Chriſto, dunta xat vna viſibilis eſt, ſcilicet corpus humanum, quod aſſumpſit, & hanc ſolam ſubſtantiam videntes Chriſtum videre profitemur. Sic enim de homine dicimus, quem ex duplici ſubſtantia, ſ. ſpirituali, atq; corporea ꝓſtitutum eſſe patet. Altera namq; eius pars, ſ. aĩa, quæ ſpiritꝰ eſt, viſibilis nõ eſt, ſed corpus ſolũ videmus: corpus tñ ſolũ vidẽtes hoĩem videre ꝓdicamur. Omnes igitur, qui Chriſtum in carne viderunt cùm prædicationi, aut exortationi inſiſteret, aut inter gentes iuxta traditionem prophetiæ Baruch conuerſaretur, propriè eum vidiſſe dicuntur. Poteſt autẽ Chriſtus interdum impropriè cerni, cùm eum non per aliquam harum trium ſubſtantiarum aſpicimus, ſed cũ per aliquid alterum valde extrinſecum videmꝰ: quod extrinſecum ſignum præſentiæ eius eſt. Sic. n. Chriſtum in hoſtia, aut calice videmus quia ſub ſacramentum talium ſpecierum, vel animæ occultatur: cùm tamen hoſtiam conſecratam ſacerdotum manibus in altum tolli videmus, ſcimus verè ibi corpus Chriſti latere: cùm autem calicem conſpicimus eleuatum ibi Chriſtũ eſſe manifeſte cognoſcimus, hæc tamen viſio propria non eſt, quia per id Chriſtus videtur, quod in eo nullo modo eſt.

Videtur Chriſtus ſacramẽto improprie.

Videtur aliquid tripliciter. Cap. XV.

IN quo vlterius ſpeculandum eſt, quòd aliquid videri tripliciter accidit. Primus modus eſt cùm aliqua res per ſe videtur, nec eſt aliquid alterum, quod faciat eam videri: ſic enim colorem, & lucem videre dicimur. Nam cum lucem cernimus, non eam per aliquid cernimus, quod nobis eã viſibilem reddat, ſine quo lux viſibilis non eſſet, ſed ex ſe viſibilitatem habet. Hic autem primus modus bipartitur, quia quędam ſunt, quę ſunt per ſe, & de ſe viſibilia, & primò viſibilia: quia non ſunt alia, quæ prius illis videantur, aut quibus primò viſibilitas correſpondeat. Hoc autem ſolũ eſt, quòd directè eſt obiectum viſiuæ potentiæ, quod duas partitiones habet, ſcilicet lucem, & colorem: licèt iſta non æqualiter primæ potentiæ viſiuæ obiecta videantur. cùm lux tam intriſecè, quàm extrinſecè colori viſibilitatem largitur: intrinſecè quidem, quia lux intrat compoſitionem cuiuſcunque coloris. Extrinſecè verò, quia viſio nullius coloris fieri poteſt niſi medio per lucem diſpoſito: lux ergo quia obiectum eſt primo, & per ſe viſibilis eſt: & ideo viſibilis eſt, quia lux eſt: & non eſt lux, quæ viſibilis non ſit. Color etiam, quia obiectum eſt, viſibilis eſt: & iõ videtur, quia eſt color: nec eſt aliquis color, qui viſibilis non ſit. Vocãtur ãt hæc per ſe viſibilia, quia cauſant viſionem, & nihil videri poteſt, niſi hic duo aut alterum eorum, aut id, in quo iſta duo, aut alterũ eorũ eſt.

Item vocantur hic primò visibilia, quia licèt alia sint, F quæ actualiter videantur, aut visibilia sint: non tamē ſm se videntur, sed quia colorata, aut lucida sunt. Sunt ergo color, & lux id, quo cætera visibilia faciunt. Lux ergo & color sunt, quæ primo visibilia sunt, cū talem causalitatē visibilitatis super cętera habent: sic ergo duæ proprietates his conueniunt, scilicet, quòd sint per se visibilia, & quòd sint primò visibilia. Alia sunt, quæ sunt per se visibilia, tamen non primò visibilia: & hęc sunt omnia sensibilia cōia, quæ ab oībus sensitiuis potentiis percipiuntē: videntur quippe, gustantur, & tanguntur: audiuntur, & odorantur. Hęc autem iuxta communem supputationē quinq; sunt, scilicet motus, figura, numerus, magnitudo, quies. Visu nanque motum percipimus, moueri quoque res audimus, atque gustu saporosas, aut insipidas res moueri iudicamus. Tactu etiam res in motu esse coniicimus, & identidem odoratu sentimus. Figura autem est de sensibilibus communibus est: visu.n. figuras rerum comprehendimus, auditu figuram rei sonoram iudicamus: gustu quoq; gustabile cuius sit figuræ conspicimus: tactu verò hoc optime diiudicamus, in odoratu verò identidem fit. Numerus quoque tertium in cōmunibus sensibilibus est, visu enim an vna plureſue, & quot sunt res ipſę cernimus, auditu verò an vna, vel quot voces sint liquidè comproba mus, odoratu etiam odorum numerum iudicamus: gustu quoque quot sapida, aut insipida sint sentiūtur: tactus autem numeros quoque depræhendit. Magni tudo autem quartum in communib⁹ sensibilibus est, visu enim quanta res sit liquidissime cernitur, auditu autem quanta sit, & an sonatiuum paruum magnūue sit, iudicamus: odoratu magnitudinem breuitatēque odoris percipimus: gustu autem extēsiuam sentimus magnitudinem: tactus autē post visum de magnitudine lucidissimam sententiam profert. In sensibilibus cōmunibus quintum, atq; vltimū quies est, de quo identidem omnes sensus iudicant, vt de motu declarauimus, oppositorum nempe eadem est disciplina: cuius ergo possibile de motu iudicare est, eiusdem de quiete necessariò sententia erit. Hæc autem sunt sensibilia communia per communiter loquentes enumerata, q̄ vt enarrata sunt Arist. describit in ij. de anima in cap. de potentia visiua. Aliacen. autem in sua perspectiua ponit. 19. communia sensibilia, his q̄dam alia adiiciens. s. differentiam, conuenientiam, ꝓpinquitatem, distantiam locorum, positionem, & similia. Ponit eadem Pisanus in sua perspectiua, quæ vocatur Perspectiua communis lib. 1. hæc tamen omnia ad quinque supradicta communia sensibilia reducuntur. Hæc omnia sensibilia sunt visibilia per se: quia visus super ea fertur, & visio ista non secundū accidens fit: non tamen primò sunt visibilia, quia tūc cùm aliqua res cerneretur videretur, quia magna, aut figurata, quiescens, aut mota, vna plureſue erant: hoc tamen falsum est, quia nulla res, quia magna est, aut figurata videtur: sed quia lucida, vel colorata: huius autem signum est, quia aliquam magnitudinem figuram, motum, quietem, aut numerum oculis contemplamur, non videremus ea nisi lucida, aut colorata forent. Quod si fortassis aliqua magnitudo motus, aut figura, nec lucida, nec colorata fuerit, eam videri impossibile erit: sed audiri, aut tangi, aut odoratu gustuue sentiri. Hæc ergo non sunt primò visibilia, sed proprium obiectum potentiæ visiuæ, scilicet color, & lux est primò visibile: obiecta autem communia visibilia sunt per se sed non primò. De his tractat Aristo. secundo de Anima in cap. de potentia visiua.

Visibilia cōmunia, quæ sint, & quot.

Quomodo Christus videri possit. Cap. XVI.

HOC primò modo Christus propriè videri non poterat: quia non est Christus aliquid, quod sit per se primò visibile, aut aliquid visibile per se non primò: quia Christus non est color, aut lux, nec est aliquod de communibus, scilicet motus, magnitudo, figura, numerus, & quies. Hoc identidem modo nulla substantia corporea, aut incorporea visibilis est, quia nulla talis est obiectum proprium visus, sicut color, & lux, aut aliquod de communibus sensibilibus supra tactis. Secundò modo res visibilis est, cùm in ea aliqđ sensibile proprium est. s. color, aut lux, & cùm aliquod G de cōmunibus sensibilibus. s. motus, figura, numerus, magnitudo, quies. Hoc quippe modo omnis corporea substantia visibilis aliquo modo est, quia nulla est substātia corporea, in qua non sit color, vel lux: color autem est in omnibus elementis: quoniā omne elementatum corpus est necessariò coloratum. Quod ad elementa transduci non debet, quia in his licèt ex parte generaliter, tamen regula non tenet, sed de corporibus formatis ex elementis intelligendum est. corpora autem non elementaria lucem habent, sicut corpora cęlestia, & omnia astra, & quędam de corporib⁹ elementaribus. Item in omnibus substantiis corporeis reperiuntur cōia sensibilia, quia omnia talia corpora habent magnitudinē, figuram, numerum, mo- H tum, aut quietem. Hoc modo Christus visibilis erat, & visus est, cùm conuersatus est inter homines vsq; quo ad cęlos ascendit: quia in ipso erant omnes conditiones p̄dictæ, quæ in omnibus corporibus elementatis sunt. Tertius modus videndi est, cùm aliquid videtur, quod per se primò visibile non est: aut quod per se visibile non est, nec est in ipsa re visa, aut denominata visa aliqđ ſm ꝙ visibilis est, & ſm illud actualiter videatur, & tamen aliquod signum, ꝙ rem illam præsentem esse demonstrat: sicut si quempiam hominum armis adopertum videamus, nulla eius parte apparente, dicimur Petrum, aut Paulum videre: quia eū sub armis moueri conspicimus, aut cognoscimus: aut quia arma illa videmus, sub quibus eum cognosci I mus latitare. Hoc modo Christum in hostia, & calice oculis contemplamur. Primo namque modo videri non potest, cùm nec color, aut lux, nec figura, motus, quies, numerus, aut magnitudo sit. Itidem secundo modo prædicto non videtur, quia non videmus eum per magnitudinem, figuram, colorem, aut lucē, quæ in ipso sit: videmus tamen aliqua signa, quę necessariò nobis Christum præsentem esse demonstrāt, & sub quibus Christus tegitur. s. ꝙ cū eleuatam hostiam sacerdotis manibus cernimus, scimus Christum necessariò in hostia illa esse. Cùm verò calicē identidem tolli in altum conspicimus, interius eum sub vi- K ni specie cognoscimus occultari. Ex prælibatis necessariò inducitur, quis erat modus, quo Christus visus est, & videtur, & quis sit modus proprius videndi, & quis non.

Qualiter Christus in hostia sit, & quid de Christo sit in hostia. Cap. XVII.

IVXTA prælibatorum materiā adhuc vlterius speculandum est, scilicet qualiter Christus in hostia sit, & qualiter ibidem videatur. In quo primò inquirēdum est, quid de Christo in hostia est, & quid de eodem in calice lateat: nam sacerdotes super hostiā cōfectionis verba proferunt, super calicem ātidem faciunt. Circa hoc autem aliqui attendentes arbitrati sunt in hostia sub sacramentalibus speciebus solum Chri-

Christi corpus latere, qđ ex substantialibus verbis con A secrationis coniiciunt, in quibus de solo dñico corpore sermo agitur, nihil aliud exprimendo: in calice aūt sub vini specie solùm Dominicū sanguinem occultari dicebāt, ꝙ ex verbis consecrationis identidē arguūt. Ex quo inferebāt, ꝙ cū quispiam hostiam ꝓsecratam assumeret, solū Dñicum corpus assumebat: & cū in calice cōicaret, dumtaxat Christi sanguinem delibabat. Respondendum ātem huic inquisitioni est, in hostia cōsecrata Christum integre esse, & in sanguine cōsecrato itidē totum Christum integraliter occultari. s. ꝙ in hostia consecrata sit corpus Dominicum, & sanguis ei⁹, & anima rōnalis, aut deitas. s. verbum patris: aut secunda persona diuina: hęc autem sola in Christo sunt: in calice autem eodem modo sanguis Christi est, & cor B pus eius, & aīa cum verbo diuino. Hęc.n. sic apparent, quia Christus viuens est iuxta Apostoli traditionem, Christus resurgens à mortuis, iam non moriē, & mors illi vltra nō dominabitur. Nunc ergo nunq̄ moritur, & sic corpus Christi semper viuens est: & quia corpus nullum humanum viuēs sine sanguine est, necessariò inducetur in corpore Christi semper sanguinē esse, & cùm in hostia est sanguinem habebit. Itē corpus nullum humanū semota aīa rōnali viuens esse potest, cùm aīa rōnalis corpori humano esse tribuat, & moueri, atq; oēm vegetationem: necessariū est ergo eam in corpore esse qñ viuens est, & sic in corpore Christi in hostia aīa rōnalis erit. Item necessarium est in hostia deitatem esse. s. verbum patris, quia vt Ioannes Damascenus testatur, qđ verbum incarnatum semel assumpsit nunq̄ dimisit: sed in vtero virginali p̄cipuē duas illas partes naturæ. s. corpus, & aīam assumpsit: nunq̄ ergo ab his discessit. vbi igitur corpus, aut aīa Christi fuerit, necessarium erit verbum. s. secūdam in trinitate personam existere. Negantes aūt prędicta duas positiones hæreticas fateri compellentur. Prima est, ꝙ quotiescunq; consecratio hostię fiat, necessariū est Christum mori, cùm aīa à corpore, & sanguine separata esse nunquam possit, nisi corpus pręmortuum fuerit: Christum aūt in consecratione mori, aut mortuum esse omni positioni catholicę, & auctoritati Apostli repugnat. Inquit.n. Apostolus: Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, & mors illi vltra D non dominabitur. Secunda hęretica positio, quā conferi coguntur est, ꝙ iam Christus non sit Deus, & homo: quia verbum diuinum assumpsit, & vniuit sibi ad hypostaticam, siue suppositalem vnitatem corpus humanum formatum in vtero virginis, & animā rationalem nouiter creatam, & illi corpori infusam, vt ex illis duabus homo perfectus constitueretur, & huiusmodi ista assumptio, vel vnio, vt hęc duę substantiæ alterius personam, suppositū, aut hypostasim non consumerent: sed essent idem cum persona verbi, aut essent eadē persona, qui est persona verbi, propter hanc vnitatem causatam ex assumptione naturæ humanæ ad personam verbi diuini erat Christus vna persona, vel hypostasis, quia erat Deus, & homo, quòd si forE tassis persona verbi ab his duabus substantiis, aut ab altera earum seiungeretur persona verbi, licèt Deus esset, non esset homo: quia non erant ibi essentialia hominis: tota tamen orthodoxorum assertio solidissimè pronunciat Christum Deum verum, & hominem esse: sequeretur tamen eum Deum, & non hominē esse verbo recedente ab vnitate, q̄ hēbat ad corpus Christi, aut ad animam. Infertur ergo notissimā illatione, in hostia consecrata non solùm Dominicum corpus, sed etiam sanguinem, & animam, & personam verbi latere.

Falsa responsio quorundam ponens corpus Christi in anima sine sanguine. Cap. XVIII.

CONABITVR forsitan quispiam hanc infringere consequentiam dicens, satis veritate constare Christum esse Deum & hominem: in hostia tñ consecrata duntaxat corpus eius latere sine sanguine aīa atq; persona verbi: facta tamen cōsecratione, & sumpta hostia, & sanguine per sacerdotem, aut quemlibet alium, rursus in pristinam vnitatem corpus, & anima, & sanguis cum verbi persona reuertantur, & tunc erit Deus, & homo Christus. Huic autem ineptissimę positioni respondendum est, magnam hęc esse absurditatem, & multiplicia inde sequi deliramenta. Primum deliramentum est, ꝙ Christus non solū se mel carnem assumpsit, sed pluries, quā ducenties millies, & ꝙ incarnatio quasi infinities facta est: sicut hostię consecratio penè infinities celebrata est: & post infinities à sacerdotibus, alijsue personis consecrata communicanda sacramentaliter assumpta sunt qualibet harum consecrationum, & sumptionuu noua fieret incarnatio, sicut semel in vtero virginis harum duarum partium humanæ naturę ad personam verbi vnio facta est. Non enim minor vnio istarum partiū ad verbum in qualibet consecratione, & consecratorum sumptione causaretur, quàm in vtero virginis semel causata est: hoc tamen manifestè falsum est, qa fides catholica solam vnicam incarnationē affirmat: C plures autem pertinaciter affirmare hæreticum est. Item peccatū, & error magnus est plures incarnationes assumptiones vniones humanę naturę ad personam verbi asserere, si vnica sufficiēs erat. sed vnica sufficiebat ſm modū catholicę positionis ad hoc, quòd Christus in æternum Deus & homo esset: sequitur ergo errorē esse grauissimum plures asserere assumptiones. Maior vulgatissima per illam regulam Arist. in 8. Topico. s. Peccatum est per plura facere, ꝙ fieri potest per pautiora. Minor aūt sic liquidatur: nam cū persona verbi ad se humanam naturā assumeret, erat eadem persona, aut suppositum Deus & homo. Si autē ista vnio maneret in æternum, necessarium erat eandem personam per hanc solam vnionem esse verum Deum & hoīem. Non igitur oportebat alias incarnationes, aut assumptiones humanę naturæ ad suppositum verbi fieri. Huic fortassis aliquis poterit respondere, minorem esse falsam. s. vnicā dūtaxat incarnationem, aut assumptionē suffeciſſe, vt eadē esset in æternum persona Dei & hoīs, nam multas vniones incarnationesq; fieri necesse est. Nam si Christus in hostia non existeret, sicut existit, post quā consecrata est, sufficisset verbum semel fuisse incarnatū, aut partes humanę naturę sibi vniuisse, quia tamen consecratio fit, dicunt necessarias esse plures incarnationes, & assumptiones, quot sunt consecrationes, quia in consecratione partes humanę naturę disiunctę sunt. s. in hostia solū corpus: in calice autem sanguinem duntaxat existere. Huic rñdetur, horum responsionē non ꝓcedere, qa falso innitit̄ fundamēto. s. ꝙ in ꝓsecratione separatio corporis & aīę abinuicem fiat, & deitatis ab eisdem, cū in diuersis sacramentalibus vasis, & speciebus hęc sint. Hoc āt falsum est, quia nulla est necessaria rō, ꝙ corpus, & aīa Christi in consecratione abinuicē seiuncta sint, sed sola voluntas eorū est: pro ꝓtraria āt positione rōnes multę, atq; solidę sunt: sicut superius prælibauimus, & inferius adhuc exponendū est. s. in consecrata hostia non solū Dñicum corpus, sed sanguinem, & aīam atq; personam verbi existere: sicut rationale, atq; necessarium est poni: quo dato non sequent̄ plures incarnationes, aut humanę naturę vniones esse ad suppositum verbi, sed vnam duntaxat.

Deliramenta ponentium in hostia Christi corpus exangue. Cap. XIX.

DELIRAMENTVM autem aliud est, quia ponentes in hostia consecrata solum Dominicum corpus exangue, & exanimatum, atque sine diuini verbi contortio existere, necessariò fatebuntur Christum aliquando Deum & hominem esse, interdum verò solum Deum: nam cū consecratio fieret solo Dominico corpore in hostia manente, & sanguine duntaxat in calice: non erat aliqua vnio partium, fm quā Christus homo esset, sed erat solū Deus: sumpta autem à cōicantibus hostia consecrata, & sanguine, q̄ est in calice sacramentaliter partes humanæ naturæ rursus sibi inuicem, & diuino verbo vniuntur: & sic fit Christus Deus & homo: q̄ si rursus cōsecratio fieret, esset iterum Christus non hō, sumptis autem sacramentaliter his, q̄ consecrata sunt, reddit Christus ad pristinam humanitatem: fierent autem hoc modo cōtinuæ in Christo mutationes, q̄d fides catholica valde abhorret indifferenter sine aliqua temporis vicissitudinaria discretione: sequitur ergo hanc positionem valde erroneā esse. Item si lucidius speculemur, concludemus ex hac inferi positione, Christum numquā esse hominem, sed solū Deum: quia cū partes humanæ naturæ personæ verbi vnitæ non fuerint, nunquā erit Christus Deus, & homo, sed semper homo solum. Concessa tamen horum positione semper partes humanæ naturæ abinuicem, & à persona verbi sejunctę forent: ergo Christus nunquam esset Deus & homo: sed semper solū Deus. Quod ad hanc positionem sequantur humanę naturę partes semper à se inuicem, & à verbo seiunctas fore apparet, quia isti asserunt in hostia solum Dominicum corpus exanimatum, & exangue, atque à verbi persona seiunctū fore: in Calice autem Dominicum sanguinem duntaxat: Et cùm semper Hostię consecratę sint, quia in qualibet Ecclesia corpus Christi semper pro infirmis reseruatur iuxta canonicas sanctiones, sequitur ex eo tempore, quo mandatum executioni mādari inchoatum est, nunquam fuisse Christum Deum & hominem: sed semper fuisse solum Deum: q̄d in fidē catolicam notcitur militare.

Nepharia, quæ sequuntur ex superiori positione.
Cap. XX.

AMPLIVS aūt si in Hostia cōsecrata corpus Dñicum præcise existere, in Calice autem solū sanguinem esse diceremus, cùm seiūctio corporis ab anima mortem inferat necessariò, sequeretur in qualibet consecratione Christum mori: quia tunc seiungūtur partes naturæ humanæ Christi. & quotiescunq; cessaret esse corpus Christi, & sanguis sub sacramētalibus speciebus, reunirentur partes naturę humanę Christi, & rursus esset Deus & homo, quo concesso, quotidie Christus moreretur atque resurgeret, quod catholicę positioni repugnat, quę solidè astruit vnicam duntaxat Christi mortem, & vnicam resurrectionem extitisse. Item sequeretur Christum quotidianas subire accerbitates penales, nam cùm Christus pro nobis semel moreretur, magna, & vera accerbitatum genera tolerauit: sicut ipse confessus est, & rogauit à se tolli, vt patet Matt. 26. cap. pater si fieri potest transeat a me calix iste. Sustinebat itidem in hoc veras cordis amaritudines, atque intolerandas angustias, expectans dolores veristimos sibi affuturos, sicut ipse confessus est, & scribit Matth. cap. 26. Cepit tędere, & męstus esse, & dixit, tristis est anima mea vsque ad mortem. Itē acerbos in passione sustinuit cruciatus, cuius signum est, quia sola eorum meditatione contorsus sanguinis sudauit humorem: sicut scribit beatus Matthęus cap. 26. factus est sudor eius, tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram. Item in sola passionis expectatione tantū afflictus est, vt homo ille verus Iesus Angelo suo consolatore eguisset, vt scribitur Matth. 26. capit. Et venit angelus confortans eum. Cùm ergo nunc Christus verus homo sit post resurrectionem suam, sicut fuit ante passionē, si in sua primaria morte acerbos sustinuit cruciatus, necessarium est, vt in cętteris sequentibus mortibus, si quę fuere, veros sustinuerit dolores. Ex quo inferebatur Christum perfectè beatum non esse, quia felicitas omnem bonorum plenitudinem dicit, cùm priuatione omni afflictionum. Si ergo Christus aliquod cruciatus genus quotidie sustineret, eum aliqualiter esse felicem impossibile erat. Item hoc impossibile erat, quia Christus habet corpus gloriosum: sunt autem gloriosa corpora impassibilia: cùm vna de dotibus corporum beatorum post resurrectionem sit impassibilitas: sequitur ergo Christum nullos nunc cruciatus sustinere: & cōsequenter non posset Christus in consecratione mori aut vllam perpeti afflictionem. Non igitur aliqua veritate fulcitur positio illa, quę facit Christum in cōsecratione esse diuisum, s. quòd in Hostia solùm corpus Dominicum sit: in calice autē sanguis duntaxat. Dicendum igitur patet ex prelibatis, in Hostia consecrata corpus Dominicum, & animam, & sanguinem, & personam verbi existere.

De sanguinis Christi in Calice existentia.
Cap. XXI.

IN Calice autem itidem dicendum est, non solùm sanguinem existere sicut aliqui putauerunt, sed sanguinem cum corpore, anima, atque verbo diuino: solum namque in Calice sanguinem ponentes, supra dicta inconuenientia fateri compellentur. Ideo cùm sęculares communicant, non est necessarium sanguinem in calice consecrari ad eis tribuendum, quia in Hostia, quæ eis tribuitur, totus Christus est. s. corpus, anima, sanguis, & verbum, quoniam si in Hostia Dominicum corpus solū existeret, necessarium erat sanguinem sub vini specie consecrari, vt eis traderetur. Iuxta prædicta aliquis vlterius inquiret, q̄ cū in hostia consecrata sit totus Christus. s. corpus, sanguis, anima, & verbum, quare consecratur sanguis sub specie vini, sufficeret quippe sanguinem in Christi corpore esse, sub specie panis. Vt autem huic conueniente respōdere possimus, quoddam præmittendum censui fundamentum, scilicet quòd cùm aliquis sacerdos secundùm morem Ecclesię consecrat, necessarium est, cū bis totum Christum consecrare, quòd apparet, quia cùm Hostia consecrat, totum Christum consecrat, ga facit totum Christum in Hostia esse corpus, sanguinē, & animam, & verbum sicut prelibatum est. Item cùm calicem consecrat, facit totum Christum esse, scilicet sanguinem, corpus, animam, & verbum. Ita ergo necessariū est in qualibet consecratione Eucharistię totum Christum bis esse, scilicet sub duabus speciebus, & sub qualibet totus semel.

Plena solutio superioris quæsiti.
Cap. XXII.

NVNC autem quęstioni respondendum est. s. q̄ sacerdotes totum Christum bis cōsecrent. s. sub duabus speciebus duplici aut terna rōne. Quarum prima est, quia vniuersalis Ecclesia, quę oī bonorū plenitudinē in Christo suscipit passione quotidianā illius memoriam colere censuit, & quia sub his duabus speciebus Eucharistiam conficientes perfectè Dominicam recolimus passionem, voluit Ecclesia sic consecrare. Quod autem per hanc consecrationem Ecclesia Dominicæ passionis memoriam frequentare decreuerit, liquide dignoscitur, quia nullum est aliorum Sacramētorum, aut Ecclesiasticorū mysteriorum, q̄d sic liquide Dominicam indicet passionem, sicut Sacramentum Eucharistiæ. Quod autem sub duabus speciebus cōsecrantes plenè Dominicæ passionis memoriam celebremus, manifestat Apost. 1. ad Corinth. 11. cap. vbi innuit formam, qua sub his duabus speciebus consecrandum erat dicens, quotiescunque feceritis, mortem Dñi annunciabitis donec veniat, ideſt vsque ad diem iudicij. Secunda autem ratio, quare sub his duabus speciebus Ecclesia consecrat est, vt Christum in ipis actionibus pro modulo suo imitemur. Cū Gregorius dicat, oīs Christi actio nostra est instructio, scilicet per omnia, vt ipse fecit, vt possumus faciēdo, sed ipse sub duabus speciebus consecrauit. s. consecrando panem, & conuertendo ipsum in substantiam sui corporis benedicti, deinde sumpto calice, in quo vinum erat, benedixit proferens consecrationis verba: sicut scribit beatus Io. 13. c. & Paulus Apost. prima ad Corinthios 11. capit. Cùm ergo Christus hoc modo consecrasset, Ecclesia hoc cognoscens, si sic non consecrasset, arbitraretur se peccare: & sic erat, quia non debebat à Christi actibus quantum erat possibile declinare. Tertia autem, & harum potissima est Christi sup hoc speciale decretum: Christus enim decreuit sub panis, & vini speciebus Eucharistiam consecrandam: sicut ipse cōfecerat: obligantur ergo sic consecrare. Quod autem Christus sic confici pręcepisset, apparet per id, q̄d scribit bea. Io. 13. nam post quàm Saluator corpus suum, atque sanguinem sub panis, & vini specie confecisset, ait: sic facite in meam commemorationem, ideſt in commemorationem, quòd ego sic confecerim, aut in meam commemorationem, ideſt in commemorationem meę passionis, quæ in hoc Sacramēto figuratur. Hanc autem expositionem sequitur Apostolus in Epistola prima ad Corinthios 11. capitu. Quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat,

Vnde sit quod secularibus communicantibus Christi corpus, sub specie tantum panis tribuitur.
Cap. XXIII.

SVBORITVR ex superioribus ratio inquirendi, cùm prædictum sit Ecclesiam conficere Eucharistiam sub duabus, scilicet vini, & panis speciebus ex prædictis rationibus, & quotiescunque conficiunt sacerdotes conficientes sub vtraque Christum sumūt specie: cur secularibus communicantibus, sub altera duntaxat specie tribuitur, scilicet sub specie panis non tradita specie vini. Huic respondendum est, Ecclesiam hoc decreuisse sano ductam consilio, vt magna periculą, & inconuenientia euitaret. Nam cùm sacerdos conficit, & sumit, pedibus sistit, & calicem epotādum manu sua accipit: ideo non est vllum periculum effusionis in sanguine consecrato. Si autem secularibus sub vini specie Eucharistia traderetur, cùm genibus flexi sint, & calicem manu sua non capiant, posset facilime sanguis effundi, quod graue dispendium esset: vt ergo hęc tollerētur, decreuit Ecclesia, vt sęcularib⁹ sub soli panis specie Eucharistia traderetur: tamen datur eis aqua vino mixta sumpta Eucharistia, q̄ duplicatione fit. Prima est, quia ad imitationem perfectæ communicationis, quā faciunt sacerdotes conficientes, atque sumentes, quia sicut in duabus speciebus

A consecrant, ita sub duplici sumunt specie: vt ergo sęculariūm communicatio in Eucharistia similitudinē cōicationis sacerdotalis gerat, vinum aquæ permixtū eis traditur: in his autem licèt sequatur effusio, periculum nullum est, quia consecrata non sunt, sicut si sanguis effunderetur Dominicus. Secunda autem, & potior huius causa est, vt non maneat sumentibus Eucharistiam aliqua particula in dentibus, aut palato. Fundamentum autem huius est, quia quandiu fuerit in aliquo loco hostia, aut vinum consecratum: tandiu ibidem existet corpus, & sanguis Christi, licèt mille annis hæc maneant: dum ibidem panis, aut vini species manserit. Cùm autem hostia dura sit, & sicca, q̄n dentibus territ, poterat aliqua eius particula dentibus, B aut palato in cōcauitatibus adhærere, & post in sputo foras emitti. & post vbicunq; caderet, existeretque illa particula, & quantumcunque locus immundus esset, aut prophanus, semper ibi corpus, & sanguis Christi essent, donec species panis, & vini esse desinerēt, in quo aliquæ inhonestates sequerentur. Vt ergo prædicta tollerentur decreuit Ecclesia, post Eucharistiæ sumptionem semper os sumentis ablui, & illam ablutionem deglutiri, vt omnes hostiæ particulæ in guttur descendant, & nulla in palato, aut dentibus maneat, quæ spuendo emittatur. Hoc autem adhuc euidētius manifestatur, quia omnes sacerdotes, q̄n facta cōsecratione in fine Missæ Eucharistiam sumūt, abluūt os aqua vino permixta, quòd generaliter obseruatur C nisi cùm aliquis sacerdos ex aliqua causa duas Missas celebraturus est: in prima non abluit os post communionem, vt non frangat ieiunium degustādo aquam, & vinum, vt secundam possit Missam celebrare: in secunda tamen missa os abluit. Ex prelibatis causa manifestatur ex qua sęculares non communicant sumentes Eucharistiam sub vtraque specie, sicut faciūt sacerdotes.

Quæstio cur Christus sub duplici specie consecretur.
Cap. XXIIII.

EX præpositis dubium suboritur, in superioribus enim dictum est, quòd Sacerdotes Eucharistiam D sub duplici specie conficiunt, licèt sub vtraque ita perfectè Deus, siue totus Christus sit, sicut in ambabus simul. Et quòd istum modum sub speciebus duabus consecrandi Ecclesia obseruauit, quia Christus sic à principio confeciſſe monstratur. Quæret ergo tunc aliquis, quare Christus sub duplici specie consecrauit, cùm sub qualibet earum totus Christus sit, & cū vtraque earum ita perfectè totius virtutis, aut vtilitatis huius Sacramenti efficax sit, sicut ambæ simul species consecratę, alioqui perfectior esset communio, quam sacerdotes faciunt, quàm ea, quā sęculares. Huic autē respōdetur, quàm licèt tanta sit efficacia, & virtus Eucharistiæ quando sub vna specie est, sicut cū sub duabus, voluit tñ Christus sub duabus speciebus confice- E re: sic. n. decuit duplici ratione. Prima enim est, quia Eucharistia est sacrum, & est principalissimum oīum sacramentorū: sacramentum autem fm significationem suam est sacræ rei signum: necessariū igitur est Eucharistiam alicuius rei sanctę signum esse. Est aūt signum mortis, & passionis Christi, sicut scribit beat⁹ Io. 13. cap. sic facite in meam commemorationem, ideſt facite hoc ad memoriam meæ passionis. Paulus quoque in Epistola prima ad Corinth. cap. 11. ait: quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat: & quia in Dominica passione duo prępcipua fuerunt, necessarium aut valde conueniens est, duo in hoc Sacramento prępcipua esse, siue hoc Sacramentum sub duabus confici speciebus.

Fuerunt autem hęc duo in passione, ſ. ꝙ Dominicum corpus manibus perſequentium traditum eſt, & fuit mirabiliter cruciatum. Secundus eſt, ꝙ ſanguis noſtri redemptoris fuit pro peccatorib⁹ effuſus. Ad perfectam iſtorum duorum, quæ in paſſione fuerunt, expreſſionem, neceſſarium erat, vt Sacramentum paſſionis ſignificatiuum, quod erat Sacramentū Euchariſtiæ, in duabus ſpeciebus conficeretur, quæ prædicta duo deſignarent. ſ. vt in pane conficeretur, qui multū corpori conuenit in ſoliditate ſubſtantiæ, & cōcordia alimenti: & quod in vino cōficeretur, quòd ſanguinis repreſentatiuum erat, quia ambo fluida ſunt, & vnū alteri conformāt quantum ad naturam alimenti: decuit ergo Euchariſtiam in his duabus confici ſpecieb⁹ ad perfectè ſignificandum ea, quę in paſſione erant, alioquin ſacramentum hoc non fuiſſet perfectum repreſentatiuum Dominicæ paſſionis. Hāc autem fuiſſe intentionem Chriſti huius Sacramenti inſtitutoris ſub duabus ſpeciebus ex verbis formalibus conſecrationis coniicitur. Nam cùm corpus ſub panis ſpecie conſecraret, dixit: Hoc eſt enim corpus meum, quod pro vobis tradetur. ſ. in manus hoſtiles perſequētium. Cùm verò ſanguinem ſub vini ſpeciei confeciſſet ait: Hic eſt calix ſanguinis mei noui teſtamenti, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hoc ponit beatus Io. cap. 13. & Apoſtolus in Epiſtola prima ad Corinth. c. 11. Secunda ratio eſt, quia Chriſtus auctor teſtamenti noui, & noſtrarum animarum ſaluator voluit nobis aliquod inſtituere ſacramentum, ꝑ quod anima noſtra confortaretur, & confortata conſeruaretur, & quia nihil ſanctius, atque melius pleniuſq; gratiarū ipſo Chriſto benedicto, qui verus Deus eſt & homo in infinita, excogitabiliq; vnitate dignat⁹ eſt, ſe ipſum nobis tribuere: & quia communicatio nulla maior eſſe poterat, quā ipſe Chriſtus nobis ſe ipſum tribueret incorporando nos ipſi, & ipſum nobis: fecit ergo hoc, vt nos eum deguſtaremus intra noſtra guttura glutientes, vt ſic perfectè eum tam ſecundū animam quàm ſm corpus haberemus. Et quia intellectus noſtri, qui infirmi ſunt per ſolas res corporeas cognoſcentes, per materialia informari debebant, & quia de rebus ſpiritualibus hic cognitionem habere debebant, neceſſarium erat, vt ſacramentum iſtud in rebus corporalibus conſtitueretur ad ſimilitudinem rerum corporalium, quas nos ſenſibus experimur. In corporalibus autem ſic eſt, ꝙ corpus noſtrum alimēto corroboratur, & conſeruatur: alimentum aūt in rebus duabus conſiſtit. ſ. cibo, & potu. Decuit ergo vt ſacramentum hoc in pane conficeretur, qui cibus erat, & in re potabili qualis erat vinum: ſic ergo in duabus ſpeciebus ſacramentū iſtud eſſe decebat. Quod autem iſta eſſet intentio Chriſti huius ſacramenti inſtitutoris euidenter apparet ex his, quę ſcribit B. Ioan. 6. cap. ſ. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, viuet in æternum. Ex prædictis ergo manifeſtè concluditur quare Chriſtus Sacramentum iſtud benedictæ Euchariſtiæ ſub duplici ſpecie conſtituerit, ſcilicet ſub ſpecie panis, & vini.

Intentio Chriſti de Sacramento Euchariſtiæ.

Cur Chriſtus ſub duplici ſpecie Eucariſtiæ Sacramentum inſtituerit. Cap. XXV.

IVXTA tactam in ſuperioribus materiā acutius ſpeculantes aliam rationem poterimus inuenire, quare Chriſtus ſub duplici ſpecie, hoc ſacrm inſtituerit. In quo aduertendum eſt, ꝙ Chriſtus ſpecialius iſtud ſacramentum ad memoriā ſuam inſtituit, q̄ cętera ſacramenta, quod ex verbis inſtitutionis apparet. Cùm Chriſtus matrimonium aliquo modo, aut inſtituit, aut approbauit: cùm illud ratum fecit, ꝙ ante per libellum repudij ſoluebatur, vt amplius nullū diuortium pateretur, ſicut ſcribit B. Matt. 5. cap. & 19. nunq̄ tñ expreſſit, ꝙ ipſe per hoc ſacramentum aliquo modo memoriæ traderetur. Item cū Chriſtus baptiſmū B. Io. approbauit illud corporaliter aſſumendo, vt apparet Luc. 3. c. & cū ipſe nouiter baptiſmum inſtituit, ſicut ſcribit B. Matt. 28. cap. non expreſſit vllatenus ꝑ hoc Sacramentum eius memoriam frequentandam. Cùm tñ hoc Euchariſtiæ inſtituit ſacramentum, expreſſit per hoc apud fideles eius memoriam recolendam: ſicut ſcribit B. Io. 13. ca. hoc facite in meā commemorationem: Apoſtolus quoq; Paulus idem expreſſit in prima ad Corint. 11. cap. inquiens: Quotieſcunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Eſt autem in hoc ſciendum, ꝙ in Chriſto multa erant. ſ. verbum, ſiue ſecunda Trinitatis perſona, quæ vnica, atque ſimplex, & indiuidualis eſt: erat quoq; rationalis anima, quæ identidem ſimplex erat, præter hoc & corpus verum humanum erat in partibus multiplicitatem habens, & in humoribus varietatem aliarumq; rerum ſimilium atque diſſimiliū abūdantiam. Vt autem iſtud Sacramentum repreſentatiuum noſtri Redemptoris, perfectè expreſſiuum eſſet illius, neceſſarium fuerat, vt tot res ſint in illo, ꝑ quot perfectè repræſentari poſſent omnia, quæ in Chriſto erant, quæ ſignificari poterant: ſed tale perfectè repreſentatiuum Sacramentum ſtabiliri non potuit, qa id quod præcipuum in Chriſto exiſtebat erat verbum, ſiue ſecunda in deitate perſona. Sed ad hanc deitatem repræſentandam in hoc ſacramento nihil eſſe potuit, quia cū ſacramenta ſigna ſint, oportet vt his, quæ ſignata ſunt proportionētur, & quia verbum diuinum ſpirituale, atque inuiſibile erat, neceſſarium erat, vt id per quod ſignificari deberet, inuiſibile, atque ſpirituale eſſet. Sed hoc ſubſiſtere non potuit, quia ſigna ꝙuenire debent his, quibus aliquid ſignificare debent, ſcilicet vt ſignum tale ſit, ꝙ per illud aliquid perpendi poſſit, aliàs inutile ſignū eſſet: nos aūt ſumus, quibus Euchariſtię ſacrm alicuius ſignificatiuū eſt, & qa nos corporei ſum⁹, & ꝑ corpora intelligentes, atq; ꝑ corpora apparētia, rerumq; ꝓditionibus corpora affectis: res āt ſpiritualis inuiſibilis eſt, & incorporea, nec ſimilitudinem vllam corporum gerit: non poteramus aliquid inuenire, quòd in hoc Euchariſtiæ Sacramento deitatis ſignificatiuum eſſet: non ergo fuit in hoc ſacramēto aliquid, quod perſonæ verbi repreſentatiuū eſſet. Identidem in Chriſto rationalis anima erat, quę conformiter repræſentatiuum aliquod habere non potuit: nam ſicut ſecunda in trinitate perſona, quia ſpiritualis, atque indiuiſibilis erat, nullum eius repræſentatiuum hoc tribuit ſacramentum: ita & anima rationalis, ſpiritualis, atque indiuiſibilis eſt: nullū ergo potuit ſignificatiuum habere. Erat aūt in Chriſto pręter hoc corpus humanum, quod palpabile, atq; viſibile erat: potuit ergo aliquod corporeum, & viſibile repreſentatiuum habere: hoc autem ſignificatiuum fuit panis, quia panis corpori multum congruit, vt in ſuperioribus prælibauimus. In corpore autem Chriſti ſanguis erat, cùm corpus viuens eſſet: ad hoc autem ſignificandum aliquid repreſentatiuum corporeum, quia corpus erat, dari potuit, & hoc vinum erat, ſub cuius ſpecie ſanguis quoq; Chriſti, & corpus cōficitur. Reſtat ergo eſſe has duas ſpecies, ſcilicet panis, & vini, ſub quibus Euchariſtia conſecretur, ſcilicet corpus, & ſanguis Chriſti.

Obiectio

Obiectio ad ea, quæ prædicta ſunt. Cap. XXVI.

PRAEDICTIS autem aliquis forſitam obuiabit dicens inconuenienter ſub his duabus ſpeciebus confici, cùm ſufficiat ſub altera earum, ſcilicet ſub panis ſpecie confici. Quia aut in vnica, ſcilicet in panis ſpecie conficienda erat Euchariſtia, aut in pluribus, quam duobus, ſcilicet in tribus, aut quatuor: nam ſi in hoc ſacramento aliquod corporis Chriſti repræſentatiuum eſſe debebat, ſufficiebat panis, qui corpus dominicum cum omnibus ſuis partibus, atque humoribus deſignaret, & non oportebat alterum pro ſanguine poni ſignificatiuum, ꝙ ſi fortaſſis præter corporis ſignificatiuum alterum pro ſanguine repræſentatiuum ponererur, pro capite quo que Chriſti, pedibus, atque manibus cæteriſque corporis partibus ſingula ſignificatiua diſponenda erant, quod non congruit. His reſpondendum eſt in hoc ſacramento duas ſignificatiuas ſpecies poni oportere, ſ. alteram corporis, alteram autem ſanguinis ſignificatiuam: nec oportebat plura aliarum partium ſignificatiua poni, ſcilicet pro pedibus, aut manibus cæteriſque partibus eiuſdem corporis, quibus partes, quæ eidem attinent deſignantur, quia omnes in toto partes continuantur, nec quouis mō alijs ab alteris ſeiungantur niſi violenter ab aliquo ſeiungantur. Totum igitur corpus vnum ſortitur nomen, quia tota illa carnea moles corpus nominatur: quia quod indiuiſum eſt, vnum eſt: vnicum ergo totius corporis decuit eſſe ſignificatiuum. Sanguinis autem aliud oportuit eſſe differens ſignificatiuum, quia ſanguis nō eſt pars corporis toti corpori continuatus, ſicut pedes aut manus alijque artus eiuſdem: ſed eſt quidam corporis humor, qui à corpore faciliter effunditur, cùm libis exiſtus patet, vtpote per aliquam in corpore factam inciſuram, ſicut in dominica paſſione factum noſcitur: quia totus eius ſanguis per flagellorum puncturas, per clauorum fixuras, atque per ſpinarum aperturas effuſus eſt. Cùm igitur ſanguis non eſſet corporis pars, ſed aliquid à corpore differens, decuit, vt in hoc ſacramento aliquod differens pro ſanguine repreſentatiuū ponetetur, pro corpore quoque diſtinctum.

Obiectio ad prædicta. Cap. XXVII.

ADhuc autem aliquis ſolutioni proximæ non cōſentiens inſiſtet dicens, ꝙ cùm in ſacramento Euchariſtiæ pro ſanguine vinum, vt repræſentatiuum ponatur, quia ſanguis non pars continuata cœteris corporis partib⁹, ſed fluidus humor eſt, neceſſarium quoque erit in hoc Euchariſtiæ ſacramento alterum pro colera, alterum pro flegmate, alterum melancoliæ ſignum repræſentatiuum eſſe, quia iſti humores corporis Chriſti ſunt ſicut ſanguis, & quilibet eorum diſtinctus à cœteris. Hos autem tres humores, ſcilicet coleram, flegma, & melancoliam in corpore Chriſti eſſe nullus negare valebit. Nam de flegmate perſpicuum eſt, cùm id tota orthodoxorum Eccleſia fatetur, & habetur extra. de cele. miſ. in. cap. in noſtra, & ſicut de hoc confitemur, parim ratione de duobus reliquis dicere compellemur: alioquin multa conſtitueremus abſurda. Chriſtum autem ante paſſionem ſuam qutuor humoribus gubernatū corpus habuiſſe his liquet argumentis. Primo quia corpus quodlibet genitum illius eſt complexionis, cuius eſt ſemen formatiuum: ſicut vberius diſſeruimus cùm particulam illam primæ metapho rę deſcriberemus, ſcilicet. fuit vas clauſum. Sanguinem autem mēſtrualem vir ginis, ex quo benedictum corpus Ieſum formatum eſt, quatuor complexionatum humoribus fuiſſe conſtat. Quia omne ſemen, tam maſculinum, quàm femininum, licèt ſecundum magis, & minus, horum tamen quatuor humorum neceſſario ſortietur complexionem. Corpus ergo Ieſu, quòd de virginis benedicto ſanguine formatum eſt, his quatuor humorib⁹ temperatur. Item corpus Ieſu erat verum corpus humanum: neceſſarium ergo erat, vt omnia illa haberet, quæ in cœteris humanis corporibus continebantur: in aliis autem hominibus hoc eſt, quòd nullus eſt, ꝙ quatuor non habeat humores: neceſſarium ergo erat in corpore benedicto Chriſti hos quatuor eſſe humores. Item omnes formæ ſunt huius conditionis, quòd in materia diſpoſitiones debitas præexigunt, cum quibus manent, & ſine quibus ſubſiſtere non valent, & ſi aliquoties inſint, diu tamen exiſtere non valent. Anima enim humana aut equina lapidē informare non valebit, quia in lapide diſpoſitio nulla eſt, quam anima aſinina aut humana præexigit, & quia anima humana eſt cœteris formis excellentior, plures cœteris diſpoſitiones exigit. quarum præcipua eſt corpus quatuor humoribus quatuor complexionum temperatum eſſe in debita armonia: vt igitur anima benedicti Ieſu in corpore naturaliter permanere poſſet, vt aliorum hominum animæ manent: neceſſarium erat quatuor in eo humores exiſtere: ſicut Chriſtum ante paſſionem ſuā quatuor humores habuiſſe confitemur: ita poſt reſurrectionem ſuam, & nunc, & in æternum eum habiturum confiteri debemus, quia corpora glorificata poſt reſurectionem, licèt defectibus, & egritudinibus caritura ſunt, quibus nunc abundant, & ſuperfluitates nullas habebant, qa euenit ex conditione materiæ aut errore particulariū agentium cauſantur: omnes tamen naturales proprietates, & conditiones habebunt, & quia quatuor humores habere eſt naturalis corporis humani proprietas: neceſſarium eſt, vt poſt reſurrectionem hos quatuor humores corpora ipſa habeant. Reſtat ergo nos cogi in corpore Chriſti fateri quatuor nunc humores poſt benedictam reſurrectionem exiſtere, & in æternum futuros. Hoc autem poſito fundamēto, cùm dicamus in corpore Chriſti quatuor humores nunc exiſtere, dicetur, quòd cùm in Euchariſtiæ ſacramento ſanguinis ponatur ſpecies repræſentatiua, ſcilicet vinum, quod pro colera alterum pro flegmate alterum pro melancolia, identidem neceſſario erit re præſentatiuum dari, cùm quodlibet eorum dominici corporis humor ſit, ſed pro nullo eorum pręter quā pro ſanguine vllum ponitur ſignificatiuum, ſequitur ergo hoc ſacramentum incongruè conſtitutum fore, ſcilicet vt ſub duabus ſpeciebus Euchariſtia conficeretur.

Reſponſio ad prædictam inſtitutionem. Cap. XXVIII.

ARGVMENTATIONI huic fortaſſis aliquis reſpondebit, ꝙ omnibus, quę in Chriſto erant, quibus conuenięter ſignificatiua attribui poterant in hoc ſacramento repræſentatiua attributa ſunt. Et ſicut panis ſpecies tanquam corporis, & omni quę in corpore adinuicem continuantur, ſcilicet omni partium corporis repræſentiuum poſitus eſt: ita vinum ſanguinis dominici aliorūque fluidorum, humorum ſignum datum, eſt, ſanguinem tamen tanquam inter humores præcipuum in hac nominatione expreſſerunt. Hæc enim reſponſio aliquatenus toleranda foret: quia veritati aliqualiter nititur adhærere. Conuenientius his poteſt dari reſponſum. ſ. ꝙ in corpore humano licèt quatuor humores ſint, qui tamen maioris inter hos eſt quantitatis, atque omnibus cognitus

sanguis est: sanguis ergo tanquam pręcipui humoris, in hoc sacramento solum dari debuit significatiuum. Item in humano corpore nullus maioris quantitatis humor est: maioris namquam quantitatis est iste solus quàm cęteri. Conuenit ergo hunc nominari, & huius poni figuratiuum, & non cuiusquam cęterorum. Est autem alia ratio magis in fundamento, qa hoc Eucharistię Sacramentum Dominicę passionis significatiuum est, vt in superioribus prælibauimus. In Dominica autem passione præcipuum, & propter qđ magis gratiarum cumulos reddere debem⁹, est qp pro nobis vitam posuerit: nam hoc optimum eorum, quę ipse nobis fecit est. sicut ipse voluit expressisse Io. 10. cap. Ego sum pastor bonus, & pono aīam meam pro ouibus meis. Conueniens ergo erat in hoc sacro memoriam de vita Christi celebrari: aut illi⁹, in quo vita pręcipuè est. Vita autem iuxta sacrę scripturæ traditionem, quæ habetur Leuitici 17. & Deuterono. 12. anima omnis carnis in sanguine est: ipsius ergo sanguinis tanquam originis vitę mentio facienda erat, & eius solius repræsentatiuum in Sacramento Eucharistię poni debebat. Quamuis prępositæ rationes satis conuenienter assignatæ sunt, præcipua tamen & fundamentalis quare solius sanguinis repręsentatiuum positum fuerit, aliorum autem humorum nequaquā est, quia Christus institutor huius Sacramenti rememoratiui suæ sacratissimæ passionis, voluit repręsentatiua instituere eorum, quę in sua passione pręcipuo patuere. Hæc autem duo fuerint, scilicet corpus Iesu, qp in passione sua cunctis patuit vulneratum, spinis plexum, clauis fixum, flagellis vndiq; cruciatum, atque omnibus opprobriorum pęnalitatumque modis saturatum. Secūdus fuit suus sanguis benedictus, qui per latas Dominici corporis aperturas largè fluxit, atque in terram, vestes, & crucem aspersus est. Aliud quicpiam in Domini passione non patuit: nam aliorum humorum nullus fluxit, sed flegma, colera, atq; melancolia, in benedicto corpore Iesu in cruce pendē te manserunt, quoniam paruę quantitatis sunt, nec eis patet fluxus, sicut sanguineo humori, qui in magna quantitate est. Quod si fortassis quicpiam de aliis humoribus de Dominico corpore fluxerit, illud sanguini mixtū fuit, nec potuit vllatenus apparere: sed conuenientius est solo sanguine de corpore confluente cęteros humores in corpore permansisse. Ob hoc igitur conuenientius fuit duo poni in hoc Sacramento significatiua. s. alterum corporis, sanguinis quoque alterum. Adhuc autem aliquis vlterius insistet, quòd cùm flegma, colera, atque melancolia corporis Dominici humores sint, & sanguinis p se detur aliquod in hoc Sacramento significatiuum, oportere quouis modo trium aliorum vlla dari significatiua. Huic respondendum est, quòd horum trium humorum in hoc sacramento repræsentatiuum datum est: nam & si cuiuslibet eorum differens, aut simul significatiuum positum nullatenus fuerit, eorum tamen aliqđ repręsentatiuum datum est. s. qp sicut in hoc sacramento vnum corporis Dominici significatiuum. s. panis positum est, non distinctus singularum partium singulis significatiuis, sed vno pro corpore omnibusq; eius artubus dato. s. panis species, ita & qp corpore omnibusque existentibus in corpore idem repræsentatiuum assignabitur. Et quia flegma, colera, & melancolia in corpore Christi manserunt, sicut corporis artus, qui sibi inuicem continuatione catenati sunt, sicut omnium partium sibi in corpore coniunctarum idem repręsentatiuum. s. panis est: ita pro his quatuor humoribus idem dabitur, scilicet quod in Sacramento Eucharistiæ species panis corporis, atque omniū eius partium cum his quatuor humoribus significatiuum ponatur, species autem vini sanguinem Christi duntaxat repręsentat.

Obiectio contra prædicta. Cap. XXIX.

SVPRA determinatis aliquis obuiabit. s. qp sicut sanguis Christi repręsentatiuum positum est: ita quoque flegmatis ponatur, quia sicut sangineus humor de Christi corpore in passione large manauit: ita flegma eodem in cruce pendente profluxit. Multi namque dixerunt, cùm Euangelista de latere Christi in cruce dormiētis aquam effluxisse testatus sit: illam non aquam, sed flegmaticum humorem fuisse: ratio autem mutationis esset ob similitudinem eorum influere, & colore: hoc idem recitat Innocētius 3. extra de celebra. Missa. in cap. in nostra. Huic autem addiciunt: quia à nullo corpore fluere potest, qp in eo nullatenus fuit, sed in corpore Christi, aut in nullo alio corpore aqua est, quia destrueret totam corporis machinam, cùm contraria sit corporis armonię, quia est in quodam extremo contrarietatis. in quolibet tamen corporum humanorum humores quatuor sunt, e quibus vnus flegma est: conuenienter igitur flegma de Christi latere effluxisse potuit, aqua aūt nullatenus. His respondendū est, qp hoc argumentum peccat, quia falsum pūpponit. s. qp de latere Christi flegmaticus humor effluxerit: nam flegma nullū, sed id quòd sanguini mixtum effluxit, vera elemētalis aqua fuit, hoc autem liquide Euangelista testatus est: nam cùm sanguinem de latere Christi profluxisse cō testaretur, non flegma simul, sed aquam exiisse describit. Itē hoc amplius liquidatur determinatione vniuersalis Ecclesiæ. Nam papa Innocentius 3. extra de celeb. Missa. in cap. in nostra. cùm positionem horum, qui flegmaticum humorem de latere Christi prodiisse dixerunt, describeret, dixit: eam aquam veram fuisse: cui determinationi necessariò inhęrendum est, si volumus hęresim euitare.

Solutio confirmationis obiectionis tactæ præcedenti capitulo.

Cap. XXX.

CVM verò prefati delirātes argumentum suum fulcire moliuntur, dicentes de corpore Christi profluxisse impossibile foret, nisi quòd ibi fuisset, concedendum est. Quando autem vlterius arguunt in minori dicentes, qp in corpore Christi aqua non fuit: respondendum est distinguentes, scilicet corpus Christi dupliciter cōsiderari. s. vt corpus Christi mortuum, aut corpus Christi viuens: si autem corpus Christi viuens assumatur: verum est in corpore Christi aquam nullam fuisse, nec inde quouis modo eo viuente exire potuisset: licèt minutatim eū quisquam concideret: quòd si forsan corpus Christi mortuum assumatur, dicendum est in corpore Christi aquam veram fuisse, quę inde posset effluere factis aliquibus partium incisu. Qua in re animaduertendum est, quòd quandiu Christus vixit, nullus in corpore suo aquaticus humor fuit, nec ibi quouis modo causari valebat. Item mox vt Christus mortuus est, in corpore eius aqua nulla erat: ideo si protinus, vt Christus vita defunctus est, corpus eius in varia diuisum fuisset, nullus inde exisset aquaticus humor, nisi illum Deus supernaturaliter causauisset. Sic igitur de Christo dicendum patet nullam in corpore eius viuente aquam fuisse: nam cùm flagellis cęsus, spinis punctus, clauis perforatus, multum ex omnibus corporis benedicti partibus humorem sanguineum exudasset, nullā prorsus aquam effudit.

Item

Item mox, vt Christus emisit in Cruce spiritū, nullus aquaticus humor per eius vulnera fluxit, sed in vespere hora completorij cum benedictum corpus Iesum tradendum esset sepulturæ, vnus de militibus lācea latus eius aperuit, atque fluxit sanguis, & aqua, sicut habetur Matthæi 27. & Ioan. 19. cap. Modus autem quo aquaticus iste humor effluxerit est, quòd dū corpus animatum viuēs est, quatuor humoribus temperatur nullum peregrinum intra se receptat humorem: quoniam sic animati corporis deperiret armonia. Cùm verò corpus mortuum est, quia non habet forma, quæ ei esse tribuat, & illud à corruptione præseruet, corrumpi, aut putrescere inchoat, & soluitur in illa, ex quibus constitutum erat: quia autem omnia corpora elementata quatuor in se elementorum materiam habent: soluuntur in horum elementorum substantiam, & qualitatem secundùm magis, & minus secundùm qp corpora nostra magis, aut minus horum elementorum substantiam sortiuntur: & quia aqua vnum ex his est, necesse est quodlibet corporum cùm corrumpitur partim in aquam solui. Et quia omnes actiones, atque transmutationes naturales successionibus mensurantur, non poterat mox, vt Christus mortuus est ex corpore eius aquaticus humor causari, nec aliqua pars de corpore eius solui, sed hæc omnia temporis successionibus consumanda erant. Cùm autem tres horæ transierunt, quæ ab hora nonæ vsque ad horam completorij, in qua sepeliendus erat, & postea sepultus est, corpora cęlestia super illud corpus, sicut super cętera naturalia influendo immutare illius corporis qualitatem, quæ in viuente prę-exiterat resoluendo aliquas eius particulas tenerrimę substantiæ in veram aquam elementalem. Cùm autem tempore, quo sepeliendus erat vnus de militibus lateri eius lanceam applicans illud aperuit aqua, quæ ex tenerrimis partibus resoluta ad locum aperturæ confluxerat mixta sanguini erupit è corpore. Non poterat autem iste aquaticus humor de latere Christi profluxisse protinus, vt mortuus est, dato quòd miles latus eius lancea aperiret: nam licèt sanguis effluerer, aqua tamen nulla affluxisset, quia nondum resolutio teneræ substantiæ in aquaticum humorem cęlebrata erat. Quod si fortassis duabus, aut tribus horis post completorium cum latus Christi apertum est, miles illud lancea perfodisset, abundātius humor aquaticus profluxisset: nam in maiori tempore maior resolutio cęlebratur. Hunc autem modum causationis aquæ de latere Christi fluentis Ecclesia vniuersalis approbat, & ponit eam summus Pontifex Innocentius extra de cęlebra. Missa. in cap. in nostra, cùm illorum improbat positionem, qui de latere Christi flegmaticū humorem asserunt effluxisse.

Responsio ad tacitam quæstionem, & de Christi corpore quædam. Cap. XXXI.

HIC autem loquendi modus obseruantibus processum naturæ per omnia valde conformis est: nam secundùm ordinem naturalem anima à corpore separata omnes istæ, & plures resolutiones in corpore fiunt. Ista autem asserentes fateri cōpellemur, quòd sicut in corpore Domini Iesu in tribus horis, quæ à tempore mortis Iesu vsque ad horam completorij, qua tradendum erat sepulturæ, & militis lancea confossum est, tanta fuit facta trāsmutatio alteratiua, quòd in eo resolutæ erant partes substantiæ teneræ ad tantis magnam aquatici humoris quantitatem. Ita necessariū erat in reliquo tēpore secuturo, quòd quadraginta horarum fuit vsq; ad Iesu benedicti resurrectionem, continuas factas fuisse mutationes soluendo illud corpus dominicum. Hoc autem pacto si corpus Saluatoris, per duos, aut tres menses in sepulchro, sicut aliorum defunctorum corpora iacuisset, totū corruptum, putrefactum, atque incineratum fuisset obseruata mutationis proportione, quæ in tribus horis facta fuit. Modus iste respōdendi catholicus est, quia eum vniuersalis approbat Ecclesia: Papa quoq; eum confirmat in prædicto c. in nostra. in tit. de cęle. Missa. Benignius tamen, & fauorabilius corpori nostri Redemptoris respondere valemus dicentes, quòd sicut Domina nostra Virgo gratia Redemptoris nostri Iesu priuilegium sortita est, vt nullam clausurorum virginalium apertionem, aut illam consequentes dolores in conceptione experiretur, nullam quoque vasorum integram fractionem, quæ cęteris in partu fuerit doloresque durissimos pateretur; ita in corpore Redemptoris nostri, quod, vt duram patris subiret obedientiam, & nostram integrè operaretur salutem, durissimos subierat cruciatus, ita rationabiliter fieri debebat, vt à corruptione prorsus immune haberetur. Sic enim Psalmista testatur Ps. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, idest, non permittes domine corpus Messiæ quod sanctum est, vllam in morte perpeti corruptionem. Hunc autem tenentes modum, dicemus quod licet corpus Redemptoris nostri ex conditione naturalium agentium, sicut cętera defunctorum corpora corruptionē subire debebat speciali tamen priuilegio, quia sic rationabile erat Deus illud tenerum, & recens immaculatum sine vlla tabidi odoris impuritate seruauit illesum, ita vt tale tēpore resurrectionis esset, quale fuit cùm anima à corpore seiuncta est. Hæc autem incorruptibilitatis proprietas corpori Dominico tributa erat, quòd cęlestia corpora, & alia agentia naturalia nullam in eo transmutationem efficere possent, quòd si fortè per duodecim annos, aut plures illa qualitas illi corpori manserat in sepulchro manenti, nihil magis in fine temporis putrefactum, aut in odore, vel aliàs fuisset vllatenus Iesum, quàm cùm anima è corpore missa est. Iste autem modus magis catholicus, atque rationabilior benigniorque corpori Saluatoris nostri est.

Alia respō sio, q̄ Docto. est.

Obiectio contra prædicta ex quadam de aqua miraculosè causata in latere Saluatoris nostri. Cap. XXXII.

ALIQVIS tamen contra nitetur prædictis dicens, quòd cùm Psalmista dixit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: non innuit corpus Saluatoris in illa debere integritate manere, atque incorruptione cùm resurrexit, in qua erat cùm vita defunctum est, sed quòd non incinerādum in sepulchro erat, sicut corpora nostra, quę in sepulchris requiescūt vsque ad vltimam in die Iudicij resurrectionem, sed die tertio à mortuis surrecturus erat, in quo spacio nullum corpus in cineres, aut vermes solui poterat. Huic respondendum est, quòd non solùm corpus nostri Redemptoris in sepulchro, sicut nostra corpora incinerandum non erat, sed etiam nullam corruptionem subire debebat, alioquin paruum erat priuilegiū corporis nostri Redemptoris, quòd concessu indignum est. Item cùm Psalmista dicat: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: si corpus Domini Iesu taliter immutatum foret, quòd resolutæ partes substantiæ eius tenerrimæ in aquaticum soluerentur humorem, & aliæ in eo mutationes fierent in sepulchro, corpus Christi aliquam pateretur corruptionē, quòd inconueniens est, cùm propheta dixerit non visurum illud corruptionem. Istum autem modum ponentes non compellimur confiteri: imò nec possumus aquam, quæ de Redemptoris nostri latere fluxit de

xit de partibus teneris, & humidis eiusdem corporis F
solutam fore: quia ista naturalis transmutatio erat di-
spositiua ad corruptionẽ, sed dicendum est illam aquã
à Deo miraculosè factam fuisse in latere Redempto-
ris, quæ postea per aditum lanceæ profiluit. Quare
autem aqua ista supernaturaliter ibi causata fuerit, in-
ferius dicetur. Prædicta autem manifestantur, quia
si aqua ista naturaliter fuisset soluta de corpore Re-
demptoris nostri, quæ per latus effluxerat: ita in alijs
mortuorum corporibus videremus, quæ vulneribus
cadunt: quia aliquantulum post exanimatum corpus
aqua per vulnera quantacunque effluereꝛ, qđ non vi-
detur. Item si aquaticus ille humor de latere Redẽ-
ptor nostri ex aliquibus corporis particulis solutus fo-
ret: ita in cęteris eiusdem corporis partibus fieret. s.in
brachijs, capite, atque cruribus, quo pacto aqua, quę in
brachijs soluta foret per fixuras clauorum, quæ in ma-
nibus erant profluxissꝫ: aqua autem, quæ in cruribus
resoluta essꝫ, per clauorum aperturas in pedibus flue-
ret: sed nulla harum defluxionum facta est, quia Euã-
gelista solùm, quòd de latere Christi lancea fixo aqua
cum sanguine effluxissꝫ expressit. Causa autem,
quare Deus miraculosè aquam causauerit in latere no
stri Redemptoris, quę inde facto aditu prosiliret, fuit
ad virtutem præstandam Sacramentis nostræ regene-
rationis, per quæ in suo nouo testamento vita nostra
agenda erat; in morte namque Redemptoris vetus
testamentum conclusum est, & incepto nouo, in quo
Sacramenta dari debuerunt, per quæ omnium peccã- H
tium macule delerentur. Horum autem prȩcipuum
baptismus est, in quo totius veteris hominis peccata
delentur, & vita noua inchoatur, virtus quoque ad be-
ne viuere tribuitur. Iste autem in aqua conficitur, &
quia tanta salutis nostræ efficatia quanta erat omnia
nostra peccamina dilui in aqua elementali perfici nõ
posse aliquis existimaret, cùm elementum valde com
mune, atque pauci momenti videatur, dignatus est
benedictus Iesus de latere suo aquam effluxisse, vt sic
auctoritatem maximam efficaciæ suæ baptismus re-
ciperet. Non enim maiori poterat excellentia pendi
aquaticus humor, quã vt de Redemptoris latere flue-
ret: valde igitur conueniens fuit, vt de Christi latere
pendentis in Cruce aquaticus humor prodiret in pa-
tulum. I

Ad quid profuturus erat sanguis, qui mortuo Christo erupit.
Cap. XXXIII.

ALIQVIS ex supradictis inquirẽdi causam as-
sumet. s.cũ aqua de Dominico latere auctoritati
Sacramentorum potissimè baptismi confirmationis-
que faciendæ prodijsset, qui post Christi resurrectio-
nem Redemptoris mox inchoandus erat, sanguis, q
eodem erupit latere ad quid profuturus erat? Huic
fortassis aliquis respõdebit, quòd sanguis, qui mortuo
Christo erupit nullius mysterij signum fuit, sed natu-
rali pondere fluxit: nam sanguis ille in latere Christi
vndique currens nullo facto aditu residebat, qui cùm
per lanceæ fossionem congruum aditum inuenisset,
naturali grauitate decurrit, nec potuisset vllatenus de-
tineri, nisi Deus miraculosè tenuisset. Conuenienter
adhuc modus assignari potest. s. q sicut aqua illa de
Redemptoris latere fluens mysterij signatiua fuit: ita
sanguis, qui eidem confluxit non sine mysterio pro-
dijsset. Modus autẽ est, quia in Christi Passione oĩum
peccantium reatus aboliti sunt, post mortem autem
Saluatoris sacramenta dari debebant per quæ redem-
ptionis à Christo celebrate participes efficeremur, ad
quod aqua in latere Christi existens supernaturaliter
causata fuerat, sanguis autem ad nullius Sacramenti
confirmationem effluxit: quia nullum Sacramẽtum
pro materia sanguine habet, sicut quorundam mate-
ria aqua est, sicut in baptismo: fuit tamen ad signifi-
cationem. Christus enim ante mortem suam, & post
mortem sanguinem fudit: sanguis autem, qui ante
mortem fluxit redemptionis nostræ causatiuus erat,
qui verò post mortem fusus est, nec redemptionem
operabatur, nec eidem cooperans erat, quia Christus
tunc nihil patiebatur, nos tamen doloribus Saluato-
ris redimendi eramus: sed sanguis iste significationi
cooperabatur: significãs nos sanguine, qui ante mor-
tem de corpore Christi effusus fuerat, fore redẽptos.
Aqua autem eidem confluens baptismum designa-
bat: in quo ab omni veteris vitæ reatu ablui debeba-
mur: decuit ergo post Redemptoris mortem vtrum- G
que de latere eius, scilicet, aquam, & sanguinem
manare debuisse.

Quare aqua in Eucharistia non fuerit posita significatiuum, sicut vinum. Cap. XXXIIII.

EX prælibatis aliquis arguendi occasionem acci-
piet. s.q cũ de latere Christi sanguis, & aqua pro-
fluxerit, & in Sacramento Eucharistiæ vinum sangui-
nis repręsentatiuum positum fuerit, quare aquæ non
fuerit positum significatiuum. Nec quisquam arbi-
tretur hic posse responderi, sicut supra respõdebatur,
scilicet, quòd coleræ, flegmati, melancoliæ signandis
illud, q corporis significatiuum erat sufficeret. s. quòd H
sicut species panis corpori cum partibus eius sufficie-
bat, ita his tribus humoribus, quorum nullus, nec ali-
cuius pars effluxerat, qua ex re cum corpore compu-
tandi erant: panis quoque species significatiua pone-
retur. In hoc autem sic non erat, quia aquaticus hu-
mor decisus de latere Christi exiuit à sanguine, nec
mansit in corpore, sicut tres dicti humores, decuit er-
go pro ipsa, sicut pro sanguine differẽs poni repręsen-
tatiuum. Aliquis autem fortè respondebit, q sicut
sanguinis repręsentatiuum speciale datum est, ita quo-
que aquæ datum fuerit. s. q cũ conficitur Eucharistia
vino aqua commiscetur, vt sicut repręsentando san-
guini vini species adhibebatur: ita aquæ de latere Xpi
fluenti aqua significatiua poneretur. Hæc tamen re- I
sponsio stare non potest, quia non commiscetur aqua
vino in Calice, quia aqua sanguini mixta de latere Xpi
prodierit: quia cùm Papa Innocentius III. in capit.
cùm Marthæ. extra de celebra. Missa. causam assignat
quare aqua vino in Calice misceatur, dicit hoc ob si-
gnificationem fieri: quia Christus vinum, & vitis est,
sicut ipse de se dixit Ioan. 15. cap. Ego sum vitis vera,
& vos palmites: aqua autem populos designat, sic ait
Bea. Ioan. Apocal. 17. cap. Aquæ multæ populi multi
sunt: quam auctoritatem idem Innocentius Papa in
supradicto cap. allegat. Et quia Eucharistiæ Sacramẽ-
tum significatiuum vnionis Christi ad nos, sicut in eo
dem capitulo, cùm Marthæ. declaratur: quia trium,
quæ in hoc Sacramento subtiliter distinguuntur. K
Tertium, q est res Sacramenti, & non Sacramentum
est vnio charitatis: vnio autem charitatis non solũ in
hoc Sacramento signatur, sed adhuc verius efficitur.
Quoniam qui dignè manducat corpus Domini, vni-
tur in charitate Christo. Cùm ergo in hoc Sacra-
mento vnio significetur, & fiat, & vinum Christum
designet, aqua autẽ omnes populos, conueniens valde
fuit in hoc Sacramento aquam vino commiscẽri. Hãc
rationem quasi in forma ponit Papa Innocentius III.
in cap. prænominato, & est determinatio vniuersalis
Ecclesiæ. Item est alia ratio, quia in hoc Sacramento
Ecclesia vult Christum imitari, sicut supra diximus
Ecclesiam, ideo sub duplici specie Eucharistiam con-
fecisse,

fecisse, quia sic Christus confecerit: sed Christus in A
hoc conficiendo Sacramento aquam vino miscuit:
debuit ergo sic Ecclesia commiscere etiam nulla alia
causa existente, q autem Christus cũ confecit aquam
vino miscuerit, doctores theologi sic inducunt: Chri-
stus confecit Sacramentum Eucharistiæ ad mensam
sedens nullo alio facto apparatu. s.in pane, quem in ci-
bum sumebat, corpus suum confecit, nullo alio spe-
ciali quæsito: sic quoque cum sanguinem cõfectu-
rus esset, in vino, de quo cũ Apostolis ipse bibebat cõ-
fecit, nullo alio specialiori adhibito. Cùm ergo vinũ,
quòd Christus bibebat aqua mixtum foret, sequitur
eum in vino aqua mixto confecisse. Hoc autem in-
ducũt vlterius doctores: quia Christus erat virorum
temperatissimus totiusque temperantiæ exemplar: B
sed temperati viri non est vinum in sua puritate deli-
bare, sequitur Christum vinum mixtum potauisse,
& sic quoque confecisse.

An aqua in vino existens in calice simul consecraretur cum vino. Cap. XXXV.

ADHVC autem vlterius patefit elementũ aquę
ad sanguinis consecrationem in calice nihil at-
tinere: nam cùm Papa Innocentius recitaret positio-
nes, quæ aliquid loquebantur de aqua, quæ erat in ba-
ptismo, dicit aliquos asseruisse aquam in Calice posi-
tam in corpus, & sanguinem Christi nõ mutari, sicut
vinum transmutatur, sed manet prioribus vini acci- C
dentibus circunfusa: corpus tũ, & sanguinem Christi
non afficiens: post autem cum sanguis consecratus
assumitur, cum eo quoque aqua vini accidentibus
circunfusa degustatur. Innocentius Papa tamen hãc
positionem infirmat, dicit enim aquam vino non
misceri, quoniam dicunt naturali artificio possibile
esse, aquam à vino separari; concedit tamen Papa, q
fiabinuicem vinum & aqua in Calice seiuncta forent,
consecraretur vinum, aqua sine consecratione relicta:
Papa tamen Innocentius ibidem ponit non manere
aquam seiunctam sic, vt consecrari non possit, sed po-
tius cõmiscentur, atque aqua in substantiam vini tran-
sit, ita vt totum mixtum vinum sit, licèt non ita fortè,
sicut ante erat, quo pacto in consecratione in Calice D
solum vinum est, qđ consecratur, aqua in vinum pror
sus mutata. Item aqua non ponitur in Sacramento
Eucharistiæ, sicut vna de Sacramenti speciebus, sub
quibus consecratio fit, vt repręsentet aquam, quæ de
Christi latere fluxisse: quia tunc sicut aqua, & sanguis
simul profluxerunt, ita simul vinum, & aqua in calice
ponenda erant, & si aqua non poneretur, consecratio
fieri non posset. Hoc tamen falsum est: nam dato q
cum consecratio fit vinum aquæ non misceatur, con-
secratio tamen celebrabitur, licèt peccatum sit sic cõ-
secrare, cùm sit contra morem, & præceptum Eccle-
siæ vniuersalis, si negligenter fiat. Sequitur ergo aquã
non esse vnam de speciebus, sub quibus consecratio
celebratur, sicut est panis, & vinum. Item si aqua es-
set aliqua de speciebus cõsecrationis, in aqua sola pos- E
set confici Sacramentum. Sicut enim in pane solo
consecratio Eucharistiæ fieri potest non consecrato
vino, sicut quotidie fit: quia prius panis consecratus
est, quàm vinum consecretur, sicut euidenter apparet
ex ordine prolationis verborum consecrationis panis,
& vini. Si autem consecrata hostia posset sacerdos
vinum non consecrare, & maneret consecrata: iden-
tidem in vino consecratio fieri potest pane non con-
secrato, quia vnum non pendet ex altero: ita vinum
consecrari potest aqua nõ consecrata, aut commixta:
si ergo aqua esset vna de speciebus, sub quibus Eucha
ristiæ Sacramentum conficitur, posset sub sola aqua
ꝓfici Sacramentũ pane, aut vino non posito. Hoc tñ
notissimè falsum est, quia quantumcumque aliquis
sacerdos proferat super aquam solam verba cõsecra-
tionis, nunquam quidpiam consecratum erit. Sequi-
tur igitur ex prædictis aquam, quæ in calice ponitur,
ad signandum aquam, quæ de latere Christi effluxit,
minimè poni.

Quæ absurda sequantur ad primam positionem dicentem aquam posse consecrari. Cap. XXXVI.

NON paruum quoque inconueniens sequeba-
tur ex illa positione, quia species, in quibus fit
consecratio, non solũ tanquam repręsentatiuæ corpo-
ris, & sanguinis Dominici ponũr, sed etiam eum verè
sub se continent, quia ibi vera Christi caro, & sanguis
Dominicus est. Si igitur ibi aqua ad signandum aquã
de latere Christi olim fluentem poneretur, necessa-
rium esset, vt non solùm ibi aqua illa signaretur, sed
etiam, vt verè aqua illa in corpore Christi, & sanguine
existeret: hoc tamen falsum est, quia corpus Domi-
nicum nunc viuens est, in corpore autẽ viuente aqua-
ticus humor nullus esse potest, sicut in prælibatis de-
claratum est. Inducitur ergo aquam in calice non po-
ni, tanquam vnam de speciebus, sub quibus consecra-
tio fiat, & sit signatiua aquæ, quæ de latere Christi flu-
xerit. Cùm autem arguebatur, q sicut institutum est,
vt vini species repręsentatiua esset sanguinis: ita fieri
debebat, vt aliqua poneretur species signatiua aquæ,
quæ de latere Christi fluentis cum vtraque simul pro
fluxerint. Respondendum est, pro sanguine qui de
latere Christi fluxit, vinum in calice nullo modo adhi-
beri, sed vt repręsentatiuum sit sanguinis totius, qui
de Christi viuentis pendentisque in Cruce corpore
fluxerit: aqua autem non prodijt de latere Christi
viuentis, nihil ergo in Sacramento Eucharistiæ, tan-
quam signatiuum aquæ illius poni debuit. Causa fun-
damentalis huius est, quia Sacramentum istud est re-
memoratiuum Dominicę passionis, sicut ipse in insti-
tutione eius dixit: hoc facite in meam commemo-
rationem, vt patet Ioan. 13. cap. & Apostolus in prima
Epistola ad Corinth. cap. 11. Quotiescunque feceri- D
tis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.
Non ergo ab ipso aliquid recoli debebat, qđ non attí-
neret ad memoriã suæ Sacratissimæ Passionis. Sed de
sanguine, & aqua de latere eius confluentibus sic est, Aqua ad Eucha-
quòd eo mortuo profluxere, vt Euangelistæ testãtur: ristię Sacra-
in quo tempore ipse pro nobis nihil patiebatur, cùm mentum,
tunc non viueret, nec homo esset, vt tunc pro nobis nihil attí-
pati posset. Sequitur ergo sanguinem, & humorem net.
aquaticum post Christum mortuum de latere eius
confluentes ad Sacramentum Eucharistiæ nihil attí-
nere: hoc autem clarè signant verba consecrationis
super Calicem. s.hic est calix sanguinis mei noui, & æ-
terni testamenti, qui pro vobis effundetur in remissio
nem peccatorum. Sanguis tamen Saluatoris, qui eo
mortuo de latere fluxit ad redemptionem nostram E
nihil profuit, quoniam tunc pro nobis nihil patieba-
tur: sed nos solis eius pęnis redimendi eramus, vt po-
nit Isaias cap. 53. Alioquin si Christus præ ęgritudine,
aut senio defecisset, sicut alij homines deficere cõsue-
uerunt, postea aũt corpore lacerato, aut aperto multi
in eo cruciatus fierent, aut posterius artuum laceratio
illi cruciatus post eius mortem nos à peccatis absolue
rent: quod nullus habens parum intellectus confite-
bitur. Sequitur ergo sanguinem, qui fluxit de latere
Redemptoris nostri iam mortui ad redemptionem
nostram, nihil profecisse: identidem de aqua dicen-
dum. Item aqua nec sanguis de Christi latere pro-

fluentes

fluẽtes ad passionem, nihil attinuere super quam Eucharistiæ Sacramentum solidatum est. Ex superioribus ergo constat, quare non ponatur in Sacramento Eucharistiæ aliquod signatiuum aquæ, quæ de latere Christi efluxit.

Quomodo in Hostia, & in Calice sit Corpus, & Anima, & Sanguis, & Verbum. Cap. XXXVII.

EXCLVSIS dubijs, quæ ex superioribus emergebant, ad prælibata redeuntes dicẽdum est. ſ. ꝙ in Hostia verum Christi Corpus, & Anima, & Sanguis, & Verbum sit. In Calice autem Sanguis, Corpus, Anima, & Verbum: non tamen eodem ordine, quia in calice sanguis Christi primo, & directè est, omnia autem alia. ſ. corpus, anima, & verbum per quandam adhærentiam quam ad sanguinem habent, insunt. In hostia verò corpus directè est, cœtera autem. ſ. sanguis, anima, & verbum per adhæsionẽ ad corpus sunt. Fundamentum autem horum est in verbis consecrationis: nam consecratio secũdùm vim verborum est, sicut per illa Christus institutor significari voluit, & quia in verbis consecrationis Hostiæ de solo corpore sermo est, cùm dicitur, hoc est corpus meum, sicut ponit Bea. Ioan. 13. ca. & Paulus in prima Epistola ad Corinth. cap. 11. In verbis igitur consecrationis panis secundùm eorum vires solùm corpus Christi exangue, & sine anima, atque deitate est: ista tamen omnia ibidem per quandam adhæsionem sunt. In verbis autẽ consecrationis vini solùm de sanguine exprimitur, qa Christus dixit: Hic est calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum, sicut Bea. Ioan. & Paulus describunt vbi supra: iuxta istorum verborum vires in consecratione vini solus sanguis est, corpus autem, & anima, atque verbum per quandam adhæsionem sunt. Hæc autem consecrationis verba secundùm totum tenorem, quem nunc habent, in Euangelijs, aut Epistolis minimè reperiuntur: quoniam aliqua verba addita fuisse videntur: quis autem formam istam mutauit, & quando mutata sit, & cur quodlibet verbum additum, aut mutatum: respondet Innocentius III. Papa in cap. cùm Marthæ. extra de celebratione Missarum, & ibi inquiratur.

Quare corpore, & sanguine sub ambabus speciebus consecrationis existentibus reliqua adsint per adhærentiam. Cap. XXXVIII.

RATIO autem cur corpore, & sanguine sub ambabus speciebus consecrationis directè existentibus, cœtera sub qualibet specierum per adhærentiam quandam sint, est: quia nunc nos corpus, & sanguinẽ Christi, sicut sunt consecramus, & quia corpus Christi viuentis corpus est, necessario vt viuum conficitur: sanguis etiam, quia hominis viuentis est, sicut hominis viuentis confici necessarium est. In homine autem viuente post corpus alia sunt, necessarium est igitur cùm corpus viuentis Christi cõficitur, ibi alia post corpus existere. Ad hoc enim, vt corpus aliquod viuens sit, necessarium est, vt animam habeat, quæ esse, & moueri, atque vitam corpori tribuat: & quia anima ad hoc, ꝙ in corpore sit, multas præexigit dispositiones, quarum potior sanguis est, quia anima omnis carnis in sanguine est, vt apparet Leui. 17. & Deutero. 12. cap. oportet ergo, vt omne viuens corpus sanguinem habeat, & ꝙ in corpore Christi cũ conficitur sanguis sit: licèt verba consecrationis nihil exprimãt, nec vis aliqua in verbis istis sit, vt cùm corpus conficitur sanguis per adhærentiam sit. Item in Hostia consecrata anima Christi per adhesionẽ, & non directè est: quia in verbis consecrationis Hostiæ de anima mẽtio nulla fit: quia tamen corpus Christi viuens est, & sine anima viuere non potest, necessarium est, vt in eo anima sit: alioquin sequeretur Christum hominem nõ esse cùm consecratio fit: quia anima à corpore seiuncta foret: alia quoque pleraque inconuenientia, quæ in superioribus assignata sunt. Item in Hostia consecrata verbum Diuinum. ſ. secunda Trinitatis persona est: licèt in verbis consecrationis de verbo Diuino nihil exprimatur: necessarium tamẽ est ibi verbum existere: quia Christus Deus & homo est, quod nullatenus fieri posset, nisi corpus & anima verbo semp vnita forent, sequitur igitur in Hostia cõsecrata esse verbũ. Ioannes quoque Damascenus doctor famosus de verbo dicit, quod semel assumpsit, nunquam dimisit. ſ. ꝙ partes humanæ naturæ quas assumpsit, nunquam dimiserit: necessarium ergo erat, vt semper corpus & anima verbo vnita forent: ita ergo cùm Hostia cõsecretur, oportet, vt verbum ibi semper sit. Ex supratactis elicitur, quid in Hostia consecrata directè ex verbis consecrationis est, & quid per adhæsionem corporis insit.

De vini consecratione. Cap. XXXIX.

SICVT de Hostia cõsecrata locuti sumus, ita de vini cõsecratione fateri cogemur: cùm enim vinum conficitur, solus sanguis ex verborum viribus inest, sicut in superioribus differuimus, adhesione tamen sanguinis corpus, & anima, atq; verbum insunt. Causa autem huius sicut in præcedentibus declaratũ fuit, est, quia sanguis Dominicus in Calice non est tanquam sanguis corporis mortui, sed viuentis, quia nunc Christus viuit: sanguis autem rei viuentis extra vasa sua esse nequit. ſ. extra vasa venarum: venæ autẽ extra corpus non sunt: necesse est ergo sanguinẽ consecratũ in corpore esse, ita ergo in calice corpus Christi erit, sicut in hostia est, licèt hoc verba consecrationis non efficiant. In calice autem in sanguine consecrato, anima quoque Christi est, quia supra probatum est corpus Christi viuum ibi esse, & quia sine anima corpus nullum viuens est, necessarium est ibidem animam consistere. Item oportet in vino cõsecrato cũ sanguine verbum esse: nam cùm ibi corpus Christi & anima sint, vt prædictum est, & verbum his duobus vnitum est, quod nunquam dimisit, necessarium est, vt verbum in calice, atque anima, & corpus cum sanguine sint. Sunt ergo in calice sanguis, corpus, & anima, & verbum. Ex quibus elicitur, quòd tantum in Hostia quantum in calice est, sed non eodem ordine: item quòd totus Christus in calice, & in hostia sit.

Notanda de Hostia consecrata. Cap. XL.

HAEC autem supradicta, licèt cõsecrata hostia, atque calice, consistere secundùm consecrationem, quam nunc facit Ecclesia oportere non ambigitur: nam Christus nunc viuens est, & omnia supradicta in eo semper simul sunt: si tamen in triduo, quo Christus mortuus fuit confecisset quisquam Eucharistiã, non fuissent ista in hostia, & calice: nam si quispiam in illo triduo hostiam consecrasset, fuisset ibidẽ corpus Christi mortuum, sicut erat i Cruce, aut sepulchro: non tamen fuisset ibi sanguis, quia per crucem, & terram, atq; Christi vestes effusus erat: anima quoque ibidem nõ fuerat, quia corpus mortuũ istud erat. Item

Item si quispiam in illo triduo mortis Iesu in vino confecisset, proferens consecrationis verba, stetisset ibi sanguis: sed non corpus, quia sanguis per se à corpore fusus erat. Quia autem modus consecrationis eo tempore non consequebatur in hostia, aut calice id quod nunc consequitur animaduertendum in quo differant, & quæ sit ratio diuersitatis. Primò autem attendendum est, ꝙ si quispiam in hostia confecisset in triduo mortis Christi prolatis verbis consecrationis super panem, oportebat, vt ex vi consecrationis corpus Christi sub specie panis existeret. Secundum autem, ꝙ nunc in consecratione est sanguis esse dicit, qui tunc nullatenus foret, quia totus sanguis à benedicto Christi corpore fusus erat, nec erat aliqua adhesio, ex qua tunc in corpore sanguis esset. Tertium autem, ꝙ nunc in consecrata hostia esse dicimus anima est: tunc autem ibidem esse non poterat, quia corpus mortuum erat, in corpore autem mortuo anima nulla est. Quartũ, ꝙ nunc ponimus in hostia consecrata est verbum. ſ. persona secunda Trinitatis, & hoc cum corpore in hostia consecrata tunc existeret: quia vt tota catholicorum Ecclesia confitetur, Christus, quod semel assumpsit, nunquam dimisit, & quia in assumptione verbum sibi corpus humanum vniuerat, oportebat, vt illud sibi semper vnitum haberet. Sic ergo in consecrata hostia, quæ in illo triduo consecraretur, corpus, & verbum existerent, ꝙ sufficiebat ad excludẽdum plures assumptiones, incarnationes, atq; vniones corporis humani, & animæ ad verbi personam. Cõcluditur ergo ex prædictis, ꝙ si quispiam in triduo mortis Christi hostiam consecrasset, solùm corpus, & verbum ibidem existerent. Si fortassis aliquis eo triduo Dominicæ mortis in vino confecisset prolatis consecrationis verbis, ex viribus eorum oportebat ibi sanguinem Christi esse, deitas autem, anima, & corp⁹ quolibet alio tempore in sanguine consecrato per cõmitantiam necessario forent, sed nunc nullum existeret. Corpus autem Christi tunc in calice esse non poterat: quia eo triduo nulla sanguinis & corporis concomitantia fuit, cùm totus effusus foret: vbi igitur corpus erat, sanguis nullus erat, & è contra. Item in sanguine anima non existeret: quia sanguis per se animatus non est, sicut corpus: dato tamen, ꝙ sanguis vegetationem aliquam ab anima acciperet: hoc solùm in corpore est: cùm verò à corpore seiunctus est, nullam animæ concomitationem habet. Tertium autẽ, quod in consecrato sanguine nunc est, verbum dicit: sed hoc illo triduo in sanguine consecrato non esset, quia sanguis verbo vnitus non est. Nã in assumptione humanæ naturæ ad verbum vniuit sibi verbum principales partes naturæ. ſ. corpus, & animam: non vniuit tamẽ sibi directè partes humanæ naturæ minus principales, sicut humores, & pilos. Cùm ergo principales humanę naturę partes essent corpus, & anima, erat verbũ vnitũ corpori Christi mortuo, & animæ suæ separatæ, & non vniebat sibi tunc sanguinem, aut alias minus principales partes. Si ergo tunc vinum consecratum fuerat, non extiterat ibi secunda trinitatis persona. Ex dictis elicitur, ꝙ si in triduo mortis Christi aliquis sanguinem Christi sub vini specie confecisset, solus ibi sanguis fuisset corpus autem, & anima, atque verbum nullatenus.

Qualiter verbum in Christi corpore & anima existat. Cap. XLI.

IN superioribus de modo, quo Deus in rebus erat tangens, quomodo in virginis vtero fuerit declarauimus, & quia multoties de humanæ naturæ ad verbum vnione, aut incarnatione mẽtio est, locus exigit, vt perfunctoriè saltem dicamus, qualiter verbum in corpore Christi, & anima existat: & quomodo aliæ duæ personę. ſ. Pater, & Spiritus Sanctus insint eisdem partibus Christi. Dicendum aũt est, ꝙ licèt oẽs trinitatis personæ incarnationem operatæ sunt, quia opera trinitatis indiuisa sunt, & quod vna persona operatur, & reliquæ operantur: vnica tamen trinitatis persona, scilicet, secunda carnem assumpsit. Dicendum igitur est de persona Patris, & Spiritus Sancti, ꝙ non steterũt specialius in anima, & corpore Christi, quàm in vtero virginis, & cęteris rebus: nã illa natura humana nullo modo à patre assumpta est, aut à Spiritu Sancto. Non ergo habent specialiorem essendi modum in illa natura assumpta, quàm in quolibet alio homine, aut lapide, quam nullo modo sibi assumpserunt, nisi quòd omnes tres personæ Diuinæ in anima Christi erant dando ei specialem gratiam, atque priuilegia, quàm alijs hominibus data fuissent: nam in ipso gratiæ plenitudo fuit, sicut testatur Bea. Ioa. cap. 1. cùm ait: Datus est ei spiritus, & non ad mensuram, de cuius plenitudine omnes accepimus. Item, quia verbum habet specialem modum essendi in corpore, & anima Christi, & aliæ personæ sunt cõsubstantiales verbo, videtur maiorem fuisse adhesionem corporis & animę Christi ad omnes diuinas personas, quàm sit omnium aliarum rerum. Hunc modum essendi, quem prima, & tertia trinitatis persona in anima, & corpore Christi, atque in omnibus eius partibus habuerunt, semp fuit, siue cùm viuebat, siue cũ in Cruce pendebat, aut erat traditus sepulturæ, siue cũ post resurrexit. Secunda autem trinitatis persona, quæ aliter verbum dicitur, sicut eam nominat Bea. Ioan. 1. cap. & in principio primæ canonicæ, habuit specialem modũ essendi in corpore, & anima Christi: nam non stetit, aut est in illis, tanquam in loco solùm, aut in conseruato, sed vniuit sibi istas duas partes naturæ: ita ꝙ homo inde compositus erat Christus, & verbum, ita ꝙ iste homo nõ erat aliquis homo, qui esset homo differens à verbo, siue secunda trinitatis persona, sed erat quidam homo, qui erat verbum, siue secunda trinitatis persona. Fundamentum autem huius in assumptione est. Nam verbum assumens partes naturæ vnius hominis, ex quibus iste homo componebatur, fecit quòd iste homo nullam haberet personalitatem, sed eadem esset verbi persona, & istius hominis assumpti. In nobis autem hoc non fit, quia alia est istius hominis, qui est Petrus, aut Ioannes persona, quàm verbum, aut quælibet trinitatis persona: ideo non est vetum, ꝙ iste homo, qui est Petrus est filius Dei, aut secunda trinitatis persona, est tamen verum, ꝙ iste homo assumptus est filius Dei, aut secunda trinitatis persona, quia non habet aliam personalitatem, quàm secũda trinitatis persona. Sic inquit Apostolus in Epistola ad Romanos cap 1. Christus prædestinatus est esse filius Dei. Quod de homine Christo intelligitur, sicut in superioribus declaratum est. Hunc autem specialem essendi modum habuit secunda trinitatis persona in partibus naturæ humanę Christi eas sibi vniendo, cùm ante passionem vixit, & nũc cùm denuo post resurrectionem viuit: nec de hoc poterit quisquam ambigere. Aliquis tamen in dubium reuocabit, si talis modus vnionis verbi fuit ad partes humanę naturę Christi, dum Christus in triduo mortuus erat. Cui respondendum est, quòd sicut illę partes, verbo vnitę extabant, dum Christus viuebat, & cùm denuo reuixit: ita vnitę extiterunt, dũ Christus mortuus fuit: nam vt tota catholica fides confitetur, mox vt Christus homo mortuus est, verbum cum anima eius ad sedes descendit inferorum, manente illa indissoluta vnione, quę in virgineo vtero causata extiterat. Identidem illa secunda

trini-

trinitatis persona, siue verbum, quia infinitate sua vbique est, cum benedicto Christi corpore in Cruce pendente remansit, & cum eodem postea extitit in sepulchro, permanente illa prima vnitate assumptionis in vtero virginis celebrata. Et sicut ante Christum mortuum verbum cum corpore Christi, & anima vna persona, hypostasis, atque suppositum erat, & non plures: ita post Christi mortem verbum cum anima, & corpore Christi seiuncta, vna persona, atq; hypostasis erat nō acquisita per mortem Christi aliqua speciali vnione ad partes humanæ naturæ, aut deperdita. Præcisè igitur in Christi morte vnio corporis sui ad animam deperdita est, & in resurrectione denuo acquisita est: non facta aliqua mutatione, aut alteritate in vnione, quam habebat verbum ad partes humanę naturæ.

Quomodo Christus vniuerit sibi diuersas, & summæ partes.
Cap. XLII.

IN prædictis autem speculandum est, quòd licèt dicatur verbum diuinum, aut secundam trinitatis personam illum hominem Christum compositum ex corpore & anima assumpsisse, aut quòd naturam humanam assumpserit, aut duas humanæ naturæ partes. s. corpus, & animam, & cōsequenter naturam humanam, & hominem Christum assumpserit. Hoc aūt apparet, quia verbum Diuinum, siue secunda Trinitatis persona assumpsit ad vnitatem personæ corpus humanum in vtero virginis, qđ formauit ex sanguine menstruali. Assumpsit quoque ad personæ vnitatem animam, quam nouiter creauit: quia istæ erant partes humanæ naturæ, & istas sibi vniuit verbum, & adinuicem quoque vniuit: assumpsit sibi humanam naturam, quæ consistit in duabus his partibus copulatis. Item assumendo has duas partes, & eas inuicem copulando vniuit sibi hominem, qui ex his duabus partib⁹ componebatur: proprius tamen dicitur vniuisse partes istas duas humanæ naturæ, quàm naturam humanam, aut hominem compositum, qđ manifestatur, qa vt ait Damascenus, & tota fides cōfitetur, verbum Diuinum, quod semel assumpsit nunquam dimisit: Si ergo directè, & principaliter verbum Diuinū assumpsisset sibi hominem illum, nunquam dimisisset, sed falsum est, quia verbum Diuinum in morte hominē illum reliquit: nam in illo triduo, quo mortuus fuit, homo non erat, nisi tenere vellemus opinionem Magistri Sententiarum in suo tertio, vbi Christum in triduo mortis hominem fuisse confirmat: sed hoc improbatur ab omnibus. Item non assumpsit directè verbum Diuinum humanam naturam. Nam natura humana à verbo derelicta est: humana namque natura in his duabus partibus simul sumptis existit. In triduo autem mortis hęc seiuncta fuere: humana ergo natura non fuit, & sic à verbo derelicta est. Partes tamen humanæ naturę. s. corpus, & aīa à verbo nunq̄ derelictę sunt, quia semper eas sibi in morte vnitas tenuit, sicut viuens tenuerat. Inducitur ergo ex prędictis verbum Diuinum principaliter, vel directè corp⁹, & animam assumpsisse: & ista est vnio, aut incarnatio: naturam autem humanam, & hominem assumpsit consequenter.

Quędam de verbo Diuino, ac anima Christi ex sancta Trinitate.
Cap. XLIII.

AMPLIVS autem accipiendum est, qp Christ⁹, aut verbum diuinum assumpsit partes humanę naturę. s. corpus & animam: partes autem minus principales, vt humores, & pili, cęteraque similia directè à verbo non assumpta sunt, sed quia in corpore Christi erant. Cùm ergo Christus vixit ante passionem, & nunc cùm denuo post passionem viuit, vnitas habet sibi omnes partes corporis, etiam minus principales, & ea, quæ in corpore sunt iuxta modum vnionis, quē habet ad corpus, & animam: post mortē aūt Christi aliqua horum à corpore seiuncta sunt, sicut sanguineus humor, qui p vulnerum fixuras profluxit: ideo Dominicus sanguis in triduo illo verbo hypostaticè vnitus non erat, sicut corpus, & anima Saluatoris. Cū autem Christus resurrexit sanguis denuo verbo vnitus est, sicut corpus, & anima vnita erant: ideo in superioribus conclusimus, qp si in tēpore mortis Christi triduanę aliquis sanguinem eius sub vini specie confeciſſet, solus sanguis Dominicus ibi existeret, anima autem, & corpus, & verbum nequaquam. In hoc aūt tempore dicendum est, qp tota sancta Trinitas in sanguine illo erat, sicut in cœteris rebus est: nec habebat aliquem specialiorem modum existendi secunda trinitatis persona, quā alię duę personę. In hostia autē è cōtrario erat: nam verbum Diuinum ibi specialiori modo existit, cùm ibi sit verè corpus Christi, alię autē personę Diuinę in hostia specialiorem essendi modū non habēt, quàm in quolibet alio homine, vel lapide. Ratio autem diuersitatis existendi verbi Diuini in hostia tempore triduanę mortis Christi, & nō in sanguine est, quia in hostia erat corpus quod per se assumptū est: in calice autē sanguis, qui per accidens, & ex coniunctione ad corpus assumptus est. Ex prędictis liquide inducitur qualiter verbum Diuinum in corpore, & anima Christi, & cœteris partibus fuerit, & qualiter tota beata trinitas.

Sācta Trinitas quo se habebat in sanguine, & hostia in triduo mortis Christi.

Quando propriùs Christum videamus, aut quando hostiam videmus, aut calicem. *Cap. XLIIII.*

CONCLVSIO ex superioribus qualiter Christus totus in hostia sit, & in calice, & sub qua cōditione in hostia sit, & calice, quia dicimus, quòd cùm hostiam consecratam, aut calicem manibus sacerdotis in altum tolli videm⁹, dicimus Christum, aut Deū videre, inquirendum est quomodo proprius videre dicamur. s. cū hostiam videmus, an cùm calicem. In quo diligenter animaduertendum est, qp sicut in superioribus extitit declaratum, illud propriè videtur, quod per se videtur: siue videatur per se primò, siue per se non primo: quę in superioribus declarata sunt. Hęc autem sunt color, & lux, & communia sensibilia. s. magnitudo, figura, motus, quies, & numerus. Et quia Christus nullum horum est. s. non est color, lux, &c. ideo propriè videri nequit; quia tamen corpus Christi videri potest per colorem, lucem, magnitudinem, figuram, numerum, quietem, aut motum, qui in eo est, potest aliqualiter propriè videri. Nullo autem horum duorum modorum Christus in calice, aut in hostia videri potest. Primò autem modo in hostia videri non potest, quia non est obiectum proprium visus, nec sensibile commune. Secundò etiam modo Christus videri non potest. s. per aliquid, quod in eo est: quia iste modus tēpori illi congruebat, quo Christus cum hominibus versatus est: nam tunc per colorem suum, magnitudinem, figuram, motū, aut quietem videbatur. Nunc autem per colorem, aut magnitudinem, aut aliquid horū videri non potest: quia nihil horum nunc apparet latitans sub speciebus sacramentalibus. Item, quia in hostia, aut calice indiuisibiliter est, sicut in superioribus disseruimus: Christus tamē in hostia, & calice videtur, sicut homo armatus totaliter latēs sub armis, ita vt nulla eius pars videatur. dicimus tamen talem, aut talem hominem videre, quia scimus eum moueri sub armis, quę nos videm⁹, ita

ita Christum videre dicimur cùm hostiā consecratā, aut calicem videmus. Scimus quippè, quòd cùm sacerdos hostiam, aut calicem in altum extollit, ibi est totus Christus Deus & homo.

Responsio dubietatis allatæ præceden. cap. & de quibusdam modis visionis. *Cap. XLV.*

NVNC autem ad propositum accedētes inquiramus quomodo proprius Christum videmus cùm calicem, an cùm hostiam videmus; cui respondendum est Christum proprius videri cùm hostiam consecratam videmus, quàm cùm calicem. Huius fundamētum est, quia visio magis, aut minus propria est, secundùm quòd magis, aut minus accedit ad primum modum visionis, qui proprijssimus est. Primus namq; visionis modus est cùm res per se visibilis est, siue sit per se primò visibilis, aut per se, & non primò, sed modus videndi Christum in hostia magis appropiat modo primo videndi: proprius ergo Christus videtur in hostia, quàm in calice. Quod autem videre Christum in hostia magis appropinquet primo modo videndi, quàm videre Christum in calice, manifestatur: quia primus videndi modus est, cùm aliquid per se videtur, siue per se primò, siue nō per se primò, & hoc modo non videtur Christus in hostia, aut in calice. Secundus modus videndi est, cùm aliquid videtur, non quia sit secūdùm se visibile, sed quia est in eo aliquid quod est secundùm se visibile: hoc modo etiā Christus non videtur in calice, aut in hostia: quia non videtur per aliquid, quod in eo sit. s. per colorem, aut magnitudinem, quia colorem Christi, figuram, motum, aut quietem in hostia, aut calice nullatenus contemplamur: Christum autem in hostia, & calice certum est per tegmenta contemplari: tunc autem modus, qui magis de tegmento habet minus ad primum modum accedit, & magis improprius est è contrario. Sic autem est, quòd cùm Christum in hostia contemplamur magis eum sine tegmento respicimus. Cùm autem eum ī calice prospectamus, maioribus tegitur velamentis: nam cùm Christus in hostia cernitur, solum tegitur sacramentalibus speciebus, nè nobis visibilis esse possit: species namque panis supposita Dominicam nobis aufert visionem. Præterea Christus in hostia indiuisibiliter est, vt prælibatum est. Indiuisibile autem videri nequit. In calice autem plura Dominicam visionem nobis auferunt velamenta. Primum est sacramentalis species: nam qualitercunque sub eis Christus lateat non videbitur. Secundum autem velamentum, quia sub speciebus vini Christus indiuisibiliter est, sicut sub speciebus panis. Tertium velamentum est, quia species vini in calice iacent calicis grossitiæ adopertæ. Sequitur ergo magis propriè Christum videri cùm eum in hostia videmus, quàm cùm in calice cernimus, sed neutro modo propriè videmus.

Quomodo dicamur Christum sub sacramentalibus speciebus videre. *Cap. XLVI.*

AMPLIVS autem circa prædicta aliquis dubitabit, quomodo dicamur Christum sub sacramentalibus speciebus videre, aliqui namque arbitrantur solum nos Christum intueri cùm hostia, aut calix super altare sacerdotis manibus extollunt, & nō aliàs. Huic respondendum est, quòd cùm hostia postquam consecrata est in se verè Christum continet, & vinum cōsecratum in se totum tenet Christum, quotiescūq; videritis hostiam consecratam, Christū videbit, & quotiescunque calicem sanguinis Christi aspexerit, Christum cernere prædicabitur. Et non solùm cùm hostia, aut calix sacerdotis manibus in altum tollatur: sed etiam cùm tam hostia, quàm calix in altari sedēt, aut cùm secundo hostia paululum super altare tollitur, aut cùm ante sumptionem frangitur, aut eam sacerdos sumit. Omnia hæc identidem de calice accipienda sint: etiam cùm hostia ad infirmos ducitur, aut cùm quispiam eam in sua repositaria arca videt omnibus his modis aliquis Christum videre prædicatur. Nec his solis modis Christum sacramentaliter cernimus, sed quotiescunque hostiam consecratam, vtcumque videamus, aut calicem sub vini specie sanguinem Domincium continentem. Proprior tamen modus horum Christum sacramentaliter vidēdi est, cùm hostiam in altari cernimus eleuari prima eleuatione, cùm post eam calix quoque sanguinis sacerdotis manibus tollitur, quia hoc solùm fit, vt videatur. Ex supradictis liquide comprobatur qūo Christum, qui leo in hac metaphora dicitur, videamus.

Pars secunda metaphoræ secundæ, scilicet leo, qui non videbatur, quod dupliciter intelligitur.
Cap. XLVII.

IN hoc secundo figurato Paradoxo secunda erat particula: Qui non videbatur. s. qp iste leo, de quo supra dicebatur nō videbatur. In superioribus de hoc leone dicebatur, quòd visus est, & modum eius exposuimus. Nunc autem dicitur, quòd non videbatur. Hoc tamen dupliciter intelligi debet. Primo modo, vt hæ duæ particulæ. s. videbatur, & non videbatur ad diuersa tempora referantur: ita quòd in vno tempore iste leo Christus videretur, & in alio non videretur. Alio modo intelligi potest, vt ad idem tempus referatur. s. qp in eodem tempore Christus leo videretur, & in eodem non videretur. Primo autem modo assumendo verum erat, qp iste leo videbatur, & non videbatur. Nam ex quo natus est, visus fuit inter gentes communicando, prædicando, exhortando, alioſq; humanos actus faciendo, sicut testatur Baruch: Post hęc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Post mortem autem suam ad modicum tempus visus est, quia homo non erat. Deniq̄ post resurrectionem visus est: quia discipulis suis apparuit, & Beatæ Virgini, alijsque personis, sicut habetur Matthæi 28. cap. & Marci 16. & Lucę 24. & Ioan. 20. & 21. capitulis. Idem habetur Actu. ca. 1. vbi dicitur de Christo, quòd versans cum eis apparuit illis in multis argumentis per quadraginta dies vsque ad diem, quo assumptus est. Hi autem quibus Christus à mortuis resurgens apparuit, fuere quingenti, aut paulo plures: sic ait Apostolus in prima Epistola ad Corin. 15. cap. s. & post resurrectionē suam apparuit Iacobo, & Cœphę, & plusquam quingentis fratribus: nouissimè autem, tanquā abortiuo visus est mihi. Postquam verò in cœlum conscendit, non videtur. Et sic manet vsque ad eius aduentum ad iudicandum: leo igitur iste aliquando videbatur, & aliquando non videbatur. Conuenienter igitur de Christo dici potest, aut leone hoc, quòd videbatur, & non videbatur.

Affirmatio expositionis allatæ præcedenti capite.
Cap. XLVIII.

EXPOSITIONIS huius modum aliquis discretum, atque impertinentem iudicabit, sed falsum est, quia hoc loquendi modo Sacra Scriptura per usa est, cùm de hoc leone loqueretur, de quo in hoc figurato Paradoxo sermo agitur: ita vt verè dici possit hanc huius Paradoxi particulam per Sacram Scriptu-

ram

ram ab antiquo expositam esse. Quod habetur Ioan. cap.16. vbi cùm Christus ante mortem suam discipulis loqueretur, ait: Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad patrē. Hic autem de morte sua faciens Christus sermonem, modicum se videndum dicit: quia ab hoc tempore, quo Christus istud eis proponebat verbum vsque ad mortem suam ab eis videndus erat. Christus namq; hoc eis proposuit verbum prædicans in quinta feria cœnæ per noctem postquam cœnasset, sicut apparet ex processu Euangelij Beati Ioannis à cap.13. in prin. vsq; ad 14. Erat autem magnum noctis elapsum spacium: cùm ista Christus dixit, durauit autem vsque ad alteram diē, qua mortuus est, scilicet, in sexta feria parasceues ad horam nonæ. Erat autem aliquid modicum, quo ab eis vidēdus non erat, quod intelligitur de spacio triduanæ mortis suæ: quod verius supputādo quadraginta horarum spacium fuit, maius tamen hoc spacium discipulis tractum est: quia non immediatè post resurrectionem suam ab eis visus est. Iterum autem ab eis videndus erat. s. post resurrectionē, & de hoc Christus loquebatur dicens: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Sicut autem ista propositio. s. ꝙ quidam leo videbatur, & non videbatur est Paradoxon figuratum, atque continet difficilem intellectum. Ita verba illa Saluatoris. s. modicum, & videbitis: iterum modicum, & non videbitis me: quia vado ad patrem: Paradoxon est: quod liquidè patet, quia sensus eorum difficilis est: nam Apostoli auditis verbis his inter se dubitantes inquirebant. s. quid est, quod dicit modicum: Christus autem respondit eis, dicens: De hoc quæritis inter vos, quia dixi modicū, & videbitis me, & iterum modicum, & non videbitis me, quia vado ad patrem: nec intelligebant vllatenus quid hoc esset, donec eis Christus declarauit, vt ex capitulo decimoseptimo Ioannis apparet.

Expositio primæ partis secundi Paradoxi.
Cap. XLIX.

SECVNDVS autem in his verbis expositionis modus est referēdo ea ad idem tempus. s. quòd in eodem Christus videbatur, & non videbatur. Et quia in Christo duæ naturæ erant. s. natura humana, & diuina, potest quantum ad quamlibet harum partium intelligi. Verum namque est de Christo inquantum homo est, quòd videbatur, & non videbatur, scilicet, in hostia: quia nos eū certissimè latere cognoscimus: ibi enim verum corpus eius est, quod de virgine sumpsit. Et sicut hominem armis tectum videre dicimur, nulla eius particula apparente, idem de Christo dicimus: quia verissimè in hostia est. Iste idem leo non videbatur in eodem tempore, in quantum homo est: quia homo per colorem suum, magnitudinem, figuram, motum, quietemq; conspicitur: ex quibus nullum in Christo patet. In hostia namque nullum de accidētibus Christi patere potest, quia ibidem indiuisibiliter est. Item, quia sub sacramentalium specierū nube latet, & color eius in publicum patere nequit: verum ergo est de Christo, quòd in hostia nō videtur, visionem eius verè accipientes: iste leo ad idem tempus relatus videri potest, si impropriè visionem assumamus, sicut videtur homo cum sub armis est. Est autem in isto leone Christo alia natura, scilicet, Diuina, & quantum ad hoc referri potest conuenienter, scilicet, quòd Christus in quantum Deus videbatur, & non videbatur: quod intelligitur referendo ad tēpus, in quo cùm hominibus conuersatus est, quia tūc verè visus est cùm verus homo esset, & sicut cœteri homines videbatur, & quia verbum, siue secunda deitatis persona non videbatur, quia secunda persona est spiritualis: spiritus autem videri non potest, cùm indiuisibilis sit, sed corpus: in verbo autem diuino, quod incorporeum, & indiuisibile est videri non potest, quia color, secundùm quem visio fit in quantitate extensiua semper est. Sic testatur Beatus Ioannes cap.1. Deum nemo vidit vnquam. Exodi.33.cap. Non videbit me homo, & viuet. Licèt igitur superiores modi exponendi conuenientes sint, iste tamen conuenientior cœteris est. s. ꝙ Christus erat leo, qui videbatur, quia videbant Iudæi suam veram cunctis manifestam humanitatem, & nō videbatur, quia Deus verus erat, nec poterant gentes suam intueri deitatem. Ex prælibatis liquide inducitur, qualiter particula ista intelligi debeat, scilicet, qui non videbatur.

Dubium contra prædicta. *Cap. L.*

EX prædictis aliquis dubitandi fomitem sumet, quoniam dictum est, quòd Christus secundùm, quòd erat Deus, non videbatur: dicet autem aliquis, quòd Christus, secundum quòd Deus videbatur. Nam si videri assumeretur pro illo, quod per se primū videtur, sicut color, vel lux, aut pro communibus sensibilibus, quæ per se non primò videntur, verum esset, Deum non posse videri: quia Deus nec color est, nec commune sensibile. Aut si videri secundo modo accipiatur, scilicet, ꝙ res per se visibilis non sit, aliquid tamen in se habeat, secundùm quod videri possit, sicut substantiæ visibiles secundùm se videri non possunt: videntur tamen per suam magnitudinem, aut colorem, figuram, motum, quietem, diceremus, Deū nequaquam videri posse, cùm lucem, colorem, figuram; aut cœtera in hunc modum nullatenus habeat, cùm incorporeus, atque indiuisibilis sit. Est tamen alius videndi modus, vt cùm hominem armatum videmus cui⁹ nullam particulam reuelatam intuemur, sed eum videri dicimur, quia eum tectum latere cognoscimus: sic enim Christum in calice, & hostia videmus: quia licèt eum nullo duorum modorum prædictorum videremus: alio tamen modo videmus. Cùm ergo Deus sit vbiq́ue, & in quocunque loco signato scimus Deum esse, dicemur Deum videre. Huic respondetur, Deum in se ipso, nec propriè, nec impropriè videri, de homine autem armato dicimus, quòd eum videmus: quia licèt non videamus eū, nec aliquam rem in eo existentem, quæ intrinseca sit, videmus tamen arma, sub quibus latet, & quæ ipse moduet. Sic igitur licèt hominem armatum non videamus per aliquid, quod in eo est, videmus tamen eum per aliquid, quod non est in eo, sed ad ipsum adhærentiam quandam habet, sicut sunt arma, quæ mouet homo armatus. De hostia autem itidem dicimus. Nam quamquam Christus in hostia non habeat aliquid, secundùm quod videatur, quia non cernitur secundū suam magnitudinem, aut colorem, aut quodlibet alterum accidens eius, noscitur tamen ibi esse colore, & magnitudine, atque figura hostiæ consecratæ, & calicis: quia ista ad Christum adhærentiam quandam habēt, cum sub his Christus solus lateat nihilq; aliud. De Deo autem nihil tale valemus astruere: nam licèt vbiq́ue, & in omni re Deus sit, nulla tamen res, aut locus est, qui Diuinæ essentiæ vllatenus specialiter adhæreat, qua Deum certissimè dignoscamus: licèt eum esse vbiq́ue certissimè cognouerimus. Vt si in aliqua ciuitate aliquem virum signatum: vt verbi causa Demostenem esse nouerimus, illam ciuitatem à remotis spectantes illum videre virum nequaquam asseremus: nam licèt eius locus cognitus sit, nihil tamen in illo homine est intrinsecè, aut extrinsecè quod ad ipsum specialiter adhæserit, ideo dicimus illum hominem videri nullatenus. Conformiter quoque dicemus Deum secundùm se videri nullatenus.

An Deus secundùm se videri possit. *Cap. LI.*

ALIQVIS autem fortassis arguet Deum secūdùm se videri posse: nam Deus corpoream similitudinem assumere potest, in qua videatur, loquatur, atque alia efficiat. Sic enim sæpissimè Iudæis apparuit, atque locutus est. Sic habetur Exodi 3. capit. vbi Moyses vidit rubum ardere, quæ non comburebatur, & locutus fuit Dominus ei de medio rubi. Apparet ergo Deum visum fuisse ex adhærentia, quam specialiter gerebat ad ignem in rubo, in cuius medio Deus erat. Item Exo.19. & 20. cap. habetur, quòd cùm Deus daret legem in vertice Sinai, clamabat voce magna in sonitu clangoris buccinæ, dicens: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Cùm igitur specialiter Deus ad illam vocē adhærentiam haberet, qui locum videbat, in quo vox illa diuina formabatur, dici possent Deum videre. Itē Deus caliginem, nubem, montemque fumigantem in quo ipse erat in vertice Sinai ostendit: hoc autem populo notum erat, vt habetur Exodi vigesimo capitulo, & 24. cap. s. Accessit autem Moyses ad caliginē, in qua erat Deus: videri ergo Deus poterat ex aliquo speciali signo, quod demonstraret. Similes auctoritates in Sacra Scriptura sepissimè reperiuntur. Supradictis respondetur Deum videri non posse, nec aliquā assumere similitudinem, qua videatur, aut loquatur, vel quidquam operetur. Cùm autem in aliquibus locis scripturæ similia reperiātur, dicemus illa à Deo non facta, sed per angelos, sicut inferius probabitur. Hoc enim liquidè comprobatur his duabus præpositis auctoritatibus, & quadam alia, quæ habetur Exo. vigesimoquarto capit. s. Viderunt Dominum Deum Israel, & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum cùm serenum est, comederunt, atque biberunt. In omnibus tamen prædictis locis innotescit hos angelos fuisse, qui Dei nomen assumpserant. De primò autem manifestatur, cùm dicitur, quòd Deus loquebatur in rubo, quia licèt Exodi tertio cap. Deus vocetur, in libro tamen Actuum Apostolorum, vbi Stephanus Prothomartyr Iudæis loquebatur, eum qui in rubo loquebatur, angelum fuisse testatus est. Alius autem, qui in vertice Sinai legem dedit. s. Exo.19. & vigesimo, licèt Deus nuncupetur, tamen ex Sacra Scriptura angelus esse conuincitur, vt declarat Apostolus ad Galathas tertio capitulo, scilicet: Lex data ꝑ angelos in manu mediatoris: hunc, qui legem in Sinai dedit Iudæi in monte eodem videre, de quo Exodi vigesimoquarto capitulo, & Deus vocatur: Angelus tamen est. In plerisque tamen aliis scripturæ locis angeli Deus vocantur, sicut diffusius declarauimus super Exo.19. capit. Ex prædictis necessariò inducitur Deum videri nullatenus.

An Deus formam aliquam assumere possit.
Cap. LII.

HIS autem quispiam contra niteretur, scilicet, Deum formam aliquam assumere posse, in qua videatur, atque loquatur, & aliud operetur. Sic manifestatur Lucæ tertio cap. vbi de baptizato Christo à Ioanne inquiens ait: descendit Spiritus Sanctus in eum in columbæ specie, & vox patris audita est: hic est filius meus dilect⁹, in quo mihi bene complacui.

In quo Euangelista Lucas tres distinguit in deitate personas cuilibet actum suum tribuens. Filium quidem dicit baptizatum, patrem verò de cœlo locutum, Spiritum Sanctum in columbæ specie descendentem descripsit: sequitur igitur Deum apparuisse, atque formam aliquam assumpsisse. Identidem Matthæus describit decimoseptimo capitulo, cùm transfigurationem descripsit: Et vox de cœlo audita est: hic est filius meus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Ad quod oportebat aliquam assumi formam corpoream, in qua vox formaretur. Persona autem patris illam corpoream figuram assumeret, quoniam eum loquentem scripturæ prodit oratio. Sic igitur in assumpta figura videri poterant. His enim respondendum est, personā Patris, & Spiritus Sancti, nec propriè, nec impropriè vnquam visas, nec vnquam formam corpoream assumpsere, in qua videri, loqui, aut cœtera facere possent. Nam si Deus aliquam corpoream ex aere figuram assumeret, in qua voces audirentur, & figura illa moueretur, oportebat aliquam substantiam spiritualem intelligentem eam intrinsecè mouere, & alia operari. Nulla quippè substantialis forma irrationalis ea, quæ in tali figura videntur, efficere poterat. Præterea, quia data ibi aliqua speciali forma mouente, & prædicta operante, necessarium erat esse hanc figuram de genere aliàs cùm moueatur motu progressiuo, quod falsum est. Necessariò igitur intra prædictā figuram aliqua substantia spiritualis est hoc efficiens, quæ aut Deus erit, aut angelus bonus, vel malus: anima namque humana esse non potest, quia hic hominem constitueret, si fortè angelum bonum, aut malum in figura illa latere concedamus, dicemus Deum ibi nihil agere, loqui aut mouere, & sic Deus videri non poterit, cùm nullam habeat adhærentiam ad illam figuram corpoream. Si autem dixerimus Deum illam figuram corpoream assumere, & loqui, est impossibile: nam cùm omnis motus in successione sit, vt Aristoteles testatur in plerisque Physicorum Libris: & motus in instanti fieri nequeat: qa ideo motus est, quia partibiliter acquiritur, scilicet, post partem reliqua pars, in quo successio necessaria est: & contradictionem includit motum quemquam instantaneum fore: Deus tamen in instanti operari quidquam nequit. Nam secundùm genus operatiuarum potentiarum sunt genera actionum, quia verò omnes potentiæ naturales finitæ, atque limitatæ sunt, correspondet eis operatio successiua, quia quod fit agenti resistit, nec totum simul effici potest. Potentia autem Dei infinita est: ideo ei resistere nihil valet, dum infinita sit distantia eius ad quamlibet repugnantiam. Sequitur ergo, vt in instanti fiat.

Esse nostrum viuere est. *Cap. LIII.*

PRAEDICTIS autem confirmandis adijcitur, quòd esse nostrum viuere est, sicut ait Aristoteles in tertio de Anima, scilicet, viuere viuentibus est esse. Aristoteles quoque in nono Ethicorum libro ait: Viuere est in esse, & in operari: oportet igitur, quòd qualem modum res essendi, & viuendi consequuntur, talem in operando sortiantur. Sunt autem aliquæ res, quæ totum esse suum, & viuere simul non habent: hęc aūt sunt, q̄ ꝓpositionē ex actu, & potētialitate suscipiunt, & hęc oīa sunt, q̄cunq; entia sunt p̄ter Deū, qđ de substantijs intelligendū est. Nam horum qđlibet aliqđ est, & p̄ter id magis esse pōt, aut super id, qđ habet esse aliud suscipere pōt. Hęc aūt potētia, aut potentialitas dr̄: sicut homo actus est cū est hō: qa cū fuerit hō nullatenus in potentia est, vt amplius hō sit.

Esse in potentia esse in actu.

Est tamen in potentia, vt albus, niger, sapiens, fœlix, infelix ve sit: quod de rebus cæteris pariformiter dicēdum est. Nam secūdum aliquid actus sunt, aut in actu existunt, quoad aliquid verò ex potentia existunt, quia ad aliquid in potentia sunt. Horum autem nullum habet totum suum esse simul, sed in quātum actu sunt, aliquid sunt: in quantum autem in potentia sunt, non sunt, sed esse possunt. Cum ergo esse sit viuere, & operari, & hoc totum esse simul non habeant, oportet vt totum operari simul habere nequeant: sed vt prius eis aliqua actu ex sui particula insit: deinceps verò reliqua, quod in successione operari dicitur. In Deo autem accidit econtrario: quia non est ex actu, & potentia compositus, sed purus actus est: nam Deus aliqd est, & vltra id, quod est, nihil magis esse pōt, aut quicpiam suscipere: sicut nos qui aliquid sumus, & præter hoc alterum esse possumus aut suscipere. Hæc autem puritas actus, ideo necessariò ponitur: alioquin infinitè perfectus non esset: cùm perfectius est, quod totaliter actus sit, nihil recipere potens: quàm qđ quodammodo possibilitate consistit. Cū ergo totus actus sit omni possibilitate carens, sequitur eum totum esse suum simul habere: aliàs necessariò confiteremur, quòd præter esse quod nunc habet, aliquod suscipere possit: quod est ex actu, & positio constare. Identidē cùm esse operari sit, & esse Dei totum simul est, cùm pars particulam non præcedat, est impossibile Deum successiue aut per motum operari, sicut liquet, impossibile esse eum ex actu, & positio consistere: aut totum suum esse simul non existere. De hacautē cōpositione ex actu & potentia aliisque tribus compositionibus, scilicet ex genere, differentia, esse, & essentia, materia, & forma, diffusius disputauimus super capit. 28. Deuteronomij.

Res tunc sunt cum actu sunt.

Deus oī caret potē tialitate.

Omnia, quæ à Deo fiunt, in instanti producuntur. Cap. LIIII.

ADHVC ipsis superintendentes dicemus, quòd sicut se habet viuere, sic se habet & operari: sed tota dei vita simul est: ergo tota operatio eius simul est, scilicet vt pars particulam non præcedat: maior ex prædictis liquidatur: quoniam esse, viuere, & operari conuertuntur, vt ait Arist. 9. Ethi. Minor autem, scilicet, quòd tota dei vita simul sit, probatur: nam Deus siue omnia, quæ æterna sunt, totam vitam suam simul habent. Sic ait Boet. de Consolat. li. 5. prosa vlt. Aeternitas est interminabilis vitæ simul tota, et perfecta possessio. Sicut ergo operatio Dei cōstabit, vt tota simul sit, nec particulam pars præcedat: hoc autem est operationem instantaneam, aut sine successione, vel motu esse. Quod autem operationes diuinæ successionem nullam habeant, apparet, quia omnes actus, qui propriè diuini sunt nulla constant successione: quod in creatione apparet, quæ solius Dei est, & in instanti celebrata est, & cùm animæ quotidie creātur in instāti esse habēt. Resurrectio quoq; instantanea est, qa in instanti deus quempiam suscitat à mortuis. Sic Paulus inquit in epistola prima ad Thessal. c. 2. omnes qui mortui sunt, in ictu oculi resurgēt. Hoc identidem ex omnibus miraculosis operationibus cōprobatur, quę Deo soli attribuuntur, omnes nanque hęc in instanti celebrantur. Ex his quoq; inducitur quęcūque a Deo fiant in instanti fieri, nec eum successiuè posse operari: de hoc autem diffusius disputauimus Exo. 23. & 25. c. Ex quo sequitur q̄ deus nō possit aliquem lapidem hinc mouere ad viginti leucas, aut saltem ad dimidiā, quia tūc operatio Dei esset in successione aut motu, quod impossibile est. Sed si Deus mouere voluerit, efficiet, vt lapis qui nūc hic est, in instanti sit ad mille leucas: hoc autem motus aut successio non est, quia nō fit secundùm tēporis diuisionē, quam motus exigit. Hunc enim lapidem, quem Deus sic transposuerit de loco in locum, non oportet mediū spacium pertransire hoc autem apud philosophantes nō vocat motus, sed magis mutatum esse: licèt totaliter mutatum esse dici non possit: quia mutatum esse terminus motus est, & præexigit motum præcessisse.

Mutatū et quid sit.

Aeternitas quid.

Deus loqui non potest. Cap. LV.

PRAETER hoc autem sciendum est, Deum loqui non posse: nam si locutio quouis modo intanea esse possit, Deus loqui posset. Impossibile tamē est, esse magisterium in instanti verba proferendi, voces namque à nobis prolatę, literis, atque syllabis constant: orationum autē complexionem dictionum cōnexiones efficiūt, in hoc autem essentię orationis est, vt dictio vna aliam præcedat. Dictionū quoque esse in oratione est, scilicet vt syllaba syllabam, litera quoque literam antecedat. Sicut in hac voce Petrus syllaba hæc, Pe. Syllabam hanc. s. Trus præcedere, necessariū est. De literis autem identidem faciendum dignoscitur. Hoc autem supposito, inquiremus si Deus loquatur, an omnes dictiones, & orationes, literas, & syllabas simul profert, aut nequaquam. Si fortasse respōdeatur non simul omnes proferri, sed cuilibet suum ordinem, distinctionem, & locum obseruari, prolatio successiue consistet, sicut nos quoque proferre assueti sumus, & non operabitur in instanti: quod falsum est. Si forsitan omnia simultanea prolatione extulerit, ita vt instantanea prolatio iure dicatur, nullus ordo, situs, atque distantiæ in orationibus, dictionibus, syllabis, literisq; seruabit: ex quo infertur ibi orationes, dictiones, literas, aut syllabas eē nullatenus posse, cum essentia earum consistat in oratione, quæ in tali prolatione nullatenus obseruatur, quo appareret eū non loqui aut quicquā proferre. Ex præcedentibus notissima illatione deducitur, Deum aliquam figurā corpoream assumere non posse, in qua moueatur, aut proferat concepta, aut simile quid operetur. Sequitur ergo veritate subsistere alteram diuisionis partem, q̄ in prælibatis ponebatur. s. quòd cùm sacra scriptura aliquando dixerit Deum aliquam sumpsisse figuram, locutum, aut motum, aut similia operatum, hæc non à Deo, sed angelis apparentibus consumata fore.

N̄ quid si Deus loqē dictiones, & oīones simul profert.

Exponitur tex. Bea. Lucæ Euang. Cap. LVI.

NVNC verò rndere conandū est argumētationi ex tex. Bea. Luc. 3. c. s. Spiritus sanctus descendit in columbę specie ī ipsum, & vox patris audita est: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui. Cui rndendū est, Patrem, & Spiritum sanctū nullas hic assumpsisse effigies, aut quicq̄ locutos: sed hæc omnia Angelis operantibus fuisse confecta, s. vt cùm Christū Iordanē intrauerit baptizādus à Ioan. aliquis angelorū iussu Dei corpus quoddā formauit aereū, ad colūbę albissimæ figurā redigens, mouitque illud descendens à superiori parte aeris, ita vt à cęlo descendere videret, donec sederit sup Chm. Alius aūt angelus Deo iubente corpus formauerit aereum constans cō uenientibus organis, vt ibidē voces formari possent, formauitq́, in eo, quę sequunt, & alto boatu protulit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. Identidē in transfiguratione factū est: nec quicquam hic diuinæ personæ operatæ sunt. Aliquis autem fortassis respondebit, quod licet prædicta de Spiritu sancto existere non potuerint, scilicet vt aliquis angelorum corpus aereum formauerit, in quo columbæ specie super Christum descenderit: no tamen

tamen subsistere potest quantum ad ea, quæ de persona patris dicuntur, scilicet quòd aliquis angelus iussu Dei aereum corpus formans: in eo voces has protulerit, scilicet hic est filius dilectus, &c. Nam ex hoc sequeretur angelum bonum mentiri, & fallere audientes, quod concedendum nullatenus est. Nā ista vox prolata erat: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Christus autem, qui his demonstrabatur verbis, non erat alicuius angeli filius, sed Dei patris. Si ergo angelorum quisquam hæc verba protulisset, mentiretur, se patrem Christi appellans. Inducitur ergo non fuisse aliquem angelum hęc verba locutum, sed Deum patrem. Huic respondendum est angelum fuisse, qui verba hæc protulerit, non tamen nomine suo sed dei protulit, scilicet personę patris tanquam ab eo ad hæc dicenda destinatum, nō igitur mentitus est. Similes loquendi modi in Sacra Scriptura reperiuntur, sicut euidens est de angelo illo, qui locutus est Moysi in rubro: hic namque Deum se Israel nuncupauit, dicens liberaturum populum suum de Aegypto de manu Pharaonis, vt habetur Exodi 3. capit. hunc tamen Beatus Stephanus Angelum fuisse prodidit, vt patet actuum septimo capitu. & in prælibatis magis declarauimus, iste tamen Angelus nihil mentitus est. Item Angelus, qui legem tribuit populo Hebræorum in vertice Sinai, dixit: Ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: non habebis deos alienos coram me. Iste tamē, qui se Deū Israelis appellauit, Angelus erat, sicut probat Apostolus ad Galathas 3. capi. & in prioribus explanatum est. Non ergo fefellit Angelus iste se Deum nominans, & Patrem Christi, cùm patris personam gereret. Sic ergo ex præcedentibus colligitur, omnia hęc angelorum ministerio patrata fuisse: nihilq́ue in his personas diuinas operatas: impossibile nanque erat hoc vere de personis diuinis intelligi.

Rationes asserentes Deum non loqui. Cap. LVII.

ALIIS adhuc rationibus prædicta roborantur, quarum prima est: Deus nihil cum motu, aut successione efficere potest, & loqui nequit, vt in prælibatis comprobatum est, sed cùm aliqua similia facta dicuntur, operatione Angelica celebrata esse necessariū est, cùm autem Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sit verus Deus, necessarium est nullam harum personarū hoc fecisse. Item litera Beati Lucæ præposita, vt potest totaliter intelligi nequit: dato nanque diuinas personas aliquid efficere potuisse, aut effecisse, non poterat, vt beatus Lucas describit effectum fore: Operananq; sanctissimæ Trinitatis ad extra indiuisa sunt, quia quod vna persona facit, identidem & altera operatur; omnes nanque tres creare dicuntur, atq; mortuos suscitare, & omnia mirabilia opera efficere: ſvna tamen creatio a tribus istis personis est, & vnica resuscitatio, aut miraculosa operatio. Huius fundamentum est, quia omnes tres personæ sunt vnus Deus verus, & vnica essentia subsistantia, aut natura Diuina non quidem specifica, vt homo: sed indiuidua vt Sortes. Actus autem notionales, qui intra diuinas personas sunt, vt gignere, & gigni, spirare, & spirari, procedere, atque similes, non tribus personis conueniunt: nam vna persona gignit, & non gignitur, alia spirat, & non spiratur, & sic de cęteris notionibus. Ille actus, qui est loqui, aut mouere, aut effigiem aliquam assumere, est actus de exterioribus Trinitati, cum notionalis non sit. Sequitur ergo eum omnibus tribus conuenire simul personis tanquam vni indiuiduo naturali agenti, cùm vnicum indiuiduum substantiæ, vel essentiæ sit. Pater ergo, & Filius, & Spiritus Sanctus super Christum in columbæ specie descendere debebant, Pater quoque, Filius, & Spiritus sanctus vocem illam formaturi erant, scilicet, Hic est filius meus dilectus &c. Sed hoc identidem non conueniebat. Sequitur ergo beatum Lucam prædicta sub metaphora posuisse, scilicet non hęc per diuinas personas, sed angelis operantibus facta extitisse, qui ministri diuinæ voluntatis sunt. Item omnes tres personæ sunt vna natura, & substantia indiuidualis: oportebat igitur, vt actio vnius esset actio alterius, & non responderet cuilibet personæ sua actio, sed beatus Lucas cuilibet personæ hic suam tribuit actionem. Sequitur ergo eum non intellexisse de diuinis personis, sed de angelis ministrantibus.

Dubitatio contra prædicta. Cap. LVIII.

FORSITAN quispiam ea, quæ negauimus nō negans, non ducet inconueniens quēlibet diuinarum personarum effigiem corpoream assumpsisse, vt quòd Spiritus sancti persona speciem colūbæ assumperit, persona quoque patris aliam corpoream effigiem assumperit, in qua voces formaret, & non esse necessarium omnes tres personas eandem simul figuram assumere, quam vna assumpsisset. Nam verbum siue secūda Trinitatis persona assumpsit corpus & animam Christi vniens sibi hypostaticè, nec vnitæ sunt istæ duæ partes alicui personę Trinitatis duarum reliquarum. Nam filius duntaxat carnem assumpsit, & nō Pater nec Spiritus sanctus. Sic ergo Spiritus sanctus speciem colūbę assumere potuisset, & non Pater nec Filius, & quòd pater corpoream figuram locuturus assumeret, & non Filius nec Spiritus sanctus. Huic autem respondendum est, quod non est simile verbum siue secundam Trinitatis personam assumpsisse partes humanæ naturę, & quòd Spiritus sanctus speciem columbę assumperit, atque pater aeream formauerit speciem in qua loqueretur: nam secunda Trinitatis persona humanam naturam assumpsit sibi vniendo facienſque eam eandem in persona, hypostasi, aut supposito cùm verbo diuino siue secunda Trinitatis persona. Quod autem Spiritus sanctus speciem columbę assumperit, aut pater corpoream ex aere effigiem, in qua loqueretur, non erat aliquam facere assumptiouem, ita quòd prædicta corporea sibi vnirent ad suppositi, aut hypostasis vnitatem: sed erat quòd Spiritus sanctus illam ex aere effigiem columbę factæ moueret, & patris persona aeream effigiem assumeret locuturus solùm per eam. Ad quolibet autem harum simul tres personæ exigebantur: quia moueri aut loqui actus est, ideo indiuiduo substantiali correspondet. Et quia omnes tres personæ sunt vna natura, aut substātia, vel essentia diuina indiuidua, nequit vna diuinarum personarum loqui, quin alię quoque loquantur, nec quidquam efficere, quin id quoq; cæterę agant, si id verè actus est, quod est ad notionalia excludenda, & similia, quæ actus non sunt, dicitur. Oēs ergo tres personæ diuinæ speciem colūbę assumpturę erant, & super Christum descensuræ: oēs quoq; tres personę diuinę speciē corporeā assumpturę erat, vt in ea loquerētur, & non aliqua earū. De assumptione autem naturæ humanę sic dici non pōt: nā humanā Christi naturā a verbo assumi non est aliqua actio, aut passio, sed est relatio. Nec. n. est relatio aliquid formale, aut nouiter aduenięs psonæ diuinæ dicēs, sed dicit terminum respectus, ideo satis vni personæ cōgruere poterat cum alteri nō conueniret. Nam itidē pater incarnari potuisset nō incarnato filio, & Spiritus Sanctus sibi humanam naturam potuisset vnire, nec Patre, nec Filio vnientibus.

Vna diuinarū psonarū absq; aliis loqui non pōt.

Alia dubitatio pœnes ea, quæ dicta sunt. Cap. LIX.

ADHVC circa prædicta aliquis magis instabit, dicens, omnes tres personas potuisse figuram columbæ assumere, atque super Christum descendere, omnes quoque possent corpoream ex aere figuram assumere, & in eadem loqui, aut quæcunque illarum hoc efficeret. Sic enim verbum Diuinum efficit, quod est secunda trinitatis persona assumens humanam Christi naturam, aut hominem Christū. Nam vt ait Aristoteles sępissimè actiones sunt suppositorum, quod est persona, vel hypostasis. Cùm autem persona Christi non erat persona humana, sed Diuina: nam verbum erat persona, & vniuit sibi humanam naturam, omnes Christi actiones attribui debent secundæ trinitatis personæ: Christus tamen loquebatur, & mouebatur, comedebat, atque cœtera faciebat, qui motus, aut non sine motu erat. Sequitur ergo dici debere hos actus fieri per verbum Diuinū, siue secundam trinitatis personam: poterant ergo omnes tres personæ, aut earum aliqua speciem columbæ assumere, atque descendere super Christi caput in Iordanem, aut quòd omnes siue earum vna speciem aeream sumerent, atque in ea hæc loquerentur, scilicet: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, quæ fuerunt super Christi caput in Iordane prolata. His respondendum est, prædicta existere non posse: non est enim simile his, quæ applicantur: nam si omnes tres personæ Diuinę, aut aliqua earum columbæ speciem assumpsissent, & descendissent cum ea super Christi verticem, aut figuram corpoream assumpserant, vt per eam loquerentur, atque actualiter locutæ fuissent, sequeretur diuinas personas per motum agere, atque successionem. Hæc autem duę partes sic probantur: nam his positis in Deo motum sequi apparet, quia figura illa columbæ non habet aliquam substantialem formam, quæ sit radicale principium motus sui, & omnium actionum sua rum, sicut supra probatum est. Sequi ergo, quòd ab aliquo angelo bono, aut malo moueretur, aut à Deo, & quia motus iste in successione fit, sequetur si Deus moueret illam figuram, quòd actio Dei in successione foret. Idem sequitur si diuinæ personæ corporeā figuram ad loquendum assumpsissent, & actualiter locutæ fuissent. Nam quæcunque verbalis prolatio cum successione fit, sicut in prioribus declaratum est, quòd autem quandocunque actum diuinum inconueniēs sit fieri cum successione, supra declaratum est, quoniam totum esse Dei simul est: quia non est in compositione ex actu, & potentia. Ita quoque omnis operatio sua necessariò sine successione erit. Inducitur ergo, omnes tres personas, aut earum quamlibet speciem columbæ assumere nequiuisse. Identidem quoque, nec aeream figuram ad loquendum assumpsisse. Quòd autem verbum diuinum, siue secunda trinitatis persona assumpserit naturam humanam Christi, non erat simile: quia Christus erat verus homo ex anima, & corpore constans, & sicut quilibet hominum loqui, aut ambulare, agere aut pati poterat quodcunque, non agente, aut patiente Deo, aut aliquam in se recipiente mutationem, aut in actione sua successionem: ita poterat homo Christus loqui, ambulare, aut reliqua agere, vel pati nulla mutatione suscepta in verbo diuino, siue secunda trinitatis persona, nec vlla in actibus suis facta successione. Nam licèt suppositа, vel hypostases sunt, quę ab actionibus, aut passionibus denominantur dicendo, quòd ipsi faciant, aut patiantur: non tamen dumtaxat suppositа, aut hypostases agunt, aut patiuntur: sed indi-

Christus erat verus hō, & sicut humanę actiones à scribūtur.

F uidua quoque substātialia in se perfectam speciei naturā continentia. Indiuidua namque naturalia, quæ sunt partes specierum, nunquam habent actionem, aut passionem, sicut sunt corpus, & anima. Nam corpus nihil operatur, anima quoque identidem facit, solus autem homo est, qui operatur: nam homo est indiuiduum naturale, in se completè continens esse speciei. Sic autem erat de homine Christo: nam licèt ipse homo suppositum, aut persona, vel hypostasis non esset, continebat tamen in se totum esse specificum humanum. Poterat igitur homo Christus loqui, & loquebatur; poterat moueri, & mouebatur; poterat alia facere, & faciebat, igitur cùm verbo Diuino Christus homo vnitus assumptione foret, poterat ista facere, & faciebat, nec quidquam horum diuinum verbum efficiebat secundùm se. Sic igitur nulla in verbo diuino actio sequebatur in motu, vel passio, vel qualiscunque successio, quæ non fuisset in verbo, si hominem Christum non assumeret verbum diuinum. Quia tamen verbum est persona suppositum, vel hypostasis, & non homo, Christus poterit omnibus his actibus, passionibus, aut mutationibus denominari, licèt non faciat patiaturque hæc, aut recipiat, est tamen persona agentis patientis, atq; recipientis. Dicemus igitur, quòd verbum, siue secunda trinitatis persona cibum sumebat, ambulabat, atque bibebat, loquebaturque, licèt omnia ista verè proprieque diuinæ personæ non conueniant, tamen prædicationis modus apud doctores theologicos communicatio idiomatum nuncupatur.

Secunda diuinitatis persona solùm Christi corpus si assumpsisset, nequiuisset corpus illud moueri, nisi auxilio angeli. Cap. LX.

EX prælibatis igitur necessariò inducitur, quòd si verbum, aut secunda diuinitatis persona solùm corpus Iesu assumpsisset, nequiuisset illud corpus mouere, cibum sumere, aut potum, & nequaquam Christus loqui potuisset, aut alia facere, nisi aliquis angelus corpus id mouisset, qui prædicta in eo operaretur. Hoc autem probatur: quia corpus illud si exanimatum foret, non haberet aliquam formam substantialem, cui cōueniret esse principium radicale omnium harum actionum: nam data forma substātiali in corpore assumpto à verbo, necessariò illa anima rationalis foret, q̄ contra hypothesim est. s. q̄ verbum diuinū aīam cū corpore assumpsisset: necessariū igitur erat, vt verbum, aut aliquis angelorum corp' illud moueret. Verbum diuinum illud corpus mouere non poterat: nam ex hoc verbum diuinum diceretur agere, aut pati, & in successione operari, quod de verbo diuino dici impossibile est, vt in prælibatis conclusum est. Fuerat igitur corpus illud inutile motu carens, locutione vacans, alijs quoque actionibus imperfectum, nisi aliquis angelus prædicta efficeret. Item fuisset corpus istud vita carens, quoniam nulla erat ei forma substantialis vitam præstans, anima quippè rationalis illud vitam præstans, quòd verbum diuinum huic corpori vnitum ei vitam præstaret, non enim verbum vitam vllam sic præstat, sicut ex prælibatis constat. Item in sepulchro corpus Dominicum erat exanimatum, verbum tamen corpori illi vnitum erat, nullam tamen eidem vitam præstabat, nec igitur aliam vitam illi præstare vllatenus poterat. Inde ergo erat valde, aut ferè necessarium, quòd cùm verbum carnem assumpturum erat, non corpus exangue, exanimatumque susciperet, sed corpus animatione rationali vegetatum.

Pars tertia metaphoræ secundæ. s. Qui audiebatur. Cap. LXI.

HVIVS secundi figurati Paradoxi ordine continuato tertia particula sequitur, scilicet, qui audiebatur, ideſt, quòd leo iste, de quo in superioribus audiebatur. Iuxta quod aduertendum est, quòd aliquid audiri dupliciter accidit, scilicet, propriè, aut attributaliter: propriè autem auditur, quòd per se auditur. Hoc autem dupliciter dicitur: quia aut per se primò, aut per se non primò. Per se primò audibile est obiectum potentiæ auditiuæ, scilicet, sonus. Nam hic est, qui per se auditur, & non est sonus, qui audibilis non fit, & non est quidquam, quòd præter sonum audiatur, sic ait Aristo. in secundo de Anima in capitulo de voce. Alia sunt per se audibilia, non tamen per se primò, vt sunt sensibilia communia, scilicet, magnitudo, figura, numerus, motus, & quies: hæc namq; ab omnibus sensitiuis potentijs apprehenduntur, vt in superioribus diseruimus: alia autem sunt, quæ audiuntur, sed non propriè audiuntur. Hæc autem sunt, quæ in se habent id, per quod audiri possunt, & quod per se propriè auditur, sicut campana sonitum reddit, quæ auditur per se: homo quoque auditur, quia vocem, aut sonum emittit. Iste leo, qui Christus erat audiebatur, sed non primo modo, quia ipse vox, aut sonitus nullus erat: sed audiebatur secundo modo: quia in ipso aliquid erat, quod propriè audiebatur. Hoc autem dupliciter, vt supra dicebatur euenit, qa duo sunt obiecta auditus, scilicet, quoddam obiectum particulare potentiæ auditiuæ quod est vox: aliud autem est obiectum vniuersale, quod est sonus. Quodlibet autem horum in Christo erat, & per hoc audiri poterat, quia ipse corporeus erat: in quolibet autem corpore ab alio percusso corpore sonus causatur: sic enim in suo corpore causabitur. Item Christus vocem habebat, secundùm quam audiri poterat: quia vox in omnibus animalibus perfectis est, sic ait Aristoteles in secundo de Anima in capitulo de voce: Sola animalia vocant.

De voce leonis. i. Christi frequentissimè auditæ. Cap. LXII.

HVIVS autem metaphorici leonis vox frequentissimè audita est primo in sua natiuitate. Nam à planctu viuere inchoauit, idemque vitę, atque planctus tempus initiale fuit. Tempus namque, quo Dominus Iesus natus est, hyems magna importunitate rigebat: Domina autem virgo pannis Dominici corporis opertorijs præ paupertate carebat: locus etiam, in quo saluator ortus est, omni prorsus carebat solatio, carebat & importunitatum defensionibus: nam cùm præ paupertate ad manendum in Bethlehem hospitium tunc temporis non haberent, declinauerūt ad quoddam in via positum diuersorium, vt scribit beatus Lucas secundo capitulo. Hæc autem frigoris inimietas præ temporis importunitate cogebat ad plāctum adhuc infantulum nostrum Redemptorem, adiuuante præterea ad hoc carnis illius benedictę tenuitudine. De hoc autem Redemptoris nostri planctu cantat Ecclesia in quodam quadragesimali hymno, scilicet: Vagit infans inter arcta positus præsepia. Audita quoque fuit vox eius in circumcisione: nam cùm infans dierum octo circūcideretur Saluator noster, vt patet Luc. 2. cap. carne illa benedicta maximè teneritudinis existente, tum corporis paruitate, atque ętatis: tum quia complexionis tenerę erat, tum ex cruciatu, qui in diuidēda sequebatur carne, dolor amarissimus sequebatur, qui eum ad planctum impellebat.

A Dē hoc autem doctor Seraphicus, qui dicitur Bonauentura in libro suo, qui est Vita Christi. Fuit quoque vox eius exaudita cū inter legis sapientes, atque doctores in templo de legis quæstionibus disputaret, vt scribit beatus Lucas cap. 2. Fuit quoque audita vox eius redarguendo, exhortando, prædicando, arguendo, vt ex processu quatuor Euangeliorum demostratur. Audita quoque fuit vox eius coram Pilato, cùm teneretur licèt modicum teneretur. Idētidem autem coram Caipha, & Anna, de quibus Matthæi 26. & 27. ca. & Ioannis 18. & 19. Audiebatur quoque vox eius in passione cùm aliqua diceret, vtpotè cùm dixit sitio, & cùm pro suis tortoribus exorabat, & cùm patri animam commendauit. Fortior tamen, atq; terribilior vox eius in exitu spiritus fuit, cùm dixit, Eli Eli Lamazabacthani: hoc est Deus Deus meus, vt quid me dereliquisti? Hęc autem vox terrifico boatu longius audita est: nam eam audierunt Iudæi, dicentes, Eliam vocati iste, confestimque benedictus ille saluator expirauit. Et quia nullus virorum fortiter clamans spirat, cùm tunc omnes vires vocū formatiuæ deficiunt, potissimum in his, qui vulneribus illatis exangues cōciderūt, sicut erat in benedicto corpore Iesu: magnū ergo inauditumque miraculum erat, cùm sic vita defecisset. Ideo centurio, qui astitit morti Saluatoris, videns, quòd vociferans defecisset, tanto pauefactus miraculo exclamauit, & dixit eum filium Dei fuisse: sic scribit beatus Matthæus vigesimoseptimo capitulo, scilicet: Videns autem centurio, quòd defecisset clamans, dixit: Verè filius Dei erat iste. Fuit quoque eius vox post beatissimam Resurrectionem audita omnibus. Namque quibus eum apparuisse scriptura commemorat, legimus eum fuisse locutum præterquam Petro, quòd ex omnium Euangelistarum testimonijs confirmatur in vltimis ipsorum capitulis. Audita quoque fuit vox eius cùm ad cœlum ascendens formam baptizandi tribuit, & omni creaturæ Euangelium prædicari iussit, & credentes Euangelio baptizari, exposuitque baptizatorum priuilegia, de quibus Matthęi vigesimooctauo, & Marci decimosexto. Hic autem metaphoricus leo non solùm auditus est, sed adhuc vox eius auditu desiderabilis expetibilisque valde erat omnibus nationibus: sic enim scribit beatus Matthęus decimotertio capitulo: Beati oculi, qui vident, quę vos videtis; & aures, quę audiūt, quę vos audiuistis: Amen dico vobis, quòd multi reges, & prophetę desiderauerunt videre, quę vos videtis, & non viderunt: desiderauerunt audire, quę vos auditis, & non audierunt. Ex prelibatis satis diffusis complectitur inductionibus, qualiter leo iste metaphoricus audiebatur.

B

C

D

Pars quarta secundæ metaphoræ. s. Qui non audiebatur. Cap. LXIII.

E IN hoc autem secundo figurato Paradoxo particula quarta est: Qui non audiebatur: quę dupliciter intelligi potest: vt enim Deus erat audiri non poterat, quia aliquid audiri dupliciter euenit. Primò autem aliquid audiri contingit, cùm per se primò auditur, aut per se non primò: hoc autem solùm est obiectum proprium potentię auditiuę, aut communia sensibilia, de quibus in superioribus prelibauimus: hoc aūt modo Deus audiri non pōt, quia non est vox: aut sonus magnitudo, numerus, quies, figura, motus. Secundus modus audiendi est, cùm aliqua res per se audibilis non est, tamen in ea aliquid est secundùm quod audiatur, sicut corpora, & animalia audiuntur.

Hoc quoque modo deus audiri non potest: quia non habet aliquod corpus, in quo ex illusione alterius sonitus efficiatur. Identidem quoque vocem non habet, quia non est animal: animalia nanque perfecta sunt, quæ vocem habent, sicait Arist. 2. de Anima, ca. de voce. sola animalia vocant, licèt quædã instrumenta vocare videantur sicut lyra. Item ad hoc vt vox formetur, multa organa exiguntur, de quibus Arist. 2. de anima. c. de voce. hęc autem nisi in corporea substantia esse non possunt: Deus autem corpus non est, igitur voces secundum quas audiatur, formare nequit.

Expositio quartæ partis huius secundæ metaphoræ.

Cap. LXIIII.

AMPLIVS autem, & quidam alius modus hoc intelligendi conueniens est, scilicet, vt metaphoricus iste leo inquantum Deus erat non audiretur, scilicet vt hoc non intransitiuè, sed per transitionem, aut quasi transitionem intelligatur, scilicet non quòd ipse non audiretur, sed quòd de ipso non audiretur, quòd esset Deus. Nam gentes de Christo, ꝙ Deus foret non audierant, prophetę enim de Messia, ꝙ futurus esset Deus, sub magnis ænigmatibus præsagia protulere. Concesso autem quòd aliqui in sacris scripturis eruditissimi prophetica traditione Messiam futurum Deum intelligerent, Christum tamen Iesũ Messiam fore prorsus nesciebant: ideo de eo inauditũ eis erat Deum fore, nisi cùm Christus de se aliquoties protulerit testimonium se Deum esse atque filiũ Dei in plerisque euangeliorum locis. Ad hoc autem non attendebant omnes gentes verbis eius intendentes, & licèt aliqui eius verbis crederent, eum Deum esse nesciebant, sed eum magnum prophetam vocitabant, vt plerisque euangeliorum locis comprobatur. Cum enim Christus aliqua magna mirabilia effecisset, eũ in Israel magnum Prophetam surrexisse asserebant. Hoc autem vlterius patefit ex plerisque opinionibus, quas de Christo discorda corda cõfecerant cùm verbis eius intenderent, atque facta diligenter aduerterẽt quas Beatus Matthęus describit. ca. 16. vbi Christus a suis discipulis inquirebat, quem eum homines existimarent, scilicet quem dicunt homines esse filium hominis? Respondit Petrus, alij Eliam, alij Ieremiam, alij Ioannem Baptistam, alij vnum ex prophetis. Respondit Christus: vos autem quem me esse dicitis? respondit Petrus; Tu es Christus filius Dei viui. Gentes ergo Christi vocem audientes, & quæ non audierant, non eadem de Christo, sed varia sentiebant: aliqui verò Iudęorum audierant Christum de se testimonium perhibere, quòd esset filius Dei, qui non crediderunt sed potius ex hoc eum exosum habuere: nam vt habetur Ioannis 5. cap. Iudęi Christum arguebant, quòd curaret in sabbatho, et dicitur. ꝙ derant autem eum, quia non solum sabbathum soluebat, sed etiam filiũ Dei se faciebat: non igitur crediderunt Iudæi Christũ esse Deum, & sic non audierunt, ideſt audientes non crediderunt.

De eadem quarta parte secundæ metaphorę agitur.

Cap. LXV.

ERAT enim hic metaphoricus leo verus homo, & secundum hoc quoque intelligi potest quòd non auditus sit: nam ipse non clamabat in contentiosis clamoribus, aut iniustis litigiis sicut multi hominum facere assueti sunt: quia in verbis suis temperatissimus erat, præcipue cùm ipse traditiones confirmasset pro otiosis verbis puniendos loquentes fore iuxta illud Matthæi 12. ca. De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines super terram, reddent rationem in die iudicij. Iste ergo Saluator noster non contendebat, aut verba sua pro nihilo proferenda ducebat, aut in litigiis hominũ aliorũ. Sic enim Isa. testatur. c. quinquagesimosecũdo. Ecce puer meus, & non clamabit, nec audietur vox eius in plateis: calamum quassatum non conteret, & titionem fumigantẽ non extinguet, licèt ergo leo iste in prædicationibus exhortationibus horrifico intonaret boatu, in litigiis tamen, atque contentionibus nequaquam auditus est. Item leo iste in doloribus passionis suę cum acerbissima esset conquerens nequaquam auditus est, tantum enim ei cruciatus inflicta sunt, vt quilibet virorum de eis nimium quæreretur, Christus tamen nihil clamauit. Quòd admirans Isaias ait. capi. 53. tanquam agnus ad occisionem ductus est. & Tanquam ouis coram tondente se obmutuit, & non apperuit os suum. Fuit autem insigne miraculum eum in tantis cruciatibus nequaquam fuisse conquestum, potissimum, cùm hæc iniusta lance penderentur. Solent enim homines acrius ingemiscere, cùm iniustos tolerant cruciatus, quàm si iustis tortionibus plecterentur. Sic enim ait versificator.

Insigne Christi mi raculum quòd in tantis an goribus nunquam fuerit con questus.

Pœnas qui patitur, quas non tolerare meretur,
Tristior efficitur, quam si merito pateretur.

Licèt eruditissimi aliter arbitrantur, melius quippe est hominem innocentem puniri, quàm male meritum verberari. Sic enim inquit magnus ille Socrates lumen & origo moralis prophetiæ iuxta traditionem August. 4. de Ciuitate Dei, quem cum ab Athenięnsibus iudicibus morti adiudicatum vxor eius defleret, inquiens: domine mi innocens moreris. Cui ille, tace, inquit, melius enim mihi est innocentem, quàm nocentem mori. Omnia autem superiora solidissimis constant sententiis, breuiter tamen has præpositas particulas possumus explanare, s. quòd leo, qui Christus erat audiebatur: quia veram carnem humanam assumpserat, non audiebatur autem: quia verè Deus erat: deitas autem secundùm se videri nequit. Ex prælibatis satis longis deducitur argumentis qualiter leo iste Christus videatur, & qualiter visus non fuerit.

Pars quinta secundæ metaphoræ, scilicet leo, qui tangebatur.

Cap. LXVI.

ORDINEM huius secundi figurati Paradoxi insequentibus particula quinta occurrit, scilicet. Qui tangebatur. Quæ sicut de cæteris prælibacet. Qui tangebatur. Quæ sicut de cæteris prælibauimus, de isto metaphorico leone exponenda est, scilicet, quòd iste leo tangeretur. Iuxta quod sicut in superioribus diseruimus, aliquid tangi dupliciter accipi potest. Primò modo tangitur res, quæ per se tangitur, siue per se primo tangatur, siue non per se primò. Per se primò tangibile est, quod est proprium obiectum & particulare potentiæ tactiuę, scilicet frigiditas, caliditas, humiditas, siccitas, duricies, mollicies, & similes tangibiles qualitates, de quibus Aristo. in secundo de Anima, & in libris de Sensu, & sensato: nam horum quolibet potentiæ tactiuæ sensibile est, nec quidquam præter hęc a potentia tactiua sentiri potest. Aliqua autem sunt sensibilia per se, sed non per se primò, hæc autem sunt communia sensibilia, de quibus in superioribus huius figurati Paradoxi particulis prælibauimus.

Secundo

Secundo modo aliquid tangibile est, quod per se tangi non potest: continet tamen in se aliquid, quod secũdùm se tangibile est: hæc autẽ sunt omnia corpora naturalia habentia in se aliqua de istis sensibilibus qualitatibus quodlibet: namque elementum, aut ex elementis compositum corpus aliquas istarum continet qualitates: sic enim de quolibet homine dicere possumus, ꝙ ipse tangatur: quia licèt frigiditas, caliditas, humiditas, aut siccitas ipse non sit, cõtinet tñ istarum aliquas qualitates. Hi autem duo tangendi distantes modi potentiæ tactiuæ conueniunt, quæ positio aliàs sensitiua est: nullus enim tactus est, nisi ei sensus insit: nullumque tangibile est, nisi aliqua harum sit qualitatum, vel in se harum aliquam continere dignoscatur. Est autem præter prædictos alius tangẽdi modus, quo aliqua corpora nullam harum qualitatum cõtinentia, nec ipsę tangibiles qualitates verè tangi dicuntur. Corpora namque cœlestia tangere se inuicem dicuntur, & à quibusdam elementalibus tangi, non tamen siccitas, aut humiditas, caliditas, aut frigiditas, mollicies, aut duricies, nec quidquam horum in se continentia. Hæ namq; omnes qualitates peregrinæ impressiones appellantur, quas à supracœlestibus corporibus eliminat Aristot. de quibus in secundo de Cœlo, & Mundo, sic ait: Corpora supracœlestia non suscipiunt peregrinas impressiones. Sunt autem impressiones peregrinæ accidentia corruptiua. Sphæra namq; ignis orbem lunarem contingit, & Mercurialem orbem orbis lunæ contingit. Sic autem de cœteris corporibus supracœlestibus: in omnibus enim contactus est. Sicut enim elementa per contactum se locant, ita corpora supracœlestia se inuicem locant, atque contingunt, nullam tamen prædictarum hęc corpora cœlestia continent qualitatem. Hic autem contactus est, cùm aliqua quantitas extensa vnius rei alteri quãtitati extensæ applicatur; est autem hic contactus in loco, & locato: nam locus propriè, & primò assumptus secundùm ꝙ Aristote. eum in Physicorum libris inuestigat, cùm sit vltima superficies corporis ambientis, tangit extremam superficiem corporis locati. De hoc autem quantitatiuo contactu loquitur Arist. in 3. & 5. Physic. Fit aũt hic contactus ſm solam extensam quãtitatem, sicut alij, de quibus diximus contactus secundùm quasdam qualitates causabantur.

Quomodo Christus leo tactus fuit. Cap. LXVII.

HVNC metaphoricum leonem Christum prędictis modis tactum fuisse liquet. Primò tamen modo nequaquam: nam ipse potentiæ tactiuæ obiectum proprium non erat, scilicet, quia nec caliditas, nec frigiditas, siccitas, humiditasque, duricies, atque mollicies erat, cùm corporea substantia esset, nullum autem corpus hoc modo tangitur, atque sentitur: tangebatur tamen leo isto secundo prædictorum modorum, quia in se aliquas prædictarum qualitatum continebat. Itidem & alio, qui dictus est, modo ad positionum tactiuam nequaquam pertinere, tangebatur, cùm Christus extensam quantitatem haberet, & cùm qualibet extensa quantitate contactum habere potest, ita ꝙ tangeret, aut tangeretur, licèt vtrumq; simul sit, quia in naturalibus actio sine reactione non est. Tangebatur autem leo iste Christus, quia multi ad eius manuum oscula procedebant, siue vestimentorum eius fimbrias contingebant aliqui. Namque mente deuota verborum Christi creduli, cùm vt eius genibꝰ aduoluti prærum suarum habere mererentur audiri, interdum prementibus turbis non patebat libet accessus, quidam quasi furtiuo contactu in eius sola fimbriarum applicatione omnium suarum ęgritudinũ remedia sperantes inter alios accedebant eius fimbrias osculantes. Sicut Lucæ nono capitulo, continetur de muliere illa, quę fluxum sanguinis patiebatur à duodecim annis, & omnia sua in medicos impẽderat, fide plenaria de salute recuperãda sola accessione ad fimbrias Saluatoris, ait, si tetigero fimbrias vestimenti eius, salua ero. Confestim autem inter turbas comprimentes mulier illa fidei feruore succensa transitum faciens ad Christum accessit vestimentorũ eius fimbrias tangens, illico autem ei omnimoda sanitas reddita est. Christus autem tunc quæsiuit: quis me tetigit? cui Petrus: Domine Turbæ te comprimunt, & tu dicis, quis me tetigit: ad quẽ rursus Christus, aliquis me tetigit: nam & ego sensi virtutẽ exijsse à me. Senserat quippè virtute eius magnum mulieris lãguorem fuisse curatum. Qualiter autem de fimbrijs vestiũm Saluatoris, aut de corpore eius virtus lãguorum curatiua exierit, & qualiter Christꝰ de se virtutem senserit exijsse alterius negocij à præsenti distantis est. Tangebatur quoq; leo iste Christus: nam ipse flagellis cesus, spinis capite plexus, lancea confossus, clauis perforatus, multis quoq; in idem acerbitatum generibus extitit cruciatus, hęc autẽ sine cõtactu non fiunt: quia actio & passio fiunt per contactum, vt ait Aristote. in 2. de Generatione, & Corruptione. Item tangebatur iste leo cùm à Iudæis captus est, & ligatus Annæ, Caiphę, Herodi, & Pilato præsentatus: hæc autem in contactu fungantur. Apparet igitur ex prædictis qualiter leo iste tangeretur.

Sexta pars secundæ metaphoræ. s. Leo, qui non tangebatur.

Cap. LXVIII.

IN prædicta secunda metaphora particula sexta sequitur, scilicet: Qui non tangebatur. Et quia leo iste Christus Iesus vtramque humanam, scilicet, & diuinam in se naturam continebat, secundùm vtramq; hoc exponi potest. Si autem hanc particulã ad Christum hominem tempore, quo inter gentes conuersatus est, referamus, intelligi firma veritate nõ poterit. In toto namque tempore suæ cõuersationis cum hominibus tangebatur, vt in superioribus diseruimus. Fuit quoque tactus post mortem suam, cùm miles pilati latus eius lancea perforauit, vt patet Matthæi vigesimoseptimo capitulo: hoc autem sine contactu non fit: tangebatur quoque cùm corpus illud benedictum de Cruce depositum est. Identidem quoque in tradendo illud sepulturæ tangebatur. Adhuc autem & vlterius eum deuotæ fœminæ tangere apparabant, cùm eum aromatibus condire molirentur, sicut patet Matthæi vigesimooctauo, & Marci 26. capit. in quo noti sui compotes factæ non sunt: quia prius quã ipsæ ad monumentum venissent, Christus à mortuis resurrexerat, vt ex eisdem prædictorum Euangelistarum locis patet. Fuit autem Christus tangibilis, & actualiter tangebatur post suam beatissimam resurrectionem, quod ex apparitione eius facta Marię Magdalenæ liquet: quia cùm Christum à mortuis resurgentem pedibus aduoluta osculari pararet, respondit Christus: Maria noli me tangere: nondum. n. ascendi ad patrem meum. Si autem Christus nullatenus tangibilis foret, non interdixisset se tangere Magdalenæ: superfluè namq; de impossibilibus præceptiua sanctio, aut interdictum apponitur, cùm immutabile sit. Realiter autem Saluator noster post resurrectionẽ suam tãgebatur, cùm duabus Marijs in via se demonstrãs ab eisdem eius genibus prouolutis passus est suos pedes beatissimos osculari. De his Ioannis capit. 20.

Christꝰ ad huc post resurrectio nem tãgebatur.

Identidem factum legitur cùm Christus Thomę dubitanti visus est, dicens: Mitte manum tuam in latus meum, & infer digitum tuum in loca clauorũ, & noli esse incredulus, sed fidelis: quod confestim Thomas expertus credidit, dicens: Tu es Dominus meus, & Deus meus. De hic Ioannis 20. cap. Hic autem omnia in contactu sunt. Non ergo possunt hæc de ipso intelligi, scilicet, quòd contactum nõ susceperit dum in carne inter homines cõuersatus est, siue ante suam acerbissimam mortem, siue post suam beatissimam Resurrectionem. Necessarium ergo est hæc de Christo homine intelligi prout in hostia est: tũc enim, aut sub tali conditione nullatenus sentiri valet, quod euidenter infertur, Christus qppè in speciebus panis non secundùm quantitatem extensiuam, sed indiuisibiliter existit, sicut diserentes primum horum figuratorum Paradoxorum elicuimus. Indiuisibile aũt nullã sensationem causare, aut terminare potest: color enim in indiuisibili existens videri nequit: cœteræ autem immutatiuæ qualitates sensibiliter aliæque actiuæ, & passiuæ actionem, passionem, immutationemq; habere nequeunt, nisi in subiecto diuisibili existentes. Sicut igitur homo Christus sub sacramentalibus speciebus in hostia, & calice videri nullaten⁹ potest, cùm sub eis indiuisibiliter subsistat: ita tangi nequibit. Potentia quippè tactiua magis extensam coexigit magnitudinem, cùm magis de natura materiæ potentia tactiua, quàm visiua sit: præcipuè, quia hic cõtactum nuncupamus applicationem huius quantitatis extẽsæ ad aliam; talem autem contactũ sine quantitate fieri prorsus impossibile censendum est. Ex quibus liquide inducitur, quòd cùm nos Christum sub speciebus panis, & vini sacramentaliter sumimus, licèt hostiam in partes minutissimas atteramus eam dentibus contrectantes, fractionem hanc in speciebus panis suscipi certum est, in Christo autem nullatenus. Sic quippè in fractione Christi dolor sequeretur, quod subsistere non potest, vt in prioribus prælibauimus, præcipuè autem, quia corpus Christi nullam in hostia passionem suscipere poterat: quia ibi indiuisibiliter existit; organa autem nostra vniuersa, quæ siue actionis, siue passionis sunt, quantitatiuam suscipiunt extensionem, nec in quidpiam agere possunt, nisi id quoque quantitate affectum fuerit. De corpore Christi in calice identidem sentiendum est: quia ibi quoque indiuisibiliter subsistere notum est: indiuisibilis autem à diuisibili passio nulla est.

Indiuisibile nullam sensationem causat, aut terminat.

Qñ sumit Euchariſtiæ sacramentũ panis frangit nõ autem Xpi corp⁹ Sacratissimum.

Rationes asserentes Deum tangi non posse.
Cap. LXIX.

HVNC autem de quo sermonem agimus leonem, Deum quoq; sicut & hominem esse perspicuum est, de ipso igitur secundùm quòd Deus est prædicta particula exponetur. s. Quòd nõ tangeretur. Deo quippè nullus triplicis cõtactus modus de supra assignatis conuenire valet. Primò quidem mõ Deũ non posse tangi liquet: quia nec frigiditas, nec caliditas, nec humiditas, nec siccitas, nec duricies, nec mollicies est. Itidemque nec quodlibet de communibus sensibilibus. Est enim Deus spiritualis substantia: hæc autem, quæ prædicta sunt corporum qualitates sunt. Deus quoque secundo contactus modo ad potentiam tactiuam pertinente tangi nequit. s. q̃ res tangatur. Non quidem se ipsa, sed quibusdam tangibilibus quantitatibus, quibus ipsa affecta est, hoc quippè dumtaxat corporibus qualitates sensibiles suscipientibus congruere liquet. Deus autem corpus non est: sed spiritualis, simplexque natura, sicut scribit Beatus Ioannes quarto capitulo. Identidem Deus secundo modo tangi non potest, qui quantitati extensæ, & nõ potentiæ tactiuę conuenit: hic namq; contactus duabus dumtaxat quantitatem habentibus rebus conuenire dignoscitur, cùm altera alteri applicatur, quantitas autem in solis corporibus suscipitur: Deus enim corpus non est: in eo igitur, nec quantitas, nec contactus vllus est. Leo igitur iste, qui Deus erat, non tangebatur: quia cùm Deus esset, Deo contactus non congruit. Adhuc autem hoc vlterius manifestatur: in Christo qppè duæ erãt naturæ, diuina. s. & humana; persona autem, hypostasis, siue suppositum in Christo non erat persona humana, sed diuina: quia verbũ totã Christi personalitatem cõtinebat, vt in hoc metaphorico Paradoxo diseruimus. Quia veræ actiones, aut passiones omnes teste Aristo. personam, hypostasim, aut suppositum nominãt, necesse est ipsum nominari non contactu; & quia deitati secundùm se ipsam contactus nullatenus congruebat, dicemus leonem hũc, qui Deus sit, nullatenus tactum fuisse. Licèt prælibatę sententiæ solidæ initantur veritati, breuiter, & velut sub quodam epilogo prædicta diserères dicemus, leonem hunc, qui Deus, & homo fuit: quia homo erat in passione verissimè fuisse tactum, & percussorum nefarijs manibus attrectatum: licèt igitur ipsi, quibus iniquitas sua mentita est, hunc leonem tetigisse, atque pœnitus extinxisse arbitrarentur, nihil tamen eum tetigerunt: quia Deus erat, qui contactum nullum suscipit. Ex prædictis liquet qualiter Christus tactus, aut non tactus fuerit.

Actiones & passiones suppositum nominant.

Pars septima metaphoræ secundæ. s. Leo, qui cognoscebatur.
Cap. LXX.

ORDINE consequenti huius secundi figurati Paradoxi particula septima est, qui cognoscebatur. Secundùm autem superiorem exponendi modum, leoni huic, cui tanquam subiecto propositionis omnia predicata applicantur, hãc particulam attribui necesse est. s. q̃ leo iste cognosceret. Quamuis aũt leo hic Deus verus esset, non est huius propositionis sensus, q̃ Deus cognitus non sit: omnium namque nationũ communis, ideoq; naturalis existimatio est, Deũ esse: talis quippè eis nescientibus mentibus eorum cognita est cognitio veritatis. De hoc Tullius in primo quæstionum Tusculanarum ediserit, cùm de immortalitate intellectus agit. Idem ponit Lactantius de natura Deorum lib. 1. capit. 2. vbi duorum in phylosophia errantium. s. Diagorę, & Prothagorę deliramenta describit, quorum alter Deos esse negauit, alius verò eos esse in dubium reuocauit. De his tamen deliramentibus prorsus relinquendo, cùm omnium nationum communi, atque per hoc naturali veritati contraniti dubium non sit. Nulla enim quantumcumque barbarico modo depressa gẽs, aut sub quoliber orbis cardine, aut sub varijs climatum vestigijs constituta, ita vt ad extremos cœli circulos inclinata, sic est, quæ aliquã deitatis imaginationem non habeat. Nec quisquam de gentilibus nobis obijcere poterit, dicente Psalmista: Notus in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius: in quo à cœteris nationibus deitatis notionem secludit. Gentilibus autem error in positione plurium Deorum fuit, ita vt eum, qui non erat Deum facerent, non tñ in non cognoscẽdo Deum errauere, omnes quippè, aut verum, aut falsos colebant Deos. Item Apostolus Paulus in Epistola ad Romanos capitulo primo, Deum naturaliter cognosci, atque quòd æternus sit ait, scilicet: Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt à creatura mundi intellecta percipiuntur, & eius sempiterna deitas, ita vt inexcusabiles sint: scilicet, quòd solo naturali iudicio per res creatas Deum, & aliquas eius conditiones cognoscere in prõptu est, nec quisquam se excusare valebit, q̃ ignorantia deitatis quidpiam iniquè gesserit. Sic quidem Physici speculatores inuestigantes inuenere à rebus infimis ad causam altissimam conscendentes. Hunc inuestigandi modum aliqualiter tangit Aristot. in 7. & 8. Physicorum: Deum esse naturaliter cognitum fore, atque cuilibet per se patere. Distans ab intentione nostra inuestigatio est, de qua diffusius super Exodum in 5. cap. diseruimus.

Cõtra Iudæos leo, scilicet Virgo Domina nostra.

Expositio septimæ partis secundæ metaphoræ.
Cap. LXXI.

DVAE igitur, de quibus dicebamus particulæ. s. Qui cognoscebatur, & non cognoscebatur: ad hunc sensum referri nequeunt, quòd Deus cognitus naturaliter, aut incognitus sit: sed referri debent, an iste leo cognitus, vel incognitus foret. Est autem leo iste, de quo agimus homo Deus, & Messias, secundũ quæ tria ventilandum est, an cognitus, incognitusue fuerit. Primò autem leo iste cognitus erat, quòd homo esset: quia omnes eum intuentes nulla ambiguitate oppositа hominem iudicabant, cùm corpus verũ eum habere cernerent, sicut cęteros, quos homines compellabãt, noscebatur quoque à muliere natus, & eadem, quæ cęteri homines faciebant operari. Aliqui tamen hęretici postea in Ecclesia Christi exorti sunt, qui in Christo maculam posuere, quam Iudæi capitales inimicitias in Christum fouentes nequaquam arbitrabantur ponendam. s. quòd Christus verus homo non erat, sed quod corpus ex aere phantasticum sumpserit: quòd totaliter condemnat Ecclesia. Ita quippe solida veritate catholica Christum hominem confiteri compellimur. sicut eum verum Deum vlla sine ambiguitate censemus. Sic scribit Athanasius in symbolo fidei nostræ. Liquet igitur ex prædictis leonem hunc cognitum fore, quia eum omnes homines verũ hominem existimarent. Erat quoque cognitus iste leo, quia Virgo Domina nostra eũ certissimè cognoscebat mystico spiramine, nullo virili semine interposito genitum fore, ipsaque sciebat nullm aliquid eius generationem virilem accessum interessisse, sicut in cęteris concipientibus mulieribus effici notum est. Cognoscebatur quoque leo iste identidem ab vtero prodiisse nulla claustrorum virgineorum facta ruptione, sicut in cęteris parientibns experimur: hoc autem vere mater cognoscebat, vt quippe, quæ experiens discerat.

De eadem septima parte secundæ metaphoræ.
Cap. LXXII.

HIC autem metaphoricus leo cognoscebatur Messias a matre. s. quòd saluator futurus erat: sic eum Angelus diserùit cùm nomen Christi, quod in circunciſione imponendũ erat reuelauit, & vocabis nomen eius Iesum, ideſt Saluatorem: ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum. Item sicut & matri vt Messias cognitus erat, ita & discipuli eius eum cognoscebant: eo quippe prædicante eum Saluatorem, siue Messiam esse crediderunt, ideo cùm in cęlum ascensurus esset post suam beatam resurrectionem, inquisierunt quando redempturus, aut restituturus esset regnum Israel dicentes: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel, vt habetur Actuum primo cap. Dęmones quoque, qui arrepticiorum corpora obsidebant, eum vt Messiam, & verum Deum cognoscebant: & cùm eos aliquãdo ab obsessis corporibus expelleret, clamabãt eum Messiam, & filium Dei esse. Ideo cùm eos expelleret, cogebat eos sub filẽtio exire, ne eum, aut Deum, aut Messiam clamarent. Sic ait beatus Marcus cap. primo, & secundo, ipse aut increpabat eos, nec sinebat loqui, quia sciebant eum. Item hunc leonem Deum esse Domina nostra virgo cognouerat, quia cũ Angelus ei diuinam referret ambasiatam, ait: ideoque quod ex te nascetur, sanctum erit, & vocabitur filius Dei. Apostoli quoque Iesu eũ Deum crediderunt, & cognouerunt, ideoque in eum credebant. Et cum aliquem de Discipulis ad se Christus vocaret, prædicans, ei se Deum, & Messiam ostendebat, & sic in eum credebant, de quo Ioan. 2. cap. q̃ conuertit aquam in vinum, scilicet hoc est initium signorum, quod fecit Iesus coram discipulis suis, & crediderunt in eum. Ex prælibatis liquet, qualiter Christus leo iste cognitus fuerit.

Quo Iudæi non cognoscebant Christum.

Pars octaua secundę metaphoræ. s. leo, qui non cognoscebatur.
Cap. LXXIII.

PRAENOMINATAE huius secundæ metaphoræ particula octaua est: Qui non cognoscebatur. s. quòd leo iste non cognoscebatur: & quia leo iste homo, & Messias, atq; Deus est, vt in præcedentibus diseretur: necessarium est secundùm hac tertiam particulam hanc exponi. In primò autem quod est, hunc leonem hominem esse, cognitus fuit, nec potest dici incognitus: omnes nãque Christum intuentes eum hominem esse sciebant, in eo corpus verum, vt in cęteris inspicientes. Hic tamen leo, qui homo erat, non cognoscebatur à pluribus, mystico spiramine sine virili semine genitus, atque sine virgineorum claustrorum ruptione in lucem emissus: sed potius Virginem Dominam nostram ab aliquo adulterino viro grauidatam existimabant: nam virum eius Ioseph pręsenectute ad gignendum impotentem censebant, sicut in primo figurato Paradoxo exposuimus. Identidem autem Ioseph vir eius, cùm à se incognitã sciret, ab aliquo adulterino viro grauidam iudicabat. Iudicansque huius affligebatur, sicut in præcedenti metaphora explicauimus. Homines autem sani cordis, qui nihil perperam in virgine factũ existimabant, eam a viro suo Ioseph grauidatam credebant. Non igitur erat cognitus iste leo, quòd Spiritu sancto conceptus, atque sine claustrorum virgineorum ruptione in lucem æditus sit: sed potius communi aliorum hominum modo eum genitum natumque arbitrabantur. Iste quidem leo Christus, vt Messias cognitus non est. Iudęi namque Christum Saluatorem, aut Messiam non credebant: sed quia ipse aliquatenus se Messiam respondebat, semel eum inquisierunt dicentes: Quousque tollis animam nostram? Si tu es Christus, dic nobis palam. Et licèt interdum actiones aliquas Christi inspicerent eum Messiam prætendentes, totaliter tamen Messiam fore non credebant: & licèt aliquando eum Messiam esse firmiter crediderint, superexistẽte æmulatione, omnibus quippe Christi actibus inuidebant, excęcatum est insipiens cor eorum, & eum plenè Messiam non credebant, & licèt aliquãdo crederent. rursus leui motu discredebant. Adhuc autem mortuo Saluatore, & à mortuis suscitato Iudæi eum Saluatorem nesciebant: sed de hoc potius sub ambiguo inquirebant, vt patet Actuum 5. ca. vbi cùm semel Iudęis ad consilium congregatis, & super vinculatione quorundam Apostolorum mota q̃stione de Christo, an Messias esset, dubia quæstio orta est tunc Gamaliel vir boni animi, idemque discipulorum Christi amator, vt quippe, qui postea ad fidem Christi conuersus est, sub ambiguo exemplum posuit de duobus, qui se ijsdem temporibus Messiam appellauerant,

lauerant. ſ. Theodas, & Iudas Galilæus, quorum vterque cito periit, vt ibidem deſcribitur. Concludens ãt Gamaliel hac ſententia vſus eſt, vt doctrinæ Chriſti ſe quaces non exterminarentur confeſtim, ſed relinquerentur ſuis traditionibus, ꝙ ſi fortaſſis aliquid veritatis doctrina illius continebat permaneret in miraculorum operatione. Si verò non contineret veritatem, cito a fundamentis exterminandam fore, atque in ſe ipſa prorſus labefactandam: liquet igitur eos dubitaſſe Chriſtum fore Meſſiam. Item leo iſte à Iudæis, vt Deus cognitus non eſt: nam quamquam eum homi nem ſcirent, Deum tamen eſſe non opinabantur: ſed cùm maioribus eum laudibus extollerent in miraculorum manifeſtis operationib⁹ eum prophetam magnum prædicabant. Apoſtoli quoque eum Deum G non cognouerunt, licèt interdum cognouiſſent, aliquando tamen non arbitrati ſunt: ſicut accidit toto tempore paſſionis, & Dominicæ ſepulturæ vſq; poſt reſurrectionem ſuam: nam his, quæ à Chriſto dicta erant pœnitus non aſſenſi ſunt. Sicut ex duobus Chriſti diſcipulis euntibus in caſtellum Emmaus liquidè cõprobatum eſt, quibus Chriſtus apparens ardenter eorum increpauit incredulitatem, ſicut ſcribit beatus Lucas 24. cap. Tunc verò tota fides manſit in virgine, ipſa namque firmiſſimè aſſentiebatur Chriſtum ſurrecturum, & ad cœlos aſcenſurũ. Ex prælibatis liquet qualiter leo iſte Chriſtus cognitus non extiterit.

Pars nona metaphoræ ſecundæ, ſcilicet: Leo, qui tenebatur. H
Cap. LXXIIII.

HVIVS Paradoxi particula nona eſt, qui tenebatur, hęc autem ſicut, & præcedentes ad leonem hunc Chriſtum referenda patet. In quo aduertendum eſt, quòd teneri eſt capi, aut ligatum eſſe. Iſte autem leo Dominus noſter captus eſt, quia eum coligauere Iudæi, & quia Chriſtus Deus & homo erat, ſecũdùm q̃libet particularum exponenda eſt, Chriſtum leonem captum fuiſſe. Primò autem de Chriſto homine exponẽdum eſt: nam ipſe homo Chriſtus poſt cœnam illam recolendam quintæ feriæ per noctem domum egreſſus abiit in hortum trans Torrentẽ Cedron, in quem ipſe frequenter ire conſueuerat, vbi cũ I magno oraſſet ſpatio, ludęi, & Gentiles miniſtri miſſi à principibus ſacerdotum eum religatum tenuere. Erat autem religatum collum benedicti Ieſu, ſicut ſolent capite puniendi ad ſupplicia trahi, & ſic ad Annã, & Caipham principes ſacerdotum duct⁹ eſt. Erat autem Caiphas ſummus pontifex anni illius, vbi diu tentus eſt, nouiſſime autem illuſus ad domum Pilati, & Herodis ductus eſt. In his autem proprie Chriſtus captus erat, quoniam Chriſtus verus homo erat, & poterat detineri. Sed adhuc in hoc vlterius ſpeculandum eſt, quia teneri vt tangi eſt, detentio quidem ſine contactu eſſe nequit: de Chriſto ãt in præcedentibus probauimus, ꝙ tangeretur, & qualiter tãgeretur. Identidẽ ergo accipiendũ eſt, ꝙ Chriſtus teneretur. K Item teneri ſignat quempiam in quouis loco inuitũ eſſe, aut quòd ad quempiam locorum trahatur inuitus: hoc tamen in Chriſto adhuc, ſecundùm quòd homo eſt totaliter affirmare nequimus. Nam licèt benedictus ille Ieſus per omnium iſtorum iudicium hoſpicia traheretur, inuitus tamen hoc non ferebat: ſed penitus ſpontaneè omnia iſta ſubibat dignatus eſt namque prędicta pro ſaluando humano generi tolerare.

Obiectio contra prædicta, & quædam de duplici anima in Deo. F
Cap. LXXV.

FORSITAN autem quiſpiam in hoc nitetur ex his, quæ Chriſtus dixit, & habentur Matthæi 26. cap. ſ. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: nullus tamen triſtatur, niſi de eis, quæ eo nolente eueniunt: ſequitur ergo hanc pœnam Chriſto inuito inflictam, atque per hoc eum non ſponaneè detineri. His aũt reſpondendum eſt, in prælibatis Chriſti verbis animã pro ſpiritu artus vegetante non accipi, ſed pro vita. Hoc autem apparet: nam in Chriſto eadem, quę in cęteris hominibus cernimus, erant. ſ. dupliciter animę pars ſenſitiua, & rationalis. Senſitiua aut in iraſcibilẽ, & cõcupiſcibilem ſcinditur, iraſcibilis autem eſt, qua in eos, qui nobis offenſi ſunt debachamur, aut in eos, qui voce, aut re iniuriam intulere, ſiue cùm duntaxat contemptus factus, aut exiſtimatus eſt: in hoc enim iraſcibilis tendit, vt patet per Ariſt. in 7. Ethicorum. In hoc autem iraſcibilis ſemper mouetur, quamquam interdum ratio iudicet in his vindictam non ſumendam. In hac autem ſola particula nullo alio accedente peccatum, aut rectè factum eſt, quia hęc particula iudicij, atque liberratis expers eſt. Alia quoque ſenſitiuæ pars eſt, quæ cõcupiſcibilis dicitur, qua omnia, quæ guſti, & tactui delectabilia ſunt, concupiſcimus: hac autem frequenter concupiſcimus, quę rationi noſtræ diſſona ſunt, & ea fieri interdicit. Eſt igitur in his ſenſitiuæ particulis plerunque rationi diſſona affectio, in quo tentationes cauſantur, & afflictiones nimiæ eorum, qui modeſti ſecundùm rationem viuere volunt, inſurgente ſenſitiua particula in arbitrium rationalis, & non ſentiente rationali in his, quæ à ſenſitiua expetuntur, ſicut in continentibus, atque temperatis hominibus eſt. In hac ſenſitiua particula omnia deſideria, & affectiones reperiuntur, quæ militant in rationem, & paſſiones a Philoſophis nominantur. In hac autem parte lętitiam, & triſtitiam reperimus, in quam exteriora his, quæ intra ſunt, aut congruũt, aut diſſentiunt. Hę autem ſenſitiuę binę particulę in omnibus hominibus ſunt. Et quia Chriſtus verus homo erat, neceſſarium quoque erat in eo omnes has affectiones eſſe, & partem rationalem. Tamen in nobis valde, & in Chriſto diuerſę erant: nam in parte ſenſitiua paſſiones in nobis ſunt rationis iudicium, aut perturbantes, aut ſaltem diſturbantes, quę interdum nos à rationali decreto penitus diſtrahunt: frequenter autem deprimunt: aut ſi horum nihil ſequatur, valde affligunt. Hoc pacto viri ſancti diuerſis paſſionibus tribulabantur, in quo eos nimis mereri ꝙtabat. Horum autem nullum in Chriſto veniebat, primò quia motus illi paſſionales rationalem eius partem nec pturbãt, nec diſturbant, ita vt ratio in Chriſto ſenſitiuis affectionibus aquieſceret: quia tunc neceſſarium erat peccatum mortiferum, aut veniale ſaltem confici, qđ à Chriſto prorſus diffitemur. Sic ait beatus Petrus Canonica prima cap. 2. Chriſtus paſſus eſt reliquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in lingua eius. Sequitur ergo in Chriſto paſſiones non fuiſſe, quæ eum turbarent, ita vt eius rõnem in aliquo deprimerent. Item in Chriſto paſſiones nullę erant, q̃ rationi derogãtes eã multum affligerent, ita vt Chriſtus homo tribularetur, ſicut nos in eiſdem conſueuimus tribulari. In Chriſto quippe inobedientia iſta partis ſenſitiuæ ad rationalem, quæ in nobis eſt nullatenus erat: iſta enim peccati originalis pœna propinqua erat, quàm in ſe Chriſtus non habuit, quia imperfectio magna erat, qa omnes talium pœnalitatum modi inuoluntarij ſunt, in inuoluntariis autem meritum nullum eſt. Chriſtus tamen

tamen in omnibus, aut pœnalitatibus ſuis nimium merebatur. In nobis quidem concupiſcentię paſſio eſt, quæ vos ad omnia delectabilia tactus, & guſtus incitat, vt ea, quę rationi delectabilia diſgruunt ſępiſſime auellemus. In Chriſto autem tale nihil fuit, quia nũquam in his, in quibus nos tentamur tentatus eſt, vt interdum, aut ad guſtus illecebras, aut ad veneream molliciem moueretur, cuius fundamentum eſt: quia facultati Chriſti oẽs ſuæ ſenſitiuæ particulę ſuberant, nobis autem nequaquam ſubſunt.

In Chriſto non erant paſſiones.
Cap. LXXVI.

QVAMQVAM igitur, vt prælibauimus, in partibus ſenſitiuis Chriſti aliqui motus, vt nobis ſunt exiſterent paſſiones: tamen non erant, quia iſtę nos, aut duriſſimè affligunt, aut ad iniquas operationes peruertunt. Chriſtum autem Saluatorem noſtrum nullus vnquam talis motus, aut afflixit, aut ad impiam operationem coegit: ſed vocabantur motus iſti propaſſiones, ideſt motus longe à paſſionibus diſtantes. ſ. quòd paſſionum noſtrarum conditionem nullam habent: ideoque longe à paſſionibus ſunt. De his tangit Magiſter ſententiarum in 3. in 15. 16. & 17. diſtinctione. In Chriſto tamen erant aliqui motus partis ſenſitiuæ: in ipſo tamen eo nolente non inſurgebant, ſed vltroneo, & itidem iubente. Iſti autẽ ſunt lętitiæ, ſiue gaudia, & triſtitiæ. Faciebat nempe C Chriſtus in ſua ſenſitiua concupiſcibili aliquando lętitiæ motum inſurgere, & hoc gaudebat. Identidem quoque ſępius in ſe triſtitiæ motum faciebat, quo ſatis acerbè triſtabatur. Quod autem hę lętitię, aut triſtitiæ paſſionales in inuito Chriſto non inſurgerent, ſed volente illo, atque iubente conficerentur, liquet ex his, quæ habentur Ioannis in primo cap. videns aũt Ieſus, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum. Non eſt par ſermo de cęteris hominibus. ſ. ꝙ ipſi ſeipſos turbent, ſed ꝙ ingruentibus amaritudinibus nolentes perturbentur: nam cùm turbationem ſummopere fugerint, eos ſequitur perfecta calamitas, cùm in nullo requiem habere poſſint. Iuxta illud Iob. 33. Si dixero, conſolabitur me lectulus meus, tunc terrore ꝙ D cuties me. De Chriſto autem ſecus dicitur, ſ. quòd ipſe infremuerit, & ſeipſum turbauerit, ideſt ꝙ non in eum renitentem turbatio ingruerit: ſed quòd ipſe vltroneus eam in ſe concitauerit, atque ſi perturbatione renuiſſet, ab eo omnis prorſus fugiſſet calamitas. Secundùm igitur has turbationum moles, quas in ſe vltroneus concitabat inquit quod prędictum eſt. ſ. triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.

Notandum pœnes prædicta. *Cap. LXXVII.*

QVOCIRCA adhuc acutius ſpeculandum eſt, quòd licèt Chriſtus ſponaneè paſſiones in ſe agniculos cõcitaret, aut potius amaritudines, E eas diutius permanere iuberet, quę in nobis prorſus renitentibus, & inuitis fiunt: cùm tamen ſemel in eo concitatę eſſent, idem in eo efficiebant, quod in cęteris hominibus fieri cognitum eſt, ſcilicet ꝙ cum Chriſtus ſponaneè aliquem lętitię motum in parte cõcupiſcibili iuberet inſurgere, ita eo motu verè gaudebat, vt nos gaudere conſueuimus rerum proſperitate commotu. Itidem corpus ſuum illa lętitia reficiebatur, & impinguabatur, ſicut ſolent cętera humana corpora impinguari. Sic enim ait Salomon prouerbiorum. Animus gaudens floridam facit ętatem: ſpiritus triſtis deſiccat oſſa. Item ſicut cùm nobis aliquis aduerſi concepti triſtitia obrepens magnas mo

A leſtias ingerit: ita vt vehementer labefactemur, atque viribus deſtituti tota corporis mole deficiamus: ita in Chriſto conceptorum aduerſorum inſurgens eius iuſſione triſtitia totam benedicti corporis molem viribus eneruabat. His tamen inconcuſsè manentibus, facultati illius hominis Ieſu ſuber. interdum affligi, aut lętari, ſicut ſponaneè decreuiſſet. Poſtquam tamen ſemel illum motum ſuſcepiſſet, non ſuberat facultati eius affligi, aut non affligi: ſed ita vt nos ad qđcunque iſtorum cogebatur, dum eum motum in ſe manere iudicaſſet. Hoc tamen ſpecialiter ei ſuberat, quòd quotieſcunque decreuiſſet, motus ille ceſſaret, atque perinde quidquid ex paſſionali motu efficaciæ proſpere, aut aduerſę in Chriſto ſequebatur. Liquet igitur, quòd Chriſtus amaritudines, aut afflictiones, quas nos ſuſcipim⁹ ſuſciperit. Sicut igitur ſi quiſpiam è nobis triſtitiã ſemel ſuſceperet, illa inſiſtente vehemẽter ꝙquereret: ita cũ Chriſtus in ſe iuſſione ſua motum talẽ ſuſcepiſſet, nimia affectione augebatur. Et quia tempore acerbiſſimæ paſſionis benedictus Ieſus in ſe triſtitię motum cauſare dignatus eſt, ſecuta fuit in eo tam horrenda tribulatio, vt iam homini illi miſericordiã ſicut afflictis hominibus mereremur. Hoc autem euidentius dilucidatur, quia cùm in hac vehementi anguſtia Chriſtus exiſteret, acceſſit angelus à beata Trinitate miſſus, vt hominem illum penitus deſolatum conſolaretur. Sic patet Matthęi 26. c. Acceſsit angelus confortans eum. Hoc autem modo verba illa protulit, ſ. Triſtis eſt aĩa mea vſq; ad mortẽ, ideſt triſtis eſt vita mea, aut anima mea, donec moriar: quaſi dicat, ante mortem mihi triſtitia auferenda nequaquam eſt: ſed exponendum eſt: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, ideſt triſtis eſt anima mea ſiue vita, vel ego ita triſtis nunc ſum, ac ſi realiter ociderer, aut transfoderer gladio, aut quolibet alio crucia tu plecterer amariſsimo. Liquet igitur Chriſtum in paſsione triſtem fuiſſe, non quidem, quòd ipſe mortem, aut paſsionem illam refutaret: ſed in ſe triſtitiam quãdam, quę pœnarum pars erat ſuſtinere decreuerat. Item patet non concludi, quod quidam voluere. ſ. Chriſtum renitentem captum fore.

In Chriſti acerbiſſima paſſione triſtitia ẽ cauſata.

Obiectio contra ea, quæ contraria ſunt.
Cap. LXXVIII.

OBVIATVRVS eis, quę determinata ſunt, quiſpiam fortaſsis arguet, aſſumens quod habetur Matt. 26. Pater ſi poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte: ſi tamen Chriſtus volũtariam mortem ſubiiſſet, nullatenus calicem pœnalitatis à ſe auferri prębaretur. Huic reſpondendum eſt, Chriſtum vltroneum mortem illam amariſsimam ſubiiſſe. Quod euidenter inſinuat Iſaias 53. cap. Oblatus eſt, quia ipſe voluit: ſi ergo noluiſſet, nequaquam fuiſſet oblatus. Item ſi Chriſtus mortem vltroneus non ſuſtineret, nihil moriens meruiſſet: quia actus in tantum meritorij, aut demeritorij ſunt, quantum de voluntario habent. Vbi autem voluntarium nihil eſt, nullum meritum, aut demeritum reperitur. Item ſi loca euangeliorum, in quibus de morte Chriſti proceſſus eſt, diligenter aduertantur, ſatis perſpicuum erat, Chriſtum non inuitum, ſed ſponaneum cruciatus toleraſſe. Cùm aũt fortaſsis quidpiam inueniatur mortem Chriſti inuoluntariam fuiſſe inſinuans, non ſic intelligendum eſt, vt ipſe mori noluerit: ſed quòd Chriſtus ſponaneè aliquam triſtitię paſsionem aſſumpſerit, qua ſicut ſolent cęteri hominum verè affligitur, atque ex hoc qbuſdam nõ attente ſpeculantibus mortem inuitus ſuſcepiſſe videbatur, licèt ſic reuera non conſtat hoc ãt euidenter patet ex prælegata auctoritate beati Matthęi

thæi 26. cap. Pater si fieri potest, transeat à me calix F iste: non tamen sicut ego volo, sed sicut tu vis.

Tres in Christo inclinationes fuisse constat.
Cap. LXXIX.

QVOD acutius speculãtibus tres nobis in Christo tunc aut affectiones aut verius inclinationes fuisse prodit. Prima autem electio, aut volitio diuina erat de morte Christi decernens, quæ patefit, cùm dicitur: Non sicut ego volo, sed sicut tu. Hæc autem verbo ad patrem diriguntur, ex quo necessario inducitur determinatam voluntatem habuisse, quòd Christus morereť, & quia Pater, Filius, Spiritus Sanctus vnius substantiæ naturæ atque essentiæ indiuidualis sunt, ne G cessarium est, vt quod vna personarum velit, hoc & reliquæ velint: ideo secunda Trinitatis persona, quæ verbũ erat, & homo Christus, determinatè volebat mortem hominis Christi, quæ erat mors sua. Secunda electio siue volitio, aut potius affectio erat passionalis partis sensitiuæ, & quia in Christo non passiones, sed propassiones erant, vt in superioribus declaratum est, hęc autem affectio erat quidã passionalis timor, quo Christus mortem aliquatenus refutabat, vt fugeret. Hanc autem affectionem sicut cœteras, de quibus supra diximus, quæ in Christo causabantur, Christus ipse iussione sua causauit, hoc autem in existẽte timore oportebat Christum mortem eo timere, atque fugere, & ne ei superueniret exorare. Hanc autem affectionem H passionalem insinuat beatus Matt. in prædictæ auctoritatis verbis, cũ ait: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Hoc enim dicens insinuatum esse aliis volebat, eum mortem formidare, atque pro posse vitare.

Cur est, quòd Christus insinuabat se inuitum mortem subire, cùm a principio pro peccatoribus statuisset mori.
Cap. LXXX.

ALIQVIS nunc quoque inquiret, cùm Christus verus Deus esset, & ab æterno mortem vltroneã pro peccatoribus subiturum decreuisset, cùm in se talem passionalem motum causabat, quomodo insinuaretur eum in spontaneam mortem subiisse? Huic I autem respondendum est, quòd sicut ex prælibatis lucide patet, motus iste passionalis timor, qui in Christo insurrexit non eo inuito fuit: sed eo iubente concitatus est: non tamen a mysterio prorsus vacat in Christo hunc timorem fuisse causatum. Existunt nempe huius duæ rationes, quarum prima est, vt veram in se humanitatem indicaret, sciebat nanq; hæreses in sua Ecclesia pululaturas, & quæ postea temporum interuallis exortæ sunt. Quidam fuere hæretici, qui astruebant Christum carnem veram humanam non assumpsisse, atque perinde nec verum hominẽ esse, sed corpus phantasticum accepisse: qui magnus valde error, & a tota damnatus Ecclesia, ad quem penitus eliminã dum quædam in se Christus ostendit, quæ eum verũ K hominem esse, & verum corpus humanum assumpsisse indicarent: hoc autem est, vt passiones humanas acceperit atque in se eas demonstrauerit, s. timorem, & lætitiã, quæ in omnibus animalibus perfectis, & potissime in hominibus sunt: cùm igitur Christus in se istas demõstraret manifestum, erat eum verum hominem esse: hoc apparuit, quia in se timorẽ ostendit, cùm verissimè mortem illam timuerit. Secunda autem, & pręcipua huius timoris causa cur in Christo surrexerit fuit, vt totaliter affligeretur: nã dolor, tristitia, gaudium, & spes, passiones sunt in parte sensitiua, vt autem dolor iste vehemens in Christo esset, in quo nimis pateretur, fuit in eo timor concitatus: Si enim timor iste moriendi, & desiderium mortem enitandi in Christo non fuisset, duntaxat ipse passus fuisset, cũ illa ei cruciatus irrogata sunt. Nũc autem incusso isto timore mortis vehementer affligebatur in se ipso priusquam alia sui corporis cruciatus experiretur, qui ab extra inflicti forent: ipse nempe se certissimè moriturum præuiderat, & hoc excusari impossibile esse cognouerat. Nunc igitur mortis incusso timore, & desiderio fugiendi, cõficiebatur in eo acerbus dolor, sicut cùm ei flagella aut vulnera infligebatur, hoc autẽ stupendum diuinæ est bonitatis insignium ad nos, & magnæ securitatis indicium ad hominem Christum, secundùm quod deificus ille homo tam diutius affligeretur longissimas perferens passiones. Nec enim quispiam excogitet tunc primò Christi cruciatus inchoasse, cùm primò ei alapæ, & capitis tunsiones inflictæ sunt. Sed ex eo, quo ei Deus hunc inflixit timorem horrificum: æqualiter quippe timor hic Christũ afficiebat, vt cætera quæ ei postea cruciatus irrogata sunt, quod liquidius manifestat Beat. Matth. 26. c. s. factus est in agonia, & plixius orabat, ideſt quòd in Christo magna affectionum cõtrouersia orta est, ita vt bellum verissimum videretur. Insurrexit autem horrificus ille, & passionalis timor in iudicium rationis, & quantum diuina sanctio iusserat afflictio in Christo sequebatur non quælibet, sed stupenda: ita vt domini cum illud corpus ingruentium spiritualium afflictionum ingenti mole depressum sanguinei humoris guttas exsudauerit, quod nisi magnis ingruẽtibus cruciatibus nunquam fit: hoc autem scribit beatus Matt. c. vigesimoquinto. Factus est sudor eius tanquã guttę sanguinis decurrẽtis in terram. Hoc autem cruciatus genus ita horriferum extitit, quòd tenerrimo homini illi Christo in dolorum suorum præmordijs penè intolerabile fuit. Quam ob rem sancta illa atque immẽsa Trinitas hominem Iesum, quem sibi verbum siue secunda Trinitatis persona vnitate hypostatica vnierat, penitus non derelinquens eius calamitatibus subleuandis consolatorem angelum destinauit. Hoc autem scribit beatus Matt. c. 26. Et accessit Angelus cõfortans eum. Duabus igitur rationibus liquidatum est quare sancta Trinitas hunc passionalem timorem in homine Christo insurgere iussit.

De tertia inclinatione omnia cap 79
Cap. LXXXI.

INCLINATIO aut electio tertia, quæ tunc in homine Christo extitisse dignoscitur, erat quædã liberi arbitrij diffinitio, qua mortem eligebat diuinę voluntatis decreto consentinens, secundum quã homo Christus spontaneam subiisse mortem recte dicebatur, quoniam huic voluntas sua ad dicta erat. Hæc autem humanæ voluntatis diffinitio apparet Matth. 26. cap. cùm dicitur: Verumtãmen non sicut ego volo: sed sicut tu vis. Quod igitur Christus vellet non ita fieri, sicut ipse affectabat: sed sicut diuina libertas elegerat, tertia pandebatur volitio, quasi sub epilogo in his verbis ingruente passione tres in homine Christo volitiones siue inclinationes fuisse cõparatum est. Prima passionalis affectio quàm verba illa liquide cõplent, scilicet: Non sicut ego volo: patenter quidem in his aperitur eum desideresse non mori. Secunda harum volitionum erat diuina electio, atque firma sanctio, qua diffinitum erat CHRISTVM hominem moriturum, quod aperitur cum dicitur: Sed sicut tu vis. Hic enim voluntas alia erat, quęab illa, de qua prius dicebatur distans erat. Tertia volitio erat rationalis voluntatis, siue humani liberi arbitrij diffinitio, quod his verbis patefit, cum dicitur nõ sicut ego

ego volo, in quo diffinitionem contra sensitiuam affe- A ctionem tribuebat. Ex his responderi potest illi auctoritati Beati Matthæi, ex quæ aliquatenus apparet Christum inuoluntariè istos subijsse cruciatus, sed potius contrarium sequitur, sicut ex præcedentibus declaratum est. Item proditur quod superius tetigeramus, scilicet, Christum non inuitum captum, & detentum fuisse, cùm teneri coactionem, aut colligationem dicat tollentem arbitrium voluntatis.

Expositio quartæ partis secundæ metapho. s. Qui tenebatur.
Cap. LXXXII.

PRAETEREA leo iste Christus Deus erat, ideo secundùm diuinam naturam exponi potest B particula ista. s. Qui tenebatur. Nam licèt diuina natura secundùm se teneri non potest, vt magis inferius differetur, poterat tamen dici Deum teneri, aut detineri: quia homo ille, quia verè tenebatur Deus erat, & tenendo hunc hominem Deus tenebatur. Omnes qppè actiones, aut passiones personam, suppositum, aut hypostasim nominant, sicut Aristot. in plerisque locis protestatur. Et quia verbum diuinum, qđ Deus est, est persona hypostasis, vel suppositum in Christo, necessariò ab isto actu denominari debebat. s. vt dicamus, Deus, aut verbum tenetur. Item sicut cùm hominem Christum videmus, dicimur Deum videre, & eum audiendo dicimur Deum audire: quia ille C Deus, & homo est: ita tenendo illum, qui est homo Christus, detinetur Deus. Item cùm hostiam consecratam videmus, aut in calice Christum sub vini speciebus latentem, dicimur Christum videre, quia sub illis sacramẽtalibus speciebus in hostia, & calice Christus latet: ita cùm Christum hominem detineri concedimus, necessarium est, vt Deum quoque detineri concedamus, quia homo ille Deus erat. Identidem hoc confiteri possumus ex quadam speciali locutionis modo, qui apud theologicos doctores communicatio idiomatum appellatur, qui in hoc consistit, vt prædicamenta homini consequentia Deo attribuamus, & prædicamenta Deo congruentia de homine affirmemus. s. dicentes, Deus mortuus est, passus est, flagellatus est, itinere fatigatus est, atque siti, & fame debilitatus. Ista quippè humanæ conditionis prædicata sunt: & conuertentes prædicata soli Deo congruẽtia de homine prædicamus, vt quòd iste homo creauit mundum, iste homo mortuos suscitauit, infinitus atque omnipotens est. Sic igitur in proposito esse poterit, quòd istud prædicatum, quod est teneri, quod homini conuenit Deo attribuamus, dicentes: Deus tenetur. Quæ autem sit ratio, cur theologica consideratio vtatur hoc modo loquendi, quod est communicatio idiomatum, alterius est speculationis, cuius inuestigationem in præsenti relinquamus. Ex superioribus inducitur, qualiter ista particula intelligenda sit, scilicet, quòd Deus teneatur, aut qp leo iste tenetur.

Pars decima secundæ metaphoræ. s. Leo, qui non tenebatur.
Cap. LXXXIII.

IN hoc autem secundo metaphorico Paradoxo vltima particula est leo, qui non tenebatur. Circa quod aduertentes dicendum, qp sicut in superioribus liquet, leo iste Deus, & homo erat, & veluti particula superior. s. Qui tenebatur de duplici natura in Christo exposita est: ita ista particula. s. Qui non tenebatur, de vtroque intelligenda est. Primò autem considerantibus leonem hunc hominem fore, dicẽdum est eum non teneri, quia vt in prælibatis differuimus, teneri est cum aliquid in quouis loco inuitè custoditur, aut ad locorum quempiam non spontaneè trahitur. Et quia Christus, etiam vt homo erat, non inuitus tenebatur, restat, vt eum hominem teneri difiteamur. Manifestatur autem sic, quia Christus homo confessus est se libenter iuxta diuinam sanctionem mortem subire velle, si igitur contra niteretur mors eius electioni, nõ consentiret diffinitioni diuinæ, vt moreretur. Item cùm Christus in horto in nocte præcedente parasceuen extitisset, inquirentibus eum Iudæis se obtulit, dicens: Quem quæritis? ipsi autem responderunt: Iesum Nazarenum. Quibus rursus respondit: Ego sum. Si ergo homo ille Christus Iesus vltroneus illam acerbissimam mortem non amplecteretur, non se obtulisset Iudæis inquirens ab eis, quem quærebant. Item cùm Iudęi, & Gentiles Christum inquirentes responderi sibi audierunt, ęciderunt retrorsum, vt habetur Matth. 26. Si igitur mortem illam homo ille Iesus renuisset, ipsis rettorsum cadentibus inde recessisset: sed non recessit: ergo illam libenter amplexus est. Item postquam Iudæi cadentes in vigorem, & statũ rediere priorem, Christus denuo ab eisdem inquisiuit: Quẽ quærerent? Qui responderunt: Iesum Nazarenum. At ille ait: Si ergo me quæritis, finite hos abire, & confestim in eorum se tradidit potestate: sed si ipse mortem vltroneus non subiret, in eorum manibus nõ se poneret: ergo mortem spontaneam amplexus est. Item cùm Iudęi Christum in horto colligassent, eum vinctum ducentes, Petrus percutiens gladio Iudæi cuiusdam serui principis sacerdotum amputauit auriculam, quem Christus increpans, ait: Mitte gladium tuum in locum suum: omnis enim, qui gladio ferit, gladio peribit: calicem quẽ dedit mihi pater non vis, vt bibam illum? Si tamen Christus mortem illam spontaneè non subiret, Petrum à percutiendo nõ impediret: nec eum percutientem argueret: sed potius ei quod factum erat cõplaceret: sed non placuit, quin potius Petrum huius reum fecit. Liquet ergo eum voluntariè mortem hanc fuisse complexum.

Quædam attinentia ad capitulum præcedens.
Cap. LXXXIIII.

D AMPLIVS dictis addijcitur, quòd Christus post hęc Petro dixit: an putas, quòd non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquã duodecim legiones angelorum? sed quomodo implebuntur scripturę? scilicet, quòd si Christus mortẽ illam subiturum se non præuidisset, atque elegisset, affuissent plures ibi, quàm duodecim legiones angelorum, qui Iudæos Christi comprehensores quasi in instanti deleuissent. Hæc autem omnia de Christo homine intelliguntur. Nam de Christo, vt Deus est, intelligi nequeunt: nam Christus, vt Deus neminem rogaturus erat, nec patrem: ipse nempe patri æqualis est, & quidquid pater facit, hoc itidem facit filius: non igitur de Christo Deo dixisse, possum rogare patrem E meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones, &c. nam Christus, vt homo minor patre est, vt ait Athanasius in symbolo fidei: æqualis patri secundùm diuinitatem, minor patre secundùm humanitatem: hoc igitur modo, vt homo Christus erat, ei orare patrem competebat. Item si de Christo, vt Deus est, intelligeretur, non dixisset, & exhibebit mihi plusquã duodecim legiones angelorum, sed dixisset accipere plusquam duodecim legiones angelorum. Innuitur igitur ex prędictis hanc auctoritatem de Christo Deo intelligi non posse, sed de Christo homine. Sequitur identidem ex prędictis Christum mortem spontaneã subijsse: sic quoque infertur eum tentum, aut detentũ non fuisse, sed voluntariè captum, atque ligatum.

Expositio

Expositio decimæ partis metaphoræ secundæ. Cap. LXXXV.

PRAETER hæc autē particula ista exponi potest de Christo, vt Deus erat. s. ipse teneri, aut detineri non potuit: quod sic liquidatur. Primò, quia ad hoc, ꝙ aliquid teneatur, necessarium est, vt illud videatur: sed Deus videri non potest: ergo eum teneri impossibile erat: Deum autem videri non posse in superioribus demostratum est. Item ad hoc, vt quidpiam detineri possit, oportet vt ipsū possit religari: sed Deus religari nō potest: ergo Deus teneri non potest: Deū autem ligari non posse sic proditū est. Nam ad hoc, vt quidquam ligari possit, oporter, vt corpus solidum sit; ideo nullus aerem colligare valebit, quia corpus rarum valde est. Itidem aquam ligare nequimus, ꝙa corpus fluxibile, atque discontinuabile est: Deus tamen corpus nullum habet, nec rarum, nec solidum, cùm totaliter incorporeus sit: sequitur ergo Deum ligari non posse. Item ad hoc, vt corpus aliquod religetur, oportet, vt mediocris sit quantitatis: nam si minutissimæ portionis est religari nequibit: sic enim granum millij, aut minutissima arenarum religare nullus valebit: Deus autem minoris quantitatis est quacunque re, cùm pēnitus quantitatem nullam habeat, quia indiuisibilis est: sequitur ergo eū non posse religari. Item ad hoc, vt quidpiam detineri possit, necessarium est, vt alicubi concludi possit: sic namque teneri describitur, vt illud teneri dicatur, quod violenter tenetur alicubi, aut ad aliquem locorum non spōtaneè trahitur: Deus tamen in nullo locorum claudi potest, quia Deus omnia implet, iuxta illud Ieremiæ 22. s. Cœlum, & Terram ego impleo dicit Dominus: detineri ergo nequit. Item ad hoc, vt aliquid teneatur necessarium est, vt non spontaneum sit. Sic enim ex diffinitione huius termini patefit: Deus tamē alicubi inuitus esse nequit: quia sic aliquis Deo vim inferret, quod impossibile est, quia Deus omnipotens est. Sequitur ergo Deum teneri, aut detineri non posse. Sic igitur Ieo iste, qui Deus erat, non tenebatur. Omnibus prælibatis expositionibus veritas solida subnixa est, breuiter tamen & quasi sub epilogo sensus est, ꝙ Ieo iste, qui Christus erat, detinebatur: quia erat homo palpabilis, & detineri valebat, & realiter à Iudæis in horto religatus detentus est vsque ad suam sacratissimam mortem. Iste quoque Ieo erat Deus, idemq; teneri non poterat ex causis prælibatis: & licèt Iudæi arbitrarentur fore illum detentum, minimè tamē detinebatur. Ex prædictis cōnectitur qualiter istæ duæ particulæ exponendæ sint, scilicet, quòd Christus tenebatur, & quòd non tenebatur.

Quæ sint necessaria vt aliquid ligetur.

PARADOXON TERTIVM de Agno.

Conditiones agni Christo quomodo tribuantur. Cap. I.

PERSCRVTANTIBVS consequentem ordinem Epistolæ, quàm mihi vestra regia transmiserat celsitudo, Metaphora tertia sequitur in his verbis.

Fuit quidam agnus, qui tondebatur, & non tondebatur: agnus vulneratus, & non vulneratus: agnus, qui vociferans erat, & non clamabat: agnus, qui passus est, & nihil pertulit: agnus, qui occisus est, & non occisus est. In quo aduertendum est, quòd sicut in exordio primæ metaphoræ perstrinximus, prima illa metaphora de Domina nostra Virgine intelligebatur: ita quatuor sequētes de solo Christo exponendæ erant. Sicut ergo in præcedenti iste benedictus Iesus leo vocitatus est: ita hic agnus appellatur. In omnibus autem transumptionibus generale hoc est, sicut in prima metaphora diseruimus, quòd inter id quod transumitur ad id ad quod transumitur proprietatum similitudo esse debet. Christus igitur agnus hic vocatur ex conformitate proprietatis agni. Est autem agni conditio, vt maximè innocens sit, & nulli noceat animali, nec quidquam pernicioſum alicui moliatur: hoc autem in Christo præcipuè fuit: quia ab omni inquinamenti labe immunis extitit, & maxima innocentia polluit: sic ait beatus Petrus in Cano. prima cap. 2. Christus mortuus est relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuētus est dolus in lingua eius. Præterea agnus animal de māsuetissimis est nulli nocens, & rarò clamans, & cùm interdum tondetur, aut torquetur, voces non emittit. Hoc autem Christo aptissimè conuenit: fuit enim Christus mansuetissimus super omnes homines, qui morantur in terra in verbis, & rebus. Et licèt interdum inferrentur iniuriæ, non clamabat: sic ait Petrus in prima Canonica cap. 2. Qui cùm malediceretur nō maledicebat, cùm pateretur non cominabatur. Hanc autem Christi, & agni similitudinem describit Isaias 53. cap. vbi magis euangelicus, quàm propheticus sermo est, scilicet, tanquam ouis ad occisionem ducetur, & tanquam agnus coram tondente se obmutuit, nec aperuit os suū. Aliæ pleræq; agni conditiones sunt Christo congruētes, de quibus nihil nunc: ideo in sacrificijs veteris testamenti Deus volens prænosticare magnum illud sacrificium, in quo nouum testamentum auspicandum erat. s. immolatio Saluatoris nostri Iesu in ara Crucis, significauit illud in quodam agno anniculo, quem in qualibet Iudæorum domo in vespere Phase iusserat immolandum. De hoc Exodi 12. & 34. cap. omnes autem cœremoniæ agni huius in veteri testamento sacrificio Christi in Cruce, & Sacramēto Eucharistiæ congruebant: de hoc diſusè diximus super Exo. 12. c. Hic autem metaphoricus locutionis modus in nouo etiam testamento vsitatus fuit: nam cū semel Ioanne baptizante multos Iudæorum, Christus in eius transisset conspectu, Ioannes eum digito indicans, ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: vt habetur Ioannis primo cap. In multis quoque alijs Scripturæ locis Christus agnus vocitatur. Ex prædictis liquet Christum agnum vocitari, & cur hoc fiat.

Vnde est Christum agnum vocitari.

Pars prima metaphoræ tertiæ. s. agnus, qui tondebatur. Cap. II.

IN hoc verò tertio figurato Paradoxo prima particula est: Qui tondebatur. In quo aduertendum hic maximam fieri transumptionem: fit quippè transumptio in subiectis dumtaxat, interdum verò in solis prædicatis, aliquando autem in vtrisque tam subiectis, quàm his, quæ prædicātur: Si quando in subiectis dūtaxat, aut prædicatis præcisè transumptio fiat, trāsumptio parua est: si verò in vtrisque fiat, transumptio magna est. In prima autem metaphorarum, & secunda in subiectis solùm transumptio facta est. In prima nempe metapho. Domina nostra Virgo vas dicebat, quod transumptiuè dici, ambiguum non est: quia ipsa verè vas non sit, sed per attributionem. In hac autem metaphora hoc nomen vas prædicatum est, omnia autem prædicata sine vlla transumptione Virgini conueniunt: esse quidem clausum, aut non clausum; purum,

Transumptio diuersimodè cōtingit.

purum, & non purum: paruum, & non paruum, & de cœteris, idem propriè de Domina nostra prędicantur. Itidem in secunda metaphora, subiectum transumptum erat leo, quo Christus signabatur: Christus autem propriè leo non erat, sed transumptione quadam: prędicata autem omnia propria sunt nulla incidente transumptione. s. Visus, & non visus: auditus, & non auditus: detentus, & non detentus: verè quippè de Christo, quòd videretur, aut non videretur: ꝙ audiretur, aut non audiretur, dicebatur: sic de cœteris prędicatis. Alia autem transumptio fit, quę plena est. Hæc autem in vtrisque tam subiectis, quàm prædicatis est: hoc autem est cùm subiectum propriè nō dicitur, nec prædicatum: sed vtrumque attributione quadam: quod in primis huius tertiæ metaphoræ particulis accidit: namque Christus agnus tonsus appellatur, & attributiuè dicitur: est enim subiectū agnus, quod sub transumptione verum est. Christus quidē verè agnus non est, sed attributione quadam: prædicatum autem est tonsus, & non tonsus quod itidem in vera propriaque significatione non assumitur, sed attributaliter dictum accipitur.

Cur Christus agnus tonsus dicitur. Cap. III.

METAPHORICVS autem locutionis modus, qui dictus est fit: quia Christus attributaliter agnus dicitur: agnus autem, qui est verus agnus, realiter absque vlla transumptione tonsus, aut non tōsus prædicatur: conueniet ergo attributaliter Christo tonsum, aut non tonsum: quoniam cui attributaliter conuenit subiectum, attributaliter conuenit & prædicatum: de Christo autē prædicamus, quòd tonsus ipse fit, & quòd tonsum esse propriè Christo conuenire nequeat, oportet, vt tonsum esse aliquid in Christo significet, qđ in agno signabat, aut simile illi. Qua in re animaduertendum est, quòd tōsum esse in agno duo signat. Primum est corporeo detegi velamento. Secundum est, quandam in tonsione fieri passionem: hæc duo in Christo reperimus, ex quibus eum tōsum possumus appellare. Primum autem in Christo repertum est, quia in passione sua vestimentis suis detectus est: sicut enim in cœteris moris erat, qui capite plectendi erant, vt quæstionarij, aut qui cœteros cruciatus inflixissent, vestes lucrarentur. Sic in Christo factum est, cùm decreto Pontij Pilati mortem Crucis subijit, milites quidem, qui præfatam Pilati Pontij sententiam executioni mandabant, vestes benedicti Iesu inter se diuisere, & quia inter cęteras quædam pręciosior vestis erat, quàm Domina nostra Virgo proprijs confecerat manibus, dolentes eam scindi, tum quia prędiosa erat, tum quia inutilis redderetur, sortiti sunt eā, quod scribit Bea. Matth. 27. cap. & habetur Marc. 15. & Luc. 23. & Ioa. 19. de hoc quoque psalmographus concinit Psal. 21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Hoc pacto Redemptor noster in passione detonsus est, quia cunctis vestimentis suis extitit denudatus. Item & aliter Christus detonsus est, qui proprior tonsionis modus est, agnus quippè tunc tondetur, cùm ei lana prærciditur: lana autem non est aliquid agno extrinsecum, sed innatum, cùm ex ipso lana propagetur. Capilli autem, & vniuersi corporis pili in homine vicem lanæ gerunt. Sic igitur inusitato loquendi modo cùm capilli alicui præciduntur, detonsus ille prædicatur. Hoc autem in benedicto Iesu nequaquam factum extitit, quia nullos ei Iudęi capillos forcipibus prędicere; dici poterat tamen vllatenus tonsus: quia ei capillos Iudæi auellebant, sicut inquit eum in facie quatiebāt, sic quoque capillos, & barbæ pilos auulsere. De tunsionibus vultus, & capitis scribit Bea. Matth. capit. 27. Iudæi quidem Christo illudere cupientes velū oculis eius tegendis imposuerūt, arundinem quoque in manu eius dantes, vt quasi nugatorij regni cassam gereret similitudinem, eum capite virgis tundebāt, & vultum alapis cœdebant, dicentes Prophetiza Christe, quis est, qui te percussit? De euulsione autem capillorum idem censendum est. In improperium quidem ei pilos euellere conabantur, de quo Isaias: Dedi caput meum percutiētibus, & genas meas vellētibus.

Quid significat tonsum. Cap. IIII.

IN detonsione verò agni secundum est, quòd passionem susciperet, quod Christo aptissimè cōgruit, ipse namque plerosque in passione sua dolores tolerauit: præcipuè tamē dolor hic ad vestium detectu-ram, & pillorum auulsionem inferendus est: multum quoque dominus in vestium denudatione ruboris pessus est: omnes enim homines de sua nuditate erubescunt, hoc quidem, vt pęna peccati prothoplasti inflictum est. Nec hoc dumtaxat de rubore ex nuditate genitalium partium dictum putauerim, sed de cęterarum quoque partium corporis nuditate, quamquam motus præcipuè in partibus genitalibus, vt peccati pœnam secutus fuerit. Item rubor de nuditate corporum generaliter causatur ex vniuersali omnis nationis consuetudine: omnes quippè nationes quantumcumq; barbaricę toto corpore tegi studeant, cūq; aliquis omnibus velamentis carens in faciem omniū nudus fuerit, omnes, qui rationis granum habēt, eum impudentem, atque imprudentem dicunt, ipse quoq; nisi prorsus mēte captus sit, de sua nuditate erubescit. Quia verò Christus ratione vtens super cœteros homines erat: rubore fundebatur in eo, in quo rationaliter erubescendum erat. Item homines alti, & magni, nobilis, atque generosi cordis super cœteros homines erubescunt: homines autem viles, & degeneres nihil aut modicum erubescunt: de Christo tamen sic erat: quia ipse excellentissimi, nobilissimi, atque nimis generosi cordis extitit, cùm in eo excellentius oēs humanæ perfectiones, quàm in cœteris hominibus extitere. Patet ergo eum nimis erubuisse, quòd coram populi frequentia nudaretur. Item non paruus Christi dolor fuit, quem in capillorum, atque barbæ pertulit auulsione: ad horum quippè euulsum continuorum diuisio sequitur, in qua dolor præcipuè consistit, potissimè in Christo, qui tenerrimæ complexionis fuit.

Qualiter agnus iste Christus detonsus fuerit. Cap. V.

ACCEDENDVM autem est inquisitioni, qua agetur qualiter agnus iste Christus detōsus fuerit, ad quod aduertendum, vt in superioribus metaphoris prælibatum est, duas in hoc agno Christo fuisse naturas. Diuinam. s. & humanam: secundū verò harum quālibet exponi potest. Primò enim de Christo homine exponendum est: verè enim homo Christus detonsus est, omnia nempe, quæ superius nomine tonsionis designari diximus, in homine Christo esse ambiguitas nulla est: diximus quippè Christum tōsum fore, quia vestibus suis denudatus extiterit, nudari autem propriè homini Christo conuenire digno scitur: nudari equidem priuationem dicit, priuatio autem habitum præsupponit, habitus autem, quem ista priuatio, quæ est nuditas præsupponit, est vestiri, aut vestitum fore: sicut autem Aristot. docet traditio in post prædicamentis, priuatio, & habitus in eodem susceptibili fieri debent: cui igitur propriè vestitum esse conuenit,

Duæ in Christo fuerunt naturæ.

conuenit, propriè conuenit denudari, aut potius nudum fore. Indui autem aut indutum esse, homini Christo propriè conueniebat, quia corpus habebat secundum quod vestimentis tegi poterat: ipse ergo est cui propriè velamenta tollebantur, aut pœnitus nudus erat. Item & hoc secundùm naturam diuinam in Christo intelligi potest: quia licèt Christus secundùm naturam diuinam nudari non possit, vt magis inferius patefiet, conueniebat ei istud prædicatum, quia qui Christus erat, Deus erat: sicut in prioribus diximus, quæ Deo conueniunt homini attribuimus, & quæ de homine propriè prædicantur, rursus conuertentes de Deo itidem prædicamus. Cùm igitur nudum esse, aut pilorum pati auulsionem homini Christo conuenit, & Christus Deus est, necessariū est, vt nudum esse Deo conueniat, & barbarum pati vulsionem, quæ duo detonsum esse faciunt. Hæc autem fundantur in regula Aristot. in 2. Elenchorum. s. quæcunque vni, & eidem sunt eadem inter se sunt eadem. i. quando sunt duo termini quorum vterque de tertio termino prædicatur, illi duo termini sic se habebunt, quòd de se inuicem prædicabuntur. Sicut sumptis his tribus terminis, album, dulce, & lac hoc nomen dulce de lacte prædicentur, cùm dicimus lac est dulce, & hoc nomen album itidem de lacte dicetur. s. lac est album, mutuo igitur duo hi termini de se inuicem prędicabuntur, cùm dicitur dulce est album, aut conuertentes. Identidem autem in his tribus terminis fiet. s. Deus Christus detonsus: iste terminus Deus de Christo prædicatur, cùm dicimus, Christus est Deus, alius quoque terminus. s. tonsus de Christo prædicabitur, dicētes Christus est tonsus, vicissim igitur isti duo termini prædicabuntur, & subijcientur. s. Deus est tonsus, & rursus conuertentes. In hac Aristotelica traditione potissimum fundamentum est illius modi loquendi, qui apud Theologos communicatio idiomatum nuncupatur. Alia præter hoc sunt huius locutionis solida fundamenta, de quibus nunc supersedeo. Ex prælibatis liquido visum est, qualiter Christus agnus detonsus sit.

Pars secunda metaphoræ tertiæ Agnus non detonsus. Cap. VI.

POST hæc autem in hoc tertio metaphorico Paradoxo particula secunda est non detōsus. s. quòd Christus sit Agnus non detonsus, quia autem detonsus, & non detonsus cōtradictoria sunt, oportet vt idē signent. Et quia detonsum fore in Christo velamentorum nudationem, & pilorum auulsionem notat, oportet, vt non detonsum, non nudatum, nec barbarum auulsionem passum signet, & velut in superioribus illa particula detonsus de vtraque in Christo natura exposita est: ita hæc quoque exponenda erit. Primò autem de Christo homine intelligi poterit, q detonsus non sit: nam secundùm regulam iuris: Volenti non fit fraus, sic de iniuriarum perpessione dicendum, vt nullus volens iniuriam pati possit. De pœnarum quoque perpessione non dispar diffinitio procedere iure debet. s. vt qui spontaneè pœnas subit, pœnas perpeti merito non dicatur: & quia Christus vltroneus nudationem passus est, capillis itidem depilatus est, eum ergo nec nudatum, nec pilatum iure confiteri poterimus. Hoc autem adhuc proprius de Christo, vt Deus est, exponi licèt: Deus quippè nullatenus detonsus est. Hoc liquidatur, quia detōsum esse, vt prælibatum est vestium nudationem, capillorumq; auulsionem designare dignoscitur: Deus autem nudatus nunquam fuit, quia vestiri nequiuit: vestiri tamē, atq; nudari eidē susceptibiliter vicissim inesse debent iuxta

Nullus volens iniuriam patitur.

F Aristot. traditionem in Post prædicamentis. Deum autem vestiri impossibile fore sic patefit, illud quidem dumtaxat vestiri potest, quod corpore subsistit in quo tegi possit, Deus autem incorporeus est: vestiri ergo nequibat, nec cōsequēter nudari, aut nudatū esse. Item ad hoc, vt quidpiā vestiri possit, oportet, vt omnifariam tegi possit, ita vt nulla ex parte detectum illud sit: Deum autem totaliter operiri impossibile est: vestiri igitur Deus non potest: maior euidenti patet veritate, si fortassis quisque capite manibus, aut pede adopertus foret cœteris partibus derelictis, eum hominem nequaquam quispiam vestitum contenderet, sed eum, qui omnium ex parte adopertus extiterit: minor autem in patenti est: Deum quippè nulla lo- Deus nudū, nec
G corum ambit capacitas, quoniam vbique, atque extra vestitum quam fuit
omnem locum est, oportebat quidem, vt qui Deum vestire vellet, omnia, & extra omnia velamento operiret. Infertur ergo Deum nec nudum, nec vestitum vnquam esse. Itidem Deus detonderi nequibat capillorum aliqua auulsione: nam auulsio inexistētiam præsupponit. In Deo autem horum vnquam nihil extitit: barbæ, aut pili corpori humano insunt: Deus autem secundùm se tale corpus nullum habet, nullatenus ergo detonderi valebat. Ex prælibatis inducitur qualiter Christus agnus tonsus, aut non tonsus sit.

Pars tertia metaphoræ tertiæ. s. Agnus vulneratus. Cap. VII.

H INNITENTES ordini huius metaphoræ tertiā particulam reperimus. s. Agnus vulneratus. Sciendum autem particulas sequentes huius metaphoræ notiores fore particulis aliarum metaphorarum quāto vulgarius pertractantur: ideo in earum expositionem principaliter non tantum insistemus. Sciendum quoque, quòd sicut in cæteris figuratis Paradoxis particularum qualibet de Christo secundùm vtramque humanam. s. & diuinam naturam exponebamus: ita hic exponendum est. Primò autem dicemus hunc Primum Christi vulnus.
agnum vulneratum: quia homo iste Christus multa in benedicto corpore suo vulnera tolerauit. Fuit autem primò vulneratus Dominus Iesus cùm circunci-
I prętitij circuncisa: hic autem minus dolor causatus est præ teneritudine carnis, qualis teneritudo, atque sensus in partibus genitalibus reperitur. Præterea cū ista circuncisio in ætate tenerrima infantili facta est: alij quoque dolorem hunc accidisse autumant ex indispositio organo amputandi: astruunt quippè circūcisionem lapideo cultro factam fuisse. Sic enim innuit Magister Sententiarum in quarto distinct. prima. Cōtra Magistri Sententiarum
Hoc tamen falsum est, quia cùm Deus ritus aliquos cœremoniarum veteris legis tribueret, si aliquid specialiter in illis obseruandum erat, eam in litera exprimebat: totam tamen continentiam veteris testamēti percurrenti liquebit locum nullum fore, quo Deus circuncidi lapideo cultro mandauerit. Hi tamen iniK tuntur ei, quod per Sephoram vxorem Moysi factum est. Cùm enim Moyses pergeret in Aegyptum prędictus de terra Madiā diuina iussione adducebat secum vxorem suam Sephoram, & duos liberos. Gerson. s. & Eliezer, quorum qui natu minor erat. s. Eliezer circuncisus nondum fuerat: cumque essent in via in quodā diuersorio, aparuit angelus Domini interficere volēs Moysen propter incircuncisum filium suum, quod cùm vidisset Sephora ob incircuncisum infantulum factum existimans pauefacta, nè vlterius angelus Domini progrediens virum suum Moysen interficeret, accepit illico lapidem durissimum, quo circuncidit præputium filij sui Eliezer, quod cùm fecisset, cessāuit angelus Domini torquere Moysen: ex hoc autem tulci-

sulcimentum erroris sui accipiunt. Huic tamen nihil horum, quæ isti volunt cōficitur: potest enim ad hoc bifariam respondēri: primò quidem aliquis Iudæus respondebit, quòd Sephora vxor Moysi non circunciderit filiū suū lapide accutissimo, sed nouacula acutissima: aut quòd ex litera nihil magis lapide quàm ferro præputium eliezer præcisum fore comprobari potest: nam vbi in litera nostra dicitur tulit illico Sephora acutissimam petram, in Hebræo ponitur quædam dictio æquiuoca, scilicet Zor. quæ tam ad lapidē, quàm ad nouaculam equiuocatur, quod apparet: quia Psal. 51. qui incipit. Quid gloriaris in malitia, dicitur: Sicut nouacula acuta: vbi in Hebræo ponitur eadē dictio, quæ hic, scilicet Zor. ergo non magis pro petra, quàm pro nouacula accipiendum est, & sic Iudæi cū
B auctoritatem istam exponunt indifferenter dicunt nouaculam acutissimam. Aliter autem responderi potest, quòd concesso Sephoram præcidisse præputium Eliezer petra acutissima, vt litera nostra descripsit, ex hoc tamen nequaquam confici potest, vt sequentes lapideo cultro circuncidere debuerint, aut quòd priores. s. præcedentes Moysem petra acutissima præpucia resecuerint. Nam Sephora vxor Moysi, non ideo cultro lapideo Eliezer præputium rupit, quasi aliqua diuina iussione, aut antiquata consuetudine cautum extitisset, sed quia nihil deliberans sic facilius ei faciendum occurrit: Erat quippe Sephora attonita Moysen virum suum ab angelo excruciari videns. Et ne gra-
C tioribus cruciatibus eum ad mortem vsque perduceret, quod citius potuit, operata est. Fortassis quidem tunc Sephora cultrum ferreum nullum habuit, quo prepucium filij præcidisset, aut si habuerit, huius nihil recordata, quem promptiorem habuita cutissimum lapidem illico arripiens fortè magis rupit, quàm præcidit præpucium puerile. Inconueniens autem erat, vt ex eo quod inconsultè gestum est, gerendarum rerū directiua sanctio poneretur. Non igitur ex eo, quod tunc Sephora nihil deliberans egit inducitur, postero rum progenies lapideis cultris infantilia præpucia abscissuras.

Aliud argumentum probans circuncisionem fieri solitam ex cultro lapideo. Cap. VIII.

D INSTANTIVS quispiam adhuc arguet, circuncisionem cultro lapideo celebrandam, quod ex eo confici potest, qđ Iosue dux strenuissimus populi Dei, atque segregatus inter prophetas egisse dignoscitur. Cùm enim Iosue deuictis regibus Ammorræorum, & mortuo Moyse, Iordane trāsito, terram ingredere-
tur hostilem, quàm Deus repromiserat semini Abrahæ, cùm primum castra fixissent in Galgalis, quæ fuit prima castrametatio terræ Chanaan, Iosue assumptis duodecim lapideis cultris circuncidit duodecim tribꝰ Israel, omnes quippe in deserto incircuncisi erāt, atq; per longos viæ circuitus nullus eos circunciderat, vt patet Iosue quinto cap. debuit ergo circuncisio cultris lapideis confici: nam huic respondēri non potest, quòd
E inconsultè factum sit, sicut Sephora attonita fecerit, Iosue quippe vir prudentissimus deliberatissimè ista egit. Huic autem respondendum est, ex hoc nullatenus sequi, vt circuncisio in petris acutissimis fieri deberit: nihil quippe magis lapide, quàm ferro præpucia resecare diferebat, quod apparet Gen. decimoseptimo capitu. vbi cùm Deus circuncisionis præceptum tradidisset, positis omnibus explicatius, quæ circuncisionis ritum attingebant, de organo circunci sionis, scilicet de cultro, an ferreus, lapideusue foret, nihil memoratum est, sed dictum fuit, vt præcideret vnusquisque carnem præpucij sui. Cùm igitur Iosue viderit referre nihil an lapide, & an ferro circuncisio conficeretur, cultris lapideis celebrandam duxit.

A

Cur Iosue non ferro, sed lapide circunciderit omnē Israel.

Cur autem ipse non ferro, sed lapide circunciderit omnem Israel, causa in promptu est, scilicet ob memoriale in generationes posterorum: Omnia quidem quæ tunc Iudæi memorialia esse constituerunt, lapidibus efferebant. Quod dilucidatur in duodecim lapidibus grandibus quos de alueo Iordanis trahens Israelitica turba in ripa Iordanis erexit duodecim tribuum memoriale in secula posterorum, vt patet Iosue quarto capi. Item hoc in lapidibus grandibus informibus, atque impolitis apparet, quos Deus in altum extrui, & calce liniri iussit, vt eis totum Moysi Deuteronomium inscriberetur memoriale sęculorum. Item de impolitis, & informibus lapidibus altare iussit cōstrui in introitu terræ promissionis, in mōtibus Garizim, & Ebal, in quo sacrificia victimarum, & pacifico rum tunc Domino immolarent. vt habetur Deuteronomij vigesimo septimo, quod postea, vt Deus iusserat Iosue executus est in mōtibus Garizim, & Ebal, vt patet Iosue octauo cap. hi autem lapides ad nullum postea vsum profuere, sed in memoriale posterorum remansere: fuit ergo circuncisio in cultris lapideis a Iosue celebrata non ob legis necessitatem, sed ob memoriam sęculorum. Cur autem Iosue lapideis cultris hoc egerit, quod nunc, & aliàs ferreis cultris agebatur, diffusius super librum Iosue in cap. quinto dicemus. Item adhuc predicta confirmātur, quia cæremonię veteris testamenti, quæ nunc à Iudæis obseruātur, secundùm eum modum obseruantur quo in lege obseruari iussa sunt: sed nunc Iudæi cultris lapideis præpucia non resecant, sed ferreis gladijs præcindunt: sequitur igitur priores identidem gladiis ferreis amputasse. Iudæos autem obseruare nunc veteris testamenti cæremonias sicut Iudęis obseruari iussa sunt ex libris legalibus, in quibus de cæremonis agitur clarepatet. Iudæi tamen non obseruant omnes cæremonias, quę in veteri testamento obseruari iubebant, quia quasdam totaliter quasdam vero ex parte relinquunt: quæ autem ratio sit cur cæremoniæ quædam totaliter, quædam autem ex parte abolitę sint, super Exodum in 13. cap. diffuse egimus de quolibet cæremoniali præcepto specialius agentes.

Christus ferreo cultro fuit circuncisus. Cap. IX.

REDEVNTES ergo vnde discessimus, dicendum est, Christū cultro lapideo non fuisse circuncisum, sed potius ferreo cultro, sicut cęteri circūcidebātur, ibi tamen dolor nimius causatus est ex causis supra assignatis. Identidem sanguis benedicti Iesu ibi primò effusus est. qua in re quidā arbitrati sunt Dominum Iesum tunc inchoasse effundere sanguinē in pretium redemptionis nostræ. Quibus dicendum est, esse falsè opinatos: sanguis namque benedicti Iesu ideo in circūcisione effusus est, quia necessarium erat sic effundi si circuncidi deberet. Quilibet namq; circuncisus sanguinem effundebat, Christus autem non vt nos ab hoste redimeret circuncisus est, sed vt Mosaycæ legis mensuram impleret. Sic enim de se Matthæi quinto cap. professus est, scilicet. Nō veni soluere legem, sed implere. Impleuit aūt Christus in corpore suo cunctas veteris legis cęremonias, quibus vsq; ad vnguem expletis noui testamenti sacrificia auspicata sunt. s. q Euchareſtiæ stupendum sacrum inchoatū est, post quod nostrę redemptionis actus, qui in Dnica passione complebantur, subsecuti sunt. Nequaquam igitur veritate subsistere potest sanguinē in Dnica effusum circuncisione saluādo humano generi, pfuisse, si veteris legis cęremonialibꝰ iussis īplēdis effusus est.

Circuncisio instituta erat ad delendam maculam originalē.

Quod si fortassis amplissime assumentes sanguinem Dominici corporis in circuncisione effusum profuisse celebrandæ nostræ redemptioni, quia ipse sibi circuncisus non est, cùm sibi prodesse nihil circuncisio poterat, cùm ei nullum erat deletura peccatum: erat tamen circuncisio originali maculæ delendæ instituta, & hoc in singulis, qui circuncidebātur efficiebat. Si ergo circuncidebatur nobis circundebatur, scilicet nostræ redemptioni in tali sanguinis effusione profuturus. Huic responderi debet, hoc pacto vniuersos saluatoris actus nostræ profecisse saluti: nec enim horum quippiam, quæ gessit Christus, operatus foret ni si nostra celebranda redemptio hoc exegisset. In quo, & solida veritate confiteamur omnes Dominicos actus etiam cibum potumque sumpsisse, & similia operari, nostræ futuræ redemptioni profecisse, sed indirectè profuerunt, sola autem pœnalitatum perpessio, quæ in morte consumata est, nostram salutem directè confecit: hac enim sola redempti sumus etiam nullo alio intercidente.

De plagis agni, idest Christi Redemptoris nostri.
Cap. X.

HIC quoque Dominicus agnus Christus Iesus realiter plagas pertulit: nam præter ei illatos dolores cùm collo funis colligatus est, in quo exclusis ambagibus in eo ob carnis teneritudinem, & propter Iudæorum impietatem non habentium viscera caritatis, duram impulsionem vulnera subsecuta fuisse dicendum est, præter alapas ei illatas, & capitis velati tūsiones, in quibus si quod ei vulnus causaretur sub ambiguo pendet, multa verissima vulnera causata sunt in eius acerbissima flagellatione, in qua vniuersa corporis moles variis contorsa flagellis sanguinis riuulos exsudauit, vniuersalem corporis apertionem perpessa: sic enim ait Isaias cap. 53. A planta pedis vsque ad verticem in eo non erat sanitas. In Christo quoque verissima vulnera inflicta sunt in spinarum punctione: durissimæ enim spinæ, aut ad osseam, aut ferream duriciem propinquantes infixæ, vsque ad craneum perforarunt: in quo de benedicto illo capite vberrimè sanguis effluxit. Hoc autem in irrisionem impij fecere Iudæi: nameum se regem compellasse ipsi acclamabant, quàm obrem sicut regiæ venerationis maximum insignium est corona, ita ei ob magnitudinem opprobrij corona quoque posita est: regibus enim ex auro, atque lapidibus præciosis coronæ apponuntur, in honorem, benedicto autem Iesu nostro in abiectionem de spinis durissimis corona complexa aculeis ad craneum vsque penetrantibus complexa est. Hoc omnium Euangelistarum testimoniis comprobatur, vt patet Matthæi vigesimo septimo, & Marci decimo quinto, & Lucæ vigesimo septimo, & Ioannis decimonono. Alia quoque corpori illi benedicto vulnera inflicta sunt: nam vtraque manus ferro durissimo, atque satis grosso transfixa ligno crucis affixa est. Sic enim vtrinque affixum pendebat beatificum illud Saluatoris corpus his detentum clauis ne de alta cruce corrueret. Itidemque vulnera ei in pedibus irrogata sunt: ambo enim pedes Saluatoris, siue vnico clauo, vt quidam astruunt, siue vterque proprio clauo affixi sunt: in hoc quippe non multum attinet, sed potius maior videbatur confectus dolor si ambo pedes vnico transfixi clauo forent quàm si vterque suo clauo figeretur. Quod sic liquidatur: dolor enim ex diuisione continui sequitur: cùm igitur maior in continuo diuisio facta fuerit maior, necessariò consequitur dolor iuxta regulam vulgatam Aristot. in secundo Topicorum: Sicut simpliciter, ad simpliciter, & magis magis, ita maxime ad maxime: sed vtroque Saluatoris pede simul vnico affixo clauo maior continui diuisio sequebatur quàm si alter altero, & alius alio figeretur: maior ergo dolor fuisset si ambo saluatoris pedes vno clauo forarentur, quàm si vterque singulariter suo clauo esset afixus. Antecedens liquet nam transfixis ambobus pedibus Saluatoris vni eo clauo pes, qui inferius esset locatus, acutiori, atque graciliori claui parte foraretur: pes aūt reliquo superpositus maiori grossiorique claui parte transfossus esset, in quo necessarium erat amplius aperiri, ad ampliorem autem aperturam maiorem sequi dolorem perspicuum est: horum tamen quocunque dato, in Domino Iesu vtriusque pedis vulnera facta sunt. Item in Christo plura vulnera cōsecuta sunt, cùm latus eius miles quidam lancea aperuit, & continuo fluxit sanguis & aqua: hoc tamen vltimò inflictum vulnus non ita propriè vulnus sicut cætera dicitur, quia mortuo Domino Iesu illatum est, vt omnes Euangelistæ testantur. Ad quid autem vulnus istud factum est responderi debet: ideo Deum permisisse corpus Domini Iesu vita defunctum in latere vulnerari, vt inde sanguis & aqua proflueret. Ad quid autem sanguis, & aqua de latere Christi in cruce dormientis pfluxerit, in expositione secundi metaphorici Paradoxi diximus super particulam. Qui videbatur. Hæc quoque particula de Christo secundùm naturam diuinam exponi potest. Nam licèt Deus secundum se vulnerari nequit, vt inferius disseretur: iste tamen agnus Iesus Deus erat, quapropter necessarium erat, vt Deum vulneratum quoque confiteamur. Hic autem locutionis modus in sacra scriptura communicatio idiomatum appellatur, quo prædicata Deo conuenientia homini attribuuntur, & prædicata homini conuenientia de Deo prædicantur. Sic enim exemplificat Alexander in doctrinali in cap. de constructione manus Domini, quæ nos fecere, sunt crucifixę. Ex prædictis infertur qualiter particula ista, scilicet, q vulnerabatur intelligenda sit.

Ad qdimpij Iudæi capiti Christi sacratissimo coronam apposuerunt.

Dolor vnde oriatur.

Maior dolor in Christo erat, quòd vtroq; pes vno clauo affigeretur quàm si duobus aliter, & aliter figeretur.

Cur vulnus illatum sit Christo ia mortuo.

Cōcatio idiomatū.

Pars quarta metaphoræ tertiæ, s. Agnus non vulneratus.
Cap. XI.

HVIVS tertij metaphorici Paradoxi particula quarta consequitur, scilicet qui non erat vulneratus. Hæc autem particula sicut in præcedentibus facere soliti sumus de Christo secundùm diuinam, & humanam naturā exponi posset, proprior tamen sensus de natura diuina exponi duntaxat. Homo quippe Christus verissima vulnera pertulit: igitur non vulneratus dici nequibat, nisi in aliquo speciali, atq; amplissimo modo sumeretur. Modus aūt dicendi Christum hominem non vulneratum hic est, s. quòd sicut in præcedentibus agebatur, volenti non fit fraus, nec iniuria: de pœnis quoq; idem censendum. De vulneribus autem quosdam sic arbitraturos reor. s. q; qui inuitus percussiones ptulerit, vulneratus sit, qui verò sponte neus hoc subierit, non vulneratus esse dicatur: de homine Christo sic fuit: nam non solùm, vt Deum esse vltroneum subiisse mortem comprobamus, sed vt verum hoiem, & mortalem voluntariè mortem amplexum confitemur. Dicem⁹ igitur Christum, vt hoiem vulneribus non affectum: propriorem tñ sententiam insequentes hanc particulam de Christo, vt Deus est exponendam reor. Deus quippe nullatenus vulnera susscipere potest: nam cùm vulnera alicui infligunt, dolor inde causatur, in Deo autem dolor nullus esse potest, nec igitur vulnera esse possunt. Dolorem autem in Deo non suscipi, sic manifestatur, quia dolor imperfectio quædam magna est: in Deo aūt imperfectio nulla est, sed omnimodè perfectus est. Item in doloribus constitutus perfecta felicitate nō fruitur, sed Deus totaliter felix, atque ipsa felicitas est, igitur in eo dolor nullus valebit. Constat autem hoc, quia felicitas est omnium bonorum plenitudo cum malorum quorumcunque absentia. Sic videtur velle Boe. 3. de consolatione prosa 2. Item vulnus infligitur cùm partes aliquę sentientis corporis, aut aperiuntur, aut amputantur: in Deo autem apertio, aut amputatio fieri nulla potest: igitur in Deo vulnera fieri impossibile est. Item vulnera quælibet infliguntur cùm aliquod agens extrinsecum agit in corpus sensitiuum aliquibus instrumentis, hæc autem instrumenta quātitatiuam extensionem habentia semper sunt, & acutie, aut hebetudine figurata: nam indiuisibile in corpus actionē nullam habet, sed Deus indiuisibilis est: nulla igitur quantitatiua res in eum aliquatenus agere poterit, atque per hoc nec ei vllatenus vulnera infligentur. Item vulnus, & dolor semper diuiso continuo efficiuntur: in Deo autem continuitas nulla est: quia continuitas in solo corpore est: Deus autem incorporeus est, igitur nec continuitatem, nec vulnera habebit. Ex prædictis elicitur qualiter particula ista intelligi valeat, scilicet quòd agnus iste non vulneratus erat.

Pars quinta metaphoræ tertiæ, scilicet. Agnus vociferans.
Cap. XII.

QVINTA autem huius tertiæ metaphoræ particula sequitur, scilicet vociferans, idest quòd agnus iste vociferans erat. Et quia vt sæpe appello, Christus Deus & homo est, secundùm vtranq; in eo repertam naturam de eo exponi poterat aptius: tamen de eo, vt homo est exponetur: homo quidem Christus verè vociferabat. Quia in re aduertendum est, quòd ad hoc vt quidquam voces formare possit, necessarium est, vt animal sit. Sic ait Aristo. in secūdo de Anima in cap. de voce. sola animalia vocant, licèt quædam instrumenta vocare, idest formare voces videantur, sicut cithara, quasi dicat ista non vocant, sed sonitum causant: Christus autem propriissime voces formare poterat, quia erat animal cum homo foret. Item vt aliquid propriè voces formare possit, oportet organa vocalia habeat, quæ multa sunt, de quibus Aristot. in secundo de Anima cap. de voce.

Rationes probantes Christum ploraſſe secundum signum.

Cap. XIII.

QVOD autem Christus clamauerit, multipliciter patet. Primò quidem clamauit cum natꝰ est, vocem ploratus aliis hominibus similem emittens primam ex causis supra assignatis in secunda metaphorico Paradoxo. Item Christus plorauit in circuncisione: nam ibi stupendus dolor insecutus est, quem infantulus tenerrimus tam paruæ ætatis sine ploratu transire nequiret. De hoc autem doctor Seraphicus, qui dicitur Bonauentura, in libro, quem fecit de vita Christi, dicens infantulum Christum plorantem, & Dominam virginem cum à planctu reuocantem. Aliquis tamen fortassis dicit sub ambiguo pendere, an Christus in circuncisione clamauerit: quia nullus hoc authenticus scripturæ locus prodit. Et licèt in cęteris hominibus nullus tam tenerrimæ ætatis infans tam horriferum dolorem sine magno vlulatu transire posset: in Christo tamen hoc conuenienter effici potuisset: ipse quippe Dominus Iesus tanta sapiēcia, atque prudentia præditus erat tempore, quo natus est, quanta eo die, quo vita defunctus est, quantum in medius temporis curriculis extitisset, & quantū nunc in cęlis sapiens est, verbum quidem in secunda Trinitatis persona ab instanti conceptionis corpus, & animam benedicti Iesu sibi personaliter vniens, eam animam lumine illo æterno illustrauit, eam in omnibus faciens intelligentem æqualiter, vt nunc est. Nec enim de Christo quisquam confiteri debebit, quòd in addiscendo, aut intelligendo profecerit sicut cęteri hominum, vt qui rudissimi sunt quotidianis incremētis proficiunt, licèt beatus Lucas dicat cap. secundo, Iesus autem proficiebat scientia, & ætate apud Deum, & homines, quòd qualiter exponendum sit, diffusius Deo dante dicetur cum ad eundem locum attigerimus. Si enim Christum quotidianis incrementis in sciendo adauctum fore fateremur, pleraque inconuenientia sequerentur, de quibus in præsenti speculari non attinet. Ad propositum vnde digressi sumus redeuntes, quia puer iste Iesus tanta scientia, atque prudentia præditus erat die qua circuncisus est, sicut cùm tricesimum annum agebat, & cùm triginta annos natus foret, licèt aliqui ei cruciatus infligerentur horrēdi, præ magnitudine prudentiæ, & fortitudine cordis viriles lachrymas compescere potuisset. Ita cùm foret octo dierum, quando circuncisus est, vt beatus Lucas refert, lachymas compescere potuisset, nec quidquam mœroris turbido vultu prętendere. Huic autem respondendum, prædicta possibilia satis fore, scilicet quòd infantulus Iesus in prædicto circuncisionis horrendo dolore à lachrymis abstinuerit tam ex assignatis causis, quàm ex aliis. Dato etiam Christum tantæ sapientiæ non fuisse die quo circuncisus est, quantę fuit, & dolores quos facta inferebat circuncisio, ita horrendi forent, vt nec quispiam illos virorum sine grandi eiulatu pertransire potuisset: quia cùm iste infantulus Iesus Deus erat, scilicet verbo diuino vnitus, effecisset Deus, vt ex huius infantuli oculis lachymæ nullæ prorumperent, voces nullæ clamosè sonarent, nec quidquam męstum, aut lugubre panderetur in vultu. Hæc tamen facta non sunt, quia fieri non expediebat: aliquem enim infantilis, atque tenerrimę ætatis tam immensum dolorem vllo sine clamore transire conditionem naturæ excedebat humanæ: iō circuncidentes Saluatorem nostrum cùm inspicerēt infantulum ætatis tam tenerę in valido illo dolore nullatenus lachrymari, stupidi cogitarent eum verum hominem non esse, nec corpus verum humanū assumpsisse: sed phantasmā corporis ex aere sumpserit. Sicut postea quidam heretici astruxerunt Dominum Iesum verum corpus non habuisse: aut opinarentur hoc mōstrum aliquod magnum fore, quòd eis malum aliquod illaturū erat, aut saltem affuturum malum protinus designaret: de hoc in prima particula metaphoræ primæ diseruimus. Hoc pacto Iudæi occasionem in Christum probra conjiciendi haberent, quòd Deus non permitteret tali occasione concessa: Deus enim omnes has abstulit occasiones detrahendi Christo, quæ rationabiliter auferri debuere, quòd euidenter apparet in his, quæ supra diseruimus in secunda metaphora, scilicet quòd Christus in se mortis timorem ostenderit, quo eum verum hominem esse patefieret. Quod si fortassis paruulus Iesus in circuncisione non fleuisset, omnia affligiata inconuenientia sequerentur: patet ergo puerum Iesum cum circuncideretur, lachrymatum quo inferetur eum voces emisisse.

Cur Deo dolor iuncti pi nō poss. fit.

De Christi clamore. Cap. XIIII.

IDENTIDEM autem agnus iste, qui Christus erat, clamauit cùm in templo cum Iudæorum doctoribus, atque sapientibus disputauit: hoc autem factum est cum Christus duodecim annos natus foret. Quæstio autem quam tunc cum sapientibus illis ventilandam duxit, vt quidam satis excellentes asserunt fuit, an in lege promissus Messias aduenisset, an de reliquo expectaretur futurus. Item clamauit cùm virgini benedictę respondit quærenti sub his verbis: fili, quid feciſti nobis? nam ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. At ille ait: Cur me quærebatis? nesciebatis enim, quòd in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? vt patet Lucæ secundo capit. Item agnus G iste clamabat in prædicatione, exhortatione, vitiorum reprehensione, & generaliter in omni honesta confabulatione, hæc namque erat, ad quæ ipse peragenda missus erat. Sic patet Lucæ secundo capitu. nescitis enim quòd in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Vocauit enim patris sui negocia prædicationem & disputationem, quod apparet, quia tunc de disputatione cum Iudæis acta sermonem agebat. Audita quoque vox huius agni fuit coram iudicibus suæ passionis, licèt coram his parum. Audita quoque est in mortis eius perpessione: in cruce enim Dominus Iesus quædam loquutus est, de quibus Matthæus vigesimo septimo cap. & Mar. decimo quinto, & Lucæ vigesimo tertio, & Ioan. decimo nono, & decimo octa H uo. Audita itidem fuit vox eius post beatam Resurrectionem: eis namque quibus resurgens apparebat, aliquid loquebatur, docuit quippe omnes discipulos suos post Resurrectionem, quid in vniuerso orbe post eius ad cœlos Ascensionem facturi essent, vt patet in Matth. vigesimo octauo, & Marci decimo sexto, & Lucæ vigesimo quarto, & Ioan. vigesimo, & vigesimo primo. Ex his ergo infertur qualiter agnus iste voces emiserit

Pars sexta metapho. tertiæ, scilicet. Agnus non clamabat. Cap. XV.

INSEQVENTIBVS nobis huius tertij Paradoxi ordinem consequentem particula quinta I occurrit, scilicet. Et non clamabat. In quo aduertendum hanc particulam secus, quàm præcedentem quintã particulam exponi posse, illa nempe sensum proprium insequentibus de agno isto Iesu, vt solùm homo erat exponenda censebatur: hic autẽ de Christo, tam vt homo, quàm vt Deus est exponi potest. Primò aũt eam de Christo homine exponentibus dicendum est, quòd clamare in propriissima significatione acceptum hoc est, vt ingentes voces emittere signet, hęc autem contentionibus coaptantur, illi quippe, qui contendunt magis clamoribus concitantur. Cùm enim ira incanduerit, rationis limites excedendum est, qua voce licèt nostrarum accentus moderandi erant. In Christo autem contentiones has fuisse nullatenus cuilibet in patulo est: nulli enim homum, aut verbo, aut opere offensionem vllam inferebat, qua eum in contentionem inflammaret, & si quispiam iniquitatis filius, aut verius ipsa iniquitas eũ penitus iniustè agens sermone, aut opere grauiter molestasset, prorsus ac si elinguis foret obmutescebat: pcutientibus, siue improperantibus nullum rediturus sermonem. Sic ait Petrus in Canonica prima capit. tertio, de Christo inquiens. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur nõ comminabatur. Has quoque verborum, aut operis contentiones Isaias à Christo diffitetur, scilicet: Ecce puer meus, non F clamabit, nec contendet, nec audietur vox eius in plateis, calamum quassatum non conteret, & titionem fumigantem non extinguet. Item agnus iste in acerbissimæ passionis suæ doloribus non clamabat: sed isti cruciatus horrendi forent, vt in illis hanc iniuria quispiam virorum quereretur: hoc autem Isaias capit. 53. exprimit dicens: Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Ex prælibatis inducitur qualiter agnus iste Iesus in grauibus corporis cruciatibus aliisque similibus non clamauerit.

Agnus, vt Deus non clamabat, & rationes huius. Cap. XVI.

AGNVS iste Christus Iesus, de quo consequẽs sermo trahitur, vt Deus, est non clamabat, Deo quippe clamare nequit: nam ad hoc, vt aliquid voces formare possit exigitur, vt illud animal sit, sola quippe animalia vocant, vt ait Aristo. in secundo de anima cap. de voce, licèt quædam organa vocare videantur, vt cithara: Deus autem animal nequaquam est, igitur nec clamare potest. Minor autem sic constat, quia animal ex corpore & anima subsistit: Deus autem compositionem nullam habet, cùm substantiæ simplicis sit, igitur nec clamat. Item si aliquid clamare debet, oportet vt vocalia organa habeat, de quibus Aristot. in secundo de anima in cap. de voce. Deus tamen organa hęc habere non potest, igitur nec clamare poterit. Instrumenta autem vocalia Deum non habere comprobatur, quoniam hęc vocandi organa corporea sunt; Deus autem nec corpus est, nec corpus habet, igitur vocalia organa non habet. Item si quid voce formaturum est, necessarium est, vt aerem recipiat, atque illidat, sed Deus nec suscipere, nec illidere potest, igitur voces nullas formabit. Maior autem liquet: nam vt sonus causetur, tria corpora operantẽ, scilicet duo corpora aliqualiter solida, & aer: hęc enim se illidunt, & aer, qui inter ea medius suscipitur, vtriusque concussione confringitur, & sic sonitus causatus est, aut saltem duo corpora exiguntur, quorum alterũ solidum est, reliquum verò aer, ex quorum concussione sonus efficitur. Ad vocis autem formationem organa exiguntur, in quibus vox formetur, scilicet vt aer recipiatur, & receptus subtilizetur, postea autem emittatur: Deũ autem nullius aerei susceptiuum esse patet, quia indiuisibilis est, aer autem extensam, atque ex hoc diuisibilem quantitatem obtinet: Deus igitur nec aerem recipere poterit, nec vocare. Aliqs forsitan dicet, Deum secũdùm seipsum vocare, ideſt voces formare non posse, quia indiuisibilis substantiæ est, eum tamen corpus aereum sumere, in quo varios conficiat sonos inconueniens nullum esse sicut plerunque in veteri, & nouo testamento reperit. Huic respondendum est, Deum vocare nullatenus posse. ſ. quia sicut per se ipsum vocare nequit: ita nec in assum K pto corpore hoc efficiet, Deus quippe corpus nullum assumere valet, in quo loquatur, aut quidquam moagat, sicut in secunda metaphora super particula. Qui non audiebatur, prælibauimus. Cùm verò in vtroq; testamento loca aliqua reperimus, quæ Deum loqui, aut corpus assumpsisse probent, dicendum est, Deum horum nihil effeciſſe; sed singula angelis ministrantibus patrata fuisse, quod diffusius declarauimus in secundo Paradoxo super particulam. Quæ non audiebatur. Patet igitur ex prædictis qualiter agnus iste non auditus fuit.

Tria sunt necessaria ad sonum causandũ.

Pars septima metaphoræ tertiæ, scilicet agnus qui patiebatur. Cap. XVII.

IN prænominata 3. metapho. particula septima, qui patiebatur. Est aũt aduertendum, ꝙ agnus iste, qui Deus erat, erat verus homo, & dolores cęteraſq; passiones, vt alij homines susciebat. Sicut autem in prima metaphora diseruimus, omnes pęnalitates, quæ in nobis insurrexere, ex prothoplausto̊rum culpa primaria prouenerunt, & qui ab eis descendunt necessariò has pęnalitates incurrunt. De Christo autem sic non erat, Christus quippe Deus erat, & potuisset Deus hominem illum assumptum, cuius corpus, & animam diuino verbo vnierat, immunem ab omni pęnalitate ꝓstituere: sed sic efficere voluit potius humanæ naturæ conditionem accipiens, vt pęnalitatibus sicut cęteri hoium subiectus esset. Ratio autẽ qua Christus pęnalitates assumpserit fuit verus homo, omnes quippe humana conditione degentes hoc suscipiunt: si igitur nullã horum assumpsisset, nec verus homo putaretur. Itẽ non erat vllo modo conueniens Christum fuisse impassibilem, intentio nempe incarnati filij Dei fuit, vt in carne nostra vitia nostra deleret, pęnas nostri sceleris eluendo: si fortassis autem impassibilitatem assumpsisset, nos vt decreuerat redimere suis pęnalitatibus nequiuisset: oportebat ergo ꝙ incarnatum verbum in carne sua humanas pęnalitates assumeret.

Passiones bifariam secantur. Cap. XVIII.

NVNC quoq; vlterius considerandum est passiones diuidi. ſin passiones, quæ sola imaginatione originem habent, & in passiones, q̃ realiter ab aliquo agente extrinseco infliguntur. Est autem passio in ꝑceptu, cùm quispiam sola terribilium apprehensione, aut solius mali imaginatione torquetur, etiam si horũ nihil actu perferre videatur. Ex hac tamen imaginaria passione verus innascitur dolor, qui licèt ille non sit, qui creditur, aut speratur, alium tamen quempiam pulsare firmissimis sententiis, atque experimentis non ambiguis comprobatur. Huius quidem signum est, cùm quisquam magnarum curarum mole deprimit hac tota corporis magnitudo affligitur, & corpore exsiccato amarissima morte interdum homo consumitur. Sic ait Salomon in Prouerbiis. Animus gaudẽs floridam facit ætatem, spiritus tristis deficcat ossa, hoc autẽ in cunctis futuri mali expectationibus, si magna mole mentem opprimant, euenire liquet. Sed adhuc firmior est hæc sententia, cùm quid quasi nobis molestum expectemus, qđ cognoscimus notissimè euentu rum, hæ namq; curæ, vt præsentes affligunt dolores, & sæpissime veram mortem inducunt. In somniorũ autem visione imaginaria hoc euidenter patet: cùm enim quis tristium visorum per somnum imagine detinetur, interdum ita verè affligitur ac præsentia eum vrgerent mala, quo fit, vt qui talia videt, afflictiuo ope riatur sudore. Fit quoque identidem, vt qui talia viderit ad veram mestitiam prouocatus, cùm commotarum passionum turma eum non sentientem introrsus affligit, veris lachymis exundare cogatur. Interdum autem præmentis afflictione tantum excreuit malum, vt qui somno validissimo detinetur, cum eum imaginaria repentina mala cient repentino paore concussius quasi de morte expergiscere compellatur. Aliæ autem passiones sunt, quas realiter toleramus, cùm quispiam ab aliquo agente extrinseco illatam malum profert. Omnes has passionum formas

A in se Christus tolerauit. Primò quippe mentalibus, aut potius imaginarijs passionibus premebatur, quia licèt in eum ab extrinseco mali inferetur nihil, sola tamen interior imaginationis commotio eum ad veros compellebat dolores, vt fortassis sic magis quàm quibusdam realibus passionibus afficeretur. Christus quippe cùm verus Deus esset, omnia quæ futura erãt cognouerat antequam fierent quo fit vt cuncta, quæ in corpore suo toleraturus erat præuidisset. Cùm hic super hæc cogitans vertebatur, eum affligi nimis necesse erat: hic autem afflictio in eo quàm in cęteris hominib⁹ durior erat, alij quippe quamquam interdum ingruentium nondum malorum imaginatione torqueantur; ea tamen aliquomodo sibi certissimè euẽ B tura non vident, non igitur tam acrius contorquentur. Christus autem non solum mala futura præstolari notum erat: sed illa vt certissima illum expectare. Ipse quippe per singula mala ei euentura etiam ad minutias, vsque præuiderat: maiorem igitur illi torsionem in esse oportebat, quàm cęteris, qui ea duntaxat, vt futura nondum certa præstolantur. Hoc autem cunctos inspiciendo liquet, sic in omnibus cernimus, vt si quisquam certa mala sibi affutura præuiderit, maiori torqueatur accerbitate, quã si aliqua non sibi certa mala expectaret. Item adhuc in Christo specialius aliud quoddam erat, quo eum adhuc acrius vrgeri malis necesse erat: nam & si quempiam cruciatus toleraturum, aut mortis angustias subiturum certa prę C uisione fateamur, non tamen distinctè cognouit quãtus ei dolor assurget in ea, quam operitur perpessione malorum, aut mortis examine: ideo eum in vltimo gradu doloris affici necesse est. Christus autem non solùm mala per singulum euentura mortemque prę uiderat: sed etiam quanta pęnalitatis acerbitate affligendus foret certissimè præcognouerat, aliàs quippe eum cuncta non cognoscere in patulo erat, quo fit vt hæc imaginaria apprehensio inestimabiliter super cęteras curarum moles afflictiua sit. Ita vt nihil quãtumcunque horridum, atque difficile aliorum imaginatione comprehensum huic adæquari queat.

Quæ erat causa pręcipua doloris in Christo.

Christus cruciatus sibi affuturos minimè cogitabat. Cap. XIX.

D

HIC autem de quo sermonem agimus, benedictus homo Christus: licèt omnia mala, quæ toleraturus erat certissima comprehensione si affutura præuidisset, super ea tamen assidua, aut frequenti cogitatione nequaquam vertebatur. Si fortasis hęc, quę cognouerat quotidiana consideratione reuolueret nullius ei infęlicior, aut vt mitius loquamur dolorũ toleratior in vniuerso repertus vnquam foret. etiam eum paucissimis viuere diebus nisi supernaturaliter id fieret oportebat. Hoc euidenti illatione inducitur: in omnibus quippe, quas mente concipere possumus imaginationibus afflictiuis, quæ actiori torqueE at cruciatu reperiri vlla nequit quàm hęc, quæ Domino Iesu esse cõcessa est, scilicet vt omnes per singulum ei futuros cruciatus præcognosceret, & quantum ex singulis affligendus erat præuideret, necessarium igitur erat eum inæstimabiliter super quælibet quantalibet vrgentium curarũ mole depressum ꝓtorqueri. Hoc pacto cunctis afflictis afflictior, atque si fas esset cunctis miserandis miserabiliorem occasione pęnarũ fateremur: sed miserũ de Christo concedere fas non est. Prædicta autem liquidantur, omnes quippe in magnis cogitationum molibus degentes breues vitæ metas habent, atque eas non nisi toto corpore destituti, atque penè dessicati adipiscuntur: in Christo ta-

In magnis cogitationibus degentes cito moriũtur.

men curas afflictiuiores cunctis mortalium curarum modis esse perspicum erat, eum igitur breuissimis vitæ metis consumari oportebat. Ea autem, quæ proposuimus manifestissimo adhuc comprobantur argumento: ingruente quidem tempore Dominicæ passionis dignatus est, in se passionem illam scire, qua afuturorum sibi de proximo malorum, atque ex hoc ingruentium viuax præsentaretur effigies, in qua tanta penali accerbitate eum contorsum scimus, vt instãtissimè clementissimum patrem exorauerit in hęc verba: Pater si fieri potest, transeat à me calix iste, ideſt ò pater benedicte tantis mortis huius ingruentis angoribus premor, vt prorsus mihi intolerabilis videatur, ideo si fieri vllo modo potest rogo, vt transeat à me horrifer iste cruciatus. Succedentibus autem huius afflictiuæ cogitationis incrementis, & Christo prolixius orante, tanta intra Christum conflictantium pro passionũ ciebatur pugna, vt sanguinei humoris vberrime guttas exsudauerit toto corpore madefactus. Hæc autem a sæculis in nullo hominum sola premẽtis curæ contorsione secuta didicimus. Nullus igitur hominum ita horrendas afflictiuasque acriter passiones in imagine habuit, vt benedictus homo ille Iesus. Sicut igitur hanc horrificam imaginationem ingruẽte tempore passionis habuit, & ea cunctis hominibus horribilius torquebatur conformi sententia, consentiendum est, vt si hic tota suæ vitæ tempore in eo mã sisset, futurorũ sibi malorum cogitatio omnium hominum afflictior fuisset in terribilib⁹ amaritudinibus tota degens vitæ meta. Hoc autem concedi ratio nulla manifestat, sed potius dissonum est, non ergo semper sic animo futura mala cogitatione voluebat peruigili.

Expositio verborum Christi in horto orãtis.

Scire aliquid potest secundum habitum aut in actuali speculatione. Cap. XX.

IVXTA Aristo. igitur sententiam in his dicendũ erit in septimo Eticorum in cap. de syllogismo in continẽter, scilicet scire enim dupliciter arbitramur, aut scire quidem secundũ habitum, aut scire in actuali speculatione. Secundùm habitum scire dicimur, cùm aliqua perfecte intellectu cõprehendimus, quorum clara in nobis, atq; firma notio manet, & actualiter non intelligimus, sed cùm voluerimus intelligẽdi in actu facultas nobis est habitualiter scire dicimur, habitus equidem est, aliqua in intellectu impressio difficulter mobilis à subiecto, vt siquis in dialecticis, aut physicis, astrologicisue intelligens satis est, nec tamẽ actualiter considerat. Sed dormit, cibum sumit, aut potum, aut circa alia sermonem agit, sed ei cùm voluerit in Dialecticis, aut Astrologicis intelligere actualiter promptum est, dicimus secundum habitum Dialecticam, aut Philosophiam, Astrologiamue intellige re. Alius autem intelligendi modus est, cùm quispiam circa aliqua actualiter speculatur, vt si qs actualiter in Dialecticis disputet, aut speculetur. Identidẽ autem in Phisicis, aut mathematicis est. Ita igitur in homine Christo erat, habitualiter quippe cognouerat quanti ei cruciatus affuturi essent, & quàm acrius in quolibet horum affligendus foret, hoc autem homo Christus cognoscebat, quia verbum illum ad personę, aut hypostasis vnitatem assumpserat, animæ illius benedictæ cuncta, quæ in vniuerso futura erant reuelabat. Homo tamen Christus hic, quæ habitualiter sciebat, non assidua cogitatione voluebat: sicuti in nobis est, qui non omnia, quæ scimus actualiter contemplamur. Hæc tamen tunc intra se voluebat cùm illa cogitare dignabatur, atque id agere dicens erat, veluti cũ vrgente tempore passionis omnia super se ventura mala, & doloris quantitatem reduxit ad mentem. Ex prælibatis igitur euidenter patet qualiter, & quas Christus passiones in comprehensione imaginaria solum pertulerit.

De alio passionum genere, Cap. XXI.

ALIVD autem passionum genus est, quæ ab exteriori agente patienti infliguntur. Has identidem Christus tolerandas susceptt ex assignatis supra rationibus, alioquin etiam nos congrue, vt decreuerat, redimere nequiuisset, quoniam penalitatibus suis nos redimendo statuerat. In hac autem aliqui non modicum dubitationis habent, quas passiones, aut lãgores in Christo fuisse profiteri debeamus. Aliqui enim Christum scabiem, impetiginem, vicera, & pediculos habuisse, aut saltem, sicut quempiam hominum habere potuisse astruunt, & in simili de alijs ambiguitate confunduntur. Quod vt integre diserentes solida sententia diffinitum sit aduertendũ est, quòd passiones, quæ in hominibus causantur, dupliciter euenire necessariò est, aut ex ꝯditione naturæ humanæ, aut ex conditione indiuidui ob malitiam, aut inordinationem complexionis. Passiones autem, quæ homines afficiunt humanam consequentes conditionem, Christum pari afficere modo erat, quippe verus homo Christus, qua ex re omnia consequentia humanam speciem in eo sequi necesse erat. Ea autem, quę ex conditione indiuidui, ob inordinatam conplexionem in hominibus consequuntur, in Christo nullatenus fuisse arbitratu dignum est, ipse quippe ordinatiorem, atque temperatiorem cõplexionem cunctis mortalibus habuit. Fuit nempe de quinta mixtione solus sicut Albert. magnus theutonicus in sua parua physica descripsit, quem alij quoq; cõsequuntur doctores: in eo igitur ægritudines ob malitiam cõplexionis non fuisse patet. Horum autem exemplum est: fuit quippe in Christo fames, est. n. fames cum stomacho vacuo, aut euacuato digerẽdum nihil manet: tunc. n. appetitus cibi sequetur ad cõseruationem humidi radicalis, & calidi naturalis, fames igitur passio est: qua habens patitur, atq; torquetur, q̃ indiuidui ꝯditionem, aut inordinatam cõplexionem non consequitur, sed naturalem conditionem. Homo equidem animal est, qđ alimento in cibo, & potu nutritur, & permanet: fames autem est appetitus caustus, cũ in stomacho digerendum quidquam defuerit, conditionem igitur speciei humanæ famis passio cõsequetur, non indiuidui complexionem. Christus autem homo verus concessus, in eo igitur cuncta, quæ speciem consequuntur humanę consequi oportebat, nec quisquam dicere poterit famem passionem indiuidui cõditionem consequi: sed potius è conuerso. Cùm. n. homo constitutæ naturæ est. s. in perfecta sanitate, tunc fame afficitur temporibus, quibus cõgruit: ille tamen, qui aut cõplexionis malę est, aut actualiter indispositæ, non ita fame torqueri solet, in eo quippe naturalis calor deficit, aut magna superfluitatum congeries indigestarum est. Inducitur igitur famẽ Christum affeciſſe, nec hanc, vt pote conditionem consequentem indiuidui, scilicet complexionis peruersitatem, sed naturalem potius conditionem. Idem vt apparet Matth. 4. cap. s. Cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit, quòd verissime Christum fame affectum prodit.

Christus fuit solus ex quinta mixtione.

De

De siti quam Christus passus est. Cap. XXII.

IPSVM quoque sitim toleraſſe perspicuum est, sicut enim famem sic sitim toleraſſe profiteri debemus: corpora nanque humana cęterorumque in id perfectorum animalium cibo, potuque nutriũtur eorumq; alterum sine altero animalis vitam diutius conseruare nequit, oportet igitur, vt quodlibet animalium vtroque alatur, atq; eo indigens sit. Et sicut fames est appetitus calidi, & sicci, scilicet appetitus cibi: ita sitis est appetitus humidi, & frigidi, aut humidi, & calidi sicut est potus desiderium. Sicut igitur fames passio est cunctas animalium species consequens, ita, & sitis passio easdem consequetur cunctas: Christus autem animal verè erat, eum igitur affectũ siti profiteri necesse est. Idem omnium euangelistarum clarissimis testimonijs comprobatur, scilicet q̃ Christus in cruce pendens paulo antequam ab ista luce discederet, dixit sitio, ideſt patior sitim. Hoc autem licèt quidam in alegorico exponẽtes sensu Christum sitiuisse animarum salutem dicant, sic quippe Michæas in quodam loco testatus est, dicens: Emittam in diebus illis famem, non famem panis, sed famem verbi Dei: in sensu tamen historico, aut literali, quę scripturarum fundamentum quoddam est, & qui præsupponendus semper, quoniam iuxta Aristot. in metaphoris non est arguere, exponendum esse cẽseo de Christi vera siti corporea. Hoc autem sic liquidatur: nam cùm sitis sit appetitus frigidi, & humidi, aut calidi, & humidi; cùm istud defuerit, sitim in animali sequi necessarium est: sed in Christo humidum, & frigidum defeciſſe quantitas temporis prodit, verè igitur sitiebat. Patet antecedens, quia Christus potum non sumpserat ex eo tempore, quo cum discipulis suis cęnam degustauit extremam, scilicet quinta feria, cùm occubuisset sol, in qua, & ipse professus est, non bibam amplius vobiscum de hoc germine vitis, donec bibam illud vobiscum nouum, in regno patris mei: vt habetur Mat. 26. capit. Cùm autem hęc verba sitim exprimentia dixit, erat ferè hora iam nona feriæ sextæ parasceue, cùm Redemptor noster vita defunctus est. Item ex fatigatione, & labore sitis conficitur: sed in tormentis Christus nimis laborauerat, eum igitur siti affectum fuisse satis perspicuum est: has autem tangit rationes Seraphicus doctor, qui dicitur Bonauentura in libro, quem stimulum vocauit amoris. Pręter has autem aliæ sunt adhuc magis in fundamento rationes, scilicet quòd Christus præ magnitudine cruciatuum sanguine prorsus exinanitus erat factis in corpore suo tantis, atque creberrimis confossuris, quales flagellorum plagę, clauorum fixurę, spinarum puncturæ in pedibus manibusque, atq; capite verendo Christi factæ sunt, Dominicæ enim lateris apertura lancea militis nescio cuius facta nõdum extiterat, hoc autem cum Saluator accubuisset, factum est: quotiescunque autem corp' aliquo euacuatur humore, sitis sequitur: oportebat igitur in Christo sitim sequi nec quãlibet, sed magnam valde. Hoc autem liquet: nam cum homo quispiam medicorum arte aliquo replente leuatur, atque plenè purgatur humore, magna in eo relinquitur sitis. Si igitur euacuato illo innaturali humore, atque corporis nimis nociuo, sequitur tanta sitis, quanto maiorem sequi necesse erit, cùm corpus connaturali humore, in quo magis corporis vita fundatur, & qui quantitatis maioris est, euacuatur? Huius autem sanguis est in Christo, igitur sitim magnã consecutam fuisse tunc in passione claret. Item hoc adhuc ex consequentibus liquet. Cùm enim redem-

Aptor in limine mortis appositus se sitire proclamasset, qui astabant ex ministris mortis huius spongiam aceto plenam, cui fel admixtum erat, arundini imponentes benedicto ori Domini Iesu epotandam applicuere: ipse autem licèt satis sua torqueretur siti, cũ tamen ita amarissimum comperisset, vt ibidem subiungitur: Cùm gustasset noluit bibere, ideſt cùm ei⁹ inter palatum experiretur saporem, quod gustare est, illud non deglutiuit, quod bibere Euangelista appellauit. Si tamen Christus solam sitim animarum salutis pati expressisset, atque hanc solam pateretur, non deglutisset in palato illius potus saporem, qui saluti animarum exprimendæ nihil attinebat. Euidẽter ex prædictis illatum est vera Christus aliquo modo siti affectum extitisse.

Christus frigora passus est, & æstus. Cap. XXIII.

AMPLIVS autem Christus frigora tolerauit, & feruente temporis æstu perustus est, ab his quippe passibilis fuit, & passus est. Nec quidem hęc ei indiuidui conditio attulit, aut complexionis indigesta intemperies, sed speciei conditio naturalis, calor quippe, & frigus potentiæ tactiuæ obiecta sunt, oportet igitur ea frigus, atque calorem pati, quæ potentia tactiua informata fuit: Christus autem verè potentiam tactiuam habuit, cùm non phantasticum animal esset: igitur frigora, & æstus magna eum passione tolerasse liquet. Hoc autem animalis naturam secundum se consequitur, & non indiuiduorum cõplexiones aliqua nempe animalis indiuidua, in quibusdam speciebus propter esse inclinata ad alterã contrarietatis extremitatem, in potẽtia tactiua omnia hęc contrarietatis extrema non sentiunt, scilicet quòd animalia quædam sunt, quæ frigiditatem, aut nullatenus patiantur, aut ab ea, quantacunque sit, valde leuiter immutentur. Hoc autem, quia complexio sua aquatica est ad extremitatẽ frigiditatis declinans, quòd autem frigidum est, à frigido pati non est, quia ad actionem alterius in alterum requiritur à principio dissimilitudo, & inæqualitas, à proportione autem æqualitatis non prouenit actio, nec motus causatur vllus, quæ enim prorsus similia sunt, actionem, & reactionem nullam habent, terminus tamen actionis cũ perfecta fuerit, est similitudo agentis ad passum. Alia autem animalia ad caloris extremitatem inclinata sunt, quàm ob rem calorem nullatenus sentiunt: aut illum leuiter patiunt, sicut est de illo mõstro inter animalia, quod Salamandram maiorum vocauit auctoritas. Hæc equidem in medijs ignibus viuit, & cùm pellis eius aliqua fece polluta purgari debet eo pacto, quo cętera aquaticus abluit humor, hæc valido ignis calore purgatur. Hoc tamen moderandum est: nec enim semper Salamandra mediis in ignibus viuit, sed eos diutius quam cętera animalia perfert: humanæ autem naturæ complexio, quia omnium complexionum temperatissima est, ad nullam contrarietatis extremitatem declinat, medium obtinens inter cũctas. Euenit igitur ex naturali conditione humanæ speciei, homines singulos calorem, & frigus potentia tactiua experiri. Christum igitur calorem, atque frigora, quia hæc humanæ naturæ adiecta sunt, fuisse perpessum liquet.

De Salamandra.

Christus corporis lassitudines passus est. Cap. XXIIII.

RECEPIT autem prꝛter hęc Christus Iesus fatigationis passiones: frequenter enim in viarum progressu lassabatur, atque ab inde fessus residebat. In quorundam quoque aliarum rerum operatione lassabatur, sicut cꝛteris hominibus fatigatio euenire solet. Fatigatio nempe in solis potentijs finitis corporeis organicis actiuis effici potest. In potentijs autem dicitur, quia quod nec potentia est, nec potentiã habet, fatigari nequaquam valet, sicut lapides, ligna, & ferrum fatigari nequeunt: nullum autem horum, aut potentia est, aut potentiam vllam saltem habet.

Fatigatio in quibus fit.

Potentia corporea tantum dicta sit.

Amplius autem fatigationem potentijs finitis sequi dicitur, potentia quippè infinita fatigabilis non est: nihil enim maius, à quo fatigari queat habet, actio autem appositione maiorum virium conficitur. Vlterius autem potentia corporea dicitur non quidem, ꝙ potentia illa, aut corpus sit, aut corporis pars: sed quia ipsa in corpore est, & corporis virtus est, quam ob causam intellectus noster, atque voluntas infatigabilia sunt. Intellectus nempe noster nulli corporis parti colligatus est, nec est virtus corporis, aut corporalium partium consequens complexionem, quo fit, vt quantumcumque actui speculandi insistamus, fatigatione deprimamur nulla: sed potius cùm diutius intellectioni operam dederimus, maiori ad intelligẽdum succendimur desiderio. Homines itidem, qui acutiores ingenio sunt, & secundùm habitum sapientiorem in speculando vlterius delectantur.

An intellectus speculando fatigetur. Cap. XXV.

FORTASSIS autem quispiam in hoc moletur incutere. s. ꝙ homines speculãdo, aut alijs quibus vis intellectus actibus operam tribuẽdo lassantur, atque eos interdum horum tędium torquet, veluti si magnis corporeis laboribus vrgerentur, & velocius hominum quidam his occupationibus, quàm corporeis actionibus fatigantur. Infertur igitur intellectũ esse fatigabilem potentiam, atque lassari frequentius. Huic respõdendum est, intellectum in actu suo posse nullatenus fatigari, sed si interdum homo lassetur, aut debilitetur speculando, aut quoslibet intellectionis actus habendo, non ideo euenire, quia intellectiua potentia fatigabilis sit, sed quia organicæ potentiæ fatigantur. s. phantastica vis, ista qppè corporea est, de qua infra abundantius diseretur. Actus autem intellectus sunt præsuppositis actibus phantasiæ intellectus quidem intellectionem actualem causare nequit, nisi cũ potentia phantastica super species in phantastica cella manentes actualiter conuertatur: sic videtur sentire Aristo. 3. de Anima, cùm ait: Oportet intelligentem circa fantasmata speculari. Cũ igitur potentia phantastica defatigata fuerit eo modo quo inferius diseretur, operationi suæ operã dare nequibit, & quia operatio intellectus nulla, nisi phantasia conuersa super species phantasticas procedere potest, necessarium est, vt interdum homo intelligẽdo lassetur, quamquam intellectum quouis fatigari modo impossibile esse perspicuum est. Identidem autem de volitiua potentia diserendum reor: licèt enim multa voluerimus, volendo tamẽ nequaquam lassari poterimus, quoniam volitiua potentia fatigabilis nullatenus est. Nec enim homo frequenter fatigatione vrgetur volens, sicut intelligens, quoniam ad actus potentiæ volitiuę non est necessaria conuersio actualis potentiæ phantasticæ super phantasticas species, sicut in actu intelligendi præexigitur. Et si fortassis quispiam in actibus volitionis conuersionem super phantasticas species coexigi dicat, quia volitio non præexistente intellectione nulla fit, ad intellectum autem requiritur conuersio super phantasmata ad volitionem, ergo identidẽ conuersio super phantasmata fiet, quam ob rẽ consimilis in volitione defatigatio consequitur. Huic respondendum est, ꝙ cùm intellectio sit, semper actualem conuersionem ad phantasmata esse oportet, in quo versari intelligentem necesse est, sed cùm quisquam vult non oportet esse continuam conuersionem, quo niam licèt cognitione non præcedente volitio nulla sequatur, tamen cùm semel quisquam aliquid eligendum esse censuerit, voluntas in illud eligendo fertur, nec pro illo continuato actu oportet esse vlteriorem intellectionem, & consequenter nec conuersionem super phantasticas species ad quam lassabatur intelligens: non igitur æque in volitione, sicut in intellectione phantasiæ organum fatigatur. Dicendum igitur, ꝙ sicut cùm faber quisquam, vt dictum organa operatiua. s. instrumenta parata non habet, operari nequit quamquam habitus artis ei facultas sit, & manusque suffragetur: identidem, quia intellectus ad operationẽ suam actus phantasticæ potentiæ coexigit, cùm phantastica potentia fatigata, aut impedita fuerint, intellectus intelligere non valebit.

Vnde fit qđ homo speculãdo fatigetur.

An potentia volitiua lassari possit.

De eadem re superiori. Cap. XXVI.

ITEM vlterius in prędicta assignatione dicebatur, quòd potentia organica foret. i. ꝙ in aliqua corporis parte assignata esset, & ꝙ membrũ requireret determinatum in figura, & complexione iuxta qualitatem potentiæ organicæ. Hoc pacto potentiam organicam visiuam dicimus, auditiuã quoque, odoratiuam, gustatiuam, & similes harum, nempe quæcunq; determinatam corporis partem in figura, & complexione coexigit. Oculus namque potentiæ visiuę organum est, & determinatam figuram habet differentem à figuris cęterorum organorũ, qualitas quoq; eidem differens ineſt, quoniam oculus aquaticæ complexionis est. Auditiua autem potentia aures tãquã organum habet, & illud in figura ab oculis cęterisque organis differens est, qualitas quoque eidem diuersa ineſt: quoniã aures complexionis aereæ subtilis sunt. Nec quidem hoc ad ipsas aures, quæ chartilaginosa membra sunt, referendũ est: sed ad organum ipsum auditiuæ potẽtiæ, quod pellicula conaturalis aeris est. Odoratiuæ autem potentiæ organum vtraque naris, quæ in figura à cœteris organicis membris distincta patet, qualitas quoque ei similis cum cęteris non est, nempe complexionis aereæ grossæ. De alijs in idem potentijs sensitiuis similiter sentiendum reor in distinctione, atque assignatione organorum. Dicitur autem hanc potentiam organicam esse: quia cùm potentia non organica nullo modo sit fatigabilis, potentia non organica est; quæ vllam corporis partem sibi determinat in figura, & qualitate à cęteris differentẽ, in qua dũtaxat sedẽ habuit, & in qua aut ꝑ ꝙ operetur vult potentia digestiua, attractiua, expulsiua, generatiua, nulla nempe harũ corporis aliꝙ partẽ, tanꝙ organũ exigit, in quo operet: ideo in actibus suis harũ lassatur nulla. Digestiua quippè potentia in nobis, aut in cęteris aãlibus fatigari nequit: nihil. n. magis lassati sumus, cũ digerere finierimus, ꝙ cũ digerere inchoauerimus. Non est enim in alijs sic, velut in potẽtia motiua eadem lassamur magis cùm vnius leucæ spacium confecerimus, quàm cùm illud metiri inchoauerimus. Identidem autem appetitiua potentia in desiderãdo, quæ animali conueniunt non lassatur. Idem de expulsiua, de generatiua quoque idem censendum est. In organicis igitur potentijs dumtaxat sequitur fatigatio.

Quædam

Quædam his aguntur de potentijs. Cap. XXVII.

AMPLIVS autem in prædicta assignatione dicebatur, quòd potentia actiua foret in potentijs quippè passiuis fatigatio nulla est, quia fatigatio in actione, & motu est, sed passiuæ potentiæ actionis instrumenta non sunt, sed passionis. In quo aduertendum, quòd potentiarum quædam actiuæ, quædam passiuæ sunt. Ad quarum distinctionem sciendum potentias actiuas eas esse, quæ subiectum immutent, & à subiectis minimè patiantur, aut immutentur: potentiæ verò passiuæ sunt, quas subiecta immutant, & ab eis nullatenus immutantur substantia. Huius autem exemplum patet in potentia digestiua: potentiæ quippè digestiuæ obiectum alimentũ est, quia cibus, & potus, hoc autem potentiam non alterat digestiuã, sed à digestiua potius alteratur: alimentum enim antea panis, & vinum erat, deinde virtute digestiuæ potentiæ caro efficitur alterando. de quo Aristot. in secundo de Generatione, & corruptione. De potentia quoque expulsiua idem constat à suo namque non immutatur obiecto, est quippè huius obiectum super ilium in digestionibus non conueniens aliquatenus animali, quòd à potentia expulsiua immutatur, quia ab ipsa à corpore expellitur, & ipsa ab illo non immutatur, sed potius è contrario. Est autem potentiæ generatiuæ obiectum ipsum quod generandum est: habet autem generatiua potentia actionem super semẽ ipsum decidendo, alterando, & organizando quousque animal perfectum sit. Sic igitur à suo obiecto non mutatur, sed potius ipsum mutat obiectum. De his igitur. s. de appetitiua, expulsiua, attractiua, digestiua, generatiua potentijs dicendum est. s. ꝙ potentiæ actiuæ, & non passiuæ sunt.

Potentia passiua, quæ sit. Cap. XXVIII.

SVNT autem potentiæ passiuæ, quæ ipsa obiecta non immutant, sed ab ipsis potius immutantur. Sic enim potentia visiua, auditiua, odoratiua, gustatiua, & tactiua sunt: omnes has quippè à subſtantijs immutari, eas verò aliquatenus non immutare subiectũ patet. Quod in visiua autem potentia hoc notum est, cius quidem obiectum color, aut lux est: hoc autem à potentia visiua non mutatur: sic enim lux, aut color se habent cùm non videntur, sicut cùm videntur. Color autem, aut lux visiuam immutat potentiam. Nam cùm nihil videmus, potentia visiua nullo modo mutatur. Cùm verò aliquid intuemur, potentia visiua immutatur ad aliquam speciem coloris, ea quippè coloris specie actuatur, qua antea non actuabatur, quo niam in organo visus species visibilis receptatur. Auditiuæ autem potentiæ sonus obiectum ita se habet cùm non auditur, sicut cùm auditur, auditiua tamen potentia ab obiecto immutatur: nam cùm sonus sit species soni, aut sonus ipse in aure est, quo interdum dolor sequitur, & pauor, stuporq; incutitur, cùm vox fortiter sonans est. Identidem autem potentia odoratiua, gustatiua, atque tactiua obiectum ipsum non immutant, sed ab obiecto potius immutant. Has igitur quinque sensitiuas potentias passiuas esse constãt.

Potentiæ sensitiuæ interiorum organorum. Cap. XXIX.

IDENTIDEM autem de potentijs sensitiuis interiorum organorum dicendum est. s. ꝙ potentiæ passiuæ sunt. s. sensus communis, imaginatiua, phantasia, memoria, & æstimatiua. Sunt hic quinque diuersæ potentię organicæ, quæ omnes in cerebro sunt, A cęlulas quasdam intra craneum habẽtes pro organis. Hæ autem potentiæ passiuæ sunt abinuicem ex obiectis distinctionem sortitæ nullam species quippè per exteriorum sensuum organa susceptæ in harum qualibet pœnitus sunt. s. vt omnes species visu, auditu, odoratu, gustu, tactu apprehensæ in sensu communi sunt eædemq; omnes in imaginatiua cęlula. Identidem omnes in phantastico organo in æstimatiua autem omnes, & in memoratiua omnes sunt. Hæ tamen species potentiarum suis actibus differunt: non enim idem circa susceptam speciem sensus communis operatur, qđ imaginatiua potentia: nec etiam imaginatiua, quod phantastica: nec identidem phantastica, quòd æstimatiua. Memoratiuæ autem, & æstimatiuæ actus differre cuilibet notum satis est: qui autem cuiuslibet harum actus propriꝭ sint, præsentis speculationis non est, hoc ad secundum de anima pertinere dignoscitur: omnes autem hæ interiores potentiæ passiuæ sunt, quia sunt receptiuæ, quælibet namque receptiua potentia passiua est: quia recipit, & immutatur ab eo, quòd recepit. Ex prædictis autem infertur potentiam auditiuam, visiuam, gustatiuam, odoratiuam, tactiuam in actibus suis infatigabiles esse: quia actiuæ non sunt. Sic habetur Ecclesiastes 5. cap. Oculus non satiabitur visu, nec auris auditu. Si tamen hic in suis actibus potentiæ lassarentur, non appeterẽt semper in eis habere vacationem, veluti qui in ambulando lassatur, continuè progredi non desiderat.

Obiectio pœnes prædicta. Cap. XXX.

AD hæc autem quisquam obuiabit, dicens, has sensitiuas potentias infatigabiles non esse: nam cùm quis inquit diutius in aliquid oculorum aciem fixerit, videndo lassatur. Idem quoque in gustando, in odorando, in tangendo reperimus: nam non semper gustando delectamur: nec odorando, aut tangendo, in horum quoque sensationibus interdum verum experimur dolorem, aut saltem fatigatione deprimimur, de quo Aristot. in 7. Ethic. & in libris de sensu, & sensato. Respondendum autem huic est, potentias has sensitiuas minimè suapte natura lassari, sed in earum actib⁹ fatigamur ex aliquo altero, qđ fatigationis occasio est: illud autem nec potentia auditiua, nec gustatiua, nec visiua, nec quidquam aliarum est. Nam si quisquam gustando lassatur, non ideo lassatur quasi potentia gustatiua, quæ passiua est fatigatur, sed quia diutius gustando venter repletus est, ad cuius repletionem appetitus cibi extinguitur, quo prius in cibum anhelando ferebamur: ablato autem appetitu gustatiuam potentiam delectabiliter gustare impossibile est, ex quo defatigari prædicamur. Sic autẽ fit interdum cessatio gustationis, aut in gustando lassamur, non quasi potentia gustatiua lassetur, sed quia gustationis organa fatigentur, sicut siquis genarum patiatur dolorem, ex diutina frequentiq́ eleuatione, atque depressione in mandendo fatigatur.

Fatigatio quid.

De tactiua potentia. Cap. XXXI.

DE potentia autem tactiua attingentibus idem, quod de superioribus censendum est: tactiua enim est, qua frigus, & æstum, humorem siccitatemque, duriciem molliciemque apprehendimus. Tactiua quippè potentia tangẽdo minimè fatigatur: est tamen fatigatio quædam veruſque causatus dolor, qa interdum extremitatem contrarietatis tangimus, quę repugnat proportioni, in qua cõplexio humana fundata est. Complexio quippè humana omnibus animalium complexionibus temperatior est, ideoque in medio

Cõplexio summaria oĩbus alijs cõplexionibus temperatur.

medio contrarietatis est.s.in medio calidi, & humidi; frigidi, & sicci. Si fortasslis caliditas aliqua foret humanæ proportionem complexionis excedens,eamq; tactiua potentia sentiremus,necesse esset ab ea destrui humanam complexionem, velut cùm magnus homini coapproximatur calor, quo homo desiccatur, comburitur,atque perit. Quamquam igitur in huius sensatione potentia tactiua minimè fatigetur, tamen humana complexio perit,eius.s.qui tunc tãgit: quam ob rem impossibile est potentiam tactiuam in actu illo delectari. In odoratiua autem potentia idem iudicandum est, odoratiua quidem potentia, sicut cæteræ à suo obiecto immutatur,in quo actu perficitur, eius autem obiectum odor est, qui siue suauis, siue grauis sit,tædium, aut defatigatio nulla in potentia tactiua est: sed ideo odorando lassamur,quia interdum proportioni in qua humana complexio conseruatur, odor repugnat. Odorum quippè quidam conseruatiui naturę nostrę sunt, quia complexioni cõueniunt; alij autem nociui sunt, & causatiui morborum, sicut quidam pestiferi odores. Cùm igitur odor naturæ nostræ conseruatiuus est odorando nequaquam fatigamur: cùm verò odores nociui,atque pestiferi sunt, in eorum sensatione delectationem vllam sequi impossibile est. Hic autem modus est, quo in odorando interdum lassari perhibemur: quamquam igitur potentia odoratiua minimè fatigetur, quia tamen odores interdum complexioni nostræ repugnant, impossibile est nos in eorum sensatione gaudere, atque per hoc tristari,atque lassari necessarium est.

De auditiua potentia. Cap. XXXII.

AD audatiuam autem potentiam accedentes,sicut in cæteris dicẽdum,in auditu fatigationem sequi nullam, quia audimus, sed quia interdum soni nostræ obuiant complexioni, quandam perturbationem inferẽtes. Hoc autem dupliciter euenire liquet, primò autẽ hoc fit modo, cùm aliquæ voces nostras feriunt aures, quæ secundùm se audito nociuæ sunt, nec sine læsione audiri queunt. Sicut cùm voces durę formãtur nostrum prope auditum hæc intra aures nostras magno impetu penetrantes,organa potentiæ auditiuæ lædunt,sicut sępe horrendę voces prope nos formãtur,quia aures nostras impetu validissimo quatientes pronos in terram ferunt. Has autem complexioni nostræ obuiare,quę in nimia fundatur æqualitatis temperantia repugnare nimis perspicuum est. Sic quoque interdum, vt ita duro boatu voces ad auditum vsque perueniant,vt organo auditiuæ potentiæ rupto, aut potius fracto pœnitus surdi reddamur. Ad hoc autem acutius intelligendum inspiciendum est auditiuam potentiam in concauitate tympani auris non esse.i.in cõcauitate illius chartillaginosæ substantiæ,sed prope craneum,siue cerebrum est: est autem hic modus,vt quędam à natura animali apud craneum pellicula rotunda affixa, sic quæ aere plena est. Hunc autem aerem non ab extra de communi aere quo inspiramus, & respiramus natura suscepit, sed à formationis exordio in vtero gignit, Animali nascẽti connatus est. In hoc autem huius pelliculæ aere potentia auditiua, tanquam in proprijssimo organo diffusa est,quæ si casu rũperetur,aut frangeretur spirante aere illo cõnato pẽnitus explosa vesica, auditiua potẽtia deperiret,nec magis homo, cui hæc euenirentur, quàm lapis, aut lignum audiret. Cùm autem voces fortes causantur, aer, qui in harum formatione colliditur,aut potius ex collisione corporum teritur ad aurem vsque perueniens non sistit, sed ingressus patentem concauitatem ad pelliculam connaturalis aeris

Quo audiui contingat fatigatio.

tendit,impetu autem suo tenuissimam illam connaturalis aeris pelliculam rumpens explosa aere auditiuam potentiam excludit, nec potest iam homo vltra audire iam pẽnitus surdus effectus. Vt autem hęc incommoda sępius non euenirent natura, quæ in omnibus potentiam habet prouisiuam,organum potentiæ auditiuæ conuenienti formauit effigie. Ita vt nec aures in quibus aer connaturalis conseruatus est rotundo,atque amplo hiato velut oculi patulę forẽt,sed eas anfractuosas in quosdam formauit circulos: ita vt aer confractus ex collisione ad aurem peruenirent non recto itinere pelliculam connaturalis aeris peteret:sed per ipsius tympani auris circulos anfractuosè means cum se pelliculæ connaturalis aeris applicaret, vt sentiretur deposita omni impetus fortitudine quadam cùm leuitate susciperetur, ita vt nec pelliculam frangens, aut rumpens aerem conaturalem exploderet. Si tamen hiatus tympani auris patentior ac maior foret,nullisque anfractuosis curuaturis aer ex collisione fractus cùm aurem subintraret recto itinere interiora petens,nullas impetus sui subitrando deponeret vires, quo fieret,vt tanto fragore delicata illa concussa pellicula sæpissimè rumperetur: ex quo surdum effici necesse erat. Cùm ergo aliqui sonitus, aut horrendi fragores sunt naturæ nostrę, atque complexioni contrarij,impossibile est in his auditiuam potentiam delectari, hoc modo nobis interdum in audiendo fatigatio quædam,& tædia subeunt.

Secundus modus, quo in animalibus in audiendo fatigationes esse contingit. Cap. XXXIII.

SECVNDVS modus, quo in animalibus in audiendo fatigationem esse contingit est,quoniam quamquam sonitus ipse temperatus, & complexioni nostræ conueniens sit, nos semper in audiendo delectari non continget. Quia & si auditiua potentia in eo, quòd passiua est,fatigabilis nullatenus foret: est tamen vlterius quędam virtus actiua contentiua proportionis organi, secundùm quam organum permanet in esse suo cùm ex multis constet: hæc autem,quia actiua est debilitari potest, atque fatigari. Et quoniã obiectum potentiæ auditiuæ agens in potentiam auditiuam agit pariter in organum, & in actiuam virtutem organicæ contentiuam armoniæ, illam actiuam potentiam, aut virtutem fatigari necesse est, cùm fatigatione autem non consistit delectatio: accidet igitur ex hoc audientem non delectari. Identidem autem de potentia visiua definiendum reor: nam & si visiua potentia secundùm se ipsam fatigabilis non sit, dicente Salomone Eccle.5.capit. Oculus non satiabitur visu, nec auris auditu: est tamen præter visiuam quædam alia actiua virtus contentiua armoniæ organi: nec enim ista potest dici visiua, quoniam passiua quidem hęc autem actiua est,de actiuis autem dictum est, quòd fatigabiles sunt. Cùm ergo hæc fatigata, aut debilitata fuerit, delectabiliter videre impossibile est: fit ergo,vt plerumque in videndo affligamur, sed hæ passiones, vtcumque diminuũtur assuetudine. De hoc Aristotiles Ethicorum lib.7. in fine.

Cũ fatigatione nõ conſiſtit delectatio.

Potentiæ interiores intra craneum in cerebro organa accipientes. Cap. XXXIIII.

PRAETER has autem sensitiuas, atq; passiuas, potentiæ,quæ exteriores sunt, quoniã organa sua extra capitis concauitatem habent, sunt aliæ interiores.s.quę intra craneum in cerebro organa accepertit. Hæc autem sunt sensus communis,imaginatiua,phãtasia, estimatiua, & memoratiua, hæc autem sicut, &

& præcedentes passiuæ sunt,ideo nullatenus secundũ se fatigabiles: non enim phantasia in actu suo fatigatur, nec memoratiua, & sic de cæteris. Ad hęc autẽ quisquam obijciet, phantasiam,& cęteras fatigabiles esse,quod ex his, quæ supra respondebamus satis aliquod comprobari videtur.s.q nos cùm interdum intelligendo fatigamur, non ideo fatigamur, tanquam intellectus potentia fatigabilis sit,cùm pẽnitus incorporea sit,sed ideo fatigamur, quia phantasia in phantasiando debilitatur,ad quam intellectus quãdam habet coniunctionem, cùm eam in suo actu requirat, Huic respondendum est,phantasticam potentiam in actu suo minimè fatigari, quia passiua,nec substantia quoque eius vllatenus fatigabilis est: sed vt de superioribus prælibauimus, ita & in hac dicendum est. Est enim phantastica potẽtia passiua, & præter eam in organo est quædam virtus actiua continens organi armoniam,hæc autem tenera est,& faciliter fatigabilis. Cùm igitur hęc debilitata fuerit, fatigationem,& tristitiam quandam in phantasiando sequi necesse est. Identidem autem de estimatiua, & memoratiua, cęterisque interioribus passiuis potentijs dicendum est, quod fatigabilis nulla sit, nec ob eam in actu suo fatigatio consequatur.

De duplici genere potentiarum fatigabilium. Cap. XXXV.

HAEC, quæ supra enarrata sunt, si in vnum cõpegerimus, in aphorismatis formam resultabũt. Notum est inter omnes potentias, quæ in homine, aut quocunque animali sunt,sola duo genera potentiarum fatigabilia esse,s.potentias motiuas,& vocum formatiuas. Hæ autem potentiæ in tribus locis corporis animalis sunt.s.in pedibus, manibus, & organis vocatiuis. Motiua namque, quæ purè motiua est, & aliàs ambulatiua,aut progressiua vocatur, in pedibus est: quamquam & in manibus,atq; brachijs abusiuè. Hæc sunt nota in pueris, qui nõdum pedibus moueri plene possunt. Motiua autem,quæ operatiua dicitur, in manibus propriè est. Interpretatiua verò, siue vocum formatiua in organis vocalibus est. Fiet quoque ex hoc, vt in tribus homines,& cętera animalia perfecta fatigentur.s.mouẽdo pedes,siue progrediendo, mouendo quoque manus, & voces quascunque formando,nec quidquam aliud ineſſe poterit, in quo animalia vllatenus fatigantur. Quod quidem accidit, quoniam in his omnes conditiones fatigabilis potentiæ reperimus.s.q potentię sint,& quòd finitę,& corporeę,& quòd actiuæ,& quòd organicæ,quarum singula de eis manifesta sunt. Potentiæ namque sunt, quoniam non sunt corpora,nec corporum particulæ, sed virtutes corporum,hoc autem nos potentiam appellamus. Quod enim finitæ sint dicere non attinet: nam in reb⁹,quæ siue corpora,siue corporum partes, siue corporum conditiones,aut virtutes sunt, infinitũ nihil est: solam enim naturam,siue diuinam essentiã infinitam esse cognoscimus,& quodlibet attributorũ diuorum,vt infinitam bonitatem, infinitam sapientiã, & sic de cæteris, quæ verius vnum infinitum cuncta sunt. Quod verò istæ corporeæ potentiæ sint, apparet non quidem corporeum appellantes solùm,quòd ex corpore constat, aut ex corpore factum,hoc pacto dici queunt,sed corporeum dico,q ad corpus attinet, tanquam corporis quædam conditio. Quod in his apparet:nam motiua potẽtia in musculis crurium est: operatiua autem in neruis, & musculis manuum brachiorum:interpretatiua verò in vocalibus organis reperitur. Corporum igitur virtutes sunt, quia substantia sua corporum particulæ sunt. Quarta huius conditio.s.q organicæ potentiæ sint,adhuc in his patet: nam organum est aliqua corporis determinata pars à cæteris in figura,& complexione distãs quemadmodum in oculo, & in aure patet: de his autem sic est, quia motiua, progressiua in solis musculis, & neruis crurum est,& in brachijs. Motiua autem, quæ operatiua dicitur in musculosis quoque,& neruosis brachiorum,& manuum partibus, & non alibi est. De vocatiua autem idem patet, quia organa vocalia à cęteris corporis partibus satis distant. Quintæ potentiæ fatigabilis conditio erat actiua esse. Sunt autem actiuæ potentiæ, quæ obiectum transmutant: ab ipso autem minimè transmutantur, sicut de naturalibus potentijs.s.digestiua,appetitiua,ac generatiua patet, quæ in obiectum suum agunt, in eas tamen obiectum suũ nihil causat. De his enim sic est, q primò in potentia motiua progressiua liquet: nam ipsa habet pro obiecto corpus mobile, in quod agit mouẽdo illud instrumentaliter,ab ipso tamen illa nihil recipit. De motiua potentia,quæ operatiua dicitur idem patet, quoniam ipsa tanquam obiectum habet quodcunq; operabile,aut sic transmutabile, & in illud agit, ab eo tamẽ rationem nullam suscipit. Identidem autem de formatiua, siue interpretatiua dicendum fore liquet, cuius obiectum vox est, quam ipsa agit eam formando: ab ea autem nec fit, nec mouetur vllatenus. Apparet igitur ex prædictis in homine, aut in quolibet animali duas dumtaxat fatigabiles esse, potentiam motiuam, scilicet, large dictam, & vocatiuam, siue interpretatiuam.

Actiuæ potẽtię obiectum trãsmutant,& non transmutantur.

De Christi fatigatione. Cap. XXXVI.

REDEVNTIBVS autem nobis vnde disgressi sumus dicendum est,fatigationem passionem, siue proprietatem quandam, & consequentem speciem humanam esse, quoniam & in omnibus animalibus reperitur, secundùm quòd contingit in eis duas reperiri potentias fatigabiles: motiuam.s. & vocum formatiuã. Ex his autem magis adhuc particulatim attingentibus dicendum est in Christo veram fuisse fatigationis passionem, quoniam homo verus erat, & has duas fatigabiles potentias in eo fuisse satis constabat. Ob hoc dicendum est Christum in itinerando fatigationem veram sustinere,quoniam lassabatur in eo potentia motiua,quę in pedibus suis,& cruribus erat. Itidem concedi oportet Christum lassari in operatione manuali: cùm aliquid eum contingeret operari, quoniam in manibus, atq; brachijs eius operatiua potentia,& motiua, quæ & fatigabilis est, sicut in cæteris erat. Adhuc autem alia in Christo fatigatio accidere poterat.s.in vocum formatione, vt si clamore valido, aut si magno tempore hoc ageret, hoc autem,quia potentia vocum formatiua in cunctis animalibus fatigabilis est. Amplius hoc testimonio beati Ioan. 4. capit.apparet,vbi Christus itinerando lassatus apud puteum sedisse dicitur, siue apud fontem,vt alibi habetur,& Samaritana mulier cùm eo locuta est. Amplius autem & in Christo confiteri oportet fuisse somnolentiæ passionẽ.s. vt somno grauari interdũ potuisset,vt si nimis vigilare niteretur dies multos,atque noctes in somnes ducens,oportebat eum prægrauari somno,sicut cæteris hominibus accidit. Cunctis quidem hominibus naturalissimus somnus est, sicut testatur Aristot.in libro de somno,& vigilia,& quamquam multipharia differre homines contingat secundùm excessum,& defectum in magis, aut minus dormiendo tum ex differentibus complexionum armonijs,quædam equidem complexiones hominum

sunt,

sunt, quæ de somno magis exigunt. Quædam verò F minimum. Tum ex differentia cibi,& potus in quãtitate: nam qui vberiores cibos sumunt,atque fęcundiores potus hauriunt ęquatis cęteris maiores exigũt somnos. Tum ex laborũ diuersitate: qui enim abundantius laborant,si cętera ęqua sint,necesse est, vt maiori prægrauentur somno. Quamquã igitur hæ multiplices hominibus differentiæ fuerunt, nemo tamen vnquam reperiri poterit, qui insomnem diu vitam trahere possit,sicut incibatus nemo diutinus viuendo moras trahet. Quia igitur Christus, sicut & cæteri homo verus erat, oportebat vt cùm diu à somno abstinuisset multum grauaretur, atque quendam cruciatus experiretur modum, & si in hoc niteretur insolitam moram in somnem trahens,virium fatigatio, & G totius corporis defectio sequeretur.

Passiones extrinsecæ alijs agentibus Christo infligi poterant.

Cap. XXXVII.

SICVT autem hę prælibatę fatigationes in Christo, sicut & in singulis hominum eueniebant ab intrinseco: ita & quædam aliæ passiones ab extra infligi poterant à gentibus alijs. Hoc autem est, cùm aliquod contrarium complexioni ipsius passi in illud agit. Huic autem pœnalitatum modo Christus subiectus erat,sicut & cæteri hominum: nam ab exterioribus perpeti posse non euenit ex conditione indiuidui,sed ex speciei proprietate. Vnde & dici oportet potuisse Christum comburi flammis, ipse namq; homo verus erat:complexio autem humana,tãquam temperatissima mediat inter extremitatem caloris, & frigoris,humiditatis, & siccitatis:quodlibet igitur extremum contrarietatis in aliqua qualitate potest agere in humanam complexionem, & quia ignis habet extremitatem in calore, poterat agere in corpus Christi. Vnde si se Christus flammis iniecisset, aut eum quispiam in medios cõiecisset ignes,corpus eius incineres versum fuisset, nisi eum Deus supernaturaliter eruere dignaretur,sicut si aliquod corporum nostrorum in medijs ignibus poneretur. Identidem autem Christus à frigore pati poterat: nam si aer frigidus foret,vel aqua, aut alterum quidpiam circundans corpus Iesu illud, sicut nostra corpora infrigidasset, vnde si in aliquo loco excessiue frigido, velut in niue, aut gelidis aquis, siue frementi borea corpus Saluatoris nostri diutius permansisset, necesse erat,vt his factis moreretur, sic enim in nobis accidit, nisi superueniente miraculo ab hoc liberaretur. Sic autem & de alijs duabus qualitatibus.s.humore, atque siccitate dicendum liquet: ab excessiua quidem humiditate distemperate humidum fieri corp⁹ Iesu necesse erat. A vehementi quoque siccitate desiccari, & sic interdum factum est, vt his agentibus qualitatibus corpus illud benedictum in dispositiones varias mutaretur. Propter has autem pœnalitates naturæ in corpore Iesu Maria Magdalene effudit vnguentum semel super pedes Iesu,cùm esset in domo Simonis Leprosi accũbens in cœna. Pedes namque illius benedicti Iesu ardore magno regionis illius, tum itineris labore,atq; nuditate, nudis quippè pedibus incedebat,desiccati, atque ardentes, & contracti in rugas erant. Effudit igitur Maria Magdalene alabastrum vnguenti, vt ardor pedum vnguenti temperaretur frigiditate: siccitas quoque illius mitigaretur humore. De his habetur Lucæ septimo capitulo.

Deus suffocari poterat. Cap. XXXVIII.

POTERAT autem alias adhuc subire pœnalitates Dominus Iesus.s.q⁹ suffocaretur. Causatur enim suffocatio in animalibus,quia partes vitales circa præcordia temperãtur inspirato,& respirato aere.s. in eo, quòd continuè trahimus,& expellimus: cùm autẽ aqua multa subintrauerit, ita vt omnia interiora repleantur intercluditur inspirationis, & respirationis locus,ita vt nullus aer subintrare, aut inde egredi possit,vnde animal mori necesse est. Amplius autẽ quoniam vita animalium præsertim perfectorum consistit in debita armonia caloris naturalis,& humidi radicalis. Cùm verò alterum horum deletum sit, aut mutua fuerit sublata proportionis armonia, animal deperire necesse est:aqua autem subintrante interiora corporis, atq; replente,totius corporis dissolui armoniam inter prædicta duo necesse est,vitam ergo desitere simul constat. Hanc quippè causam multi statuere voluerunt: satis tamen calumniabilis est. Prima autem fundamentalis huius causa est. Amplius autẽ *Quo cessetur suffocatio in animalibus*
Christus à quolibet alio extrinseco agente perpeti poterat, velut siquis ei epotandum venenum tradidisset, aut si eum bestiæ aliquæ pestiferos venenatosque habentes morsus attractassent, aut si eum fera aliqua lacerasset. In his enim omnibus Christum pati potuisse, sicut & cęteros homines satis patet: huius autem origo est ipsa humanę complexionis armonia,cui venenum repugnat. Identidem quoque laceratio durorum instrumentorum tenuitudini complexionis humanę obuiat: sic enim Aristoteles in fine tertij de Anima dicit: dura quidem vitam tollere, quia tollunt sensum tactus in quo vita est.

Quædam, quibus agentibus pati poterat Christus. Cap. XXXIX.

PRAETER hæc autem possibile erat corpus Redemptoris nostri à gladio, lapide, & ligno, & quacunque alia re dura, & solida, quòd quidem ob hoc fit,quoniam dura sensum tactus auferunt, in quo & vita est. Item quoniam dura continuitatem I rei auferunt inter partes mediationem facientia, continuitas autem dat vnitatem, in vnitate verò esse est cùm ens, & vnum ęqua, & secundùm conuertibilitatem sint, ideo quòd vnum esse desinit, pariter quoq; esse desistit: vt ait Boe. de Conso.lib.3.prosa 10. Alia autem durorum humanæ complexionis armoniæ officiunt quibusdam illatis damnis. Prima sunt vt gladij aut acuta quæcunque secantia atque per sectionem tollentia vnitatem. Secunda verò sunt vt lapides,& ligna,& quæcunque ponderosa,quæ ponere suo corpora alium atterunt,& confringunt, aut sanguinem effluere cogunt, in quo aliàs vita est iuxta illud Leuitici 17.cap.Anima omnis carnis in sanguine est. Idem Deuteronomij 12.cap.Hæc autem pœnalitatum atque passionum genera in Christi corpore claruerunt. Primò quidem in circuncisione sua agente K ferro passus est,cùm prępucij eius vera caro, vt cęterorũ Hebręorum moris erat,abscissus est,vnde cruorẽ effluxisse liquet: hoc autem tolerans doleuisse necesse est, nec à lacrymis abstinuisse crediderim:imò nec quispiam eum nullo doloris signo ostenso sustinuisse rationabiliter confiteri valebit: multum enim hoc fidei nostræ detraheret,de quo in prælibatis vberius explicuimus. Patiebatur quoque Dominus Iesus ab omnibus aliis corporibus in se vires, aut pondus habentibus,quod liquidum fit ex eo, quòd in horto perpessus cum compræhendentibus eum ministris Pontificũ atque sæuo eum quodam impetu quatientes ad terram frequentius deiiciebant. Ab aliis quoque solidis corporibus quandoque tolerabat angustiam, vt cùm alapas pertulit, & cùm venerandum caput eius arundine quateretur,dicentibus ministris: quis est, qui te percussit? De hoc Matt.27.cap.Eodem autem genere pœnalitatis patiebatur cùm sęuissima flagella susceperat,erãt quidem flagella solida corpora,quæ carni eius illisa magnum causare dolorem necesse erat,frequentius quoque concussionibus aperiebantur partes corporis benedicti Christi,vnde & multus profluebat sanguineus humor. Identidem autem,& durius pertulit cùm venerãdo capiti eius coronam de spinis plexam milites imposuere,quæ non quidem simpliciter capiti improperium atque derisionem ambiti,nec tamen habiti regni, vt Iudæi existimabant imposuerunt, sed vt magni inflictiuam cruciatus. In his enim duricies ac accumen fuit, quę duo instrumentales qualitates ad nocendum sunt, atque his perforatum est benedictum redemptoris nostri caput vsque ad duram cranei, siue ossis substantiam, quo itidem sanguinis vberes defluere madores. Hic autem fuit pœnalitatis atque passionis modus, cum clauorum fixione manuum, & pedum pertulit aperturas: nam vt in his,q̃ præcessere magis extitit declaratum,in qualibet manuum vnum suscepit clauum tenerrimam eius carnẽ perforantem. In pedibus quoque fixus, siue eum in singulis pedibus singulis confixum clauis, siue vtrunque eodem perforatum existimare malimus, nihil differt: quouis enim modo in vtroque pede eum cõfixum clauo confiteri necesse est, atque sine magno eum hæc pertulisse dolore arbitrari fas non est. Identidem autem latus eius lancea quidam miles Pilati aperuit: vnde profluxit sanguis, & aqua, vt omnium Euangelistarum communis assertio est, hæc tamen apertio siue confossio vulnus dici non meretur, nec Christus ibi aliquem tolerauit dolorem: iam enim mortem Christus subierat; in mortuis autem nocumenti sensus nullus est, vulnus quoque solam nõ notat carnis aperturam,sed viuentis. Hæc igitur,quę de multis pauca exemplariter enarrata fuere, in Christo acciderunt, nec quidem ex indiuidui conditione tanquam ex mala hæc complexione pertulerit,sed ex cõditione humanę speciei. Totam namque speciem D ista consequuntur.

Passiones, quæ indiuiduum insequuntur. Cap. LX.

ACCIDVNT præter has quædam aliæ pœnalitates quæ speciei non consequuntur conditionem, sed indiuiduorum ipsorum qualitatem,malam scilicet eorum complexionem. Hæc autem in Christo non fuerunt,quoniam complexio Saluatoris nostri temperatissima omnium humanarum fuit, nec quisquam vnquam in toto orbe repertus est, aut debuit reperiri, qui tam æquali atque iusta polleret cõplexione, vnde in ea nihil esse videbatur, quo aliqua passio originem tanquam ex ipsa traheret. Vnde in Christo nec tussim, nec catharrum, nec scabiem,aut lepram,tertianam siue quartanam extitisse febres cõcedendum vllatenus est,quòd satis liquet. Tussis quidem, & catharrus passiones sunt,quæ speciei nõ consequuntur conditionem: sed ex superfluitate aut inordinatione alicuius humoris perueniunt. Si enim speciei consequerentur habitudinem omnes homines E reumaticos atque tussim patientes, & cętera prędictorum,necesse esset,quod notissima falsitate illustre est. In Domino verò Iesu humorum superfluitas, aut inordinatio nulla erat, hæc igitur in eo fuisse ab re est. Identidem autem corpus Redemptoris scabiem,lepram,& vlcera pati non poterat: nam hęc non consequuntur naturã,sed indiuiduum:alioquin omnes homines scabiosos vlceroſos, atq; leprosos fore necesse erat, quòd minime cernitur: indiuiduum igitur, & non naturam consequuntur. Hæc igitur ex quibusdam factis in corporibus, aut circa corpora corruptionibus proueniunt. Videmus enim optime complexionata corpora scabiem, aut lepram, vlcera quoque non perpeti, de similibus quoque pasionibus identidem iudicandum est. In Christo autem nulla corruptio prouenire in humoribus poterat ab intra existente bonitate complexionis, quæ excellentissima in tota humanorum indiuiduorum latitudine fuit. Non igitur vlceroſus, aut scabiosus, leprosus esse potuit. Amplius autem nec tertianam, B nec quartanam, aut similes morbos pati poterat:generaliter enim hęc ex quibusdam interiorum proueniũt deordinationibus. Christus autem ordinatissimam habuit complexionem in ordinatissimo autem deordinatio nulla est, nequaquam igitur harum ægritudinum aliquam pati poterat, ex corruptione quippe indiuidui hæc omnia fiunt, speciem aut harum nulla consequitur. Pœnalitates autem siue passiones, quę in prioribus enarratæ sunt humanam speciem consequuntur, quãquam igitur quispiam hominum ordinatissimè complexionis sit,in eo tamẽ omnes existẽt. Ex prælibatis conclusum euidenti discursu satis patet, quæ passiones in Christo fuerint, & quas nunquam tulerit, namquę humanę speciei conditionem consequuntur, ipsum sicut cæteros afficiebant, quæ vero ab ipsius indiuidui innascuntur distemperata complexione, in ipsonec fuerũt, nec assumpsisse decens fuit. Ex his igitur liquet Christũ agnum esse,q̃ patiebatur.

Pars octaua tertię metaphoræ, Agnus, qui non patiebatur.

Cap. XLI.

ORDINEM tertij huius methaphorici Paradoxi in sequ.particula octaua occurrit, scilicet qui non patiebatur,scilicet,quòd agnus iste non patiebaſ, Et qm̃ istum agnum Christum multipliciter passum explicauimus, quòd quidem solida nititur veritate, C cùm nullatenus passum salua veritate asseri nequit. Sed quia vt plerunque in prępositis dictum est,agnus iste Christus Deus, & homo erat: quia homo erat multipliciter passus est,vt vero Deus erat,nihil vnquã perpeti potuit. Hoc autem manifestatur: nam, vt ait Arist.in Prædicamentis,proprium est passionis inferri ex actione, vt igitur aliqua passio sit necesse est actionem ordinę quodam præcedere, in Deum autẽ nihil agere valet,Deus igitur pati non potest. Quod verò nullum agens in Deum fit,patet,quoniam agentis ad passum semper est proportio maioris in æqualitatis, alioquin actio impossibilis est: ad Deum autem nihil habet habitudinem maioritatis, imò nec æqualitatis: ipse.n. solus infinitum ens est: in Deum igitur nihil agere possibile est, ipsum igitur pati est impossibile. Amplius autem omnis passio inuoluntaria est, sed contra Dei voluntatem nihil, nec fieri, nec tentari, aut cogitari saltem potest, Deus igitur à nemine pati potest. Huius inductionis maior constat: minor autem sic inducitur, quoniam si quidpiã in Deum ageret.s. contra eius voluntatem nitens, id Deo maius foret,q̃d impossibile quidem liquet, cùm infinitus Deus solus sit, alia autem ad eum relata quasi nullam obtinent potestatis quantitatem. Adhuc autem passio imperfectio quædam est, à Deo autem omnes eliminandas esse imperfectiones patet, cùm ipse totius perfectionis origo sit, in eo igitur passio nulla esse poterit. Item perfecta felicitas dicit statum

omnium

Universidad de Deusto

Passio est quedá imperfectio.

omnium bonorum agregatione perfectũ, iuxta Boetium de Consola.lib.3.prosa secunda: Omni quoque malorum absentiam cũ fœlicem esse sit habere quidquid velis, & nihil habere, quòd nolis: sed Deus perfectè fœlix est, quin potius ipse est vera fœlicitas. In eo igitur, nec vnquã passio fuit, nec esse possibilis est. Amplius autẽ pati, vt in hoc metaphorico Paradoxo summi necesse est, dolorem designat ex Christi cruciatibus venientem: ab horum tamen nullo Deus, aut substantia aliqua pure spiritualis quidquam pati potest. Huius causa in promptu est: hos quippè varios Christi cruciatus instrumentis quibusdam naturalis actionis inflicta sunt: instrumenta autem quantitatem quandam habẽt, Deus autem cùm purus spiritus sit, in eum instrumenta agere non possunt; quoniam applicari non potest quantum non quanto. Ex prædictis ergo inducitur istum mansuetum agnum, qui Saluator noster est, vt Deus erat passum non fuisse, nec vllatenus pati potuisse.

Pars nona tertiæ metaphoræ, s. Agnus, qui mortuus est.
Cap. XLII.

Christus vt ver⁹ hõ erat mortem subijt.

NONA huius quam sæpe nomino tertiæ metaphoræ exponenda occurrit particula. s. Qui mortuus est: quod ad agnum prædictum refertur. s. quod ipse mortuus fuerit. In quo sicut & in prælibatis, ita & hic pro hypothesi tenendum est Christum verum Deum, & hominem esse duas perfectè habentẽ naturas, secũdum quarum alteram humanam. s. mortua est, secundum verò reliquam diuinam mori nequiuit. Ipse igitur, vt verus homo erat, veram mortẽ subijt. Si enim secus factum foret, nos ab ea, qua tenebatur humanum genus æternę mortis obligatione nequaquam liberati fuissemus. Nec quidem hoc ac si manus domini abbreuiata foret, secus liberare non potens: tot enim modi liberandi genus humanum Deo extabant, quot ipse velle poterat, idem namque Deo facere est, quòd velle facere. Secus tamen fieri non potuit in tempore, cùm ab æterno, & ante mundani orbis sæcula à Deo iste liberationis modus decretus foret: nos tamen confitemur redemptos fore; consequens ergo est, vt Christum mortem subijsse fateamur. Christum autem passum ita per se patet, vt stylo non egeat: cuncta enim Euangeliorum series, imò vt abundantius quid dixerim totus noui, ac veteris testamenti canon hoc mõstrat, hoc quidem Iudæi intentores petierunt: Pilatus autem, eis inducentibus, capitalem tulit sententiam: milites verò eam executioni tradiderunt, eum vera, atque amara conficientes morte. Fuit autem hæc vera mors, ac verè magni ei cruciatus illati fuerunt, sicut verè quoque animam expirauit. Sed vltra hæc ad veram mortẽ nihil adiacet: fuit ergo verè mortuus, qui verè homo factus est. Hæc autem mors in hoc agno Saluatore nostro idem euenit, quoniam ipse voluit: nisi enim ipse nobis cõmori elegisset: eum Iudæi occidere nequiuissent, nec aliunde ei mors infligi potuisset, aut euenisset: erat quippè natura in potestate sua.

Nunquid verè Christus in Cruce mortem obierit.
Cap. XLIII.

IN his autem fortassis adhuc aliquis vlterius speculans dubitabit, an verè Christus in Cruce mortuus fuerit, in quo quisquam contra nitetur, dicens, Christum mortem non gustasse. Nam si in Cruce mortuus est, necesse est à corpore animam extitisse disiunctam. Et tunc, aut anima volente Christo corpori disiuncta est. s. nulla alia præexistente causa, nisi quia ipse eam separare voluerit, aut immani dolore hæc diuisio inducta est. Nec quidem dici valet Christum nulla exigente causa eam de corpore abstulisse; hoc enim peccato verus homicida extitisset, velut cũ quis sibi manibus iniectis se propria morte conficit, hoc autem scelus graue est, & fortassis scelerum cæterorum caput. In Christo autem peccatum nullum extitit dicente Bea. Petro in Canonica prima capit. 2, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in lingua eius. quinimo nec potestas peccandi in eo fuit, vt inducitur per Magistrum in 3. Sententiarum dist. 12. Identidem autem non videtur dicendum fore animã à corpore Christi prementibus cruciatibus fuisse seiunctam. Nam cùm Quis immanitate dolorum pressus expirat, nullę in eo manent vires corpore pęnitus ad extremam debilitationem deducto, natura iam non potente dolori resistere: in Christo tamen nihil tale accidit, quoniam cùm expirasset, dicitur excelsa voce clamasse, ac si nihil vnquam passus foret: dolores igitur ei mortem non intulerunt. Amplius autẽ cùm quis fortior naturali complexione, quã alius est, quamquam ei æqui, vt reliquis cruciatus inferantur: tamen nõ ita cito, vt alij moritur. De Christo autem non est concedendum, ꝙ ipse cęteris in naturali complexione debilior fuerit: nam vt in prælibatis diffusius conclusum est, nullus ita conuenientem habuit armoniã inter omnes complexiones humanas, sicut ea, quæ fuit in benedicto corpore Redemptoris nostri: sed nullus alius homo mortuus fuisset inflictis sibi vulneribus solis, quæ Redemptori nostro inflicta sunt, quantumcumque debilis naturæ fuisset, ipse igitur ex his ad mortem adductus non est. Hæc autem inductione liquent, nam & si in vita flagella Saluator noster susceperit, ex quorum puncturis confracta, atq; diuisa cute vberrima sanguinis effusio facta extiterit, ad mortem tamen hæc sufficientẽ nõ præstabant causam. De fixuris autem clauorum in manibus, atque pedib⁹ quamquam si nulla medicorum arte, aut Deo agente curatę fuissent, dicendum est, ꝙ mortem inflicturæ forent, verum tamen non ita cito mori poterat, Christus namque postquam in Cruce appensus est pauco tempore superuixit.

Quædam de Christo, & de latronibus cum eo in Cruce pendentibus. *Cap. XLIIII.*

APPARENT autem, quæ dicta sunt: nam Christus, & duo latrones, qui pendebãt, eodem tempore appensi sunt, Christus tamen hora nona expirauit iuxta omne Euangelistarum testimonium, latrones autem tunc non defecerunt. Hora namque completorij milites Pilati venerunt, vt deponerent de Crucibus corpus Christi, & eorum, qui cum eo Crucifixi erant, nè manerent corpora eorum in Cruce in Sabbatho die magno festiuitatis eorum, latronibus autem, quia viuebant, vt cito morerentur crura fregerunt, ad Christum autem cùm veniissent, inuenerunt quòd iam expirasset, ideo crura eius fracta non sunt, vt patet Ioan. 19. cap. Infertur igitur rationabiliter nullum hominem ita cito mori potuisse, vt Christus mortuus est nullis alijs illatis vulneribus. Tot enim plagas latrones, qui cùm Christo pendebant, vt ipse susceperant, eodem quoque eisdem tempore inflictę sunt, sed ipse ante eos defunctus dicitur. Quod autẽ omnibus eodem tempore vulnera illata fuerint euidens est, quoniam eodem tempore omnes crucibus affixi, & appensi sunt, vt satis innuitur ex verbis Euangelistarum siquis attendat. Quod autẽ eadem Christo, & latronibus vulnera illata sint, nam velut Christus Crucifixus est, ita & latrones Cruci affixi sunt, vt patet Ioan.

Ioan. 19. cap. s. Crucifixus est Dominus Iesus, & cùm eo alij duo nequam: quæcunque igitur ad Crucifixionem exiguntur æque in latronibus, vt in Christo fuerunt. Ad Christum autem crucifigendum pedes eius, & manus clauis perforati sunt, vt his totum pondus pendentis corporis teneretur: ita igitur in latronibus crucifixis necessarium erat, vt pedes, ac manus inductis clauis forarentur. Nec quisquam existimet latrones cum Christo pendentes nullis clauis in manibus, & pedibus vulnera pertulisse, dicens eos funibus alligatos cruci, ita vt manus brachijs crucis singulis funibus necterentur, pedes quoque simul trunco, siue pedi Crucis firmo retinaculo ligarentur, sicut in Ecclesijs insipienter valde pictores describunt: ita vt hanc iniuriam de nobis infideles in quibusdam dicant, quòd pingimus qualiter volum⁹: nulla inquam ratione hoc arbitrari quisquam debet, vt immediatè ratio subiungetur. Hoc autem quorundam, vt in quibusdam alijs assolet introductum indiscreta deuotione reor. Pleraque quidem alia in hunc modum facta sunt, quæ iam apud simplices in religionis transire cultum. Volunt enim pœnas Domini Iesu à pœnis latronum distinguere, vt in hoc quædam Christo reuerentia tributa videretur, quamquam Iudæi hoc nõ attenderint, quin potius eum morte turpissima condemnare voluerint inhonestius adhuc, quàm latrones ipsos. Patet autem, quod dictum est: Iudæi namque latrones, vt morerentur cum Christo appẽderũt: sed si solũ manus, & pedes cinctibus ligati forẽt, nullo alio inflicto nocumẽto hoc ligamento, nisi per longam temporis spectationem non morerentur, ita vt prius fame confecti, quàm doloribus exanimati viderentur. Item Euangelistæ manifestè signant latrones eadem vulnera, quæ Christus tolerauit susce-pisse: nam sicut eum dicunt crucifixum: ita de latronibus confitentur, vt patet Ioan. 19. cap. cùm dicitur: Crucifixerunt Iesum, & duos latrones cum eo, vnum hinc, & alium inde, & Iesum medium. Sicut hic ipse clauis fixus est, ita & illi: aliter quidem crucifixi minimè dicerẽtur: nam crucifixus Cruci affixus dicitur, affixio autem sine clauis non fit. Si igitur crucibus alligati forent, crucifixi minimè dicerentur. Amplius autem, quòd pœnæ illatæ Saluatori nostro rationabiliter non sufficerent, vt aliquis eas tolerans, ita velociter moreretur, adhuc apparet. Quoniam cũ militi Pilati fregerunt crura latronibus, vt cito morerentur, nè sequenti die magnæ festiuitatis in patibulis affixi manerent, venerunt quoq; ad Iesum, vt ei crura frangerent, existimantes, ꝙ adhuc viueret, & cùm inueniissent eum defeciſſe, intactum reliquerunt corpus eius: existimabant tamen, ꝙ rationabiliter nondum mortuus esse debuisset, alioquin ad eum nõ veniissent, vt crura frangerent. Sequitur igitur rationabiliter, aut de communi aliorum lege neminem ex tam pauci, nec valde grauibus inflictis vulneribus mori debuisse. Identidem autem aliorum hominum hoc experientijs demonstratur, alij namque cruci affixi sunt, sed maiori tempore in Cruce permansere viuentes. Sic namque de Bea. Andrea fuit, qui per triduum pependerauit in Cruce pendens, vt ex eius patet historia. Item adhuc solidius hoc inducitur, eum. s. non debuisse aut potuisse rationabiliter ita cito mori illis inflictis vulneribus: nam cùm Ioseph ab Arimathia ciuitate inter Iudæos nobilis decurio discipulus quidem Iesu, sed in abscondito propter metum Iudęorum, accessit ad Pilatum, vt peteret corpus Iesu ad sepeliendum illud. admiratus est Pilatus si iam obijsset. Sic habetur Marci 15. cap. cùm dicitur: Et cùm iam sero factum esset, quia erat parasceuè, quod est ante Sabbathum, venit Ioseph ab Arimathia nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Pilatus autem mirabatur, si iam mortuus esset, & cùm cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph. Si tamen Christus talia vulnera suscepisset, ex quibus rationabiliter ita cito mori debuisset, non miraretur Pilatus, an si iam obijsset: videtur ergo, quòd non potuisset rationabiliter ita cito mori susceptо tã paruo nocumento. Aliquis autem fortassis dicet, vulnus, qđ Redemptor noster in latere pertulit, ad causandam velocem mortem suffecisse. Respondendũ, illud quidem ad Christum attinuisse nihil: nam quando illud Christus susceпit iam expirauerat, vt patet testimonio omnium Euangelistarum. Induci ergo videtur ex his Christũ in Cruce veram non subijsse mortem.

Christus veram mortem tolerauit, & quædam alia de eodem.
Cap. XLV.

HIS autem respondendum est, Christum veram toleraſſe mortem, sicut omnium Euangelistarum testimonio comprobatur, totius quoque catholicę fidei indubitata assertio hęc est. Iuxta modum aũt quo mors Christi causata fuit, aduertendum est, Christum Deum verum fuisse, & hominem, ideo sicut ei stum Deum verum fuisse, & hominem, ideo sicut ei Deo existenti cuncta ad nutũ subiecta erant: ita quoque naturę humanæ suę partes subiectæ erant, omnia quoque his accidentia, aut quouis attinentia modo, vt mors, & vita. De his igitur faciebat vt volebat, & quando volebat. Poterat igitur eas seiungere, atque coniungere pro solo nutu, cùm vellet, & consequenter vnire ei etiam meritum vellet liberum erat, quod quidem alijs hominibus non adiacet. Non enim dominantur naturæ suæ: nec moriuntur cum volunt: nec viuunt ex voluntate quidem duntaxat. Nam accidit vt moriatur quis quando vult, scilicet si sibi manus iniecerit mortem procurans, tunc tamen nõ moritur, quoniam solum vult, sed quia mortẽ sibi infert realiter agendo. Sicut ergo Christus vitæ, & mortis in se ipso erat. Ita & si aliqua colligantia potentiarum naturalium actiuarum, vel passiuarum in ipso erat, Dominus ipsius esse posset: quia cùm vellet illam tenere colligantiam poterat, cum autem colibitum foret, quæ naturaliter coniuncta etant, disiungeret. Et hic modus est quẽ sacri doctores assignant in homine Christo, quòd in passione sua fuerit verus, & plenus comprehensor perfectã susciпiente delectationem, anima sua in diuinę visionis essentia, quæ semper ei præsens erat: hanc autem visionem cum consequenti delectatione fruitionem vocant, in qua plena constat fęlicitas. Erat quoque acerbissimè afflictus perferẽs dolores amarissimos: ita vt beatissimus atque afflictissimus virorum simul diceretur. Hæc verò simul in nullo virorum secundum naturam esse possibile est: in anima siquidẽ rationali nostra vires quædam purè spirituales rationales siue intellectiuæ sunt: his autem Deum cognoscit, atque in eo cognito delectatur, in quo plena fęlicitas humana conficitur. Quamquam hęc gloria, quę directè in potentias rationales recipitur, posterius redundat in partes sensitiuas, quæ sunt vires inferioris conditionis. Hæ autem in Deum tendere non possunt, quoniam excedit conditionẽ obiecti sui. Sunt enim præter rationales vires in homine aliæ, quæ sensitiuę dicuntur, de quibus nunc tangebatur: hæ enim illi, vt animal est, conueniunt. Sunt quoque natura inferiores rationalibus, quibus sentimus, atque vitaliter immutamur ab his, quę corporea sunt, aut corporum conditiones. Hic autem habitudinis modus his viribus mutuus constat, ꝙ cũ omnes eiusdem animæ vires sint colligatæ, sunt & ad eãdem

operа-

operationem tendunt: ita vt in eam operationem, F in quam rationales tendunt vires, sensitiuę quoque ferantur, & in quam sensitiuas moueri dixerimus, rationales quoque identidem moueri necesse sit. Nec tamen in hoc quisquam intellexerit vtrarumque eũdem fore actum: nam naturales vires intellectioni vacant, sensitiuæ autem potentiæ nunquam intelligunt. Identidem quoq; sensitiuæ ad sensationes sunt, intellectiuæ tamen sensationis actum nunquam explent. Sed est superiorum sensus, ꝙ tamen rationales potentiæ in actu suo sunt quamquam sensitiuæ non compleant aliquem intelligendi actum, vt rationales, tamen ad illum actum rationalium virium attentæ sunt, ita quòd nulli alteri actui sui generis occupãtur. Hoc pacto quamquam vires rationabiles sensationẽ G nullam causent, aut suscipiant, sensationem tamen, quæ à potentijs sensitiuis est attentæ sunt. s. tunc nullũ specialiter sui generis explentes actum. Hæc autem virium sensitiuarum intellectiuarum colligatio in nobis est propter animæ vnitatem in qua omnes sunt: vnde cùm anima, quæ operationum nostrarum est radicale principium iuxta Aristo. 2. de Anima, est intenta operationibus speculatiuis secundùm vires rationales, non potest vacare actibus sensitiuarum potentiarum. Cùm autem è contrario vacat sensitiuis experimentis secundùm potentias sensitiuas, contemplationi speculatiuæ secundùm rationales vires intendere nequit. Horum autem tota vita exemplorum plena est: nam siquis in sumendo cibos, aut delectabiles armonias audiendo delectetur: impossibile est tunc eum delectari circa speculationem, aut in actu phantasiandi circa aliquid. Accidit autem prorsus è contrario siquis magnę, atque altissimæ speculationi operam dederit, qui pęnitus deditus sit huic operationi, non poterit vacare delectationi, quę est in cibo, aut in potu, vel tactu, & si quem tunc cibos sumere contingat, nesciet, an cibi sapidi, aut insipidi sint, & si audierit non distinguet cuius conditionis audita vox sit. Et siquis huius speculanti apertis oculis se obiecerit, nesciet distinguere quis ille sit, ac si neminem cõspexisset. Quòd si fortassis ad altissimum, atque extremum delectationis gradum ista intellectus attentio peruenerit, nequibit qui hoc patitur quidquam videre, auditu percipere, frigus caloremue sentire, aut cibum, siue potum sumere, etsi ei cuncta sentienda apponantur.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XLVI.

APPARET autem abundãtius, quæ dicta sunt in his, qui raptum, aut ecstasim patiuntur, velut interdum prophetis eueniebat. Accidit quoque doctori gentium Paulo, interdum quoque quibusdam ante mortem hęc accidunt. In his enim anima in corpore est cùm ecstasim patiuntur. Quod apparet, nã si hi mortui essent, cùm horum quosdam interdum per triduum, aut quatriduum raptos esse eueniat, sicut de eo, qui vulgariter Tudanus dictus est recitatur, corpora eorum grauem odorem emitterent, sicut accidit in corporibus mortuorum, atque iam resolui inciperent succedentibus sibi naturalibus gradibus resolutionum. In his tamen, qui ecstasim, aut raptum patiuntur, nec grauis exalatur odor, nec quęuis resolutio facta apparet. Nam sordida quædam inde tabes diffluere appareret: mortui igitur, qui hęc patiuntur nõ sunt. Cùm ergo quispiam raptus est, anima eius in corpore est: nihil tamen videt, aut auditu percipit, nec cibum, aut potum suscipere potest, nec quamuis aliam sensitiuam tunc habet operationem. Identidem autem motiua operatio in eo nõ est: anima nãq; illa corpus tunc mouere nequit, moueri namque nullatenus posset etiam igne ei circumposito, vt sic flammis vreretur. Aut si ei varia cruciatuum genera infligerentur mori quidem poterat, sentire autem minimè: nam tunc spiritus ille, qui artus vegetat altissima occupatus speculatione sensum in corpus non influit, quo dolorem, aut aliquam quamuis sentiamus passionalem immutationem. Nec quidem, qui ecstasim patitur solis tunc sensitiuis operationibus, quæ animales appellantur, destitutus est: sed etiam vegetatiuis actibus, qui naturalium potentiarum esse dicuntur, quod mirabilius est. Hoc autẽ apparet quoniam tunc, nihil digestiua, aut expulsiua, vel appetitiua potentia operatur, ita vt in huiusmodi corpore vitalis calor nullus appareat. Quoniam calorem spiritibus resolutis à corde præuementibus causari aiunt, qui cùm continuis resolutionibus multiplicantur calor, & vigor corpus informant, cùm verò horum pẽnitus cessauerit resolutio, calorem, atque corporeum cessare vigorem necesse est: de his tangit Arist. in lib. de differentia spiritus, & animæ: quamquam à plerisque hunc non esse Aristot. librum afferatur. Cũ verò anima totaliter occupata nullam alteram operationẽ principiare potest, nequit spiritus vitales, atque motiuos in corde resoluere, ex quib⁹ vigor, & calor in corpore generetur; quo fit, vt qui talia patitur, prorsus vita defunctus videatur non apparente in ipso aliqua vitali operatione. Hoc autem propter nihil aliud H euenit, nisi quia anima tunc summe attenta est secundum potentias rationales.

Magna rationalium potentiarum attentio facit, vt nullam sensitiuam delectationem percipiamus. Cap. XLVII.

AMPLIVS autem ex his infertur, quòd cùm quispiam magnam valde rationalium potẽtiarum delectationem experitur, nequeat vllatenus fm actum sensitiuarum potentiarum delectari. i. in cibo sumpto, aut potu, aut in quouis corporeo experimento. Identidem autem, nec aliquam in eisdem sensitiuis partibus afflictiuam passionem tolerare potest. I Vnde siquis audiat aliquid quod vehementer audire concupiuerat, nec illam vnquam audierit, etiam si fames, aut sitis eueniant, illas tamen nunquam sentiet. Sic enim vulgariter loquentes in similibus dicimus, hic noctibus diebusque maneret nullo cibo, aut potu vegetatus. Ex opposito autem euenit cùm quis vehementissimam secundùm aliquam sensitiuam potentiam delectationem experitur, vt in visu, aut gustu circa actus rationalium potentiarum vacare nequit, vnde si ei aliqua intelligibilia apponantur, circa illa nullatenus intelliget. Amplius autem cùm delectationem sensitiuam tantum excreuisse contingat, vt ad altissimum, atque extremum sensitiuarum delectationum gradum deuenerit, qua nulla in sensitiuis reperiatur maior, non solùm, qui hęc experitur, alicui intellectioni vacare nequibit, sed etiam nullatenus ligere poquidquam intelliget. Idem autem ad sensitiuas potentias patietur, scilicet, vt secundùm nullam earum quidquam percipiat. Sic enim in actu venereo accidit, qui est actus tactiuæ potentiæ, de quo Arist. Ethic. lib. 7. ait: Aiunt enim in ipso intelligere posse nemi- Ethic. nem. Identidem autem si in parte sensitiua aliquis insurgat dolor, secundùm actus rationalium potentiarum nullatenus delectari valebimus: velut cũ quis acutissimum experitur dolorem, circa nullam potest vacare speculationem: sed ad sentiendum dolorem necessariò conuertitur. Vnde siquis validissimis doloribus circumseptus foret, velut gehennalibus ince-

Qũ qs ecstasim patiatur nullã sensitiuã habet operationem.

diis mancipatus, cui se Deus manifestum redderet fi- A cut se beatis animabus in vita ęterna ostendit, qua visione beatę sunt, delectari quidem nequiret, nisi ei prius Deus illos auferret dolores. Hæc autem omnia eueniunt propter naturalem colligationem rationalium atque sensitiuarum potentiarum in actibus suis, cùm omnes in eadem anima sint.

De quadam pontentiarum sensitiuarum atque rationalium colligatione in Christo existente. Cap. XLVIII.

IN Christo Saluatore nostro cum verus homo foret, necessarium est hanc cõfiteri fuisse potentiarũ atq; sensitiuarũ rõnaliũ, vt in nobis colligationẽ vni B ca quipe in eo anima erat. Et cùm secundùm rationales potentias quidquam ageret, sensitiuę ad hoc attentæ erant, cùm verò in sensitiuis ei quęcunque foret operatio, rationales quoque ad hoc vacabant. Quoniam tamen natura sua humana suę suberat potestati, poterat cùm vellet harum soluere colligantiã, scilicet, quòd potentię rationales magnam in speculari delectationem experirẽtur: vires autem sensitiuæ ad hoc nihil attenderent: sed quandam aliam distantissimam aut delectationem aut tristitiam experirentur. Poterat autem identidem sensitiua pars eius magnis perfrui delectationibus, rationalibus viribus illi⁹ summa repletis amaritudine, aut quòd rationales vires magnis delectationibus perfunderetur ad hoc nihil attendentibus partibus sensitiuis, & ipsę sensitiuę vires durissimis doloribus tenerentur. Iste autem modus est, quo Christus in passione existens erat verus at- que plenus compræhensor sustinens amarissimos cruciatus, & cruciatuum acerbos dolores. Theologi aũt compræhensorem illum vocant, qui totum bonum suum adeptus diuinam essentiam videt, qua visione beatus est. Hoc autem Christo homini contingit ab instanti cõceptionis suæ: nam ex tunc personę diuini. verbi vniuit sibi animam illam Christi ad vnitatem p- sonę, vel hypostasis, vnde illa benedicta anima semper videbat diuinam essentiam. Hanc autem sine maxima delectatione esse impossibile est: nam felicitas est plenitudo omnium gaudiorum atque aliorum bono D rum, sed in ista visione est felicitas: ergo in hac visione ineffabilem esse delectationem necessariũ est, maiorem quidem quàm quispiam imaginari possit: Quoniam autem hypostatica siue personalis vnio animæ Christi ad verbum diuinum in passione sua non dissoluta est, nec vnquam periit, cùm dicat Damascenus, quod semel assumpsit nunquam dimisit. In passione diuinam vidisse essentiam animam Christi necessarium est, atque tanta sibi fuisse delectatione perfusã, vt nulla maior illa in aliqua creatura esse posset, aut in illa imaginari esse. Eratque ita intensa delectatio, vt nunc eam in cęlo habet: quia felicitas Christi nunquam diminuta aut augmentata est. Hoc enim generaliter in omnibus apprehensoribus est, vt postquam E semel apprehensores effecti fuerint, amplius nec augeri, nec diminui valeant, cũ in termino sint, augmentũ aũt aut diminutio ad hos pertinet, qui pure viatores sunt. Erant autem in Christo partes sensitiuæ, in quibus horribiliter angustiabatur: nam acerbissimas tollerabat pœnas: ei nanque tales infligebantur cruciatus, vt grauissimos dolores sentire deberet. Sic igitur vere affligebatur atque super omnem humanam existimationem dolores tolerabat. Apparet igitur in Christo dissoluta colligatio sensitiuarum atq; rationalium virium in suis actibus. Nam viribus rationalibus diuinã videbat essentiam, atq; tanta fruebatur iucunditate, vt nulla in creaturis ęqua delectus reperiri quæat, aut imaginatione cõprehendi. In partibus aũt sensitiuis verissimos atq; horrẽdos sustinebat dolores quibus super omnẽ humanam existimationem afflictus erat. Hoc autem in nullo nostrũ naturaliter esse valebat: nam cùm naturalis potentiarum rationaliũ & sensitiuarum in actibus suis colligatio sit: necessarium est, vt cum earum alterę alicui actui vacant, alię huic attentæ sint ad nihil alterum attendentes. Si igitur quispiam nostrum durissimos, vt Christus sustinuisset dolores, prorsus afflictionib⁹ repleretur, essentq; rationales vires sensitiuarum partium attentę doloribus, nulli speculationi operã dare possent, aut cuiuis intelligibilis delectatione tenerentur, & ꝙꝙ diuina essentia se videndam huic monstraret, intellectus penitus afflictus illi visioni vacare non posset, nec in ea vllatenus delectari. Nã cùm alıquis dolor aut notabilibus impressio in partibus sensitiuis causatur, inuiti ẽt trahimur, vt cæteris actibus intellectus omissis illum duntaxat dolorem attendamus.

Impossibile esset quemquam in toto orbe ex solis plagis Christo illatis tantum sustinuisse dolorem quantum ex his Christus passus est. Cap. XLIX.

EX prælibatis autẽ illatione necessaria inducitur, impossibile fore quemquam in toto orbe terrarũ ex solis plagis Christo illatis tãtum sustinuisse aut sensisse dolorem, quantum ex his Christus in sua passio- C ne toleravit. Nec hoc quidem quispiam scripserit, maxime tẽperiei suę complexionis, sed necessarium erat eũ magis dolere ęquis in flictis sibi, & alijs punitionibus. Sed in alterum specialiter causalitas huius reducenda est. Hoc tamen etiam nemo nos diffiteri patet: nam complexionum ęqualitas, & temperies ad viuacitatem sensationis nimis cooparentur. Quod apparet, nam durius tolerat atque vberius dolet quispiam hominum si baculo aut incusso carni suę ferreo stimulo percutiatur, quã si asinus ista toleret. Hoc autem quoniam humana complexio in æqualitate tẽperiei asininam atque cęterorum brutorum excedit. De Christo autem ad reliquos homines idem erit: ipse nãque temperatiorem cæteris hominibus habuit complexionem aliæ tamen huius actioris doloris in Christo ęquales cruiatus cęteris tolerando fuit. Nã cùm nos quidquam patimur, si nobis quispiam com- Dolores patiatur, dolores illos leuius toleramus. Si verò nemo leuius patimur si consolator adest, dolor acrior est. Sic autem euenire nobis quis dignoscitur per hoc, quod est intra nos cõsolatorem piã cõpatiatur. aliquem esse aut non: est enim dolor aliquid causatũ in partibus sensitiuis, cùm dissiniatur dolor esse sensus nocumenti. Causato autem hoc dolore si partes superiores hunc dolorem inspiciant, atque partibus sensitiuis dolentibus condoleant, minoratur, quod toleramus. Sic tamen semper euenit, vt partes rationales sensitiuis condoleant signantes se dolere, quia sensitiuæ perferunt quid aduersum. Amplius autem, Dolor qd & rationales viribus sensitiuis interdum solamen fit. præstant spem præferentes bonam doloris velociter finiendi. Interdum autem quendam alium solaminis ingeret modum, innuentes per hunc breuem dolorem magna nobis gaudia affutura. Non igitur nobis nimis dolendum esse, qui bona valde multa per parua assequimur damna. Alij quoque multi consolationis modi sunt, quibus se rationales vires sensitiuis Rationales potentiæ tẽrdũ virib⁹ sensitiuis sola men præstant. propitias exhibent, qui vberius sunt in eis, qui ratione, & theorematibus mente magis abundant, qui similes sunt eis, quos Aristo. Epidixios vocat in consolationibus amicorum. De hoc Ethycor. lib. 9. Cùm hęc igitur in nobis dolentibus sentiantur, necessarium est dolorẽ minus sentiri quàm alias sentiretur.

In Christo autem patiente nullus harum consolationum modus erat. Potentiæ namque rationales eius. ſ. intellectus, & voluntas contemplationi diuinæ essentiæ vacantes erant, atque consequẽter ex visione delectationi, cùm verò visio hæc, atq; delectatio extremã exigant attentionẽ, cũ altissima speculatio, atque delectatio sit, impossibile esset positiones rationales huic vacationi prorsus deditas cuius alteri operationi vacare. Nam hoc dato capacitatem quidem potentię repletam nondum esse necesse erat, quod fœlicitati repugnat, in qua plenè desideria nostra complentur. In Christo autem sic erat, cũ ipse semper comprehẽsor, atque diuinæ speculator essentiæ existeret. Impossibile quidem igitur erat partes suas rationales. ſ. voluntatem, & intellectum sensitiuas partes, in quibus acerrimi dolores erant respicere posse, vt hanc, de qua prælibatum est influerent consolationem. Vires igitur sensitiuę omni solamine, ac adiutorio virium rationalium necessariò amarius torquerentur dolores suos nullo eos minuente pleniſſimè sentientes. Quo pacto dolere eas acrius, necesse erat, quàm si hoc alias in forma communi paterentur. Et quoniã in nullo hominum harum potentiarum colligatio dissolui valet, sed cùm cuiquam vires rationales attendũt, in id sensitiuæ quoque feruntur, & si cui sensitiuæ vacauerint, vires rationales identidem ad id attendere, necesse est, possibile vllatenus videbatur, vt quisquam in sensitinis viribus insurgeret dolor, ad quẽ rationales non attendant vires, atque vsquequaque possunt consolari conentur. Quo fit, vt si hi, q̃ Christo cruciatus illati sunt, cuiuis illata forent, in eis tantum dolere, vt ipse doluit impossibile foret. Ex hoc autem rationabilius valde homo Christus vires suas sensitiuas, in quibus accerrimus ingruentis passionis tempore, & præsentis erat respiciens nulla superiorum virium consolatione leniri, aut ab acerbissimis quodãmodo passionibus mitigari aduertens, se quoque ea, quę in cęteris hominibus patientibus à viribus rationalibus cõsolatione accidit, à Deo derelictum, proclamabat, dicens, iuxta id, quod habetur Matth. 27. ca. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? scilicet, nullus aliorum virorum in perferendis doloribus sic consolationum superiorum virium subsidijs destituitur, vt in hoc horrifero cruciatu destitutus sum.

Quomodo mors in Christo causata fuit. Cap. L.

NVNC verò ad eam inquisitionem specialius accedendum est, qua quęrebatur, quomodo mors in Christo causata fuerit. In mortibus namque, quæ illatis vulneribus infligũtur, ideo mors fit, quia natura damnum sibi repugnans habet: est autem per cruciatus, qui inferuntur. Contrariorum autem secundùm naturam ista constat habitudo, vt se mutuo destruant. Cùm igitur pœnalitates inferuntur, natura his resistit tolerando, quoad potest conseruans se in esse; cùm verò cruciatus intensionem recipiunt, aut tractu tpis extenduntur, naturæ ferre non valens debilitatur, atq; tormentis cedit, atq; hoc pacto animal moritur. Hinc autem est, vt robustioris cõplexionis viri diutius ægritudini, & illatis resistant vulneribus, nec ita cito, ppter hęc, vt alij, moriuntur; acriores quoque perferũt cruciatus. Natura namque potens duriora, quàm debilis tolerabit. Qui verò debiles corpore sunt, diutius cruciatibus non resistunt, sed in eis velociter dãno natura cedit. Quo fit, vt minoribus inflictis cruciatibus, quàm cœteris hominibus moriantur. Cùm verò eis dura sustinere ꝓtigerit, velociter sustinendo deficiunt. In Christo autem specialius hoc inerat, vt quamquã verus homo anima & corpore constans, sicut cœteri esset, erat tamen naturæ suæ dominus, ius efficiendi habens quidquid ex ea aut in ea facere maluisset. De corpore autem singillatim, de anima quoq; per se idẽ ius ei erat, quod nulli vnquã hominum natura concedere valuit. Poterat ergo Christus cum vellet aĩam in suo corpore tenere cum vellet, poterat consimiliter cum vellet seiungere, aut velocissimè siue multis exhaustis tporum curriculis. Vnde & si elegisset cũ primo flagellis tactus est, aut primo inflixo clauo mori, nulla quidem vlteriori naturæ suæ facta violentia subito moreretur. Addo autem ad hoc nullam ulteriorem exactam violentiam: nam cęteris hominum facultas est animas a corporib⁹ separare cum libuit. hoc tamen eis non contingit, nisi illata quadam violentia ſ. sibi ipsis manus ingerant. Christus autẽ in hoc cunctos excelluit, vt nullo sibi inflicto cruciatu, aut veneno, aut quouis assumpto pestifero, sola volitione animam a corpore separasset, necad hoc necesse fuisset aliquem sentire dolorem. Ex eodem fundamẽto ius erat Christo animã suam corpori vnitam, quoad vellet tenere, & quanquam ferocissimos cruciatus irrogati forent, mori impossibile foret. Vnde & si continua mille annorum, aut quanticunque maioris temporis successione flagellis cęsus foret, aut cruci affixus teneretur clauis, mori nequaquam contingeret, nisi eligeret mori iubens animam a corpore separari.

Potestas Christi de anima sua.

Christus in quo omnes excelluit.

De necessitate mortis Christi. Cap. LI.

ET quoniam ab æterno ante exordia sęculorum Christus disposuerat sua ferocissima nos morte a pœnarum, atque peccatorum liberare ęrumnis, necesse erat eum mori. Mortis autem sacratissimæ quãtum ad inflictionem suam modus iste fuit. Elegit.n. Saluator noster acerrimis flagellis pungi, durissimis perforari clauis, spinarum quoque rigidis aculeis aperiri, hæc quoque diutius tolerauit. Quibus addẽdum est, ꝙ in cruce per tres horas, aut amplius viuens pependerit, in quo quantus fuerit dolor tota illius benedicti corporis graui mole fixis manibus, & pedibus sustentata, atque põdere suo ad inferius trahente, nemo satis admirari sufficiet. Et quanquam inflictis his cruciatibus, qui Christo illati sunt cuilibet virorũ nullis, ita cito moreretur: nemo tamen esse potuisset, qui his susceptis tãtos inde sustulisset dolores. Et si cuiquã quouis modo ex aliquibus pœnalitatibus tanti sequerentur dolores, necessarium erat hũc breuissimè mori, nemo enim tam acerrimos ita diutius dolorum cumulos tolerasset, sicut in prælibatis declaratum est. Nec duntaxat isti dolores tanti fuerunt, vt quisquam eos sine acerrima morte tolerare posset, sed tanti fuerunt, vt nullus virorum quantumcunque cruda ei illata morte tantorum dolorum tam viuaces aculeos pertulisset. Cùm autem inexcogitabiles sustulisset Saluator noster in corpore suo pœnalitates effuso sanguine vniuerso, videns beata Trinitas iam rationi, atque æquitati dissonare hominem illum Iesum diutius cruciari, cum plenè recuperandæ humani generis saluti satisfecisset, animam ab illo corpore separari decreuit, vt nullos vlterius sentiret dolores. Et quoniam non vt cæteris hominibus euenire solet, vt natura doloribus resistere non potenti, atque per hoc succumbente moriantur, Christo euenit. Sed tunc mortuus est cum voluit, ideo non erat eius debilitata natura, vt in cæteris morientibus fieri cernitur, quin potius ita fortassis, vt ante valeba. Ob hoc autem cum esset in limine mortis, forti boatu clamauit, cunctisq; audientibus vox illa terrifica fuit. Vnde & centurio Pilati miles vehementer in hoc commotus est. Sic

Christus in cruce mortuus, cũ voluit.

Sic enim Christus durè clamauerat, ac si nulla pertulisset mala integra manẽte natura. Nec quidem naturaliter in aliquo virorum qui mortem in cruciatibus suscepisset hoc euenire poterat: nam cũ mortẽ subiret, debilitatum fore necesse erat, quo voces tam fortis boatus emittere non valeret: Vnde non immeritò centurio clamantem in extremo vitæ audiens ait: Verè filius Dei erat iste, vt habetur Matthęi. 27. cap. Post hoc tamẽ Christus in cruce aĩam a corpore separauit, verè igitur mortuus est, vt cęteri hoïes moriuntur.

Obiectiones quædam penes prędicta. Cap. LII.

PRAELIBATIS autẽ his consequens est his, quæ obiiciebantur respondere. Primò autem dicebatur, si Christus in cruce veram mortẽ subijt, aut eam plagarum doloribus, aut volente ipso atque animam a corpore separante factum est. Si verò eũ sponte animam a corpore abstulisse asseruerimus, homicidam sui ipsius Christũ facere videbimur. Si verò plagis vrgentibus hoc factum esse fateamur, stare quidẽ non videbitur: nam cũ moriturus fuisse dicitur durè clamauit, quod in eo naturæ fortitudinem attestatur: nemo tamen moritur nisi ad extremum debilitata natura. Huic respondendum est, Christum verè mortuũ secundum testimonia omnium euangelistarum, hoc verò & dictis plagis, & voluntate eius iubente factum est. Vera nanque atque amarissima ei vulnera inflixere Iudæi, quibus susceptis quicunque virorum moretur, quanquam fortassis nõ ita velociter, vt Christus mortuus est. Ex his autem inflictis plagis, tam acerbi dolores, & amplius valde in Christo proueuerunt, q̃ duros quisquam moriens plagis impositis ferre posset. Hæ tamen pœnalitates a Iudæis Christo inflictæ huic inducendæ morti minimè suffeciſſent, & si maiores multiplicesq; his adderentur, nisi Christus sponte, atq; iubens a corpore benedictam illam animam separasset. Cum verò ad hæc obijcitur, Christum verũ fuisse homicidam, vt quippe qui volens animã a corpore separauerit. Respondendum est, ex hoc minime hoc inferri: anima nanque naturaliter in corpore manere desiderat, cùm propter ipsam factum sit eiusque naturalis mansio sit. Ob hoc autem cum quis damnũ quodcunq; corpori infert, ex quo animę separatio sequatur a corpore, animæ iniuriam infert, quoniam a suo naturali domicilio excludit, corpori aũt iniuriam nullam facit, corpus quippe iniuriã nullam recipere potest. Velut si quis alicuius domus habitatorem inuitum de sua habitatione pepullerit, habitanti iniuriã infert, domui autem nullam, domus quippe nec iniurię, nec vituperij susceptiua est. Si quis verò se ipsum occiderit, animę suę iniuriam facit, quam de naturali excludit domicilio. Huic autem animæ homicida sui ipsius iniuriam nullam agit, inquantum ipsa malè vitionis causa, & auctor est. Ipsa nanque occidendum esse eligit, sit ei tamen aliqualis iniuria, inquantum in corpore illo naturaliter manere desiderat.

De Christi potestate super animam suam. Cap. LIII.

HAEC enim, quę de iniuria aĩæ illata dicta sunt, in Christo locum non habebant, ipse nempe potestatem habuit ponendi aĩam suam, & iterũ sumẽdi eam, & non solum iterum, sed quotiẽs ei collibitũ foret. Si igitur tunc eam de corpore auferebat ad illud eãdem post quadraginta horas cum maiori gloria, & honore redditurus, nullã illi iniuriã, aut iniurię imaginẽ irrogabat. Si verò nobis idẽtidẽ facultas foret, vt cũ liberet, licitũ foret aĩas à corporib⁹ tollere, eas, cũ voluerimus perfectione, & gloria augmentatas reducedo, nullam quidem iniuriam illis inferremus. Hoc tamen nulli adiacet: nam siquis semel seiũgerit à corpore animam, reducendi facultatem nullam habet, iniuriam igitur eis intulerimus, si quando eas inuitas proprio de habitaculo excludemus, & ob hoc peccatũ graue est, velut siquis alterum de proprio expelleret domicilio, eũ in illud redeundi faciens impotentem, iniuriam quidem irrogauerit. Si tamen quis propria de domo cũ libet recesserit, iterum ad libitum reuersurus, nullam quidem, aut habitator sponte recedens iniuriam suscipit, aut irrogat domicilio. Hoc autem interest cũ quis animam de corpore expellit nũquam posterius reuersuram, aut cũ eam educit post paululũ cum maiori redituram honore. Amplius autẽ Christus sui ipsius homicida dici nequit: nam cùm quis sibi manus propria sponte ingesserit, peccati reus est. Si verò hoc Deo iubente expleuerit, iniquitate nulla tenetur, quin potius nimis in hoc meretur. Erat autem fortassis actus iste meritorius super omnes alios actus quicunque forent, quoniam actus difficillimus est. Homo quippè seipsum naturali, atque excelsiuo nimis amat amore. Hanc autem occisionem licitam fore comprobatur: nam quicunque hominũ tenetur Deo vniuersaliter obedire, quoniã vniuersalis dñs est. In hoc igitur sicut in cœteris si iusserit obtemperandum est. Sic enim quidam de catholicis doctoribus asserunt Samsonem sibi interitum prouocasse ſpiritu Dei cõmotũ, vt sic interiens plurimos occideret Philisthinorum, sicut opere completum est, vt habetur Iudi. 16. cap. quo pacto eum homicidij crimine liberant. Hic quoque modus Abrahæ excusatorius est, ipse namque filium suum deliberatissimo animo occidere voluit: de quo Gen. 22. cap. In Christo autem non disparia his interceſsisse dicendum est: pfinitione namque æterna totius beatæ Trinitatis hanc duram Christus subijt mortem: quod euidenter conijcitur: ab eo siquidem hanc transisse mortem exotabat, vt habetur Matth. 26. cap. pater si fieri potest transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Tenax tamen æternæ immutabilisque præfinitionis beata Trinitas hunc hominem Christum ad mortem induxit. Homicidam igitur ex hac re eum appellare nequibimus, quoniam magis hoc facto laudandus erit: cùm hoc sanctæ trinitati obediens fecerit, multosque, atque duros labores tollerauit, vt patet Psal. 16. Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. Cùm verò quispiam sola pessima sua volitione permotus, nullam à Deo iussionẽ recipiens, manus sibi ipsi ingesserit, peccat: est enim iniurius animæ suæ, quam de proprio naturaliq̃ renitentem expellit habitaculo.

Obiectiones penes superiora. Cap. LIIII.

SED adhuc in prædictis maioris inquisitionis motiua sunt. Christus namque non solùm iussũ Dei mortem subijt, sed amplius animam suam ipse à corpore separauit. In eo autẽ, quod est mortem subijsse, aut potius toleraſſe, dubitari nequit, quin virtuosè egerit: ibi namque sola passio erat, quæ inuoluntaria est: sed in eo, quòd ipse animam de corpore suo exclusit, fortassis cuiquam dubitandi origo videbitur, an iuste, vel secus egerit. Cui respondendum est, quòd si Christus iussu Sanctissimæ Trinitatis mortem subiturus erat, potueratq̃ue naturaliter, vt cœteri viri cruciatibus deficere natura cedente dolori, atque hoc modo in eo animæ & corporis separatio causaretur inuito eo, sicut cunctis cõmune est, atque æquo, vt in cęteris tpis tractu ista conficerentur: ipse aũt, vt leuiori compendio acerbos finiret dolores si aĩam à corpore

Universidad de Deusto Biblioteca

seclndebat peccaret: verus enim homicida sui, nè tã F diutius cruciatus ferret. Velut si quis iudicis diffinitione se capitali plectendum nouisset sententia, atque nè tam acerbè patiatur, seipsum quauis morte conficit, peccat. In Christo autem hoc subsistere non poterat, quoniam ipse cruciatibus quorcunque, & quantocũque temporis tractu inflictis mori non poterat, sicut in cœteris accidit. Non ergo peccauit animæ, & corporis vnionem dissoluens, de quo infra dicetur.

Non contingebat Christum peccare separando animæ, ac corporis vnionem. Cap. LIIII.

AMPLIVS autem non cõtingebat Christum peccare separando animę, & corporis vnionem. Nam Christus Deus erat, & ob hoc corporis, & animæ suæ dominus, sicut & omnium aliarum rerum. Et sicut Deus, aut quilibet dominus, nihil peccat agẽdo quidquid placuerit in rebus suis. Ita & Deus nihil mali vtendo anima, & corpore suo, vtcumque vellet, faceret: nec in hoc aliquam animæ iniuriã irrogabat. Nam hominis ad possessionem suam non est aliquod iustum politicum, nec quouis modo, vt ait Aris. Ethi. lib. 5. cap. de iusto politico. s. ꝙ quidquid homo in re sua, vt in domo, vinea, aut quacunq; suppellectili fecerit, rectè factum est, nec magis iniuriam infert homo rebus suis sic, q̃ aliter agẽs, nec per quãuis grauaminis speciem. Hoc autem in omnibus, quæ à nobis possidentur euenit: non enim contigit illis iniuriam fieri. H Si autem dominus possit iniuriam facere seruo suo, qui res sua est, & homo est altior est atq; diffusior est inquisitio, de qua late diximus super Exo. ca. 20. & 21. Deo autem ad omnia creata sic cõstat, ꝙ omnia sunt possessio eius, vt habetur Psal. 23. & Exo. 9. cap. s. Domini ẽ terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Sic patet Psal. 102. Quàm mirabilia sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua: ergo nihil est in terra, nisi possessio Dei. Cùm igitur Deus cuncta possideat, nulli iniuriam irrogare potest. Conformiter igitur, nec animabus. Idem probat Apost. ad Ro. 9. cap. vbi de prædestinatione, atque diuina præscięntia agit. Nullam igitur Deus animæ iniuriam irrogare I potest, siue eam in corpore ponat, siue seiungat, sicut nihil domum suam grauat amplius eam destruens, q̃ ædificans, vel reficiens. Christus autem Deus erat, & animæ suę dñs, nihil igitur illi erat iniurius, si eã à corpore separaret, nec in hoc quouis mõ iniqua ageret. In nullo autem aliorum virorum hoc accidit, nullus namq; corporis, aut animæ suæ dominus est. Nec hoc quidem de corpore, & aĩa dixerim, sed nec quisquam est dominus membrorum suorum. s. manuũ, & pedũ: nullam igitur harum partium sibi impunè amputare valebit. Sic habetur ad legem Aquiliam in l. liber hõ. Cùm igitur quis sibi manus ingerens aĩæ, & corporis dissoluerit vnionem, animę suę iniurius valde est, atq; grauiter peccat. Christus igitur animam à corpore K soluens in hoc nullatenus peccare potuit.

Deus qũo ad omnia se habeat.

Nullus ex mortalibꝰ dñs est mẽbrorũ suorũ quo fit, vt ipunis esse neq̃at qui sua cõscius est mortis.

De necessitate huius generis mortis Christi. Cap. LV.

AMPLIVS autem necesse erat hunc modum mortis in Christo fuisse: nullus enim alius intercidere potuit. Christus namque Redemptor noster diffinitione æterna Beatissimæ Trinitatis moriturus erat, oportuit igitur aliquem assignari mortis eius modum: sed impossibile erat eum mõ quo cęteris mors euenit mori, necesse igitur fuit alium mortis modum in eum intercidisse. Quod vlterius patet quoniam cœteri homines naturæ suæ Domini non sunt, non est igitur eis facultas cùm voluerint animas tenere in corporibus, aut sola cùm liberauit eas volitione sequestrare. Sed tunc dissolutio vnitorum fit cùm id naturalis actio exigit. In Christo autem sic non erat, quoniam verbum, quod est secunda Trinitatis persona, vnierat sibi animam illam, atque corpus, erat quoque istud verbum Diuinum ille homo Christus. Necesse est igitur, vt ipse corpori illi, atque animæ dominaretur. Non poterat ergo vnitorum hic fieri dissolutio quasi exigente natura, sed iussu, atque electione diuini verbi, qui erat homo ille Christus hoc cœlebrandũ erat. Quamquam ergo plurimi, atque fortissimi Christo cruciatus illati forent, impossibile erat animam à corpore solui. Quoniam ipso iubente, atque volente G hoc fieret. Et quoniam oportebat ex diuina præfinitione Christum mori, nec erat alius ei modus mortis possibilis, nisi vt ipse animam à corpore separaret. Rectè igitur, atque irreprehensibiliter fecit hanc dissoluẽs vnionem: nam hoc omisso, animam suam pro humani generis recuperanda salute exponere impossibile prorsus foret. In cęteris autem secus est: nam cũ eis nulla super corpus, & animã facultas sit, eis inuitis aĩa seq̃stratur à corpore, cũ naturæ ratio hoc exegerit.

Oportebat ex diuina præfinitione Christum mori.

Obiectiones penes superiora. Cap. LVI.

CVM verò secũdò ad hoc obijciebatur naturam humanã Christi debilius firmatam cœteris homiH num complexionibus non fuisse, sed nullus virorũ eis vulneribus, & plagis susceptis, quæ Christus prulit, ita velociter moreretur, Christus ergo nõ mortuꝰ est. Respondendum est Christum debilioris naturæ non fuisse cęteris hominibus, quin potius ipse tẽperatissimæ, atque ordinatissimæ extitit ꝓplexionis, poteratq; æquos cuicunq; hominum ferre dolores. Cùm verò obijcis nullum tã paruis inflictis vulneribꝰ, vt Christo illata sunt, tam velociter mori potuisse. Respondendũ est vulnera Christi fuisse letifera. s. vt qlibet virorũ eis irrogatis mori potuisset: quinimo qulibet suscipientem mori necesse esset, nisi fortassis medicorum arte curaretur. Nullus tamen virorum erat, qui ita paruis inflictis plagis tam celeriter abijsset, sicut in superioribus extitit comprobatum: Christus tñ tam acerrimos in his dolorum stimulos sensit, aut pertulit, quantum quis inflicta sibi ferocissima, atque diutissima morte pertulisset, & his amplius. Quia igitur beatissimę Tinitati rationabile visum est, vt his factis nullos vlterius homo iste sẽtiret dolores, dignata est animam de corpore sequestrare: nam si amplius permansisset, vltefortis cõ riores sentiri dolores, necesse erat, hoc ad nihil conuenire vsum est. Quamquam igitur Domini Iesu com- plexio ita fortis erat, vt cuiuscunq; viri, atque ita ferocierat Chrices, vt quilibet dolores tolerare valebat: dignatus est tamen animam à corpore separare hoc elapso tẽpore stus. tam paruo, in quo nemo virorum moreretur hos fotium perferens cruciamina his impositis plagis. Quilùm satis solidè, atque in radice inductum est Christum verè fuisse mortuum: quo infertur hũc agnum, qui Christus est, mortuum fuisse.

Pars decima tertiæ metaphoræ. s. agnus, qui non mortuus est. Cap. LVII.

HVIVS iam finiendæ tertiæ metaphoræ particula decima est, scilicet, qui non mortuus est, qã identidem, vt in superioribus ad Christũ agnum referendum est. s. quòd ipse non mortuus est. In quo qñ sępius prælibauimus supponatur, scilicet, Christum verum Deum, & hominem fuisse: vt aũt hõ erat mortalis erat, & verè mortuus, oĩa namq; aĩalia moriũtur.

Quia autem Deus erat, aut potius in eo, ꝙ Deus erat, A mori nequbat, nec mortuus est: agnus igitur iste mortuus est, & mortuus non est: quia Deus pariter, & homo erat. Quòd aũt Deũ secundùm diuinã essentiã mori impossibile sit, multipliciter cõuincitur. Primò qñ mori malorum extremũ est, atq; vltimũ terribilium iuxta Aris. Ethi. lib. 3. in c. de fortitudine, sed in Deo terror nullus est: igitur mors in eo impossibilis est. In Deo aũt terrorem nullum intercidere patet: qñ terror imperfectio est, in Deo aũt imperfectio nulla est, qui infinitè perfectus est. Amplius aũt quemadmodũ generatio est via in esse rei eius, q̃ non est, ita mors est via in nõ esse eius rei, q̃ est: Deus aũt deficere, aut desinere esse nequit, qñ æternus est: mori igitur eum impossibile est. Vtraq; harum particularũ per se liquet. B Præter hoc aũt, ꝙ mori aut corrũpi potest, gigni põt: sed diuina essẽtia gigni neqt: ergo nec eã cotrũpi possibile erit, & consequenter nec mori. Prima autẽ antecedentis particula patet. Quoniã hoc cõe Aris. atq; omnium de natura loquentium fundamẽtum est, vt omnia corruptibilia generentur. Quo fit vt hos duos terminos. s. generabile, & corruptibile, siue mortale cõuertibiles esse asserant. s. quia quod generabile est, corruptibile quoq; est: quod verò corrumpitur genitum fuisse necesse est. Quòd verò diuinam substantiã siue essentiam gigni impossibile sit, apparet ex totius catholicæ fidei assertione: nã personam diuinã secundam genitam confitemur, quoniam eã pater, qui prima persona est genuit. Essentia aũt diuina nullatenus C genita est: nam si diuina essentia genita foret, aut ipsa seipsam gignet, aut ab alio genita fuisset: si autem aliquid alterum diuinam generasse essentiã fateamur, aut illud, quod est gignens, est diuina essentia, aut non. Si fortassis dicamus illud essentiam diuinam non esse, multa ex hoc incõuenientia sequerentur. s. ꝙ aliquid ante Deum foret, illudq; Deo esset perfectius, cum illud Deo esse tribueret, & ab illo nullum eẽ reciperet. Alia quoq; in hunc modũ inconuenientia sequerentur, quæ penitus absurda sunt. Quòd si fateamur id, à quo diuina essentia gignitur, essentiam diuinam non esse, sed aliam, sequeretur duos fore deos, quod non solùm contra fidem catholicam militat, sed in omnẽ naturæ rationem, sicut id satis naturaliter induci posset nisi stilũ, quoad possumus decurtare intendamus. Amplius autem si vna essentia alteram gignat, de ea quæ gignit quærendum foret an genita, vel ingenita foret. Quod si fateamur illam gignentem diuinam essentiam ab altera genitam fore, inquiremus de tertia, an genita, vel ingenita sit, & sic erit processus infinitus in diis, quod est contra Aris. intentionem in 1. Meta. Nam Deus causa prima est, & in dijs in infinitum cessio processu, necesse est in causarũ processu infinitatem fore: sed hoc quoq; Aris. in 1. Ethic. atq; Meta. & plerisq; improbat locis. Si autem tertiam, aut quartam diuinam essentiam gignentem ingenitam fateamur: sed aliàs ab ea genitas dicemus in alijs idẽ fore. Nam ea ratione, qua vna ingenita est, & cæteræ ingenitæ dici poterunt. Necesse est igitur hanc diuinam essentiam, quam confitemur à nullo genitam esse. s. nec ab eo quod diuina essentia sit, vel ꝙ non sit diuina essentia. Nec quisquam dicere poterit, hanc diuinam essentiam à se genitam: nam vt est Aris. fundamẽtum & omnium, qui quicquã sapiunt, oportet inter gignẽtem & genitum distinctionẽ intercidere realem, qua ex re nullum se ipsum gignit, vnde nec diuina essentia se ipsam poterit generare. Nullatenus igitur diuina essentia generabilis est: ergo nec corruptibilis, aut mortalis. Quanquã aũt de diuina substãtia, ꝙ ingenita sit, confiteamur, de persona tñ genitam esse confitemur, nec quicquã inconuenientis inferret diuinã personam genitam fore in Trinitate. Nã & si eã genitã asseramus, à se tñ genitã esse non dicimus: sed ꝙ persona patris, quæ prima est, filij personã generet, ipsa autẽ à nulla alia genita sit, sicut nec diuina essentia.

Rationes asserentes Deum mori non posse. Cap. LVIII.

ADHVC autem in his amplius probari potest: nam mortem animę, & corporis vnitorũ separationem confitemur: Deus aũt nec corpus, nec aĩam habet: eum igitur mori non posse liquet. Prima par- Deus nec ticula liquet: Deum autem, nec aĩam, nec corpus habere patet: quoniam si Deus aĩam haberet, & corpꝰ, esset in aliqua specie animalis, quod absurdũ est: Deũ namq; animal esse non ꝓfitemur, sed simplicẽ spiritũ. Præter hęc autem si Deus corporeus esset, finitus eẽt, aut totum vniuersum repleret. Nam infinitum corpꝰ omnia repler, hoc aũt non fit: ergo aut finitus est, aut corpus non habet: sed finitum eum esse non fatemur, corpus igitur non habet, & ꝙsequenter nec mori põt. Adhuc aũt mors ꝓpositorum passio quædã est, Deus aũt ꝓpositus non est, eum igitur immortalẽ esse patet. Maior apparet: nam mortem vnitorum resolutã diuisionẽ esse asserimꝰ, sed vbicunq; vnitorũ pluralitas est pertinentium ad vnam naturam est compositio, hãc autem Deus à se penitus eliminat, cũ ens simplex sit. Deum autem simplicem esse patet: nam Deum spiritum solùm esse cũfitemur, atq; ex hoc indiuisibilem, indiuisibilia autem qñ nullam patiuntur sectionem, immortalia, aut incorruptibilia sunt: ob hoc autẽ aĩæ humanæ, ac angeli immortales sunt, qñ indiuisibiles sunt, atq; simplices spiritus. Item mors sine inflicto dolore nõ cauſatur: dolor aũt imperfectio magna est: in Deo tñ imperfectionẽ nullam fore liquet, nec mori igitur poterit. Amplius autem dolorem mortẽ cõcomitari patet, in Deo dolorem nullum eẽ liquet, cũ dolor sensitiuarũ politorum passio q̃dam sit, q̃ in Deo non est, cũ sensituus non sit: quia animal non est, nec igitur in eo mors est. Item mors felicitatem morienti aufert, cũ maximũ bonum. s. esse tollat: beatitudinem tamen Dei nullo modo auferre potest, cũ vsquequaq; beatus sit, immortalẽ ergo eũ esse necesse est. Multa quoque ex eadem radice induci possent, de quibus in D præsenti non expedit dilatare sermonem.

Qđ Deus sit simplex

Dubius quid horum apertius de Christo prædicatur, aut ꝙ sit mortuus, aut quòd non. Cap. LIX.

EX prælibatis quispiam dubitãdi originem trahet: cùm n. dictum sit in hoc metaphorico Paradoxo, quod Christus mortuus sit, & ꝙ mortuus non fuerit: qa Deus & homo erat: vt. n. homo erat verè mortuus est, vt autẽ Deus erat, nec mori potuit, nec aliqualiter mortuus est: quæretur quid horum de Christo proprius aptiusq; ꝓdicabitur. s. ꝙ mortuus fuerit, an ꝙ nõ. In hoc, vt in cęteris animaduertendũ, qui cũ Christus verus Deus, & homo sit, vt homo est eum mori potuisse, atq; verè mortuũ fuisse ꝓfitemur. De Christo E autem, vt Deus est, dicimus, ꝙ mori illum impossibile est, nec propriè dici potest eum fuisse mortuum, nisi eo modo loquendi vtamur, quẽ theologi doctores cõicationem idiomatum vocant, hic autem est, vt cũ dicamus Deus mortuus est, aut passus est: hæc. n. vera est, q̃q̃ non propria, hoc tñ nullatenus recipitur: Deus fm deitatẽ mortuus est, aut passus est, aut Christus fm ꝙ Deus, aut deitatem mortẽ subijt. Hæc. n. fm nullũ modũ loquendi verà esse potest, nec si propriè, nec si appropriatè, vel figuratè loquamur, sed ex omni parte falsa est: nam in hac sensus est, ꝙ Deus fm naturã diuinam mortalis est. Christus igitur, vt Deus mortuus non est, nec de eo dici potest, ꝙ mortuus sit.

Hæc propositio s. Deus passus est qũo intelligat.

Quæstio scitu dignæ de re superiori. Cap. LX.

ADHVC alia dubitandi subapparet origo, scilicet, quid de Christo magis propriè dicatur, simpliciter accipiendo. ſ. non distingendo secundùm quod est homo, vel secũdùm quod est Deus, ꝙ mortuus sit vel quòd non. Cui respondendum est, ꝙ secũdum Arist. positionem in 6. Ethi. atq; alijs locis, actus, & passiones semper denominant personam siue suppositum, & non partem personæ, vel suppositi, nec aliquid, quod est in parte suppositi, vel est suppositi proprietas. Et quoniam in Christo Iesu suppositum, siue persona, vel hipostasis nõ erat homo assumptus, sed verbum diuinum vniens sibi assumptam humanitatem, dicimus Christum diuinam personam, & nõ humanam esse, sicut tota sacrorum doctorum tradit assertio, Deo autem mori non congruit, proprius de ipso igitur magis prædicamus ꝙ non fuerit mortuus, quàm ꝙ mortem subierit. Sic autẽ in multis alijs prædicatis est, quæ sacra theologorum assertio de Christo non confitetur, nisi additis multis limitationibus. Nã solida veritate subsistit, quòd corpus Christi creatura fuerit, anima quoq; creatura est, etiam tota natura humana assumpta, siue homo assumptus, si dicere maluerimus, creatura est. De Christo tamen simpliciter non confitemur, quòd creatura sit: hoc enim sacra scriptura, & tota theologorum abhorret assertio. Christus siquidem creator, & non creatura est: Hoc tamen confitebimur: Christus in quantum homo solùm est creatura: diuersitatis horum causa subsistit, quoniam Christus suppositum vel hipostasis, aut persona diuina est, & non humana: cum verò Christum nominauerimus, nihil alterum præferentes, aut limitantes, de Christo vt est Deus intelligimus: quia ipse diuina, & non humana hipostasis est. Hoc modo apostolus in epistola ad Hebræos cap. decimotertio, dicit: Christus ab heri, & hodie, & ipse vsque in sęcula. i. Christus non cępit esse nouiter ex tempore: sed semper fuit ab ęterno, nec etiam vnquam finiet. In quo innuitur ipsum esse Deum: quia nec cępit nec finiturus est. Christus tamen vt homo est, cępit esse, & ante hoc non erat. De hoc Iudas in canonica sua. c. vnico ait: Commonere autem vos volo scientes, quòd Iesus populum suum de terra Aegypti saluans, secundò eos, qui non crediderunt, perdidit. Necessarium tamen est hoc Iesum significare Christũ, prout est persona diuina: nam ipse vt homo natus tunc non extiterat, cùm Iudæi de Aegypto educti sunt. Cum autem de Christo aliquid nihil limitantes aut asserimus, aut fatemur, de Christo, vt Deus est intelligi necesse est. Non igitur simpliciter de Christo confitebimur, quòd creatura sit, nec quòd cęperit: sed quòd ab ęterno fuerit. Ad quęsitum autem accedentibus nobis dicendum, quòd si simpliciter inquiratur an Christus mortuus fit, nihil limitando, proprius respondetur ꝙ non mortuus sit, quàm quòd mortem subierit. Nec quisquam in hoc sibi turbationis originem sumat: nã quanquam proprius de Christo dicamus eum non fuisse mortuum, quàm mortem subijsse: tamen eum verissimè mortuum fuisse fatemur: ipse siquidem vt homo est, mortuus extitit, quod procurandę saluti nostræ sufficiens fuit. Præassignatus autem responsionis modus obseruari potest in omnibus particulis harum metaphorarum, in quibus de Christo aliquid vt Deus est, & vt homo est prędicatur. Ex præcedentibus autem inductum liquet qualiter agnus, qui & Christus, mortuus est, & non fuit mortuus,

Tertium.

PARADOXON QVARTVM DE SERPENTE.

Quomodo Christus serpens videbatur. Cap. I.

IN SEQVENTIBVS autem ordinem epistolæ quàm vestra mihi direxerat regia celsitudo iuxta metaphorarum continentiam, metaphoricum paradoxon quartum occurrit, scilicet, Fuit positus serpẽs, qui iacuit, & nõ iacuit: qui mouebatur, & non mouebatur: qui audiuit, & nunquam audiuit: qui vidit, & nunquam vidit, qui sentiebat, & non sentiebat. In quo aduertendum, hãc quartam metaphoram de Christo exponendam: nulli nanque eius cunctæ particulæ competunt, nisi Christo, sicut in applicatiuo processu patefiet. In his autem particula prima occurrit. ſ. Fuit positus serpẽs. In quo aduertenda duo occurrunt. Primum qualiter conuenienter Christum serpentem appellemus. Secũdum qualiter serpens iste positus fuerit. In hoc autem generale tamen sumentium documẽtum supponatur, scilicet, cum conuenienter transumptio fiat, aliqua pręexistere debere similitudinem eius, quod transumitur ad id, ad quod tamen sumitur. Vnde aduertendum est ex quibus serpẽtum proprietatibus Christus hic serpens appelletur. Ad hoc autem duplex modus esse potest, quo de Christo ista prędicentur. Primus ꝙ Christus serpens appellatus sit, non quidem ꝙ ipse serpens extiterit, aut in se aliquas serpentinas ostenderit, aut gesserit conditiones: sed quia Iudęis cum quibus dñs, dum iter homines vixit, versatus est, tanquam serpens apparuit: nam velut serpentinæ conditionis est, vt venenum tectum gerat, ita & Iudęi arbitrati sunt Christi verissimam doctrinam aliquos in se errores contegere, aut diuinę repugnare legi, aut ad aliquam caulandam fraudem fuisse introductam. Amplius autem quãquam Christus in habitu humilitatis verè inter Iudęos apparuit, quemadmodũ Zacharias. c. 9. prędixerat: ipsi tamen hypochrisim quandam in hoc late re suspicati sunt, aut alicui⁹ acquisitionis, aut ambitionis dignitatum, vel honoris esse principia. Hoc quidẽ quoniam ipsi sic egissent, vt omnia ad laudem hominum proponerent, optãtes salutationes in foro, & primas cathedras in sinagogis, primos ī cęnis accubitus, atque vocari ab hominib⁹ Rabbi. vt patet Matth. 22. Horum tamen nihil in Christo fuit. Amplius & in oculis Phariseorum dominus Iesus ebrius atque vorax visus est: sic enim de eo Phariśei enunciauerunt mordaciter arguentes. ſ. Quare cum publicanis manducat & bibit magister vester? vt patet Matthę. 11. capitu. Alibi autem enm acrius atque euidentius arguerũt, dicentes: Hic est vorax, & potator vini, & publicanorum socius, vt patet Matthę. vndecimo capitulo: in his autem serpentinam conditionem in oculis phariśeorum dominus gestare visus est, horum tamen nihil extitit. Præter hoc autem serpentum carnes venenoſę atque pestiferæ sunt quandam saniem continentes: hoc autem de Christo maliuoli Iudęorum arbitrati sunt, cùm ex adulterino coitu progenitum fore opinati, atque identidem asserentes. Quorum extitit incentiuum, qm̃ Ioseph cùm beatam sibi virginẽ desponsauit grãdęuus erat, nec videbatur gignere potuisse, cùm verò eam grauidatam viderunt, ab aliquo adulterino viro fuisse cognitam opinati sunt. Validius autem modo suo hoc Ioseph vir eius arbitratus est: nam optimè nouerat ab eo minimè cognitam extitisse, cùm ergo eã grauidam conspexisset, necessaria quasi

Quomodo cõueniẽter Christũ serpentem appellemus.

quasi illatione tenebat eam fuisse ab altero grauidatã: ideo cùm esset vir iustus nolens eam traducere, cogitauit eam occultè dimittere: quam ab angelo admonitus est, vt patet Matth. 1. cap. de quo latius in prima metaphora prælibatum est. Christum igitur Iudęi ex adulterio natum putabant, quod macula quædam, aut infamia, aut saltem ignobilitas, vel defectus natalium est. Alij autem Iudęorũ, qui tãti facinoris de virgine conceptionem non faciebant, extimauerũt eum Ioseph filium esse. Sic patet Luc 3. c. ſ. Erat Iesus incipiens quasi annorũ triginta, vt putabatur, filiꝰ Ioseph. Hi autem quamquam de virgine tm̃ nefas, vt priores non arbitrarẽtur, Christum tm̃ cęterorũ hoium modo ꝙceptũ esse credebant. ſ. ex semine virili, & in peccato originali. Hic aũt modus venenositatis cuiusdam est. Sic dicit Apost. ad Ro. 8. c. ꝙ venit Christus in similitudinem carnis peccati. Sed hęc omnia existentia carẽt: Christus igitur his serpens visus est q̃q̃ non existeret.

Conuenienter Christum esse serpentem dicimus. Cap. II.

ALIVS autem applicationis modus conuenientior est, vt Christum serpentem prædicemus, vt referatur ad quendam tipicum serpẽtem signatiuum eorum, quæ Christus operaturus erat. Ad cuius ampliorem euidẽtiam supponẽdum est, quod habetur in libro Numerorũ, q in Penthateuco quartus est. c. 21. ſ. Quòd cùm Iudæi vagarentur per varias deserti solitudines anno quadragesimo ab exitu de Aegypto, ī quo eos Deus in promissam introduxit regionem, cũ iuxta duorum Regum Amorrhæorũ. ſ. Og, & Bisan terram, graderentur cępit tedere populum itineris, & laboris, desiderauit quoque reuerti in Aegyptũ: manna identidem cęlitus datum fastidiebat, dicens: Nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo. Huius ergo præuaricationis Deus in eos vindictam exercens misit ignitos serpentes, ad quorum morsus vulnera perbat de populo maxima multitudo. Cumque his afflicti malis ad Moysen conuerterentur, eo ad Deum orante dictum est, vt serpentem æneum fabricans in altum tolleret, vt quicunque à serpentibus morderetur eũ respicere posset, & quicunque serpentẽ æneum cõsideraſſet, à morsu verorum serpentum, & morte per eos inducenda liber erat. De hoc aũt serpente qdã praue arbitrati sunt, ꝙ obseruata temporũ habitudine ſm̃ astrologicas obseruationes aspectuũ planeticorũ, & ascendentium fabricatus sit, & ob hoc sanatiuã vulnerum virtutem contraxerit. Sed stare nequit: nam serpens istud æneus nulla Moysi solertia, sed diuina iussione factus est. Si igitur respicientes serpentem illum aliquam ex hoc virtutem contrahebant, nõ erat hoc à quauis naturaliter influxa virtute in serpentem illum, sed Dei nutu, & opere, vt ab eodem virtus sanatiua descenderet, à quo iussio de faciendo serpentem emanauit. Amplius autem cùm quæcunque metallinæ imagines, aut de quacunque materia confici debent ſm̃ aspectus stellarum, & motum, & astrologicã obseruationem, vel magorum superstitionem à fide, & naturali ratione deuiantium, oportet vt in hoc magna temporum obseruantia fiat, nec quibuslibet, sed quibusdam specialius, & determinatis: nam aspectus planetici, aut obseruatio ascendentium ad hoc conuenientium quotidiani non sunt. Sed hunc æneum serpentem mox vt Deus iussit, Moyses expleuit: nulla igitur astrologica operatione, aut magica superstitione serpens iste fabricatus est. Præter hoc autem Moyses hunc æneum confecit serpentem diuina iussione admonitus, fecit igitur eo modo, quo Deus voluit, alioquin peccasset, quod non fatemur: Deus tamen nihil vnquam astrologica obseruatione, aut magorum superstitione ꝓfici iussit inspectis signis, & astris, vel eorum aspectibus: Moyses igitur hunc fabricauit nulla talium obseruatione præposita. Quod autem Deus talia obseruando Moysi nullatenus iuberet hoc efficere, liquet. Nam intendebat Deus erudire Iudæos in hoc, vt nullam similium rerum astris, aut toti cœlo virtutem attribuerent, nec crederent cœlestia corpus super operationes nostras aliquam habere calitatem, vt non timerent hic. Nec igitur aliquid per astrologicam inspectionem, aut magicas cœremonias effici imperasset, vt inde id, quod fieret virtutem contraheret: nam sic vera in verbis Dei contradictio appareret. Sic apparet Hiere. cap. 10. iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere quoniam leges populorum vanæ sunt. Et sicut Deus signa cęli metuenda non esse dixit, ita & planetarum corpora, atq; cętera astra cũ suis orbibus, atq; horum aspectus, & quicunq; virtutis modus ab astrologis in his assignatus, nõ fuit igitur cneus iste serpens vlla pręposita astrologica obseruatione fabricatus.

Res mira de serpente metallino. Cap. III.

AMPLIVS autem serpentem hunc nulla scientia astrorum, aut magorum obseruatione factũ liquet: nam ex astrorum operatione obseruata tantæ virtutis efficaciam metallinus ille serpens contrahere nequibat, scilicet, vt eos, qui subito morituri erant, sanaret mox, vt in eum oculorum aciem tetendissent. Quod manifestatur in cœteris vasis, aut imaginibus astrologicè, aut magicè factis: horum enim nihil vsque hodie visum est, quod tantam virtutem contraxerit. De hoc autem æneo serpente dubitari nequit, quin mox, vt quisquam in eum oculos direxisset, à serpentum verorum morsibus mortem inducturis liberaretur: nulla igitur tali obseruatione serpẽs iste factus erat. Item quamquam astrologica, aut magica quadam obseruatione serpens iste factus foret, & sanatiuam vulnerum virtutem recepisset sola naturali influxione, tamen sola visione hoc naturaliter causari nequibat, vt percussi à serpentibus curarentur. Nam per visionem nulla realis, aut naturalis immutatio causatur in animali vidente, scilicet, quòd per visionẽ virtutem aliquam, aut naturalem qualitatem videns recipiat, sed solam spiritualem immutationem recipit, scilicet, vt per visionem species rei visibilis in organo visus recipiatur, nec quidquam alterum recipi valet: per visionem infirmitas, aut sanitas in vidente recipi nequit, quoniam istę qualitates naturales sunt. Quod adhuc magis liquet: nam siquis ignem inspexerit, solo intuitu in eo nullus ab igne causatur calor. Si quis autem niuem solo visu contingat, ex hoc nullatenus frigefiet, aut si serpentem, vel quidpiam alterum venenosum intuitus sit, nullam ex hoc tabem venenositatis inde trahet. Si tamen sola visione in vidente aliqua realis mutatio causaretur, eo quòd quis ignem videret, calefieret quoniam ignis calidus est. Niuem quoque solùm intuentes algorem niuis nobis inesse necesse erat, quia nix aliquid frigidum est. Sic quoque serpens visus videntibus pestiferam tabem incuteret, cùm ipse venenum in se teneat: in his tamen cœterisque naturalibus actionibus necessarium est fieri contactum, & applicationem secundùm potentiæ tactiuæ organa. Hoc autem amplius in medicinis sanatiuis apparet: nam & si efficaciter sanatiuam virtutem contineant, nunquam tamen ægrotus curabitur solo medicamentorum aspectu, sed cùm ea degustauerit, aut carni suæ quouis modo applicuerit ad loca patientia nocumentum. Liquide igitur comprobatum est, ex visione nullam

naturalem, siue rationalem causari qualitatem, sed solam spiritualem immutationem. Sed qui serpentum morsus exceperant viso serpente æneo illico sanabantᵉ. Infertur igitur sanitatem hanc nulla ex sanatiua virtute, quæ in serpente illo existeret prouenire, sed Dei solo nutu hoc efficiebatur iubentis, vt quicunque serpentem illum suo factum iussu aspexisset, à serpētum morsibus sanaretur, quamquam serpens ille æneus ad hoc virtutem nullam haberet sanatiuam, velut siquis lignum, aut lapides inspexisset.

Dubius, & quædam de basilisco, ac de lupo, & de muliere menstruata. Cap. IIII.

FORTASSIS autem in ea, quæ dicta sunt, aliquis molietur, dicens, serpentem illum æneum ad hoc efficacem virtutem naturaliter habuisse, vt eos, qui à serpentibus ardentibus vulnerati forent, sanaret solo in eum directo vulneratorum intuitu. Et quòd sola visione non solæ qualitates spirituales, sed etiam interdum naturales virtutes, & impressiones causentur: Basiliscus autem horum nobis patefacit veritatē: iste siquidem solo visu animalia visa occidit, & arbores inficit, & si ad ea tangenda nunquam accesserit: qn potius è contrario euenit: plures enim basiliscus visu, quàm morsu necat. Naturalis igitur immutatio, & quidem valde magna sola visione confici potest: nulla namque passio, aut impressio morte fortior est, quæ sola visione inducitur. Identidem autem cùm quis lupum à prope viderit loqui non poterit, lupus tamē ei tunc nihil nocet, ad eum quouis accedens modo. Vnde cùm aliquos non potentes loqui videmus, dicimus, lupus est in fabula, idest, cùm lupo locutus est, aut lupum vidit, vt ait Isidorus Etymologiarum lib. 2. ex sola igitur visione realis immutatio sequitur. Amplius autem in mulieribus menstruatis hoc apparet. Nam cùm mulier patitur sanguinem menstrualem, qui per singulos menses eis prouenire solet, si speculum coniunctum sibi in parua distantia inspexerit, magno in illud spacio oculorum aciem figens, post hoc speculū sanguineis guttis, aut pēnitus respersum, aut magna ex parte maculatum erit, atque in atrum vertetur colorem, nulla tamen hæc præter visionem operatio est: ex sola igitur visione realem immutationem causari posse liquet. Item hoc manifestatur in infantibus, quos vulgus fascinatos vocat, idest, oculo percussos: astruunt enim oculos quosdam fore, sola visione rebus visis ægritudines inducentes, ibi tamen sola viso est, in hac igitur naturalem, atque realem immutationem fieri satis liquet.

Solutio prædictarum quæstionum. Cap. V.

HIS quæ prædicta sunt respondendum est, sola visione nullam naturalem, siue realem causari passionem. Visio siquidem specie visibili fit, quæ est ens quasi pure spirituale non habens in se aliquā de naturalibus qualitatibᵒ, nec eam causare potest in eo, in quo terminatur. s. maculæ rei videntis. Sunt autem qualitates naturales, ſm quas actio, & passio causatur quatuor. s. caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas: species autem visibilis, nec calida est, nec frigida, nec sicca, nec humida formaliter, nec effectiuè, aut virtualiter. s. ꝙ nec aliquam harum qualitatum in se habet, nec eam in re visa causare potest. Sicut corpora cęlestia nullam harum habent, tñ eas in inferioribus elementis, & elemētatis causant. Et sicut qualitates quatuor primas non causant, ita nec aliquam aliam deriuatam ex his: sed operatio sua est, vt videri faciat rem, cuius species sunt. Quod si visa res animali aliquod nocumenti inferat videnti, aut animal videns in ipsa visione aliquam ęgritudinem, vel quodcunq; malum ꝓtraxerit, non hoc fit ex ipsa visione, sed aliquid alterū est, quod ad tactiuā potentiā attinet: vnde hic quod in videdo nocumentū infertur, identidē sequeretur ēt si res visa non videret, aut si animal videns, nihil vidisset. Horum autem causalitas ex hoc prouenit, ꝙ quędam corpora sūt infecta, atq; tabida, & quasi pestifera, in se corruptos humores, & putridas venenosasq; ꝓtinētia qualitates, hæc aūt in spiritus resoluuntur, atq; ꝓ oculos egrediuntᵉ: quia partes istę tenerimæ sunt non potētia per aliàs corporis partes meatū sibi ꝓstituere, ꝙꝙ per anhelitum horū aliquos egredi contingat. Hi aūt spiritus per aerem tendunt, & cū in aliquam rē solidā aliqualiter, & teneram insederint, inficiunt, & corrumpunt illam. Sunt aūt isti spiritus corpora subtilia, q̄ in modum fumositatū resoluuntur. Sunt aūt substantiæ calidæ, & humidæ. Cùm verò de corpore alicuⁱ egrediuntur ꝓ oculos aliosq; corporis meatus, præ subtilitate sui inuisibiles sunt. Cùm aūt ad aliquod corpus tenerū pueniētes inhęserīt, frigiditate superficiei corporis solidi, cui inhęrēr, & aeris circūstantis ꝓdensantur, atq; visibiles effecti corpus apparēt. Velut si mulier menstruata speculū respiciat, cū inspicit spiritus ꝓcedentes videri nequeūt, sed cū speculo hęserint videri incohoāt iam in maculas conuersi: eos namq; speculi frigiditas, atque aeris circunstantis solidauit condensando.

Nulla realis operatio per visum causari potest. Cap. VI.

CONSIMILITER ad superiora dicendū est, nullam realem operationem per visum causari, nec possibile fore, vt tale quid causetur. Quoniam visio per solam speciem visibilem causatur, quæ conditionē corporalem nullam habet, sed pure spiritualē. Sunt tamen quædam animalia tā in humana specie, quàm in cęteris, in quibᵒ venenosi quidam humores sunt, ex quibus spiritus resoluūtur per pupillas oculorum egredientes, atque valde nocent eis, quibus inhærint: quo pacto videtur per visum aliquam realē, siue naturalem actionē causari, sed non causatur: sed huius nocumenti causa sunt ipsi spiritus egredięs ꝓ oculos aīalium peruenięs vsq; ad res his aīalibus ꝓpinquas. Spiritus autem hi, quos nociuos, atque pestem inferēs scimus, ad actionem visiuam non pertinent: sed ad tactiuam positionē, quæ per applicationē, & contactū operationem suam habet. Sic enim hi spiritus contingendo nocent, quoniam vsque ad corpora peruenīūt, quibus nocent, atque eis insident inhærētes. Amplius autem humidū, & frigidum, calidum, & siccū potētię tactiuę obiectum, ipsam quoque immutant: hi autem spiritus nocent, vt humorem, atque calorem noxium tenent. Hāc ergo realem, siue naturalē immutationē ſm potentiam tactiuam, & non ſm visum, aut aliquā alteram potentiam fieri liquet. Nunc aūt cū ad hęc de serpente æneo, quem Moyses fabricauit applicatur, stare non pōt. Nam & si in alijs rebus videndo sanitas, aut ægritudo contrahitur, hic tamen nihil tale euenisse posse liquet. Visio siquidem dumtaxat nullius realis, siue naturalis actionis causatiua est, sed cùm aliqua realis qualitas ægritudinis, aut sanitas in videndo contrahitur, hoc est quoniam in videndo spiritus per oculos emittuntur, qui interdum ægritudinem, interdum verò bonū aliquod causant. Hoc aūt metallino illi serpenti peruenire nequibat: nam nullatenus spiritus aliqui ex eo euaporari poterant. Causa autem satis liquet: spiritus namque, vt hic accipitur, subtile valde corpus est, atque ex hoc inuisibile: humidum quoq;, & calidum ab aliquo dēsiori corpore resolutum actione caloris, atque subtilitate sua posterius eleuatum.

Hæc

Hæc autem pēnitus serpenti illi metalino, quē Moyses fabricauit repugnant: in eo quippe calor, aut humor nullus erat, quin potius duę contrariæ qualitates, scilicet frigidum, & siccum: nam ænæus erat. Identidem autem humor nullus in hoc serpente erat tanquam materiale principium, ex quo isti spiritus soluerentur, deficiebat quoque calor, qui effectiuū principium erat ad hos spiritus resoluendum. Impossibile igitur ex hoc satis esse inducitur vllos ex serpente illo metalino spiritus emitti potuisse percussorum hominum sanatiuos. Identidem autem liquet hāc inductam in percussis sanitatem causari non potuisse ex aliqua naturali deriuata virtute in serpentem metallinū astrologica, aut magorum obseruationeᵒ.

Responsio formalis ad dubitationes prædictas. Cap. VII.

HIS autem, quæ in contrarium inducebantur respondendum est cùm dicitur: Basiliscum solo intuitu homines cęteraque interimere animalia, in quo valde naturalis immutatio est: in visione igitur sola realem operationem, & immutationem esse cōstat. Dicendum nec basiliscum, nec quodcunque de animalibus sola visione cuiquā nocere posse, aut qualemcunque causare realem immutationem, scilicet si basiliscus quodcunque animal viderit. Nam & si in visione duntaxat qualitatem aliquam realem causari possibile foret, rationabilius erat, vt id quod videtur in vidente aliqūid causaret, quàm videns quicquam efficeret in re visa. Cuius origo apparet: nam videns nihil agit, sed patitur recipiens in se speciem rei viſę, vsque ad oculos suos peruenientem, atque immutantē: videns tamen ad rem visam nihil emittit, sed recipit ab eadem species. Quaquam in hoc satis Platonici deliarunt dicentes, visionem fieri per emissionem radiorum visualium, vsque ad rem visam peruenientiumᵒ formamque rei visibilis secum in reditu ad oculos vsque videntis perducentium. Hæc tamen positio nulla veritate fulcitur. improbat autem eam Arist. in lib. de anima dicens: videmus enim nihil emittentes: sed intus recipientes. Sic quoque apparet ex perspectiua Pisani, quę dicitur perspectiua communis, propositione 50. libro primo, cùm dicitur, matematichos dicentes visionem fieri per emissionem frustra conari. Amplius autem apparet, nam si visio in emissione, & non in receptione interius consisteret, esset actio, & non passio. Visionem tamen passionem esse, & non actionem constat per receptionem: ergo non in emissione fit. Apparet harum prima particula: nam si cū videmus nihil recipientes aliquid emitteremus: cùm emittere actio sit, recipere autem passio: quia emittere hic actio erat actionem in videndo esse patebatᵒ. Qm̄ autem in videndo recipere nullum est, qđ est passio, nulla in videndo passio erit: sed pura actio. Visionem autem passionem fore Priscianus satis prodit in maiori volumine lib. 8. vbi dicit, ꝙ hęc verba audio, & video, & cętera signantia sensationes, in voce actiua signant passionemᵒ.

Secunda ratio, quòd visio non fiat extramittendo. Cap. VIII.

AMPLIVS autem si visionem emittendo, & non recipiendo causari asseramus, visiuam posi tionem actiuam esse necesse est, nec vllatenus passiuā fore: visiuam tamen passiuam asserere necesse est: visio ergo non emissione, sed receptione fit. Inductionis huius prima particula patet: nam si visio emittendo fieret, cùm emittere pura actio sit, videre purumᵒ agere esset. Quòd āt visiua potentia actiua non sit, satis liquet: omnes namque potentias sensitiuas, vt tactiuā, gustatiuam, odoratiuam, & cęteras, passiuas appellamus. Sic eas cognominat Arist. in multis locis. Item si emittentes aliquid ab oculis, & nihil recipientes videremus, nemo ad tantam distātiam videre posset ad quantam videt: nam vsque ad solarem globum ad ipsa quoque fixa astra videntes pertingimus: inter nos tamen & illa plurium, quàm ducentarum millium leucarū interpositio est, quod astronomi necessariis inducunt demonstrationibus. Declarat autem hoc Alfraganus in libro suo, quem de Astrologia composuit, in fine. Si enim visio aliquid emittendo causaretur, necesse erat hos spiritus ex partibus tenerrimis corporum solui, cùm spiritus corpora subtilia, humida, & calida resoluta ex partibus humidis corporis sint agente, atque resoluente calore. Ad hoc tamen vt spiritus isti ab oculis nostris emissi ad solarem globum, aut astrorum octaui cœli regionē pertingerent, necesse erat totum corpus in huiusmodi spiritus solui, nec ad hoc quouis accedere modo, & si tantam spirituum resolutionem causari contigeret, adhuc eleuari non possent, vt ad cęlos vsque pertingerent. Amplius autem si emissis ab oculis spiritibus visio causaretur, non possemus semper videre ea, quę nobis directè opposita sunt, sed interdum ea, quæ in aduersum videmus: tamen semper ea, quæ nobis obuia sunt facta visione per lineam rectam. non igitur per emissionem spirituum visio fit. Huius inductiuæ rationis maior apparet: nam cùm spiritus ab oculis nostris ad aliquid videndum egrederentur, qui humidi, & calidi sintᵒ quamquam subtiles sint, ventus tamen eis obuians quoniam veram quantitatem habent, poterit eos impellere ad aliquam differentiam positionis. Et tunc cum spiritus illi non infigantur in illa re, quæ directè ante oculos est prohibente impetu ventorum, sed ad aliam rem in altera positione deducantur, continget, vt non videatur res, quæ præ oculis est, sed quæ in aduerso iacet, ad quam ipsi spiritus ab oculis videtis emissi ferrentur. Quo pacto cum eueniret, vt spiritus illi vento impulsi posteriora peterent eis rebus, quæ post terga nostra sunt se applicantes, fieret, vt ea, quæ post terga nostra sunt videremus, quod manifesta falsitate notatur. Euidenter ergo collectum est visionem non emittendo ab oculo spiritus, sed magis recipiendo causari.

De eadem re superiori agitur. Cap. IX.

ALIA autem ex his inferrentur absurda, scilicet nos multoties ea, quæ propè nos sunt, regione oculorum nostrorum, nec multum distantia, videre tamen non posse, quod satis absurdum patet: nam quidquid oculis nostris obijcitur, intuemur, nisi aut fortasis immoderata distantiæ interiectio fiat, aut visiuę potentiæ, & visibili aliquid visionem intercipiēs fuerit interiectū: visionem ergo non emittentes, sed suscipientes interius facimus. Huius illationis maior patet: quoniam spiritus, quibus iste visionem causari aiunt, corpora subtilia humida, atque calida sunt: cùm ergo eos circundederit frigiditas quæcunque loci, in corpus solidum condensabit, eosq; non visibiles propter densitatem reddet, præsertim si magna circunstās frigiditas extiterit. Sic enim in speculorum superficiebus derelictum patet, cùm mulier menstruata speculum à propinquo, & aliquanto temporis mora conspexerit: tunc enim cum speculum ipsa intuetur, spiritus illi, qui ab oculis emittuntur, nulli visibiles existētes à nemine conspiciuntur: sed cùm specularis superficiei, atque circunstantis frigiditas aeris spiritus in

corpo-

corpora paulo denſiora compegerit, in ſpeculo, aut F
gutte ſanguineæ, aut alterius coloris maculæ viſu notabiles cuilibet relinquũtur. Si igitur hoc pacto viſio cauſanda foret, & magni frigoris tempore, vt pruinarum albicantium, vel rigentis gelu quis ea, quæ à ſe aliqualiter magna intercapedine ſeiunguntur reſpiceret, ſpiritus ab oculis noſtris emiſſi cùm per aerem ad rem videndam peruenire conarentur, circunſtante aeris frigiditate denſarentur, quoniam corpora calida, & humida ſunt. Opprimente autem violento frigore circunſtante, paruus ille ac gracilis calor in illo latens humore expiraret, quo fieret, vt corpus illud iam denſatum, nulloque eleuante ſublatum calore in terram caderet. Et ſi calorem illi ſubtili corpori circunſtante frigore loci immanere contendas, G
adhuc nihil eſſet, quoniam præ frigiditate circunſtantium corporum illud corpus denſatum grauitatem contraheret, atque ex hoc in terram neceſſariò tenderet motu ſuo. Sic enim in ollarum ebullitionibus euenire liquet: cùm enim humor in olla feruerit, præ fortitudine caloris incluſi in humore illo reſoluuntur partes teneriores humoris, atque in altum tolluntur ad operimentum peruenientes ollarum, cui inhærẽt. Sed poſtquam in hoc aliqualis mora tracta eſt, multis huiuſmodi exalationibus ad operimentum ollæ perductis ingroſſantur ex adiunctione partes iſtæ, atque pondere ſuo iam grauataæ ſe in materialem humorẽ vnde exſurrexerant relabuntur. Idem autem ſatis patet ſi quis feruenti ollæ etiam in aliquali eleuatione H
manum directè ſuppoſuerit: nam tenerę, atque leues exalationes in modum fumoſitatum ei primo inhærebunt, poſterius autem ex adiunctione in guttas aq̃as conglobataæ, atque pondere ſuo tractæ in id, vnde originem traxerant, collabentur. Appparet ergo ſi frigoris magni tempore ſpiritus iſti emiſſi forent, premẽte exteriori frigore denſarentur, denſatique in terram caderent, vnde directè tendere non contingeret in res illas, quæ præ oculis noſtris ſunt. Quo fieret vt ea videre nobis impoſſibile foret. Quod ſatis falſum liq̃t: nam quantumcunque frigore cuncta premantur, æq̃ ea, quæ præ oculis noſtris ſunt videre valebim⁹, etiam ſi aliquantulum diſtẽt, velut ſi nullo frigore premeremur. Inducitur ergo viſionem nullo emiſſo cęlebrari ſed ſola interius facta receptiue. I

Secunda ratio principalis, quòd viſio non fiat extramittendo. Cap. X.

PRAEDICTIS autem addiiciendum eſt, quòd ſi viſio per aliquam interius factam ſuſceptionẽ cęlebraretur, cùm extra aquam quis exiſteret ea, quæ intra aquam ſunt, videre impoſſibile foret. exiſtẽtem quoque intra aquam ea, quæ extra aquam ſunt nullatenus videre contingeret: hæc tamen falſa ſunt: viſionem ergo non emittendo, ſed interius ſuſcipiendo fieri liquet. Huius inductionis maior coniicitur: nam cùm ſpirit⁹ corpora ſubtilia humida, & calida ſint, cũ K
ad aquam peruenirent obiectu gelidarum aquarum in earum ſuperficie condenſarentur, ſicut in ſuperficie ſpecularium corporum cõdenſantur ſpiritus emiſſi ab oculo menſtruataæ mulieris, vt in præcedentibus explicuimus: ad ea ergo, quæ intra aquam ſunt, ſpiritus huiuſmodi penetrare nõ poſſent, vt eorum ad nos ſpeciem ferrent. Idem arguendi modus eſt, in eo, qui intra aquas merſus, q̃ in aere ſunt intueri contẽderet: ſpiritus namque ab oculo emiſſi apud pupillæ ſuperficiem aquarum frigore, & humore denſarentur ad res viſibiles exterius prouenire non potentes. Et ſi cõtingeret aliquem intra calidas latere aquas, idem euenire: non enim eſt frigiditas duntaxat condenſatio-

nis cauſa, ſed etiam humiditas ingẽs, magna equidem humiditas res teneas humiditatem continentes rarã, & ſubtilem condenſat. Quouis ergo modo ſpiritus intra aquam exiſtentes confeſtim aquarum tractu dẽſari neceſſe eſſet. Hæc tamen ſatis nota falſitate arguũtur: nam extra aquam exiſtentes, quæ interius ſunt, etiam in profundo aquarum perſpicuè intuemur, niſi aut aquarum cenoſitas turbans, aut profunditas magna lucem tollens impediat. Sic autem intra aquam exiſtentes, quæ intra aquas ſunt vident, vnde contigit interdum, vt homines intra aquam in aquarum p-
funditate proiectas pecunias inquirant, & inueniant. Amplius autem conceſſa emiſſione, vt cauſa viſionis, ſi exiſtentes extra aquã quouis modo, quæ intra aquã ſunt intuerentura, qua fluente impoſſibile foret quidquam videre verſus illam poſitionis partem, quam intuebamur: ſed ad aliam inde diſtantem: ſatis hoc tamen falſum liquet: p emiſſionem ergo viſio nulla cauſatur, ſed per interius receptionem. Huius maior patet in aquis fluentibus. Nam etſi non ſit omnis aqua fluens: nos tamen in ea loquimur, quæ fluens eſt: velut in fluminibus, & torrentibus. Tunc enim ſiquis lapidem latentem ſub vndis intueri vellet, ſpiritus atque oculorum aciem contra illam partem dirigeret, in qua lapis eſt. Cùm autem ſpiritus emiſſi ſuperficiei aquæ adhærerẽt priuſquam ad interiora aquarum penetrarent, vt illi rei ſe coniungerent, quàm nos videre deſiderabamus: fluens aqua eos ad aliquantam eos perferret diſtantiam, velut cùm quis in rapidos aqua curſus lapidem mittit: non enim recto ictu fundum petit, ſed aquarum impetu ad vlterius aliquantulum permouet. Eſſet igitur impoſſibile emiſſos ſpiritus ab oculis noſtris ad illam partem accedere, in quam nos direxiſſemus, & conſequenter lapidem illum videri impoſſibile erat: quod in omnibus fluẽtibus aquis euenire neceſſe erat. Patet ergo viſionem ſpirituum emiſſione cauſari nullatenus, ſed receptione quadam.

Sexta ratio præcipua viſionem non fieri extramittendo. Cap. XI.

AD hæc autem alia ſequuntur abſurda. Si enim emiſſis ſpiritibus ab oculo, & nihil recipientes videremus, omnia animalia videntia breuiſſime deficari neceſſe eſſet, atque prorſus deficere: hæc tamen non eueniunt: viſionem igitur emittendo nullatenus fieri liquet. Maior hui⁹ patet: ſpiritus namq; corpora humida, atque tenera, & calida ſunt reſoluta ex aliquibus partibus humidis digerente illas calore: quamdiu ergo viſio fieret tamdiu ſaltem ſpirituum reſolutionẽ fieri neceſſe eſſet, quo pacto huiuſmodi partes humidæ, & tenerę, ex quibus ſpirituum reſolutio fieret, neceſſariò deficerent pœnitus reſolutione exhauſtæ, cõſequenter autem animalis corpus deficere neceſſe eſſet deficcatum prorſus: huius tamen contrariũ ſemper patet: viſio ergo ſpirituum emiſſione non cauſatur. Amplius autem ſi emiſſis ſpiritibus viſio cauſaretur, impoſſibile videretur, vt videndo nobis ſpeculum penetrare contingeret, per omnia tamen genera vitrorum aliquid vlterius poterimus intueri, cùm ſingula nobis diaphana ſint, niſi aut valde obſcura ſint, aut in parte poſteriori aliquod ſolidius, atque obſcurius coniunctum habeãt: viſio ergo emiſſis ſpiritibus non fit. Maior huius liquet, quoniam cùm mulier menſtruata, aut quiſpiam infectos habens oculos ſpeculum parũ diſtans inſpexerit: ſpiritus ab oculis egredientes ſuperficiei corporis adhærentes circunſtantis aeris, atque ſpecularis corporis frigore condenſantur: conuerſi in corporis ſoliditatem, atque facti viſibiles,

nec vlterius tranſire potentes: nobis ergo nihil diſpar contingeret, ſcilicet, vt vitrum intuentes ſpeculare illud videndo, penetrare non poſſemus. Econtrario tamen fit, quoniam quocunque ſpeculari vitro prępoſito nobis, quod vltra eſt clare videre poterimus, niſi aut vitrum obſcurum valde ſit, vel in poſterioribus aliquid vitro appoſitum fuerit. Viſionem igitur emiſſis ſpiritibus fieri impoſſibile ſatis liquet. Præter hoc autem ſi emittentes aliquid ab oculis videremus, impoſſibile eſſet nobis cęlum videre, ſed omnes cęlos perſpicuè contemplamur, emiſſione ergo ſpirituum viſionem nullatenus fieri patet. Maior apparet, quoniã ſpiritus, quos interdum ab oculis emittimus, corpora humida, & calida ſunt atque delicata nimis. Vt autẽ ad cęlum vſque penetrarent, neceſſe eſſet, vt ad medium aeris interſtitium pertranſirent: in quo aer frigidus, & niger atque denſus eſt, in quo lapides & grãdines, atque niues generantur. Eſt enim locus iſte in toto cęlo frigidiſſimus: vnde illuc peruenientes ſpiritus condenſari neceſſe eſſet, condenſatos autem atque conſequenter graues effectos pondere ſuo ad inferiora trahi oporteret: nec enim vlterius aſcendere poſſent: quo fit vt nobis cęlum videre impoſſibile foret, non peruenientibus illuc ſpiritibus ab oculo miſſis. Præter hęc autem oporteret eoſdem ſpiritus per ignis tranſire globum, in quo cùm corpora humida atque tenera, & delicata ſint, cremari neceſſe eſſet, hoc ergo dato, nulla nobis videndi cęlum eſſet facultas. Sed falſum eſt, quoniam omnes cęlos cum aſtris C
ſuis limpide intuemur, vſque ad cęlum chryſtallinũ, quod cęlum aqueum appellatur, omniumque viſibilium extrema meta eſt: viſionem ergo nullo emiſſo, ſed ſuſcepto interius fieri patet.

Septima ratio præcipua viſionem non fieri extramittendo. Cap. XII.

ADIICIENDVM autem prædictis eſt, quòd ſi viſio aliquo emiſſo celebraretur, impoſſibile eſſet vt videremus confeſtim, vt oculos aperimus: ſed mox vt oculos aperuerimus obiectas nobis res viſu cõprehendimus: viſio igitur emittendo non fit, ſed recipiendo. Hoc apparet: nam ſi emiſſis ſpiritibus videremus, neceſſe eſſet, vt primo oculos apertos haberemus, poſt hoc autem ſpiritus ab oculis emitteremus: deinde verò vt ipſi ſpiritus ad rem quam videre volebamus venientes, eius ad nos vſque perferrẽt ſpeciem contemplandam ſecundùm poſitionem Platonicorum. Hæc autem vt fierent, tempore quodam indigerent, indiuiſibiliter enim in inſtanti fieri nequirẽt, vt oculorũ ſpiritus ad rem viſibilem peruirent, eiuſq; poſt hoc ad nos vſque perferrent videndam figuram. Apparet autem hoc in ſonitus cantione: fit enim ſonitus ex aeris colliſione, qui fractus in circulos ſe diffundit ad modum fluentorum vſque ad audientium aures eius peruenit ſpecies, quam ob rem non immediate vox ſentitur, vt cauſata eſt. Velut ſi quiſquã diſtanter a nobis lapidem vel lignum ſecuri percuſſerit: vox quidem ad percuſſionem immediatè conſequetur: nos tamen percuſſionem a longè videntes, mox vocem non audiemus: ſed aliquandiu ſtabimus expectantes, vt audiamus. Sic ergo aer corpus eſt atq; tempore quodam indiget, vt moueatur: ita ſpiritus iſti cùm corpora quædam humida tenera atque delicata ſint, ſine ſucceſſione moueri non poterũt. Horum tamen falſitas nota eſt, quoniam mox vt oculos aperuerimus, quęcunque obiecta ſunt intuemur: viſio ergo emittendo non fit ſpiritus aliquos, ſed recipiendo magis. Huic autem quiſquã obijciet: data viſione in ſpirituum emiſſione, in inſtanti fieri poſſe viſionem ſequitur, ita vt apertis oculis quæ obijciuntur, mox cernamus: quoniam maiora quædam his fieri ſic conſpicimus. Nam cùm ſol apparet in oriente, in inſtanti eſt in occidente, nec prius eſt in locis propinquis orientis, quam in locis non coniunctis: nec citius in vna parte medij, quàm in alia. Hoc igitur pacto viſus noſter in inſtanti ſpiritus vſque ad rem viſibilem emittere poterit: & ſuſceptam figuram eiuſdem reducere ad oculum. Cui reſpondendum, nullatenus ſtare poſſe: lux namque in inſtanti per omnes quatuor angulos maximè diſtantium quatuor cardinum mundi multiplicatur, quia contrarietatem nullam habet. Recipit quoque in aere, qui diaphanus eſt, atque ex hoc obeditiuus ſuſcipiendæ luci: nec in ſe aer aliquam habet B
poſitiuam qualitatem repugnantem luci ſuſcipiendę. Nam & ſi tenebra in aere ante diffuſam lucem videatur qualitas, tamen non eſt, ſed priuatio quædam, quã ob rem ei actio nulla debetur, cùm ſolùm formę poſitiuæ actio competat. Cùm verò alicui formæ actio eſt, cui nulla contrarietas eſt, reſiſtentia nulla poſſibilis eſt: vnde in inſtanti fieri neceſſe eſt, nullo reſiſtẽte. De hoc Ariſt. 4. Phyſicorum cùm de vacuo agit dicẽs, quod ſi aliquod vacuum dandum foret, motus in loco illo in inſtanti fieret, non reſiſtẽte qualitate medij. In emiſſione autem ſpirituum fieri poſſibile nullatenus etiam huiuſmodi: nam ſpiritus emiſſi corpora calida, & humida, atque delicata ſunt in aere contrarietatem habentia: euenire ergo impoſſibile eſt, vt ſpiritus ab oculo emiſſi in inſtanti ab oculo vſque ad rem viſam perueniant, eiusque formam ad videntis oculos ſuſceptam perducant. Satis ergo manifeſta veritate fulcitur, quod viſionem emiſſis ab oculo ſpiritibus in inſtanti fieri impoſſibile erat: ſed prius aliquandiu oculos eſſe apertos oportebat, quàm vt obiectas nobis res intueri valeamus.

Octaua ratio principalis, quòd viſio non fiat extramittendo. Cap. XIII.

PRAETER hęc autem ſi viſionem emiſsis ſpiritibus fieri fateamur, prius ea, quæ propinqua ſunt quàm quæ diſtant, neceſſe eſt videri: ſed ita coniuncta ſicut magis a nobis ſeiuncta cernũtur, emiſsis D
ergo ſpiritibus viſio cauſatur nulla. Huius maior probatur: ſpiritus nanque corpora calida & humida ſunt, & quanquàm ſubtilia ſint, corpora tamẽ ſunt, aliquã reſiſtentiam habentia in aere, per quem moueri debent: eos ergo in inſtanti moueri impoſsibile eſt, vt in ſuperioribus inductum eſt. Adhuc autẽ ſpiritus emiſſi corpora calida & humida ſunt: ex cauſa ergo humiditatis quandam contraheret grauitatem, quæ impedit inſtantaneam actionem, cùm ergo ſpiritus a nobis emiſsi per medium moueant, neceſſe eſt vt prius propinqua loca quàm diſtantia tangãt, quo pacto ea, quæ coniunctiora nobis ſunt prius quàm aliqualiter diſtantia cerni neceſſe eſt. Hæc tamen manifeſta falſitate non carent: nam ſi quid nobis ad duas leucas videndũ obiectum ſit, in loco tamen, in quo videri poſsit, aliud que in eadem poſitione orbis viſibile ſit, quod ad decem aut viginti leucas diſtet, in loco tamen, in quo uideri queat, ſitum, apertis oculis æque cito quæ per viginti leucas diſtant, ſicut ea, quæ per duas videbimus: viſio ergo ad rem videndam emiſsis ſpiritibus ab oculis noſtris non fit. Ampliusautem ſi emiſsione facta viſio cauſaretur, impoſsibile nobis eſſet mox, vt oculos aperiremus, ſolem aut aſtra reliqua cerneremus, ſed aliquali interiecta mora, nec parua quidẽ: ſed mox vt oculos apertos habuerim⁹ ſol atq; cętera aſtra à nobis videntur: viſionem ergo ſine vlla ſpirituum emiſsione fieri ſatis cõſtat. Inductionis huius maior patet:

nam

nam ſpiritus quibus emiſſis videre iſti fatentur corpora ſunt, nec in inſtanti moueri poſſunt: vt in prælibatis inductum eſt. Cùm ergo id, ad quod emitti debēt aliquantum diſtet, in perueniendo moram aliquātam contrahi neceſſe eſt, à nobis tamē vſque ad quartum tolis orbem, atque vlterius vſq; ad octauam fixarum ſtellarum ſphęram ſpacium plurium, quàm ducentarum millium leucarum ſit neceſſe eſſet, vt in huiuſmodi pertranſitione magna traheretur mora: non ergo ſolem, aut aſtra quiſpiam videre poſſet mox, vt ad illa videnda oculorum aciem dirigeret. Hoc tamē falſum patet: nam mox, vt quiſpiam oculos apertos habuerit, ſolem & cętera aſtra, & quęcunque obiecta oculis cōſpiciet: emiſſis ergo ſpiritibus viſionem nullam fieri conſtat. Prętet hoc autem Platonica poſitio de ſpirituum emiſſione, ſecundum quorum multiplicationem, & directionem viſio cauſaretur, ſtare nequit: nam ad hoc vt ſpiritus ab oculis noſtris emiſſi rebus videndis ſe applicarent earum ad nos perducentes figuras, vt ſic eas videremus, oporteret eos rationalia agentia fore. Nam cum ab oculis ſemel emiſſi forent, ad oculos emittentis remeare impoſſibile eſſet, niſi aut eos quiſquam redire compelleret, aut ipſi ratione quadam ſua ad hoc mouerentur. Quod autem iſti ſpiritus a nullo agente ad oculos emittentium reducantur, ſatis conſtare videretur: nullum namq; naturaliter, aut ſecundum aliquam rationem tale agens conſtitui poſſe videtur. Quod autem ſpiritus iſti ſua aliqua ratione in oculos emittentiū redire nequeant, ex hoc patet: quoniam nec rationales animæ, nec angeli, demoneſve ſunt, nec aliqua altera intelligēs ſubſtantia, cùm prętet has nulla niſi Deus ſit.

Nona ratio principalis, quòd viſio non fiat extramittendo. Cap. XIIII.

AMPLIVS autem ſi viſionem emiſſis ſpiritibus fieri fateamur, ad hoc ſpiritus ſufficere impoſſibile videtur. Nullius ſiquidem viſio fit, niſi in vidente eius figura conſtiterit cùm videtur: hi autē ſpiritus emiſſis rebus videndis ſe applicantes earum ad oculos noſtros perducere figuram dicunt: nos autem cum quidpiam videmus, eius extenſionem in longū, & latum conſpicimus: tantæ ergo extenſionis ad huiuſmodi viſionem cauſandam eſſe neceſſe eſt, quanta ſit rei viſæ extenſio ſecundum eam partem, quę vt ſic ſpiritus rerum videndarum ſuperficies operiant earūque ad nos perducant figuras. Alioquin autem dato quòd ſpiritus ab oculis videntium egredientes quandam vltarum rerum partem operirent, nec tamen totam obiectam ſuperficiem, neceſſe eſſe, vt ea ſolum pars videretur, quæ ſpiritibus emiſſis regeretur. Cùm aliarum partium, quas non tegerent ad videntes imagines perducerę nullatenus poſſet. Difficile tamen nimis, atque prorſus impoſſibile videbatur: vt ſpiritus ab oculis noſtris egredientes decem, aut viginti leucarum tegerent latitudinem, & directum, quatū nos totam magnitudinem oculis contuemur: viſionem ergo emiſſis ſpiritibus fieri poſſe falſum eſſe liquet, ſed neceſſe eſt per quandam interius ſuſceptionē hoc effici. Prętet hoc autem apparet, viſionem nulla cum emiſſione, ſed facta ſuſceptione cauſari, omnium nāque corporum, quę aut colorata, aut lucida ſunt conditio hic eſt, vt ſimilitudinem ſuam in circuitu ſui ipſorum per totum diaphanū diffundant medium per aerem ſcilicet, & cùm ad aſalium peruenerit oculos imago hęc, ibi ſiſtat ipſumque animal videre faciat. Hoc autem ſuſcepto nullum de inconuenientibus cōſequentibus Platonicam poſitionem euenit, quæ in prioribus annotata ſunt. Hoc apparet: nā ſi quodcunquè corporum noſtris obtutibus obiecerimus, mox eius imago in pupilla noſtra eſt. Et ſi nos ante cuiuſquam hominis, animalisve alterius conſpectum aſtiterimus, erit in oculis eius ambobus noſtri figura duplex. Quod ſi oculis eius lapidem, aut papyrum obiecerimus, in oculis illius lapidis papyrive forma ineſſe cernetur: idem autem in quibuſcunque corporibus ponatur, quicquam obiectum. Hoc autem impoſſibile foret euenire, niſi cuiuſliber corporis conditio foret in circuitu ſui per totum medium ſui imaginem multiplicare, atque diffundere: hoc pacto cum nos coram aliquo ſteterimus oculis eius geminā noſtri ſpeciem corporis intuemur: ita vt quilibet eius oculus pfectam noſtri imaginem exprimat. Aliqui tamen ſim plices arbitrati ſunt figuras illas hominum quas aliorum oculis cernimus, illis cōnatas fore. Cuius falſitas manifeſtis exemplis deprehenditur: nam ſi quis ſe alicuius obiecerit oculis ſuā in illius oculis figuram cerneret. Si autem alius ſe eiuſdem oculis oppoſuerit ſemoto priori, ſuam quoque vt prior in eiſdem oculis figuram inſpiciet: non ergo videbunt eandem imaginem aſpicientes ſinguli, ſed quilibet ſuam intuebitur, ex quo manifeſtum eſt imaginē, quæ videtur connatam oculis nō fore, quoniam ſic apud omnes eadem exiſteret. Amplius autem ſolidius hoc manifeſtatur: nam ſi quis alterius oculis ſe obiecerit, recto ſubſiſtēs corpore, imago illa quam in alterius oculis cernit recta habitudine conſiſtere videbitur. Quod ſi videns ſe paululum depreſſerit, aut in aduerſum ſe contorſerit, imago quoque viſa paululum deprimetur, atque cōtorquebitur in aduerſum. Omnes quoque motus perfectè exprimet, quos aſpiciens in ſe præmonſtrauerit: hęc tamen penitus impoſſibilia forent, niſi hęc imago viſa videntis hominis ſpecies foret. Prętet hoc autem à quolibet corpore ſpeciē per totum diaphanum medium in circuitu diffundi conijcitur: nā ſi vigiinti, aut triginta ſpecula quaſi in circulo poſita fuerint, & quiſpiam in eorum medio ſteterit in quolibet ſpeculorum hominis illius imago videbitur, quòd ſi eis lignum aut lapidem in medio prominentem poſuerimus, in eorum quolibet lapidis imago, lignive apparebit effigies, in omnibus autem alijs eundem fore modum ſatis ex dictis liquet. Viſionem ergo emittendo fieri poſſe iuxta Platonicorum poſitionem ſatis falſum eſſe patet, ſed per interius ſuſceptionem cauſari neceſſe eſt. ſ. vt ſingulæ res ſpecies ſuas per totum medium multiplicantes ad videntium oculos eas vſque extendant.

Solutio ad primum argumentum ſuperius factum. Cap. XV.

NVNC autem redeundum nobis eſt, vnde digreſſi ſumus. ſ. ad inchoatum argumentum. ſ. rationabilius atque naturę conformius videtur, vt res viſa aliquam cauſalitatem ſuper rem videntem habeat, quam videns ſuper viſibile: viſio nanque paſſio eſt, & nō actio. Cū ergo videns dūtaxat rei viſibilis in ſe imaginem ſumat nihil emittens, vt ex præcedentibus liquet, impoſſibile videtur, vt ſuper rem viſam operationem, aut immutationem aliquam realē, vel naturalem habeat, cū hic nullis actionis modus relinquatur. Res autem viſa habet aliquem actionis modum ſuper rem videntem, quoniam ſpeciem ſuam multiplicans ad eam vſque dirigit, ipſum quoque videns illam ſpeciem ſuſcipiens, vt videns ſit immutatur, iſta tamen immutatio nō eſt actio realis aut naturalis, ſed ſpiritualis, cum ſpecies per quā huiuſmodi viſio cauſatur, aliquid ſpirituale ſit ad ſpirituales pertinens qualitates. Ex prælibatis ergo inducitur in viſione nullam realem

In videndo nō immutatur ſed ſpecialiter.

realem immutationem, aut actionem conſtare poſſe, viſibilis ſuper rem videntem, aut videntis ſuper rem viſam. Hoc ergo modo baſiliſcus hominem, aut quodcunque animal videns, ſuper illud actionem nullam habet, ſed magis homo ſuper baſiliſcum: nam homo viſus inquantum viſus eſt a baſiliſco, ſpeciem ſuam ad baſiliſcum mittit, nec baſiliſcus quicquam in hominem mittit, inquantum huiuſmodi videns eſt. Actio tamen, & naturalis immutatio quam baſiliſcus ſuper viſum hominem habet: quia baſiliſcus eſt animal peſtiferum valde, ex cuius oculis ſpiritus quidam egredientes ad hominem, vſque perueniunt eum corrumpentes, atque illico occidentes. Si tamen contingeret. vt baſiliſcus hominem videret nullis emiſſis ſpiritibus, nihil magis homini baſiliſcus videns noceret, quàm ſi ab altero homine videretur, vel ab aſino. Quia tamen non contingit baſiliſcum quicquam videre, quando ſpiritus illos emittit, nunquam eueniet, vt hominem a propinquo inſpiciat eū non occidens.

Reſponſio ad quoddam argumentum, & quædam alia. Cap. XVI.

ALTERI quoque obiectioni, qua identidem inducebatur ſola viſione aliquam realem cauſari immutationem, ſcilicet, quia lupus cum hominē a propinquo conſpexerit, reddet eum per aliquātum temporis ſpatium impotentem ad clamandum, ibi tamen nulla prætet viſionem actio conſiſtere apparet: in viſione ergo aliqua realis cauſabitur immutatio. Reſpondendum eſt ex ſola viſione lupi ad hominem cauſari nihil poſſe realiter in homine. Cum ergo dicitur, quare homo a lupo viſus ad modicum clamare nequit? reſpondendum eſt, oculos luporum infectos eſſe, atq; per eos venenatos quoſdam emitti ſpiritus, qui cùm ad hominem de propinquo exiſtentem perueneriint, eum inficiunt, atque locutionis impediunt organa, manebitque iſta impotentia clamādi, quouſque emiſſorum ſpirituum virtus permāſerit: ſi autem lupus hominem a longinquo cerneret, nullum ei ad loquēdum inferret obſtaculum. Hi autem ſpiritus ab oculis cùm emiſſi fuerint, res, quibus adhęſerit realiter permutant, & ad viſiuam potentiam nihil attinet, ſed ad tactiuam magis: quæ per applicationē realem operationem ſuam habet, ſpiritus autem iſti emiſſi rei ad quam peruenium applicantur. Identidem autem ſpiritus iſti corpora calida, & humida ſunt, ſed huiuſmodi qualitates ad poſitionem viſiuam nullatenus pertinent: ſed magis ipſius tactiuæ potentiæ obiectū ſunt. Amplius autē tertiæ argumentationi in hac parte obuiandum eſt, cùm dicitur mulierē menſtrua tam ſpeculum a propinquo reſpicientem, ſola viſione nulla applicatione facta, illud sāguineis guttis, aut maculis quibuſdam deformibus reſpergere: maculę ergo, quę per realem immutationem fiunt, ſola actione viſiua efficientur. Reſpondendum eſt viſionē menſtruatę mulieris in ſpeculo nihil reale cauſare, cū viſio paſſio duntaxat ſit. Sed quia menſtruorum tempore mulier oculos aliqualiter infectos habet, ſpiritus ab oculis egredientes aerem medium trāſeunt ad ſpeculum venientes, qđ penetrare nequeunt, qm illud denſum, atq; compactum corpus eſt, ſuperficiei illius adhęrentes circunſtantis aeris, atque ipſius ſpeculi frigore condenſati in maculas ſolidas, atq; viſibiles conuertuntur. Hęc autem viſioni non contingunt, nam cum quis huiuſcemodi oculos infectos habuerit eos apertos tenens, etiam ſi nihil videat, nihilq; aſpiciat, quicquid ſibi directè obiectum, atque vicinum eſt inficietur.

Reſponſio ad quartum argumentum, & quædam de faſcinatione. Cap. XVII.

AMPLIVS autem quartæ in hac parte obiectioni reſpondentes qua dicebatur vulgatiſſimè haberi pueros teneros, & aliqua alia de animalib⁹ interdum faſcinatione lędi. ſ. quaſdam ęgritudines pati, quę per viſionem ab alijs animalibus inducūtur: & dicuntur iſta vulgariter oculo percuſſa: ſed ad immutationes reales iſta pertinent, in ſola ergo viſione realis erit permutatio. Dicendum erit, plurimi eorum, qui catholicę veritati valde inhęrent, faſcinationem nihil eſſe dicunt: nullum quoque animal faſcinatione lędi. i. oculo percuti perhibent: nullumque aut boni, aut mali per oculos conſiſtere poſſe. Horum autem modus ſanè, vt iſti cenſent ſumptus ſolidam veritatem profert. Vulgares namque, qui ſecundum nomē ſuum inſipientia confunduntur, arbitrantur atque enunciant quoſdam homines malorum oculorum fore, addentes quòd ſi iſti oculo furibundo, aut inuido, aut qualitercunque ad malum moto aliquid intueri voluerint, illud lędent aut occident: quòd ſi benignis illud oculis intueantur nihil nocebunt. Hęc autem penitus falſa ſunt, nec rerum naturæ congruunt: nam ſi aliquis oculus nequam aut liuidus foret res viſas faſcinans aliquando, hoc ex ęgritudine quadam oculi, vel totius corporis proueniret, nec eſſet in facultate videntis faſcinare, aut non faſcinare, ſed cùm videret, neceſſe eſſet, vt illud lęderet, etiam inuitus. Velut ſiquis calidus ſit intēsè alteriq; adiungatur eum neceſſe eſt, vt calefaciat, quanquam ad hoc ſpontaneus non ſit. Hoc modo nos quoque fatebimur, oculum nullum faſcinantem fore, nec quicquam oculo lędi poſſe. Si autem faſcinare dicatur, videndo rei viſę nocere, ſiue hoc ſponteneè, ſiue inuoluntariè fiat, fateri oportet faſcinationem aliquid eſſe, & eſſe aliquorum hominum aliorumq; aſalium oculos res viſas faſcinātes. Nec in hoc fidei catholicæ quiſquam nos exiſtimet aliquid detraxiſſe: nam fides catholica ſolida veritas eſt, vero autem iuxta Ariſ. 1. Ethic. omnia conſonant exiſtentia, ei ergo nulla veritas naturalis repugnabit. In hoc autem conſiderandum eſt, quòd ſicut in cęteris corporis membris ægritudinem eſſe contingit, ita & oculos ęgrotari continget.

Quid ſit illud qđ vulgares faſcinationem dicunt.

Si ergo lęſo vno corporis membro, vapor aut ſpūs inde egrediens, aut humor tabidus inde ſolutus cętera membra contactu ſuo inficit, quę contingit, nō diſpariter, ſi oculum ægrotari contingat: inde egredientes ſpiritus peſtiferi eis, quibus inhęſerint inferrēt nocumentum. Hoc autem inconueniens nullum infert, quin potius ſecundum naturam concedi neceſſe eſt: alioquin ſpecialius aliquid in oculis: quàm in cæteris corporis partibus fateremur. ſ. cętera corporis membra ęgrotare, aut indiſpoſita eſſe, oculos autem nequaquam. Aut ſi oculos ęgrotare, aut indiſponi ſicut in cęteris accidit fateamur: aliquid adhuc ſpecialius hoc modo in oculis ad cętera membra prius conſiteri neceſſe erit. ſ. quòd cęteri corporis arctus cum infecti ſunt, ſua contagione aliqua nocumēta alijs membris, cęterisve rebus inferre poſſint, oculi autem cum eos ęgrotare contingeret, nulli rei lęſionem inferre poſſent. Rationabiliter ergo dicendum eſt, aliquos eſſe indiſpoſitos, aut infectos oculos, qui rebus, ad quas ſe cōuerterint nocere poſſunt, & hoc faſcinare ſiue oculo percutere vulgariter dicitur. Ex his ergo inferri patet faſcinationem aliquid eſſe, & aliquos faſcinari.

Paradoxon Quartum.

Quod naturaliter opinio de fascinatione conuincatur. Cap. XVIII.

AD hęc autem adhucalia fundamenta inquirenda sunt. In quo aduertendum secundùm medicorum doctrinam quosdam morbos contagiosos fore, idest quòd per tactum à quibusdam in alios transeunt, velut scabies, lepra, pestilentię morbus, atque consimiles. Conformiter ergo in oculis accidere poterit, quòd siquis infectum habuerit oculum, eius infectio in alios contagione quadam deriuetur: nam siquis quoddam scabiei genus, quod in capite est patiatur, & quis ei adhęserit: quamquam eorũ capita nullam habeant coniunctionem, in eo, quinullam habet scabiem ex hoc accessu inducitur scabies. Conformiter autem siquis leprosus fuerit, alterumque de vicino colloquatur, aut cum eo cibos sumat, & bibat, si hic aliquam moram traxerint, qui sanus erat lepram induet: quamquam horum corpora nunquam se reali applicatione contigerint. Si igitur in his, qui sani sunt communicantibus ad leprosos, & scabidos lepra aut scabies inducitur, quamquam in his corporum nullus contactus sit, cur in eis, qui infectos oculos habent hoc non eueniet, vt eis quos viderint à propinquo noceant, quamquàm in hoc coniunctio nulla sit? Hoc autem fascinatio dicitur, aut lęsio inducta per oculos. Apparet ergo aliquem posse alios fascinare. Amplius hoc in epidimię morbo apparet, qui frequenter ex corruptione aeris gignitur: imò cum proprię pestẽ dicimus, sp corruptionem aeris appellamus. In eis autem, qui peste percussi sunt, hoc accidit: vt siquis eorum aliquem non peste percussum è vicino frequenter, aut aliquanta contracta mora loquatur, inficiet eum: vnde horum plurimi moriũtur. Quo fit, vt in tempore vehemẽtium epidimiarum in ea domo, qua aliquis mortuus fuerit, multi posterius moriantur. Sicut ergo in pestifero morbo, qui percussus est: quadam contagione alios inficit, & occidit: ita & in oculorum ægritudine siquis eam patiatur eos quos viderit ex hoc lędet. Vlterius autem hoc manifestatur: pestifer enim morbus sic in hominib⁹ causatur: nam primò aer cęlestium corporum speciebus influentiis corrumpitur, aut ex aliqua disconuenienti naturæ nostræ mixtione in elementis facta, ex qua grauis exhalat odor inficiens eos quos tetigerit: hunc autem infectum aerem ore accipientes ad vitalia introrsus trahimus inspirantes, atque respirantes. Sic enim infectis vitalibus, scorde, & præcordiis lęsi homines moriuntur. Cùm autem aliquis hominum hoc modo infectus sit, totus aer, quem iste inspirando atque respirando trahit contagione eius infectus est: vnde & coniunctum sibi aerem, quem tetigerit sua tabe inficiet. Alij autem hominum, qui ab hoc pestifero morbo immunes sunt: hunc aerem inspirantes infectione simili corrumpuntur, nisi valde bene complexionati fuerint: ita vt natura resistat aeris nocumento. Non dispariter ergo cùm quis oculos infectos habet, aut aliquas corporis partes quarũ infectio per spiritus ab oculis egredientes soluenda est: tunc per oculos corpora quædam subtilia valde calida, & humida egrediuntur; quæ præ sui subtilitate visibilia non sunt, quæ si alicui rei ad corruptionem propinquę adhæserint, inficiũt eam, atque lędunt: quòd fascinare vulgariter appellatur. Hoc ergo modo satis patet fascinationem aliquid esse, nec quouis modo neganda est.

Quõ causetur pestilentia.

Quædam notanda penes superiora. Cap. XIX.

AD supradictorum autem validiorem expositionem considerandum sunt adhucalia fundamenta, quę inferunt necessariò fascinationem esse, & aliquos oculos fascinanres fore: ita vt fascinologia non sit prius de non ente. Fascinationem enim appellamus, cùm aliquid quidpiã videns ad eum corporaliter non coniunctus, nec in eum alterum quidpiam agens eũ lædit. Horum tamen frequentissima, atque vulgaria exempla sunt, ita vt iam stylo non egeant: fascinatio ergo aliquid est. Basiliscus enim nobis horum indicium monstrat: nam si basiliscus quempiam hominum viderit, etiam si eum mordens, aut aliàs non tetigerit, morietur. Hic ergo nullus differi nitetur, basiliscum occidere eum, qui moritur: nec quisquam hoc negat: dici tamen nequit, quòd basiliscus morsu hominem laniauerit, aut intoxicauerit, aut eum quouis tetigerit modo: eum ergo videndo duntaxat occidit. Quamquam autem homines basiliscorum non habeant complexionem: quoniam eorum natura ita pestifera esse nequit: aliqua interdum tamẽ in eis corruptio esse poterit, quæ per oculos egrediens in spiritus, qui corpora delicata sunt eos, qui propinqui fuerint, atque corruptioni dispositi inficiet. Inuisibiliter tamen ista præ spirituum subtilitate fiunt. Hoc autẽ in lupo adhuc apparet. Cùm enim lupus hominem a propinquo cõspexerit, eum ad emittendas voces aliquanta temporis mora impotentem reddet: nullam tamen tunc actionem lupus super hominem habet, sed eum duntaxat videt, vt ait Isidorus Etymo. lib. 11. Confiteri ergo necesse est hominem à lupo fascinari, cùm eum solo visu lędat. Identidem autem in menstruatis mulieribus hoc apparet, quæ si specula à propinquo contemplentur, ea sanguineis guttis inficiẽt, aut aliis respergent maculis: manifestum igitur est, ex earum oculis corpora quædam calida, atque humida egredi, quæ spiritus vocantur. Hi autem, aut sani, aut ęgritudinum inductiui sunt: rebus ergo quibus adhærent, morbos quosdam inducent. Sed cùm spiritus isti nocent, eos fascinationẽ causare dicimus. fascinatio ergo aliquid est.

Quod fascinationõ fit prorsus ex nocentia.

Tres conclusiones exprimentes tres conditiones ad fascinationes necessarias. Cap. XX.

AD eorum autem, quæ de fascinatione dicũtur vberiorem cognitionem, tres cõclusiones ponendæ sunt exprimentes tres conditiones, quæ ad quãcunque fascinationem necessariæ sunt. Prima conclusio sit, quod non potest quilibet homo, aut quodcunq; animal alium hominem, aut brutum animal fascinare: sed quædam sunt, quæ fascinandi virtutem habent, quædam verò non. Quædam quoque sunt, quæ a fascinantibus pati possunt, alia autem fascinationem pati nequeunt. Huius fundamentum est, quoniam fascinatio ex hoc ortum habet, quòd quis oculos infectos habeat, aut aliquam corporis partem, sumpserit, & ex illo pestifero humore agente calore quidam spiritus, qui corpora calida & humida sunt resoluantur per oculos egredientes, atque præ leuitate sua vicinũ aerem transeant quousque ad aliquod solidum corp⁹ perueniant, cui inhęreant. Si autem corpus istud corruptioni dispositum sit, scilicet faciliter passibile, aliqualitet inficietur. Aut si dicamus totum animalis corpus infectum esse, humorem tamen illum resolutum per oculos in spiritus egredi, idem fiet nocumentum: hoc autem fascinare est. Tale autem in omnibus animalibus reperiri nequit: nõ. n. habent omnes homines infectos oculos, aut aliquam corporis particulã, ex qua humores resoluti per oculos exitio sint. De animalibus autem cęteris idem patet, non enim sunt cuncta pestifera: hoc enim modo in omnibus indiuiduis huius generis, qđ est animal, semper morbum dari necesse esset, ita vt nullum animal sanum foret, quod liquida falsitate notatur. Dicendum ergo est, animalia quædam secundùm species suas pestifera esse. semperque spiritus ex hoc venenato humore resoluentia. Vnde quoties hæc aliqua animantia viderint alterius speciei, quæ ad corruptionem dispositã sint lædent ea. Hoc enim basiliscis euenit: pestifera enim eorum natura est. Nullum ergo basiliscum vnquam esse cõtinget, qui videndo alia animalia non fascinet, s. quemcunque hominem, aut alterum animal viderit solo visu mortem inducet. Idem autem lupis accidit, est enim eorum natura humanæ naturæ contraria: ideo omnes lupi quantum ad homines pestiferi quodam modo sunt: cùm enim aliquem hominẽ è vicino viderint, eum ad tunc voces emittendas faciẽt impotentem. Lupis ergo vniuersaliter euenit homines fascinare. Conformiter autem quædam alia animalium sunt, quibus ex speciei conditione conuenit, vt homines debeant fascinare: quo fit, vt in talibus animalium speciebus, nullum animal sit, quòd hominẽ visum à propinquo non fascinet, aut saltem fascinare non valeat. Alia autem animalia sunt quibus secundum speciei conditionem non conuenit, vt homines fascinare possint. euenit tamen quibusdam eorum aliqua specialis corruptio, qua omnibus, quæ viderint fascinationis inferant nocumentum. Hæc autem bipartita sunt: quædam namque eorum magnam lęsionem habent semperque manentem: vnde ea, quæ viderint ad corruptionem dispositã, necessarium est, vt semper fascinent. Alia autem sunt, quibus morbus iste perpetuus non est, sed ad aliquam temporis morã manens, sicut in cęteris temporalibus ægritudinibus accidit. hæc autem si quidquam viderint hoc tempore ad corruptionem dispositum, fascinabunt.

Quod semper humana species possit fascinare, non inuenitur in ea. Cap. XXI.

CIRCA humanam verò naturam huiusmodi, dicendũ est, non enim est humana species hanc consequens conditionem, vt semper fascinare possit. hoc enim modo tota humana natura corrupta foret, sed falsum est: quosdã namque homines esse scimus: qui nulli videndo nocent: alij autem sunt, qui res vitas fascinant. Non euenit ergo hoc ex conditione speciei, sed est conditio consequens quædam indiuidua humana, scilicet ægritudo eis interdum eueniens siue perpetua, siue temporanea sit. Amplius autem hoc apparet, nam si vis fascinatiua, siue potestas fascinandi humanam consequeretur speciem, necesse esset omnes homines fascinatiuam habere virtutem, scilicet vt illam ægritudinem, aut passionem haberent, secundũ quam aliquid potest alterum fascinare. Quo inferrẽ, nullum hominum posse alterum oculo lædere: sed hoc falsum liquet: quidam namque alios videntes nocent eis solo visu, potissime eis, qui adhuc ætate teneri sunt. Hoc inducitur: nam secundùm Aristo. quinto Physicorum, & est positio omnium loquentium de natura. omnis actio per contrarietatem fit: cùm autẽ aliud secundùm numerum in alterum agere debet, necesse est, vt inter se aliquam habeant contrarietatẽ. Ob hoc autem Atist. non concessit motum inter duo similia, nec inter duo contradictoria, sed inter duo contraria. sic patet in 5. Physicorum capit. 2. Si enim vnum agens alterum naturaliter calefacere debet: ne cesse est, vt alterum eorum calidum sit, alterum autẽ frigidum, aut saltem nõ calidum. Si enim duo æqualiter calida forent: neutrũ in altero caliditatem causaret, aut duobus frigidis existentibus neutrum alterũ frigefaceret: vnum tñ in alterum aget cum in extremitatibus cõtrarietatis steterint, aut quouis modo saltem contraria fuerint. Hæc autem adhuc liquidius patefiunt in his, quæ nos experimur: nam si quisquã calidus fuerit, eiq; quidpiam calidum appositum fuerit, nihil sentiet: velut si nihil ei appositum foret. Siquis autem frigidus intensè fuerit, & carni eius aliqd frigidum adiungatur identidem sentire impossibile erit. Simile autem in cæteris generibus contrarietatum: nam nullum simile super suum simile actionẽ vllam habet: sed actio, & passio circa contrarietatis extrema semper est. In quo tamen considerandum est, quòd quamquam actio, & passio in cõtrariis semper sint, finis tamen actionis in similitudine est, aut in consummata actio secundũ naturam erit. Quod manifestè coniicitur: nam calidum in frigidum agit. Si autem vtrunque calidum foret, neutrum super alterum agendi haberet potestatem: id tamen quòd calidum est, valde in frigidum nunquam definet agere, donec illud ad caloris sui perduxerit gradum: cũ verò patiens ad tãtum caloris deuenerit gradum actio nulla, nec motus erit. Identidem autem si aliquid valde frigidum in valde calidum agat, nunquam actio consumabitur, donec ad tantum frigiditatis excellentiam agendo deuenit patiens quantum ipsum agens in frigiditate est: post hæc autem omnis motus consumatus erit. Hoc pacto omnis motus secundùm naturã contrarietate inchoat, sed imperfecta similitudine ꝓsumatur, si actio de consumatis secundùm naturam sit. Ex prælibatis ergo inductum patet, quòd si omnes homines secundùm speciem pestiferi essent: ita vt singuli fascinatiuam haberent virtutem, nullus alterum fascinaret: actio namque in similibus nunquam est, sed in contrariis. hoc ergo dato omnes homines similes forent, scilicet fascinare potentes, atque si istã pestiferam tabem vniuersaliter cõtinentes nullus posset alterum fascinare.

Et si actio sit tatione contrarietatis finis tamen agẽtis in simi litudinem existet.

Sicut est in basiliſco, ita esset in homine, si ex conditione speciei fascinare posset. Cap. XXII.

AMPLIVS autem basiliscis hoc inest, vt pestiferi sint, & fascinare possint, atque homines cęteraque animalium solo visu interimere, hoc autem eis ex speciei conditione inest: ideo omnibus inesse patet, nec vnus alterum fascinare potest, sed visu alia lędunt. In hominibus ergo ꝓformiter diffiniendum patet. s. ꝙ si ex conditione speciei hominibus eueniret, vt fascinatiuã hērēt virtutem, nullus alterũ fascinaret, sed ipsi alia animalia fascinarent. Pręter hoc autem actio, & passio nulla causari potest agente & patiente æqualibus secundùm potentiam agendi, & resistendi existentibus, & hoc in qualitate illa secundũ quam motus fieri debet, sed ad omnem motum excellentia agentis in actiua virtute, defectus autem patientis exigitur. Si tñ ex humanæ speciei conditione proueniret, vt fascinare possent, æqualiter oĩbus inesset hoĩb⁹ illa pestifera qualitas, ꝙ q̃ fascinatio causari deberet: nullus ergo alterum fascinare valeret. Inductionis huius prima pars liquet. Secunda patefit: nã in omnibus indiuiduis aliquarum hoc inest, vt cùm aliqua passio ex principiis speciei eis communicatur, in omnibus æqualiter est: cùm natura speciei, ex cuius principiis singulę pululant passiones, in eis æqualis sit: passiones autem, quæ accidunt ex singularibus conditionibus indiuiduorum, non sunt æquales in omnibus

indiui-

indiuiduis eiusdem speciei. Ex prædictis concluſum F patet, ꝙ ſi hominibus ex cõditione ſpeciei faſcinatiua proueniret virtus, nullus alterum faſcinare poſſet: hoc tamen falſum eſt, ſpecies ergo humana ſecundũ ſe faſcinatiuam conditionem non habet: ſed hoc ex ſingularibus accidentibus quorundam prouenit indiuiduorum. Eſt enim in quibuſdam hic faſcinandi conditio tanquam perpetuus languor: in alijs aũt velut temporanea ægritudo. Hi autem quibus hoc euenit, alios homines faſcinare poſſunt: nec tamẽ omnes, ſed ſolùm, qui ad corruptionem diſpoſiti ſunt. Infertur ergo quòd faſcinatiua potentia non ineſt ſingulis hominibus, aut animalibus: ſed quibuſdam ineſt, aliis autem non. hęc namque corruptio ſecundùm quam faſcinatiua potentia ineſt, non eſt in omnibus animalibus, G ſed in quibuſdam.

Hi, quibus faſcinandi virtus ineſt, non habent ex arbitrio in hoc tempore potius quàm in alio faſcinare.
Cap. XXIII.

IN his quoque aduertendum, quòd iſti, quibus peſtifera faſcinandi qualitas ineſt, non habent ex arbitrio pendens quando faſcinare velint: ſed etiam ſi nolint faſcinabũt. Amplius autem non ſubeſt eorum libertati hanc, vel alteram rem faſcinare, ſed id, quòd ad corruptionem diſpoſitum eſt faſcinabunt aliqua nociua qualitate impreſſa in eodem. Q19 fit vt interdum faſcinatiuam potentiam habens, & huius ſibi cõ H ſcius eligat aliq̃ rem non faſcinare, quoniam illi nullũ incõmodum infligere vellet: eam tamen faſcinabit: quoniam ad corruptionem diſpoſita eſt. Aliud autẽ eſt, qđ fortaſſis faſcinare vellet, quia ei nocere cupit: illud tamen efficere nequibit: quoniam ad reſiſtendũ nocumento potens eſt. Huius fundamentum eſt, qa faſcinare in animalibus prouenit ex quadam peſtifera qualitate exiſtente alicui animali per moduni cuiuſdam ægritudinis. Qualitates autem naturales naturaliter operantur non ſubdit̃ arbitrio noſtro. Nõ enim ſubeſt voluntati noſtræ ſiquis manum calidam habuerit, alteriq; eam adiunxerit, vt eum calidũ non reddat: nam ẽt eo inuito, calida manus eum, cui adiuncta fuerit calefiet: idem aũt in cęteris actiuis qualitatibus I diffiniendum patet. De hac ergo peſtifera faſcinatiua qualitate dicendum eſt, ꝙ arbitrio noſtro non ſubſit, ſed naturaliter operabitur. patulis namq; oculis exiſtẽtibus faſcinatiui ſpũs egredientur, q inuitis eis quorũ ſpiritus ſunt: quoſcunque obuios parum diſtantes, atque ad corruptionem diſpoſitos faſcinabunt. Habet tñ hic cui talis qualitas ineſt, aliqd in ſua poteſtate: qm̃ ſi clauſos ſp oculos tenere voluerit, neminẽ vnq̃ faſcinabit, aut cũ voluerit ſe ab illa re cuſtodire ne eã faſcinet, claudat oculos, & erit impoſſibile eam faſcinare. Si tñ id, qđ faſcinare nõ vult, ſemel aſpexerit, illudque ſuſcipiendæ corruptioni diſpoſitum, inuitus etiã illud faſcinabit. Hoc aũt ſatis notũ redditur exẽplo eius, qui manum, aut calidã, aut frigidam habet. Si enim illam K aer inuaſerit: tota domus illa ęque infecta in omnibꝰ partibus ſuis eſt: in ea tamen non cõtingit ſemper oẽs mori: ſed quoſdam deficere aliis ſuperſtantibus. Horum aũt fundamentum eſt, qa vt in tertia metaphora extiti prelibatũ ſuper particulã. Qui mortuus eſt. mors in aĩmalibus conficitur, qm̃ natura damno ſemper reſiſtere impotens aliquando ſuccumbit. Cùm. n. eſt robuſtior natura, atque conuenientioris complexionis, magis nocumento illato reſiſtit: quo fit vt ſiue illatis vulneribus, ſiue quibuſcunque appoſitis malis, vel inatis tardius moriantur, aut magis reſiſtant qui robuſtiores naturæ, atque conueniẽtioris complexionis ſunt: niſi Deus aliter diſpoſuerit ab æterno, cuius diſpoſitio ni nullum naturæ iudicium, regula vel inclinatio reſiſtere

Secunda concluſio de faſcinatione. Cap. XXIIII.

SECVNDA in hac inquiſitione de faſcinatione concluſio ſit, animal habens faſcinatiuam virtutem non poterit quodlibet animal ſibi oppoſitum à propinquo faſcinare, ſed illud dũtaxat, qđ ſuſcipiendę huic faſcinationis corruptioni diſpoſitum eſt: ſicut patet in teneris, niſi hęc peſtifera faſcinandi poteſtas excedens in virtute valde ſit: tunc enim quodcunque animal, ad hoc relatum ad faſcinationem ſuſcipiendã diſpoſitum eſſe videtur. Hoc autem ſatis liquet: nam in quibuſdam hominibus hanc faſcinatiuam virtutẽ eſſe confitentur: iſti tamen nequeunt omnes homines, quos inſpexerint, aut animalia ſingula faſcinare: ſed quibuſdam nocumentum inferunt, aliis autẽ nequaquam nocent. Rebus enim teneris, aut paruæ ætatis faſcinationem faciliter inducere quæũt: eis autem, quæ dura, atq; annoſiora ſunt, hoc efficere nequeunt. Hæc autem eſt ſententia Ariſt. 2. de Aĩa, ſ. actus actiuorum ſunt in patiente diſpoſito, i. ꝙ talis eſt actio agentis in patiente qualis eſt conditio patientis ad ſuſcipiẽdum, non. n. agit agens ſicut actiuum eſt, ſed ſicut patiens ſuſceptiuum eſt. Si enim paſſiuum ad actionem ſuſcipiendam plenè diſpoſitum ſit: plene in eo agens ſecundùm ſuam naturam agere poterit. ſi autem paſſiuum nullatenus eſt diſpoſitũ, nequaquã valebit agẽs efficere: ſi verò parum paſſiuum diſponatur, parua in eo agentis actio recipietur. Hoc aũt ſatis familiari exẽplo deducitur. Si enim calidum apud aliquod ad combuſtionem diſpoſitum apponatur, incenſionem cauſabit. Si autem illud ad combuſtionem prorſus ſit indiſpoſitum, nulla quantumcunque agatur inducetur incenſio. Idem autem in frigiditate cęteriſque actiuis qualitatibus iudicandum eſt. Quo fit, vt cęlum nunquam cremari quæat: nam & ſi ſphæra ignis orbi lunę coniunctiſſima ſit nullo prorſus intercedente, ſed ſuperficies vnius alterius ſuperficiem tangit: quia tamen cęlum nullam habet diſpoſitionem, ſecũdùm quam cremari, aut perire poſſit, nunquam cremabitur, nec peribit. Si enim Ariſtot. inquit 2. de cęlo, & mundo: Corpora cęleſtia non ſuſcipiunt aliquas peregrinas impreſſiones, ſ. quòd nunquam ſuſcipiunt aliquam corruptionem, aut alterationem ab extrinſeco prouenientem: ſecundùm quam cęlum permutari poſſit, & illa diſpoſitio in cœlis peregrina, ideſt extranea appellatur.

Agens nõ agit ſicut actiuũ eſt: ſed ſicut eſt diſpoſitio patientis.

De morbo epidimiæ. Cap. XXV.

AMPLIVS autem hęc liquido comprobantur in morbo epidimiæ: fit enim huiuſmodi morbus ex aeris corruptione, quæ interdũ in tota vna ciuitate, aut oppido æqualis erit: ſed non æque in oĩbus ciuitatis partibus mors viget: nec oẽs in loco illo pereũt: ſed quibuſdam obeuntibus alij illęſi manent. Conſortem autem, cùm aliquã domum ſpecialiter peſtifer inuaſerit: tota domus illa ęque infecta in omnibꝰ partibus ſuis eſt: in ea tamen non cõtingit ſemper oẽs mori: ſed quoſdam deficere aliis ſuperſtantibus. Horum aũt fundamentum eſt, qa vt in tertia metaphora extiti prelibatũ ſuper particulã. Qui mortuus eſt. mors in aĩmalibus conficitur, qm̃ natura damno ſemper reſiſtere impotens aliquando ſuccumbit. Cùm. n. eſt robuſtior natura, atque conuenientioris complexionis, magis nocumento illato reſiſtit: quo fit vt ſiue illatis vulneribus, ſiue quibuſcunque appoſitis malis, vel inatis tardius moriantur, aut magis reſiſtant qui robuſtiores naturæ, atque conueniẽtioris complexionis ſunt: niſi Deus aliter diſpoſuerit ab æterno, cuius diſpoſitio ni nullum naturæ iudicium, regula vel inclinatio reſiſtere

Quare morbo ex ſente alig pereãt, & aliqui nõ.

ſtere valet. Cùm aũt peſtifer aer in aliqua ciuitate aut A
domo eſt: ipſe naturæ humanæ repugnans ſemper in eam agit nocendo quantum poteſt. Qui verò naturam debilem atque inordinatam complexionem habent nocumento illato reſiſtere impotentes ſuccumbunt peſtiferæ qualitati, atque pereunt. Qui verò robuſtioris naturæ ſunt, reſiſtere ſufficientes, nocumento non ſuccumbunt, ſed viuentes permanent. Conformi ergo ſententia diffiniendũ eſt in hac peſtifera qualitate: ſm quam faſcinatio cauſatur. ſ. quòd ſiquis corruptioni diſpoſitus eſt, ita vt faciliter permutari poſſit, patietur.

Quædam attinentia ad ſuperiora. Cap. XXVI.

ADDEBATVR autem in prelibatis, eos qui B
teneri ſunt, tam in hominibus, q̃ in brutis ad hãc faſcinationem ſuſcipiendam diſpoſitos fore: duri quidem hæc non patiuntur. Cuius fundamẽtum eſt, quoniam durities eſt quędam naturalis potẽtia ad non faciliter patiendum, ſcilicet ſecundùm quam patiens reſiſtit agenti, ne in illud faciliter agere valeat: mollities autem, & teneritudo qualitates ſunt, quæ naturales impotentię dicuntur, ſcilicet ad faciliter patiendum: quoniam ſm eas agens poteſt faciliter in patiẽs id, qđ voluerit: dura ſiquidẽ nec faciliter frangere nec præſcindere poſſumus: mollia aũt faciliter amputãti atque confringenti cedũt. Et ſicut in fractione, & amputatione accidit, in combuſtione quoque decernendum eſt: ea namque, quæ tenera ſunt, ſi deſiccata fuerint, facillimè comburuntur, atq; paruo ad hoc igne ſuccedente opus eſt: quæ autem dura ſunt, & ſi deſiccata fuerint, nec faciliter exurũtur, nec poſſunt niſi à magno igne cremari. Sic autem in ſtuppis, capillis, & lana: quæ tenera, & ſicca ſunt patet: ligna tñ duritiem magnam habent: vt ea, quę ex nucea materia, & moro atq; illice ſumpta ſunt: hæc enim difficulter, & nõ ſine magna igne cremari poſſunt. Hoc modo ſacra ſcriptura metaphoris quibuſdã vtens durum, & mollem accipit. Eos namque duros vocat, qui gratiam Dei vocantem nõ exaudiunt, nec ſacris monitis obediũt, nec à facinoribus, & culparum enormitatibus diſcedere curant. Hi etiam obſtinati alio nomine appellãtur. Hoc modo Deus de Pharaone rege Ægypti dixit: Ego indurabo cor Pharaonis, vt habet Exodi 4. & 9. cap. hoc autem quoniam Pharao quantuncunque à Deo vrgentibus plagis depreſſus foret, iuſſis Dei obtemperare noluit, quoaduſque extrema percuſſus plaga Iudæos exire compulit nec tñ eos tũc adhuc penitus ire permiſit: nam eos recedentes vſque ad mare rubrum inſequutus eſt: vt habetur Exodi 14. ca. Mollem aũt ſacra ſciptura vocat eum, q gratiæ Dei nullo modo reſiſtit: ſed vt à Deo vocatur, ita monenti, & vocanti obedit, & ad bona prouocanti conſentit, & ſi interdum peccauerit ab eo monitus faciliter ceſſat. Patet ergo conſimiliter ex prædictis peſtiferam iſtam faſcinandi qualitatem ſuper homines duros aut bruta E animalia dura actionem habere nullam. ſ. cũ iſta ętatis ſunt maturæ, ſed ſuper ea, quæ tenera valde ſunt: q̃ enim dura ſunt, illi peſtiferæ qualitati reſiſtũt, ſm quã faſcinatio cauſat. Cùm ergo hõ vel aliquod aĩal aliqd viſu ſuo faſcinauerit, neceſſe eſt, vt illud tenerum ſit, & paruę ętatis: ſicut in infantibus teneris aut in animalibus brutis nouis paruis, ſicut in pullis, & porcis atq; ſimilibus. In animalibus aũt magnæ ætatis, & duris corruptio iſta faſcinationis cauſari nequit, niſi illa magna valde ſit. Ob hoc autem epidimiæ tempore hoc euenit, vt de paruulis plures, q̃ de perfectis viris, aut ſenibus moriantur. ipſi namque teneri valde ſunt, & cõplexiones eorum nimis paſſibiles: vnde peſtifer atque

infectus aer in eos maiorẽ immutationem quàm in cęteris cauſare poteſt. De peſtifera autem qualitate, ſecundùm quam faſcinatio cauſari poteſt, ſic euenit, ſcilicet vt in rebus teneris immutatiuam cauſalitatẽ habeant: ſuper res autem duras nequaquam. Ex hoc autem inducitur, ꝙ apud vulgares notiſſimum eſt, ſicilicet quòd pueri teneri aliquando faſcinati ſint, de viris autem perfectis, aut raro, aut numquam perhibent ꝙ faſcinentur. Sic quia parui ſunt, & de ſuibus, quia in ętate tenera ſunt, quòd faſcinati interdum ſint prędicant: de magnis autem, & duris animalibus hoc nequaquam confitentur. Ex prædictis ergo inducitur faſcinatiuam immutationem in rebus teneritudinẽ quandam, & nouitatem habentibus cauſari dũtaxat, B in duris autem rariſſimè.

Tempore peſtis plures de pueris moriũtur quàm de aliis natu maioribus.

Quædam attinentia ad ſuperiora. Cap. XXVII.

AMPLIVS autem in eadem ſubiungebatur concluſione: hanc faſcinationem in rebus teneris cauſari dũtaxat, niſi ea qualitas, ſecundùm quam faſcinatio cauſatur exceſſiua ſm virtutem ſit. Si enim exceſſiua hęc peſtifera qualitas fuerit: non ſolum tenera corrumpentur: ſed etiam quæ dura ſunt damnificationem quandam ſuſcipient, quòd baſiliſcus nobis notum facit: videns namque omnia faſcinat, & perimit: nec quidem teneros dũtaxat pueros, ſed viros quoq; magnos & cętera animalia, in hoc nulla habita duri, & teneri differentia. Huius cauſa eſt, quoniam virtus faſcinatiua baſiliſci tãta eſt, vt ad eam collata quęlibet animalis cuiuſque potentia reſiſtendi inferior viribus ſit: ęque igitur omnia animalia conſpecta interimet. Sic quoque viros maturę ætatis, vt teneros pueros faſcinans occidet. C

De lupis autem ad hominem idem dicendum patet: ſunt enim vniuerſaliter infecti collati ad humanã complexionem quia, eos nobis natura cõtrarios fecit: quandocunque enim viſum hominem faſcinant, eũ ad tempus ad emittendas voces impotentem faciunt. Eſt enim peſtifera eorum qualitas, ex qua ſpiritus cõtra hominem directi, ſunt nociui valde. Non ſolùm ergo pueros teneros faſcinabunt, ſed etiam integræ ętatis viros cùm viderint, ad loquendum impotentes D reddent. Hominibus autem quantumcunque talis peſtifera faſcinandi qualitas accidat eſſe nequibit, vt in lupis aut baſiliſcis eſt: quoniam eis ex conditione ſpeciei non euenit. Vnde duntaxat teneros pueros, aut infantilis ętatis faſcinare poterunt, alia quoque tenera ętatis paruę: qualia ſunt, quę in domibus enutrita ſunt, cùm nouiter nata ſunt, in magnis autem hoc nõ efficient. Si tñ interdum, quòd perrarum eſt accidat, vt aliquis ętatis integræ vir, aut durum, & magnę ętatis animal brutum faſcinetur, hoc ideo euenire conſtat, quoniam grauis erat iſta faſcinandi virtus in eo, q talia videns faſcinauit.

Tertia concluſio de faſcinatione. Cap. XXVIII.

TERTIA in hac inquiſitione de faſcinatione concluſio ſit: animal quodcunque potentiam facinatiuam habens nequit alia ad hanc faſcinationem ſuſcipiendam vbicunque ea viderit faſcinare, ſed cùm ea a propinquo contemplatur. Si enim homo aut alterum animal faſcinatiuam virtutem habens, aliquod animal tenerum, & ad faſcinationem diſpoſitum à dimidiæ leucæ ſpatio, aut quatuor vel quinque lapidis ictibus intueatur faſcinare nequibit, ac ſi nullam haberet faſcinandi poteſtatem. Nec pręciſe hominibus hoc euenit, ſed & aliis ani-

malibus etiã si eis fascinare ex speciei conditione conueniat, atque in eis maior huiusmodi pestifera qualitas insit: ipsa namque nihil nisi à parua conspectum distantia poterunt fascinare. In basiliſco autem hoc notissimum est, nihil enim sic natura pestiferum fecit: cui maior fascinatiua virtus insit, quoniam simul fascinare,& interimere ei adiacet. Hoc quoque illi ex speciei conditione innatum est: si tamen per tres aut quatuor lapidis ictus ab homine distet, & si perspicuè hominem videre possit ac videat, ei nihil nocere valebit. In lupis autem idem cẽsendum est: cum enim homines a distanti conspexerint, nullum videntes fascinationis inferent nocumentum, sed homo visus liberè, vt ante loqui valebit. Cùm tamen basiliscus a propinquo hominem conspexerit, eum vidẽs interimet. Lupus quoq; hominem e vicino contẽplans ad mox loquendum impotẽtem reddet. Ratio huius est, quoniam fascinatio causatur secundùm virtutem spirituum emissorum ab oculis illarum rerum, quæ fascinatiuam potentiam habent: hi autem spiritus solidis corporibus adhærent, vt hominibus, aut aliis animalibus in aere nanque nec manere semper transeuntes: nec inhærere infixi queunt. hanc autem rem cui inhæserint lædunt. Cùm vero id, quod fascinandum sit longè distet, illuc emissi spiritus nequeunt peruenire, a qualitate namque circunstantia aeris condensati interram cadũt, aut si peruenire potuerint, iam eorum excluso, aut debilitato vigore nihil immutare queũt. Cùm autem, quod fascinandum est, si fascinanti propinquus fuerit intensius poterit fascinari. cum spiritus hanc causantes pestiferam qualitatẽ in breui spatio maiores teneant vires. In hominibus autem conformiter diffiniendum reor. Si enim quisquam hominum fascinatiuam habuerit qualitatem, in distanti posita fascinare nequibit. Vnde quantumcunq; quidpiam ad suscipiẽdam fascinatiuam qualitatem dispositum sit: si a rebus fascinantibus distans valde sit: nullum poterit ex hac re susciperе nocumentum. Si vero fascinans,& fascinabile sibi e vicino coniuncta sint, quæ ad hoc dispositа sunt, fascinari necesse est. In hoc tamen non parua differentia est, ex collatione virtutis fascinatiuæ. Si enim fascinatiua virtus maior fuerit, fascinans a longiori poterit fascinari. Si autem hęc minor sit, vel non fascinabit, vel minora nocumenta fascinationis causari necesse est. Idẽtidem autem ab eo, quod fascinabile est, in fascinatione nimis differt: quædam namque alijs teneriora, alia autem alijs duriora sunt, cùm autem aliquid tenerius est, tanto facilius fascinari potest, & a remotiori: quo vero duriora sunt, difficulter a propinquo fascinantur.

Fascinatio causat secundum virtutẽ spirituum emissorũ.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XXIX.

CVNCTA autem, quæ in superioribus assueruimus, catholicorum ecclesia vniuersaliter confitebitur. Neminem enim aliquali ratione fultum esse arbitror, qui superioribus inspectis naturæ fulcimentis, alijsque quam plurimis, quæ ad hoc induci possent, aliquid superius assertorum, etiam si æmulus sit, ualeat diffiteri. His tamen in suo vigore subsistentibus, nos quoque cum tota catholicorum ecclesia fascinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes. Qui enim vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atq; paruis porcis fascinationem interdum asserunt euenire, similiter & in alijs domesticis animalibus, nescientes quid fascinatio sit, aut ex quibus agẽtibus, vel qbus suppositis dispositionibus, existimantque longe alterum fore quàm sit. Vnde illi, quos ipsi fascinatos asserunt fascinati nequaquam sunt, aut si qui paruulorum interdum fascinationem patiantur, eos quibusdam verulis benedicendos offerunt. Has enim vulgus ex officio suo benedicentes vocat, quas conueniens magis est, maledicentes appellare, quoniam miserabiles animas insipientum illaqueantes in æternam gehennæ maledictionem adducunt. In his namque vetustas habuit plurimos, tam viros, quam fęminas superstitiosos, quos adhuc ex parte iunior tenet ætas. Hi autem super eos, quos fascinatos perhibent. impertinentia valde verba proferunt, atque inutiles cęremonias, quæ superstitiones dicuntur obseruant: quibus se curare putant eos, quos fascinatos enũciant. Hæc autem infanda quædam, & a catholicorũ mentibus valde fugienda sunt: quoniam hęc, quę istę maledictæ fęminæ faciunt & proferunt, illicita valde atque superstitiosa sunt, nullam sanatiuam virtutem continẽtia, siue a Deo collatam, siue inexistentem secundùm naturam. Ipsæ tamen miserabiles fęminę his verbis fascinatos sanitatem integram susciperе aiunt, quod hæreticum valde est, atque primo præcepto diuino repugnans, scilicet, non habebis deos alienos coram me. In hoc enim talis maleficarum assertio indirectè militat. Quoniam sanitatem quam Deus interdum naturaliter quibusdam simplicibus, vel compositis medicinis fieri concedit, interdum autem illam supra naturę largitur operatione, mi miserabiles istæ fęminæ superstitiosis, atque prophanis verbis, & fluitus suis cæremonijs ascribunt: nullam naturalem aut supernaturalem ad sanitatem inducẽdam causalitatem habentibus. Rectissimè ergo alma mater ecclesia spiritu sancto ducta omnes fascinatorum curatrices, vt prohibent aut potius insipientium deceptrices districtè prohibuit. Vnde in hoc ecclesiastici Prælati, & domini temporales solicitè aduertere debent, vt has hęreticæ prauitatis feces eliminent, nulla nanque principibus clarior virtus est, quam de fide catholica rectè sentire, cunctosque errores in fidem militantes, tam in verbo quam in opere deuitare. Sic scribit Papa Ioãnes in epistola, quam Iustiniano Imperatori direxit, & habetur. C. de summa trinit. in l. inter claras. Vnde inextimabile est quantum glorioſi principes apud Deũ mereantur, qui fidei catholicæ statum, & honorem sincerè, atque efficaciter zelant. Pro his enim Deus conseruabit thronum regni sui, & non deficiet de posteris eius, qui succedat in regia celsitudine. Sic patet in psalmo centesimo trigesimoprimo. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, si custodierint filij tui testamentum meum, & testimonia mea hęc, quæ docebo eos, & filij eorum vsque in sęculum sęculi sedebunt super sedem tuam. Nos autem quanquam iuxta veritatem, nostræ fidei catholicæ nimis consentaneam, aliquid fascinari interdum asseramus, illud tamen curandum vetularum maledicarum cęremonijs, aut verbis non tribuimus, sed hęc potius abhorremus: illud autem medicorum opere, vt cæteras ægritudines curare conantes, aut illud diuturnitati temporis sanandum relinquentes. Quædam namque ipsa per se natura nullo appositо curat, nullam autem cæremoniam superstitiosam in hoc obseruamus. Quanquam autem prædicta solida veritate fulciantur fidei, catholicæ in nullo repugnando, satis tamen nobis molestum est publicè confiteri aliquam posse fieri fascinationem. Hoc autem non ideo, quòd veritas latere debeat, desiderat enim veritas in publicum collocari: sed quia simplices impotentes distinguere a falsis uera, cum audirent fascinationem possibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens foret, & ad superstitiones varias, & magni incommodi verterentur errores: coram simplicibus

plicibus quasdam veritates melius est silentio tegi, quàm publicè enunciari. In hoc de fascinatione sermo, & si succintus consumatus sit.

Sola visione nulla fieri potest realis immutatio. Cap. XXX.

AD ea autem, quę supra inchoata sunt reuertentes, dicendum est sola visione nullam fieri posse realem immutationem. sed si inter verum vnum animal, alterum vidẽdo nocet, aut proficit, hoc non est, quia aliquod aĩal videt aut videtur, sed quia in vidẽdo aliqua aĩalia spiritus per oculos emittunt, qui interdũ nocẽt, fortassis autem interdum ẽt prodesse possent. Hos autem æneus ille serpens, quem Moyses in deserto fabricauit, ex oculis suis emittere nõ poterat: quia calidus & humidus non erat, vt iuxta eius conditionẽ spiritus, qui naturæ calidæ & humidæ sunt, inde gigni possent, sed è contrario frigidus, & siccus erat. Apparet ergo metallinum illum serpẽtem astrologica obseruatione non fuisse fabricatum, nec sanitatem, q̃ in videntibus eum causabatur ex eo causari, sed magis diuino nutu. Prẽter hęc autẽ, si serpens iste obseruatione astrologica causatus foret, & sanatiuam hãret virtutem, necesse erat hanc virtutem naturaliter causatam esse: virtutum autem naturaliũ conditio hæc est, vt in successione operentur, & in instans autem nulla virtus, aut agens naturale operari valet. Sic ergo qui aspectu serpentis metallini sanabantur, nõ sanarentur mox vt eum intuebantur, sed post aliquot dies, quod falsum est: nam mox vt in æneum serpentem oculos defigebant, percussi sanabantur, non inerat ergo aliqua naturalis virtus serpenti illi, qua aspicientes sanarentur, sed magis Dei nutu hoc fiebat, & consequenter nec astrologica obseruatione aliquam virtutem metallinus ille contraxerat serpens. Item si æneus serpens aliqua naturali virtute causata per astrologicas obseruationes, aspiciẽtes se sanaret, emissis. s. radijs, nõ posset causari ista sanitas, nisi in parua distantia. Sicut in superioribus de fascinatione ostendimus. s. quod nullũ animal possit alterum fascinare, nisi in parua interiecta distantia: nam quantumcunq; animal fascinans pestiferum sit, non poterunt radij emissi ab oculis eius peruenire in longinquum, & si inuenerint iam eius deficit causalitas, ita vt nocere nequeant ei, quod fascinandum non est: oportebat ergo hoc dato, vt qui a morsibus serpẽtum sanandi erant, serpenti metallino appropinquarent valde, sed hoc falsum est, nam vbicunque existebant videntes sanabantur percussi. Hæc autem fuit causa, quare iussit Deus Moysi, vt in altum tolleret serpẽtem illum æneum, vt omnes videre possent, & sic sanarentur, vt hĩ Num. 21. c. & Ioan. 3. Si tamen non sanabantur hoĩes videntes vbicunq; existentes, sed solũ a propinquo, non erat conueniens poni serpentem in atrium, sed in pauimento, vel quod esset in tabernaculo Moysi, aut in tabernaculo fęderis, & omnes percussi illuc conuenirent. Item serpentes illi erãt grauissimi, ita vt morsu eorum homines velociter morerentur, quasi exusti ab igne, quod patet Num. 21. c. cùm dicitur, quod erant serpentes igniti: sed si non potuissent sanari ad visum huius serpẽtis metallini, nisi vidissent a propinquo, necesse erat, vt ille, qui erat in fine castrorum, & ibi percussus foret, & potissimè, si percussus foret extra castra, veniret ad locum, in quo serpens ille erat, vt cùm a propinquo videret: vnde plurimos cõtigisset mori, dum hæc agebantur, quo dato serpens similis fuisset. Apparet ergo hãc sanatiuam virtutem non ex naturali operatione, & astrologica obseruatione inductam fuisse, sed ex diuina operatione. Item virtutes, quę naturaliter operantur, in omnibus hominibus æqualiter operãtur, nulla data distinctione an boni, an pessimi, an deuoti, vel indeuoti sint. Si ergo serpens iste metallinus astrologica operatione fabricatus fuisset, virtutem quoq; naturalem contraxisset, nihil magis sanitatem causalset in eos, qui boni erant, quàm in eos, qui mali, nec abundantius in eos, qui cæremonias a Deo iussas obseruabant, quã in omnium contemptores. Quod infertur, vt quantumcunq; aliq Iudæi percussi apud serpentem illum metallinum essent, qualitercunq; existerent sanantur. Vnde si aliquĩ apud serpentem æneum fuissent, & eũ non intuebantur identidem, vt cæteri sanabant, sed falsum est quoniam ad sanari requisitum erat intueri, vt patet Num. 21. c. cum dicitur, quod respicientes in eum conseq̃bantur sanitatem. Si igitur non respiciebant, nequaq̃ sanabant: si tamen serpẽs metallinus virtutẽ sanatiuã naturaliter habuisset, nõ magis fuisset aspicere quam non aspicere, quia vtroque modo sanare potuisset.

Obiectio quod serpens a Moyse constructus sanatiuam non diuinitus, sed naturaliter inducebat. Cap. XXXI.

ADHVC autem aliquis conabitur inducere serpentem hunc astrologica fabricatum operatione fuisse, atq; naturalem ex hoc contraxisse virtutem ad sanandum. Nam si natura astrologica obseruatione dierum, & punctorum aliquid perfectius quam serpentem hunc æneum producere valet, poterit quoq; hunc producere: natura nãq; aut quodcunque agens potens in excellentius, poterit consequenter in quodlibet minus illo. Natura tamen aliquid excellentius ęneo serpente curationes a morsibus serpentum inducente causare potest: ideo hunc quoque serpentẽ causare poterit. Hoc autem inducitur, quoniam causare aliquam substantiam rationalem maius valde est, quã causare quamcunque virtutem, de conditione corporis, sanarè autem vulnera virtus materialis est, sicut apparet in omnibus medicinis, tam simplicibus quam compositis: ergo natura potest astrologica obseruatione causare aliquam rationalem virtutem in aliqua figura ferrea, aut qualitercunq; metallina, hoc autem est perfectior forma, quę sit in tota natura, leuius ergo in aliqua metallina figura naturaliter causabitur virtus vulnerum sanatiua. Quod autem naturaliter astrologica operatione in materia metallina rationalis virtus causari possit, apparet ex capitibus metallinis, quæ ab antiquis astronomis fabricata sunt, quæ ad omne quæsitum confestim respondebant. Sic enim quoddam caput metallinum Albertus Magnus Theutonicus fabricasse astrologicè dicitur, qui S. Tho. magno tempore magister extitit. Respondebat autem hoc astrologicum caput oĩbus, quæ inquirebantur in quocunq; genere materiæ, quæreret. Hoc autem S. Tho. fregit, dum in cameram Alberti Magni introiret adhuc discipulus eius existẽs. Alterum autem huiusmodi astrologicum caput in quodam loco territorij Numantini. s. ciuitatis Zamorę fuit in loco, qui Tauara dicitur, quod ad hoc specialiter positum erat: vt Iudæos cum in eodem loco essent proderet: vnde si aliquãdo Iudęorum ibi aliquis erat, quanquam a nemine agnitus foret, ipsum per se caput clamabat dicens Iudęum in loco illo esse. & sępius hoc frequentabat nunquam ab hoc desistens clamore quouisq; Iudæus egrederet de loco. Hoc aũt opidanorum imperitia contractum est, ipso veritatem clamante, cùm ipsi falsum dicere existimarent. Quod autem talia capita astrologicè fieri possint, dubitari nequit, quod autem in his rationalis virtus sit, identidem patet: nam ad omne quæsitum respondere virtutis rationalis actus est, & non cuius licet, sed altissimę rationis atq; multa speculantis.

Quod Albertus Magn° caput quodã cõstruxerit ex metallo ad omnia quę q̃reba tur respondeat.

Responsio ad obiectionem supra factam, & quædam de capite ab Alberto Magno constructo.
Cap. XXXII.

SVPERIORIBVS autem responderi debet, secundùm naturam impossibile fore ex materia metallina aliquam fieri imaginem, quæ vulnerum curatiua sit, atq; a serpentum morsibus mortiferis liberare possit percussos, de quo multæ fundamẽtales, atque in radice causæ datæ sunt, plurimæ quoque dari possent. Sed adhuc concesso hoc tãquam inducì possibile per aliquam naturalem operationem, impossibile prorsus erat qualicunque excogitata naturali operatione causari aliquã rationalem virtutem in aliquo capite ferreo, aut alias metallino, quæ ad inquisita respondere posset. Respondendum ergo est, cùm de fabricato capite ferreo ab Alberto Magno Theutonico de ordine Prædicatorum, & de eo, quod in loco, qui Tauara vel in territorio Numantino fuisse dicitur objicitur, q͡ hęc fabricata fuerunt, & ad inquisita respondebant: multa quoque similiter nunc capita fieri possent. Dicendum tamen, quod illa virtus naturalis, quæ in capite illo erat ad inquisita respondens, nõ erat in eo per aliquam naturæ operationem quantũcunq; intercidente astrologica obseruatione, sed magica operatione dęmone adiutore. Nec tamen quisquam arbitrari velit dæmones fautores scelerum & adiuuantes, quòd in operibus magicis, in aliqua materia metallina rationalem virtutem causare queant. Hoc enim omnem naturæ excedit facultatem etiam secundum Aristi. ipse enim inquit, cæteras formas educi de potentia materiæ, animam autem rationalem solam esse supra conditionem materiæ, & diuinam & solam educi ab extra, vt patet ī lib. de animalib⁹. Cùm ergo omnis dęmonum operatio naturalis sit dũtaxat in applicatione agentium, & passiuorum, vt latissimè declarauimus Exodi. 7. cap. virtus tamen rationalis secundùm Arist. est super conditionem materiæ ergo excedit omnem naturalem actionem.

Caput ab Alberto constructus erat p magicam artem.

Quędam attinentia ad superiora. *Cap. XXXIII.*

AMPLIVS autem non solùm dęmonum facultatem excedit, in aliquo capite metallino virtutem rationalem causare, sed etiam est simpliciter impossibile talia effici, quia ad nullam potestatẽ pertinet rationalem virtutem in materia metallina causare tanquam conditionẽ, vel proprietatem illius imaginis, vel capitis metallini. Si enim aliqua virtus rationalis, necesse est illam, aut dęmonem, aut angelũ bonum, aut Deum, aut rationalem animam fore. Nequaquam autem dici potest, hunc esse Deum, qui in capite illo metallino loquatur ad inquisita respondẽs. Deus namque non puniret ad nutum malorum hominum ad inducenda grauissima errorum dispendia in tali capite respõdendo. Item impossibile est Deum esse eum, qui in illo metallino capite loqueretur: nã Deum loqui impossibile est, sicut latè prędictum est superius in secundo figurato Paradoxo in particula; Qui non audiebat. Identidem autem, nec angelus de bonis esse poterat, bonus siquidem angelus nullis naturalibus, aut magicis operationibus cogi potest, vt in loco aliquo teneatur: sic tamen euenire, si in capite metallino bonus angelus ad loquendum teneretur. Amplius autem nec anima humana esse potest, quæ in capite illo responsa reddit: nam tunc aut anima illa nouitera Deo creata foret, ad hoc duntaxat, vt in capite illo metallino existeret, aut esset de animabus primis creatis. ſ. q͡ alicuius hominis anima fuerit. Dici enim nequaquã potest, quòd Deus animam illam ad hoc prędisè creauerit, vt in illo capite foret: Deus nanque ad expletionem stultorum, & sceleratorum desideriorum humanas animas non creat: magna namq; errorum sequũtur dispendia ex positione animarum in capitibus metallinis. Item anima humana cum sit forma, & pars speciei, determinat sibi certam figuram corporis, & quãtitatem, & armoniã qualitatum, vnde anima humana stare nequit in quolibet corpore, sed in solo humano corpore. in capitib⁹ aũt metallinis harum dispositionum nulla subsistit: ibi ergo nulla anima rationalis subsistet.

Simplicia inter se minus differre non possunt quàm in specie. *Cap. XXXIIII.*

INQVIRENTIBVS autem nobis hoc magis in radice dicendum est, quod simplicia inter se minus differre nequeunt, quàm in specie: nam simplicia aut formę sunt, aut simplices essentiæ, vt proprius dicatur. Hęc autem largè formę appellantur. Cùm autẽ harum formarum vel essentiarum aliquam ab altera differre potest: non differt nisi per se ipsam, cum nihil habeat, nisi se ipsam, sed ipsa est essentia, siue forma: necesse est ergo hanc differentiam esse per formam, siue per essentiam, quę vocatur differentia essentialis. Differentia autẽ quæ per essentiam fit non potest esse minor differentia specifica, cũ in essentijs species sint vltimę, genera aũt superiora sunt. Ob hoc autem qui libet angelus ab altero ad minus ſm speciem differt, vel essentialiter, qa͡ ī eis nihil est nisi species, vel essentia, in quo recipiatur dr̃ia, vnde cõfiteri necesse est, tot angelorum, & dęmonũ species fore quot dęmones, & angeli sunt. Cùm ergo animæ humanæ simplices sint, non habentes in se ipsis nisi se ipsas, necesse esset, vt quęlibet anima ab alia ī specie saltem differret: nisi esset aliquid, ad q͡ coniunctionem habet, ex quo sortitur dr̃iam ad alias animas. Si autem animę humanę, q͡ formę sunt in specie differrẽt, necesse esset, vt omnes hoĩes in specie quoq; differrẽt: ita quod nulli duo homines in ea specie essent: sed tot naturæ & species essent, quot homines, & sicut homo & asinus differũt, q͡ñ duæ species sunt, ita & quilibet homo ab alio homine differret, hoc tamẽ falsum liquet. Ob hoc ergo dicendum est, inter animas humanas, non esse specificam differentiã, erat tamen necesse hanc singulis animabus adinuicem inesse differentiam, cùm quælibet anima simplex sit, nihil in se habens ſm quod differẽtiam ab altero suscipiat, nisi se ipsam, quæ est differentia in specie, nisi anima ad aliquid haberet adhærentiã secundum quòd recipit dr̃iam ab altera anima, hoc autem est corpus. Recipit nanq; quælibet humana anima, quòd sit vna numero, & distincta idiuidualiter solum ab altera anima, & nõ ſm speciem, quia in hoc corpore creatur recipiẽs esse, alia autem recipit, quod sit altera numero, quia in altero corpore creatur. Si autem corpora animabus differendi adinuicem nõ præstarent originem, differrent animę ab inuicem in specie sicut anima hominis & asini. Oportet ergo, quod sicut quęlibet res recipit distinctam esse numero, vel specie ab aliqua alia re in eo instanti, quo esse suscipit, quod etiam anima humana recipiat distinctam esse numero a qualibet altera per corpus, quod in ipso corpore esse simpliciter suscipiat.

Nisi esset aliquod fundamẽtum animæ hominis & animæ speciei differentiæ, cũ simplices sint.

Impossibile est aliquam animam extra corpus humanum creari, vt credidit Plato. *Cap. XXXV.*

INDVCITVR autem ex prędictis, quamlibet animam humanam in corpore creari: nec est possibile aliquam animam humanam extra corpus humanum creari. Sicut plerique simplicium arbitrati sunt: dicentes quamlibet animam in cœlo a Deo creatam fore, deinde in corpus aliquo tempore infundi.

Quod aliqualiter Plato ex parte sequutus est dicẽs animas esse in astris, deinde temporibus quibusdam descendere in corpora hominum, & calodęmonum, atque cacodęmonum, scilicet bonorum, & malorũ angelorum. deinde mortuis his hominibus redibant in astra. Sic patet per Boe. de Consolatione libro 3. metro nono. cùm dicitur:

Tu causis animas paribus, vitasque minores
Prouehis, & leuibus curribus aptans:
In terramque cęlum seris, quas lege benigna,
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Hoc tangit Aug. de Ciuitate Dei lib. decimonono. Ex dictis tollitur insana quorundam positio dicentium. omnium hominũ aĩas simul à Deo creatas fuisse in cęlo, deinde temporibus suis in corpora fundi. Impossibile siquidem est omnium animas ab exordio seculorum simul fuisse creatas. Identidem impossibile prorsus est, aliquam animam creari extra corpus suum, aut antequam corpus suũ organizatum sit: sed quælibet in corpore suo creatur, cùm eius completa organizatio est. Satis tamen possibile esset, omnes humanas animas ab exordio simul creatas fuisse: si inuicem in specie differrent: tunc non erat eis opus, vt in corporibus esse reciperent: cùm per ipsa corpora mutuo non differrent: sed secundùm se ipsas sicut omnes angeli simul creati sunt, atque pariter esse susceperũt: quia inter se in specie differrent. Anima autem humana suscipit esse, & differre secundùm corpus: necesse est ergo, vt in corpore creetur, & esse suscipiat. Impossibile ergo erat aliquam animam in capite metallino qualitercunque creari: oportet ergo hanc animã in aliquo corpore humano creatam fuisse, atque sterisse, deinde autem inde exiens in metallinum caput intrare, sicut Pytagoras ponebat animas per corpora demigratione continua labi.

Quod animæ, quæ loquebantur in illis capitibus æreis, non fuerint in aliquo corpore humano antequam in ipsa introeirint, vt Pytagoras autumauit.
Cap. XXXVI.

SED quæ dicta sunt stare nequeunt. Si aĩa stans in capite metallino, in aliquo humano corpore pręfuisset, necesse fuisset, vt per mortem corporis anima inde migrans in caput metallinum transiisset. Quo dato oporteret, vt anima humano exuta corpore, aut paradisi gaudia, aut æterna incendia gehennæ, aut purgatorias pœnas peteret. Si autem aĩa ista cęlum petiisset, in metallinum caput nullatenus aduenisset. Est namq; beatarum aĩarum fruitio in diuina contemplatione. Hæc aũt aĩæ auferri nequit, nec aĩa inde subtrahi quouis modo, nec dęmonum solertia, nec potestate, aut alicuius naturalis agentis vigore: nihil iam in eam facultatis quidquam præter Deum habet. Identidem aũt aĩa hęc esse nequit de eis, quę purgatoria clementia exercentur. Hæc enim à dęmonibus non puniuntur, nec in eas quidquam possunt: iam enim istę ciues sunt Ciuitatis Dei, angelorum conparticipes, quamquam ad illud degustandum nondum peruenerint. Ideo nec ipsi dęmones possunt videre eas torqueri astantes illis, ne in eis gaudeant, atque velut victores saturentur. Sic declarat S. Tho. super 4. Sent. Distin. 20. nulla ergo earum aĩarum, quę pœnis purgatorijs mancipatæ sunt, in capite illo metallino includi valet. Nec hanc, quæ in capite alligata est, de his quæ gehennali carceri mancipantur, altruere cuiquam licet. Hoc enim in inferno sunt, qui locus est determinatus in terra, in quo oẽs damnatorum aĩæ affliguntur:

Homines dęmonibus non ſsunt

virtute fit, nec verborum viribus, sed Dei nutu atque iussu fit. Est nanque exorzistarum ordo vnus de ecclesiæ ordinibus de minoribus: verba ergo atque singulæ operationes suæ ex Dei voluntate vigorē recipiunt. Sic enim de presbyteris cōsecrantibus est: nulla enim in sacerdote potestas est, nec tam efficacia proferre verba potest, quātumcunque clamaret, vt panis substantiam in verum Christi conuertat corpus: quia tamen a Deo minister institutus est, stupenda Dei bonitas dignatur, vt prolatis consecrationis verbis, panis in verum corpus: & vinum in verum sanguinem conuertatur.

Quædam penes superiora. Cap. XXXVIII.

IN hoc autem cuncta exēplorum plena sunt: multi siquidem viri boni sola præceptionis forma prolato nomine Iesu super eos, qui ægrotabant, de corporibus obsessorum dæmones expellebant. Hæc autem ex ipsorum viribus fuisse nequaquam patet, sed ex fidei meritis concessa sunt. Christus quidem dixerat, quòd siquis tantam haberet fidem, sicut vnum granū sinapis, & diceret mōti huic, transi hinc, trāsibit, & nihil impossibile erit ei, vt patet Matth 17.c. Idem Luc. 17. dicitur: Si haberetis fidem sicut granum sinapis, & diceretis huic arbori moro, eradicare, & trāsplantare in profundum maris, obediet vobis. Hæc etiam ad prolationem nominis Iesu fiunt, quòd nomē magnæ excellentiæ est, quia non est aliud nomen sub cęlo hominibus datum, in quo oporteat nos saluos fieri, vt dicitur Actuum. 3. cap. Sic autem frequenter apostoli ad Christum cum magno gaudio remeabant, dicentes: Domine in nomine tuo etiā dæmonia subiiciuntur nobis: vt habetur Luc. cap. 10. Cùm vero redemptor noster a mundo rediit ad patrem ascendens in cęlum, hanc omnibus credentibus virtutem reliquit. s. vt de corporibus obsessorum dæmones valerent excludere, & quòd eis venena non nocerent, atque cunctis loquerentur gentium linguis, & curarēt languorum varia genera, & serpentes de terra tollerent. De his Mar. cap. vltimo dicitur: Signa autem eos, qui crediderint hęc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferū quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebunt. Proculdubio ergo ex hoc infertur, naturaliter homines dæmonibus non præsidere: nam si ex natura excellenti eis proueniret, vt dæmonibus præessent, frustra Christus dixisset tanquam miraculosum quid exprimens hanc potestatem concedere eis, qui baptizarentur. Ex principijs ergo his patet dæmones hominib⁹ nullatenus naturaliter esse subiectos: sed magis eos aliquatenus hominibus prævalere propter excellentiam naturæ eorum super humanæ speciei perfectionem. Illi tamen qui hęc metallina capita conficiunt, secundùm documentorum astrologicorum obseruationes ad introducendam virtutem rationalem in caput illud, naturaliter solùm hæc obseruant. Super dæmones ergo per hoc potestatem nullam habent, vt in his capitib⁹ maneant, aut loquantur. Horum tamen modus est & origo, dæmones enim humani generis sęuissimi hostes modis atque versutijs quotcunque valent homines decipere, atq; subuertere moliuntur: ipsi ergo docuerunt homines, vt talibus artibus imbuti essent, quibus cum eis aliqua contraheretur participatio. Induxerunt quoque, vt homines existimarent eos verbis quibusdam, aut cęremonijs posse primi: nihil tamē in re est, quæ siue facto, siue verbis attrīgi ad aliquid possint, nisi quantum Deus illos cogi interdum vult. Cùm verò homines his sceleratissimis atque superstitiosis artib⁹ dediti hęc metallina capita fabricāt, quan quam cęremonię, quas in fabricando obseruant, nihil possint, vt dęmones in his capitibus, aut alicubi esse cogantur: quia tamē in hoc aliquis cultus diuinus eis impenditur, ipsos homines fallere elaborant, hisque factis in præparata capita ingrediuntur, atque ad quæsita respondent. Si tamen omnibus his obseruatis capita illa subintrare nollent, liberum eis esset. Quare aūt astrologi capita ista, aut similes imagines sub aligbus obseruationibus temporum, & punctorum, & non aliàs faciunt: causa quoq; magis radice quare virtus rationalis in illo capite ad consulta respondens angelus lucis, nec Deus, nec rationalis anima esse valet: sed dęmonem esse necesse est, latius a nobis disputata sunt super 21. c. libri Numeri, vbi de serpente ęneo agitur. Ex prędictis ergo inductum patet serpentē hunc metallinum a Moyse fabricatum, obseruationibus astrologicis factum non fuisse, nec aliquam contraxisse naturalem virtutem.

De causa huius serpentis metallinī. Cap. XXXIX.

CIRCA fabricationem huius metallini serpentis, de quo loquimur, dicendum est, causam extitisse, quoniam Iudęi digne in peccatorum suorum pęnam a serpentibus mordebant, immensa tamen Dei clementia, qui offensa non hostiliter punit, sed filialiter castigās erudit eos, disperdere nolens, aliquid, per quod curarentur effici voluit. Hanc autem sanitatem potuerat Deus inducere in quoliber Iudæorum a serpentibus percussorū confestim, vt percussus foret nulla cęremonia exhibita, aut temporis tracta mora: voluit tamē Deus hoc eo modo effici, quo magis Iudęi beneficium huiusmodi magni penderent. Quia autē vulgus solis sensibilibus assuetum, magis per corporalia, quàm per spiritualia ītelligere valet, signū quod dam in huius sanitatis collatione corporeum tribuit: quod ad duo proficiebat, scilicet, ad futurarum rerū statum signandum, & ad exprimendam cōditionem quandā status ipsius populi Iudaici in percussis. Quān tum enim ad statum Iudæorum, tunc existentium eō uenies valde fuit, hunc serpentem ęneum fabricari. s. vt actio ex contrarijs fieret, vt quemadmodum a veris serpentibus percussi in mortis periculum incidebant: ita sanitas viso serpente æneo induceretur. Hoc autem non fiebat, tanquam serpens iste metallinus aliquam in se virtutem sanatiuam naturaliter contraxisset, nec in eum supernaturaliter Deus virtutem aliquam deriuasset: sed Deus volebat, ut percussi a serpentibus illum æneum intuerentur serpentem, quibus intuentibus ipse mox perfectam conferret sanitatem. Quo pacto nulla amplior virtus sanatiua in illo metallino serpente erat naturaliter defluxa, aut supernaturaliter tributa, quàm sit in quocunque lapide vel lignis siluarum. Vnde si iussisset Deus, vt percussi a serpentibus terram intuerentur, & quis percussus hoc effecisset, mox eum perfecta sanitas consequuta fuisset. Et quanquam serpens ille æneus sanatiuam nullam virtutem haberet, nullus tamen sanitatem a morsibus serpentum cōsequi poterat, nisi eum intuebatur. Huius ratio est: quoniam ista sanitas inducta in huiusmodi percussis, a Deo supernaturaliter causabatur: ipse autem nulli hoc conferebat eius negligenti præceptum, cum ipse ad sanitatis consecutionem aliquid specialiter diffiniisset agendum. Hic autem æneus serpens in quodam altissimo vexillo positus erat, vt cunctis libere videndus pateret: nā si in pauimento iacuisset, aut in tabernaculo Moysi in custodia positus fuisset: plerique a serpentibus percussi, antequā ad serpentem videndum peruenissent morerētur.

Vt ergo

Vt ergo omnibus percussis à serpentibus liberum foret serpentem illum intueri vbicunque existerent, serpens ille exaltatus est, sic ait Christus Ioan. capitul. 3. Quemadmodū Moyses exaltauit serpentem æneū in deserto: sic oportet exaltari filium hominis.

Obiectio & quædam penes superiora. Cap. XL.

CONTRA ea, quæ dicta sunt quisquam instaret, dicens, quòd cùm percussi à serpētibus æneū contemplantes serpentem, nullam inde magis contrahebant sanitatem, quàm inspectis lapidibus, vel lignis siluarū, sed sanitas à Deo immediatè sine aliquo instrumentali agente causabatur, ad quod serpēs iste metallinus fieri iussus est, & in altum tolli. Respondendum erat, cęremoniarum veteris testamenti duas fore finales causas. s. vnam ad cōuenientiam status Iudæorum, qui tunc erat. Aliam ad futurorum bonorum vmbratilem significationem. In his duobus secundus erat architectonicus finis: quia ipse est finis vltimus, & cuiusq; alterius finis existens adhuc vltimus, & propter hunc principaliter omnia fiebant. Finis autem prior. s. conuenientia ad statum Iudaicum erat, vt Iudæi sanitatem à Deo susceptam magis à Deo eē scirent, quàm ab alio: & quia oportunius per sensibilia, quàm per spiritualia mouētur, decuit aliquod corporale dari signum, & quia ipsi à serpentibus percussi erant, decentius fuit serpētem in signum poni, quàm aliquid alterum. Secundus, & architectonicus cęremoniarum veteris testamenti finis fuit, vt signarētur, quæ tempore Messię in nouo, & perfecto testamento euentura erant. Status namque Iudaicæ plebis ante Messiæ aduentum fuit status imperfectus: sic dicit Apostol. ad Hebr. 7. neminem ad perfectum deduxit lex. s. lex Mosayca, quæ distinguitur contra Euangelium, quod non vocatur lex, sed gratia, vt habetur Ioā. 1. cap. lex per Moysen data est, sed gratia, & veritas per Christum facta est. Vnde cuncta, quæ Iudæis in veteri testamento dabantur, futurorum bonorum tempore Messiæ signa erant: sic Apost. dicit ad Heb. 10. c. vmbram futurorum lex. s. cp erat cōtinens, tanquā in vmbra, vel figura, ea quæ futura erant tēpore Messiæ. Ob hoc autem in cęremonijs veteris testamenti, quia significatiuæ erant Messiæ futuri, nulla efficatia erat, nisi secundùm fidem Messiæ futuri. His quoque exercitati cęremonijs nullam consequebantur efficaciam, nisi in fide futuri Messiæ, scilicet, in eo quod per vsum harum cęremoniarum profitebātur futurum Messiā, quàm hoc non obligabantur explicitè credere, aut ꝓfiteri, sed sufficiebat quòd eis vterentur ad eum finē, ad quem Deus instituerat. Ob hoc autē in omnibus cęremonijs à Deo datis in veteri testamento, & cęteris, quæ facta narrantur, erat aliqua ratio significandi ad ea, quæ tempore Messię ventura forent. Sic Apost. prima ad Corin. c. 10. ait: Omnia in figura ꝓtingebāt illis. s. in figuram eorum; quæ acciderunt in nouo testamento. Messias autem venturus erat ad humani generis redemptionem procurandam, multa quoque pro hoc facturus, inter cętera tamē, nihil tanti ponderis, atq; tā efficax saluti nostrę procurandę fuit quantū saluatoris mors amara: decuit ergo vt in hoc cęremoniali signo mors redemptoris notaretur. Nā quemadmodum Iudęi à serpentibus percussi illum metallinū serpentem contemplantes perfectā consequebantur sanitatem: ita & pfectiori quodam mō nos Saluatoris nostri morte vera donamur sanitate. Et qm̄ Messias in Cruce mori destinauit, ad perfectam expressionem signi decuit hunc serpentem in ligno in altum tolli. Et velut, qui toto corde compuncti peccatorum vestigium pęnitentes ad Messiam conuertuntur eius doctrinam fide, & opere assumentes, oīum suorum peccaminum integram absolutamque indulgentiam assequuntur: ita & a serpētibus percussi cùm illum metallinum serpentem in ligno eleuatum intuerent, sanabantur. Non fuit ergo superuacuum hunc serpentem in altum fuisse eleuatum, & vt ad eum percussi attenderent sanitatem inquirentes, quoniam Messiā designabat, in quem credentes veram eramus consecuturi salutem. Hic modus est, quo Moyses serpētem æneum in deserto fabricauerit atq; in altum tollerit.

Christus quare serpens vocitetur. Cap. XLI.

IN huius quarti metaphorici Paradoxi exordio serpens non dicitur iste, quem Moyses fabricauit: sed Christus qui serpens ex assignatis supra causis dictus est: sed dicitur serpens ipse propter serpentem illum, quem Moyses in deserto extulit. Hoc nempe ei valdè conuenit: nam sicut serpēs iste metallinus a terra eleuatus in ligno pependit, sic quoque Christus in cruce pendens eleuatus est. Et velut qui istum intuerentur serpentem a verorum serpentum morsibus sanabantur: ita sic qui Christi passionem contemplantur, firmiter existimantes per eam nostram fuisse causatam redemptionem, plenam recipiūt oīum peccaminum absolutionem, & a cunctis reatibus absoluuntur. Hāc autem similitudinem expressit Christus, cùm semel de passione sua memoriam ageret, vt habetur Ioan. 3. Sicut enim exaltauit Moyses serpentem æneū in deserto: sic oportet exaltari filium hominis. i. si ego eleuatus fuero a terra, vt in aere pēdeam cruci affixus, omnia traham ad me omnia redimendo. Ex prædictis apparet quomodo Christus serpēs appellatus sit, & quomodo positus fuerit, scilicet, quòd in cruce pēdens fixus sit. Circa hunc metallinum serpentem Iudæi valde rudes virtutes Dei ignorantes, & naturæ potentiam atque efficaciam speculari non potentes, graviter errauerunt, existimantes sanitatem causari ab illo serpente, vnde ei aliquid numinis attribuentes plurimi eum coluerunt. Mansit autem in populo Israelitico vsque ad tempora Iosiæ regis, qui cum aduertisset magnum offendiculum plebi in hoc serpēte, multosque illum colere, combusit illum, & in puluerem vertens proiecit illum in torrentem Cedron in Ierusalem. De hoc quarto Regum cap. 23.

Pars secunda metaphoræ. 4. scilicet Serpens, qui iacuit. Cap. XLII.

PRAEFATAE huius quartæ metaphoræ particula secunda est: Qui iacuit. s. quòd serpens iste iacuit. Et quia Christus erat serpens iste, vt in præcedentibus patuit, exponendum de eo est, quomodo iacuerit. Et quoniam Christus verus homo erat, hominibus autem quoniam corporei sunt habentes habitudinem totius ad partes, iacere cōuenit, Christus proprie iacere dicetur. Iacere autem secundum suam originem, & nominis significationem non est sedere, vt quidam largè valdè sumunt, sed super aliquid in longum extentum esse, vt iacere super pauimentum. Christo autem ista conuenisse liquet: nā ipse per noctem somnum capiebat: tunc autem sicut cęteri toto corpore extentus fuit: iacuit ergo Christus. Iacere qd sit.

Ad hoc aūt aliquis insilier dicens, hunc iacendi modum Christo minimè conuenisse: nam eum existimant quidam nunquam dormiuisse: sed dum apostoli sui, atque discipuli per noctem somnum caperent, ipse aut orationi, aut contemplationi instabat. Quam ob rem in ciuitatibus, & oppidis per noctem non manebat tanquam lecto non agens, sed in cam-

Virt' quā Christ' omnib' credētibus reliquit.

pis manebat extra vrbem Ierosolymã, scilicet, in mon te oliuarum, sic patet Luc. 21. c. cum dicitur: Erat autem diebus docens in templo, noctibus autem exiens morabatur in mõte, qui vocatur oliueti, & omnis populus ad eum in templo audire illum. Quidam autem deuotè de Christo recogitantes dicunt, ꝙ discipulis domini Iesu iacẽtibus in terra per noctem cum eo in mõte, & dormientibus, vt poterant, ipse veniens ad singulos eorum aptabat eis suas, vt conuenientius tegerentur, & quia præ inopia vestium, frigus patiebantur nocturnum, ipse eorum pedes, & membra cæterasque corporis nudas partes afflans anhelitu suo cale faciebat: quo pacto eos pace summa compositos dormire faciebat, nullam cœli intemperiem patientes, tãquam conuenientibus dormirent stramentis. Quod autem Christus hæc ad discipulos egerit a nullo loco firmitudinis accipitur: ideo eadem facilitate contemnitur, qua credi potest. Vtcunque tamen se rei status habuerit, eis qui cœlestibus aliquid gustauerint cõtemplatalia dulcedo magna est. Quod autem Christus nunquam iacuerit ad dormiendum, falsum est: nam quanquam fortassis ista quis de Christo affirmare audeat, cum Christus esset aliquantæ ætatis, vt per se moueretur, nequit tamen de eo verisimiliter dici, cùm tenerrimæ ætatis foret, & a matre sua nutriretur. Tunc ipsa eum vt ei collibitum erat in lecto aut ubi voluisset coaptabat, nec est verisimile aliter eum fuisse enutritum in sua infantili ætate, quàm vt cæteri infantes enutriri solent. Sic enim patet in natiuitate benedicti domini Iesu: nam tunc eum deuota genitrix eius paueribus aduolutum pannis, quos in diuersorio habere contigerat, in præsepio super fenum inter bouem & asinum collocauit. Sic habetur Luc. 2. c. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit in præsepio, & in eodem citem pastoribus angeli dixerunt: Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Sic quoque in quodam quadragesimali hymno habetur, scilicet,

Vagit infans inter arcta

Qd Christus dormierit, & corpore extensus iacuerit sicut cæteri homines.

Positus præsepia. Nec duntaxat de Christo tenero infantilis ætatis patet, ꝙ accubuerit, sed de eo quoque cum esset integræ ætatis vir, liquet, quòd iacuerit atq; dormierit. Cùm semel Christus relinquens turbas introiuit in nauiculam cum discipulis suis, & ecce ventus motus est magnus in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Domine salua nos, perimus: vt habetur Matthæi. 8. c. patet ergo eum dormiuisse, sed qui dormit, iacet: aliàs enim gratus somnus non est. Quod autem in somno isto extentus iacuerit paret, quoniam caput suum super ceruical aclinauerat, vt patet Marci. 4. c. Et facta est magna procella venti, & fluctus introibant in nauem, ita vt impleretur nauis, & erat ipse in puppe dormiens super ceruical, & excitarunt eum atque dixerunt: Magister non ad te pertinet, quòd perimus. Amplius autem identidem patet, quoniam Christus assumpsit omnes passiones humanas, & defectus, quæ peccatum nõ sunt, nec plenitudinem gratiæ, & naturæ integritatem tollunt. Somnus autem est passio consequens conditionem humanæ naturæ: eum ergo somnum suscipere necesse erat. Quod autem somnus sit passio consequens humanam naturam etiam statu naturæ constãte, in prælibatis declaratum extitit in tertia metaphora, super particulam: Qui patiebatur. Cum ergo somnolentia Christo, vt cæteris hominibus eueniret, necesse erat eum interdum dormire: non enim videbatur hoc euitabile, nisi in carne sua miraculum operatus foret, qd nulla ratione cõcedendum est. Hoc. n. dato dicendum quoque erit, ꝙ etiam si Christus cibo fm naturam indigebat, tamen miraculose sustentatus cibo, nunquam refocillabat. De Christo ergo, vt de cæteris hominibus euidenter liquet, quòd dormierit, & iacuerit.

Quædam attinentia ad hanc secundam partem quartæ metaphoræ. Cap. XLIII.

QVANQVAM autem hoc modo Christus iacuisse dici potest, atq; ista particula verificari posset, scilicet, ꝙ serpens iste iacuerit, non est tamen modus iste iacendi, quem metaphorica ista locutio tenet. Alius autem est, quem proprius iacere appellamus; nam iacere est cum in longum res extensa sibi ipsi non innititur, sed ei super quod iacet adheret: tunc enim quod iacet nullis ad iacendum sicut ad stãdum, aut sedendum viribus indiget. Cùm ergo quidquam longitudine tota extẽsum est alterius innixum, nullasq; ad se tenendum vires habens, iacere proprijssime asseret. Hoc autem cadaueribus conuenit, vi uentia enim dum sunt, ad se mouẽdum vires habent aut standum, vel ad quodcunque positionis genus, cadauera autem in se ad nihil horum habent valentiam nisi vt iaceant, ipsa ergo proprie iacent. De Christi corpore benedictio conuenienter asseritur: nam ipsum aliquanto tempore mortuum extitit, & tunc iacuit. Hoc tamen toto tempore iacuit quo exanimatum extitit, ipse nanque quadraginta horis in morte mansit, triginta septem duntaxat corpus eius iacuit, aut paulo plus minusve. Hoc autem manifestatur: nam dominus Iesus die Parasceues hora nona mortuus est iuxta testimonium omnium euangelistarum, ex eo autem tempore vsque ad noctem tres horæ erant. Mortuus nanque fuit redemptor noster apud æquinoctiũ vernale: in æquinoctio iuxta nomen suum noctib⁹ equandæ dies, & in eorum quolibet horę duodecim sunt. Hoc autem apparet quia Christus in festo Paschæ Iudæorum passus est. i. in festo azymorũ, qd ex eo colligitur: quia in quinta feria cenę die præcedenti passionem suam cenauit agnum cum discipulis suis, cum ad mensam sederet, ait: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar, vt habetur Luc. 22. c. Et in eodem. c. discipuli inquirẽtes a redemptore nostro inquiunt: Vbi vis, vt paremus tibi comedere Pascha? Et iterum: Apud te facio Pascha cũ discipulis meis. & Mat. 26. c. dicitur: Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur. Sequenti autem die. i. in Parasceue mortuus est: necesse est ergo, vt tunc Pascha esset, qd colligitur Io. 18. c. cum dicitur de Iudęis qui tulerũt Iesum in domo Pilati die, qua mortuus est: & subditur, ꝙ non introierunt in prętorium, vt non contaminarẽtur: sed manducarent Pascha. Pascha. n. azymorum Iudæorũ apud æquinoctiũ vernale est, quod ad medium Martij fit. Iudæi autem mensem suum primum inchoant primo die lunationis, qui æquinoctio vernali propinquior fuerit, siue lunatio illa æquinoctium succedat, siue antecesserit de quibus latius diximus Exodi. 12. c. die aũt 14. mensis huius primi sui. i. Martij Pascha celebrant azymorũ, vt hĩ Exodi. 12. c. semp ergo necesse est, vt Pascha azymorũ æquinoctio vernali ꝓpinquũ sit, siue ante æquinoctium siue paulo post. Hoc modo necesse est diẽ, i qua Christus mortuus est. 12. horarũ aut paulo plus minusve fuisse: vnde ab hora nona, qua redẽptor noster mortuus est, vsq; ad noctem tres supererant horę. In seq. autem nocte erãt duodecim aut quasi, & simul sumptę. 15. horę erant: in die autem sabbathi succedenti. 12. horæ erant, quę omnes fiebant 27. in nocte autem sequenti diei dnicę duodecim quoq; horę erant, & sic erat. 39.

His additur vna hora diei Dominicæ Resurrectionis, eam quippè elapsam fuisse, aut eius magnam portionem ferunt cum Dominus resurrexit. Hoc igitur modo quadraginta horis Christus mortuus est: his tamen quadraginta horis nõ semper iacuit, sed duntaxat triginta, & septem, aut quasi. Quod apparet. Christus namque hora nona mortuus est iuxta testimonium omnium Euangelistarum. Mansit autem corpus benedicti Iesu in Cruce pendens vsque ad solis occubitum. Tunc enim de Cruce depositum in terra iacuit: quoniam eius benedicta Genetrix aliæq; deuotæ fœminæ, quæ cùm ea erant, eum tunc honestè, & pijs lachrymis viscerosis affectibus deplanxerũt. Ioseph autem ab Arimathia ciuitate nobilis decurio, Nicodemus quoque, qui ad Iesum nocte venerat, & Ioannes cognatus Iesu eius funeris obsequia impenderunt, corpus eius in sepulchro tumulantes Ioseph. Tunc enim iacere cœpit, quoniam tota sua magnitudine super linteamina in pauimento extentum erat: mansit autem sic vsquequo resurrexit. Toto ergo tempore mortis suę corpus Domini Iesu iacuit, demptis tribus horis, quibus in Cruce pependit iam mortuum, de quadraginta, totum mortis eius benedictæ tempus mensurantibus supererunt triginta septem horæ quibus iacuit corpus Domini Iesu.

Quædam de triduo mortis Christi. Cap. XLIIII.

HOC autem tempore toto quadraginta horarũ, quibus Christus mortuus est, corpus & anima eius seiuncta fuerunt: anima namque in sinu Abrahæ hoc tempore mansit cum sanctis patribus, quos inde Redemptor noster educturus erat. Corpus autem illius tumulatum erat, sed his duobus seiunctis ab inuicem: animal mortuum esse necesse est, & consequenter his quadraginta horis Christus hõ non fuit. Homo siquidem dumtaxat est, qui corpore & anima rationali consistens est, quod in Christo nõ erat dum mortuus extitit: tunc ergo homo non erat. Manifestam enim includit contradictionem quemquã mortuum esse, & tamen hominem fore: omnes namque homines per mortem esse perdunt: Christum tamen tota catholicorum, & sacrarum continentia scripturarum astruunt verè fuisse mortuum tunc, ergo homo non erat: alioquin Christus per mortem nihil prædidit, quod manifestam ingerit contradictionem. Quamquam Magister Sentent. 3. lib. distinctione 22. tenet Christum fuisse hominem toto triduo mortis suæ, & verum, atque perfectum, sed nullos sibi in hac re concordes habet: omnes namque theologici doctores eum improbant in hac parte. Fundamentum ad inducendum Christum in triduo mortis suæ hominem permansisse hoc est. s. hominem dicimus individuum, vel personam corpus, & animam rationalem habentem: Christus tamẽ in triduana morte sua corpus, & animam habuit, vt cùm viueret habuisse dignoscitur, hominem ergo eum esse constat. Prima facie euidenter cognita, secũda huius inductionis particula patet: Christus enim non est persona, aut suppositum, vel hypostasis humana, sed diuina. Nam verbum Diuinum in Christo persona erat, & non natura humana assumpta, aut homo assumptus si dicere velis, filius ergo Dei. s. verbum verè Christus vocabatur, & erat. Hic autem Christus corpus & animam in triduana morte sua habuit: ista namq; diuina persona: animam illam sibi vniuit cũ nouiter creata fuit. Corpus quoque identidem cũ nouiter organizatum fuit, quod autem verbum diuinum semel assumpsit nunquam reliquit iuxta auctoritatẽ Ioan. Damasce. & totius catholicæ confessionis. Illo ergo tempore triduanæ mortis Christi persona diuina animam, & corpus, quæ assumpserat vnita tenebat. Hoc modo catholicorum positio confitetur, ꝙ verbum diuinum corpus Christi mortuum sibi vnitum haberet in sepulchro, & quòd cum anima ad inferos vnitum quoque descenderit, aut vt proprius quodam loquamur modo, quòd in inferno verbum diuinum animam Christi à corpore seiunctam sibi vnitam habuerit. Nam anima ad inferos descendit, verbum autem diuinum ad nullum ascendit, aut descendit locum, quoniam cœlum, & terram implet iuxta testimonium Ieremiæ capitulo vigesimotertio.

Quod Opin. Magistri Sent. s. ꝙ Christus fuerit homo in morte non sit conueniens, Cap. XLV.

HVIC autem fundamento, quo Christum in triduana morte sua hominem fuisse conuincitur, obijci potest, quòd vt quisquam homo sit, non exigitur dumtaxat, vt corpus & animam habeat, sed etiam vt ea vnita habeat: Christus autem quamquam hęc tenuerit, ea inter se vnita non habuit, homo ergo, non erat. Aliquis autem huic fortassis respondebit, non solùm in Christo animam & corpus fuisse in triduo mortis suæ, sed quòd ea quoque vnita sibi habuerit: verbum namque diuinum, qd erat persona corp⁹ sibi vnierat, sibi quoque animam identidem alligauerat: ipsa autem semel facta vnio nũquam relicta est. Nam assumptum à Christo nunquam relictũ est, iuxta sępe dictam Damasceni auctoritatem: ergo in morte quoque Christus animam, & corpus vnita tenuit. Huic respondendũ est, ꝙ vt Christus homo esset, duæ vniones corporis & animæ exigebantur, vna earum dumtaxat Christum hominem nequibat. Prima vnionũ harum est, ꝙ persona diuina sibi animam vniuit in corpore Virginis: ipsa quoque corpus vniuit identidem, sed hęc vnio, vt ipse homo efficiatur non sufficit: nã hac vnione non erat anima corpori vnita, nec corpus animæ, sed corpus diuinæ personæ vniebatur, anima quoque eidem verbo diuino vnita erat. Secunda harum vnionum est, vt corpus animæ vnitum foret: ita vt ab anima vegetaretur, atque esse reciperet: hac autem vnione homo est homo, & animal. Prima autẽ ad hoc nihil confert: vt ergo Christum verum hominem fuisse cõcedamus, necesse est, vt in eo istę duæ vniones corporis & animæ fuerint: sed tempore triduanæ mortis suæ in eo non perstiterũt istę duæ vniones, homo ergo tunc verè non erat. In hoc autem considerandum, quòd toto tempore mortis Christi secunda corporis vnio, & animæ ei defuit: sed primã nunquam reliquit: nam verbum diuinum sibi corpus & animam vnierat, hanc autem vnionem in mor te quoque Christus tenuit: nam corpus in sepulchro verbo diuino vnitum mansit: anima autem in infernum descendens, & manens diuinæ personæ indissolubiliter vnita manebat: nam quæ semel verbum diuinum assumpserat nunquam relinquenda erant, animam autem & corpus. s. humanam naturam Christi directè acceperat, nunquam ergo seiuncta ab eo sunt. Hæc autem vnio in Christo nihil magis fuit, cũ Christus viueret, quàm cùm mortuus erat. Erat autem secunda corporis, & animæ vnio, qua anima in corpore existebat, & homo per hanc subsistebat. Et quoniam tempore triduanæ mortis anima benedicti Iesu à corpore seiuncta erat, vt tota fides catholica confitetur, & astruit, sequitur eum hominem tunc nõ fuisse: fuerat tamen tunc integer, ac verus homo, si prima vnio ad efficiendum hominem sufficisset. Ex prædictis ergo illatum est, quòd Christus in triduo quo mortuus fuit, homo non extiterit.

Impugnatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd corpus Christi in sepulchro nullo modo fuerit alteratum.
Cap. XLVI.

AMPLIVS autem corpus benedicti Iesu tempore, quo in cruce pependit, & deinde iacuit in sepulchro, transmutationibus aliorum corporum non subiacuit, scilicet quòd non alteratum est, vt cadauera mortuorum hominum alterari solent. Corpus enim humanum, atque animalis cuiuslibet ex plurib⁹ partibus diuersarum complexionum, atque qualitatū proprietatis in se habentium compositum est. Hęc autem ex contrarietatis conditione alterutrum se corrūperent, aut ab extrinsecis agentibus alterantibus corrumperentur, nisi in eis magna quædam vis armonica consisteret, quæ totam corporis repugnantis in alterum machinam contineret. Anima namque forma corporis humani ei esse tribuit, illudque incorruptū seruat: ipsa namque quāquā armonia non sit, vt Aristoxenus philosophus, poeta, & musicus tenuit, referē te Tullio lib. primo Tusculanarum quæstionum, & Arist. lib. primo de Anima quandam tamen continet armoniam. Cùm ergo anima in corpore extiterit totalem partium corporis diuersarum complexionū corruptionem, aut ipsorum humorum fieri impossibile est: cùm autem ipsa machinam corporis destituerit, necesse est, tam disparem, ac repugnantem machinam rectore destitutam corrumpi. Hæc autem fundamentalis ratio est, quare cadauera colorem, & odorem, atque qualitates alias à viuentibus mutent: mox quippe vt anima vitali calore corpus destituerit, resolui incipit agētibus in alterutrū cōtrariis qualitatibus, & paulisper in totalem prouenit defectionem, resoluta, & deperdita priori continenti armonia, & proportione contrariarū qualitatum. Ob hoc autem corpora vita functa alium odorem spirant, & cùm in sepulchris tecta manēt putrefactione dissoluta penitus corrumpuntur. In corpore autem benedicto Redemptoris nostri sic futurum erat in quadraginta horis, q̄bus in morte mansit, aliqualis in eo corruptio pro quātitate temporis fieret. Potissimè cùm terra illa in qua Redemptor noster mortuus est, calidior valde nostra habitatione sit, scilicet in tertio existens climate, vel in principio quarti: nostra autem in quinto sit. In terris autem valde frigidis tardius corpora dissoluuntur. Vnde in quibusdam terris excellenter frigidis in fine septimi climatis, & principio octaui versus polum arcticum cadauera, in quoldam puteos aquis carentes proiiciunt, vbi magno tempore conseruātur, & constringente frigiditate incorrupta manēt, nec grauem odorem emittunt, quemadmodum cadauera, quæ in hac terra sunt, & in aliis terris sitis ad australem ventū, & magis propinquis lineæ æquinoctiali. Ex eo tamen quo Christus mortuus est, vsquequo resurrexit, in illis quadraginta horis nihil magis corruptum, aut alteratum in corpore eius fuit, quàm in eo momento, quo emisit spiritum, sed prorsus tenerum, & integrum, atque boni suauisque permansit odoris: nec in interioribus suis aliquam suscepit mutationem. Sic enim dixerat Dauid Psalm. 15. cap. Non dabo sanctum tuum videre corruptionem, ideſt Domine facies, vt corpus Messiæ, quòd sanctum est, non experiatur aliquam corruptionem, sicut in sepulchro cœtera corpora incinerantur. De hoc autem latius dictum est in secunda metaphora super particula. Qui videbatur. Ex prædictis infertur quomodo serpens iste, qui Christus erat, iacuerit.

In terris septimi climatis cadauera in puteis reconduntur, ne putrefiant.

Pars tertia metapho. quartæ, scilicet. Serpens, qui non iacuit.
Cap. XLVII.

INCHOATAE huius quartæ metaphoræ, particula tertia est, qui non iacuit, quòd ad serpentem hunc referendum est, s. q̄ ipse non iacuerit. Et quoniam Christus, vt erat verus homo, iacuit, dicendum est, quòd ipse, vt Deus erat esset serpens, qui non iaceret: contraria namque prædicata Deo, & hominibus conuenire patet: quoniam diuersæ naturæ sunt: verè ergo de Christo dr̄, q̄ non iacuit, quia p̄sona verbi erat p̄sona Christi, sed ipsa nō iacuit. Iacere namq; est mēbra directa, & prorsus extenta habere, cùm significet habitudinem totius secundùm partes suas, & conuenit corporibus: verbum autem diuinum corpus non est, sed purus spiritus; ei ergo iacere non cōuenit, nec stare, aut quid simile. Item qui iacet extensas partes habet, persona verbi partes nullas extensas, aut in se collectas habet: quia indiuisibile est, cùm sit spiritus: iacere ergo nequiuit, nec iacuit. Hoc autem. s. q̄ nō iacuerit, de verbo diuino totiens verè dicitur, quotiens iacuisse de Christo vt homo est prædicatur, & eum iacuisse asseruimus. Eum siquidem primò scriptura iacuisse asserit, cùm mater eius illum recentem natum paupertatis alligatum pannis in præsepio inter bruta animalia collocauit. Post etiam cùm in ætate tenera, & infantili nutriretur similiter iacere dic⁹ est, quoniam eum sic mater aptabat: quamquam autem Christus hō hæc verè susciperet, persona diuini verbi tñ horum nihil assumebat ex causis superius assignatis. Identidem Christum iacuisse cōfessi sumus, quoniam aliquando dormiuisse concessum, atque inductum est: verbum tamen diuinum numquam dormit in eo q̄ppe nulla somnolentię causa insurgere potest. Sic Psal. 1. 20. dicit: Ecce nō dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel. Deum autem Israelis custodem dixit, quod ad verbum diuinum pertinet. Amplius aūt Christum in sepulchro iacuisse astruimus: nā ibi corpus eius per longum extensum, atque sindonibus inuolutum fuit, vt inductum est: verbi tamen persona, nec mori poterat, vt iaceret, nec partes humani corporis habebat, secūdum quas in sepulchro extenderetur. Et si diuinum verbum in sepulchro cum Christi corpore iuxta catholicam, & necessariam assertionem cō fiteamur permansisse, illud tamen extensum fuisse nō fatemur, quoniam iacere nequit. Apparet ergo ex prædictis, quòd serpens iste Christus inquantum homo est iacuerit, & vt Deus erat, nullatenus iacere potuit: serpens ergo iste non iacuit.

Pars quarta metaphoræ 4. s. Serpens, qui mouebatur.
Cap. XLVIII.

IVXTA consequentia literæ huius quarti Paradoxi metaphorici particula quarta occurrit, scilicet, qui mouebatur, ideſt quod iste serpens motus fuerit, & quia Christus serpens dictus est, oportet vt moueretur. Sciendum autem iuxta Aristo. traditionem 3. Phisicorum, motum esse actum entis in potentia, fm quòd in potentia, scilicet quòd motus sit actus in re illa, quæ mouet, scilicet imperfectus actus. Et iste actus rei vocatur motus solum, vt ipsa est in potentia ad aliquid, s. quòd cùm aliquid debet formam adipisci, est in potentia ad illam, & acquisitio successiua, & partialis formę illius antequā perfectę acquisita sit forma, vocatur motus. Vnde ante acquisitionem formæ, & prius quàm de forma illa, aut dispositionibus eius nihil sit in re, in quā inducēda est, motus nullus est. Cū etiam forma plenè acquisita est motus nullus manet: sed dū aliquid acquisitum, nec tamē totum motus est.

Ob

Ob hoc autem motus conuenit rebus, quæ omnes perfectiones suas simul non habent, sed quasdam susceperunt, quasdam verò posterius susciendas præstolantur, & id, quod de perfectionibus acquirunt nō simul acquirunt, sed successiuè, & particulatim. Christo autem hoc conueniebat, quia ipse corporeus erat: corporum autem, & corporearum rerum cōditio est, vt omnes suas perfectiones simul non habeant, sed aliquid nunc habeant, alterum autem posterius assequātur, & sic succedentibus sibi temporum particulis. Quod autem Christus specialiter motus habuit determinando ad species motus posterius disseretur. Quòd autem generaliter in eo motus fuerit. i. q̄ aliqs motus in eo fuerit, nihil limitando in qua specie motus fuerit, apparet ex eo, quod habetur Luc. 2. capitul. Iesus autem proficiebat scientia, & ętate apud Deum, & homines: crescere tamen augmentatio quædā est. Aut si crescere solùm secūdùm ætatem accipiamus, quòd solùm dicit proficere in tempore nihil denominando de quantitatis augmēto, identidem motus est: ea namque, quæ motum nullum habent, semper se habēt, vt huius, vel in eodem statu, quod verò crescit, aut augmentatur, aut qualitercunque aliter variatur, & non habet pęnitus eundem statū: vnde in motu est.

Quod in Christo fuerint omnes modi motus secundnm quòd homo fuit. Cap. XLIX.

AMPLIVS autem non solùm Christum mo- C
ueri fatebimur, quasi in eo largè dictus motus extiterit: nam omnes modi motus propriè dictus reperti sunt ibi. Sunt. n. quatuor motus propriè sumpti, largè autem sex modi iuxta Aristot. doctrinam Phisicorum lib. 5. cap. 2. Primus autem horum sex motuū, vt ab eis, qui largè motus dicuntur inchoemus, generatio est: in Christo enim generatio fuit, qa ipse in benedicto virginis aluo conceptus est. Nam ante hoc Christus, vt homo genitus nō erat, nec cōceptus, post hoc autem genitus homo extitit. Fuit quoq; in Saluatore nostro secundus motus largè dictus. s. corruptio non quidem, quòd corpus Domini Iesu corruptum, aut incineratum fuerit, dicente Psalmista Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. s. D
corpus Messiæ, quod factum est. Fuit tamen in Christo aliqua corruptio. Nam generatio, & corruptio in eisdē rebus opponuntur, & esse quòd res generatione acquirunt, corruptione perdūt: in Christo autem hoc fuit: nam ipse ab æterno Deus erat secūda in trinitate persona, nunquam tamen fuit quousque ex virgine conceptus, & genitus est: ibi enim recepit esse hominem, quòd erat genitum esse. Hoc autem esse genitum. s. esse hominem, quòd in eo generatione acquisitum est, corruptione deperditum fuit: quoniā mortuus est, & ibi esse hominem perditum est, non manente ipso hominem in triduana morte, vt in prædictis declaratum est: quamquam corpus Christi corruptum, & incineratum non extiterit, vt cęterorū hominum morientium corpora putrefiunt. Fuerunt E
quoque in Domino Iesu quatuor modi motus, ppriè dicti. s. augmentatio, alteratio, diminutio, secundùm locum mutatio: primus autem quatuor propriè sumptorum motuum. s. augmentatio in eo fuit. Ipse nāq; cū natus est, tantæ extitit quantitatis, vt infantuli illius temporis, posterius verò ad integrā viri peruenit corpulentiam proportionata viri statuta inter magnum excessiuum, & paruum deficiens. Causabatur autem in Christo ista augmentatio ex continuo nutrimento suscepto per maiores partes, quàm deperditum esset de ipso corpore augmentabili, sicut in cęteris naturalibus augmentatio est. In Christo quamquā secūdus

A propriè mutationis modus fuerit. s. diminutio: non quidem quòd in Redemptore nostro staturæ proceritas diminuta sit per curuationem, aut consumptionem, quòd in senibus euenire solet: tunc enim deficiente calore naturali, & viribus vegetantibus euacuatur cutis, & laxa tremit, membra quoque curuantur, & minor redditur statura. Christus tamen ad senectutis tempora nō peruenit in diebus habitationis suæ in carne: in ea quippè ætate vita caruit: qua homo florētior, atque robustior, & in singulis corporeis virtutib⁹ excellentior est. s. anno trigesimo secundo, & paulo vltra, aut quasi dimidio. Erat tamen in Christo quantum ad aliquid diminutio. s. in humoribus suis, & qualitatibus. Humores equidem corporis eius non semper eundem tenuerunt in quantitatis identitate statū, B
sed interdum maiores interdum verò minores extitisse eos patet, sicut in cęteris hominibus in hoc mutatio per contraria fieri solet, alioquin non habuisset Christus conuenientem complexionem speciei humanæ. Nam si in his perfecta semper stetisset vniformitas, erat impossibile in eo fuisse mutationē ætatis. s. de infantili in puerilem, & sic in vlteriores. Cuilibet namque ætati propria humorum, & omnium qualitatum corporis habitudo respondet: qui ergo eundē in corporis sui qualitatibus statum semper tenet, nunquam semel habitat excedit ætate. Quod de Christo falsum liquet, cùm Sacra Scriptura astruat eum ætate profecisse apud Deum, & homines, vt patet Luc. 2. ca. Tertius quoque propriè sumptæ mutationis modus C
in Christo extitit, quæ alteratio dicitur. Iste autem communior modus est: quoniam per hanc res ab vna qualitate in alteram permutantur. s. ab vno colore in reliquum, & à sapore in saporem: ab odore in odorē, à frigido in humidum, à calido ī siccum, nec est aliquis tam diffusus motus per omnia. Iste autem motus in Christo quamdiu vixit, semper fuit: in cęteris quoque hominibus, & animalibus idem accidit: nam quodā tempore frigent alio calent, nunc humectantur posterius verò desiccantur, nunc tristitiam induunt posterius autem iucunditate replentur: nunc vigent deinde debilia efficiuntur, ita vt nulla pars vitæ in animali ab alteratione vacet. Christus autem hęc pertulit abundantius: nam nunc famelicus nunc moderatè satur erat: nunc sitibundus post verò sobriè bibens: nunc confortatus post autem itinere fatigatus, nunc calebat, interdum frigebat, & nunc lętus, post tristis, vt hominibus intuentibus cernebatur. Verè quoq; in eo tristitia interdum fuit, vt ingruente tempore passionis, de quo Matth. 26. capit. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et Mar. 14. capit. cępit tædere, & mæstus esse. De hoc quoque genere mutationis alteratiuę fuerunt omnes dolores, & cuncta nocumēta, quæ in honorifica pertulit passione. Vltimus quoq; mutationis modus, qui secundùm locum dicitur in Christo fuit: nemo enim, qui eum vidisset ignorare poterat eum moueri localiter. Mutationum propriè dictarū in Christo potissimè de locali mutatione tota euangeliorum continentia exemplorum plena est. Ex prępositis plenè patet Christum serpentem fuisse, qui mouebatur.

Pars quinta metaphoræ quartæ. s. Serpens, qui non mouebatur.
Cap. L.

CONTINVATE quartæ metaphoræ particula quinta occurrit, scilicet, qui nō mouebatur: & quoniam serpentem hunc Christum esse asseruimus eum motum non fuisse asserere necesse est. Sed quia Christum, vt homo erat, verè mutatum fuisse comprobauimus, necesse est eum, vt Deus erat serpē-

tem

tem fuisse asseri, qui non moueretur, & vult de Christo, vt homo erat agentes, probauimus ei motum generaliter competere motum aliquem habuisse, nihil distinguentes: posterius autē de qualibet specie motus ei competeret inductum est: ita & de Deo, aut secunda Trinitatis persona primo generaliter motum in ea nullum esse inducetur. Posterius autem monstrabitur quamlibet ei motus speciem repugnare.

Qđ Christ⁹, vt Deus erat nullū motū habuerit.

In Deo motum nullum esse inducitur quoniam iuxta Arist. traditionē, motus est entium in potentia ad aliquid consequendū. scilicet eorum, quæ totum, qđ habere possunt: nondum habent, vel totum, quòd esse possunt nondum sunt: Deo autem esse in potentia ad qđquam non conuenit ei: ergo motus quicunque repugnat. Huius inductionis minor patet: quoniam Deus totum suum esse simul habet, nec est in potentia ad recipiendum id, quod non habet. Nam cùm id, quod cuiq; aduenit illud perficiat, si quidquam Deo veniſſe possibile foret, ad quod ipse in potentia existeret, cū ei aduenire eum perficeret, quòd deitati repugnat.

De totum esse suum simul habet.

Non enim esset summè perfecta, aut plena perfectio, cùm ei quid deficeret, quod adhuc desiderari, & recipi posset: Deo ergo impossibile est, vt quidquam recipiat, quod non habet. Item si Deus in potentia ad aliquam suscipiendam perfectionem foret, quis ei illā tribueret, reperiri quidem impossibile esset: nam qui alteri perfectionem tribuit, perfectior illo est, qui recipit perfectionem, quo pacto, qui Deum perficeret Deo proculdubio perfectior foret, quod nec intelligi, nec fingi quidem potest. Identidem si Deum moueri fateamur: eum ab altero moueri necesse est: nā omne quod mouetur ab altero mouetur, iuxta Arist. traditionem in 5. & 6. & princip. septimi Phisicorum: à nemine tamen Deus mouetur. Nullatenus ergo Deus moueri potest. Huius inductionis minor apparet: mouens namque agens est, quod autem mouetur est patiens: agens autem semper est præstantius patiente, quo pacto aliquid Deo perfectius foret, hoc autem manifesta falsitate patet. Deus ergo à nullo moueri potest. Item si Deus susceptiuus foret alicuius perfectionis, quàm nōdum haberet, non esset vsquequaque felix: Deus tamen perfectè beatus est: ad nihil ergo in potentia est, quod nondum habeat. Huius inductionis maior patet: quoniam si Deus alicuius perfectionis susceptiuus existeret, quòd nondum haberet in se omnia bona, nondum haberet beatitudinē, tamen statum omnium bonorum aggregatione perfectum diffiniunt, vnde cùm quid abest, quod bonū, atq; expetibile sit, plenum esse impossibile est: quoniam extra aliquid relinquitur, quòd exoptetur: nihil ergo recipere potest, quod non habeat. Idem patet Malach. cap. 3. cùm ait: ego Dominus, & non mutor: vbi de nullo speciali motu sermo fit: sed omnis motus tollitur, quoniam vno concesso omnes possibiles forent: Deus ergo moueri nequit.

Quod in Christo, vt Deo non potuerit esse aliqua species motus. Cap. LI.

SICVT aliqualiter in vniuersali deductum est Deum immobilem fore: ita quoque indici per facile est applicando ad quamlibet speciem motus. Primam motus speciem largè sumentes generationem esse diximus, vt apparet in quinto Phisicorum, secundùm quàm aliquod de non ente ad esse perducitur. Hanc autem in Deo impossibile esse liquet. s. quòd Deus, aut diuina essentia generetur, vt in prioribus inductum est in expositione tertij figurati Paradoxi super particulam, qui non patiebatur. Aliquis autem in hoc fortassis arguet, ꝙ cùm quælibet personarum Deus sit, eique omnes diuinæ essentię competant proprietates, & diuina essentia gigni nequeat, diuinarum quoque personarum quælibet ingenerabilis erit, aut si aliquam diuinarum personarum genitā concesserimus, diuinam quoque essentiam gigni potuisse necesse est fateamur. Huic respondendum est, quòd diuinam essentiam genitam fore confiteri plurima includit absurda, quæ in superioribus ex parte enucleata sunt: si tamen vnam de diuinis personis genitam fore fateamur, inconueniens nullum est, vt in eisdem extitit declaratum. Sed adhuc quisquam obijciet, quòd sicut generatio motus, vel quasi motus est: eique correspondeat alius motus, aut quasi motus cōtradictorius, qui corruptio dicitur, omnia quoque, quæ gignuntur corruptibilia sint iuxta Arist. positionem primo de cęlo, & mūdo, omni quoque de natura loquentiū, oportet, vt si diuinarum personarū aliq̄ genitam fateamur: eam quoque corruptibilem esse necesse erit. Quod diuinæ personæ repugnat, potissimè quoniam desinere esse nequit. Huic respondendum est, quòd generatio secundùm nominis significationem dicit recipere esse, & in hoc dumtaxat in Deo, atque in creaturis generatio reperitur. Deum autem non simpliciter appello, sed notionaturaliter pro aliqua diuinarum personarum: filius namque, qui est secunda in trinitate persona, à patre esse recipit, quia prima in personis est, vnde patrem dicimus in diuinis filium generasse: hoc modo identidem in creaturis generationem esse perspicuum est. Nam vnum creatum ab altero esse recipit: hoc modo, scilicet, communiter sumpta generatio corruptioni non opponitur: nec omni generationi reperitur aliqua corruptio repugnans, eritque sine corruptione generatio: imò impossibile est hoc modo generationem aliquam suscipere cōtrarietatem, quia solùm dicit esse susceptū. Et sicut substantia non recipit contrarium (nihil ei namque contrarium est) conformiter generationi, quæ solam substantiam ab alio procedentem, aut esse susceptum fore dicit, contrarium vllum esse poterit. Est autem quædam generatio in creaturis, quæ consequitur earum modum habens quandam annexam imperfectionem, quæ de ratione generationis nō est, sed quia creata imperfecta sunt in generatione sua illam habent imperfectionem. Si autem illa imperfectio generationem secundùm se cōsequeretur: cùm in personis diuinis generatio proprijssime reperiatur: eas quoque ista imperfectio cōsequens foret: sed hæc imperfectio, quæ in generatione creaturarum euenit, conditionem rei gignentis, & genitæ sequetur, & nō ipsam generationem.

Quæ reperitur in rebus generatis secundum conditionem geniti, & gignentis. Cap. LII.

SVNT autem in generatione creatarum rerum consequentes imperfectiones quędam cōditione geniti, & gignentis. Quarum altera est, quòd id quod gignitur, aliquo modo eē habet, aliquo modo autem illud non habuit, nec est aliqua creatura per generationem producta, in qua hoc non sit: semper namq; res genita post generantem in creaturis est. Hoc autē in generatione diuinarum personarum esse nequit: nam quamquam vna personarum genita sit, illa tamē esse non incipit, sed ab æterno fuit nullo ei essendi dato initio. Identidem, & generatio secundùm quàm diuina persona gignitur, non cœpit esse, sed ipsa personæ genitæ coæterna est, & manens. Est autem præter hoc alia in generatione creaturarum conditio, ꝙ genitum post generans sit: sed hoc quoq; in generatione diuinæ personæ esse diffitemur: nā pater, qui prima in Trinitate persona est, filium quæ secunda eadem bea. Tri. persona est gignit: sed patrem pcedere filium non confitemur: sed pater, & filius ab ęter nitate ęquales, atque per hoc coęterni quam quā non prię coęterni: sed magis vnū ęternū, aut De⁹ ętern⁹. Alia autem est rerum creatarum genitarum cōditio: quòd substantia rei genitę non est substantia rei gignē tis, nec reperiri vllatenus valet, vt eadem numero geniti, & gignentes substantia fuit. Hoc quoque à diuinę personę generatione abest: patet namque filium gignit, sed patris, & filij eadem individualis substantia, atque numero essentia est. Spiritus quoque paracletus, qui est tertia in benedicta Trinitate persona eadē cum eis individualis substantia, vel natura est. Amplius autem in creaturis semper gignens, & genitū sunt duo individua substantialia distincta. in diuinis autem personis è contrario, patet, omnes equidem tres diuinæ personæ vnum individuum substantiale naturę diuinę sunt, aut potius ipsa natura. Alia quoque in rebus creatis genita conditio est: genitum namque necessario corruptibile est, vt habet in primo de cęlo, & mundo: in diuina autem persona genita generatio quidem est, corruptio autem impossibilis est. Huius causa est: nam corrumpi non consequitur esse receptum, quod duntaxat generationis simpliciter sumptę appellatione importatur, sed consequitur conditionem creaturæ genitę: nam creatū genitum ex materia, & forma compositionē habet, materia ātimmediatè habet in se varias mixtiones: vnde ī ea necessariò corruptio inducetur: non quidē, quia esse susceptū est: sed qa esse ꝙ susceptum est, debile est, non potens se in sui ipsius virtute perpetuare. Si tamen ad esse receptum corruptio necessariò sequeretur, in diuina persona genita corruptio esset aliquando: quoniam ipsa vera generatione subsistens esse recepit, ac recipit. Hoc autem falsum est: nam corruptio sequitur, quia corruptibile ens debile est, in se non permanens: & ad non posse semper subsistere, aut se semper conseruare corruptio cōsequitur necessariò. In personis autem diuinis, hoc non contingit, quoniam esse quod pater in diuinis filio per generationem communicat, firmum, & perfectissimum est: nullam habens pmixtionē, nec naturalem compositionem: sed esse simplicissimum, atq; perfectissimum est, repugnat ergo corruptibile tale quid fore: nihil.n. dari, nec fingi quidem potest: vnde tali deficiendi, aut corruptionis vlla insurgat occasio.

De quadam generationis rerum creatarum conditione. Cap. LIII.

EST autem alia generationis creatarum rerū conditio: nam quamquam gnatio nulla cum successione temporali fiat, necesse est tamen, vt aliqua fiat gnatio aliquas præcedere qualitatū alterationes. Hoc autem in diuina persona genita reperiri nequit: nam vt ipsa gigneret nulla præcedens alteratio hoc efficit. Nam si alterario ad diuinæ personę generationem pcederet, necesse esset, vt aliquo tempore alteratio foret: in quo nondum secunda persona diuina genita foret: quo inferretur, vt omnes diuinæ personæ coæternę non forent, & sic vna pfectior aliis foret. & tunc quoque sequeretur eam, quæ alijs imperfectior Deū esse non posse. Amplius autem si ad diuinæ personæ secundæ generationem vlla alterario præcesisset, necesse esset, in Deo fuisse motum. alteratio quippe de quatuor motibus propriè dictis est, de quibus Aristoteles in quinto Physicorum: à Deo tamen omnē motum fore excluſum probatum est. Causa autem necessitatis præuiæ alterationis in generatione rerum creatarum est, ex cōditione rerum genitarum: & hęc quę res genita formam recipit, quæ ei esse dat, aut potius materia formam suscipit. Omnes autem formæ substantiales exigunt vt dispositiones in materia recipiant, sine quibus impossibile est has existere formas. Oportet igitur primō, vt ante generationē istæ dispositiones causentur. Et quoniā impossibile est has dispositiones, non præcedentibus alterationibus causari, quoniam gradualiter constant, gradus autem successionem requirunt, ita vt in acquisitione rei successio sit, sicut gradualis successio in acquisita re constat: necesse est igitur, vt in qualibet creaturæ alicuius generatione alterationes generationem antecedant. In generatione autem diuinæ personæ, non solùm dispositiones istæ non præcedunt, sed & præcedere impossibile est: ibi siquidem nulla substantialis forma gignitur in materia, quæ dispositiones præexigat in ea ad causari. & permanere, ad quas necesse sunt alterationes præuiæ. Generatio quippe diuina materiam, & formam non habet, sicut naturales generationes, sed personam genitam, quæ horum nihil expetit.

De alia generationis rerum causatarum conditione. Cap. LIIII.

GENERATIONIS quoque rerum creatarum alia adhuc conditio est, s. ꝙ ibi aliquid dans esse sit, & alterutrum esse suscipiens: materia namq; esse recipit, forma autem illud tribuit: quoniam materia non habet aliquod esse determinatum alicuius speciei: forma autem, quia est actus determinat illam ad speciem dando ei, quòd sit pars substantiæ alicuius speciei. In diuina autem generatione nihil est, quod hoc modo esset tribuat, nec quod esse tale suscipiat, sed est aliud, quod verè subsistit: nam in diuina generatione est persona genita. hæc autē nec materia, nec forma est sed substantia simplex. Causa aūt diuersitatis quantum ad hoc in generatione diuina, & rerum creatarum est: quoniam creata perfectum absolutūque esse non habent: ideo compositio quædam in eis est, & mixtio. In compositione autem aliqua pars ē, quæ ad esse magis pertinet, scilicet forma, & hæc esse tribuat: altera autem est, quæ ad esse non ita directè, & perfectè pertinet: hanc autem materiam appellamus. In Deo autem esse purius, atque perfectius quā in aliqua re sit, aut excogitari possit. secundùm communem omnium conceptionem, & necessitatē principij naturæ esse dicim⁹, quoniam dux, & causa prima est: ideo in eo nulla pars est, quæ esse det, & forma appelletur: nec particula esse recipiens quam materiam cognominare necesse sit: sed totum esse suū simplex, & vnicum est. Vnde nec materia, nec forma in Deo ponenda est: sed purum esse. Alias autem poterimus speculantes reperire conditiones in rerum creatarum generatione, q̄ in diuina generatione non. Hoc aūt est quia ꝺditionesillę generationē ſm se nō consequunt, sed rem genitam, & gignentem. Vnde secundū maiorem, aut minorem genitorum, & generantium perfectionē generationis perfectiores conditiones erūt. Essentiale tamen, qđ secundū se generatio importat, est vt per illam aliquid esse simpliciter suscipiat. Hoc autem in diuina generatione reperitur, & perfectius adhuc quā in generatione rerum creatarum, cùm per diuinam generationem aliquid perfectius producat, quàm per generationem omnium creaturarū simul sumptarū, s. persona secunda diuina genita. Ex prædictis ergo patet inconueniens nullum esse, ꝙ personā aliquam genitam confitemur: nam ex hoc non infertur eam aliquomodo corrumpenda. Si tamen generatio dicatur secundū Arist. in 5. Physicorum progressus de non esse ad esse, id est quod substantia illa, quę

ante

ante non fuerat esse capiat, in diuinis reperiri illam im possibile erit: nam hoc modo, & si generatio motus proprie dictus nō sit: est tamen quasi motus, includit quoque enumeratas superius imperfectiones, & alias q̄ inquiri possent. Generatio igitur sic sumpta in substantia diuina aut in aliqua diuinarum personarum impossibilis est.

Nullo modo corruptio diuinis ascribenda est.
Cap. LV.

AMPLIVS autem in substantia diuina, aut aliqua personarum diuinarum, secundus motus improprie dictus, quem corruptionē appellamus impossibilis est. Nā si generatio in eis impossibilis est, corruptio quoq; idem erit, cùm generabile, & corruptibile se consequantur iuxta Arist. primo de cœlo, & mundo. Et quamquam diuinam essentiam, aut aliquam diuinarum personarū modo generationis creaturarum genitam minime dicamus, facilius tamen p̄cedimus diuinam essentiam, cum personis generationem huius esse sortitas, quā eas corruptibiles forè: nulla quippe imperfectio maior quam corruptio est. Itē diuinam essentiam, aut personam corrumpi impossibile est, quoniam omnes gentes confitentur Deum maximè perfectum esse, corruptione imperfectio maior nulla est: Deum igitur incorruptibilē fore liquet. Item corruptio contrarietatis illatio quædam est: in Deo autem contrarietas nulla est, nec ei quidquam contrarium, incorruptibilis ergo est. Huius autem rationis maior est Arist. quinto Physicorum: omnis enim actio ex contrarietate fit. Modus autem hęc est: quędam enim naturalia sunt, quæ in se contrarietatis extrema habē: sicut composita, & mixta, hæc enim in se omnia contrarietatis extrema tenent, caliditatem, s. & humiditatem, frigiditatem, & siccitatem. In his aūt quamquam ab extra nullum corruptiuum agens sit, corruptio tamen aliquo modo necessariò inducetur, quia intestinum conflictantium qualitatum cōtinuū, atque inextinguibile bellum est, nunquam nisi alterius extremitatis corruptione finiendum. His autem in se agentibus, cùm vna qualitas in aliam inualuerit, præter armoniam complexionis rei, in qua sunt extremitates contrarietatum corruptionem induci necesse est. Sic autem in hominibus, & cunctis perfectis animalibus, in quibus oēs contrariæ qualitates sunt, quia composita, & mixta sunt mixtione perfecta, & hoc non æqualiter, sed secundùm variam armoniam complexionis speciei cuiuslibet animalis. Et quoniam interdum proportionem earum, quā complexio animalis illius exigit, supergrediuntur: corruptionem se qui necesse est. Vnde quamquam nihil extrinsecum actiuum animalibus ad corruptionem aduersaretur, necesse erat à se ipsis corrumpi, cùm interius habeāt sufficientia corruptiua.

De mixtis nullam in se contrarietatem habentibus, sed ab extrinseco corrumpi possunt.
Cap. LVI.

ALIA autem sunt, quæ intra se contrarietatem nullam habent, secundùm quam corrumpi ab intrinseco queant: habent tamen aliquas qualitates, quibus qualitates aliarum rerum repugnāt: ab illis autem corrumpi possunt. Hæc autem sunt, quæ composita ex materia, & forma constant: mixta tamen non sunt, quæ mixta, mixtionem tamen perfectam non habent. Vocantur autem à Physicis composita, & non mixta, quia ex materia, & forma constant ampliorem in se distinctionem non habentes secūdùm aliquas res diuersarum naturarum, & denominationum. hęc autem sunt duntaxat quatuor corpora elementorum, nihilque alterum in hac sphæra generabilium, & corruptibilium est, quòd compositum quidem sit, mixtionem autem nullam habeat. Hæc aūt elementorum corpora ex materia & forma cōstant: quoniam substantiæ simplices non sunt, sicut angeli, & Deus, vel anima. in his quoque qualitates sunt qualitatibus aliorum repugnantes: nullum tamen in se qualitates contrarias habet, secundùm quas ab intrinseco corruptionem patiantur. Hoc in igne apparet, qui caliditatem, atque siccitatem habet, quo aliis duabus qualitatibus contrariantur humiditati, s. & frigiditati: illę tamen in igne nequaquam sunt. Identidem autem in aere liquet: ipse enim humiditatem, & caliditatem habet, quę aliis duabus qualitatibus cōtrariæ sunt, scilicet siccitati, & frigiditati, in aere tamen hæc non sunt. Aer igitur in se contrarietatem nullam habet. De aqua idem dicendum patet, quæ duas qualitates habet humorem, scilicet & frigiditatem, quarum neutra alteri contraria est: ipse tamē duabus aliis repugnant, caliditati scilicet, & siccitati, quæ in aqua non sunt, sed in alio elemento. In aqua ergo contrarietas intrinseca nulla est. Nouissimè de terra idem diffiniendum patet: habet enim duas qualitates, frigiditatem & siccitatem, quarū altera alteri non repugnat: sed duabus aliis, caliditati, s. & humiditati, quæ in terra non sunt, sed in alio reperiuntur elementō: in terra ergo contrarietas intrinseca nulla est.

Nullū elementū habet contrarietatē intrinsecā

Duæ conclusiones, quæ ex dictis eliciuntur.
Cap. LVII.

EX præmissis autem duę eliciuntur conclusiones: prima sit, quòd nullum elementum se ipsum corrumpere potest: sicut animal potest corrumpi à se ipso nullo agente exterius. Hoc inducitur, quoniā omnis actio in contrarietate fundatur, iuxta sententiā Aristo. 5. Physicorum, vt supra explanatum est in hac figurato Paradoxo. nullum tamen elementum est, quòd intra se contrarietatem aliquam teneat, vt nunc proximè dictum est, nullum igitur erit elemētum, qđ in se agere possit, aut se ipsum corrumpere. In animalibus autem è contrario accidit. Quodlibet namque animatum in se contrarietatem habet, vt nunc inducebatur, cū in eodem sint quatuor qualitates actiuæ, & passiuæ: hęc autem principia sunt omnis actionis, & passionis. animalia igitur in se ipsis tabefacta deficient, & consumētur etiam nullo extrinseco agente corrumpente. Ex hoc quoque alia conclusio in corollarij formam elicitur, scilicet, necesse est elementa durare in ęternum, nisi Deus illa miraculosè corrumpat: animalia autem necessariò peritura fore, nisi Deus illa, aut eorum aliquod miraculosè conseruauerit. Nam elementa interius corruptiuum nullum habēt, singula tamen animalia perfecta contrarietatem, & aliquid est, nisi aut à se, aut ab alio destruatur, permanere in æternum necesse est, quòd quidem de substantiis dixerim, quę verum esse habent, accidentia autem etiam nullo agente ad substantiarum corruptionem finiti necesse erat. Secunda conclusio sit, quòd vnum elementum ab altero partim corrumpi queat, in totum autem corrumpi impossibile est. Hoc liquido patet inductione. Nam & si elementa intrinsecam contrarietatem non habent, vnum tamen alteri repugnat, quia habet contrarias qualitates qualitatibus alterius elementi: terra est sicca, & frigida, aer autem humidus, & calidus est, vnum ergo in alterū agendo corrumpet: quoniam solida in eis contrarietas est. Ignis

Nullū elementū ab intrinseco corrumpi potest.

Ignis quoque est calidus, & siccus, aqua verò frigida, & humida: hęc autem perfectam habent oppositionem: vnde in alterutrum corruptiua sunt.

Quędam attinentia ad eandem rem. *Cap. LVIII.*

AMPLIVS autem quodlibet elementum potest agere in cœtera elementa: habet enim vnū contrarietatē ad singula: sunt quippe quatuor, & qđlibet ad cœtera habet contrarietatē. Nam quodlibet elementum ad vnum de tribus solidam contrarietatē habet. s. in duabus qualitatibus. Ad alia verò duo cōtrarietatem superficialem habet. s. in vna qualitate: velut ignis calidus & siccus est, cōtrarietatem habens ad aerem propter siccitatem aere calido, & humido existente. Habet quoque ignis contrarietatem ad aquā: ista verò solida est, quoniam ignis calidus & siccus ē, aqua autem frigida, & humida. Habet amplius ignis contrarietatem ad terram, cùm calidus, & siccus sit, terra verò sicca, & frigida, & hęc superficialis contrarietas est. s. in vna duntaxat qualitate. Amplius autem aeris elementum ad cętera elementa contrarietatem habet: ad ignem quippe contrarietatem patitur: quoniam aer calidus & humidus est, ignis autem caliditatem & siccitatem habet, quæ non est contrarietas solida, sed superficialis, quia in vnica qualitate ē. Ad aquam quoque aer contrarietatem habet, quę plana est, siue superficialis: quoniam aer calidus, & humidus est, aqua verò frigida, & humida: ad terram idem contrarietatis habet oppositionem, hęc autem solida contrarietas est: quia aer calidus, & humidus ē: terra autem frigida, & sicca. Aqua autem sicut cętera ad tria elementa contrarietatem habet. Ad ignē primò, quę solida contrarietas est, quia in duabus qualitatibus opponuntur: aqua frigida, & humida existens, ignis verò calidus, & siccus est. Habet quoque ad aerem cōtrarietatem, quia aer calidus, & humidus est, aqua verò frigida, & hæc est superficialis contrarietas in vnica qualitate. Terræ quoque opponitur contrarietate superficiali, quia aqua frigida, & humida, terra autem frigida, & sicca est. Terra quoque ad tria elementa contrarietatem habet: igni namque superficiali contrarietate opponitur in vnica qualitate. Ignis enim calidus, & siccus, terra verò frigida, & sicca est: ad aerem autem plenam habet contrarietatem, fine solidam, quia terra frigida, & sicca: aer autem calidus, & humidus est. Ad aquam quoque quandam habet oppositionem superficialem in vnica qualitate, quia terra frigida, & sicca: aqua autem humida, & frigida est. Omnia igitur elementa inter se contrarietatem habent. s. vnum ad vnum, & vnum ad singula tria, & quoniam ex contrarietate actio, atq; corruptio sequitur, necesse est, vt vnum elementum in alterum agens illud aliqua ex parte corrumpere possit.

Non æqualis actio corruptiua est in omnibus elementis.
Cap. LIX.

CONCESSA autem contrarietate inter omnia elementa, & potētia corrumpendi ex aliqua parte, non æqualis est concedenda in omnibus actio ad corruptionem: nam actio ex contrarietate est: cōtrarietas autem inter elementa omnia adinuicē æqua non est: actionem ergo corruptiuam omnium inter se corruptiuam æqualiter esse impossibile est. Magis enim ignis aget corrumpendo in aquam quā in aerē vel in terrā, quia magis opponuntur: magis quoq; corrumpendo aer in terram aget, quàm in ignem, & aq̄, nisi in hoc obstiterit terræ firmitas, atque duricies: quia ab omni agente corruptiuo se defendit. Duricies

Amamque, & soliditas qualitates sunt, quæ vocantur naturales potentiæ, quibus dura, & solida ne faciliter patiantur, agenti repugnant, vt ait Arist. in prędicamētis: aqua quoq; magis igni obuiabit, quàm aeri, & terræ: terra identidem abundantius corrumpendo aget in aerem, quàm in aquam, & ignem.

Nullum elementum alium pœnitus corrumpere potest.
Cap. LX.

QVAMQVAM autem ista elementa ex contrarietate in alterutrum agentia mutuo se corrumpant, se tamen totaliter corrumpere impossibile est. Nam & si valde aqua in ignem egerit, nequaquā valebit totius mūdi ignem extinguere: versa vice ignis in aquam agēs totam aquam vniuersi consumere, atque desiccare nequibit. Terra quoq; & si exactissimè in aerem egerit illum pēnitus corrūpere non valebit: aer quoque quantumcumque in terram egerit, identidem terram omnino non consumet. Cùm igitur vnum elementum in alterum corruptiua actione agit, non illud pēnitus, sed ex parte consumit. Causa autem horum multiplex est, prima accipitur ex parte Dei ista ordinantis, & intendentis: voluit namque Deus, vt elementa essent de partibus principalissimis vniuersi: volebat quoque, vt iste mūdus ab eo conditus non corrumperetur, qui pulcher valde, atque admirandus erat, atque diuinæ magnitudinis, bonitatis, & sapientiæ vestigium quoddam est. Si autem sic Deus elementa disposuisset, vt eorum alterum cætera corrumpere posset, aut vnum saltem corrumperetur, perirent partes principales vniuersi, aut saltem aliqua de eis, & consequenter mundus ipse periret, qui in partibus suis principalibus constat, quod contra Dei intentionem erat. Hoc modo igitur elementa ordinanda erant, vt nullum alterum totaliter corrumpere posset. Altera huius causa assumitur ex conditione ipsorum elemētorum: qđ dupliciter patet, primò quidem elementa abinuicem corrumpi non possunt, ita vt vnum ab altero totaliter corrumpatur propter magnitudinem, & profunditatem ipsorum. Si enim elementa paruæ magnitudinis forent, cùm vnum super alterum prævaleret agere incipiens consumendo, tamdiu agere posset, quamdiu totum consumpsisset. Quia tamen magnitudo cuiuslibet eorum admiranda est, quamquam pars cuiuslibet eorum destrui possit, tota tamen cuiuslibet elementi moles destrui nunquam possit: ita vt quātumcumq; de quolibet elemento corrumpatur, semper maior pars inconsumpta maneat. Postea verò elementum illud agens in alterum conuertit se in pristinam magnitudinem agens, & sumens ex alio partem materię, quæ prius ex eo sumpta fuerat resoluendo illud in alterum elementum. Hoc pacto inter elementa cōtinuum bellum, atque inexorabile, & immortale est, quòd nunquam pace finietur concordantibus ipsis in vnum, quoniā natura ad hoc obstat, nec alterius eorū interitu desinet vnquam bellum.

Cuiuslibet elemēti admiranda est magnitudo.

Alia ratio incorruptibilitatis in elementis. *Cap. LXI.*

ALIA autem incorruptibilitatis ratio in elemētis est ex parte conditionis elementorum. Sic. n. elementa originari potuissent, vt abinuicem corrumperentur: sed modus iste habitudinis eis non constat, ideo eis corruptio omnimoda induci non potest: nūquam ergo, aut omnia pēnitus, aut aliquod eorū prorsus corrumpetur. Hoc autem patet, quia elementa inuicem contrarietatem habent, & reciprocè agere in alterutrum debent, atque quātum agendi excessus

in

in alterutris exigit, tantum se corrumpunt. Magis tñ inuicem se corrumpunt elementa habentia solidam contrarietatem, quàm ea, quæ solùm in vna qualitate suscipiunt oppositionem. Vnde si elementa solidam habentia contrarietatem simul posita forent, necesse esset, vt se penitus alterando corrumperent: quia nullum medium symbolum habent .i. nullam mediam qualitatem similem, in qua conueniant. Sed nec talis eis ordinis situs datus est, quoniam ea, quæ solidam contrarietatem non habent, sed superficialem. s. in altera qualitate dumtaxat simul locata sunt: quæ verò solidam habent oppositionem non se contingunt immediatè, sed per alia media elementa: quoniam quæ non habent solidam contrarietatem, aliquod symbolum habent in quo conueniant. s. aliquam mediã qualitatem. Ignis & aqua solidam oppositionem habent, quia ignis calidus, & siccus: aqua autem humida, & frigida est: simul ergo locata non sunt. Aer quoque, & terra solidę contrarietatis habent habitudinem: qa aer humidus, & calidus, terra autem frigida, & sicca ẽ: simul ergo locata non fuerunt, sed inter ignem & aq̃ aer mediat tollens solidam oppositionem. Inter aereth, & terram aqua mediat faciens non esse solidam contrarietatem. Vnde inter omnia elemẽta terram tanquam omnium elementorum centrum posita ẽ: apud ipsam verò aqua sita est, quoniam ista duo elementa tantam similitudinem, sicut contrarietatem habent. Terra quippè frigida, & sicca est: aqua autẽ frigida, & humida. Terra ergo, & aqua non habent solidam contrarietatem: sed oppositionem suscipiũt quantum ad humiditatem. Habent autem inter se similitudinem, & non se corrumpunt propter frigiditatem, quæ in ambobus elementis est. Aqua autẽ, & aer solidè non opponuntur, sed in altera qualitatũ: simul ergo posita sunt, vt sic se non corrumperent. Nam tantum aquæ aeri similatur, quãtum repugnat: vnde in quantum opponuntur, se corrũpunt, inquantum verò similia sunt, se conseruant. Non magis ergo se oppugnabunt, quàm conseruabunt. Quod patet, quia aqua est frigida & humida, aer verò est calidus & humidus, quantum ad humiditatẽ similes sunt: quantum autem ad frigidatem aquæ, & calorem aeris se opugnant. Apud aerem vltimo locus ignis positum est: hæc autem se penitus corrũpere nequeunt. Tantum enim sibi repugnant quantum se conseruãt. Nam ignis calidus, & siccus est: aer autem humidus, & calidus, quantũ ad similitudinem caliditatis se conseruant, quantum ad dissimilitudinem sicci & humidi se opugnant: non poterunt ergo se totaliter corrumpere. Quamquam inter elementa sunt quędam, quæ altera penitus corrumpere possent: & sic omnia prorsus interirent: situs tamen abstulit istam corruptionem, in quo infinita diuinæ magnitudinis lucet sapientia, vt sic elementa locaret, vt ea, quæ aliàs locata se penitus corrumperent, sic loçata se totaliter corrumpere impossibile sit.

Prout elementorum pondera exigebant, sic ipsis sunt loca distributa. *Cap. LXII.*

AMPLIVS autem ad hanc omnimodè corruptionis deuitationem multum conferunt naturalia elementorum singulorum loca, & pondera rectè distributa: nam secundùm pondera sibi naturaliter tradita tenent sua loca naturaliter conuenientia, non potentia ab alio eleuari, vel deprimi. Terra. n. inter omnia entia maximam obtinuit grauitatem: ideo in distinctionem naturalium locorum vltimum possedit locum: vnde in centro rerum, & circa centrum locum accepit. Aqua verò naturalem accepit grauitatem terræ propinquam, sed minorem quidẽ: vnde non accepit locum ita humilem sicut terra, sed ei coniunctum eamque circundantem. Aeri autem grauitas data non est, sed leuitas, non est tamen maxima leuitas, quæ in omnibus corporibus esse possit: accepit ergo sublimem locum, nec tamen altissimum locum inter omnia elementa, sed mediocrem super aqua. Ignis autem sicut inter omnia elementalia corpora maximam leuitatem assumpsit, ita altissimus ei locus datus est. Nam sphæra sua orbi lunæ coniuncta in parte sua superiori est. Vltra hunc autem nullum elemẽtum, aut elementale corpus est, sed ipsa cęlestia corpora. His autem in ista rerum machina sic locatis, vnum elemẽtum nequit alterius elementi locum naturalem vsurpare: nam ad hoc, vt vnum elementum alterius teneat locum, oportet vt teneat determinatam grauitatem, aut leuitatem: quã exigit locus illius elementi, sed vnum elementum nequit alterius elementi grauitatem, aut leuitatem habere, nec igitur locum poterit vllatenus vsurpare. Hoc pacto terra esse nequit in sphęra ignis, vel aeris, quoniam sphæra ignis, vel aeris est locus leuium corporum, terra autem nullam leuitatem, sed grauitatem summã habet. Sic quoque aqua in sphæra aeris, vel ignis esse non valet: nam istæ duæ sphærę leuitatẽ aliquam requirunt, aqua autem leuitatem nullam habet. Identidem aer locum aquæ, & terræ possidere nequit: quoniam aqua, & terra graues sunt, & loca earum sunt loca exigẽtia grauitatem, aer autem leuis est. Aer quoque possidere nõ potest sphæram ignis: nam & si aer subtilis sit: tamẽ sphæra ignis exigit corpus maximè leue, quia est locus maxime leuium: aer autem & si leuis sit, extremam leuitatem non habet. Hæc autem secundùm propria pondera singulorum elementorum dixerim. Aliquando tamen propter desiderium replendi vacuum, vt non detur discontinuatio in vniuerso, vnum elementum occupat partẽ loci alterius. Ignis autem in loco aquæ, atque terræ esse nequit: quia ista sunt loca corporum grauium, ignis autem inter omnia elementata, & elementa leuissimus est. Identidem ignis sphæram aeris occupare nequit, quia quamquam aer corpus leue sit, & locus eius sit locus corporum leuium: non est tamen locus maximę leuitatis, quam requirit ignis in loco, cùm sit leuissimus in corporibus, altiorem igitur exigit locum quàm sit sphæra aeris.

Quomodo situs tollat corruptionem omnimodam in elementis pęnitus contrarijs. *Cap. LXIII.*

HIC autem, quem descripsimus, est naturalis elementorum situs secundùm loca, & pondera naturalia: quo posito, quamquam aqua ignem pęnitus corrumpere appetat, nequibit repugnante ei naturæ grauitatis: non enim valebit ascendere ad locum sphę re ignis, in qua est maxima leuitas, cũ aqua grauis sit. E' contrario autem si ignis habens solidam contrariatem cum aqua, eam pęnitus corrumpere velit, non poterit, obstante ei naturali maxima leuitate: nam si velit aqua ad locum sphærę ignis ascendere, nequit ad corrumpendum totaliter ignem, obstante ei grauitate naturali. Ita ignis ad aquam consumendam descendere nequit, obstante naturali leuitate repugnante loco aquæ. Hoc pacto admirabilis artificij Dei in situanda ista machina elementorum sapientia patet, vt ea, quæ pęnitus viciśim corrumpenda erant: nullum sibi in alterutrum inferant nocumentum. Sicut enim duo capitales, atque ſæui hostes, qui sponte

concuterent: si diuersis carceribus seiuncti teneantur, nihil sibi nocebunt. Ita, & duo elementa solidam habentia oppositionem se penitus mutuo confligentia lacerarent, atque destruerent, suaque corruptione totam vniuersi fabricam disturbarent: si in iunctura daretur locorum; locorum tamen seiunctio hic immensa remouit dispendia. Sed adhuc in hoc immensum excessit admirandi Dei nostri sapiens potentia: quia quãto duo capitales hostes ne inuicem mortem incutiant, populumque suo comoueant impetu distinctis carceribus detinentur: inuiti detinentur, vel-lentque si libertas daretur, prodire in publicum, vt mutua bella gererent. Ignis tamen, & aqua aer, & terra capitales, & solidos fouentes inimicitias, quia plenam contrarietatem habent: nec se tangere quæunt diuersis manentes locis, inuiti tamen non tenentur, sed in locis suis naturalibus manent, quæ deserere nequeunt, nec concupiscunt: quin potius, & si possibile foret extra loca illa manere elementa, extra tamen manere nollent. Hoc enim admirabile opus Dei est, ex infinita sapientia, qua sic conuenienter cũcta ordinata sunt.

Quomodo naturalis situs tollant omnimodam symbolicis elementis corruptionem.

Cap. LXIIII.

AMPLIVS autẽ hęc pondera, & leuitates elementorum, secundùm quæ loca naturaliter sibi determinant: non solùm tollunt, vt elementa solidam continentia contrarietatem ad se accedere nequeant ad se penitus corrumpendum depressis qui buldam, & aliis eleuatis in sublime: sed adhuc magis, hoc fit ad tollendam corruptionem elementorum non habentium solidam contrarietatem, sed sibi quodammodo similium, & quadam ex parte repugnantium, vt se inuicem penitus non corrumpant. Nam quamquam elementa, quæ coniuncta locis sunt, similitudinem quandam inter se habeant, & contrarietatem: euenit tamen interdum, vt qualitas illa, in qua oppositionem suscipiunt, ad tantum argumentum deueniat: vt penitus contraria esse videant hęc elemẽta nullo symbolo interiecto. Tunc quoque inter se ita ferox corruptiuum bellum gerent, ac si vnum cũ altero solidam haberet contrarietatem, atque se penitus corrumperet, nisi sedes naturales hoc tollerent secundùm pondera, & leuitates. Quod euidenti cõprobatur exemplo. Ignis calidus & siccus est, aer autem humidus & calidus: in calore similitudinem habent, in humore & siccitate repugnant: ideo cùm ignis in calore, & siccitate nimis supercreuerit, aget in aerem tanquam in totaliter contrarium. Identidem autem aer igni inimicatur in humiditate. cùm igitur aer in caliditate & humiditate improportionabiliter excesserit: aget in ignem, tanquam eis solida cõstaret oppositio nullo symbolo interiecto. Aqua quoque aeri coniuncta ad aerem similitudinem, & contrarietatem habet: in humiditate similitudo est, in frigiditate autem dissimilantur: ideo cùm aqua se cundum frigiditatem supercreuerit, ita aeri obuiabit ad corruptionem, ac si nulla eis inesset concordia qualitatis. Sic quoque de cęteris elementis, & per contrarias habitudines. Contingit tamen, quòd quędam elementales qualitates abundantius quodam tẽpore fortificentur quàm alio, & quædã elementa aliis magis, quodam tempore, q̃ aliis aduersentur. Si igitur sedes non disturbarent actiones qualitatum contrariarum in illis temporibus elementa se penitus confecissent. Si enim elementa super se aliquam influentiã

A non reciperent, in se has mutationum vices non haberent: tota tamen elementalis regio à corporibus celestibus influentia recipit. Inter hęc aũt quædam caliditatem influunt, quædam verò humorem, quædam frigus, quędam siccitatem. & ſm hanc cęlestium corporum influentiam fortificantur, aut debilitantur magis & minus elementales qualitates. Et quia soi totius caloris pater est, in influendo, cùm versus nos declinauerit transiens lineam æquinoctialem, & appropinquãs ad tropicũ Cancri, quę est latitudo, vel declinatio septentrionalis: quando nobis est ver, & æstas, quia radij solis tunc potentiores sunt: cùm sint directi ascendentes ad perpendicularẽ: fortificatur pars sphæræ ignis, quę est versus nos contra partem septentrionalem vltra æquinoctialem inter eam, & tropicum Cancri: tũc ignis adiunctus à corporibus cęlestibus agit in aerem potentissime dessiccando, & posset illum consumere penitus, nisi ad hoc naturales sedes, & leuitates, atque pondera elementorum repugnarent. Nam & si ignis inclinetur ad destruendum aerem, cuperetque illum penitus absumere, non posset tamen repugnante sibi sua leuitate. Oporteret namque vt ad hoc, quòd ignis per totam sphęrã aeream deberet descendere eã prorsus occupando, atq; coniungendo extremitatem suã extremitati aquæ, & terræ, quod impossibile videtur. Nam sicut aquæ repugnat ascendere per totum elementum aeris, vsq; ad superficiem concauam sphæræ ignis: ita repugnat igni descendere per totam aeris spæram: ignis quippe locum maioris leuitatis natura liter sibi determinat quàm sit sphæra aeris.

Quædam attinentia ad superiora.

Cap. LXV.

CONSIMILITER autem tempore contrario, quo sol declinat ab æquinoctiali versus Capricornium, inter æquinoctialem, & tropicum Capricornij, quæ est declinatio meridiana, & incipit in medio quasi mẽsis Septembris: & vocatur tempus istud autumnus: & tempore quo sol redit à capite Capricornij ad æquinoctialem, quod incipit in medio mẽsis Decembris, vsque ad medium Martij, & vocatur hyems, sol à nobis valde recedit, & causatur magna frigiditas, & humiditas in terra nostræ habitationis, quæ est versus polum arcticum siue septentrionalem incipiendo à linea æquinoctiali. In hoc autem tempore humiditas aeris vigoratur, & agere potest in ignẽ, ita vt illum penit' destruere posset, nisi loca naturalia elementorum hoc impedirent. Aer namque ascendere nequit ad totam ignis spæram: quoniam & si aer leuitatem habeat, maior tamen est igneæ sphæræ leuitas, quàm sit leuitas, quam exigit aereum corpus: nequibit ergo per totam ignis sphæram aer ascendere, nec illum penitus opugnando destruere. Identidem autem in hoc tempore, scilicet autumno, & hyeme aquę frigiditas vigoratur, secundùm quàm in aerem sibi coniunctum ad corrumpendum agere posset: ac si solidam oppositionem haberent: ageretque aqua in aerem eum penitus corrumpendo, nisi ad hoc sedes naturales elementorum obuiarent propter pondera, & leuitates. Aqua enim per totam aeris sphęrã ascendere nequit, nam aerei corporis sphęra leuitatẽ exigit in corpore, qđ in ea locãdũ est, quod in aqua nequaq̃ est, cũ ipsa grauis sit: ascẽdere ergo per totã aeris sphęrã nequit ad ꝓsumandũ penitus aeris elemẽtum. Hæc autem, quæ accidunt in hac parte terræ habitabilis, in qua nos sumus inter æquinoctialem, & polum arcticum septentrionalem veniendo à linea æquinoctiali versus tropicum cancri: accidunt in alia medietate

Aduerte p contrariis tẽporibus accidant istas hyẽs ver, & autunnus in septentrionali, & in meredio-- nali plaga.

mundi, quæ est ab æquinoctiali linea, vsque ad polum antarcticum, quæ est declinatio meridiana, & est in ea tropicus Capricorni, sed contrariis partibus accidit. Nã qđ apud nos accidit, cũ nobis ver, & ęstas est, accidit illis dum est nobis autumn°, & hyems: & quæ apud nos fiunt, cùm nobis autũnus, & hyems est, accidit illis. quando nobis ver, & æstas est. Causa huius notissima est. quia tanta est declinatio solis ab æquinoctiali contra caput Capricorni, siue tropicum, quæ est declinatio meridiana, siue australis, quanta est declinatio solis à linea æquinoctiali versus tropicum Cancri, quę est septentrionalis, & super nostram habitabilem terram, & est ista declinatio, vel latitudo contra polum arcticum. Quod tamen nobis vno tempore accidit, eis alio contrario tempore fit: quia declinatio australis, & septentrionalis, secundùm quas causantur istę diuersitates, sunt in temporibus contrariis. De locis autē, & locationibus, actionibus, & corruptionibus, & naturalibus ponderibus, & leuitatibus elemẽtorum ad determinationem locorum, aliisque eorum proprietatibus plurimæ speculationes altissimæ, & magni dulcoris, & in fundamentis naturæ haberi possent: in quibus magna ex parte altissimi Dei sapientia in horum ordinatione proditur. de quibus non est nostri amplius dilatare sermonem: quoniam nimis disgredi cogeremur. De his Boetius sequens Platonicam positionẽ loquebatur in tertio de Consolatione metro nono. quod incipit. O qui perpetua. cùm ait.

Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
Arida conueniant liquidis, ne purior ignis
Euolet, aut mersas deducant pondera terras.

Ideſt Deus colligauit elementa inter se in proportionibus numeralibus, scilicet quòd inter duo elementa habentia contrarietatem solidam nõ sit vnio, nisi per duas medias qualitates alterius elementi, sicut in numeris solidis, quos cubos Græcè appellare consueuim°, se habet arithmeticè, vt inter duos cubos semper necessarium sit reperiri duos numeros planos, qui se habeant in proportione continua cum duobus cubis. sicut inter octo, & viginti & septem, qui sunt duo primi cubi, quorum primus ex binario, secundus ex ternario insurgit, Duo numeri plani reperiuntur continuo proportionales, s. duodecim, & decẽ & octo, qui se habent mutuo in proportione sexquialtera. Et sicut in numeris planis, quos quadratos appellamus arithmeticè, semper necessarium est inter duos quadratos proximos vnicũ duntaxat reperiri proportionalẽ numerum linealem: ita & inter duo elementa habentia contrarietatem superficialem, & non solidam, vnam qualitatem pręcisè reperiri necesse est. De numeris patet, vt quaternario, & nouenario, qui primi numeri superficiales, siue quadrati sunt: quorum vnus ex binario alter vero ex ternario insurgit. Reperitur vnus numerus superficialis, scilicet senarius, qui istis in proportionalitate continua se habet, scilicet in sexquialtera. De elementis patet, quia primam oppositionem solidam, siue cubicam habent ignis & aqua: aer & terra: ideo inter duo quælibet horum intercidit vnum elementum, quod duas qualitates proportionales habet ad duo alia elementa solidam habentia contrarietatem. In elementis habentibus proportionem superficialium numerorum, scilicet quadratorum, quæ sunt elementa coniuncta secundũ situm solùm, intercidit vnum medium proportionale, scilicet vna qualitas, & non aliquod elementum, vt inter aquam & terram: aerem & ignem. Nam inter aquam & terram proportionalis est frigiditas: inter aerem & ignem medium est caliditas: & ista sunt proportionalia in qualitate illa. Et hoc fit vt frigora flammis conueniant, ideſt vt elementa frigida & calida conueniant, scilicet aqua & ignis, quæ habent contrarietatem solidam, & habent medium elementum aeris, ne si simul ponerentur, corrumpentur abinuicem. Et hoc etiam fit, vt arida liquidis conueniant, scilicet terra, quæ est sicca conueniat aeri, qui est liquidus, ideſt humidus, scilicet quòd cùm habeant solidam contrarietatem, se penitus non destruant obsistente situ. Et hoc etiam ne purior ignis euolet, scilicet quantum ad leuitates, & pondera elementorum, scilicet quòd ista sunt ordinata in proportione numerali: quoniam si proportionis modũ excedant, ignis factus purior, ideſt excedens proportionem alio rum in leuitate, euolabit dimittens contiguitatem ad alia elementa, & sic manebit vniuersum discontinuatum. Vel pondera deducent terras mersas, ideſt magis mergerẽtur terræ comprimendo se in se ipsas, & indurando præ nimia grauitate. Patet igitur de elementis, quòd sunt corpora composita, & non mixta: ideo cùm nullum eorum intra se contrarietatem solidam, aut qualemcunque habeat, nullum poterit corrumpi à se ipso; habet tamen quodlibet eorum ad alterum contrarietatem: vnũ igitur ab altero partim corrumpi poterit.

De corporibus compositis alterius conditionis quàm sint elementa. *Cap. LXVI.*

IN superioribus dictum est, elementa duntaxat corpora composita, & non mixta esse. alia autẽ composita, & mixta erant, quod quidem verum est in regione elementali generabilium, & corruptibilium. Præter hoc tamẽ sunt alia corpora non mixta alterius conditionis, quæ composita sunt, & non mixta. Hoc quidem tam de planetis, quam de fixis astris, quã de orbib° ipsis cęlestibus intelligendũ dixerim. hęc enim corpora composita sunt, quoniã eorum nullum est, quod substantia simpliciter sit: quia substantia simpliciter spiritus est. Item nullum horum materia, aut forma, quia nullum horum per se stare valet: sed materia cùm forma, nisi forma spiritualis sit, velut anima rationalis, quæ cùm forma humani corporis sit, per se potẽ stare põt. Quodlibet ergo horum cęlestium corporũ ex materia & forma compositũ est. Quamquam de materia cęlestium corporũ, an sit eadem cum materia horum generabilium & corruptibilium, apud philosophantes dubium satis est: magis tamen rationi consentaneum est cęlestium, & elementalium corporum materiam eandem non esse, nec ealdem habere conditiones. Ex hoc autem corpora cęlestia in se nullam habent contrarietatem: nullum quippe eorũ in se qualitates habet solidam contrarietatem, aut aliqualem continentes, nec aliquod eorum qualitatem aliquam habet, quæ repugnet qualitati alterius corporis cœlestis: hac enim conditione in cęlestibus corruptio, aut in totum, aut in partem sequeretur, quod falsitate notatur. Alia autem, quæ sunt composita, & mixta sunt, mixtio tamen eorum parua est: quia paucam habent in se diuersitatem valde propinquã vniformitati, & naturæ elementali, quæ composita duntaxat est, mixta autem nequaquam. Sic est de lapidibus, & quibusdam mineralibus: vnde sicut elementa se ipsa non corrumpunt: sed in alterutrum in se agunt, ita & hęc se ipsa non destruunt. Si igitur aliquando corrumpuntur, à se quidem non patiuntur, sed ab extrinseco corrumpente: ideo sicut elementum terræ, quia compositum est, & non mixtum, perpetuum est, nisi ab aliquo agente extrinseco corrumpatur: nam & lapides, & mineralia quædam perpetuari possunt, nisi ab extrinsecis corrumpantur: ita & si mixta sint, plenam tamen mixtionem non tenent. Sic quoque de auro, & argento, & ferro, similibusque dicendum est, quia imperfectam mixtionem habent. Hoc modo composita, & nullatenus mixta, aut composita, & habentia mixtionem imperfectam in se contrarietatem intrinsecam non habent: habẽt tamen contrarias qualitates ad alias res. Res admixtę perfecta mixtione, atque compositæ sicut omnia aãlia, & plantæ, quamquam plantę infimum gradũ per se tę mixtionis habent, intra se contrarietatem habẽt. Ex hoc autẽ contrariò inducitur, scilicet quòd mixta perfecta mixtione ab intrinseco corrumpentur, etsi nihil illis obstiterit corruptiuum: composita autem, & nõ mixta, aut mixta imperfecta mixtione ab intrinseco corrumpi nequeũt, sed si in eis aliquo modo corruptio inducetur, necesse est, vt ab altero inducatur.

In Deo nulla est contrarietas.

Cap. LXVII.

NVNC verò ad inceptam prius illationem redeamus, quæ dulcedine speculationis de habitudine elementorum aliquandiu dilata fuerat: omnis corruptio per contrarietatem fit, & in eo quod contrarietatem nullam habet, corruptio nequaquam fit. In Deo autem contrarietas nulla fit: fieri igitur in eo corruptionem aliquam impossibile est. Quod autem in Deo contrarietas nulla sit patet: fit enim in aliquo dupliciter contrarietas, quia aut tota est in eo s. vt intra tẽ sint duæ qualitates, aut plures, quæ mutuam oppositionem habeant: aut pars contrarietatis intra rẽ est. s. vna qualitas, quæ oppositionem habet ad aliam qualitatẽ quæ in aliqua alia re est. Secundus oppositionis contrariæ modus conuenit compositis, & non mixtis, aut mixtis quidem imperfecta mixtione. Primus autem modus rebus compositis, & perfecta mixtione comixtis pertinet. In Deo tamen compositionis, aut mixtionis nullus modus est: nam quod mixtum, aut compositum est, corpus est, aut corporeum: Deus autem nec corpus, nec corporeũ quidquam est. in eo igitur compositio, aut mixtio nulla erit, & consequenter nulla corruptio. Si enim in corporibus cęlestibus corruptio nulla est, sicut omnes de natura loquentes attestãtur, & ponit Aristo. 2. de cęlo, & mundo, à fortiori de Deo dicetur, quòd incorruptibilis sit, cùm perfectior omnibus entibus sit. Amplius autem Deus corruptionem susc̃ipere nequit, quia corruptio est passio: ipsa autem ab aliquo agente semper illata est: agens autem potentius est semper patiente: Deo tamen potẽtius nihil esse potest. nihil ergo in Deum agere valet, & consequenter, nec corrumpi. Item in eo quod corrumpitur, aliquid desinit esse, & alterum permanet: in Deo autẽ non est aliquid, quod desinere esse quæat altero permanente, cùm totum esse suum vnum, & simplex, atque indiuisibile sit: corrumpi ergo Deus nequit. Huius inductionis maior patet, nam cùm aliquid naturaliter corrumpitur, forma eius non manet, materia autem esse nunquam desinit, cùm ingenerabilis, & incorruptibilis sit, vt inducit Aristote. primo Physicorum. Forma autem, & si interdũ permaneat, vt in forma humana, cùm deficiente homine adhuc anima permaneat, dicẽdum est, q̃ ibi aliquid tollitur, scilicet vnio animæ, & corporis, & ipsum compositũ resultans iam non est. Item illa corrumpi possunt, q̃ esse ceperunt, & esse firmũm non habent: Deus autem esse non cepit, quoniam ab æterno est, esse quoque suum perfectius omnibus rebus est: corrumpi ergo Deus nequit. Ex præmissis ergo illatum est, quòd quemadmodum Deus genitus nõ est, ita & corrumpi nequit. Hi autem erant duo imperfecti motus.

Quod augmentationem in Deo suscipi impossibile est.

Cap. LXVIII.

PERTRANSITIS igitur motibus impropriè dictis, de eis, qui motus propriè appellantur dicẽdum est. In his autem primus est augmentatio, cùm aliquid tendit à minori quantitate in maiorem, iuxta Arist. 5. Physicorum cap. 4. hunc autem motum in Deo susc̃ipi impossibile patet: nam augmentatio in corporeo est, Deus autem corporeum quid non est: augmentari ergo nequit. Item in augmentatione quantitas continua susc̃ipitur, sed in Deo quãtitatem continuam susc̃ipi impossibile est: augmentari ergo eum nullatenus esse potest, in Deo autem quantitatẽ continuam recipi non posse patet, quia quantitas cõditio corporis est: Deus aũt nec corpus est, nec corpus habet. Itẽ augmentatio fit p alimentũ q̃uersum in substãtiam aãlis aliti. s. in carnẽ, & sanguinẽ per maiores partes. quã fuit deperditũ: in Deo tñ hoc non est, quia non alitur, nec alimẽto eget: alimẽtũ nãq; ad aĩatarũ rerum seruationem est, quæ sine alimento cõseruari nõ poterãt: Deus tñ alimẽto nõ p̃seruat. quia esse suũ manens est, nec aliqua re indiget. Item quod alitur, & nutrimentum recipit, habet stomachum, in quo cibus recipiatur, aut aliquid loco stomachi, s. aliquã concauitatem, qua recipiatur cibus digerendus: in Deo tamen nihil tale est, cùm in corporeus sit, non igitur alimento indiget, nec stomachum habet. Item si Deus maiorem quantitatem susc̃ipere posset, quousque illã acciperet, esset in potentia ad aliquid, Deus tamen totum suum esse perfectũ habet, cùm nihil vltra habere possit quàm habeat: in Deo igitur mutationem vllam secundum augmentationẽ fieri impossibile est. In Deo quoque diminutionem fieri impossibile est, quàm secundùm motum propriè dictũ appellamus: nam diminutio fit secundùm quantitatem continuã: in Deo autem quantitatem continuam nullam esse liquet, diminutionem ergo in eo fieri impossibile est. Item quamquam motus secundùm se, aut in se aliquam dicat imperfectionem, quæ in Deo satis est excludenda cuilibet loq̃nti: cõcesso tñ aliquo motu magis augmentationem esse fateremur, quoniã augmentatio perfectionem quandam notat. conuenientius igitur Deum crescere quàm diminui fateremur. In motibus autem propriè dictis tertio est alteratio, quę est variatio ab vna in alteram qualitatem. vt Arist. ait Physicorum lib. quinto cap. quarto. Hũc motum accidere Deo impossibile est. Nam motus ab vna qualitate in alteram, aut est in caloribus, & saporibus, odoribus, & vocibus, frigiditate, caliditate, & similibus, quæ sunt in tertia specie qualitatis, & sunt obiecta sensituarum potentiarũ: aut erunt aliæ qualitates. Si ãt de his sensibilib° loquamur qualitatibus, dicendũ est, ĩ Deo non esse motũ alterationis ad tales qualitates: oẽs tales qualitates corpus præsupponunt, cũ incorpore sint: in Deo autem corpus non est, cùm incorporeus sit, in eo igitur secundum hoc motus impossibilis est. Si autem alias assumamus qualitates, quæ verius passiones sunt quamquam modum qualitatum gerant, sicut tristitia, & gaudium, spes, dolor, & timor, desiderium, abhominatio. Dicendum est, in Deo nullam talium fore qualitatum: omnes enim hæ imperfectionẽ magna dicunt diminuentes à tanto bono, quantum in Deo cõis ponit aĩorum c̃eptio,

aut ſapientum concludit illatio: nam quod interdum F lætum, interdum verò triſte eſt: nunc dolores nunc deſideria ſuſtinet, in ſe bonum ſummũ non habet, quod in Deo ponimus: aliæ autem huiuſmodi inductiuæ rationes multę haberi poterãt, de quibus in præſenti ſufficiant, quę dicta ſunt.

Quod Deus non localiter moueatur.
Cap. LXIX.

QVARTVS in motibus proprie dictis modus ſecundùm locum eſt, qui ab Ariſtote. in quinto Phyſicorum latio vocatur in cap. quarto. Hunc motum Deo aduenire impoſſibile eſt: nam id ſecundùm locum mouetur, quod locum accipit locum relin- G quens: in Deo autem tale quid aſſignari nequit, in Deo igitur localem mutationem impoſſibilem fore liquet. Quod autem Deus nequeat vnum locum relinquere alterum ſumens, apparet quoniam tunc aliquis locus foret, in quo Deus non eſſet, quod falſum eſt. Sic patet Ieremiæ vigeſimo tertio capit. Cęlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Item cum aliquis eſt in loco, quem adipiſcere cupit, non mouetur: Deus autem vbicunque eſſe vult eſt, locum ergo non mutat, nec ad locum tendit. Huius inductionis maior patet, quia locus, ad quem quiſquã mouetur, eſt terminus motus ſui, & cùm eum acquiſierit, ceſſat motus: quòd autem Deus ſit vbicunque eſſe vult patet, quoniam non eſſe poteſt velle niſi in H locis, qui ſunt, ſed nullus locus eſt, in quo Deus non ſit, quia cęlum, & terram implet: nullus ergo locus eſſe poteſt, in quo eſſe vellit, & conſequenter mutari ſecundùm locum nequibit. Amplius autem localiter nihil mouetur, niſi loco cedẽs locum accipiat: ſed Deus nequit locum relinquere, aut accipere: moueri ergo illum impoſſibile eſt. Deum autem loco cedere, aut locum accipere non poſſe patet, quia Deus locum habere nequit, cùm ſit in loco ſolum corpus iuxta Ariſt. diffinitionem quarto phyſicorum. ſ. locus

Deum nõ eſſe in loco.

eſt vltima ſuperficies corporis ambientis: Deus autẽ corpus, aut corporeus non eſt, in loco igitur eſſe eidẽ non contingit: hoc modo nec locum perdere, nec acquirere poteſt: motus ergo ſecundũ locum ei adue I nire non valet. Item locus rem locatam perficit, cũ locus ponatur principium conſeruatiuum: Deo ergo in loco poſito aliquam ei conſeruationem, & perfectionem prouenire ex loco neceſſe erat: Deus tamen à nullo perfici poteſt, quoniam ſic id, à quo Deus perficitur, Deo perfectius foret, quod humana conceptio abhorret: Deus igitur in loco eſſe nequit, & cõſequẽter nec moueri ad locum. Item cùm aliquid priorem locum mutat, ſi ſecundùm rationem mouetur, ad aliquam acquirendam perfectionem, quã in priori loco non habebat, mouetur: hãc autem in loco, ad quem tendit ſibi poſſibilem, aut affuturam ſibi arbitratur: alioquin hunc motum vanum appellari ius eſt. Dato ergo locali motu in Deo, inquiretur, an moueatur ad K inquirendam aliquam perfectionem, quam non habeat, aut ad nullius perfectionis acquiſitionem mouetur. Si autem nullius perfectionis acquirendæ cauſa factum in eo motum aſtruxerimus. vanum, atque ſtultum fore motum neceſſe eſt, quod conceſſu, & auditu indigniſſimum. Si autem alicuius acquirendæ perfectionis occaſione moueatur, aut illam perfectionem per motum recipit, aut non. Quod ſi p motum in eo perfectionem acquirendam cenſuerimus eum ante hoc imperfectum fore conſtabit, qm̃ ei aliquod bonum aberat, quod conceſſum quodlibet nõ meretur. Quod ſi Deum ad aliquam acquirendam perfectionem moueri fateamur, eum tm̃ illam perfectionem non acquirere, inquiretur, an illam pfectionem acquirere poſsit an non. Si aũt eum perfectionẽ hanc acquirere poſſe conceſſerimus, acquirere tamẽ nolle, fateri neceſſe eſt motum ſuum ad nihil proficere velle, quod motum vanum, atq; ſtultum efficit: hoc autem Deo repugnat. Si autem Deum acquirere pelle perfectionem fateamur, acquirere tamen non poſſe dicamus, confiteri neceſſe eſt Deum rebus naturalibus imperfectiorem fore: naturalia quippe mouentur, & ſm hos motus perfectiones acquirunt. ad quas illa conditio ſpeciei, aut agentium excitatiua inclinauit: Deus autem ſi perfectionem illam ad quam inclinaretur acquirere non valeret, imperfectior naturalibus cunctis rebus exiſteret. Amplius ãt ſi Deum ad acquiſitionem alicuius perfectionis moueri fateamur, quã acquirere impoſsibile ſit, aut ſcit impoſsibile ſibi fore illam adipiſci, aut neſcit an adipiſci continget: ſi autem fateamur ſibi conſtare impoſsibilem fore acquiſitionem eius, ad quã mouetur, inutilem, atque prorſus ſtultum fore hunc motũ conſtat: nemo quippe ad quidpiam moueri debet, ſi illud ſibi acquiri impoſsibile arbitratur. fruſtra tamen, & ſtultum agere quidquam, à Deo longe eſt. Quod ſi fateamur neſcire Deum, an perfectionem ad quã mouetur acquirere poſsit, immane inconueniens eſt: hoc pacto Deum inſipientem fore cõuincetur, quod abſonum eſt: patet ergo Deum moueri non poſſe: ex prælibatis ergo licèt longa inductione concluſum patet, Deum moueri non poſſe: iſte igitur ſerpens, qui Chriſtus vt Deus erat, motus non fuit.

Pars ſexta metaphoræ quartæ, ſcilicet. Serpens, qui audiuit,
Cap. LXX.

HVIVS quam ſæpe nomino quarti Paradoxi particula ſexta eſt. Qui audiuit, ſcilicet quòd ſerpens iſte audierit, & qm̃ Chriſtum hunc ſerpentem eſſe conceſsimus, de eo quòd audierit concedere neceſſe eſt. Quod autem Chriſtus aliquando audierit, dubitari irrationabile videtur: audire namque potentiæ auditiuę actus eſt: in Chriſto autem auditiua conſtat eſſe virtutem, liquet ergo q̃ audierit. Quod autẽ I in Chriſto auditiua potentia fuerit, liquet: nam viſiua, auditiua, guſtatiua, odoratiua, & tactiua potentiæ in omnibus perfectis animalibus ſunt, quę habent extremum gradum animæ ſenſitiuæ inter animata non rationabilia, quanto igitur differentius, quod rationale animal eſt, has potentias ſenſitiuas habebit? de Chriſto autem huiuſmodi erat, cùm verus homo foret, de ipſo ergo conſtat, quòd audiuiſſet, cùm haberet potentiam ſenſitiuam. In hoc autem dubitari quidẽ radicem nullam habet: niſi fortaſsis Chriſtum hominem verum fuiſſe difiteamur, eum corpus phantaſticum accepiſſe aſſerentes, ſcilicet ſi veram carnem de virgine, vt Eccleſia perhibet, non ſumpſiſſet, ſed corpus ſibi formaſſet de aere. Si autem huiuſmodi ha- Angeli aſbuiſſet corpus, audire, & videre, cętere quoq; ſenſatio- ſumentes nes impoſsibiles ei forent, vt late diſſeruimus ſuper corpora, phantaſti-
Exodum cap. ſeptimo, & vigeſimo, cùm dicebatur, ca.
quòd cùm angeli nobis apparentes corpora de aere fabricata ſumunt, quamquam ibi oculos, & naſum, aures, cęteraque corporis humani lineamenta, & diſtinctiones extrinſecus habeant, ſicut nos habere dignoſcimur, audire tamen nequeunt, & videre, odores quoque fętidos, aut ſuaues nec percipiunt, nec diſcernunt, guſtare autem nihil poſſunt, & ſi ori ſuo applicuerint, aut introrſum velut deglutiẽdum tranſigen dum tranſmiſerint, tactiuam quoque nullam experiuntur qualitatem. horũ aũt naturalia fundamẽta, & obuiãtia quoque, atq; ſolutiones ibidẽ explicata ſunt.

De

De Chriſto tamen nemo rationabiliter aſtruere valet, eum phantaſticum corpus aſſumpſiſſe: ipſe ſiquidem pleraque veritatis naturæ humanæ in ſe ipſo ſigna dedit. Si enim Chriſtus phantaſticum ex aere confectũ habuiſſet corpus, ſanguinem de illo profluere impoſsibile erat: de Chriſto tamen frequenter ſanguineus profluxit humor. Primò autem defluxus ab eo emicuit cruor in circunciſione ſua: nam abſciſſa particula carnis ſuę ab eo, ſicut à cęteris paruulis circunciſis ſanguis efluxit. Quod ſi in eius circunciſione nullus profiliiſſet cruor, cuncti, qui eum circuncidi conſpexiſſent, eum non fuiſſe hominem manifeſto ſibi cõuincerent argumento: in cęteris namque ſanguineus profluebat humor, cùm circuncideretur. Item qui eum tunc conſpexiſſent, cęteriq; quibus hoc notum foret, eum tanquam alicuius mali prodigium, aut monſtrũ exiſtimarent, vel ex eo aliquod aliis infligendum malum, cùm illum hominem eſſe nullatenus arbitrarentur. Hoc autem lucidiſſime in Iudæis cauſam habet peſſima ſuſpicandi: cùm eum nouam, atque inauditam proferre doctrinam conſpicerent, non concordãtem per omnia legi Dei per Moyſen datæ. Arbitratu ergo ſatis dignum erat eum dęmonem fore corpore indutum phantaſtico cum hominibus cõuerſantem, vt docendo cunctos deciperet: hoc tamen neminem Iudæorum arbitratum fuiſſe accepimus: ipſi tamen quodcunq; veriſimile, etſi in paucum malum exiſtimarent, & quæ de Chriſto conteſtati ſunt, quippe, q eius erant æmuli: hoc tamen de eo dictum non eſt, ſicut alia improperia, quæ veriſimilitudinem non habebant, dicta referunt Euãgeliſtæ. Apparet ergo Iudęos nihil horum exiſtimaſſe. Si tamen de Chriſto circũciſo nullæ guttę ſanguinis defluxiſſent, hæc & amplio ra arbitrati fuiſſent mala, de eo igitur circunciſo ſanguis, vt de cęteris fluxit.

Chriſtus non habuit corpus phantaſticum.
Cap. LXXI.

AMPLIVS autem ſi aereum, atque per hoc phantaſticum Chriſtus corpus aſſumpſiſſet, dũ illud habuiſſet, manibus attrectari a quoquã impoſsibile erat. Nam corpora de aere formata hoc habent, D vt audiri clamantia, & videri quæant, manibus tamen, aut pedibus attrectari impoſsibile ſit. Cuius ratio eſt, quoniam aer corpus ſolidum non eſt, & tactui reſiſtẽs ſicut carnes, & oſſa, cęteraque ſimilia. Chriſtus tamen palpabatur, dum inter homines conuerſatus eſt, multotiens quoque huc, atq; illuc pulſatus, & attrectatus dicebatur: corpus igitur aereum non habet, ſed verã carnem, & oſſa. Sic habetur Luc 8.c. cùm iret Chriſtus in domum archiſynagogi, vt ſanaret filiam eius: nam tetigit eum q̃dam mulier, quę à duodecim annis fluxum ſanguinis patiebatur: cunque Chriſtus inquiſiſſet, quis me tetigit? ait Petrus, & qui cũ illo erãt: præceptor, turbę te comprimunt, & affligunt, & tu dicis, quis me tetigit. Ecce omnes, qui cũ Chriſto tunc erãt, ei inquirenti teſtimonium perhibuerunt, q̃ tangeretur, & comprimeretur: ſi tamen aereum aſſumpſiſſet corpus, comprimi nequiuiſſet, quoniam cuilibet ſubſtantiæ ſolidæ comprimere volenti ceſſiſſet: ſicut nos in aere communi experimur: verum ergo de carne, atque oſſibus ſolidum corpus habebat. Item Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam ſacratiſſimam manibus diſcipuli ſui Thomæ de reſurrectione dubitantis in veritatis, atque fidei teſtimonium attrectatus eſt. Cunque apud eum ſtetiſſet Chriſtus, ait: Infer digitum tuum huc, & vide manꝰ meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Poſt hoc autem Thomas miſit digitum, & ma-

A num iuxta præcepta Saluatoris in aſſignata loca, & tetigit: ſicut patet ex ſequẽtibus verbis Thomæ, & Chriſti. ſubiunctum eſt enim. Reſpondit Thomas, & dixit: Dominus meus, & Deus meus. Dixit ei Ieſus, quia vidiſti me Thoma, credidiſti, ideſt quia palpaſti me. De his Ioan. vigeſimo capitulo. Si tamen Chriſtus corpoream ſubſtãtiam de aere aſſumpſiſſet, attrectari Thomæ manibus nequiuiſſet. Hoc idem inferri patet ex his, quæ Chriſtus ad diſcipulos ait, poſt reſurrectionem ſuam: introierat Dominus Ieſus ad eos Ianuis clauſis: ipſi enim concluſi erant propter metum Iudęorum, ob hoc exiſtimauerunt corpus habere phantaſticum, & non eſſe Chriſtum: nam de Chriſto quin corpus verum haberet, nulli eorum in B ambiguo vertebatur, vt quippe, qui magno tempore cum eo conuerſati fuerant: ſed an ille eſſet Chriſtus ambiguum videbatur: ipſe autem tollere volens hãc infirmorum adhuc cordium ſuſpitionem, dixit eis, vt tentarent corpus ſuum, quoniam ſi phantaſticum corpus foret, carnes, & oſſa ſolida in eo non inuenirent. hoc tamen in eo viderunt. De his Luc. capit. vigeſimoquarto, cùm dicitur: Conturbati, atque conteriti exiſtimabant ſe ſpiritum videre: & dixit eis. Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum: ſpiritus enim carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. & cùm hęc dixiſſet, oſtendit illis manus, & pedes.

C

Siquis ſpiritus aereum corpus ſumpſerit, attrectari, aut apprehendi non poterit.
Cap. LXXII.

EX verbis Chriſti neceſſariò colligitur, quòd ſi aliquis ſpiritus corpus aereum ſumpſerit: & ſi aliqui eum attrectare, atque comprehendere moliantur, impoſsibile erit: vnde cùm ſe quidquam apprehendiſſe, ac tenere extimauerint, nihil ſe tenere conſpicient, quia reuera nihil comprehenderunt. Hoc autem in Chriſto è contrario accidebat: ſi tamen ſpiritum aereum corpus aſſumentem in corpore illo attrectari diceremus poſſibile fore, atque ſolidum attrectanti, vt corpora noſtra videretur, tactui non ce- D dens, verba Chriſti omni ſententiæ pondere vacua erant: nec cuiuſquam efficacię argumento ſuo eſſe pateret. Nam ſi corpora de aere ſumpto æque vt ſolida ex carne, & oſſibus corpora attrectari poſſent: nõ reſpondebat ipſe Apoſtolorum ambiguitati, ſcilicet an phantaſma, vel corpus verum foret: nec ſuum in hoc concludebat intentum dicens: tentate, & videte: quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet. ſicut me videtis habere. Nam contra naturam ſi quid phantaſticum corpus eſſet, attrectanti ſolidum videretur, ſicut vera corpora animalium ex carne oſſibuſque conſtantia, nulla in hoc eſſet diſtantia veri, aut phantaſtici corporis. quam ob rem verba Saluatoris irrationabiliter E dicta forent, nihilque proficerent. hoc autem abſurdum cuilibet patet. Dicendum igitur vera animaliũ corpora attrectari poſſe, nec tactui cedere. Corpora autem de aere formata à nullo tangere volente attrectari poſſe, & ſi tangi large contingat, quoniam & hunc aerem communem tangere dicimur, extenſionem namque habet: ſecundùm quam contactus fiat. De Chriſto autem non ſolùm, quòd quis eum tetigerit, ſed q̃ etiam verè, & à multis attrectatus fuerit confitemur, ipſe igitur verũ de carne, & oſſibus habuit corpus. Amplius aũt hoc apparet in ſanguine efuſo de corpore eius: de corpore tamen phantaſtico ſanguis nullus efluere poteſt: de Chriſto tamen ſępe ſanguis abundans profluxit, q̃d apparet in circunciſione.

Vera aĩalium corpora tactui minime cedũt.

Præter hoc autem in oratione, quã ad patrem fundebat ingruẽte passione, cùm tota corporis Christi moles magnis concutiebatur angoribus, dicente ipso. Tristis est anima mea, vsque ad mortem, ideſt tantũ tristor, ac si morerer, vel occiderer, vt habetur Matth. 26. Tunc enim crescente amaritudinum mole, nec iam Saluatoris nostri Iesu tenero perferẽte corpusculo tantam conflictantium, vt videbatur affectionum commotionẽ, sanguineas exsudauit guttas. De hoc Luc. 22. c. cũ dicitur: Apparuit autẽ illi angelis de cœlo confortans eum: & factus est in agonia, & prolixiꝰ orabat, & factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Efudit quoque sanguinem sacratissimum, cùm flagellis cœsus est, cùm spinis pũctus est, spinea corona capiti reuerendo imposita: cũ in pedibus, & manibus clauorum fixuras susceperit. Nec duntaxat istæ sangninis effusiones factę sunt de corpore Christi benedicto, quæ ad eum viuentẽ pertinebant, sed eo quoque exanimato in cruce pendẽte ad solis ocubitum miles Pilati lancea latus eius aperiens, sanguini & aquę effluẽti abundantissimè viam fecit, vt omnes Euangelistę contestantur. Corpus ergo Domini Iesu verum de carne, & ossibus constitisse patet: nec de aere fabricatum fuisse, vt quidam insani hæretici fabulantur. Ex his quoque infertur eum audiuisse, quoniam auditiuam haberet potentiã, & organum determinatum ad hoc, cùm perfectus, & verus hõ existeret, in omnibus partibus corpore substantiæ integer, nec monstruosus. Sic ergo quoque liquet hunc serpentem audiuisse. Quia Christus, qui verus serpens erat, audiuit.

Pars septima metaphoræ quartæ. ſ. Serpens, qui non audiuit.

Cap. LXXIII.

PRAEFATAE quartæ metaphoræ particula septima est. Qui non audiuit. Hoc autem ad Christum, qui serpens erat referri necesse est. Sed qa de eo, vt verus homo erat, quòd audierit solidè inductum est: de eo igitur vt Deus est, identidem inducendum est, ꝙ non audierit. Hoc autem liquide inducitur: nam vt quis audiat, organa auditiuæ potentiæ in eo exiguntur, ipsa quoque virtus auditiua, secundùm quã causetur auditio: in Deo autem, nec auditiuam potentiam, nec organa audiendi esse patet; eum igitur audire quidquam impossibile est. Hoc autẽ amplius patet: quoniam potentiæ auditiuæ organa corporea sunt, determinatam figuram obtinentia: in Deo autem corporeum nihil assignari potest, nec igitur organa habebit, nec auditio in eo erit possibilis. Item audire, & videre, & omnes actus potentiarum sensitiuarum passiones sunt: passionem autem in Deo nullam contingere possibile est, audire ergo nequit. Huius positionis maior patet, quoniam omnes potentiæ sensitiuæ passiuæ sunt iuxta Aristo. positionem, & aliorum de natura loquentium: ex potentiis autem passiuis necesse est passionem semper sequi: in Deo autem passionem nullam fore probatum est supra in tertia metaphora super partem, qui non patiebatur. Item in audiendo recipit animal aliquam speciem, quam ante nõ habebat: in Deo autem nihil esse possibile est, qđ ante nõ fuerit, audire igitur in illo impossibile est. Huius inductionis maior patet: nam audire duntaxat in hoc constat: vt audiens recipiat speciem eius soni, qui causatur. Quod autem nihil in Deo taliter recipi possibile sit apparet, quoniam istę species sunt, vt id, quod eas recipit, per eas sentiat aliquid, quod aliàs non sentiret, aut intelligat aliquid, quòd aliàs intelligi ab eo impossibile erat.

In Deo autem nihil tale accidit, quoniam perfectiõ aliqua de nouo accidere potest ei, quod imperfectum est: quod autem vsquequaque perfectum est, ex nulla parte noui perfici potest, alioquin perfectꝰ ante simpliciter non fuisset: Deum tamen totaliter perfectũ omnes astruunt: audire ergo in eo impossibile est.

Obiectio, & alia quædam.

Cap. LXXIIII.

CONTRA ea, quæ dicta sunt, aliquis molietur: tota namque sacra scriptura exemplorum plena est. Sic Psalmista Psalmo quinto ait: Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum. Et in Psalmo sexto, Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit. hęc enim totam sacri canonis scripturarũ continentiam replent. Deum ergo aures habere, & audire patet. Ad hoc respondendum est, impossibile fore Deum aures habere, vel audire: aures siquidem substantiæ corporeæ partes sunt, Deus autem, nec corpus est, nec aliquid corporeitatis habens. Hæc tamen ad sacræ scripturæ modum pertinent: ipsa quippe vt nos intelligere valeamus, sic exprimit: omnis enim sacri canonis scriptura ad eruditionem nostram facta est, vt nos per eam regulati Deo subditi simus, & felicitatem, quæ omnium agibilium humanorum finis est, adipisci valeamus: in quam quoque omnia desideria nostra terminantur, dicente Boetio de Consolatione libro tertio, prosa tertia: Si autem sacra scriptura à nobis intelligi non posset, nequaquam profecere posset: oportuit ergo sacrum canonem sub tali verborum forma, & sententiarum tribui habitudine, vt nobis intelligibilis esset. Si tamen sacra scriptura cùm de Deo loquitur, si loqueretur, vt in Deo res se habet, nullus humanus intellectus quantumcunque naturaliter disposítus ad intelligendum in talibus intelligere sufficeret. Præter hoc autem ad hoc expriמendum verba nobis nulla subessent: nam cùm in Deo nulla vicissitudo sit, vt habetur Iacobi capit. primo, nec temporum variatio, & quidquid in eo est, præsens, & simplex est, necesse est, vt verba, per quæ de Deo loqueremur, non significarẽt per modum præteriti, & futuri, apud nos tamen nulla talia verba sunt, omnia quippe verba tempora habent, tanquam proprietatem eorum: & per modum fluxus, & fieri essentialiter signant. Si igitur proprie quidquam enuncia re cupiamus, impossibile prorsus fuerit, vt per verba nostra quidquam de Deo affirmetur. Ob hoc autem ea, quæ Deo conueniunt, ineffabilia dicuntur: quoniam & si per intellectũm nostrum aliquid intelligi de Deo contingeret, abstrahendo ab omni conditione motus, & materiæ, & temporaneæ vicissitudinis. eloq tñ illud non datur, quia verba taliter exprimentia nulla sunt. Infertur ergo, quòd cùm sacra scriptura de Deo loqui voluit: non debuit sequi proprietatẽ eorum, quæ de Deo enunciare vult, sed quòd in Deo sunt: sed quia nos corporei sumus, & intellectus nostri substantiæ spirituales clausæ membris, & in intelligendo consequentes aliquã conditionem corporũ, necessarium fuit, vt sacra scriptura nobis aliquid de Deo proponens, aliquo modo de eo loqueretur tanq̃ de aliquo corporali, habente quoque corporum cęterę sensationes sint proprietates corporum quorũ dam, de Deo in sacra scriptura hęc prædicabuntur: quamquam Deus, nec audiat, nec videat, vel simile quid habeat.

Ad qd sacra scriptura facta sit.

Alia ratio cur sicut dixerat scripti sunt sacri canones.

Cap. LXXV.

AMPLIVS autem nisi hoc metaphorarum, & troporum modo sacer canon scripturæ vteretur, quasdam de Deo perfectiones prædicamus, quarum modum in Deo assignare communiter hominibus non contingeret. De Deo enim quòd rector sit vniuersi: & prouiderit, atque disponat omnia, quæ fiunt, affirmamus: hoc aũt quia fieri nequit, nisi Deus cuncta intelligat: cùm non intelligentem dirigere aliquam actionem impossibile sit: prudentia quippe domina est, qua cuncta diriguntur, vt ait Arist. Ethic. lib. 6. asseruimus ergo Deum cuncta intelligentem. Et quoniam nos intelligimus, quæ videmus, audimꝰ, aut qualitercunque sentimus. Et quod non audimus videmus, aut aliqualiter sentimus, intelligere impossibile est. Conformiter in Deo arbitramur, quòd ipse omnia intelligit, quòd omnia videt, omnia audit, omnia sentit qualitercunque: sacra igitur scriptura hoc modo confitetur Deum omnia videntem. Sic Salomon ait, & habetur prouerbiorum 15. cap. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos. Ex hoc igitur Deum omnia vidẽtem esse patet: Deus tamen nihil videt, quoniam potentiam visiuam non habet, nec actum videndi, nec organa visiua: nullum ergo locum Deus videt. Idem loquendi modus in sacra scriptura circa auditum est: nã omnibus hoc inolitum, ac quasi cõnatum est, vt cũ affligantur immerito, nullamque humana ope sentiant releuationem, ad Deũ preces luctuosas, & querulas fundunt. Si tamen eis hoc insitum foret, Deum nihil audire posse, nulla ratione ad Deum suas funderẽt querimonias: nec magis ad Deum, quã ad lapidem, vel lignum clamarent. Identidem autem in necessitatibus cunctisque amaritudinibꝰ homines nulla aliorum ope adiuti diuinum implorant suffragium, orantes sibi talia, aut talia fieri. Præter hoc autem affectus suos homines verbotenus Deo produnt. Si tamen existimarent Deum horum nihil audire, ad eum nihil, nec querimonialiter, nec supplicatorie proclamarent: desideria quoque explicare non curarent. Hęc enim oĩa vana penitus arbitrarentur: communis ergo singulis conceptio est, quæcunq; nos dixerimus Deum audire. Hoc mõ sacra scriptura Deum aures habere, & quæ dicuntur audire tetigit. Sæpe namq; preces nostras à Deo exauditas dicit: interdum aũt eas nequaquã exaudiri profitetur. Sic patet Ioan. 9. ca. scimus, quòd peccatores nõ exaudiat Deus. Is autem modus est, quo in sacro canone Deus audire dicitur, & aures habere, quamquã ab re sit nihil, neq; sic in rebus reperiri valet: sit tamen qm̃ sic intelligentiæ nostrę condescenditur. Nec tamen in his modis quisquam arbitretur sacrã scripturã mentiri. Nam quamquã Deum aures habentem nostrasque audientẽ preces introducat, non innuit nec iubet à nobis sic debere accipi, sed vult nos existimare hunc modum in ea introductum fore propter imperfectionem intellectus nostri: qm̃ ad speculanda ea, quæ de Deo enunciantur, non sufficeret, si aliàs vt propriè dici conueniebat dicerentur, in Deo tamen vt ad rerum proprietatem loquamur horum nihil est.

Pulcherrima dubitatio circa dicta. Cap. LXXVI.

AD hęc autem aliquis fortassis inquiret, cũ Deus aures nullas habeat, nec habere possibile sit, vt quid vniuersaliter ad eũ in voce preces fundi, & quòd coram ipso in voce affectus nostros, atque afflicti cordis nostri amaritudines proponamus. Horum namq; nihil ipsum audire continget. In hoc autem ex his quæ prædicta sunt supponendum est, Deum nihil audire posse, & aures nullas habere: omnia tamen, quæ nos in voce proponimus, Deum cognoscere patet. Nam velut cum aliquo proferente voces significatiuas alius audiens intelligit, quid ille voces significent: ita & quidquid nos verbo protulerimus, Deꝰ nihil auditu percipiens solo intellectu diiudicat. Et sicut sonos melodiarum audientes per auditum apprehendimus vocem acutam, aut grauem, altam vel humilem, armonicam, aut omni armonia carentem: ita & Deus solo intellectu vtens nullas habens aures, aut audiendi exercitium omnia hæc percipit. Identidem autẽ circa potentiam visiuam accidit: visu enim an res alba, vel nigra sit, aut alterius coloris, magna, aut parua, distans an propinqua percipimus: Deus autem, nec visiuam potẽtiam habens, nec visu vtens, an res albæ, an nigrę, an luridæ, an distantes, an propinquę sint, cognoscit. De cęteris autem accidentibus, quę visu diiudicantur idem dicendum est. In auditu autem sic erit: nam cũ nos ad Deum preces fundimus, aut amaritudines, atque desideria in voce proponimus, etsi Deus auditiuã potentiam nullam habeat, hęc quoque non magis audiat quàm si lapidi dicerẽtur: quidquid tamen protulerimus orantes, aut conquerentes, ipse optime nouit perfectius adhuc quàm si ei vlla audiendi daretur facultas.

Dubitationis superius propositę responsio.

Cap. LXXVII.

HIS autem suppositis, quæ dicta sunt, scilicet ꝙ Deus aures non habẽs, nec auditu vtens, omnia quæ dicuntur, solo intellectu suo perfectè intelligit, perfectius autem adhuc, quàm nos, cùm suus intellectus purus sit, plura quoque hoc intellectu comphendit, quàm nos omnibus his potentijs sensitiuis apprehendamus. Conuenientius fortassis alicui videretur, vt nostras ei affectiones solo animo panderemus: pces quoque interius effusę aptius viderentur, vt sic sola in eũ interiore affectione eius misericordiã implo raremus. Sic quoq; sola interiori cogitatione desideria nostra proponi possent nullo penitus verbo prolato. Hoc autem nobis facillimum est, cuncta quæ nos prudenter, aut indiscretè proferimus, interiore cogitatione comprehendi primò necesse est. Poterimus ergo faciliter cuncta concipere nullo eorum deriuato in vocem. Huic respondẽdum, effusas preces interiori cogitatione, aut questuosa desideria proposita, aut qualcunque affectiones sola interiori imagine enarratas congruenter disponi, quę tamẽ horum in vocem proponuntur, fructu non carent, fructuosiora enim hęc, quæ mens cum voce in publicum effert, vt communiter esse necesse est. quàm hęc, quæ sola interiori cogitatione peruoluuntur. In hoc autem vlterius dicendum est, quòd quamquam Deo effundi preces nostras suffecerit eas solo interiori actu proponendo, nullo prorsus in vocem resultante, quia ipse scrutatur renes, & corda, sciens quid vnusquisque in abdito pectoris sui gerat, etsi nullus ei illa intelligibiliora expositione quadam reddiderit. Conueniens tamen est verbotenus preces effundere: Deus quoque in voce ad se orari iussit: quamquam ex hoc cuncta, quæ orauerimus, in vocem formare non tenemur. Ad hoc autem rationes fundamentales sunt, quarum prima est: Deus voluit vt homo, q creatura sua est, ei obsequiũ exhiberet, cętera quoq; creata ad hoc subdidit vnũquodq; iuxta spẽi suę ꝓditionẽ, & capacitatẽ. Quantum autem aliquid huic diuino famulatui abundantius applicatur, perfectius est, à Deoq; gratius acceptatur:

ceptatur: & quoniam perfectius quis Deo exhibet famulatum, cùm e toto conamine seruit, quã cum ex parte suarũ virium famulatur: decuit vt orans eo modo oraret, quo magis omnes vires suas ad diuinum applicaret famulatũ. Nam in oratione obsequij cuiusdam Deo genus exhibemus. Quia si quis ad Deum preces fundens, aut affectionem exprimens luctuosamue proponens querimoniam, solo actu tacitę cogitationis hoc efficiat, nullo penitus in vocem deriuato, solùm Deo intellectum suum, & voluntatem proponit, alias omittens vires diuino cultui applicare. Conuenientior ergo orãdi modus est quisquam alius, quo magis vires singulæ ad diuinum aliquid agere famulantur, s. cùm intellectu, voluntate, & voce preces funduntur. Nam cùm quis verbotenus orat, primo Deo obsequium exhibet in actu interiori intellectus, & voluntatis: nemo quippe quidquam ore proferret, nisi primò intellectus, quid proferendum sit, dictauerit: voluntas autem illud proponendum eligat, illudque executiuis potentiis formandũ proponendumq; iubeat. Iste autem modus est, quo vniuersæ humanæ actiones principiantur per tria principia earum, s. intellectum, voluntatem, & sensum, ideſt executiuas potẽtias. De his Arist. Eth. lib. 6. in principio. s. Tria sunt dominatiua actus, & electionis, intellectus, appetitus, & sensus. Post operationem potentiarum interiorũ, scilicet intellectus & volũtatis in oratione, seruit Deo vox nostra in vocali oratione. Nam hęc quoque sicut actus interiores ad diuinum famulatum est: seruiunt quoque Deo in hac oratione virtutes interpretatiuę, cęteraque locutionis organa in formatione vocum.

Magis ergo Deus à nobis in oratione vocali colitur q̃ in mentali, quoniam plura, quæ in nobis sunt ad Dei cultum in vocali quàm in ea, quæ in actu interiori est duntaxat, applicamus, & Deo ampliorem in corpore nostro famulatũ impendimus, nullo in nobis existente, quod ad Dei cultum non assumatur. Quasdã alias cæremonias in ipsa oratione facimus, scilicet genua flectimus, & manus in altum tollimus: hęc enim humiliati cordis obsequium significant, in quo Deus nimis colitur proprie, quod Apostolus in oratione manus ad Deum tollendas admonebat. Sic patet prima ad Tim. 2. cap. scilicet: Volo orare viros in omni loco leuãtes puras manus sine ira, & disceptatione. Genua quoque flectenda in oratione exemplo suo erudit, dicens: Flecto genua mea ad Deum patrẽ Domini nostri Iesu Christi. Adhuc aũt, vt amplius quæ in Christi famulatum redigi possunt, omnes partes nostras redigamus, oculos in Deum orantes erigimus, & si vehemens deuotionis motus in nobis sit, aut feruens amoris stimulus, lachrymas dulcissimas ab oculis fundimus. Et qa hic orãdi modus cęteris fructuosior est, ad hũc nos incitat Psalmista Psalmo nonagesimo quarto dicens: Venite procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos: quoniam ipse est Dominus Deus noster: nos autem populus eius, & oues pascuę eius. Ex his ergo euidenter apparet ampliorẽ Deo famulatum in nobis exhiberi, cùm in voce prẽces effunderimus, aut luctuosas quærimonias protulerimus, singulaque desideria nostra voce explicuerimus, quàm cùm hæc omnia sola animi actione fiunt. Ideo quamquam Deus eorum, quæ dicuntur nihil audiat: omnia tamen intelligat, conuenientius ad eum oratio spiritus nostri funditur, cùm in vocalem laudẽ proponitur, quàm cùm in solam interiorem affectus nostri actionem Deo supplicatur.

Secunda propositæ dubitationis solutio. Cap. LXXVIII.

VOCALIS orationis congruentius, quàm in solo intellectu faciendæ causa secunda est: quoniam orantes quod desideramus, nobis fieri petim', aut animi nostri amaritudines proponimus, vel cuncta desideria enarramus: sed nobis ipsis, qui hęc fundimus cuncta manifestiora redduntur, si in vocem illa protulerimus, quàm si solo intellectu hęc fiant. Vocaliter ergo præces fundere conueniens est. Huius rationis vigor ex parte eorum, qui orant attẽdendus est: ad Deum namque nihil magis, aut oportet, aut expedit verbotenus orare quàm interiori duntaxat actione proponere: nihil magis, aut minus, nihil planius, aut obscurius Deus, quæ volumus, intelligit, cùm ei verbotenus desideria nostra narramus, quàm si tacita cogitatione explicuerimus. Hoc autem apparet, quoniam Deum nihil audientem esse ex prędictis patet: nihil ergo ei vocali proclamatione poterit insinuari, si illud aliàs non intelligat. Amplius autem si Deo euidentiora desideria, & qualitates animorum nostrorum efficeremus, cùm ei cuncta in vocẽ proderemus, quàm cùm sola interiori cogitatione proposita forẽt: contingeret in Deo eruditione aliquid amplius notificari: quod absurditate plenum est. Item si euidentiora Deo fierent, quæ ei in vocem proponuntur, quàm quæ secreta cogitatione seruantur, discerni in Deo necesse erat euidentius, & minus euidens, obscurum, & notius in intellectu. Quo fit, vt cùm ei cordis nostri secreta in vocem proferremus, intelligere illa perfectè contingeret: cùm verò sola cordis actione affectus nostros panderem', imperfectè intelligere eum necesse erat. Quo dato in Deo imperfectionem notabilem, motum quoque induci patet, quod concessũ nostrum non meretur. Ad Deum ergo nihil differt affectus nostros tacita cogitatione tractari, quàm in clamosas voces emitti. Ad nos tamen, qui hęc coram Deo nostro proponimus multum differt: euidentiora siquidem nobis desideria nostra fiunt, cùm ea voce protulerimus, quã si ea mentis cogitatione versemus: particularius enim prẽces, sensibiliusque, atque naturę humanę congruentius, in voce nostra proponuntur, quàm sola intelligentia peruoluuntur. Hoc aũt & si cunctis hominibus ex conditione humanæ speciei apprehendere natæ per organa euenerit: abundãtius tamen in simplicibus quam in peritis hęc fient. Hi enim vix se ipsos intelligent, si solo intellectu aliqua ad Deum fundant, excedit enim purum intellige re ad eorum rudem puramque sensibilitatem. Conuenientius ergo est, orationes nostras ad Deum, in voce fundi, quàm intrinseca cogitatione tractari.

Nihil melius Deus intelligit, quod voce profertur eo, quod mẽte a nobis concipitur.

Tertia propositæ quæstionis solutio. Cap LXXIX.

KORATIONIS verbotenus proponendę conuenientius quàm aliàs adhuc tertia causa est, ex deuotionis incentiuo. Orationes enim obsecrationes, & petitiones, atque affectuum enarrationes Deo factæ, ex deuotione acceptationem merentur. in quibus quanto amplius fuerit deuotionis incentiuũ, tanto magis ponderans orationis obseruationis meritum erit. in eo ergo orationis modo preces fundi decuit: quo in deuotionis feruorem vehementius moueremur. Maius tñ ardoris cuiusdam prouocatiuũ est, cũ in vocẽ prces nostrę fundunt, q̃ si Illas in secreto nostri pectoris teneamus: In voce ergo orare conuenientius est. Hoc aũt in patulũ deducitur: quoniã vocibus ea à natura vis insita est, vt animorum prouocatiuę sint: cũ pertineant

pertineant ad naturam animæ inquantum eius signa sunt: iuxta illud Arist. in primo Perihermenias. s. Sũt ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima passionum, notæ. i. voces sunt signatiuæ conceptuum, & apprehẽsionum interiorum: aliquẽ ergo vigorem verba super animum habebũt, cũ ad eius naturã pertineant. Hoc autem in Rhetoricis perspicuũ est: verba namque dulcia congrua prolatione cũ vultus reuerentia, vt condecet, & oculorum vigore, atque totius corporis, si illa expetunt, motu, recta quoq; accentuatione per se placent: & si interdum in his sensus nullus ab auditoribus attendatur, aut si sic verba etiã seipsis hoc natiui muneris habent, vt placere possint. Hoc autẽ apparet quoniam frequenter aliqua alicuius ponderis sententia rusticanis inculta verbis indecẽti ordine incongrua prolatione auditores nihil mouebit, nullas persuasionis vires habens: eadem autem prorsus sententia, quibusdam verbis composita, artificioso procedens ordine, congrua prolatione, atque corporis figuratione auditores efficaciter permouebit. De viribus autem eloquẽtiæ quid potuerit apud antiquos Tullius agit in prologo Rhetoricę veteris. Amplius autem verborum, & vocum quarumlibet efficaciæ panduntur in musicis armonijs: namque debitè modulatæ admirabiliter quodam excessiuo gaudio animos mouent: magnam quoque in desiderijs mutationem auditę faciunt armoniæ. Generosos quippe animos. s. liberos ab his, quæ parua sunt magisque intendentes eis, quæ magna sunt, secundùm naturam nimis ista mouent, in dulci scientia illorũ desideria, atq; cogitationes eleuantes, quamquam ante auditas suaues has, & prouocatiuas armonias passionibus quibusdam, aut detenti, aut quodammodo depressi forent: trahunt enim eos iste armoniæ ad quædam honestissima multum excedentia hos non valde honestos passionales actus. Hæc autem permutationis efficacia, & motus factus ab auditis armonijs, non oĩbus inest: quoniam non inest omnibus generosum cor: est tamen hoc in cordibus naturaliter excellentibus natis magis, atque efficacius immutari per auditum, quàm per tactum, qui inter cæteras sensationum vires materialior cunctisque animantibus terræ cõmunior est, id profecto bonum differẽter est, quo paucorum est. Has autem intense sentiebat in corde suo melodicarũ efficacias magnus ille Arist. quem Deus ad altissimũ ingenij gradum prouexerat. Hic autem iuuenum mores instituens in octauo Politicorum largè de melodijs egit, distinguens Doricam, & Phrigiam melodiam, quandam ętatibus quibusdã conuenire faciens, aliam verò alijs, Phrigiam à iuuenibus excludẽs, quoniam passionalis valde, & à natura est. Addit autem ad morum mutationes eorumq; confirmationem in bono, aut malo efficaces esse tales, aut tales melodias, si in eis differenter delectemur. Distinguit quoque Aristot. ibidem de musicis instrumentis in quibusdã dicens, efficaciam ad prouocandam iram, & animositatem fore, sicut ea, quæ meatus vocis longos, & strictos habent, si media non habeant respiracula, sicut tubæ classicę, & litui. Alijs autem musicis instrumẽtis vis est ad lætitiam commouere: alijs autem ad passionem amatoriam. s. venereorum lasciua desideria: alia autem ad altissimę contemplationis curas solicitos reddunt. Hæc autem nec in omnibus sunt, nec hi in quibus sunt, plenam harum permutationum ab armonijs rationem reddere queunt: quoniam non insunt ex fundamentis, aut principijs communibus naturæ: in quibus causæ secundùm naturam determinatę, & nobis manifestę sunt, sed ex quibusdam valde specialibus naturæ viribus: quarum causa magis latet, sicut suo modo in corporibus complexionum particularium rationes non patent: sed ex quibusdam particularibus naturæ accidentibus ista eueniunt. Hæc autem, quæ de armoniarum efficacia dicta sunt, soli experiuntur, quibus temperies magna organi auditus est, & animus excellenter generosus. Concludit igitur Arist. in prædicto 8. Politicorum quorundam instrumentorũ musicorum armonias iuuenibus circa rectos mores instituendis conuenire, alia verò repugnare valde. Cùm ergo voces, & verba efficaciam permouendi cordis continere pateat ex prædictis, cõueniẽtius erit preces nostras ad Deum in voce fundi, quàm sola cordis cogitatione desideria nostra proponere. Hæc autem apparent, quoniam siquis orationes deuotas à viris sanctis confectas, in quibus verborum tenera dulcedo est recitauerit, tantam interdum vocum sentit efficaciam, vt in veras dulces exundet lachrymas, quod contingere nobis non videtur, si solo interiori actu affectus proponamus corã Deo, in verba nullatenus deriuando. Conuenientius ergo fuit in voce orare assistẽte ad hoc cordis attentatione, quàm in sola secreta cordis cogitatione profundi.

Quæstionis propositæ solutio. Cap. LXXX.

HIS quoque in vocem formandarum orationũ nostrarum causa quarta subit. s. vt nõ solùm nos ipsos in affectum quendam orando vocaliter intendamus, sed vt cęteros quoque trahamus in idẽ. Cùm quis verbo tenus orat, & si alij audientes non orent, interdum tamen verborum suorum cõcitati dulcore ad orandum accenduntur: quod euenire impossibile foret, si sola interiori cogitatione preces fundendę essent: decuit ergo in voce interdum orari. Hoc autem incitatiuum fuit, vt cunctæ orationes in ministerio Ecclesię in voce fierent, & quod ad ipsos Ecclesiasticos ministros attinet, cuncta in vocum diuersa concordia modulatisque proponuntur armonijs, vt vocũ concors diuersitas non paruam audiẽtibus deuotionis procuret dulcedinẽ. Potissimè hęc populo alliciendo facta sunt. His namque auditis populus magis ad cultus diuini ministeria attentus frequentius Ecclesiarũ limina visitaret ad domum orationis conueniens: sic quoque fieret, vt sæpius ardentiusque ad orandum incitaretur, quàm aliàs facturus fuisset. Horum tamen nihil accideret, si Ecclesiastici ministri cuncta, q̃ orant aut recitant, sola cordis cogitatione reuoluerent. Hoc quoque fuit quare in Ecclesiam organorum flatus in ministerijs Diuinis inoleuit. Sic enim abundantius ministerium, quod Deo impendimus honoratur. Multi quoque his concitati vocibus in quoddam deuotę contemplationis genus efferuntur. Hoc autem Dauid speculatus Deum à nobis in musicis organis colendum dicit, vt habetur Psal. vlt. inquiens: Laudate eum in sono tubę: laudate eum in psalterio, & cythara: laudate eum in tympano, & coro: laudate eum in chordis, & organo: laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis. Sic quoque Psal. 70. Confitebor tibi in vasis Psalmi, veritatem tuã Deus meus, cãtabo in cythara sanctus Israel. Vnde & in veteri testamento hoc inolitum fuerat, vt in honorem Dei ista vasa musica personarent. Sic patet 2. Reg. 6. cap. cùm agitur de arca portanda de domo Aminadab in ciuitatem Dauid: Dauid autem, & omnis Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabricatis, & cytharis, & liris, & tympanis, & sistris, & cymbalis. Nec solùm hoc fiebat specialiter, & quasi à contingentibus in aliquo honore, aut translatione arcæ Domini, sed erant de leuitis instituti, qui soli huic operi mancipati erant. s. vt in vasis musicis cantarent coram Domino, vt patet 1. Paralip. 25. c.

Cur in ministerio Ecclesiæ chorus vtantur sacerdotes.

Vnde organorum vsus in diuinis officijs.

quos

quos instituit Dauid,& totus Israel,cùm dicitur: Igitur Dauid, & magistratus exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaph,& Heman,& Idithum, qui psallerēt in cytharis, & psalterijs, & cymbalis secundū numerum suum dedicato sibi officio seruientes: non ergo inconuenienter in nouo testamento factum est, vt in Ecclesia Domino confiteamur canentes in organis. Circa hoc tamen inspiciendum satis est, non eundem prouocādæ deuotionis in omnibus esse modum,sed quidam vocibus delectati accenduntur: hos autem in vocibus orare semper decet,alios quoq; vocaliter psallentes audire. Alij verò sunt quibus si interdum deuotionis cuiusdam feruor obrepserit,siquis eis colloqui,aut saltem apud eos loqui cepit,ab insurgente deuotione tepescent. Hoc autem idem fit in quibusdam, vt si tacita cogitatione in Deum succendantur, ceperintque etiam solitarii aliquid ad Deum vocaliter proponere, mox in eis cœptus feruor desistet. His autem expediens est, vt orationes suas ad Deum in secreto cordis sui fundant, nihil vocaliter exprimētes: ab alijs quoque seiungi expedit, ne ab eis vocaliter orantibus perturbentur. Qua in re interior oratio sine vlla verborum expressione interdum valde prodest: primò quoniam quibusdam hoc accidit, vt maiori succendantur feruore: cùm interiori cogitatione curas,& affectiones suas peruoluētes id quod cupiunt,Deo exposuerint, quàm cùm interiorem feruorem in vocem profundunt. Sic namque in passionalibus motibus accidere patet, vt si ira in verba, aut lachrymas prodeat, velociter decocta, aut magis exsuflata expirauerit. Si autem sola interiori cogitatione susceptas,aut existimatas iniurias contemplamur, acriori quodam, atque diuturniori stimulo permouemur. Ob hoc autem Deus Iudæis adhuc imperfectis viris iussit, nè conceptam iram in corde tenerent, sed eos, quibus irati essent, publice arguentes proderent. Sic enim velocius euanesceret furibundus ille motus,alioquin peccatum in diuturnitate causaretur. Sic dicitur Leuitici 19.cap.Nè oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue, nè habeas super illum peccatum. Secunda huius ratio est,quoniam pleriq; lassantur orantes, si semper in voce orauerint. Fiet his ergo in alterutro permutatio, vt sic omne tollatur fastidium.s.vt nunc in voce,nunc in actu interiori preces ad Deum fundant. Ex prædictis autem illatum satis reor conueniens esse, quòd quamquam Deus nec aures habeat,nec vllas voces nostras audire queat: conuenientius tamē est voce in plurimum ad Deum preces fundere, quàm sola interiori cogitatione peruoluere. Sic quoque patet,licèt quadam longa illatione, serpentem hunc Christum , qui Deus erat, inquantum Deus erat, minimè audiuisse.

Pars octaua quartæ metaphoræ.s.Serpens,qui vidit.
Cap. LXXXI.

CONTINVATA prædicti quarti Paradoxi figurati serie particula octaua est.s. Qui vidit.i.ꝙ serpens iste, qui Christus est viderit. Hoc magnis sane inductionibus patet: Christꝰ quippe verus homo erat: ideo ei videre, vt cæteris hominibus adiacebat. Amplius autem videre actus quidam animalis est præexigens potentiam visiuam, & organa huic actioni subseruientia . In Christo autem potentia visiua, organa quoque videndi erant: Christum ergo vidisse satis patet, nisi quisquā arbitretur Christum nō fuisse verum hominem, nec animal, sed corpus phantasticum ex aerea confectum materia assumpsisse : hoc quippè dato Christum videre impossibile erat: corpora namque phantastica quamquam oculorum figuras cęterorumque membrorum lineamēta habere videantur,nihil tamen vident, cùm potentiam visiuā non habeant, corpora enim animata nequaquam sunt,de quibus latè diximus super 7. & 20.cap. Exodi. De Christo autem dici nequit, ꝙ phantasticum corpus habuerit: erat enim verus homo corpus animatū habens, vt in præcedenti particula patet. Identidem autem de Christo, ꝙ viderit patet, quia homo erat, nisi eum sine oculis natum arbitrari velimus,aut oculos habentem, à natiuitate tamen cœcum extitisse: nasci enim sine oculis quorundam animalium natura lis conditio est: quamquam sub cute in eis quidam Phylosophorū oculos latere astruunt,sicut talpæ sunt animalia sub terra semper habitantia. Nasci quoque aliquem cœcum, nec miraculum est, nec aliquid ab exordio seculorum insolitum : multi namque visiua potentia orbati nascūtur,de quibus in Sacra Scriptura sæpe refertur, vt patet de cęco nato: cuius Dominus Iesus oculos aperuit,vt habetur Ioan.9.capit.Hoc etiā experimento tam notum est,vt probatione nō egeat. Si ergo horum duorum quidquam in Christo poneretur, quamquam homo foret, videre tamen sic manente impossibile prorsus erat. Ad hæc autem respondēdum satis patet, ꝙ Christus, vt cęteri homines viderit,nec prædictorum in eo quidquam fuit. Primum quidem in Christo esse verisimile, nec probabile vllo modo est, sed magis omni verisimilitudini obuiat: nam sine oculis nasci quorūdam animalium conditio est: humanæ tamen conditioni repugnat, quoniam homo perfectissimum animalium est: perfectorum autem animalium est oculos habere. Et quamquam in partibus separatissimis à nobis.s. in extremitate terrarum habitabilium,vel vt ita dicam, in angulis mūdi gentes quædam monstruosæ valde habitent oculos habentes, & si non sit in eis idem positionis modus.s.ꝙ non habent in eadem parte corporis sic figurata,vt nos habemus:hi autem Ciclopes appellantur,qui vnum oculum grandem quidem dumtaxat habent,& hunc in media frōte locatum, de quibus Isidorus Etymologiarum lib. 2. Horū autem erat poeticus fortassis ille Poliphemus, qui socios Vlyssis per terram Siculorum cū ipso transeuntes nauigio vectos, ad litus autē applicantes puppes,vorauit. De his Ouidius Metamorphoseos lib.12.& Boetius de Consolatione lib.4. metro vltimo, quod incipit: Bella bis quæuis operatus annis. Aliæ autem gentes sunt,quę etsi in eisdem partibus corporis, in quibus nos habemus oculos sitos non habeant: alibi tamen eos habēt. Hi enim etsi aliquid pro capite gerant: capitis tamen figuram non habent: oculos in humeris locatos habentes. De his Isidorus Etymologiarum lib.2. Omnes igitur gentes quantumcumque monstruosæ sint, oculos habebunt, & si differant in numero, figura,vel positione. Christus ergo oculos habebat saltem vnū: etiam si eum virorum monstruosissimū appellemus. Sed adhuc monstruositas in Christo nulla erat: nā hi, qui monstruosi sunt, inter cęteros contēptibiles reputantur,& nullius auctoritatis viri: quinimo qui in corpore monstra gerunt, in anima quoque monstra magna quamquam occulta gestare creduntur: sicut ait Aristot. in Phisionomia,ꝙ animæ corporum qualitates consequuntur. Christus tamen prædicaturus, & disputaturus aduenerat in hunc mundum, vt ex veris suis patet,cū ad virginem respondit inquirentem ab eo: fili quid fecisti nobis? nam & ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. Ipse autem respōdit: quid est, ꝙ me quærebatis? nesciebatis, ꝙ in his, quæ patris mei sunt,oportet me esse? vt patet Luc.2.capit. vocat autem ea, quæ patris sui sunt,prædicationem, & disputationem : ipse namq; ante hoc in medio doctorum

Gentes in humeri oculos gerentes.

Ciclopes vnum in fronte habent oculum.

ctorum existens cum eis de legis quæstionibus disceptabat:ibi enim illum domina nostra inuenerat,vt patet eodem c.Si tamen Christus corpore mōstruosus, aut deformis extitisset, non fuisset permissus ab Hebræis prædicare, aut publicè disputare, nec verba sua alicuius auctoritatis haberentur. Amplius autem secundum stare nequit.s.quòd Christus cæcus natus ab vtero sit:nam tota euangeliorum continentia eum vidisse manifestat, sic patet Luc.19.cap. quia Iesus vidit Zachæum in arbore,vidit quoque ciuitatem & fleuit super illam: & Ioan.primo,vbi vidit Gamalielem : & ferè ratus locus est euāgelistarum, qui eum aut vidisse non proferat, aut ex narratis de ipso vidisse non concludat. Item cæcum esse ab vtero imperfectio magna est: hoc enim modo maior pars delectationis humanæ, & finis nostri,scilicet, intellectionis tollitur: nam oculis plura in rebus comprehendimus, quàm per omnes alias potentias sensitiuas simul sumptas,ideo ca rior nobis est potentia visiua , quàm cæterę sensitiuæ virtutes: sic ait Arist.in primo Metaphisicę:sensum vi sus plus diligimus , quia plures nobis rerum differentias monstrat: Christum autem hac imperfectione affectum fuisse magnum incōueniens videbatur. Christus ergo vidit vt cæteri, potentiam visiuam habens, & omnem integritatem naturæ.

Pars nona metaphoræ quartæ, scilicet Serpens, qui non vidit. *Cap. LXXXII.*

HVIVS Paradoxi particula nona occurrit: Qui non vidit,scilicet,quòd serpens iste non viderit. Et quoniam cōtradictoriorū ad idem simultanea impossibilis est veritas,& de Christo,vt homo est, quod viderit inductum est, de eo vt Deus est, quod non viderit prædicari necesse est. Contradictio nanque ad idem fieri debet, iuxta Arist. in elenchis. hoc autem est vt Christum secundùm quòd Deus est, non vidisse fateamur.Sic enim necesse est.Ea quippe in quibus visio est, oportet vt potentiam visiuam & organa videndi habeant, sed in Christo, vt Deus erat,hoc fore impossibile est: in eo igitur vt Deus est,visio impossibilis est,hoc āt satis liquet : nā potētia visiua,& organa videndi in corporeis entibus sunt,Deus autē nec corpus est,nec corporeum aliquid , potentiam ergo visiuam,& organa videndi nullatenus habet.Item potentiam visiuam , & cæteræ sensitiuę in animalibus sunt iuxta Arist.2.de Anima: sic quoque in libro de Sensu & sensato. Deus autē animal non est,nec ens aliquod animatum, potentiam ergo visiuam non habet,& cō sequenter non videt. Amplius autem in Deo passio nulla recipi valet: videre autem passionem esse patet, Deus ergo non videt. Maior inducitur, quoniam passiones aut imperfectiones quasdam directè dicunt , aut aliquo modo præsupponunt, in Deo autem passio nullo modo est:passio ergo nulla est. Minor quoque liquet, videre quippe potentiæ sensitiuæ actus est: omnes autem sensitiuæ potentiæ passiuę sunt iuxta Arist.doctrinam , & aliorum loquentium de natura. Item visio in hominibus est, vt per hoc recipiantur rerum species in phantasia:super quas conuertens se intellectus noster intelligat: in Deo autem nulla specierum phantasticarum necessitas est ad intelligendum, ipse enim se ipso cuncta intelligit, visione ergo non indiget.

Obiectiones penes superiora. *Cap. LXXXIII.*

CONTRA hoc autem aliquis obijciet, quod Deus videat, totus enim sacræ scripturæ canon Deum videre pronunciat. Sic patet Psalmo 33. Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Sic quoque Prouerbiorum decimoquinto capitulo, In omni loco oculi domini contemplantur bonos,& malos: hoc modo fabricatione templi ꝑsummata Salomon orabat dominum , vt oculi eius essent die, & nocte super domum illam prospicientes eos, qui eius ibi misericordiam implorarent,vt habetur tertio Regum cap.8. Deum ergo oculos habere, & videre ex his induci patet. Huic autem sicut in superioribus respondendum est, quòd Deus neminem videt,nihil que audire potest: sacra scriptura tamen hoc locutionis genere vtitur nostro imperfectiori intelligēdi modo condescendens. Nisi enim sic sacra scriptura loqueretur, vulgares intellectus nostri intelligere non valerent, quomodo Deus hæc, quæ apud nos sunt,intelligat. Nos enim magna, aut parua,alba, aut nigra numos, & figuras, similia quoque cætera visiua potentia iudicantes discernimus: Deum autem omnia hęc intelligere confitemur: ei ergo visiuam potentiā, qua nos hic percipimus attribuenda rectissimè sacra censuit scriptura : Deus tamen nec videt, nec potentiam visiuam habet. Ad hæc autem quisquam obijciet Deum videre confirmans: magna namque Deo imperfectio imposita videretur , nisi videret, audiret, cęteraque sensationes haberet. Nam hęc in animalibus perfectiones quasdam dicunt, sed quamcunque inexistentem rebus perfectionem Deo attribuimus secundum regulam beati Dionysij, secundum quam apud theologos modus est inquirendi perfectiones diuinas,in creaturis enim perfectio magna est videre, & quæcunque sensatio , in Deo ergo hoc erit. Item inter animalia ea,quę visiuam potentiam habent,perfectionis maioris sunt, quæ autem natura visiua orbantur potentia, imperfectiora iudicantur. Idem autem circa auditum est: de Deo igitur iudicabit, quod videat, atque auditiuam potentiam habeat. Ad hoc autem respondendum est,Deum nec auditiuam,nec visiuam , nec aliquam sensitiuam habere positionē, nec est perfectio in Deo horum aliquid habere, sed potius imperfectio. Cùm autem obijcitur,omnes perfectiones in creaturis repertas in Deum referendas, concedendum est,cùm autem subiungatur videre,& audire esse perfectiones quasdam . respōdendum erit perfectiones simpliciter , ideſt , quæ puræ sunt perfectiones,in creaturis repertę,in Deum referendę sunt: perfectiones tamen secundum quid hoc non habēt. De visione autem, & auditione cæterisque sensitiuis potentijs,hoc dicendum est,scilicet,quod in se quandam perfectionem , & imperfectionem gerant, in Deo autem solæ simplices perfectiones sunt, scilicet, imperfectionibus non commixtæ: videre ergo & audire cæteræque sensationes in eo nullatenus esse possunt. Quoniam tamen videre quandam ex aliqua parte perfectionem gerit, a Deo autem nulla perfectio secludenda est,dicendum est perfectionem illam quā videre dicit in Deo reperiri, nō tamen eo modo,quo in animalibus est,sed perfectiori quodam alio modo. Audire quoque quandam imperfectionem dicit , & rursus perfectionem quandam. Ex ea autem parte, qua perfectionem dicit,audire in Deo est: ex eo autē, quo imperfectionem gerit, ab eo secludendum est, audire autem & videre cęteraque sensationes perfectionem quandam dicunt, in eo quòd per eas omnis cognitio nostra intellectiua suscipitur , sine suscepto namque phantasmate nemo intelligit. Quantum vero ad hoc in Deo perfectio audiendi & videndi est, non quidem quòd videat vel audiat , sed quod cognitionem , quæ aliàs habetur per visum & auditum, in se habet, perfectiusque res nō videns, nec audiens intelligit, quàm si omnia corporeis luminibus conspexisset.

xisset. Visu ergo & auditu non indiget. Habēt autem potentia visiua, & auditiua imperfectionem quandā, quoniam quælibet ipsarum virtus corporea est corporeis organis determinata, & vtens: in Deo autem corporeum nihil est: potentiam ergo visiuam, & auditiuam non habet. Habet autem aliam imperfectionem visiua, & auditiua, & quælibet sensitiua potentia: omnes enim passiuæ virtutes sunt iuxta positionem omnium loquentium de natura: in Deo passio nulla est: visiua igitur potentia in eo nullatenus est. Habent quoq; aliam imperfectionem, quoniam auditiua, & visiua, atq; cæteræ sensitiuæ potentiæ ab obiectis, quæ sunt aliquid extrinsecum, perficiuntur: sine obiectis namq; potentiæ sensitiuę operationem nullā habent: cùm verò obiecta in potentias sensitiuas agunt, in eis sensatio est: Deus autem à nullo extrinseco perficitur, sed in seipso perfectionem suam continet. Videre ergo & audire nequit. Aliam quoque imperfectionem omnes sensitiuæ potentiæ sortiuntur: sunt namq; ad intellectum subordinatæ, ideo enim eæ datæ sunt: vt per eas tāquam per organa quædam intellectus recipiat, vnde intelligere queat: quia per ipsas recipiuntur species sensibiles translatæ ad phantasiam, super quas conuertens se intellectus intellectionem causat. In Deo autem nullius rei subordinatio est, quia ibi nō est magis perfectum, nec minus perfectum: sed subordinatum, & id cui subordinatur, vt inæqualia se habēt: in Deo autem hoc impossibile est, quoniam suum esse totum idē ac simplex est: nec est aliquid, quod subordinetur, nec cui subordinetur. Si tamen visiua, & auditiua potentiæ in Deo ponerentur, necesse erat eas diuino subordinari intellectui: vnde aliquid magis perfectum, aliquid autem imperfectius assignari necesse erat: in Deo igitur visiuam, vel auditiuam, aut aliquam sensitiuam potentiā esse impossibile est, quanquam aliquam perfectionem ex aliqua parte dicant: illam enim aliàs in Deo poni necesse est, sed non cum ipsa visione.

Responsio ad obiectiones superius positas. Cap. LXXXIIII.

CVM verò ad hoc similiter arguebatur. inter animalia perfectiora esse, quæ potentiam visiuam, & auditiuam cæterasq; habeant, q̄ quæ visiua, aut auditiua carent: cōformiter ergo in Deo perfectius erit audire, & videre quàm hoc non habere. Dicendum est visiuam potentiam, & videre, atq; cæteras sensationes aliqua ex parte perfectionem inducere, & aliundè imperfectionem habere. Non videre autem & nō audire perfectionem nullam dicit, quoniam nō videre pura negatio est: purè autem negatum est non ens: includit ergo contradictionem q̄ aliquam perfectionem dicat, aut imperfectionem. Quamobrem in quo libet animali perfectius est videre quod perfectionem dicit: quanquam ex aliqua parte secum commixtā habeat imperfectionem: quàm non videre, quod nullā perfectionem dicere potest. In Deo tamen accidere sic non conuenit: si enim in Deo visionem ponere mus, necesse est, vt oēs imperfectiones in eo essent, quas videre in cunctis animalibus importat, quod nō conuenit: Deus tamen non videns, nec audiens perfectionem in se habet, quam videre, & audire signant, nullis stantibus imperfectionibus, quas videre, & audire mixtas habent. In animalibus autem, vt in Deo contingere nequit: in nullo enim eorum perfectio, quæ importatur per videre, & audire reperietur, nisi illud audiat, & videat. Hoc autem euidentius adhuc fit. Videre namque hanc perfectionem dicit & habet, vt per ipsum species recipiantur in phantasia, quibus cognita nobis fiant, quæ aliter cognosci impossibile nobis erat. In Deo autem & si non videat, perfectionem istam reperiemus: ipse nempè non videns omnia intelligit, quæ videns intelligere posset, & adhuc plura, quę per visum incognita nobis sunt. Identidem & si Deus nihil audiat, cuncta tamen ei liquido intellecta patent, quæ audiendo intelligere potuisset, insuperq; plurima quæ auditu nullo cognoscuntur. In animalibus autem hoc non contingit: nullum quippe animal visu carens cognoscit ea, quæ visu cognosci solent, cæteraq; animalia id visu apprehendūt: quoniam eas apprehendere nequit, vt videntes cōprehendunt. Sic in cæco viro perspicuum est: ipse quidem intelligere non valet, quo cæteri videntes visu comprehendunt. In auditu quoque simile reperitur: animalia nāque non audientia id apprehendere nequeunt, quod audientia animalia cognoscunt: in surdis enim hoc patet, ipsi quidem in genere vocum, & sonorum nihil intelligunt: quod cæteris hominibus in promptu est, quoniam auditu nihil percipiunt. Sic Arist. ait 1. Posteriorum, q̄ necesse est illa scientia carere cuius potentia cognitiua de obiecto illius caremus. Ex his autem illatum patet, Deum nec audire, nec videre, nullamq́ue hoc in Deo imperfectionem dicere: sed potius perfectionem: ex his quoque patet serpentem hunc, qui Christus est, vt Deus est, non vidisse.

Pars decima quartæ metaphoræ, scilicet Serpens, quæ sentiebat. Cap. LXXXV.

IN ea, quod sæpè appello quartum Paradoxon particula decima est: Qui sentiebat, scilicet quòd serpens iste sentiebat. Qualitercunque autem sentire accipiatur, necesse est Christum sensisse, qui serpens dicitur. Christus nempè vt homo verus erat, vt cæteri hominum sentiebat, qualitercunque sentire dicatur. In quo aduertendum sentire multipliciter dici: sentire siquidem interdum pro intelligere, iudicare, diffinire assumitur. Sic enim quandoque de quibusdam astruimus, quàm benè, aut peruersè de fide sentiunt, .i. rectè intelligunt, vel iudicant. Ad idem quoq; pertinet quod dicimus, aliquam esse conuenientem, vel peruersam sententiam, idest iudicium, vel diffinitionem. Hic quoque modus in auctenticis scripturis frequens est: quoniam tamen modus iste à propria significatione huius ditionis alienus est, hic sentire non accipitur hoc modo. Sic namq; & si verum foret, de hoc serpente quòd sentiret, verum etiam foret, quòd non sentiret, siue de Christo, vt Deus est, siue vt humanitatem induit asserere maluerimus. Sentire ergo hoc modo non conuenit accipi, sed aliorum modorum aliquo accipiendum est. Quorum vnus est, vt sentire pro actu sensitiuarum potentiarum dicatur, siue sensitiuæ interiores, siue exteriores potentiæ sint: aptius tamen de exterioribus quandoq; accipitur. Cum enim videmus, sentimus, cum auditu & olfatu quicquam percipimus, sentire dicimur. Cum gustare, aut tangere in nobis est, quilibet nos sentientes appellabit: hæc enim sensitiuæ potentiæ sunt, quæ horum actuū principia sunt. Sic autem de hoc serpente, qui est Christus, dici congruit, quòd sentiebat, & non sentiebat, alterū ad deitatem, aliud verò ad hominem si retulerimus. Hic tamen modus huic Paradoxo figurato non conuenit. Sic enim sumptum supra vacuum aliquid faceret in hac serie Paradoxi: nam in primis huius contextus particulis dicebatur: Qui vidit, & non vidit: audiuit & non audiuit. Hæc tamen duæ principales sensationes sunt à duabus præcipuis potentijs sensitiuis, Si ergo cum dicitur: Sentiebat, & nō sentiebat pro omnibus sensationis actibus vniuersaliter assumpserimus, superfluè dictum foret, quoniam idem bis sumebatur. Alius modus accipiendi sentire particularior est, scilicet, pro actu solius tactiuæ potentiæ, qui est tangere; istud namque tactus nomen pro tactiua potentia apud vulgariter loquentes parumper in vsum venit, cuius ratio videtur, quoniam iste sensus tactus generalior est cæteris sensitiuis potentijs, alijs diffinientibus sibi certas corporis particulas tanquam organa: tactus autem nullam specialiter diffinit, sed in toto corpore æqualiter est. Nullum namque in toto homine, aut quolibet animali membrum est, aut corporis distincta particula, in qua sensus aliquis non sit, nisi quis calumnietur de partibus non proprie viuētibus, quia sunt complexionis terræ, & modicum accedunt ad participandam conditionem animalis, sic sunt ossa, & vngues atque capilli iuxta Aristot. sententiam. tertio de Anima in fine. Rationabiliter ergo quasi ex hereditate assumpsit tactus, vt sensus vocaretur: cùm nihil aliud exprimitur potiusquàm aliorum sensuum quilibet. Iste autem sensus in Christo sicut & nobis fuit: per hunc enim cuncta animalia dolores & delectationes, caliditatem & frigora, mollitiem & duritiem experiuntur, cętera quoque ad hunc pertinentia sensum. Hæc autem Christus in benedicta carne sua pertulit: ipse quippe calorem & frigora, siccitatem & humiditatem tolerauit: cùm hęc accidentia sint consequentia speciei conditionem, & non insurgebat ex determinatione complexionis indiuidui, in eo igitur esse necesse erat. Amplius autem Christus dolores pertulit: doluit namque, cùm circunciſus est vera eius carne abscissa, quo ad lachrymas coactus est, vt prælibauimus supra in tertia metaphora, famē quoque & viæ lassitudinem pertulit, ut in eodem Paradoxo metaphorico inductum est. Præter hęc autem acerrimos dolores in passione sustulit, seuis ei inflictis vulneribus: tanta enim horum cruciatuum immanitate permotus est, vt hęc, quæ ventura erant super eum, amplissimè cognoscens, vt patet Ioan. 18. cap. humoris sanguinei guttas exsudauerit: antequam horum quidquam ei illatum foret. de hoc Luc. 27. Ex prædictis ergo inductum patet, quòd serpens iste, qui Christus erat, senserit.

Pars vndecima quartæ metapho. scilicet Serpens, qui non sentiebat. Cap. LXXXVI.

HVIVS iam concludendi quarti metaphorici Paradoxi particula vndecima ac postrema est: Qui non sentiebat: quod ad serpentem, de quo iam largus sermo trahitur, referendum est. Et quoniam liquidò comprobatum extitit in prælibatis de hoc serpente, qui Christus est, quòd secundùm humanitatem verè senserit, restat vt ad eum secundum deitatem referentes, quòd non senserit prędicemus: Christus namque, vt Deus est, in neutro duorum modorum vltimorum sentire potuit. Hoc autem inducitur: nam ad hoc, vt aliquid sensitiuam potentiam habeat, siue sentire actum cuiuslibet sensitiuę potentiæ appellemus, siue ad tactiuam duntaxat referre velimus, necesse est, vt virtutem corporalem, & organa sensationis corporalia habeat: in Deo autem hoc cadere impossibile est, quoniam nec corpus est, nec aliquid corporeum habet, eum ergo sentire, vt prædicitur impossibile est. Præter hoc autem in omni sensatione passionem esse necesse est, quoniam ipsa sensatio est passio: in Deo autem passionem esse impossibile est: eum ergo sentire posse non contingit. Item cùm sensatio quæcunque causatur, potentia sensitiua ipsumque animal sentiens a specie obiecti patitur: nihil tamen est, a quo Deus queat pati nullo habente super ipsum potentiam actiuam, Deum igitur aut aliquam diuinarum personarum sentire impossibile est. Item sensus tactus, qui prę cæteris differenter sensus appellatur, est propria virtus animalis: quoniam omne animal sensitiuum est, nec quisquam sensus est, quem cuncta animalia quasi ex natura generis habeant pręter tactum. Quædam quippe imperfecta animalia sunt, quæ extremum gradum in cæteris tenent, in quibus sola tactiua potentia reperitur, qua dolorem, delectationē, frigora, & æstum, humidum, & siccitates, durum, & molle sunt sentientia: hęc autem sunt conchilia quędam petris in mari affixa, quæ natura saxis affixa sunt, quoniam eis nullum motum secūdum speciem suam tribuit: nec quidē vllum animal, quantumcunque imperfectum a natura constans esse potest, in quo tactiua virtus non sit: multa tamen sunt, quibus pręter sensitiuam, s. tactiuam potentiam nulla inexistit. Hęc igitur virtus a natura generis animalibus natura diffinita constat, atque cum ipsa animali natura conuertitur, nihil quippe naturam animalem habet, quod animal non sit, Deus autem animal non est, potentiam ergo tactiuam non habet. Amplius autem, tactiua potētia fundatur in extenso, qm̄ obiectum suum scd̄m extēsionem actionē suam habet, nec in indiuisibile agere potest, necesse nanq; est recipiens secundùm tactum esse quantum vt diuidi possit: in Deo autem quantitas nulla est: tactiuam ergo potentiam in eo esse impossibile est. Aliæ autem multiplices rationes induci possent, quibus amplius euidens foret tactiuam potentiam in Deo non esse, de quibus sufficiant, quæ dicta sunt. Ex prædictis illatum patet, hunc serpentem, qui Christus erat, potentiam sensitiuam tactiuam, & ipsum sentire nullatenus habuisse. Consequenter totius quarti Paradoxi figurati explanatio qualiscunque explicit.

PARADOXON QVINTVM DE AQVILA.

Quomodo Christus aquila dici possit. Cap. I.

CONTINENTIAM cedulę in sequētibus, quam vestra regia celsitudo mihi seruulorum minimo destinauit, quintum occurrit figuratum Paradoxon. Cuius tenor est: Fuit Aquila, quæ volauit, & non volauit: venit in locum, a quò nunquam discessit: quieuit, & non quieuit: renouabatur, & non renouabatur: gaudebat, & nunquā gaudebat: honorata est, & nunquam honorem suscepit, Hæc autem extrema metaphora ad Christum necessariò referenda est, sicut tres præcedentes referebantur, quoniam singulæ eius particulę nulli nisi Christo conuenire queunt, vt in sequentibus per singula exponendo patefiet. Huius vero prima particula; Fuit aquila, secūdum historificam, siue literalem expositionem ad Christum applicari nequit, sed metaphoris necessario insistendum est: Christus namque cùm verè Deus & homo existeret, aquila esse non poterat. Iuxta eam autem doctrinam, quę in prælibatis de transumptionibus posita est, necesse est, vt in conuenientibus transumptionibus aliqua similitudo sit eius, quod transumitur ad id, ad quod fit trāsumptio, quam ob rem oportet aliquam proprietatum cōcordiam inter Christum & aquilam assignari. Prima autem horum cōformitas in volatu est: quoniam inter volatilia nullum ęque, vt aquila ad aeris vertices conatur

natur aſcendere, altiſſimum enim volatum habet. F Christo autem hoc cõgruit, ipſe nempe altius quàm cæteri homines volatum extulit, quoniam ad altiſſimum volando peruenit locum. Hoc autem liquido in ſua aſcenſione monſtratum eſt: tunc quippe vniuerſam elementalem tranſcendit regionem: ſeptemque quoque planetarum exceſſit orbes: ſteliferumque ſubegit cœlum atque chryſtallini, quod firmamentum more ſacræ ſcripturæ appellatur, ſuperauit terga: quod etiam aſtrologorum, atque philoſophantium more primum mobile nuncupatur, extremo empyreo folio collocatus. Hic enim eſt finis rerum atque vltimum cęlum, vbi eſt gloria beatorum. Sine iniuria igitur dicendum putauerim, Chriſtum quantum ad hoc aquilam dictum, ipſe namque ſuper omnia, quæ G in vniuerſo ſunt tranſuolauit, nec iam vllus ei in tota natura, & rerum vniuerſitate locus manebat, ad quẽ conſcendere poſſet.

Secunda conuenientia inter Chriſtum & aquilam. Cap. I I.

AQVILARVM autem ſecundam conditionem, qua Chriſto conuenire queant, quidam non iniuria aſtruunt oculorum viuacitatem. Ipſę enim viſiuam potentiam, & oculos conuenientius ad acutè videndum diſpoſitos, quàm omnia animalia H habent: nam & ſi quis cuncta animantia inquiſierit, nullum tam acuti contuitus reperire valebit. Hoc autem manifeſtum redditur: nam cùm aliqua lux intenſa atque fortis valde eſt, aliorum animalium oculi nequeunt intueri, quod veſpertilionibus nicticoracibus, & bubonibus, atque noctuis accidit, hæc enim orto ſole videre nequeunt, aut debiliter valde vident. Hoc autem ideo euenit, quoniã huiuſmodi volatiliá debiles oculos habent, & malę complexionis. Sic ait Ariſtot. ſecundo Meta. ſicut ſe habet oculus noctuæ ad lumen ſolis, ita ſe habet intellectus noſter ad ea, quæ ſunt notiſſima in natura, ſcilicet, quòd hæ volucres lumen ſolis intueri nequeunt, ſicut & nos ea, quę ſunt principaliſſima in natura in cauſalitate atque per I hoc notiora eſſe debebant, diſtinctè cognoſcere non valemus. Nec quidem in his duntaxat memoratis volatilibus hanc proprietatem cauſauerimus: ſed in cæteris quoq; bene complexionatis volatilibus hoc accidit, quòd cum lux fortis fuerit, eam contueri nequibunt, quòd ſi eam ſpeculari contendant, magnum ex hoc oculorum ſequitur nocumentum. Velut ſi quiſpiam hominum ſolem aſpexiſſe voluerit, non valebit. Si verò in hoc eluctatur magnum in oculis viſus ſui ſentiet nocumentum. Sic Ariſt. inquit tertio de Anima excellens ſenſibile tollit ſenſationem. Sicut in potentia tactiua intenſus valde calor, aut frigus apponitur: n auditiua vero excellens ſonus: in guſtatiua autem excellens ſapor: in odoratiua autem excedens o- K dor: in viſiua autem lux admirabilis. In aquila autem hoc ſpeciale ad cętera volatilia, & cuncta animantia accidit, quòd nullum illorum ſit, cuius acies ad lucem fortem non retundatur, & prorſus obfuſcetur. aquilæ autem contuitus nulli quantumcunque luci forti cedit. Inter omnia lucentia, & ſplendentia ſolis fulgore nihil maius eſt, ſed ad lucem ſolis aquilæ acies non turbatur, ſed in eum figit intuitum, atque vt omnes, qui de natura loquuntur, perhibent ſolem in rota indeflexo contuitu ſpeculatur, nec magnitudine lucis oculos claudere cogitur. Hoc etiam eſt, quo aquilæ velut naturali quodam experimento proles proprias, & degeneres contuentur. Eſt enim, vt interdum aliæ volucres in nido aquilarum proles a ſe editas reponant: aquilæ autem velut quadam ſuſpitione permotæ ab alienis proprias proles diſcreturæ ſingulos pullorum in vnguibus contra ſolem leuant, vt radios ſolis directo lumine contemplentur. Qui autem horum ad ſolem immotos apertosque tenuerit oculos: vt vera progenies ab aquila reputatur, atque filiali charitate diligitur & nutritur. Qui autem hunc ſplendorem ferre non potentes oculos in aduerſum contorſerint, aut clauſerint, tanquam degeneres hoc experimento probati a nido abijciuntur. De hoc Iſidorus Etymologiarum libro vndecimo, & de proprietatibus rerum libro decimo octauo.

Quo periculo aquilæ proprios pullos ab alienis diſcernant.

Chriſtus aquilæ ſimilitudinem gerit, & quædam de Chriſto. Cap. I I I.

IN hoc autem quod de aquilis dictum eſt, Chriſtus aquilarum magnam ſimilitudinem gerit: nam velut aquilæ inter cætera animantia fulgorem ſolis acutius contuentur, ita & Chriſtus inter cæteros homines eſſentiam diuinam acutius, atque immediatius contemplatur, angelos quoque in hoc excellit. Nec quis nos hęc de Chriſto, vt Deus eſt, ſermonem agere putet, hoc enim modo ſe ipſum intuetur, nec ad aliquem alterum conferri poteſt: ſed de Chriſto, vt homo eſt, loquimur. Sic enim acutius cæteris hominibus comprehenſoribus, ſiue viatoribus diuinam contemplatur eſſentiam. Angelos quoque valde in hoc excellit: nam animæ illi benedictæ Saluatoris noſtri data eſt ſapientia ſine menſura, quæ eſt ſapientia infinita, aut cognitio omnium eorum, quæ Deus nouit. Sic habetur Ioannis capitulo primo: Datus eſt ei ſpiritus, & non ad menſuram: de cuius plenitudine omnes accepimus: & ſecundum apoſtolum in eo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi ſunt. De hoc magiſter tertio Sententiarum diſtinctione decimaquarta. Vnde anima Chriſti cuncta nouit, ſcilicet quę ſunt, & fuerunt, atque futura ſunt. Amplius autem habuit priuilegium, quod nemini vnquam datum eſt: nam quod cæteris hominum, qui boni ſunt, poſt mortem accidit, ei in vita inerat, & dum pateretur, & mortuus extitit, & vt generaliter dicam ab inſtanti conceptionis hoc habere cępit, poſtea vero habere nunquam deſijt. Cętericm, qui piè viuunt, dum eis vita manet expectãt bonum illud extremum, quod in diuina viſione conſumatur: dum autem ſuperſtes eis vita eſt, hoc nulli conceditur, ſed id ſolliciti ſemper inquirunt, & ob hoc theologici doctores, omnes, quibus adhuc præſens vita agitur, viatores dicunt. Nam hoc quod appetunt, nunquam datur: ſed illud ſemper attenti proſequuntur: vnde quaſi quotidianam viam agerent, ſunt. Qui verò corpore ſoluti in domino optimam dormitionem acceperunt, in vita æterna beati atque diuinam eſſentiam videntes nihil vltra deſiderãt, quoniam omne bonum, quod deſiderabant aſſecuti ſunt. Iſti autem apud theologicos doctores, comprehenſores appellantur, quoniam bonum quod deſiderabant, iam poſſident nihil vlterius inquirentes. Hoc modo Chriſtum comprehenſorem, dum in carne inter nos viueret, appellabamus, bonum namque maximum omnium hominum, & Chriſti vt homo eſt, ipſa diuinæ eſſentię viſio erat, hoc autem iam tenebat. Fuit enim in homine Chriſto ab exordio conceptionis ſuę: nam diuinum verbum ſibi hominem Chriſtum vnierat, ideo anima benedicta eiuſdem ſemper

Cur homines dũ viuunt dicũtur viatores.

Chriſtus fuit in vita cõprehenſor.

ſemper apertè diuinam contemplabatur eſſentiam, per hoc totam ſuam beatitudinem adepta: in hoc quippe tota humana conſiſtit felicitas. Hanc autem viſionem conformiter Chriſtus tenuit, dum inter nos in carne viueret, & dum cruciatus acerrimos actualiter in ipſa paſſione toleraret: ſicut & nunc cum in empyreo ſedet a dextris Dei: neceſſe eſt ergo, vt velut nunc, quando in empyreo cœlo eſt, vbi gloriæ locus ponitur, eum comprehenſorem appellamus: ita & ante paſſionem ſuam eodem fundamento neceſſe erat, eum comprehenſorem & fœlicem prædicare: hoc autem nemini niſi ipſi beata Trinitas contulit: nullus ergo hominum aquila conuenienter dici poterat præter Chriſtum. Ex eodem autem fundamento inſurgit, quòd Ioannes euangeliſta in aquila figuratus eſt, quæ eſt vnum de quatuor animalibus, quæ vidit Ezechiel ante thronum maieſtatis Dei. Sic quoque eum figurat eccleſia cum deſcribit quatuor animalia ante thronum ſedentis, quoniam inter omnes euangeliorum ſcriptores, nemo tam profunda indagine deitatis myſteria perſcrutatus eſt. Cæteri namque circa aſſumptæ humanitatis conditiones magis peruagati ſunt. Ex præpoſitis ergo aquilarum proprietatibus, & pleriſque alijs, quæ applicari poſſent, Chriſtum conuenienter aquilam dici patet.

Pars ſecunda metaphoræ quintæ, ſcilicet Aquila, quæ volauit. Cap. I I I I.

HVIVS extremæ metaphoræ particula ſecunda eſt: Quæ volauit. Hoc autem Chriſto, de quo hæc exponenda propoſuimus, in literali ſenſu nou conuenit, ſed ad metaphoras neceſſariò redeundum eſt: volare equidem in literæ cortice volucrum naturalis conditio eſt: Chriſtus autem nec volucris eſt, nec alatus, quoniam verus homo erat, volare ergo ei in metaphora conuenit. Quo pacto hic integram, abſolutamque tranſumptionem fieri neceſſe eſt, ſicut in prælibatis tertiam metaphoram exponentes explicuimus, fit namque dupliciter tranſumptio, ſcilicet, perfecta & ſecundùm partem: tranſumptionem ſecundum partem appellare conſueuimus, cùm propoſitionis ſubiectum tranſumptum eſt prædicato non tranſumpto, ſed in ſua proprietate manente, aut cùm prædicatum tranſumitur nulla in ſubiecto tranſumptione facta. Perfectam autem, & abſolutam tranſumptionem nuncupare conſueuimus, cùm in prædicato, & ſubiecto tranſumptio eſt, nulla manente vocum proprietate primaria in contextu. Sic autem hic factum eſt, quoniam aquila omnium prædicatorum, quæ in hoc figurato Paradoxo extremo ponuntur, ſubiectum eſt: ponitur autem ſecundum tranſumptionem. Chriſtus quippe ſecundum rem aquila non eſt, ſed tranſumendo. Iſtud quoque primum prædicatum, ſcilicet. Quæ volauit, tranſumptum eſt, volatus ſiquidem de Chriſto ſecundùm literam dici non poteſt, quoniam non volauit, ſed per aliquam attributionem. Hæc autem particula: Quæ volauit, Chriſto conuenit, qui aquila eſt, homo autem vt homo eſt, quod ad aſcenſionem ſuam in cœlum referendum eſt: nam ſicut volucris, cui volatus ex naturæ proprietate conuenit, volans alta tranſcendit, & quęcunque loca petit, in quę eam voluntas, aut naturæ inclinatio duxerit: ita Chriſtus in aſcenſione ſua altiſſima conſcendit loca. Hic autem Chriſti motus ad aſtra congrue volatus nomen accepit: quoniam ipſe verus homo erat: hominibus autem conuenit motus progreſſiuus, quia pedibus mouentur, & non alis. Motum autem hunc eum duntaxat, qui in proceſſu per planum eſt, dicimus hunc, qui ſuper partes ſolidas ipſa animalia ſuſtinere potentes ſit: per aerem verò nullus motus progreſſiuus eſt, quia aer elementum raræ ſubſtantiæ eſt, nullum animal magni ponderis ſuſtinere potens. Quod igitur Chriſtus in aerem ſcanderet, altiora quoque vltra aerem peteret, non accidebat in modum ambulationis, quæ eſt motus progreſſiuus pedibus incitis factus: ſed ad volatum pertinet. Sic ergo conuenienter dicitur, B quòd volauit. Nec quidem volatus duntaxat iſte fuit, ſed vltra volatum aliquid: volatus namque tunc eſt, cùm volucres per aera mouentur ſuis alis, incitæ atque regulatæ: quanquam autem volucres grauia corpora habeant, etiam ſi non ita grauia, vt homines, latitudine tamen alarum, & aliarum plumarum corporis ſe mouentes, ne cadant ſuſtinentur, ſub ſe aerem quo teneantur colligentes.

Cur aues in aere detineri poſſunt.

Aer autem quanquam leue corpus ſit, aliquas tamen vires habet ad ſuſtinendum corpora non valde grauia, quoniam non eſt corpus penitus rarum, quo pacto aues in aerea tenentur regione.

Aues in ignea regione non poſſent ſuſtineri. Cap. V.

C

IN regione autem aerea quanquam aues pẽnis incitæ ſuſtententur: ſi tamen igneam per uolare vellent regionem, in ea ſuſtineri non poſſent. Nec hoc quidem quiſquam ex hoc preciſe eueniſſe arbitretur: quia ignis calore ſuo eas conſumens occideret, ſed ex alijs adhuc cauſis.

Harum prima eſt propter inſpirationem, & reſpirationem: non enim poſſent volucres in ignis ſphęra inſpirantes anhelitum trahere: quia id de quo anhelitum conflantes ducimus & emittimus, aer D eſt & non ignis.

Secunda in his cauſa eſt, nam quanquam volucribus alæ inſint, quibus per alta ſubſtententur, & ignis conditio eas non occideret, poſſentque ibi inſpirare, & reſpirare, ibi tamen ſe ſubſtentare non poſſent: vt enim alites volent coexigitur, vt alarum extenſione hoc efficiant, ſubſtinentes ſe in illo elemento, per quod volatus iſte fit. Sicut in aere euenit: in eo namque ad eas ſuſtentandas ſufficiens virtus in pennis eſt. Ignis tamen hoc nequit, quia corpus ſubtile valde & rarioris ſubſtantiæ, quàm ſit aliquod corpus in tota elementorum aggregatione, non ergo habet vires ad aliquid in ſe ſuſtinendum: quanquam igitur ſatis volucres conE narentur alis incitis ſe in igne ſubſtinere, eis tamen effectus non contingeret, ſed neceſſariò inde in inferiora corruerent. Hoc autem liquidè comprobatur in hominibus ſecundùm artem natatoriam. homines quidem & cætera animalia nullo adhibito artificio, aut ſolertia corporis ſuper tertam ſubſtinentur, nec inde in aliquid alterum ruere valent præ denſitate, & duritie, atque compactione ſubſtantiæ eius. Si tamen homines aquis incumberent, quæ terra rariores ſunt, atque minoris potentiæ ad aliquid ſuper ſe tenendum: niſi homines quadam arte, aut indicta ſolertia manus, & brachia

Ignis eſt rarioris ſubſtantiæ cęteris elementis.

Universidad de Navarra Biblioteca

chia crura, & vniuersum corpus ad se tenendum per- F
mouerit, submergi eos necesse est. Sic quoque in
auibus ad alterum relatis est: nam velut aer nullate-
nus hominem tenere volantem potest, qualitercun-
que corporis sui membra mouerit: quia rarae sub-
stantiae, & paucarum virium est. Sic quoque ignis
alites per eum volare conantes tenere non poterit:
quoniam subtilius & rarius inter omnia corpora ele-
mentalia est. Christus tamen volauit per ignem:
quia ad cœlos conscendendo per ignem transire,
necesse erat: ascensio ergo Christi ad cœlos plusquam
volatus fuit. Amplius autem volucres non solum
per ignem volare nequeunt, sed difficilius per cœ-
lum volaturae erant, aptius quidem, si per igneam re-
gionem alites volantes substinere possent, quàm G
per cœlestem magnitudinem. Nam ignis & si lenis-
simum rarissimaeque substantiae inter omnia ele-
mentaria corpora sit, aliquam tamen quasi densita-
tem habebit, secundùm quam aliquid in eo quo-
dammodo tenere possit, quia corpus elementale est.
In cœlo autem horum nihil est, quoniam cœlum ele-
mentale corpus non est, nullam elementalem in se
conditionem habens: in eo igitur volucres nullate-
nus substineri volando possent, nec ad se substinen-
dum adiuuare: per cœlum ergo volucribus impossibi-
lis volatus est, & adhuc difficilior quàm per ignem.
Christus tamen in ascensione sua septem erratico-
rum astrorum penetrauit orbes, octaui cœli quod
stellatum aut signiferum dicitur, transcendit magni- H
tudinem, nonique cœli quod chrystallinum dicitur
aquosam excessit substantiam, empyreum extremo
vniuersitatis margine situm regnaturus conscen-
dens: maior ergo Christi, quàm cuiusque alitis
volatus fuit.

Nunquid Christi volatus in ascensione naturalis fuerit, vel potius supernaturalis. Cap. VI.

IN his autem nunc inquirendum restat, an vola-
tus iste Christi super æthereas sedes naturalis, aut
supernaturalis fuit. Huic quisquam forsitan re-
spondebit, hunc fuisse naturale motum: nam tunc
aliquid naturaliter fieri ab aliquo agente dicitur: I
cum a principio intrinseco illius agentis fit. Sic est
sententia Aristot. secundo Physicorum, cùm dicitur:
natura est principium motus, & quietis eius, in quo
est: cùm verò res aliquid agit, cuius actiuum princi-
pium intra ipsam non est, motus ille naturalis non est:
in Christo autem huiusmodi erat. Ipse nanque in
se deitatem habebat, cùm esset secunda persona in
beata Trinitate: Deus autem istum ascensum facere
potest: erat ergo naturalis ista ascensio. His au-
tem dicendum est, quòd quanquam Christus in se
deitatem haberet, & per hanc cuncta quę dicta sunt,
& omnia quęcunque vellet, facere potuisset; mo-
tus tamen iste ascensionis in cœlum naturalis non e-
rat, quoniam Deus non est principium actiuum na- K
turale, sed super naturam. Item si hunc ascensum
naturalem fuisse diceremus, quoniam Christus dum
virtute diuina inexistente sibi hoc operatus est, infer-
ri necesse erat, omnia Dei opera naturaliter facta ex-
titisse, quoniam ipse illa virtute sua effecit: sed hoc
nemo catholicorum fatetur: nihil enim eorum, quę
a solo Deo facta sunt, naturaliter factum confite-
mur, sed cuncta ex infinita potentia, vel supra na-
turae vires. Amplius autem necesse esset, vt cuncta
miraculorum genera naturaliter fierent. Deus nam-
que omnia illa naturali sua virtute efficit, extrinsecus
nullo quaesito, sed fides non fatetur miraculosas ope-
rationes naturaliter fieri, cùm omnes, qui recta sa-
piunt, distinguant operationes miraculosas contra
operationes naturales. Praeter hoc autem si ascen-
sionem Christi ad cęlos motu naturali factam dice-
remus: quoniam ipse diuina virtute quam in se habe-
bat, hunc effecit motum, pari fundamento dicere
compellemur, quòd omnes operationes Christi mi-
raculosè ante passionem suam naturaliter factae sunt:
cùm eadem inexistente sibi virtute hęcageret. Hoc
tamen singuli catholici diffitentur, & tanquam hae-
reticum damnant, asserentes supra naturam extitisse
omnes huiusmodi actus. De angelis autem è con-
trario loquimur dicentes, quòd omnes operationes
quas inter nos habent, naturales sunt, quoniam actio
eorum duntaxat in principijs actiuis naturae fundatur.
Sic enim dicetur, quòd nullus angelorum lignum,
aut stipulam comburere poterit, nisi ei ignem appli-
cuerit: si tamen ad hoc in se vllam haberet virtutem
efficacem, nullo appositio igne quaecunque combu-
stibilia exureret. Sic quoque nemo angelorum ali-
quid infrigidare valebit, nisi ei aliquid frigidum for-
maliter, aut effectiuè apposuerit. Hoc pacto omnes
actus angelici inter nos super res corporales vocan-
tur naturales, quoniam nullam habent virtutem im-
mutatiuam harum corporalium rerum, nec aliquam
actionem naturalem principiare possunt, nisi appli-
cantes naturalia actiua, alijs naturaliter ad passionem
dispositis. In Deo autem sic non est, quoniam ipse Deus quo modo a-
nihil agit in hęc inferiora virtute naturalium rerum, gat in hoc
applicando naturaliter actiua passiuis naturalibus: inferiora
sed se ipso nulla extrinsea adiuncta virtute hoc agit.
Vnde si quid calefacere voluerit, igne appositio non
indiget, sed confestim vt voluerit, comburetur sua
efficacia infinita. Conformiter si quidpiam infrigi-
dare voluerit, nullum frigidum naturaliter actiuum
apponet, sed seipso illud mox, vt voluerit infrigida-
bit. Actus ergo diuini ad has res naturales dici con-
uenienter nequeunt: nullis namque naturalibus vir-
tutibus ad hos efficiendos vtitur, sed suo infinito vi-
gore id efficit. Et quoniam Christus Deus erat, cùm
aliquid tanquam Deus, aut diuina virtute efficeret,
actum illum supernaturalem dici necesse erat. Sic e-
nim de hoc ascensu dicendum est, quòd iste Christi
ascensus ad cęlos naturalis non erat, sed super naturę
cursum.

Notandum penes supernaturalem Christi ascensionem. Cap. VII.

CIRCA hanc Christi ad cęlos ascensionem cō-
siderandum est, quòd quanquam hæc supernā-
turaliter, & tanquam priuilegium ei collata est, in-
quantum naturæ excedebat vires, ei tamen soli non
concessum est, sed omnibus quoque qui sanctam in
domino dormitionem acceperunt, hoc concede-
tur; nam in cęlum empyreum post carnis resurre-
ctionem portabantur. Fuit tamen in hoc Christo
collatum priuilegium inter cæteros resurgentes, quo
niam ipse primus in resurgentibus fuit: vnde eum
apostolus primitias resurgentium vocat, idest, quòd
primus futurae resurrectionis exordium dedit. Sic
quoque primus in astra ascendit. Nec valet si obij-
cias de aliquibus, qui ante Christum surrexerunt: deo enim
sicut de illo, quem suscitauit Elias, vt habetur tertio ad alterū
Regum decimo octauo capitulo. & de illo, quem su-
scitauit Elisæus. vt habetur quarto Regum quarto ca-
pitulo. Multo enim tempore hęc facta sunt ante
Christi

Christi resurrectionem, & natiuitatem: nam omnes
hi, qui surrexerunt, iterum morituri reuixerunt.
Christus autem fuit primities resurgentium: quo-
niam sicut in generali resurrectione nunquam mo-
riturus resurgemus, ita & Christus immortalis factus
surrexit, iuxta illud Apostoli: Christus resurgens à
mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non do-
minabitur. Hoc autem quod priuilegium esse dici-
mus in ascensione ad empyreum, non est existiman-
dum de animabus bonorum intelligi: cùm a carne
solutae illuc ante resurrectionem deferuntur: nam
animam illuc tendere si sola ascensio in cęlum atten-
datur, miraculum nullum est. Nam eum actum su-
pernaturalem appellamus, qui in agente principia
efficaciae nulla habet, sed potius contra communes B
aliarum actionum modos est: animam tamen in cę-
lum scandere contra naturam, aut supra naturam
non est. Sicut enim ignem ad cœlum vsque ascen-
dere contra naturam, aut miraculum nullum est:
quoniam nullum est. quod illum deprimere debeat,
quia illud graue non est, sed leuissimum elemen-
talium corporum: ita & animabus non est supra na-
turam in cęlum, & supra cęlum scandere, cùm nul-
lam habeant grauitatem: anima enim, nec corpus
est, nec corporis conditionem ullam habet: secun-
dùm quam in ea aliquid deprimens, vel agrauans
consequatur, vt descendat. Adhuc autem ratione
bilius est animam ascendere posse, quàm ignem:
nam ignis corporea substantia est, contrarietatem ha- C
bens ad alia elementaria corpora, contrarietas autem
impeditiua est: vnde non poterit actio perfectè expli-
cari in eo, sicut in illo, quod contrarietatem nul-
lam habet. Anima autem rationalis, nec corpus,
nec corporis particula est, aut aliquid conditionem
corporis habens, nec quod ad aliqua corpora contra-
rietatem habere queat, nec aliquid sibi resistere po-
terit, sicut igni resistit. Potest ergo anima libere
sursum, aut infra moueri, nullo sibi corpore naturali
impediente. Habet autem anima istum motum
ascensionis perfectius, quàm ignis: quoniam quan-
quam ignis ad concauitatem vsque orbis lunae per-
ueniat, ipsam tamen cęlestis corporis substantiam
penetrare nequit. Eum namque & si penetrare co- D
naretur, cęlestia corpora impedirent: anima autem
his obijcibus detineri non potest: corpus namque in
alterum corpus dumtaxat actionem habet, anima
autem corpus non est: ipsa igitur ab eis impediri ne-
quit, quin ipsa penetret. Ex prædictis illatum patet,
nullam esse supernaturalem operationem, aut mira-
culosam, animam in cęlum ascendere, nec quauis
adiuncta virtute extrinseca indiget, vt in cęlum ascen-
dat, sed sua naturali virtute, scilicet, quia nec corpus
est, nec corporum conditiones trahit, libere ascen-
dere, aut descendere quò voluerit, habet. Sed dicen-
dum in his est, priuilegium animarum sanctarum in
hoc esse, quòd animæ corporibus vnitæ in resurre-
ctione in cęlos ascendant post corporum resurre-
ctionem. Hunc autem actum, qui à principijs ope-
rantis rei expleri nō posset, ab extrinseco autem adiu-
mentis appositis completur, supernaturalem esse di-
cimus. De hoc autem necessariò sic dicendum est,
quia in generali resurrectione reunitis animabus ip-
sis corporibus, habebunt corpora conditiones elemē-
tares, scilicet, grauitatem, & densitatem: secundū hoc
autem natura obstat, vt corpora nostra ascendere
queant: quòd igitur tunc ad empyreas transuolent
sedes, supernaturali munere actum erit. Hoc autem
in corporibus nostris proueniet ex dotib⁹ corporum
glorioſorum: erunt namque facta corpora immor-
talia, & vniuersaliter impassibilia, & agilia, ita vt in mo-
mento vbicumque placuerit esse possint, etiam si loca
illa inde valde distent. poterunt quoque quæcunque
obstantia corpora penetrare non impediente quouis
opposito. Sicut in resurgente Domino Iesu factum
esse dignoscitur: quoniam ianuis clausis intrauit ad
discipulos, vt habetur Ioannis vigesimo, & Lucae vi-
gesimo secundo capitulo. Aliàs quoque multipli-
ces dotes glorioſa corpora habebunt, de quibus nunc
non est per singula enarrandum.

Nunquid Christus à seipso, aut adiuuante extrinseco Cœlos ascenderit. Cap. VIII.

EX prædictis autem aliquod dubium suboritur,
cùm Christum ad Cęlos ascendisse dictum sit, an
seipso illuc scanderit, aut ab alio illuc deportatus sit,
scilicet, an aliqua virtus qualiscunque efficiens hanc
ascensionem fuerit Christo nihil agente, aut ad hoc
saltem adiuuantem potentiam aliquam habuerit.
Huic respondendum est, quòd si aliquod de natura-
libus corporibus in cęlum transferendum foret, ne-
cesse erat, vt illuc ab alio deferretur: per se enim ne-
quibat ascendere. De Christi autem corpore aliter
sentiendum est: dicendum enim, ipsum per se nullo
apposito adiutore in cęlum scandere potuisse duo-
bus fundamentis. Primò autem, quoniam ipse Deus
verus erat: ideo quodcunque facere voluisset, facilli-
mum erat in hoc nullo egens auxilio extra petito.
Ob hoc autem Christi volatus in Cęlum non dicitur
assumptio, sed ascensio, quia assumptionem appel-
lare consueuimus, cùm aliquod corpus in Cęlum
tendit, aut in quemlibet locum alicuius celsitudinis,
illum non suis viribus petens, sed alia potentia latū:
ascensionem verò tunc dicimus, cùm in cęlum, aut
in quaslibet altitudines quodcunque fertur corpus à
nullo motum, sed suis viribus agens: Christum igi-
tur in virtute sua ascendisse fatemur. Amplius au-
tem Christus cùm in Cęlum ascendit, glorificatum
gerebat corpus: est autem glorificatorum corporum
conditio, vt in momento vbicumque voluerint esse
possint: hac ergo agilitate Christus dotatus, vt glo-
riae corporis sui effectus compos, nulla adiuuante vir-
tute fultus, solis dotibus suis in cęlum subito scande-
re poterat: hoc verò secundum erat, quo in virtute
sua illuc moueri potuisset. De hoc autem dubium
nullum extat, nec quisquam ambigendum putabit,
an Christus potuerit ad cęlos per se ascendere, vel ne-
cesse fuerit, quòd ab aliquo agente extrinseco iuua-
retur. Sed in hoc dubitandi aliqualis videtur origo, Dubitatio an Chri-
scilicet, an Christus cęlum ascenderit in aliquo cor- ſtus aliquo
pore, tanquam instrumento ascendendi subleuatus, instrumen
aut ab aliqua virtute naturali, vel intellectuali adiu- to vsus sit
tus: nam & si Christus seipso sua virtute fultus ascen- in ascēsio-
dere potuerit, liberum tamen ei videbatur, an in ali- ne.
E qua re instrumentaliter, aut aliàs ascendere voluisset.
Ad hoc autem quisquam obijciet Christū non ascen- Actuum
disse in Cęlum suis viribus fultum, sed ab alio fuisse primo ca-
portatum: quod primò inducitur ex eo quod habe- pitulo.
tur Actuum primo capitulo, vbi introducitur Chri-
stus loquens post resurrectionem suam de Spiritus
Sancti missione, & concluditur de ascensione eius. s.
& cùm hęc dixisset, videntibus eis eleuatus est, & nu-
bes suscepit eum ab oculis eorum. Qui aūt eleuatur,
non mouetur à seipso, sed ab altero: de Christo tamē
ascendente dicitur, quòd eleuatus est. Item quod mo-
uetur nube suscipiente, à nube mouetur, & suis viri-
bus nihil agit: de Christo autem sic scriptura refert,
dicens: Et nubes suscepit eum ab oculis eorum.

Item, & si Christus suis viribus fultus ascendere potuisset, rationabile tamen valde erat, vt aliquid Christum ascendentem ad ascendendum adiuuaret, aut eum illuc deferret. Sic enim dominorum magnatumque conditio peruulgata est, vt quanquam plurima seipsis agentes efficere possent, nihil tamen efficere velint, sed à seruis suis hæc fieri iubeant: in Deo quoque notum erat seipso cuncta calefactibilia, aut combustibilia, calefacere, aut comburere posse, frigefactibilia quoque frigefacere, nulla aut caliditate, aut frigiditate appositа: sed horum nihil seipso agit: quin potius igni cęterisque naturalibus agentibus id permittit agendum. De Christo ergo non dispariter censendum videtur, vt quanquam seipso in Cęlum ascendere potuerit, tamen ab aliquo angelo, vel nube illuc portatus sit. Hoc enim modo debitum famulatum à creatura susciperet, non tanquam alieno præsidio egens, sed propter excellentiam suam faciendo sibi à ministris suis impendi famulatum.

Responsio dubitationis tactæ præcedenti capitulo.

Cap. IX.

HVIC respondendum est, Christum ascendentem in Cœlum à nulla virtute creata agente, aut instrumentali illuc portatum, scilicet, ab angelo deferente, vel à nube, in qua deferretur, sed suis dumtaxat viribus fultum ascendisse: in hoc enim nullius extra petita egebat ope, nec eam expetere conueniens erat. Cùm autem de nube objcitur, de qua dicitur Actuum primo capitulo, quòd susceperit Christum ab oculis Apostolorum, & sic in Cęlum portatus est. Respondendum est, quòd nubes illa Christum in Cœlum non detulerit, nec portare potuerit, sed ipse per se Christus ascendebat in altum. In quo considerandum est, quòd Christo in monte Oliuarum colloquente discipulis suis, iam sermoni vniuerso fine imposito descendit nubes, quæ Christum circumdedit, & in illa ascendit in Cœlum. Non est autem in hoc quorundam insistendum iudicio, scilicet, quòd nubes ista, de loco aliarum nubium ad montem Oliuarum, in quo Christus ascensurus erat, descenderit, eumque circumdederit, & postea cum ipso eleuata fuerit: hęc omnia ipsa ex seipsa agente, tanquam ex inclinatione. Nec id quoque arbitratu dignum est, quod simplicium multorum sententia cęlebratur, scilicet, quòd nubes hęc iussu Dei ad locum, in quo Christus erat, descenderit, & post eum eleuauerit: hęc tamen falsa liquido comprobantur. Primum autem, cùm dicitur, hanc nubem seipsa ad locum, in quo Christus erat, motam descendisse. Nam hoc pacto nubes illa naturali sua inclinatione ferretur, sed eius naturalis impetus erat, vt moueretur ad locum aliarum nubium, quod non contingebat in illa nubecula. Apparet autem hoc: nam sicut in elementaribus corporibus sic est, quòd illorum quodlibet naturaliter feratur in locum confinationis, vbi est propius, atque naturalis locus eius: ita quoque nubibus inerit, vt naturaliter in locum sui conseruatiuum moueantur, nec in alterum locum ferri possunt, cùm ille non sit conseruatiuus complexionis earum. Naturali ergo motu nubes illa, cum qua Christus ascendit, de loco cœterarum nubium vsque ad pedes eius descendere non potuit. Quod si quisquam dicere maluerit, hanc nubem motam fuisse impulsam ab aliquo ventorum spiritu eam iaciente in partem illam mundi, in qua tunc Christus erat: stare non potest: nam cùm nubes spiritibus procellarum impellentibus moueretur, necesse est contra illam partem mundi moueri, contra quàm venti impellentes flant: fit autem iste ventorum impulsus ab angulis mundi in alios angulos: non enim dici potest hanc nubem incitante vento fuisse propulsam: quoniã ventus non flat à summitate cęli directè versus terram, sed ab angulo mundi ad angulum. Sic dicitur Psalmo centesimo trigesimo quarto, scilicet: Qui producit ventos ab extremo terræ, scilicet, ab angulis mundi, vel punctis oppositis horizontis, sed hãc nubem motam dicunt de loco aliarum nubium ad pedes Saluatoris nostri ascensuri venisse, à nullo ergo ventorum spiritu mouebatur. Nec astrui quidem potest, hanc nubem solo Dei iussu nullo superaddito ad pedes Christi descendisse: nam ad hoc, vt nubes ista nullo addito seipsa diuinam expleret iussionem, necesse erat, vt per se intelligens esset: nubem autem quid à Deo iuberetur, intelligere impossibile erat, cùm sit creatura irrationalis prorsusque inanimata: mandato ergo Dei nubes ista dumtaxat moueri non potuit. Amplius autem si Deo iubente nubeculæ illi se ad Saluatoris pedes inclinaret, ipsaque hoc intellexisset, non descendisset solùm à Deo iussa. Nam ad hoc, vt hoc nubes seipsa efficeret, necesse erat, vt in illa principium aliquod operatiuum huius esset, quo efficax huius esset: alioquin id efficere nequiuisset: velut si cuipiam Deus iubeat in Cęlum ascendere, nullum ei modum ad ascendendum tribuens, ascendere impossibile erat: nam in se vires nullas principij motiui efficaces huius habet: quanquam ergo Deus illi nubi iussisset, vt ad pedes Christi vsque descenderet, & hoc intellexisset, efficere tamen nequiuisset deficiente agendi principio. De hac igitur nube dicendum est, Christum voluisse, vt ei tanquam creatura suo creatori consentanea ei aliquem famulatum exhiberet circundãdo corpus eius dum ascendebat. Et quoniam ipsa per se solam hoc efficere nequibat, iussit Christus angelis suis, vt eam de loco aliarum nubium deducerent. Siue autem angelus hanc nubem deducens vnus fuerit, siue plures, nihil differt, vtcumque tamen eam aliqua virtute angelica deductam esse necesse est: hi autem eam vsque ad Christi pedes humiliauerunt: cùm autem Christus ascendere cępit, angeli quoque illam nubem mouerunt, vt ei coniuncta foret sub eo posita quasi sedes, & circundans corpus eius, alioquin enim nubes ista directè ascendere nequiuisset in cęlum, vt ascendit. Quod si dicendum foret Christum in hac nube in cęlum portatum, necesse erat, vt eam ab angelis motam existimauerimus, & intra eam Christum, tanquam in sella gestatoria portatum fuisse. Dicendum tamen est hanc nubem non gestauisse tanquam sedes Christum in Cęlum, nec ideo ad pedes Christi stantis in monte Oliuarum descendisse, vt inde Christum ad Cęlos ferret. Primò quidem nullatenus conuenienter stare potest: quoniam quamquam ab angelis per quamlibet partem aereæ regionis faciliter moueri poterat: cùm tamen ad regionem ignis peruentum foret, eam comburi necesse erat, nisi Deus eam miraculosè conseruaret. Quod concedendum non est, quia miraculũ nullum necessarium erat: nunquam tamen miraculum sine necessitate ponendum est, scilicet, quòd fiat per miraculum id quod sine miraculo æqualiter fieri poterat, quoniam peccatum siue superuacuum est miracula constituere, vbi miraculis res non eget. Sic Arist. 8. Topic. scilicet, peccatum est per plura fieri, quod fieri potest per pauciora. Sic igitur miraculum quod infini-

De motu nubis qua Christus circundatus est de latus in cęlum.

De nube qua Christus circũdatus é de latus in eą

finitam potentiam præsupponit nunquam poni debet, vbi potentia finita sufficit, quæ est sine miraculis. Amplius autem, & si Deus custodiuisset nubem illã per aeream regionem, nè flammis cederet, corpora tamen cœlestia penetrare nequibat: quoniam corpora cęlestia nihil in se recipiunt, quod conditionem elementalem habeat. Vnde corpora humana cùm illuc perducentur post carnis resurrectionem, non erunt habentia conditionem elementalem, quia glorificata erunt, iam æternę fœlicitatis dotibus excellentiam habentia: quoniam immortalia, & agilia erunt, aliasque beatorum habentia dotes, quibus omnem elementalem corruptiuam conditionem deponent. Nubes autem istam conditionem retinebat elementalem, quoniam glorificanda non erat. Dicendum ergo est, quòd nullam cœlorum particulam penetrauerit. Potissimè, quoniam adhuc non solùm erat conditionem elementorum habens, sed etiam de fęcibus elementorum, quia nubes per resolutionem factam ex vaporibus eleuatis à terra condensantur. Præter hoc autem, quoniam si nubes illa cum Christo per sphæram ipsorum corporum cœlestium transitura erat, vt eum ascendentem, tanquam sedes gestaret, necessarium non videbatur eam illuc ascendere, quoniam eandem opem corpora cęlestia ascendenti Domino Iesu tribuissent: non ergo conuenienter conceditur multa miracula sine necessitate existere. Dicendum ergo est, Christum ab hac nube in Cœlum gestatum non fuisse. Item non videbatur possibile, vt Christus ab hac nube in cęlum, aut per aliquam spacij particulam portaretur: Christus enim erat homo verus habens corpus humanum verum, & densum. Tanta autem est densitas corporis humani, vt à nube, quæ raritatis aereę, aut paulo minoris est, gestari non possit, & quanquam substantia nubis multum densaretur, vt in se dura corpora sustinere posset, ad tantam tamen densitatem prouenire nequibat, nisi in terram, aut lapideam soliditatem verteretur. Hoc tamen impossibile est: nam quanquam Deo, qui summè potens est, nihil obstet, quod ipse efficere non possit: quibusdam tamen repugnat effici. Sic autem substantiæ nubis in eadem natura manenti repugnat, vt in tantã duriciem solidetur. Nam si quouis actionis genere ad tantam soliditatem perueniret: iam nõ maneret substantia nubis, sed fieret lapidis, aut terræ natura: in quolibet quidem elemento certus gradus proportionatæ raritatis, & densitatis est: hanc autẽ transgredi nequaquam datur. Sicut aqua certum sibi distinxit raritatis gradum, nè ad aeream peruenire possit raritatem: si enim hanc quouis modo pertingere daretur, pariter quoque aeris naturam cũ raritate indueret, in aquæ substantia manere non potens. His autem raritatum, & densitatum dispositionibus materiæ aduenientibus fit elementorum in alterutrum permutatio. De quo latius diximus in libro de factis Medeę, cùm actum est, an aliquo artificio, aut naturę potentia de substantia aerea equus ad equitãdum per varia terrarũ spacia percurrendo confici possit, ita vt in eo aliquod ponderosum gestaretur corpus. Nulla igitur ratione euenire posset, vt Christus in hac nube in cęlum, tanquã in sede gestatoria de lignis fabricata portaretur, etiam si angelici spiritus eam per aera subleuarent. Ex prædictis autem inferendum patet, hãc nubem à Christo non ob hoc assumptam fuisse, vt in ea tanquam in sede gestatoria portaretur. Sed vt ea ascendens circundatus foret: Christus namque in cęlum ascendens, vt amplius teneriusq; ad dulcedinẽ quandam, & amorem sui promoueret, non instantanea eleuatione penetrauit Cęlos, sed successiuis progressibus ferebatur, vt discipuli sui, alijque, qui cum eo in monte Oliuarum ascendente constiterant, paulisper eum cernerent eleuari. Hoc autem tamdiu factum, quousque discipulorum oculi conspicere ascendentem suffecerunt. Et quoniam honestius Christus ascendens in hac nube videretur, quia vt in gestatoria sede efferri censeremus, quàm si secus cunctæ eius superficiales corporis viderentur partes: conueniens valde fuit, vt hac nube circumamictus foret: cùm verò aereæ regionis magna parte transmissa Christus Apostolorum oculis intuentium exceptus esset, nubem, quàm assumpserat, in proprio aeris elemento relinquens Cœlos ascendit, nubes autem nullum cęlestium attigit orbem, nec ad igneam sphæram vsque peruenit, nec cęterarum nubium regionem excessit.

Obiectio, & quædam alia ad superiora attinentia.

Cap. X.

AD aliud autem cùm in hoc confirmabatur, scilicet, sicut principatus obtinentes, & si per seipsos pleraque efficere queant, illa tamen seruis efficiẽda iubent, ita & in Christo factum extitisse rationabiliter argui potest, scilicet, vt Deus, qui cunctis creatis præsidet rebus, à rebus creatis quendam expeteret famulatum, scilicet, iubens, vt eum ascendentem, aut angelici spiritus, aut substantia nubis subueheret. Huic respondendum, de nube satis notum fore, quòd ab ea, aut in ea Christus in Cœlum gestatus non fuerit, vt ex præcedentibus liquet: de angelis autem dubitandi rationabilior apparet origo, si quis dicere voluerit, Christum ab angelis per totam aeris regionẽ, & vsque ad empyreas fuisse subleuatum sedes, in quibus gloriæ plenitudo est. Hoc tamen adhuc conuenienter dici nequit: nam cùm quidam fuerint actus, quos indignitatem quandam, aut status, atque honoris abiectionem inducere constat. Etsi enim faciliter eos seipsis explere valerent, nequaquam tamen expedit, sed eos potius famulantibus imperare decet. Alij verò interdum sunt, qui etsi indignitatem, aut honoris abiectionem quandam non inducant, tamen labores duros habent: hos quoque, qui præsunt deuitantes seruientibus iubent: cùm verò aliquas contingit illaboriosas esse actiones, nihilque indignitatis contrahentes, nequaquam oportet, vt qui præsunt subiectis hoc iniungant, si seipsis hoc efficere satis licet. Hic autem conformiter censeri satis congruit: Christo enim plena ascendendi in Cęlos facultas erat: nullo extrinsecus petito subsidio, quoniam gloriosum corpus eius iam beatitudinis acceperat dotes: inest autem huiusmodi corporibus agilitas gloriæ, vt vbicumque esse maluerint, eis esse præsto sit. Amplius autem, quoniam verus Deus erat, quam ob rem hoc ei velle erat, quod efficere, nec quidquam velle posset, quod efficere præsto non esset: hæc autem ascensionis in Cęlum actio nullam indignitatem, aut neglecti status abiectionem importat, sed potius magnam ostentat potentiam, quoniam suo ascendebat vigore nullius extranei subsidio fretus: hanc autem ostendi potentiam impossibile foret, si ab alio illuc portaretur. Præter hoc autem, quoniam cùm Dominus Iesus in Cęlum suis viribus ascendere in promptum habebat: si ab alio subleuatus ascenderet, potius suam ex hoc monstraret ineptã infirmitatẽ: velut siquis eorum, qui principatibus præsunt, grestiuã habens potentiam per se, nec duobus saltem passibus moueri vellet, aliorum gestamina semper poscens: hoc enim indignitatis satis magnæ iudicaretur.

Amplius quoque hic aſcenſionis actus laborioſus nequaquam eſt: quoniam Deo laborioſum nihil extat. Chriſto ergo in hoc aſcenſu labor nullus ineſſe poterat, cùm in eo nulla ſit fatigatio, nec quidquam amplioris laboris, aut laſſitudinis Chriſto addici poteſt: ſi ipſe ſeipſo in cęlum nullo adiutus aſcenderet, quàm ſi ab angelis illuc ſubuectus foret adiecta nube, aut nõ oppoſita. Quoniam igitur hic aſcenſionis actus proprio vigore expletus, nihil in Chriſto indignitatis, aut abiectionis inducebat, conuenientius fuiſſe arguitur, vt ipſe nullo adiutus aſcenderet, quàm quòd illuc in aliqua geſtatoria ſede ab angelis portaretur.

Obiectio, & quædam naturalia. Cap. XI.

CVM identidem hoc confirmatur in Deo huiuſmodi reperiri: ipſe ſiquidem ſeipſo cuncta non agit, ſed naturali actione illa efficienda relinquit: velut ſeipſo nihil calidum, frigidum, aut humidum reddit, & ſi cuncta, vt naturaliter fiunt, ſuo vigore explere poſſet. Huic reſpondendum eſt, Deum nihil calidũ, aut humidum, frigidum, aut ſiccum reddere: ſed hoc naturalia agentia complent: ſi enim ſeipſo efficeret huiuſmodi Deus, ſuperuacua multa forent, Deus tamen ſuperuacuum nihil efficit. Si enim calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum facere quod naturalium cauſarum efficacia eſt, Deo ſolo agente procederet, cunctus vniuerſitatis naturalium agentium ordo ſuperuacuus foret: eis quippè horum efficiendorum virtus ineſt, Deo tamen id ſeipſo explente, naturalibus agentibus efficiendum reſtaret nihil: vnde eorum virtutes abo actione ociantes eſſe neceſſe erat. Vt, quid ignis in natura neceſſitas vlla foret, ſi ſeipſo Deus cuncta calefaceret? quid verò huius frigus prodeſt ſi à Deo cuncta infrigidantur? Sed vt Auguſtinus ſuper Geneſim ad literam inquit, Deus ſic cunctas res conditas adminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat. Amplius autem conueniens non eſt: vt cuncta per ſe à Deo caliditatem, frigus ſue, aut humiditatem recipiant. Nam hæ qualitates rebus ad conſeruationem ſuam influũtur, ſi tamen à Deo hę qualitates rebus producendę forent, naturalibus entibus non conuenirent: cuncta namque, quæ naturalia sũt, I aut mouentur, aut conditiones motus ſunt iuxta Ariſtot. 1. Phyſic. cùm inquit: ſubijciantur nobis, quæ de natura hæc, aut omnia moueri. i. nobis conſiderantibus de natura rerum hoc ſupponendum eſt, vt oẽs res naturales mobiles intelligantur, aut ad motum pertinere. Agentibus ergo per naturam, quoniam in motu ſunt, actio per motum cõuenit, Deus autem ſiquid calefaceret, aut frigidum redderet humidum ſiccum ve, non illud ſucceſſiuis particulatim efficeret motibus, ſed ſubitanea quodlibet horum actione produceret: hoc autem naturaliter permanentibus conueniens non eſt: Deus igitur ſeipſo nec calidum, aut frigidum efficere aliquid debet, aut cœteras inducere qualitates, ſed cuilibet ſecundùm ſuam virtutem K actio relinquenda fuit.

Applicatio eorum, quæ de natura ſuperius dicta ad ea, quæ de nube dicuntur. Cap. XII.

NVNC verò, quæ de naturalibus dicta ſunt ad ea, quæ de nube dicuntur applicantibus nobis, dicendum eſt, non eſſe huiuſmodi in nube, aut angelis ſubuehentibus Chriſtum in Cœlos, ſicut de actionibus naturalium efficiẽtium dictum eſt. Nam hoc naturale habet officium ignis, vt calidum, & exuſtũ reddat, quod ſi hæc Deus ſeipſo expleret: igni naturale munus ademptum foret. Hoc autem non conF uenit, quoniam, vt dictum extitit, naturalibus entib⁹ qualitates per motum inductæ conueniunt, Deus autem ſine ſucceſſiua, atque particulata duratione agit. In nube autem ſic nequaquam eſt: nam ſi naturale munus nubium hoc foret, vt portandis humanis corporibus in Cœlum deſeruirent, Chriſtus autem in Cœlum aſcendens ſuis hoc dumtaxat viribus efficere voluiſſet, inconuenienter extimaretur factum, quoniam nubibus naturale munus ſublatum eſſet. Hoc tamẽ nubibus à natura collatum non eſt, vt ſubuehendis humanis corporibus in aſtra obſequia quædam præſtent. Inconuenienter ergo factum non extitit, quòd ſuis viribus Chriſtus aſcenderit nulla nubis ſubuectus ope. Identidem autem de angelis diffiniendum reor: non eſt hoc angelorum opus, vt corG pora noſtra in Cęlum ferant: alia autem actionum genera ſunt, quæ ſeipſo Deus non explet: ſed angelis ſuis efficienda iubet, velut quòd hominibus aliquando videantur, eiſque nonnulla diuinę iuſſionis referant verba, & in hunc modum cętera, quæ ſine motu expleri nequeunt. Hæc enim ſeipſo Deus non efficit, nec quidem tanquam horum efficiendorum poteſtas non ſubſit, nullis enim terminis diffinita eſt potentiæ eius immenſitas. Hæc autem parui momenti ſunt: paruam quoque efficacem ſui poteſtatem coexigunt: potiſſimè autem quoniam hominibus, & angelis horum efficiendorum facultas ſubeſt, ſed quia hæc imperfectionem quandam habent: H quam à Deo procedere impoſſibile eſt, Deus ea efficere nequit: quoniam Deus nec imperfectus eſſe, nec imperfectę operationis modũ habere poteſt. Deus enim per motum efficere nihil poteſt, quoniam cauſalitas per motum infinitati perfectionis repugnat: loqui igitur, aut lapidem, vel aliquid alterum per modicum ſaltem mouere non poteſt: aliquoque in hanc formam ab eo excluduntur de quibus latius ſupra in ſecunda figurata Paradoxa dictum eſt. In hoc autem, de quo agitur, horum nihil eſt: Chriſtum namque ſuis dumtaxat viribus fultum in Cęlum aſcendiſſe infinitati, & perfectioni diuinæ nihil obſtat: quin potius hoc oſtentat: aliàs autem diuina excellentia non pateret. Ex his ergo ſolidè ſatis auctum reor Chriſtum ab angelis in Cęlum portatum non fuiſſe, agente nube fuiſſe ſubuectum, aut in ea velut ſede geſtatoria conſediſſe, ſed ſuis illuc viribus fultum peruenisſe.

Cauſalitas ꝑ motum infinitati perfectionis repugnat.

Quæſtio, quomodo Chriſtus in Cœlum aſcenderit.

Cap. XIII.

HIS autem ſucciſis alia huic ambiguitas ſuboritur, ſcilicet, cùm Chriſtum naturali vigore in Cęlum peruenisſe monſtratum ſit, an totum mediũ K pertranſierit. ſ. totum ſpacium interiectum inter mõtem Oliuarum, de quo aſcendit, & cęlum empyreũ, in quo nunc in ætherea ſede permanet. Vt autẽ quid hæc quæſtio vellit amplius notum fiat: aduertendum eſt, quòd cùm Dominus Ieſus in Cęlum aſcẽdit, erat in monte Oliuarum, quod Ieroſolymis adiacet, vt habetur Actu. 1. cap. diſtat autem mons iſte à ciuitate Ieroſolyma per dimidiam leucam. ſ. per mille paſſus, vt eod. ca. habetur. ſ. Tunc reuerſi ſunt Ieroſolymam à monte, qui vocatur Olueti, qui eſt iuxta Ieruſalem Sabbathi habens iter, ideſt, tantum diſtans à Ieruſalẽ, quantum Iudæis in Sabbatho progredi licitum erat. i. per mille paſſus. In hoc autem monte cùm multa ad diſcipulos ſuos locutus fuiſſet, in Cęlum eleuatus eſt.

Vbi erat Chriſtus, cùm aſcẽdit in Cęlum.

Perhibent

Perhibent quoque, qui locum viderunt, in loco aſcenſionis Domini Ieſu lapidem quendam eſſe Saluatoris impreſſo veſtigio cõſignatum, ſcilicet, quòd cùm aſcendit profundum lapidi pedis ſui reliquit caracterem, poſterorum ſæculis benedictam aſcenſionem teſtaturum, cùm talis impreſſio ſit, quæ humano opere facta à quolibet negaretur: inde in locum gloriæ conſcendit, ſcilicet, in empyreas ſedes. Ab hoc autem loco aſcenſionis Domini Ieſu, ſiquis in beatorum locum tranſiturus per omnia media ſit: primò ei peragranti etherea rota regio adiacet: dehinc totius ſphæræ igneæ ſequitur magnitudo: poſt hoc autem totus cœleſtium corporum globus. In quo tranſeunti primo cœlum Lunæ occurrit. Secundo loco adiacet Mercurij planetæ orbis. Tertio poſt B hunc Veneris circulus adeſt. Quartus autem naturæ potens, & totius vitæ origo Solis orbis ſequitur. Quintus verò circulus quinti planetæ Martis, ſcilicet, ſuccedit. Poſt hunc autem ſextus orbis, in quo Iuppiter planeta manet. Vltimus autem ſeptem planetarum Saturnalis eſt, quoniam ibi Saturnus mouetur. Huic autem octauus conſequitur fixarum ſtellarum orbis, qui & ſignifer dicitur: quia duodecim ſigna, quæ in Zodiaco ſunt continet. Alij autem hunc firmamentum appellant, in quo ſtellas fixas eſſe certum eſt. Nonus autem cœleſtis orbis conſequitur, qui primum mobile iuxta aſtrologorum poſitionem dicitur, eo quòd ibi omnis corporeæ naturæ motus exordium ſumat. Hic autem Sacræ Scripturæ vocabulo chryſtallinum Cœlum vocatur, quòd in ſe aquas gelidas contineat in chryſtallinam duritiem ſolidatas. Hic autem nonus orbis aſtrum nullum habet. Huic vltimus orbis empyreus adiacet, qui nec aſtra gerit, nec motum quemcunque habet. Hic autem à nobis videri nequit: hic autem locus eſt, vbi nunc animæ ſanctorum requieſcunt. Poſt mortem autem, atque carnis generalem reſurrectionem corpori iam animato beatorum ibi quietis dabitur locus. Ad hunc autem locum Chriſtus aſcendit, cùm eum in Cœlos aſcendiſſe teſtamur. Propoſita ergo quæſtio inueſtigat, an cùm Chriſtus in Cœlos aſcendit, ſingula horum tranſierit loca, an de terra pauliſper eleuatus aliquam aereæ D regionis particulam ſucceſſiuè tranſcenderit, deinde in inſtanti in Cœlo empyreo fuerit, loca media non tangendo.

Solutio ad quæſtionem, & quædam de diſtantia Cœli empyrei à terra.

Cap. XIIII.

HVIC Inquiſitioni reſponderi debet, quòd nullatenus dici poteſt, Chriſtum mox vt de terra pedes extulit, in empyrea ſede fuiſſe, ita vt loca media nulla tranſierit. Obuiat enim huic quod habetur Actuum primo capitulo, vbi manifeſtè proceſſus eius ſucceſſiuus ſignificatur, cùm dicitur: Et cùm hęc dixiſſet videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum: Cunque intuerentur illum in Cęlum euntem, ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis, & dixerunt: Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in Cęlum? hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in Cęlum. Ex his autem neceſſe eſt, vt Chriſtus per aliquam particulam aereæ regionis ſucceſſiuè tranſmigrando conſcenderit: nequit enim eſſe, vt Apoſtoli Chriſtum aſcendentem defixis o-

culis intuerentur, niſi pauliſper moueretur. Amplius autem quoniam dicitur, Apoſtolos vidiſſe Chriſtum euntem: qui autem vadit tranſit: neceſſe eſt igitur, quòd Chriſtus medium tranſmigraret: nam in eis, qui ſimul ſunt in termino à quo, & termino in quem, tranſitus nullus eſt, nec ire eſt, in quo nulla eſt ſucceſſio motus, de quo Ariſtoteles in principio ſexti Phyſicorum. Rurſus autem, nec dici poteſt, quòd quemadmodum Chriſtus per aliquam aeris particulam ſucceſſiuè tranſiuit, ita & per omnia alia medij interiecta paulatiuo ſucceſſu tranſiret, quouſque ad empyreas peruenire ſedes: nam ſi iſte modus proceſſus fuiſſet in Chriſto aſcendente, quem dum ab Apoſtolis aſcendens videbatur, habebat, illuc vſque ad centum annos, & amplius nequaquam peruenisſet. Nam à terra Cęlum empyreum pluribus quam trecentis millibus leucarum diſtat, collata magnitudine in groſſitie aliorum cęlorum, quorum eleuationes à nobis magnitudines, & diſtantiæ ſciri poſſunt per conſiderationem apparentium aſtrorum in eis. Hoc igitur procedens modo ad peruenien- Diſtantia cęli empyrei à terra.
dum in cęlum empyreum multis temporibus eguiſſet, quod conuenienter dici nequit. Aduertendum autem circa aſcenſionem Domini Ieſu duos locutionis eſſe modos, quorum vterque verus, aut apparens ſatis eſt. Primus eſt, vt dicatur Dominum Ieſum in aſcenſione ad cęlos primò per quandam particulam aereæ regionis dum Apoſtolorum oculis C conſpici poterat paulatiuo, & ſucceſſiuo progreſſu aſcendiſſe: cùm verò ab oculis diſcipulorũ ſubtrahi cępit, ſubito & velut in puncto per omnia medij ſpacia pertranſiuit quouſque in empyream peruenire regionem, nullo medio omiſſo, quod in tranſitu non tangeretur. Secundus poſitionis modus, vt dicatur Chriſtum per aeream regionem aliquantulum ſucceſſiuis aſcendiſſe progreſsibus, dum eum diſcipuli conſpicere valuiſſent, cùm autem ab eorum oculis defecit, in inſtanti in cęlo fuit, nulla pertranſitione facta per loca media aeris, & empirei cęli.

Chriſtum in inſtanti Cœlum empyreum conſcendiſſe.

Cap. XV.

NVNC autem in his inquirendum eſt, quis horum duorum modorum in poſitionibus conuenientior ſit. Cui ſatis reſponderi poteſt, vtramq; eſſe ſuſtentabilem poſitionem, nec videtur aliqua manifeſta pati obiecta, conuenientius tamen dicendum videtur: quòd cùm Chriſtus in cęlum aſcendit, paruam aeris partem, dum ab Apoſtolis videbatur ſucceſsiuè, nec in magna velocitate tranſierit, cùm verò eorum effugit intuitum in inſtanti in empyrei Cęli ſede locatus eſt, nullum interiectum his locum E tranſiens. Huius autem fundamentalis ratio videtur, quoniam in operationibus diuinis, nihil fruſtra apparet: Deo tamen poſsibile erat, vt Chriſtus immediatè poſtquam in aeris regione fuit nullo interiecto medio in cęlo empyreo eſſet: nihil tamen apparet propter quod dicere compellamur, aut ſaltem inducamur, Chriſtum per omnia loca media tranſiſſe, nihil ergo horum tranſiuit: ſed mox, vt in aeris parte fuit, & ab oculis diſcipulorum euanuit, in empyrea ſede fuit. Quod autem Deo poſsibile ſit, vt corpus aliquod ab eo loco, in quo eſt in alium ſatis diſtantem locum transferat nullo interiecto medio, ita vt per nullum medium ſpacium tranſeat, apparet, quoniam his maiora efficit.

Deus pót corpus ex loco ad locum transferre absq; medio interiecto.

Maius proculdubio est, quòd aliquod corpus duo simul teneat loca, aut in plurimis locis maneat: hæc tamen Deus quotidiè efficit: Saluatoris nostri quippè corpus quotidiè in empyrea sede, & in altari per consecrationem est, nec dumtaxat in vnico, sed in pluribus, quàm ducentis millibus altaribus. Hoc pariter quoque si eisdem temporum momentis vtrobique consecrata hostia sit, aut saltem aliquando in eis consecrata hostia simul sita, & si simul consecrationes factæ non sint: facilius ergo erit, vt corpus vno loco immanens ad satis distantem locum transierit nullo medio interiecto. Hoc autem adhuc amplius declaratur: nam si Deus egerit, vt aliquod corpus simul hic, & Hispalis, Toleti, ac Burgis sit, non efficit, vt in toto medio quoque sit: nam & si Toleti, Hispalis, atque Burgis corpus istud simul fuerit, non erit necessariò in toto terræ spacio interiecto his locis, sed in eis dumtaxat. Si ergo contingit, vt aliquod corpus simul Toleti, & Hispalis sit, pariter nullam loco intercapedinem occupans facilius satis videbitur, vt nunc corpus istud Toleti sit immediatè, post hoc Hispalis sit nulla media pertransiens loca. Quod apparet, quoniam ex prima hypothesi vnum corpus in duobus simul locis ponitur, quod natura quidem nequit efficere, sed virtus infinita. In secunda verò simul non ponitur in duobus, sed intermediorum tollitur pertransitio, sicut in prima quoque est. Aliæ autem acutiores speculationes sunt, quibus inducitur idem corpus in duobus locis simul esse: nobis tamen planius fortassis speculantibus sufficerit habitudo animæ ad corporis passiones. Quod enim animæ ex natura ineſt, interdum corpori diuinitus inesse potest, sed animæ nostræ, & cuilibet substantiæ intelligenti ex natura hoc ineſt, vt nunc ea, quæ hic sunt considerans, mox ad ea, quæ Romæ fuerint speculãda se flexerit, nihil eorum, quæ in tota locorum intercapedine aguntur inuestigans, aut solicita: hoc autem animæ natura donat, quoniam spiritus simplex est non alligatus ad locorum leges, sicut corpora his necessariò subiecta sunt. Conformiter ergo Deus in aliquo corpore efficere potuerit, & cùm collibitum foret efficiet, vt quamquam natura motus, & locorum legibus corpus à territorio Hispalensi mutatum in Romanam vrbem: necesse est, vt singulas directè intercapedinis partes transeat ab his motus, & locorum legibus absolutum sit. Tunc autem cùm Hispalim egrediatur, in Romana vrbe erit, nihil eorum, quæ media sunt transiens, ac si Romana Ciuitas Hispalensis vrbis portæ contermina foret. De Christi corpore non dispariter sentiendum est, scilicet, vt mox, vt in aere fuisset, in Cœlo empyreo esset, nullius medij transitum faciendo: nam si hoc in Christo possibile erat, nec erat aliqua causa propter quam in omnibus locis medijs aeris, & empyrei cœli esse debebat, conuenientius est, vt postquam in aere fuerit, mox in empyreis sedibus locaretur, nihil medij transeundo. Quòd autem nulla ad hoc causa subsit, vt per cunctam locorum interpositionem Christus ascendens transire debuisset, satis notum esse videtur: nihil namque mysterij, aut rationis in his subapparet, aut si quisquam aliquam transitionem Christi per totam locorum intercapedinem contestetur, necesse est, vt pariter huius causam assignet, quam assignare difficilimum foret, nec videtur assignabilis. Ex prædictis satis apparet, necesse esse huic assentiri positioni. Hoc pacto in quotidiana hostiæ, & vini in calice consecratione Christum in hostia, & calice pariter consistere, in Cœlo quoque empyreo simul, nec ad hoc media transit loca.

Modus ascensionis Christi. Cap. XVI.

IN his igitur dicendum est, Ascensionis Christi hunc fuisse modum: ipse enim in monte Oliuarum prope Ieroſolymam cum Beata Virgine matre discipulisque, & alijs, qui aderant multa locutus est, consolatus illos, nè de suo discessu secundum carnem, tristarentur: ipse enim illis parare locum ibat, & nisi ipse ab eis tolleretur, non veniret Spiritus paracletus. Cùm autem huic consolationi terminum imponeret, descendit de aerea regione quædam nubecula vsque ad pedes Saluatoris, factaque est in modum troni, aut gestatoriæ sedis, vt sic Christus in ea sessurus videretur, quamquam, vt prælibatum est, hæc nubecula Christum non tollebat, quin potius suis ipse viribus nitebatur. Tollebatur autem illa nubes paulatim in excelsum, Christus quoque cùm ea ascendebat, ac si in ea sederet: maior tamen pars corporis Saluatoris nostri nube velata non erat, vt sic discipulis vultus ille videndus concederetur, corporis quoque reliqui præcipua portio. Hæc autem paulatina, & successiua per aeris primum interstitium facta ascensio, tamdiu durauit quousque ab intuentium obtutibus fruſtraretur: tunc autem hunc aeris locum adeptus, non vt prius successiua eleuatione vsus est, sed simul in instanti in æthereis sedibus vbi permansurus foret collocatus est. Sicut autem Christus in instanti ab illo aereę regionis loco in empyreas sedes in instanti conscendit, potuisset quoque à monte Oliuarum, in quo matri, & discipulis colloquutus fuerat in instanti ascendisse: conueniens tamen non extitit. Christus quippè eis, qui illi ascensuro in monte Oliuarum astabant prædixerat, quòd inde in Cœlos ascensurus foret. Si autem mox, vt ibi sterit in empyrea fuisset locatus sede, nullam aereæ regionis ascendendo transiens partem, vt factum est, discipuli eius, quibus se ab eodem loco ascensurum contestatus fuerat, eum ab oculis suis euanescere conspicientes, nec tamen tolli videntes in sublime contra Cœlos motum, quid de eo factum foret ignorantes, cùm nullum transitus illius cognoscerent argumentum, extimuissent valde delati inextimabiliter cùm magistri sui, & Domini, atque totius boni in quem credentes salutem sperabant, exitum nescirent. Benedictus ergo Redemptor noster nolens desolatos relinquere in discessu suo secundùm carnem eos, quos tantum inter eos manens dilexerat, quos etiam vsque in finem dilexit, vt patet Ioannis decimo quinto capitulo, dignatus est in Cœlum scandens per aliquam regionis aereæ particulam paulatiuis ferri successibus, vt sic cunctis discipulis suis cœteriſque, quibus in monte Oliuarum collocutus fuerat, conspiciendus daretur qualiter à terra erectus paulisper foret, videbantque eum successiuè per aerem propinquum terræ tolli, quem videntes agnoscebant fulgente vultu illo beatifico, vt iam plenè beatitudinis obtinente dotem. Hæc autem conspicientes replebantur gaudio inenarrabili, scientes Dominum illum, ac magistrum Saluatorem, atque totum bonum, quem tantum præsentem dilexerant, nunc quoque tenerius diligebant, cui per tres annos ferè communicauerant, in Cœlum tolli viderent. In hoc quoque nimis in spe futuræ resurrectionis eorum, & ascensionis in cœlum fortificabantur: nam vt vidi Christum ascendentem conspiciebant, ita & alios quando se ascensuros expectabant: sicut enim Christi resurrectio eis resurgendi exemplar, & spes fuit, ita & eius in Cœlos ascensio nostræ aliquando futuræ ascensionis certissimum dedit argumentum.

Hic

Hic modus arguendi est Apostoli prima ad Corinthios decimoquinto, scilicet: si Christus resurrexit, & nos resurgemus. Non dispari autem sententia nobis arguere licet; si Christus in Cœlos ascendit, nos quoque ascendemus. Amplius autem ista Christi conspecta ascensio vehementer assistentium Christo corda inflammauit, vt ipsi quoque illuc ascendere desiderarent, quòd Redemptorem, & Dominum suum ascendere intuebantur, cùm ipse dixisset, vbi ego sum, ibi & minister meus erit, vt habetur Ioannis decimo secundo capitulo. Christum igitur ascendentem contemplantes cùm magnam vndique delectationem experirentur, tanquam pœnitus desiderio, & gaudio absorpti erãt defixis in eum oculis. Iam verò ab oculis eorum Dominus ille Iesus elabi cęperat, ipsi tamen magis illo quo cęperant desiderio, & amore pariter absorpti in eam partem, qua ascendebat lumina defixa tenebant. Nolens autem piissimus Saluator noster eos quos diligebat eius desiderio inaniter affligi, postquam ab oculis eorum euanescere cępit, misit duos angelos virorũ, monstrantes effigiẽ, indutos vestibus albis, vt discipulos ab illa tanti desiderij expectatione iam tollerent, qui ad illos accedentes dixerunt: viri Galilæi, quid statis aspicientes in cęlum? hic Iesus, qui assumptꝰ est à vobis, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem. De hoc Actu. cap. 1. In hoc autem adhuc manifestatur, quòd quamq; Christus ab angelis in cęlum eleuatus nequaquam sit, quin potius suis ipse viribus conscenderit, tamen cum eo angelorum ascendit multitudo honorans, & comitata illum, ex his autem duos illos in vestibus albis ornatos ad discipulos misit, vt discipulos consolarentur, eos in aspectu illo amplius fatigari non permittentes. Cęteri autem angeli Christum comitantes in sua natura simplici procedebant nullo elementali corpore sumpto: angelos tamen, qui ad discipulos de loco expediendos missi sunt, in assumptis corporibus esse oportuit, quoniam discipulis locuturi erant: eis tamen nec loqui potuissent, nec ab eis videri, nisi corpora assumpsissent in quibus hęc efficerent. Et sicut hi duo angeli virorum effigiem assumpserũt de aereo elemento, ita & vestium figuram eis superposuerunt: nam inhonestum satis videretur duo corpora virorum, siue vera, siue verorum effigiẽ demonstratia depositis velaminibus apparere. Horum aũt vestes teste Sacra Scriptura albæ fuerunt, quoniam colorisse decebat lętitiam ascendentis Redemptoris nostri. Ex prædictis satis colligi datur, qualiter Redemptor in Cœlum ascenderit, scilicet, quòd mox, vt in aeris parte quadam fuit in cœlo empyreo stetit, nullum locorum mediorum transiens.

Non potest Christus ubiq; visibiliter discipulorum oculis apparere.

De vestibus, quas Christus habebat in ascensione.

Cap. XVII.

AMPLIVS autem cùm Dominum Iesum in Cœlum ascendisse fateamur, quispiam inquiret quid de vestibus eius factum sit, quas dum illuc ascenderet habuit, aut vbi nunc sint. Cui aliqui respõdebũt, quòd Christus in Cœlo easdem nunc vestes habeat, quas hinc à nobis ascendens tulit. Quod si in hos arguatur quomodo vestes illæ tot annorum elapsis curriculis attritæ, aut putrefactæ non sunt. Respondebitur, quòd & si naturæ conditione per tantam temporis diuturnitatem durare nequiuissent, Dei tamẽ nutu vsque hodie illæsæ permanent. Hoc autem rationabiliter dictum apparet: primò quoniam in cęlo corruptio nulla est: cùm ibi contrarietas nulla sit: in regione autem elementali contrarietas omnis est, ideo ibi generatio, & corruptio est: Cęlum autem nullam elementalium rerum conditionem habet, ideo ibi generatio, & corruptio nulla induci poterit. Vnde vestes illæ, quas Saluator noster secum ascendens tulit atteri, aut putrefieri nequibũt: quia nullum, quod eas corrumpat, esse potest, & quidquid alterum ĩ cęlis sit, corrumpi non poterit. Amplius autem Dei nutu vestes illæsæ permanent, & si natura loci eis ad corruptionem inducens repugnaret: Deus enim sic constituit, vt incorruptæ semper maneant. Simile factum à Deo in Sacra Scriptura reperimus: ipsa enim testimonium perhibet de Israelitis, quòd cùm egressi fuissent de Aegypto quadraginta annis per varias vagati solitudines nulli populorum adhæserunt, qui tunc sibi formidolosi erant, cùm omnes sibi infesti oppido forent, vnde nec ab eis vestes, aut calciamenta habere poterant, Deus autem horum necessitati sufficere volens egit, vt eorum vestes toto illo quadraginta annorum tempore illæsæ consisterent nullatenus putrefactę, nec attritæ, sed in ea penitus habitudine permanserunt, qua de Aegypto eas eduxerant. Calciamenta quoq; eorum, quæ facilius atteri solent, hoc toto quadraginta annorum tempore læsa non sunt, nec attrita, aut vetustate consumpta quousq; terram promissam Israelitæ intrauerunt: de hoc Deut. cap. 8. horum autẽ causæ latius à nobis ibi inductæ sunt. Si ergo in vestibus Iudæorum tanta fuit diuina dignatio, vt tanto tẽpore nulla atterente vetustate consumptæ forent: quanto verisimilius in vestibus Saluatoris nostri dicẽdum erat accidere debuisse. Aliud quoque ad hoc inducendum incentiuum est, quoniam facilius est aliquid quod secũdum se corruptibile est incorruptum seruari in cęlo, quàm in terra, quia ibi contrarietas, aut contrarietatis nulla extremitas est: ideo nulla actio erit, cùm omnis actio secundùm naturam fundetur in contrarietate, vt patet ex Aristot. in 5. Physic. In Arabicis verò solitudinibus, per quas Israelitę quadraginta annis vagati sunt, contrarietates solidę erant, cùm in tota elementali regione contrarietas sit, potissimè in terræ superficie, in qua abundantior exigitur contrarietatis virtus ad generationis, & corruptionis efficaciam. Si ergo Deus dignatione sua supra naturæ communem modum operatus non fuisset, necesse erat Hebræorum vestes fuisse tanto tempore vetustate consumptas.

Facile est in Cœlo aliquid æternũ seruare, & si sua natura corruptibile sit.

Improbatio responsionis prædictæ. Cap. XVIII.

QVAE autem hactenus de vestibus Christi dicta sunt, falso innituntur fulcimento. Christus siquidem in empyrea sede vestes nullas habet: sola enim in vita æterna ea sunt, quæ ad beatitudinis complementum quidquam conferunt: vestes tamen Christi ad gloriæ constitutionem efficere nihil queunt, eas igitur nullatenus in fœlicitate Paradisi esse liquet. Hoc autem satis patet, quoniam habitudo ad aliud genus bonitatis pertinet, quod est verum bonum: vestes autem, aut tegendæ turpitudinis causa, aut excludendæ temporis intemperie inuentæ sunt: de hoc autem inferius magis agetur. Amplius autem, qui beata illa æternæ vitæ fœlicitate fruuntur, perfecta ratione degunt, & secundùm naturæ rectitudinem: tamen secundùm naturæ ordinem perfectius est corpus humanum qualibet veste de luto, & lana, aut quacunque materia contexta: rationi ergo consentaneum nõ est, nec quouis modo possibile, vt vestes de materia quauis fabricata hominibus ad fęlicitatẽ, pſint: Christꝰ ergo in fęlicitate Paradisi vestes nullas habebit. Identidẽ, & cęteri beati viri

Ob hoc autem Boetius de Consolatione lib. 2. prosa quinta arguens contra eos, qui aliquam felicitatis particulam vestibus ascripserint ait. Ita ne autem nullū est vobis proprium, ac insitum bonum, vt in externis, ac sepositis rebus bona vestra quæratis? sic rerū versa conditio est, vt diuinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatæ supellectilis possessione videatur: & alia quidem suis rebus contenta sunt: vos autem Deo mente consimiles à rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captatis, nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriam. Ille humanum genus terrenis omnib⁹ præstare voluit vos dignitatem vestram infra infima quæque detruditis. Item imperfecti satis signum est, vt aliquid corruptibile humano artificio constans id, quod tota beata trinitas effecerit perfectum redderet. Saluatoris tamē nostri vestimenta de lana, & lino constitisse patet, & ob hoc eas corruptibilitati subiectas patet; artificium etiam humanum eas ad esse perduxerat. Corpus autem Domini Iesu incorruptibile est, cùm per glorificationem suam immortalitatis corpus effectum sit. Corpus quoque illud benedictum totius Sanctæ Trinitatis mysterio in virginis aluo miris modis confectū extitit. Abre ergo est, vt illud ab imperfectis mortalis conditionis vestibus quidquam pulchritudinis, aut fœlicitatis consequi possit. Quod autem corpus Saluatoris nostri totius trinitatis opere expletum sit satis liquet, quoniā non fuit eo modo quo cætera humana corpora fabricatum: corpora quippè aliorum hominum semine masculino cōmixto sanguini menstruali fœminino ipsa virtute masculini agente in fœmininū formantur: quotidianis enim actionibus fœmineus digeritur humor, atque contemperatur, & solidatur quousque perfectam formam humanam semē illud induerit, quod organizationem appellamus. In corporis Christi formationem longè differenter extitisse cognoscimus: ibi quippè nullum masculinum semē extitit quod sanguinis virginis menstrualem contemperaret, digereret, atq; formaret in corpus: ipsam siquidem virō incognitam alma mater cōfitetur Ecclesia. Vnde ex viribus naturæ hoc impossibile fuit, vt ille virginis menstruus formaretur sanguis, vt per se in eius vtero erat, sed quod viribus naturæ defuit hoc supra naturæ limites agens totius beatæ Trinitatis immēsa virtus effecit. In instanti enim quadam menstrualis sanguinis Beatæ Virginis à cœteris seiuncta particula in corpus perfectè organizatum formata est. Anima quoque eodem formationis corporis instanti creata, atque infusa membris est, fuitque eodē instanti Christus verus, ac perfectus Deus, & homo, sed quidē corpore paruus. Dicit ergo Orthodoxorum fides, Christum de Spiritu Sancto conceptum, quoniam Beatæ Trinitatis ope tota illa sacratissima generatio, aut passiua conceptio celebrata est. De his autem latius dictum est i expositione primi Paradoxi super primam particulam .s. Vas clausum. Quia ergo hoc benedictum Christi corpus à tota trinitate miris modis fabricatum, fuerat, latis dissentire rationi videbatur, vt ex corruptioni subiectis vestimentis quidquam ei pulchritudinis accedere, aut felicitatis potuisset.

Christi corpus totius trinitatis opere expletum est.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XIX.

AMPLIVS autem si Christum in fœlicitate Paradisi eisdem quibus hic tegebatur vestibus indutum astruxerimus, oportet vt pariter fateamur eas ibi alicuius necessitatis, aut vtilitatis, vel iuuamēti causa manere: alioquin superuacuum in Deo fatebimur quod stultum est in actione agentis secundùm rationem. à Deo autem longe quæcunq; talia absunt: ipse quippè cuncta dispositissimè in ordine quenienti producit. Has tamen vestes Christo in felicitate Paradisi conferre nihil patet, eas ergo nullatenus habet. Hoc autem euidentius deducitur. Si enim Christus vestibus in cælo empireo vteretur, vt inde quædā corporis inhonestę, aut quandam continentes turpitudinem partes tegerentur, quas nudas vestibus apparere illicitum foret, aut vt aliquid decoris velatis particulis ex hoc accederet, non collato ad hoc, quòd ex his quę dam partes turpitudinis velarentur. Horum autem primum esse nequit, quoniam hoc dato necesse est, vt fateamur cum felicitate Paradisi in Christo quasdam adhuc manere particulas, quas indecorum sit in manifesto cerni, quod satis ab re est. Nec quidem in Christo dumtaxat, sed & in cęteris quos æternæ felicitatis participes concesserimus. Status quippe gloriæ quemlibet, qui eius cōpos est, ad eam deducit perfectionem, qua in eo maior iam esse nequeat, nulla ergo huic perfectioni erit cōiuncta imperfectio: quoniam solidè beatum esse nequit, quod aliqua ex parte miserum est. In corpore autem humano aliquā esse maculam, pęnalitatis cuiusdā genus est, quam in fœlicitate perfecta esse impossibile est: in Christo igitur huiusmodi inhonestam, aut indecoram particulā nullatenus esse liquet. Secundum quoque supra dictum de Christo dici nequit. s. vt ideo in eo vestes in Paradisi felicitate fateamur, quoniā eius corpori pulchritudinem quandam, & honorem donant: nam si quid alterum perficit, aut illud pulchrum reddit, necesse est, vt eo quod à se perficitur pulchrius, atque perfectius sit. De vestibus autem Christi ad eius Sacratissimam carnem collatis huiusmodi dici nequit, quoniam caro eius quibusque vestimentis pulchrior, & decentior est: nullā ergo causam esse apparet, quare rationi conuenienter dictum videatur, vt Christus in sedibus empyreis vestes habeat: eas ergo non habet cùm in eo frustra nihil ponendum est. Amplius autem vestes turpitudinibus corporis tegendis inuentę sunt. In Christo autem nulla corporis particula turpis, aut pudenda est, in eo igitur nequaq̄ vestes erunt. Huius inductionis primum patet: quoniam omnium ratione degentium finis vestium hic est, vt pudenda quoque, & in publicum prodire indigna tegantur: hic qnoque fabricatarum domorum finis est: voluerunt enim mortales sic honestius quædam, quæ publicam cognitionem formidant explere: sic habetur Ecclesia. 29. cap. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. Quod autem in Christo pudendum nihil, aut turpe sit manifestum est: nam huiusmodi pœnæ sunt eius, in quo sunt, in felicitate autem empyrearum sedium pęnalitas nulla esse valet, cùm omnimodam ibi felicitatem astruxerimus: ibi igitur consequenter omnem maculam, aut corporis deformitatem difitebimur: nulla igitur talis macula in Christo esse valebit, vt vestibus egeat, aut ei vsquequaque prosint.

Inuentio vestis ē, vt tegat pudenda.

In Christo nihil ē pudendū.

Perfectior est status fœlicitatis Paradisi, quàm status originalis innocentiæ. Cap. XX.

AMPLIVS autem perfectior est status felicitatis Paradisi, quàm status primordialis, atque originalis innocentię: in eo tamen nulla prothoplastis vestis fuit, nec eis necessariæ, aut oportunæ videbātur. In vita æterna igitur beatis vestes nullatenus aderunt. Huius inductionis maior apparet, quoniam in statu originalis innocentiæ hoc dumtaxat hominibus borum erat, ꝙ à peccato adhuc immunes prorsus erant, nec alicui pœnalitati subiecti erant, aut morti. Erat quippè innocentia ista, aut originalis iustitia gratia à Deo

Deo gratis collata prohibens ne mortalitas, quæ hominibus inerat ex principiorum speciei suę conditione noceret: erant tamen homines potentes peccare, atque cōsequenter mortalitati subiacere, sicut eis posterius peccati merito inflictum est. Qui verò nunc in felicitate Paradisi inexcogitatis fruuntur bonis ampliora his bona habent, quoniam dotes gloriæ tam in corpore, quàm in anima tenent, quarum nulla in primordialis innocentiæ statu fuit. Non enim vsque quaque homines primæuæ originalis iustitiæ tenētes statum felices erāt, quoniam adhuc deficere posse eis inerat, cùm posterius ceciderint: felix autem circumquaque non est, qui aliqualiter miser effici potest. Nunc enim, qui fœlicitate Paradisi fruuntur, immortales sunt, qui verò primeuam tenebāt iustitiam, mori posse promptum habebant. Item, qui statum innocentiæ tenuerunt, & si tunc non peccauerant, aut peccabant, peccabiles tamen erant, sicut eis posterius factum est: qui tamen felicitatem Paradisi tenent, peccare nullatenus queunt, aut ea, quam tenent gratia cadere. Præter hoc autem, qui primeuę innocentię statum renebant, de felicitate æterna sibi cōscij, aut certi non erant, quoniam in eis factum est, quòd peccarēt: quo spem eius perdiderant, nisi mediatoris Christi gratia redempti forent: qui verò perhennis felicitatis gaudia experiuntur, de ea, quam possident felicitate firmitudinis, atque certitudinis conscij sunt, quoniam peccare nequeunt: illud tamen quo fruuntur soli peccato repugnat, vt eo auferri posset: qui igitur sibi conscij sunt, quòd peccare nequeunt, perhennis felicitatis certa possessione lætantur. Differentius ergo maior perfectiorque status est eorum, qui empyreas possident sedes, quàm eorum, qui primordialis innocentiæ statum aliquando tenuerunt. Huius autē secundùm liquet: nam cùm diuina potestas formauit Adā de limo terræ, nudum plasmauit, nullum ei tribuens corporis tegmentum, vt dicitur Gen. 2. & 3. cap. Euā quoque cùm de latere viri dormientis formauit, nullo adhibito carnis suæ tegmento eam esse dedit: vnde erant nudi, nec erubescebant, vt apparet Gen. 3. capit. Cùm verò deliquerunt, exarserunt in vtroque ad altertutrum genitalia membra, quodam passionali ad libidinem insurgente calore; quemadmodum nobis euenire solet, cùm in libidinem incitamur. Hunc autem prius nequaquam experti fuerant, nec tale quid accidere potuisse arbitrabantur, quo pacto de eo, quod acciderat, rubore suffusi sunt. Ob hoc autem genitalia, in quibus nouum illud acciderat adoperire volentes, de folijs ficus fecerunt sibi perizomata ad tegendum dimidiam corporum partem. Hoc autem infertur, quòd cùm natura instituta erat nondum vitio hominum infecta, vestibus nec eguit, nec vsa est. Nulla .n. tunc eos ad hoc necessitas adigebat: quoniam non erubescebant nuditatis suæ, ac si nudum esse malum nihil foret. Nec hoc quidem ideo quis factum putet, quasi tunc homines nimis adhuc rudes quid bonum, honestum, aut verecundum foret ignorarent. tanta quippè tunc rationis viuacitate vigebant, vt posterius viguerunt: peccato tamen consummato roboris quę dam pęnalitas mox consecuta est, quo vestium necessitas ad honestatem tuendam inducta est. Vestium ergo vsus ex peccati sequela prouenit, scilicet, ex pęnalitate roboris: à statu autem felicitatis Paradisi omnis pęna abest, cùm ibi plenum consummatumq; reperiatur bonum: in illa ergo perhenni felicitate Paradisi vestibus nullus vtetur, & ꝙsequenter nec Christus nunc quibusque vestibus tectus est.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XXI.

HIS autem addijcitur, cùm diuina potestas hominem plasmare voluit, cuncta ei necessaria cōtulit, vestes tamen ei nullas tribuit: vestium ergo homini nullą necessitas, aut opportunitas est. Quod si homini nato, & viuenti vestes ad nihil necessariæ secundùm se fuerunt, etiam ei post mortem iam in felicitate Paradisi degenti multo rationalius conferre nequibunt, aut aderunt. Huius inductionis primum liquet: sic enim Deus res constituit, vt singulis quod naturę necessitas, aut opportunitas exigit, tribuerit: quæ autem opportuna non sunt, sed superuacua non addiderit: alioquin cum condita subsistere nequeant, nisi cum eis, quæ opportuna, & necessaria quoque insunt, tamdiu quæ subsistunt permanere nō accideret. Hic autem prau⁹ ordo rebus impositus foret, scilicet, vt aliqua condita forent, quæ ordinis defectione deperdi necesse esset. Hoc autem in Deo astruere nefas dixerim: cùm teste Arist. Politic. lib. 1. lucide didicerimus Deū, & naturam nihil superuacuū operari, Pari ergo censura dicendum est, nihil à Deo, & natura productum, cui necessaria quoque, aut naturali cōseruationi opportuna adiuncta non fuerint. Si quid enim Deo, aut natura agente productum astruxeris, cui necessaria queque difitearis concessa, fatearis oportet, hoc frustra productum fore; hoc tamen quisque confiteri recusabit: cuicunque ergo genito producto, aut creato Deo, aut natura agente, quidquid speciei conueniens est concessum fore confiteri necesse est, vt sic progenita, aut producta constare queant. Hoc autem inducitur. Nam si genitum, aut productum ad conuenientiam speciei necessaria quæque non habeat, perituram eēr, necessariò erat superuacuum, aut est id gigni, quod confestim delendum erit. Amplius autem Aristo. 12. Metha. ait, entia vniuersi nolle male disponi, sed conuenientius disponi, quo disponi queant. Si tamen sic vniuersitatis res administrari fateamur, vt cuiq; ꝙ ad speciei necessitatē sunt non suppetant, & conseruationi opportuna, prauo ordine dispositā forent. Cunctis ergo genitis creatis, aut productis à Deo, vel natura quæcunque necessaria sint, addijci confiteri necesse est. Hanc quoque assumptionem euidentius latiusque inducit Aristot. Politi, lib. 1. dicens, ꝙ sicut cunctorū ingeniatrix natura cunctis, vt sint prouidet, machinas quasdam, & argumēta essendi tribuens, ita & genitis rebus prouidet, vt seruētur. Vnde dicit naturæ esse virtutem prouisiuam ad conseruationem animalium, vt sicut generationi contulit, ita eis genitis alimenta tenera præparat, procedētibus autem secūdùm ætatem firmiora quædam iam robustioribus nutrimenta ministrat. Ex hoc autem prouenire inquit, vt femellę post partum laç in vberibus habeant, vt inde ęditos partus liquidiori, atque tenerrimo alant nutrimento: post autem solidiora quędam naturæ conuenientia administrat: de hoc quoq; Aristo. 1. Oechono. ait, omnia animalia à terra nutrimentum recipere, tanquam à matre: ipsa ergo terra, quę naturę pars q̄dam est, sic naturę ingenio disposita est, vt cunctis viuentibus alimenta præbeat.

Duplex modus necessitatis in homine. Cap. XXII.

POTEST autem & aliàs induci, quòd homini plasmato necessaria quæque ad conseruationem suam tribuerit. Duplex enim necessitatum modus plasmato homini inerat. s. ad conseruandam humanā speciem in ipsis indiuiduis, & ad indiuiduorum permanentiam. Ad indiuiduum verò quodlibet humanum conseruandum cibus, & potus necessarius est.

Nam

Nam cunctis animalibus hoc ineſt, vt vitam alimento conſeruent: alioquin eis nulla per naturam poſſibilis eſt conſeruatio. Neceſſitas autem ſpeciei eſt ad permanentiam eiuſdem, & quoniam præter indiuidua ſpeciem permanere impoſſibile eſt dicente Ariſ. in prædicamentis in prędicamento ſubſtantiæ, deſtructis primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid aliorum remanere. ſ. deletis omnibus indiuiduis, quæ ſunt primæ ſubſtantiæ, impoſſibile eſt aliquam primam ſubſtantiam permanere, quæ ad genera, & ſpecies ptinet. Et quoniam in compoſitis, & mixtis nullum indiuiduum permanet in æternum, cùm quodlibet corruptibile ſit ad permanẽtiam ſpeciei per generationem eſſe neceſſe eſt; qua ex vno indiuiduo alterum originem trahat, vt ſic quibuſdã occaſum facientibus alijs autem ex his ſumentibus ortum in æternam durationem permaneat ſubſtantia ſpeciei. Et quoniam ad generationem huiuſmodi potentia actiua, & paſſiua, & ſummè neceſſaria ſunt: quæ natura miniſtrat, ſexuum quoque diuerſitas. ſ. maſculinum eſſe, & fœmininum: nihil alterum neceſſarium erit hominibus ſecundùm naturam habentibus, quæ conſeruandorũ indiuiduorum neceſſitas exigit, cùm ipſa quoque cõſeruationem ſpeciei. Diuinæ enim bonitatis dignatio plaſmato homini horum ſingula tribuit: primò ei in eis, quæ conſeruandorum indiuiduorum ratio exigit prouidens, cùm ei cibum, & potum tradidit ad horum eſcam, & cunctas arbores Paradiſi illius cuius colonus poſitus fuerat concedens: cùm inquit Gen. 2. cap. Ex omni ligno Paradiſi comede: de ligno autẽ ſcientiæ boni, & mali ne comedas. Ad potum autem homini Deus fontem Paradiſi tribuit nondum vino in vſum hominum deducto, ſed huius aqua cunctis poculis ſalubrior erat: de hoc Gen. 2. capit. dicitur: Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis, vel ſecũdùm aliam literam: Et fons egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita: nomẽ vni Phiſon, alteri Gion, alij Tigris, & quarto Euphrates. Quamquam autem Dominus prothoplaſto de hoc Paradiſi fonte bibere nõ iuſſiſſet, quoniam tamen eum colonum, & agricolã loci voluptatis collocauerat, vt patet Gen. 2. cap. cuncta, quæ ibidem erant eidem conceſſiſſe, atque ſui effeciſſe iuris videbatur, eis demptis, quæ expreſsè prohibebat, ſicut de arbore ſcientiæ boni & mali cautum eſt. Identidem autem Deus prothoplaſto, quæ ad ſpeciei conſeruationem neceſſaria erant contulit, quod ad generationem ſpectat. Et quoniam ſolùm virum gignere impoſſibile erat, cuius fundamentum patet ex prælibatis in expoſitione primi figurati Paradoxi, ei fœminam generandi coadiutricem contulit huic enim iunctus generationis opus explere valebat. Sic enim habetur Gen. 2. cap. Non eſt bonum eſſe hominem ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi, ſcilicet, faciamus ei fœminam, quæ ſimilis ſit ei in ſpecie, ſed non in ſexu, & iſta fuit adiutorium, ſcilicet, ad generationem, quæ pertinet ad naturalem communicationem, & ad communicationem œconomicã. Ex prędictis colligitur, quòd cùm Deus plaſmato homini neceſſaria quæque contulerit, veſtes tamen nullatenus præbuit, eas homini neceſſarias, aut opportunas ſimpliciter non fuiſſe. Si ergo in ſtatu innocẽtiæ primæuæ prothoplaſto noſtro veſtes neceſſariæ non extiterunt, nec collatæ ſunt, in ſtatu fœlicitatis perhennis Paradiſi, qui perfectior, nec parum eſt, neceſſariæ minus erunt. Eis ergo beati non tegentur, nec Chriſtus quoque nunc tegitur.

Species p ter indiuidua non p manent.

In cõpoſitis, & mixtis nullũ i diuiduum ſempiternum.

De veſtibus à Deo datis hominibus. Cap. XXIII.

AMPLIVS autem homini in innocẽtia, & natura inſtituta formato Deus veſtes nullas dedit: peccantibus autem veſtimẽta tribuit, veſtes ergo homini ſecundũ ſe neceſſariæ, aut opportunæ non erant, ſed quoniam peccauit. ſ. vt pœnam verecundiæ in genitalibus ex peccato conſequentem tegeret: nudis. n. illis prodire in publicum magno eos faceret rubore ſuffundi, aut de ſe prorſus confundi. Hoc autem patet, quoniam ab exordio prothoplaſtis Deus veſtes nullas tribuerat, ſed vt litera Geneſæos teſtatur cap. 3. nudi erant, & non erubeſcebant: poſtquam verò iuſſa Dei tranſgreſſi peccauerunt præter perizomata de foliis ficuum, quę ipſi ſibi contexuerunt, Deus illis veſtes fecit, vt apparet Geneſ. 3. cap. ſ. Fecit eis Deus tunicas pelliceas, & eiecit eos de Paradiſo. Ad neceſſitatem ergo indiuiduorum, aut ſpeciei in plaſmatis hominibus ſecundùm ſe veſtes non proderant, ſed propter peccati ſequelam introductæ ſunt: in fœlicitate tamẽ Paradiſi peccatum nullum: pœnalitas quoque nulla, nec rubor eſt, ibi igitur veſtes eſſe conuenienter ſuſtineri nequit. Præter hæc autem ſi veſtes cuidã pulchritudini corpori humano introductæ fuiſſent, potius eas Deus prothoplaſtis ante tranſgreſſionem primariam contuliſſet, cũ iuſtitiam originalem tunc tenerent, poſt peccatum tamen dedit, non ergo ad quãdam corpori humano pulchritudinem augmentandam contulit, ſed ad ruborem noſtrum occultãdum, quem peccati merito prothoplaſti, & tota eorum progenies membris genitalibus incurrerunt. Huius inductionis primum patet: nam cũ formati homines in iuſtitia originali forent, in gratia Dei erant. Habebat enim eos ſibi Deus gratos illos diligens, cùm nondum quidquam peccaſſent propter quod irã Dei incurrerent. Poſt peccatum autem filij iræ facti ſunt odium Dei incurrentes cùm Deus oderit peccatores: rationi ergo magis conſentaneum videbatur, vt Deus quodcunque bonum prothoplaſtis ante lapſum, quã poſt tranſgreſſionem tribuiſſet. Huius autem ſecunda particula ex prælibatis inducta eſt. ſ. q Deus homini poſt peccatum veſtes tribuerit ante in nuditate, ſine rubore permanentibus eis. Quam ob rem inferri neceſſe eſt: veſtes prothoplaſtis nullius augmentandæ pulchritudinis cauſa datas, ſed tegendæ turpitudinis neceſſitate, nè rubore ſuffundamur. In fœlicitate autem Paradiſi nulla pœnalis neceſſitas eſt: veſtium ergo vſus ibi nequaquam erit. Præter hæc autem ſi Chriſtum in empyreis locatum ſedibus veſtibus contectum cenſeamus, pariter quoque & in cęteris beatis cenſeri par cauſa cogit: idem enim omniũ ad hoc inductiuum, vel diſtractiuum erit. Quod ſi obiecerís potiora Chriſti merita omnibus humanis meritis extitiſſe, quam ob rem rationi conſentaneum fore cũ veſtibus contegi, cęteris in ſua nuditate manentibus. Reſpondendum erit, proculdubio cunctis humanis meritis Chriſti merita potiora. Vnde ſi in fœlicitate perhenni veſtium vſus, vt in hac mortalitate eſſet, ſolemniores nec in parum veſtes Chriſti cęterorum veſtimentis eſſe deberent: ipſo tamen veſtibus contecto cęteros in ſua manere nuditate nulli rationi concors eſt. Si ergo Chriſtum veſtibus velatum in pocibus defunctorum varia cultus tegmina apponenda ſunt. De cęteris ergo non parua, nec cito extricabilis quæſtio exorta foret: quomodo in reſurrectione vequæſtio exorta foret: quomodo in reſurrectione veſtes habere poſſent: nam non erunt in eorum corporibus veſtes, quas dudum habuerunt: quoniam vel nullas ſepulti habuerunt, aut illę cùm ipſis corporibus longa ſepulchrali corruptione attritæ diſtabuerunt.

Veſtes habiliores ex errore primo cõparatę ſunt.

Nihil

Nihil ergo habes quod reſpondere queas, niſi vt cunctos angelos Dei pannorum cõfectores, veſtiũ quoq; fabros aſtruxeris, vt ſingulis beatorum veſtes quibus velandi ſint diſtribuere queant. hæc autem abuſio irriſoria quædam eſt. Patet ergo nec Chriſtum in terra viuentium, nec cæteros, qui in vtroq; homine aliquando futuri ibidem ſunt, veſtibus quibuſdam tegi.

Dubitatio, quòd fœlicitas Paradiſi non eſt futura ſine veſtibus. Cap. XXIIII.

AD hoc autem quibuſdam aſtruendũ videbitur, fœlicitatem Paradiſi ſine veſtibus non eſſe futuram. Quoniam inhoneſtum cuiq; liquet genitalia organa reuelata cunctis monſtrari in patulo, q ſi eos veſtibus carẽtes eſſe oporteret, rubore ſuffundi eos de ſua nuditate neceſſe erat: in fœlicitate tamen Paradiſi nullum pœnalitatis arbitramur eſſe locum, veſtiũ ergo ad turpitudinem contegendam vſus erit. Huic reſpondendum eſt, q ſi nuditas genitalium organorũ quicquam roboris, aut pœnalitatis afferret, nos quoq; cum cęteris ſponte fateamur in illa fœlicitate Paradiſi veſtium vſum cunctis eſſe neceſſarium: ibi tamen nullo modo alterutrum de genitalium nuditate viri ſuffundentur rubore. Ad fœminas quoque viris idem erit, vt nulli inuicem de talium nuditate vereantur: veſtiũ ergo ibi nulla poterit eſſe neceſſitas. Hoc autẽ liquet, quoniam perfectior ſtatus fœlicitatis Paradiſi ſtatu primæuæ innocentiæ originaliſque iuſtitiæ proculdubiò eſt: in ſtatu tamen iuſtitiæ originalis verecundiæ prothoplaſti immunes erant, nihil de ſua nuditate, quæ tunc nuditas minimè putabatur, erubeſcentes. Erit ergo vt in perhenni empyrearum ſedium ſtatu omnis à beatis effugiat rubor, aut occaſio erubeſcendi. Huius inductionis primam particulam notam fore arbitror, eamq; paulo ante firmauimus. Secunda autem deducitur, quoniam in ſtatu primæuæ innocentiæ prothoplaſti nudi erant, nec tamen de ſua in alterutrum nudi ture confuſi, dicente litera Geneſæos. c. 3. Nudi erant, & non erubeſcebant. In illa igitur quàm plenam cunctorum bonorũ aggregatione beatitudinem præſtolamur, magis ab electis omnis roboris materia diffugiet. Veſtium ergo erit ſublata neceſſitas, pariter & opportunitas, Nos enim de genitalium organorum nuditate ſuffundimur, quoniam in eis paſſionalis quidã ardor, & titilatio contra rationis ſurgit imperium. In fœlicitate autem Paradiſi nulla in electis paſſio, aut iniurget, aut dominabitur: verecundiæ ergo aberit locus. Sic enim aſſerit Aug. 22. de ciuit. Dei: in vita æterna non magis erubeſcemus de genitalibus membris, quàm de pulchris oculis, aut manibus: ibiq; omnis anticus genitalium membrorum vſus deficiet: quoniam nullius viri ad fœminã accęſſus, aut generatio erit, nec ad acceſſum vllã i carne noſtra facta titilatio. Sic enim Chriſtus reſpondit Saducæis contra reſurrectionis teſtificationem arguentibus, dicens: erratis neſcientes ſcripturas, nec virtutẽ Dei: in reſurrectione, n. nec nubent, nec nubentur, ſed ſunt ſicut angeli Dei in cœlo, vt patet Matt. 22. c. Ipſi. n, vt eis videbatur ad impoſſibile deducebant, aut graue inconueniens, obijcientes de muliere, quæ à ſeptem viris ducta eſt, ſi reſurrectio eſt, cuius eorum in reſurrectione erit: ipſe autẽ reſpondit per interpretationem, vt patet ex dictis. In illa ergo fœlicitate Paradiſi patet nihil eſſe, de quo nobis rubore ſuffundendum eſt: veſtium ergo nullus erit vſus.

Dubitatio de vulneribus Chriſti. Cap. XXV.

SVPERIORIBVS autem adhuc quiſquã inſiſteret dicens, q & ſi nulli eorum, qui beati erunt veſtium vſus, aut neceſſarius, aut opportunus erit, Chriſto tamen veſtes valdè congruunt vulneribus ſuis cõtegendis potiſsimè tegendo vulneri benedicti lateris ſui, quoniam illud amplo patet hiatu. Si quis autẽ hoc eliminare intẽdens aſtruat vulnera Domini Ieſu poſt reſurrectionem ſic fuiſſe concluſa, ac ſi nulla ei vnquã illata forent, dicendum eſt ſtare non poſſe: nam poſt ſanctiſsimam reſurrectionem vulnera ſuſcepta patentia, vt in paſsione fuerant, permanſerunt. Hoc autẽ patet, ex eo q Chriſtus ad Thomam diſcipulum in ſe ipſo manifeſtauit: nam cum Thomas de reſurrectione Domini Ieſu dubitaſſet, & niſi loca vulnerum tetigiſſet, crediturum ſe diffitebatur: Chriſtus hæc quæ petierat in corpore ſuo monſtrauit. De hoc Io. c. 20. dicitur: Dixerunt ergo alij diſcipuli, vidimus dominũ: ille autem dixit: niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam manum meã in latus eius, non credam: & poſt hoc dixit Ieſus Thomę, infer digitũ tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuã, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Hæc autẽ Thomas, vt Chriſtus iuſſerat tetigit. Quod ex ſub dictis eiuſdẽ loci manifeſtatur verbis. ſ. reſpondit Thomas, & dixit ei: Dñs meus. Dixit ei Ieſus, quia vidiſti me Thoma credidiſti. i. quia tetigiſti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Amplius autem non ſolùm poſt reſurrectionem ſuã Chriſtus in corpore ſuo vulnerum habuit cicatrices: & aliqua illatorum vulnerum ſtigmata, ſiue profundas habuit cauaturas, ſicut in vulneratis hominibus poſt curationem relinqui ſolet. ſed patentes vulnerum hiatus habuit, ſicut ea die, qua ei plagas impreſſere Iudæi. ſ. vt vulnus benedicto lateri eius lancea impreſſum interiora carnis ad viam cordis penetrans vſque ad intima tunc patebat. Plagæ quoq; manibus in fixura clauorum impoſitæ manuũ totam ſubſtantiam penetrantes, tunc quoq; ab oppoſito in oppoſitum pertuniebant. In pedibus autem ſimili clauorum facta fixione cõformia vulnera adhuc extabant. ſ. vt à ſuperficie in ſuperficiem penetrando veniretur. Sic enim adhuc in eo profundæ manebant fixuræ, vt per eas intuentibus lux, & rerum ſpecies viderentur: nulla carnis ſubſtantia interpoſita. Hoc autem in Chriſto admirabile erat cæteriſque admirabilius in lateris fixura patebat, in ipſo namq; profundus hiatus carnis ſubſtantiam penetrans vſq; ad pręcordia viam faciebat intuenti. Ex his tñ nullum, aut mortis, aut nocumenti Chriſto incentiuum erat: nec ex hac magna corporis apertura ſanguineus vllus defluebat humor: ſicut in quolibet alio euenire neceſſe erat, qui talia pateretur. In Chriſto autem, ſiue in quocunque corpore glorioſo ex his in hanc formam fixuris patentibus nullum vitę diſcrimen, aut vllum ſequebatur nocumentum, etiam ſi ampliores, penetrabilioreſq; fuiſſent, imò & ſi prærcordia cùm ipſo corde vitæ noſtræ radice ferro ab oppoſito in oppoſitũ transfixa forent. Huius ratio eſt, quoniam corpora glorificata incorruptibilia, atq; penitus impaſsibilia ſunt, quidquid eis inſlit, aut euenerint.

Quædam de Chriſti vulneribus attinentia ad ſuperiora. Cap. XXVI.

HAEC autem vulnera, vt prædictũ eſt, relinqui patentia admirabile ſatis eſt: nec omnes id recipiunt: quin potius Doctorum Theologicorũ pleriq; aſtruunt non patentia vulnera, ſed pro vulneribus cicatrices relictas fore: ſed inuiti etiam cõfiteri cogentur omnia vulnera Saluatoris, ſiue pedum, manuumq;, & lateris poſt ſacratiſsimam paſsionem relicta fuiſſe patentia, vt tunc erant, cùm ei cruci affixo impreſſa ſunt. Quod ex verbis beati Io. 20. c. ſatis liquet. i. Infer digitũ

tuum

Universidad de Navarra Biblioteca

ruum huc, & vide manus meas: & affer manum tuã, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Iussit enim Saluator noster discipulo suo Thomæ in latus suum manum immittere: latus ergo patens erat alioquin manũ mitti impossibile foret: sed duntaxat super latus manum poneret, in cicatricibus lateris mittere autem non posset. Item hocidem de fixuris pedum, & manuum constat, ꝙ patuerint post resurrectionem: quoniam in præallegatis dicitur, & mitte digitum tuum in loca clauorum: non enim dixit, pone digitum tuum super cicatrices manuum, aut pedum relictas ex fixura clauorum, sed dixit, mitte: necesse est igitur, vt clauorum paterent fixuræ, in quas digitus mitti posset. Item patet, quoniam dicitur, in loca clauorum, quo infertur adhuc ibi manere loca clauorum .s. fixuras: nam si curatis concluſisq; vulneribus solę vulnerum cicatrices relictę forent, non dixisset in loca clauorum, quoniã fixuræ erant loca clauorum, quia ibidem claui extiterant: cicatrices autẽ vulnerum clauorum loca non erant, quia in eis claui nulli fuerant, sed locorum clauorũ signa. Ex his ergo infertur, ꝙ vulnera Redemptoris nostri post sacratissimam resurrectionem, ita aperta penetrantiaq; relicta sunt, vt in passione patuerãt, cùm crucifixus foret. Sic quoq; nunc manẽt: vnde & cùm venerit iudicium facturus, illa bonis & malis in patulum, feret his apertè innuens, eos sufficienter redemisse effuso sanguine suo, qui per hæc vulnera latè fluxerit, ipsi autem non attẽdentes, vt participarẽt bonum redemptionis illius perieruint. Tunc autem horrisono mugitu clamabũt omnes inferorum sedibus mancipandi in præcordijs suis indicibili dolore cõcussi, atq; lugentes, ꝙ tantum eis patens bonum non acceperint, quãobrem gehennalibus cruciatibus detrudendi in æternum sunt. Sic patet Apocalipsis. c. 1. cùm agitur de iudicio futuro super omnes gentes .s. Videbunt quem pupugerunt, & plãgent se super eum omnes tribus terræ .s. omnes tribus, & cognationes malorum, quoniam bonis solida iam ibi gaudia hauriendа erunt. Potissimè quoniã dicit, omnes tribus terræ .i. omnes tribus, quæ tunc erunt in terra, quod duntaxat malis conuenit: ipsi enim soli in terra sedebunt cùm iudicauerit filius hominis bonis in aerem eleuatis cum domino iudicante. Sic ait Apostolus 1. ad Thessal. c. 4. s. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quod nos qui viuimus, & residui sumus, in aduentu Domini nõ præueniemus eos, qui dormierunt: quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui, qui in Christo sunt resurgent primi, deinde nos, qui viuimus, & relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. Hoc autem non est intelligendum de ascensu vltimato bonorum in cęlum post resurrectionem, sed de aduentu ad iudicandum: nam si de ascensu ad cœlos sermo esset, diceretur, ꝙ ipsi boni ascenderent cum Christo ascẽdente rursum in cœlos; non tamen hoc dicitur, quin potius de Christo adueniente, scilicet rapiemur, obuiam Christo: ergo quando sancti rapientur, adhuc Christus venit, & non redit in cœlos: ad iudicandum ergo rapientur, vt cum Domino in aere eleuati sint dum iudicant. Item patet hoc, quoniam ibidem dicitur, rapiemur obuiam Christo in aera: ecce aerem terminum raptus huius diffiniuit. Si tamen de ascensu sanctorum in cœlos sermo fieret, nõ dixisset rapiendos in aera, sed in cœlum, aut Paradisum rapiemur: ergo ad aerem, idest ad istũ inferiorem aerem propinquum superficiei terræ, vt Christo iudicanti assistant, malis plangentibus relictis super faciem terræ.

Quintum.

Soluitur dubitatio, quòd Christus in vita æterna vestibus tegitur. Cap. XXVII.

NVNC autem ad cęptam argumẽtationem redeuntes expositionem quorundam dicemus, ꝙ & si sancti cùm resurrexerint nullis vestibus induentur: Christus tamen vestibus egebit ad necessitatem vulnerum tegendorum, potissimè ad vulnus amplissimum lateris, rationi ergo consentaneum videbitur Christum in vita æterna vestibus cooperiri. Huic autem respondendum est, nullam esse Christo necessitatem, aut opportunitatem vestium gratia vulnerum tegendorum, quin potius inconueniens graue est aliqua veste Christum adopertum esse, vt vulnera tegat. Sed potius dicendum est vulnera Saluatoris nostri in illa fœlicitate Paradisi aperta cunctisq; manifesta manere: ad ipsa quippe fœlices illi sanctorum chori magna cum iucunditate intuebuntur, in laudes mirificas prorumpentes, atque dicentes, quòd per illa vulnera ipsi peccatorum suorum veniam meruere, atque in illum beatitudinis locum peruenere. Si enim dominus Iesus hic in corpore suo stigmata nõ recepisset, eos redimi non contigisset. Hæ autem laudes beatorũ propter vulnera Redemptoris nostri apparent ex ea visione, quam refert Ioannes in quatuor animalibus, & viginti quatuor senioribus: de quibus Apocalipsis cap. 5. cùm dicitur, & cùm aperuisset agnus librũ, quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderũt coram agno, habentes singuli cytharas, & phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum, & cantabant canticum nouum dicentes: Dignus es domine aperire librum, & soluere signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos domino in sanguine tuo ex omni lingua, & tribu, & populo, & natione: & fecisti nos Deo nostro regnũ, & sacerdotes, & regnabimus super terrã. Apparet ergo, quòd omnes beatorũ chori, qui nomine viginti quatuor seniorum, & quatuor animalium designantur, Deo laudes assiduas referũt, quia in sanguine eius redempti sunt, quo infertur, ꝙ vulnera eius cernant, per quæ in laudum prolationes insurgant. Et quanquam Redemptor noster Christus Iesus in toto sacratissimo corpore suo pro nobis plaga tus sit iuxta testimonium Isa. 53. scilicet, A planta pedis vsque ad verticem in eo non est sanitas. insignius tamen in latere, pedibus, manibusq; plagatus est. Ideo quanquam ex toto corpore Redemptoris nostri fulgor quidam prodeat nobis penitus inextimabilis tanquam dos glorioſa pro susceptis cruciatibus: admirabilior tamen adhuc ab eis locis procedet in quibus differentius cæteris vulneratus est, scilicet, à manibus, pedibus, atque latere. Huic enim splendori sol contendere nequibit, cùm & ipsa corpora quorumliber beatorum sicut sol fulgere debeant in illo admirabili, atque indicibili bono, iuxta testimonium Saluatoris. Hac igitur differenti luce vulnera Christi à cæteris partibus distincta notabuntur, ita vt tanta fulgoris, & pulchritudinis excellentia plena, atq; supereffluentia, tegmentorum ope nequaquam egebunt, quin potius cùm in eis differentior lux quàm in cæteris corporis Saluatoris nostri partibus fuerit, ita in eorum aspectu beatorum gaudebunt chori: sicut in conspectu admirabilis vultus eiusdem, qui est delectabilis visu, & plenus omnium gratiarum, vnde in eum angeli conspicere desiderant: vt patet 1. Petri cap. 1.

Christi vulnera in cœlo beatis gaudia præstant.

Contra

Contra eos, qui asserunt Christum vestes tenere, vt vulnera tegat. Cap. XXVIII.

CVM autem qui talia astruunt de Christo enunciant, quòd vestes aliquas habeat ad vulnerum tegmenta, stare nequit. Primò, quoniam si dñs Iesus in fœlicitate Paradisi manẽs vestibus indigeret, nullo de vestibus beatis adoperto, Christum minorem in fœlicitate cæteris confiteri necesse esset, quod falsum liquet, quoniam ipse cæteris, qui in fœlicitate Paradisi sunt, beatior est: si ergo cęteri vestibus non egent, nec Christus eis indigebit. Amplius aũt si vulnera Saluatoris nostri talia essent, vt vestibus cõtegi eis opus foret, vt nulla ei de ipsis ruboris occasio insurgeret, adhuc Christus aliquibus pœnalitatibus subditus foret: sed in fœlicitate Paradisi defectus nullus, aut pœnalitas manet: Christi ergo vulnera talia erunt, vt de eis minimè debeat erubescere, & cõsequenter nec tegmento egeant. Amplius autem si vulnera Redemptoris nostri talia fuissent, vt eis patentibus non immeritò erubescendum fuisset, ea plenè cõclusisset: & quod amplius est, nullum illorum reliquisset vestigium, vt nec quidem in cicatrice pateret vulneris argumẽtum: sed hæc non clausa sunt, nec obducta cicatrix: quin potius ita patentia, vt in cruce fuerunt, derelicta sunt: nulla igitur Christo deformitatem inducebant. Item rationi magis consentaneum est, Christum de patentibus vulneribus suis gloriari, quàm rubore suffundi. Nam cùm quis viriliter pro patria bella agens ab hostibus aliqua excepit vulnera, quorũ cicatrices obduci nequeunt, & nisi fortassis ipse bella ageret patriæ exitum ingruebat: nullum dedecus, aut honoris diminutionem propter relictas cicatrices habet: quin potius à tota communitate si rectè agat abundantius honoratur, cùm cunctis palam sit tuendæ patriæ desiderio hæc vulnera inflicta esse. In Christo Redemptore nostro amplius adhuc prædicta constant: nam ipse generis humani à diabolo pœna, & culpa redimendi causa hæc vulnera in sacratissimo corpore suscepit, quæ nisi susciperе dignatus fuisset, salus nostra fieri nequisset. Amplius ergo eum nos sic plagatum honorare debemus, quàm si nulla vulnera susciepisset.

Si Deus in cœlo vllis vestimentis tegeretur, longè preciosiora essent his, quibus in terra vtebatur. Cap. XXIX.

HIS autem addicitur, quòd si Redemptor noster in fœlicitate Paradisi aliquas vestes habiturus esset, non indueretur eis quibus dum inter nos viueret amictus fuit, sed alijs longè preciosioribus. Nam quęcunque in statu fœlicitatis Paradisi sunt, excellentiora valdè sunt eis, quæ apud nos sunt, ita vt de eis nec sufficienter admirari nobis detur, cùm nobis adhuc incognita sint: iuxta illud 1. Corint. c. 2. Sed sicut scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Et Isa. cap. 64. Auribus non audierunt, oculus non vidit Deus præter te, quæ præparasti expectantibus te. Necesse est igitur, vt si vestium vsus in vita Paradisi degentibus esset, illæ admirandi pretij, & nunc inæstimabiles nobis forent. Si autem hoc generaliter dictum est, quid specialius de vestibus Saluatoris dicendum foret, quas cæteris preciosiores esse ratio exigebat? vestimenta tamen Saluatoris nostri, quibus dum in carne adhuc mortali viuens opertus est, pauci extitere valoris: Christus siquidem non vt honoraretur, aut inter cæteros mortales vestium insignitate polleret, in orbem venerat: sed vt humilitatis, atque paupertatis nos efficeret amatores, quod in se primò edocuit. Sic patet Matth. cap. 20. Non veni ministrari, sed ministrare: sed qui ministrat minor est quàm qui recumbit, vt patet ibidem. Vnde ipse testimonium perhibens de Iohanne Baptista, de se quoq; perhibuit, quòd preciosis vestibus non vteretur. Sic habetur Mat. c. 11. Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Si tamen ipse vestibus mollibus, & preciosis vteretur, non protulisset, ꝙ mollibus vestiti in domibus regũ sunt: ipse quippe in nullius regis domo erat. Si igitur mollibus vestiretur, verba sua inepta prolata forent: apparet ergo Saluatorem paupere fuisse habitu contectum. Nec quidem duntaxat in habitu paupertate vsus est, sed in toto viuendi ritu eam maximè æmulatus est. Sic de eo dixit Zacharias cap. 9. Exulta satis filia Sion, & iubila filia Ierusalem, ecce rex tuus veniet tibi iustus, & Saluator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ: hæc autem in Domino Iesu impleta fuisse Euangelistæ testantur, vt patet Matt. 21. cap. & Luc. 19. Liquet igitur vestes, quibus Saluator noster toto tempore, quo inter nos mortalis fuit, indutus est, abiectas, aut saltem preciosas non fuisse. Si tamen vestimentis in fœlicitate empyrearũ sedium adoperiendus foret, oportebat ea preciosiora omnibus humanis vestibus supra cunctam existimationem nostram esse: quanquam ergo aliquibus vestibus amictus esse deberet, eis tamen non velaretur, quibus dum viueret vsus est. Horũ ergo inepta positio stare nequit, scilicet, quòd Christus eisdem, quibus hic operiebatur vestimentis, in vita æterna tegatur, atque cum eis in cœlos ascenderit.

Nec Christus, nec alij beati in Paradiso vestimentis teguntur. Cap. XXX.

MAGIS autem adhuc in radice inducitur, nullum eorum, qui beata vita degunt in fœlicitate Paradisi, nec ipsum Christum vllis vestimentis esse adopertum, nec his quidem vestibus, quas hic viuentes habuerunt, nec alijs, quæ eis post ascensum in astriferas domos donatæ sunt. Superuacuæ quippe penitus forent, quia nullis defectibus, maculis, aut deformitatibus tegendis accederent: nam & si in vita fœlici aliquos defectus, & deformitates in corporibus fateamur, qui vestibus tegendi forent, ea tamen sic adoperiri prorsus esset superuacuum: nam beatorum oculis ista dos gloriæ erit, vt perspicaciſſimi sint, nec solùm quæ in superficie patent contemplentur, sed etiam quæ interius velata sint. Nec duntaxat, quæ vestibus adoperta sunt, illis in patulo erunt, sed & quæ intra corpora, scilicet vt quilibet beatus alterius intestina, & singula quæ intra corpus sunt cernat, ita vt nihil magis pateat vni beatorum alterius vultus, & oculi, & corporis exterior superficies, quàm cor, intestina, & quæcunque sunt intranea membra occultis naturæ sedibus collocata. Nec his tantummodo contenta erit sanctorum beatitudo, sed & cogitationes suas, quæ spiritualia entia purè sunt, in alterutrum contemplabuntur: desideria quoque, & affectus singulorum cunctis in commune patebunt. Hoc autem ex magnitudine dotium gloriæ. Nisi enim sic fœlix illa constituatur vita, perfectum degentium bonum non erit, cùm quis alterius cogitationes, & affectus scire desiderans, quod peteret minimè adipisci valeret. Quo inferretur beatitudinem illam plenumque bonum non esse, cùm aliquid exterius relinqueretur, quod adhuc desiderari posset. Vestimentis ergo quanquam beati in fœlicitate Paradisi tegerentur, prorsus nihil efficerent, cùm nihil ab aliorum oculis occultare valerent. Tunc igitur vestes superuacuè ponerentur

In Paradiso singuli singulorũ penetralia & intestina admirari poterant.

tur, eis ergo beati non vtuntur: in fœlicitate namque æternæ vitæ superuacuum nihil est, quoniam superflua recto repugnāt regimini: quod à Deo longè est, teste Arist. nostro 1. Politic. Deus, & natura nihil faciunt frustra. Ex his ergo collectum patet, quòd Christus indutus vestibus suis in cœlum non ascenderit, nec eis, aut quibusuis alijs ibi adopertus sit, nec quisquam de beatis vestium vllum vsum habeat.

Christus dum vixit vestibus vsus est, & quædam de quibusdam passionibus. Cap. XXXI.

QVANQVAM autem Redemptor noster nūc vestibus nullis in Paradisi fœlicitate tegatur, dū tamen vixit, vestibus vsus est, quod ex omniū Euangelistarum testimonijs comprobatur astruentium, quòd in passione eius milites ministri Pilati, qui patientem eum obseruabant, atque illata vulnera inferebant, vestes eius partiti fuerint, & super vnam de vestibus, ne diuideretur sortiti fuerint. Diuersitatis autem horum ratio est, quoniam Christus in fœlicitate Paradisi degens vestibus non indiget, nec quisquam eorum, qui cum eo erunt: dum tamen in hac mortali vita superstes fuit, vestibus eguit, quod ex duobus inducitur. Primò scilicet ob causam sui, & propter eos, in quorum medio versatus est. Harum autem prima necessitas vestium in Christo fuit: quoniam dum vixit, rubore suffunderetur, si inter cæteros toto corpore nudatus apparuisset, sicut id cæteri homines erubescunt, præsertim si vasa genitalia denudentur. Nam & si Christus nihil peccauit, nec ab alio contraxit, peccati tamen pœnas assumpsit: omnes enim pœnalitates, quę humanam naturam premunt, peccati merito inflictæ sunt: ex quibus ipse assumpsit eas, quæ conditionem speciei consequebantur, sed non eas, quæ accidunt ex varia complexione indiuiduorum, sicut in tertio figurato Paradoxo prælibatum est super partem: Qui patiebatur. Inter cætera autem pœnalitatum genera verecundiam suscepit, quoniam ab Adam hæreditario iure cedit in posteros. Amplius autem quoniam eum nimis verecundia decebat: ipsę quippe viri perfecti cuiusl bet perfectiones assumpsit: non solum quæ inessent, sed quæ inesse possent. De verecundia autem huiusmodi: nam & si simpliciter perfectio non sit, quoniam passio quędam est, secundùm tamē cōuenientiam status mortalium laudabilis valdè est, atque probitatis indicium: nam si quis inuerecundus penitusque effrons sit, eum nullius bonitatis virum cuncti perhibent, nec in hoc quicquam mentiuntur. Ait enim Arist. Ethic. lib. 2. & 4. circa finem, omnes virtutes esse laudabiles, passiones autem, nec laudabiles, nec rursus vituperabiles fore: quoniam nec bonæ, nec malæ sunt: duas tamen specialiter passiones laudabiles esse dicit, scilicet verecundiam, & nemesin. Est autem nemesis quædam passio, qua dolemus cū mali homines, & potitiarum turbatores dominantur, & boni subduntur, eisq; inuidemus. Quoniam ergo verecundiam laudabilem passionem asserimus, necesse est, vt eam in Christo fuisse dicamus, eum modestè verecundum asserentes, scilicet, quòd tantum verecundaretur, quantum viro alicui honesto nihil peccanti verecundandum erat. Hoc autem dixerim quoniam, & si verecundia passio sit, medium tamen habet duarum extremitatum vitiosarum: quemadmodum in singulis moralibus virtutibus est. Quidam, nempe sunt, qui nihil verecundantur, aut minus quā verecundandum sit verecundantur: hos autē effrontes latinorum vocauit proprietas: hos autem ideo effrontes appellamus, quoniam verecundia potissimū in fronte patet. Vnde cùm homines erubescunt, in terram vultus ducunt, eos immobiliter tenere non valentes. qui verò verecundiam nullam habent, in fronte motum nullum sustinent, quo fit vt frontem nullatenus habere videātur, & sic rationabilis vsus obtinuit, vt inuerecundi effrontes appellentur, ista autem extremitas inuerecundiæ est defectus, quia qui taliter se habet, aut nihil verecundiæ habet, aut ab ea, quam rationabiliter habere debet multum deficit. Alia autem verecundiæ extremitas est, quæ superabundantia dicitur. Hæc autem est in eis, qui amplius quàm deceat erubescunt: hic autem secundùm Arist. in 4. Ethic. Cathaplex dicitur, quod Græce dictum in latinum stupidus vertitur, scilicet, quòd ita vehementer isti erubescunt, vt cùm eis quicquam dicitur, mox stupent non timore, sed rubore commoti: hi autem coram cæteris hominibus incognitis loqui non audent, potissimum coram eis qui aliquo honore, & dignitate præditi sunt: hæc autem verecundiæ extremitas, nec laude digna est, nec rationi cōsentanea. Christum autem nulla harum extremitatum verecundiæ affectum censere fas est, quęlibet equidem in vituperium ducitur. Harum autem medium laudamus, quod verecundiam dicimus, qua de eo verecūdamur, de quo ratio vereçūdari iubet. Hanc autem in Christo astrui necesse est, in eo quippe omne laudabile extitit simpliciter secundùm quod homo, vel Deus laudabile sit. De his Aristot. Ethic. libro secundo, & magis in fine quarti. Quoniam autem rationi valdè consentaneum erat, vt Christus de eo erubesceret, de quo cæteris hominibus rubor est: nudum verò penitus esse, potissimè in parte genitalium organorum, verecundum singulis hominum est. Vt ergo hunc ruborem à Christo continuè tolleremus, oportet vt in eo ruborem sicut in cæteris asseramus.

Alius necessitatis modus impulit Christum vestes habere. Cap. XXXII.

ALIVS autem necessitatis modus in vestibus Christo fuit: ipse siquidem in benedicto corpore suo pœnalitates nostras suscepit, vt à frigore, & æstu, humore quoque atque siccitate pati posset: sicut item & à cæteris temporum importunitatibus sicut in tertia figurata metaphora prælibatum est super partiçulam: Qui patiebatur. Et quoniam in terra Chanaan, scilicet in Iudæa, vbi ipse in hac carne mortali viuens versatus est, omnes hæ temporalium qualitatum importunitates erant, oportuit, vt ipse vestes haberet, vt sic ab his afflictiuis qualitatibus, quouis modo defensari posset, alioquin Christus multa à frigore, & æstu, pluuijsque passus foret, dum viueret: vnde in his suæ passionis incommoda inchoata forent. Secunda autem causa necessitatis vestium in Christo sumitur ex comparatione, quam habebat ad alios: nam & si Christus de sua nuditate nihil erubesceret, quanquam penitus tegmento carēs, alij tamen homines, inter quos ipse conuersabatur, erubescebant si nudi forent. Nec de se duntaxat, sed & Christum positis velamentis conspicere vererētur: potissimè si genitalia organa nudata forent. Et quoniam omnium rationem degentium consuetudini, & naturæ obuiare patet toto corpore nudum apparere, si Christum penitus nudum conspexissent, eum virorum stultissimum, nec iniuria æstimarent. Hoc autem intentioni Redemptoris nostri valdè obuiabat, quoniam prædicaturus veniebat, & eruditurus in his, quæ de ipso credi oportebat, & quæ agi: hæc autem fieri nequibant, si nulla ei auctoritas tanquam sensato viro præberetur. Si tamen eum posito omni velamine conspexissent, nulla eum dignum reuerentia æstimarent: quin potius stultis stultiorem

tiorem rectissimè arbitrentur: nulla igitur hoc modo verbis eius auctoritate concessa, prædicationis, atque eruditionis opus inutilia prorsus forent. Dicendum ergo erit Christum necessarium esse secundùm id, quod in carne agere intendebat, vestibus tegi, dum inter nos versatus fuerit. Nunc tamen cùm in cœlos ascenderit, opus non habet, vt quibuslibet velamentis tegatur.

Opiniones, ac obiectiones quædam penès superiora. Cap. XXXIII.

NVNC autem forsitan quispiàm opinabitur, in fœlicitate Paradisi nullis vestibus contectum fore. De cæteris quoq;, qui in eo loco beatitudinis fructum habent, eadem sententia diffiniri. Consequenter autem, q̄ vestes Saluatoris nostri in cœlum adductæ non fuerint, sed q̄ eas ante cœlos reliquerit. Hoc modo, vt cùm per primam aereæ regionis particulam tardo quodam progrederetur motu, vt discipulorum suorum pateret obtutibus vestes, quibus ante contectus esset haberet. Cùm verò ab eorum oculis altiora petens euanuisset, eas relinqueret. Hoc autē esse potest, vt vel eas in aliquam mundi particulam à nobis diffantem eiecisset, aut illas in præiacentem materiam conuertisset totali facta resolutione. Alijs autem aliter videbitur æstimatione dignum, scilicet vt Saluatorem dicamus post resurrectionem suam, vsq; ad ascensionis tempus, vestibus quibus prius velaretur contectum fuisse: cùm verò ascensurus foret, iussu eius nubes vsque ad pedes stantis inclinata eum contexit, vbi tanquam vestimento adopertus, vestes in loco assistentibus reliquit. Tunc autem, quibus hoc mentis est afflatum, ideo Christum nube circundatum fuisse, ne cum vestibus nudaretur, caro eius conspicienda daretur. Sic quoque nube tanquam vestimento velatus, vt discerni non posset an nudus, vestitusve ascendisset. De vestibus autem hi astruent, quòd in Monte Oliueti coram astantibus relictæ sunt, qui & eas assumpserunt. De hoc tamen scriptura nihil refert. Hæc autem secunda positio consistere nequit: nam si Christus post resurrectionem suam vestibus adopertus erat, vestesque suæ in loco, de quo ascendit discipulis astantibus relictæ sunt, discipuli conspicientes Iesum, cum eum ascendentem lento gradu intuerentur, cognoscerent nudum esse: hi tamen velut absurdum dum sunt discipulos vidisse Christum nudatum. Huic autem forsitan obijcient, quòd & si Christus verè nudus in cœlum ascenderit, nubes tamen eum ascendentem tegebat, ita vt nequaquam nuditas conspicienda daretur. Ad hoc autem confutandum est, quoniam ascendens Christus in altum, nube penitus adopertus non erat, sed eum planè discipuli ascendentem intuebantur, vt habetur Actuum c. 1. Si ergo apud eos vestes reliquisset, cognouissent eum cùm ascenderet nudum fore.

Improbatio opinionum superius positarum. Cap. XXXIIII.

HIS autem qui circa prædicta vtcunque subterfugere moliuntur, dicendum est, has positiones totius stultas fore, atq; quoddam de errore conturbatas. Nam in prædictis quæritur, quid de vestibus, cum quibus Christus in cœlum ascenderit factum sit. Quo supponitur Christum dum ascenderet vestes resumpsisse: hoc tamen manifesta falsitate notatur. Nam post resurrectionem suam Christus vestes nullas habuit. Cùm enim dominus Iesus crucifixus est, nudus in cruce fuit: sic enim ait Beatus Matth. cap. 27. & Mar. 15. Cùm enim in cruce poni debuit, milites Pilati, qui eius in passione custodes, atque cruciatuum ministri erant, eum cunctis vestibus exuerunt relictis ei duntaxat genitalium vasorum tegmentis, quæ nullus qualicunque crudelitate sæuiat, alteri auferret ob verecundiam humanæ speciei. Nec iam Christus talem in corpore suo ignominiam toleraſſet. Hoc namque omnem pœnalitatis humanę speciem excedebat. Super hoc autem genitalium tegmenta quodam fortassis linteo cingeretur ab vmbilico, vsque ad quandam crurum partem peruenientem. Hic quippe spōtè assueuissent deuotæ mulieres, quæ eius verbū prædicantis audierant, fueranteq; eum à Galilæa secutæ nūc tandem eius tam amaræ passioni, atque iniustæ assistentes grauissimo cordis dolore ferentes. De quibus Marc. 15. cap. dicitur: Erant autem, & mulieres de lontè aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph, & Salome. Et cùm esset in Galilæa sequebantur eum, & ministrabant ei: & aliæ multæ, quæ cùm eo ascenderāt Ieroſolymam. De his quoque Matth. 27. & Ioan. 19. Si autem nulla aliarum fœminarum tegendo corpori Saluatori nostri nihil præbuisset, ipsa benedicta mater cuncta capitis sui velamina impenderet, si res expeteret. Hoc ergo fuit tegmentum corporis Saluatoris nostri, dum in cruce extitit. Nam, & vestes eius non erant ei relictæ. Iam enim eas inter se milites ex parte diuiserant, partim sortiti possederant: sic patet Ioan. 19. Cùm dicitur: Milites ergo cùm crucifixissent eum, acceperūt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuiq; militi partem vnam, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, & desuper contexta per totum. Dixerūt ergo adinuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de ea cuius sit, vt impleretur scriptura dicens: Partiti sunt vestimenta mea, & super vestem meam miserūt sortem. Cùm autem de cruce corpus Saluatoris depositum est, Ioseph nobilis decurio ab Arimathia ciuitate, qui erat discipulus Iesu in occulto propter metum Iudæorum qui petierat, & acceperat à Pilato corpus eius, mercatus est sindonem nouam, & vnguenti, myrrhæ, & aloes quasi libras centum, vnxitque corpus Iesu, & inuoluit illud sindone. Sic enim aptatus in sepulcro tumulatus est. Iacuitq; vsque ad sacratissimam resurrectionem suam. Quanquam ergo in vestibus suis resurgere vellet, non daretur nisi in sindone, qua aduolutus erat, & in tegmentis vasorum genitalium. In his tamen resurgens non extitit aduolutus. Nam cùm eum deuotæ fœminæ in die resurrectionis suæ in sepulcro vngendum peterent, inuenerunt duos iuuenes sedentes in albis, qui erant angeli Dei, vnum ad caput tumuli, alterum ad pedes. Inuenta quoque sindone, in qua Saluator noster in sepulcro circumtectus iacuerat. Sic patet Ioan. 20. c. Cùm dicitur: Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina, tñ non introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eū, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudariū, quod fuerat super caput eius non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in locum vnū. Apparet ergo ex dictis, dominum Iesum minimè surrexisse aduolutum sindone, & sudario sicut moriens tectus fuerat, sed relicta sunt spolia in sepulcro, ipso nudo resurgente. Nec eum quisquam attruat priores vestes, quibus viuens in carne mortali vsus fuerat, post resurrectionem accepisse: nam & si perfacilè ei extitisset de manibus eorum, qui eas possidebant diuisione, & forte subtrahere: de eis tamen nullam egit curam: vnde & apud eos, quibus obuenerant in passione sua relictæ sunt. Cuius ratio patet, earum namque vsus Christo iam opportunus non erat: quoniam in fœlicitate Paradisi vestibus nemo beatorum tegitur, vt

Corpus Christi quomodo tumulatū est.

ex

expræbatis patet. Quod si quibusuis astruendum videretur Christum, & beatorum choros in perhennitate fœlicitatis vestibus contegendos, non eis, quibus hic vsi sunt adoperiri cõgruebat, sed alijs longè solennioribus, atq; preciosioribus, vt in præbatis inductũ est: nequaquam ergo Christo resurgenti necessariæ, aut opportunæ erant vestes, quibus dum inter nos viueret contectus est. Dicendum ergo est Christum resurgentem nudum fuisse, in eademque nuditate cunctis apparuisse, quibus eum sacer canon Euangelistarum apparuisse commemorat. In ea quoque habitudine cœlos conscendit, in æternum sub eadem nuditate mansurus. hunc quoq; tenent modum corpora sanctorum, quæ cum dño Iesu ad æternæ illius fœlicitatis gloriam, cum surrexerint, rapientur. Necà quoquam, qui sapiat obijciendam nobis reor Christi resurgentis, & apparentis nuditatem, tanquam sub inhonestate quadam ducendam. Nullus enim in eo erat deformitatis, aut ignominiæ signum, quòd nudus apparuerit, quin potius maioris gloriæ testimonium erat in benedicto corpore eius, quàm si quibuslibet vestibus contectum foret. Corpus namque sacratissimum Redemptoris in resurrectione sua maximam omnium corporum cœpit pulchritudinem: ita vt in tota rerum vniuersitate nulla ei æquari valeat pulchritudo, quam tanquam dotem gloriæ tunc induens, nunc quoque tenet. Hoc dato. rationabilius erat tam admirandam pulchritudinem aspicientium oculis cernendam dari, quàm corruptibilibus vestibus adopertam fore. Vnde hanc iniuriam post resurrectionem cunctis, quibus hoc Deus manifestare dignatus est, corpus Redemptoris nostri nudum apparuit, sicut verè nudum erat. Tanta erat tamen fulgoris in corpore illo admiranda reuerentia, tamque superexcellens decor, vt nulla in eo deformitatis, aut turpitudinis macula notaretur, quanquam nudum esset, sicut in nostris corporibus videndum esset, si positis velaminibus publicè conspicienda darentur. Sic enim Psalmista testatur Psal. 102. Amictus lumine sicut vestimento, ideſt, quòd corpus Redemptoris, ita gloriæ, & fulgore tegebatur, ac si vestibus velaretur, honorabilius tamen.

Christus resurgens nud⁹ erat, & nudus cunctis apparuit.

Obiectio quædam alia penès superiora.
Cap. XXXV.

QVIBVSDAM autem fortassis videbitur, & si Christus resurgens, atq; in cœlum conscendens, nullis de materia panni vestibus adoperatus foret, vestimenta tamen de aerea substantia fabricasse, iuxta figuram ei placitam, vt sic adempta nuditate honestum corpus eius videretur. Hoc autem inducitur ex conformitate ad angelos apparentes. Cùm enim Saluator noster ad cœlum ascendens suorum oculis conspectus parumper est, demum ab eorum euanuisset obtutibus, duos misit angelos, qui discipulos de loco ascensionis expedirent, ne longo ascendẽtis desiderio tenerentur, dicentes. Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum. Hos autem duos viros, qui & angeli erant, in vestibus albis apparuisse sacra scriptura commemorat, vt patet Actuum 1. cap. de Christo igitur satis rationabiliter dicendum videtur, vt sicut angeli apparuerunt, sic & ipse in vestibus albis apparuerit. De angelis quoque, qui erant in sepulcro iam resurgentis domini Iesu, quòd in vestibus albis apparuerint scriptura refert, vt patet Ioan. 20. scilicet, quòd Maria flens inclinauit se, & prospexit in monumentum, viditque duos angelos sedentes in albis

F bis. His autem respondendum est, quòd sicut dominus Iesus in cœlum ascendens, & à mortuis resurgens, nullas de panno, quæ propriè sunt vestes, habuit, ita & de aerea substantia nulla habuit tegmenta, nec ex qualibet alia materia confecit quicpiam opertorij, quod inducitur ex eo quod habetur Ioan. 20. cap. Apparuerat enim die primo resurrectionis discipulis suis congregatis in vnum propter timorem Iudæorum, ianuis clausis, & cùm eis non erat Thomas: Dixerunt autem postea Thomę, vidimus dominum. Illeautem dixit: Nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo, iterum venit Iesus ad discipulos suos, & erat G Thomas cum eis: & dixit Thomæ: Infer digitum tuũ huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Hæc autem sicut Christus Thomæ imperauit, ita & facta sunt, quod ex verbis vtriusque colligitur. Subiungitur enim: Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Hoc autem non dixisset, nisi quod ante ignorabat euidentissimè cognouisset: quod lucidius inducitur ex sequentibus verbis Christi, scilicet: Quia vidisti me Thoma credidisti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Si tamen corpus domini Iesu vestibus contectum foret, non vidisset Thomas vulnera Saluatoris nostri, nec manum misisset in latus de superiectis tegmentis. Apparet igitur H Christum post resurrectionem suam in vestibus nullis apparuisse, sed purè nudatum, amictum tamen gloria, & splendore.

Obiectio quædam de Christo. Cap. XXXVI.

ADHVC autem quispiam prędictis contramitetur inquiens, resurgentem dominum Iesum in vestibus albis visum fuisse, sicut colligi videtur Lucæ 24. cap. Cùm discipulis suis congregatis in vnum apparuit die prima resurrectionis introiens ianuis clausis, ipsi autem eum phantasma esse arbitrati sunt, scilicet aliquid, quod non erat verum solidum corpus, sed spiritus corporis gestans effigiem, alioquin illum I intrare potuisse negarent, aut nescirent. Christus autem, vt eis suspicandi tolleret occasionem, ostendit eis veritate corporis sui, cùm dicitur: Iesus autem stetit in medio discipulorum suorum, & dixit eis: Pax vobis, ego sum, nolite timere. Conturbati verò, & conterriti existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum: palpate, & videte, quia spiritus, carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Ex quo iam videtur ipsum, tunc vestibus contectum fuisse: nam si prorsus nudatus extitisset, discipuli in ipso intueri possent an corpus ex carne, & ossibus constans haberet, vel si phantasma esset, cùm eis loci propinquitate K iungeretur. Iussit tamen, quòd carnem eius palparent, & viderent, si vera caro, & ossa haberet: apparet ergo tunc carnem suam aliquibus vestibus contectã fuisse: ita vt ab eis clarè videri non posset. Si enim caro penitus nuda pateret eis, Christus horum nihil dicturus erat. Amplius autem hoc ex eadem litera patet, cùm subditur, & cùm hæc dixisset, ostendit eis pedes, & manus. Si tamen ista omni posito tegmento paterent, non mostrasset eis dominus Iesus pedes, & manus, sed ipsi perspicuè conspexissent. His autem respondendum est, quòd discipuli Saluatoris notem eum nudum prorsus conspexerunt, totamque carstri nem eius lucidè intuebantur: nec eis carnem suam tentandam, palpandamque obtulit, ac si eam clarè non

non intuerentur, sed in hoc eis designabat in promptu esse, vt caro sua ab eis palparetur, si experimento discere vellent, quod eis hęsitantibus, nondum fides monstrauerat: ad hoc enim visus exactissimum non præstabat experimentum, nisi & tactus argumentum subderetur. Horum autem radix apparet ex his, quæ induximus in quarto figurato Paradoxo in expositione super particulam: Qui vidit. Cùm enim spiritus corporum phantasmata sumunt de aerea substantia sibi corporum solidorum simulacra fabricantes, in eis videri, & voces formare possunt: palpari tamen nequeunt: & si quis conetur illum manibus attrectare, tangentis manus elabitur, nihilque inter ipsas tenentis manus potenit reperiri: velut si ventorum flatus quisquam manu conetur includere, conatus effectu frustrabitur, quoniam cum exactissimè incluserit, nihil prorsus inclusum inueniet. Conformiter autem in corporum phantasmatibus, quæ spiritus interdum accipiunt, esse necesse est: hæc enim ex aerea substantia sumpta sunt, attrectari ergo nequeunt. Et hoc conantes eludunt. nam & si ista corpora nihil moueantur, nosque in illa apprehensuri manus tenaciter iniecerimus, nihil prorsus illorum apprehendemus. Sunt enim corpora magnam habentia raritatem: nec enim tantam habent densitatem atque soliditatem, vt apprehendentium manibus interclusa tactui non cedant. In his ergo corporum virorum solidorumque phantasmatibus visus eluditur, ea vera humana corpora indicans, cùm in eisnul lam a veris corporibus deprehẽderit esse distantiam. In eis tamen tactus nullam potest pati fallaciam. Si enim vera corpora fuerint, atque solida vt corpora hominum verorum, manibus attractari apprehendi & intercludi poterunt, sicut cætera humana vera corpora patiuntur: quòd si corporis humani phantasma, & non corpus sit, etsi videri queat plenam humanæ speciei præsentans effigiem, tactum tamen attractantem non patietur, sed cùm palpare conentur, etiam si præsens sit, euanuisse iudicabitur. Et quoniam Saluator noster Christus Iesus veritatem resurrectionis veluti in re constabat, ita & in existimatione nostra plenissimè monstrare voluit, exactissimam maximamque probationem, quæ in hoc genere dari posset, in se ostendere dignatus est. Hoc autem erat si se manibus attrectandum offerret: decreuit igitur se videntibus discipulis palpandum exhibere: non quidem ac si eius carnem, & vulnera non conspicerent, sed vt resurrectionis suæ efficatiorem impenderet probationem.

Argumentum resurrectionis inductiuum, quod dedit suis discipulis. Cap. XXXVII.

SACRATISSIMEA autem resurrectiõis suę E post hoc Christus alterum dedit argumentum, quod non erat tam efficaciter resurrectionis inductiuum, sicut tactus, scilicet, quod coram discipulis suis comederit. Nam cùm Christus discipulis suis dixit: palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere, ipsi credentes, & propter reuerentiam domini Iesu non tetigerunt carnem eius, in hoc autem eis magni meriti locus fuit. Hoc autem liquidatur: nam si palpassent, & ideo credidissent, fides sua experimento humano ortum habuerat, vnde nullius meriti esset. ipsique nimis increpandi forent,

A atque eos Christus increpuisset, sicut Thomam discipulum, qui nisi palparet credere non constituerat, increpuit dicens: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui me non viderunt, & crediderunt, vt patet Ioannis vigesimo capitulo, ac si apertè diceret: Thoma, parum aut nihil meruisti in hoc quòd palpans carnem meam resurrectionem meam credidisti, illis autem merendi magnus erit locus, qui nihil videntes simpliciter credent.

Alios autem discipulos quibus primò Christus apparuit dicens: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, nequaquam increpuit. Euidenter ergo concluſum patet, eos simpliciter credidisse, nihil manibus attractantes. In hoc autem nimis apud Christum B meruerunt aliquid fidei relinquentes. Ob hoc autem Christus alterum eis resurrectionis suæ argumentum demonstrare dignatus est, scilicet, quod coram eis comederit, dicens: Habetis aliquid quod manducetur? at illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. vt haberur Luc. capitulo vigesimoquarto. Hoc autem euidenter notabat ipsum viuere: nam cibum sumere solis animalibus ineſt: necesse erat ergo eum verum, atque viuentem hominem fore cùm comederit.

Hoc autem, etsi conueniens argumentum resurrectionis esset, minoris tamen efficaciæ erat, quàm C tactiua attractatio. Nam quanquam spiritus in corporis veri phantasmate sumpto cunctos actus, qui ad veram cibi sumptionem exiguntur, non expleat, nobis tamen verè omnia explere videtur, ita vt distinguere nesciamus, an verè cibum sumat: singula namque in eo videntur, quæ in comedentibus contemplamur. De his latius super Exodum capitulo septimo disputauimus. Sic enim cibum sumpserunt tres angeli, qui venerunt ad Abraham sub ilice Mambre, quos scriptura viros vocat. vt habetur Genes. 18. Horum enim trium angelorum eadem die ad vesperum duo declinauerunt in Sodomam recepti in domum Loth consobrini Abrahæ, vbi azyma & carnes comederunt, vt habetur Genes. D decimonono capitulo. De Christo autem conformiter fieri potuisset, scilicet, quòd quanquam homo verus non esset, sed spiritus in assumpto corporis veri phantasmate, comedentis effigiem discipulis monstrare potuisset, & si vere cunctos comedentium non expleret actus. Quamuis ergo sumptio cibi in Christo post resurrectionem suam eiusdem resurgentis signum dedit, non tam efficaciter hoc monstrauit, quemadmodum tactus, qui falli non poterat.

Obiectiones quædam penes superiora. Cap. 38.

ALIQVIS autem adhuc obijciet, quòd discipuli carnem Christi tetigerint, attractantes cum eis primo apparuit, & dixit: Palpate & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et quia palpantes adhuc non crediderint eum verè surrexisse, quod apparet Luc. vigesimoquarto capitulo, cum dicitur, & cùm hęc dixisset, ostendit eis manus, & pedes, & sequitur adhuc autem illis non credentibus ait; habetis aliquid, quod manducetur? videtur ergo secundum signum traditum, quia primo non crediderint.

Si enim primum signum non experti fuissent palpantes, sicut eis Christus dixerat, fruſtra, imò incon-

uenienter valde ſubiunctum videretur, ſcilicet, adhuc illis non credentibus ait: Habetis aliquid, quod manducetur? quod liquidè comprabat eos primum accepiſſe, ſed per hoc non credidiſſe.

Reſpondendū eſt, quòd diſcipuli Chriſti videntes eum cum ipſe locutus fuerit eis, atque oſtendiſſet manus & pedes, non dubitauerunt, nec palpauerunt, nec ideo eis ſecūdum ſignum in ciborum ſumptione datum eſt, quia primum acceperint, eique non crediderint, ſed quia Chriſtus ad eorum conſolationem hoc adiunxit, cùm noluiſſent tangere vulnera eius attractando ſicut Thomas tetigit. Quod autem diſcipuli non palpauerint vulnera eius, apparet ex dictis beati Ioan. vigeſimo cap. vbi cum apparuiſſet eis Ieſus non aſſiſtente Thoma, dixerunt Thomæ veniēti: vidimus dominum. Ille autem dixit eis: niſi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam. Ex his ergo infertur, quòd cum Thomas hoc diceret, ſi diſcipuli Chriſti vulnera ſicut poſtea Thomas attractauit, tetigiſſent, reſpondiſſent ei: nos miſimus manus in latus, & digitos in loca clauorum: ſed ipſe audiens ab eis, quòd vidiſſent non credidit addens ad hoc, quòd mitteret digitum & manum in vulnera, ergo manifeſtè apparet, quòd alij hoc non fecerint, alioquin ſtultè ipſe hoc ſuperaddideret, ſi iam cęteri vulnera tetigiſſent. Cùm verò obijcis, quòd diſcipuli palpauerint, quia Chriſtus dixit, palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſic me videtis habere, & ſubinfertur: Adhuc illis non credentibus, dixit: habetis aliquid quod manducetur? ergo experti ſunt datum ſignum, aliàs non diceretur, quòd non crediderunt. Reſpondendum eſt, quòd non refertur iſta clauſula, ſcilicet, adhuc illis non credentibus &c. ad illam, clauſulam, palpate & videte. Tunc enim ſenſus eſſet, qui arguitur, ſed ad aliam clauſulam immediatiorem, ſcilicet, & cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes, & non dicitur, quòd ipſi palpauerint. Sic ergo non experti ſunt diſcipuli ſignum, quod Chriſtus eis offerebat in attrectando carnem eius, ſed eo oſtendente manus & pedes viderunt, nihil de eius carnibus contingentes.

Cum autem obijcitur, quòd non crediderint, quia dicitur, adhuc non credentibus illis. Reſpondendum eſt, quòd iſtud non credere non erat aliqua infidelitas, quæ eſt repugnantia ad veritatem, quæ credenda proponitur deliberata intentione, ſed dicitur non credere admiratio quædam. Ex magnitudine quippe rei viſæ permouebantur. Qui autem admirantur, nondum ad aliquid fixam mentem habent, nec tamē alicui repugnant. Diſcipuli igitur non negabant Chriſtum ſurrexiſſe, quod infidelitas foret, ſed quia aliquid magnum erat, quod videbant, erat adhuc eorum mens conterrita, & iſta in quibuſdam eſſe ſolet media habitudo inter ſimpliciter aſſentire & negare. Sed adhuc in apoſtolis exiſtimandum non eſt, hanc fuiſſe incredulitatem, quæ eſt non aſſentire propter admirationem quandam ex terrore, ſed ex gaudio quodam: tam admirabile enim apoſtolorum corda repleuerat gaudium, vt ſeipſos capere præ exultatione non potentes vix ad aſſentiendum veritati, de reſurrectione Chriſti attendere poſſent. Potentiæ namque noſtræ finitæ ſunt: ideo cum vni attendunt, alteri attendere nequeunt. Hoc autem non attendere ad veritatem reſurrectionis Chriſti inducebat, ne determinatè aſſentirent, & hoc tollit perfectum aſſenſum, qui vocatur fides. Scriptura autem interdum largè ſumens, omne, quod perfectam fidem non continet, infidelitatem, vel non credere vocant. Quod autem

Infidelitas quādoque eſt qd medium iter ſimpliciter aſſentire &negare.

hoc modo diſcipuli nō crediderunt, patet Luc. vigeſimoquarto capitulo, cum dicitur, adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio. Ecce enim infidelitatem illam non protulit eſſe ſimpliciter infidelitatem, ſed admirationem, & gaudium. Adhuc autem non credere, quod ex admiratione prouenit: non ſemper æquum eſt. Si quis enim admiratus terrore concutiatur, & ob hoc non ſimpliciter aſſentiat infidelitati magis accedit, quàm ſi præ admiratione gaudij nondum aſſentit. Nam gaudium de aliquo bono concepto eſt. Terror autem de præſum pto, aut expectato malo. Qui verò in prȩſentia magnæ, atque delectabilis rei admiratiuo terrore concutitur, nondum quicquam aſſentit: nam ſi conciperet prorſus gaudendum de prȩſenti bono erat. Infidelitas ergo ibi, & ſi non pleniſſima, ſatis tamen grauis eſt. Qui verò in præſentia enunciati boni admiratur, & gaudet: & ſi omnino non credat, quia potentia intellectiua vni intendens ad alterum ſe determinare non valet, tamen ſatis credit. Non enim gauderet, niſi bonum ſibi, quod dicitur qualitercunque adeſſe crederet. In apoſtolis autem vtraque incredulitas fuit, & vtraque abolita eſt. Primò ſiquidem admirati, & conterriti ſunt viſo domino Ieſu, & tunc non crediderunt, ſed magis putauerunt eſſe phantaſma. Sic patet Luc. vigeſimoquarto, cum dicitur: Ieſus ſtetit in medio diſcipulorum ſuorum, & ait pax vobis, ego ſum, nolite timere: conturbati verò, & conterriti exiſtimauerunt ſe ſpiritum videre. Et dixit eis, quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Poſtea autem Chriſtus oſtendit diſcipulis ſuis manus & pedes, & illi magis animo quietati omnem terrorem, qui inuaſerat eos, de cordibus expulerunt, & pro terrore gaudio repleti ſunt, tunc iam aliquid credentes: nec tamen plenè credebant, cum magis gaudio concepto, quàm veritati reſurrectionis attenderent. De hoc eodem. cap. dicitur: palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Et cum hoc dixiſſet, oſtendit illis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus, & admirantibus præ gaudio, ait: habetis aliquid, quod manducetur? Ad extremum autem & ipſa quedam incredulitatis pars, quæ cum gaudio exiſtebat ablata eſt, cum quietato aliquantulum illo ſubitaneo gaudio de magnitudine rei conceptæ, ad ſeipſos redierunt & plenè cognouerunt Chriſtum ſurrexiſſe. Hoc autem fuit cùm præteritis ſignis Chriſtus etiam alia ſuperaddidit, eos informans interpretatione ſcripturarum, & cibo ſumpto coram eis. Hoc apparet cum dicitur eodem capitulo. Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio dixit, habetis aliquid, quod manducetur? & illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis, & cum comediſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis: Et poſtea ſequitur quomodo eis expoſuerit ſcripturas reſurrectionem confirmantes. Patet ergo apoſtolos vulnera domini Ieſu non palpaſſe, nec circa reſurrectionem viſis manibus, & pedibus infideles extitiſſe.

Potētia intellectiua vni intendens ad alterū ſe determinare nō poteſt. Luc. 24. c.

Diſcipuli Chriſtum nudum viderunt.

Cap. XXXIX.

PRAEDICTIS adijcitur, quòd quanquam Saluator noſter apoſtolis dixerit, quòd carnem ſuam palparent, fueritque eorum arbitrij eam tetigiſſe, aut nullatenus attractaſſe, ex eadem tamen litera beati

beati Lucæ manifeſtè colligitur, quòd diſcipuli Chriſtum nudum intuiti ſint. Dicitur enim palpate, & videte, quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Diſcipuli igitur antequam quidquam tangerent, redemptoris carnem conſpiciebant. Alioquin enim non dixiſſet, ſicut me videtis habere. Falſum enim atque publicum foret. Nunc verò his datis inquiretur an diſcipuli gloriſam redemptoris noſtri carnem veſte detexerunt, eamque reuelantes intuiti ſunt, aut veſtes eius nequaquam abſtulerunt, vel quidquam de carne detexerunt, vt intueri poſſent. Quod ſi aſtruamus eos Chriſtum minimè attractaſſe, cum litera dicat, quòd carnem ſuam viderunt, confiteri neceſſe erit, vt carnem ſuam nudam tunc fuiſſe fateamur, ita vt nulla ex panno, aut aerea ſubſtantia veſte tegeretur. Si autem dicatur, quòd apoſtoli Chriſtum manibus attractauerint, ſtare nequit: quoniam in prælibatis inductum eſt, quòd eum non tetigerint. Sed & ſi eum apoſtolorum manibus attractatum fateamur: induci neceſſe eſt, vt etiam ſic nudus extiterit: ipſe namque dicebat: palpate & videte: quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Quanquam ergo eum manibus attractarent: prius tamen neceſſe eſt ex his verbis, vt carnem eius viderent. Nam & ſi dicamus apoſtolos tetigiſſe Chriſti carnem: concedendum tamen non eſt, vt eam primò tetigerint, quàm eis Chriſtus iuſſiſſet. alioquin audaces nimis viderentur, & irreuerenter ſe habentes, nec impunè laberentur: nam verbotenus increpati forent, ſicut Thomas apoſtolus increpatus a Domino eſt, & ſicut Maria Magdalena, minus licèt quadam ex parte verbis admonita. Ipſa quippe inquirens dominum apud ſepulchrum in horto, cùm eum cognouiſſet, illius pedibus procumbens oſculari parabat: ſed a Domino increpata eſt dicente: noli me tangere: nondum enim aſcendi ad patrem meum: vt patet Ioan. vigeſimo capitulo. Sic enim diſcipuli dominum tangere prȩſumentes non vocati increpati forent, & adhuc amplius, quoniam viri erant. Amplius autem quoniam multi erant omneſque errabant. Grauior enim plurimorum culpa, quàm vnius eſt. vnde peccata communitatim cæteris ſunt duriora, quanquam iura humana interdum pœnas in peccatis multitudinum laxauerint. Sc patet extra de clerico excommunicato, vel depoſito miniſtrāte, in capitulo, latores. de cuius examinatione in præſenti ommittendum duxi. Præter hæc autem grauius horum delictum foret, quàm Mariæ Magdalenæ. Hæc enim redemptorem notrum exactiſſima cum deuotione pedibus illius proſidens, deoſculari voluit. Si autem diſcipuli domini Ieſu eius carnem non admoniti attractarent, graviter peccare viderentur: quoniam nullius deuotionis cauſa eis hoc inerat, nec vt eius pedes, aut manus humiliter oſcularentur, ſed vt de eo experimentum caperent, an verus homo foret. Si ergo Maria Magdalene, quæ de eius reſurrectione non hæſitans deuotionis ſolius cauſa oſculari volens ire accedere vetita eſt, quanto magis diſcipuli, qui de eius reſurrectione adhuc infideles ſolius experimenti cauſa attractabant, grauiter equidem increpandi forent. Dicendum ergo neceſſariò videbitur, quòd ſi diſcipuli domini Ieſu carnem attractauerunt: eam tamen quouſque admoniti forent, non tetigerunt: nam alioquin increpati forent, quod non extitit, ante ergo quàm iuſſi forent non tetigerunt, prius tamen quàm eis ſe palpare iuſſerit dominus Ieſus eius carnem benedictam illi clarè viderunt. Nam cum eis hæc prȩcepti aut, vt verius dicatur, permiſſionis cuiuſdam diceretur, carnem tamen Saluatoris videbāt, vt in eiuſdem verbis patet, cùm dicitur: palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Tunc ergo cum dicerentur verba caro apparebat, quo infertur carnem benedictam Chriſti nudam diſcipulis apparuiſſe. Ex verbis ergo beati Ioannis vigeſimo capitulo inferri neceſſe eſt, quòd Chriſtus diſcipulis ſuis nudus apparuiſſet, ſcilicet nulla veſte, aut de panno aut aerea contectus ſubſtantia qualitercunque verba accipiantur.

Obiectio de angelis, qui veſtiti apparuerunt.

Cap. XL.

SIC autem de Chriſti apparitionibus diffinito, reſpondendum eſt, cum obiiciebatur de angelis, quos ad expediendum apoſtolos de loco aſcenſionis Chriſtus miſit: hos enim candidis veſtitos ſcriptura commemorat, de Chriſto autem quòd nudus reſurrexerit apparueritque hactenus aſtruebatur. Huic autem quiſpiam forſitan reſpondebit, Chriſtum nullis indutum veſtibus ſurrexiſſe, & apparuiſſe, quoniam ei veſtes nullatenus neceſſe erant. Ipſe enim verum habebat corpus, in quo videri poſſet. Angelis autem, vt viderentur veſtes neceſſe erant. Ipſi enim in ſubſtantia ſua corpulentiam nullam habent, qua videri poſſint: angelus enim ſubſtantia ſpiritualis atq; indiuiſibilis eſt, & per hoc inuiſibilis. Nullam enim in potentia viſiua immutationem facere poteſt. Vt autem videretur angeli, oportet vt aliquid corporeum aſſumant, hoc autem eſt id, quod induti erant, ſcilicet, veſtes candidæ, angelis igitur erant neceſſaria tegumenta. His autem reſpondendum eſt ſtare non poſſe, nam veſtes angelorum non ideo aſſumptæ ſunt, vt eos, qui aliàs inuiſibiles erant viſibiles redderent: quin potius ex horum reſponſione in eos conuenienter arguitur: nam ſi angeli veſtes aſſumpſerunt, vt viderentur, neceſſe erat vt aliquid alterum haberent, ſecundùm quod videri poſſent prȩter veſtes. Nam de his inquiretur an corpus ex aerea materia confectum aſſumpſerint vel non. Si enim ex aere fabricatum corporis veri phantaſma aſſumptum fateamur, illud eſt quo videri poterant, nam aer cùm ad magnam denſitatem peruenerit colorem fundit, ita vt viſum ſicut cętera ſolida terminare queat. Ex aere autem huius condenſationis corpora fabricari poterant, quæ viſibilia per ſe erant, nec vllatenus opus erat, vt his aſſumptis angeli veſtes quaſcunque aſſumerent, vt in eis viderentur. Si verò fateamur angelos corpora de ſubſtantia aerea aſſumpſiſſe, in eis tamen videri non poſſent, & ob hoc neceſſe erat, vt veſtes ſumerent, in quibus viſibiles apparerent. Tunc enim inquiretur ex quo veſtes angelorum confectæ forent, & reſpondebitur, quòd de aere, ad quod neceſſariò inducetur corpora ab angelis facta viſibilia fore, cum eadem in vtriſque materia ſit, & eiuſdem condenſationis. Quo adhuc inferetur veſtes angelis ad hoc neceſſarias non eſſe, quoniam corpora vt viſionem terminarent ſufficiebant. Si autem aſtruere collibitum ſit angelos, qui ex aere veſtes ſumpſerint nulla corpora ex aere fabricaſſe, ſed quòd veſtes duntaxat aſſumpſerint ſtare nequit.

Primò quoniam ſi corpora ex aere nulla illi angeli aſſumpſiſſent, nihil diſcipulis domini eloqui potuiſſent, ad quod deſtinati fuerant. Locutio enim organa interpretatiua exigit, quibus virtus interpretatiua coniuncta ſit. Veſtes autem de aere fabricatæ, non ſunt taliter ſe habentes, vt eis aliqua virtus

Quomodo ex aere corpora fabricari poterant.

interpretatiua vniri possit, necesse est igitur, vt corpora aerea assumpta sint, quibus vestes illæ candidæ inhærerent. Hoc autem dato vestes angelicæ non ideo sumptæ erant, vt in eis angeli visibiles redderentur, sed vt ab eis corpora assumpta tegerentur. Amplius autem si angeli corpora ex aere non assumpsissent, vestes quoque nullas assumerent, sed angelos vestibus indutos fuisse planum est: vt habetur Actuum primo capitulo. Oportet ergo, vt corpora quoque assumpserint. Huius inductionis primum patet: quoniam angeli substantiæ spirituales indiuisibiles sunt, vestiri ergo nequeunt: nam vestiri solidorum corporum est, velut si quis diploidem, & tunicam, cætera quoque indumenta, & calceos aeri induendo fabricaret. Hæ enim vestes per se manerent, nullusque eis indutus foret. De vestibus autem ab angelis sumptis hoc dici nequit: angeli namque eas mouebant. Secundum vero huius inductionis patet: nam Actuum primo dicitur, quòd apparuerunt angeli in vestibus albis. Has autem vestes, ita ipsi mouebant eisque tegebantur, ac si aliquis virorum contectus foret. Infertur ergo eos corpora ex aere fabricasse. Præter hęc autem, & si dari posset, quòd angeli vestes duntaxat non assumptis corporibus accepissent, inconueniens valde videretur. Non est enim hic ordo in rebus: nam si difficultas conficiendorum ex aere corporum aspiciatur, tanta in fabricandis vestibus duntaxat difficultas est, sicut si corpora fabricarentur. Corpus quoque decentius per se fabricatum esset, operationique conuenientius, quàm vestes sine corpore: conueniens ergo nullatenus erat, vt angeli vestes assumpserint non assumpto corpore, sed magis vt corpus sine vestibus haberent. Dicendum ergo patet illos angelos corpora solitaria, nullis velata tegumentis accipere potuisse, in quibus terminata quę vellent efficere potuissent: non igitur vestes assumpserunt, vt visibiles forent, sed vt assumpta corpora velarent. Vestes tamen sacra scriptura eos habuisse refert: corpora igitur assumpserunt.

Vnde sit quòd angeli vestiri nequeat.

Quare angeli vestes sumpserunt ad discipulos descendentes. Cap. XLI.

AD HAEC autem dicendum est, non fuisse hanc, quæ exprimitur, causam, quare angeli vestes sumpserint ad discipulos descendentes, Christus autem resurgens vestes non assumpserit: sed quoniam conuenientius erat Saluatorem nostrum post resurrectionem suam nudū apparuisse, angeli aūt ad hoc nihil causæ habebant. Nam & si tam Christus, quā angeli nullis ad se tegendos cooperādos degeant velamentis: quoniam tamen quæcunque apparitiones fiunt, secundum conditionem eorum, quibus est apparitio, fiunt. Omnes autem homines quibus apparitiones istæ fiunt, tecti vestibus degunt: angeli ergo cum eis apparent vestibus semper adoperti esse cernuntur. Ex aere quippe corporum solidorum phantasmata capiunt fabricantes eo modo, de quo latè super Exodum septimo capitulo disputauimus. Post hæc autem ex eodem densato aere vestium simulachra sibi fingunt, in quibus nobis amicti videntur. Christus autem eiusdem modi vestibus resurgens velari debuerat, nisi aliquid in eo præfuisset causæ, quod induceret, vt omni posito tegumento videretur. Causa autem nuditatis Christi in sua resurrectione, quando aliquibus visus est, fuit, vt suam veram monstraret humanitatem, ita vt cognosci posset eum esse verum Christum Iesum, qui a mortuis surrexisset. Eo quippe mortuo cuncti discipuli de resurrectione dubitauerunt. Sola autem beata virgo, & Domina nostra inconcussam resurrectionis eius futuræ fidem tenuit. Cùm verò dominus Iesus resurrexit, veritatem resurrectionis suæ elucidare voluit, eorum ambiguitates auferens quibus resurgens apparebat: vnde hęc specialium apparitionum suarum causa fuit, vt illi, quibus resurgens videbatur, eum surrexisse minimè dubitarent: sed magis resurrectionis testes eam cæteris, quibus id absconditum erat, reuelarēt, vt patet Luc. vigesimoquarto capitulo. Si autem Christus resurgens vestibus adopertus videretur, sicut angeli apparentes habent, caro sua & vulnera nequaquam patuissent eis, quibus apparebat: quo magna suspicandi daretur occasio, hunc non esse Christum a mortuis resurgentem, sed phantasma quoddam: sicut discipuli primo videntes arbitrati sunt, vt patet Luc. vigesimoquarto capitulo. In eo enim vestibus adoperto argumenta resurrectionis suæ apparere non potuissent: non enim tradi posset caro palpanda, nec vulnera patefierent, præsertim autem vulnus, quod lateri incussum est. Hanc tamen corporis sui ostensionem Christus Thomæ discipulo egit, vt patet Ioan. vigesimo, dicens: infer digitum tuum huc, & mitte digitum in fixuras clauorum, & manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis. Vestes enim redemptoris manum in latus mittendam excludissent. Identidem autem nec argumentum resurrectionis suæ, quod discipulis congregatis in vnum exhibuit, monstrare potuisset tegumentis amictus, scilicet, palpate & videte, quoniam spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, vt patet Luc. vigesimoquarto capitulo. Vestiti Iesu enim discipuli carnem contemplari nequiuissent, ipse quoque ista conuenienter dicere non potuisset: nudus ergo tunc erat, & sic eum resurrexisse cunctisque, quibus apparebat videri decebat. Hoc tamen si specialiter non interdisset, Christus resurgens a mortuis vestibus rectus videretur, quòd si nunc aliquibus videretur, vestitus appareret. Sic eum post ascensionem suam in cœlos apparuisse commemorat sacræ scripturæ canon Apocalypsis. capitulo primo. vbi dicit, quòd cùm esset in exilio in insula Pathmos Dominica die, audiuit post se vocem magnam dicentem: quod vides scribe in libro, & mitte septem ecclesiis, & post hoc conuersus vidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum similem filio hominis vestitum podere, & pręcinctum ad mammillas zona aurea: non ergo tunc omni posito velamento apparuit, sicut in resurrectione, sed magis vestibus adopertus. Quod si obiceris hoc in imagine cōtigisse, nihilque fuisse realiter factum, aut visione oculari a beato Ioanne comprehensum. Aliquis fortassis respondendum opinabitur: hanc beati Ioannis visionem realem fuisse, solum autem in imagine fuisse concepta ea, quæ in apertione libri septem sigillorum enarrata sunt, ea quippe realiter videri contingere impossibile erat: nam cuncta futura erant, aut quasi cuncta: quæ ergo non sunt, realiter videri nequibant, sed in imagine, visio tamen eius, qui ambulabat in medio septem candelabrorum aureorum realis fuerit. Hoc etiam carneis oculis contemplatus sit. Hoc enim satis rationabiliter dici posse videtur, sed his non intendo. Adhuc tamen, & si visionem hanc solam imagine factam concesserimus nullo intercidente reali, satis infertur, quod intendimus, scilicet, quod Christus post resurrectionem vestibus rectus apparere debuerit, nam ea, quæ in imagine videntur, similantur ad ea, quæ in re apparent. Si ergo

Causa cur Christus post resurrectionē voluerit nudus videri.

Si ergo in visione secundùm imaginem Christus in vestibus albis apparuit, si realiter videndus foret, in vestibus quoque albis appareret: semper namque imaginariè facta ad rerum expressiones sunt. Signa autem signatis conformantur, apparet ergo, quòd si Christus alicui videndus esset, vestibus amictus appareret. De ea autem apparitione quam per quadraginta dies ad multos habuit, nullis tegumentis specialis ratio data est. Ex prędictis ergo concluſum patet, quare angeli discipulis apparentes ascendente domino Iesu in vestibus albis visi sunt, ipse autem positis tegumentis ab omnibus conspectus est.

Christus nec in sepulchro, nec in resurrectione vllas vestes habuit. Cap. XLII.

EX PRAEDICTIS autem longis quanquam inductionibus collectum patet, quòd sicut Saluator noster, nullas in sepulchro vestes habuit, ita quoque & resurgens de panno, aut substantia aerea, nullis tegumentis adopertus sit: sed purè nudus apparuerit. Nunc autem ad extremum de solis fœmoralibus Saluatoris alicui magis curiosè quàm vtiliter, vel deuotè inquirendum videbitur, quid factum sit. De quibus quòd in sepulchro fuerint, nemini ambiguum esse potest, qui quidquam attendit: nam de his dici nequit, sicut de vestibus eiusdem, quas diuisione quadrifaria & insuper iecta sorte milites in pręcium assumpserunt custoditi Iesu: vt patet Ioan. decimonono cap. Nemo namque tam durus foret, vt immemor humanæ verecundiæ, tam detestanda aggredi ausus foret, nec si quisquam auderet, hoc Christus passurus erat, vt in prælibatis dictū est, manserunt ergo in sepulchro. Ad hæc autem, quanquam respondendum fortassis non esset, ne tamen curiosis defuisse videamur, dicendum est, quòd vt prędictum est, fœmoralia Saluatoris cum eo in cruce affixo relata sunt intacta a militibus Pilati: eo quoque de cruce depositio, vt fuerant, permanserunt. Irrationabile enim prorsus erat, vt tales partes corporis in Saluatore nostro ab aliquo tangerentur, sed centum libris vnguenti, myrrhę, & aloes delibutum corpus eius syndone inuolutum est, vt patet Marc. decimoquinto. Cùm verò Saluator noster surrexit a mortuis, linteamen, quo fuerat aduolutus, in sepulchro relictum est. Sudarium quoque, quod capiti eius circumligatum fuerat, vt habetur Ioan. vigesimo capitulo, cum dicitur: Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat ad caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatum & inuolutum in vnum locum. Cùm autem de singulis mentio fiat, de fœmoralibus penitus subticuit scriptura. Aliquis autem fortassis dicet: Saluatorem nostrum fœmoralibus genitalia tectum cęlos ascendisse. Sed hoc stare nequit, omnia quippe inductiua, quæ in prioribus posita sunt, ne Christus & cæteri beati, in perenni paradisi fœlicitate degentes, vestibus adoperti sint, in hoc minime litant. Eadem namque inconuenientia inferes, si Christum fœmoralibus tectum astruxeris, velut si reliquis eum vestibus velari fatearis. In hoc firmiter tenendum est, Christum in cęlum ascendentem nullis fœmoralibus fuisse contectum, sicut nec cæteras vestes habuit. Dubitandum tamen satis videtur an fœmoralia in sepulchro cum linteamine, & sudario relicta forent: de eis tamen scriptura subticuerit, talia nempe erant, de quibus nulla erat referre vtilis, aut honesta eruditio. Huius ratio esse potest: nam sicut in ipsa carnis resurrectione Saluatoris nostri corpus incorruptibile esse cępit, ita & cuncta ad corruptibilis hominis statum pertinentia relicturus erat, nec Christo aliqua harum particularum ex panno, aut quæuis corruptibili substantia tegumenta oportuna erant. Nam iam insistentibus æternæ felicitatis dotibus, tantum de eius corpore fulgor procedebat, vt has corporis partes tegere, & prorsus cunctis videntibus occultare valeret, si honestatis quippiam allatura foret huiusmodi facta contectio. Huius quoque satis videtur verisimilitudinis locus ex verbis beati Ioan. vigesimo cap. cum dixit: Et vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, nō cum linteaminibus positum: sed separatum & inuolutum in vnum locum. Fortassis enim in hoc sudario fœmoralia tanquam minus honesta, inter cætera tegumenta palam vt cętera relicta non sunt, sed in sudario colligata, ideo quanquam linteamina in vnū collecta non erant, sudarium collectum, & separatum a cæteris erat. Alicui autem fortassis turpe videbitur tam particularia speculari, sed a nobis hoc excludendum erit: quoniam non sponte talia enunciamus, sed ne curiosis satisfactum non fuisse videatur. Poterit autem quispiam opinari secus, scilicet, redemptorem nostrum fœmoralibus tectum surrexisse, in eisque apparuisse, atque mansisse quousque in cęlum assumptus sit. Cùm vero in cęlum ascenderit, ea in aliquam secretam partem orbis eiecerit nulli reperienda, aut plena resolutione in materiam prędacentē conuerterit, ita vt cum ad cęlos ascendit, nec vestibus vllis corporis, nec fœmoralibus adopertus fuit.

Quod ex duabus positionibus dictis secunda veritatem non contineat. Cap. XLIII.

NVNC autem his duabus positionibus vlterius insistendum est, quæ earum verisimilior sit. Quælibet autem superficietenus speculantibus rationabilis apparebit. Dicendum tamen est secundam non æquè rationi fore consentaneam. Prima autem huius suasiua saltem ratio est: sicut Christus resurgens, ex omni parte plenam induit immortalitatem omni reiecta corruptibilitate, ita quoque decens fuisse patet, vt cunctę corruptibilitatis conditiones, & adiumenta extrinseca corruptibilis status tunc adempta forent: fœmoralia tamen Saluatoris corruptibilia corpora erant, mortalisque status conseruatiua, tunc ergo reijci decuit. Amplius autem si Saluator noster resurgens fœmoralia habuisset, in eo superuacua necessariò essent: nihil tamen Christus frustratorium vnquam egit, quoniam Deus est. Deus autem, & natura parens nihil vnquam frustra faciunt, iuxta Aristot. primo Politicorum. Quod autem inutile prorsus esset Saluatorem nostrum resurgentem fœmoralibus amiciri, inducitur. Si enim in horum vsu aliquid vtilitatis esset, hoc esse necesse erat: quia turpe quoddam videretur, vt genitalia organa nuda forent, & in eadem nuditate aliquibus conspici reuelata. Hæc tamen Christo non congruunt, in eo namque resurgente cunctus fulgor & decor corporalis, qui in aliqua creatura esse valebat, apparuit: quo dato nihil in eo videri poterat, de quo erubescendum sibi foret: nec quod cæteri videntes aliquo suffunderentur rubore. Aliquid autem ad erubescendum manere incitatiuum, pęnalitatis genus est. A Christo tamen cunctæ pęnalitates excluſæ sunt, cùm eum plenè beatum astrui necesse sit.

Fœminalia enim genitalium organorum duntaxat occultatiua sunt, quo dato, quæretur an apparenti-

bus genitalibus redemptoris nostri aliquid eiad erubescendum pararetur incentiuum: aut vnde videntes confusione replerentur, daretur materia, aut nec ei rubor vllus, nec videntibus verecundię motus inerat. Quod si dixerimus nullum esse ruboris incitamentum, si Saluatoris nostri pudenda organa patefierent, velut in fœlicitate paradisi nullam nobis ruboris materiam ingerunt, vt quęque corpusculi nostri membra cunctis in commune cernantur, cùm omnes nostri corporis partes iam honestate donatæ sint, omni impuritate atque inhonestate abolita, quam in eis patiebamur, dum mortalis adhuc vitæ conditio ageretur. Hoc autem dato, superuacuum manifestè foret Saluatori nostro, post resurrectionem fœmoralia relicta fuisse. Si verò erubescendum Christo asseramus, si post resurrectionem suam genitalia vasa eius nuda paterent, & quòd hæc videntes nimio confunderentur rubore (quod concessu indignum est) dicendum erat, de corpore Saluatoris tantum prosilire fulgorem, vt cunctæ, quæ cùm viderentur inhonestę essent particulæ tegerentur, ne cui facultas esset horum quippiam cõtueri: vnde hoc oportunius tegendis particulis illis esset, quàm fœmoralia, quæ tanquam necessaria tegumenta resurgenti fuisse ponuntur: superuacua ergo illa essent, quòd palam inductum est, in Christo resurgente ea non fuisse. Amplius autem hæc fœmoralia, quę asseruntur, nequaquam Christo resurgenti oportuna erat, quicunque ponatur modus: nam si rubor vllus esset, genitalia organa Saluatoris nuda prorsus cõspici, quæ fœmoralia tegenda erant: etiam si fœmoralibus contexeris: semper inhonestum aliquid reliquisti. Christus enim resurgẽs omni posita veste visus est, siue de panno, siue ex aerea substantia, sicut in prędictis illatũ patet. Si ergo ei fœmoralia apposueris, vt has particulas contegas, quas nudas relinqui inhonestum astruis, nondum plenè eas honestaueris, fœmoralibus ea contegens velamentis, quod in cũctis viris, qui honestatis zelatores sunt, euidens constat. Inhonestum quippe eis, nec impurum asseritur, si quis prorsus nudatus solis fœmoralibus contectus sit, sed vt aliquatenus tanta nuditas honestetur, oportet ab vmbilico vsque ad aliquam crurum particulam velamentum aliquod appensum esse. Si ergo Christum resurgẽtem, ideo fœmoralia habuisse astruxeris, vt harum particularum tolleretur rubor, non adhuc ei desiderij sui contingebat effectus, sed conuenientius videretur vt sindonem quoque, qua in sepulchro aduolutus fuerat, in resurrectione apparens habuisset. Hanc enim corpori ab vmbilico infra pendentem corpori suo coaptans conuenientius ruborẽ abstuliſſet. Hoc tamen non egit, quoniam linteamina & sudarium resurgente domino in sepulchro relicta sunt, vt patet Ioan. 20. cap. ergo nec fœmoralia Christo resurgenti manserũt. Sed a corpore benedicti Iesu tantus ꝓcedebat fulgor, vt has contegeret partes, & quascunque alias, quas velari & conspectibus subtrahi, honestum foret, nec cuiusuis corruptibilis substantiæ ope ad tegendum quid quid in corpore suo erat, opus erat, sed iustius erat, vt ille admirandus fulgor iam glorioſi corporis redemptoris incorruptibilis facti, quicquid in eo velandum erat (si quid tale esse poterat) contegeret, vt incorruptibile seipso manens, nullius corruptibilis honestaretur velamento. Prima autem positio cõuenientior est, sed nec penitus fortassis conuenit, rationabilius siquidem erit, vt dicatur fœmoralia Saluatoris in sepulchro nequaquam permansisse. Omnia quippe, quæ in Saluatoris tumulo remansissent, discipuli eius cæteriq; fideles educerent, atque sub diligenti custodia honorabiliter propter Saluatorem nostrum custodirent: quod quidem de fœmoralibus minimè conueniens erat: in fœmoralibus redemptoris nostri nihil quippe tale erat, quod alicuius reuerentiæ obseruationem mereretur, nec de eis aliqua fieri mentio debebat. Si tamen ibi mansissent, atque cum sindonibus sudarioque educerentur, necesse erat, vt in aliquo honore ponerentur, aut vsibus inhonestis, & vilibus applicarentur. Vtrinque autem inconueniens surgit: nam non decebat vt aliquibus malis abiectisq; vsibus mancipentur: quoniam redemptoris nostri fuerant. Rursus autem inconueniens erat, ea aliqua veneratione digna haberi, quia fœminalia erant. Dicendum ergo fortassis conuenientius videbitur, quòd Saluator noster cùm resurrexit, aut priusquam resurrexerit, in nihilum prorsus conuertit illa, aut in præiacentem resoluit materiam, vt nulli creaturæ ad vsum aliquem applicarentur. Nõ enim decebat ex supra sumptis rationibus. Post resurrectionem autem in totali nuditate permansit vestibus nullis vtens, nec fœminalibus qualitercunque contectus: sic quoque visus est eis, quibus apparuit, vt in præcedentibus explanatum est. Ex his autem satis collectum patet, quid de vestibus Saluatoris post resurrectionem suam actum sit, & si eis vestitus cœlos conscendit, vel an Christus cæterique beati in illa fęlici paradisi amęnitate nudi prorsus sint.

Dubitatio de modo ascensus hominum in cęlum.

Cap. XLIIII.

CVM autem in prælibatis de domino Iesu qualiter in cœlum ascenderit prælibatum sit, nunc consequenter de modo ascensionis cęterorum inquirendum erit. Cui respondendum est, quòd hominibus duplex in cęlum ascensus patet: primum quippe ascensum facimus, cùm anima luteo soluta carcere cœlum libera petit, vel prius purgatoria clementia exercita iam exclusis vetustatibus æthereas sedes sola petit. Secundum verò ascensum asserimus cùm in generali carnis resurrectione animæ corporibus sociatæ in æthereas regiones ferentur. In hoc autem dicendum multum distare, cùm animæ corporibus seiunctæ cœlum liberæ petunt, aut gehennali incendio, vel purgatorijs mancipantur pœnis, aut homines corpore animaque constantes cęlum, aut infernas petunt sedes. Diuersitatis huius ratio est, quoniam animæ cùm seorsum sunt, spiritus puri sunt: cùm verò homines sunt corporea entia sunt: necesse est ergo, vt alia hominibus, alia alijs conuenientia sint. In his autem consideratione dignum sit, quòd cùm anima corpore soluta, aut polorum celsitudinem, aut tartareas sedes, vel purgatorias pœnas petit, non propterat illuca seipsa mota, sed ab aliquo illuc fertur. Quod conuincitur ex modo orandi Ecclesiæ: nam cùm pro aliquo, vt in vitam æternam eat, oratur: præcum talis conceptio est, vt angeli illam animam assumentes in illam paradisi amęnitatem ducãt, offerentes eam in conspectu altissimi. Hoc autem ex multis collectis & orationibus in mortuorum exequijs patet. Idem autem in quibusdam responsorijs, & offerendis, quæ ad agenda defunctorum pertinent, ecclesia cantat. Dicitur enim in quadam offerenda: Sed signifer sanctus Michael repræsentet eam in lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti, & semini eius. Amplius autem de inferno hoc patet: nam animæ, quæ infernas petunt sedes, inuitæ illuc eunt, cùm illic plenæ calamitatis locus sit: nemo tñ est, qui talia desideret. Spũs ergo qui inferno carceri mancipant, illuc ire nõ appetunt. nolẽtes ergo eos

Duplex mortalib. in cęlũ ascensus.

Anima a corpore se iuncta a se ipsa nõ fertur in destinatũ sibi locum.

eos illuc ire impossibile est, necesse est igitur, vt inuiti illuc trahantur: sed nullus sibiipsi iniurius, vel violentus est: oportet ergo aliquem alium dari, qui illuc renitentes inuitasque animas nocentum trahat. Deo autem ista nequaquam competunt: ipse quippe Dominus, & non minister, aut satelles est: actus ergo isti puram executionem concernentes ei non competũt, sed magis sentẽtiare & iubere: suis verò ministris executio delegata est. Alię autem altioris indaginis & speculationis causæ sunt, propter quas Deo nequaquam congruit: vt animas ad aliquem locorum destinatorum ferat, sed vt hæc ministris voluntatis eius executoribus hæc iubeat. De his autem nobis nunc inquirendum nihil erit. Prætet hæc autem, sicut pœnas infligere iudicis actus non est, sed meri executoris: iudicare verò ei conuenit, ita & reos trahere ad cruciatus iudicantis actus non erit, sed delegatorum ad hoc ministrorum. Deus autem iudex est viuorum, & mortuorum, & princeps omnium regum terræ: vt patet Apocalipsis primo cap. Qui verò ad gehennalia pertrahuntur incendia, æterno carceri mancipantur, vbi factorum suorum plenam recipiunt vicem. Deus ergo per se eos illuc non trahet, sed eos illuc pertrahendos suis satellitibus demandabit. Illatum ergo ex supra dictis patet, spiritus, qui tartareos petũt cruciatus, seipsis illuc non tendere, sed ab aliis trahi: Deus quoque seipso agens, eos illuc non trahit. Ab angelis ergo bonis, aut prauis illuc ferri necesse patet. Sed ab angelis pacis, quos angelos lucis, & Dei appellamus, illuc eos duci non conuenit: nam malorum spiritus, q̃ æternis incendiis mancipandi sunt, ad Ciuitatem Dei nequaquam pertinent, nec eis vllo modo illuc redeũdi facultas patet: prorsus ergo ratione caret, vt angeli lucis, qui ciuitatis Dei ciues sunt, quorum sors tota in gaudijs ducenda est. harum infęlicium atrocissima tumque pœnarum ministri sint, vt ad æternam miseriam rationales spiritus trahant. Ex his autem infertur, quòd dæmones, qui diuinæ iustitiæ apud inferos ministri sunt, has miserabiles animas ad pœnas trahãt: nam velut eis, quòd inferendarum pœnarum apud inferos ministri sunt conuenit, ita quoque vt trahendo eas ad supplicia spiritum executio cõuenire debet. Hanc quoq; ministrationem infligendæ æternæ miseriæ animabus nocentibus, diuidi in plura genera ministrorum conueniens non est, scilicet quòd sicut angelis lucis, qui ciuitatis Dei conciues sunt, pœnarum executio in inferno non expedit: quoniam hoc pacto eos ibidem morari necesse erat, quod non expedit: ita nec eis conueniens erit, vt nequã spiritus ad supplicium loca trahant. Dicendum ergo videtur, quòd dæmones vniuersas nocentum animas, qui illuc aliquo modo peruenturæ sunt, trahunt. Angelis autem lucis non conuenit. Hoc autem multipliciter accidit: primò quidem, quoniam dæmones totius naturæ humanæ æmuli valde sunt: ideoque quemcunque possint, punire nimis cupiunt. Irerum autem quoniam à Deo huiusmodi ministeriis mancipati sunt, sunt quoque promptissimi cuique morituro assistentes, vt videant si quid iuris eis super illum est: quòd si misera bilis ille ac nequam spiritus a corpore nocens egreditur, Deo iudicante, æternis gehennę incendiis mancipandus, mox vt à corpore egreditur, in dæmonum incidit potestatem: qui illico rapientes atrociter gehennæ im mergũt cruciatibus. Si autem fęlix spiritus omni carens labe terrenum deserat habitaculum, etsi dæmones ei morienti diligenter assistant, nihil ibi sui iuris reperientes, in eum nihil agere quæunt, quoniam angeli lucis felicem illam animam suis viribus defensam reddunt. Ad hoc autem obstinata illa atrociq; inuidia dęmones huic fælicitati inuidentes dolent:

A quòd eam cruciandam accipere eis fas non sit. Ex prædictis ergo euidenter inductũ patet, quòd animæ, quæ gehennæ cruciatibus immerguntur, seipsis illuc non tendunt, sed ab aliis deferuntur.

Quod non seipsis, sed ab alijs ducti in purgatorium eant animę.

Cap. XLV.

NVNC autem de animabus, quæ carcere luteo solutæ purgatoria clementia exercendæ sunt, idem dicendum reor, quòd seipsis illuc non moueantur, sed ab aliis ad ea trahantur loca. Hoc autem inducitur, quoniam purgatorij carcer atrocium pœnarum locus est, sicut gehennalis miseria. Sicut ergo nulla animarum libens inferorum sedes petit: ita & nulla purgatoria loca volens adibit. Nam in purgatoriis sedibus tanta cruciatuum immanitas est: vt ab inferorum qualitate modicum, aut nihil distet quantum ad cruciatuum magnitudinem, & duricię: sed ex durationę distandi rationem assumpserunt. Nam gehennalibus atrocitatibus in æternum permanere adiacet, atq; necesse est: purgatoriæ verò exercitatiuæ pœnalitates, etsi nimis eas protendi contingat, extremi examinis non excedunt diẽ. Aliquæ autem pauco tempore manẽt, vt anno vno, aut biennio, aut plus minusue sicut infectæ, aut imperfectę satisfactionis modus exigit eorum, quæ hic contritione deleta, satisfactione tamen prorsus abolita non sunt. Sunt quoque minores, quanquam & si atrocitatis quantitate non distent, minus tamen sentiuntur: quoniam eos, qui talibus exercentur pœnis, certa futurę beatitudinis spes lętificat. Eis enim, qui in purgatoriis pœnalitatibus affliguntur, certa futuræ felicitatis spes inest. Sciẽtes autem se peruenturos ad eum locum, in quo fęlicitas summa est, hoc quoq; nullatenus disturbari posse, magnis gaudijs exultant, cùm ista cogitantes se super se vertunt. Eis verò, quibus in gehennali incendio locus est, nulla futurorum gaudiorum delusoria saltem spes subrepere potest. Desperant enim se inde posse vnquam egredi, quoniam eis tenacissime in pœna ista inhęret scientia, eos scilicet inde nunquam exituros. Cùm autem hac commoti cogitatione se super se flectunt, hoc furioso tumultu inexcogitabiliter affliguntur: estque illis hęc pœnarum fortassis atrocior. Habent quoque spiritus nequam gehennalibus incẽdiis mancipati ęternum remorsum scelerum, scilicet malorum pręteritorum memoriam: nec hanc sibi pœnalitatem sęuissimam adimere queunt. Secundũ hanc autem pœnitent dolentque: nec tamen conteruntur, ita vt eis verus, atque fructuosus dolor sit, sed dũtaxat sciunt se praua patrauisse, & horum merito cuncta eis infelicia euenisse. Hic tamen motus: contritionis actus non est, quia iste sibi impossibilis est, cùm à gratia Dei debeat principiari, sine qua bonum nullum agere possumus: iuxta illud Ioannis decimo quinto, sine me nihil potestis agere, idest nisi ego prœuenien tem gratiam ad operandum tribuero, vobis operari bonum impossibile est. Hic autem conscientię vermis, aut morsus nequam virorum spiritus apud tartareas sedes inestimabiliter affligit: nam pœnis exterioribꝰ addicti, etsi Deum nemo directè odisse possit, quoniam ipse totius boni fons est, cui voluntas repugnare nequit: inquantum tamen eum harum pœnarum auctorem, & iudicem, atque constitutorem credunt, eum quodam odij fomite prosequuntur. Dæmones quoque non dispari ratione, quin potius ampliori sęuissimoque odio persequuntur: ab eis quippe gaudentibus de earum miseria sibi pœnas inferri vident: sed his inflictis se exosas non habẽt, quin potius miserent: vrgente tamen conscientia sceleris seipsas atrociter

Conueniunt, & differunt inferni pœna, & purgatorij.

Deum directè nemo potest odisse.

exosas habent. Recolunt enim se scelera patrauisse, & horum exigentibus malis, iustissimè, quæ tolerant, patiuntur: hoc pacto seipsos sibi malorum sub imagine præsentantes necesse est, vt se oderint. Malum enim cognitum nemo amare potest. Hic autem sequentis conscientiæ vermis, imò furiosa compunctio, cætera cruciatuum genera sua atrocitate deuincit: nam cùm quis alterum sibi molestum sentit, ei nocere non contingat, eum saltè exosum habet, seipsum tamen non odit: cum tamen aliquis grauissima scelera patrauit, si infanda atq; horrenda valde sint, seipsum exosum habet. Sic enim ait Arist. Ethic. lib. 9. scilicet, Quibus autem multa, & dura opera sunt, & propter malitiam odiuntur, fugiunt viuere, & interimunt seipsos, aut fugiunt. Recordantur enim multorum & difficilium, & talia altera sperant secũdum seipsos entes. Cùm alteris autem entes obliuiscuntur, nihilq; amabile habentes, nihil amicabile patiuntur. Pœnitudine enim replentur praui: nec vtiq; ad seipsum bene disponitur prauus, propter nihil habere amabile. Ex hoc aũt accidit, quod aliquãdo videtur. s. vt aliqui grauium infandorumq; sibi conscij scelerum, non potentes seipsos tolerare, affligente cõscientia patrati sceleris, se interimãt. Sic in Iuda Saluatoris nostri discipulo, atq; proditore factum est, cũ dominum atq; redemptorem innoxium vendidisset: huius tam horrendi memoratus, aliorumq; infandorũ, quæ ante apostolatum susceptum peregisse fertur, vt credimus: grauiter intra seipsum premente conscientia affligebatur, præ inquietudine amari cordis in seipsum concitatus, seq; exosum habens, abiens laqueo se suspendit, & crepuit medius, atque effusa sunt viscera eius. Non dissimile autem huic conscientiæ prauæ in se sequiẽtis exemplum patet in Oedipo Laij regis filio, & reginæ Iocastę in Thebana ciuitate prouinciæ Bœotię, quæ in Græcia est regnum. Hic enim Laium patrẽ suum bello petens occidit, matrem autem incestans gemina grauidauit prole. Inde quippe gemelli Etocles. s. & Polynices orti sunt. Horũ autem infelix Oedipus sibi conscius praua in se desequiente conscientia: oculos funditus sibi eruit lucis communis indignos. His autem aliud deterius excidij genus additurus erat se de altissimis scopulis in mare Ioniũ precipitare volens, nisi Antigona filia cæci patris iam ductrix facta a prauè conceptis inhibuisse: De hoc Seneca tragedia quinta, quæ dicitur Oedipus carmine primo: De his latè dictum est in libro de Amore & amicitia super Platonico documento ad regiam celsitudinem. Hic autem conscientiæ prauę cruciatus, in animabus gehennali incendio mancipatis est, quo inæstimabiliter affliguntur. Hunc autem sacra scriptura, & doctorum sanctorum loquendi modus, vermẽ conscientiæ vocat: de quo Isaiæ cap. vltimo: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, sed erunt vsque ad saturitatem omni carni. Hic autem cruciatus stimulus in animabus purgatoria clementia exercitis nequaquam est, ipsi quippe in charitate Dei, & proximi decesserunt: De patratis quoque iniquè plenè doluerunt. Hoc autem duntaxat eis restat, vt plenam, quam non egerunt pœnarum peccatorum suorum satisfactionem in purgatorio igne expleant. Ex hoc autem nullus eis conscientię morsus obrepit: de cunctis namq; patratis malis plenè doluerunt corde compũcti, dum in mortali vita manerent, seipsas ergo exosas non habent. Nullum ergo in hoc interiorem cruciatum tolerant, qui purgatorijs ignibus exercentur, exterius tantummodo afflictati. Ex hoc magna spirituũ in gehennali punitorum igne, & eorum, qui purgatorijs punitionibus alligati distantia cruciatus liquet.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XLVI.

AMPLIVS autem qui purgatoriæ afflictioni temporaliter subditi sunt, multipliciter ab angelis conciuibus felicis illius ciuitatis Dei coasolationibus recreantur: ad eos namque sæpe veniunt: ea quæ in orbe apud charos, & propinquos fiunt explanantes. His autem attenti afflictionum suarum atrocitatem leuius ferunt. In eis verò qui gehennali carceri mancipantur, horum nihil est: quoniam angeli lucis nihil eorum, quæ apud charos fiunt reuelant, nec alterum quidpiam pandunt: vnde consolationis vllius subrepat occasio: nequaquam enim isti ad ciuitatem Dei pertinent, cuius angeli lucis, & beatorum animæ conciues sunt. De hoc Luc. decimo sexto capitulo. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi, qui velint transire ad vos, non possint, & inde hinc transmeare. Hæc autem de his, qui in inferno, & paradiso sunt intelliguntur, scilicet, de sinu Abrahæ, qui tunc paradisi tenebat locum: quanquam non plenè monstraret integritatem felicitatis. In prædictis autem nimis differt inter pœnas gehennalis carceris, & purgatorij ignis: in atrocitate autem in quibusdam nihil differre videntur: quin potius quosdam in purgatorijs igni- angi quã
bus esse continget acrius cruciatos quibusdam, qui iferno exi
gehennali seueritate puniuntur. Veluti si quis vni- stentem.
co mortali patrato, quod valde graue non est, impenitens migrauit a sęculo, infernis sedibus mancipatur. Huius autem cruciatus, & si fine careat: durus tamen valde non est: si alijs communibus contulisse voluerit. Si autem quisquam mille patratis sceleribus, ad eorum expiationem nihil egisset, moriens verò de patratis dolens conteretur, ab omnibus inquinamentis solutus pœnas euadebit inferni, purgatorios petens ignes: ibidem de commissis penitus satisfactionem expleturus. Maiorem ergo esse necesse est eam pœnã, quam iste purgatoria acerbitate punitus tolerat pro decem millibus scelerum patratorum, quam eam, quam infernali mancipatus sedi pro vnica, nec graui quidem culpa tolerabit. Ad magnitudinem ergo pœnarũ in atrocitate eis, qui in tartareo carcere, aut purgatorio igne sunt, nihil differt. Aliud autem est, quo in purgatorio exerciti ab eis, qui in tartaris cruciantur in pœnarum qualitate distinguuntur, quoniam qui apud tartara sunt, dęmonibus tortoribus affliguntur: eorum quippe quotidianus intuitus atque cõlortium molestum valde est. Hoc autem & si nihil addideris eis, quasi quidam consumatus cruciatus est. Hoc autem Christi sermone differitur Matth. vigesimoquinto cap. vbi cùm verba quibus Deus ipse malis in die iudicij locuturus est, describeret, ait: Ite maledicti patris mei in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Hic enim pœnalitatum conditiones edisserens, consortium dæmonium per seipsum velut quoddam atrocitatis genus collocauit. Apud purgatorium ignem tortores dæmones nulli sunt. Hæc enim Deus non sinit fieri: dæmones quippe animabus bonorum nimis inuident: quoniam hæreditatem perennis felicitatis adepturę sunt, a qua ipsi miserabiles, perfectioris tamen naturæ, deiecti sunt. Affligerent ergo vehementer dęmones animas bonorum virorum, atque hoc pacto vlciscerẽtur susceptarum offensionum: hoc tamen irrationabile satis est: dæmones ergo apud purgatorios ignes nullatenus esse constat.

Cõtingit aliquem i purgatorio acrius

Quod

Quod existentes in Purgatorio animæ non torqueantur à dęmonibus. Cap. XLVII.

SVPRADICTIS autem adiicitur, irrationabile valde esse, quòd cùm quisquam hostem deuincens subiecerit, hostili potestati atque ditioni subdatur, commune tamẽ bonorũ apud purgatorios ignes exercitorum dęmones, contra quos eis pugna erat, iuxta Apostolum deuicerunt: non ergo animæ dęmonum potestati subdentur. Nam hoc dato quælibet alia pœnarum ablata atrocitate, eis hoc grauis pœna foret, scilicet quòd ipsi dęmones in mundo subiecerint, eorum suggestionibus non fauendo, eorum rursum dictioni subiaceant: vt in eas torquendo desæuiãt: molestius quoque ducerẽt à dęmonibus per annum purgatoriis cruciatibus exerceri, quàm aliàs per duos, aut tres torqueri annos: velut quilibet hominum præeligeret, nec in parum, alicui incognito viro saluti: quàm quòd suo quouis modo hosti subdatur. Hoc pacto si dęmonib⁹ facultas esset, vt animas in igne purgatorio exercerent, in eas vberius sequentes receptarum vlciscerentur offensionum: hę quippe quoad vixerunt, dęmonibus ad praua suggerentibus obstitere, quo minus eas sibi offensas sentiebant, molestè ducentes, ꝙ eorum consiliis non assenserint. Hic enim superborum modus est, vt se nimis grauatos existiment, atq; dęiectos, si quis eorum sententię derogauerit: Dęmones autem superbiæ tenent celsitudinem. Dicit enim Iob quadragesimo primo, de dęmone sub nomine Behemoth: Ipse est rex super omnes filios superbię. Dæmonibus autem ad probos viros hoc frequentatũ est, vt eorum suggestionibus non assentiant. Oderũt ergo dęmones studiosos in virtute viros, eisque nimis vbicunque offensi forent, si qualiscunque daretur facultas: hęc tamen Deus non sustinet. Si autem post mortem studiosorum virorum animæ dęmonum potestati in purgatoriis ignibus exercendę concederent, in eas pro sua desequirent atrocitate, omnem inique cogitationis explentes sequitiam. Hoc autem rationi satis dissonum esse patet: non ergo sunt dęmones animarum purgatoria clementia exercitantur tortores.

Nec hoc duntaxat dæmonibus inhibitum est, ne animarum exercendarum habeant facultatem, sed & illis interdictum est, ne ad eas videndas vadant, cùm in ipsis purgatoriis ignibus puniuntur, eis quippe in sua afflictione positis, dęmones astare nequeunt, ne de eis patientibus gaudeant, quandam quoque vindictæ speciem inde trahant. In hoc enim magna animabus esset molestia, cùm hostes suos de earum afflictione cernerent congaudere. Dæmones ergo torquendarum animarum apud purgatorij loca facultatem nullam habent, nec eis quoque cum puniuntur intersunt. De his sanctus Thomas super quartum distinctione vigesimaprima. Eædem quoque animæ purgatoriis manentes receptaculis, ab angelis lucis nequaquam torquentur. Hi enim in charitate existentes, animas purgatoriis manentes locis diligunt, quoniam eas ciuitatis Dei conciues fore certissimè sciũt. Aegre igitur angelici spiritus ferrent, vt illas animas in purgatoria quadam atrocitate punirent, quas paulo post in vita æterna conciues habituri erant. Sed è contrario eas, quo ab eis concessum est consolantur, referentes talia, quibus leuius, quæ tolerant patiantur, de quibus supra dictum exstitit. Solus ergo Deus est, qui his purgatoriis receptaculis animas manentes torquet, non quidem tanquam Deus eis actualiter punitiones infligat, quidquam agens, sed quoniam diuina iustitia ab exordio illum indeficientem succendit ignem. Ibi enim nullo ministrante, illi diuino alligatæ incendio pro meritorum qualitate, quousque commissorum A satisfaciendorum mensuram expleuerint, cruciantur. Tunc eis liber in æthereas sedes patebit accessus.

Obiectionis ratio superius allatæ. Cap. XLVIII.

NVNC verò ceptum resumatur argumentum: purgatoria sedes atrocitatis magnæ locus est, velut tartarea receptacula. Ad pœnarum autem loca nemo libens accedit, ad purgatoriarum tamen pœnarum receptacula animas ire patet: eas ergo illuc nõ per se ire, sed ab aliis trahi necesse est. In hoc autem velut in superioribus diffiniendum est, scilicet quòd sicut Deus animas gehennalibus mancipandas sedibus, seipso illuc non trahit, quoniam officiũ hoc nequaquam est iudicis, sed ministri: ita quoque animas purgatoriis mansionibus exercendas seipso non trahet, Ministri Dei in spi
B sed ministris suis hoc exequentibus imperabit. Mini- ritualibus
stri autem Dei in his, quæ spiritualia sunt, angeli lucis & dęmones sunt: nec tamen idem vtrisque ministerij genus traditum est, sed quibusdam hoc, aliis verò alterum. Nunc autem de animabus in purgatoria ducendis supplicia dici nequit, quòd à dęmonibus illuc trahantur: animæ quippe bonorum post defunctum corpus ad ciuitatem Dei prorsus attinent: dæmones autem ciuitatis oppositę certissimi ciues sunt: nihil ergo eis communionis est, nec quidquã operis dęmones cum bonorum animabus habere queũt, quæ purgatoriis incendiis affligendæ sunt. Amplius
C autem idem ex præposita ratione patet: Deus enim nequaquam permittit, vt animæ bonorum à dęmonibus igne purgatorio affligantur, ne qualirecunque ibidem de eis vindictam sumant: ex eodem quoque incentiuo eisdem interdictum est, ne animarum puniendarum purgatoria seueritate intersint afflictionibus. Differentius ergo inhibitum erit: ne dæmones bonorum animas ad supplicia purgatoria trahãt, quoniam tractus ad pœnam punitionis quota pars est: pœna autem inuoluntaria est in tolerante: si ergo dęmonibus pertrahendi bonorum animas in supplicia facultas tributa foret, in hoc pœnę quandam explentes particulam, de ipsarum animarum angustia lętarentur. Hoc autem ipse bonorum animæ molestè ferrent, vt
D à suis hostibus punirentur, tantumque in hac perductione pœnalitatis tolerarent, quantum in aliqua purgatoriarum pœnarum susceptura erant. Dicendum ergo, quòd à dęmonibus illuc nequaquam trahãtur, sed angeli lucis hoc efficiant. Modus autem hic est, quòd cùm in charitate decedens commissorum suorum aliquam adhuc particulam pro satisfactione deflendam habet, angeli lucis decedenti intersunt abigẽtes inde aereas dęmonum potestates, & spirituales nequitias. Ipsi quidem dęmones si sequiendi permitteretur facultas, animam egredientem susciperent, vt tartareis suppliciis mergerent: voluntas tamen effectu caret. Angeli enim lucis eam in purgatoriam ducunt mansionem, ibi eam in incendio relinquentes purgatoria exercendam seueritate quoad iuxta prefinitum à Deo tempus, & pœnarum qualitatem diffinitã
E satisfactionem expleuerint. Nec tamen angeli lucis animabus ibi adsunt, vt puniant, vt in prioribus declaratum est. Cùm verò prefinitam pœnarum quantitatem earum, quæ purgatorio exercentur igne, expleuerit, angeli lucis assistentes eam in æternę lucis mansiones vehunt.

De animabus liberè cęlum petituris. Cap. XLIX.

DE animabus autem, quæ carcere lúteo solutæ mox liberè cęlum petiturę sunt, vt in cętens definiendum

finiendum est, quòd seipsis in ethereas nequaquam tẽ dant sedes, sed ab alijs perducantur. Anima quippe egressa à corpore, quid de ea futurum sit ignorat, cùm ex alterius hoc dispositione dependeat: oportet ergo vt alterum eam ducentem assignemus in quamcunque trium mansionum ducenda sit. Cùm ergo æternę felicitatis gaudia anima corpore egressa aditura sit, angeli lucis eam comitantes eunt illam ante faciem altissimi præsentantes. In hoc enim angelis nimis gaudere datur, cùm sedium suarum ruinas de bonorum spiritibus repleri vident. Ob hoc ergo rationi satis consentaneum est, angelos obuiam animabus in vitã æternam euntibus exire: præsertim angelo custodi animæ illius hoc competet. Iste enim laboris sui fructum expertus, s. q̃ custodita ab eo anima hæreditatẽ salutis assecuta est, nimis gaudet: animæ quoque gaudenti congaudet sciens laborem suum non fuisse superuacuum. Susceptis enim consiliis, & auxiliis eius anima saluationis fructu potitur. Hic autem angelus prꝛcipuus comitatus animam illam benedictam sistet eam coram domino offerens ei labores suos. Dicendum ergo est bonorum animas angelorum manibus in cœlum duci. Angelis autem tenebrarum in hoc nulla ministerij facultas attributa est: ipsi quippe animas bonorum in purgatorias sedes ducere nequeunt, vbi est tormentorum locus, quantus differentius nequeunt perducere ad gaudia beatorum? Nec enim dęmonibus permissum erit felicitatis illius gaudia contemplari. Ex prælibatis ergo probabili satis inductione collectum reor: animas de corpore egressas ad quãcunque præfatorum trium locorum perduci debeãt, per se non tendere, sed illuc ab alio duci.

Aiũt corpore egresse quid de ea futurũ sit ignorat

Quomodo animæ carne solutæ ad tria loca se conferant. Cap. L.

HVIC inquisitioni amplius inhęrentes inquiremus, quis modus est, quo in præfata loca animę carne solutæ, de quibus nunc sermo est, eant. In quo supponendum reor, velut ad sequentis inquisitionis hypothesin vbi tria præfata ponantur loca. Nescienti enim vbi hæc loca sint, inconueniens speculatio esse nequit: quomodo animæ in hæc tria ducantur loca. Et quoniam hæc tria loca eẽ, cõmunis suppositio est, de quolibet eorum vbi esse dicatur sigillatim inquirẽdum est. Hoc autem, quoniam de animarum post mortem gaudijs, & passionibus inquisitiuum est, cùm de locis horum experiendorum inquiratur, duo præsupponere necesse est. Primum est animas post corporum mortem manere, quoniam non enti nullum, aut bonum, aut malum accidere potest: alterum verò est aliquam post mortem animabus lætorum, aut tristium distributorem, & arbitrum esse: nam cùm animæ ex natura sua hoc non habeant, nisi eis aliquis, qui post mortem læta, aut tristia distribuat, apponatur: animabus gaudium, aut tristitiam post mortem manere impossibile est. Apud eum igitur, qui animas negat post corporum mortem manere, sed eas cùm corporibus vno concludi defectu, quæstio ista locum nullum habet. Si enim animas subsistere deficientibus corporibus negauerimus, eis aliqd bonum, aut malum accidere impossibile est. Idem autem si secundùm s. Deum esse diffiteamur, inducetur: nam si ad læta, & tristia distribuenda arbiter necessarius est: neminem ad tantum negotium constitui licet, nisi ipsum rerum principem Deum, quẽ qui esse negauerit, pariter quoque bona, aut tristia animabus post mortem negabit accidere. In quo considerandum est, quosdam physicorum, an Deus esset, dubitasse: alios verò Deum esse totaliter negauisse, quorum Diagoras & Prothagoras, ob hoc indignissimi Philosophorũ in hac re tie dissimierunt, vt alter Deos esse in dubiũ reuocaret: alius autem omnino non esse diceret, De his Lactantius de natura Deorum lib. primo cap. secundo. Horum quoque Epicurus est: qui Deos esse omnino negauit: vt ait August. de Ciuitate Dei lib. decimo nono, ita vt non immerito de his apud Psalmistam Psal. 13. & 52. dicatur: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. His igitur de inquisitione pœnarum, & gaudiorum animarum post mortem, locorumue, in quibus hæc exerceantur cura, nulla est, quoniam non existente Deo, nemo esse poterit, qui animabus post mortem gaudia, aut pœnas distribuere queat. Hæc autem positio quoniam ineptissima est, in eam niti arguendo non expedit. Per se enim eius liquet ineptitudo: hanc quoque conuincit Aristo. duodecimo Metaph. in fine, vbi processu quodam naturali agens de ordine, & principatu rerum ait: entia vniuersi nolle malè disponi: mala est pluralitas principum: bonus est ergo vnus princeps. Hunc autem, qui vnicus super omnia præsidet, quicũque ille sit, nos Deum appellamus: Deum igitur esse patet. Item non oportet in hos argumentorum multorum esse aculeos: nam Deum esse, vt ab inuestigatione syllogistica aliquando quiescamus, naturaliter argutum est, nec solùm Deum esse, sed etiã esse æternum, & alia pleraque attributa. De his Apostolus ad Romanos cap. primo: Inuisibilia Dei per ea, quę facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius deitas. Intenta ergo suppositio quęstionis nostræ ex hac parte labefactari nequit: qm Deum esse cunctorum prodit assertio. Ex prędictis autem suppositionis intentę ad inquisitionem de tribus locis animarum primum fundamentum collectum est, scilicet Deum esse.

Cõfutatio opinionis physi. peram de Deo sentientium.

Opiniones multiplices de natura animæ. Cap. LI.

SICVT autem in hoc primo fundamento Physicorum quosdam delirantes compertmus, ita & in secundo suppositio plurimorum deliratio exoritur. Quidam namque, quamquam Deum esse fateantur: animas tamen esse post mortem negant, quoniam eas tales substantias esse faciunt, quibus post corporum separationem manere impossibile sit. Quidã enim animam nullam substantiam verè subsistentem esse dicunt, sed quandam corporis armoniam, qua corpus debito subsistit ordine. Hoc autem Aristoxenus poeta magnus, & musicus dixit: & quidem aliquid veritatis continens, sed ab arte sua non multum recessit. Alij enim animam cor esse asseruerunt, alij autem cerebrũ, alij sanguinem, alij aerem, quo spiramus, & respiramus: quorum positiones, & pleraſque alias Arist. recitat primo de Anima, & Tullius primo lib. Tusculanarum quęstionum. Si tamen horum alicui crediderimus, animas cùm corporibus deficere, atq; ex hoc non manere nostram de animarum receptaculis quęstionem, liquet. Si enim anima corporis armonia sit, cùm ipsa morte corp⁹ resoluatur, animam manere impossibile est: cùm armonia nulla sit in eo, quod corrumpitur, aut prius corruptum est. Cor autem, aut cerebrum si animam asseramus, eam aliquando perituram esse satis patet: nam cerebrum cũ quędam carnis medullosa particula sit: aliquando dissolui necesse est. Cor identidem corporis membrum quoddam est: cęteris ergo morte solutis, illud incolumen residere satis fallum liquet. De aere autem nemini ambiguum fuerit, si eum animam esse dicamus: nam cùm ipsa vita inspiratio, & respiratio dicatur,

ditur, igitur animam interemptã esse patet: hanc vulgatiorem tamen positionem esse scimus: nam cùm inspirationem, & respirationem in omnibus animalibus esse cernant, in eis tamen, qui iam vita functi sunt, hoc nullatenus esse patet: aerem igitur mollissimum inspiratũ, & respiratũ aĩam tradiderũt. Hãc aũt insipiẽtes positionem tenuere, vt patet Sapien. 2. capit. Dixerunt enim impij cogitantes apud se non rectè: exiguũ est, & cum tędio tempus vitæ nostræ, non est refrigerium in fine hominis: nec est, qui agnitus reuersus sit ab inferis: qa ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam si non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintillę ad commouendum cor nostrum, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus noster tanquam mollis aer diffunde tur: & transiet vita nostra tanquam vestigium nubis, & tanquam nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata, & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo habebit memoriam operum nostrorum. Vmbrę enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniã consignata est: & nemo reuertitur. Ecce enim impij iniquitatem de statu animarum in visceribus conceperunt, sed confestim iniustitiam parituri sunt. Sequitur enim ibidem. Venite ergo & fruamur bonis, quæ sunt: & vtamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter vino pcioso, & vnguentis nos repleamus, & non pertranseat nos flos temporis nostri: coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo exors sit luxuriæ nostræ: vbiq; relinquamus signa lętitiæ; quoniam hæc est pars nostra, & sors. Ecce. n. animam mollissimum aerem putauerunt. Ab hoc autem in Græco animæ nomen trahitur. Animos enim eadem lingua ventus est. Iam verò qui animam sanguinem esse dicunt, quid ambigendum sit prorsus non habent: nam ipsum sanguinem in morte gelari liquet, in puluerem ac sordidam tabem post paululũ conuertendum. Quidquid ergo horum asserueris, necesse est, vt animæ æternitatem, aut permanentiam post mortem tollas. Has insipientium positiones reprobat Tullius libro primo Tusculanarum quæstionum animæ immortalitatem confirmans: sed rhetoricis quidem suasionibus magis quàm naturalib⁹ fulcimentis: solidioribus vtique fortassis idem inducere valeremus, si in id nunc conaremur, sed ad aliud tendendum est. Solidius autem Arist. more suo inducit animæ immortalitatem, improbans antiquorum satis insipidas positiones in libris suis de Anima. Immortalitatem autem animę, quoniam non est de conditione materię, sed ab extra, & diuina, omnes philosophi, qui aliqd sapiunt cõfitentur, vt Plato, & Anaxagoras, Socrates, & Peripateticus Arist. & Stoyci generaliter. Ex prælibatis secundi fundamenti veritas patet ad inquisitionem de locis animarum corpore solutarum, scilicet animæ à corpore solutæ animæ remanere queant.

De statu animarum. Cap. LII.

VT autem quod inquiritur, solidius, atq; vberius, enucleatis quibusdam principiis, cognoscatur, de animarum statu inquirendum est, vt sic de locis, de quibus intentio inquirendi fuerat cõcludatur. In quo interdum naturali vtamur iudicio: nõ quidem catholicæ fidei derogantes positioni, sed eã magis adornãtes, atque, vt possumus, eam ex naturalibus euidentiorem facientes. Præsertim admonente Apostolo Petro Cano. prima ca. 3. Estote parati reddere rationem omni poscenti vos de ea fide, & spe, quę in vobis est. Ex principiis ergo naturæ, hęc conclusio danda est. Eorũ, quæ in vita acta sunt, bonorum siue malorum, restare animabus post mortem naturaliter locus gaudij, vel dolorum. In cuius ampliori euidentia considerandũ est, q̃ catholici in hac parte tenent specialiorem modum loquendi, quàm omnes qualitercunque loquẽtes. Dicunt enim animas post mortem immortales remanere, easque post multa tempora, cùm Deo placuerit, ad diem iudicij à Deo assignatum ad corpora rediturας, quod resurrectio vulgariter appellatur. Et tunc si fidelium firma positio nihil vlterius addidisset, satis liquebat post eam resurrectionem gaudium, aut tristitiam hominibus prouenturam: sine his enim vita hominis duci nequit. Quantum verò ad corporũ resurrectionem, speciale in catholicis est: nulla enim philosophorũ positio hoc recipit: iõ cũ Paulus apud Athenas in Ariopago philosophis resurrectionem corporũ prædicaret, delectati sunt primò viri illi Athenienses promoti dulcedine eius, quod dicebatur, quia verè propositio ista delectabilis est ei, qui credit, vt patet prima ad Thessalo. cap. 4. vbi Apostolus iubet nos condelectari adinuicem in sermonibus de resurrectione. Deinde videntes resurrectionem repugnare omnibus, quæ ipsi sciebant, aut scire se putabant, & eis, q̃ naturaliter fieri posse existimabant, deriserunt eũ quidam de Stoycis, & Epicureis, eum seminatorem verborum appellantes, idest q̃ sola verba diceret nullam realitatem, aut veritatem continentia. Alij autem eum anunciatorem nouorum dęmoniorum dicebãt, quia Iesum, & resurrectionem prædicaret. De his Actu. decimo septimo cap. Resurrectio autem corporum à nemine Philosophorum negatur, tanq̃ naturæ repugnet. Nulli enim principio naturæ repugnat, sicut latissimè induci posset: si ad hoc nostra nunc flecteretur intentio: sed ob hoc eam fieri, aut futurã esse negant, quia nullum agens secundùm naturam est, quod tantę virtutis sit, vt resurrectionem corporum causet. Sic namque in naturalibus, multa philosophi concedunt, quæ fieri non repugnat, sed nunquam futura esse asserunt, quoniam nullam tantę virtutis potentiam esse credunt. Sic enim nullus, terram secundùm se totam moueri, credit includere contradictionem, cũ quælibet eius particula moueri possit, & multæ moueantur. Arist. tamen noster primo de Cęlo, & Mundo dicit, terram non posse moueri, quia non est aliqua potentia potens eam pellere de medio mundi.

Loquẽtes de resurrectione denegantes.

Animabus post mortem lætitia, & angustiæ inerunt. Cap. LIII.

HIS autem positis, quæ de resurrectione corporum sacrosancta orthodoxorum Ecclesia confitetur, satis liquet animabus post mortem lęticiam, aut angustias inesse: hoc tamen philosophi non confitentur. Sed & si nobis philosophi non assentiant in resurrectione corporum, quoniam ignorant infinitatem diuinæ potẽtiæ, qua mortuos suscitare possit, & immensitatem bonitatis eius, qua id efficere velit: tamen concesso eo, quod ipsi nobiscum sentiunt, scilicet animarum immortalitatem, satis inducitur, qđ intendimus, scilicet animabus post mortem delectationes, aut pœnas manere. Nam animæ manentes post mortem, & si in corporibus non maneant, intellectiuę tamen, & volitiuę sunt, quia igitur aliquid volunt, aut illud assequuntur, aut semper id tenent, aut non. Si semper bonum, quod semel assequuntur tenent, delectari eas necesse est: quia ad boni consecutionem naturaliter sequitur delectatio. Si autem bonũ, quod semel assequuntur, aliquando perdiderint, tristari eas, atque pœnalitatibus affici oportet. Quoniam sicut aliquid nobis bonum prꝛsentia sua delectabile est, ita

Quod necessario animæ post mortem lętentur, vel doleant.

ita & absentia sua tristitiam afferat oportet: quoniam bonum, quod inerat, ablatum est. Si autem animas post mortem manentes, quod volunt, non assequi fateamur: necessarium est eas tristari, quia & in nobis viuentibus tristitia est, cùm quæ desiderauerimus non euenernit. Rursus autem anima post mortem intellectiua est: intelliget ergo quoniam ociosa non erit: quinimo semper intelliget: nullius.n. carneæ molis oppressione grauabitur. Hic enim corruptibilitate corporis ab intellectione impedimur, & retardamur: iuxta illud Sapien. 9. cap. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Deposita ergo omni aggrauante corporis mortalis ineptitudine, anima semper in intellectione vacabit. Nam intelligere secundùm se delectabile est, & ipsa anima separata non habet aliqd secundùm quod fatigetur, quia non est iam potentia vnita corpori, sicut cùm in nobis est, quia tunc propter conditionem deficientium organorum fatigatio in intelligendo causatur. Post mortem autem separata, quia nunquam fatigabitur, semper intelliget. Hoc autem dato, aut id, quod anima intelliget post mortem, est sibi bonum, aut malum. Si autem, quod intelligit malum sibi est, necessarium est, vt hoc intelligendo tristetur, cùm malum sibi inesse sentiat, in quo est vera tristitia. Si autem, quod intelligit bonum sibi sit, erit necessarium, vt intelligendo delectet, quoniam bonum condelectatiuū est naturaliter eius potentiæ, in qua est. Ex principiis ergo naturę necessaria illatione inductum patet, concessa animarum immortalitate, pœnalitatibus quibusdam animas defunctorum affici, aut gaudiis quibusdam frui.

Qđ post mortē aīa intelligat.

Quare Arist. an gauderet, vel pateretur anima post mortem, subticuit. Cap. LIIII.

AMPLIVS autem cùm de cęteris, quæ naturalia sunt, aut naturalium rerum quodammodo conditiones tangunt, Arist. noster pleniſſimè, etsi in omnibus sententiosè tractauerit, de hac re omnino subticuit, scilicet an post mortem animabus gaudia, vel dolores vlli manebant. Quod magis inducitur ex industria factum: nam si id, quoniam de hoc agere non curaret, subticuisset, & si non plenè interdum aliqd tamen expressisset: de hoc tamen nihil vnquam disseruit: videtur ergo non ex negligentia, aut inaduertentia omisisse, sed ex electione subticuisse. Quod duobus incitamentis factum videtur. Primo ex ipsius Aristo. magna prudentia: ipse namque vt ex singulis eius libris patet, vbicunque loquatur solidissimis, atque multum euidentibus vtitur rationibus. In materia autem de pœnis, & gaudiis animarum à corpore solutarum, & de locis pœnarum, & gaudiorum, & conditione eorum ambiguum valde est eis, qui solis naturæ innituntur fulcimentis. Cùm hæc ex quadam Dei summi rerū iusti arbitri sententia prouenire debeant, & cùm ipse liberum agens sit diffinitum, in his naturaliter loquentibus nihil astrui potest, sed reuelatione quadam indigent, vt sciantur: cùm nullius liberi agētis factum, quāquam secundùm perfectam rationem reguletur, antequam fiat, perfectè cognoscere possimus. Aristoteli autem nihil tale inerat, cùm solis rationis praticæ, & speculatiuæ principiis niteretur, sed si quidpiam sibi reuelatum foret velut alicui prophetarum, cui ipse firmissimè assentiret: tamen adhuc nō retigisset, in stylo ponens, sicut naturales, & metaphysicas, & dialecticas plurimas posuit traditiones. Nam ipse hoc solùm describebat, quod manifestis probationibus induci poterat. Hoc autem quanquam sibi cōstaret, illud tamen aliqua syllogistica necessitate indu cere non valebat: prœlegit igitur de his pœnitus subticere: quàm aliquid semplene enunciare. Credendum est tamen eum aliquid intellexisse: nam illi, qui natura ingenio pollent, satis naturaliter indicant, hoc conueniens esse. Non enim rationabile videtur, vt actus humani, qui in hac vita æquam præmiorum: siue in bono, siue in malo non susceperunt vicem, in æternum sic maneant: sed vt magis post resolutum morte corpus, animæ eorum vices iustas accipiant. De hoc autem, quid intellexerit nihil refert.

Secunda causa quare Arist. de animarum corpore solutarum statu subticuit. Cap. LV.

SECVNDVM verò Arist. nostri motiuum, vt de animarum corpore solutarum statu subticuerit fuisse videtur, quoniam ipse veritatū introductor, atq; eruditor esse voluit: modorū tñ viuendi humano rū destructor litigiosus esse noluit. Nā etsi aliqd plenè Arist. de hac re intellexisset, & id fortasis necessariis fulcimentis inducere voluisset: tamen quia in hoc re pugnare videretur omnibus politiis, quæ tunc erant, etiam si aliquæ tunc conuenienter secundùm illud tempus ordinatæ videbantur. Si enim post mortem bonum aliquod, aut malum inesse animabus asserat: illud maius bonum esse, aut malum animabus patet, quàm id, quod in vita experimur, cùm ea, quæ viuentes sentimus bona, aut mala secundùm corpus sunt, quod non est principale in nobis. Post mortem autem quidquid illud sit, siue bonum, siue malum, maiꝰ esse necessarium est: quoniam animabus aduenit, in quibus, vel totum esse nostrum, iuxta Platonicam positionem est, vel maior pars, & principalior esse nostri: iuxta Arist. Ethi. li. 9. & 10. Ideo hoc suppositō, cū maius bonum humanum post mortem sit: illa erat conuenienter instituta, & ordinata politia, quæ inducebat homines ad hoc, vt post mortem bene se haberent. Eas autem, quæ ad hoc optimè se haberent, optimas esse patet. Quæ autem de hoc nihil attenderēt inordinatissimas esse politias. Et quia earum politiarum, quæ Arist. tempore consistebant, nulla aliquatenus ad bonum illud, quod post mortem euenit hominibus dirigebat, nulla bene statuta videretur. Repugnaret ergo in hoc omnibus hominibus, q tunc erant præter quam Iudęis, qui pauci erant, & hanc spem supturæ vitę semper tenuerunt. Quanquam inter eos Saducei non credebant resurrectionem, nec spiritus aliquos, aut angelos concedebant, de quo Matth. 22. & Actuum 21. capi. deuitauit ergo Aristo. aliquid de animarum statu post mortem enunciare, etiam si sibi aliquid vtcunque cognitum foret.

Quæ sentiunt aīæ post mortem, maiorasſit his, q̄ in vita.

Quare Arist. egerit aliqua de animarum statu post mortem. Cap. LVI.

NEC in hoc tamen nobis omnes consentiunt. Aliqui enim dicunt Aristo. aliqua de statu animarum post mortem fuisse locutum, obiicientes nobis in primis librum de Pomo, qui & de morte Arist. nomen assumpsit, & est vltimus in paruis eius naturalibus. Quibus respondendum est, hunc non esse Aristo. librum, quod ex eius stylo satis claret: nam liber de Pomo, nihil nisi quandam nullius ponderis historiam continet. Totus autem Arist. stylus magnis obscuritatibus, & sententiarum difficultatibus plenus est. Distant enim inter se Arist. & libri de Pomo sententiarum grauitate, & styli, velut si quis Tullianam, aut Demostenis eloquentiam cuiuis barbarica vix verba sonare scienti coęquaret. Amplius & in sententia hoc

hoc patet. Totus enim liber de Pomo sententiis Aristo. in aliis libris repugnat: nam ibi Deum Abraham, & Isaac, & Iacob concedit, & profert, quod ab omni philosophante prorsus alienum est. Nulla ergo ratione concesserim hunc librum aliquam Aristo. sententiam continere: sed magis ab aliquo Arabico confectus est. Stylus enim eius Arabicam redolet eloquētiam. Sed adhuc quisquam in hoc obiiciet, inquiens Arist. fælicitatem, & infelicitatem posuisse post mortem: & consequenter solutis à corpore animabus pœnas, & gaudia tribuisse. Sic enim haberi videtur Ethicorum libro primo in capit. Posterorum autem, amicorumque fortunæ. cùm ait. Fortassis autem inquirendum videtur circa eos, qui defecerunt, an communicent bono aliquo, vel oppositis. Videtur autem, etsi redundat in ipsos quodcunque bonum, siue contrarium, fragile quoddam, & paruum vel simpliciter, vel illis esse: sit autem non tale, & tantum: vt eos, qui nō sunt fęlices esse faciat, aut eis, qui sunt auferat beatitudinem. Ponit ergo aliqđ redundare bonum, vel oppositum. Aliquos ergo videtur post mortem ponere fęlices, quibus non potest tolli fęlicitas, per quæcū que bona, vel mala adueniant, & alios esse post mortem infęlices, quibus fęlicitas prouenire non possit, quantacunque permutatio fiat in pronepotibus, vel amicis viuentibus. Huic respondēdum est, Arist. hæc nō posuisse, ac si per hæc intelligat aliꝰ fęlicitatem, aut infęlicitatē esse post mortē, sed intendit de fęlicitate, quæ in vita est, s. quòd per ea, quæ pronepotes, aut amici alicuius faciūt, vel susciuiunt, nō efficitur ipse fælix, vel infęlix, s. q̄ nō tollit eius præterita fęlicitas, vel infęlicitas. Ob hoc autem introducitur ea quæstio, quam Aristo. mouet Ethycorum libro primo cap. Pronepotum autem fortunas. Posuerat enim conditiones fælicium in vita, & fælices viuentes diffiniuit: cuiquam tamen fortassis dubium videretur, an sicut nemo fælix dici potest, quādiu viuit nisi in bono finierit, an sic post mortem dicendum foret: & an fortunæ, vel infortunia amicorum, vel pronepotum fęlicitatem tollerent eis, qui fęlices mortui sunt, & an eis, qui fælices non sunt, fęlicitatem apponerent. Respondet ergo, quid prohibet dicere: fęlicem secundùm virtutem perfectam operantem, & exterioribus bonis sufficienter ditatum non contingenti tempore, sed perfecta vita, vel apponendum, & victurus sit, & finiturus secundū rationem, quia futurum immanifestum nobis. Felicitatem autem finē ponimus, & perfectum omnino. Si autem ita est, beatos dicemus viuentium, quibus exi stunt, & existent, quæ dicta sunt. Beatos autem vt homines. Cōstat ergo ex immediatè dictis, eos solos beatos ponere, qui viuentes sunt. Si autem aliqui beati, vel miseri post mortem sint, nihil tangit. Ex superioribus concessum est, quòd secundùm numerum cōcessa animarum immortalitate, necessarium est eas post mortem delectari, vel tristari. Sed adhuc non constat fm numerum an concessa animarum immortalitate, post mortem dolores, aut amaritudines quascunque inflictas pro peccatis animæ tolerent, an pro bonis actibus delectentur.

Probi, etsi solitarij exīstāt delectantur, è cōtrario est de malis.

Ex verbis Arist. ostenditur animas post mortem, vel dolere vel tristari. Cap. LVII.

ACCEDENTIBVS autem nobis àd intentionem Arist. dicendum est, quòd etsi Arist. ex præpositis incētiuis de statu animarum post mortem explicitè nihil locutus fuerit: ex verbis tamen suis, in vnam velut formam redactis, necessariò infertur animas peccatrices post mortem peccatorum suorum pœnas tolerare. Bonorum autem virorum animas magna gaudia experiri, hoc quoque secundùm naturam esse necesse est. Inducendi autem modus talis sit: animæ post corporum solutionem si immortales manent, necessarium est, vt semper intelligant, cùm intellectus non sit potentia fatigabilis, cùm est separatus à corpore. Nunquam ergo fatigabitur: non habens coherentiam ad conditiones organorum. Si ergo aliquod bonum sibi intelligunt, necessarium est, vt delectentur. Si autem intelligunt aliquod malum, necessarium est, vt tristentur, sed necessarium est, vt mali post mortem intelligant semper malum, & boni necessarium est, vt bonum semper sibi intelligant: ergo impossibile est, quin malorum animæ post mortem non tristentur, & doleant valde. Bonorum autē animæ semper lætentur. Hoc autem ex nulla alia causa malis euenit, nisi pro peccatis: imò ipsa peccata inferunt eis istas pœnas, quas ferre compellūtur, qui mali sunt. Quod patet, nam in viuentibus sic est, quòd cùm aliquis est cum alio, delectatur & tristatur secundùm ea, quæ in alio reperit, & colocantur. Cùm autem solitarius est, necessarium est, vt delectetur, & tristetur secundùm ea, quę intra ipsum sunt. Ideo si iste, qui solitarius est, bonus est, semper actibus bonis insistens, delectabitur intra seipsum, quia veniunt sibi in mentem actus boni, quos fecit, de quibus non modicum delectatur. Aduertit quoq; prœsentes actus bonos: sperat etiam similiter se in futurum meliora alia operaturum: ex quibus gaudiis immensis replet, magis ista recogitans, quàm quando cum aliis est. Quo fit, vt qui valde boni sunt, magis velint solitarij interdum esse quàm cum aliis. Et hoc vocatur conuiuere sibi ipsis, de hoc Arist. Ethi. libro nono ait: Etenim conuiuere sibiipsi talis vult delectabiliter ipsum facit. Operatorum enim delectabiles, & theorematibus mente abundant, condoletque, & condelectatur maximè sibiipsi. Impœnitibilis enim vt est dicere. Si autem aliqui mali sunt, quando solitarij sunt affliguntur: quoniam veniunt eis in cogitationem mala, quæ fecerūt, & ea, quæ quotidie facinora patrant: sperant, quoque se semper deteriora patraturos. Ex his autem nimis affliguntur, & seipsos odio habēt, atque fugiunt, inquirentes alios cum quibus communicet, ne sic magnis angustiis crucientur. Cùm verò nequeunt prorsus has declinare cogitationes, seipsos nimis exosos habē tes, atque ferre non potentes, occidunt. De his Arist. Ethic. lib. 9. ait: quibus autem multa opera sunt, & dura, & propter malitiam odiuntur, fugiunt viuere, & interimunt. Seipsos autem fugiunt. Recordantur.n. multorum, & difficilia, & talia altera sperant secundū seipsos entes: cùm alteris autem entes obliuiscuntur, nihilque amicabile habentes, nihil amicabile patiuntur. Pœnitudine enim replentur, praui verò vtique videtur prauus, nec ad seipsum amicabiliter disponi propter nihil habere amabile.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. LVIII.

SICVT in viuentibus de conuictu, & gaudiis, atq; tristitia dictum est, ita & in animabus à corporis carcere solutis dicendum est, in vtrisque enim, atque amplius ibi esse necesse ē. Nam aīabus ad seipsas continere abundantius est, quā viuentibus: quoniam viuentes adinuicem collocutione, & quibusdam corporalibus communicationibus conuiuūt: condelectantur quoque, & contristantur de his, quæ sunt in alterutro. In animabus autem post mortem: quoniam fm phylosophorum positionem, quā nunc discutiendam suscepimus, corpora non manebunt, necessarium est, vt sibiipsis magis conuiuant, s. conuertentes se in seipsas.

Et

Et tunc necessarium est, vt animæ bonorum in se con F uersæ cernant bona, quæ fecerunt, quæ in eis manẽt, & de his intense valde delectentur. Rursus autẽ non reperiunt in se malum aliquod, quod earum delectationem interpollet, atque impendiat. Oportet ergo, vt delectatio illa sincera, atque permansiua sit. Cùm ergo huiusmodi animæ in æternum maneant intelligentes, ab actuali intellectione nunquã cessantes, nec fatigatæ, & bonum suum, quod est eas fecisse bonum dum viuebant, semper eis maneat, necessarium est, vt in æternum sine aliqua intermissione delectentur, cũ null⁹ eis tristabilis actus intercidere possit, de quo doleant. In animabus autem virorum prauorum post Acrius dolent dãnati dum recordantur de præteritis. mortem è contrario fieri necesse est, ipsę quippe in æternum sicut animæ bonorũ intelligentes manent: G & quoniam sibiipsis conuiuunt, necessarium est, vt de eo, quod in ipsis est delectentur, vel tristentur. Et quia prauorum animæ post mortem nullum bonum inuenire queunt, in quo delectentur: sed sola mala, & facinora, quę dum viuerent patrauerunt, necessarium est, vt ista recogitantes multum tristentur. Et adhuc autem amplius intensiusque dolebunt, quàm mali homines de seipsis in vita, quando eis in mentẽ veniunt quæcunque scelera perpetrata. Homines namque in vita quædam desideria passionalia habent, secundùm quæ feruntur in malum quoddam apparens delectabile, & in facinora. Ratio autem, & intellectus in eis sunt, quæ ad optimum deprecãtur iuxta Arist. primo, & nono Ethic. Si igitur istę habentes partem sensiti- H uam repugnantem parti rationali, ita acriter de patratis sceleribus interdum dolent, quanto ferocius dolebunt animæ post mortem, in quibus non est aliqua pars affectiua, sed solùm intellectus, & volũtas. Nam tunc nihil est, quod impediat intellectum, & voluntatem à dolore malorum patratorum, & odio quodã, necesse est, vt tunc ratio nostra, pro patratis malis in æternum doleat. Viuentes tamen cùm multa, & nepharia valde fecerunt, eorumque sibi conscij sunt, cũ eorum recordantur, interdum occidunt seipsos non potentes se tolerare. Quis ergo, aut quantus erit ille dolor, & amari cordis angustia, quã necessariò patiẽtur animæ illæ miserabiles, quæ hinc magnis cum sceleribus decesserunt. Necesse est enim hunc dolorem I maiorem esse, quã sit mors, & cùm ista angustia sit eis continua, & vtq; in æternum, quia non est in potestate earum nõ intelligere, aut recordari, hoc necessariũ est, vt in animab⁹ miseris peccatricibus post mortem maior semper maneat dolor quàm sit mors: vnde vellent ipsę miserabiles animæ mori si possibile esset, ne tam diuturnis afficerentur malis.

Necessarium est animas decedentes in peccatis desiderare mori.
Cap. LIX.

QVOD autem secundùm naturam sit necessarium animas decedentes in peccatis desiderare mori, si possibile eis foret, apparet, quia secun K dùm numerum bonum appetimus, & magis bonum magis appetimus: sed minus malum est, magis bonũ in comparatione ad maius malum. Propositis ergo duobus malis inęqualibus, necessarium est, ſm numerum, vt illud, quod nobis minus malũ est, appetamus, sed maius malum esse probatum est dolorẽ, quem in quotidiana perpetuaque patratorum malorũ memoria aiæ peccatrices post mortem sustinent, quã quæcũque mors: necessarium est ergo, ꝙ magis vellent mori, q̃ viuere in illo acerrimo diutinoq; dolore. Quod si dicas aias decedentes hinc cũ sceleribus posse post mortẽ euitare cogitationes, atq; memoriam scelerũ, vt non tristenẽ de eisdem, stare non potest: nam tanta libertas est aiæ nostræ in vita, quanta post mortem est: sed in vita illi, qui sceleratissimi sunt, quando soli sunt non possunt euitare memoriam scelerum suorum: ideo fugientes tristia, quæ sunt in cõicando sibiipsis, fugiunt seipsos, quærentes alios, cùm quibus cõicent: etsi nequeant semper alios habere, cum quibus communicent, nec suorum possunt memoriam facinorum deuitare, interdum occidunt seipsos. Sic ergo inerit animabus post mortem, quòd nequibũt præteritorum malorum memoriã deuitare. Nec ineſt eis remedium, qđ in viuentibus est. Si.n. ad alios cõicatio nobis sit, aliquo mõ tollimus, aut lenimus dolores, & angustias insitas nobis: aiabus autem in alterutrum cõicatio nulla est, sed sibiipsis vacant: ideo necessariũ est, vt semper illis afficiantur angustiis. Quo fit, vt illæ miserabiles, nec tñ miserãdæ aię, quæ hinc magnis cum sceleribus decesserunt, in æternum patratorum scelerum affligantur dolore, non potentes illam acerrimam memoriam deuitare. Hæc autem est alti si- Bona ipsa nullo alio addito sibi ipsis præmia sunt. mè speculantium phylosophorum sententia, s.ꝙ ipsamet bona nullo alio addito sibiipsis præmia sunt, & ipsa scelera suiipsorum pœnæ sint. Cùm ipsa bonorum gestorum memoria nobis delectationem, qua in æternum gaudere necesse sit, tribuat: & ipsa perpetrata scelera angustias atrocissimas nobis infligant, quas pati necesse sit in æternum. Hæc aũt naturaliter purè dicta sunt, nullo fidei fundamẽto susceptо: qm̃ nũc vt principia naturæ non vt fidei fundamenta sectantes, eloquimur, & si nihil fidei catholicæ obuiemus: multa quoque ex eadem radice similia dici possent, de q̃bus sufficiant, quæ dicta sunt. Ex eis quidem, ꝙ natura sola, pœnę, & gaudia animabus corpore solutis maneant, contat.

Quod furiæ infernales animi commotiones in damnatis sint.
Cap. LX.

HOC autẽ in se experientes doctissimi inter poetas, in pœnis inferni tres furias locauerunt vltrices scelerum. Sunt autem furiæ animi commotiones & memoriæ scelerũ, aut verius ipsę cogitationes, quas tres furias posuerunt, secundùm ꝙ scelerati viri tres motus afflictiuos, nullo exteriori appositо malo, in aia patiuntur. s. præteritorum malorum memoriam, præsentium cogitationem, & futurorum malorum spẽ: de quibus Aristot. Ethic. libro 9. sicut prælibatum est. Hęc quoque in se quilibet vir doctus experitur. Poetę autem ista considerantes tres furias posuerunt: quod veraciter sic est, quoniam & scelerati viri istas tres furias viuentes patiuntur, in inferno autem in omnibus sunt. Harum tamen furiarum causam phylosophi, & poetę ignorabant: sed hęc à Deo venit: nam indidit nobis Deus vim quandam aiæ, quàm conscientiã, Conscientia aut sindereſim appellam⁹, ſm quam necessarium est de malis tristari, & malorum præteritorũ habere memoriam, & per has memorias sibiipsis mali displiceant, vt sic nulla, nec in præsentibus bonis, quibus mali frui intendunt, eis perfecta contingat delectatio. Sic enim ait August. Iusisti Domine, & sic est, vt pœna sit sibi omnis inordinatus aius. Hęc autem, quę naturaliter dicta sunt, fidei catholicę multum consonant, cũ fides catholica solidissima veritas sit. Vero autem oĩa consonant existentia iuxta Arist. Ethic. libro primo, vnde hęc oĩa, quę nunc dicta sunt a fide catholica alieno sunt, sed & plura alia apponuntur, quæ ex fide referuntur, sed & plura alia apponuntur, quæ ex fide reuelata sunt. Hęc tamen, quę naturaliter dicta sunt. s. ꝙ decedentes in sceleribus necesse est, ipsorum malorũ memoriam, & ipsorum assidua cogitatione torqueri, & hanc esse eis ęternam atrocissimam, atq; indesinentem pœnam: sicut in studiosis actibus finientes vi- tam,

tam, oportet ipsorum bonorum delectatione in ęternum teneri, nec vlla tristitia hęc ĩterpollari bona, hãc dico pœnam, q̃ naturaliter loquentes posuimus sacra scriptura vermem, & ꝓscientię corrosionẽ vocat. Nã sicut vermis corrodendo perforat, & destruit ita ista scrupulositas in æternum affligẽdo perdurat. De hoc Isa. cap. vltimo. cùm de statu miserorum in gehennali mancipatorum incendio agatur, dicitur. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Vermem autem corrodentem conscientiam appellauit. Vocatur quoque ista pœna, quæ naturaliter inducta est, pœnitentia apud inferos: ſm ꝙ scelerati malorum suorum memores anxiantur, de hoc habetur Sapien. ca. 4 & 5. vbi de dolore, quem pro sceleribus suis mali concipiunt plenè agitur, cũ dicitur: Venient in B cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates eorum, tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores illorum: videtes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis gementes, & præ angustia spiritus dicentes: hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij, nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorũ sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ: lumen non illuxit nobis, & sol intelligentiæ non ortus est nobis: lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, vias difficiles am C bulauimus. Viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis superbia? aut diuitiarum iactantia quid nobis contulit? Transierunt enim omnia illa tanquã vmbra, & tanquam nuncius pręcurrens, & tanquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cùm prætererierit non est vestigium inuenire, nec semitam carinę illius in fluctibus: aut tanquam auis, quę trãsuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius: sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aerem, motis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius: aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aer continuo in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius. Sic & nos nati continuo desini- D mus esse, & virtutis quidem nullũ signum ostendere valuim⁹: in malignitate nostra ꝓsumpti sumus. Talia dixerunt in inferno, qui peccauerunt: qm̃ impij spes tanquam lanugo, quæ à vento tollitur, & tãquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquã memoria hospitis vnius diei prętereuntis.

Quædam attinentia ad superiora. *Cap. LXI.*

SIC ergo post mortem animabus sceleratorum virorum manere supplicia: animabus autem bonorum gaudia sine fine relinqui ex solis fundamentis naturæ ex prælibatis inductum sit. Et si ex superioribus super animarũ immortalitate fundati, earum gaudia, E & punitiones post mortẽ induximus: quidam tñ aiarum concedentes immortalitatem, quadã asserta per corpora aiarum demigratione, oẽm pœnalitatem excludunt, in quibus Pythagoras auctor est. In quo vnã conclusionem posuerimus horum insaniæ repugnantem. s. aiarum demigratio continua per corpora, iuxta Pythagoreorum positionem, non potest stare: nec aiarum post mortem tollit punitionem. Hæc autem vt euidentius comprobentur, attendendum est, ꝙ Pythagoras inter antiquos magn⁹ satis Phylosophus, animæ immortalitatem posuit: pœnarum tñ inflictionem exclusit, dixit nãque aiabus post mortem nulla remanere supplicia, aut gaudiorum fruitionem, sed eas continua demigratione per corpora labi dixit, s.ꝙ cũ homine mori cõtinget: aia eius egrediens mox alterius hoĩs corpus intrabat. Eueniebat tamen, vt interdum aiæ de humanis corporibus egredientes: in alia humana corpora introirent: interdum aũt in volatiliũ, aquatilium, & grestibilium sicut eis sors obtulisset. Propter hoc ãt Pythagoras frugalitati vitę nimis studuit, alios ad eam amandam, ac insectandam admonẽs. Carniũ verò cibos valde deuitandos admonuit. De hoc Seneca Epist. lib. 20. Epist. 108. Hanc quoque Pytagoricã positionem recitat Ouid. Metamor. 15. dicens.

Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora, sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidę in vitibus vuæ.

Addidit quoq; Pythagoras aliam insaniam, s. aiam suam in prioribus sęculis in aliis fuisse viris. s.ꝙ aia illa fuerit in Euforbo milite Troiano. Sic quoque eum fuisse mortuum in bello Troiano, deinde autem quibusdam factis transmutationibus ad eum peruenerit. Hanc positionem recitat Ouidius Metamorph. 15. dicens primo non esse timendas pœnas inferorum post mortem, qm̃ nullæ sunt: sed ista sunt figmenta poetarum incutientium hominibus timorem, cùm ait.

O genus atonitum gelidę formidine mortis,
Quid Stygia, quid vmbras, quid numina vana timetis?
Materiem vatum, & falsi pericula mundi,
Morte carent animę semperque priora relicta
Sede nouis habitant domibus, manentque receptę,
Ipse ego nam memini Troiani tempore belli,
Pthanthoides Euforbus erant, cui pectore quondam,
Hæsit in aduerso hasta minoris Atridæ.

Primus auctor Pythagoras migrationis animarum.
Cap. LXII.

NEC huius positionis auctor Pytahgoras in hac re solitarius exstitit. Alios.n. huius dementię habuit sectatores, hãc quippe de transitu aiarum positionem Ennius Latinorum poetarũ ferè primus tenuit, vt de aia Homeri solenissimi poetæ Græcorum iactandi aliquatenus daretur facultas. Fuit siquidem Homerus excellentissimus Græcorum poetarum. Ennius autem, qui in Latinis primo in vrbem Romanam tempore Scipionis Africani ductus est, fuit de priorib⁹ Latinorum poetis. Vt autem ea, quæ diceret abundantiori soliditate, atque auctoritate tenerẽtur, animam Homeri, atq; Pythagoræ se habuisse perhibuit, quorum alter inter poetas, Alius verò inter Phylosophos sui temporis, precipuè in Phylosophis Italiæ claruit, Phylosophorum siquidem Italorum Pythagoras origo exstiterat: vt ait Augu. de Ciuitate Dei. Addidit quoque Pythagoras, istam animã prius fuisse in Euforbo. Sed secundùm enarrationem Persei nõ ponitur gradus animæ in Euforbo, sed ꝙ fuerit ista anima in Euforbo, & post eum nullo interposito primo loco, dicitur fuisse in Homero, qui Meonides dicitur, secundo loco in quodam Cigno, tertio loco in Pythagora phylosopho Samio, quarto loco in quodam pauone 5. loco in Ennio poeta dormiente in Parnasiis mõtibus apud fontem Pegaseum inter musas. Satyricus autem Perseus veritatem rerũ acutius speculatus eius positionem improbauit, irridens eam satyrarum modo, vt patet in sexta satyra sua, quæ incipit: Admouit iam. cùm ait:

Cor iubet hoc Ennij postquam destertuit, esse
Meonides quintus pauone ex Pythagoreo.

Horum

Horum autem Persianorum versuum sensus est, ꝙ Ennius factus est Meonides quintus, ideſt, excitatus fuit a somno, in quo aduenit ei anima Homeri, & fuit factus Meonides, ideſt Homerus: Dicitur fuisse Meonides quintus. i. quintus Homerus: quia fuit quintus ab Homero, recipiendo illam animam, ſ. ꝙ post Euforbum, in quo animam illam Pythagoras fuisse asseuerat, fuerit in Homero: in quo tempore, an fuerit facta aliqua successio aliorum, non enarratur: sed dici oportet: deinde secundo loco fuit in quodam Cigno, tertio autem loco fuit in Pythagora Phylosopho Samio, quarto loco in quodam pauone, quinto loco in Ennio poeta. Vnde Meonides quintus, i. qntus ab Homero, qui Meonides dicitur, fuit, ſ. suscipiendo animam eius quinto loco. Dicitur etiam pauone ex Pythagoreo, quia Ennius animam Homericam, quã se suscepisse testatus est, ex pauone quodam immediate suscepit, vt patet ex superiori enunciatione. Dicitur autem pauo Pythagoreus, quoniam post Pythagoram mox in pauonem anima illius transmigrauit, à quo in Ennium deriuata est.

Quod opinio Pythagoræ de migratione animæ de corpore in corpus sit falsa. Cap. LXIII.

NVNC autem enarratę positioni ex parte insistentes, dicendum hanc Pythagoreorum sententiam tollentem animarum gaudia, & dolores, de migratione quadam facta per corpora, insaniam potius quam physicam fore positionem: nam animę à corporibus separatæ aliis corporibus vniri non possunt, nisi illis, quę reliquerunt, vt catholici concedant, & satis hoc induci poterit. Non quidem, ꝙ necessarium sit animas corporibus reuniri, sed quòd non est aliqđ inconueniens, nec militat contra naturalia fundamẽta animas corporibus reuniri, quanquam phylosophi reuniendas negant: quia vt dictum est, nullam tantæ virtutis potentiam esse existimant, quę sufficiat hoc inducere: animas tamẽ post mortem aliis corporibus vniri quam eis, in quibus fuerunt, tam catholici, quã physici negant. Hoc autem satis naturaliter induci potest: primò autem probatur animam, quæ in corpore vnius hominis fuerit, non posse informare alterius hominis corp⁹, qui nouiter gigni debeat, vel quo modocunque se habeat. Et, vt hoc fortius inductum sit, concedamus quædam, quæ naturales nullo modo concederent propter esse valde difficilia, ſ. ꝙ Deus possit aĩam vnius hominis ponere in corpore alteri⁹. Nã licèt Deus possit aĩam, quæ in vno humano corpore fuerit in alio ponere: hoc quidem concederetur diffinitiuè. ſ. ꝙ intra corpus illud sit, & non extra. Nã sic de intelligentiis ꝓfitemur, & naturales hoc dicunt diffinire intelligentias sibi locũ: tñ non erit in corpore illo vnita formaliter, ad hoc ꝙ det esse illi corpori. Multum namq; differt intelligentiam, aut spiritũ aliquem esse in aliquo corpore diffinitiuè, vel formaliter: nam de angelis ꝓcedimus, ꝙ possint esse in corporibus humanis, vel bestiarum: eos tñ ibi formaliter esse impossibile est. Quod patet: nam quanquã angelus substantia simplex sit velut aĩa humana, ꝓtinet tñ in se totam naturam speciei: ideo nõ põt alicui rei formaliter vniri, vt det illi esse: nam dare esse formaliter alicui rei est dare esse per intrinsecum. Hoc aũt non pertinet ad id, quod est totaliter ens in actu, quemadmodũ angelus. Nam entia, quę sunt totaliter in actu, possunt deriuare actionem, quæ consequit totalem perfectionẽ rei: nõ tñ possunt deriuare esse, quia hoc soli formæ cõpetit, quæ non est perfectũ esse cõtinens, sed est perfectio alterius. Vnde id, qđ alteri esse dat ſm Aris. 2. de Anima, actus illius est, sed non est ens in actu, qđ aũt in actu est, alteram rem actuare nequit. Qm̃ cũ aliqua res actuatur suscipiens esse formaliter, actuãs, & quod actuatur faciunt vnum ens simpliciter. Non. n. manet subsistẽs aliquid horum duorum componẽtium, sed tertium, quod resultat: hoc autem modo in omnibus compositionibus accipitur tertia species. ſ. ꝙ anima, & corpus se habent in compositione, vt actuans, & actuatum: compositione tamen facta non est anima ens illud qđ est, nec corpus est ens, quod subsistit, sed homo.

Formaliter esse in corpore, & diffiniti ue esse in corpore differunt.

Quod aliquod actu existens alteri non possit dare esse formaliter. Cap. LXIIII.

SOLIDA aũt sententia est, ꝙ ea, quę in actu sunt, actuare nihil queunt dando esse in cõpositione. Nam si id, quod est ens in actu daret esse formaliter alteri, necesse erat, vt ex cõpositione non resultaret vnũ ens, sed duo entia: ga illud quod erat ante ens in actu, maneret vnum ens actu subsistens conuertibile cõtra alia entia. Et cũ per illam compositionem alterũ ens causetur, esset illud alterum ens distinctum ab ente perfecto, quod subsistebat ante cõpositionem. Essent igitur per cõpositionem duo entia: sed hoc nõ potest stare, quia ipsum quod actuabile erat, & per se subsiste re non potens, poneretur tanquã vnum subsistens per se. Si autem fortassis aliter hoc statuamus. ſ. vt id, quod erat ens in actu per se, & actuabat, & id quod actuabatur, constituerent vnum ens in actu simpliciter & perfectum, sicut aĩa, & corpus cõstituunt hominẽ, necessarium tunc erat, vt id, quod erat ens in actu, efficiatur non ens in actu perfecto, vt non subsistat per se, sed ipsum cum eo, quod actuaẽ, cõstituant vnum tertiũ ens in actu, & simpliciter. Et sic iam qñ actuaret non esset ens in actu per se existens, sed solùm esset actus, & perfectio alterius tanquam pars, vel perfectio eius qđ fit. Ideo cõstat non posse ens in actu alterum actuare, sed id quod non est ens in actu, & est actus, dare autem alicui esse formaliter, est informare illud: ideo non põt ens in actu dare alteri esse formaliter: angelus autem est ens in actu, & continens in se totam rationem speciei. Est ergo impossibile, ꝙ alicui corpori humano, vel alicuius pecoris esse det, quanquã intra illud sit. Apparet aũt adhuc amplius manifestissimis naturæ exemplis: nam anima adueniens corpori nondum aĩato dat illi esse simpliciter, & facit esse hominem: tñ si homo viuens vniat sibi corpus non viuens, non dabit esse illi corpori, vt sit ens viuens, quia homo ens in actu est, & non actus. Aĩa autẽ est actus, & non ens in actu, & est tanquam perfectio, & pars alicuius: hõ autem est tanq̃ totum & nullius perfectiuus. Nam si homo esse dare posset, qñ embrio est in aluo materno, & disponibilis ad aĩę susceptionem, mater, quæ est ens in actu, daret esse illi embrioni facies illud esse ens perfectum, sicut postea est aĩa adueniente, sed non habet cõpletum esse embrio, donec anima aduenĩat, quę nõ est ens actu, sed actus & perfectio & pars: ideo satis apparet, ꝙ entia in actu non possunt dare esse formaliter alicui, sed solũ ens imperfectum, quod tñ est actus vel perfectio. De angelo tñ satis patet, ꝙ põt esse in corpore aliquo tanquam motor illius: nam & dęmones, & angelos sæpe scimus mouere aliqua corpora. De anima autem humana conformiter dicendum est, ꝙ potest poni ꝑ virtutem diuinam in quolibet corpore, vt ibi sit diffinitiuè, & fortè vt moueat si tantę potentiæ est, vt moueret corpus ipsum sufficiat. Hoc modo aĩa humana in lapide, & ligno, aqua, & ferro atque corporibus bestiarum esse potest. Nec in hoc aliquod inconueniens est. Sic dicunt catholici aĩas alligatas esse igni infernali. Et Gregorius quandam animam in gelu inuenitę peccatorum suorum cruciatus tollerantẽ. Phylosophi quoq;

Ens i actu haud actuare potest.

quoq; asserunt intelligentias cęlestibus orbibus alligatas esse, quod est in aliquo loco diffinitiuè, & non formaliter esse. i. dando esse formaliter: omnes tñ tam catholici, q̃ Physici negant animam humanam posse vniri lapidi dando esse humanum, manentibus qualitatibus lapidis. ſ. duritie, & frigiditate, dato ꝙ perderetur substantialis forma lapidis. Nam durities lapidis, & frigiditas, & carentia distinctionis organorũ repugnant armoniæ, q̃ anima requirit, vt vniatur alicui ad dandũ esse, ideo impossibile est, ꝙ illi vniatur ad dãdum esse.

Quòd anima humana non potest vniri alteri corpori humano, nisi suo. Cap. LXV.

NVNC autem magis accedentes (licèt per quasdam longas probationes, qm̃ sic natura rei exigit) ad id, quod intendebamus, dicendum est, ꝙ sicut impossibile est animam humanam vniri alicui corpori non humano, quia in eo non potest reperire armoniam, quam ipsa requirit: ꝙ ita impossibile erit vnã animam humanam alteri corpori humano vniri si in eo nõ reperit dispositiones armoniæ suę: sed in nullo corpore potest anima dispositiones armonicas, quas requirit reperire, nisi in corpore illo, cuius est. Impossibile est ergo ꝙ anima exiẽs de vno corpore humano, in alterum aliquod ad informandum introeat. Quod vel rõ dispositiones armonicæ, quas anima requirit, esse non possunt nisi in illo corpore, in quo primo fuit, patet, quia illa armonia, qua anima corpori vnibilis est, non reperitur nisi in illo corpore, cui vnita fuerat. Qđ inducitur, quia anima recipit esse vnam distinctam numero contra omnes alias animas ex vnibilitate, quam habet ad materiam signatam, cùm non recipiat esse vnam numero à specie sua, quia tunc differrent animæ humanę in specie, sed sunt omnes in eadem specie: ergo non accipiunt indiuiduationem ex natura speciei, sed ex vnibilitate ad materiam signatam, quæ est aliquid extrinsecum. Et quia signatio materię, quæ est in vna materia non sit in alia, cùm duæ partes materiæ sint inter se distinctæ: & quælibet partes materiæ ad inuicem differunt, ex quibus sunt corpora humana, & alia composita, necessarium est, vt altera vnibilitas sit ad vnam partem materię, & alia ad alteram. Necessarium est ergo, vt ea, quæ per istas vnibilitates esse suscipiunt, diuersa sint. Non poterit ergo vna anima habere vnibilitatem ad plures partes materiæ, quia tunc sequeretur, ꝙ vna anima esset plures animæ: nam sia-nima suscipit esse vnam in se per vnibilitatem ad hanc signatam materiam, oportet vt si alteri materiæ vnibilis fuerit, altera anima sit: & si multis partibus materię vnibilis sit, necessarium est, vt eadem anima plures animæ sit. Data autem vnica vnibilitate in qualibet anima, etiã si ponatur in alio corpore, quàm in eo, cuius erat, non poterit vniri illi: nam nihil vniri potest alicui nisi quod ei vnibile est, anima autem solum est vnibilis illi corpori, in quo erat formaliter ad dandum esse: ergo in quocunq; alio ponatur, est impossibile, ꝙ anima illi formaliter vnita sit ad dandũ esse, ergo illa anima, quæ in vno corpore fuit, non potest transire in alterum corpus, vt in illo sit, & esse tribuat.

Ratio ex accidentibus confirmans præcedentem conclusionem. Cap. LXVI.

HVIVS autem satis poterimus exemplari vti positione in accidentibus: nam formę accidentales inter se distinguuntur. Et accipiunt esse vnũ per subiecta, nã ideo ista albedo, & illa sunt duæ albedines, quia sunt in duobus subiectis. Si autem essent in eodẽ subiecto, esset eadem albedo. Sicut ergo albedo vnius subiecti alterius subiecti albedo esse nequit: quia pereunte substantia illa, cuius est albedo ipsa albedo deficeret: ita cũ anima quælibet recipiat, ꝙ sit ista anima per vnibilitatem ad istud corpus: si reciperet, ꝙ esset in altero corpore, iam desineret esse ista anima, quæ erat, & sic non esset iam illa anima, q̃ fuerat, sed inciperet esse alia anima per aliam vnibilitatem, quæ est causa identitatis, vel diuersitatis: aut si dicerem⁹, ꝙ ista anima est eadem, quæ habet vnibilitatem ad alterum corpus, cùm per nouam vnibilitatem incipiat eẽ anima noua, esset vna aĩa duę aĩę; quod includit contradictionẽ, sicut ꝙ albedo, q̃ est in vno subiecto sit albedo, quæ est in altero subiecto, aut vna albedo esset duæ albedines. Si quis fortassis prædictis respondeat, nõ esse simile de indiuiduatione aĩarum, & indiuiduatione accidentiũ: quia accidentia transmigrare nequeunt, vt quæ in altero subiecto fuerint ad alterum transeant, quia corrumperentur, in animabus aũt non sequeretur corruptio ad separationem. Respondendum est, ꝙ quamuis accidentia vnius rei indiuiduata transire possint, & poni in aliqua alia re, non informarent tamen illam, vt albedo existens in papyro, si tolleretur, & poneretur in lapide, nõ informaret lapidem, nec esset albedo lapidis, quia deficeret in lapide ratio subiecti aliratis. ſ. ꝙ accidẽtia illa essent a lapide, & emanassent ab eo. Sicut patet de accidentibus hostiæ, quæ ablata penitus substantia panis, in aere remanent: aerem tamen non informant, cũ non dicamus aerem esse album albedine hostiæ, nec quantũ quantitate hostię, nec circularem circularitate hostiæ. Sic. n. de aĩa nostra rationali est: quanquã. n. ipsa à nobis ablata, in aliquo alio corpore poneretur: tamen illud non informaret, sed esset ibi, sicut dæmones sunt in ventre quorũdam hominum, quos arrepticios appellamus, & eorum, qui habent pythones, sicut de quadam puella legitur Actu. 16. capit. de cuius vẽtre Paulus dęmonem pythonem excusit: dæmones tamen non informant: sic anima posita in alio corpore non informaret, nec vegetaret: quia deficit ratio vnibilitatis ad illud corpus, cùm non sit ista materia signata, in qua & ſm q̃ suscepit ista aĩa, ꝙ esset vna aĩa humana. Et si hoc modo vna aĩa poneretur in corpore illo, cuius nõ fuerat à principio anima: quãuis ibi staret, non esset illud corpus viuens, sed putresieret sicut cadauera, existente tñ interius aĩa rationali: qm̃ nihil magis differt illam animam esse interius, q̃ nihil esse intra, cùm non sit illius corporis anima. Euidenter ergo contra insanam Pythagoreorum doctrinam concluſum est, vnam animam non posse transire per diuersa corpora ad illa informandum.

Si anima Sortis aliud corpus, quàm suum informaret, Sortes qui fuit, amplius non posset esse, nec corpus quod informaretur, diceretur eius, qui fuit. Cap. LXVII.

EX his autem, quæ contra ineptam Pythagoricam positionem arguendo concluſimus, sequitur, ꝙ si possibile esset in resurrectione corpora hominum informando animas transmigrare, tot essent homines, quot ante fuerant, sed de prioribus nullus staret. Demonstratum enim in superioribus est: animam vnius corporis non posse in alterum corpus migrare ad illud informandum. Si tamen daretur, quod Deus posset vnam animam alteri corpori, cuius non erat, inducere, & eam illi formaliter vnire, vt puta, ꝙ aĩam Platonis mortui induceret in corpus Socratis, & aĩam Socratis induceret in corpus Platonis, sequeretur, ꝙ nõ essent iam illi homines, qui ante fuerant. Huius aũt ratio est, qa in ꝓpositis essentia accipitur à materia, & forma, cũ vtraq; dicaẽ pars essentialis rei. Cũ ergo essẽtia rei cõsistat

sistat in indiuisibili, si anima Socratis inducatur alicui corpori, quod nō fit corpus Socratis, sed Platonis. Cū anima non contineat totā essentiā rei, sed materia & forma, ille qui resultabit ex anima Socratis, & corpore Platonis, nō erit Socrates, quia tunc daremus, ꝙ totus Socrates constaret ex aīa Socratis, & corpus suum nō esset pars essentiæ suæ, quæ sunt inconuenientia: ergo iste homo non erit Socrates. Etiā iste homo non erit Plato, quia iste solū continet corpus Platonis. Corpus aūt quia est pars materialis, non continet totā essentiā rei, ideo vbi fuerit solū corpus Platonis, non erit Plato. Eodem modo de illo homine, qui est resultans ex anima Socratis, & corpore Platonis, è contrario q̄ in primo dicendū est: nā ibi solum est anima Platonis, ergo non est Plato, quia anima sola Platonis non continet totam essentiam Platonis. Ibi quoq; corpus Socratis solum est, non est ergo Socrates: qm̄ corpus Socratis non continet totam essentiā Socratis. Et sic antea ex his duobus corporibus, & duabus aīabus resultabant Socrates, & Plato: nunc aūt facta hmōi commutatione erunt duo homines, sed non erunt Socrates & Plato. Sic namq; esset cùm anima beati Petri nunc sit in vita æterna, & aīa beati Pauli similiter, & post resurrectionem coniuncta anima beati Petri corpori eius erit beatus Petrus: & ante resurrectionē non erat his duobus disiunctis. Eodem modo redibit in resurrectionē beatus Paulus, vt sit beatus Paulus, cùm nunc non sit beatus Paulus. Si tñ in resurrectione generali Deus poneret animā, quæ fuit beati Petri in corpore, quod fuit beati Pauli, & animā beati Pauli in corpore, quod fuit beati Petri Apostoli, fierēt per resultationem duo homines, qui nō essent beatus Petrus, nec beatus Paulus: sed quidam alij duo homines, qui nunquam ante fuerunt, & impossibile esset, ꝙ existerent beatus Petrus, & beatus Paulus, nec erat possibile eos aliquatenus resurgere. Et sic si in generali resurrectione oēs animæ permutarentur, ita ꝙ nulla anima induceretur corpori, in quo ante informans fuerat: supposito ergo ꝙ istæ animæ ponitę in alijs corporibus informare possent, sequeretur, ꝙ nullus homo de his, qui ante fuerāt resurgeret, quia nulli consisterent suæ partes essentiales. s. anima, & corpus. Essent tñ tot homines, quot ante erant, quia tot animæ, & tot corpora essent in resurrectione illa, quot ante fuerant, & tot vniones animarum & corporum, quot ante fuissent: isti tamen homines non essent nouiter geniti tanquam aliquid essentiale eorum tunc nouiter esse cœpisset.

Quædam impossibilia penès superiora. Cap. LXVIII.

CAETERVM autē in præassumpta positione Pythagorica, quam Ouidius 15. Metamorph. recitat, continebatur se fuisse Euphorbū militem in bello Troiano: ꝙ etiam animæ continua demigratione per corpora transeant, & ꝙ cùm quis comedat carnes pecorum, continget interdum, ꝙ comedat carnes patris sui, & ꝙ eum occidat: idem autem de carnibus matris, & fratrum cæterorumq; propinquorum. Hæc. n. vniuersaliter neganda sunt: nulli quippe eorū aliquid rationabile subest: quin potius omnia hæc impossibilia sunt rationi, & toti naturali philosophiæ repugnantia, atque quibuscunque apparentibus fundamentis. Quod autem in his primum dicebatur difficilius elidi erat. s. ꝙ anima per varia corpora demigrare posset, non enim videbantur sic manifesta inconuenientia, ad hanc positionem, sicut ad cęteras particulas, de quibus infra dicetur. Hæc autem in suprapositis improbata est, sed adhuc hoc idem patere potest: quoniam anima recipit, ꝙ sit vna per vnibilitatem ad corpus, in quo primò est. Si autem deberet in alterum corpus transire, cùm illud sit altera materia signata, necesse erat, vt ista anima haberet aliam vnibilitatem, cùm variatis terminis, vel altero terminorum, relationes necesse est multiplicari, siue variari per ipsum respectū, vel relationem, quæ recipit esse ab eis: sed ista anima recepit indiuiduationem, scilicet, quòd sit ista anima per hanc vnibilitatem: ergo necesse est, vt recipiat aliam indiuiduationem per aliam vnibilitatem. Sed duæ indiuiduationes faciunt duo indiuidua: sicut duæ humanitates particulares faciunt duos homines: ergo ista anima erit duæ animæ, quod includit cōtradictionem. Anima ergo quæ fuit Euphorbi militis in bello Troiano perempti, non fuit anima Pythagoræ, nec Homeri, nec Ennij poetæ, ideo Perseus poeta Satyricus, qui acutius hanc veritatem contemplatus est, irrisit positionem Ennij, & Pythagoræ in hac re in satyra quarta. Amplius autem si vna anima transiret in corpus, quod prius non informauerat, cùm habitus speculatiuus, & factiuus, atque practicus sint in intellectu, & habitus virtuosi in voluntate, & intellectus, ac voluntas manent, & isti habitus sibi radicaliter inhæserunt: necesse erat, vt cū anima transiret in alterum corpus, isti habitus comitarentur transeuntem ad alterū corpus. Quod si quisquam obiecerit, habitus morales nō poni in anima rationali, sed in parte affectiua, quanquam in præsenti non sit de hoc speculandum, saltem habitus intellectiui practici, & factiui, atque speculatiui manebunt, per quos habens illos intelligeret, & sceret: sed aliqui docti nascerentur. Cùm enim intellectus sit principium intelligendi, sic intelliget, vt est dispositus, vel habituatus: sed in ista anima manent habitus tam speculatiui, quàm practici, ergo secundùm eos postea intelliget. Plato autem quanquam non tenuerit Pythagoricam positionem, poterat tamen in hoc respōdere secundùm suam positionem, ꝙ anima priusquā corpori vniatur, omnia naturalia intelligit, quæ ipsam cognoscere possibile est in corpore existētem quantumcunq; perficiatur, sed in vnione ad corpus propter imperfectionem materiæ obliuiscitur omnium, quæ sciuerat: sed postea per doctrinam excitatur illa cognitio, quæ ante fuerat, & sic nostra scientia, quę nunc acquiritur, nihil aliud est nisi reminiscentia eorum, quæ obliti sumus secundùm Platonem. Hæc tangit Boetius de consolatione lib. 3. Metro. 11. cū ait:

Quisquis profunda mente vestigat verum,
Cupitq; nullis deuys falli.
In se reuoluat intimi lucem visus,
Longosq; in orbem cogat inflectens motus
Animumq; doceat quidquid extra moitur,
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum, quod atra texit erroris nubes
Nitebit ipso perspicatius Phœbo.
Non omne namque mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem.
Hæret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis,
Hi mersus alto vinueret corde fomes,
Quòd si Platonis musa personat verum.
Quod quisque dicit, immemor recordatur.

Hūc Platonicæ positionis modum ad respondendū videtur secutus Pythagoras dicens, ꝙ anima exiens de corpore vnius, & intrās corpus alterius obliuiscebatur sui: ideo nesciebat cuius anima fuerat. Ipse aūt dicit se cognouisse, ꝙ anima sua fuerit anima Euphorbi militis Troiani per ieiunia multa, scilicet, quia organa sic disponebat, vt intellectus eis ad actum suum prædigens purus esset, & intelligere posset quidquid vellet.

Quod

Quod Platonis data responsio sit falsa. Cap. LXIX.

PLATONICA autem, aut Pythagorica in hac parte responsio nullis innititur fulcimētis: falsa. n. manifestè est. Nā cùm in anima imprimātur habitus practici, & speculatiui, & factiui: & anima transeat in alterum corpus, dato quòd propter indispositionem organorum adhuc multum tenerorū non possit homo per illos habitus intelligere, sed cùm temporis tractu, & ciborum conuenientia deducantur organa ad talem dispositionem, vt intellectus possit eis vti, conuenienter incipiet intelligere perfectè secundùm illū habitum, & non indigebit, vt postea doceatur: sed videmus nullum esse hominem, qui ad sciendum non indigeat doctrina, saltem vt declarentur ei termini, qui nullo modo conuenienter, & perfectè ab intellectu apprehendi possunt, nisi prius doceamur quātum cunque intellectus acutissimus sit: quoniam termini ad significandum ad placitum positi sunt. Cognitis autem terminis artis alicuius aliquis intellectus propter magnum lumen suum poterit se deducere in cognitionem perfectam artis illius, vel multorum, quæ in illa arte sunt. Sed in hominibus nullum vnquam vidimus, aut legimus, qui non egeat magistro quantum ad aliquid, scilicet quantum ad terminos artis saltem: ergo nullius anima transit in alterū. Patet consequentia, quia cum ille, qui habet habitum scientiæ practicę, vel speculatiuę, nō solùm cognoscit conclusiones, sed etiā terminos artis: imò magis terminos, & principia quàm conclusiones, vt ait Arist. 1. Posteriorum. Cùm ille, qui istam animam suscepit, incipiat tempore, quo impedimentum organorum ablatum est, intelligere, secundùm habitum illum nō solùm cognoscet conclusiones, sed etiā intelligeret terminos: ergo non indiget magistro ad aliquid, sed per se solùm intelliget totum, quod alius intelligebat, cuius ista anima primò fuit. Hanc opinionem tenuit Ennius poeta, qui vt se Poetarum iactaret egregiū, animam Homeri se suscepisse perhibuit, qui fuit excellentissimus inter Græcos Poetas, vt ex hoc pateret eū scire, quæcunque Homerus cognouisset. Hoc autem amplius manifestatur, quia Plato nō dicit in coniunctione animæ ad corpus totaliter abradi scientiam, sed impediri mole carnis animam, ne intelligat ea, quæ ante intelligebat. Et Pythagoras etiam dicit per ieiunia posse recuperari scientiam, quæ fuit prius in eo, qui viuebat per illam animam. Est ergo sic habitus impeditus, & non abolitus. Sicut ergo est in naturalibus, quòd cùm aliqua res habeat virtutem ad aliquid operandum, & prohibeatur ab aliquo agente: non oportet quòd ad hoc vt res illa agat, iuuetur ab aliquo agente augente potentiam, sed solùm quòd tollatur prohibens agere. Vt si lapis sua grauitate tractus descendere ad ima potest, & ponatur aliquid, in quo teneatur, ne descendat, ad hoc quòd exerceat actum suum, scilicet, quòd descendat, non oportet quòd ab aliquo adiuuetur impellente eum deorsum: sed ꝙ solùm tollatur illud, quod prohibeat actionem. Sic etiā patet in habitibus scientificis. Si enim aliquis sit Geometra, vel Physicus, fm habitum, & postea efficiatur ebrius, vel somno oppressus, vel incurrat maniam, aut epilepsiam, vel similes passiones, in quibus vetatur totaliter actus intellectus: non potest ille sic se haberi, licèt habitum habeat, ꝙ intelligat, quia non sunt disposita organa: cùm tamen deuenerit ad congruam dispositionem organorum, incipiet intelligere perfectè secundùm habitum, quem ante habebat, ideoque non indigebit aliquo modo doctore: sed nullus est, qui non indigeat docto re modo, quo supra dictum est; ergo non transit vna anima de vno corpore in aliud.

Insania Pythagoræ, quòd fuerit miles Euphorbus in bello Troiano interfectus à rege Menelao. Cap. LXX.

PRAEDICTIS aūt aliam Pythagoras insaniam superaddidit. s. ꝙ ipse fuerit miles Euphorbus in bello Troiano interemptus à rege Menelao: sed hæc erat positionis suæ cōfirmatio. Sicut ergo positio incōuenienter assignata erat, ita & hoc falsum est. s. ꝙ nunquam anima sua fuit in Euphorbo, vel Homero, nec in Pauone, vel Cigno, aut aliquo hominum. Eædem quoq; rationes militant cōtra istud exemplū, quę militabant contra principalem positionē. Amplius autē & Pythagoras addidit, ꝙ anima exiens de corpore humano interdum ingrediebatur in corpora hominum, interdum verò in corpora bestiarū, sicut reperiret dispositionem in corporibus ad ingrediendū in illa, & vt formæ capacia essent. Cōtra hoc dictum militant oīa argumenta facta contra superiorem positionē eiusdē: nam si vnius hominis aīam in corpus alterius transire impossibile erat, à fortiori esset impossibile transire in corpora bestiarū: plura namq; ad huius transitum inconuenientia cōsequuntur. Adhuc tamen præter inconuenientia posita sequuntur alia incōuenientia ad istam positionem. s. si dicamus animas humanas ingredi in corpora bestiarum. Primò, quia omnis forma requirit debitas dispositiones in materia, in qua debet suscipi: dispositiones tamē corporis humani, & corporum bestiarum nō sunt eædem: ergo anima humana nunq̄ potest recipi in corporibus bestiarū. Patet hoc, quia ad hoc, ꝙ aliqua forma recipiatur ī materia sicut anima in corpore, requiritur in corpore debita magnitudo: nam si ponatur aliqua pars materiæ tanta sicut vnus digitus, vel vna manus, non poterit ibi recipi anima humana, dato ꝙ possent fieri organa parua & delicata, cùm sit magna organorum pluralitas, & paruitas materiæ nō poterit anima humana vegetare illud corpus, quia tam parua organa nō possunt esse conueniētia ad explendas organicas operationes animæ conuenientes, vt vegetet corpus. Anima tamen, vt vniatur corpori, necesse est, vt corpus tale sit, in quo operari possit: quia anima vnitur corpori non solùm sicut forma materiæ, sed ēt vt motor mobili, & finis ei, quod est ad finem, iuxta Arist. 3. de Anima, Motor tamen requirit organa determinata in magnitudine, & figura, per quæ agat. Etiā si detur aliqua pars materiæ tanta sicut vna magna turris, illa non poterit vegetari ab aliqua anima humana. quia non est tantarum virium, vt complere possit operationes requisitas ad sanitatem, & bonam habitudinem tanti corporis, sed est da re certam perhiodum magnitudinis in qualibet specie ad hoc quòd informetur materia per formam illius speciei, & sic est de rebus cuiuscunque speciei, quæ requirunt debitam magnitudinem. Et propter hoc diuersæ res habent diuersas magnitudines in rebus naturæ, scilicet in indiuiduis suis, & res vnius speciei non perueniunt ad magnitudinem conuenientem alteri speciei. De hoc Arist. 2. de Anima, scilicet de vegetatiua, & nutritiua potentia ait: Omnium natura constantium positus est numerus magnitudinis, & augmenti. Requiritur etiam ad introductionem animæ, vel alterius formæ in materia debita figuratio, siue organizatio, sicut videmus in fœtu humano, & aliorum animalium, & in ipsis arboribus: nulla namque arbor sic figurari potest, vt homo, aut sicut capra, aut aliæ res naturales, quia non posset fieri digestio sufficiens si essent arbores in parte superiori grossiores, quàm in trunco, qui est locus digestionis in ipsis. Requiruntur etiam ad hoc quòd forma recipi possit in materia debitæ qualitates;

Aīa hoīs nō migrat in bestiarum corpora.

Aīa quo corpori vniatur.

nam aliæ qualitates sunt in materia cùm introducitur forma humana, quàm cùm introducitur forma equina, vel caprina. s. alia teneritudo requiritur, & alius gradus caliditatis, aut frigiditatis, & sic de cæteris. Ista autem nō sunt eadem in omnibus naturalibus rebus: imò nec in omnibus animalibus, nec sunt sic in vno animali, sicut in alio, si respiciantur diligēter: quia vel in superficie corporum, in figuratione membrorum, vel intra cutem in diuersa anatomia diuisionis corporum semper reperietur aliqua diuersitas.

Nunquid diuersitas quantitatis, & organizationis sint secundum numerum ad introductionem formæ.
Cap. LXXI.

NVNC autem his præpositis, quæ præmitti necessarium fuit, quæritur an ista diuersitas quantitatis, & organizationis, & cæterarum rerum sint necessaria secundùm numerum ad introductionem formæ, aut non. Si autem dicas, quòd sic; habetur intētum, scilicet, quòd cùm in bestijs non sit talis dispositio, qualis est in corpore humano, non poterit ibi introduci forma humana, scilicet, anima, & sic cessabit dictum Pythagoræ. Si autem dicas, quòd non sint necessariæ istæ dispositiones, sequetur, quòd natura frustra operatur in faciendo, constat namque, quòd plus laborabit natura faciendo dispositiones, & organizationes, & quantitatiuas dimensiones, quæ sunt in corpore humano, cùm plures sint, & subtiliores, quā faciendo dispositiones, & organizationes in corpore vnius vermis, vel colubri. Si ergo non sunt magis necessariæ ad introductionem formæ substantialis istę dispositiones quàm illæ, superuacuus labor naturæ est: quod nullo modo concedendum est, cùm entia naturalia sint ordinatissima, iuxta Aristotelē in fine 12. Metaphysic. Item patet istas dispositiones, & dimensiones varias necessarias esse; quia animæ hominum, & bestiarum habēt diuersas virtutes operatiuas: & quia operationes vegetatiuæ, & sensitiuæ præsupponunt organa, ergo secundùm numerum virtutum operatiuarum sic requiritur numerus potentiarum, & diuersorum organorum, ergo non debent esse tales dispositiones organicæ, vel dimensiones pro animabus brutorum, sicut pro anima humana. Quia si aliqua anima habens multas potentias vniatur corpori habenti pauca organa: non poterit exercere omnes operationes suas: ideo non poterit teneri colligata illi corpori. Item si non esset necessaria ista organorum multiplicitas, & lineamentorum ad introductionem animæ, sed posset introire in corpus aliarum dispositionum, sicut est corpus cuiuslibet bestię: ita posset introire in corpus valde dissimilium dispositionum, sicut sunt corpora lapidum, & arborum, & aliorum entium naturalium. Sed hoc valde magnū inconueniens est, vt anima humana informet materiam lapidis manentem sub illa figuratione, & densitate, atque frigiditate: nullus quoque hoc cōcederet, tanquam valde absurdum, ergo nec transeunt in corpora bestiarum. Item si animæ humanæ ex eo, quòd non requirunt determinatas dispositiones, vt dicitur, possunt transire in corpora bestiarum: ergo animæ bestiarum consequenter non requirentes debitas dispositiones poterunt gigni in corporibus humanis: & sic aliquę forent bestiæ habentes corpora humana, quod absurdum valde est. Si ergo hoc non concedi-
tur, nec alterum concedi debet: quia æqualis causa
Forma est totius ópe rationis principiū. est absurditatis. Item hoc impossibile est: quia operatio cuiuslibet rei est secundùm formam, quam habet, quia forma est principium totius operationis, & actionis, sicut materia est principium omnis passiuæ mutationis. Sic enim ait Aristot. 3. Physic. sicut operatio dat cognosci formam sic transmutatio dat cognosci materiam: cùm ergo variantur actiones, necesse est formas variatas esse. Si ergo in corpora bestiarum aliquando transirent animæ humanæ, necesse esset, vt corpora bestiarum haberent earundem actionem, quam homines habent, scilicet, vt intelligerent, & vellent, & facerent cætera in hunc modum, quæ pertinent ad prudentiam, & actiones humanas: sed nulla bestia est, quæ habeat actus humanos, nec vnquam visa est: ergo nunquam anima alicuius hominis intrauit in corpora bestiarum. Nec valet si dicas quasdam bestias habere prudentiam, vt sunt vulpes, & taxones, vel castores, & simiæ, vt communiter dicitur: quia videtur habere actus quosdam similes omnibus actibus humanis: sed de his dicit Aristot. Ethic. lib. 6. quòd non propriè habent vim prudentiæ, quæ est iudicatiua de bonis, & malis agibilibus, sed quandam potentiam prouisiuam ad vitam, quæ est quædam naturæ solertia. Sed ob hoc, quòd simiæ in quadam figuratione vultus, & in quibusdam cautelis humanam prudentiam, & figuram imitantur, poetica licentia occasionem habuit dicendi, eas olim magnos hominum populos fuisse, postea verò à Ioue in simias conuersos retenta prioris naturæ quadam leui saltem effigie, de quibus Ouidius Metamorph. lib. 7. Amplius autem solidius inferuntur, quæ dicta sunt, scilicet, quòd nunquam transeant animæ in corpora bestiarum: nam licèt in compositis essentia accipiatur à materia, & forma: ipsa tamen forma est, quæ dat esse materiæ, & determinat eam ad certam speciem, actuando eam. Secundùm ergo varietatem formarum ita sunt varietates specierū: sed anima humana est quædam forma specifica differens ab alijs formis specificis, ergo ipsa dabit corpori, in quo fuerit esse secundùm suam speciem: necesse est ergo, quòd vbicumque anima rationalis formaliter vnita fuerit, quòd sit illud. Si ergo anima humana exiens de corpore humano introierit in corpus bestiæ organizatū, & dispositum ad recipiendum formam, necesse est, vt recipiat esse humanum, & iam non erit bestia illud compositum, & tunc falsum erit, quòd animæ humanæ sint in bestijs, sed in hominibus: hoc tamen est impossibile. s. q̄ aliqua bestia sit homo: ergo impossibile est animam humanam intrare in corpora bestiarum.

Pythagorica alia positio, scilicet, quòd siquis comederet pecorum carnes, posset ibi comedere carnes patris sui, aut aliorum propinquorum.
Cap. LXXII.

AMPLIVS autem in hac Pythagorica positione aliud dictum est. s. q̄ siquis comederet carnes pecorum, posset ibi comedere carnes patris sui, vel matris, aut aliorum propinquorum. Ob hoc autem introducere conabatur frugalitatem, dicens, vitādam nimis fore carnium comestionem. Hæc autem subsistere nequeunt: omnia enim supra inducta contra hoc militant. Nam hic præsupponitur, quòd anima patris mei, vel matris transire posset in corpore bestiarum, & hoc supra improbatum est. Sed præter rationes illas, aliæ autem adhuc sunt, scilicet, quòd non possint esse carnes huius pecoris carnes alicuius hominis, ideo nemo sic comedendo comedet carnem patris, vel matris. Dato quippè animam humanam posse intrare in corpora bestiarum, & informare ea. Tamen sicut supra dicebamus, si Deus poneret animam beati Petri in corpore, quod ante fuit beati Pauli, & aīam beati Pauli in corpore, quod ante fuit beati Petri: iam nullus eorum esset Petrus, aut Paulus, sed

sed essent duo homines nouiter formati, qui nunquā ante extitissent. Ita cùm hic anima alicuius viri poneretur in corpore alicui⁹ bestiæ, & informaret illud, atque inde resultaret compositum, quod eēt homo: non esset ille, cuius anima ibi erat. Nam anima non complet totam essentiam in compositis, sed anima & corpus, ibi tamen sola anima viri prioris est: ergo non est ibi vir prior, qui fuerat pater alterius, & consequenter nec carnes eius. Sed adhuc dato, quòd anima compleret totam essentiam rei, scilicet, quòd vbicumque esset anima, esset homo, cuius erat anima illa, non sequeretur hoc: nam daretur tunc, quòd ex eo, quòd anima alicuius viri mortui introiuit corpus alicuius bestiæ, quòd illud compositum resultans ex anima humana & corpore illius bestiæ, esset vir, qui ante fuerat. Et tunc si vir, qui ante fuerat, fuit pater aliquorum, etiam dicetur, quòd istud compositum tale sit pater illorum genitorum: & tamen si aliquis de filijs viri prioris comedat de carnibus illius corporis, in quo est anima patris sui, quamquam illud compositum sit pater suus, tamen non comedit de carnibus patris sui: quia carnes patris sui, de quibus iste filius decisus est, corruptæ sunt recedente anima, & istę in quibus nunc anima est, non sunt carnes patris sui, sed carnes alicuius bestialis corporis: nam recedente anima patris sui ab isto bestiali corpore, nihil remanebit ibi, quod ad patrem suum pertineret. Si tamen aliquis occideret illud compositum resultans ex anima patris sui & corpore bestiali, in quo erat, occideret patrem suum: quoniam ex hypothesi data anima patris sui ibi existens faciebat, quòd illud compositū esset quod aliàs fuerat pater aliquorum hominum. Postquam tamē occidisset illum patrem suum, & comedisset carnes, nō comedebat carnes patris sui, quia iam ibi nihil de patre suo manebat. Ex prædictis ergo satis necessarijs illationibus concluſum videtur, quòd positio Pythagorica circa animarum demigrationem per corpora prorsus erronea est.

Quod gaudēt, vel tristantur animæ locus assignandus sit, in quo vel perpetuo gaudeat, vel perpetuo tristetur.
Cap. LXXIII.

NVNC autem varijs errorib⁹ extirpatis, quæ nostram de tribus receptaculis animarum inquisitionem excludebant: quibusdam enim quoniam animas ipsas non manentes post mortem: alijs autem, quia animabus datis immortalibus earum lætitiam, & pœnalitates per quasdam transmigrationes excludebant: particularius ad inquisitionem nostram accedentes, dicemus, quòd animabus post mortem in aliqua lætitia, aut pœnalitate permanentibus, necesse est aliqua esse loca assignata, in quibus hæc, quæ eis congruunt, aut tolerent, aut suscipiant. Pro quo sit vna conclusio: delectationibus gaudentes, vel supplicia subituras animas corpore solutas, oportet aliquibus locis esse immansuras, ideſt, quòd necessarium est animas post mortem esse in aliquibus locis ad tolerāda supplicia pro peccatis, vel vt gaudijs perfruantur. Nec enim mihi in hac parte repetendum est, an animæ secundùm naturalia fundamenta pœnas post mortem, aut gaudia suscipere debeant: cùm hoc in superioribus lucide comprobatum fuerit: sed solùm inducendū est, qualiter in aliquibus locis immansuræ sint. Quod satis patet: nam animas post corporum mortem permanere supra concessum est, & ab omnibus Philosophis partim probatum, & partim præsuppositum est: ergo cùm ipsę infinitæ non sint, ita vt in omni loco sint, vt catholici de Deo confitentur: necesse est, vt alicubi sint. Nec in hoc dicendum est eas

A propriè esse in loco, cùm solis corporibus propriè locari conueniat per quantitatem suam, quæ in animabus nullatenus est: sed dicimus animas esse diffinitiuè in locis, ideſt, quòd diffiniunt sibi aliquas partes mundi, in quibus sint: non quòd ibi propriè sint, sed quòd ita ibi sint, quòd in nullo alio loco sunt, & sic homine viuente dicimus animam in corpore esse: nec tamen corpus replere, aut ibi secundùm leges locorum esse, ibi tamen esse. Ita igitur post resolutum morte corpus anima stare poterit in aliquibus alijs locis diffinien do sibi illa loca, & non alia. Hucusque naturaliter inductum est: sed an animæ post mortem sint in cęlo, vel in terra, aut in visceribus terræ, vel in diuersis aeris partibus, patere sufficiēter naturali inductiuo nequit,
B sed assumptis fidei fundamentis hæc habentur. Satis autem rationabiliter dici deberet: etiam nullius fidei existente positione, quòd animæ illæ, quæ in virtutibus, & actibus bonis studentes à corporibus discesserе, in loco excellenti esse debeant, sicut in cœlo, cùm probauerimus eas in æternum nulla data interpellatione gaudere debere, & animæ, quæ sceleribus implicitæ corporum reliquerunt incolatum, videntur debere in locis tristibus esse. Sed hæ quidem suasoriæ rationes sunt, necessitas autem demonstrationis in his nulla est. Hoc namque præsupponit aliquem esse iudicem distributorem pœnarum, & gaudiorum pro sceleribus, aut studiosis operationibus. De quo apud eos, qui sola naturali ratione speculantur, nullo
C fidei illustrati fulgore, satis magnum dubium est. Nobis autem, quibus ex immensa Dei nostri dignatione in fine sæculorum incarnato verbo Dei occultorum veritas patefacta est, hæc clarius luce constant.

Diffinitiuè esse in loco.

Dubium de loco animarum post mortem.

Quædam attinentia ad superiora. *Cap. LXXIIII.*

NVNC autem, vt condecet ab exordio, vt valemus, auspicantes quid antiqui, (& si non rectè per omnia) senserint: quoniam hoc eorum excedebat vires, ex parte perscrutari opere precium est. His enim noua gaudent ingenia, quæ sæculorum vetustate iam penè abolita sunt. Plato autem, & si per omnia Pythagoricus non extiterit, Pythagoreorum
D tamen positionem in quibusdā immitatus est, dicens, animas humanas in comparibus fuisse astris, & inde in corpora deriuatas in quādam quasi pœnam: post exitum autem à corporibus morte solutis, iterum ad astra conuerti: rursus verò in alia corpora redeunt: ita vt in eis sit infinita circulatio. De his August. de Ciuit. Dei lib. 19. de hoc Boetius de Consolat. lib. 3. Metro. 9. vbi per omnia Platonicus est: cùm de anima Mundi tetigisset, animas quoque humanas intactas esse noluit, dicens.

Quid de anima sen serit Plato.

Tu causis paribus animas vitasq́, minores
Prouehis, & leuibus sublimes curribus aptans,
In cęlum, terramq́, seris, quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

E Boetius enim hic humanas animas vocauit animas, & vitas minores: animas enim ab animando dixit, quoniam animæ animant, ideſt, informāt dantes esse substantiale. Aut animæ vocantur, quoniam secundùm Græcam originem ventus sint. Animam namque primi, atque rudis sæculi viri aerem inspiratum, & respiratum putauerunt: satis leui conijcientes argumento, quòd sola viuentia inspirare, & respirare videant. Vnde ei congruum ad hoc à vento nomen imposuerunt: de quo in prælibatis tactum est. Vocat etiam animas humanas vitas minores: est enim generale omni animæ, quòd vita sit: non quidem formaliter, sed essentialiter: nam si for-

maliter anima vita esset, vbicunque esset, viuens illud esset, anima tamen in corpore aliquo esse poterit, & non viuificabit. Vt si ingrediatur aliqua anima in corpus humanum, quod iam tabefactum, ac plenè resolutum est, illud viuificare nequibit, etiam si interius sit, atque illud localiter moueret. Quin potius, & si anima à corpore semel egressa, rupta semel illa formali, atque vitali vnione in illud statim redire permittatur, viuificare non poterit. Nam & propter hoc anima à corpore egressa, quia illud sic dispositum viuificare nequibat: imò & si anima aliqua introeat corpus nouiter organizatum, & ad animationem dispositum, nisi ab aliquo formaliter vnita fuerit, corpus nihil magis viuens erit, quàm si anima nulla in eo esset. Horum autem causæ naturales fortassis alibi exponentur.

Anima est formalis vita.

Est igitur anima vita, non quidem formalis, sed ipsa formalis vita, qua animal quodlibet viuit: & esse participatum corpori secundùm speciem ab anima: illo autem esse participato manente per continuum influxum animæ res viuit. Illo verò adempto animal moritur: anima autem vita est, sed essentialis, quoniam est quædam essentia, vel natura, cuius formalis actus est dare esse, & illud esse ab ea participatum vita est.

Anima hominis vita minor dr.

Hoc autem omni animæ conuenit, vt vita sit, quare animam humanam vitam esse necesse est, sed eam vitam minorem Boetius appellauit, quod quidem conferendo ad animam mundi dictum est. Animam enim mundi Platonico more Boetius posuerat eodem metro, cùm ait:

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam, per consona membra resoluis:
Quæ consecta duos motum glomerauit in orbem.
In semet reditura meat, mentemq; profundam
Circuit, & simili conuertit imagine cœlum.

De hac autem nobis, si per singula enucleandum foret, grandis, & inextimabilis, & fortassis præsenti inquisitioni prouincia esset. Hanc autem cùm ad animam hominis contuleris, necesse est, vt maiorem animam asseras. Nam anima maior dicitur, quoniam maioris perfectionis essentialis est, quod de anima mundi ad animam humanam satis constat. Differunt enim per speciem, sed duæ species nunquam sunt æqualis perfectionis substantialis, quoniam est impossibile perfectam includens contradictionem, sicut duos numeros esse æquales. De speciebus namque ait Arist. 10. Metaph. Species sunt sicut numeri. Quod autem differant ex Platonica positione innotescit.

Tres sunt spirituum naturæ.

Dicit enim tres esse spirituum naturas, quarum primam in separatis, absolutisque substantijs posuit: secundam verò animam mundi dixit: tertiam autem in hominibus, & dæmonibus posuit, cùm ait Boetius.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam.

Vocauit enim animam cuncta mouentem ipsam animam mundi, quam dixit esse mediam triplicis naturæ. Anima ergo humana, quæ tertia est, & extrema in natura spirituum, minor erit in substantiali perfectione. Vita ergo minor appellabitur. Appellat quoque eam vitam minorem ab efficacia. Nam cùm anima non solùm sit forma, sed etiam motor, & finis iuxta sententiam Arist. nostri 3. de Anima: ea, quę plures operationes in corpore habuerit, magis habet de ratione motoris. Anima autem mundi potissimas habet operationes, ipsa namq; totam vniuersitatis mundi molem mouet. Dixit enim Plato, omnia elementa, & elementata, & ipsa cœlestia corpora viuificari hac anima mundi: imò totam rerum vniuersitatem præter ea, quæ alias animas habent, sicut animalia cuncta, & calodæmones, atque cachodæmones. Hoc notat Boetius, vbi supra, cum ait,

Connectens animam per consona membra resoluis.

Membra enim consona vocantur illa, quæ non habent magnam diuersitatem partium in essentia, & denominatione, sicut sunt omnia homogenea. Hæc enim propriè informantur ab anima mundi: & quædam, quæ non sunt plenè homogenea, sed homogeneorum numerum parum excedunt, vt sunt omnia plantatiua. Hæc enim quoniam animam per se mouentem non habent, mouentur ab anima mundi. Et dicuntur membra consona, quia sunt homogenea, aut quasi. Alia autem non sunt homogenea, sed prorsus etherogenea habentia partes organicas variarum rationum, & denominationum. Hæc ergo anima mundi resoluta est, ideſt ligata per membra consona, ideſt per omnes partes mũdi, quæ sunt homogeneæ: & vocantur consonæ, aut modicum excedunt homogeneitatem, vt in plantatiuis, & has omnes materiales partes imò totum ipsum vniuersum præter animalia, quæ in se habẽt principiũ sui motus: sic dicit Boetius.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam.

Dixit ergo hanc animam cuncta mouere: anima autem humana solùm humanum mouet corpusculum, ergo incomparabiliter ferè anima mundi excedit animam humanam. Vnde haud iniuria humana anima dicitur vita minor. Quanquam quidam aliter intellexerunt, scilicet animas dicentes esse spiritus humanos, vitas autem minores animas brutorum appellauerunt. Quod rationabiliter dictum arbitrarer, nisi sequẽs litera huic repugnaret, dicens has vitas ferri in cœlum, & in terras, & rursus in astra redire: animas tamen pecorum nemo vnquam in astris esse astruxit, nec illuc redituras. De anima ergo humana intelligi necesse est. Amplius autem causis paribus animas, & vitas minores prouehi curribus sublimibus dixit, & ferit in cœlum, & terram, ideſt, quòd istæ animæ applicantur corporibus ad viuificandum, & hoc causis paribus, ideſt eadem ratione, scilicet, quòd sicut anima mundi toti rerum vniuersitati per membra consona religata est ad mouendum cuncta, vt Boetius expressit: ita & vitas minores, scilicet animas humanas ex eisdem causis corporibus humanis cõiunctæ sunt, scilicet, vt vegetent, moueant, & informent. Amplius autem dicit, quòd Deus aptat vitas istas minores sublimes, curribus leuibus, ideſt, quòd Deus ponit istas animas in astris conuenientibus suæ leuitati, vt ibi manent quousque in corpora diffundantur. Vocantur autem astra currus quidem propter modum motus, quoniam astra indesinenter mouentur: & quia in eis animæ sunt, animas quoq; moueri necesse est, etsi per accidens. Vocantur autem leues currus, quoniam astra leuia sunt, leuiterq; mota, vel quia sunt de natura leuissima secundùm Platonicam positionem, scilicet de natura ignis. Existimat enim Plato corpora cœlestia esse de natura elementorum: vltra elementa autem corpus nullum constituit. Aristoteles tamen & alij, qui rectius sensisse videntur, naturam cœlestem quintam essentiam posuerunt. In his autem curribus animæ manent, quousque, vt Plato ait, in terram, & cœlum diffundantur. De his enim subditur in eisdem versibus:

Astra quæ re currus leues appellentur.

In cœlum, terramq; seris.

Deus animas in cœlum ferere dicitur, quoniam aliquas earum de astris tollens, ponit in corpora angelorum secundùm suam positionem. Dixit enim esse dæmones duplices, quos nos angelos appellamus, scilicet angelos bonos, qui dicuntur boni dæmones, vel boni scientes: & alij sunt cachodæmones, ideſt mali dæmones, vel mali scientes. Hos autem dixit habere corpora sicut Apuleius Platonicus refert eosque

Dæmones sunt dupli ces.

eosq; animalia asseruit. Vnde animas habere asseuerat, quæ in astris quondam fuerunt, sed Deus eas serit in cœlum, ideſt ponit in corporibus dæmonum horum, quando esse incipiunt: & hi in cœlo habitant, scilicet quidam in cœlo, alij autem in aere: sic ergo animæ in cœlo seruntur. De modis autẽ animalium cœlestium, rationalium, & aereorum magis inferius differetur, cùm aliorum antiquorum positiones exponẽtur. Addit quoq; animas istas in terram seri: quia Deus animas istas infundit in corpora humana, vt sint homines, & hi in terra morantur. Addit autem in prædicta Platonica positione Boetius,

Quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Animas enim istas ad Deum conuersas dicit: quia cùm corpus morte resoluitur, animæ in astra vnde venerant reuertuntur, ita q̃ ibi sunt, & rursus in alia corpora redeãt, cùm tempus fuerit, similiq; cursu iterum in astra redeant. Dicit has lege benigna cõuersas, ideſt, q̃ Deus istas animas ad astra post resolutum morte corpus ex benignitate sua redire facit. Nam ex natura sua redire eis non erat, sed eis Deus hoc donat. Nam animas Plato asserit in corporibus, velut in carceribus detineri, ideo cũ inde in astra in quibus prius fuerant, redierint: benignius cùm eis agitur, vt sic terreno ponere releuentur. Dicit autem eas reuerti, reduci igne, ideſt, q̃ animæ in astra redire queunt, reducente eas ignea qualitate. In quo Plato innuit cœlos esse de natura ignea, & astra esse purum ignem. Et quia naturaliter similia à similibus adiuuantur, si animæ redire debeant in astra, oportet esse conditionem animarum igneam. Sic in animam quendam igneum vigorem antiqui animam esse dixerunt. Propter hoc autem Poetæ cùm finxerint Prometheum homines formasse de luto, eius pectori ignem applicuisse ferunt, & sic eum animatum reddidisse. Primò namque hominem de luto formatum insensibilem fecerat, cuius opus Minerua mirata spopondit ei, vt si quid vellet de cœlestibus donis ad suum opus adiuuandum inquireret. Ille nihil se scire ait, quæ bona in cœlestibus haberentur, sed si fieri posset se vsque ad superos eleuaret, atque ex inde si quid suæ congruum cerneret, atque melius in re oculatus arbiter præsumpsisset. Illa inter ora septemplicis clypei sublatum cœlo opificem detulit. Dumque videret omnia cœlestia flammatis vegetare vaporibus, clam ferulam Phœbi applicans rotis, ignem furatus est: quem pectusculo hominis applicans, animatum reddidit corpus. De his Fulgentius Mithologiarum lib. 2. in fabula Promethæi. Animam ergo naturæ igneæ esse putant, ideoque cœlestibus corporibus præcipuè ipsis astris consentaneæ naturæ esse autumant. Vnde & in eis esse dicunt. Ex prædictis ergo patet, quid Plato de statu animarum corpore solutarum senserit.

Quod opinio Platonis sit quasi opinio Pythagoræ.
Cap. LXXV.

HAEC autem Platonica positio, & si totaliter Pythagoricæ non consentiat, in multis tamen eandem esse manifestum est: nam quemadmodum ex Pythagorica positione dicebatur animas per corpora demigrare, & per Platonicam positionem animarum demigratio necessaria est, hoc tamẽ distat, quòd Pythagoras animam ab aliquo humano corpore soluta in aliud mox ingredi testabatur, nulla interiecta alterius status qualitate. Plato autem animas, cùm corpora egressæ sint, ad comparia astra redire. Deinde autem post aliquanta tempora in corpora relabi dicit. Hæc autem corpora non sunt ea, quæ præfuerunt, ergo anima eadem per diuersa corpora demigrabit.

Nam cùm in hac parte directè incidat in positionem Pythagoricam, necesse est, vt eadem inconuenientia ad Platonicam consequantur, quæ in Pythagorica reperiuntur. Sed hæc latè in prælibatis improbata est.

Et quoniam consistente positione Platonis argueretur, quòd anima, quę semel fuerit in vno viro, cùm ad alterum deueniret haberet omnem scientiam, quàm in priori habuit, dicit animam quidem naturaliter omnia scire, quæ naturaliter cognoscibilia sunt: sed cùm intrat in corpus mole carnis grauatam omnia obliuisci: deinde autem ventilante doctrina omnia excitari, ideoq; infert nostrum addiscere non esse aliud de nouo corpore, sed præteritorum actualiter cognitorum recordari. Inducit autem prædicta, quoniam si quis ab aliquo viro inquisierit, quæ nihil vnquam eruditus sit de aliqua propositione speculabili, cuius principia ordinatè sumat: petens primò de principijs, & deinde per singula vsque ad ipsam conclusionem perueniens, respondebit inquisitus in eo quod nunquam didicerit. Hoc tamen accidere non posset, nisi qui talia inquiruntur intellectu suo veritates illas haberet reconditas. Sic enim in puero, qui Acolitus dicebatur, factum esse refert, qui cùm seriatim inquireretur de principijs, respondit de passionibus quadrati, cùm nullus eum vnquam docuisset. Sed hæc stare nequeunt: cùm enim primò dicat animam naturaliter omnia cognouisse, quæ naturaliter cognosci possunt: antequam in corpus ingrediatur, non videtur conuenienter dictum. Nam si anima scit, necesse est, vt sciat per aliquas species, quas in seipsa habeat: sicut de alijs intelligentijs dicimus, quòd intelligentiæ sunt plenæ formis: vt patet in libro de causis, ideſt speciebus informantibus ad intelligendum. Animæ tamen humanæ sunt imperfectiores cæteris substantijs intelligentibus: quia in se non habent aliquas species, per quas actuentur: sed totaliter sunt in potentia ad intelligere, & species ab obiectis suscipiunt per potentias sensitiuas. Et hæc causa est, quare animabus corpora organica assignata sunt. Alijs autem superioribus intelligentijs nulla corpora assignata sunt, sed simplices, absolutæque manent per se intelligere potentes. Animæ autem à corporibus ad intelligendum adiumenta trahunt. Non est ergo verisimile, quòd etiam si animæ antequam in corpore sint in astris ponantur, omnia naturaliter cognoscibilia scire queant. Quinimmò, nec videtur, quomodo quicquam eis cognoscere possibile sit, quoniam id, quo naturaliter ad scire determinantur non habent, scilicet organicas potentias ad apprehendendum obiectorum cognoscibilium species.

Impossibile est animas in astris poni, antequam in corpore sint.

Cap. LXXVI.

AMPLIVS autem hoc impossibile est, scilicet, vt animæ in astris ponantur antequam in corpore sint: nam, vt prioribus satis lucidè inductum est, animæ humanæ non suscipiunt indiuiduationem ex natura speciei, quoniam tunc quot essent animæ, tot essent species animarum: sed hoc falsitate euidenti notatur: accipiunt igitur indiuiduationem ex vnione ad signatam materiam. Sed animæ cùm in astris sunt, non fuerunt adhuc in corporibus, quia primò fuerunt in astris, quàm essent in aliquo corpore, ergo non poterunt illæ accipere indiuiduationem, nisi ex materia signata, scilicet, vt primò fuerint in corpore, quàm in astris: quo infringitur Platonica positio, aut si eas primo in astris fuisse

contenderis, necesse est, quòd eas indiuiduari asseras sine vnione ad materiam signatam: & consequenter differrent per speciem, quod falsum est: animas ergo in astris fuisse antequam in corporibus essent impossibile est. Item horum fulcimentū prorsus falsitate plenum est, ideo enim animas in astris fuisse asserūt, quoniam corpora cœlestia ignea esse autumāt, ipsa autem astrorum corpora purissimum ignem affirmant: animam quoq; complexionis igneæ esse ferunt: ideo naturaliter similia in similibus manere opinati sunt. Sed in his vtrunque falsum est, corpora namque cœlestia de ignea esse natura, aut quauis elementali substantia impossibile est, quoniam in elementis cōtrarietas est: contrarietatem autem comitatur actio, & passio: generatio, & corruptio, & omnis motus tam propriè, q̄ G impropriè dictus, quod repugnat incorruptibilitati: corpora tamen cœlestia omnes, qui quidquā sapiunt, incorruptibilia confitentur. De substantia ergo ignis illa esse impossibile est. De hoc autem grandis oriretur sermo, sed nec in singulis expedit immorari. Animæ quoq; de natura ignis non sunt, & si hoc indocta sensit antiquitas. Ob hoc enim existimauerunt, quia ignis fons totius caloris est: ipse quoque maximè actiuus inter cętera elementa est, & in motu subtilissimus ac leuissimus, atque ad incorporeitatem magis quàm cætera corpora applicans se, quæ singula aliæ quoque ignis conditiones animarum proprietati concordant: ipsæ enim calorē in corpore faciunt: cùm enim quidquam viuit calidum est, potissimè in eis, quæ terre- H strìa, & volatilia viuentia sunt: cùm autem illa mori contigerit, frigore teneri necesse est, & ob hoc antiquitas mortem gelidam esse finxit deam: vt ait Ouidius Metamorphoseos. 15.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis.

Ignis quoque actiuus maximè est. Sic enim cuncta viuentia dum viuunt actionem habent, cùm verò vita defuncta sunt, actio eis nulla inest. Ad motum quoque ignis aptissimus, & subtilissimus est, viuentia etiā per animam, cùm viuunt, mouentur: dum autem vita carent, ad motum inepta sunt. Ignis etiam ad spiritualem magis quàm cætera corpora accedit naturam. Sic quoque de anima videtur, spiritus enim est. Multa quoque in hunc modum igni, & animæ symbola, aut quasi symbola esse videntur, qua in re haud iniuria quibusdam videatur antiquorum non inconueniens animam vaporem igneum esse. Sed hæc quidem stare nequeunt: nemo enim animam spiritum quendam esse dubitauerit, nisi dissipiat nimis: ignem tamen, & quamcunq; substantiam igneæ naturæ corpus esse proculdubio patet.

Rationes asserentes animam non esse ignem. Cap. LXXVII.

AMPLIVS autem si animam nostram ignem esse asseramus, impossibile esset animas hominum quouis modo excellere bestiarum animas: nam in vtrisque igneus vigor anima esse dicetur: sed in his distantiæ euidentia est, ignem ergo animam humanā asseuerare absurditate non vacat. Item si anima humana de natura ignea esset, cùm ignis sit de cōditione elementali, impossibile esset animam humanam excedere conditionem elementalem, sed nulla qualitas elementalis sufficit ad intelligere, & velle: ergo anima nostra non esset intellectiua, & volitiua. Consequentia patet, quoniam res naturales habent operationes suas per qualitates suas: in elementis autem nulla qualitas operatiua est, nisi quatuor primæ qualitates, ideo quidquid elementa agunt, per istas qualitates agunt: in igne autem caliditatem, & siccitatem locamus omnem: omnem ergo actionem suam necesse est, vt vel per calorem, aut siccitatem principietur: intelligere tamen, & velle non principiatur per calidum, & siccū: ergo anima non est vis ignea. Item nulla vis actiua excellit suum genus, scilicet, q̄ agere nequit in ea, quæ sunt vltra genus suum, vt corporalia non possunt agere vltra genus corporis, scilicet in spiritus. Sicut visibilia non possunt agere vltra genus visiuæ potentiæ, scilicet in auditū: & auditiua nequeūt agere vltra genus audibilium, scilicet in odorabilia, & in hunc modum de cæteris. Sic ergo virtus corporalis non excedit corpora: animæ tamen operationes excedūt corpora, quoniam circa æterna, & penitus incorporalia, vt Deum, & intelligentias speculamur, & circa relationes, & habitudines, quæ corporum naturam excedunt: anima ergo ignea vis non est. Item omnem elementalem conditionem excedit conuertere se supra se: quia conuertere se ad aliud est agere in alterum: conuertere se supra se est agere in seipsum: nulli autem conditioni elementali, aut rei corporali hoc pertinet: quia naturalia, quæ sunt de genere corporum, in alterum dunta xat agunt, in seipsa autem agere nequeunt: anima tamen cuius actum dicimus intelligere, non solùm cætera intelligit, sed & seipsam intelligit, sicut & cætera: ignea autem virtus ad agendum in cætera est, in seipsam autem minimè, ergo nō est anima vis ignea. Item conditiones elementales agunt secundùm contrarietatem, quia in natura tota actio fundatur super contra rietatem, vt patet per Arist. 5. Physicorum. Anima tamen actionem suam non habet per contrarietatem: quia tunc determinaret se ad vnum genus intelligibilium, vel volibilium, scilicet, calidorum, vel humidorum, vel frigidorum, & ageret in illud: in anima autem ista quidquam agere ex natura contrarietatis est simpliciter impossibile. Sed anima non determinatur ad intelligendum secundùm vnum genus contrarietatis, sed æqualiter intelligit in frigidis, calidis, humidis, & siccis: nec solùm ista, sed etiam excedit omnia corporalia, vt etiam intelligat, & velit quæ nō sunt corporalia: necesse est ergo animam non esse de conditione ignea, aut alicuius elementi. Multa autem in hunc modum induci possent, sed sufficerint, I quæ dicta sunt.

Opinio Platonis de scire animarum. Cap. LXXVIII.

AMPLIVS autē cùm Plato asseuerat animas in astris existentes omnia scire, quæ naturaliter cognoscì possunt: cùm verò in corpora dilabuntur, obliuiscuntur. Hæc stare nequeunt, quin potius anima vnita corpori abundantius intelligere deberet: quia corpus habet organa, quæ determinat sibi anima ad actus suos intelligendi, scilicet vt actus organorum præuij sint: sed quælibet res adiuuatur in operatione sua, cùm applicantur ea, quæ connaturalia sunt: anima ergo coniuncta organis intelligendo augebitur: cùm per organa accipiat, q̄ intelligere possit. Et si dicamus K à principio, cùm anima primū in corpus delapsa fuerit, propter teneritudinem organorū, & indispositionem intelligere non posse, cùm tamen hæc ad debitū statum peruenerint, anima sufficientius intelliget per illa, quàm aliàs intellectura foret, tunc subitò nullo docente quisquam peritus esset. Nam cùm in actu omnis scientia naturaliter compossibilis sit in animabus antequam in corpora de astris delabantur iuxta Platonicam assertionem, & obliuionem propter corporum ineptitudinem inductam dicit, non oportet, vt postea paulisper cognitio præexistens acquiratur: sed ablato impedimento mollis carneæ à principio ad intelligere obuiantis omnia simul intelligat, cùm

cùm omnia in actu habuerit, nec nunc nouiter inquisitiua est. Sed quantumcumque anima disponatur ad intelligere existens in corpore necesse est, vt semper veritates successiuè acquirat: manifestè ergo apparet has veritates non præfuisse, sed nunc nouiter causari in anima. De his magis dictum est, cùm de positione Pithagorica ageretur.

Reflexio argumenti Platonis contra ipsum. Cap. LXXIX.

AMPLIVS autem cùm Platonici tradunt nos intelligere veritates rerum tam rectè de illis secundùm ordinem principiorum inquirimur, etiam si nunquam eruditi fuerimus. Dicendum est hoc potius contra ipsum militare Platonem. Nam nobis hoc euenit propter duo. s. quia principiorum naturalem cognitionem habemus. Secundò, quia naturaliter conclusiones inducuntur ex habitudine principiorū. Nam secundùm Arist. 1. Poster. & vt nos experimur, omnis scientia, & notitia ex præexistenti fit cognitione. s. ex cognitione principiorum. In ipsis quoq; principijs naturaliter in virtute manent conclusiones: vnde idem Aristote. 1. Poster. ait, q̄ posita in syllogismo propositione maiori, & minore, non est aliqua mora, quin intelligatur conclusio: quia naturaliter ex illis resultat. De primis autē principijs, quòd nobis nullo docente cognita sint, ambiguum nulli est: quoniam ipsa rerum experientia monstrat, & ob hoc ipsa principia communes animorū conceptiones appellamus: quia omnes animi illas concipiunt, nulla in hoc diuersitatis opinionum interiecta distantia. Ea etiam diguitates vocamus, quia propositiones, quæ principia sunt in seipsis dignitatem habēt, vt eis credatur nulla præcedente eruditione. Tunc igitur cùm quælibet fit in actu principiorum illa sine aliqua doctrina naturali intellectus vigere cognoscens, & habitudo principiorum ad conclusiones dependentes ex eis necessaria sit, fit vt quando aliquis quæsierit de veritate primorum principiorum ab aliquo, qui nihil vnquam didicit, respondeat de eorum veritate. Et cùm immediatè quæsierit de aliqua conclusione dependenti ex illo principio, nulla alia interiecta respondebit quoq;. Nam sicut ipsum principium per se cognitum est, ita & habitudo dependentia ex principio ad cōclusiones immediatas est manifesta, & illius conclusionis inuentæ ad aliam immediatam: & sic hoc processu peruenietur vsque ad specialissimam conclusionem cuiusli bet artis. Ex his autem apparet, quòd per hæc Platonica assertio non confirmetur, sed potius infirmetur. Nam si aliquem in actu sciuisse omnia asseruerimus, & oblitum fuisse: postea verò ea, quæ cognita fuerāt reuisiscere, non solùm de conclusionibus respondere sciret, quando rectè inquireretur: sed etiam si inquireretur nullo ordine posito, vel præuio de principijs, & immediatè de vltima conclusione artis: nam si aliquis ideo respondet inquisitus, quia in actu habet E intra se ea, de quibus respondet, cùm omnia in actu habeat, de quolibet eorum verè proferre poterit, cùm iam nullum eorum ad alterum dependentiam vllam habeat, inquantum cognitum est in actu, sed cùm est cognoscibile. Sed solū inquisiti respondent, inquantum primò inquirunt de eis, quæ per se nota sunt: & consequenter de eis, quæ immediatè dependent: aliàs autē respondere nescirent: non ergo isti hæc respondent, quia aliquando in se horum cognitionem habuerint, aut nunc habeant: sed quia ex virtute cognitorum necessariò dependent ipsa cognoscenda, cùm ordo necessariæ illationis inter illa est, quod in omnibus syllogismis & consequentijs necessarijs appa- A ret: ibi enim inducitur id, quod incognitū est ab eo, quod est cognitum, quia ordo illius dependentiæ necessarius est. Est autem, & huius alterum signum, quoniam non reperiet Plato, aut quisquam huius positionis assertor hoc in quolibet homine, sed in eis solùm, qui naturali pollent ingenio. Hi enim interrogati per ordinem: etiam si nunquam eruditi respondent ad ea, de quibus inquirūtur. Et hoc est, quia hi, qui naturali quodā vigent acumine, sicut prima principia cognita habent: ita quoque & conclusiones cognoscunt, cùm cognoscant habitudinem principiorum ad immediatas conclusiones. Qui tamen ingenio caligant, & si de principiorum veritate quæsiti vera respondeant, mox tamen, vt de sequentibus veritatibus inquirantur, delirare incipiunt: quoniam habitudo horum mutua illis cognita non est, sed doctrina quadam egent. Si tamen animæ omnium essent in actu intelligendi omnia antequam delaberentur in membra, æque isti, quos ingenio hebetes appellamus ad omnia respondere valerent, sicut qui valentissimi sunt. Ex dictis autem aliqualiter manifestum sit de positione platonica circa habitudinem animarum corpore solutarum, & an stare possit.

Virgilij opinio verior Platonis opinione de locis animarum corpore solutarum. Cap. LXXX.

HAEC autem quanquam Plato senserit, aliter tñ Virgilius platonicus, atque poeta opinatus est: & si poeticus ei mos gerendus sit: veritati tamen catholicæ magis consentaneus est, quàm pura platonica assertio. Disputat enim de locis animarum corpore solutarum quasdam platonicas assertiones statuens licèt poeticis integumentis, de quibus in 6. Aeneidos. Introducit enim Aeneam Troianum petentem à sibilla Cumana, vt eum per infernas ducat sedes, quo pacto ei Anchisem patrem suum videre, atque eidem colloqui contingeret. Quo fretus ductu Sibyllæ cum Aeneas Anchisem alloqueretur de omnibus, quæ sibi inquirenda occurrerāt, qualiter apud inferorum ageretur loca, pater vt Aeneas scisciatus fuerat, respondebat. Tandem inquisiuit, an de tar- D tareis illis sedibus in cœlum animas aliquas ire contingeret, vel aliqua in corpore reuerti. Ad hoc autem Anchises pater quasi aliquid magnum enodare nitēs, primò de natura animarum differuit, dicens, quomodo in singulis rebus anima esset, & de anima mundi. Adiunxitq; animas mox à carneo solutas carcere inferorum petere loca, ibique iuxta delictorum qualitatē varios suscipere cruciatus, quibusdam viuaci igne scelera exuruntur: alijs autē in magnitudine vasti equoreo sub profunditate fluctuum facinorum eluuntur pœnæ: quædam autem suspensę ad auras pendent. Cùm verò temporum diuturnitate scelerum macu- Animæ in inferno diuersis pœnis cruciātur propter diuersitatem demeritorum. las prorsus eluerint, ad elisios mittuntur campos, qui tartareis sedibus propinqui sunt: ipsosque poetarum communis conceptio beatos vocat campos, in quibus cùm per mille annos perstiterint nullo pęnitus remanente quod purgari debeat in animabus, sed ad modum ignis puri plenam adeptis sinceritatem omnes illas animas elisiorum camporum per vices suas Deus ad lętheum amnem facto conuocat agmine, vbi cùm obliuiosam illam aquam hauserint: sui ipsarum prorsus oblitæ velut si inebriatæ forent, in corpora redire desiderant: quam obliuionem ob hoc Deus fecit, vt ad corpus gratis redire curarent. Redeunt ergo iterum in corporibus victuræ, rursusque sedes tartareas, atque Elysios petituræ campos. Hæc positio cū Platonica satis consonat, quin potius Virgilius, vt quibusdam videtur cum prorius platonicam tenēat positionem,

Differētia pitagoreo cū opinio nis de aīa à platonicorum positione.

nem, nihil aliud, quàm Plato exprimere voluit. Plato tamen planè, vt Philosophum decet: Virgilius autē per quibusdam circulationes iuxta poetarum officia obliquauit. Differt autem ista positio à Pitagoreorum positione: nam illa nec in astra iuxta platonicam positionem, nec in infernas sedes, atque Elysios campos iuxta Virgilium reduces facit, sed mox à corporibus exeuntes in alio corpore, siue hominum, siue bestiarum, vt fors obtulerit subintrare cogit.

Versus Virgilij in sexta quibus Aeneas alloquitur Anchisem. Cap. LXXXI.

QVAE autem de Virgiliana positione circa animarum statum enarrata sunt, habentur à Virgilio Aeneidos lib. 6. cùm introducitur Aeneas loquens, & Anchises pater respōdens, & dicitur.

O' pater an aliquas ad Cœlum hinc ire putandum est
Sublimes animas? iterumq; ad tarda reuerti
Corpora? quæ lucis miseris tam dira Cupido?
Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
Dicam equidem, nec te suspectum nate tenebo.
Principiò Cœlum, ac terras, camposq; liquentes.
Lucentemq; globum lunæ, titaniaq; astra.
Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus.
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Inde hominum, pecudumq; genus, vitæq; volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.
Igneus est illis vigor, & cœlestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaq; membra.
Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq; nec auras
Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cœco.
Quin & supremo cum lumine vita relinquit:
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excidunt pestes, pœnitusq; necesse est,
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes.
Suspensæ ad ventos. Aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes. Exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumq; relinquit.
Aethereum sensum, atque aura simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotam voluere per annos:
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant:
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Multiplices pœnæ in inferno.

In hoc Inferno pœnarum multiplicitates in eodem sexto Virgilius esse asserit, ita quòd enumerari nequeant, cùm ait.

Non, mihi si sint centum linguæ, oraq; centum,
Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

In hoc autem Virgilius non solùm Infernum esse eluendis sceleribus deputatum asseruit, sed etiam vbi fuerit expressit. Dixit enim illum esse in terra Siculorum, quæ olim Ciclopia, aut Trinacria, aut Sicamina dicta est, nunc verò vulgariter Sicilia dicitur, apud ciuitatem Cumarum, à qua Sibylla Cumana, vel Cumea dicta est: quam oraturus Aeneas adijt, tanquam Apollinis vatem, vt ei inferni reseraret abscondita ostendens ei Anchisem patrem suum. Huius autem causa est, quoniam in Sicilia quædam vorago est patens, quæ fumiferos eructat ignes: quàm

Multiplex nomen Sicilie.

F poetæ Aethnam vocant. Alia quoque est, quam Vulcanum dicunt, quæ identidem emicantes ignes euomit. Nullus igitur poetis conuenientior in toto orbe ad ponendum inferni locus visus est, quàm terra Siculorum. In hac autem statuit Virgilius ad stygium fluuium nautam animarum ad infernas sedes transeuntium portitorem, quem Charontem nuncupauit. Descripsit quoque tres inferorum iudices, multa quoque personarum dudum Aeneæ cognitarum supplicia designauit, & causas. Alia quoque ad idem pertinentia, de quibus omnibus per totum sextum Aeneidos agitur nullo pēnitus mixto. Hanc eandem positionem sequitur Seneca in Tragēdia prima, cuius titulus est. Hercules furens, cū
G introducitur Theseus cū Hercule de inferis egressus Amphitrioni regi principatum inferorum, & habitudinem enarrare, cunctarum que animarum cruciatus, vt patet in carmine sexto, quod incipit. Vtrum ne visus vota decipiunt meos. Hanc eandem positionem tenet Ouidius Metamor. lib. 4. Idem autem omnes alij poetæ expressērunt, qui propriè poeticè locuti sunt.

Duo loca animarum post mortem, & quædam de campis Elysiis. Cap. LXXXII.

EX dictis autem horum duo animarum receptacula post mortem manere patet. s. Purgatorium,
H & Paradisum. Primus quidem locus, in quo Virgilius cœteriq; poetarum animas pro flagitiorum mensura puniri dicunt infernus dici nequit, eo modo, quò nos catholice loquentes infernum appellamus. Infernum siquidem catholicorum vocat assertio pœnalem locum, in quo seueritate pœnali animæ in æternum cruciantur remissione pœnitus interdicta. Nullum tamen Virgilius locum assignat, in quo pœnalis quæcunque acerbitas aliquando nō terminetur. Nam cùm illas stygias sedes animæ subintrauerint vlquequo inxta scelerum mensuram pœnarum quantitas exequetur, illic mancipatæ sunt: cunctis autem veteribus maculis dignè sublatis ad campos Elysios
I irrogatur pœnalitas. Secundus locus, quem animarum à corpore solutarum poetæ receptaculū faciunt ad cāpos Elysios pertinet, vbi animæ in amenis vagantur locis cū delictorū condignas pœnas eluerint. Hunc non iniuria quis Paradisum appellare valeret. Nam vt in Paradiso nos simpliciter quietem ponimus: ita isti quædam in Elysijs campis constituunt, quæ nos de Paradiso prædicamus. Nos enim eas animas, quas in cœlo collocamus integram puritatem consecutas fuisse asserimus, nec in eis quidquam eluendum relinqui, aut quouis purgandum modo. Animæ tñ quæ ad Elysios transeunt campos quanquam nihil vlterius meroris, aut alicuius pœnalitatis sublaturę sint.
K Ad totalem tamen nōdum puritatem peruenerunt, quantam in cœlesti igne, vel æthere ponunt. Cùm verò per mille annos singulæ in Elysijs campis permanserint, pœnitus depurantur: ita vt æthereum sensum, & simplicis auræ, igneæque naturæ puritatem suscipiant. Alia differentia Paradisi, quam fides catholica astruit à positione Elysiorum camporum est; quia q semel in æterna vita potitur, in ea super manet, qui in de stygijs sedibus secundùm Virgilianam positionem in Elysios transibant campos, ibi mille annis manentes instar puritatis cœlestis ignis reducebantur: tunc in agmen magnū à Deo aduocati lethei fluminis aquas bibentes eorum, qui pertulerant obliti, ac si nūquam quidquam boni, aut mali pertulissent, in corpora redire deliderabant, atque redibant. Aliæ quoque hum s multæ

Infernus sim Virgilium quomodo differat à positione Elysiorum Campoꝝ Elysiorum à Paradiso differētia.

multæ inter Virgilianam de campis Elysijs, & catholicam positionem de Paradiso differentiæ sunt, quas assignare facile esset. Causas autem quare poetæ singula horum dixerunt præcipuè Virgilius, qui in his magis instat, & qualiter Virgiliana positio ad Platonicam reducatur speculari differentis considerationis negocium est: ideo à præsenti secludatur. Hanc autem Virgilianam positionem, & cęterorum poetarū de receptaculis animarum post mortem antiqui Phylosophi inter Gentiles improbant. Pytagoras namque infernum, & pœnas, aut gaudia post mortem esse negauit, asserens ista esse poetica figmēta, & q animæ semper transeant per corpora. Cuius positionē recitauit Ouidius Metamorphoseos 15. dicens.

O' genus atonitum gelidæ formidine mortis.
Quid stygia, quid manes, quid numina vana timetis?
Materiem vatum, falsiq; pericula mundi:
Morte carent animæ, semperq; priore relicta
Sede: nouis habitant domibus, manentq; receptæ.

Sed huius positio in præcedentibus improbata ex parte est. Alij tamen rationabilius in hac parte locuti positionem poetarum de receptaculis improbant. Sic enim Tullius primo lib. Tusculanarum quæstionum eam improbat, atque apud omnes Phylosophos eam asserit improbari. Vilipendit quoque, atque exprobat Iuuenalis Poeta Satyricus hanc positionem Satyra secunda, quæ incipit: Vltra Sauromatas libet ire, & glacialem. Cùm ait:

Esse aliquos manes, & subterranea regna.
Et contum & stygio ranas in æquore nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba:
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur.

Animas ad Cœlos euolare, & quædam de dijs. Cap. LXXXIII.

ADDVNT autem poetæ quorum præcedens positio extitit animas in Cœlo esse. Has autem de stygijs sedibus, aut Elysijs campis ascendere non posse nebant, sed ex terra ipsa ferebantur in cęlum nullo impediente. Hos autem, qui de terra in cęlum ascendebant Deos dicunt, viuentes in corporibus, & animab⁹. Hos etiam stellas esse asseuerant. Quamlibet namq; magnam stellam, aut constellationem pluribus constantem astris Deum dicunt. Sed in his Deorum numerositate trifariam fecerunt partitionem, quosdam selectos Deos, idest, multum electos appellātes: alios autem semideos, quia ex media parte dij sunt: tertij autem rustica numina appellantur. Primi autem, q selecti, idest, seorsum electi, aut valde electi dicebantur viginti duo erant, de quibus Seneca in multis locis. De his quoque tangit August. lib. 6. & 7. de Ciui. Dei. Hos enim Deos selectos diffiniunt, qui ex vtroq; parente dij sunt: genitor namque, & genitrix dij sunt, Deos namque selectos, atque per hoc maximos seminum commixtione, vt cunctis animalibus conuenit prolem gignere poetę palam confitentur, & pferunt. De his Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella libro de Nuptijs Mercurij, & Phisiologiæ prosa prima. In secundo gradu Deorū Semidei ponebantur. Hi enim integrè dij non sunt, sed ex dimidio Deos esse nominis eorum origo prodit. Hoc autem, quia non existit eis vterque parens Deus, sed vnum parētem Deū, alterum autem hominem habebant. Omnes autem huiuscemodi Semideos Poetæ primò homines mortales fuisse asserunt: postea verò in cęlū ad astra trāslatos, ipsosque in astra conuersos asseuerant. Sic enim Romulum Semideum dicunt, quoniam eum Martis,

A qui Deus erat, filium, & Iliæ virginis filiæ Numitoris regis affirmant. Sed in hoc Romani Poetæ nimis auctori vrbis suæ Romulo indulserunt. Nam Ilia Romuli mater, cùm virgo vestalis ab Amulio auunculo suo effecta foret, vt ex ea nulla regnatura proles nasceretur, Numitori auo materno successura per stuprum a quodam ignoto viro defl brata est: quàm cū Amulius prægnantem reperisset, vsque ad partus effusionem conseruans, iuxta vestalium virginum antiquam legem viuentem tumulauit: paruuli autem in Tyberi expositi à quadam lupa enutriti sunt. Nè tamē Romani autorem suum vrbis, patris in natalibus defectum pati confiteantur, si eum ignoti cuiusdam viri filium prædicauerint, à Marte Deo bellorum matrē
B eius grauidatam tradiderunt. De his tangit Paulus Orosius libro de Ormesta Mundi. Herculem quoq; Semideum dicunt, quoniam pater eius Iuppiter Deus extitit, mater tamē eius mortalis fuit. s. Alcmena vxor regis Amphitrionis. Idem de Perseo filio Iouis, & Danaes. Idem de Mercurio Iouis, & vnius de septem Pliadibus, quæ Maia dicitur filio. Alijs autem Semideis præpostera origo erat. s. vt earum patres mortales forent, matres autem deas habuissent. Sic enim Aeneas filius Anchisę viri Troiani, & Veneris deę prædicatur. Achilles quoque à Peleo, & Thetide genitus est. Peleum enim mortalem asserunt virum: Thetidem autem maris deam, atque inter selectos computatam. Multi quoque in hunc modum de Semideis
C sunt. Præter hos autem alij Semidei sunt, quos ex neutro parentum Deo natos dicunt, sed eos admirabilium factorum gloriam supra cęlos tollens vertit in astra. Sic enim multi in cęlo stellificati referuntur. Sic septem Pliades, quæ alio nomine septem Athlantides nuncupantur à patre matreque mortalibus, scilicet, Athlante, & Pleyone in cęlo locauit antiquitas, quam septem stellarum constellationem vulgus septem capellas vocat. Sic quoque septē hyades, quas Latinè situlas appellamus, in cęlo gentilitas collocauit, quas vulgato nomine proferentes, Gallinam cū pullis appellamus. Idem de Califone, quæ alio noīe parrasis dicitur: & de Archade filio eius in Septentrionales conuersos vrsas. Tertium genus Deorum
D in rusticis numinibus collocatur. Horum autem quidam in Cœlo sunt: alij autem nequaquam. Eorum autem numinum rusticorum, qui cęlestes mansiones non habent: quædam aliquando in cęlo, manebunt, alia autem non, sicut declarauit Ouidius Metamor. lib. 1. cùm de diluuio Deucalionis incipiat, in quo Iuppiter vniuersam terram delere noluit, nè cùm ea rustica numina, quæ nondum in cęlum peruenerant delerentur. Alia autem horum in cęlo sunt, de quibus Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella in libro primo de Nuptijs Mercurij, & Physiologiæ in prosa pēnultima, vbi totum cęlum in decem septem mansiones diuidit, in quarum qualibet dij aliqui de rusticis numinibus morabantur. De his autem dicit, quod Iouis
E iussu corrogati sunt, vt deliberarent an Mercurij, & Physiologiæ deberent coniugalia fœdera copulari. De his dijs poetæ innumera deliramenta confingunt, de quibus pēnitus subticuisse expediens est.

Romuli natiuitas.

Quædam ad superiora attinentia. Cap. LXXXIIII.

OMNIVM autem horum Deorum turbam, tā selectorum, quàm semideorum, & rusticorum numinum gentilitas felicem fecit. Hi enim in quodam tertio loco, aut receptaculo erant, qui Paradisus dici posset. De his verò dissimile est ad animas, quæ in Elysijs morātur campis: nam quæ Elysios campos tenent euoluta mille annorum rota ad Letheum flumen

men agente Deo conuocantur, vbi hausto obliuionis poculo, omnium, quæ pertulerant immemores facti, in corpore redire desiderant, ac redeunt. Animæ autem, quæ super astra sunt, aut in astrorum conuersæ substantiam amplius in corpora redituræ non sunt, sed in eisdem in æternum manent. Sicut autem prior Virgiliana positio à Phylosophis reprobatur, ita & ista improbanda est, quoniam manifestiores errores continet, si inspiciantur. Apud antiquos igitur, qui aliqd sapiebant, nulla præcedentium fouetur opinio. Nec enim contra vtramque argui expedit: nam cùm ligde errores contineant, à seipsis arguuntur: in ea autem arguendo niti fortassis conueniens est, quæ cùm in re falsitatem contineant, veritatis tamen, aut probabilitatis cuiusdam gestant effigiem.

Opinio manifestè falsa nõ indiget improbatione.

Tullij opinio de animabus, & de beatitudine.
Cap. LXXXV.

INSPECTIS autem positionibus, quæ præesse, Tullius Romanæ eloquentiæ pater, qui tam in Rhetorica, quàm in Phylosophia satis floruit, qui & Phylosophorum antiquorum ferè nouissim⁹ extitit, ante Christi natiuitatem per annos non quadraginta defunctus: inquirens de statu animarum post mortem, animas immortales esse dixit, easque de conditione celestis ignis, ex quo omnia stellarum corpora sunt. Post mortem autem luteo solutæ carcere liberiores sunt in intelligendo. Leuitate quoque sua in celos conscendunt, solari corpori, aut aliarum stellarũ se orbibus ꝓiungentes: & quia animæ de natura ignis celestis, (vt ipse opinatur) sunt, similia quoque à similibus adiuuantur, necesse est, vt animæ nostræ celestibus coniunctæ corporibus ad intelligendum aptiores sint, atque liberiorem actum habeant. Ex eo autem eminentissimo loco terræ globum, & maris anfractus, & obliquas circulationes, atque aerearum regionum distensionem intuentur, & intelligunt cuncta, quæ sunt. In his autem perfectum Deorum gaudiũ consistit, à quò nunquam sibi cessandum est, nec aliarum gerendarum rerum curas habent. De his Tullius lib. primo Tusculanarum quæstionum. Inter omnes autem in superioribus enarratas gentilium positiones, nulla est, quæ ita rationi, atque fundamentis catholicorum consentanea sit. Hæc tamen adhuc à catholica positione satis discors est. Primò quidem, quia nulla post defunctum morte corpus animabus eluẽdorum scelerum purgationem relinquit: ad participationem tamen fructus vitæ æternæ neminem catholica consentit positio, nisi eum, qui pẽnitus ab his expiatus est. Secundò differt à positione catholica, quoniam catholicè loquenres in visione Dei beatitudinem collocamus, cùm Deus summum bonum sit. Hic tamen Cicero in consideratione totius cœlestis globi, & elementaris regionis aspectu, atque perfecta negligentia felicitatem ponit, sed in hoc quamquam amplius aliquid sit, sufficiat tamen quod dictum est.

Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella de beatitudine, & quædam de varijs dijs. *Cap. LXXXVI.*

MARCIANVS, Mineus, Felix, Capella profecto vir magni ingenij, qui in quibusdã poeta, in alijs autem purã, vt ipsi videtur, secutus veritatẽ de felicitate in quibusdam fidei catholicæ concordauit, ait (nec quidem poetico more, sed quantum ei intelligi datum est) totam mundi huius magnitudinem à summo celorum cardine vsque ad terram multiplicium spirituum numerosa varietate repletam, ac distinctam fore, vt Physiologia Iuuone teste didicerit. Totam nempe celestium corporum magnitudinem à summo vsque ad concauum lunaris globi in duas secuit partitiones. Nam à summo cœli vsque ad solis orbem spiritus quosdam inhabitare dicit, qui corpora astrorum superiorum inhabitant, atque mouẽt ignea natura fulgentes. Hos Deos celestes appellamus rerum occultarum cãtores, qui quoniam mundanarum rerum curam nullam gerunt, impassibiles appellat. De his enim ait lib. de Nuptijs Mercurij & Physiologiæ in secundo prosa secunda: illi, inquit, quos ignitæ substantiæ flammantisque suspicimus ab ipso ætheris: sphæreque superioris ambitu vsque ad solarem circulum demeantes ipsi dicuntur dij, & celites aliàs perhibentur, causarumque latentium arcana componunt: sunt enim priores, nec ad modum eos mortalium curarum vota sollicitant, apatheseque perhibentur. Illic Iouem regnare certissimum est. Consequenter autem in secunda celestis globi partitione à solari regione vsque ad concauitatem lunaris circuli trifarias spirituales substantias collocat: Deos. s. & genios, atque lares. Deos enim primos collocat in ipsorum astrorum latentes corporibus, atque in ipsa celesti vagantes magnitudine, quos dicit potestatẽ habere minorẽ eis, quos supra descripsimus, nec æqualiter esse fœlices. Hos quoq; somnijs, & augurijs, & vaticinijs, & in animalium extis præsidere aiunt. Interdum etiam inquirentibus de occultis vocaliter respondere: interdũ verò celesti significatione, vt in fulmine, aut cometis currentibus, vel alterius generis rerum manifestare latentia. Secundi autem in hac celesti inferiori regione genij sunt. Hos enim præsidere hominibus, & populis ait. Hoc pacto, vt cùm quisquam mortalium in lucem eruperit, ei genius addatur, qui spiritus quidam celestis est fideliter, ardenterque commissum sibi custodiens, eique conuenienter in agendis consulens. Hi enim custoditorum à se cogitationes superioribus enunciant dijs, qua ex re angelos. i. nuncios eos vocatos dicit. Hos etiam prestites à presidendo vocari inquit, quoniam commissis sibi præsint. In hunc autẽ modum populis singulis, sicut & priuatis viris genios custodes à diuina superum potestate assignatos ait, qui facta populorum diligenter curent: hosque dicit à populis exorari, sicut à quolibet suus genius exoratẽ. In his quo spiritu ductus sit, vel an casu vera protulerit, nescio: sed à Sacræ Scripturæ diffinitione in his, quæ de geniis dixit, nihil deliraſſe constat. Sic enim Sacra Scriptura, tam noui, quàm veteris testamenti angelos personarum priuatarum custodes asseuerat, & ipsorum populorum, hæc eademque facere, quæ iste rettulit. Tertij autem in hac celesti secunda regione lares sunt, qui animæ fuere mortalium, quos meritorum excellentia ad eum duxit incolatum. Sunt enim istæ animæ purissimæ, quæ & interdum tanta puritate vigere queunt: vt Iouialem transcendant orbem. De his in eadem prosa dixit: At infra solis meatum vsq; ad lunarem globum secundæ beatitudinis numina sub parisque potentiæ, per quæ tamen vaticinia, & somnia, atque prodigia componuntur. Hæc aruspicio exta phisiculant admonentia quẽdam, voceque transmittunt auguratis loquuntur hominibus: plerumque enim quærentes admonent, vel syderis cursu, vel fulminis iaculo, vel ostẽtaria nouitate. Sed quoniam vnicuique Deorum superiorum singuli quique deseruiũt, ex illorum arbitrio istorũq; comitatu, & generalis omnium præsul, & specialis singulis mortalibus genius admouetur, quem etiam præstitem, eo quòd præsit omnibus gerendis, vocauerũt. Nam & populi genio cum generalis poscitur supplicant, & vnusquisque gubernatori proprio dependit obsequium: ideoque dicitur genius quoniam cũ quis

Dij genij dant in cu studium hominum

Dij lares fuerũt aiæ mortaliũ.

hominum genitus fuerit mox eidem copulatur. Hic tutelator fidissimusque germanus omnium animos menteque custodit. Et quoniam cogitationum arcana superæ annunciat potestati, etiam angelus poterit nuncupari. Hos omnes Graii dæmones vocant. Apo tu Dumonias, Latini Medioximos vocauerunt. Qui quidem omnes minus lucidè splendentisque naturæ, quàm illi cœlestes, sicut conspicis approbantur: nec tamen ita sunt corpulenti, vt hominum capiantur obtutu. Hi igitur lares hic post membrorum nexum degunt animæ puriores, quæ plerumq; si meritorum excellentia subuehantur, etiam circulum Iouis, & flammantia septa transiliunt. Quòd autem animæ carcere luteo soluꝛe in superiorem cœli partem aliquando transeant, si magni meriti extiterint, idem Marcianus lib. 2. prosa vltima indicat, dicens, Phylosophorum ibi esse numerositatem, inquiens: Elementorum quoque præsides, angelicique populi pulcherrima multitudo, animæque præterea beatorum veterum, qui iam cœli templa meruerant, gressus maiugenæ sequebantur. Linum, Homerum, Mantuanumque vatem redimitos, canentesque conspiceres, Orpheum, atque Aristoxenum fidibus personantes: Platonem, Archimenidem, sphæras aureas deuoluentes. Ardebat Heraclitus, Vdus, Thales: circunfusus athomis Democritus videbatur: Samius Pythagoras cœlestes quosdam numeros replicabat: Aristoteles quoque per cœli culmina endelechiam scrupulosius requirebat: Epicurus verò mixtas cum violis rosas, & totas apportabat illecebras voluptatũ: Zeno ducebat fœminam prouidentem: Archesilaus collum intuens columbinum: multusque præterea palliatorum populus studijs discrepãtibus dissonabat.

De sectione sphæræ actiuorum, & passiuorum.
Cap. LXXXVII.

CVM autem Marcianus, Mineus, Felix, Capella totam superioris ætheris, & cœlestis globi capacitatem spiritibus distribuerit prælibatis: eam partẽ, quæ à celo lunæ vsque ad terram restat, in duas quoque sectiones bipartit. In prima iuxta lunarem circulum versus terræ soliditatem semideorum variam collocat multitudinem, de quibus supra ex parte dictum est: hos enim Græci Aemicheos vocant, ideſt, ex media parte Deos, quos mortales aliquando fuisse asserit, ibique nunc eorum manere spiritus. Vocat autem semideos non ex eadem origine, quam supra tetigimus: nam non sibi conueniunt omnes Phylosophi, atque Poetæ. Dicit ergo semideos illos esse, quos quasi Dei quadam prouidentia ad vniuersalem mundi vtilitatem geniti sunt, vt Hercules, qui monstra domuit, alij quoque, qui humanis negocijs artes qualdam necessarias aliasque perutiles inuenerunt. De hoc in prædicto libro secundo prosa secunda, ait. De hinc à lunari circulo vsque ad terram quidquid interparet intersticij proprij partitione discernitur: & ab orbe lunari interfusa medietas disperatur, sed superior portio eos, sicut conspicis, claudit, quos Aemitheos dicunt, quòsque latino semone semideos conuenit nominare. Hi animas cœlestes gerunt saraque mentes, atque sub humana effigie in totius orbis commoda procreantur. His animus datus ex sempiternis ignibus, quæ sydera, stellasque vocamus. Qui quidem plerumque sui miraculo fidem fecere cœlestium, vt in hortu Herculis geminatæ noctis obsequium, serpentesque idem paruus oblidens vim numinis approbant. Tages sultis emicuit, & ritum statim gentis signumque monstrauit. Hamon apparuit cum cornibus arietinis, & vestimento lanitio, atque sitientibus vndam fontis exhibuit. Quid loquar eos, qui primi mortalibus vsum rerum maioraque commoda præstiterunt? vt vitem Dionysius apud Thebas, Osiris apud Aegyptios hausturn vini: vsumque comperiens, frumentum Isis in Aegypto: Tritholemus apud Athicos docuere, eademque Isis lini vsum, sementemque monstrauit: comminuendæ frugis, farris fragmenta Pilumno signat Italia: ascribit Aesculapio Græcia medicinam. Alij quoque huius generis homines in diuinandi vsum, & prescientiam procreati, vt Carmẽtis in arcadia ab effuso per vaticinia carmine memorata est. Sibylla, vel Aerithrea quæque Cumea est, vel Frigia, quas non decem, vt asserunt, sed duas fuisse non nescis, ideſt, Erophilam Troiani Marmensi filiam, & Symachiam Hypothensis filiam, quæ Aerithrea progenita, etiam Cumis vaticinata est. Ex hac diuinandi possibilitate Amphiaraus, Mopsusque celebrati.

Inuẽtores nouarum rerum.

Quædam de animabus, & de dijs ad superiora attinentia.
Cap. LXXXVIII.

AD secundam autem aereæ regionis partem, quæ à media aeris parte protensa terræ contermina fit: Aemitheos, & Manes, atque heroes idem Marcianus ponit. Non enim omnium semideorum, quos Græci Aemitheos memorant, eadem excellentia est, ideo & si quidam coniunctam lunari orbi portionem assumpserint, alii tamen minoris meriti secundam, quæ terræ propinquior est, partitionem possederunt. Hic quoque heroes sunt, quos quidam spirituales valde, atque aereos viros appellant, humanam prorsus in virtute conditionem supergressos, à quibus moraliter loquentes virtutem heroicam appellamus, de qua Aristotelis Ethicorum libro septimo: Marcianus tamen eos heroes à terra vocat, quoniam hi spiritus sunt, qui in terrenis corporibus aliquando fuerunt. Addit autem, & in hac regione manes esse, qui animæ sunt, quas dicit ibi esse antequam humano corpori vniantur. Hos manes dicit, in commixtione viri & fœminæ misceri seminibus, eosque corpora vegetare. In quo isti astruunt omnes animas hominum ante corporum formationem præsuisse in aerea regione, sicut quidam de nostris arbitrati sunt, omnes animas à Deo simul fuisse creatas, & postea succesliuè in formatione corporum eisdem admisceri: sed hoc falsum in superioribus quoque improbatum est, cùm de positione Pythagorica ageretur. Hæ autem animæ manes vocantur: quia de parentum seminibus manant: nam cùm seminibus commisceantur, cùm deciduntur, ex eisdem manare perhibentur. Cùm autem à corpore animæ istæ solutæ fuerint, quædam Lemures dicuntur: aliæ verò laruæ perhibentur, ac maniæ: nam si bonæ in corporibus fuerint, cùm ab eisdem recesserint manes, & agathos eas dicimus. Si verò morum prauitate in corporibus peruertantur, laruæ vocantur, & cachodæmones, & sicut viuentes in corporibus delectantur, ita post mortem gaudent in eisdem. De his in eadem prosa ait. A medietate verò aeris vsque in montium, terreque confinia Emithei, heroesque versantur, qui ex eo, quòd terram heram veteres dixere, heroes nuncupati, ibique manes, ideſt, corpori humano præsules attributi, qui parentum seminibus manauerunt. Deniqne hæc omnis aeris à luna diffusio sub Plutonis potestate consistit, qui etiam Summanus dicitur, quasi summus manium: hic luna, quæ huic aeri præest proserpina memoratur. Verum illi manes, quoniam corpori suo illo tempore tribuuntur, quò fit prima conceptio, etiam

post

post vitam hisdem corporibus delectantur, atq; cùm his manentes appellantur lemures, qui si vitæ prioris adiuti fuerint honestate, in lares domorum vrbiumque vertuntur. Si autem deprauantur ex corpore, laruæ perhibentur, ac maniæ. Manes igitur hic tam boni, quàm truces sunt constituti: quos agathos, & cachosdæmonas memorat Græca descriptio. Sunt autem præter dicta spirituum genera quidam alij, qui circa ipsum terræ globum in aere quodam detinētur: circa terram namque aer repercussione radiorum eleuatorum calefit, & eleuatione humiditatum quarundam ingrossatur: ex quo clausulis, & turbidus fit. Multę autem animarum à corporibus egresse cùm æthereas sedes petere enitantur, turbidi aeris madore, & calore inuoluuntur: vbi secundùm Iudicij Plutonis, qui Beionis, aut Vedius, idest, malus Iuppiter, aut malus Deus dicitur, arbitrium puniuntur: vnde Poetarum originem positio sumpsit animas in flegetonte torqueri, scilicet, in fluuio quodam ardenti. De his in eadem prosa ait. Circa verò ipsum terræ circulum aer ex calore supero, atque ex halatu madoreque infero turbidatus egredientes à corporibus animas quodam fluenti æstu collidens non facile patitur euolare: hincque tractum Pyr Phlegetonta solertia poeticæ adumbrationis allusit, atque in eo perhenni strepitu volutata colliditur animarum, quas Vedij adiudicarit impietas. i. Pluto, quem etiam Ditem, Veiouemq; dixere. Hic enim est in generali animarum status secundùm positionem Marciani, quam ex superioribus prosecuti sumus. Præter hos autem, & ipsos viuentes homines, qui nondum statum suum habent: quoniam viatores corruptioni appropinquantes sunt, inter viuentes sunt, quorum terra secundùm Marcianū, & Gentiles Poetas plena perhibetur, ipsaque terræ secreta, quæ hominibus sunt, penetrant. Quorum quidam in montibus, alij verò in lacubus, & fluminibus habitant, ad quos etiam Nimphæ, Driades, Orreades, & Naiades, atque Mapeæ pertinent. Hos enim Gentilitas Panes, Satyros, Faunos, & Nimphas vocat, atque Syluanos. Ouidius autem 1. lib. Metamorph. ad Deos ista pertinere dixit: sed ea rustica numina appellantur, de quibus dicit, ꝙ ad tēpus in terra manent, posterius autem in Cœlum transferrentur. Nam vt Marcianus ait, mortales sunt, quanquam longo tempore viuant. De his enim idem Ouidius ait:

Dij Siluestres.

Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Nymphæ,
Fauni, Syluaniq;, & Monticolæ, Satyriq;:
Quos quoniam nondum Cœli dignamur honore,
Quos dedimus certe terras habitare finamus.

De his dicitur, quòd quanquam post longa tempora moriantur: diuinandi tamen, & nocendi, atque incursandi, præsentiendique potestatem habent. De his Marcianus eadem prosa ait: Ipsam quoq; terram, qua hominibus inuia est referciunt longęuorū chori, qui habitant siluas, nemora, lucos, lacus, fontes, ac fluuios: appellanturque Panes, Fauni, & satyri, syluani, nimphæ, fatui, fatuæ, vel fantuæ, vel etiam fanæ, à quibus fana dicta sunt, quòd soleant diuinare. Hi omnes post prolixum æuum moriuntur, vt homines: sed tamen & præsciendi, & incursandi, & nocendi habent præsentissimam potestatem. De his autem quanquam Marcianus non expresserit quid post mortem habituri sint: Ouidius tamen dixit, eos in cœlum transferendos. Addit quoque idem Marcianus de illo vero Deo, qui cœterorum Deorum, & rerum pater est, fœlicissimum esse: eiusque diuersam valde fore beatitudinem ab ea, quam cœteri minores dij, & homines, & alij spiritus sentiunt: eumque nullo cœlestis magnitudinis teneri loco. Sed vltra ipsam extremi cęli magnitudinem, quodam empyreo, vel spirituali cęlo teneri asseruit. Hic enim est, à quo tota rerum machina mouetur, atque defenditur in suo manens cursu. De quo in eodem libro secundo prosa vltima Marcianus introducens Physiologiam orantem, ait: Ipsam verò, quæ ambitum cohercet vltimū, speram miris raptibus incitatam, polosque, & axem ex cœli summitate vibratum profundam transmeare terram, atque ab ipso totam cęli molem, machinamque torqueri tanti operis, tantæque rationis patrem: Deumque non nescius ab ipsa etiam Deorum notitia secessisse: quoniam extra mundanas beatitudines eum trāscendisse cognouerat, empyreo quodam, intellectualique mundo gaudentem iuxta ipsum extimi ambitus murum innixa genibus, ac tota mentis acie coartata diu cùm silentio deprecatur. Ex his ergo inductum patet quid Marcianus circa omnium spirituum beatitudinem, aut miseriam, siue in corporibus mortalibus, siue immortalibus sint, aut prorsus à corpore absoluti. Quam positionem an vera sit inuestigare non expedit: nam & si in quibusdam rationi adhærere conatur, saltem in mō eorum, tamen quæ dicta sunt plurima falsa necessariò sunt.

De locis animarum corpore solutarum catholicè hic agitur.
Cap. LXXXIX.

SED quoniam iuxta Aristotelē nostrum Ethicorum libro primo: omnes perscrutari opiniones fortassis inutile erit. Sufficiens autem ad eas intendere, quæ veritatem magis habere videntur. Cùm ergo de varijs famosioribusque antiquorum positionibus circa statum animarum corpore solutarum dictum sit: fortassis intempestiuum non erit ad veritatem catholicam accedere, quid de his diffinierit locis. Et quoniam in tribus locis, de quibus inquirebatur infernum priorem esse dicimus: de eo prius inquirendum est. In cuius assignatione circa locum plerisque occurrit dubitatio, quibusdam eum in aere: alijs in cœlo, alijs alibi collocantibus. Iuxta quod sit vna conclusio, scilicet, infernus, quem statuit positio catholica conuenienter poni inquit in regione ignea, idest, quòd infernus in regione ignis esse non potest. Nunc varijs tam Poetarum, quàm Gentilium Philosophorum positionibus ex parte tactis, & ex parte discussis: ad eam, quæ catholicorum est, accedimus. Omnes namque, qui Philosophantes, aut Poeticè loquentes in hac parte de suo expresserunt, nihil à Deo illustrati veritatem, quam catholica positio statuit, pertingere nequiuerunt. Quæ si ad alias positiones Gentilium Philosophorum, & Poetarum conferatur ablato omni fidei fundamento, & diuina in hac re aliquali declaratione, & auctoritate sola naturali ratione in vtrisque inscripta apparet hanc cœteris rationabiliorem fore. Et si omnes præpositæ positiones, singulæque aliæ quas naturali ratione homines excogitare, & statuere valerent in vnum collatæ alicui viro magni iudicii præsentarentur, qui in nullam earum differentius, quàm in cęteras affectus foret, proculdubio rationabiliorem assereret catholicam positionem. De vilissima turpissimi, atque insipientis Mahometi satis rudi positione quantum ad vitam æternam dicere non attinet: nam ipsa euidentissimè irrationabilior est omnibus Gentilicis, atque Poeticis positionibus superius enarratis. Catholici autem tractatores tria animarum receptacula principalia esse ponunt, quanquam post hæc alia quoq; sint. De his autem dubitari nequit, quoniam teste ipsa Sacra Scriptura confirmantur, scilicet, Gehennæ supplicia, & purgatorias sedes, atque inuisa gaudia Paradisi.

Primus

Primus horum locorum est Gehēnæ receptaculum, vbi incendia magna, atq; frigora, aliaq; variarū genera pœnarū sunt, q̄ nobis inexcogitabiles sunt: iuxta Virgilianam assertionem in sexto Aeneidos, cùm dicitur.

Non mihi si centum linguæ, oraq; centum
Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

In hoc animarum receptaculo dæmones sunt, qui angeli secundùm naturam sunt, sed malitia sua dæmones, aut diaboli nuncupantur. Hi æternis supplicijs mancipati sunt. Hic quoque indesinentes pœnę sunt, & est iste locus vnicus ad pœnas separatus ab alijs locis distinctus, nec vbique, vt aliqui extimauerunt, dicentes animas æternis incendijs traditas ibi puniri, vbi peccata commiserunt. Hoc tamen stare nequit: quoniam contingit, quòd aliquis in multis locis peccauerit: ergo in multis locis deberet simul puniri, sed non contingit eandem animam in multis locis simul posse puniri: ergo non punitur in locis, in quibus peccauit. Nisi fortassis dixeris, quòd anima punitur pro quolibet peccato in loco, in quo deliquit, sed punitur in vno loco, in quo deliquit pro peccatis, quæ ibi patrata sunt: deinde in alio loco pro peccatis, quæ ibidem facta sunt, quo pacto in singulis locis, atque in omnibus punitionem ibidem patratorum recipiet peccatorum. Hoc tamē adhuc stare nequit, quia pro quolibet mortali peccato debetur pœna æterna: ergo cùm inceperit in aliquo loco anima puniri, in quo deliquerit, quia pro quolibet mortali æterna pœna debetur, ibi æter naturaliter punietur, & sic non transibit, vt puniatur in alio loco, in quo deliquit: ita vt impossibile sit eam in omnibus locis, in quibus deliquit puniri. Item si daretur, quòd aliquis condēnatus in aliquo loco puniretur pro peccato, quod ibi commisit, quousque peruenireturad vltimum peccatum, cùm peccata cuiuslibet hominis, quāquā multa sint, tamen finita secundùm numerum sint, tūc quæretur, an pro illo vltimo punietur æternaliter, aut nō: si autem dicamus, quòd puniatur æternaliter, erit inconueniens: quia pro quolibet illorum fuit punitus homo vsque ad perfectarum pœnarum persolutionē, & tamen pro nullo eorum, nec pro omnibus simul sumptis fuit punitus æternaliter, ergo nec pro isto punietur æternaliter. Si autem dicamus, ꝙ pro isto vltimo punitur, sicut pro quolibet aliorum, sicut pœna cuiuslibet aliorum, & omnium simul sumptorum est pœna temporis finiti, ita huius vltimi pœna finita erit. Et sic dabitur, quòd illi, qui ī inferno sunt, æternaliter non puniantur, quod prorsus catholicæ obuiat assertioni: non est ergo idem locus punitionis, & delicti. Si autem aliquando (quod rarum est) aliquas animas æterno mancipatas igni per diuersas terrarum, atque maris, & aerearum regionum loca pœnas tolerare cognouerimus, hoc regulare non est, sed ad quoddam mysterium vtilitatis viuentium est, vt hoc cognito aliquid in viuentibus permutetur. De hoc Grego. Dialog. lib. 4. Dicendum est igitur eos, qui in mortali culpa decesserunt æternis pœnis esse subiectos in quodam receptaculo ad hoc specialiter determinato, quod à nobis latinitatis more infernus appellatur.

Quædam de Inferno. Cap. XC.

SVPPOSITIS autem, quæ in precedentibus dicta sunt. s. inferni locum non vbicumq; peccatum fuerit esse, sed aliquem esse determinatum locum ad has pœnalitates, adhuc à quibusdā satis deliratum est. Quidam namque hunc pœnarum vnicum locum in aere caliginoso esse voluerunt: quorum aliquale victur esse motuum, qm̄ infernus pœnarum locus est. In aere autem caliginoso ista cōuenienter fiunt, cùm locus ipsepœnalitatibus adaptetur. Est enim ibi caliditas nimis afflictiua in gradu excessiuo, quod infernali loco competit: qualitates namque actiuæ, & passiuæ sunt organa, siue instrumenta quædam substantiarum agentium, & patientium. Hæ autem omnes actiuæ & passiuæ qualitates secundùm positionē omnium de natura loquentium quatuor sunt. s. caliditas, & frigiditas; humor, & siccitas. Harum duæ. s. caliditas, & frigiditas sunt magis actiuæ. Aliæ autem ad patiendum magis directę sunt, quàm ad agendum cùm duabus prioribus cōferantur. Infernus ergo ibi esse propriè debet, vbi istæ duæ in gradu intensissimo sunt, & quia intensissimus calor in elemēto ignis est. Excessiuum autem frigus in aerea regione in aere caliginoso, videbitur alicui non inconuenienter dictum infernum in ignea, aut aerea esse regione. Fuit autē huius positionis origo. Quidam enim volentes Platonicæ inniti positioni cum ipso Platone sanxerunt totam machinam mundialem ex quatuor constitui elementis, ita quòd præter quatuor elementa, & formata ex his corpora, quæ elementata vocamus, nihil in tota corporum vniuersitate esse. Quo pacto ipsos cœlestes orbes, atque astrorum corpora elementares substantias crediderunt: vnde Cœlum substantiam igneam dixerunt, & astra corpora esse ex igne constātia purissimo. Demonstrat enim hoc cœli nomen. Cœlum enim apud Poetas, atque alios antiquos etiā doctissimos scriptores æther dicitur. Aether tamen ex sua primaria origine ignem notat. Et quia secundùm astrologicam, atque notam satis positionem planeta distemperatior in caliditatis influxu Mars est in Cœlo Martis puriorem, atque viuatiorem constituerunt ignem. Addiderunt quoque flegetontem fluuium, qui ab omnibus Poetis apud inferos esse asseritur, atque ardens, & vrens ex Græca origine interpretatur Cœlum Martis esse, ex quo inferunt inferorum loca ipsius Cęli Martis esse quædam receptacula. s. in medio, & vicinori loco igneæ regionis. Hanc (vt quidam referunt) tangit positionem Marcianus, Fœlix, Capella libro primo de Nuptiis Mercurii, & Physiologiæ prosa prima distinctione secunda prosæ, quæ incipit: Verum eosdē amnes diuersicolor fluentorum vnda raptabat, vbi de planetarum conditione agitur. Hæc tamen Marciani intentio non est, quin potius flegetontem quid poetica obliquatione adopertum esse dicit, iuxta terræ circulum in ipsa propriè regionis aereæ priori particula ponit, dicens, iuxta terram ex calore superiori aerem calefieri quodam quoque eleuato à terra madore obnubilari, ita vt humori calor mixtus fluctu quodam sit. Cùm autem animæ corpora egresse superioris Aetheris partes petere enitantur, nubiloso quodam, atque madido æstu fluctuātes feruntur, nè transeant, ibique eis tamdiu pœna est, quamdiu Pluto animarum Deus adiudicarit. De hoc libro secundo de Nuptiis Mercurii, & Physiologiæ prosa secunda ait: Circa vero ipsum terræ circulum aer ex calore superiori, atque ex halatu, madoreque infero turbidatus egredientes à corporibus aīas quodam fluenti æstu colidens non facile patitur euolare: hincque tractum Pyr flegetonta solertia poeticæ adūbrationis allusit, atque in eo perhēni strepitu volutata coliditur animarum, quas Vedius adiudicarit impietas, ideſt, Pluto, quem etiā Ditem Veronemq; dixere. Illa tamen, quæ prædicta sunt stare nequeunt: quoniam præsupponunt cęlestia corpora ex elementali materia esse, quod in doctrinam omnium Philosophorum militat præsertim Aristotelis, & Perypatheticorum. Identidem quoque contra catholicorum doctorum positionem. Item hoc patet vlterius,

Cœlū esse substantiā igneam.

Flegeton fluuius à q busdā dicitur Cęlum Martis.

quoniam

Universidad de Deusto

quoniam corpora cęlestia incorruptibilia tam secun F dùm partem, quàm secundùm totum omnes concorditer astruunt: elementalia tamen corpora corruptibilia sunt: ipsa namque elementalia corpora quanquam secundùm se tota nullã corruptionẽ patiantur, nẽ aliqua desit de partibus principalissimis vniuersi, secundùm partem tamen corrumpuntur. Si igitur Cœlum, aut elementum, aut elementatum corpus esset, i eo aliquam causari corruptionem necesse erat, nullam tamen corporibus cęlestibus peregrinam aduenire concedimus impressionem: ergo nec elemẽtum, nec elementatum est. Amplius autem non cõuenit ista positio quantum ad id, quod dicit. ſ. ꝙ infernus sit in corporibus supracœlestibus: nam infernus mœroris summi locus est: non decet igitur, ꝙ sit in iu- G cũdiori, atque perfectissima orbis parte, sed in ea, quæ imperfectior, atque ad infligendum pœnas apta. ſ. vt ipsa loci facies, atque qualitas seipsa errorem quendam, atque timorem incutiat. In corporibus autem cęlestibus horum nihil est, cùm illa sint perfectissima in tota naturæ vniuersitate. Non congruit ergo, vt in corporibus cęlestibus inferorum locum asseratur. Aliæ aut rationes induci possent, de quibus suffecerit.

Infernus non est in aere caliginoso. *Cap. XCI.*

QVAEMADMODVM autem quidam delirantes in ignea regione, atque cœlestibus corporibus infernorum locauerunt sedes : H ita & quibusdam visum ẽ ad hoc caliginosum aerem conuenire, quod stare nequit. Sit igitur conclusio. Locus ęternorum suppliciorum, qui infernus dicitur, in aere est caliginoso nequaquam statuitur. Sensus huius est, quòd infernus poni non potest in aere caliginoso: De caliditate enim excessiua, quòd in igne poneretur supra dictum est. Nunc autem de frigiditate, quæ secunda qualitas in actiuis ponitur, dicitur, quòd ipsa in aere caliginoso excessiua sit, scilicet, ꝙ in toto vniuerso non sit tanta frigiditas, quanta est in aere caliginoso: infernali autem loco competit aliqua qualitas nimis afflictiua, qualis est intensa frigiditas in gradu excellenti: ergo in media aeris regione, scilicet, in aere caliginoso est. Ista enim media aeris regio ex- I cessiuam totius naturæ rerum continet frigiditatem, non quidem ex natura aeris: quoniam aer secundùm se calidus, & humidus est. Principatus autem frigoris secundùm naturam in elemento aquæ est: aer tamen frigidior actualiter, quàm aqua est. Hoc autem patet, quia nix frigidior est aquatico elemento: niuis tamen generatio in aerea regione est, & non in aqua. Oportet ergo locum, in quo niues gignuntur frigidio rem esse loco, in quo aquæ sunt. Item grandines, & lapides magni geniti per meteoricam impressionem frigidiores sunt aqua. Oportet ergo, vt locus ille, in qua gignuntur, frigidior sit, quàm aqua: quoniam id quod gignitur attrahit præcipuè virtutem à loco generationis, cùm ab omnibus ponatur locus generatio K nis, tanquam principium rei genitæ, & hoc, quia genitum gignitur in loco in virtute influentiæ receptæ in loco, in quo fit generatio: sed omnia hæc in aere gignunt, ergo frigidissimus locus est aer per cuius actionem res tam frigidæ generantur. Item si aqua esset frigidior aere, esset in medio sui frigidior, ꝙ in aliqua sui superficie, tam superiori, ꝙ inferiori, cũ in medio non habeat mixtionem cũ aliquo alio elemento. ſ. nec cũ terra, nec cũ aere. In superiori namque superficie aqua aeri coniungitur: in inferiori autem terræ permiscetur à quibus ad aliquam extraneam qualitatem perduci potest, quod in medio fieri nequit. Sed hoc falsum est, quoniam frigidior est aqua in superficie superiori, qua aeri coniungitur, quàm in medio: ergo non est frigidior aere. Hoc apparet quoque tempore magnæ hyemis, pisces fugientes superiores aquæ partes propter nimiam frigiditatem ima petunt, vbi tãta frigiditas non est quanta in parte superiori. Item inter omnia frigidissima, quæ in vniuerso sunt: aqua gelida. ſ. ipsum gelu frigidissima est; gelu tamen non gignitur in aqua ex virtute actiua aquæ, sed propter actionem aeris, est igitur frigidior aer aqua. Quòd autem gelu virtute actiua aeris, & non aquę generetur apparet: quoniam si propter aquam fieret, in medio aquæ gelu prius, quàm in superiori superficie gigneretur: in medio namque aqua purior est nulli extraneo commixta elemento, scilicet, nec aeri, nec terræ. Fieret igitur, vt gelu prius in medio aquæ, quàm in alijs partibus gigni inchoaret, ita vt parua crusta fieret: deinde paulisper concrescens vsque ad superficiem aquæ perueniret vbi aeri coniungitur. Pœnitus tamen è contrario fit: nam cùm aqua incipit congelari, in superficie eius, qua immediatè aeri coniungitur quædam parua crusta gelidarum aquarum fit: deinde continuis versus profundum adaugetur incrementis quousque tota aqua gelida fuerit: imò tota gelu facta: aerem igitur, à quo in aqua intensa causatur frigiditas, aqua frigidiorem esse necesse est.

Aer est frigidior terra. *Cap. XCII.*

SICVT autem aerem aqua frigidiorem esse inductum est, ita identidem de eius collatione ad terram dicetur, scilicet, eum maiorem continere frigiditatem, quàm in terra sit. Si enim terra frigidior aere esset, cùm aqua gelida fiat ex actione magni frigoris, necesse esset, vt magis terra frigefaciens aquã gelidam efficeret, quàm aer, quod falsum est: nam aer gelu in aquis causat, & non terra. Quod apparet, quia si terra gelidas aquas efficeret cũ omne naturale agens agat in ea, quę propinquiora sunt, quia actio per contactum est iuxta Arist. 2. de Generatione, &. Corruptione inciperet aqua gelida fieri ab ea parte, qua immediatè terræ coniungitur, scilicet, in inferiori superficie, & continuis incremẽtis vsque ad superiorem aquæ superficiem, in qua aeri cõiungitur, peruenireret. E contrario tamen accidere semper manifestum est: nam cùm aquas gelidas quisquam fieri conspexerit, primò à superiori superficie aquæ, vbi aeri coniuncta est crustulam quãdam gigni videbit, quousque adacta frigiditate agente continuè aquę partes congelentur vsque ad imum. Necessarium est igitur confiteri aerem aqua, & terra frigidiorem esse, & consequenter aerem esse frigidissimum, quod in tota rerum vniuersitate sit: quanquam ei à complexione sua nulla ei frigiditas insit, sed calidus, & humidus est. Modus autem, quo aer, cùm non sit secundùm naturam frigidus, sed calidus, & humidus tantum infrigidetur, vt sit frigidissima rerum, est, quoniam secundùm cõmunem, & directam naturæ actionem calida calefaciunt, frigida autẽ infrigidant, humida humefaciunt. Siccorum autem actio est desiccare. Est autem alius actionis modus, quo frigida calefaciunt, & calida frigefaciunt. De humidis aũt, & siccis idem iudiciũ est. Iste secundus modus actionis ſm Arist. in lib. Meteorum vocatur per antiparistasin, quasi actio ex ꝓtrario rum vocatur per antiparistasin, quasi actio ex ꝓtrario rum resistentia. De hac autẽ actione multa in natura exempla patent: velut siquis valde frigidas manus habuerit, cùm eas primò ad ignem applicuerit, acriorem frigiditatem sentiet, ꝙ anteꝙ eas applicuisset: hoc igitur modo caliditas frigefacit. Huius causa est, quia cõtraria naturaliter in seipsa agunt, & à seinuicẽ fugiunt. Cùm autem aliquis nimis frigidus igni se applicat, caliditas

Gelu generatur virtute aeris, & est frigidissimum.

Aer caliginosus ẽ frigidissim⁹.

Niues generantur i aere.

Locus est principiũ generationis.

Aer cũ ex sui natura sit calidus & humid⁹ vnde fit frigidior omnibus.

caliditas in frigiditatem agit, vt eã destruat. Frigiditas A autem in seipsam coniungitur, vt ei resistat, cum aliqua virtus vel qualitas coniungiꝫ, fortior est seipsa diuisa, iuxta communem regulam in natura: omnis virtus vnita fortior est seipsa diuisa: vnde necessariũ est fortiorem esse illam frigiditatem cùm ei caliditas magna coniungitur : quęcunque enim qualitas actiua tunc fortiorem actionem habet cum ipsa fortior est. Necesse est igitur, vt magis frigeat, qui nimis frigidus existens igni accedit, quàm antequam applicetur, & ibi cum primo adiunctus fuerit magnum sentit cruciatum, cùm intensissimè agat frigiditas recedens à calore ignis. Propter quod interdum accidit, vt qui in alpibus magnam frigiditatem susceperit, cũ ad ignem fortissimum applicetur, manus ei, aut pedes cadant à B reliquo diuisa corpore: quod nõ accideret cum in magnis alpium frigoribus iste consisteret, nec accidisset si vlterius permansisset: quia hic repercussa frigiditas à calore igneo fortior efficitur. Et cũ sit proprietas ignis constringere, & a maxima frigiditate constrictio maxima consequatur, tanta partiũ frigiditas constrictio fiet, vt abinuicem seiungantur, & sic manus, aut pedes cadant a reliquo diuisę corpore. Aliud aũt simile huic exemplum patet, ſ. quòd frigiditas calefaciat, quod in fabris apparet, qui volentes intensiorem facere ardorem carbonum ignitorum, super eos aquam guttatim spergunt, & tunc maior quàm præfuerat ignis insurgit. Causa autem huius est, quia cùm aqua super carbones iacitur, calor in seipsum colligitur, & angu- C statur: ne superueniente frigiditate vincatur, & quia virtus vnita maior est seipsa diuisa, fortior calor efficitur, & acrius exurit. Multa his similia in natura exempla sunt. Iste modus actionis per antiparistasin est, quo niues, & grandines, fulmina, & fulgura, cæteræ quoque Metheoricæ impressiones causantur. De his Aristo. in libris meteororum.

Fumositates non ascendunt vsque ad extremitatem aereę regionis. *Cap. XCIII.*

NVNC autem dicendum est, ꝙ regio aeris tenet à superficie terrę, & aquarum vsque ad igneam regionem. Ad hanc autem regionem ascendunt de D terra, & aquis multæ exhalationes, atq; vapores diuersarum quælitatum, quorum quidam humidi, alij sicci sunt. Hoc autem quia sol calore suo subtiliat, & digerit has fumositates, & incorporatus illis eleuat eas in aeream regionem: non possunt tamen istæ fumositates vaporum, aut exalationes surgere vsque ad igneã regionem ad extremitatem aereæ regionis. Quod triplici ratione factum videtur. primò quia nequeunt fumositates istę ad regionem igneam accedere: quia cùm fumositates istę terreæ sint, quanquam non sint terra, nec partes terræ: retinent tamen quandam terrę conditionem in grauitate, ideo eis locus alicuius gra- uitatis competit. Sphęra autem ignea, & extremitas aereę regionis loca summæ leuitatis sunt: non igitur E poterunt competere istis fumis eleuatis à terra. Secunda autem causa harum, quia qualitas istarum fumositatum est contraria ad qualitatem sphęre igneę: & extremitatis aereę regionis: nam conditio harum fumositatum est, quod humidæ sint, vt in plurimum: aut siccitatem quandam terrestrem habeant cum frigiditate. In extremitate aut regionis igneę, & aereæ caliditas magna est. sed contrarijs ista lex est, vt cùm mutuo se expellant, in eodem subiecto esse, aut loco non possint: non poterunt ergo hę fumositates terrestres in regione ignea, aut extremitate aereæ regionis apud ignem consistere. Tertia in his causa est, quoniã hąc fumositates nõ sunt directè elemẽta, aut elemẽta-

ta, sed quædã impuritates elemẽtorũ, potissimè ipsius terrę. Conditio autem ignis est omnes impuritates consumere, & quęlibet res seipsam conseruare cupit, & mortem perniciemque deuitat, vt ait Boetius de consolatione lib. tertio, prosa. vndecima: necessarium est, vt ista ab extremitate, & confinio aereę, & igneæ regionis fugientia alium locum inferiorem teneant. Hoc autem est, quia isti vapores à terra eleuati manent super terrę superficiẽ in ipsa aeris regione. Fit enim ista eleuatio per radios solis reflexos, vel incidentes. Hos enim radios in corporibus radiosis distinguimus.

Cuiuslibet astri radij sunt duplices. *Cap. XCIIII.*

IN quo succinto sermone supponendum est, solis, & cuiuslibet astri duos esse radiorum modos, scilicet radios incidentes, & directos; & radios reflexos, & obliquos. Primi sunt qui directè veniunt à corpore solis, vel alicuius astri vsque ad terram, quam non pertranseunt propter compactam soliditatem: hi ab astris venientes vsque ad terram nullo medij obiectu confringuntur, nec reflectunrur. Incidentes autem radij sunt, quia in aliud caduntiuxta nominis sui originem, scilicet ab astrorum corporibus super terram incidunt. Secundi vocantur radij reflexi, & obliqui: hi sunt, qui à terra consurgunt. Cum enim in terra inciderint radij directi astrorum, quia illa est densa, non valent pertransire, sed surgunt ex ipsa in aerem resilientes. Sic in omnibus rebus duris esse videtur: nam si lapis lapidem, aut ferrum tetigerit, confestim inde discutitur, atque resilit. Hos autem radios quos reflexos appellamus, esse apparet, quia si ponatur vas aliquod magnum aqua plenum vt lebetes, vel pelues, aut calda rię ad solem, & sic iuxta aliquem parietem, ad quem ante radij nulli solares pertingebant obiecta aliquarũ mediarum rerum: ex illa aqua radij resilient tangentes, & illustrantes parietẽ, ac si in eum solares radij inciderent. Sed isti non sunt radij directi, & incidentes, eũ sol directè illum parietem tangere non possit, & ante hoc nõ tangebat: sed nunc videnꝫ ex appositione aq; in qua fiat reflexio. Necesse est igitur præter radios esse, ꝙ reflexi nominentur. Non enim possumus dicere illos esse radios incidentes: qm̃ incidentes radij sunt, ꝙ in aliquam rem solùm incidunt. Nullus ergo istorũ resurgit: sed qui reflexi nuncupantur. Cum igitur fieri debeat aliqua eleuatio fumositatum terrenarum, fieri neqt à radijs incidentibus: nam cũ ipsi in aerẽ non resurgant, irrationabiliter dictũ videtur, ꝙ aliquid eleuẽt ad aeream regionem. Secundi igitur. ſ. radij reflexi sũt qui aliquid in aerẽ eleuant, & ad hos pertinet fumositates exhalationum, & vaporum ad aeream subtilian do eleuare regionem, & quantum isti radij surgunt, tantũ secum eleuant terrenas fumositates. Et qa in vernali, & ẽstiuali tpe radij isti reflexi magis eleuantur: cũ radij incidentes sint directiores propter multum ad nos appropinquare solẽ versus perpendicularem, eleuabunt magis terrenę fumositates versus igneæ sphęrę regionem elongarę à terra multum. In tempore autem hyemali sunt istę fumositates exhalationum, & vaporum propinquiores terrę: quia prę humiditate temporis grossiores sunt, atque põderosiores, & radij solis nequeunt eas multum eleuare. Et hoc potissimè quoniam sol in hoc tempore multum declinat a nobis descendens a perpendiculari: & cùm sint radij incidentes modicum directi, sed quasi veniunt à latere radij reflexi, modicum insurgent, paucumque eleuare valebit has terrenas fumositates.

Qũo causentẽ radij reflexi.

Radij incidentes.

Eleuatio vaporũ a quibus radiis fiat.

Totius aeris regionis tripartitio. Cap. XCV.

HIS autem suppositis necesse est totam aeream regionem tribus partitionibus, quanquam non æqualibus, distributam fore, quæ secundùm Phylosophos interstitia appellantur. Harum autem portionum prima est, quæ aeri caliginoso, & terræ circulo intercipitur. Hæc autem serena, vt in plurimum est: quia in ea non sunt vapores, aut exhalationes in quantitate notabili. Secunda autem portio caliginosi aeris est, in qua exhalationes & vapores sunt: in hac quoque niues sunt. Inde etiã ad nos imbres fluunt: ibi quoque grandinum, & fulminum cęterorumque meteoricorum entium generatio est. Tertia aereæ regionis particula est super aerem caliginosum vsque ad igneam regionem. Ad secundam regionis aereæ particulam vapores, & exhalationes perueniunt, in qua summa frigiditas, quæ in toto vniuerso sit causatur hoc modo ex actione per antiparistasim, scilicet, quòd istę fumositates, quæ ex natura terræ, aut aquæ frigidæ sunt, fugiunt à calore primę partis regionis aereæ ad medium sphæræ, vel regionis aeris, & rursus fugiunt à parte superiori regionis aereæ propter calorem superioris particulæ. Sunt enim intercluſæ à duabus calidis regionibus, scilicet, à prima portione aereæ regionis, quæ calida est propter radios solis reflexos ibi existentes, & calefacientes: etiam ab extrema particula aereæ regionis, quæ calida est propter propinquitatem ad igneam sphæram. Vt igitur istę exhalationes, & vapores se conseruent, quæ frigidæ sunt à contrarijs fugientes in se condensantur, & per vnionem virtus maior efficitur, sicut prælibatum est de eo, qui magnum frigus passus in manibus eas ad ignem applicat: nam tunc maior fit frigiditatis intensio. Non est autem alius locus in toto vniuerso, in quo continuè per antiparistasim frigiditas fortificetur, nisi in aere caliginoso, qui inter duas calidas regiones est. Necesse est igitur, vt maior totius vniuersi frigiditas in caliginoso aere sit. Cùm igitur in hoc caliginoso aere qualitas maximè afflictiua in genere suo, scilicet, maxima frigiditas sit, conuenienter alicui dici videretur, vt in eo infernus, qui pœnarum maximarum locus est statuatur. Amplius autem hoc induci videtur auctoritate Apostoli in Epistola ad Ephesios capitulo vltimo, cùm ait: Induite vos armaturã Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quia nõ est vobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum: contra spirituales nequitias in cœlestibus. Innuit igitur nobis Apostolus manifestè pugnam esse contra dæmones, qui sunt in cœlestibus, ideſt, in parte aerea. Non enim possunt dici cœlestia loca cœlorum, quia ad illa dæmones nõ aspirant. Patet autẽ, quia de dæmonibus dicat: quoniam à principio dixit, induite vos armaturam Dei, vt possitis stare contra insidias diaboli. Amplius autem idem patet, quia nobis non est colluctatio, ideſt, pugna per tentationes, nisi contra carnem, & sanguinem, ideſt, contra ea, quæ sunt intra nos, aut contra id, quod in mundo est, aut contra dæmones, qui generis humani capitales hostes sunt. Hæc autem pugna, quam hic Apostolus nominat, non est contra carnẽ, & sanguinem, quod est aliquid in nobis, cũ expresè hoc Apostolus insinuet: ergo aut contra ea, quæ in mundo sunt, aut contra dæmones. De his autem concupiscibilibus, quæ in mundo sunt intelligi nequit: quia ista non vocantur principes, & potestates, & rectores tenebrarum. Item non sunt spirituales nequitiæ, quia nec mala sunt secundùm se, aut nequitiæ, quod grauius quidem est, nec etiam in cœlestibus, ideſt, in aerea regione, sed inter nos sunt. Sed de dęmonibus intelligendum est, qui principes mundi, & rectores sunt, & potestates tenebrarum iuxta illud Ioan. vigesimo. Nunc iudicium mundi est, & princeps mundi huius eijcietur foras, & Ioan. decimoquarto: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam, & Lucæ vigesimo secundo: Nunc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quæ omnia ad dæmones necessariò referenda sunt. Hos autem dæmones Apostolus nequitias spirituales in cœlestibus habitantes dixit, ideſt, in aere, quia non sunt in alia regione, nec vocauit eos potestates in terrestribus, aut in ignea regione habitantes: dæmones tamen in inferno sunt: infernus ergo in aerea regione est. De dæmonibus autem, quin in inferno sint, dubium nullum est: infernum ergo ibi esse constat. Ad hoc infra respondetur.

Niues grãdines, & huius generãtur in medio aeris.

Summa frigiditas est in medio aeris.

Dæmones flãti aere.

Infernus in terrena locatur regione. Cap. XCVI.

QVI enim infernum in aerea locauerunt regione, vt ex dicendis concludetur: rationi & auctoritati nihil consentaneum dicunt. Sit ergo conclusio: Infernum quem ad æterna supplicia dicimus esse paratum, in terrena regione oportet esse locatum. Hoc autem ex significatione huius nominis secundùm omnes linguas, in quibus est, apparet. Accipio autem omnes linguas, scilicet, principales, quæ tres sunt, scilicet, Latina, Hebræa, & Græca, vt ait Isidorus Etymologiarum libro nono: quòd identidem ex superscriptione Crucis Domini Iesu patet: nam titulus eius Latinè, Hebraicè, & Græcè conscriptus est, vt patet Ioan. 19. cap. In lingua autem Latina Inferni nomen ab infra originem trahit. Infernus tamen respectu nostri dicitur. Oportet ergo, vt infra nos sit: sed regio aerea non est infra nos, nec vlla alia nisi dumtaxat terra: eum ergo in terra esse necesse est. Item ex Græco nomine hoc idem apparet: nam in Græco Gehenna, aut Gehennõ dicitur, quod nos infernum appellamus: illud tamen idem Græcè, quod profunda terra signat: Gehenna enim terra est, enon autem profundum notat. Idem ex Hebræa apparet origine. Infernus enim in Hebræo Seol dicitur, quod infernum pariter, & sepulchrum signat, sed Seol aliquid, quod infra nos est notat. Omnium ergo linguarum proprietas infernum sub terra esse prodit. Item hoc patet Numeri decimosexto capit. Nam cùm de Dathan dicitur, & Abiron, cęteriſque sceleris sui complicibus, quòd terra submersit eos, dicitur: Descenderunt viuentes in infernum. Infernus ergo in terra erat: alioquin enim non potuissent illuc descendere Dathan, & Abiron. Idem patet Psal. 85. Domine liberasti animam meam ab inferno inferiori, vbi siue accipiatur comparatiuus comparatè, siue absolutè, necesse est, vt infra nos infernus sit. Nam si ponatur comparatiuè, oportet saltem duos inferos esse, & alterum esse altero inferiorem: & tamen vtrumque infra: ergo infra nos. Item apparet hoc ex eo quod dicitur Isa. capitulo septimo, scilicet: Pete tibi signum à Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra, vbi Isaias duas distinxit locorũ positiones, scilicet, supra, & infra: supra dixit esse excelsum: infra dixit profunduu inferni. Item necesse est poni infernum in terra, & nõ in aere: quia præcipuè pœna inferni est in igne, sed in caligniso aere non est ignis: ergo non est infernus. Assumptum inducitur: quia pœnæ infernales sunt maximę: ergo fieri debent in qualitate maximè afflictiua: sed nulla magis, aut æquè afflictiua est, vt caussalitas ignis, oportet ergo ignem poni vbi infernus fuerit.

Pœna Inferni maxima ignis.

firmius autem adhuc patet, ex eo quod habetur Matthæi vigesimo quinto capitulo, scilicet: Ite maledicti patris mei in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius ab origine mundi: ignem igitur præcipuam inferni pœnam posuit, vel magis ipsum tanquam totam inferni pœnam designauit. Quòd autem in aere caliginoso ignis non sit, manifestum est: quoniam regiones elementorum distinctæ sunt, sed aer caliginosus est in media aeris regione: ergo ibi ignis nequaquam est. Huic rationi quispiam fortassis obuiabit, dicens, quòd sicut in terra ignem ponimus, quanquam ipsa elementum, & sphæra distincta ab ignea regione sit, & qui in terra infernum collocant in ea ignem ponunt: ita in aere calig. noso ignem, & infernum poni licebit. Respondendum his est, dicta stare non posse: nam si in aere caliginoso infernalia incendia posuerimus nullus effectus sequetur de his, quos sequi naturaliter videmus. Si.n. in caliginoso aere ignis esset, poneretur locus ille calidus, & quidem valde calidus: ergo non possent ibi gigni grandines, & niues, qui ex magno frigore generantur: idem de fulminibus, & pluuijs, & omnibus meteoricis impressionibus. Nulla quippè ipsarum gignetetur, si locus ille calidus poneretur, cùm omnia hæc fiant per excessum frigoris, niuẽ condensantis. Locus autem maximi frigoris, & cuiuscunque caloris quantumlibet parui multum distantes sunt: aer ergo caliginosus intensè frigidus est imo frigidissimus, & non est ibi calor aliquis igneus, nec infernus.

Responsio ad rationes superius allatas & quædam de dæmonibus.

Cap. XCVII.

AD rationes autem præpositas inducentes infernum in caliginosi aeris quadam locari particula satis faciliter responderi potest.

Ad primam, cùm dicitur, infernus est in loco vbi qualitates afflictiuæ sunt intensissimæ, sed in aere caliginoso frigiditas intensissima totius vniuersi est: Infernus ergo ibi est. Dicendum, quòd ex hoc modo arguendi inducitur potius contrarium. Nam in inferno non solùm est vna qualitas actiua intensa, sed omnes: si tamen in caliginoso aere esset, solùm ibi ponetur frigiditas intensa, & nulla caliditas, & cùm in caliginoso aere sit sola frigiditas, vt in prædictis inductum est, essẽt hoc modo omnes pœnæ inferni vna pœna. sin frigore: quod euidentissimè falsum est.

Ad secundam rationem quando arguitur de dicto Apostoli, scilicet, Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principatus, & potestates, & rectores tenebrarum harum, & spirituales nequitias in cœlestibus. Respondetur, quòd si ex hac auctoritate induci possit, quòd dæmones in aere sint: non tamen patet, qp infernus sit in cęlestibus. sin aere. Dæmones namque bipartiti sunt: quidam enim tentantes sunt: alij autem punientes, & puniti. In quo sciendum est, quòd vbicumque dæmones sint, infernum suum semper secum portant, ideſt, semper habent pœnam, quam in inferno habituri erant, etiam si ibi semper essent. Sed adhuc quidam sunt, qui in inferno sunt, vbi sunt animæ damnatorum, & isti dæmones puniuntur ibi, atque animabus, vt ministri Dei pœnas parant. Hi autem nequaquam nos ad malum suggerendo solicitant, nec alicui nostrum realiter, aut in conceptu lædunt, quia de carcere illo infernali non exeunt: & isti non sunt in aere, nec infernus, in quo isti mancipati sunt in aere est. Alij dæmones sunt ad tentandum homines deputati, qui bonos & malos indistinctè solicitant ad praua: pœnas quoque corporales, & alia nocumenta aliquando bonis, & aliquando malis inferunt. Quòd autem dæmones nepharios homines interdum tentent, apparet ex eo, quod habetur Ioan. 13. cap. de Iuda, cùm dicitur: Accepta bucella panis ingressus est in eum Satanas, scilicet, quòd postquam panem consecratum de manu Christi accepit, merito præuaricationis suæ cœpit eum diabolus acrius tentare, quàm ante tentauerat. Nec est sensus, quòd intrauerit dæmon in Iudam ad torquendum eum, vel ad loquendum per eum, sicut in obsessis ab spiritibus immundis, vel arrepticiis est. Quia de Iuda nihil tale conceditur, sed intrauit fortiter tentans, & ad nefanda scelera impellens. Item dęmones tentant bonos viros, sicut apparet de beato Petro, qui tentatus fuit tempore passionis Christi ad negandum eum. De hoc Luc. 22. cap. dicitur: Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego tamen orabo pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Fuit tamen Petrus tentatus à dæmone, & superatus. Ter enim Christum negauit. Item dęmones cruciandis hominibus prę sunt, eosque cruciant, sicut patet in obsessis à dæmonibus, & arrepticijs. Hi enim à dæmonibus puniuntur. Dæmones autem aliquãdo viuentes bonos premunt, interdum verò nefarios. De malis patet, vt in Aegyptijs: dęmones enim intulerunt plagas Aegyptijs, qui peccatores erant. De quo Psal. 77. Misit in eos iram suam indignationem per angelos malos. Quòd autem boni quoque à dæmonibus puniantur viuentes, patet in Iob, qui vir bonus erat, eumque Sacra Scriptura cõmẽdat: tamen illum Satanas tentauit, & inflixit omnes pœnalitates, quas pertulit, vt patet Iob primo, & secundo capitulo. In hoc autem nihil refert, an bonos, vel malos isti dæmones dum viuunt puniant, quia hoc secreto Dei iudicio agitur: cui Satanæ ministrationi puniendo conueniat. Isti autem tentantes, aut punientes non sunt in inferno, sed in aere. Et de his loquitur Apostolus, cùm ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus potestates, & principatus, & rectores tenebrarum harum in cœlestibus, ideſt, in aere habitantes, quod cœlum in Sacra Scriptura appellatur. Manifestè enim de his loquitur, cùm dicat esse nobis colluctationem non aduersus carnem, & sanguinem, sed contra aereas potestates. Colluctatio enim tentationem, & pugnam quandam signat: ergo illi quibus nobiscum colluctandum est, in aere sunt. Alij autem dæmones in inferno sunt, & contra hos non est nobis colluctatio vlla, quia nihil in his rebus agunt, & isti non vocantur aereæ potestates, sed infernales. Inductum ergo patet ex hac Apostoli auctoritate, in aere caliginoso infernum nequaquã esse, sed in terra eum esse dici necesse est. Hanc positionem à principio Poetæ quanquam fidei catholicæ ignari tenuerunt, sicut patet ex Virgiliana positione in sexto Aeneidos, & Seneca in Tragædia prima, cuius titulus est Hercules furens: carmine sexto, & Ouidius Metamorphoseos libro quarto, & Iuuenalis Satyricus in Satyra secunda.

Dæmones aerei tẽtãt & bonos & malos.

Dæmones dupliciter in homine intrant.

Nõ differt an bonos, vel malos dæmones dũ viuunt puniant.

In aere caliginoso non est infernus.

De qualitatibus quibusdam Inferni. Cap. XCVIII.

ACCEDENDO autem post hæc acutius ad veritatem de loco inferni, omissis cunctis eorum supra ex parte tactis, & ex parte improbatis.

Dicendum, quòd infernus est in terra, nec tamen in superficie terræ, sed in densitate. s. intra terræ grossitiē in sphęra, & mole eius. Et vbi infernus est, ponitur quædam vacuitas terræ, quæ tenebris crassis plena est, ita quòd in toto orbe tenebrosior locus nullus est: & hoc, quia ad illam partem inferorum nullius de astris radij penetrare possunt, vt illustrent illam horrendam tenebram, atque æternam noctem: nam infernus in remotissimo loco vniuersi est respectu astrorū: nam in centro terræ est. Nullus autem locus à cęlo distantior est, quàm centrum mundi. In hac autem inferorum infelici sede calor intēsior est, quàm sit in toto vniuerso: nam ibi est ignis magis vrens, quàm in toto orbe: tamen lucis nihil habet ignis iste, sed vt nimia tenebra. Et hoc vt cùm ignis iste per excessiuum, & ineffabilem calorem damnatis intolerabiles dolores infligat, per lucem nullum præstet oblectamentum: nam lux delectabilis est in oculis nostris, vt ait Salomon Eccles. cap. 11. s. Dulce lumen, & delectabile in oculis hominum videre solem. Causa autem huius nimię obscuritatis in infernali igne videtur esse ex materia, in qua fomentatur. Ignem enim hunc in pice pabulum suscipere aiunt. Nullus autem ignis nigrior esse poterit, quàm ignis picis, & resinę. Nam totus videtur velut quidam fumus teterrimus, aut quolibet fumo quidquam obscurius. De igne autem nihil pęnitus habere videretur, nisi eius intensissimus, atque intolerandus calor hoc proderet. Positio autem horum satis rationabilis esse videtur: nam in omnibus alijs ignibus hoc apparet. Non enim sunt oēs ignes æqualiter lucidi, sed quidam lucidiores, & alij nigriores secundùm differentiam combustibilium rerum: quod frequentissima experientia cunctis notum effecit. Amplius autem in hoc gehennæ loco aqua frigidissima est: in qua, qui damnati sunt, affliguntur. Nam sicut calor nimius pœna afflictiua est, & magna frigiditas. Vtrumq; ergo pro cruciatibus impiorum tradi debuit. Nec ab re, aut absurdè dictum quis estimauerit in inferno aquam fore. Nam cùm ibi verū, corporeumq; ignem esse non ambigatur, ita neque aquam esse irrationabile est, sed potius rationi valde consentaneum, vt à duobus extremis maximus conficiatur cruciatus. De ista pœnalitate apud inferos Iob ait, cap. 24. Transibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: & hoc eis durissimæ pœnæ incitamentum est, vt tanta in eis distemperies sit: nam cùm nimis infrigidati fuerint, sæuius calor aget, & cùm vehementer calidi fuerint, intensius frigiditas cruciabit. Sicut supra de eo, qui nimium in manibus frigus patiens eas igni applicabat, diximus. Grauiorem enim iste frigiditatem percipiet, acriusq; cruciabitur, cùm manus gelidas igni applicuerit, quam cùm eas in pura frigiditate tenebat. De agentibus autem naturalibus, quæ in inferno tanquam organa, vel instrumenta cruciatus posita sunt: dicendum est, ꝙ non habeant ibi agendi modum naturalem: quia agentia naturalia, quādo sunt in æquali gradu potentiæ actiuę, æqualiter agūt in materiam æquæ dispositam, vt si sint duo calida, aut duo frigida in æqualibus gradibus, necessarium est eorum esse actionem æqualem. Cùm verò fuerint inæquales qualitates actiuæ, sequuntur inæquales actiones. In inferno tamen è contrario est: quia ibi consistit ignis vnicus, & vnius modi, vel quantitatis gradualis in calore: tamen non æqualiter agit in animas damnatorum, sed quædam magis, quædam verò minus affliguntur. Existente enim illo igne æquali secundum naturam, non tamen ibi quilibet affligitur quantum ignis afflictiuus est, sed quantum scelera sua exigunt, vt crucietur. Dicendum similiter de illa aqua frigidissima, quam apud inferos Sacra

Infernus quare est obscurus.

In inferno est aqua frigidissima.

In inferno agentia naturalia nō naturaliter agunt.

F Scriptura confirmat: nam illa æqualis imo eiusdem frigiditatis apud omnes existentes, non æqualiter omnes cruciat, sed vt eorum vitia meruere. Et sic rei huius diffinitio est, quòd apud inferos sunt agentia naturalia pœnarum illatiua: non tamen puniunt quātum punitiua sunt: sed quantum Deo placet, vt puniant. In his pœnis inferni nullus ordo in permanendo est: nam cùm aliquis fuerit in magno calore, transferretur ad nimium frigus, cùm autem fuerit in frigore, transferretur ad calorē, & aliæ disproportionatæ mutationes in ipsis punitis fient, quæ omni repugnant ordini, vt patet Iob capit. 24. Transibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: ista tamen est cōditio sedium inferorum. Vocatur enim locus vbi G nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Sic patet Iob 10. capit. In taxatione tamen pœnarum iustissimus Dei puniētis ordo est: nam quilibet solùm tantum punitur quantum promeruit, & sic se habēt differenter gradus pœnarum, sicut fuerint differentes gradus culparum. Plurima enim apud inferos sunt, de quibus quidquam agi posset: sed de eius conditionibus dicta sufficerint.

Agētia naturalia pœnarum inferni non agunt, vt posita, sed vt Deus vult.

Quædam de portis Inferni. Cap. XCIX.

ADHVC autem circa inferorum sedes quidam vlterius cogitantes infernum ostia quædam habere dixerunt, scilicet, quòd porta patens quædam sit, H qua animæ in ipsas infœlicitatis introeant sedes. Sic enim Aetnam montem terræ Siculorum inferni os appellant. In quo sit hæc conclusio: Aetna mons, Vulcanus, & Vesseuus non sunt aperturæ ad eum locum, qui à nobis vocatur infernus. Cùm enim quibusdam visum sit inferni quædam ora esse Aetnam montem terræ Siculorum, qui vulgariter Mongibel dicitur, de his inferorum aperturis esse asserunt. Alij autem mōtes huiusmodi sunt, vt Vulcanus in eadem insula Siculorum. Vesseuus quoque simul mons est in Campania prouintia Italię. In his enim omnibus sunt magnę voragines patentes, & obscurę: ita vt interdum ignes eructuent cremantes quęque è vicinio I adiacentia loca, tantumque illius ignis efficatiam esse in cremando patet, vt saxa quoque quasi liquefacere, aut in cinerem conuertere videatur. De his enim à quibusdam indubitato astruitur, quòd inferni ora quædam, vel voragines sint: quia ibi ignes eructuare vident, quos ad nihil aliud, nec ex aliqua alia causa esse putant, nisi quòd ex gehennali carcere prodeant. In quo omnes, qui stygias sedes ponunt tam Catholici, quàm Gentiles consonant, scilicet, quòd apud inferos ignis sit. Ouidius autem, quia, vt verè Poeta figmentis studet, quamquam hæc interdum ad quasdam aliàs veritates detorqueat, de monte Aetna, & eructuationibus ignium de eo aliter sentit. Terram enim Siculorum in qua Aetna mōs est olim terram K gigantum fuisse præsupponit: in quo nihil fallitur, cùm Orosius auctor certissimus in libro tertio de Ormesta Mundi hoc asserat. Dicit etiam ab antiquo ibi gigantes cùm dijs pugnauisse, vt eis electis Cœlum eriperent: in quo vt affectus non careret effectu montes montibus supposuerunt, vt ait Ouidius Metamorphoseos libro primo. Horum autem gigantum princeps, atque statura procerior Typheus fuit, qui pro miranda sui, atque incredibili magnitudine de terra genitus dicitur: ac si de semine humano nemo tantum concipiet, vt formari potuerit. Huic totam Siculorum insulam superpositam ferunt cum alijs eiusdem factionis, & compugnationis participibus aliarum terrarum montes superponerentur,

Continet

Continet autem Sicilia tres montes præcipuos, scilicet, Aetnam, Pachinum, & Pelorum. Lilibeus autem, qui vnus de mōtibus Siculorum est cū prædictis aliqua ex parte coincidere dicitur: & ob hoc insula illa poetico vocabulo, & antiquo scriptorum more Trinacria dicta est, quasi tres habens montes. Acros. n. in Græco mons est. Cùm autem tota hæc insula Typheo giganti superiecta sit, istę montium particulæ Typhei partibus distributæ sunt, scilicet, quòd super caput, & fauces eius sit mons Aethna, super pectora, & ventrem Pachinus mons iniectus sit, super crura autem Pelorus mons, aut altissimum promontorium pateat. De Aethna super caput, & fauces iacente Typheo habetur per Ouidium Metamorphoseos 14. in primo versu: cùm de transitu Vlyssis per B terram Siculorum litera dicere vellet, ait:

Iamq; giganteis iniectam faucibus Aethnam
Liquerat: &c.

Ideſt, iam transierat Vlysses Aethnam, qui est iniectus super fauces Typhei gigantis. Et tunc cùm de causa eructuantium ignium de monte Aetna quæritur, respondet Ouidius hoc prouenire ex spiraculo giganteo. Astruit enim poetico more gigantem illum terra pressum nondum opressum, sed sub terra viuere. Iste enim igneum Chaos ex ore vomit per montis illius aperturam. Et cùm insula illa Trinacria, siue Sicilia, vt vulgari vocabulo vtar, frequenter terremotibus concutitur, dicit hoc esse: quia toto gigan- C teo corpori superiecta est, qui cùm se in alterutrum latus verterit commutans positionem, necesse est, vt pęnitus à fundamentis iniectam concutiat insulam.

Quædam de terremotibus. Cap. C.

CONTRA hanc autem Ouidianam positionē de Aetna monte argui non expedit: quia cū in re poetica sit, necesse est, vt cum solùm in cortice fuerit perquisita, non modicam continet falsitatem. De eructuatione autem horum ignium, quoniā de hoc principaliter inquiritur, infra dicetur. De frequēti autem terræmotu insulæ siculorum causa patet: quia terræ- motus fit ex inclusis spiritibus ventorum: & fortifica- D tis per aliqua tempora per grossitiem terræ exhalationes & vapores, quibus cùm non pateat aditus, si fortiter concusserint, necessarium est terræ fieri quandam apertionem: vt incluſus exhalet ventorum spiritus, & concutiatur terra ex interiori impulsu ventorum collidentium, & ex apertione eorū in exitu: de hoc Arist. in secundo Meteororum. In terra autem Siculorum, hæc maximè subsistunt propter duo: primò quia tota terra Siculorum mari affluitur, cùm insula quædam a continenti Italia diuisa sit in locis Scillæ, & Caribdis, vt ait Solinus in Polyhistor. Loca autem apud mare crebrius terręmotum cæteris paribus patiuntur, quoniam in illa magis ventorum subintrat spiritus. Secunda autem causa est: quia tota illa terra est montuosa: in montibus autem, quia terræ tumores sunt, plures cauernæ sunt quàm in terra plana, & ob hoc necesse est esse plures terremotus. De hac autem ignium eructuatione in Aethna monte aliter sentit Virgilius in 6. Aeneid. quia aut illam voraginem atram inferni os esse putat, aut se hoc existimare ostentat: Vnde cum vellet introducere Aeneam loquētem patri suo Anchisę existenti apud inferos: & recipiēti ab eodem inquisitorum responsa, quantum ad futurum statū gentis suæ: quæ Romanorum effecit populos, de personis insignibus vrbis Romæ, quæ postea pullularent: non posuit eum introisse in infernum in aliqua parte itineris, quod a Troiana vrbe vsque ad Siculorum terrā

A est, cum in toto illarum terrarum interiectu nulla talis eructuantium ignium ponatur vorago. In Sicilia autem, quia Aetna mōs ignes eructuat, & Vulcanus, introduxit ibidem Aeneam loquentem ad sibyllam Cumanam de ciuitate Cumarum, vel vt ait Marcian⁹ in secundo de Nuptijs Mercurij, & Physiologiæ, Sibyllam Erythream ab Erythra ciuitate: quam ideo Cumanam appellauit antiquitas: non ꝙ Cumis nata sit: sed quòd ibi vaticinauerit. Ad eam autē Aeneas locutus est, vt illum introduceret in infernū. De hac autem Aetnæ montis ruptione, qua ignes eructuat vulgus communi diffinit sententia inferni esse aperturam, quod existimant, quia inde igneum globos prodire sciunt. Ex hoc autem inferni sedes ibi arB guunt. Et quia vt facile vulgus solet quibusdam existentibus multa imperitè cumulare, addunt in hac Aetnei montis voragine gementium animarum audiri lamenta. Nec hoc quidem vulgo dumtaxat dicitur, sed & quidam doctores Catholici hoc tenent: de hoc Franciscus de Mayronis in quarto suo Sententiarum in conflatu circa finem cùm agit de vniuersali resurrectione. Dicit. n. ꝙ post diem iudicii claudet Dominus montem Gibellum, & alia foramina inferni. Vocat autem montē Gibellum eū, quē Poetæ, & antiqui scriptores Aetnam vocant: qm̄ mōs Gibellus vulgari celebratur sermone. De veritate tamen huius, & causis eructuationis apud antiquos Physosophos perquisitum est: multis tamen causa ignota C mansit. Empedocles verò, qa Physosophus, & Poeta erat, oriundusque de terra Siculorum, nimis conatus est, vt inquireret huius eructuationis causam: cumq; hoc inquisiturus voragini illi propius accederet, ab igne, & fumo subito erumpente prefocatus est, vt certissimi historiographi tradunt. Oratius tamen inter Poetas quidem magnus, sed in hac parte velut nimis mordax, & liuidus infamauit Empedoclem, dicens, ipsum desideraſſe, vt tanquam immortalis Deus haberetur: ad cuius experimentum de se populis exhibendum positis vestibus in flammas Aetneæ voraginis insilijt. De hoc idem in libro suo de artificio suo poetico, ait:

Porta inferni vulgo notissima.

Empedocles Siculus ab Aetnæ ignib⁹ cōbustus.

Dicam Siculiq; Poetæ
Narrabo interitum, Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Etnam
Insiliyt, falsis liceat perire Poetis.

Etna, & alij Siculorum montes non sunt inferni portæ; & quædam de exhalationibus ignium.
Cap. CI.

EX antiquorum autem positionibus nō plenè patet de ruptura Aethnei montis, & ignium eructuatione quid sit, & à qua prouenit origine, & an inferni sedis apertura quædā velut ostium sit, aut quoddam alterum. Dicendum tamen rationabiliter videE tur, & fm solidam satis veritatem: Aetnam montem Siculorum aliasq; similiter terræ ruptę voragines flāmas ęstuantes inferni ora nō esse, nec eructuatos inde ignes ex inferno venire vllatenus. Sed hæc naturaliter causantur dissoluente terremotu, & aperiente sicut in pleriſq; terræ locis sępissime monstrant patentes hiatus. Nam cùm terra agente motu suo ex viscеribus suis rumpitur, interdum fractura aperta relinquitur. Interdum autem cùm semel dissoluerit in seipsam partibus coeuntibus recluditur. In quibusdam autem verius sine vllo terremotu partes terræ igne adurente combustæ sunt, quæ cùm aduſtio paulatim ad terræ superficiem vsq; peruenerit, rupturam fieri aduſtis, & discontinuatis partibus necesse est.

Causa autem eructuationis flammarum in his locis F est, quia in eis abundat sulphurea materia, quę est de maximè velociter inflammabilibus, sicut patet in nutrimentis ignium, quia cùm ignem leuem scintillantem excussum de lapide in combustum pannū suscipere volumus, non reperimus aliquam materiam ita faciliter inflammabilem, quæ ab illo igniculo debi li inflammetur nisi partem papiri sulphure liniamus, qua faciliter ignis incenditur. In his etiam terræ hiatibus, concauitatibusque aerei spiritus sunt, qui cùm interdum commoti collidantur ad sulphuream mate riam, ipsa ex concussione naturaliter calefit, & quia ve lociter inflammabilis est cito inflammatur, & tunc magna pars sulphureæ materię cremari incipit, atque combustionis flammæ per terræ rupturas efflant. Fit G autem hoc specialiter in Aetna monte, quia ibi sulphureæ materiæ copiosa moles est. Præter hanc tamē montis voraginem sunt alij hiatus terræ, è quibus flammæ prodeunt: sicut est mons Vulcanus in insula Siculorum. Est etiam Vesseuus mons in Campania, de quo crebro ignium eructuationes fiunt: ibi namq; Basus poeta, atque physosophus Persei satyrici poetæ magister incendio absumptus est, sicut Empedoclem Aetnei montis vorauit incendium. De hac Vesseui montis flammarum eructuatione ait Boetius de Con solatione lib. primo Metro. 4. quod incipit:

Inuesseno monte ba sus physophus ac poeta in-- cendio as- sumptus est.

Quisquis composito serenus æuo.

In quo sentire se prodit nullum inferni os esse, sed H multis terram abundare concauitatibus, in quibus vē torum spiritus latent: illę quoque cauernositates sulphure plenæ sunt, vbi ex concussione ventorū ad sulphuream materiam ipsa succenditur, flammarumq; prodeunt globi. Et quandiu sulphureæ illius materiæ crematio durauerit, manebit eructuantis ignis glo bus, cùm verò materię combustibilis moles defecerit, eructuantium flammarum residebit vapor exundās. Sic enim ait ibidem.

Nec ruptis quoties vagus caminis,
Torquet fumifocos Vesseuus ignes.

Si enim illa inferni ora crederet, essent directe paten tia ora ab infimis prouenientia Gehennæ sedibus, & I per eadem semper ignis ille spiraret: sed non semper per eandem partem spirat: sed dicit esse varios camino s, idest clibanos, vel fornaces in quibus ignis sit, & quòd de omnibus fiant vicissim, vel accidentaliter eru ctuationes, quod est esse varios caminos, quia multi sunt. Mons autem vagus est, quia non semper ex eis dem flammas exęstuat: sed ex quibusdam nunc, po stea verò ex aliis nullo obseruato ordine. Conditio nes autem sulphureæ materię quantum ad hoc, quòd in terræ cauernis sit, & quòd cito inflammabilis est, & inflammetur ex leui cōcussione patent adhuc ampli° in concussione aquarum balneorum. Aquæ quippe balneorum calidæ, atque penè feruētes de ipsa sua sca turigine manant: quod iuxta Aristot. doctrinam, & K aliorum physosophorum, ideo euenit, quia aquę istæ per loca sulphurosa meant, ex quarum transeuntium impetu sulphurea inflammatur materia: ipsasq; tran seuntes calefacit aquas. Et sicut fuerit maior copia sulphureæ molis in loco scaturiginis, & transitus fon talium aquarum: ita inde ortę aquę maiorem, mino remue induent caliditatem, ex quo accidit quædam balnea ita calida esse, vt vix sustineri queant, alia verò tepescunt.

Balneorū aquę quæ- re sunt ca- lidæ.

Aetna, Vulcanus, Vesseuus montes non sunt inferni ora. Cap. CII.

SOLIDIORIBVS autem adhuc inducitur ful cimentis Aetnei montis, atque Vulcani, Vesseui- que campanici vagas, cęteraſq; voragines inferni ora non esse, nec illas flammarum eructuationes de infer na prodire sede. Nam si de inferno ignis ille eructua- ret, aut continua eructuatio foret, aut nunquam inde eructuaret: sed hoc falsum est, quia aliquando ignis iste eructuat, & non semper: ergo ab infernorum lo- cis ignis iste non efflatur. Consequentia patet, quia ignis inferni semper vniformiter ardet, & in eodem- gradu calidus est, ne vnquam damnati refrigerium vl lum habeant, vel quouis modo ab alicuius pęnæ rigo re soluantur. Si ergo Gehennæ ignem tantis semel incrementis adauctum concesserimus, vt ab ipso cen tro terræ ad superficiem vsque pertingat, & super- eam eructuet, cùm ęqualis semper sit, semper in eodē gradu super terram eructuaret: sed hoc falsum est, quia aliquo tempore istę eructuationes fiunt: alio au- tem fieri nequeunt, aut non fiunt: non est igitur iste ignis ab inferna efflatus sede. Ad hoc autem quispiā respondere conabitur, hunc esse tartareum ignem-: sed non semper eructuari, quia non naturaliter efflatur ab infimis, sed ad malorum punitionem. Hanc er go eructuationem aliquādo Deus fieri patitur, aut po- tius iubet, & efficit, vt mali torqueantur: semper ta- men non efficit, quia malorum punitio ab illo igne necessaria semper non est. Cui respondendum est, sta- re non posse: nam si istę ignium eructuationes diui- no nutu ex igne inferni ad hominum peccatorum- punitiones fierent, sicut ignis egressus est de altari ho locaustorum, & combussit Nadab, & Abiu filios Aa- ron delinquentes in sacerdotio suo, cùm obtulissent- ignem alienum, quem Deus vetuerat, vt habetur Le- uitici decimo capi. & ignis quoque à Domino egres- sus combussit ducentos & quinquaginta viros, qui insur gentes in Moysem, & Aaron offerebant thura coram Domino: vt patet Numeri decimo sexto cap. Nun- quam esset aliqua talium ignium eructuatio, quin ali qui viri peccantes cremarētur, aut aliqua eorum ignis assumeret, aut fructus terrę eorum vorax flamma dis siparet. Sed hæc falsa sunt. Nam interdum parua- flammarum exæstuatio fit, ita vt cùm in ipsorum mō tium verticibus emicuerit ad inferiora quoque, & pla na non descendat: ita vt sæpissimè eructuatę flammę nemini mortalium directè, vel indirectè inferant no- cumentum: Non ergo sunt istę inflāmationes à Deo illas specialiter faciente: ergo nec ab inferna sede ignis iste eructuat. Aliquis autem, quæ dicta sunt aliter p- bare conabitur. ſ. quòd istæ ignium eructuationes ab inferno nullatenus sint: nam si per has montium vo- ragines infernalis ignis erūperet, ille esset totaliter ob- scurus, & piceus ipso teterrimo fumo obscurior: qm ignis Gehennæ huiusmodi est, cùm piceam materiā in fomentum habeat, etiam vt dānatis nullum lucis suæ præstet oblectamentū: sed ignis, qui per Aetnei, atque Vulcani montis, aliorumque hiatus erumpit, lu cidus est, sicut hic communis nobis ignis: ergo nō est ab inferna ortus sede. Huic respondendum est, nihil hinc induci: nam dato p istę voragines inferni ora es- sent, ignisque eructuans de stigiis erumperet locis, po terat esse ita lucidus sicut est. Nam magis, aut minus habere de luce ex natura fomenti prouenit: secūdùm quòd fomentum eius magis, aut minus dispositum est ad lucē, vel fumositatem atram causandā in igne: cùm ignis iste, quē nos conspicimus nihil aliud quā fu mus inflammatus sit. Et quanquā inferni ignis ab ori gine obscur° sit, quia materia picea est, ꝙ in inferno p fomento habet: tamen cùm erumpat ad terræ superfi ciem transiens per concauitates cauernosas terrę, inuē tam materiam sulphuream inflammaret, atq; ex eadē causata materia lucida esset, iuxta sulphuris conditio- nem. Nihil ergo ratio ista inducit de eo, qđ improbare intendit. Hoc tamen pro nullo susceptо ex prę- batis concluſum manet foramina Aetnei montis, qui alio modo vulgo mons Gibellus dicitur, & Vulcani, atque Vesseui, aliorumque huiusmodi locorum rup- turas nō esse inferni ora, nec per ea vaporem igneum ex inferna sede exhalare.

Obiectio penes superiora dissoluitur. Cap. CIII.

SED adhuc ex eisdem fundamentis quisquam ar- B guet dicens, quòd ista sint ora inferni, & ignis inde ille erumpat. Et quando dicebatur supra arguendo, ꝙ ignis inferni nunquam ad hoc sufficit, vt exeat per ter ræ voraginem, sed ipse accedit vsque ad aliquam par- tem grossiciei terræ, & ad hanc semper pertingit regu lariter, ibi autem inuenit materiam sulphuream, quā inflammans maior efficitur, & pertingere potest vsq; ad terræ superficiem. Et sic ignis inferni erumpit p rupturas Aetnei montis, & aliorum montium, quia- quanquam ipse per se ad exeundum sufficere non va- leat: tamen cùm maior fiat ex inflammatione sulphu reę materiæ, q̃ in medio inuenit, pertingit ad emicādū super terrę superficiē. Ad hoc dicendum, ꝙ stare ne- quit: nam posito isto casu necesse erat, vt ignis Aetnę C montis, & Vulcani, atq; aliorum semper erumperet, aut postquam semel erumpere desiisset, nunquā am- plius erumperet, sed hoc falsum: ergo poni nequit, ꝙ iste ignis ex inferni, sedibus euaporatus sit. Cōsequen- tia patet, quia cū ignis inferni secundùm istum modū ponatur accedere vsq; ad aliquam partem grossiciei terrę, & non vsque ad superficiem, cremaret sulphur, quod ibi esset, & totum quod in medio est, per quod ille ignis erumpit ad superficiem terræ. Quia ignis postquam in aliqua materia combustibili incenditur, non extinguitur quousque illa totaliter exusta sit: nisi ab aliqno extinguatur. Et sic si aliqua materia esset in illo spiraculo infernalis voraginis sulphurea combu- stibilis, illa non cessaret comburi, quousque combu- D sta esset, cū verò semel foret exusta, nihil vltra mane- ret comburendum: ideo non posset vlterius erumpe re per illud os inferni ignis. Sed falsum est, quia fre- quenter, & interpollatè ignium eructationes fiunt-: ergo non est ignis inferni, nec vorago patētis inferni. Modus tamen, quo hoc fit, quia quilibet horum mō tium multas concauitates sulphure plenas habet, & in flammatur sulphur in aliqua earum. Et dum illa cō- cussio durat ardet sulphur, & fiunt eructuationes igni um. Et quanquam vnius concauitatis sulphur ardeat, postea alterius cōcauitatis inflammabitur sulphur, & fiet eructuatio, & sic non semper in eodem loco mō- tium fient ignium incensiones. Et hoc est, quod si- gnat Boetius Metro. 4. lib. primi de Consolatione prę- allegato: cùm ait, E

Aut quotiens ruptis vagus caminis,
Torquet fumificos Vesseuus ignes.

Quia dicit vagum esse Vesseuū in caminib° suis: er- go non semper in eodem loco ardet, sed nūc in vna- parte, nunc autem in alia. Ex prædictis ergo inductū patet qualiter Aetnei montis vorago infernarum se- dium apertura non sit, nec ignis inde eructuans de in- ferno erumpit. Sic autem in alijs locis similium erup- tionum. Patet etiam vnde tales ignium eructuationes fiant, & propter quid. Cùm autem populus dicit la-

A menta gementium animarum in Aetnę montis audi ri voragine, dicendum, quòd populus facilis plura fingit quàm poetę, magisque poetis quàm vulgo cre- dendum est: quia poetę sciunt, quod fingunt: populus autem, quod dicit, ignorat. Iuxta exigentiam autem de statu animarū dubitationi. ſan animabus post mor- tem gaudia, aut dolores vlli accidāt, ex parte satisfa- ctum est. Sed adhuc plura dicenda manent, cùm de sola infernorum positione hactenꝰ dictum sit, & hoc quidem nec vsque ad vnguem perductum est. De aliis autem, quæ animarum statum post mortem concer- nunt, consequenter dicendum erit.

De purgatorijs locis. Cap. CIIII.

AB exordio enim cùm, de statu animarū corpore soluturum agere inceperamus, dictum est, tria esse principalia animarum receptacula, scilicet stygias sedes, & purgatoria loca, atque empyreæ æternæ fęli citatis mansiones. De primò autem ex parte hacte- nus actum est, nunc verò, sed breuius, de cęteris quid catholica fides, quidue poetæ, aut ratio naturalis in his astruere queat edisserendum est, sed succinto quidem sermone. Nunc igitur de secundo horum receptacu- lorum, scilicet de purgatoriis locis agendum est, quid purgatorium sit, & vbi constituendum sit. In quo pri- mo quibusdam obrepit dubitationis scrupulus, an ali- quis locus determinatus ad purgationem prefixus ani mabus sit, an variis locis, siue vbi peccauerunt punian tur. De quo fortassis aliquid posterius differetur. Nūc tamen velut in superioribus satis inductum patet-, vnum atque determinatum esse infernarum sedium locum, in quo damnatis animabus æterna supplicia- pęnali acerbitate eluenda sint, ita & vnum, atque cer tum esse locum animabus exercendis purgatoria cle mentia, vt in perfectam satisfactionem pęnarum per- pessione resarciant, pari sententia proculdubio deter minandum est. In quo animaduertendum in gene- rali est circa statum obeuntium, quòd cùm quis sine charitate mortali nexu implicitus extremum diē clau serit infernis sedibus mancipatur æterna animaduer- sione plectendus. Quidam in charitate decedunt pa tratorum scelerum commissa dolentes, sed his non plenè pro singulis pęnarum partibus satisfactum est, vt culpę quantitas exigebat. His quidam plenè soluen di pęnarum debita locus prefigitur, in quo tandiu ma- nent, quousque secundùm altissimam Dei sapiētiam, atque arbitrium sufficienter scelerum singularum- que culparum debita luerint. Deinde verò in ęter- nam empyrearum sedium fęlicitatem perducuntur. Hic autem purgatorij locus, vsque ad iudicij diē dun- taxat extendetur, vsq; ad quem terminum cuncti, qui bus aliquid præteritarum macularū in viuentibus nō plenè absterſarum eluendum est, sufficienter pro quā tiscunque commissis agere poterunt, ita vt cùm iudi- cij dies aduenerit, nulli ibi manendum sit, nec in ęter- num quisquam erit, qui ibi puniri debeat, aut possit: infernalis autem sedis dura pœnalitas æterna est. In hoc tamē adhuc intendendum est, quòd quanquam eluendorum scelerum, quæ purganda sunt vnus de- terminatè locus assignatus sit: accidit tamen quibus- dam animabus, vt in variis locis pro imperfecta cruciē tur satisfactione. Quod dupliciter euenire dignosci- tur, primò quidē ꝙ aię istę in eis locis punitiones quas dam ferant, in quibus quędā ab eis facinora acta sunt. Hoc enim satis rationi cōsentaneum est. Alio modo prędicta euenire queunt, vt interdum defunctorum animę in quibusdam locis hominibus cognitus patian tur, & si in eis nunquam iniquitatis quidquā egerint, propter hoc solū, vt ab aliquibus videri, & audiri qant,

Purgato- rium quid & vbi sit.

quo pacto eatum cognoscatur status, atque his, qui cognouerint peccatorum fugiendorum stimulus magnus sit, ne in talia incidant genera tormentorum: aut vt aliquibus punitæ aiæ colloqui possint statum suum exponẽtes, atq; remedia liberationis velocioris inquirant. De his multa Greg. in 4. Dialogorum. Quod verò aiæ, quę suppliciis non plenè ademptorum vitiorũ maculas, aut reatus quosdam pœnę in variis locis tolerent, ex prędictis causis accedens est: regulariter tamẽ vnus omnibus locus præfixus est, in quorumcunque nondum expletorum in satisfactione scelerum satisfactio expleatur. De hoc autem Virgilius cum in lib. sexto Aeneidos de purgatione animarum, quæ ad cãpos Elysios transiturę sunt agit, tres purgationis describit formas. s. in igne, in aqua, & aere. Ait enim.

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ penduntur inanes,
Suspensæ ad ventos, aliys sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Scilicet quòd animæ de pręteritis sceleribus pœnas tolerant: sed quædam ponuntur suspensę ad ventos, aliæ igne cremantur: aliæ autem sub aquarum profunditate sunt. Hos autem punitionis modos in animabus August. catholicè loquens concedit, & asserit. Ipse enim Platonem, & Virgilium nimis sequitur de his in libris de Ciuitate Dei: his tñ concessis, adhuc locum vnum præfigi oportet, qui eluendis sceleribus, purgandisque animabus præfixus sit. Hic autem intra terrę magnitudinem est, scilicet in eius grossitie, sicut in prędcedentibus de inferni sedibus dictum est, nec qs quam alius locus purgatorius situando conuenit, nisi terræ profunditas, quoniam infernalis, atque purgatorius locus contermini sunt.

Quædam penes supra dicta.
Cap. CV.

AD hæc autem, vt his amplius intendatur, aiaduertendum est, quòd more sacræ scripturæ omnis locus pœnalis, quo animę corpore solutæ peccatorum pœnas luunt, infernus largè appellatur. Huius nominis origo est: quoniam omnis talis locus infra nos est, vt in præmissis explicuimus. Iste autem infernus sic generaliter sumptus quatuor habet loca, quæ sinus, vel partitiones quædam appellantur: primus horum damnatorum infernus, vel lacus dicitur: quoniam in hoc animæ in æternum damnatæ acerbè puniuntur. Secundus autem purgatorius locus est, in quo animæ inexpleræ satisfactionis purgatoria clementia exercitæ reliquias explent. Tertius horum sinus est puerorũ Lymbus, in quo æterna cæcitate damnati sunt paruuli in originali culpa decedentes, siue à Iudęis, siue Christianis, siue quibuscunque gentibus, aut cuiuscũque ritus originem traxerint. Quartus, & extremus locorum est sinus Abrahæ, qui sanctorum patrum lymbus dicitur, quo ante Christi mortem sanctorum patrum animæ tenebantur. Quod autem in inferno distinctiones aliquæ, aut sinus sint, apparet ex eo, quod habetur Psal. 85. cùm dicitur: Liberasti animã meam ab inferno inferiori. Apparet ergo alium infernum non esse ita profundum, vt ille est, de quo se Dauid à Deo liberatum gratulatur, alioquin nulla esset infernorum collatio, collatio equidem duorum ad minus habitudo relatiua est. Amplius autem in inferno distinctionem quandam inesse locorum apparet ex eo, quod Christus retulit, & habetur Luc. decimo sexto cap. vbi de diuite Epulone agitur, qui comedebat splẽdidè, & de Lazaro mendico, qui simul eadem die mortui sunt: factumque est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem diues, & sepultus est in infernum. Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormẽtis vidit Abraã a longe, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguã meã, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraam: fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, Lazarus autem similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu autem crutiaris. Et postea cùm aliam causam adderet, qua hoc impossibile esse probabatur, ait: Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi, qui velint hinc transire ad vos, non possint, nec inde huc transmeare. Apparet ergo distincta esse infernorum loca, cùm chaos inter vtrunque nominatum locum Abraham esse astruxerit. Christus quoq; dixit, qd diues vidit Lazarum à longe, quod ad identitatem loci non attinet. Quod ergo inter infernalia loca distinctio aliqua sit lucidè, atq; solidè comprobatum est. Quòd tñ sit quadruplicis distinctio sin°, nondum patet: sed concessis, quę dicta sunt, satis rationabiliter induci potest, & in eis, quæ subiungentur amplius id agetur. Prędictę autem inferorũ quatuor portiones sicut distinctos acceperunt situs, vt infernus damnatorum, qui primus est, in maxima profunditate locatus sit. s. in centro terræ. Alij autem tres sinus consequenter ordine super eum locati sunt. Hoc autẽ apparet auctoritate Psalmistæ Psal. 85. cùm dicit: Dñe liberasti aiam meam ab inferno inferiori. Oportet ergo inferiorem poni infernum illum, de quo Dauid se à Deo liberatum refert, quod de inferno, qui est sinus Abrahæ, siue sanctorum patrum lymbus, dici nequit. Ab ipso. n. Dauid nequaquam liberatus est: sed ibi cũ cęteris sanctorum aiabus, vsque ad Christi resurrectionem detentus est. De lymbo etiam paruulorum intelligi nequit: qm̃ Dauid circuncisus est, per circuncisionem autem in veteri testamẽto originalis macula tollebatur. Ad eum ergo locum Dauid ire nequit, postquam semel circuncisus est: Nec de pœnis purgatorijs agitur: ad has enim sanctum virum Dauid descendisse non asseritur, sed animam eius corpore solutã mox ad sinum Abrahæ descendisse. De inferno ergo dãnatorum dicit se liberatum, non qp in eo aliqñ fuerit, quia qui ibi semel est, nunquam inde exire valet: sed quia ne illuc descenderet à Deo factum est, quod liberatio vocatur. In hoc autem inferno damnatorum pęnalis acerbitas æterna est: vnde animæ, quæ semel tartareis illis sedibus puniendę mancipatę sunt, exire postea in ęternum nequeunt. Sic enim confitetur sacra scriptura, inquiens. In inferno nulla est redemptio. Iste enim damnatorũ infernalis locus ab origine mũdi consistit. Sic ait Chrs Matt. 25. c. Ite maledicti patris mei in ignẽ æternũ, qui paratus est diabolo, & angelis ei⁹ ab origine mundi. In hoc ẽt damnatorum loco ab origine mundi semp aliqui fuerunt, qui punirentur. s. diaboli, qui confestim, vt creati sunt peccauerunt, atq; tartareis illis sedibus positi sunt. Deinde verò discurrentibus temporũ primordiis hoĩum quoq; aię in eo loco puniẽdę mãcipatę sunt: quorũ primus fuit Cain primogenitus Adæ, hunc enim Aug. in 14. & 15. de Ciuitate Dei refert, qp ciuitatis diaboli caput extiterit. Hæc autem pernersa ciuitas exitum suum in pœnis inferorum habet. Ex eo autem tempore miserarum animarum supplicia in gehenna manent, atque in æternum manebunt.

Infernus generaliter sũptus hẽt quatuor loca.

De secunda purgatoria sede inferni. Cap. CVI.

QVATVOR autem prædictorum sinuum, aut portionum inferni generaliter dicti supra distinctorum secunda purgatoria sedes est, quæ ad hoc data est, vt animæ, quæ culparum suarum pœnas, dum in vita fuerunt non expleuerunt plenè, suscipiãt. Hic autem locus supra infernum damnatorum est, in quo pœnarum multiplicitas est, sed præcipua in igne est. Hic enim locus dæmones nullos habet: qui ibi pœnas nequitiæ suæ habeant, aut purgandas animas torqueant, quin potius nec permittit Deus, vt animabus igne purgatorio punitis assistant, cùm puniuntur, vt in præcedentibus declaratum est. Hic autem purgatoriarum pœnarum locus ab origine mundi, sicut inferni sedes conditus est, atque in eo positus, ibi tamẽ ab origine mundi, qui pœnas illas toleraret, nemo fuit: sicut de inferno dictum est, nam in inferno dãnatorum ab origine cõstituti sęculi dęmones pro iniquitate sua maxima cruciantur. In loco autem purgatoriorum suppliciorum dęmones nulli sunt, quoniam dęmonum supplicia æterna sunt, pœnę autem purgatorij loci aliquo tempore finiuntur. Animæ quoque hominũ ibi nullæ esse potuerũt ab orbe condito: nam a conditione orbis vsque ad mortem primi hominis, scilicet, Abel anni multi fluxerunt sicut refert Methodius martyr in libro de Chiliadibus, id-est, de sęculo per millenarios computato. Toto autẽ hoc tempore nullis pœnis purgatoriis mãcipatus fuit. De Abel vero dubium est, an cùm anima eius corpore soluta fuit, purgatoria petiisset loca, in quibus alicuius saltem leuis peccati inexpletam compleret satisfactionem: an mox ad sanctorũ patrum euolasset sinũ. Hoc tamen secundum certius, verisimiliusq; est: quoniam & si quicquam viuens peccauerit, pœna martyrij pro vniuersa deleret peccata, sicut in alijs martyribus confitemur: præsertim cùm de eo Saluator noster testimonium perhibeat, quòd iustorum primus fuit, vt patet Matth. 23. c. In hoc autem aduertendum est: qs fuerit status, aut conditio morientium ab origine sęculi. In prima enim ætate orbis conditi, quæ cum orbe nouiter condito inchoans vsque ad diluuium protenditur, anni fuerunt duo millia ducenti quinquaginta duo, secundum computationem translationis septuaginta interpretum, & secundum Hebraicã veritatem, atque Bibliæ nostræ literam mille sexcentis quinquaginta quatuor annis mansit: vt ait August. de Ciuitate Dei lib. 15. In hac morientium conditio hęc fuit, scilicet, quòd qui decedebant, aut antequam ad annos discretionis, & liberi arbitrii peruenirẽt vsum, decedebant, aut cùm iam peruenissent: si ante vsum liberi arbitrij, & discretionem decederent, non erat in eis aliqua actualis culpa, quæ eos inferni damnatorum dignos efficeret, sed in eis solùm originalis erat macula, in qua nascebantur. Ad vitam autem æternã hac macula deformati introduci non poterant: sed ad vnum de quatuor locis inferorum enarratorũ ire necesse erat. Non quidem ad damnatorum infernum, vt prælibatum est, nec ad purgatoriorum suppliciorũ loca, quoniam ad hæc nullus, nisi qui iam rationis cõpos actualiter deliquerat, & de commissis dolens incompletam satisfactionem egerat, ducebatur. Manebant ergo duo loca. s. sinus sanctorum patrum, & puerorum lymbus: scilicet, qui in originali macula decederent, ad puerorum lymbum eos ferri necesse erat, qui cęcitatis magnæ locus est, in quo & si pœnę dolorum nullæ sint, est tamen perpetua tristitia de carentia diuinæ visionis, per quam est beatitudo. Si autem ab originali macula absoluti erant, sinum Abrahę, qui alio nomine sanctorum patrum lymbus dicitur, petebant: in quo vsque ad Christi passionem nulla pœna exerciti permanebant. In hoc tamen considerandum est, quoſdam voluisse in prima ætate peccatum originale in nullo deleri potuisse, donec ad annos discretionis homo peruenisset: tunc verò per primum actum bonum, quem in Deum dirigeret, siue sacrificii, vel alterius cęremoniæ, aut saltem amoris intrinseci macula illa abstergeretur. Quo pacto quicunque paruuli in prima ętate sęculi defecissent, necesse erat in æternum esse damnatos, quoniam originali macula carere non potuerunt: quod satis graue est, vt aliquod tẽpus Deus hominibus sine salutis remedio dederit: qđ ad Dei bonitatem fortassis satis dissonat. Aliis autem videtur, quòd in hac ætate per sacrificia, & oblationes adimeretur originalis macula: quod si ad eos, in quib⁹ macula deleri debet, referre volueris, grauius est, quã id, quod dictum a primis est. Aliis autem placet, quòd in paruulis remitteretur culpa originalis per fidem parentum, sicut paruulis baptizatis in fide parentum baptismus confert, maioribus autem sacrificia ad deletionem culpæ proficiebant. De hoc Magister sententiarum in quarto distinctione prima: & ibidem Grego. ait, quod apud nos ualet aqua baptismi, hoc valet apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificiorum. Hęc autem vltima positio iustior est, magisque bonitati Dei consentanea, quod sic intelligendum est. s. si paruuli in illa ætate nascerentur a parentibus fidelibus, scilicet, Deum verũ colentibus, & credentibus ea, quæ solum in vniuersali, & a natura suscipienda sunt, scilicet, quòd Deus est, & in se credentibus, atque sperantibus remunerator sit, iuxta Apostolum ad Hebræos. cap. 11. Mox vt nascebantur pueri, ab originali culpa saluabantur: quia fides parentum cum iam esset, non expectabat vlteriora tempora, in quibus haberet efficaciam, sed eam immediatè habebant. Quo dato impossibile erat aliquem de paruulis natis in prima ętate a fidelibus parentibus, Deumque colentibus, si ante tempus discretionis, & vsus liberi arbitrij moreretur, perisse æterna liter, quoniam mox vt nascebantur liberati erant ab originali culpa. In quo melius cum eis agebatur quã cum paruulis natis tempore datæ circumcisionis. Nã si ante octauum diem pueri Hebræorum eo tempore, quo circuncisio erat, morerentur, culpa originalis in eis remitti non poterat, cum per circuncisionem, quæ in die octauo conferebatur abstergendum erat. Nec enim circuncisio præueniri poterat, vt ante octauum diem fieret: quanquam quidam hoc senserint: quod videtur tenere Magister sententiarum in quarto, in fine primæ distinctionis. De hoc magis diximus super Genesim in cap. decimo septimo. Ex hoc autem alterum accidebat, scilicet, quòd in prima ætate, si aliq paruuli ante annos discretionis mortui sunt de linea filiorum Cain illi æternaliter perierunt, aut rarissimi saluari potuerunt. Cuius causa est, quoniam per lineam Cain, incepit, & tendebatur ciuitas diaboli, vt ait August. lib. decimoquinto de Ciuitate Dei. & omnes ferè illi mali viri erant Deo non adhærentes, atque infideles, filii ergo eorum ex ipsorum fide nullum consequi poterant emolumentum, cùm illa nulla foret: aut si aliqui eorum boni erant, & fideles ratissimi fuere. In linea autem Seth filij Adæ, quę fuit secunda linea generationis in prima ætate, a contrario accidere necesse fuit, cũ omnes ferè viri boni essent, atque Deo fideles, quod sacra scriptura de eis testatur vocans filios Cain filios hominũ, & filios Seth filios Dei, vt patet Genes. 6. ca. cùm dicitur: Ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, scilicet, filii Seth ad filias de stirpe Cain. Cùm autem aliquis a patre fideli natus non fuerat, ita vt abstergẽda originali macula parentum

Originalis culpæ deletio multiplex.

tum fides minimè profeciſſet, ab ea liberari non poterat, quouſque diſcretionis tempora, & liberi arbitrij attigiſſet vſum. Et hoc eſt, quod dicit Greg. ſ. quòd in parentibus proficiebat virtus ſacrificiorum. ſ. ad hoc quòd tolleretur macula originalis in parentibus erat virtus ſacrificiorum. Quod intelligendum eſt, quãdo aliquis effectus parens, ſ. ętatis maioris, & nondũ fuiſſet in eo deleta macula originalis, deleretur per ſacrificia. Dicitur autẽ de ſacrificijs, non quidem quòd non eſſet alius modus delendi hanc maculam in adultis illius ætatis, niſi per ſacrificia. Nam & per omnes alios actus cęremoniales oblationis cuiuſque, & laudis diuinæ, & orationum vel ieiuniorum, aut quarumcunque cęremoniarum in Deum trahentium. De ſacrificijs tamen dicitur, quoniam nihil magis erat in omnibus actibus latriæ deitatis expreſſiuum, aut ſignificatiuum, quòd offerẽs crederet eſſe aliquam deitatem, quàm offerre ſacrificia: & ob hoc ea Deus magis ſibi accepta dicebat, quàm reliqua in ſtatu veteris teſtamẽti. Et non ſolùm per actus quoſcunque cęremoniales in Deum culpa originalis in adultis delebatur, ſed etiã per quemcunque actum in charitate: quod apparet, quia per quemcunque actum charitatis mortalia peccata delentur, & efficitur homo gratus Deo, ſed nemo gratus Deo eſſe poteſt, qui ad mortem æternam obligatus eſt: quoniã qui Deo grati ſunt, ei ſunt vniti, dicente Apoſtolo ſecunda ad Corin. cap. 6. Qui diligit Deum, vnus ſpiritus eſt cum eo: ſed partibus Dei, aut vnitis Deo debetur æterna fęlicitas: ergo neceſſe erat, quòd per primum actũ charitatis tolleretur originalis culpa. Quo fit, vt quando primo aliquis de cõmiſſis peccatis doleret, aut quando veniens ad adultam. ſ. diſcretionis ætatem, opus aliquod in charitate faceret, nulla actuali culpa præcedente peccati originalis macula tolleretur. Primum patet, quoniam contritio de commiſſis remiſſionem peccatorũ operatur: remiſſio autem per gratiam fit, ſine qua collata peccata aboleri impoſſibile eſt, cùm ipſa ſit formaliter redemptiua peccatorum, vt dicit S. Thomas ſuper tertium Sententiarum diſtinc. 20. Deus autem ſolùm efficienter culpam delet, paſſio verò Chriſti promeritorię. Sed gratia cum nulla culpa ſtat: ergo impoſſibile eſt in eo, qui de commiſſis tunc conterebatur, originalem manere culpam. Secundum patet. ſ. quòd ſi quis ad ætatem diſcretionis pueniens, nulla præcedente in eo culpa actuali aliquem actum bonum i charitate ageret, ſcilicet, dirigendo in Deum, neceſſe erat in eo deleri originalem culpam. Nam hunc operãtem aliquid dirigendo in Deum, in quo nulla actualis macula præceſſiſſet, neceſſe erat eſſe in charitate. Charitas autem cum nulla culpa, aut macula, vel reatu æternę mortis ſtare poteſt: ergo in eo deleretur. Alioquin daretur, quòd aliquis poſſet tota vita in charitate manens, & ſecundùm eam operans, atque decedens, æterna dãnari morte: quod prorſus impoſſibile eſt: igitur impoſſibile eſt in charitate exiſtentem habere maculam originalem, quia illa manente ſumus filij iræ, & vaſa mortis obligati ad mortem æternam, patet ergo quid de paruulorum ſtatu dicendum ſit, qui ante vſum liberi arbitrij in prima ætate decedebant.

Quędam ad ſupradicta. *Cap. CVII.*

NVNC vero dicendum eſt, ſi illi, qui in hac prima naſcentis ſęculi ętate decedebant, erant prouecti ad vſum diſcretionis, & ætatem aliqualiter adultam. Pro quo conſiderandum eſt, quòd eo tempore hominibus nulla a Deo præcepta vitæ regulatiua tradita erant, nec obligabantur ad aliquem ſpecialẽ modum viuendi, aut colendi Deum, ſed in lege naturæ viuebant. ſ. quòd nullam aliam legem regulatiuã habebant niſi eam, quam natura eis tribuerat. Vocatur autem natura ipſa conditio ſpeciei humanę: eſt namque homo ſecundùm ſpeciem ſuam intellectum habens, qui in praticum, ſpeculatiuumque diſtinguitur. In pratico autem ſunt ea, quæ directioni agendorum proficiunt. Sicut ergo nobis intellectum habere natura eſt, ita & propoſitiones, quæ in intellectu noſtro ſunt nullo docente, ſed ipſa determinante natura ex principijs rationis praticæ naturalia ſunt: & homines inquantum per ea diriguntur, dicuntur viuere per legem naturæ, quoniam præceptum lex eſt. Præcepta ergo agendi, quæ naturaliter inſunt, naturalis lex appellantur. De hac lege loquitur apoſtolus ad Romanos. cap. 2. dicens: Gẽtes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem nõ habentes ipſi ſunt ſibi lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis cõſcientia ipſorum, & inter ſeinuicem cogitationũ cauſantium, aut etiam defendentium. Iſtis ergo lex naturę eſt vt generaliter, & ſatis verè dixerimus, quidquid conſcientia totaliter faciendum, aut vetandum dicit. Ideo quiſquis agit contra conſcientiam, peccat dicente apoſtolo ad Roma. 14 Omne quod non eſt ex fide, eſt peccatum. i. quidquid eſt cõtra id, quod homo credit eſſe bonum, eſt peccatum. Et principaliter, atque magis expreſſe homines in hac lege naturę obligabãtur ad decem præcepta decalogi, quæ poſtea Deus dedit Iſraelitis in monte Sinai: vt patet Exod. 20. cap. In hoc autem tempore primæ ętatis idola nulla fuiſſe referuntur: quoniam homines recenter in memoria habebant ſęculum creatum fuiſſe a Deo, & illum eſſe verum Deum: ſed in ſecunda ętate idolorum cultus cępit exordium. Colebant autem tunc homines Deũ, ſed ad nullũ modum cultus ſpecialiter obligati erant, cùm nulla lex determinans præceſſiſſet, ſed aut in ſacrificijs ſic, vel aliter factis, vel orationib⁹, vel ieiunijs, aut diuinis laudibus, vel quibuſcunque actibus in hũc modum. In his enim ſi originalis culpa deleta nõ fuiſſet ex fide parentum in paruulis, quando ad adultam ætatem peruenirent. ſ. in qua vſum liberi arbitrij, & aliquantę diſcretionis haberent, in primo actu facto in charitate directo in Deum remittebatur reatus, & cõferebatur gratia, ſicut tempore datæ circunciſionis in veteri teſtamento per ipſam circũciſionem fiebat, & nunc in nouo teſtamẽto per baptiſmum efficitur. Tales autem quandocunque poſt hoc morerentur, in originali macula decedere non poterant, nec damnari in æterna tenebra lymbi puerorum. De his ergo dicẽdum eſt, quòd aut in peccatis actualibus mortalibus diem claudebant extremum vltimatè impęnitentes, aut in charitate, & de cõmiſſis dolentes decedebant, ſiue in innocentia poſt remiſſionem originalis culpæ antealiquam actualem culpam. Si vero peccatis mortalibus grauatus, & impęnitens eo tempore quis deceſſiſſet, infernalibus incendiis mancipabat, ſicut nũc in ſtatu noui teſtamenti fit, & fiebat in veteri. Si autẽ quis peccaſſet, & in charitate decedens de eis doleret, remittebatur ei: nam ſicut nunc per contritionem cum propoſito confitendi, & obediendi eccleſiæ in ſatisfactione peccatorum tolluntur reatus: ita & tunc, & ab origine creati ſęculi in quacunq; gente hoc obtinuit, vt ſola contritione peccamina delerẽtur. Vnde etiam ſi quis eo tempore tota vita idola coluiſſet, aut aliis ſe facinoribus, & flagitiis immiſcuiſſet, mox vt de eis doleret, remiſſa erãt, dicente Ezechiele: Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omniũ iniquitatum eius quas operatus eſt, nõ memorabor. capitulo decimooctauo. Aequalem enim vigorẽ contritio omni tempore habet. In his autem, qui de peccatis dolentes in prima ætate decedebant, diſtinguendum eſt: quia aut peccaminum ſuorum ſatisfactionẽ viuentes expleuerant, aut nequaquam. Si verò compleuiſſent, animæ a corporibus ſolutæ mox in lymbũ ſanctorum patrum, qui ſinus Abrahę dicitur deſcendebant: vbi vſque ad Chriſti paſſionem permanebãt nullam pęnam ſentientes. Si vero plenam de cõmiſſis ſatisfactionem non egiſſent, ad purgatoria loca ferebantur, vbi tandiu manebant, quouſque perfectam ſatisfactionem implerent. Si autem aliquos de punitis in purgatoria clemẽtia ante Chriſti paſſionem explere peccatorum debita ſupplicia contingeret transferebantur in ſinum Abrahæ: nam expletis ſupplicijs debitis nulli in purgatorio loco, qui pęnalis eſt, manendum erat. Deinde autem in lymbo ſanctorum hęanimæ manebant expectantes Saluatoris paſſionem, ante quam ad vitam æternã nemo pertingere potuit.

De decedentibus in ſecunda ætate. *Cap. CVIII.*

CVM de conditione decedentium in prima ętate dictum ſit, nunc ad eos, qui in ſecunda ætate vitam clauſere tranſeundum eſt. In ſecunda ætate iã puerilis, & præcedentis ſęculi, quæ totum tempus cõtinet a diluuio facto vſque ad tempus, quo Abraham egreſſus de Meſopotamia venit in terram Chanaam, & accepit circunciſionem anno vitę ſuę nonageſimo nono: vt patet Gen. 17. capit. fluxerunt anni trecenti octoginta octo, vt patet computando annos generationum ſingularium a tempore diluuij vſque ad natiuitatem Abrahæ, quæ omnia habentur Geneſ. 11. c. & his ſuperaddendo annos nonaginta nouem, quos egerat Abraham cum circuncidit carnẽ præputii ſui. In hoc autem toto tempore fuit eadem conditio decedentium, quæ fuit in eis, qui ante diluuium deceſſerunt: & eędem diſtinctiones de illis habendę ſunt, vt de prioribus. In hoc autem differt, quòd in tota prima ſęculi ętate idola nulla fuiſſe referuntur. In tępore autem poſt diluuium vſque ad datam circũciſionem Abrahæ multæ gentes idola coluiſſe leguntur. Obligatio autem nulla magis tunc, aut determinatio ad cultum diuinum, aut lex data erat quàm in prima ſęculi ætate, ſed adhuc ſola lex naturæ in hominib⁹ permanebat. Totum autem tępus, quod ab Abrahæ circunciſione vſque ad legem datam Iudęis in monte Sinai fluxit quadringentorum, & ſex annorum eſt, vt apparet latiſſimè ex computatione, quã fecimus Geneſ. 15. & Exod. 12. c. In hoc autem tempore differẽs modus fuit morientium, quantum ad ſtatum animarum a corpore ſolutarum, quam in aliis temporibus. Nam tunc Iudęi deſcendentes de genere Abrahæ ab originali macula, & reatu ſola circunciſione liberabantur, quia quanquam a principio hominibus ſalus ab originali reatu per parentum fidem eſſet: quia Deo⁹ iam dederat ſpeciale præceptum Abrahę, & ſemini eius, erat ablatum in eis iſtud remedium, & ſola circũciſione ſaluandi erant, quod ad viros extenditur, quibus inerat ſexus potens recipere circunciſionem. In fęminis autem nihil tale fiebat, ſed per ipſam parentum fidem ſaluabanť, ſicut dicit Gregorius. & habetur quarto Sententiarum diſtinc. prima. Ideo ſi aliqui Iudęorum non circunciſi ad adultam ætatem peruenirent, in qua aliquas cęremonias ſacrificiorum aut alterius generis facerent in Deum dirigentes, aut eum diligerent, non tolleretur peccatum originale, quouſque circunciderentur. Sicut ſi quis a chriſtianis parentibus ortus ſciens ſe non baptizatum, & ad ætatem adultam iam prouectus non ſe faceret baptizari. Ideo ſi de Iudæis decedentibus agatur a tempore datæ circunciſionis vſque ad datam legem Moyſi, dicendum eſt, quòd aut iſti moriebantur ante circunciſionem, vel poſt. Si enim ante circunciſionem morerentur, ęternaliter damnabantur ad lymbum paruulorum. Si verò poſt tempus circunciſionis factæ moreretur, aut in peccato mortali impęnitens decedebat, aut in charitate, & de commiſſis dolens moriebatur. Si enim decederet impęnitens, infernis ſedibus mãcipabatur. Sic enim & nũc qui charitate priuatus moritur, mox infernali incendio detruditur, ſemperque hæc lex cõmunis extitit. Si autem decedens in charitate decederet, aut aliquando actualiter peccauerat, aut non. Si. n. innocens foret. ſ. vt poſt deletam originalem culpam nunquam quidquam mortale commiſiſſet in ſinum Abrahæ, qui lymbus patrum dicitur, deducebatur. Si vero aliquando mortale commiſiſſet, nunc tamen in charitate decederet, aut de commiſſis debitam ſatisfactionem expleuerat, aut nequaquam. Si expleuiſſet, identidem in ſinum Abrahę ducebatur. Si vero inexpleta foret, tandiu purgatorijs detinebatur incendiis, quouſque inexpletam compleuiſſet ſarcinularum remiſſionem. Cùm autem plena facta foret in pœnalitatibus ſolutio, ſi ante mortem Chriſti hoc accidiſſet, ad limbũ patrum reducebatur, vt ibi vſque ad Chriſti mortem expectans redemptionem maneret.

De circunciſione penes gentiles. *Cap. CIX.*

CVM autem de his, qui de genere Abrahæ circunciſionem ſuſceperunt dictum ſit. de gentilibus, qui eo tempore. ſ. a circunciſione data vſque ad dationem legis fuerunt, dicendum eſt. De quibus hoc primò conſtat, quod non tenebantur ad circunciſionem: nam circunciſio Abrahę & ſemini eius tradita & iniuncta eſt, vt habetur Geneſ. 17. capi. cùm dicitur: Dixit Deus ad Abraham, tu cuſtodies pactum meum, & ſemen tuum poſt te, in generationibus ſuis. Hoc eſt pactum, quod obſeruabitis inter me, & uos & ſemen tuum poſt te circũcidetur ex vobis omne maſculinum, & circuncidetis carnem pręputii veſtri, vt ſit ſignum fœderis inter me & vos. Gentiles ergo ad hanc circunciſionem datam non obligabantur: quoniam non fuit intentio legiſlatoris eos obligare cum ad eos lex data non ſit. Si tamen aliqui de gentilibus ad circunciſionem tranſirent per eam delebantur in eis peccata, ſcilicet, originalis macula, ſicut in Iudæis accidebat. Ideo aut gentiles illius temporis circuncidebantur, aut non: ſi circunciderentur: dicendum eſt de eis pęnitus, ſicut de Iudæis, qa in nullo differebant. Si autem non circunciderentur, aut decedebant ante quam peruenirent ad vſum liberi arbitrii, & ætatem alicuius diſcretionis, aut non. Si ante vſum diſcretionis, aut erat ademptus originalis culpæ reatus, aut nõ: ſi non erat ademptus per fidem parentum, vt in prędentibus declaratum eſt, ad puerorum libum originali depreſſi macula, in æternum damnati ferebantur. Si autem ademptus reatus foret, ad ſinum Abrahæ inter ſanctos patres deſcendebant. Si verò poſtquam diſcretionis attigiſſent ætatem morerentur, aut in mortali decedebãt culpa, aut nequaquã. Si verò mortalib⁹ depreſſi decedebant, in æternum gehennalibus incendijs mancipandi erant. Si autem vitio mortali carẽtes decederent, aut antequam actualiter peccauerũt, aut quidquam commiſerunt mortiferum. Si autem nunquam peccauiſſent, ad ſinum ſanctorum patrum fere bantur. Si verò aliqua eis mortifera labes contracta foret, aut de ea plenè ſatisfactum in pœnalitatibus erat, aut non: ſi ſatisfactum foret, ad ſinum ſanctorum patrum deſcendebat huiuſmodi. Si verò nondum futura ſatisfactio impleta eſſet, tamdiu in purgatorio detinebatur, quouſque ad nouiſſimum quadrantem perſolutum

Universidad de Navarra Biblioteca

solutum foret. Cum autem hæc impleta esset, si ante Christi mortem hoc accideret, ad lymbum sanctorũ patrum transferendus erat. Prædicta probantur: nam gentiles quia ad susciendam circuncisionem obligati non erant, saluari poterant ea non susceptа: ideo si decederent in innocentia. s. abolita originali macula, ante omnem contractam culpam, aut de peccatis suis dolentes plena præcedente satisfactione, necesse erat, vt saluarentur sanctorum patrum lymbum petẽtes, nec poterant gehennæ incendijs mancipari. Quo suscepto inquiretur, quem locum isti decedentes petebant: dici nequit, quòd isti vita defuncti ęternæ felicitatis peterent sedes, nemo namque vitam æternam adipisci potuit, quousque Christus redemptionis nostræ precium soluit. Identidem autem dici nequit, sic decedentes puerorum lymbũ petere: quoniã illi duntaxat illic manent, qui originali solùm culpa grauati decesserunt: hi autem quoniam hanc maculam iam deposuerant, lymbo puerorum teneri nequibant. Amplius autem nec dici poterit hos apud purgatorias manere sedes. Nam purgatoria clementia illis solis est, qui de commissis dolentes inexpleta tamen pœnitentia decesserunt: qui tamen innocens mortuus est, aut de commissis plena iam satisfactione, nihil pro quo puniendus sit, habet: apud purgatorias ergo sedes nequaquam manebit. Manet ergo duntaxat sinus Abrahę, qui est locus sanctorum patrum, in quo taliter decedentes debeant permanere. Ex prædictis ergo inductum patet quòd gentiles, qui à tempore datę circuncisionis vsque ad datam legem in monte Sinai decesserunt, si innocentes, aut de commissis plena habita satisfactione defuncti sunt, sinum Abrahæ, qui est locus sanctorum patrum petebant.

Gentiles saluari poterant absque circũcisione.

Qui ex gentilibus ad purgatorij loca tendebant. Cap. CX.

SI VERO gentilium quispiam completa nondum satisfactione, sed de peccatis dolens, & ex parte satisfacto decessisset, purgatoria clementia in sedibus purgatorijs exercendus erat: quod apparet. Non enim hic gehennalibus supplicijs mancipandus erat, cùm de commissis doluisset, idẽtidem quoniam hoc susceptо nihil differret aliquem impœnitentem vltimatè mori, aut de vniuersis dolendo sceleribus, quod falsum liquet. Amplius autem perennitatem felicitatis hunc assequi non contingebat, quoniã ante Saluatoris passionem nemini hoc contingens fuit. Præter hoc, quia qui in vitæ æternæ felicitate suscipiendi sunt, ab omnibus maculis, & reatibus absoluti esse debent, qui verò aliquam pœnæ particulam explendam habent, nondum ab omnibus reatibus absoluti sunt: ergo ad vitam æternam non admittuntur. Identidem autem dici nequit hos in puerorum lymbo locãdos, quoniam hic locus eis solis debetur, qui macula originali depressi decesserunt. Qui verò de commissis dolentes aliquali præmissa satisfactione, & si non plena decesserunt, culpa originali non grauantur, ad lymbũ ergo puerorum deficientes non tendunt. Ad sinum quoque Abrahę huiusmodi decedentes tendere nequeunt, ibi quippe soli detinẽtur, qui iusti vsquequaque sunt, nihil eluendum supplicijs habentes. Hi autẽ aliquid adhuc flammis exurendum habent, quia non dum plenè satisfecerunt. manet ergo eis duntaxat purgatorius locus, vbi vsque ad pœnarum persolutionem clementer exercendi sunt. Gentilis ergo, qui de commissis dolens nondum plena satisfactione decedebat, ad purgatorias necessariò tendebat sedes.

Quib⁹ debeat puerorũ lymbus.

Amplius autem necesse erat, vt cùm gentilis, qui ob inexpletam satisfactionẽ purgatoria adierat loca decedens, cùm ibidem quod viuenti defuerat expleuerit, ad sinum Abrahę transferatur, quod apparet. Hũc enim qui semel purgatoria clementia exercitus est, ad gehennæ cruciatus transferri est impossibile, cùm a purgationis loco ad pœnalitatem acerbam gehennę minimè transeatur. Ad lymbum quoque puerorum a purgatorijs sedibus transmigrare impossibile est: quoniam in lymbo puerorum illos duntaxat puniri constat, quos originalis culpa grauat, in purgatoriis verò sedibus actualium culparum inexpleta completur satisfactio. Ab vno ergo in alterum transitus impossibilis est. Præter hęc autem a minori pœna in maiorem transitus nunquam fit, sed è contrario. pœnę tamen purgatoriæ minores sunt damnis lymbi puerorum, quoniam in lymbo puerorum manere, æternũ malum est. Purgatoriis autem implicari pœnis temporale malum est, a purgatoriis ergo locis in locum lymbi transitus nullus fit. Amplius autem qui purgatorium ignem egreditur, omnium facinorum suorum pœnas eluit. pœnę autem peccatis correspõdent. Qui ergo ignem iam exit purgatorium, gehennalia incendia aut puerorum lymbum amplius nõ sustinebit: vterque enim pœnalis locus est quanquam variè. Hic quoque purgatorio iam liberatus igne, paradisi felicitatem assequi non poterat: nam æternæ vitæ ianua vsque ad Saluatoris mortẽ cunctis conclusa mansit. Restat ergo solus Abrahæ sinus de receptaculis animarum corpore solutarum. Apparet ergo animas gentilium, quæ purgatoria clementia pręteritarum macularum pœnitus exsoluissent cruciatus, in sinum Abrahę mox transferendas esse.

Gentiles ex purgatorio in sinu Abrahę: quàdoque admitti poterãt.

Pœnę purgatoriæ minores sunt damnis lymbi.

De lege data in monte Sinai. Cap. CXI.

TEMPVS autem a lege data in monte Sinai Iudæis eũdem per omnia videtur habere modum: quantum ad conditionem decedentium, qui tempore datæ circuncisionis, scilicet, ex quo data est vsq; ad legem datam. Quod primò in gentilibus apparet, ipsi quippe nullam data lege maiorem obligationem, quàm ante habuerunt: nam sicut ad circuncisionem obligatos eos nullatenus esse probauimus, ita & de lege data conformiter dicendum est. Nam circuncisio est ianua ad totum vetus testamentum, & ea susceptа obligatur quis ad veteris testamenti cęremonias vniuersaliter, vt patet ad Galat. c. 5. cùm dicitur: ego Paulus testificor omni homini circuncidenti se, quod debitor sit vniuersæ legis faciendæ. Sicut ergo nemo christianus esse valet, nisi baptismate dilutus sit, ita nemo ad legem obligatus erit, aut intrare poterit, nisi ca ro pręputii eius circuncisa fuerit. Gentibus autem ad circuncisionem obligatio nulla erat, ergo nec ad legem. Amplius autem hoc patet, quoniam lex neminem obligat nisi eos, quibus data est. Lex autem data in monte Sinai solis Iudęis imposita est: quod apparet Exod. 19. vbi Deus blanditiis quibusdam collatorum beneficiorum Iudęis suadet, vt eius legem suscipiant, cùm ait: Vos ipsi vidistis, quid fecerim Aegyptiis, & quomodo portauerim vos super alas aquilarũ, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis præceptum meum, eritis mihi in peculiis de cunctis populis terrę: Mea enim est omnis terra, & vos eritis mihi in regnũ sacerdotale, & gens sancta. Et postea sequitur quomodo populus consensit accipere legem, cùm dicitur: Respondens omnis populus simul ait: cuncta, quæ locutus est Dominus, faciemus. Ecce ergo qualiter speciali consensu eorum lex data est, & si eam recipere recusarent, Deus eã non dedisset. Ad gentiles autem hoc factum non est, quia nec ipsi suscipere consenserunt, nec Deus aliquos populos

pulos consuluit an legem ab eo suscipere vellent: Ad obseruandam ergo hanc legem, nemo nisi Israelitę tenebantur. Precisè ergo gentiles, qui tempore datæ legis erant, ad obseruationem legis naturæ tenebantur. Gentilibus autem ab hoc tempore vsque ad Christi mortem, & euangelij publicationẽ, idem status man sit, nec quicquam obligationis acquisitum est. Ideo dicendum est, quòd si quis gentilium ante ætatem discretionis decederet: si fide parentum originalis culpa ei abolita nequaquam foret: aut ad ætatem aliquã discretionis perueniens in ea duntaxat originali labe maneret ad puerorum lymbũ tendebat: quod apparet. Nam ad lymbum sanctorum patrum huiusmodi anima ferri nequibat, quoniam ille iustorum locus erat, sicut nunc amœnitas paradisi. Decedentes autem in originali macula iusti non erant: ad eum ergo locum non descendebant. Amplius verò paradisi felicitatem ij adipisci nequibant, quoniã hic locus nulli aut iusto, aut iniquò ante Saluatoris mortem reseratus est. Præter hoc quoniam eorum hic solùm locus est, qui omni labe mundi, & omni reatu pœnarum absoluti sunt. Qui autem originali macula inficiuntur, vtrunque horum habẽt, paradisi ergo felicitatem non attingebant. Identidem autem purgatoriis sedibus immorari non poterant, quoniam hic locus eorũ est, qui de commissis dolentes satisfactionem inexpletam habent, qui tamen originali macula decedentes grauantur, in peccato mortali obeunt, nec de contractis dolent, aut culpa in eis deleta est, purgatorias sedes nequaquam adibunt. Nec quidem in gehennalibus suppliciis huiusmodi decedentes detruduntur: quoniam solùm illi supplicia patiuntur gehennæ, qui in mortalibus decedentes de patratis nequaquam doluerunt. Qui verò sola originali tenentur labe, & nulla adhuc actualia facinora commiserunt, gehennalib⁹ nequaq̃ cruciatibus adigendi sunt. Solùm ergo lymbus puerorum manet de locis animarum corpore solutarum: ad hunc ergo ibant. Generaliter ergo diffinitum sit, quod Gentiles ab exordio orbis cõditi, si dicere voluerimus, aut a tempore circuncisionis datæ, vt proprius dicamus, ante vsum liberi arbitrii in culpa originali decedentes, aut si peruenientes ad vsum liberi arbitrii, & aliquantæ discretionis in ea duntaxat morerentur, ad lymbum puerorum descendebant ibi in æternum mansuri. Generaliter quoque diffinitum sit, Gentilẽs, siue ab initio creati orbis, siue a circuncisione data ante vsum liberi arbitrii deleta originali culpa decedentes, aut ad ętatem discretionis peruenientes, & in innocentia deleta originali macula obeuntes, vel de patratis scelerib⁹ plena satisfactione præmissa ad sinum sanctorum patrum vsque ad Christi mortem descendebant permãsuri. Hoc autem necessarium patet. Nam sic decedentes gehennalibus supplicijs teneri non poterant. Illi enim duntaxat his tenentur malis, qui de patratis impœnitentes decedunt. In his autẽ nulla mortalis macula fuit, aut si fuit, prorsus quantum ad culpam, & omnem pœnę reatum deleta est. Hi ergo gehennalibus non manebunt locis: nec rursus paradisi felicitatẽ assequi possunt: quia hoc nulli ante mortem redemptoris datum est. Nec hi quoque purgatorias petebant sedes. Hic enim locus eorum est, qui cùm de actualibus mortalibus doluerint, plenam eorum viuentes satisfactionem non egerunt. Hi tamen aut nequaquam de actualibus quippiã habuerunt, aut de eis prorsus satisfactionem expleuerunt, ergo purgatoria non exurentur flamma.

Ad lymbum quoque puerorum his descẽdendum nequaquam est: quoniam hi, qui originali labe infecti decesserunt tenentur duntaxat. Hi autem dum viuerent huiusmodi depositerunt maculam. Eis ergo solùm sinus Abrahæ de omnibus animarum receptaculis manet.

Quædam penes supradicta. Cap. CXII.

REPETENTIBVS ergo nobis eandem conclusionem dicendum est, quòd si Gentilis ab orbe condito, vsque ad mortem Saluatoris deposita originali labe innocẽs moreretur, aut de commissis plena satisfactione præmissa, sinum Abrahæ, qui lymbus sanctorum patrum dicitur, petebat. Si vero quisquã gentilium ab orbe incipiente vsque ad Christi mortẽ, de commissis sceleribus impœnitens decederet, gehẽnalibus incendiis in æternum mancipabat. Hoc autem omni ætati, genti, & sexui, & professioni vniuersale est. Nihil enim ad hoc differt, an de Christianis, aut Iudęis, Sarracenis, aut quibuscunque gentibus decedens fuerit. Si autem aliquis de Gẽtilibus toto hoc tempore. s. vsque ad Christi mortem de cõmissis peccatis plena præmissa satisfactione decederet, ad lymbum Abrahę descendebat, vt patet ex rationibus supra assignatis. Si verò quispiam de Gentilitate de patratis sibi quotcunque sceleribus dolens moreretur, satisfactione nondum finita, aut non cepta, solo dolore, vero de commissis præcedente, toto hoc tempore, necesse erat, vt ad purgatorias descenderet sedes tandiu ibi puniendus, quousque ad nouissimum quadrantem debitas exsolueret pœnas. His verò persolutis ad lymbum sanctorum. s. ad sinum Abrahæ transferri necesse erat. Ad inferni quippe cruciatus descendere non debebat: nec ad puerorum lymbum, nec sinum Abrahæ, nec paradisi amœnitatem conscendere poterat ex rationibus supra assignatis in hoc casu. Cũ verò satisfactio vsq; ad vnguem finita foret ad sinum Abrahę transitus erat vsq; ad redemptoris mortem.

Sinus Abrahę lymbus sãctorum pfum appellat.

Quæ differentia fuerit inter Iudæos, qui ante legem datam post circuncisionem impositam erant, & eos, qui post legislationem vsque ad Christi mortem extiterunt. Cap. CIII.

DNVNC verò de Iudæis dicendum est, cùm de Gentilibus egerimus: in quibus hoc diffiniendum est, paruam inesse differentiam eis, qui sub data lege fuerunt vsque ad Christi mortem ab eis, qui fuerunt à data circuncisione vsque ad legislationem. In hoc enim differrebat: quoniam Iudæi, qui à data circuncisione vsque ad legislationem extiterunt, ad solam legem circuncisionis obligati erant. In aliis autem poterant facere ex arbitrio: dum tamen non militarent contra præcepta legis naturæ expressa, aut contra quodcumque conscientiæ dictamen. Ideo nunquam mortaliter isti peccarent, nisi cùm aut circuncidi recusabant, vel negligebant, si contingeret aliquem adultum incircuncisum fore, vel vt conuenientius dicamus, si parentes circuncidere, aut negligerent, aut recusarent, vel cùm contra legem naturæ agerent. Cùm verò lex susceptа est, non solùm ad circuncisionem supra legem naturæ obligati erant, sed etiam ad omnia legis mandata, contra quę agentes mortaliter peccabant secundùm ipsius legis determinationem. In cęteris autem plena erat similitudo Iudęis, qui ante legem datam post circunsionem impositam erant ad eos, qui post legislationem vsque ad Saluatoris mortem exstiterunt. Si enim aliquis post datam legem Iudęus incircuncisus vsque ad Christi mortem decederet, ad lymbum puerorum descendebat: nam lymbus est sedes eorum, qui duntaxat originali macula deprimuntur: hi autem in ea solùm

decede-

decedebant. Illuc ergo eis tendendum erat. Si verò post datam legem vsque ad mortem Saluatoris quisquam de Iudeis post circuncisionem in totali innocentia decederet, aut de commissis plena satisfactione premissa lymbum sanctorum patrum, scilicet sinum Abrahæ petebat. Eędem quippe in hoc rationes sunt, quas in præcedenti tempore datæ circuncisionis ante datam legem esse ostendimus. Si verò quispiam de Iudeis à data lege vsque ad Christi passionem suscepta circuncisione, & de patratis sibi peccatis dolens: plenatim nondum habita satisfactione, aut nondum cępta moreretur, purgatoria clemētia vsque ad vniuersorum suppliciorum debitorum persolutionem exercendus erat, in prioribus rationes datæ sunt. Cùm verò satisdatum esset pro commissis, ad sinum Abrahæ vsque ad Saluatoris passionem transibatur.

De statu quodam decedentium. Cap. CXIIII.

ALIVS autem status decedentium fuit à morte Saluatoris vsque ad publicationem dati Euangelij, qui à prioribus differens esse conuincitur. Fuit autem publicatio Euangelij post mortem Christi per Apostolos, & coadiutores eorum fideles facta. Dicitur autem facta publicatio Euangelij non quidem cū primò apud aliquā gentem Euangelium prædicatum est, sed cùm apud omnes gentes sufficienter p vocē Apostolorum, & aliorum diuulgatum est: ita vt credere possent, quæ vellent, nec quisquam Euangelij ignorantia prętenta se tueri posset. Quod autem status temporis huius intermedij à cæteris temporibus differens sit, Patet primò quidem de Gentilibus: hi enim eo tempore ad circuncisionem, aut ad legem Mosaicam obligati non erant, sicut nec ante hoc obligabantur. Sed adhuc nunc magis ab obligatione recedebant, quàm in præcedentibus sęculis: prius quidem, & si Gentiles ad circuncisionem cęterosque Iudaicos ritus obligati non essent, circuncisio tamen in se proficiens erat, ipsisque profecisset Gentilibus, si eā acceptarēt. Nunc vero omnia extincta, morte redemptoris erant: ita vt in se circuncisio, & cætera cęremonialia nullius essent virtutis contentiua, aut effectiua, & si Gentiles ad Iudaismum conuerterētur, nihil profecisset, sed essent sicut cùm liberi in lege naturæ manebant: nam & ipsis iudæis, qui à primordio in his manserant cęremonijs nihil talis proderat exercitatio. Identidem autem Gentiles huius temporis ad legem Euangelicam obligati non erant, nulla nempe lex super aliquos virtutem consequitur, quousque perfectè publicata sit: quod non contigit de Euangelica, donec per totum orbem Apostolorum insonuit tuba, & in fines orbis terræ eorum efficacia verba audita sunt. De Gentilibus ergo, qui hoc tempore siue nondum peruenientes ad vsum rationis, siue eum aliqua exparte attingentes, qui tamen culpā originalem nondum exuerant, dicendum est, q̄ decedentes ad lymbum puerorum trahebantur. Quod quidem omni sęculo, & ætate generale est, vt quicunque sola originali depressūs macula decesserit ad puerorum tendit lymbum. Hic enim locus maculæ illi prefixus est. De tempore ergo decedentis aut ætate sęculorum nihil differt: cum in originalis macula dūtaxat permaneat. Si aūt hoc tempore aliquis de gentilibus moreretur abolita originali culpa, innocens adhuc manens, vel de commissis plena præmissa satisfactione, ad paradisi amœnitatem ferebatur. In hoc aūt statu ista à cæteris prioribus sęculi nimis differt: nā prioribus statibus quicūque hoc mō habens extremū clausisset diem, ad sinum Abrahæ ducebatur, nunc verò ad vitam æternam. Quod sic inducitur: nam q̄ innocens aut de commissis dolēs, & plena satisfactione expleta decedebat, gehennalibus claudi nequibat suppliciis, quoniam impęnitens non decedebat. Amplius autem purgatoriis sedibus huic nihil eluendum erat: nā hic locus eis duntaxat est præfixus, qui satisfactionem aut non expleuerunt, aut de peccatis doluerint, sasisfacere tamen non cœperunt. Præter hoc etiā ad puerorum lymbum descendere non debebant huśmodi: quoniam eis locus ille congruit, qui originali infecti macula duntaxat obeunt, in his autem abolita iam est. Ad sinum quoque Abrahę siue lymbum sanctorum patrum descendere non debebat, quoniam iste fuit locus iustorum, in quo detenti erant quousque Saluator moreretur, qui morte sua hos, qui detenti erant, & cęteros redimeret, quosdā sufficienter, & efficienter; quosdam autem solum sufficienter, oēs verò efficienter. Non erit ergo aliquis talis locus opportunus ad detētionem animarum beatarum; quoniam cessābat causa detentionis. Ad vitam ergo ętернam ferri necesse erat, vel si post mortem Christi ante publicatum Euangelium decedentes purè in innocentia aut completa de commissis satisfactione ad vitæ æternæ non transferrentur amœnitatem: numquā daretur, q̄ taliter decedentes vitam consequerentur æternam: quoniam nulla maior dispositio fieri poterat, siue ex parte redemptoris, siue ex parte redemptarum animarum, ad hoc vt illam perhennem consequerentur Paradisi fœlicitatem.

Euangelij publicatio quid.

Dicendū q̄ ergo, decedentes eo tempore, vt dictū est, mox in sedes ętherеas ferebantur. Si verò quisquā de Gentilibus hoc tēpore, scilicet post mortem Christi vsque ad plenam promulgationem Euangelij decederet de commissis quidem pęnitens, nec tamen plena eorundem satisfactione præmissa, purgatoria clementia exercendus erat vsque ad solutionem vniuersi debiti, ex rationibus suprapositis. Non enim erat alius locus, ad quem ferri deberet. Completa aūt satisfactione delictorum, ad vitam æternam conuolabat. In hoc quoque huius temporis status à prioribus differebat: nam in præcedentibus persoluta debita satisfactione animę omnino purgatę in sinū Abrahæ transferebantur: nunc autem in vitam æternam. Ratio autem hus diuersitatis est, quoniam purgatarum omnino animarum locus ipsa æternæ fœlicitatis sedes empyrea est, & ad hāc toto tempore ante Christi mortem sanctorum virorum animæ connolare debebant. Sed quoniam illuc nemini nisi per sanguinem testamenti mediatoris patebat iter: detinebātur quousque redemptor sanguinem effudisset. Cùm verò Christus mortuus est, iam patebat iter cunctis dispositis: nihil ergo impediebat, quin animæ tunc ad vitā æternam dispositæ, mox vt à corporibus egrederentur, vitam cęlestem peterent: ideo non detinebantur in sinu Abrahæ, nec in eo aliqua de sanctis animabus post mortem mediatoris mansit.

Quædam penes supradicta. Cap. CXV.

SICVT autem tempus a morte Saluatoris vsque ad perfectam publicationem Euangelij in Gentilibus decedentibus a cęteris sęculorum statibus differens fuit: ita & idem ad Iudęos conferendo dicendum est. In hoc enim tempore Iudęi ad circuncisionem, aut ad quæcunque præcepta legis Mosaicę obligati nequaquam erant: cum ipsa enim morte redemptoris legalis obligatio extincta, & sepulta est. Si ergo quisquam Iudęus eo tempore incircuncisus moreretur, non sequebatur ex hoc, quòd in peccato originali decedebat, nam obligatio ad circuncisionem extincta

extincta erat: poterant nempe baptismate Christi ab originali culpa liberari. Identidem autem hoc medio tempore Iudæi ad legem Euangelicam, & Baptismatis suiceptionem obligati non erant: nulla namq; lex vires obligandi consequitur, quousque plenè promulgata sit: lex autem Euangelica hoc medio tempore promulgata non erat: Iudæi ergo medij duorū testamētorum hoc tempore ab vtroque liberi erant. Nam quodcunque illorum obseruantes saluarentur: sed ad neutrum determinatè obligati erant, vtrumq; tamen illorum exuere non poterant, sed ad alterum eorum obligabantur licèt non determinatè. Si autē neutrum hac libertate vtentes obseruare vellent, saluari non poterant: sed tenebantur illud magis obseruare, quod eis conscientia determinasset. Similiter determinat Apost. ad Roma. 14. cap. vbi de cœremonijs legis, an hoc tempore nōdum perfectè publicati Euangelij obseruari deberent, agit. Et dicit, quòd illi, qui credebant se obligatos ad obseruationem cœremoniarum, non distinguentes diem, & omnem diē obseruarent: quia conscientia eis dictabat obseruare debere: qui verò intelligebant se obligatos non esse ad hanc obseruationem, distinguentes inter diem, & omnem diem, non debebant obseruare cęremonias: quia nihil contra conscientiam agendum erat, cùm omne quod contra fidem fit, peccatum sit. Hoc autem tempore siquis de Iudæis post susceptam circuncisionem in innocentia moreretur, aut de commissis perfecta satisfactione præmissa, ad Paradisi fœlicitatem confestim euolabat. In hoc autem differt tempus istud à statu elapsorum sęculorum, quoniam in nullo præteritorum temporum decedentes in innocentia, aut commissorum expleta satisfactione vitam æternam petebant, sed in sinu Abrahæ tenebantur. Diuersitatis autem ratio est, quia in præteritis sæculis vitæ æternæ ianua clausa erat, cùm Christus nondum soluisset precium redemptionis nostræ: ideo iusti, qui moriebantur, quanquam ad vitam æternam dispositi erant, tamen in sinu Abrahæ vsque ad mortem Redemptoris præstolari necesse erat. In tempore autem quod inter Christi mortem, & Euangelij publicationem intercidit: quoniam Saluator mortem iam subierat, ianua vitæ æternæ cunctis ad hanc dispositis patebat, nec oportebat decedentes in hac dispositione ad lymbum Sanctorum Patrum descendere, aut ad aliquem locum adire per aliquod tempus prestolaturi. Si verò aliquis de Iudæis hoc tempore de cōmissis habita contritione, nec dum tamen plena satisfactione moreretur, clementia purgatoria exercendis erat quousque contractæ labis exemisset reatum. Cùm verò omnia deleta forent, ad Sinum Abrahæ non transibat, vt in præcedentibus sæculis generale erat, sed mox ad æternæ vitæ fœlicitatem conuolabat. Hæc autem ex præpositis rationibus petant.

De morientibus post publicationem Euangelij vsque ad finem mundi. Cap. CXVI.

ALIVS autem status à cunctis prioribus differens post hos sequitur, scilicet, post publicationem perfectam Euangelij vsque ad finem mundi. In hoc autem tempus istud à prioribus differt: q̄ lex Euangelica, quæ iam publicata erat, omnes homines ad custodiam sui obligabat, quam si non obseruauerint saluari eos impossibile est. Hoc autem est, quo nimis differt lex Euangelica à Mosaica: nam totum tempus, quo durauit ad libertatem Gentilium concessum est. Nihil enim ad huius obseruationē obligati erant: ideo quanquam non obseruarent, nihil in hoc mortaliter peccabant. Legis autem Euangelicę modus ab hoc distans satis est: nam quicunq; ad hanc obseruandam tenetur. Et siquis alicuius gentis, populi, nationis, aut professionis fuerit, qui hanc legem aut nullatenus obseruare velit, aut eam ex aliqua parte infringat mortali grauatur reatu, nè quouis modo solui poterit, nisi eam obseruare reincipiat. Quòd autem lex Mosaica Gentilem nullum obligaret, sed dumtaxat Iudæos apparet: quoniam eis solis data est ipsiq̄ à Deo consulti sunt, an eam vellent, & beneficiorum enarratione ad eam acceptādam suasi sunt: aliæ autem gentes, nec ad hoc consultæ sunt, aut eis quidquam collatum est, vt in prioribus declaratum est, & habetur Exo. 19. cap. Lex autem Euangelica omnes obligat: quia omnibus collata est, omnibus quoque gentibus in voce Apostolorum, & aliorum coadiutorum promulgata est. Sic enim Christus iusserat, & habetur Matth. vlt. cap. & magis Marci vltimo dicitur: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Causa autem, quare lex Euangelica omnes gentes obligare debuit, lex autem Mosaica solos Iudæos est, quia lex Euangelica concernit statum perfectum ordinantem homines ad æternam fœlicitatem, in qua eorum totum bonum est. Fuit quoque ista lex data in præceptis vniuersalibus, quæ non determinantur magis ad modum viuendi vnius gentis, quàm alterius: quamobrem cuilibet conuenire queunt. Lex autem Mosaica non continebat statum perfectum deducentem hominem ad perfectionem, sicut de ea Apostolus diffiniuit ad Hebr. cap. 7. s. Neminem ad perfectum deduxit lex, sed erat quædam dispositio ad suscipiendam legem Euangelicam, quę perfectionem continebat. s. vt homines assuefacti iugo legis, & occupati in cœremoniali facilius inducerentur ad obseruandam legem perfectionis. s. Euangelicam. Amplius autem lex Mosaica consistebat in quibusdam particularibus pręceptis, tam cœremonialibus, quàm iudicialibus, quę non conueniebant omni nationi, sed ei soli genti Iudęorum, de qua Messias nasciturus erat. Tam particularem enim statum, & conditiones concernebant leges Mosaicę, vt etiam si omnes alię gentes eas suscipere vellent, eis non conueniret. Cùm ergo lex Euangelica post perfectam promulgationem suam omnes homines ad custodiā suam obliget, necesse est, vt siquis nō susceptо baptismo, qui ad legem Euangelicam introitus est, & pręcipuum de pręceptis noui testamenti, in ętернum dānatus sit. Erat enim hic duplex peccati genus, & vtrumque quidem ad ętернam damnationem sufficiens. s. originale, quod nondum deletum erat: quia illud deleri non poterat, nisi per baptismum, cùm omnes obligati erant ad istum modum expiationis peccati originalis, sicut in Iudæis tempore veteris testamenti nullus erat modus expurgandi originalem labem, nisi per circuncisionem, ad quam specialiter obligati erant. Erat autem & pręter hoc peccatum mortale, si hic, qui non baptizatus decedebat ad, ętatē discretiuam peruenerat, cum recusaret illud accipere, quod accipere obligabatur. Hunc ergo ęternaliter damnari gehennalibus supplicijs mancipatum necesse est. Si verò aliquis post publicatum Euangelium imbaptizatus moriatur, antequam ad discretionis peruenerit annos, labem originalem nondum exemit, quę nisi per baptismum hoc tempore adimi nequit. Ad lymbum ergo puerorum hunc descendere necesse est, qui originalis culpę locus est. Nec quidem gehennalibus incendijs mācipabitur, quia in mortali actuali non decessit: cùm iste baptismum cōremnere, aut recusare non potuit, qui nihil intelligere valuit.

Cur lex Euāgelica oēs obligauerit: lex verò Mosaica solos Iudæos.

Si

Si verò adultæ fuerit ætatis: quia tam originali, quàm actuali mortifera premitur culpa, gehennalibus adigi cruciatibus necesse est. Si autem quis assumpto baptismo, ac per hoc originali labe exempta in perfecta innocentia decesserit, aut de commissis dolēs plenam eorum satisfactionem præmiserit, ad vitam æternam mox conuolabit, vt ex suprapositis rationibus liquet. Si autem aliquis suscepto baptismate in mortali decesserit, infernorum detrudi sedibus necesse est. Hoc quippè omnibus temporibus generale fuit, vt quicūque his pressus decesserit, in æternum gehennæ incendijs adigatur. Cùm autem quispiam de peccatis plenè dolens, piena tamen satisfactione nondum p̄missa decesserit, purgatorijs sedibus detinetur, tamdiu illa clementia purgatoria exercēdus, quoadusq; vniuersę labis reatum exemerit. Cùm verò hæc completa sint, ad vitam æternam transire necesse est ad nullum aliorum locorum transeundo. Non enim ad sinum Abrahæ transibitur, velut in statu præcedentium sæculorum: ibi quippè iustorum animæ detineri solebant: quoniam nondum redemptionis nostræ ianua manifesta erat. Ex prædictis illatum patet de statu animarum à corpore solutarum, scilicet, quæ loca peterent in quocunque tempore, & statu homines morerētur ab exordio sæculorum vsque ad finem eorundem.

Pœnæ purgatorij ab orbe condito vsque ad eius interitum sunt duraturæ. Cap. CXVII.

NVNC autem redeuntibus nobis ad ea, quæ de purgatorio dicere cœperamus: dicendum est pœnas purgatorias ab orbe condito vsque ad eiusdem consummationem permanere: ita quòd nullū fuerit tempus, aut ætas, in qua hominibus pœnæ purgatorię non tollerarentur, siue ante mortem Saluatoris, siue post eam. In hac autem purgatoria clementia, quæ in igne exercetur, ante mortem Saluatoris, tam animę Gentilium, quàm Iudæorum puniebantur. Quoniā Iudæi in lege Mosaica saluabātur: Gentilibus quoque in solius legis naturæ obseruatione salus erat, etiam si legem Mosaicam nullatenus obseruarent. Ad eam quippè obligati nequaquam erant, vt in præcedētibus declaratum est. Cùm ergo horum aliqui de commissis quidem dolentes, nec tamen plena satisfactione prę̄missa decedebant, purgatorio igne omnem scelerum eximebant reatum. Hoc idem à tempore mortui Saluatoris vsque ad cōpletam Euangelij promulgationem mansit, cùm nec Iudæi ad Mosaicam determinatè, nec Euangelicam obligati erant, licèt ad alteram indeterminatè tenerentur. Gentiles verò ad neutram tenebātur, vt in prioribus inductum est: ideo quomodocunque saluabantur. Promulgatione autem completa Euangelii, nemo decedens ad purgatorias sedes tendit, nisi Euangelicam fidem professus sit baptismatis regeneratus lauacro. Sarraceni autem, Iudæi, atque Pagani, & quorumcumque rituum gentes purgatoriis sedibus teneri nequeunt, quoniam eos decedentes gehennali carceri mancipari necesse est. Hoc autem, quia omnes quotcumque huiusmodi in originali, atque mortali culpa decedunt actuali, si ætas capax sit discretionis. Paruuli namque eorum nondum rationis attingentes vsum originali solùm deprimuntur culpa, quoniam baptisma emundatiuum non susceperunt. Qui verò iam adulti sunt, duplici tenentur piaculo, originali scilicet, & actuali: originali quippè, quia baptizati non sunt: actuali autem, quia baptisma contempserunt.

Quædam de Christi descensu ad Inferos. Cap. CXVIII.

DE Purgatorijs autem sedibus Christus ad Inferos post mortem suam descendens nullos traxit ad Paradisi amenitatem eos ducens. Nam qui Purgatorijs cruciatibus exercebantur, ad persolutionē debitæ satisfactionis his cruciatibus immanebant. Tunc ergo q̄ritur si Christus ad inferos descendens de purgatorio igne aliquos eduxit, aut hi plenè pro cōmissis satisfecerant, aut nequaquam. Si verò scelerum suorum plenè eluissent cruciatibus labem, in purgatorio igne iam eis manendum non esset, sed in sinu Abrahę quem Sanctorum Patrum lymbū dicimus. Non ergo hi de Purgatorijs ignibus educerentur, sed de sinu Abrahæ. Si verò aliquos à Christo eductos astruamus, qui plenè pro commissis non satisfeciſſent, absurdum confitemur. Hoc pacto dici necesse erit aliquos, qui nondum plenè mundi sint manere in vita æterna. Neminem enim illa admiranda, nec tamen plenè nobis excogitata fœlicitas Paradisi recepit, nisi omnibus prorsus mundum inquinamentis. Hoc ergo necessarium est, vt dicamus Christum ad Cœlos ascendentē nullum de his, qui purgatoria clementia exercebantur, secum eduxisse: sed hi cū cruciatibus plenè concretam exemissent labem, ab his liberati supplicijs in Cœlum ferebantur. Hæc autē inconcussè vera sunt, nisi eueniſſe dicamus, vt cū Christus in Cœlos ascensurus esset, aut ex tempore, quo ipse descendit ad inferos, aliqui de commissis expleuerint satisfactionem. Tunc enim hi cùm Christo exeuntes in Cœlum conscendissent, sicut alioquin exituri erant de purgatorijs supplicijs, si Christus non moreretur. Propriè ergo loquentes dicendum est, q̄ Christus nullos de purgatorijs sedibus eduxerit. Nam & si aliqui eo exeūte exierint, eis tamē ex eius morte, aut exitu ad hoc, q̄ de purgatorijs supplicijs exierint nil accessit, nilq; p̄tulit. Profuit tamen eis quodam alio modo: nam si Christus tunc mortem non subijisset quanquam isti purgatoria supplicia exuerent, in lymbo tamen sanctorum detinendi erant ad sedes empyreas nequaq̄ ascensuri. Quia verò tunc Christus mortuus est, eos ad vitę æternæ fœlicitatem perduxit. Eos autem Christus verè, & directè eduxit in Cœlum secum ferens, qui in sinu Abrahę tenebantur: quia hi soli propriè redemptorē expectabant: alij tamen & si eis saluatoris mors prodesset, tamen non expectabant. Amplius autem animaduertendum est gehennales cruciatus, & purgatorias pœnas inequales duratione esse: nam gehennalis afflictio ętterna est. Quilibet namque, qui illic tenetur, in his in ętternum affligitur, nec vlli quantumcumque longorum sęculorum ibi transegerit spacia, exuere atroces illos cruciatus datur. Qui verò purgatoria detinentur sede in ętternum ibi non manent, sed tamdiu cruciantur, quamdiu illos cruciari commissorum quantitas, & diuina iudicatio cogit. Prę̄ter hęc quoq; purgatorię pœnę cū ęternę non sint, nec etiam extremi examinis. s. diei Iudicij tempus excedunt. Cū ipso. n. ordine sęculorū p̄sumato, Purgatorij quoq; extinguuntur cruciatus: post autē nemo ibi cruciabitur quantacūq; peccata p̄esserint. Vnde siquis ante diem Iudicij p̄ mensem, aut octo dies saltē, vel quātumcūq; parui discursus tēporalis inexpleta de cōmissis satisfactione, q̄ iuxta magnitudinem patratorū, & resarciendorum p̄ triginta, aut quadraginta annos Purgatorijs supplicijs exercendus foret, in pauco illo temporis discursu totum hoc seueritatis perferret, quodcūque in triginta, aut quadraginta annis sublaturus foret, vt pœna illa diem Iudicii non excederet. Tota enim manes duratio ad felicitatem sanctarum pertinet animarum: nihil ergo illius sibi in pœnalitatibus ducendum est.

De lymbo puerorum. Cap. CXIX.

CVM de duobus locorum gehennalium locis actum sit, de tertio superueniendum est. Hic enim lymbus puerorum appellatur. Iste enim locus illis à Deo dispositus est, qui ante ætatem capacem vsus rationis decedentes in originali macula: quia baptizati non sunt, aut alio modo ab illa emundati piaculo deprimuntur: vel vt proprius dicamus, hi soli in hoc detinentur loco, qui in sola originali macula diem claudunt, siue ideo originali macula expiati nō sint, quia baptismatis eos vnda non abluit, siue cùm circuncidi deberent non circuncisi sunt, aut eo tempore, quo fides parentum eis suffragari debebat ex iniquitate parentum nihil contulit. Dico autem in sola originali macula decedentes: nam siquis originali macula pressus obeat, cum qua & actuales plures habeat, in lymbo puerorum non manet, sed in Tartareis sedibus collocandus est. Omnes nempe de stirpe Adam geniti per decisionem seminalem immediatè originalem maculam contrahunt, nisi hoc Deus specialiter adimere voluerit, vt in Beata Virgine factum creditur. Causatur autem hæc originalis macula in nobis propter peccatum protoplausti Adæ iuxta Apostoli testimonium ad Romanos capitulo quinto: vbi latè inducit quomodo omnes in Adam peccauerunt, & in ipso moriuntur: in Christo autem omnes iustificati sunt, & viuificantur. Hoc autem est, quoniam Adam totius naturæ humanæ pater erat: totamque in lūbis suis continebat: potuit ergo totam inficere, sed per peccatum quicunque peccat inficitur. Adam autem, quia in se totam continebat speciem, non solùm peccabat vt persona, sed velut tota natura: ideo cùm ex hoc peccato infectus est, non solùm ipse personaliter infectus est, sed & totam, quam in se continebat humanam infecit speciem. Cùm ergo nos per seminalem nascimur deriuationem, maculam originalem contrahimus: non quidem à parentibus nostris immediatè, sed ab Adam: nam parentes nostri non cōtinent in se totam naturam: ideo naturam inficere nequeunt. Personalis autem coinquinatio non est ab vno in alterum: sed eam in se quilibet habet. Dicimur ergo in peccato nati originali, quia ab illo originem trahimus, qui totam infecit naturam. De hac etiam originali macula ait Apostolus: omnes nascimur filij iræ, idest, omnes, quando nascimur sumus in ira Dei: nemo tamen in ira Dei esse potest, nisi merito peccatorum: ergo quandocunque quis nascatur, in peccato nascitur. Sed istud non est aliquod peccatum quod agamus: quia cùm nascimur nondum quidpiam boni, aut mali egimus: ergo est peccatum quod contrahimus, & vocatur originale: quia ex origine illud contrahimus, scilicet, cùm nascimur, imò cùm in vtero concipimur in ipsa animæ rationalis vnione ad corpus. De hoc etiam Psalmista Psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Non enim potest esse conceptio nostra in peccatis, nisi de originali macula intellexerimus. Nullum enim alterum tunc, vel agimus, vel contrahimus. Nisi fortè quis hæc peccata, aut iniquitates ad concipientem fœminam, & non ad prolem conceptam referre malit. Sed hoc non conuenit: nam tunc mater in peccato concipit, cùm à viro non legitimè accepto in fœdus matrimoniale cognita concepit: Dauid autem de legitimo matrimonio natus est. Et dato, quòd per damnatam, aut quouis modo illicitam copulam natus foret, tale turpitudinem de matre sua non expressisset: de originali ergo peccato conceptæ prolis necessariò intelligendum est. Si ergo proles concepta mox, vt nata est, obeat, aut in ipsa ab vtero effusione, ita vt prius mortua, quàm plenè nata sit, aut cùm intra vterum fuerit nondum matura ad vterum relinquendum decedat: in peccato originali moritur, quia nullo remedio emundatiuo abluta est.

Quanto tempore mori quispiam non poterat absq; originali sorde. Cap. CXX.

AB orbe condito vsque ad circūcisionem datam Abrahæ, vt quidam astruunt quicunque ante vsum rationis decederent originali culpa grauati moriebantur. Dicunt enim peccatum originale toto illo tempore duarum ætatum sæculi aboleri nequiuisse, nisi aliquibus cæremonijs directis in Deum, vt sacrificijs, vel similibus, aut saltem quibuscumque actibus charitatis. Hæc autem nulli insunt vsquequo capacem rationis ætatem attingerit: ad illud igitur vsque tempus à peccato originali nemini salus esse poterat. Quomodocunque ergo quis toto hoc tempore moreretur, priusquam ad ætatem rationis capacem peruenisset, in originali macula eum mori necesse erat. Sed hoc non simpliciter est verum, quoniam vt superius declaratum extitit, tota duarum ætatum primarum sæculi discursu paruuli in fide parentum ab originali macula liberabantur, sicut in veteri testamento per circuncisionem, & nunc per baptismum. Sed hoc generale in eis remedium non erat, nam tunc fides parentum genitis saluandis proficeret, cùm parentes fideles essent, scilicet, de Deo rectam habentes fidem eumque colentes, nec conuersi ad Idolorum insanias, proles in eorum fide saluarentur. Si tamen parentes de Deo nihil crederent eorum, quæ naturaliter cognoscere possent, sed simulacrorum insisterent cultui, & varijs superstitionibus, filij paruuli in fide parentum non saluabantur, cùm parentum nulla fides existeret. Hi ergo vsque ad ætatem rationis capacem ab originali elui non poterant, in qua actibus suis mundarentur. Si verò hi in ætate nondum rationis capaci defeciſſent, necesse erat in originali eos macula decessiſſe. Ad lymbum ergo puerorum hos descendere necesse erat. Post datam verò circuncisionem vsque ad legislationem factam in monte Sinai Israelitis, omnes Gentiles decedentes in parua ætate ante rationis vsum, necesse erat in originali labe decedere, nisi fide parentum adiuuarentur. Et quoniam hoc tempore tota terra varijs superstitionibus, & simulacrorum cultibus plena erat parentes, cùm fideles nō essent filios, adiuuare fide sua non poterant, de Deo nihil rectè sentientes: vnde omnes ferè gentilium filij tunc ante rationis vsum deficientes in æternum damnabantur ad lymbum puerorum descendentes. Si autem Gentiles ad ætatem peruenissent adultam, in primo actu cæremoniali, aut qualitercumque bono, quem in Deum dirigerent, quem theologi actum latriæ vocant, quia talem in Deum referimus, tanquam ei debitum, saluabantur ab originali macula. Iam verò qualitercumque se haberent, ad lymbum puerorum descendere non poterant. In eo autem tempore quod à lege data in monte Sinai vsque ad publicatum Euangelium fuit, Gentilibus idem modus à culpa originali eruendi fuit, qui in præcedentibus, scilicet, vt fide parentum in parua ætate, vel fide sua, & operatione in adulta. Iudęis autem post datam legem in monte Sinai, imò post datam circūcisione in Abrahā, vnicus modus emundandi originalem labem fuit, scilicet, vt circunciderentur paruuli octo dierum, vt habetur Genesis decimoseptimo. In fęminis autem,

Actus latriæ apud Theologos q̄d sit.

quæ circuncisionis capaces non erant propter carentiam sexus, fides sufficiebat parentum, vel quædam sacrificiorum cæremoniæ, de quibus ex parte dictum est, & aliquid infra dicetur. In his ergo peccatum originale non excedebat diem octauum deputatum ad masculos. In fœminis autem confestim, vt natę erant, abolebatur originalis macula, quoniam in his fides parentum suffragabatur, sed fides parentum nō magis ad diem primum, quàm septimum, & octauū, vel ad millesimum: ergo immediatè, vt natæ erant fœminæ, tollebatur in eis macula originalis. Si forsitè per sacrificia fieri hanc culpæ abolitionem dicebamus, ad tempus sacrificiorum differenda erat necessariò abolitio peccati. Et in hoc melius erat fœminis, quàm viris inter Iudæos, quoniam paruuli ante octauum diem inter Iudæos decedentes, quia circuncidi non poterant, æternaliter peribant: fœminæ autem, quia immediatè, vt nascebantur, saluæ erant, securius, quàm masculi se habebant. Qualitercumque ergo Iudæi se haberent, non excedebat in eis originalis culpa octauam diem. In Gentilibus autem interdum permanebat illa per totam vitam virorum: etiam si centum, aut ducentis annis viuerent: imò plurimi Gentilium in peccato originali decedebant, etiam magno tempore viuentes. Hoc autem ideo accidebat, quoniam plurimi Gentilium, & ferè omnes filij infidelium parentum erat, scilicet, de Deo malè sentientium, & idola colentium, ideo in parua ætate in macula originali non expiabantur fide eorum, cùm in eis nulla recta fides esset, sed omnis prauitas in intellectu, & affectu. Cùm verò peruenissent ad ætatem ratione vtentem, idolorum culturæ, & alijs illicitis se tradebant in hoc vsque ad mortem perseuerantes. Vnde nihil in eis vnquam erat, quo originalem maculam exuere possent: quia actum nullum vnquam in Deum dirigebant. In hac autem mori eos necesse erat hoc pacto, cùm nunquam abolita foret, nec tamen ad lymbum puerorum isti descendebant, quia cùm plurimis actualibus grauarentur peccatis, gehennę sedes eos decedentes susceptura erat.

Qũo fœminæ ab originali culpa dissoluerẽtur apud legẽ Mosaicã.

Omnes gentes prętęr Christianos post legem Euangelicam moriuntur originali crimine infecti.

Cap. CXXI.

POST publicationem autem Euangelij omnes Iudæos, & Saracenos, Paganos, & cuiuscumque ritus gentes, & populos præter eos, qui fidem Christi profitentur, in peccato originali mori necesse est. Quia ad baptismatis susceptionem omnes homines obligantur, nihilque aliud eis esse potest, quo originalis macula deleatur, aut in æqualenti, scilicet, in sanguine. Sed hunc quoque baptismum appellamus: nam baptismus flaminis, & sanguinis sine desiderio, aut conformitate aliqua ad baptismum fluminis esse nequit. Soli autem Christiani sunt, qui sine originali reatu decedunt: quoniam in eis baptismus regenerationis lauacrum est ad emundationem originalis maculæ cęterorumque peccatorum, si qua fuerint. Si tamen quis eorum nondum renatus baptismi lauacro decesserit, originalem nondum exemit labem, ideo æternaliter damnatus lymbo puerorum, tanquam carceri sempiterno mancipatur. Hæc autem vniuersaliter vera sunt, nisi cùm quis filius Christianorum parentum inaduertentia imbaptizatus manet: & postea hoc in obliuionem transit; ipse autem, qui filius Christianorum est se baptizatum æstimat, F cùm adultam ætatem pertigerit, nec inquirere curat, an baptizatus sit, cùm cęteri Christiani baptizati sint. Si hic rectè, quæ alma mater Ecclesia recipit, crediderit, cùm decesserit, originalem nullam culpam habet. In eo enim fides de baptismo, & cęteris, quæ Orthodoxa positio recipit sine baptismo originalem culpam deleuit, quam aliàs fides per baptismum deletura erat. Huic autem ad æternam salutem nihil obstat non baptizatum esse. Ecclesia quoque pro eo defuncto orabit, etiam si post eiusdem mortem constiterit eum sine baptismo decessisse. Sic habetur extra in decretalibus in titulo de clerico non baptizato, in capitulo Apostolicam: vbi Papa auctoritate beati Augustini in octauo de Ciuitate Dei, qui ait: G Sæpe hominibus Baptisma Sacrum conferri inuisibiliter operante in eis gratia inuisibilis Dei, cùm nescitur, an baptizatus quispiam sit, vel cùm aqua Sacramentalis omissa non ob contemptum, sed propter inuincibilem ignorantiam fuit. Idem etiam in eodem capitulo beati Ambrosij auctoritate confirmatur. Si tamen aliquis filius Christianorũ ad adultam perueniens ætatem se non baptizatum fuisse manifestis documentis compererit, baptizari debet. Potest tamen baptizari cum conditione: imò debet secundùm formam, quam tradidit Ecclesia, scilicet: Si tu es baptizatus, ego non te baptizo, &c. vt patet extra de baptismo, & eius effectu capitulo primo. Quamuis tamen aliquis dubitet, & documenta ma- H nifesta nulla inueniat, quibus edoceatur eum baptizatum esse, non debet baptizari, si filius Christianorum est, & inter Christianos semper nutritus. Si tamen compererit lucidè se baptizatum non fuisse, baptizandus est. Sic patet in decretalibus in titulo de præsbytero non baptizato, cap. veniens.

Qũo baptizari debeat, q dubitabat, an fit baptizatus.

Quædam ad superiora attinentia.

Cap. CXXV.

I SI verò quispiam de sacerdotibus fuerit ministrans in sacerdotio suo, de quo euidentissimis constat probationibus, quòd baptizatus non sit, baptizari debet, & iterum promouendus est incipiendo à prima tonsura, quamquam iterum omnes ordines nullo facto saltu sumpserit: & hoc vsque ad illum ordinem, in quo ministrabat cùm baptizatus est, siue præsbyter vsque ad præsbyteratum, siue Diaconus vsque ad diaconatum, & sic in cęteris. Sic habetur in eodem titulo de præsbytero non baptizato, capitulo, siquis præsbyter. Hi autem sacerdotes, qui existimant se baptizatos, cùm non sint, quando promouentur, nullum ordinem verè suscipiunt. Baptismus enim omnium Sacramentorum noui testamenti ianua est: ideo, eo non suscepto, nullum Sacramentum K suscipi potest, ordines autem Sacramenta sunt. Amplius autem hoc apparet: nam si iste sic ordinatus aliquem prius ordinem suscepisset non reordinaretur: Ecclesia tamen eum ordinari iubet: apparet ergo eũ nullum ordinem suscepisse. Est quoque aliud accidens his sacerdotibus, quòd cùm ordinati non sint, conficere Eucharistiæ Sacramentum non possunt. Hoc enim solius præsbyteri efficere est. Hi autẽ, & si videantur conficere proferentes verba, quæ alij veri præsbyteri proferunt cũ consecrant: nihil tñ efficiunt, quoniã collatam ordinis potestatem nullam habent. Velut siquis purè laicus in apparatu verba consecrationis proferret etiam totam Missam celebrans, perspicuum est eum, nihil efficere posse, quoniam laicus est.

Amplius

Amplius autem hi sacerdotes non baptizati existi- A mantes se baptizatos absoluere nequeunt eos, quorum peccata in confessione audierint. Absolutio quippè actus est à duabus clauibus Ecclesiæ, scilicet, à scientia discernendi, & potestate ligandi atque soluendi, quæ simul in ordine solius sacerdotij conferuntur. Ad sacerdotium ergo non promoti has claues nequaquam habent, nec absoluunt. Sic autem est de cœteris actibus, qui potestatem alicuius ordinis exigunt. Nam cùm isti ordinem nullum habeant, nequaquam poterunt efficere, quod intendunt, aut agere videntur. Cùm tamen hi sacerdotes non consecrati cœlebrantes dignè, & deuotè consecrationis verba proferunt existimãtes se quidquam facere, sicut cœteri veri sacerdotes efficiunt, & post B illum panem, & vinum sumentes, quæ arbitrantur in verum corpus Christi, & sanguinem versa, tantam in anima sua gratiam suscipiunt, sicut si verum corpus Christi, & sanguinem suscepissent, quanquam secundùm veritatem, nihil nisi purum panem, & vinum assumpserint. Causa huius patet, quia hic inuincibilis ignorantia est, nihilque hic omissum est contemptu, aut negligentia aliqua sacerdotis. Identidem autem in laicis, qui de manu talium sacerdotum Eucharistiæ Sacramentum accipere conantur, accidit. Nam cùm isti volunt Eucharistiam suscipere arbitrantes illum sacerdotem sine vllo scrupulo conficere posse, & hanc quam confecit esse Eucharistiam, quanquam corpus Christi, & sanguinem nequaquam suscipiant, sed purum panem, & vinum, quia sacerdos iste conficiendi potestatem non habuit: tantam tamen gratiam suscipiunt, quantam verum corpus Christi assumentes suscepturi erant. Si autem hæc sic non consisterent, magna, atque intoleranda inconuenientia sequerentur, scilicet, multos sine aliqua culpa sua, & nihil efficere vlterius potentes æternaliter damnari. Hæc autem omni æquitati repugnant: nimis quoque diuinæ bonitati obuiarent. Amplius autem cùm quis talium Sacerdotum aliquos confitentes audierit, absoluere nequit: & ipsi quos talis sacerdos absoluere videtur nullatenus absoluti sunt: quia claues ad ligandum & soluendum iste non habuit. Deus tamen, qui summus sacerdos est, in hoc casu cõfitentes absoluit, quantum ad id, quòd claues Ecclesiasticorum ministrorum effecturæ erant: quia hi, qui confitentur nihil vltra efficere queunt. Est enim hic error publicus, & inuincibilis ignorantia: contrarium enim sciri nequit, nec præsumi vllatenus rationabile est. Quòd si actus ordinis, quos isti administrantes faciunt, nullius essent efficaciæ, omnia confusa essent, & plurimis magnum damnum immeritis sequeretur. Damnum autem publicum per errorem consentiendum non est, sed magis, vt error publicus veritati non noceat: hoc enim omnis ratio recta dictat. Iura quoque humana id sequuntur, vt patet digestis de iudicibus in Lege, Barbarius Philippus: vbi dicitur, quòd Barbarius Philippus seruus erat, & propter notam seruitutis iudex esse non poterat, qui Roman vadens, ignorato quòd seruus esset, iudex constitutus est, qui cùm magno tempore iudicasset, in multis causis diffiniuit, & rectè quidem: comperto autem post multum est, eum seruum esse, cui consequens erat illum iudicem constitui non potuisse, nec fuisse iudicem, & consequenter sententias ab eo latas nullius esse momenti, tanquam à non iudice latas. Quia tamen cunctis eius sententijs retractatis magnus error fortassis reipublicæ, & singulis de populo non ambiguè sequebatur, decretum est omnes ab eo datas sententias ratas esse. In sacer- E

Alph. Tost. Parad.

dotibus autem, de quibus sermo fit, simile per omnia est. Apparet ergo cuncta, quæ ab huiusmodi sacerdotibus facta sunt, & si quantum ad potestatem agentis nulla forent, rata tamen, & plena efficatia manere, ac si à veris sacerdotibus effecta fuissent. Hoc tenet Bernardus in Glo. cap. siquis præsbyter. in tit. de præsbytero non baptizato.

Casus, in quo non baptizatus ab originali culpa eximitur.

Cap. CXXIII.

ALIVS autem casus est, in quo qui baptizatus non est, & constat sibi baptizatum non esse, ab originali labe prorsus eximitur. Hoc autem, vt siquis baptizari velit, & cùm baptizari festinet, in itinere moritur, aut siquis baptizari cœptus prius expiret, quàm baptismus expleatur. Hi enim ab originali ita plenè mundantur, ac si baptismatis fonte renati forent, & quod in eis baptismus cum fide effecturus erat, sola fides compleuit. Sic patet in decretalibus in titulo de præsbytero non baptizato, in capitulo Apostolicam. Sic quoque testatur beatus Ambrosius: ipse enim Imperatorem Valentinianum baptizatum erat, qui cùm in itinere positus esset, vt ad baptismum propinaret, morte præuentus est, de quo dicit Ambrosius, quòd gratiam baptismalem non perdidit, aut verius ea non caruit, inquiens. C Ventrem meum doleo, quia quem regeneraturus erã amisi: ipse tamen gratiam quam consecuturus erat, non perdidit. In cœteris autem casibus, quotiens quis imbaptizatus diem claudat, originali culpa pressus decedit, atque lymbo puerorum immergitur.

Non omnes in originali culpa decedentes in puerorum lymbo mancipantur. Cap. CXXIIII.

IN præcedentibus quoque dictum est decedentes dumtaxat in originali macula sedibus lymbi puerorum detineri. Non enim verum est omnes in originali culpa decedentes in lymbo puerorum mancipari. Plerique nempe originali macula pressi decedunt, qui Tartareis sedibus immerguntur. Velut in Iudæis, Saracenis, cęterique Paganorum populis accidit. De his enim perspicuum est, quòd omnes in originali macula decedant. Nam nullum emundatiuum huius remedium est prærer regenerationis lauacrum baptismale, in quo cunctæ maculæ cuiuscumque generis abluuntur: has tamen Gentes non ablui baptismate patet. Ab originali ergo macula eas in eo ritu manentes abstergi impossibile est. Saraceni tamen, Iudæi, atque omnium Paganorum nationes cùm eas decedere contingit, non in lymbo puerorum, sed gehennalibus incendijs immerguntur: quoniam præter originale quod mortale est, multa alia actualia habent peccata. Cùm verò quispiam in peccato actuali decedit, siue præter hoc originale habeat, sine nequaquam, Tartareis sedibus collocatur: vbi peccatorum suorum actualium in æternum pœnas luit pro peccato quoque originali, quod in lymbo puerorum passurus erat sufferet. Pro vtroque enim in inferno damnatorum sufficiens, & conueniens secundùm speciem pœna est tam pro actualibus per se, quàm pro originali. In lymbo autẽ puerorum è contrario est, qm pro sola originali macula pœna ibi data sufficit, pro actualibus vero nequaquã: nam originali culpæ priuationis pœna debetur, sicut culpa, & actus eius in sola priuatione est: actualibus

Universidad de Navarra

verò debetur pœna sensus in actuali inflictione pœnarũ F
ficut ipsa in actione consistunt. In gehennali autem
mansione damnatorũ vtraque pœna est, quia grauior
est cruciatus: ideo tam originali, quàm actuali pœna
hæc sufficit. In lymbo autem puerorum sola pœna pri
uatiua. Non ergo sufficiet eis, qui in tarrareis damna-
torum sedibus collocantur. In gentilibus autem, vt
communiter hoc accidebat potissime ab eo tempore
quo idolorum cultus, & varia superstitio orbem possi-
dere cœpit: nam rari eorum tunc erant, qui in origina-
li non decederent macula, etiam si multo tempore su-
peruiuerent. Nam fide parentum in parua ætate non
mundabantur: cùm verò ad discretionis capacẽ ipsi
peruenissent, nõ habebant aliquid, quo talis macula
eleuereť, cũ mox idolatrię, & aliis immunditiis se tra- G
derent. His igitur non in lymbo puerorum manendũ
erat, sed in tartareis mansionibus. Illi autem ad pue-
rorum lymbum descedebãt, qui originali macula de-
cedentes nihil alterum impiè egerũt. Hi autem erant
qui in ætate paruula morte occupati prius moriebã-
tur, quàm peccandi acquirerent facultatem.

Quæ pœna sit in lymbo puerorum.

Cap. CXXV.

IN hocautem de quo agitur puerorum lymbo pœ H
na sensus nulla est, scilicet pœna frigoris, aut caloris
& hmõi aliæ, quæ pertinent ad aliquam inflictio-
nem: sed priuatiuæ pœnę sunt, scilicet in priuatione so
la diuinę visionis consistentes. Hæc enim qua priuan-
tur beatifica visio est, in qua hominibus totum bonũ,
quod habere possunt consistit. Animæ quippe rationa
les talem perfectionem ſm naturam habent, vt Deũ
Perfectio aíæ rõna- intelligere possint, & in eo delectari. Cùm verò a cor
lis a natu- poribus soluũtur, eis tempus est, vt Deum videant, &
ra insita. fruantur. Si verò contigerit eas corpore solutas Deũ
non videre, nec in eo delectari, pœna illis est: quia eo
bono carent, quod aliàs habiturę essent, nisi peccassẽt:
Deus aũt, quia iustus, & iustitia est, iuxta qualitatem
& quantitatem culparum pœnarum mensurat quanti I
tatẽ, vt in omnib' ęqualitas sit, cũ iustitia in ęqualitate
ꝓsistat, iuxta Arist. Ethicorum lib. 5. Culpę aũt omnes
priuationes sunt, earũ tñ quędam in priuatione sola,
aliæ verò in positiuo quodam fundantur, quæ aũt in
purè priuatiuo fundãtur, nullum positiuum præsuppo
nũt in actu volitiuo nec in actu executiuarũ potẽtiarũ
fundantꝰ iõ nec ꝑ eis positiuã pœnam Deus infligit. Quã
obrem qui in aliquo actuali mortali decedũt, igne ge
hennali in æternũ cruciant. In hocaũt aiarum recepta
culo pœnæ frigoris, & caloris sunt, & similes, quę pœnę
sunt in positiuo actu cõsistentes. Originalis aũt macu-
la super purè priuatiuo fundat in sola quippe originali
iustitiæ priuatione ꝓsistit, quam tenere obligabamur.
Pœna igitur, q̃ pro hoc peccato infligitur, in pura priua K
tione consistit. s. vt qui in sola originali labe decedũt, in
æternum diuina visione priuentur, in qua totũ hũanũ
bonũ, quod felicitas vocatur, consistit. In hocaũt pue-
rorum lymbo nulla in sensu pœna est, s. frigoris, aut ca-
loris, aut alterius modi. Ignis namque aut dęmones,
vel aliquod dolorẽ, aut pauorem incutiens ibi non est.
Omnia tamen bona, & delectationes, quibus infęlices
animæ ille cõsolari possent absunt, ita vt infęlices pror
sus sint. Et velut in hac gehennæ particula habitanti-
bus interior tenebra est in priuatione visionis diuinę,
quæ est lux intellectus nostri: ita & exterior tenebra
est. s. priuatio interioris lucis, s. quę oculis videri debet.
Est ergo ibi in loco illo infælici æterna caligo, atque
pãlpabiles tenebræ, ne saltem miseris aliquod lucis ob
lectamentum sit.

De his, qui sunt in lymbo puerorum.

Cap. CXXVI.

IN hocautẽ puerorũ limbo de quo agitur, ab exor-
dio orbis conditi non fuerunt, qui hac æterna puni-
rentur cęcitate, velut in inferno damnatorũ à primor-
dio sęculorum qui punirentur fuerunt. Ibi namque
dęmones ab initio extiterunt, qui mox, vt creati sunt
transgressores effecti, tartareo carceri mancipati sunt.
Postea autem aliquanta successione sęculorũ ibi quo-
que spiritus hominum esse cęperunt. In lymbo autẽ
puerorum nulli dęmones sunt, qui puniant aut pu-
niantur, sed solę animę in peccato originali decedẽ-
tium. Sed ab exordio orbis conditi. s. cum ipso orbe
creato nemo immediatè in originali decessit reatu: er
go populatio lymbi non cępit cum orbis ꝓditione, si-
cut populatio carceris gehennalis. Assumptum patet,
quia nemo in originali peccato decedere potuit nisi
de posteris Adę. Hi etiam, qui nunc in lymbo detinẽ
tur in nouissimo die examinis horrendi cũ cęteris, qui
aliquando homines fuerunt resurgẽt, quoniam resur-
rectio generalis erit: nihil quippe ad humanam speciẽ
vnquam pertinuit quod ibi non resurgat. De his ta-
men necessarium non est, vt coram Domino cęteris
astantibus in die iudicij prędentẽtur in valle Iosaphat,
in qua iudicium futurum à doctoribus asseritur. Sicut
videtur sonare illud Ioel cap. 4. cùm dicitur. Quia ecce
in diebus illis, & in tempore illo cùm cõuertero capti
uitatem Iudæ, & Ierusalem, congregabo omnes gen-
tes, & deducam eas in valle Iosaphat, & disceptabo cũ
eis. Et quibusdam interpositis dicitur: Erumpite, & ve
nite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi
enim recumbere faciet dominus robustos tuos: con-
surgant, & ascendant gentes in valle Iosaphat: quia ibi
sedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Quod *Qui lym*
aũt hi nõ prędententur in iudicio, ratio esse videtur, ga *bo sũt pue*
iudicium fiet de his, quę vnusquisque prauè egit aut *rorũ non*
probè: vt qui peccauerunt, iustam operum suorum vi *aderũt ań*
cem recipiãt videantque se coram toto orbe iuste pro *Deum, vt*
patratis damnari. Hi autem nihil egerunt, pro quo dã *ſnbiiciant*
nari debeant, sed contraxerũt originale, propter quod *alicui sen-*
visione Dei priuati sunt in ęternum: nõ ergo his opus *tentiæ.*
est Deo iudice peccatum suum eis demonstrante: cũ
nõ ipsi peccauerint, sed à parẽtibus peccatum contra-
xerint. Hocaũt quidam existimant, sed nos cum cęte-
ris coram Deo iudicante prędentari aut nequaquam
nihil differt. Amplius autem sciendum, hos, qui in
lymbo puerorum patiũtur, in ęternum ibi mansuros.
Pœna quippe cuiuslibet mortalis peccati in ęternum *Originale*
manet. Qui verò in lymbo puerorum sunt, in morta *peccatum*
li peccato decesserunt: originale quippe mortale est. *mortale*
quanquam de actualibus non sit. Sicut ergo qui in *est.*
actuali mortali decedit in ęternum gehennalibus in-
cendiis mancipatur: ita qui in originali diem claudit,
in ęternum in lymbo puerorum illa interiori, & exte-
riori affligitur tenebra. Sciendum autem de hoc pue
rorum lymbo à Christo tempore Passionis, & retur-
actionis suę nullos eductos fuisse: omnes quippe de
inferorum locis educti ad vitam ęternam conscen-
derunt, ad eam tamen nemo ascendit, nisi qui per-
fectè mundus est. De lymbo ergo puerorum nullos
secum Christus eduxit: quia illi in mortali peccato,
quod originale dicitur, in ęternum manent.

Quartus sinus apud Inferos.

Cap. CXXVII.

CVM in prioribus de tribus receptaculis anima-
rum in Inferno distinctis actum sit, de quarto
aliquid enarrare operepreciũm erit. Est autem quar-
tus, atque extremus sinus inter infernalia loca lym-
bus Sanctorum Patrum, quem Christus cognosci
dedit per beatum Lucam capitulo decimo sexto,
cùm dicitur: Factum est, vt moreretur mendicus, &
portaretur ab angelis in sinum Abrahæ: mortuus est
autem, & diues, & sepultus est in infernum. Eleuans
autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abra
ham à longe, & Lazarum in sinu eius. Hunc autem B
Lymbum Sanctorum Patrum vocant, quia in hoc so-
li viri iusti, & totaliter ab omni contagione exempti
erant. Nemo namque ibi erat, qui in mortali decess-
isset crimine, aut qui aliquid pœnalitatis pro incom-
pleta satisfactione explendum haberet: hi quippè ad
alios tres sinus, vt in prælibatis distinctum est pertine-
bant. Descendentium verò ad Sanctorum Patrum
Lymbum modus hic erat, quòd quicunque adempta
originali macula aliquo de supra descriptis emunda-
tiuis remedijs in innocentia moreretur, ad lymbum
hunc descendebat, si ante Saluatoris mortem decess-
isset. Aut siquis semel adempto originali reatu ali-
qua actualia flagitia perpetrasset, de quibus plenè an-
te obitum satisfecisset, ad lymbum sanctorum fere- *Limbus*
batur. Hæc autem conditio decedentium ab exor- *dicitur*
dio conditi orbis fuit vsque ad datam circuncisionẽ: *quasi*
& inde generaliter vsque ad mortem Saluatoris, siue *ſnferior*
Gentilis ille, siue Hebræus esset. Quòd si quisquam *locus.*
quolibet horum ante Saluatoris mortem elapsorum
temporum de commissis dolens, imperfecta tamen
satisfactione decessisset, ad purgatorias descendebat
sedes, vbi tamdiu cruciatibus purgatorijs exercebã-
tur, quousque vniuersum præteritæ labis reatum
exemisset: deinde autem ad sanctorum patrum lym-
bum transferebatur. In hocautem quarto sinu in-
ferorum pœnarum locus non erat, quoniam qui ibi
manebant, nullam culpam aut reatum habebant,
propter quæ pœnalitatibus affligendi essent, nec qui-
dem eis, quæ in sensu sunt, nec eis, quæ in damno,
scilicet, in tenebris interioribus. Hunc autem locum
ideo diuina bonitas ab exordio sæculorum cum cœ-
teris animarum receptaculis struxit: quia viri, qui
quocunque tempore in innocentia, aut completa
de commissis satisfactione decederent, vitæ æternæ
fœlicitatem confestim habituri erant, quia ad hanc
suscipiendam perfectè dispositi erant. Identidem au-
tem, & qui de commissis dolentes, incompleta
tamen satisfactione decedentes, purgatorijs ignibus
tenebantur, exempta prorsus labe ad vitam æternam
mox recipiendi erant. Et quia toto sæculorum prę-
teritorum lapsu vsque ad Saluatoris mortem ianua
vitæ æternæ clausa extiterat, nondum soluto precio
redemptionis nostræ, sed Christus moriens vitæ por-
tam reserauit: necesse erat quendam poni locum,
in quo vsque ad id temporis animæ virorum iusto-
rum ab exordio sæculorum decedentium permane-
rent. Hic autem est ille locus, quem Sanctorum
Patrum Lymbum appellamus, qui ad stabiliter ma-
nendum non erat, sed vt ibi promissam, atque pro-
culdubio affuturam præstolarentur redemptionem,
scilicet, vsquequo Paradisi porta reserata foret.
Hic autem locus à cœteris tribus animarum recepta-
culis differebat, quoniam in alijs aliquid pœnalitatis
erat, in hoc autem nihil. Nam qui in alijs tene-
bantur locis, aliqua culpa grauabantur, aut onus

A satisfactionis inexpletæ eos premebat, quamobrem
vbicunque existerent, necesse erat, vt aliquo gene-
re pœnarum afficerentur. Qui autem in Lymbo
Sanctorum Patrum erant, nulla culpa tenebantur,
nec aliquam inexpletam completuri erant satisfa-
ctionem: iniustum ergo satis videretur eos aliquo
pœnalitatum genere afflictari.

Quædam de nominibus Lymbum Patrum.

Cap. CXXVIII.

HOC enim quartum animarum apud inferas
sedes receptaculum: quod nos sanctorum pa-
trum lymbum dicimus sacra scriprura sinum Abra-
hæ frequenter appellat. Sic enim patet Luc. decimo
sexto. vbi Christus dicit mendicum Lazarum ab an-
gelis portatum in sinũ Abrahæ: diuitem quoque in
tormentis gehennalibus acriter afflictatum introduc-
it clamantem ad Abraham, & ad Lazarum, qui e-
rat in sinu eius. Nec nos cum quibusdam arbitre- *Sinus A-*
mur hunc sanctarum animarum locum ante Christi *brahæ vn-*
passionem sinum Abrahæ ideo vocatum, quoniam *de dictus*
ibi Abraham primus steterit. Nam ante eum pleri- *fit.*
que ad eum locum descenderunt. Sic enim de pro-
thoplasto Adam patet, qui quamquam a principio
C peccans, postea tamen vir iustus, & timoratus Deo
fuit: tanti enim boni priuatio quantum experiri cœ-
perat in terrestri paradiso, quod identidem culpa sua
perditum nouerat, eum nimis cautum reddidit, atque
vitæ eius exosum, & in ea velut in quodam diutur-
no luctu manentem, atque in perpetuo desiderio il-
lius, quam semel cognouerat fœlicitatis. Vnde de
eo sacra scriptura testimonium reddit, quòd vir san-
ctus fuerit. Sic patet Sapientię capitulo decimo, sci-
licet: Hęc illum, qui primus formatus est à Deo orbis
terrarum pater, cùm solus esset creatus, custodiuit, &
eduxit a delicto suo. Preter hocautem ante omnes,
qui ad lymbum sanctorum descenderunt, Abel filius
Adę primus fuit, qui quoniam Deum diligenter, ac
D deuotè colebat, Deusque sacrificia illius suscipiebat,
exterminatus est a fratre suo Cain, vt patet Genes. ca-
pitulo quarto. Tota autem sacra scriptura de hoc te-
stimonium perhibet, quòd vir sanctus sit. Potissi-
mum autem est Christi pręconium de eo, quòd ha-
betur Matthę. vigesimotertio capitulo, vbi dicit: Vt
veniat super vos omnis sanguis, qui effusus est a san-
guine iusti Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ filij
Barachiæ. Ecce enim iustum vocauit Abel. Hoc e-
tiam habetur ad Hebræos capitulo vndecimo, scili-
cet: Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain Deo
obtulit, per quam testimonium consecutus est iustus
testimonium perhibente muneribus eius Deo, & per
illam defunctus adhuc loquitur. Hic autem cum
E obijt ad lymbum sanctorum mox descendit, cùm in-
nocens moreretur: nulla quippe peccata in eo præ-
cesserant, quorum merito ad alia loca descendere de-
buisset, & si aliqua peccata habuisset, iam de eis ple-
nè satisfecisset, cùm scriptura eum iustum vocet. Da-
to quòd Abel quędam habuisset peccata, quæ viuens
deplorasset, de eis tamen non plenè satisfecisset, cun-
cta obligatio ad satisfactionem per martyrium extin-
guebatur. Eo enim quo zelans Dei latriam, & iusti-
tiam æmulatoris fratris sui manu concidit, ab omni
onere satisfaciendi liberatus est: ipsa enim martyrii
susceptio plena, & supererogans satisfactio erat.
Hoc quidem catholicum documẽtum apud omnes
theologicos doctores est, quòd etiam si ipsius ducenta

millia patrauerit mala, pro quibus ei in vita dolenti in purgatorijs ignibus amplius, quàm per mille annos manendum esset, si pro Christi nomine, aut pro defensione cuiuscumq; probitatis mortem subeat, mox ad sanctorum æteream conuolabit felicitatem. Martyrium quippè cuiuscumque satisfactionis faciendæ quantumcumq; magna sit, extinguit obligationem.

Prim⁹ abel descendit ad lyou. ꝙ patrum.

Dicendum ergo ex his patet, primum fuisse Abel virum sanctum, qui ad sanctorum lymbum descēderit. Post hunc autem descendit Adam pater eius. Prius namque Abel, quàm Adam mortuus est: quia post mortem eius Adam genuit Seth, dicens, posuit mihi Dominus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain, vt habetur Gen. 4. capit. Post Adam tertius ad lymbum descendens fuit filius eius Seth. Prius autem Adam, quàm Seth mortuus est, vt colligitur Gen. 5. cap. computando annos Adæ, & filij eius Seth, & annos, quos habuit Adam cùm genuit Seth. Nam Adam vixit annis octingentis postquam genuit Seth, & Seth vixit annis noningentis, & duodecim: ergo centum duodecim annis mortuus est Adam ante Seth: quæ patent in eodem cap. Quòd autem Seth fuerit vir iustus descendens ad lymbum sanctorum constat: quia omnes de stirpe eius viri sancti appellantur vsque ad finem huius primæ ætatis circa diluuiū, cùm iam omnis caro corruperat viam suam, vt apparer Gen. 6. cap. Quartus descendens ad lymbum fuit Enos filius Seth: iste enim vir sanctus fuit: quoniam Sacra Scriptura testatur de eo, ꝙ ipse cęperit inuocare nomen Domini super terram, vt apparet Gen. cap. 4. Sed iste mortuus est post Seth annis nonagintaocto, quia Seth vixit postqq̄ genuit Enos annis octingentis septem. Enos verò vixit annis nongentis quinque, vt patet Gen. 5. cap. Et sic de cœteris viris sanctis per lineam Seth, vsque ad Noe, dicendum satis rationabiliter videtur, ꝙ omnes ad lymbum descēderint sanctorum: potissimè de illis, quos Sacra Scriptura in illa linea enunciat. Quoniam præter hos multi alij in eadem fuerunt linea, quæ in Sacra Scriptura nō computant: de quo non est idem præsumēdum, quod de eis, qui scripti sunt: quoniam nullus, qui in linea Seth scriptus in Sacra Scriptura reperitur, perijt in diluuio, vt patet ex computatione quam fecimus Gen. cap. 5. Multi tamen de his, qui non sunt in eadem linea scripti, quamq̄ de eadem fuerunt, diluuio absumpti sunt, cùm per aquam solùm octo animæ saluæ factę sunt. s. Noe, & tres filij sui, & vxores Noe, & filiorum trium. Post hos autem de Noe manifestius adhuc est, quòd ad lymbum descenderit, quàm cœteri, quia de eo manifestiora testimonia sunt in Sacra Scriptura, vt patet Gene. 7. cùm dicitur: Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iustum coram me in generatione hac. De eo etiam testimonium redditur, quòd iustus fuerit Eccle. 44. cap. s. Noe inuentus est perfectus iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio: ideo dimissum est reliquum terræ, cùm factum est diluuium, testamenta sęculi posita sunt apud illum ne deleri posset diluuio omnis caro. Laudat etiam eum apostolus de fide ad Deum, vt habetur ad Hebrę. 11. s. Fide Noe responso accepto ijs quę adhuc nō videbantur metuens, aptauit arcam in salutem domus suę, per quam damnauit mūdum, & iustitiæ, quæ per fidem est hæres est institutus. De Henoch, qui in hac ætate prima fuit ante Noe Sacræ Scripturæ testimonium reddunt, quòd vir sanctus fuerit, ad lymbum tamen non descendit, sed rapuit eum Dominus, & transtulit in Paradisum: sic patet Ecclesiastici quadragesimo quarto capitulo, scilicet: Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, vt det pœnitentiam gentibus. De hoc etiam Apost. ad Hebræos cap. 11. ait: fide Henoch translatus est, nè videret mortem, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus. Ante translationem enim testimonium habebat placuisse Deo. Hi igitur omnes alijque plurimi ante Abraham ad sanctorum sinū descenderunt. Non est ergo rectè dictum: ideo vocari hunc locum sinum Abrahæ: quoniam ipse illuc primus descenderit. Item hoc stare non potest: nam de Abraham habetur Gen. 25. cap. Deficiens mortuus est in senectute bona, prouectęque ætatis, & plenus dierum congregatusq; est ad populum suum. Et hoc exponunt doctores de congregatione ad viros sanctos post mortem. Oportet ergo, quòd alij in lymbo iam existerent cùm ipse illuc descendit: quia dicitur congregatus ad illos: primus autem ad nullum congregari potest. Et non solùm aliqui præcessisse in lymbo probantur, sed etiam multi: quia dicitur congregatus ad populum suum: vnus tamen, aut duo, vel pauci populum non faciunt. Aliqui autem istum populum vocant angelos: sed hoc super Geneſis capitulo vigesimo quinto improbauimus. Necesse est ergo locum hunc sinum Abrahæ propter aliam causam vocari. Hoc autem est, quoniam in tota natura sic obtinuit, vt à dignioribus denominetur res: sed in toto lymbo nullus æquę iustus, & Deo acceptus erat, vt Abraham, ideo ab eo denominari debuit. In ipso quoque populus Dei accepit exordium: nam ante eum nemo populus Dei vocatus est, quamquam in linea Seth descendentes ab Adam filij Dei vocabantur, in quantum differebant à descendentibus per lineam Cain, qui pessimi erant, de quo Genes. 6. capit. Deus quoq; ad Abraham maiorem monstrauit familiaritatem, q̄ ad aliquem antiquorum Patriarcharum, sicut patet ex processu Geneſis à cap. 12. vsque ad 24.

Abraham præ cæteris patriarchis a Deo optimo dilectus est.

Omnes quoque posteriores viri sancti cum a Deo aliquid præcabantur commemorando merita Abrahæ præcabantur, & se hoc modo exaudiendos æstimabant, vt frequenter patet in Exodo, & in libro Numerorum, atque in plerisque libris veteris testamenti. Amplius autem promissiones factę de danda terra Chananæorum, quę erat diuisa in septem gentes, vel in decem, vt patet Genes. 15. c. & de Messia nascituro de semine suo, nulli ante Abraham factæ sunt. In eo quippe cuncta inchoata sunt. Nam etsi omnia noui, & veteris testamenti volumina, perlegeris neminem inuenies, ad quem primo ista dicta sunt. Sic enim ait Apostolus ad Galat. capitulo tertio: Abrahæ factæ sunt promissiones, & semini eius. quasi dicat, non fuerunt factæ prius aliis. Omnium autem harum rationum, & plurium fundamenta habentur diffusè per processum Geneſis, & habentur simul Ecclesiastici 44. capitulo, cùm dicitur: Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis illi in gloria, qui conseruauit legem Excelsi: & fuit in testamento cum illo. In carne eius fecit stare testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis, ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente sua crescere illum quasi terræ cumulum: & vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos a mari vsque ad mare, & a flumine vsque ad terminos orbis terrę. Et in Isaac eodem fecit modo propter Abraham patrem ipsius. Benedictionem omnium gentium dedit illi, & testamentum suum confirmauit super caput Iacob. Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & diuisit ei partem in tribubus duodecim, & conseruauit illi homines misericordię inuenientes gratiam in oculis omnis carnis. Ex prędictis autem rationibus aliisque in hunc modum conuenientes satis patet debuisse vocari sinum illum sanctorū ab Abraham, quanquam ante ipsum plures in eo manerent.

Quomodo

Quomodo ad sinum Abrahæ iustorum animæ siue Iudæi, siue Gentiles essent descendebant.

Cap. CXXIX.

AD HVNC sanctorum lymbum, siue sinum Abrahæ, iustorum virorū animæ descendebāt, siue Iudæi, siue Gentiles essent. Cuius modus hic est. Ab exordio orbis cōditi decedentes, aut in ætate adulta moriebantur, aut priusquam ad ætatem rationis capacem peruenirent. Si verò in parua ætate decederēt, aut merito fidei parentum originalis culpa abolita erat, aut nequaquam. Sed si fides parentum fuisset, vt in prælibatis expositum est, macula ī paruulis tollebatur, quo pacto decedentes paruulos ad lymbum sanctorum deferri necesse erat, quoniā cum plena innocentia diem clauserant. Si verò nulla parentū existente fide paruuli nequaquam iuuarentur, in originali illos decedere necesse erat: & hoc modo ad lymbum puerorum descēdere, qui originalis maculæ locus est. Cùm verò homo ad ætatē ratione vti & considerare potentem peruenisset, per primū actum bonum, quē in Deum dirigeret, originalem maculam poterat expiare. Hic autē si post quàm originalem eluisset reatum in innocentia manēs decedebat, ad sinum Abrahæ ferebatur. Quod apparet: nam hic gehēnalibus incendijs detrudi non poterat, quia in mortali non decebat peccato, gehenna tamen damnatorū pro actuali & mortali culpa locus est. Præter hoc autem, nec purgatorijs sedibus detinendus erat, quia ibi illi duntaxat exercentur, qui inexpletæ satisfactionis reatu tenentur. Hic autem nihil eluendum habet, cùm nihil dignum pęna commiserit. Ad lymbum quoque puerorum descendere nequibat: quia ibi soli tenentur, qui originalis maculæ reatu grauantur. In hoc autem omnis macula exempta est. Vitæ quoq; æternæ gaudia adipisci non poterat. Nam ad hunc locum nemini accessus patuit, quousq; Saluatoris mors illum reseraret. De receptaculis autem animarum corpore solutarum nullum manet, necesse est ergo vt in sinu Abrahæ, qui reliquus est huiusmodi decedentis anima commoretur. Si quis verò post aliqua mortalia patrata decederet, aut ille de commissis doluerat, aut minimè. Si verò nequaquam doluisset, quoniam impęnitens erat, ad gehennæ incendia descendere necesse erat, vbi in æternum manendum erat. Si verò de commissis ante mortem doleret, aut de eis expleuerat satisfactionem, aut minimè: si expleuerat debitam satisfactionem, ad sinum Abrahę descendebat, nihil nāque in eo erat, propter quod alterum locum petere deberet. Si verò plenam de commissis satisfactionem non egisset, purgatorijs sedibus detinendus erat, quousque debitæ satisfactionis expleretur modus. Cùm verò hanc suppliciis exercitus expleuisset, ad sinum Abrahæ transferendus erat: quia nihil in eo erat, propter quod vlterius suppliciis purgatoriis immanendum esset. Ibi autem manebat vsque ad mortem Saluatoris. Iste autem fuit modus omnium decedētium ab exordio orbis conditi, vsque ad circuncisionem Abrahæ datam, quod est tēpus duarum ætatum sęculi.

De mutatione decedentium de statu sęculi, quoad conditiones data circuncisione.

Cap. CXXX.

DATA autem circuncisione aliquantum de statu prioris sęculi, quantum ad conditiones decedentium mutatum est. Nam susceptа in Abrahā circuncisione quicunque circuncideretur, siue de Gentilibus, siue de Iudæis ille foret, ab originali macula in ipsa circuncisione saluabatur. Ideo cùm inter Iudęos aliquis susceptа circuncisione moreretur, etiam si ante ætatem rationis capacem decederet, parentibus etiā non suffragantibus per fidem, in originali macula decedere non poterat: ideo ad lymbum Abrahę iste descendebat. Ad Infernum quippè damnatorum nequaquam ferri poterat, quoniā nullo mortali actuali grauabatur. Ad purgatorias quoque sedes identidem non tendebat: quia iste inexpletæ satisfactionis locus est: huic autem explendum nihil mansit, cùm nullum vnquam pœna dignum egerit. Nec quidem in puerorum lymbo detineri poterat: quia iam ei originalis ablata fuerat labes. Nullum autem ei de animarum corpore solutarum præter sinum Abrahæ reliquum receptaculum erat: ad hunc ergo huiusmodi ferri necesse erat. Si verò Iudæus post datam circuncisionem in adulta moreretur ætate, iam in eo originali abolita macula, aut in peccato actuali mortali decedebat, aut non. Si verò nullo adhuc mortali patrato decederet, ad sinum Abrahæ descendebat, nulla quippè, aut culpa, aut satisfactionis explendæ onus ad aliud animarum receptaculum ire cogebat. Si autem in mortali culpa decederet impęnitens quidem, ideſt, de commissis non dolens, gehennalibus detrudi cruciatibus necesse erat. Si autem patratis quibusdam mortalibus doleret expleta pro eisdem debita satisfactione ad lymbum Sanctorum descensus erat, vt ex prædictis patet. Si verò de commissis præcessisset dolor, nec tamen expleta facinorum satisfactio foret, purgatorijs cruciatibus expleri necesse erat, vbi cùm omnis macula supplicijs assumpta foret, ad lymbum Abrahæ transitus ei erat.

Quædam de Gentilibus.

Cap. CXXXI.

HIC autem modus, quem in Iudæis post datam circuncisionem assignauimus, in gentilibus fuit post datam circuncisionem vsque ad mortem Saluatoris. Data enim circuncisione gentiles propriè esse cœperunt: quia tunc data circuncisione Abraham, & posteri eius cœperunt esse populus Dei, à cœteris gentibus signaculo circuncisionis diuisi. Sed adhuc proprius gentiles dicti sunt susceptа lege ab Israelitis in monte Sinai, quam nullæ aliæ gentes susceperunt. Lex autem facit vnum populum ab altero distingui. Gentiles autem, qui à data circuncisione Abrahæ vsque ad mortem Saluatoris fuerunt: imò vsque ad publicatum Euangelium ad sinum Abrahæ descendere poterant quadrupliciter. Primò quidem, siquis eorum à parentibus fidelibus natus, scilicet, qui de Deo rectè sentirent, quæ naturaliter sentiri poterant, & idolorum immunditias cauerent, in parua ætate ante tempus discretionis decederet, fide parentum in eo macula tollebatur originalis: ad sinum ergo Abrahæ descendere necesse erat. Fides namque parentum inter Gentiles in paruulis originalem culpam adimere potuit: rari tamen parentes fideles habebant: cùm omnes ferè ad idola declinarent: ideo hic modus inter Gentiles rarus fuit. Secundus autem modus erat, siquis de Gentilibus in parua ætate ab originali macula in fide parentum expiatus ad adultam peruenirent ætatem, aut si non expiatus fide parentum ad ætatem rationis capacem impenio

Quo tempore Gentiles esse cœperint.

penſo aliquo actu ceremoniali in Deum directo, ab hac liberaretur, ſi vſque ad mortem nullum mortale patraret in plena innocentia permanens, ad ſinum Abrahæ deſcendebat. Quod apparet, quoniam ad damnatorum ſupplicia gehennæ huic eundum non erat, quia nulla actuali mortali culpa tenebatur. Identidem autem ad purgatoria loca hic non pergebat: quia nihil ei igne cremandum manebat, cùm nihil vnquam pœna dignum patrauiſſet. Ad lymbum quoque puerorum deſcenſus nullus erat, quia illæ originalis culpæ locus eſt, qui in huiuſmodi decedente abolita prorſus erat. Taliter ergo moriēti nullum animarum reſtabat receptaculum, niſi ſinus Abrahę. Ad hunc ergo deſcendere debebat. Nam ad vitam æternam nulli vnquam ad mortem vſque Saluatoris G tranſitus patuit. Tertius modus deſcendendi ad Sinum Abrahæ in Gentilibus erat, cùm quis mortalia patrans de eis doleret, ſiue hoc in cultura ſimulacrorum, ſiue in quocunque genere peccati eſſet. Poſtea autem plena habita ſatisfactione decederet, ad ſinum Abrahæ talibus iter erat. Huic namque ad gehennales ſedes, aut purgatoria loca, aut Aethereas empyrei manſiones, aut puerorum carcerem tranſitus nullus erat. Ratio autem ex prædictis patet. De Paradiſi loco cauſa manifeſta eſt. De alijs autem patet, quoniam pœnalia loca ſunt: huic autem nihil ineſt, propter quod puniri vllatenus debeat. Quartus autem modus, quo Gentilibus in hoc tempore patebat deſcenſus ad Sinum Abrahæ eſt, ſiquis quibuſdam H mortalibus perpetratis de eis dolens non expleta ſatisfactione ad purgatorias ſedes deſcenderet: ibi autem cùm debitam ſatisfactionem expleſſet, ad ſinum Abrahæ transferebatur. Nam completa ſupplicium debita pro ſceleribus toleratione, in cruciatibus vlterius immanendum non erat. Patet ergo ex dictis, quòd non ſolùm Iudæi ad Sinum Abrahæ deſcendebant, ſed etiam Gentilibus ab orbe condito vſque ad plenam Euangelij promulgationem illuc multipliciter iter patuit.

Quando animæ in Sinu, ſcilicet, patrum eſſe cœperunt.
Cap. CXXXII.

I AMPLIVS circa iſtud quartum animarum receptaculum ſpeculandum occurrit, quando animæ ibi eſſe cœperunt, & quando eſſe deſierunt, vel an aliquando euacuetur. Cui reſpondendum in hoc ſanctorū lymbo ab exordio creationis rerum nō fuiſſe animas, ſicut in inferno ab initio rerū conditarum fuerunt, qui punirentur, ſcilicet, dæmones ipſi, qui mox, vt creati ſunt ceciderunt. In lymbo autem Sanctorum non accidit hoc: quoniam ibi dumtaxat iuſtorum virorum animæ erant, quæ ſine mortali culpa, & originali reatu, & omni ſatisfactionis onere à corporibus diſceſſerunr, aut ſi quam decedentes habuerunt priuſquam ad lymbum ſanctorum peruentum foret eam pœnitus perſoluerunt. A' principio K tamen orbis conditi non fuerūt aliquorum virorum iuſtorum animæ à corporibus ſolutæ: ergo lymbus ſanctorum à principio orbis conditi animas nullas habuit. Nam vt ſupra inductum eſt primus homo, qui in toto orbe mortuus fuit, iuſtus Abel extitit: hic tamen vſque ad annum ab orbe condito ſecundū Ioſephum libro primo Antiquitatum mortuus non eſt. Amplius autem in hoc ſinu Abrahæ animabus in æternum manendum non eſt velut in gehennalibus ſupplicijs, aut lymbo puerorum. In his enim duobus receptaculis animæ ſemel receptæ in æternum manent: in Sinu autem Abrahæ vſque ad mortem Chriſti dumtaxat animarum ſanctarum fuit in-

F colatus. Huius autem ratio, vt ex prælibatis patet, eſt: quia qui ſine culpa mortali actuali, aut originali premente, aut onere inexpletæ ſatisfactionis deceſſit, ad vitæ æternæ gaudia diſpoſitus eſt: nihil quippè ei ex ſe deficit, vt ad hæc diſpoſitus ſit. Si ergo animæ iuſtorum mox, vt à corpore ſolutæ ſunt, gaudiorum loca non aſſequūtur, ex eis non eſt, ſed ex conditione æterearum ſedium, quoniam reſeratæ non ſunt. Et quia vitæ æternæ manſio nulli concedenda erat, quouſque pro omnibus peccatis noſtris plena eſſet facta ſatisfactio, quæ per ſolum mediatorem noſtrum Chriſtum Ieſum fieri poterat: neceſſe erat, vt nulli animarum ad vitam æternam pateret ingreſſus vſque ad mortem Saluatoris. Ideo viri ſancti, qui ex ſe nihil habebant, quo à fruitione beatifica impedirentur, toto hoc tempore impediti in ſinu Abrahæ manebant, vbi nullius afflictionis habebant experimentum. Facta autem redemptione per ſaluatorem neceſſe erat, vt omnes viri Sancti ad Paradiſi reciperentur ſedes, quia tunc nihil, aut ex parte ſui, aut ex parte redemptoris manebat explendum. Ad quod neceſſe fuit, vt Chriſtus moriens omnes, qui in lymbo ſanctorum erant, educeret, cùm dumtaxat hic eius præſtolarentur mortem, & conſequētem redemptionem. Poſt mortem autem Saluatoris nemo ad Abrahę ſinum deſcendit: quoniam quicunque in iuſtitia perfecta deficeret nullo actuali, mortali, aut originali preſſus, aut alicuius in expleto ſatisfactionis onere alligatus, mox vitę ęternę gaudia cōſequebatur: quoniam iam vitę ęternę porta prioribus incognita ſęculis patefacta erat. Ex prędictis ſatis inducitur, quòd cùm Chriſtus ſurrexit, & ad Cœlos aſcendit, non ſolùm ſecum de animabus ſanctorum virorum Iudęorum duxit: ſed etiam de animabus Gentilium. Hoc autem apparet, quoniam Chriſtus eos omnes ſecum tulit quos moriens, atque deſcendens ad Inferos in Sinu Abrahę inuenit. Non enim erat vlla ratio de aliqua animarum ibi manentium, quòd magis ibi relinqueretur, quàm cœterę: omnes quippè iuſtorum virorum animę erant: ſingulis adipiſcendę vitę ęternę perfecta inerat diſpoſitio. Iniquè ergo agi videretur cum ea anima, quam Deus relinqueret in ſinu Abrahę, cùm nihil magis induceret quaſdam earum ibi manere, quàm alias. Sed vt euidentiſſimè in prioribus inductum eſt, in ſinu Abrahę, tam Gentiliū, quam Iudęorum animæ erant: Chriſtus ergo ad tartara deſcendens de ſinu Abrahę animam Adę protho plaſti, & iuſti Abel, atque Noe, & ſimilium virorum Sanctorum ſecū eduxit. Hi tamen Gentiles fuerunt, quia non ſuſceperunt aliquod circunciſionis ſignacu lum: in Abraham nempe hoc inchoatum eſt, nec legem directuam à Deo receperunt: quia iſta primò per Moyſen in deſerto Sinai data eſt. Sed in ſolis naturalis leges prędceptis vitam duxerunt: in hac autem poſteriores Gentiles, qui iuſti erant, vixerunt à tempore datę circunciſionis vſque ad mortem Chriſti. Cùm ergo decederent, & in ſinu Abrahę locarentur, congruum erat, vt Chriſto reſurgente, & aſcendente ab inferis, cum eo iſtę ſanctę Gentilium animę aſcenderent, ſicut animę Iudęorum. Ex quo ſatis rationabile videtur animę Socratis, & Platonis, atque Ariſtotelis ſimiliumque Phyloſophorum ad lymbum in morte ipſorum deſcenderint, poſtea autem cū Chriſto reſurgente inde in ętereas alcenderint manſiones. His quippè vita ſtudioſa erat, & vitia caſtigabantur ad vnguem, nè quid inhoneſtum eis accederet cautiſſimè aduertebant, quod ſatis colligi datur, ſi eorum dicta, & facta ex hiſtorijs Phyloſophorum aduertamus.

Cū Chriſtus ſurrexit ſecū, & Iudæorū, aias vexit.

Quo perſuadere ſpia poſſit Ariſtotelē & Platonē in cęlis ęs.

Quomodo

Quomodo differat ſinus Abrahæ a lymbo puerorum.
Cap. CXXXIII.

NVNC verò circa iſtud quartum receptaculum animarū, quod ſinum Abrahę appellamus, ſpeculandum occurrit, quomodo differat a lymbo puerorum. Nam ad cætera ſi conferas, differentia euidens eſt. In gehēnali quidem carcere pęna ęterna eſt, in ſinu autem Abrahę, nec pęna vlla eſt, nec ibi in ęternum manendum eſt, ſed ſolùm vſque ad mortem Saluatoris. In purgatoriis quoque ſedibus, & ſi in æternū manendum non ſit, acriores tamen & magna cum acerbitate pęnæ ſunt, etſi cum clementia exerceantur; in ſinu autem Abrahæ, nec incolatus in æternū eſt, nec vlla pęnalis ſentitur inflictio, quæ aut temporaliter, aut in æternum duratura ſit. Reſtat ergo duntaxat ſpeculandum quomodo differat, & an quid differat inter ſinum Abrahæ, & lymbum puerorum. Huius inquiſitionis motiuum eſt, quoniam diuerſa ijs locis manentibus animabus conditio ineſt, locorum ergo diſſimilis debet eſſe habitudo. Nam qui in lymbo puerorum tenentur, originali macula infecti ſunt, in qua lucem clauſerunt, quæ & in eis in æternum manet. Qui vero in lymbo ſanctorum ſunt, nulla actuali mortali, aut originali culpa tenentur: aut inexpletæ ſatisfactionis vllius pondere obnoxij ſunt. Sed duntaxat ibi manent: quia nondum vitæ æternę ianua aperta erat, quæ in Chriſti paſſione aperienda erat, vt in præcedentibus explanatum eſt: non ergo debuit in his vllū eſſe genus, pęnæ ſicut in eis, qui in lymbo puerorum erant, cùm nihil haberent, cui pęna reſponderet. Quibuſdam tamen videtur nihil differre inter habitudinem lymbi puerorum, & ſinus Abrahę: lymbus nempe puerorū nihil continebat pęnalitatis in ſenſu: ſicut in frigore, aut calore, vel cęteris inflictionibus: vt in ſuperioribus magis patuit. Cuius cauſam eſſe diximus, quia originale peccatum in nullo poſitiuo fundatur i eis, in quibus eſt ſiue quantum ad rationales potētias, & principia actuum humanorum, ſiue quantum ad potentias executiuas, ſed in pura priuatione originalis iuſtitię. Nulla ergo pęna in eis poſitiua corporalis, aut qualiſcunque aſſignari debuit, ſed ſola priuatio diuinæ viſionis. Hanc autem pęnalitatem ſuſtinere coguntur. Eandem vero pęnalitatem ſuſtinere videtur, qui in ſinu Abrahę ſunt. Diuina enim viſione carebant, dum ibi manebant. Si enim eū ibi vidiſſent, perfecta illis iucunditas eſſet, atque fęlicitas: vnde in vita æterna eſſe dicerentur: Nihil quippe ad completum eorum bonum deeſſe videbatur, quoniam in loco nihil differt, an hic vel ibi beatitudo ſit, dum tamen reuelata facie Deum cernat. Hoc tamen non ſtat, quoniam in continua ſpe manebant animæ virorum ſanctorum apud inferos permanentium, de Meſſia venturo ad liberandas eas atque de lacu, in quo non erat aqua educendas ad gaudia paradiſi in ſanguine teſtamenti ſui. Si tamen has, quę in ſinu Abrahę erant diuina viſione carentes dicamus, nihil differre videntur a conditione animarum permanentium in lymbo puerorum, nulla ergo in alterutrum eis differentia erat.

Reſponſio ad ſuperiora & obiectio quędam.
Cap. CXXXIIII.

AD HAEC autem quiſpiam fortaſſis conabitur reſpondere, dicens nimis intereſſe in animabus, quæ in lymbo puerorum ſunt, quę ibi vſq; hodie manent: atque eis vſque in æternum ibidem manendum eſt; quæ verò in ſinu Abrahæ erant, non habebāt hunc velut ſempiternam manſionem, ſed vſque ad ſolam redemptoris mortem conſiſtere cogebantur, qui eas

A inde eduxit, nunc nulla ibi manet, ſatis ergo in hoc intereſt. Contra hoc autem aliquis obijciendum putabit, non ſatis rectè hanc differentiam aſſignari duorum receptaculorum animarum. Nam & ſi animæ in paruulorum lymbo conſiſtentes in ęternum manere habebant: animæ autē, quæ in ſinu Abrahæ tenebantur, perpetuam ibi manſionem nō acceperant, tamen adhuc data aliqua pęna animabus manentibus in ſinu Abrahæ eſt. Nam velut animæ paruulorū in ſuo lymbo manentes ęternam diuinę viſionis patiuntur priuationem, & hoc eis dūtaxat pęna eſt, ita & animæ virorum iuſtorum, quæ apud ſinum Abrahæ manebant, hac carentia diuinæ viſionis afficerentur eo tempore, quo eis ibi manendum erat. Ex quo aliquid forſitan B non parum abſurdum confecerimus. Sęp ab orbe condito vſque ad deſcenſum Saluatoris morientis ad inferos, æqua fuit pęna animarū in ſinu Abrahæ manentium, & earum, quæ in lymbo puerorum manebant, & vſque hodie permanent. Sed adhuc iſtud inconueniens videtur: nam pæna in eis ſimilis eſſe debet, qui in culpa ſimiles extiterunt; cùm verò culparum diſſimilitudo eſt, pęnæ quoque proportionaliter diſſimiles eſſe debent. Et quia animæ in lymbo ſanctorū per manentes, & quæ in lymbo puerorum erant non habebant cōparem, aut ſimilem cauſam patiendi: cùm illi, qui in lymbo paruulorum manebant, in originali mortali deceſſiſſent, qui verò in ſinu Abrahæ erant, nullo tenebantur actuali aut originali reatu, nec inexC pletę ſatisfactionis onere premerentur, pęna ęqua in eis eſſe non debuit. Modus ergo reſpondendi, quo ſimilis pęna aſſignatur eis, qui tunc in ſinu Abrahę, & his, qui in lymbo puerorum, conueniens non eſt.

Alia reſponſio, & quædam penes ſupradicta.
Cap. CXXXV.

FORTASSIS quiſpiam huicaliter reſpōdebit quęſito dicens, eis qui erant in ſinu Abrabę non fuiſſe ſimilitudinem pęnę cum eis qui erāt in lymbo puerorum: nunc autem poſt paſſionē Saluatoris, quoniam hoc tēpore nulla fuit, cùm ibi nullus conſiſtat. Sed adhuc in tempore quod ab orbe condito vſq; ad D Chriſti paſſionem fluxit, in quo vterque locus habitatores habuit, dicent non fuiſſe vtriuſque ſimilem pęnam. Quoniam paruuli, qui in lymbo erant, patiebantur plenam, & omnimodam exceęationem intellectus: qui verò in ſinu Abrahę erant, non patiebantur hanc exceęationem, ſed erat intellectus eorum lucidus ſatis. Ad quod animaduertendum eſt, quòd habitus intellectus, qui ſunt qualitates quędam infixę, & permanentes in intellectu cauſatę per doctrinam, aut ſpeculationis exercitium circa aliquod genus obiecti: aut per infuſionem & totaliter diuinam operationem, manent in intellectu poſt mortem eius cuius iſti habitus ſunt, atque conſequuntur animam, quocū que ierit. Hi autem habitus ſunt quibus homines per E fectè, acutè, faciliter, & delectabiliter intelligūt, dum viuūt. Sic enim ait Ariſ. ſecundo Ethicorum. ſignum a generatim habitus eſt delectationem aduenire operibus. Amplius autem ſciendum, cp vna qualitas cauſata in intellectu noſtro, qua delectabiliter, & faciliter ſpeculamur ea, quę ad genus artis grammaticę pertinent: vocatur grammatica aut habitus grammaticus. Qualitas quoque, qua ſpeculamur circa genus artis, & obiecti dialecticę, dialectica qualitas, aut habitus dialecticus appellatur: & hoc modo ponimus in cęteris generibus obiectorum ſpeculabilium aliquos habitus conſideratiuos. Hi autem habitus manent in anima poſt ſolutionem a corpore. Quod ſi anima his habitibus informata vitę ęternę gaudia petierit, erunt iſti

Habit⁹ intellectuales manere in aīa poſt corporis ſolutionē.

isti habitus ad intelligẽdum perfectiores: plures quoque conclusiones per eos intelligemus, atq; lucidius, & firmius quàm cùm per eos viuẽtes specularemur. Si autem anima his habitibus informata gehennalib⁹ incendijs mancipetur, aut purgatoria detineatur mansione, vel ad quodcũque alterum animarum receptaculum a corpore soluta tenderit, manebunt isti habitus eque perfecti ad intelligendum, vt in viuentibus fuerant nihil perfectionis suscipientes. Amplius autẽ consideratione dignum est, excellẽtiorem potentiam inter omnes, quę sunt in anima, intellectum esse. Quã obrem cùm ponitur nobis differentia, qua ab alijs animalibus distemus, rationales a ratione, siue intellectu appellamur: nec vocamur volitiui a voluntate, quanquam voluntas ita sit propria hominum, vt intellectus: in nullo enim cęterorum animalium voluntas vllatenus est, sicut nec intellectus. Si tamen voluntas perfectior, quàm intellectus esset, cùm omnes denominationes in natura a perfectioribus fiant, vocarent homines volitiui a voluntate tãquam in modum differentiæ: sicut vocantur intellectiui ab intellectu, vel rationales. Intellectus autem, quia est perfectior potentia in anima, & perfectionem suam recipit per habitus intellectiuos, cùm hac perfectione caruerit, nimis imperfectus est, & afflictio nõ intelligentis. Si autem intellectus habitibus ītellectiuis perficiatur, gaudium, & perfecta lętitia in intellectu est. Nam totum gaudium intellectus est in intelligendo. In hoc autẽ differt inter eos, qui in lymbo puerorum, & eos qui in sinu patrum tenebantur. Nam qui in lymbo puerorũ erant, paruuli defuncti sunt, nec aliquos habitus acqsierunt in intellectu, quibus intelligere queant. Non enim eos dum vixerunt, prę angustia temporis habere potuerunt. In eis verò, qui in lymbo erant secus accidebat: nam animæ illę iustorum, cùm a corpore solutę sunt, habitus intellectus habebant, maiori enim temporum spatio viuentes habitus intellectiuos acqrere potuerunt in intelligendo, ergo qui ętate maiori sunt, non sustinebunt eandem pœnam, quam paruuli patiuntur in lymbo.

Impugnatio responsionis, & quædam alia. Cap. CXXXVI.

AD SVPRADICTA autem speculantibus nobis, dicendum est stare non posse, quoniã ista responsio impertinens est, & falsum pręsupponit. Primò quidem, & si vera supponerentur, respõsio tamen impertinens esset. Nã & si qui ad lymbum puerorum descendebant, habitibus intellectiuis carebãt, & in hac carentia afflictio quędam eis erat: & ad lymbum sanctorum descendentes habitus speculatiuos haberent in intellectu, quibus vacantes delectarẽtur, & similem eis, qui in lymbo puerorum erant non paterentur pœnam: non proueniebat ex conditione locorum in quibus manebant, sed ex conditione ętatis illuc descẽdentium. Quia hi magni, illi verò in parua adhuc ętate. Sed cùm duorum locorum conuenienter differentia assignari debet, non est assignãda ex habitudine aliquorum ibi manentium, quia hoc est loqui per extrinseca rei, sed ex natura locorum diuersitas assignanda est. Vt si hoc modo accideret, ꝙ quicũque ad lymbum puerorum descenderet in quacunq; ętate, aut qualitercunq; decessisset, hac pœnalitate affici eretur, quòd priuaretur intellectione. Et quòd tendẽtes ad lymbũ sanctorum patrum, qualicunque defungerentur ętate, necesse esset, quia in tali loco erant, habitus intellectiuos habere, sed hęc falsa sunt. Amplius autem responsio ista falsum supponit. s. quòd descendentes ad lymbum puerorũ, quia in parua ætate decedebãt; in qua nihil addiscere potuissent, carebãt habitibus intellectiuis, & hac carentia afficiebantur. Qui vero in sinu Abrahę sunt, quia in magna ętate decedebãt, habitus potuerunt habere scientificos, quibus intelligentes nõ afficiantur velut hi, qui in lymbo puerorum sunt. Vtrunq; tamen falsum est: & primò quãtum ad eos, qui in lymbo erant puerorum: nam & si quantum ad aliquos verum sit, quod dicitur, tamen vniuersaliter non est constans: vnde veritas per accidens erit. Quod patet in Gentilibus, si quis patrib⁹ infidelibus, & idola colentibus nasceretur, non poterat in ætate parua originalis in eo macula deleri, cùm fides parentum ad hoc non suffragaretur, quia nulla erat. Postea verò ad ætatem perueniens rationis capacem, nec ad iniquitates vllas deflecteret, nec rursus aliquẽ actum specialem in Deum directum ageret, quo macula originalis tolleretur, nec tollebatur in eo ille reatus, hic autem in ea consistens habitudine ad ætatem satis adultam poterat peruenire, in qua habitus scientificos acquirere potuisset. Cùm vero hic decederet, ad lymbum puerorum descendebat, quia in eo originalis adhuc macula permanebat, & hac sola premebatur: poterat tamen iste cum in lymbo puerorum esset, per habitus, qui in eo erant, intelligere, velut hi, qui in sinu Abrahę erant. Non esset ergo ista priuatio intellectionis in omnibus, qui erant in lymbo. Vnde manebit inconueniens. s. quòd pęne in sinu Abrahæ, & in lymbo puerorũ æquales sint. Hoc quoque quod dicebatur de his, qui in lymbo sanctorũ erant, vniuersaliter verum non est: Sed maiores amplioresque adhuc patitur defectus: nam hoc quod dicunt, aliquatenus stare posset, si omnes, qui ad sinum Abrahę descẽdebant, in adulta satis ętate morerentur, sed hoc non stat, tam in eis, qui moriebãtur de genere gentilium, quàm de genere Iudęorum. Nam ī Iudæis tollebatur originalis macula per circuncisionem, hęc autem in die octauo fiebat: vt patet Genes. 17. capitulo. Si ergo mox puer circuncisus moreretur, ad sinum Abrahæ descendebat. De his ergo plerique decedere poterant ante ętatẽ, in qua habitus intellectiuos acquisiuissent, vnde necesse erat pati illam ignorantiam atque excęcationem, & afflictionem, quę est in carendo habitibus intellectiuis. In hac ergo parte ęquam haberẽt excęcationem, & pœnam cum eis, qui in lymbo puerorũ erant, imò quod amplius est, aliqui essent in lymbo puerorum, qui hac non afficerentur pœnalitate, vt in præcedentibus inductum est. In sinu autem Abrahę excęcationis, aut verius cęcitatis pœna esset. In gentilibus quoq; decedentibus ad sinum Abrahæ idem patet: quoniam si hi a parentibus fidelibus nascerentur, vt in præcedẽtibus expositum est, in parua ętate mox natis meritis fidei parentum macula tollebatur. Hi ergo si confestim morerentur ad lymbum Abrahæ descendebant, quibus nullus habitus cognitiuus ineſſe poterat: eandem ergo paterentur cęcitatem, & pœnam, quam hi, qui in lymbo paruulorum essent, nec ex aliqua parte differrent. Amplius autem, & si verum esset, quod supponebant, scilicet omnes, qui descendebant ad sinum Abrahę, iam ętatis adultæ fore, quod manifestè falsum erat, adhuc non stat, quod dicunt. Multi nanq; adultę ętatis viri sunt rudes nimis, qui habitus intellectiuos nullos acquirunt, ita vt in eis delectari queant: horum tamen aliqui ad lymbum sanctorum descendere poterãt, vnde eandem ibidem cęcitatem haberent, quam paruuli in lymbo suo. Non stat ergo, vt sinus Abrahę, & lymbi paruulorum differentia in hoc consistere dicatur.

Alia

Aliæ responsio ad quęsitum. Cap. CXXXVII.

ACCEDENTIBVS autem nobis ad hoc quę sui veritatem dicendum est, dupliciter ad hoc responderi posse. Primò quidem differre eos, qui in sinu Abrahæ erant ab his, qui in lymbo paruulorum tanquam perpetuum a temporali. Nam qui in lymbo paruulorum semel fuerunt, ibidem in æternum mansuri sunt; qui verò in sinu Abrahæ erant, perpetuum non habent incolatum, sed vsq; ad Christi passionem permansere. nunc verò eorum nemo ibi est. Amplius tamen differunt, quoniam & in eodem tẽpore, quo quidam in lymbo sanctorũ, alij verò in lymbo paruulorum manebant, differebant, nam his, qui in lymbo paruulorum erant in pœnam datum est, ꝙ tunc, & vsque in æternum manerent, nunquam inde exituri, nec vnquam diuinam viderent essentiam, nec videntes delectarentur, in qua totum bonum humanum est. His verò, qui in sinu Abrahæ erant nulla pœnalitas imposita est: nec locus vllus in pœnalitate prefixus: nulla enim macula aut actuali, aut originali premebantur: nec inexpletæ satisfactionis eos vllum grauabat onus. Si fortè obieceris eos, qui in sinu Abrahæ erant, ita ibidem ante Christi passionem fuisse detentos, sicut qui in lymbo paruulorum erant teneban tur: ita quoque eodem tempore vtroſq; diuina visione æqualiter fuisse priuatos. Respondendum est eis, qui in sinu Abrahę tenebãtur nihil in pœnam assignatum fuisse: sed quia ad vitæ æternæ gaudia, & diuinã essentiam videndam admittendi non erant, quousq; morte redemptoris precium redemptionis fuisset solutum, tenebantur in sinu Abrahæ, nec diuinam videbant essentiam, nec in loca paradisi erant. Hoc autem non ideo accidebat tanquam eis in pœnam daretur, sed quia aliter fieri, aut disponi de eis conuenienter diuinæ iustitię nequibat. Nam priuati diuina essentia, aut vt aptius dixerimus ipsę bonorum animæ non videntes diuinam essentiã, in nullo loco conuenientius esse poterant, quàm in sinu Abrahæ. Si igitur defectus, aut pœnalitates aliquę in his, qui in sinu Abrahæ erant, & his, qui in lymbo paruulorũ æquales essent, ex accidenti erat: non enim intendebat lex pœnam aliquam imponere eis, qui in sinu Abrahæ erant, sed qa etiam si omnes ei auferrẽtur pœnalitates, dummodo eis diuina visio non concederetur, meliori modo esse nequibant quàm erant. Cùm verò in superioribus argueretur, ęquatis culpis, pœnę quoq; culparum ęquari debent. Si verò culpę inæquales fuerint, pœnæ quoq; æqualitatem nullam habere debent. Sed eorum qui in lymbo paruulorum sunt: eorumque, qui in sinu Abrahæ permanebant, culpę ęquales non erãt: imò nulla inter eos collatio esse poterat, cùm hi, qui in lymbo paruulorum erant originali premerentur reatu. Qui verò in sinu Abrahæ nec mortali, nec actuali tenebantur macula, aut inexpletę satisfactionis pondere grauabantur, pœnę ergo æquales esse iniustum valde erat. Respondendum est pœnas eorum, qui in lymbo paruulorum & eorum, qui in sinu Abrahæ erant nec æquales, nec inæquales esse, quoniam entis ad non ens collatio nulla possibilis est. Hi quippe ꝙ in lymbo paruulorum erant, hac premebantur pœna, quòd in loco illo manerent in æternum non exituri, nec vnquã diuinam visuri essentiam. Eis verò, qui in sinu Abrahæ quiescebant, nihil pœnale impositum erat. Nequaquã ergo qui in lymbo paruulorum sunt, & qui in sinu Abrahæ ęquantur in pœna.

Quædam penes supradicta. Cap. CXXXVIII.

AMPLIVS autem etsi nihil respexerimus ad hoc, quod est aliquid impositum esse pœnale iis, qui in lymbo alijs verò nihil quod satis magnum est, adhuc ex ipsa priuatione diuinę visionis, quæ vtrisque inerat ęquales non sunt. Nam qui in sinu Abrahę manebant, fixam tenebant spem, quòd inde aliquando exituri essent, & diuinam visuri essentiam. Hoc autẽ non tanquam opinantes arbitrabãtur, sed certissimè & immutabiliter hoc euenturum esse nouerant. In quo magnum eis gaudium erat, nec nimis affligebantur, ꝙ aliquandiu ab hac spe separati essent, scientes se solidis bonis posterius gauisuros. Qui verò in lymbo paruulorum erant, nihil de se tale nouerant per certitudinem, nec vllatenus suspicabantur aut sperabant, sed potius desperabant scientes se Deum nunquam visuros, nec vllis gaudijs potituros ad felicitatem pertinentibus, in quo eis affligendum erat. Amplius autẽ, qui in his duobus morabantur locis, dissimiles valde erant: nã qui in sinu Abrahæ manebant, ab omni culpa immunes erant in gratia Dei, & charitate permanentes. Hoc etiam proculdubio eis notum erat, sciebant enim se a Deo diligi. Hunc quoque quo diligebantur amorem, nequaquam extinguendum aut minuendum esse in æternum. Hoc nempe eis non mediocre, nec de vulgaribus gaudium erat, quod famuli ad dominos experiuntur: nimis enim gaudent famulantes, si se a dominis diligi conspexerint, & si in præsenti eis nulla bona cõferantur, gaudent tamen. Cùm autem hunc amorem permanentem arbitrentur, etiã si in alijs affligantur, hoc solo affligentium curarum, & opprimentium laborum solamen accipiunt. Qui autem in lymbo paruulorum erant, horum nihil habebant, sed eis ex oppositа cuncta fiunt. Sunt enim in originali reatu, in quo se manere sciunt, & quòd eius merito ibi in æternum manent diuina visione carituri. Amplius autem se in ira Dei esse sciunt, & quòd illos Deus exosos habeat eo modo, quo creator creaturæ suę iratus esse dicitur. Nam verè ira nulla est, vt patet Sapien. c. 6. Eos verò in ira Dei esse patet, quoniam in eo statu manent, in quo ab vtero eruperunt. Qui autem in statu, quo natus est, manet, in ira Dei semper est, eos ergo in ira Dei esse constat. Quod autem qui in lymbo paruulorum sunt, in statu natiuitatis suę maneant apparet: quoniam sicut cùm nascerentur nihil boni, aut mali adhuc egerant, ita & qui in lymbo sunt nihil boni, aut mali egerunt antequam illuc introirent. Nam si malum egissent, ad aliud animarum receptaculum ferri necesse erat. Si verò bonum identidem, vt patet ex superioribus inductionib⁹. Item quoniam hi cùm nati sunt in originali macula de vtero eruperunt, ita & cùm in lymbo sunt, in eodẽ manent statu. Homines autem confestim natos in ira Dei esse apostolus prodit ad Ephes. 2. c. f. Omnes nascimur filij iræ. i. quando homines nascuntur, in ira Dei sunt: hi ergo cognoscentes se in ira Dei esse, non modicum affligentur, nõ est igitur æquum malum eis, qui in sinu Abrahæ, & his, qui in lymbo paruulorum. Amplius autem qui in sinu Abrahę erant, quanquam ante passionem Christi detinebantur ne introirent in sedes ęthereas paradisi, erant tamen concives ciuitatis Dei: sicut angeli Dei, qui tunc in vita ęterna erant. Angeli autem spiritus hos concives suos esse cognoscẽtes, diligebant eos in charitate, atque iussu Dei frequenter illos visitabant reuelantes eis quædam, in quibus valde consolabantur, potissimè enarrantes eis suam salutem è vicino affuturã. Sicut omnibus doctoribus theologicis concors sententia est, angelicos apparere spiritus eis, qui in purgatorijs ignibus exercentur. Qui autem in lymbo paruulorũ sunt, nihil solaminis, aut reuelationis, vel beneficii alicuius ab angelis suscipiũt, quoniam ciuitatis Dei concives nequaquam sunt. sicut dęmones, & animę gehennalibus mãcipatæ supplicijs,

plicijs,in peccato nanque mortali originali sunt, atq; ira omnipotentis Dei: nihil ergo causæ subest, quare angeli sancti eis solamen aliquod afferre debuerint. Apparet ergo ex prædictis statum eorum,qui in lymbo puerorum sunt, & eorum qui in sinu Abrahæ æqualem non esse: nec vtrisq; easdem dari pœnas,cùm nullę eis,qui in sinu Abrahæ sunt dentur:& argumẽtum factum non tenet.

Alia solutio, & quædam de originali culpa, Cap. CXXXIX.

POTEST autem aliter huic quęsito,& adhuc conuenientius responderi. Dicemus enim,quòd inter pœnam eorum, qui in lymbo paruulorum erãt, & eorum qui in sinu Abrahæ differebat, dum in sinu Abrahę aliqui fuerunt. Dicendum autem, quòd qui in sinu Abrahæ erant aliquam habebant pœnam: quæ quidem nõ erat pœna sensus.s.frigoris, vel caloris, aut similium qualitatum, sed pœna erat in priuatione diuinæ visionis toto tempore,quo manserunt in loco illo.s.vsque ad passionem Christi.Hãc autem priuationem pœnalem sustinebant,quoniam eis Deus in pœnã impoluerat:sicut eis, qui in lymbo manebant priuatio visionis istius pœna erat. Non tamen ideo hoc accidebat, quia illi aliqua mortali actuali, aut originali premerentur culpa, aut aliquæ inexpletæ satisfactionis onere premerentur, nihil enim sibi tale inerat.

Obiectio. Sed immediatè ad hæc quispiam arguet, dicens, cur Deus illis hanc inferebat pœnam,cùm peccatis, aut peccatorum reatibus dumtaxat pœnæ debeantur, in

Solutio. his autem nihil tale inerat? Respondendum est hos pro peccato originali puniri: non quidem quasi tunc hanc originalem in se maculam haberent: quia iam

Originalis culpa quid sit. deleta erat: sed quia non plenè redemptum erat. In quo consideratione dignum est, quòd peccatum originale est macula quædam,vel culpa,quam anima nostra incurrit, cùm corpori coniungitur: & ob hoc solùm,quia coniungitur corpori deriuato ab Adam per propagationem seminalem: ipse enim totam humanam infecit speciem. Hæc autem originalis macula à nobis eximitur tum actione nostra, tũ actione Dei. Actio verò nostra ad hanc maculam eluendam prorsus non sufficit: Deus autem,& si per se sufficeret: non tamẽ sine actione nostra aliquali tollit.q; Deus verè tollit originalem maculam,& quamcumq; maculam peccatorum,sed tollere non vult,nisi nos egerimus aliquam dispositionem, quam ipse fieri vult, aut iubet. Cùm verò nos egerimus quod ex nobis est, & si nihil actio nostra de ipsa peccati macula,aut reatu tollat: Deus tamen immediatè cuncta tollit. Vt autem sciatur, quæ sit actio nostra, quã Deus vult præcedere,aut iubet ad delendam maculam originalem, considerandum est, q; ab exordio orbis conditi vsque ad datam circunci sionem Abrahæ tollebatur macula originalis in paruulis confestim natis fide parentum,si parẽtes fideles essent.s.de Deo rectè sentientes, quantum naturaliter sentiri poterat,non conuersi ad Idolorum cultoram: etiam si in quibusdam alijs mortaliter peccarent. Nam praua operatio non tollit meritum fidei,quando fides subsistit:opus ergo fidei sine aliqua alia cœremonia sufficiebat, vt Deus maculam originalem tolleret paruulis merito parentum. Si verò parentibus de Deo fides nulla recta esset,sed magis ad dęmonum culturam cõuersi essent, paruuli non poterant adiuuari meritis fidei parẽtum, quæ nulla erat. Manebat ergo macula in paruulis vsquequo ad ætatem rationis capacem peruenientes aliquem actum in Deum directum agerent, per quem macula tolleretur originalis, & si qua alia pexisteret,

F Vsquequo autem actum bonum specialiter ī Deum exerceret,nõ poterat in eo macula originalis abstergi. Vnde in eis, qui fide parentum mox nati hanc originalem non exuerant labem,si peruenientes ad ætatem rationis capacem, prauè semper operarentur, impossibile erat originale deleri peccatum. Data autem circunci sione Abrahæ, per circunci sionem delebatur originalis macula, siue fides esset in parentibus, siue non,& siue ille, cui abstergebatur,peccatum aliquem actum in Deum directum ageret, siue non: imò sine aliquo alio actu macula illa soluebatur. Hoc autem non solùm in Iudæis, quibus data est circũcisio fiebat, sed & si Gentiles circunciderentur ad eadem eis circunci sio proficiebat. In Iudæis autem iste modus

G auferendi per circunci sionem vsque ad Christi mortem,& initium noui testamenti mansit. In Gentilibus verò poterat esse idem modus, sed qui de eis circuncidebatur penitus transibat in ritum Iudaicũ non manens in gentilitate. Eis verò, qui in gentilitate manere volebant erat modus ille, qui ab initio orbis conditi vsque ad datam circunci sionem Abrahę fuit. Peccatum originale prædictis modis abstergebatur quantum abstergi poterat per aliquam cęremoniam, vel actum factum ab homine Deo conferente virtutem. Nec tamen penitus ablatum erat, quia adhuc manebat aliquid auferendum. Et quanquam factis

H cęremonijs, vel actibus supradictis Deus cuilibet peccatum originale remitteret, quantum ad ipsum tamen non penitus dimissum erat: quia non erat pœna sublata,quæ tolleranda pro eo erat. Alia namque pœna est,quam quilibet pro peccatis suis tollerat,alia autem, quam oportet tollerare mediatore. Et quia quodlibet peccatum est offensæ, vel iniuriæ infinitæ, cùm contra illum fiat, qui verè infinitus est,commẽsurando satisfactionem iniuriæ ad æqualitatem Arithmeticam,quę in hac commutatiua iustitia requiritur, necesse est, vt aliquis pro hoc peccato patiatur,cuius passio sit meriti infiniti. Tunc enim prorsus auferẽtur peccata, sed non primò facientibus hominibus actus quosdam,aut cęremonias ad ablationem horum peccatorum. Nam huiusmodi actus non sufficiunt ad talem ablationem, cùm non sint infiniti meriti.

I Necesse erat ergo, quòd propter inexpletam solutionem pœnarum debitarũ, siue pro peccato originali, siue actualibus homines impedirentur ab ingressu in vitam æternam, & diuina visione quousque pœnitus eluere tur pœna modo assignato, scilicet, per mortem alicuius, qui in infinitum mereretur.

De pœna originalis peccati. Cap. CXL.

CVM ergo originale peccatum, vel quodlibet actuale potest totaliter tolli, aut ex parte tolli, & ex parte manere, aut nullo modo tolli,ita pœna æquanda est,quæ pro ipso debetur. Si enim peccatum originale,aut actuale penitus ablatum sit,nihil pœna-

K litatis pro eo infligitur directè, aut indirectè. Si verò peccatum,siue originale, siue actuale ex parte ablatũ sit,nec tamen in totum : quædam pœnalitas infligenda manet, sed non magna. Cùm autem nullatenus peccatum remissum sit,magna pro eo pœna infligẽda. Hoc autem ex prædictis liquet: nam qui in lymbo puerorum sunt, nullatenus ab originali macula exempti fuerunt: quia nec ipsi aliquid ad huiusmodi deletionem fecerunt, nec aliquis pro eis: nec ipsa redemptio mediatoris illis aliquid profuit, cùm membra eius non sint,quia ergo ex nulla parte ab eis culpa originalis ablata est,ex omni parte pœnam debitam pro originali tolerant. Est autem totalis pœna huius peccati carentia perpetua visionis diuinæ. Hanc autẽ qui

Totalis pœna peccati originalis.

qui in lymbo paruulorum sunt tolerare coguntur. Alij verò sunt, quibus originalis reatus ex omni parte abolitus est, siue quantum ad id quod Deus per se agit, siue quantum ad actus, aut cęremonias, quas homines præmittunt. Hi enim nullam pœnam sensitiuã, aut damnum tolerant: quoniam nec diuina visione priuantur. Sic autem est in eis, qui baptizati antequã in aliquod mortale inciderint ab hac luce recedunt. Hi namq;,aut alij loco eorum egerunt,quidquid fieri poterat,& debebat, vt ab hac originali soluerentur labe.: quia baptizatus decedens iste est. Deus quoque quidquid ex parte sua agendum erat compleuerat ad huius peccati remissionem. s.quòd Christus pro hoc & cęteris moreretur,& moriendo satisfecit.His ergo qui assumpto regenerationis lauacro antequam in ali

B qua vitia inuoluantur,decedunt nulla pœna toleranda manet, sed confestim decedentes vitę ęternę gaudia consequuntur. Alij autem sunt,quibus peccatum originale ex parte ademptum est,sed non prorsus ablatũ. Hi autem sunt , qui quantum per eos fieri debebat ad remissionem fecerunt: Deus tamen nõdum fecerat, quòd ad huius deletionem peccati facturus erat. Hi nempe sunt,qui in sinu Abrahę ante Christi passionẽ tenebantur. Quia cùm viuerent quantum in eis fuit, egerunt, vt iussum erat, aut vt Deus fieri volebat ad huius deletionem peccati, siue per cęremonias, aut quoscunque actus. Vnde non debuerunt ęternaliter puniri, quoniam iam in eis istę maculę, aut reatus nõ

C manebant : nam qui in sinu Abrahę erãt originalem maculam nullam habebant velut illi,qui erãt in lymbo puerorum. In his quippe plena macula originalis manebat. Quia tamen in his, qui erant in sinu Abrahæ non erat prorsus originalis deletus reatus,quia nõdum ad expletionem eius Christus tolerauerat pœnam, quam sublaturus erat, necesse erat, vt animæ sic manentes aliqualem pœnam tolerarent, dum pro eis à mediatore plena fieret expiatio. Nam aliquid manebat soluendum. Hoc autem per nullum tolli poterat,nisi per mediatorem Dei & hominum Christum Iesum, & quia tunc Christus pro eis soluebat quidquid ipsi tollerare nequibant: iustissimum erat, imò quasi necessarium,vt ipsi penitus à pœna quacunque soluerentur,plenam beatitudinem induentes ad D diuinam productæ visionem : pœna autem animarum pro quarum peccatis originalibus Christus nondum satisfecerat,erat vt diuina carerent visione. Hanc autem in sinu Abrahæ perferebant. Et quia nihil de macula originali eorum,qui in lymbo puerorum manebant abolitum erat. De peccato autem originali manentium in sinu Abrahæ multum ablatum erat,scilicet, quantum humana operatione agi poterat obediente diuinis iussionibus, & Deo conferente efficaciam,iustitiæ modus exposcebat,vt inæqualis esset pœna eorum, qui in sinu Abrahæ, & eorum, qui in lymbo puerorum manebant,quanquam vtrique pœnam aliquam tolerabant.

Notandum penes supradicta. Cap. CXLI. E

CIRCA ea verò, quæ dicta sunt,adhuc vlterius considerandum est,quòd quanquam in sinu Abrahæ essent animæ iustorum, quæ nullum vnquam mortale patrauerãt, sed solùm originalem maculam contraxissent, a qua per aliquam cęremoniam, aut actum proprium directum in Deum, aut fidem parentum liberatæ forent: tamen non pro hac sola macula dum completæ expiata ibidem tenebantur, sed etiam pro peccato mortali. Non quidem,quòd in eis esset,aut ipsi aliquando patrauissent,nam si sic accidisset,gehennalibus supplicijs detrusi forent : sed quia ali-

A lam partem satisfactionis,quę residua erat,ipsi explere non poterant: hęc quippè infinitum meritum exigebat,quod in eis nequaquam erat. Hoc autem inducitur: nam qui erant in lymbo sanctorum patrum, pro quibus non erat plenè satisfactum,in peccato originali non decesserunt,nec tunc in eo manebãt, cùm eis dum viuerent ademptum foret secundùm formã tollendi superius diffinitam. Nec tamen prorsus adimi potuit, quia ad hoc, vt pro actu illo plenè satisfieret,necesse erat,vt aliquis cuius actus esset infiniti meriti aliquid pro illo pateretur satisfaciendo,hic autem Christus mediator est.Si ergo peccatum originale per actum nostrum prorsus adimi non potuit,sed necesse erat, vt aliquam pro eo pateretur pœnam , quousque

B mediator Dei,& hominũ Christus prorsus sua morte redimeret, necessarium magis erit in peccato mortali actuali. Nam & si nos de illo patrato nimis conteramur,& quantum nobis subest satisfacientes pro illo pœnas toleremus , non possumus penitus satisfacere, quia offensę infinitę est: ideoque exigit,vt quis pro eo satisfaciat, cuius actus infinitè meritorius sit : hic aurẽ Christus est: nullum ergo peccatum actuale mortale pœnitus remitti,& deleri poterat : quousque Christus moreretur. Ex hoc autem infertur necessarium esse, quòd etiam siquis nulla mortali actuali, aut originali culpa affectus decederet,nec inexpletè cuiusuis satisfactionis onere pressus in sinu Abrahę maneret, tolerans pœnalitatem priuationis diuinę essentię: quousq;

C Christus ad deletionẽ illius culpę, & aliarũ pateretur. Hoc autem inducitur hoc modo : peccatum quidem mortale actuale maioris grauitatis est, quàm peccatũ originale solum , sed pro peccato originali nemo satisfacere integrè per actum suum quemcũque valet, nec ergo pro actuali mortali valebit. Maior inductionis huius patet : quia pœnè secundum proportionalitatem ad peccata infliguntur,cùm iustè inferuntur. Iuxta illud Deut.25.cap.Iuxta mensuram delicti, erit & plagarum modus:& sic habetur Apocalypsis.18.cap. Quantum glorificauit se,& in delitiis fuit,tantum date illi & tormentum. Deus tamen maioribus cruciatibus puniri facit eos, qui mortaliter peccauerũt,quã eos,qui solo originali crimine grauantur: maius ergo

D actuale peccatum mortale,quàm originale est. Hoc autem patet , quia pro originali peccato Deus duntaxat dat pœnam,quę est in lymbo : pro peccato autem actuali dat pœnam,quę est in gehenna damnatorum. Sed pœna in lymbo paruulorum solius diuinę visionis priuatio est. Pœna autem gehennę damnatorum est: partim in priuatione, & partim in inflictione pœnali. Est enim ibi priuatio visionis diuinę essentię, sicut in lymbo. Amplius autem ibi pœnarum multiplicitas in calore,& frigore cęterisque incõmodis infligitur. Omnes enim pœnarum modi a nobis excogitabiles ibi sunt, ampliora quoque quàm nos imaginari valea mus. Secundum autem,quod in hac argumentatione supponebatur, erat,neminem pro peccato originali satisfacere posse , quod ex precedentibus inductum

E est,amplius tamen inducitur. Si quis enim per aliquẽ actum suum , aut cęremoniam pro peccato originali satisfacere posset , etiam si Christus pro eo mortẽ nõ subiisset, mox vt a corpore anima soluta foret, omni labe prorsus exempta,libera cęlum peteret,nullum alium receptaculum animarum prius petens. Falsitas tamen euidens est: nam hoc cõstito, cùm Abraham ita vir probatæ patientię,obedientiæ,& fidei in tota sacra scriptura prędicetur, tantumque Deo familiaris. Moyses quoque Dei consecretarius nimium que dilectus,qui cum eo ore ad os loquebatur, sicut loqui solet homo ad amicum suum , vt patet Exod.33.c. cui diuina essentia apertè reuelata est: quod de maximis

benefi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

beneficiis est, quę cuiquam mortalium conferri pos- F
sunt, neuter tamen horum vitę æternæ gaudia, mox
anima a corpore soluta petiit, sed in sinu sanctorũ de-
tenti sunt. De Abraham patet Luc. 16. c. De quo Sal-
uator noster testimonium perhibuit. De Moyse autẽ
eadem ratio est. Nullus ergo cęterorum quantumcũ
que sanctitate polleat, proprio actu originalem labẽ
eximere poterit. Ex his autem adhuc fortius illatum
est neminem proprijs actibus pro aliquo actualiũ pec
catorum mortalium satisfacere posse, cum actualiter
originalibus maiora sunt. Ex his quoque necessariò
illatum patet, omnes animas, quæ aliquando mortali
labe contactæ forent, & si quantum per hominem pu
rum satisfieri poterat satisfecissent, siue de peccato do
lendo, siue alia opera laboriosa satisfactoria faciendo, G
non poterant sufficienter hanc labem eximere, & cõ-
sequenter necesse erat illas aliquas subire pœnas, vsque
ad mortem mediatoris, qui pro omnibus erratis inte-
grè satisfacturus erat. Hę autem pœnalitates in sola
priuatione visionis diuinæ essentię consistebant, quo-
usque Christus moreretur, locus autem harũ pœnali-
tatum erat sinus Abrahæ. Cùm igitur aliquis ante
mortem Saluatoris defecisset, cui nulla mortalia pa-
trata forent, culpam quoque originalem per aliquos
actus, vel cęremonias eluisset, ad sinũ Abrahę descen-
debat, hanc pœnalitatem priuationis visionis diuinæ es
sentię vsque ad mediatoris mortẽ toleraturus. Hoc
autem quoniam quędam, & maxima quidem satisfa
ctionis pars residua erat, quæ per ipsum expleri nequi H
bat, sed solo mediatoris actu. Conformiter autem si
quis quibusdam patratis mortalibus dolens de com-
missis, & vt alicui mortali satisfacere possibile est, at-
que debitum satisfaceret, ad sinum Abrahę descende
bat: quia non fuerat expleta satisfactio, non quidem
ea, quam hic defunctus expleturus foret, sed ea, quam
iste explere non potens, Christus se ad tolerandam
iniecerat.

Quædam penes superiora. *Cap. CXLII.*

EX PRAEDICTIS autem dubitandi occasio
subapparet, cùm enim dictum sit, eos, qui origina I
li adempta labe per aliquam cęremoniam, vel actum
secundùm exigentiam temporis, & personarum ante
Christi passionem decedebãt, nullo mortali patrato,
in sinu Abrahæ vsque ad mortem mediatoris detine-
ri, diuinæ visionis passuros carentiam, quoniam quæ-
dam pars satisfactionis pro originali residua erat, per
solum Christum consumanda. Amphores ergo pœ-
nas in eodem sinu Abrahæ passurus foret, qui origina
li expiato, emundatis quoque quibusdam commissis
mortalibus, pro quibus dolendo, & laborando viuẽs
satisfecit, cùm illuc descẽderet ante passionem Salua-
toris. Primi namque in sinu Abrahę pro sola residua
satisfactione pro originali culpa, quam Christus ex-
pleturus esset tenebantur. Secũdi autem pro residuo,
quod in originali manebat: Amplius etiam pro resi- K
duo satisfactionis, quod in peccato mortali per solum
mediatorem manebat agendum. Et quod in recta di-
stributione pœnarum quantitati culparum commen-
surantur pœnę, acrius diuturniusq; puniri debuit, qui
pro residua satisfactione peccati actualis mortalis, &
originalis pariter in lymbo sanctorũ manebat, quam
qui pro reliduo explendo in satisfactione pro reatu o-
riginali in lymbo detẽtus vsque ad passionem media-
toris erat. Huic autem forsitan aliquis arguẽtè respon-
dere conabitur, nequaquam inæqualeẽ esse pœnã ad
magis, & minus in eis, qui in lymbo puerorum, & in
his qui in sinu Abrahæ manebant, quoniam vtrorũ-
que pœna priuatiua est. In priuatione autem non est
dare magis, aut minus, nec gradus nec excessus quan-
titatis. sicut in cæcitate: cum enim semel quenquam *In priua-*
verè cęcum diffinierimus, nullus eo magis aut minus *tione non*
cęcus esse valet. Sic & in cæteris priuationibus. In po *est magis*
sitiuis autem entibus, quæ verè aliquam habent enti- *aut minus*
tatem, magis, aut minus dari potest, sicut in gradibus *nec excess-*
albi, & nigri, & similium qualitatum albius, & nigrius *sus aligs.*
confitemur. Eadem autem collatio cõstat pœnis, qui
in gehennalibus mansionibus detinentur, quoniam
pro impiè factis ibi manent: in quibus positiuum ali-
quid ibi est pœnę eorum culparum correspondentes,
conformitati in positione consistunt. s. in perpessione
caloris & frigoris, & similium sensibilium qualitatũ.
Hoc modo eis, qui in hac horrenda damnatorum se-
de manent, adinuicem collatio constat. vt aliquẽ ma-
ioribus affectum cruciatibus prędicemus. s. vt maiori-
bus frigoris, aut caloris stimulis, & cæterarum aflicti-
uarum qualitatum. Idem autem habitudinis modus
constat eis, qui purgatoria clementia exercentur. Nã
horum pœnalitates positiuę sunt, sicut ipsi pro actuali-
bus satisfaciunt peccatis, in quibus aliqua positiua a-
ctio, aut realitas est. Qui verò in lymbo puerorum, &
in sinu Abrahæ manent, pœnalitates suas in priuatio-
ne habent. Nam carentia diuinæ visionis his pro pœ-
na est, hæc tamen pura priuatio est. Non ergo erit ma
gis aut minus, ita vt aliquem diuina visione magis al-
tero priuatum asseramus. In lymbo ergo puerorum
nulli grauior quàm alteri pœna constat, sic quoque in *In lymbo*
sinu Abrahæ. Cum ideo omnes puniti dicantur, quia *puerorũ*
diuina visione solùm carent, nemo abundantiorem, *nulli gra-*
quàm alius pœnam babebit. Quo infertur, nihil ma- *uior quã*
gis puniri eum, qui pro sola inexpleta satisfactione p *alteri pœ-*
originali labe a Christo facienda ibi manet: quàm cui *na est.*
tam pro originali, quam pro actuali aliquid expian-
dum mansit, quod a Christo tolleretur.

Obiectio contra ea, quæ dicta sunt.
Cap. CXLIII.

NVNC autem contra prædicta quisquam obij-
cere valebit dicens, quòd qui in lymbo sanctorũ
sunt, pro quacunque causa sint diuinæ visionis priua-
tionem sustinent, in quo pares esse nemini ambiguũ
fuerit: qui tamen in sinu Abrahæ sunt ab angelis con
ciuibus suis multa solaminis genera, & gaudiorũ mo
dos accipere solti sunt, cùm eis pleraque reuelauerit.
Et sicut diuina essentia videnda priuari pœnalitas i pri-
uatione est, ita & priuari gaudijs, quæ ab angelis præ-
stari solent pœnalitas est priuatiua. Et quanquã nemo
queat magis alio diuina visione priuari, cùm vterque
priuatus semel extiterit; potest tamen priuato diuina
visione addici gaudiorum spirituum beatorum priua
tio. Poterat ergo hoc pacto cuiquã de his, qui in sinu
Abrahę manebant, abundantior esse pœnalitas, quàm
cęteris, cùm plures ei priuationes affuerint. Ad hęc ve
rò respõderi debet, quòd cuiquam de manentibus in
sinu Abrahę maior ineſſe pœnalitas poterat, si ei plu-
res ineſſent priuationes. Dicendum tamẽ est, q̃ inter
omnes, qui erant in sinu Abrahæ nemo erat, cui ma-
ior pœna aut abundantior priuationum ineſſet multi-
tudo, quanquam vnus duntaxat maneret, quia nondũ
per Christum reliquiæ peccati originalis illius redem
ptæ erãt, alius quia tam originalis maculæ, quã actua-
lis ei manebat residuum per Christum eximendum.
Ratio autem prædictorum est, quia si quis ibi manc-
ret, cui duntaxat originalis maculæ manebant p Chri
stum explendæ reliquiæ, non habebat in se maculam
originalem aut reatum: quoniam hoc quibusdam a-
ctibus, vel cęremonijs in sęculo isto promissis, dum vi
ueret, ablata erant, manente eo duntaxat, p quo Chri-
stus solus satisfacturus erat, atque poterat. Si autem A
quisquam actualia mortalia cõmisisset, adhuc viuens
necesse erit, eum prius pro commissis dolentem tan-
tum affligi laboribus satisfactorijs, quãtum aliquis ho
mo purus satisfacere deberet, & posset, aut si hęc viuẽ
ti inexpleta manerẽt necesse erat purgatorio igne ab-
sumi, postea ad sinum Abrahæ vsque ad mortem me-
diatoris mansurum descendere. Cum ergo pro pecca
tis actualibus tantum satisfecisset, quantum alicui pu-
ro homini satisfaciendi facultas est, irrationabile pror
sus erat, vt postea in lymbo sanctorũ, siue sinu Abra-
hæ amplius pati pro ijs debeat. Sic ergo ei qui in lym-
bo sanctorum semel manere dabatur, nihil differebat
an multotiens, & varijs peccatorum generibus deli-
quisset quàm semel, iam enim pro singulis horum B
quantum debitum homini satisfacere erat satisfactũ
erat: nihil ergo oneris imponendum erat. Et si quis
dicat, si pro peccato originali eunti ad sinum Abrahę
exempta hac labe in vita, manendum erat in pœnalita
te carentiæ diuinæ visionis vsque ad mortem Saluato
ris, & id quod manebat Christo soluendum de reli-
quiis actualium nostrorum, postquam nos satisfeceri-
mus est tantum quantum pro originali, aut amplius,
ergo pro eo amplius manendum erit, quàm pro ori-
ginali duntaxat. Respondetur, quòd qui in lymbo san
ctorum sunt: quanquam ibi pœnalitate quadã affician
tur in priuatione visionis diuinæ essentię, cum nõ po-
nuntur in loco illo directè, vt pœnas patiãtur, sed vt ibi
maneant quousq; Christus pro eis satisfecisset, quod C
eis explẽdum manebat, nec expleri poterat per illos:
ideo nihil differebat, an Christus multa pro eis tolera-
turus an pauca foret, cũ ipsi de his actu suo nihil pos-
sent adimere. Quod autem ad pœnam in lymbo san-
ctorum directè non ponerentur, quãquam ibi pœnam
aliquam haberent, apparet quia hoc dato quandocun
que animæ aliquid haberent, propter quod ibi eis ma-
nendum esset, illuc descenderent, etiam si Christus iã
mortem subiisset, & inde ferrentur in cœlum. Sicut
purgatoriæ sedes in pœnam animabus, nondum ple-
nè expiatis indicitur. Ibi tamen manent etiam post
mortem Christi, quousque debitam satisfactionem
exsoluerint. De lymbo tamen sanctorum secus: Indu
cùm ergo patet eos, qui in lymbo sanctorum erant D
æqualem per omnia habere pœnalitatem, nec alterũ
altero plures habere priuationes.

An grauiores pœnas, quispiam ex his patiatur, qui in lymbo sunt. *Cap. CXLIIII.*

SVCCISIS autem prioribus consequens est per
transire, an eorum, qui in lymbo paruulorũ erant,
quosdam aliis grauiores perpeti pœnas asserẽdum sit.
Huic quisquam sicut in superioribus, de lymbo san-
ctorum respondendum putabit. s. q̃ cum pœna lymbi
in priuatione cõsistat, in priuatione autem non est re-
perire magis aut minus. Ad hoc autem dici potest,
quòd quanquam quantum ad diuinę visionis caren-
tiam nemo eorum, qui in lymbo paruulorum sunt,
maiorem alio pœnalitatem ferre poterat, cùm omnes
penitus hac visione priuati sint: poterat tamen Deus
alicui maiorem in tolerando hanc priuationem tristi
tiam inferre, quàm cæteris. Velut in viuentibus expe
timur. Quidam enim sunt qui molestius ferunt priua
tionem, aut absentiam alicuius boni, quàm alij in eo-
dem bono ablato tolerarent, sic Deus vni eorum, qui
in lymbo manent maiorem tristitiam infligere pote-
rit quàm aliis, & hoc modo amarius punirentur.
His respondẽdum est, plures esse modos, quibus qui-
dam eorum, qui in lymbo paruulorũ sunt, acrius quã
cęteri punirentur: nemo tamen grauiores alio pœnas

tolerat. Ratio autem horũ est, quia pœnæ debent esse A
inæquales, aut æquales secundùm quòd culpæ æqua-
les aut inæquales sunt, omnibus tamen qui in lymbo
erant, culpæ constabant æquales: conformante ergo
iustitia commutatiua pœnæ æquales esse debebant.
Quod autem omnium, qui in lymbo paruulorũ erãt,
culpę æquales consisterent, euidens est. Nam in pec-
catis actualibus, vnum altero maius esse accidit, ex di-
uersis causis, originale tamen alterum altero maius
esse impossibile est. Quanquã in hoc nimis inter phi-
losophos differt, inter eos dico, quos Stoicos vocant,
de quibus Tullius, Seneca, Zeno, & Chrysippus atque
consimiles sunt, & inter Peripateticos, quorum prin-
ceps noster Aristotiles est. Peripatetici quippe asse-
uerant peccatorum inæqualitatẽ, quibus fidei catholi-
cæ omniumque catholicorum positio consentanea
est. Stoici verò peccatorum æqualitatem constituunt, *Peripateti*
dicente sępissimè Seneca in epistolis, aliisque locis: Si *ci fatẽtur*
gubernator euertat nauem auri, vel paleæ in re qui- *inęqualita*
dem differt, in arte verò nihil. Sic quoque Tullius in *tem pecca*
Paradoxo tertio, quod parua, inquit, culpa vt magna *torũ, sed*
est, ideſt, æquè grandis est parua culpa, vt magna. Po- *nõ Stoici.*
nere autem fundamenta Peripateticorum atque Stoi
corum, & quomodo Stoicorũ fundamenta deficiant,
latissima, atque speculatiua inquisitio foret, de qua su-
persedendum per singula erit. Sed in hoc superficia-
liter inuestigantibus nobis sufficerit vnica ratiocina-
tio, quę satis euidens est. s. tunc aliquod opus humanũ
rectę factum est, cùm omnes circũstantiæ illius actus C
rectè sunt. tunc quoque actus prauus est, cùm non o-
mnes circunstantiæ actus in debita rectitudine ob ſer-
uantur: siue in vna, siue in plurib⁹ erratum sit. In actu
autem esse possunt septem, vel octo circunstantiæ iu-
xta Arist. doctrinam Ethic. lib. 3. & in peruersitate cu
iuslibet earum peccatur, necesse est, vt grauius pecce-
tur, cùm in duabus earum erratur, quàm si in vnica:
& si in tribus erretur, grauius deliquerimus, quàm si
in duabus: sic quoque vsque ad peruersionem omniũ
simul sumptarum. Hoc autem amplius inducitur,
vt si dixerimus quem quã aliquid facere, qualiter non
debet, hic deliquit in vna circunstãtia, quę dicitur qua
liter. Si autem alius fecerit quippiam non quando de
bet deliquit in circunstantia, quam quando appellare D
consueuimus. Hoc autem est cùm ad aliquem actum
tempus limitatum est: quod nec pręueniri, nec pręter
mitti vel dilatari licet: vt lege vel speciali alicuius de-
cernentis iussione cautum est. Nunc verò dicamus a-
lium hominum feciſſe aliquem de prædictis duobus
actibus delinquens in duabus circunstantiis. s. q̃ non
egit, quando fieri res debebat, nec qualiter fieri debe-
bat. Postea verò dicamus duos viros in eodem actu,
secundùm speciem delinquere, alterum tamen, quia
non egit quando debuit solùm, alium verò quia non
egit quãdo debuit, nec qualiter debuit, errans in dua-
bus circunstantiis. Quo dato inquiretur, an hi æquali-
ter deliquerint, an inęqualiter. Quòd si fateamur gra- E
uius deliquisse eum, qui deliquit non obseruans qua-
liter, nec quando in actu, eo qui dũtaxat, peruertit cir-
cunstantiam, quæ est quando: est quod intenditur. s. al
teram altera maiorem esse iniquitatem. Si autem di-
cere malueris, æqualiter errauisse eum, qui deliquit
peruertens quando in actu cum eo, qui peruertit qua
liter agendum esset, & quãdo simul: sequitur nullum
esse delictum errare in qualiter agẽdum est, quod fal
sum est. Apparet tamen, quoniam horum duorũ de-
linquentium, alter deliquit in quãdo agendum esset,
alius verò in qualiter, & quando actio dirigenda sit, er
ror ergo vnius delicto alterius æquabitur in peruersio
ne circunstantiæ huius, quod est quando. Hoc autem
dato inquiretur de circunstantia, quæ est qualiter an

errorem

errorem cauſet in opere cùm peruertatur. Si autem F
aſtruxeris peccatum eſſe in opere cum qualiter peruertatur, quæ eſt circunſtantia modi: ſequetur quòd cum error, qui eſt in peruerſione circunſtantiæ temporis. ſ. quando quid agendum ſit maius eſſe peccatū in eo actu, quo quis peruertit duas circunſtantias, ſcilicet, quando & qualiter, quæ ſunt circunſtantiæ modi, & temporis, quàm in eo actu, quo quis deliquit peruertens duntaxat circunſtantiam temporis, quæ eſt quando. Si verò dixeris, quòd peruerſio circunſtantiæ, qualiter non addat aliquam grauitatem delicti ſuper tranſgreſſionem circunſtantiæ, quæ eſt quando, ſed ita ſit ac ſi ſola circunſtantia temporis peruerſa foret, neceſſario fateberis peruerſionem circunſtantiæ modi. ſ. qualiter ſecundum ſe delictum nullum conſtituere, ac ſi nihil peruerſitatis foret. Nam ſi hæc per ſe delictum conſtitueret, cùm alteri circunſtātię conſtituenti delictum adderetur, maius fieri neceſſe erat. Hæc enim conditio rerum vnius generis eſt, quòd cū aliqua ponat aliquam magnitudinem, & alia ei ſuperaddita ſit, maius quid effici neceſſe eſt. Hoc tamen falſum eſt: nemo quippe etiam inſanus confitebitur tranſgreſſionem, quę eſt circunſtantiæ modi, peccatū nullum conſtituere. Nam ex eodem fundamento induci poteſt circunſtantiam temporis, quæ eſt quādo, de qua conceſſum eſt, quòd cauſaret in actu peruerſitatem, cùm non eſſet, vt decet, non cauſare peccatum. Nam detur de aliquo, quòd quippiam egerit, vbi nō oportet, deliquit enim in circunſtantia locali: & huius actum confiteberis eſſe delictum vel errorem. Dicamus verò alterum deliquiſſe, quoniam egit quidquam vbi non oportebat, & quando non oportebat. Ecce enim hi duo actus, quos delicta, vel peccata neceſſario confiteris, & ſi nemo cogat, vltroneus confiteberis, æquales ſunt quantum ad trāſgreſſionem circunſtantiæ, quę eſt vbi pertinente ad locum. Quo dato aut hos actus delicta æqualia vocas, aut inæqualia. Si verò inæqualia, habeo quod negas, aſſerēs paruam culpam eſſe ita grauem vt magnam. Si verò æqualia aſtruxeris, neceſſe eſt, vt quod ante conſtruxeras deſtruas: dixeras enim peccatum eſſe ſi quis trāſgrederetur circunſtantiam temporis, nunc tamen confiteri cogeris in trāſgreſſione huius circunſtātiæ peccatum I
nullum eſſe. Nam cū hęc duo peccata. ſ. in tranſgreſſione, vbi, & quando, æqualia ſint quantum ad tranſgreſſionem, quę eſt in circunſtantia dicente habitudinem loci, & tu ea ſimpliciter æqualia aſtruas, neceſſe eſt, vt tranſgreſſio circunſtantiæ, quę eſt, quando, nullam faciat peruerſitatem, alioquin addita ſuper peruerſitatem, quę eſt in circunſtantia locali maiorē efficiat tranſgreſſionē neceſſe eſt, ſed prius confeſſus fueras peruerſitatem eſſe in tranſgreſſione circunſtātiæ, quæ eſt, quando, ergo erras in maiori. Et hoc modo inducetur de ſingulis ſeptem, vel octo circunſtantijs actuum, quòd in nullius earum tranſgreſſione peccatum ſit, quod prorſus abſurdum eſt. Plures autem ad hoc rationes, & ſatis fundamentales induci poterant, K
ſed ſuffecerit, quod dictum eſt. Ex prędictis ergo inductis ſatis ſolidè liquet alteram altera maiorem eſſe culpam. Apparet igitur prima pars antecedentis huius. ſ. culpam quandam mortalem actualem altera eſſe maiorem. Ob hoc autem leges humanę maiorem quibuſdam ſceleribus, quam alijs inferūt cruciatum. De legibus quoque diuinis idem patet in toto veteri teſtamento ac nouo. Sic enim & apud tartareas ſedes atque purgatoria loca quædam animæ actioribus, quàm aliæ cruciatibus puniuntur.

Quintum.

Nullum originale peccatum, altero maius eſt. Cap. CXLV.

HVIVS antecedentis alia erat particula, nullum originale peccatum altero originali maius eſſe. Quod patet, quoniam originale non fundatur, ſuper aliquem actum poſitiuum, ſicut in actualibus eſt ſed eſt quædam culpa, macula, & reatus, quam incurrit anima cùm corpori vnitur: quia coniungitur corpori deriuato ab Adam per ſeminalem propagationē. Conſiſtit autem in priuatione ſolùm iuſtitiæ originalis debitæ ineſſe. Et quoniam hoc non eſt tranſgreſſio circunſtantiarum poſitiuarum aliquarum, ſicut in peccato actuali, per quarum violationem incurratur G
maior, vel minor peruerſitas ſecundum numerū circunſtantiarum deordinatarum, & earum habitudinem, ſed ſolū conſiſtit pręuaricatio originalis in priuatione: in priuatione autem magis, aut minus poſſibile non eſt, ſicut in prioribus oſtēſum eſt, nequi tigitur aliquod originale peccatum altero maius eſſe. Si ergo, duo ob ſolius originalis delicti maculam cruciatibus, aut quibuſuis pęnalitatibus ſubiiciendi forēt, non deberent alter altero grauioribus affici pęnis: ſed qui in lymbo paruuloruum ſunt, ob ſolius originalis maculæ reatum tolerant quidquid habent, nihil ergo grauius alius altero tolerare debebit. Quod autem qui in lymbo paruulorum ſunt, ſolius originalis culpæ pęnas patiantur, ex prædictis ſatis apparet, ſcilicet, H
quòd illi in lymbum deſcendebant, quos ſolius originalis culpæ grauabat reatus. Nam ſiquis decedens culpa actuali teneretur, etiam ſi pariter originali macula premeretur gehennalibus incendijs immergendus erat. Si ergo ſoli paruulorum lymbo tenebātur, qui originalis maculæ duntaxat onere grauabantur, ſatis liquet quoſcunque in paruulorum detentos lymbo ſolius originalis culpæ pœnas luere, cùm nihil aliud habeant, propter quod torqueri aut puniri qualitercunque debeant, nullum quoque originale altero maius eſt. Neceſſe eſt ergo alterius pœnam eorum, qui in lymbo paruulorum ſunt, aliorum pœna maiorem non eſſe. In hoc verò conſideranda eſt quædam regula ſatis notabilis. ſ. ꝙ a principio orbis conditi ante datam circunciſionem, & poſtea vſque ad finem ſę culi, nemo ſemel aut pluries actualiter peccauit mortaliter committendo, qui ad puerorum lymbum deſcenderet. Poſtquam quis enim mortaliter peccat, quomodocunque ſe haberet, nequibat deſcēdere ad lymbum puerorum. Quod inducitur, nam cùm quis mortaliter peccabat, aut conterebatur de illo, aut nō. Si autem non contereretur ante mortem, quanquam cum originali quoque ſimul decederet, non poterat tendere in lymbum puerorum, ſed in gehennam dānatorum, qui locus eis, qui in mortalibus decedunt deputatus eſt. Si autem qui mortale patrauerat ante mortem de commiſſis doleret, neceſſe erat, vt quanquā ante hoc ſemper fuiſſet in originali tunc decederet, atq; prorſus nō periret. Nam ſicut in tempore datæ legis, & circunciſionis Iudæis tollebatur macula originalis per circunciſionem, ita in gentilibus ſemp ante mortem Chriſti, cum adulti eſſent, tolli poterat per quemcunq; actum directum in Deum: ſi in parua ætate fide parentum ablata non fuiſſet, contritio aut actus directus in Deum originale tollere poterāt. Si autem diximus, ꝙ nunc non poteſt tolli originale per contritionem niſi baptiſmus aſſumatur, dicendū eſt, quòd regula ſemper ſtat: nam aut per contritionē tollitur peccatum mortale in eo, qui conteritur, aut non: ſi tollitur neceſſe quoque eſt originale tolli. Si autem non tollatur mortale, non tolletur originale. In gentilibus enim qui ante Chriſti mortem ab orbe condito

Qui mortali crimine deliquit ad lymbū deſcendere non poteſt,

condito fuerant, quia nō erat aliqua obligatio ad certam legem, per cōtritionem tollebantur ſemper peccata mortalia, & per quemcunque actum directū in Deum tollebatur originale. In Iudęis autem erat determinatio ad accipiēdā circuncisionē, iō ſaluari nō poterant ab originali, niſi acciperēt circuncisionē. Si ergo aliquis de Iudęis, qui fortè nō circuncisus eſſet, doleret de peccatis mortalibus dolens quoq; de hoc mortali, ꝙ non ſumpſiſſet in tranſactis tēporibus circuncisionem, tollebantur per contritionē mortalia, & ipſum quoque originale. Si autē dolens de aliquibus mortalibus non doleret, ꝙ circuncisus nō fuiſſet, non tollebatur aliquod mortale peccatum, nec originale: non eſt quidē tanq̄ cōtritio ad tollenda peccata aliqñ impotens fuerit, ſed quia vera atq; perfecta con B
tritio non eſt, cùm de quibuſdam dolemus, ſi de aliis non doluerimus, aut in aliis maneamus. Idem aūt caſus eſt, ſi quis hoc tempore ſiue filius Chriſtianorū, ſiue de quacunq; gente natus, baptiſmatis lauacro tinctus non foret: nam hic in mortali peccato erat qm̄ ſacrum regenerationis lauacrū non ſumebat. Si ergo de cunctis mortalibus doleret, nec eē eſſet, vt de hoc quoq; cōtereretur, ꝙ hactenus imbaptizatus manſiſſet, & tūc ipſo dolore ante ſuſceptum baptiſma, tam mortalia, q̄ originalia abolentur. Eſt igitur generale, ꝙ in quocunq; ſtatu contritio ſi vera, & perfecta eſt, oīa peccata, tam actualia, q̄ originale delet, actualia quidem directè, originale autem indirectè. Nam cū mortale peccatum per contritionem deletur, gratiā C
conferri neceſſe eſt, qua macula peccati deturpans imaginem Dei formaliter deleatur. Sed gra nō conſentit ſecum culpam mortalem, & obligationem ad mortem æternam, cùm efficiat hominem deiformē. Culpa tñ originalis eſt mortalis, reddens hoīem obligatum ad mortem ęternam, & tollens a deiformitate: ergo collata gratia hoī dolenti de peccatis per contritionem neceſſe eſt, vt originalis culpa ſi in eo præfuit deleatur. Cùm ergo deleretur in contritis, ergo nō manebat. Stat ergo data regula, ꝙ qui ſemel mortaliter peccaret ante Paſſionem Chri, ad lymbū puerorum deſcendere non poterat. Et ſi ſuperior probatio ſufficiens ſit ad omne tempus, vt inductum eſt, tñ adhuc magis induci p̄t de tpe poſt Euangelij promulgationem vſq; ad cōſumationem ſęculi. Nam qui in hoc tpe mortaliter peccat, aut eſt Chriſtianus, aut Saracenus, Iudæus, vel Paganus, aut cuiuſcunq; ritus. Si in. effectus Chriſtianus ſit, ad lymbū puerorū deſcendere nequit, q̄n per baptiſmatis lauactum hæc originalis macula deleta eſt, quam habentes duntaxat ad lymbum puerorum deſcendebant. Si autem Saracenus, Iudæus, aut cuiuſcunque gentis, vel ritus ſit, aut ad fidem Chriſtianorum aliquando rediit, aut nunq̄: ſi verò aliquando ad rectam fidem cōuertitur, in Baptiſmo originale cum omnibus actualibus, quæ prę- D
fuerunt, deletur. Quomodocunq; ergo poſt hoc deceſſerit, ad lymbum puerorum deſcendere nequit, quoniam iam originale ablatum eſt, propter quod E
erat deſcenſus ad lymbum puerorum. Apparet quoque ex prædictis eorum, qui in lymbo puerorū ſunt nullum altero grauius puniri, nec ad hoc eſt aliquod rationabile inductiuum.

Dubium, an Ieremias, & Io. Bapt. qui in vtero ſanctificati ſunt, poſt obitum in lymbum deſcenderint. Cap. CXLVI.

QVONIAM autē in prælibatis dictum eſt, ante mortem mediatoris Dei & hominū Chriſti ianuā vitæ æternæ clauſam fuiſſe, nec quiſpiam illuc introire potuit: ſed illi, qui nulla originali, aut actuali macula grauati, nullo quoque inexpletæ ſatisfactionis onere preſſi decedebant, ad ſinū Abrahæ ferebantur, vſq; ad Chri paſſionē manſuti: Cuiq̄ ambigendum videbitur de eis, qui in vtero ſanctificati ſint. De Ier. patet Ie. c. 1. cum dicitur: Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Priuſquā te formarē in vtero noui te, & antequā exires de vulua ſanctificaui te, & Prophetam in gentibus dedi te. In quo ſatis nota eſt omnium catholicorum doctorum ſnīa dicē tium, eum in vtero ſanctificatum. De beato Io. Bapt. eadem oībus doctoribus catholicis, quæ de Ieremia ſnīa eſt: ideo Eccleſia in ſolemnitate eiuſdē cantat id, quod ad ſe dictum a dño refert Ier. c. 1. Inducunt aūt catholici doctores ſatis rationabiliter ad aſſerendū de Beato Io. ꝙ ſanctificatus in vtero ſit: nam Deus ſuper ipſum miraculoſe operatus eſt: cum adhuc eēt in vtero faciēs eum moueri, vt inclinaretur ad quandā exhibitionē reuerentiæ Matri Saluatoris noſtri venienti ad Eliſabeth Ioan. matrem. Sic habetur Luc. cap. 1. cum dicitur. & factum eſt, cùm audiuit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultauit infans in vtero eius. Et poſtea ipſa ſpiritu ſancto mouēte ait: Ecce. n. vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in gaudio in vtero meo. Hi autē, qui in vtero ſanctificati ſunt, peccatū originale nō habebāt: ſi ergo actuale nullum cōmitterent, ſicut de quolibet horū duorū afferitur, cùm decederent, non reſtabat eis quidq̄ pp̄ da qđ lymbū ſanctorū deſcēderent, nec ad alium animarū receptaculū, ſed mox ad vitam æternā cōuo larent. Nam in cęteris, qui ad lymbum ſanctorū deſcendebant, & ſi pro actualibus ſatisfactū eſſet, ſi qua egiſſent, & originale ablatum, tamen reliquiæ quædā manſerunt, quæ p ipſos expiari non potuerunt, ſed debebant per Chriſtum expiari. In ſanctificatis tñ ab vtero, quia nullum actuale erat nec originale, nullius reliquiæ manere poſſe videbantur, pro quibus Chriſtus ſatisfacturus eſſet, & iſti vſq; ad mortē ſuā tenerent in ſinu Abrahę. Ad hoc rñderi debet, ꝙ ſanctifiti in vtero. ſicut beat. Io. & Ier. ſi ante Chriſti mortē decederent, ad lymbum ſanctorum, ſ. ad ſinum Abrahæ ferebantur, quamobrem cùm tam beatus Ioan. q̄ Ieremias in vtero ſanctificati ante Chriſti paſſionem deceſſerint: ad lymbum ſanctorum deſcenderunt, vſque ad Chriſti mortem ibidem ſicut cęteri permanētes. Hoc autem inducitur: nam qui in vtero ſanctificabantur, aut dum viuerent aliquid mortale peregerunt aut nihil: quamquam iſta diſtinctio non recipiatur ab omnibus catholicis, cùm dicant ſanctificatos in vtero ꝑfirmatos, & impeccabiles factos. Quod nō impedit: non enim aſſerimus eos peccaſſe, aut peccare potuiſſe, ſed de eis conditionaliter loquimur: conditio autem nemini præiudicat. Si ergo diceremus quemquam eorum mortaliter peccaſſe, aut dolebant de patratus, aut minimè. Si non contererentur gehennalibus mancipantur incendiis. Si verò eos de peccatis dolentes feceris, atque perfectè, vt puro homini poſſibile, atque dignum eſt, laborantes pro commiſſis ſatisfeciſſent, ad lymbum Abrahæ deſcendebant. Nam quædam reliquiæ ſatisfactionis in peccatis actualibus manebant, de quibus per hominem purum ſatisfieri impoſſibile erat, ſed Chriſto eluendę manebant: ideo in lymbo ſanctorum redemptionem illam expectaturi erant.

Si autem in vtero ſanctificatos poſtquam de vulua eruperint, nullum incurriſſe peccatum aſtruxerimus, adhuc neceſſe eſt hos ante paſſionem Chriſti decedentes ad lymbum ſanctorum deſcendere. Nam hi in peccato originali concepti ſunt. Cùm enim aliquis in vtero ſanctificatus erat, originalem maculam prius contraxerat, cùm deſcenderet de ſtirpe Adæ

Adę per derivationem ſeminalem: cùm Deus tñ eos in vtero ſanctificabat, delebat ī eis originalem culpā: cùm autē erumpebant in lucē nullo originali infecti erant: quia eis ablatum erat, in eo tñ ſicut cęteri geniti ſunt. Hi ergo ad lymbū ſanctorum morientes deſcendebant: nam nihil a cęteris differunt: niſi q̄ alij in peccato originali cōcipiuntur, atq; erūpunt ex vtero, poſtea verò per aliquas cęremonias aut actus tollit. Sanctificati aūt in originali concipiuntur, ſed non naſcūtur in peccato, cùm ante natiuitatem ablatum ſit. Sicut ergo illi, qui in peccato originali eruperunt in lucem, poſtea autem cœremoniis circunciſionis aut quibuſlibet aliis, illud exuebant, decedētes ad lymbū ſanctorum deſcendebant, ēt ſi nihil vnq̄ mortale peregiſſent, quia ſemel in illis peccatū originale fuit, & q̄q̄ poſtea deleretur, tñ plenè ablatum non erat, qm̄ adhuc manebat aliquid expiādum per mediatorem. Ita cùm qs in vtero ſanctificabatur, primo originale contraxerat, ideo q̄q̄ per ſanctificationē deleretur, tñ nō penitus delebatur, quin aliqd maneret poſterius per Chriſtum expiandum. Nam ſicut circunciſio, aut quælibet cęremoniæ, quæ deo imperante, aut volente efficaciam habebant, non ſufficiebant delere originalem maculam, etiam ſi deus illā deletionem operaretur, ſed ſemper manebat aliquid expiandum per Chriſtum: ita & ſanctificatio per Deum ſolum facta in vtero non prorſus originalem adimebat reatum, quin aliquid per mediatorem ſatisfaciendum maneret. Cùm.n. ſanctificatio horum fiebat in vtero, nondum Chriſtus mortem ſubierat, ideo ſatisfactio illa non poterat eſſe tantæ efficaciæ, vt omnino prorſus deleret, ne quid de hoc morte mediatoris eluendum maneret. Inerat ergo eis ſemper aliqua obligatio, vt decedentes ad ſinum Abrahæ deſcenderent. Sic ergo ad propoſitam dubitationem diffiniendum erit, omnes in vtero ſanctificatos, qui ante Saluatoris mortem deceſſerint, etiam ſi in vita nequaquā quidquid peccauiſſent, ad lymbum ſanctorum deſcendere, quia nondum in eis omnis originalis reatus ablatus erat vſque ad mortem Saluatoris. De Ieremia autem dicendum eſt, quòd fuit vir ſanctus atq; prophetia, & vitæ incontaminatæ, atque ſanctificatus in vtero, moriens tamē ad lymbum ſanctorum deſcendit, eumque inde Chriſtus iam paſſus eduxit.

Dubius an Ioannes Baptiſta ad lymbum ſanctorum patrum deſcenderit. Cap. CXLVII.

NVNC vero de Beato Ioanne Baptiſta cuiquā ambigendum videbitur, qm̄ ipſe ante Chriſti paſſionem mortuus eſt, & de eo nunciatum eſt Chriſto, q̄ ab Herode occiſus eſſet, & doluit, de quo Mat. 14. c. an ad ſinum Abrahæ cum cęteris ſanctis patribus deſcenderit. Rñdendum eſt Ioan. Bapt. in vtero ſanctificatum poſt mortem ſuam in ſinum Abrahæ deſcendiſſe, ſicut Ieremias deſcendit, qui in vtero ſicut & beatus Ioannes ſanctificatus erat. Nam ſanctificatio in vtero facta non tollebat originale peccatū præceſſiſſe in ſanctificato, q̄q̄ faceret iam non manere. Cùm ergo præfuerit, nequibat totaliter tolli, ita vt non maneret aliquid poſt per Chriſti mortem redimendum, quod aliter redimi nequiuiſſet. Neceſſe ergo erat, vt vſque ad Saluatoris mortem maneret Beatus Io. in lymbo ſanctorum. Si verò quis obiiciat Ioā. Baptiſ. à Chriſto fuiſſe baptizatum, & ob hoc penitus originale deletum, qm̄ baptiſmus Chriſti tollit originale, & actualia, ſi ſint. Vnde ſi quis multis mortalibus, & ipſo originali preſſus baptizaretur, ab omnib' penitus exemptus eſſet, ita vt ſi cōfeſtim moreretur, ad vitam ęternam euolaret. Sed Ioan. Bapt. a Chriſto baptizatus eſt: ergo per illum baptiſmum originalis macula prorſus auferretur, ſicut tollitur in nunc baptizatis: cùm ergo moreretur, nihil haberet, quo tenderet in lymbum ſanctorum. Non.n. de beato Ioan. quiſquam aſtruit, nec auderet aſſerere, q̄ aliq̄n mortaliter peccauerit, & huius aliquę reliquię manerent p Chriſtum redimendæ, pro quibus teneretur expectare mortē ſaluatoris in ſinu Abrahæ. Omnes quippe Catholici doctores aſſerunt Beat. Ioan. nunquam mortaliter peccauiſſe, cùm de eo Chriſtus tñ protulerit teſtimonium, ſ. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioan. Bapt. vt patet Matt. 11. c. Si tñ mortaliter peccauiſſet, aliquis eorum maior ſurrexiſſet, cū de quibuſdam aliis dicatur, quòd mortaliter nō peccauerint. Amplius autē Eccleſia ſupponens eū mortaliter peccare non potentem, ait receſſiſſe in deſertum, vt non peccaret ſaltem venialiter in verbo leuiſſimo, vt habetur in quodam hymno ſolemnitatis eius, ſcilicet.

Ioā. Bapt. nunq̄ mortaliter pec cauit.

Antra deſerti teneris ſub annis
Ciuium turmas fugiens petiſti
Ne leui ſaltem maculare poſſes
Faminæ vitam.

Huic autem reſpondendū eſt, q̄ ēt ſi baptiſmus Chriſti ante paſſionem ſuam inſtitutus foret, vt Magiſter ſnīarū in iiij. diſt. iij. inducit: neceſſe eſſet vt Io. etiam hoc baptiſmate lotus ad lymbū ſanctorū deſcēderet, cū ante paſſionē Saluatoris deceſſiſſet. Cā huius eſt, qa ſi qs ante paſſionē Saluatoris baptiſmate eius tinctus geretur, hac lotione ab originali culpa cunctiſq; inquinamentis baptizatus expiabatu, reffectus particeps redemptionis Chri, nō tñ liberabāt penitus antequam Chrs mortē ſubiret. Nā fructus paſſionis Chri cōicari nequibat anteq̄ eſſet: oportebat ergo vt qcunq; deceſſiſſet ſic baptizatus ante mortē Saluatoris, ad lymbū ſanctorū deſcēderet. Baptiſmus quippe Chri in ſe ipſo vt a ſe tantā nō habet efficaciā, vt p eū a delictis emundemur. Sed hāc virtutem dumtaxat hēt paſſio Saluatoris nri: ipſa q̄ppe veraciter eſt meriti infiniti, iō p eam vniuerſa delicta ſoluunt. Hoc aūt inducitur: nā li baptiſmus Chri in ſe ipſo hāc haberet efficaciā, vt oēs recipiētes illud ſimpliciter, & pfectè emundarentur ab oībus culpis, tā actualibus, q̄ originali, & a pęnis pro his debitis, ita vt ſi cōfeſtim decederent, ad vitæ æternæ gaudia conuolarent cū iſtud ſacramētū ante Chri paſſionē inſtitutū fuiſſet, iuxta ſnīam Magiſtri ſnīarum lib. 4. diſ. 3. poſtquā illud inſtitutū eſſet, non erat neceſſe, vt Chrs moreretur, qm̄ q̄d mors illius nobis beneficij allatura erat, iā baptiſmus perfectè contuliſſet. Hoc tamen falſiſimum eſt, & perfectè contuliſſet. Hoc tamen falſiſimum eſt, & pertuertens totam catholicam poſitionem. Nā alma mater Eccleſia aſtruit nobis peccata condonari non poteſt Iſa. 53. Cuius liuore ſanati ſum⁹, i. q̄ nos p vulnera tuiſſe, niſi Chriſtus pro nobis pateretur. Sic enim patebīdicti Ieſu ab oībus maculis, & pęnis liberati ſum⁹. Nō ergo hēt in ſe hanc efficaciam baptiſmus a Chro inſtitutus, ſ. vt per illū ab oībus eriperemur malis, ſed hæc erat virtus paſſionis mediatoris noſtri Ieſu.

Nullum eſt tam efficax ſacramentum, quod per ſe poſſit peccata diſſoluere. Cap. CXLVIII.

HOC identidem euidens eſt ex eo, q̄d omnes doctores catholici, & tota mater eccleſia p̄fitet, ſ. q̄ omnia ſacramenta efficaciā receperunt à paſſione Saluatoris: non erat igitur efficacia operis in illis, ſed in paſſione. Dicendum ergo generaliter eſt, & multum catholicè, nullum eſſe tam in nouo, q̄ in veteri te peccata deleātur. Q̄d primò apparet in ſacramētis veteris teſtamēti. nā in his cęremonialibus operationibus, ſiue ſacramētis nihil erat, p q̄d totaliter, aut ex parte,

parte, per ſe, aut inſtrumentaliter peccatum aliquod deleret, niſi circunciſio. Cœteræ quippè cæremoniales expiationes proficiebant dumtaxat quibuſdam maculis, aut irregularitatibus corporalibus abſtergendis, quæ interdum prohibebant homines ab acceſſu ad res ſacras: interdum verò à communicatione populi, & contactu ſacrorum. Sicut ſæpiſſime habetur in lib. Leuitici. ſ. cap. 11. & vſque ad 17. & in libro Numerorum cap. 5. & 19. atque in multis alijs locis librorum Moyſi. Circunciſio autem, quæ erat ſacramentum veteris teſtamenti, tollebat peccatum originale. Non quidem quòd circunciſio hanc in ſe contineret efficaciam, aut q̄ actus iſte cæremonialis tanti meriti eſſet, vt eam recipientes mererentur omnium culparum, aut ipſius ſaltem originalis deletionem. Liberatio autem à peccato originali in veteri teſtamento erat per fidem. Circunciſio quippè in ſe nihil erat, niſi quoddam ſignum diſtinctiuum populi Dei à cęteris populis, quia populus ille à cunctis diſtinctus moribus, & ritibus eſſe deberet, cùm de eo Meſſias naſciturus eſſet, qui etiam populus ad Meſſiam ordinabatur. In eo autem, quòd à Iudæis cæremonialis iſte actus, & caracter circunciſionis ſumebatur in fide futuri Meſſiæ, ad quem iſta fiebant, ſiue iſta fides eſſet in manifeſta proteſtatione, ſiue occulta, tollebatur hoc modo originale per circunciſionem ſecundū fidei meritum Deo hocagente. Amplius autem apparet, q̄ per fidem, aut per conuerſionem ad Deum originale magis tolleretur, quàm per circūciſionem. Nam ante datam circunciſionem inter omnes alios homines peccatum originale tollebatur per primum actum bonum cōuerſionis, quem habuiſſent in Deū. Data quoque circunciſione hic idem modus in omnibus gentilibus vſque ad Chriſti paſſionem manſit: non ergo ipſa in ſe circunciſio, ſed magis conuerſio in Deum, vel fides originalem abſtergebat labem. In ſacramentis autem noui teſtamenti idem dicendū eſt. ſ. q̄ ipſa in ſeipſis non habeant efficaciam peccatorum delendorum, & pęnarum ſoluendorum etiam ſi loquamur de baptiſmatis lauacro, & de pœnitentia, quæ naufragantium tabula ſecunda eſt, per quæ duo omnia deleri peccata ſentētia omnium catholicorū, nec dubia quidem vllatenus eſt. Quamquam in his differt, quoniam per baptiſmum oīa delentur. ſ. originale cū actualibus, in pœnitentia autē ſola actualia, originale autem nequaquam. Idem autem quātum ad pœnas peccatorum differt. Nam in regenerationis lauacro omnis macula originalis', & actualis abſtergit: pęne quoq; pro his debitę ſoluuntur totaliter. ſ. vt ſiqs baptizatus cōfeſtim decederet, qui ante multa ſcelera patrāuiſſet in ſedes æthereas raperetur. In pęnitentia autem omnes actuales culpę tolluntur, pœnæ tamen pro his debitæ non ſoluuntur, niſi quantum ad quandam particulam, quæ virtute clauium aboletur.

Quædam attinentia ad ſuperiora. Cap. CXLIX.

IN his aūt dicendū eſt, q̄ ſacramentū regenerationis, & pœnitentiæ in ſeipſis efficaciam non habent vniuerſorū delēdorum peccatorum, nec alicuius, aut partis alicuius peccati. Nā baptiſmus nō eſt tale ens, in quo ſit aliquis actus, vel cęremonia, f̄m q̄ deberent peccata dimitti. Quia in ſe nihil habet promeritorij, aut naturaliter æqualens deletionē faciēdi peccatorū. Paſſio autem benedicti Saluatoris noſtri nō eſt, ſicut ſacramenta noui, ac veteris teſtamenti: paſſio namq; Saluatoris eſt meriti infiniti, qa tolerabat eā, qui erat meriti infiniti. ſ. Deus & homo, cuius operatio q̄libet infiniti meriti eſt in eo, q̄ operatio in caritate, quæ eſt ab anima Chriſti, quia eſt operatio alicui⁹ vniti verbo Diuino ex ea parte trahit infinitatem in merēdo, ſiue

quia ipſum ſuppoſitū operans diuinū, & nō humanū. Peccata autē noſtra ſimul ſumpta, & q̄ facta à principio ſunt, & quę vſque ad finē ſæculorū fient, in ſe verè infinita non ſunt: paſſio autem Chriſti erat in ſe ipſa ſine aliquo adiūcto extrinſeco infiniti meriti, qa erat actus eius, qui poterat in infinitum mereri: ipſa igirur naturaliter talis erat, quæ ęquialeret ad auferendum peccata noſtra, cū maius eſſet bonum in ea, q̄ malum in peccatis noſtris. Rationabiliter ergo dictū eſt, oīa humana peccata, quæ ab exordio ſæculorum vſq; ad terminos omnium ætatum in ipſo die Iudicij, deleri poſſe per paſſionem, qm̄ omnia ſimul ſumpta, nec in numero, nec in culpa infinita ſunt. Cū ergo paſſionē Chriſti hic poſueris, culparum verò noſtrarum multitudinē contuleris, maioris ponderis reperietur bonū, quod in paſſione eſt. ſ. meritum infinitū, quā malum, vel culpæ peccatorū noſtrorū. Secundū ergo naturalem exigentiā, habita ratione menſuræ & menſurati, etiam ſi nihil paſſioni Chriſti faueamus, ipſa p̄mereī, vt pro ea omnia hominum peccamina deleantur. Velut ſiquis equum pro formica daret, ex natura apparet cōuenienter, & vltra modum ſatisfactum: nam equus in valore tam f̄m perfectionem ſpeciei, quàm f̄m rationem vſus nimis formicæ valorem excedit. Habitudo tamen maioris exceſſus eſt f̄m naturā paſſionis Chriſti ad peccata oīum hominum: nam cùm paſsionis Chriſti meritum verè infinitum ſit peccatorum noſtrorū ſimul ſumptorū culpæ infinitę nullatenus ſint, liquet paſsionis Chriſti merita in infinitū excedere mala peccatorū noſtrorū. Quodlibet namq; finitum quātumcumq; magnū ſit, in infinitum excēditur ab eo quod eſt infinitum. Nec dūtaxat hoc de humanis peccatis dixerim, ſed etiā ſi eis oīum dæmonum peccata coniunxeris, non ęquiparabūtur meritis paſsionis Chriſti, quę quidem infinita ſunt: peccatorū autem mala ſemper manent finita in numero, & culparū grauitate: ideo paſsio mediatoris noſtri Chriſti Ieſu non ſolū ſuffecit ad redemptionē peccatorū humanorum, ſed & ſi cū eis dæmonum peccata iuncta forent: dæmones tñ Chriſto moriēte redēpti nō ſunt. Cauſa aūt, quare dęmones paſsione Saluatoris redempti non ſunt, cū ipſa vtriſq; delendis ſuffeciſſet, eſt, qa rationabile fuit hoīes redimi, de dæmonibus aūt irrationabile foret. Quare aūt aut in quo rationabile fuerit hoīes à Deo redimi, de dæmonibus āt idē nō fuit, diſputare altiſsimæ fortaſsis ſpeculationis erit. Quoniam hoc depēdet ex p̄ditione liberi arbitrij angelici & humani. ſ. an angelicū liberū arbitriū ſemel versū ad aliquid poſſit ſe p̄uertere ad p̄trariū, ſicut de humano eſt, & de fundamētis eius, de q̄bus decurtandi ſtyli cauſa in p̄ſenti relinquat. Ponit aūt Sanctus Thomas cauſas quinq; ſup 3. Sent. diſt. 1. art. 2. in reſp. ad arg. 5.

Cur dæmones à Paſſione Chriſti nō fuerint redempti.

Paſſio Chriſti aliquid habet in ſe, quod meretur ſolutionem peccatorum, quod in nullo alio Sacramento eſt competum. Cap. CL.

CONcluſum aūt manet ex p̄dictis nullā eſſe ſimilitudinē inter Paſſionem Saluatoris, & inter ſacramenta noui & veteris teſtamēti: nā Paſſio Chriſti habet aliquid in ſe, f̄m q̄d meretur naturaliter remiſſionē oīum peccatorū. Et adhuc amplius cū p̄tineat meritū infinitū, q̄d naturaliter p̄pōderat culpis oībus, q̄ naturaliter nec vllo mō ſūt p̄uerſitatis infinitę. Sacramēta aūt in ſe nihil tale hñt q̄d naturaliter p̄pōderet ad malum, q̄d eſt in aliquo peccato, ita vt p illud deſtrui debeat: non ergo hñt ſacramēta in ſeipſis efficaciā, f̄m q̄ oīa, aut aliqua deleāt peccata, q̄q̄ ī collatione ſacramētorū vniuerſa abſtergūt delicta. Cū aūt tota alma mater Eccl. p̄fitet, & eſt aſſertio Chriſti, p ſacramenta oīa peccata deleri, non eſt ſenſus, q̄ ſacramenta in ſe ali-

quam efficaciam continent, secundum quam peccata deleantur, & ista operatio ipsorum met sacramentorū sit. sed est sensus quòd sacramenta noui testamenti sūt instrumenta quædam, quibus nobis merita passionis Christi, & efficacia communicantur. Virtus namque, & merita in passione Christi sunt, quibus nobis vniuersa peccata, & interdum in quibusdam pœnæ peccatorum absterguntur. Hęc tamen merita communicari nobis nequęunt, nisi aliquibus instrumētis ad nos descendant. Sacramenta aūt sunt hæc instrumenta, quibus virtus passionis Christi in nos deriuetur, in quantū nos ei coniungūt: quoniam Christus est caput nostrū, & habet gratiam capitis secundum quam omnia, quę ipse facit prosunt nobis tanquam membris suis. Caput autem numquam deriuat virtutem suam nisi in membra vnita sibi, quia in discōtinua defluxus est impossibile. Oportet ergo aliqua esse, quæ nos Deo copulent, hæc autem sunt sacramentales exercitationes, quæ nos Deo vnitos faciunt atque eius virtutem participantes. Sic quoque de aquis irrigātibus superficiem terræ dicimus: omnis enim aqua, quæ aliquam partē terræ irrigat, ex aliquo fonte originem sumit. ad loca tamen illa, quæ irrigat transire non posset nisi aliq aquæductus aut aluei torrētum, & fluminum essent, quibus ad irrigādum aqua transmearet. Eadem autē habitudo passioni Chtisti ad sacramēta noui testamēti est. Nam omnis virtus siue meritum delendorum nostrorum pecaminum à passione Christi deriuatur; ad nos tamen ista merita deriuari non possent nisi per instrumenta, quæ sunt sacramenta. De indulgentijs quoque, quas Ecclesiarum prælati concedunt, identidem dicendum est, siue cum Papa conferat, siue cum minores prelati. Quandocunque enim quidquam nobis adimitur de pœna, quam pro peccatis toleraturi eramus, hoc autem oportet, vt de aliquo tollatur, in quo superabundans sit. Est enim hoc de meritis passionis Christi, quæ superabundat ad omnes defectus nostros, ex meritis quoque sanctorum, quæ cùm satisfactoria essent, & ipsis minimè necessaria, manseruntin thesauris Ecclesiæ, cuius dispensatio in prælatis Ecclesiarum est. Hæc ergo virtus efficax, qua in nobis per collatas indulgentias à prælatis nobis partes quædam debitarum pœnarum pro peccatis adimuntur, in prælatis non est. Quoniam eorum merita non sufficiunt, vt per ea nobis peccata deleantur, cùm interdum pro se non sufficiunt, potissimē cùm indigni ministri sunt, sed est virtus à meritis sanctorum, & passionis Christi principalius, hæc autem in thesauro matris Ecclesię ex benignitate conditoris nostri conseruata manent. Et quoniam prælati sunt ministri, & dispensatores Ecclesiæ in thesauro eius merita passionis Christi, & sanctorū deriuantur in nos per ipsos, s. cùm ipsi volunt dispensare concedēdo nobis partem illorum meritorum. Hoc aūt modo communiter loquimur, ꝙ prælati nobis indulgentias tribuunt ad relaxationem quarundam pœnarum, non, ꝙ ipsi in se ipsis hanc virtutem absolutionis efficacem contineant ad pœnas relaxandas, quoniā ista virtus à passione Christi est, sed dicimus indulgentiam hanc nobis à prælatis concedi: quia virtus passionis Christi in nos per eos tanquam per ministros, & media deriuatur. Continet ergo in se ipsa passio Christi efficaciam, qua delicta nostra tollantur: sacramentum aūt nullum hoc continet: sed duntaxat instīa q̄dā sacrta sunt, qbus in nos virtus passionis Saluatoris deriuatur, q̄ sine medijs deriuanda non erat. Et qm̄ ante mortem Saluatoris nihil erat, in quo meritum esset aut virtus peccatorum delendorum, non poterat per aliquod sacramentum deriuari in nos virtus remissionis peccatorum. Instrumenta quippe in se nullam habent virtutem, sed eam à principali agente recipiunt: quę ideo ad actionem pertinere dicuntur, qa per ea virtus principalium agentium deriuatur in effectum. Velut in aqua rigante superficiem terrę, ipsa quidē alueis suis fluminum vel torrentum ducitur ad ea loca, quæ irrigāda sunt, cùm tñ in fontali scaturigine aqua defuerit, aluei aquęductum nihil adiumenti præstabant ad irrigandum. Cùm igitur baptismus sit instrumentum quo in nos deriuatur omnium culparum plena absterfio, atque debitarum per eisdem relaxatio pœnarum, quę deriuatio fontaliter a passione Christi est, cuius merita, & efficacia in nos p regenerationis lauacrū deriuantur, cùm passio Christi nondum præcessisset, ne quibat in nos deriuari virtus remissionis peccatorum aut relaxationis pœnarum, siue in totum, siue ad quędam: cùm nō sit aliquid vnde virtus deriuaretur, quāquam sit aliquid, per quod deriuatio fieret. Velut si fonte nondum erumpente aliquis fecisset alueos ducendarum aquatū capaces, quāquā esset id, per quod deriuatio fieri posset, nōdum tñ quidquā vndeaquarum deriuandarum origo esset: aut esset calamus, & nemo scribere poteris, aut serra, & nullus secans, & in hunc modum de cęteris instrumentis, siue principalibus agentibus: nulla enim hoc pacto actio sequeretur. Quāquam ergo quispiam baptismo Christi lotus foret ante Christi passionem, etiam si eum Christus ipse baptizasset, quod maximum erat, si ante eiusdem Saluatoris mortem decederet, non tollebatur per hoc pœna debita totaliter pro culpa originali, nec quidquam de pœnis peccatorum actualium: sed ad sinum Abrahæ hic descenderet, etiam si cum eo optime ageretur quamuis suscepto lauacro baptismali in nullo deliquisset. Quamquam igitur dicatur beatum Ioannem Baptistā baptismate Christi lotum fuisse etiam ab ipso Saluatore, quia tamen ante eius passionem decessit, non erat baptismus tunc tante efficacię, vt eum ab omnibus pœnis debitis pro originali eripuerit. Necesse erat igit, vt decedens ad lymbum Abrahę descendisset, nec mox anima corpore soluta libera poterat ętereas petere mansiones.

Sacramenta noui testamenti sunt instrumenta quędā quibus merita passionis Xpi nobis cōiungitur.

Prælati sunt Ecclesiæ ministri.

De Baptismo virtute. Cap. CLI.

NVNC vero baptismus Saluatoris plenam habet virtutem: quia passio Christi à qua trahit efficaciam iam præterijt: possunt ergo iam per eum in nos passionis dominicę merita deriuari. Necesse est igitur vt nunc si quisquam hoc regeneretur lauacro, & mox anima corporis soluatur retinaculo, in ęteream libera fœlicitatem eat: aut si baptismate tinctus postea nulla se prauę operationis labe infecerit, decedens Paradisi amænitarem mox adibit. Si quis tamen ante mediatoris passionem lauacro regenerationis ab eo institutoto tinctus foret, vsque post mortem Saluatoris superstes factus, non erat opus, immo nec decebat, vt post mortem redemptoris iterum baptismate lauaretur.

Si quis baptizat° cōfestim decessisset ex vita pr° ad Chs fuit. set passus ad lymbū cōmigrabat.

Et quamquam baptisma a principio susceptum omnium pœnarum perfectè delēdarum instīm non extiterat, nunc tamen remissæ erunt. Et si post susceptū baptisma non deliquisset, mox vt corpore solueretur, anima in ętereas itura erat mansiones, ac si tunc nouiter baptismus post redemptoris passionem susceptus foret. Si tamen hic ante pasionem baptizatus decessisset ante Saluatoris mortem per duas autem tres horas, siue paululum antequam Saluator expiraret, necesse erat, vt ad lymbum descendisset, nec mox soluta corpore anima cœlestem incolatum adire meretur. Iam enim baptismus a pasione recipere efficaciam poterat, etiam si pręcessisset eam, quamquam pro tēpore illo, quo pręcesserat efficacię nullius erat, sicut in aquęductibus patet. Si enim aquęductus ante fontalem scaturiginem fiat, inutilis est. Si tamen facto aquæductu fontalis origo fluenta emittere cœperit, incipiet aquæductus proficere, & ex eo tempore duntaxat, quo scaturigo fontalis ad superiora terrę erupit. Ita & baptismus cum ante passionem Christi efficaciam non haberet, in ipsa consumaja passione suum cępit habere vigorem. Nec solùm baptismus, qui tūc nouiter cōferebatur, sed & qui prius susceptus fuerat, dum tamen is, cui tollatus erat superstes foret. Causa autem diuersitatis huius est, quia baptismus, quē quispiam ante Christi mortem suscepit efficaciam suam ante hanc mediatoris mortem non tenuit, cùm ex ea deriuetur virtus per omnia sacramenta. Toto autem tempore, quo iste baptizatus extitit ante mortem Saluatoris, baptismus in eo efficaciam suam non tenuit: oportebat ergo, vt si hoc toto tempore moreretur, ad lymbum descenderet, nōdum baptismate quicquam efficiente. Cùm vero Christus mortuus est, cœpit baptismus habere suam efficaciam: ideo ipsemet baptismus alicui collatus, qui ante mortem Saluatoris efficaciæ nullius fuit, post eiusdem mortem efficaciā habebit, vt per illum remissio fiat peccatorum. s. vt omnes pœnæ, quæ ante remissæ nondum erant, remittantur: nā adueniente passione, efficax esse cœpit. Quod apparet, quoniam si quisquam ante mortem Christi baptismate eius tinctus foret, qui mortuo Christo superstes esset, si huic omnes pœnæ, aut reliquiæ pœnarū non erant ex hoc baptismate remissæ, quod ante passionem susceperat: necesse erat, vt de nouo baptizaretur post Christi passionem, vt in eo baptismus suā haberet efficaciam. Sed hoc falsum est, quoniam baptismatis lauacro lotus rebaptizandus non erat: necesse ergo erat, vt cùm quis baptizaretur ante passionē Saluatoris, & in eo efficaciam collatum lauacrum tunc non haberet, adueniente passione inciperet plenā habere efficaciam Ita vt eo momento quo Saluator moreretur emittens spiritum, remittebantur omnes pœnæ pręteritorum peccatorum ante baptismum. Et sic in omnibus, qui hoc modo baptizati essent.

Obiectio contra prædicta, & quædam alia. Cap. CLI.

FORTASSIS autem contra supradicta quisquā molietur dicens, baptismum a Christo ante passionem suam institutum, ante eandem passionem plenā efficaciam habuisse. s. quòd si quis ante Saluatoris passionem baptisma assumpsisset, mox omnium iniquitatum actualium ipsiusque originalis culpæ pœnæ delerentur, & si eum tunc mori contingeret, in ætereas sedes confestim ferret, ad lymbum sanctorum non descendens. Et cùm dicebatur sacris non ineesse remittē dorum peccaminum, atq; soluendarum pœnarum efficaciam, sed hęc a passione Christi proueniunt, atq; ꝙ ipsa sacra in nos tanquā per instra decurrit, & sic nōdum existente passione, per ea deriuari nihil posse. Respondent, ꝙ quāquam baptismus ante passionem Christi susceptus a passione eiusdem efficaciam nullam susciperet, recipiebat tamen a Christo institutore eiusdē, & hęc virtus suscepta ad plenariam pœnarū atq; culparum remissionem sufficiebat de eis, quę ante baptismum a Christo institutum ante passionem suā ab ipso efficaciam recipere, nec tamen quidē hoc recipiebat, vt per eum in nos omnium pœnarum relaxatio, & culparum fieret absterso: sed tñ tunc susciepiebat a Christo institutore, quantum circuncisioni efficacię inerat. s. vt cęteris remissis ad eundum in sinum Abrahæ maneret obligatio. Hoc autem in actib° Saluatoris imperfectionem nullam dicit, aut in sacris ab eo institutis. Nam Christus erat verus Deus, cui facultas erat remittendi peccata nostra etiam pro nulla re, aut nihilo pręmisso, ita vt pro eis nihil pateretur: aut licuisset ei peccamina nostra delere imperāti aliquid leuissimum facere, vtpote, ꝙ aliquem lapidem oscule mur, aut modicū panis deguſtemus, atq; pro his cuique agenti plena fieret peccaminum absterſio, debitarumque relaxatio pœnarum. Quia tamen Deus iustus erat, iustitia sua exegit, vt ne sic fieret remissio peccatorum, sed destinauit, vt nullius peccaminis plena possit fieri remissio, donec ipse humana carne velatus in eorum ablutionem, atque solutionem moreretur. Hæc autem fuit institutio altissimi diuini consilij, iuxta totius orthodoxorum positionis stabilitatem, & sacræ scripturæ documenta. Existente autem in nobis hoc diuino, atque æterno decreto, impossibile erat Christum statuisse aliquod sacramentum, quod ante passionem eius ab ipso virtutem efficacem susciperet peccaminum delendorum, atque omnium relaxandarum pœnarum, ita vt eo suscepto ante passionem Saluatoris, si mori contingeret, mox ad ætereas sedes, nullo præmisso euolandum foret. Et quoniam ab æterno hoc decretum ab infinita diuinæ iustitiæ totius sanctissimæ Trinitatis magnitudine exierat, impossibile erat baptismum ab ipso institutum nobis hoc ante passionem suam conferre, quòd per eū vniuersa peccamina, atque peccatorum pœnæ prorsus tollerentur. Amplius autem apparet, nullam ex hoc in actibus Christi imperfectionem videri, nec in baptismate ab eo instituto. Nam sicut baptisma a Christo datum est, ita & circuncisionem Deus ipse instituit, atque Abrahæ contulit: vt patet Genes. 17. capitulo. Si ergo imperfectionem astruamus in baptismate Saluatoris, quoniam cùm ab eo collatum foret ante passionem eius, delendis criminibus, atque relaxandis pœnis vniuersaliter non proficiebat ante eius mortem, fateri consequenter necesse erit, imperfectum fuisse Deum: quia ab eo collata circuncisio omnia delicta, cum suis pœnis correspondentibus ante Saluatoris mortem non tollebat. Hoc tamen falsum est, quoniam ob hoc Deum imperfectiorem nullatenus facimus: apparet ergo baptisma a Christo collatum nō habuisse ante passionem eius efficacem virtutem tollendorum peccatorum omnium, simul cum omnibus pœnis debitis, & consequentibus ipsa peccata, nec ex hoc aliquam esse imperfectionem in Christo institutore, aut in baptismate ab eo instituto. Ideo quanquam beatus Ioannes baptista a Saluatore nostro regeneratus foret: quia tamen ante eius passionem decessit, ad lymbum sanctorum descendere cogebatur, cùm non posset liber ad sedes ætereas transuolare.

Sacramenta ex se ipsis nullam efficaciam habent delendorum peccatorum, nisi quatenus instrumtnta quædam sunt. Cap. CLIII.

NVNC verò, vt in superioribus inferebatur, dicē dum patet, passionem domini Iesu solam esse, quæ omnium peccaminum absterendorum, & pœnarum relaxandorū in se ipsa virtutē habet efficacē, & superabundantē, atq; ꝙ ipsa cuncta delicta humani gñis sufficienter expiata sunt. Sacra verò in se efficacē virtutē alicuius culpæ, aut debitæ pœnæ relaxandæ nō habent, sed duntaxat instrumenta sunt, quibus in nos virtus, & merita passionis deriuantur, vt redemptionis atq; remissionis peccatorum, & vniuersarum pœnarū efficaciam capiamus. Est autem nūc dicendum, quòd quanquam baptismus a Saluatore institutus remissionis peccatorum, & pœnarū in nobis instīraliter efficax

sit, tamen nō erat necessarium, vt post passionem Saluatoris cōferretur, per quam plena peccatorum, atq; pœnarum abstersio, & relaxatio facta erat. Nam non existētē baptismo fuisset modus alius, quo originalis macula deleretur, & actuales, si quę præcessissent, atq; oēs pœne consequentes tollerentur, sicut in omnibus hominibus ab orbe condito fuit in prima & secunda ętatibus sęculi, vsq; ad datam circunciſionē Abrahæ. Et sicut in gentilibus post datam circunciſionem vsq; ad mortem Saluatoris, & publicatum euangeliū mansit. Hi nanq; vel mox nati ab originali culpa fide parē tum liberabantur, aut si in parentibus fides non foret, manebant in culpa originali, vsque ad ætatem ꝑm discretionem operari potentem, in qua per primum actum bonum, quem in Deum conuerterent, remittebatur eis originalis culpa atq; reatus. Et si post hoc, nihil vsq; ad mortem delinquerent, ad lymbum Abrahæ descendentes ferebantur. Nōdum enim plena fieri poterat omnium pœnarum debitarum pro peccato remissio, quousq; Saluator mortē subiret, cuius amarissima passione vniuersa auferrentur delicta, atq; pœnę soluerentur, & pateret ianua paradisi. Sic enim & adhuc perfectius accidisset in nouo testamento, non dato regenerationis lauacro: qm̄ paruuli fide parentū ab originali macula expiarentur. Aut si quouis modo inexpiati mansissent, cùm peruenirent ad ætatem rationis vti potentem, per primum actum cōuersum in Deum hæc abstergerētur, quę prius fide parentū eluēda erant. Hoc autem, quia non erat peioris cōditionis, tempus quod erat sub nouo testamento, quàm tempus aliorum statuū sęculi. Si ergo in hominibus, qui erant extra legem Moysi in primo actu, quo in Deum cōuertebantur remittebatur originale, conformiter & adhuc rationabilius in nouo testamento, vel paruulorum maculas fides parētum assumeret, aut cùm ad ætatem rationis capacem peruenirēt, actibus horum in Deum relatis tollerentur. Sic enim futurum esset, nisi Christus specialiter eluēdis originalibus maculis regenerationis lauacrū instituisset. Nec quidem duntaxat hoc fuisset in statu noui testamenti in deletione originalis maculæ, quod in antiquorum statu præsesserat. s. vt cùm quis se in Deum conuerteret, macula solueretur originalis manente obligatione descendēdi ad sinum Abrahæ. In statu tamen noui testamenti mox, vt in Deum conuersio facta esse, tmacula deleretur, atq; omnis tolleretur obligatio eundi ad sinū Abrahæ: sed si permaneret in eo statu vsque ad mortem, mox vt anima a corpore solueretur libera cęlum petitura erat: quoniam iam transierat mors mediatoris, per quam omnia peccata, atque eorundem pœnę sublatæ erant.

Quod Christus sacramentum baptismi nobis reliquerit. Cap. CLIIII.

QVANQVAM autem a peccato originali in statu noui testamenti modo supradicto sine sacramentis institutis eripi potuissemus, instituit tamen Christus regenerationis lauacrum. Quod tribus rationibus factum videtur, quibus rationabile visum est baptismatis debere institui lauacrum. Prima quippe, quoniam & si in nouo testamēto actibus conuersionis nostræ in Deum, aut fide parentum in parua ætate macula originalis, vt in prioribus sęculis deleri posset: quia tamē erat vnus dominus specialius legislator noui testamenti, decuit ꝙ vnum determinaret actum, quo macula originalis abstergenda foret. Iste verò actus fuit baptismus. Irrationabile nec parū videbatur vno legis ꝓditore existenti hoīes subiectos ei variis ritibus circa idem viuere, & operari cuilibet prout in mentem veniret. Congruentius ergo fuit baptismum instituī, quo oēs sub lege Christi manentes, ab omni originali macula, & omnibus consequentibus pœnis liberarentur, quàm ꝙ cuilibet permitteretur agere, vt ei in mentem veniret ad hanc maculā abstergendam. Hunc aūt modum Deus tenuit in veteri testamento: nā & si hoīes ab originali reatu liberari potuissent eo modo, quo liberati fuerāt in præcedentib⁹ sęculis ante datam circunciſionem, scilicet accedentes ad discretionis ætatem primo actu recto a macula soluerentur originali: quia tamē ipse populi Hebraici legis conditor erat instituens ei agendi normā, voluit certum atque diffinitum dare modum, quo omnibus Iudæis originalis culpa eluenda esset. hic autem fuit circunſionis modus, ad quem omnes tunc Iudęi obligabantur, nec poterant aliter maculam illam auferre, cùm lex eos ad certum agendi obligasset modum. Quod si quis obiiciat, conuenientius esset, quod in prima ætate, atque secunda sęculi ante datam circunciſionem erat, quàm id, quod nunc, quoniam ibi multis modis originalis maculæ patebat remedium, nunc vero vnico. Respondendum est, hoc non ideo fuisse tanquam status ille conuenientior, atque perfectior foret: sed quoniam imperfectior erat lege carens, nec poterat esse determinatus ad aliquid, cùm nullus legis conditor decreuisset. Nondum enim Deus vllam hominibus agendi, aut viuendi normam dederat. Vt autem non maneret in eis macula originalis concesserat, vt per quemcunque actum rectum conuersionis in Deum hęc macula tolleretur.

Institutionis baptismalis lauacri in nouo testamento alia causa. Cap. CLV.

INSTITVTIONIS Baptismalis lauacri in nouo testamento, secunda exstitit causa, vt signum esset distinctiuum Christianorum a cœteris Gentilibus alterius ritus. Nam ꝙꝙ lex Euangelica vniuersalis esset toti orbi data, omnesq; ad sui obligans obseruationē, quia tñ Christus prænouerat non cōuertendas ad illā oēs gentes, rationabile fuit dari aliqd signū distinctiuū quo Christi cultores, quos christicolas, aut Christianos appellamus, a cęteris gētibus distinguantur. Nulla quippe gens, aut populus est, quæ se salutē consecuturā confidat in regenerationis lauacro, ꝓter populos Christicolarū. Simile aūt fecit Deus in veteri testō circunciſionē instituens in fędus cum Iudęis, & tanꝙ signū distinctiuū, quo Iudęi a cęteris gētibus segregati viderētur, sicut colligitur Gen. 17. c. & ad Romanos c. 4. Fuit igitur cōueniens in nouo testō, signū aliquod dari, quo Christianis a cęteris gentibus distinctio vlla pateret, hoc āt signū baptism⁹ fuit. nulla nāq; gens ꝓter Christianos hoc tingit. Tertia aūt rō est instituti baptismatis magnū periculū in eis, qbus originalis macula abstergenda foret. Nā in gentilibus ab exordio orbis ꝓditi vsq; ad mortē Saluatoris nemo abginali macula solui poterat, quousq; ad ętatē rōnis capacē perueniret, in qua actibus suis liberaretur, vel in parua ętate merito fidei parētū fieret huius abstersio. Qđ si aliquo horū modorū nō deleta originali macula quis decederet, in ętернū dānabatur, qđ magnā præsentibus difficultatē ingereret. Nā cū de his, qui hac ętate viuunt multi, anteꝙ ad adultā aut plenè rōnis capacē ętatē perueniant, morianꝫ, plurimi cū originali macula decederent, atq; æternaliter damnarent. Hoc aūt inextricabile malū erat. Decuit ergo vt Chrus legislator noui testī aliqd statueret, quo ñ solū eis, ꝙ ętatē attigissent adultā, sed eis quoq; ꝙ nati nouiter erāt, remediū eluēdi criminis atq; inuenięde salutis hēret. Hoc āt baptism⁹ ē: quo nō tm̄ eis, ꝙ ętatē rōnis capacē attingentes actibus suis męreri poterant, sed eis quoque qui recenter nati essent abstergēdæ originalis macułę sufficiens remedium pararetur. Et nō solùm eis, qui nati sunt baptismus confert, sed eis quoq; qui cū nasci cęperint, partim egressi ex vtero, partim verò intra materna manentes viscera aliquid principale corporis foris exerunt, in quo baptizari possunt. Nam si hi sic baptizati, nōdum perfectè egressi ab vtero, moriantur, a culpa originali absoluti in æternæ fœlicitatis habitacula tendunt. Id autem, in quo puer nōdum egressus ex vtero, sed quādam foris corporis partem proferens baptizari potest, caput est, quod est principalis corporis pars, si verò manum solam infans protulerit, baptizari nequibit.

Eminentia baptismi super circuncisionem. Cap. CLVI.

IN hoc autem excellens, valde est baptismus super circuncisionem: quia in circūcisione originalis macula abstergi poterat, sed vsque ad diem octauum nō fiebat, vt patet Gen. 17. poterat autem interim quispiā mori, qui necessariò damnabatur, qm̄ nondum ei originalis macula ablata erat. In sacramento autem regenerationis nullum diem ad conferendum illud paruulis expectare tenemur, nec horam: sed mox, vt quis natus est, baptizari potest: Nec solùm postquam natꝰ est, sed & antequam plenè ex vtero egressus sit, dum tamen principalior pars. s. caput egressa sit. Sciendum autem, ꝙ modus auferendi originale peccatum in Iudæis non fuit vnicus. Circuncisio quippe abstergendę maculæ originali in masculis profuit, in fœminis verò nequaquam, cùm eius capaces non essent propter carentiam membri, in quo fieret circuncisio. In hoc etiā magna est baptismi sup circuncisionem excellētiæ dignitas. Nam baptismus ęquè fęminis, vt viris ad emundationem a crimine proficit. Fęminę aūt inter Iudæos, quia peioris conditionis ꝙ viri esse non debebant, habebant purgationis suę modos quosdam: in quo quidam dicunt pcm̄ originale dupliciter remitti debere. s. vel actu aliquo in discreta ętate, qua se agens in Deū conuerteret, aut aliquo cæremoniali actu, hoc efficiendum erat, qui hret ex diuina instōne efficaciā remittēdorum criminum, & potissimè originalis macułę. Primus horum modorum abstergendę originalis macułę in prima, & secunda ętatibus sęculi mansit, cùm nondum circuncisio data esset: mansit quoq; in gentilibus vsq; ad Christi passionem. Tpe autem datę legis veteris, & circuncisionis non manebat modus ille Deo dante quasdam speciales cęremonias, quibꝰ maculæ abstergerent. Et quia in viris auferebatur macula originalis in cęremoniali actu circuncisionis, necesse erat assignari aliquē alium cęremonialem actū, in quo fęminis eadem macula tolleret, qđ esse astruūt in primis cęremonijs, quas Deus fieri iussit natis fęminis. s. in oblationibꝰ in lege statutis cùm fęminæ nascerent. Nā cùm aliqua fęmina suscepto semine masculum peperisset, erat īmunda septem diebꝰ iuxta dies separationis mulieris menstruatæ, & circunciso puero ī octauo die, manebat triginta tribus diebus in sanguine purificationis suę, & simul erant quadraginta, in fine quorum veniebat pariens in sanctuarium offerens agnū anniculum, vel par turturum, aut duos pullos columbarum. Si verò fœmina nasceretur mater stabat octuaginta diebus in purificatione post partum, & cōpletis illis offerebat idem sacrificium, qđ in puero nato, vt habetur Leuitici 12. c. In hoc autem sacrificio facto pro fœminis dicebant hi earum maculam originalem aboleri: fiebat ergo in pueris natis originalis peccati deletio die octauo, in fęminis verò per sacrificia in octuagesimo.

Circuncisio fieri non poterat ante octauum diem. Cap. CLVII.

DE Circuncisione autem quanquam fortè vtilius fuisset die primo fieri nato puero quàm expectari octauum, vt qui ante octauum moriebant, ęternaliter nō damnarentur, non tñ permissum est fieri ante diem octauum, propter periculum circūcisorum paruulorum. Graue quippe discrimen erat puerum recē ter natum prima die circuncidi in tanta carnis teneritudine, plurimi quippe illorum morerentur effuso illorum sanguine: in octauo autem die sunt aliquantulum duriores: ideo non fuit tunc periculum circuncidendi. Quod autem in fęminis natis a data circūcisione ex Iudæis vsq; ad mortem Saluatoris, & publicatū euangelium, aliquod abstergendæ maculæ originalis esset remediū, nulli sub ambiguo fuerit, alioquin necesse erat, oēs perire non habentes a Deo institutum remedium, quod eius bonitati non parum repugnat. Sed modus, quem tribuunt præcedētes. s. per cęremonias sacrificiorum factas die octuagesimo in eis originalem abstergi maculam, & ante hoc nequaquā, stare nequit. Primò quidem, quoniam nimis lōga meta auferendæ maculæ eis præfixa erat, antequam plurimas fęminarum mori cōtingeret, & æternaliter damnari. Sed nec in hoc nimis insistendum est, cùm in gentilibus, qui fide parentum non iuuabantur, longior esset terminus remissionis. s. in ætate capaci rationis. Sed quoniam positio horum obstat positioni sanctorū, quæ dempta eorum auctoritate, cui est nimis fauendum, adhuc rationabilior est. Dicunt enim in eis, qui nascebantur de Iudæis per circuncisionem deleri originale, si viri essent, in fęminis verò per fidem parentum, & præcedentium positionem confutant. Est enim positio ista beati Gregorij & habetur. 4. Sentent. distinc. 1. cum dicit. Quæritur de viris, qui fuerunt ante circuncisionem, & de fęminis, quæ fuerunt ante & post, quod remedium contra peccatum haberent. Quidam dicunt sacrificia, & oblationes eis valuisse ad remissionem peccati: Sed melius est dicere, illos, qui de Abraham prodierunt per circuncisionem iustificatos: mulieres verò per fidem, & operationem bonam, vel suam, si adultę, vel parentum, si paruulæ. Amplius autem, quod dicunt de sacrificiis, per quę originalis macula in fęminis tolleretur non tenet: nam sacrificium quod in die octogesimo mulieris parientis fęminam fiebat, non erat ad emundationem cōceptæ, & natæ prolis, sed ad purificationem parientis & pro ea orabatur, & non pro puella nata. Sic patet Leuitici. 12. Cum dicitur: Cùmq; expleti fuerint dies eius, siue pro filio, siue pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato ad hostium tabernaculi testimonij, & tradet sacerdoti, qui offeret illa coram domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui. Item stare nequit, quoniam infantulis in veteri testamento tollebatur macula originalis in octauo die circuncisionis, & tamen die quadragesimo purificationis matris offerebantur eadem sacrificia, quæ offerebantur, quando fęmina nascebatur: ergo non offerebantur ad deletionem culpę originalis: nam tunc pro natis infantulis nihil horū offerretur. Dicendum ergo hæc sacrificia nihil conferre pueris natis, aut fęminis, nec ad hoc fieri, vt prodessent: sed pro parientibus expiandis duntaxat erant. Sed in fęminis natis de Iudæis post datam circuncisionem macula originalis per fidem parentum tollebatur mox, vt nascebantur. Vnde melius cum eis, quàm cum īfantulis agebatur, vt in præmissis expositum est.

Alia eminentia baptismi supra circuncisionem. Cap. CLVIII.

ADHVC autem quisquam dicet aliam inesse sacramento regenerationis excellentiam super circuncisionem, scilicet, quòd baptismate loti ab omnibus culpis, & pœnis debitis, vel qualitercunque consequentibus absoluebantur, ita vt siquis baptizatus cõfestim decederet, ad vitam æternam cõuolaret. In circuncisione autem secus erat: nam decedens non euolabat mox vt decederet ad felicitatem paradisi, etiãsi nihil labis post assumptam circuncisionem in se susceperet, sed ad sinum Abrahæ descendebat. Ad hoc autem respondendum est, q̃ baptismus est sacramentũ in multis excellens circuncisionem, vt expositum in precedentibus est, in hoc tamen non excedit. Nã quãquam, qui suscepto baptismali lauacro decedũt, mox vitæ æternę gaudia assequantur, & qui tempore veteris testamenti sumpta circuncisione decedebant ad sinum Abrahę prius ferebantur, vitam æternam vsque ad Christi passionem nequaquam consecuturi, tamẽ hoc non proueniebat ex viribus baptismatis, & defectu circuncisionis: sed ex conditione status temporis, in quo baptismus obligauit, & in quo circũcisio vigorem suum tenuit. Tempus quippe circuncisionis fuit postquam ipsa Abrahæ collata est, vsq; ad Christi passionem: tunc enim vigorem suum tenuit. Toto autẽ hoc tempore, quia nondum fuerat passio redemptoris, per quam omnium peccaminum, & debitarũ pœnarum plena remissio fit, impossibile erat per regulã diuini decreti supra datam alicui peccati pœnam prorsus tolli, etiamsi multa sacramenta ad hoc essent. Baptismatis autem tempus est post passionem mediatoris, per quam plenaria remissio fit peccatorum, a qua baptismus efficacem virtutem habet, ita vt per ipsum omnia peccata, & eorum pœnę tolli possint. Si tamen baptismus fuisset a principio datę circuncisionis cũ ipsa circuncisione, ita vt ambo essent sacramenta abstergendi originalis causa data, neutrum eorũ omnimodam fecisset remissionem, sed habuisset baptismus solum eandem virtutem, quam dicimus a principio habuisse circuncisionem. Quod patet in eo, quod probatum est de his, qui ante Christi passionem baptizaretur eius baptismate, & decederent, quoniam ad sinum Abrahæ descendebant, sicut si circuncisi forent, nec magis proficiebat baptizari, quàm circuncidi: quia nõ dum existente passione Saluatoris, non poterat per aliquod sacramẽtum plena fieri remissio. Eodem modo, si circuncisio nunc cũ baptismo duraret, ita quòd non excluderetur propter tempus noui testamenti, necesse erat, vt eandem haberet efficaciam, quam baptismus. Nam si nunc circuncisio exclusa non esset, sed haberet efficaciam, quam habuit ab antiquo ante mortem Saluatoris, tolleretur peccatum originale, sicut a principio tollebatur, cùm data est. Tũc siquis suscepta circuncisione moreretur, quęritur an iret ad sinum Abrahę sic a principio, an mox ad vitam æternã conuolaret. Si enim ad vitam æternam sic circuncisus ascenderet, nihil differt baptismus a circuncisione, sed eadem vtrique vis efficiendi est. Si autem dicatur, circuncisum, primò ad sinum Abrahę descendere, stare nequit, quoniam tunc post mortem Christi maneret status sinus Abrahæ: quod supra improbatũ est: nam Christus moriens omnes, qui ibi erant eduxit. Similiter qui ibi manebant, ob hoc solùm erant, quia Christus redempturus eos, nõdum mortuus fuerat: mortuo ergo Saluatore neminem illuc descendere contingens erat: Nam tunc nunquam inde educeretur. Sic ergo dabit̃, q̃ circuncisus mox decedens ad vitam ęternam cõuolaret, quod est ęquale baptismo.

Statim moriens post baptismũ tẽdit in paradisũ, nõ autẽ is qui statim post circũcisionem decedebat.

Quòd circuncisus nunc moriens se cõferret.

Similiter autem si baptismus fuisset à tẽpore datæ circuncisionis, vsque ad Christi mortem perseuerans, & circuncisio sola post mortem Saluatoris permaneret, accidisset pœnitus è contrario. s. vt baptismus nunquã habuisset vim omnium peccaminum delẽdorum, & pœnalitatum suarum simul, & circũcisio quantum ad vtrunq; plenam haberet efficaciam. Ergo baptismus non habet aliquid super circũcisionem ex se ipso, aut ex virtute collata ei per instituentem, sed ex conditione status tpis in quo manet. Quę dicta sunt, patet: qm̃ si baptismus datus foret tempore datę circuncisionis, & maneret solùm vsq; ad Christi passionem, non posset tollere omnem culpam cum pœnalitatibus consequentibus, quia vis tollendi hoc proueniebat ex passione Christi, quæ nondum fuerat. Patet etiam cũ prò batum est de illis, qui baptizabantur a Christo, si ante passionem suam decederent, q̃ descenderent ad sinũ Abrahę. De circuncisione autem si maneret sola post passionem Christi, q̃ efficeret plenam peccatorum, & pœnarum solutionem apparet, & quod decedentes confestim irent ad vitam æternam. Nam cùm per eã saltem tolleretur culpa peccati originalis, sicut a principio institutionis eius tollebat̃, solùm maneret obligatio circuncisi ad descẽdendum in sinum Abrahę, sicut ante passionem Christi manebat, sed ad sanctorum lymbum post Christi mortem nemo descendit, ergo circuncisi confestim decedentes, si nunc circuncisio maneret, ad vitam æternam conuolarent. Præter hoc autem amplius patet, quoniam aliquod tempus fuit, in quo baptismus nõ effecit plenam peccatorum solutionem, atque pœnarum, sed baptizati ad sinum Abrahæ descendebant. Aliquod quoq; tempus fuit, in quo circuncisi solùm confestim ad vitę æternę gaudia ferebantur: ergo circuncisio baptismum excelleret, hoc tamen ex solius temporis conditione erat. Primum patet, quoniam beatum Ioã. Bapt. a Christo baptizatum dicimus, ipse tamen ad sanctorum lymbum descendit, quoniam ante Christi passionem decessit, omnes quoque confitentur eum illuc descendisse. De cæteris autem, qui Christi baptismate tincti sunt, & ante passionem eius decesserunt, idem dicendum patet: quoniam nemo sine Christi passione plenè poterat emundari, ipsa tñ nondum fuerat. Quod verò aliqui solùm circuncisi, cõfestim decedentes ad æthereas conuolarent sedes apparet: nam pueri, qui post Christi mortem ante euangelij publicationem inter Iudæos circuncisi sunt, atq; decesserunt in statu illo, necesse est, vt confestim liberi ad vitę ęternę gaudia transmearent. Nã circuncisio adhuc vires tenebat suas, quousq; euãgeliũ publicatum est: q̃n oĩa legalia prorsus abolita sunt, ergo circũcisis post mortẽ Chri ante publicatum perfectè euangeliũ remitteret culpa originalis. Si ergo tunc morerentur, aut mox vitã ęter nam assequerent̃, aut in sinum descẽderent Abrahæ. Dici autem nequit, q̃ in sinum Abrahę descenderẽt: ergo mox in vitam ęternam conuolarent. Antecedẽs patet, quia status lymbi sanctorum fuit ante Christi mortẽ, postea verò nullus ibi fuit, vt ex priorib° patet

Ioãnes Baptista baptizatus Christo fuit.

Quædam attinentia ad superiora de vi circuncisionis. Cap. CLIX.

ADHVC autem amplius ista fulciunt̃: quia circuncisio tenuit oẽs vires suas, & alia cęremonialia veteris testamenti aliquas vires habuerunt vsq; ad publicatũ euangelium, & declaratũ deberi obseruari ab omnibus: quanquam non obligabant eos, qui existimabant legem euangelicam nondum publicatã esse seruandam, & non Mosaicam, sed ad hr̃e vires suas nihil differebat, quia sicut a principio datę circũcisionis, q̃ eã susciperet ab originali mundabat, ita & tunc.

Hoc

Hoc dato si circunderetur aliquis post Christi mortẽ per duos, vel tres dies, aut toto tẽpore, ante publicatũ Euangelium, & circuncisus confestim moreretur: tunc aut iste confestim ad Paradisi felicitatem tendebat, aut ad lymbum sanctorum descendebat. Si enim dixeris eum confestim in Cœlum transuolare, consequens erit circuncisionis tantam esse efficaciam, sicut baptismi. s. vt circuncisi ab omnibus culpis, atque culparum pœnis liberentur, & ad vitæ æternæ transeant mansiones. Si verò dixeris ad sinum Abrahæ eum descendisse, stare nequit: quoniam locus iste non fuit constitutus, tãquam aliquatum animarum æternum receptaculum: sed tanquam temporale detentiuum, scilicet, vt animæ bonorum virorum vsque ad passionem Christi ibi manerent. Anima ergo eius, qui circuncisus, & confestim mortuus post tres dies à morte Saluatoris, aut ante publicationem Euangelij ad lymbum sanctorum descendere nõ poterat, cùm per passionem Redemptoris omnes inde educti fuissent, vt in prioribus probatum est. Cùm igitur cuncti, qui præfuerant in sinu Abrahæ, inde educti fuerant, quomodo hic nouiter illuc descensurus erat? Item si huiusmodi anima ad sinum Abrahæ descendisset, quando inde liberanda erat, non videtur: nam Christus non erat interum moriturus, vt de sinu Abrahæ animas denuo existentes liberaret, sed nullus alius terminus videtur, in quo Deus inde educere debuisset animas, quæ nouiter illuc irent post Christi passionẽ, non ergo vllatenus dici potest aliquam animam post Christi passionem ad sinum Abrahæ descendisse. Sic enim tota Orthodoxorum tenet Ecclesia. Nequaquam ergo dici potest Iudæum, qui post tres, aut quatuor dies à passione Christi circuncisus, aut ante publicatum Euangelium confestim moriebatur, ad sinum Abrahæ descẽdisse. Amplius autem, nec dici potest hunc ad gehennam descendisse damnatorum: nam locus iste eorum est, qui mortalibus actualibus patratis impœnitẽtes decedebant. Nec dici potest hũc ad loca purgatorij ignis descendisse: est enim purgatoria sedes his dumtaxat assignata, qui mortalibus infecti aliquando doluerunt, inexpleta tamen satisfactione, aut nondum cœpta decesserunt. Hic autem de quo sermo est, actuale quid comittere nequiuit, cùm esset puer dumtaxat octo dierum. s. quando circuncisus, & pariter mortuus est: ergo in gehennæ incendia, aut purgatorios ignes descendere nõ debebat. Ad lymbum quoque puerorum iste descendere non poterat: ibi enim dumtaxat externa, atque interiore tenebra cruciat eos, qui in originali culpa decesserũt: hic tamen post Christi passionem per biduum, aut triduum, aut ante publicatum Euangelium circuncisus mortuus est: ergo ad lymbum paruulorum descẽdẽdum ei nequaquam erat, cũ nõ maneret originalis macula. Quod verò circuncisio collata huiusmodi paruulis originalem auferret maculam, necesse est, cùm à principio hoc efficeret, nisi dixerimus tempore passionis Christi nullas penitus circunsioni manisse vires, quod falsum est, vt ex prædictis liquet. Amplius autem necesse est, vt circuncisioni suæ manerent vires vsque ad Euangelium plenè publicatum per vniuersum orbem. Nam baptismus, & vniuersaliter tota lex Euangelica omnisque humana sanctio obligandi vires nequaquam sortitur, quousque promulgetur: oportebat igitur, vt dum lex Euangelica non obligabat, Mosaicæ legi pristinæ remanerent effi ciendi vires: alioquin daretur necessariò, quòd vna nõ succesisset alteri: nã successor prædecessoris iura immediatè consequitur. Hoc autem patet, quia fuisset tempus medium inter legem Euangelicam, atq; Mosaicam: in quo nec lex Mosaica quidquam proficeret, nec lex Euangelica quemquam obligaret, sed hoc absurdum est, potissimè cum Euangelica lex maiorũ testimonio veteri testamento successerit. Necesse est ergo profiteri legem Mosaicam tamdiu efficiendi, & si non obligandi vires suas tenuisse, quousque Euangelica veritas plenè toti orbi promulgata, & diuulgata est, atque obligare cœpit. Cùm verò lex noui testamenti obligare cœpit, vetus testamentum cœpit nullas nec efficiendi, nec obligandi habere vires: non enim stabat, vt obligante lege Euangelica omnes gentes aliqua alia efficiẽdi vires haberet. Esset enim hoc superuacuum, cùm cæremonijs noui testamenti omnia necessaria plenissimè efficerentur, & ad has cogeremur, manerent autem cœremoniæ alterius legis, proficere potentes, & nulli vnquam proficerent. Non ergo erat rationabile, vt lege Euangelica incipiẽte vniuersaliter obligare, lex veteris testamenti, aut alius viuendi modus vllas haberet vires. Illatum ergo ex prędictis manet, quòd Iudæus, qui per biduum, aut triduũ post mortem Saluatoris circũcisus moreretur, aut ante plenè promulgatum Euangelium, ad sinum Abrahæ descendere non debebat, nec ad incẽdia gehennę, aut purgatorios ignes, aut lymbum paruulorum tenebram: ergo vitæ æternæ gaudia mox consecuturus erat, cùm nulla alia animarum à corpore solutarum maneant receptacula. Concluſum quoque ex prædictis patet: aliquod fuisse tempus, in quo circuncisio omnem abstergebat maculam, & tollebat pœnam, & circuncisi mox decedentes ad vitam æternã conuolabant, sicut nunc in baptismo fit. Hoc autem fuit totum tempus ab ea hora, qua Christus animam emisit in Cruce vsque ad perfectam publicationem Euãgelij, cùm omnia cæremonialia veteris testamenti vires suas perdere inceperunt. Et sic patet quod intentum erat. s. q̃ quanquam regenerationis lauacrum excellentius sit circuncisione, non erat tamen maioris dignitatis in hoc, quòd per baptismum omnium peccaminum, & pœnarum plena fiebat remissio, & vitæ æternæ ianua pandebatur, quod non erat in circuncisione: nam hoc non proueniebat ex conditione virtutis amplioris vnius Sacramenti quàm alterius, sed ex conditione temporis vtriusque.

Determinatio premissæ quæstionis in 158. cap.

Quarta ratio comprobans institutionem baptismi. Cap. CLX.

INSTITVTIONIS Baptismalis regenerationis in nouo testamento ratio quarta est remissio, quæ fit in peccatis actualibus. Nam & si baptismus delendi originalis reatus causa præcipuè institutus sit, delendis tamen actualibus proficit. Quia si quis ducenta millia infandorum scœlerum patrauisset, & cõuersus ad Euangelicam veritatem baptismale tingeretur, mox omnium horum peccaminum culpæ, & maculæ, atque reatus absterſi erant: pœnarum quoq; plenaria fiebat relaxatio, ita vt si hic baptizatus confestim decederet liber in æthereos transibat incolatus, nullo pœnali prius loco detentus. In hoc autem nimis baptismatis lauacrum excellebat modum expiationis originalis maculæ, qui apud veteres ab exordio orbis conditi vsque ad datam circuncisionem per duas ætates seculi mansit. De eis enim quibus in parua ætate fide parentum originalis macula delebatur, collatio nulla est, cùm hi nihil ante patrauerint. Similiter quoque de his quibus ad ętatem capacem rationis peruenientibus antequam quidquam iniquitatis agerent bonum inchoauerunt, quibus originalis macula deleta est: hi enim nihil præter originalem maculam habebant quod deleri deberet. Sed siquis in ętate per sua parentum fide, quoniã nulla erat, nequaquam

quam expiatus primordia vitæ rationis capacis iniquitatibus implicans tandem commissorum doleret, originalis macula cum ipsis actualibus delebatur, quamquam originale indirectè actualia verò directè tollebantur, vt in prædictis expositum est: pœnarum tamẽ pro actualibus debitarum nihil tollebatur. Ideo si mox defeciſſet, cui sic culpæ deletæ sunt: non iret in sinum Abrahæ, sed in purgatorium locum pro patratis satisfacturus: hoc autem expleto in sinum Abrahæ transeundum erat. In hoc autem identidem excellétia baptismi super circuncisionem patet: nã qui circuncidebantur, quoniam erant dierum octo, nihil impiè egerant, solam ergo originalem maculam habebant eluendam. Si tamen, qui circuncidebatur ætatis adultæ foret, & aliqua mortalia patrauisset, sicut Gentiles cùm ad ritum Iudaicum conuertebantur circuncidebantur, & per circuncisionem eis originalis macula tollebatur, & ipsa actualia si dolerent de patratis, atque efficiebantur de populo Dei, ad pœnarum tamẽ pro mortalibus debitarum relaxationem, nihil hoc agebat: sed adhuc pro eis satisfaciendum manebat, vt asserunt, cùm solùm dicant ad originalem maculam circuncisionem profeciſſe. Ex prædictis illatum patet, quòd quanquam in nouo testamento non erat necessarium istitui baptismalem lauacrum, quia alius modus eluendę originalis maculæ esse poterat; tamen congruum valde fuit propter quatuor assignatas rationes.

An si virgo ante Christi passionem deceſſisset.
Cap. CLXI.

EX prædictis autem dubium subapparet: dictum est enim ante Christi passionem ianuam regni cœlestis clausam mansisse, nec vlli aditum patuisse, etiam si ĩ vtero matris sanctificatus foret, ita vt prius esset sanctus, quàm natus, sed ad sinum Abrahæ hi descendebant, velut Ieremias, & Ioannes Baptista, quorum vterque in vtero sanctificatus est. Ex his ergo occasio dubitãdi insurget cuiquam de Beata Virgine, si ante Christi passionem deceſſisset, an libera vitam æternam peteret, vel ad lymbum sanctorum ei descẽdendum esset. Ad hoc autem dicendum est, de Domina nostra nunc nullum ambiguum relictum esse, an è corpore soluta cœlestem ascenderit incoatum, vel sanctorum petierit lymbum, quoniam post passionem Saluatoris aliquantis temporibus defuncta est, cũ ianua vitæ æternæ dispositis cunctis patebat. Nullũ igitur dubium est de anima gloriosæ Virginis, quin corpore soluta mox cœlum petierit. Multæ quippè ad hoc rationes sunt, quas abundantissimè notas arbitror. Nec solùm animam Virginis in Cœlum ascendisse confestim ex corpore solutam profitemur, sed & doctores catholici velut Hieronymus in lectura, quam fecit, p festiuitate assumptionis Virginis, piè tenent, atque tenendum suadent corpus eius in Cœlum postea fuisse sublatum. Quia non videbatur rationabile, vt beatum illud corpus, intra cuius viscera Saluator noster nouem mensibus clausus exstitit, & de cuius substantia veritatem corporis humani suscepit, lege cõmuni aliorum corporum in terræ pulueres verteretur. Si tamẽ Domina benedicta per aliquot dies ante mortem Saluatoris defuncta fuisset, sicut Beatus Ioannes Baptista, ambiguum videretur, an ei ad lymbum sanctorum descendendum foret, vel ad æternitatis mansiones confestim euolaret. In hoc autem pro forma respondendi distingui posset, an aliquando mortale aliquod patrauisset, vel non: & si peccauisset, an de commissis doluisset, vel non: sed in his distinguere superuacuum prorsus est, cùm luce clarius constet Dominam nostram Glorioſam, nihil vnquã mortale, aut veniale patrauisse, sicut Ecclesiæ Orthodoxorum auctoritas, & omnium Sãctorum Doctorum confirmat sententia. Hoc autem supposito, & supponendum erat dicendum est, Dominam nostram Virginem nullam habuisse actualem culpam, pro qua aliquam correspondentem pœnam tollerare deberet in gehenna damnatorum, aut apud purgatorios ignes. Sed in originali macula differt, quibusdam asserentibus, quòd nequaquam contraxerit, alijs verò dissentientibus. Et quanquam de conceptione Virginis inter hos differat, de natiuitate tamẽ omnibus communis sententia est, quòd in originali nata non fuerit. Nam licèt quidam eam in originali macula conceptã astruant, mox tamen Spiritu Sancto purgatam dicunt, hoc modo cũ nata est, nihil in ea originalis maculæ relictum erat. In præsenti autem nihil speculari, aut disceptare curandum, quæ harum positionum, aut verior, aut saltem rationabilior sit, sicut in præcedentibus dictum nobis est. Sed respondendum est secundùm vtram quę positionem, idest, quid cogantur dicere in hac quæstione sustinẽtes has positiones. Illi autem, qui Dominam nostram in originali conceptam dicunt, sed non natam, cùm prius eam purgatam asserant, fateri compelluntur eam per aliquod modicum mansisse in originali macula, siue illud paucum, siue maius sit. Ex hoc autem si ante Christi passionem moreretur quãtumcumque purgata, aut sanctificata foret obligabatur manere vsque ad mortem Saluatoris in lymbo sanctorum. Nam ex hac macula, quam aliquando in Virgine fuisse asserunt, si sic mãsisset, erat obligata ad lymbum puerorum ad æternã tenebram: si autem postea eam Spiritus Sanctus purificauit, non potuit tantum purificari, quin maneret obligata ad lymbum Abrahæ. Nam vt in præcedentibus latè expositum est, sola Christi passio erat, per quam culparum, atque pœnarum plena fiebat solutio: ante eam verò quanquam Sacramentorum esset quæcunq; multiplicitas, aut sanctificatio in vtero, plena remissio fieri nequibat pœnalitatum quarumcunq; actualium culparũ, atque originalis. Cùm ergo pœna directè pro peccato originali, aut indirectè consequẽs per sanctificationem suam plenè remissa non foret, quia nõdum erat passio Christi necesse erat, vt si eam antequam mortem subiret ex hac luce transire contingeret, ad lymbum Sanctorum deferretur cum cęteris viris sanctis, qui præcesserant. Amplius autem si Beata Virgo originalem culpam incurrerat, & aliquando purgata extiterat, vt prædictum est, nihil interim, & Ieremiam, atque Beatum Ioannem Baptistã, atque cœteros, qui in vtero purgati sunt, differret. Quod patet: quia hi in originali macula ꝯcepti sunt: quam Deus ab eis in matrum aluo abstulit. Hic autem modus sanctificationis secundùm horum positionem est. s. vt primò maculam originalem incurrerit, deinde expurgata in matris aluo exstiterit. Sed qui in vtero sanctificati sunt, & postea decesserunt ante Christi passionem, ad lymbum sanctorum descenderunt, velut Ieremias, & Ioannes Baptista, vt in prioribus probatum est. Apparet ergo necessarium fore, vt Domina Virgo ad lymbum sanctorum descenderet si ante mortem Saluatoris decessisset iuxta consequentiam positionis horum. s. quòd primò ĩ originali concepta postea emundata fuerit. Si verò Beatam Dominam nostram Virginem sine originali conceptam, & natam asseramus, & consequenter, nec purgatam in vtero, cùm purgari nequeat, qui nullam maculam incurrit, iuxta positionem communem fratrum minorum, quæ pietatem magis tangit, atque rationabilius est eam teneri, quousque quidpiam in hac

Quod Virginis corpus in Cœlum fuerit sublatum.

Responsio ad quęstũ penes viã Thomistarum.

Solutio & sententia Scotistarũ.

hac maiorum diffiniret auctoritas adhuc maius dubium eminet. Nam cùm Ecclesia concedat Beatam Virginem nihil vnquam inique, aut distortè egisse, quod venialis, aut mortalis peruersitas dici posset, non correspondebit ei vllus locus pœnalis, in quo de actualibus in animab⁹ corpore solutis exerceatur vindicta. Ita cùm in ea nulla fuerit originalis macula, nullus ei debuit correspondere locus, in quo pro originalibus vlla pœna sentiatur. Sed in lymbo sanctorum manere est puniri in priuatione diuinæ visionis: ergo Beata Virgo, cùm nihil peccauerit contrahendo, aut agendo, quãquam ante passionem Christi moreretur illuc descendere nõ debuit. Item omnes, qui ad lymbum sanctorum descendebant, ideo ibi tenebantur, quia nondum plenè remissæ erant pœnæ iniquitatum suarum actualium cũ originali, aut solius originalis, cùm nondum transijsset passio mediatoris, per quam hoc effici debebat. Sed Dominę nostræ nulla reliquia erat non plenè remissarum pœnarum, cùm nulla ei pœna responderet, quia nõ incurrerat vllam culpam actualem, aut originalem, propter quam ei pœna deberetur. Non ergo videtur rationabile ipsam descendere ad sinum Abrahæ, vt ibi pateretur diuinæ visionis priuationem, tanquam pœnam pro peccato originali, aut in aliquo alio pœnali animarum receptaculo, quamquam ante Saluatoris passionem illam decedere contigisset, sed vt mox defuncta in æthereas euolaret mansiones.

Responsio ad dubium præcedentis capituli.
Cap. CLXII.

HIS respondendum, quòd si Domina nostra Virgo ante Christi passionem deceſſisset, etiam si originalem in conceptu non incurrisset maculam, in sinum Abrahæ descendisset. Et sic generaliter diffiniendum est, quòd quomodocunque Virgo Domina nostra ante mortem Redemptoris nostri deceſſisset, siue in originali macula concepta foret, siue nequaquam, ad lymbum sanctorum necessariò descensura erat, ibique cum cęteris mansisset vsque ad mortem Saluatoris cũ reliquis sanctorum animabus educenda. Hoc autem patet: si enim Domina nostra in originali macula concepta fuisset, & postea in vtero sanctificata, liquidum erat ipsam ad lymbum sanctorum descensuram fuisse, si ante Christum passum moreretur, vt ex prædictis patet. Si autem originalem nullam in conceptu maculam incurrisset, & ante Saluatoris moreretur passionem, identidem necesse erat, vt ad sanctorum lymbum descenderet. Quod patet, quia cùm quis in originali macula concipiebatur, licèt eum Deus in matris vtero purificaret sanctificans, aut postea natum per aliquam cæremoniam, vel actum suum mundum. Tamen non tollebat ei pœnam, quàm in sinum Abrahæ in priuatione diuinæ visionis sublaturus erat, si ante Saluatoris moreretur passionẽ. Sic autem quanquam Beata Dei Genitrix originalem maculam nequaquam incurrisset, tamen ad lymbum sanctorum descendere obligabatur, cùm peccatum originale incurrere tenebatur, licèt non incurrerit. Quilibet enim deriuatus ex Adam per seminis deriuationem. s. ex coniunctione maris, & fęminæ immediatè originalem maculam incurrebat, sicut est totius Ecclesiæ diffinitio. Et idem Augustin. docet in libro de fide ad Petrum. Si autem Domina Virgo non incurrit, hoc fuit ex speciali priuilegio ei collato facientę præseruando, nè caderet. Nam cùm necesse esset Beatæ Virgini, sicut cuilibet cęterorum maculam originalem in conceptu incurrere, nisi Deus ex specialissimo priuilegio ne incurreret præseruaret, ęquũ erat, A nè cadere, præseruare, & cùm cęcidisset eleuare, quod erat ab originali emundando sanctificare: hoc autẽ, quia ineuitabile, sed prorsus necessarium, vt originalem incurreret maculam, nisi Deus specialiter prędseruaret. Si tamen Deo nequaquam præseruante maculam incurrisset originalem, ad sinum Abrahæ moriens descẽdere obligabatur, si ante Christum passum mori contingeret. Si Deus ergo illam specialissimè præseruauit, nè caderet, quæ alioquin necessariò casura esset: ita ad lymbum sanctorum descendere obligabatur, ac si cęcidisset, si ante passionem moreretur mediatoris. Amplius autem hoc apparet ex lege populorum. Si enim in aliquo populo decretum foret, vt qui alium de luto cadentem eleuaret, ab eo certam B reciperet pecuniæ quantitatem. Si quis taliter dispositus immediata dispositione esset, vt casurus necessariò videretur: imò & iam labi inciperet prorsus, si quis eum prius quàm terræ incumberet, nè caderet, substineret, aut labentem non prorsus lapsum in gradum priorem restitueret, ita quod ne prorsus caderet sustẽtatus est, aut cùm iam laberetur ab altero erectus fuit, ad taxatam pecuniarum summam obligabitur, ac si eum iam dudum terræ incubantem erigeret: imò magis rationabiliter tenebatur. Hoc autem, quia & si prorsus non cecidit, necessariò tamen casurus erat. Sic ergo ĩ originali macula, cùm quis ante passionem Saluatoris in originali macula concipiebatur, quamquam Deus eum in vtero sanctificaret, obligatum tamC men relinquebat ad pœnam carentiæ visionis diuinæ, quam in sinu Abrahæ sustinere debebat vsq; ad mortem mediatoris. Si ergo Deus aliquem ab originali macula, nè eam incurreret, præseruauit, quam necessariò incursurus erat, nisi ipse ꝑseruaret, & hoc fuit ante Saluatorem passum, ita iste ad lymbum sanctorum obligabitur, quia sic liberatus est velut si illud incurrẽs postea à Deo liberaretur. Sic autem de Beata Virgine fuit, peccatum originale necessariò incursura erat, nisi eam Deus præseruaret, quia ex coniunctione maris & fęminæ generatur. Deus tamen ne peccatum originale incurreret, eam præseruare voluit: ita ergo obligata erit, ac si in originale incidisset. Si tamen Deus eam in matris aluo iam in peccato originali cõceptam expurgasset sanctificans, atque peccati originalis pœnam remittens, ad lymbum sanctorum necessariò descensura erat, si ante mortem Saluatoris decessisset. Quanquam ergo sine originali concepta foret, quia Deus eam, nè incurreret liberabat, obligabatur ad sinum Abrahæ descendere, cũ moreretur ante mortem Redemptoris. Illatum ergo patet, quocunD quę modo Domina Virgo cõcepta fuisset, si ante Saluatorem passum moreretur, ad lymbum sanctorum necessariò descensuram. Amplius autem adhuc manifestatur, quia ante mortem Saluatoris vitæ æternæ ianua clausa erat. s. ꝙ nemo illuc ire poterat accipiendo propositionem hanc in eo sensu, quem Sacra Scriptura per eam facit. Si ergo Domina Virgo ante mortem Saluatoris vita defungeretur, cùm vitæ E ęternę ianua clausa erat, quomodo illuc introiret, nequaquam possibile videbatur. Necesse est ergo, vt Beata Virgo sic moriens ad sinum Abrahę descenderet, quia ante Christum passum decedebat.

Obiectio contra ea, quæ determinata sunt.
Cap. CLXIII.

HVIC autem quispiam dissiliet, dicens, conclusionem hanc nequaquam stare, quoniam ratio eius solida ex omni parte non est. s. cùm dicitur, quòd si Beata Virgo originale incurrisset, & in vtero sanctificata foret, & liberata ab originali, si ante mortem

Saluatoris

Saluatoris vitam clauderet, ad ſinum Abrahæ neceſ-
ſariò deſcenſura erat; quia Deus præſeruauit eam, nè
caderet, quæ aliàs neceſſariò caſura erat, oportet, vt ad
deſcendendum in ſinum Abrahæ obligata dicatur,
ſi vita careret ante paſſum mediatorem. Dicent enim
hanc rationem non eſſe efficacem. Nam ſi hęc con-
cluſio neceſſariò efficax eſſet, conformiter & alia ſi-
milis valeret. ſ. nullus homo bonum facere poteſt, niſi
Deus ad faciendum gratiam contulerit, primò quidē
ad volendum illud per gratiam mouens, deinde ad ef-
ficiendum, atque finiendum cooperans, ſicut patet
Io. 15. cap. ſ. Sine me nihil poteſtis facere. i. ſi ego non
dedero gratiam mouentem, & cooperātem, nullum
bonum facere poteritis. Si igitur aliquando à malo
recedere, aut mala facere euitamus, niſi per gratiam
Dei eſſe non poteſt, Tunc ergo argueremus, homi-
nes non euitant mala, niſi Deo diſtrahente illos à ma-
lis: ſed ſi mala actualia commiſiſſent, in inferno pu-
niri neceſſe erat, ſi impœnitentes decederent, aut in
purgatorio, ſi inexpleta pœnitentia foret: ergo cùm
non poſſint euitare mala, niſi per Deum, obligabūtur
ad pœnam iſtorum malorū, quæ acturi eſſent, ſi Deus
eos non eriperet, ſicut ſi ea perpetraſſent, & ſic tene-
buntur deſcendere ad gehēnalia incendia cùm mala,
quæ non fecerant, Deo adiuuante, & diſtrahente ab
illis æternam incendij gehennalis mererentur pœnā.
Hoc autem immenſum inconueniens eſt. Nam qui-
libet hominum decem millia ſcelerum, aut commu-
nium peccatorum patrare poſſet, niſi Deꝰ eum diſtra-
heret, nè peccaret. Sicut ergo pro illis ſi feciſſet tene-
batur ad gehennam, aut purgatorios ignes: ita tene-
buntur omnes ad æterna gehennæ incēdia: quia oēs,
nè facerent mala, à Deo conſeruati ſunt. Et ſic nemo
iret ad vitam æternam, quod repugnat omni catho-
licæ poſitioni, & fundamentis, atque intentioni Chri-
ſti nos redimentis, cùm neceſſe ſit nos æternaliter
damnari. Non poteſt igitur vllatenus manere iſta ra-
tio, & conſequenter nec illa, quæ inducebatur ad pro-
bandum Virginem benedictam obligatam ad ſinum
Abrahæ fuiſſe, ſi ante Chriſtum paſſum moreretur,
etiam ſi nullam originalem maculam in eo conceptu
incurriſſet. Huic reſpondendum eſt, datam ſupra cō-
cluſionem de Beata Virgine veram eſſe per omnia. ſ.
quòd quanquam nullam originalem maculam in cō-
ceptu incurriſſet, tenebatur ad ſinum Abrahę deſcen-
dere, ſi ante Chriſtum paſſum deceſſiſſet. Quod verò
obijciebatur non concludit, nec quidquam habet per
fectæ ſimilitudinis: Non eſt ſimile de originali, & de
actualibus: nam in originale nolētes, & prorſus inuiti
incidimus, & cùm nobis hoc neceſſarium ſit, volūtati
noſtræ libertas nulla eſt, cùm concipimur an in pec-
cato originali cōcipiamur, aut nequaquam: cùm verò
aliquid neceſſe eſt contingere, ita vt nullatenus euita-
bile ſit, niſi Deo ſpecialiter ex potentia ſua operante,
quantum ad vtilitatem, aut damnum, quæ inde ope-
rans, aut patiens conſecuturus erat, tantum eſt, ac ſi iā
factum fuiſſet, etiam ſi non fieret. Et quia prorſus
neceſſarium eſt, vt cùm concipimur, in originali ma-
cula generemur, tantum eſt, neceſſe eſſe abſolutè ca-
dere in originalem maculam, ſicut eam incurrere
quantum ad pœnam, aut damnum, quæ inde conſe-
quuntur. Sic igitur ſi Beata Dei Genitrix, aut quiſquā
de reliquis in originali macula cōceptus foret, Deuſq;
in vtero eum ſanctificaret, ad lymbum ſanctorum de-
ſcendendi ei manebat obligatio, vt ibi carentia diuinę
viſionis vſque ad mortem mediatoris plecteretur.
Si ergo Deus Beatam Virginem, aut quemcumque
ab originali eripuiſſet. ſ. nè in illud conceptus incurre-
ret, ita erat obligatus ad ſinum Abrahæ velut, ſi verè
hanc maculam incurriſſet, & poſtea ſanctificaretur.

De actualibus verò peccatis ſimile non eſt, quoniam
non neceſſitamur in actualem mortalē, aut venialem
culpam, ſicut maculam originalē cogimur incurrere.
Nolentes enim, & prorſus inuicti originalem contra-
himus: ſed non incurrimus actualia mortalia, aut ve-
nialia, niſi id liberè egerimus, cùm ad omnes actiones
noſtras liberum arbitrium nobis inſit. Magna igitur
differentia actualibus, & originali ineſt: nam licēt in
culpam originalem Dei ſolius ſpeciali beneficio non
incidamus: quia tamen ſimpliciter neceſſarium erat
nos incidere in hanc maculam, niſi Deus pręſernaret,
rationale ſatis videtur nos incidere debere in pœnam,
quam tollerant, qui originale incurrerunt, ſed Deo
poſtea agente ſanctificati ſunt. In actualibus autem
non eſt huiuſmodi, ſed liberum nobis eſt peccare, vel
non peccare. Non igitur eſt rationabile, vt in culpis
actualibus quiſquam patiatur pœnam gehennæ, aut
purgatorij ignis, quam pro mortalibꝰ habiturus erat,
quæ incurrere potuit ſi incurriſſet. Cùm verò argui-
tur ex textu Euangelij Beati Io. 15. cap. ſ. ſine me nihil
poteſtis facere, dicendum non eſſe idem in faciendo
bonum, & faciendo malum, aut omittēdo facere ma-
lum. Nam ad hoc, ꝙ actus bonus ſit, & meritorius,
exigitur caritas, quæ eſt habitus à Deo infuſus, nec a-
quiritur operibus noſtris, ſicut morales virtutes aqui-
runtur. Et quia iſtum habitum nos non gignimus,
ſed Deus illum nobis infundit: quandocūque illum
habuerimus, & non poſſimus ſine charitate bonum
aliquod agere: ergo ſine Deo à quo ſolo charitas eſt,
nihil facere poſſumus. ſ. nullum bonum meritorium,
per quod Deo accepti ſimus, & mereamur vitam æter
nam. Nam in hoc hæreſis Pelagiana eſt. ſ. ꝙ homo
ſaluari poterat, & bonum agere ex puris naturalibus. ſ.
quòd quamquam Deus gratiam non infunderet: ad
bene operandum in animam viri, poterat homo ex a-
ctibus intellectus ſui, & voluntatis dirigendo, & eligē-
do promereri, talia faciens, per quæ ſaluaretur. Hanc
enim inſaniam Pelagianorum hæreſim damnauit
Eccleſia: quoniam ſententiæ Chriſti repugnabat. ſ. ſi-
ne me nihil poteſtis facere. De hac hæreſi ponit Iſi-
dorus Etymologiarum lib. 8. cap. 5. Alio modo in-
telligi poteſt prædicta auctoritas Saluatoris. ſ. ꝙ nemo
opus aliquod bonum efficere poteſt, quod ſit bonum
ſecundū omnes circunſtantias ſuas morales, niſi Deus
eum mouerit per gratiam pulſatiuam, vt aliquid bo-
num moueri poſſit, & illud complere. Hæc autem eſt
gratia præueniens, quæ à ſanctis doctoribus accipitur,
q̄ homo à Deo recipere debet, vt velit bonum facere.
Quolibet autem horum modorū veritate fulcitur au-
ctoritas Saluatoris. ſ. ꝙ nihil bonum velle, aut efficere
ſine Deo poſſumus. Ad id verò, quod eſt malū facere
non eſt ſimile: quia q̄q̄ bonum efficere non poſſimus,
niſi nos Deus ad hoc ſpecialiter mouerit: non tamen
eſt neceſſe, vt mortaliter peccem⁹, etiam ſi Deus nos
deſerat. ſ. ꝙ q̄q̄ gratia Dei præueniens, & cooperās nos
penitus deſerat ad bonum volendum, & efficiendum
nihil mouens, & in faciendo nihil adiuuans, non erat
neceſſarium ex hoc, vt mox peccata mortalia incidere
mus. Nam hoc dato neceſſe erat nos libero carere
arbitrio: quia tempus eſſet, in quo etiam nolentes,
& totaliter inuiti mortaliter peccaremus: ſed hoc pe-
nitus falſum eſt. Dicendum ergo eſt, impoſſibile eſſe
hominibus quidq̄ boni facere, niſi Deus ad faciendū
mouendo, & cooperando adiuuerit: non tamen eſſe
neceſſarium, vt mortaliter peccent, etiam ſi Deus eos
nullatenus adiuuerit. Ex prædictis ergo concluſum
patet, ꝙ ſi Beata Virgo ante paſſionē Chriſti deceſſiſ-
ſet, ſiue in originali concepta foret, ſiue nequaquam,
neceſſe erat ad ſanctorum lymbū deſcendere, vbi per-
manſiſſet cū cęteris vſq; ad mortem Saluatoris.

Venialia aut actualia peccata nō incurrimꝰ, niſi libere agamus.

Vt actus meritorius ſit, & bonus neceſſariò, eſt caritas

Bene operari non poſſumus niſi Deus adſit, male vero non cogimur agere, & ſi Deꝰ abſit.

De

De Paradiſo præcipuo animarum receptaculo.
Cap. CLXIIII.

IN præcedentibus autem de quatuor gehennæ di-
ſtinctis locis, atq; animarum receptaculis egimus
introducentes ea propter vnum eorum, ſcilicet Pur-
gatorium locum, qui inter eos ſecundus eſt, atque in-
ter tria principalia receptacula: de quibus a principio
cœptum fuerat, eandem tenet habitudinem. Nunc
verò de tertio principali animarū receptaculo, quod
Paradiſum vocant, agendum reſtat. In quo primò ad-
uertendum eſt, quòd Sacri Doctores ex auctoritate
ſcripturæ duplicem Paradiſum diſtinguūt: prima eſt
terreſtris Paradiſus, de qua loquitur Sacra Scriptura
Gen. 2. cap. in hac enim fuit poſitus Adam nouiter de
terra formatus. Iſte eſt quidam locus in terra in altiſſi
mis collibus vniuerſi in parte Orientali, vltra Indiam
longè ab omni humana habitatione. Colles autem,
in quibus terreſtris eſt paradiſus, lati valde ſunt conti-
nentes ſatis magnum terræ ſpatium in longitudine, &
latitudine. Sunt enim in hoc Paradiſo arbores facien
tes fructum iuxta omne genus arborum. & plures quā
in tota hominum habitatione fuit. Fructus quoque
earum dulciot atque ſalubrior eſt omnibus fructibus
arborum, quæ ſunt per totam terræ latitudinem. Ex
hoc autem more Sacræ ſcripturæ, locus iſte hortus vo
luptatis appellatus, vt apparet Gen. 2. cap. Eſt autem lo
cus iſte temperatior in quantitatibus elementalibus,
quàm ſit in toto vniuerſo: ideoque animalium vitæ
ſalubrior. Vnde vita humana diuturnior valde eſſet,
quàm hic, ſi ibi hominibus habitandi daretur locus:
nec vlla ægritudinum premerentur moleſtia. In hoc
autem Paradiſo, ſiue horto voluptatis arbor quædam
eſt, quam Sacra Scriptura arborem vitæ cognominat.
de qua ſi quis aſſueſceret in cibum ſumere, viueret in
æternum, vt patet Gen. 2. cap. In medio autem loci hu
ius paradiſi fons quidam magnus erumpit, qui aliter
fluuius appellatur, & diuiditur in quatuor capita: no-
men vni Phiſon alteri Gehon, tertio Tigris, quarto
Euphrates. Hi per diuerſas terras labuntur, tandē ma-
tibus abſumuntur. Per terras enim incognitas de ter-
reſtri paradiſo procedunt intrantia per frontem orien
tis terræ Indię, interdum autem terrę voraginibus ab-
ſorpta aliis innaſcūtur locis. ita vt de capitibus eorum
varia atque nimis diſcors ſententia ſit. Primus horum
fluuiorum, ſcilicet Phiſon eſt, qui circuit omnem ter
ram Heuilath, & inuenitur in eo aurum, & aurum ter
ræ illius optimum eſt. Nomen fluuij ſecundi eſt Ge-
hon, & ipſe circuit terram Aethiopię. Nomen fluuij
tertij eſt Tigris, & ipſe vadit contra Aſſyrios. Nomen
quarti eſt Euphrates, qui tranſit per mediam Babylo-
nem, & tangit terminos terræ promiſſionis à latere
ſeptentrionali. De his fluminibus habetur Gen. 2. ca.
Fuit autem conſtitutus locus iſte terreſtris Paradiſi ad
humanam habitationem. Nam vt ſanctorum docto-
rum communis diffinitio eſt, voluerat deus hominī-
bus habitandam tradere Paradiſum niſi peccauiſſent,
& ibi genuiſſent, nulla incommoda famis, frigoris,
aut æſtus, cęterorumq́ue malorum vnquàm ſenſuri.
Hæc quippe ex merito peccati prothoplaſti ī poſteros
hæreditariè deriuata ſunt. Cùm verò iſti homines per
generationem ad aliquantulum numerum peruenif-
ſent, tranſtuliſſet illos deus per ſucceſſiones in Para-
diſum cœleſtem, nec mortem vnquam guſtaſſent.
Duraſſent autem modus iſte gignendi in terreſtri pa-
radiſo, & transferendi in ætereas ſedes quouſque com
pletus fuiſſet numerus electorum, ſcilicet hominum,
quos Deus ab æterno ad ſuam participandam præle
gerat fœlicitatem. Finitis autem generationibus ele-
ctorum, in cœlum quoque omnibus tranſductis, nul-

A la amplius generatio, aut ſucceſſio hominum fuiſſet
in orbe: prothoplaſti tamē peccato omnia hæc prę or
dinata bona generi humano impedita ſunt. Hæc au-
tem ante qualiter patent Gen. 2. cap. nam in ſexto die,
quo deus formauerat hominem, poſuit eum in terre-
ſtri loco voluptatis, vt habitaret ibi atque coleret ter-
ram ne prorſus ocio vacaret. In hoc autem die ſex
Heuam de latere viri dormientis formauit diuina po-
teſtas, quam Adæ præſentans in ſociam vitæ, & gene-
rationis adiutorium, quoniam non erat bonum ho-
minem eſſe ſolum. In hac eadem die Heua tentata a
dęmone ſcelus operata eſt, viro quoque ſuaſit, & vi-
cit. & ipſe a peccato immunis non extitit. Ambo quo-
que in eadem die de loco voluptatis inducti pelliciis
tunicis eiecti ſunt: vt probauimus ſuper Gen. capit. 2.
Poſuit autem deus quēdam Cherubim ad cuſtodiam
Paradiſi, & gladium flammeum atque verſatilem, vt
ibidem dicitur ad cuſtodiam ligni vitæ. Cherubim
quidem ad arcendos dœmones poſitus eſt, gladius
autem flammeus, & verſatilis eſt murus quidam
igneus circundans totam latitudinem paradiſi, vt
viæ, & locus hominibus inacceſſibiles ſint, vt habe-
tur Gen. 2. c. ibi enim latiſſime de his, & cauſis horum
plurimiſq; aliis diſeruimus.

Duo viri iuſti, qui nunc habitant Paradiſum terreſtrem.
Cap. CLXV.

IN hac autem terreſtri Paradiſo nunc duo habi-
tant viri. primus eſt Henoch vir quidem iuſtus, qui
in prima ætate Deo placuit, & tranſlatus eſt in Paradi-
ſum, vt patet Ge. 5. manifeſtius autem hoc habetur Ec
cleſiaſtici cap. 44. ſcilicet: Henoch placuit Deo, & tran-
ſlatus eſt in Paradiſum, vt det hominibus prudentiam.
De hoc etiam ad Hebręos 11. c. Secundus autem vir
eſt Elias Thesbites propheta domini, quem Deus ra-
puit in curru igneo aſtāte ſibi Eliſęo, ſicut habetur. 4.
Regum cap. 2. Hi autem nondum mortem guſtaue-
runt, nec guſtabūt quouſque in tempore Antichriſti
prædicent coram gentibus, ſicut de Henoch dicitur,
vbi ſupra quòd tranſlatus ſit, vt daret gentibus ſapien
tiam. De Elia vero habēt Malachiæ cap. vltimo, cùm
dicitur: Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam,
antequam veniat dies domini magnus, & horribilis,
& conuertet cor patrum ad filios, & corda filiorum
ad patres, ne forte veniam, & percutiam terram anat-
hemate. Hos Antichriſtus filius iniquitatis occidet,
& iacebunt cadauera eorum in ciuitate Ieruſalem in
platea, de quibus multa doctores noſtri ſuper 11. ca.
Apocaly. Iſti autem nullā induunt vetuſtatem quā-
tum ad corporū diſpoſitionem, ſed ita florentes cor-
pore ſunt, atque bene diſpoſiti, vt prima die, qua in lo-
cum illum voluptatis ducti ſunt, & amplius, quoniam
de arbore vitæ māducant, quæ eos inconſumptos ſer-
uat, & deficere ex ſe ipſis non potentes. Eſt autem
Henoch habens annorum ſex millia, & amplius, ſup-
putatis eis quibus vixerat antequam ingrederetur Pa
radiſum, vt patet ex diſcurſu generationum primæ
ætatis: quæ habentur Gen. c. 5. Computatis quoque
omnibus annis ab exordio orbis conditi ſubtractis eis,
qui effluxerant ante eius natiuitatem. Elias autem eſt
annorum plus quàm trium millium ducentorum, &
vltra. Computando ab eo tempore, quo fuit, ſcilicet
ſub Rege Achab, Rege Iſrael, & ſub Rege Ioſaphat,
Rege Iudæ. Horum enim tempore floruit, & tēpo-
re Regis Ioram raptus eſt in Paradiſum. De hoc in
quarto Regum 2. c. Cum autem hi de Paradiſo terre-
ſtri ad prędicādum venturi egreſſi fuerint, nulli illuc
ingredientur in ęternum. Hic autem locus de quo
ſermo eſt, propriè non dicitur Paradiſus, ſed magis lo-

Tempus & ętas Henoch habitantes, Eliæ & in loco delitiarum.

cus

eus delitiarū, aut hortus voluptatis: ſicut apparet Gen. F
2. cap. maxime in litera Hebraica. Cum etiam ſacra ſcriptura, aut catholici doctores de Paradiſo loquuntur, non eſt eis ſermo de hac Paradiſo, niſi cùm expreſſe protulerint. Nos quoque cùm Paradiſum tertium animarum corpore ſolutarum receptaculum aſſignamus, de terreſtri non agimus, ſed de cęleſtibus manſionibus.

In qua parte ſit Paradiſus animarum deſcriptio.
Cap. CLXVI.

ADVERTENDVM autem nobis amplius circa hoc eſt, Paradiſum, quem animarum receptaculum dicimus, non eſſe locum aliquem in terra, aut in aliqua elementali regione, ſed in cęleſti ſubſtantia. Ad cuius ampliorem notitiam ſciendum, cęlos eſſe decem, ſcilicet cæleſtes orbes, vel circulos, quorum primum eſt cęlum lunæ, quod immediatè ſup igneam regionem eſt. Secundum verò Mercurij cęlum. Tertium cœlum Veneris. Quartum cœlum Solis. Quintum cœlum Martis. Sextum cœlum Iouis. Septimum cœlum Saturni. Iſti autem vocantur ſeptem orbes, vel cœli planetarum ſeptem. In quolibet vero horum cęlorum vnica ſtella eſt, quam planetam, ideſt ſtellam erraticam vel declinātem appellamus, ita, quòd in primo cœlo ſit ſola luna in 2. autem ſolus Mercurius: in tertio vero ſola Venus, & ſic vſque ad ſeptimum, quo Saturnus. Sunt autem orbes iſti in eo ordine, quo enarrauimus: ita vt cœlum H lunę ſit magis propinquum nobis, & cœlum Saturni diſtantius à regione elementali ſit, cœteri autem intermedij. Super cœlos ſeptem planetarum octauus orbis collocatur, qui dicitur ſtel latum cœlum: quoniam in eo ſtellarum innumerabilis nobis copia eſt: has autem ſtellas fixas appellamus: quia non ſunt declinantes vel errantes ſicut planetę. Nonus autem orbis ſuper hunc eſt, qui à ſanctis doctoribus chryſtallinus appellatur: quia ad modum cryſtalli vel gelidarum aquarum ſit. Sacra autem ſcrip. iſtud cœlum vocat aquas cœleſtes, vel ſuper cœlum, vt patet Gen. ca. primo. Secundum modum Aſtrologorum primum mobile dicitur, quia iſtud eſt primum corpus, quod in tota natura moueri reperitur. Iſte autem cœleſtis I orbis rapit cœteros orbes, & impetu ſuo per contactū mouet eos contra motum naturalem eorum. Motus quippe naturalis ſeptem planeticorum orbium, & octaui orbis ſtellati eſt ab occidente in orientem. Primum autem mobile mouet iſta corpora orbium violenter rapiendo ab oriente in occidentem. Hi autem nouem orbes duntaxat motum habent, & per diſtinctos motus eorum aſtrologi cognouerunt eſſe nouē diſtinctos orbes motos. Hos nouem orbes intelligentię mouent, quas nos Angelos appellamus, quę ipſis corporibus vnitæ ſunt, quāquam non formaliter, ſed vt motor mobili iuxta ſententiam Ariſto. in 12. Metaphiſicæ, cui ſacrę ſcripturę auctoritas conſentanea eſt, vt patet Iob cap. 9. cum dicitur: Deus, cui reſiſtere ne- K mo poteſt, & ſub quo curuantur, qui portant orbem. Portare autem orbem eſt ipſa cœleſtia corpora mouere: per motum autem horum corporū cauſantur omnes generationes, & corruptiones in terra iuxta ſententiam Ariſt. 2. de Generatione, & corruptione. Super hos autem decimus, & vltimus orbis eſt, qui empyreus dicitur, nullum aſtrum continens, nec motum, ſed contra omnium aliorum cęlorum conditionem ſtabile in æternum manens. Ob hoc aūt philoſophicis atq; aſtrologis hoc cęlum incognitū exſtitit ab antiquo, & vſque hodie incognitum manet: quia nullam habet naturalem operationem, qua inueſtigari poſſit, an ſit.

De cœlo empyreo. Cap. CLXVII.

DE hoc cęlo dicendum eſt, quòd nullam habeat influentiam ſuper res naturales generando, & corrumpēdo ſicut in cœteris corporibus cęleſtibus eſt. Cauſæ autē huius explanatæ ſunt ſuper 23. c. Exodi. In hoc autem elucet infinitæ ſapientię diuinę cōueniens diſpoſitio, quia ſicut ſeiunxit nouem cęleſtes orbes, vt motibus ſuis varijs, influerent ad generationem, & corruptionem rerum naturalium: ad vſus, & famulatum humanum. Ita vnum cęleſtem orbem ſupremum ſegregauit, qui nec influeret, nec quidquā hominibus dum viuunt proficeret, ſed ad eorū quietem poſt mortem diſtinctus foret. In hoc autem ſunt In quo cę-
animæ beatorum, & Angelici ſpiritus. Et ſicut ibi lo Deus
nunc bonorum virorum animæ corpore ſolutæ vſq; ſit, & bea-
ad extremi iudicij diem manent: poſt illud vniuerſale examē animæ bonorum reſumptis corporibus ibi erunt: ita vt totus homo ibi maneat. Et tunc erit proprie tempus gloriæ. & cōſumatę lętitiæ vnitis anima & corpore, congregatiſque in vnum omnibus illis, qui vitæ æternę participes futuri ſunt in gloriоſa ciuitate Dei. Locus autem iſte empyrei cęli Paradiſus proprie dicitur: quia animę virorum bonorum, & Angelici ſpiritus ibi gaudia plena recipiūt. Potiſſima autem ratio cur paradiſum appellamus eſt Dei viſio: ibi quippe cunctis in eodem loco manentibus clarè cernitur tam humanis quàm Angelicis ſpiritibus. In quo amplius animaduertendum eſt Deum vbiq; eſſe, nec alicubi abūdantius quàm alibi cum eſſe ſuū plenum vbique ſit: ſed alicubi ſe cognoſcibilem animabus noſtris atque ſpiritibus Angelicis reddit, alibi autem nequaquam, vbi autem Deus ſe cognitum reddit, conſumata lętitia eſt. Quia Deus totum bonum eſt, & bonitatis fons atque excellentius, qđ cognoſci pōt: cū ergo intellectus noſter illū cognouerit erit in excellentiſſima cognitione: iō neceſſe eſt, vt ibi intellectus maxime gaudeat quàm gaudere poſſit. Intellectus naturaliter ad ſolum intelligere eſt tāquā ad actum ſibi determinatum, vnde in hoc duntaxat neceſſe eſt illum delectari. Voluntas autem in bonum naturaliter fertur velut in obiectum ſuum. ſicut viſiua potētia in lucem, & colorem, auditiua in ſonum, odoratiua in odorem, & de cęteris in hūc modum. Et quia Deus quoque maximum bonum eſt, cùm intellectus illud tanquam altiſſimum, & veriſſimū ens intellexerit: & voluntas illud tanquàm optimum compręhenderit, & præſentem habuerit, ita vt fieri poſſit, neceſſe eſt intellectum de obiecto ſuo maxime delectari, & voluntas quoque de ſuo, quod vtrūque idem eſt. Ecce igitur in Deo maximum gaudiū intellectus quàm ſit poſſibile, & imaginabile, & voluntatis identidem lętitia maxima, vtrique maximū ſimul ineſt. Hęautem ſunt propriè humanę potentiæ, & actus earum propriè humani iuxta ſententiam Ariſ. Ethi. lib. 6. Cùm ergo actus iſtarū perfectiſſimi fuerint, & gaudioſi, totus homo, qui in his potiſſime conſiſtit perfectus, & gaudioſus eſt, atque per hoc fælix. Hoc enim maximum bonum eſt, quod hominibus aduenire poteſt: & tantum bonum eſt, vt nemini cognitum ſit priuſquā illud experiatur, niſi Deo: quoniam nec auditum vnquam nec viſum eſt, ſic patet Iſa. 64. cap. cum dicitur: A ſęculo non audierunt, & nec auribus perceperunt: oculus non vidit Deus abſq; te, quæ pręparaſti expectantibus te. Sic ait Apoſtolus prima ad Corinth. ca. 2. ſcilicet. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum. Hæc autem inex cogitabilis, atque verè admiranda delectatio, quam intellectus noſter, & voluntas in pręſentia Dei clarè cogniti percipient, gloria vocatur. Et quoniam Deus clarè ſeipſum cognitum reddit animabus noſtris, & Angelicis ſpiritibus ſe reuelans in cęlo empyreo, & non alibi, regulariter locus ille empyrei Paradiſus appellatur.

De Paradiſo. Cap. CLXVIII.

NEMO autem arbitrari vellit locum illum Paradiſum appellari ex aliqua conditione, quæ ipſius ſit, ſicut ſunt proprietates corporum: ſed quoniā ibi ſe Deus notum reddit, & nō alibi. Quam ob rem ſi Deus dignaret animabus noſtris ſe reuelare in cęlo Lunę aut Mercurij vel Saturni, & nō in empyreo vel ſi Deus ſe animabus noſtris fruendum, & cognoſcen- B
dum in regione terreſtri præberet, & non in cœleſti eſſet Paradiſus terra, & nequaquam cœlum: aut ſi tā in cęlo, quā in terra ęquè ſe cognoſcendum offerret, ęquè vtrobique Paradiſus diceretur. Aut ſi in inferno hanc Deus faceret manifeſtationem, neceſſe erat infernas ſedes Paradiſum dici. Sic enim quondam fuit, cùm Chriſtus deſcendit ad lymbum, ſtetitque ibidem cum animabus bonorum virorum vſque ad horam reſurrectionis, ſcilicet per horas quadraginta. In hoc enim tēpore benedicta anima Saluatoris corpore ſegregata deſcendit ad inferos vnita diuino verbo, quod eſt ſecunda in Trinitate perſona: ibique inter ſanctorum virorum animas ſtans eis ſe reuelauit. Tunc enim cęperunt illę Beatæ animę ſęlicitatis eſſe C
participes, diuinam eſſentiam contemplantes. Quod autem locus lymbi Paradiſus fuerit ſecundùm iſtam aſſignatam viſionem apparet ex verbis Chriſti Matthęi 27. cap. qui vocauit hunc locum Paradiſum tempore, quo ibi anima ſua vnita verbo diuino manſit, cū dixit latro in cruce pendens: Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum; ad quem Chriſtus ait: Amen dico tibi, quoniam hodie mecum eris in Paradiſo. Neceſſe eſt autem, vt de lymbo intelligatur, qui eſt quędam pars Gehennæ. Nam Chriſtus in die veneris paraſceues iſta locutus eſt, ſed ea die non aſcendit in cœlum empyreum, ſed poſt quadraginta dies à reſurrectione ſua. Neceſſe eſt igitur de lymbo ſanctorum intelligi, quòd ſit Paradiſus. Eſt enim locus D
ille vnus de quatuor animarum receptaculis, quæ ponuntur apud inferos: ibi autem anima boni latronis nec in alio loco Paradiſi erat cum anima Saluatoris noſtri, cùm Saluatoris noſtri ſpiritus tunc maneret in lymbo ſanctorum. Vocabatur autem locus ille Paradiſus, quia ibi tunc ſe diuina eſſentia beatis animabus reuelabat ad fruendum, ſicut nunc in cœlo empyreo patefit. Amplius autem neceſſe eſt intelligi auctoritatem beati Matthęi de hoc Paradiſo, qui in lymbo ſanctorum erat. nam Chriſtus latroni dixit: hodie mecum eris in Paradiſo. ſed de Paradiſo cœleſti intelligi nequit: nam in eadem die latronis anima in cęlo empyreo nequaquam fuit. Nulla quippe anima in cœlum aſcendit empyreum quouſque Saluator noſter quadraginta diebus poſt reſurrectionem ſuam illuc iuit, fecitque aliis aſcendendi viam. Sic enim ſcriptura ait: Aſcendit iter pādens ante eos. ſcilicet, quòd Saluator noſter aſcendens in cœlum cœteris viam fecit, quæ nunquam cognita fuerat, nemine ante hoc aſcendente: neceſſe eſt igitur, vt eadem die, qua Chriſtus mortuus eſt, latro in lymbo fuerit, & ibi Paradiſus dicatur.

An Paradiſi gloria ab initio rerum fuerit, vel poſtmodum cęperit. Cap. CLXIX.

NVNC verò iuxta ea, quę de Paradiſo dicuntur, ſpeculandum occurrit: an Paradiſi gloria ab exordio rerum fuit, vel poſtea cępit, & ſi in æternum duraturus eſt, vel quādo finiturus, ſcilicet ſi ſit ęternus ſicut infernus, & lymbus puerorum, vel temporalis, ſicut purgatoria ſedes, & lymbus ſanctorum. Huic autem reſpondendum eſt, gloriam eſſe delectationē quandam in appræhenſione Dei, vt ſupra expoſitum eſt, in cuius perceptione ipſi, qui ſuſcipiunt ſelices ſūt. Ideo neceſſe eſt ibi exiſtētes rationales eſſe creaturas. Nam iuxta Ariſto. primo Ethi. bouem aut equum nemo ſelicitabit, in quo omnes irrationales creaturas à ſelicitate ſecludit. Hę autem rationales creaturæ ſelicitatis ęternæ capaces, angeli, & homines ſunt. Quantum verò ad gloriam Angelorum dicendum eſt, Paradiſum cępiſſe à rerum exordio. Na in primo die, imò ante omnem diem in principio omnium omnes Angelici ſpiritus cum ipſo empyreo cęlo creati ſunt: in quo eſt Paradiſus: immediatè enim de Angelis, qui Deo adherere voluerūt, in bono confirmati ſunt, ne peccare poſſent, aut perdere ſuam ſelicitatem: qui verò præſumptione quadam elati in ſuis naturalibus confidentes, atque in ſeipſis ſuam eſſe arbitrantes ſelicitatem à Deo reprobati ſunt, et in malo obdurati, & mox in inferna ſede locati. Qui autem Deo adhæſerunt confeſtim fælicitatem ſuam incepe- A
runt: gloria ergo Paradiſi quantum ad ſortem Angelorum cœpit cum eis in prima die creationis, aut ſi dicere velimus ante omnem diem, hęc autem in æternum manet. Quantum verò ad ſortem bonorum hominum non cępit gloria iſta ab exordio creationis rerum. Nam in principio orbis conditi nulli homines deceſſerūt, qui vitæ æternæ gaudia conſequi poſſent: ſicut Angeli ex eo quo creati ſunt in Paradiſo permāſerunt. Et dato, quòd aliqui homines ab origine orbis conditi deceſſiſſent, ætereas ſedes confeſtim aſſequi non dabatur: quia nemo ad vitam æternā aſcendere potuit vſq; poſt reſurrectionem Saluatoris. Ante hanc enim nōdum prorſus omnes peccaminū penalitates ablatę erant, ſicut in ſuperioribus probatum eſt. Dicendum ergo eſt, gloriam hominum in Paradiſo cœleſti vſque ad diem Aſcenſionis Domini noſtri non cœpiſſe: hęc enim illis fuit prima dies gloriæ in cęlis, quamquam nō eſſet ſimpliciter primus dies Paradiſi. Nam dies Paſſionis Domini Ieſu fuit prima dies ſimpliciter, qua aię glorificari in Deo cœperūt Pria dies
reuelata eis diuina eſſentia: ita vt eadē eſſet dies ſum- q aię glorі
matę redēptionis, & inceptę glorificationis, quod ad ficari in
excellentiſſimum ordinem pertinet, ſ. vt Paſſio Sal- Deo cępe-
uatoris immediatè ſuā haberet efficaciam. Sic enim runt.
Saluator noſter moriens dixerat ſecum pendenti latroni: hodie mecum eris in Paradiſo: in cœlo tamē empyreo vſque ad diem Aſcenſionis Redemptoris glorificatæ nō ſunt: ex tunc enim incepta gloria ſanctorum vſque hodie manet, atque hoc modo vſq; ad diem manebit iudicij. Poſt illum vero diem magnū domini Beati, qui participes ciuitatis Dei futuri ſunt in corpore & anima vnitis, in illa manebūt inenarrabili requie vſque in ęternum nunquam deſitura, ſicut de gehennalibus incendiis dictum eſt. E

An ęqua ſit gloriæ ſelicitas omnibus, qui in cęlo ſunt. Cap. CLXX.

CIRCA hāc ſanctorū ſelicitatem in vita æterna, amplius ſpeculandum occurrit, quòd non omnibus, qui in fælicitate Paradiſi manebūt, æqua erit gloriæ participatio. Sed quidam amplius Deum cognoſcent, & intenſius gaudebunt: alij verò minus, & intelligent, & lętabuntur ſecundùm menſuram ęqualium aut inęqualium meritorum, quibus illam fælicitatem adepti ſunt. Nam cùm merces vitæ æternę in cogni-

cognitione consistat iuxta id, quod habetur Ioannis 17. cap. scilicet. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te cum hanc fælicitatem propter merita conferat diuina dignatio, necesse est vt ei abundantius hæc gloriæ perceptio communicetur, qui viuens potiora merita habuit. Et cum substātia gloriæ in visione atque cognitione diuinæ essentię constet: necesse est, vt clarius Deum cognoscat abundantiusque in eo cognito delectetur, qui dū vixit excellentiora merita habuit. Aliquis autem insiliet fortassis in ea, quæ dicta sunt, dicens, impossibile esse, vt in vitę æternæ fælicitate qs alio fęlicior sit, intelligendo plura capiens aut delectatione percipiens. Nam in vita æterna Paradisi hominibus consumata, & plena requies est, & finis appetitus: quoniam consequuntur omne quod volunt: nec sunt in desiderio alicuius boni, quod non habeant, & perfectè fruantur. nam si quid desiderarent, quod eis nondum adesset, ex omni parte fęlices non essent. Sicut hominibus nunquam hæc contingit fęlicitas, qa nunquam omnium appetituum eis prędnit quietatio, quia aliqua eis absunt, quæ inesse vellent, & alia insunt quæ abesse cuperent. Ex his ergo patet neminem in vita æterna fęlicem futurum quousque intellectus suus omnia percipiat, quæ desiderat, & omnia ad quæ est in potentia ad intelligendum. Si enim dicamus humanos intellectus ad magnam intelligendi excellentiam eleuari: nec tamen contingere eis, vt omnia desiderata, & ad quæ in potētia sunt intelligāt, non essent vsquequaquę fęlices. Sic enim nunc adinuicem hominibus constat: nam licèt quidam supra alios excellenter valde intelligant, nullus tamen aut quæ vult prorsus, aut totaliter, ad quę in potentia est ad intelligendum intelligit: ideo dum viuimus semp intellectui nostro desiderium ampliora intelligendi inest: nec in vlla intellectione sufficiens sibi in intelligendo videtur. Si tamen vllatenus homini contingeret, vt tātum intelligere valeret, ad quanta intellectus suus in potentia ad intelligendum est, satisfactum sibi in intelligendo videretur, nec vlterius operam daret ampliora intelligendi. Si igitur in Paradiso gloria est, quæ est perfectum bonum necesse est, vt intellectus noster intelligat omnia, quæ desiderat intelligere, & ad quæ est in potentia vt intelligat, alioquin ei solida nequaquam constaret fęlicitas. Intellectibus tamen humanis tale habitudo constat, quòd & si non omnes ęqualiter intelligant, quia non ęqualia nec æquali acumine ingenij: nemo tamen est, qui non sit in potentia ad æqualiter intelligendum cęteris etiam excellentissimis. Ideo non putabit sibi in intelligendo satisfactum, nec erit quousque ęqua cum quolibet, & acutissimi viri ingenio intelligat, & sicut altissima ingenia non satiantur quousque omnia ad quæ in potētia sunt intellexerint: nec quodlibet quantuncunque rude ingenium sufficiens sibi erit, quousque illa eadē intelligat. Cùm ergo humani intellectus ad intelligendum æqua in potentia sint, cū omnes sint eiusdē naturæ: alioquin secundùm speciem vnus altero perfectior esset, cùm perfectibilior, idest in potentia capiendæ maioris perfectionis sit, sequitur, quòd nulli eorum perfecta constabit lætitia, quousque minimo eorum secundùm prędentem intellectionem tanta intelligere contingat, quanta intelligit altissimus, & sic omnes intellectus in cognoscendo erunt æquales. Quo fit, vt non videatur clarius, atque amplius diuinā essentiā cognoscere beata Dei genitrix, quam anima minoris meriti, q̄ sit in tota fælicitate Paradisi. Quia ad tanta est in potentia intelligendi anima minoris meriti, quæ sit in fęlicitate Paradisi, ad quanta est anima genitricis gloriosæ Dei: cùm eiusdem natura vtraque sit.

In Paradiso tantum, & tot quilibet intelligit, ad quoe prius erat in potentia. Cap. CLXXI.

AD hæc autem responderi oportet, omnibus animabus Paradiso manentibus perfectam cōstare lętitiam, & tantum quælibet continet quantum continere potest: cuilibetque contingit totum, ad quod naturaliter erat in potentia: quamobrem plena ei contingit lætitia, & appetituum quietatio. Hoc tamen dato adhuc semper inęqualitas cognitionis cōstat animabus manentibus in fælicitate Paradisi. Ad cuius quandam euidentiā inspiciēdum est intellectus nostros esse imperfectiores substantias inter omnes substantias spirituales: maioris quippe perfectionis naturalis angelici spiritus sunt, maiorisque perfectionis diuina substantia. Et secundum, quòd differentia in perfectione substātię spiritibus inest, ita in eorū intellectionibus maior excellentia est. Et quoniam intellectus nostri in omnibus substantijs spiritualibus imperfectionis gradum extremum tenent, necesse est, vt pauciora omnibus alijs intelligētibus subiectis speculari queant. Et quia intellectus noster non est intelligentia separata, sicut angelici spiritus, quibus ad corpora commercium nullum est, sed naturaliter corpori vnitus est, tanquam pars speciei humanæ, atque ex conditione speciei determinatur ad manendū in corpore. Amplius autem intellectus noster naturaliter vllius intelligibilis speciem in se habet, sed omnes per sensitiua suffragia mendicat, acquirendo per quinque potentias sensitiuas quinque generum obiectorum. Et quia species istę intelligibiles per sensitiuas potentias mendicare à rebus corporalibus assumuntur, secum quoque quasdam conditiones corporū trahunt, intellectus noster naturaliter ad intelligēdū in potentia esse non potuit, nisi ad res corporales, & corporearum conditiones, & hæ sunt omnes res naturales. Vnde si alicui hominum daretur omnes res corporeas vniuersi intueri, atque perfectè cognoscere tam elementa, & elementata quàm cœlestia corpora cum omnibus conditionibus eorum, & causis, hic intelligeret cūcta, ad quæ intellectus suus erat in potentia intelligendi, in quibus quiesceret nihil vltra inuestigans, nisi fortassis vlteriora esse quædam speculanda ex fide, aut aliàs audiret, vel à Deo ad hęc speculanda moueretur. Hoc autem nulli hominum quoad vixit collatum est: nisi homini Christo, qui Deus pariter, & homo erat. Deus autem est substantia purè spiritualis super omnem corporeitatem atque corporum conditionem: ideo intellectus noster non est in potentia naturali ad claram Dei cognitionem Deo quippe nulla corporale correspondet species, qua cognosci valeat ab intellectu nostro modo humano, & connaturali intellectui nostro. Quāobrem quamuis intellectus noster Deum clare cognitum non haberet, si omnia naturalia, scilicet corpora, & conditiones, & causas eorum cognosceret, nihil amplius cognoscere desideraret, nec eēt naturaliter in potētia ampliora inuestigandi, aut intelligēdi.

Intellectus quomodo cognoscat.

De cognitione animæ in Paradiso. Cap. CLXXII.

NVNC autem iuxta prædicta considerandum adhuc est, quòd cùm aliqua fęlicitabilis anima ad regionem peruenit æteream, Deus ei infundit clarissimam cognitionem omnium corporalium tam elementalium quàm cęlestium, & conditionum suarum atque causarum, & sic non manet amplius ille intellectus in potentia naturali ad vlteriora intelligendum. Et quum nihil ei vltra intelligendum daretur, non maneret ei vllū intelligēdi desideriū, sed qes; cum mīn haberet q̄tum naturaliter capere poterat, nulla in eo vlteriori manente capacitate aut potentia. Nā cùm sna capacitas in solis corporalibus entibus, & cōditionibus atque causis eorū ꝑsistat: hoc suscepto manere vlteriorem capacitatē impossibile est. Amplius aūt sciendum hanc de corporalibus rebus, & conditionibus atque causis à Deo datam cognitionem animabus vitæ æternæ gaudia acquirentibus æqualem esse in omnibus, nec in hoc excedit intellect⁹ Dei genitricis animam alicuius existentis in Paradiso, q̄tuncūque parui meriti sit. Tanta enim, & æquè lucidè de elementis, & elementatis, de corporibus cœlestibus, & motibus eorum cęterisque proprietatibus, de plantis atque animalibus eorumque differentia anima minoris meriti, quę sit in tota Paradisi vniuersitate nota habet, q̄ta anima virginis benedictæ, & q̄tum ad æquè eis bona sunt. Nam ſm naturam intellectus benedictę virginis, & cuiuslibet hominis sunt vnius speciei: necesse est igitur perfectionem substantialem eorū esse æqualem. Vnde q̄q̄ cum Domina benedicta viueret sine alicuius gratiæ specialis infusione sola dispositione naturalis luminis intellectus sui, & dispositione cōuenienti organica pluribus viris altiora conspiceret: necesse tamen erat rudissimi virorum intellectum ad tanta intelligenda esse in potentia & tam acutè ad quāta intellectus virginis erat in potentia. Et quia in vita æterna in fælicitate Paradisi perfectū bonum est, oēs euacuantur defectus, & cunctæ complentur inopię, & vacuitates, quas homines dum viuerent patiebantur: necesse est, vt quicunque ibi fuerit omnia intelligat, ad q̄ est in potentia intelligendi ſm naturam. Et vt ꝓbatum est, oēs humani intellectus sunt æquè in potentia ad intelligendum res naturales, conditiones, & causas earum: cùm ergo hi intellectus fuerint in fæli citate Paradisi, necesse est, vt entia corporalia, & conditiones suas æquè intelligant. Nam si daremus aliquem intellectū humanum in fęlicitate Ethereæ sedis abundantiora de naturalibus atque acutius intelligere alijs intellectibus, cū oēs intellectus æqualiter in potentia sint ad intelligendum res naturales, & conditione suas, inferretur eas animas, q̄ tanta, & tam acutè sicut aliæ de naturalibus non intelligunt, non habere cōplemētū pro omnibus imperfectionibus suis quas in vita corporali tenuerunt, qa non tanta intelligunt ad quanta sunt in potētia vt intelligant. Quo dato non essent perfectè fęlices. Supradicto aūt mo dicendum est, ꝙ oēs intellectus, qui in vita æterna sunt, in oībus defectibus, quos tenuerunt, & capacitatibus iam completi sunt, nec sūt in potētia vt intelligāt ampliora, & excellētiora q̄ intelligūt, cū eorū capacitas replera sit.

De quodam modo intelligendi. Cap. CLXXIII.

AMPLIVS autem aduertendum est, ꝙ super hanc intellectionē de oībus rebus naturalibus, & conditionibus earum est alius modus intelligendi, & intellectio ſ. cognoscere Deum clarè, & in hoc est fęlicitas Paradisi, & quantum ad hoc non est in potētia naturali intellectus noster, quia non habet capacitatem pro illo, nec aliquid ſm quod ad talē peruenire intellectionem. Vnde si anima a corpore soluta in cęlo empyreo poneretur, vbi aliæ animæ beatæ sunt, & Deus nihil ei supernaturalē capacitatē apponerer, non videret Deū clarè, nec ampliora ibi de Deo intelligeret, q̄ nūc cū in corpore degit. Sed dicendū est, ꝙ cum anima beatificanda empyream petit sedem visione diuina fęlicitanda, quia Deus est ens purè, super naturę conditionē non habet anima nostra aliquā virtutē, ꝑ q̄ clarè illum cognoscere possit, nec capacitas ei, aut potentia naturalis ad hoc recipiendum est, Deus dat cuilibet intellectui capacitatem, vt illum clarè intelligere valeat. Hæc aūt capacitas non est æqua in omnibus animabus, quoniam quibusdā amplius alijs verò minus concedit, & tunc quanta est capacitas intellectui collata ad Deum intelligendum, tantum est in potentia ad eum intelligendum. Si autem magnam contulerit capacitatem in potentia ad multa intelligēda erit, si verò paucam erit in potentia ad pauca intelligendum de Deo. Hunc autem capacitatem Deus complet, quia quantam alicui capacitatem intelligendi de seipso contulerit, tanta eum mox intelligere facit. Si enim Deus alicui intellectui magnam de seipso daret capacitatem, tamen modica faceret intelligere, esset ille intellectus in potentia ad intelligendum plura de Deo, & sic nondū esset felix, quousque illa esset expleta capacitas. Et quia omnes, qui in vita æterna sunt, fęlices sunt: necesse est, vt quantam quis de Deo capacitatem ad intelligendum habuerit, tanta intelligat; & quòd Deus de seipso tanta alicui intelligenda tribuat, ad quanta intelligenda ei tribuit capacitatem. Hoc modo aliquis in nullo intellectu defectus manebit, aut potentialitas. Hæc autem capacitas, quam Deus supernaturaliter tribuit de seipso intellectibus fęlicitandis, non est ęqua omnibus, sed gradualem habet differentiam iuxta differentiam meritorum: nam qui ampliora habet merita, maiorē capacitatem recipit, & euidentius atque plura de Deo intelligit: Alij autem quibus minora viuentibus merita extiterunt minorem de Deo recipiunt capacitatem, & ꝑnt pauciora intelligunt, vnde minus fęlices sunt, cùm per illud intelligere fęlicitas sit. Hoc modo diuersitas cōcordanda est subapparens; scilicet, quòd omnes, qui in vita æterna sunt, æquales in fęlicitate sunt: nulli tamen aliquis defectus aut capacitas inexpleta manet, velut in mensuris inęqualibus est. Duorum enim vasorum inæqualiter capacium cùm vtrunque plenum fuerit neutrum ad aliquid amplius potentialitatem, aut capacitatem habet. Inęqualiter enim ista recipiūt, tamen nulli ad maiora capacitas manet. In beatis verò modus iste est: Deus enim illis inæquales de seipso capacitates dedit iuxtas inæqualitates meritorum: ideo cùm hæ capacitates plenæ fuerint, necesse est, vt magis intelligant quidam beati quàm alij: tamen nullus in potentia ad ampliora intelligenda erit cùm capacitates eorum plenę sunt. Ad argumentationem autem, quàm quidam faciebant, qua probare nituntur, omnes qui in vita æterna sunt, æqualiter Deum intelligere, & consequenter omnibus ęquam constare fælicitatem, respondendum est. Cùm enim dicunt, omnibus, qui in Paradisi fęlicitate sunt, completas esse potentialitates cunctas. desideria, & capacitates, scilicet, quod tanta intelligunt ad quanta intelligenda in potentia sunt. Sed omnibus hominibus hoc commune est, quòd sint æqualiter in potentia ad intelligēda, quia quamquam non insit omnibus æqualiter intelligere, est tn potentialitas æqualis. Ad intelligendū ergo oēs æqualiter intelligent. Rūdendū est oēs, potētialitates, atque capacitates intellectuū ad intelligere æquales esse q̄tum ad ea, ad quæ intellectus sunt naturaliter in potētia. Hoc aūt est q̄tum ad omnia entia naturalia. Sunt. n. oēs humani intellectus in potentia ad intelligendum omnia corporalia, & eorū conditiones ac causas, & q̄tum ad hoc dicēdū est, ꝙ sicut potētialitas in oībus intellectibus æqualis est ita oēs in vita æterna ęqualiter intelligūt. Oēs. n. beatorū intellectus cūcta naturalia intelligūt, nec intelligit plura de naturalibus aut acuti⁹ excellentior beatus in tota Paradisi vniuersitate q̄ minim⁹, q viuēs minimorū existit mertorū. Hoc mo verū ē oīb⁹ beatis æquā ꝑstare capacitatē

Oēs beatorum intellectꝰ cū acta naturalia intelligunt.

atque intelligere, sicut in superioribꝰ declaratum est. F
Præter hanc capacitatem naturalem est quædam alia supernaturaliter collata, quam Deus in præmium beatis concedit, vt eum intelligete clare queant: in hoc autem sicut merita, propter quæ dantur, fuerunt inæqualia, ita & capacitates inæquales fiunt, & consequēter magis quidam, alij verò minus intelligunt: alij tamen ad maiora, quàm intelligat capacitas, aut potentialitas manet, nec vllus defectus inest.

Quomodo animæ ad receptacula tendant. Cap. CLXXIIII.

CVM autem prælibatis de tribus præcipuis animarum corporibus solutarum receptaculis egerimus, qualiter ad hoc tendant superueniendum est: G propter hoc enim longa nobis ex superioribus de his locis exstitit speculatio. In quo supponendum est, quod in superioribus dicebatur .i. animas bonorum virorū corporibꝰ solutas sine aliquo onere inexpletæ satisfactionis, mox in ætereas ferri sedes, qui verò in charitate decedentes à corporibus alicuius explendæ satisfactionis onere premuntur, purgatorias sedes petunt tamdiu ibi permansuræ, quousque inexpetam satisfactionem exegerint. Hac autem completa in empyreas euolant regiones. Animæ autem malorum verè mortalibus pressæ, atque impœnitentes de corporibus discedentes, confestim æternis incendijs in- H uoluuntur Auerni. Modus autem eundi animas ad ista receptacula vnicꝰ est, quamq; termini sint diuersi. In hoc autem sciēdum est, quòd cùm anima corpore soluta horum receptaculorū quodcunq; petitura est, non erat opus, vt quis eam illuc ferret quasi ad eundū opem ferens, ipsa illucire impotente. Nam siue sursum, siue deorsum tendēdum sit, difficultas nulla est: quoniam nulla grauitas dominatur, sicut quibusdam elemētorum, ita vt difficilè sit superiora petere loca: sed leuitas ei magna inest, cùm quolibet elemento improportionabiliter excellentior in leuitate sit. Potissimè quoniam humanus spiritus non est virtus fatigabilis, ita vt alicui labori cedat, sicut in expositione quarti Paradoxi inductum est. Anima igitur nullo corporeo instrumento, quo feratur eget. Sic enim ait I Gregorius quarto Dialogorum: Anima vehiculo nō indiget. Hoc tamen contra virgilianam positionem militat in 6. Aeneidos, & contra Senecæ positionem Tragædia prima, quæ dicitur Hercules furens, carmine 6. dist. tunc enim omnes animas ad inferorum trāsituras sedem, primò stygiam transmeare paludem, aut fluuium, vt quidam vocant, vbi portitor sedet dictus Caron animarum millia pupe vectans. In quibus verum est Virgilium, & magnos Poetarū alia secreta intellexisse, quæ sapientibus viris patent: hoc tamen vulgaribus suadebant, quoniam & ipsi persuasum sic habebant; Poetæ autem eis aplaudere cupientes hoc Poetico stylo recitantes quasdam alias interdum veritates absondebant. Propter hoc autem Iuuenalis K Poeta Satyricus increpat Poetas recitantes ista figmenta, quæ incredibilia esse dicit in Satyra secunda, quæ incipit. Vltra sauromatas libet ire, & glacialem, cùm ait.

Esse aliquos manes, & subterranea regna.
Et cecitum, & stygio ranas in æquore nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ere leuantur.

In quibus Iuuenalis animas sub terra apud inferos non esse dicit, nec portitorem earum, nec pupem, & stygios amnes. Ex prædictis autem illatum patet animabus corpore solutis nullum ad tendendum in debitas sedes adminiculum esse necessarium.

Nunquid animæ corpore solutæ cum receptacula petituræ sunt, illuc paulisper eant. Cap. CLXXV.

AMPLIVS autem in his speculandū occurrit, an cùm animæ corpore solutæ aliqua receptacula petituręsunt, illuc paulisper eant. s. prius per quādam spacij partem motæ, deinde per alteram, an simul illuc tendant transeūdo omnes partes locorum intermedias loco, in quo corpus anima soluitur, & loco, in quo mansuræ sunt: an mox, vt corpora reliquerint nullo interiecto, aut temporis, aut magnitudinis pertrāsire spacio in receptaculo suo sint, scilicet, in purgatorio loco, vel ætereis sedibus, aut æternis gehennæ incendijs. Dicendum autem est animas de corpore egressas aliqua receptacula petituras, non trā sire aliquas particulas successiuè mediorum spaciorum. s. ꝙ dum anima corpore soluta empyreas sedes petitura est, non pertransit aereā regionem, aut sphęrę igneæ globum, nec per magnitudinem profunditatis orbis lunaris, & consequenter per magnitudinem circuli Mercurij, nec per alios intermedios orbes vsque ad empyream regionem: sed mox, vt de corpore egressa fuerit, in empyreo incolatu est. Sic quoque cùm anima ad stygias tendit sedes: non transit per totam terræ magnitudinem, & grossiciem vsque ad abyssum in ipsas tartareas regiones, sed nullo horum pertransito mox, vt à corpore egreditur in gehenna est. Hoc autem non, quia anima sit tantæ agilitatis, vt in instanti quasi omnia hęc spacia pertrāsire queat. Sed quia nullum horum locorum trāsit, quin potius mox, vt à corpore egressa fuerit nullo pertransito in suo receptaculo quo mansura tendit, est, scilicet, in inferno, aut purgatorio loco, vel ætereis sedibus: velut si empyrea sedes, purgatorium, & gehenna immediata essent corpori, de quo anima humana egreditur. Anima enim cùm sua petit receptacula, non transit loca media, non tanquam compendio vti vellit, sed quia etiam si cuncta transire voluerit impossibile est. Nam si media loca sibi pertransęundum esset, necesse erat, vt moueri posset: animam tamen corpore solutam moueri impossibile est. Ratio huius est, quoniam si anima per omnia media loca interiecta corpori, de quo egreditur, & receptaculo, in quod tendit moueretur, necesse erat, vt motus iste continuus, vel discōtinuus foret, scilicet, quia aut per omnes partes medij nulla intermissa moueretur, aut nequaquam. Si autem dicamus non moueri per omnes partes medij, sed cū nunc staret in vna, confestim staret in alia distantia inde medijs non pertransitis nō erat iste motus, quoniam in motu ponitur medium, per quod fit motus, & termini, & in terminis nullus motus fit: sed tota substantia motus in medio est: hic tamen termini sunt, medium autem nullum est. Si autem dicamus motum animæ per spacium cōtinuū fore. s. vt transeat singulas partes medij, sequeretur, ꝙ anima quantuncunque velociter moueretur, nō possent pertransire in decem millibus annorum quantitatem vnius digiti in latitudine. Hoc autem patet, qa mobile corpus pertransit singulas partes medij, & replet sua magnitudine singulas partes mediorum locorum, cùm motus localis sit secundùm acquisitionem continuā locorum, & deperditionem locorum, anima autem indiuisibilis est, necesse est igitur, vt oīa indiuisibilia media pertransiret. Non. n. potest anima pertrāsire per diuisibilia locorum cū indiuisibilis sit, & non occupet magnitudinem. Necesse est igitur, vt cùm continuè transierit, transeat per omnia indiuisibilia medij. Et quia nulla pars spacij est quantuncunque parua, quæ in infinitum diuisibilis non sit, iuxta Arist. sententiam in 2. & 6. Phys. necesse est, vt anima semper

Cur anima mouę ri nō pos sit.

semper mota nunquā cōpleret vnam particulā spacij transeundo quantuncunq; parua foret. Nam ad transeūdum illam necessariū erat infinitum tempus, cū in qualibet parte magnitudinis infinita indiuisibilia sint. Infinitum etiam impertrāsitum est. i. impertransibile iuxta Aristot. Patet ergo animam nullatenus moueri posse per aliquod spacium diuisibile, siue continuus motus ille sit, siue discōtinuum ponere maluerimus: motus ergo per se in anima localiter impossibilis est. A

Rationes asserentes animam nullatenus moueri. Cap. CLXXVI.

HIS autem adijcitur animā nullatenus moueri: nam omne, quod mouetur, ſm doctrinam omnium de natura loquentium, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quē: animam tñ partim esse in termino à quo, & ad quem impossibile est: animam igitur moueri patet impossibile. Quod patet, nam cùm anima alicubi fuerit, necesse est eam esse in indiuisibili, cū non possit maiorem occupare quantitatem, q̄ ipsa sit, si ipsa indiuisibilis sit: ergo repugnat ei esse simul in parte termini, à quo & in quem: qm̄ sic esset in diuisibili, cui pars & pars diuisionem dicāt: impossibile ergo est animam moueri. Amplius aūt cum aliquid mouetur, transit per omnes partes spacij illius, per quod mouetur: animam autem trāsire per aliquam partem spacij, per qđ moueri debet, impossibile est: ergo moueri eā nullatenus continget. Quòd C autem non possit anima transire aliquā partē medij, per quod transitura est, patet: nam aut mouetur cōtinuè, aut discontinuè. Non quidem discontinuè, quia iste non erat motus, cū non trāseatur ꝑ aliquam partē medij, sed cū mobile fuerit in aliquo termino confestim erat in altero, quod magis vocaretur mutatū eē. Si autem dicamus motū istum ꝯtinuū esse, necesse ē, vt anima transiret omnia indiuisibilia media, vt supra inducebatur: sed hoc impossibile est, quia ista indiuisibilia sunt infinita, infinitū aūt impertransibile est, vt patet in 6. Physic. Sed adhuc relicto hoc incōueniēti, quod supra inductū est, aliud apparet: nam dato ꝙ aīa posset transire ꝑ omnia indiuisibilia, quæ sunt in medio, tñ non transiret per mediū. Nam tunc anima ista D non transiret super aliquas partes diuisibiles magnitudinis pertrāsibilis, sed super indiuisibilia eius, quæ sunt puncta. Indiuisibilia aūt non sunt partes continui, & diuisibilis: nam totū in partes suas resolvitur, & ex eis constat per compositionem, nullum tñ continuum componi potest ex indiuisibilibus, nec resolui in indiuisibilia, vt inducit Arist. 6. Ethic. cap. 1. Siquis igitur solum transeat super omnia indiuisibilia alicuius magnitudinis, non trāsit super aliquam partem illius magnitudinis. Nam oīa indiuisibilia simul sumpta alicuius magnitudinis non sunt partes illius magnitudinis, aut vna pars saltem: non poterit ergo anima moueri super aliquod spacium, cū nullas illius spacij partes pertransire queat. Amplius verò animam contin- E uè moueri ꝑ aliquod spacium impossibile est: nam dato ꝙ transiret per omnia indiuisibilia, quæ sunt in medio, non transibat continuè per medium. Nam in magnitudine, quæ diuisibilis est, inter duo indiuisibilia semper ponitur aliquid diuisibile, sicut linea inter duo puncta, siue copulantia, siue terminantia, quæ indiuisibilia sunt semper cadit linea media, quæ diuisibilis est. Nequaquam enim copulantur sibi inuicem duo puncta: non enim est possibile, nec imaginationi subiectum cognito quid sit punctus. In superficiebus quoque inter duas lineas in transuerso semper ponimus mediam superficiem. Nequeunt enim duæ lineæ secundùm latera sibi copulari, cùm eis latitudo

Impossibile est animam per spacium moueri.

nulla insit. In corporibus quoque inter duas superficies in transuerso semper corpus collocamus. Si ergo anima moueretur per oīa indiuisibilia alicuius spacij, quia inter indiuisibilia duo semper est aliquod diuisibile medium, super diuisibilia autem non transit aīa, sequitur necessariò motum animæ nō esse continuū. Quo infertur motum nequaquam esse, quia motus continuus est, discontinuus autem nūquam erit, sicut tempus, & magnitudo continua sunt, & seinuicem consequūtur, scilicet, motus magnitudinem, & tēpus motum, iuxta Aristot. sentētiam in 3. & 5. & 6. Physi. Eadem etiam aliorum de natura loquentium sententia est. Ex his ergo patet impossibile esse animam per aliquod spacium moueri. Quo infertur, quod supra B dicebatur. s. ꝙ cùm anima de corpore egreditur, non transit per loca interiecta inter corpus, à quo egressa est, & receptaculum quod petit. s. empyreum locum, purgatorios ignes, aut stygium carcerem.

Quomodo anima moueatur. Cap. CLXXVII.

EA autem, quæ prelibata sunt, in animabus solutis à corpore locum tenent, quoniam per se moueri nequeunt media spacia trāseundo, quæ tamen in corporibus sunt, per spacia mouentur omnes partes medij transeundo, non quidem quasi ipsę per se per totū medium transire possent, sed quia in corporibus sunt. Corpora autem propriè mouētur, & quia necesse est animam esse vbicunq; corpus fuerit, dum ei vnita est, necesse est animā localiter moueri corpore mutante loca. Hic autem motus in anima non est per se, sed per accidens: quia iuxta Arist. sententiam motis nobis mouētur omnia, quæ sunt in nobis. Et sicut animam in corpore formaliter vnitam manentem moto corpore moueri dicimus, ita si alicui alteri corpori ad mouēdum vniatur, moto illo ipsa quoque mouebitur. Velut si aliqua anima humana corpore egressa lapidem aliquem, vel lignum per aerem, vel super terram moueret, quia corpus illud motum cōtinuè, & propriè mouebatur, necesse erat animam ei ad mouendum vnitam continuè moueri, sed corpus illud per se anima verò per accidens. Hic isdem modus D motus in angelis est: nam angelus in substantiæ suæ simplicitate manens, nisi aliquod corpus assumpserit, aut alicui ad mouendum se vnierit, moueri non poterit per medium, sed nunc stabit in vno puncto medij, & immediatè nullo pertrāsito medio erit in quocunque alio loco quantuncunque distet. Et si vellet angelus manens in simplicitate suæ naturæ moueri per totum medium transeundo singulas partes, erit sibi impossibile: repugnat enim simplicitati, & indiuisibilitati naturæ suæ. Omnia enim inconueniētia, quæ de anima inferebantur ad hoc, ꝙ non possit transire per medium, de angelo quoque inferentur, quoniam ambo simplicis, & spiritualis naturæ sunt. Sed mouetur angelus, vt de anima dictum est. s. ꝙ nunc sit in vno pūcto, vel loco, & nullo medio interiecto, nec ꝑ transitis aliqbus spacijs stabit si voluerit ad ducenta millia leucarū. Nec magis angelus morabit transiens ducenta millia leucarū, q̄ transeundo vnū digitum in trāsuersum. Causa huius est, qa nō trāsit ꝑ totū spaciū mediū. Nam si angelus ꝑ oēs partes mediorū spaciorum trāsiret, q̄q̄ velocissimè moueretur: necesse erat eum amplius morari ꝑ trāseundo magnum spacium, quàm paruum: quia tñ angelus nō transit per aliquas partes mediorum spaciorū, nihil magis moratur transeundo decem millia leucarum, q̄ si transeat dignū in transuersum. Si tñ angeli corpora aerea sibi sumpserint, paulisper mouebuntur trāseundo omnes partes medij quemadmodū transeunt ipsa corpora, q̄ assum

Angelus nisi corpꝰ assumpserit moueri non potest.

Angelꝰ ita velociter ꝑ transeat magnum spacium sicuti paruum.

Universidad de Deusto

pserint. Sic apparet de tribus angelis, qui in effigie virorum ad Abraham venerunt sedentem in conualle mambre sub illice. Hi enim tres ibant contra Sodomam, & Abraham recto itinere procedebat cum eis, vt patet Gen. 18. ca. horum autem duo angeli introierẽt in ciuitatem Sodomorum eadem die ad vesperũ procedentes itinere tãquam viri, vt patet Gen. 19. Sic quoque patet de Raphaele angelo, qui duxit Tobiam iuniorẽ in ciuitatem Rages per multa terrarum spacia, & reduxit, ambulãs cum eo in forma viri, vt patet Tobiæ 5. & 6. cap. Nec duntaxat Angeli suscipientes humanas effigies, in quibus alijs hominibus homines videãtur moueri quæunt: sed etiam cum nullo corpore sumpto applicant se alicui corpori, quod extra ipsos est, & illud mouent. Velut si quis Angelorum lapidem vnum, aut hominem moueret, necesse enim tunc erat, vt Angelus continue moueretur, sicut mouebatur homo vel lignum: quia Angelus illi corpori moto applicitus erat tanquam motor mobili: Hoc modo Angelus quidam mouit Abacuc à Iudæa vsq; in Babylonem pendentem in capillo vno vrticise, & posuit eum super lacum leonum in Babilone cum alueolo suo, in quo cibos messoribus deportabat: quos Danieli in lacu posito protulit. De quo Danielis 14. cap. Hoc modo Angelus quidam mouebat columnã nubis præcedentem Iudeos exeuntes de Aegypto per desertum, & sicut nubes illa pauliſper mouebat, ita & Angelus ille transiens omnia loca, quæ nubes illa pertransiret: de quo Exo. 14. In quo apparet illos nimis errare, qui dicunt animas de corpore egressas aliquantum spacij manere quousque ad receptaculum, quod petunt accedunt, scilicet Ætheream regionẽ, vel Gehennã aut purgatorios ignes, & quòd omnia intermedia loca inter corpora à quibus egrediuntur, & receptacula, ad quæ tendunt, pertranseant.

Nunquid quando animæ corporibus solutæ petunt receptacula aliqua eis ianua reseretur. Cap. CLXXVIII.

IN prædictis alia subapparet ambiguitas, scilicet, an quando animæ corporibus solutæ ætheream sedem petunt, aut Gehennę loca, vel purgatorios ignes, aliqua eis ianua reseretur, qua illuc introeant. Cui respondendum est, nullam huius portam, nec esse, nec aperiri. Primò autem circa inferni loca speculandum occurrit, idem circa purgatorium locum, & puerorũ lymbum, hæc enim sibi loca contermina sunt in corde terræ, quod infra nos est, vt in prioribus probatum est. Iter autem ad ista pænalia loca est per viscera terræ, scilicet si quis illuc tendere deberet viator, necesse erat terram scindi, aut aliquem magnum patere hiatum vsque ad locum, in quo pænalia ista receptacula sunt. Cùm tamen animabus damnatorum ad stygias sedes descendendum est, nulla terræ vorago aut fenestra magna, vel parua aperitur: qua iter animabus pateat vsque in pœnalitatum loca, nec ab antiquo aliquid tale conditum est. Hocautem dupliciter patet: primò quidem ex his, quæ supra inducta sunt, scilicet, q̃ cùm animæ de corporibus egressæ receptacula sua, Paradisi, aut Auerni, vel purgatoriæ clementiæ petiturę sunt, nõ transeunt spacia media, sed mox vt à corporibus egressæ fuerint, in inferno sunt, aut in ætherea sede. Hoc ergo consistente nullius fenestræ vsus necessarius est, vt infernus aut aliud animarũ pateat receptaculum. Porta quippe in Gehenna necessaria esset, vt illi, qui foris manerent intra reciperentur: sed vt inductum est, anima infernam petitura mansionem mox vt corpore soluta fuerit, intra ipsa Gehennæ incendia conuoluta est. Porta ergo in inferno nulla expedit aut aliqua vorago, vel hyatus.

Secunda ad idem ratio est, quoniam porta fit, vt aliquid introeat, quòd non existente porta, vel hiatu ingredi non valebat: animæ tamen, & cuilibet spiritui æquæ facile est per lapidem aut parietẽ, vel lignũ introire sicut per patentem ianuam: non oportebat igitur nec qualitercunque expediebat, vt ianua quæcunque in inferno pateret, qua ingressuris animabus iter panderetur. Quod autem animabus æquę facile sit lapidem, aut parietem penetrare sicut per portam transire, patet, quia causa quare homini peruium non sit lapidem aut parietem penetrare, sicut per portam aditus patet, est resistentia vnius corporis ad alterum. Quodlibet namque eorum diuisibile est dimẽsiones habens: sed nequit fieri penetratio dimensionum, iuxta Arist. doctrinam quinto Physicorum. In animabus autem è contrario accidit: quoniam anima dimensiones nullas quantitatis habet, quam ob rem nullum corpus occupare potest, nec est in hoc penetratio dimensionum: nam anima ĩdiuisibilis est: ideo sibi indiuisibile competit in transitu: nam nec ipsa corpora penetrabit, nec ei corpora vllum præstabunt impedimentũ. Quãq̃ igitur anima Gehennalem petitura sedẽ totũ mediũ pertransire, non erat necesse aliquas esse fenestras factas, aut hiatus terræ, qbus anima bus ad viscera terræ, & tartarea regna pateret accessus.

Obiectio contra prædicta. Cap. CLXXIX.

CONTRA hæc aũt aliquis molietur inducere nitens viã esse, qua eatur in tartareas sedes, & portas, quibus illuc introitus sit. Sic enim ponit Virg. in 6. Aeneidos, vbi latissime descensum describi Auerni, & loca, quibus illuc eatur atque locorum conditiones. Loquitur aũt primo de hoc Sibila Cumæa, vel Erythrea vt alij appellare volũt. Hęc enim Eneã ad inferos descendentem dirigebat dicens.

Tros Anchisiade, facile descensus auerni.
Noctes atque dies atri patet ianua Ditis,
Sed reuocare gradum superasque euadere ad auras,
Hoc opus hic labor: pauci quos æquus amauit
Iuppiter
Aut ardens euexit ad æthera virtus
Dijs geniti potuere, tenent media omnia syluæ
Cocitusque labens sinu circunuenit atro.

In quibus Sibyla ad Eæneam loquitur dicens. Tros, idest Troiane Anchisiade. i. fili Anchise. facile est descendere ad Auernum. Ianua quippe Ditis prin cipis inferorum diebus, & noctibus patens est, sed recipis inferorum diebus, & noctibus patens est, sed redire ab inferis ad videndum cœlũ, & spirandas istas auras labor est, & rarissimi possunt nisi filij deorum, & hi, qui propter magnarum virtutum excellentiam in sydera translati sunt, quos semideos appellauit gentilitas, & in circuitu huius Auerni quidam fluuius niger est cocytum illum appellauit antiquitas. De portis quoque, & descensu ad inferos euidentius idem Virg. agit in eodem sexto Eneidos dicens.

Hinc via tartarei, quæ fert Acherontis ad vndas
Turbidus hic cæno, vastaque voragine gurges
Aestuat atque omnem Cocyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas, & flumina seruat.
Terribili squalore Charon.

Ecce. n. descẽsum, & flumina posuit circũdantia regionẽ inferorũ, & ipsum animarũ portiorẽ, qui Charon dicitur. Hanc eandẽ sententiam de via, & descensu ad inferos ponit Seneca in tragedia prima, quæ dicitur Hercules furens in carmine sexto, vbi introducitur rex Amphitrion quærens à Theseo consorte Herculis de descensu ad inferos, & portus.

Idem

Idem quoque Ouid. Metha. lib. 4. cum de infernorũ situ agit, scilicet.

Est via decliuis funebo nubila saxo
Ducit ad infernas per muta silentia sedes,
Styx nebulas exalat iners, vmbræque recentes
Descendunt illac simulacraque funĕta sepulchris,
Palor hyemsque tenet late loca senta, nouique
Qua sit iter manes stygiam quod ducat ad vrbem
Ignorant, vbi sint nigri fera regia Ditis
Mille capax aditus, & apertas vndique portas
Vrbs habet.

Quorum sententia est: via, qua itur ad inferos, & decliuis, ideſt descendens, & nebulosa operta fagis tristibus, atque loca itineris muta sunt, qm̃, & si ibi multi sint, nemo tñ loquitur quidquam: ibi enim fluuius vel lacus, vt aliis placet: stygis dicta est, quæ nebulas exalat. illuc enim descendunt animæ recenter egressæ de corporibus, & figurę corporum, quæ manent in sepulchris. Hęc loca itineris spinis plena atque palida sunt faciem prætendentia hyems, animæque nouiter solutæ corporibus quò ad vrbem infernam pergatur: iter ignorantes per syluas vagantur errantes. Habet tamẽ ciuitas illa mille ĩtroitus, & amplissima recepta cula: omnes autẽ qui poeticè loquũtur, hunc sequuntur modum ponentes iter ad inferos, & portas, quibus illuc introeatur animabus: ergo introeuntibus loca inferorum portam assignare necesse est.

Responsio obiectionis motæ præcedenti capitulo. Cap. CLXXX.

HIS rñdendũ est, non esse hanc poetarum intentionẽ, q̃ in cortice literæ designetur, cũ officium poetę sit veritatẽ quibusdã exquisitis modis loquendi palliare: sed q̃dam alia intelligebat secreta, de qbus per singula dici non expedit. ampliorem. n. illa operis facerent diffusionẽ, sed ista propter vulgares sic enarrabant, quæ vulgaribus credita erant, & ipsi poetæ iõ proferebant exornantes, vt sic quoque veritas putaretur. Et q̃q̃ quædam horum à poetis sic vt dicebantur credita esse fateamur fortassis, inconueniens nullum erit, qm̃ ampliores interdũ insanias ex intentione protulerunt, nec quidem ipsi duntaxat, sed ẽt Phylosophi, qui veritatem quoad eis facultas fuit inquirere molliti sunt, in plerisque defecerunt, vt ab Arist. multotiens eorum antiquæ improbãtur positiones. Quõcunque igitur poetæ ista protulerint siue ex intentione, siue vulgaribus suadentibus, recipiendi non sunt, qm̃ rationes in eos necesse militant, vt inductum est. Adhuc aũt quispiam obijciet non solum poeticis fultum esse dogmatibus inferorum loco portas habere, & viam qua illuc tendatur, sed, & hoc experientia teste cognoscitur. Nam in insula siculorum mons Etna famosus est, in quo ruptura quędam grandis est, q̃os esse inferni vulgaris sententia prodit. Est quoque Vulcanus mõs terræ eiusdem, in quo ruptura similis est: huic fidem accommodant: qm̃ per has terræ rupturas ignium eructationes magnæ fiunt. Addunt quoque in his gemẽtium animarum audiri lamenta. His respondendũ est, ruptura Etnei montis, & Vulcani similiumque non esse inferni voragines, aut patentes portas, nec ignis q per eas erumpit de infernis sedibus prodit, sed sunt aperturæ quas ignis in ipsis terræ viscеribus conceptus facit exurens atque consumens qui in sulphurea natura ortum habuit. hoc latius supra inductum est cũ de inferni locis, ageretur. Cùm verò dicũt gementium animarum eiulatus resonare, dicẽdũ est esse falsum: nã, & si ibi infernus esset, voces tñ audiri aut formari non poterant. Quod patet, qm̃ voces in organis vocalibus duntaxat fiunt, cũ ille, qui vocat debet organa vocalia habuere, vt ait Aristo. in 2. de Anima. animabus tñ à corporibus seiunctis sicut in inferno manẽt, vocalia organa nulla insunt, qbus voces formare quæant: voces ergo nullas formãt. Si quis vero dicere velit facultatẽ vocandi animabus manere apud inferos: nam, & si corpora cõnata sibi tunc vnita non habeant: possunt tñ formare corpora de aere in quibus formabunt voces. Ad hæc autem dicendum patet, animabus in inferno nullam esse potestatẽ vocatiuam, nec corpora aerea coniuncta habent, in quibus vocare possint. Corpora namque aerea ad aliquam specialẽ operationem assumuntur: sed in inferno nulla videtur necessaria operatio, propter q̃ corpora recipere debeant, imò nullam habent operationem præter recipere pœnas, corpora igit̃ non assument. Amplius autem, & si animæ, quæ apud inferas sedes manent, aerea corpora fabricantes sibi susciperent, Deus quoque eis quantum agere possent, agere sineret, non possent in assumptis corporibus manere apud inferos. Corpora quidem aerea ad aliquam soliditatem condensata humida atque tenera sunt: in igne ergo gehennę manere non possent, sed mox consumenda erant: est enim ignis Gehennę vorax valde: omniaque hmõi corpora velociter deuastaret. Non videtur ergo vllatenus, vt animę in inferno vocare quæant. Cùm verò quidam in voragine Etnæ montis, & Vulcani aliorumque similium gementiũ animarũ audiri lamenta afferunt, respõdendũ est hanc fictionẽ esse dicẽtiũ: nihil quippe tale est.

Anime in inferno clamare nequeunt

Obiectio contra prędicta, & quædam alia. Cap. CLXXXI.

ADhuc aũt quispiam ad p̃dictam insistet non solũ ex poeticis atque vulgaribus fulcimentis patere inferorum vrbem portis, & voraginibus patere atq; clausuris interdum: sed hoc ẽt elici ex sacræ scripturæ testimonijs. Sic enim Dauid Psalm. 23. scribit dicens: Attollite portas principes vestras, & eleuamini portę æternales, & introibit rex gloriæ. Hoc autem Ecclesia intelligit atque recitat de portis inferorum, & dęmonibus claudentibus illas, & Christo descendente atque confringẽte vectes eius, dęmones autem harum portarum principes appellantur, quia ipsis locus ille inhabitãdi, & animas miserabiles loco illi mãcipatas puniendi potestas data est, Amplius quoque appareret ĩfernorum loca portas habere, & vias illuc deducentes: sic enim in agenda pro mortuis in quodam responsorio cantat Ecclesia, scilicet: Libera me Domine de vijs inferni, qui portas æreas confregisti, & visitasti infernum. ecce enim inferni portæ æreæ prædicantur, & vias illuc perducẽtes habere. Idem aũt Isa. 5. ca. dicitur: Propter hoc dilatauit infernus animã suam, & aperuit os sinum sine termino. Ecce enim os inferni dilatatum patet. Christus quoque inferni portas commemorat. Sic patet Matthei 16. cap. scilicet: Tu es Petrus, & sup hãc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferni non prævalebunt aduersis eam. Infernus ergo portas habet, & illuc perducentes vias. Huic autem respondendum, quòd, & si ex verbis sacræ scripturæ inferri videatur infernum vias habere, & portas, non est tamen iste sensus, qui in literæ cortice sonat: sed ad sensum allegoricum ista verba referenda sunt: multa nempe in sacra scriptura sũt, quę secũdum literæ corticem intelligi nullatenus valent, sed ad allegoriam pertrahenda sunt. Sic enim vt in plurimum in prophetis est, qui in sensu paraboli-co loquuntur, sed ad quendã aliũ sensum reducunt.

Sic autem in his intelligendum est nullas esse inferni portas, nec voragines patentes, aut itinera: sed scriptura vocat inferni portas vel seras conformans se modo vulgaris locutionis, innuens infernorum sedes obseratas validis portis, & vectibus fore, vt significetur difficultas exeundi. Et quoniam, qui gehennalibus incendijs semel mancipatur, nunquam inde exit, vocantur portæ inferni æternales, idest in æternum claudi manentes, atque continentes nequis exeat. Sic.n. patet Psal.23. Eleuamini portę æternales, & introibit rex gloriæ. Et qm̃ durissimum erat cuique semel marienti apud inferos egredi inde: positum est has portas durissimas esse. Et quia durissimorum calibs esse videtur, de ære positæ sunt. Sic enim vocat Ecclesia portas æreas in responsorio pro mortuis dicens: Libera me Domine de vijs inferni, qui portas æreas cõfregisti: Quod autem hæc testimonia sacræ scripturæ, in quibus infernus portas habere dicitur, fm allegoriã accipiendæ sint, ex eisdem patet: nam in auctoritate Isaiæ dicebatur. Propter hoc dilatauit infernus animã suam, & aperuit os suum siue vllo termino. Hic dicitur animam inferni esse quod manifeste falsum est: anima namque in solis animalibus est, infernum aũt nemo animal appellabit, qui quicq̃ sapiat: sed vocatur anima desiderium deuorandi animas defunctorum. Os aũt dicitur apertum sine termino, vt signet ampla receptio animarum. s. quòd multæ reciperentur, quam ob rem apertum os sicut in animalibus esse debet. Idem aũt ex auctoritate Saluatoris Math. 16. patet: dicitur enim. Et portę inferni non prævalebunt aduersus eam. Ex quo patet euidenter portas inferni nequaquam pro portis assumi: quoniam istæ portæ non prævalebunt, in quo innuitur aliquas vires animatæ rei ad inuadendum, & pugandum habere: sed porta animatum nihil est, cui prævalere aut sucumbere insit, inanimatis enim rebus nulla talis ineat actio. Ex verbis tñ Saluatoris aliquas vires inesse patet portis inferni ad prevalendum. Nam, & si non prævaleant cõtra Ecclesiam, quia Christus eam fundauit, aliquo modo tñ prævalere poterant, & vires eis ad pugnandum inerant. Si autem portæ istæ essent materiales, de quibus verum esset, q̃ prævalere non possent, verba Saluatoris superfluè dicta viderentur. Nam manifestum videbatur, quòd portæ quæ materiales sunt, nullatenus prævalere possent. Velut si quis diceret, puluerem terræ nõ prævaliturum contra Ecclesiam. prorsus.n. superfluè dictum videretur. Christus tamẽ supfluè nihil diceret: nefas.n. hoc est dicere: necesse est igitur, vt portę illæ, de quibus Christus loquebatur, aliquatenus contra Ecclesiam prævalere possent, nisi ipse faceret: portis autem materialibus hoc impossibile est conuenire, cùm nulla eis correspondeat actio quia nihil animatũ sunt. Necesse est igitur hanc Christi auctoritatem non intelligi de portis inferni naturaliter sumptis: sed necesse ẽ vti allegoria, ita vt portæ inferi aliquid spirituale sit, s. tentationes dęmonũ, quæ ad hoc nituntur, vt totam à fundamentis subuertant Ecclesiam. Vocanť quoque portæ inferorũ persecutiones terrenorum principum in Christianos ad deletionem nominis Christi debachantiũ, compellentiũque Christicolas ad infanda sacrificia idolorũ sub capitali sententia. Vocantur quoque portæ inferi versutiæ hæreticorum contra catholicos ad veritatẽ catholicã subuertendam: hæc.n. oĩa inferorum portæ sunt: qa ipsa sunt principiũ pditionis æternalis in Gehennam. Hę autem simul portæ inferi, aut q̃is earũ non prævaluerũt q̃tra Ecclesiam Christi. Vniuersæ enim qm̃ dęmonũ molimenta erant corruerũt. Ex pdictis illatũ patet, hęc sacræ scripturæ testimonia cũ conuenienter exponantur non inducere Gehennalibus sedibus portas vllas aut ora esse. Inconcussa ergo manent quæ dicta sunt, scilicet nulla itinera ad infernas sedes perducentia esse. nullasque portas, aut seras, vel patentes voragines, quæ ora appellamus. Nulla enim via animæ in æterna incendia tendunt, nullasque ad ingrediendum portas habent, nullisque indigent. Quod si stygię vrbi aliqua perductiua illuc via esset, aut porta, vel patens vorago, non erat necesse, vt illac animæ stigijs incendijs mancipandæ pergerent, nec per patentes introirent portas. æque enim eis liberum erat atque per facile per totam terrę grossiciem nulla data via, aut patentibus ingredi portis, sicut si via latissima existeret: atque amplissimæ, & sem per patentes portæ, ex rationibus supra tactis. Primò quidem quoniam per medium non transeunt: ideo via eis nulla necessaria, imò nec possibile est. cũ via medium inter terminos dicat. Secundo quidem quoniam, & si daretur vllatenus animas transire per medium, tamen nihil eis mediantia corpora præstabant impedimenti, cùm anima indiuisibilis sit, & diuisibili spacio transitura non egeat.

Quõ sacra scriptura dicat inferni portas cũ nullæ sint.

Quid per portas inferi voluerit Christ⁹ in Euangelio.

Quomodo anima à corpore egrediatur cũ soluta fuerit corpore.

Cap. CLXXXII.

DE anima autem in prælibatis dictum fuit quòd quęlibet loca transire nullo penitus impedimento obsistente: an clausa, vel aperta sint. Et sicut de anima dicuntur relata ad alterum, scilicet ad altera corpora, ita si eam ad corpus, in quo est conferamus, scilicet, quòd cùm anima per mortem à corpore soluitur, potest egredi per partes apertas sicut p os, & nares: aut per partes clausas, vt per dorsum, & latera, manus, caput, & pedes. Multumque errare probãtur, qui morientibus animas solutas ore semper exalari dicunt, vel vt si ille locus transitus earum sit non enim magis egreditur ore quàm per cœteras corporis partes. Imò si strictius propriusque loqui velimus, anima, nec per os, nec per quascunq; corporis partes à moriente emittitur, quamquam eam egredi ambiguum non est. Emitti quippe animam per os, aut cœteras corporis partes est transire per medium, scilicet per os aut per grossiciem cœterarum particularum corporis, sed cùm armonia corporis humani, secundum quam anima in corpore constat, perit, moritur homo, qui per hanc duarum partium vnionem consistit, & mox nullo facto anima in Gehenna li supplicio, aut ætherea sede, vel purgatoria clementia collocata est, nec transit per corporis particulas, sicut nec transit per locorum mediorum spacia. Inhoc etiam nimis delirantes arguuntur, qui fatentur, & astruunt infandissimi Iudæ animam per os emitti non debuisse cùm perijt: quia osculatus fuerat Saluatorem nostrum, quando eum prodidit militibus missis à principibus sacerdotum, vt tenerent eum. Ipse enim eis signum dederat, dicens: Quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Iesus quoque ait: Iuda osculo tradis filium hominis? De his Matth. vigesimo sexto, & Marc. decimo quarto, & Luc. vigesimo secundo. Sed cùm moriturus fuit anima indigna egredi per infandum illud os, quo nostrum pdiderat redemptorem, non potuit, sed per ruptionẽ viscerũ emissa est: vnde crepuit medius, & effusa sunt viscera eius. sicut patet actuum. j. cap. Ideo hi asserũt Iudã mediũ crepuisse, & effusa esse viscera eius, vt anima, quę per os egredi nõ poterat, per vẽtris egrederet ruptură. Isti.n. in multis delirant, primò quidẽ in fundamẽto horũ: supponunt.n. q̃ anima à corpore in oĩbus moriẽtibus soluẽda p os emittatur, qđ falsum est.

Arguitur quorundã opinio de anima Iudæ.

Nam

Nam vt prælibatum est, nihil magis per os animã egreditur morientium, quàm per cęteras corporis partes, quin potius si rectius dicere maluerimus, per nullam totius corporis rupturam, aut partem anima egreditur. Errant & vlterius dicẽtes animã Iudæ coactam fuisse p viscera effusa prodire: quia per os aditus ei non patuit: quod absurditatis magnæ conuincitur: nam, & si anima per viscera egressura foret, non erat necesse vllam fieri rupturam, aut viscerum effusionem. Anima quippe indiuisibilis est, nullã obtinens quantitatem, tam ampli igitur patentis hiatus ad eius emissionem opus non erat: quin potius nullius aperturæ. Nam per quamlibet partem, etiam si minima esset, concesso minimo dato egredi posset, cùm ipsa sit minus quolibet minimo in quantitate dato, vel qualitercũque assignabili. Vnde impossibile prorsus est, ideo fuisse effusionem viscerum factam, quoniã ipsi aliter aditus non pateret. Amplius aũt concesso, q̃ anima per aliquam partem corporis patentem exitura foret, qua non aperta necesse esset alicubi fieri rupturam, non infertur, ideo necessariam fuisse viscerum effusionem, quia per os aditus non patebat. Multa quippe patẽtia prẽter os in corpore humano sunt. poterat nempe ei per aures aditus esse, idẽtidem quoque per nares, per oculos etiam cùm lachrymæ, quæ corpora sunt, per oculorum fundũtur quaĩdam aperturas. Poterat quoque per quemlibet inferiorum hiatum libere emitti. Amplius quoque, & si cuncta memorata deficerent, posset & per porosas corporis partes egredi: per has enim humores, qui corpora sunt ęgrediuntur. Patet igitur ludam non crepuisse medium, nec ideo effusa esse viscera eius, quia anima, quæ per os emittenda erat. per viscerum effusionem exiuit. sicut isti ad pauca aduertentes confingũt. Sed ruptura, & effusio hęc viscerum in pœnam Iudæ data est atque in æternam ignominiam, vt sicut infandus ille, atque virorum pessimus contra fas nostrum prodiderat redemptorem, eiusque præter hoc singularem dominum: ita ignominosæ mortis perpetua macula notaretur.

Quomodo animabus ad empyream sedem perduci conueniat felicitandis. Cap. CLXXXIII.

NVNC autem cum in prælibatis expositum sit, nullam esse determinatam animabus viam, qua ad inferorum sedes properandum sit, nullasque miserabile huius, & dolentis vrbis portas, aut aditus, de æthereis sedibus dicendum erit, qualiter animabus illuc perduci conueniat felicitandis. De purgatorio autem loco, & puerorum lymbo atque sinu Abrahã inquiri specialiter non oportet: idẽ quippe animabus modus perueniendi illuc constat, sicut de stygia sede dictũ est, cũ isti quatuor gehennales recessus cõiuncti sint, vt prepositum est. De sede igitur empyrea dicendum est nullam esse in cęlo portam, qua animabus ad fęlicitatem Paradisi introitus sit: nullam quoque esse illuc perducentem viam, quæ per aeream regionem extentam à terræ circulo, sphærã quoque igneã tendatur per globum cęlestiũ corporum. s. orbis lunaris Mercurialis atq; Veneris, cęterorumq; planetarũ, ipsiusque stellati orbis atque chrystallini quousque ad empyream sedem peruentum sit. Non est enim vlla ruptio aut hiatus, vel porta in his cęlestibus corporibus facta, qua animabus in cęlum diffinitis transitus sit, sicut animalibus vias & introitus assignam⁹. Huius autem duæ inductiuę rationes sunt, quę in superioribus ponebantur. Primò quoniam anima quocunq; erit media spacia locorum non transit, sed mox vt à corpore exierit in gehennali sede, aut empyreis mansionibus est, aut si nihil inter corpora, à quibus animę ęgrediunť, & loca ipsa, ad quę pergendum est, distet. Non igitur feneſtræ vllę aut hiatus in mediis corporibus facti sunt, aut qualitercunq; fieri expediret, cùm animę hæc loca non subintrent: cũ per locum non transeant: portę tamen ad ingrediendum, vię autẽ ad gradiendũ necessarię eẽnt: nihil ergo horũ est. Secunda autem ad hęc inductiua ratio est: anima nempe indiuisibile est nullam obtinens quantitatem, loco ergo corporeo non indiget ad transeundum, vel subintrandũ, sed si trãsitus ei vllus foret, p indiuisibilia futurus erat; porta igitur nulla facta est. Aliquis tñ nitetur in pdicta dicẽs aliquã esse animabus ad Paradisi sedes portã factam, & consimiliter viã, qua eatur. Nam sæpe in sacra scrip. vel locutionibus sanctorum doctorũ de Paradisi porta recolit: velut cum dicitur ante Christi passionem fuisse Paradisi clausam portam. Huic respondẽdum est, hoc dici fm allegoriã, in sensu aũt literali nequaq̃ posse accipi: nam cùm dicimus ante redemptoris passionem vitę æternę portam esse clausam, est sensus, q̃ ante mortem prædictã nemini ad sedes empyreas patebat accessus: sicut in domibus est, quãdo sęris conclusæ sunt. Sic quoque beata Dei genitrix porta cęli aut Paradisi dicitur: sicut in quodã hymno suo habetur, quia ipsa nobis illuc eundi origo quædam fuit, cùm peperit Saluatorem.

Diuersa mortus ratio in animabus, & corporibus beatis.

Quis modus est euntium hominum in vitam æternam, aut in gehennæ incendia, cùm consumata vniuersali resurrectione hæc petierint loca. Cap. CLXXXIIII.

QVAE autem in prioribus de transitu animarum locandarum apud æthereas sedes aut in gehennalibus recessibus mancipandarũ dicta sunt. animabus, quæ corpore solutæ illuc tendunt, congruenter adaptari possunt. Sed inquiret quispiã: quis modus est euntiũ hominũ in vitam ętęrnã, aut in gehennæ incendia, cum cõsumata vniuersali resurrectione hæc petierint loca? In quo satis ꝓstat non esse pęnitus eandem rñdendi sñiam, quæ in animabus corpore solutis. Nã de animabus, qa simplices spiritus sunt, dici nequit paulisper a terra in empyreã sedẽ vel ad vrbem stygiam peruẽturas moueri. Nã mediũ locorum spaciũ nõ pertranseunt, sed mox vt in terra fuerint in ętereis mãsionibus, aut in stygio carcere sunt. De corporibus aũt in resurrectione nemo põt idẽ dicere: nã & si animabus separatis prorsus nullus motus cõueniat, corporibus tñ propriè dictus motus ineſt. Animabus ẽt p mediũ transitus impossibilis est, corporibus autẽ satis cõgruit. Nihil ergo prohibet vt facta resurrectione gñali sanctorũ, corpora paulatim in cęlũ ascenderent trãseuntes aereã paulatim regionẽ, igneãq;, atq; cęlestiũ corporũ globos, quousq; ad empyreã sedẽ p̃uenerint. In his tñ dicẽdũ, q̃ & si p̃dicta fieri satis possint, aliter tñ res cõstabit, s. vt cũ corpora in generali resurrectione in aerea fuerint regione, nulla eius parte paulatim pertransita aut ignea euolata regione, nullamq; totius cęlestis magnitudinis transeundo amplitudinem, in empyreis erunt mansionibus, sicut de animabus dictum atque inductum constat. Iste quoque fuit ascensionis modus Saluatoris in cœlum, vt in prælibatis expositum est. Vterque autem prædictorum duorum modorum cum corporibus nostris in cœlum post resurrectionem ascensuris possibilis esset. Secundus tamen qui dictus est, tenebitur, cuius ratio est, quia corpora nostra in cęlum ascendere quomodocunque eis illuc iter pateat, sine miraculo fieri nequit. Tunc ergo deo faciente ascensum nostrum, cũ sit superfluum per totum mediũ paulatim fieri progressum, & deo æque facile sit corpora nostra illuc simul

simul perducere, vel per successionem, dicendum ꝙ ea nullis interpositis medijs perducat.

Responsio dubietatis præcedenti capitulo tactæ.
Cap. CLXXXV.

RESPONDERI ergo ad prædicta debet, nullas portas in cœlestibus orbibus, quibus ingressus pateat hominibus ad ætereas mansiones esse, nec eis vllas fenestras patere, quibus post resurrectionem illuc peruenire debeant: sicut nec animabus corpore solutis illuc peruenturis ista assignabantur. Nam velut animæ ad ista pergentes receptacula media locorum spacia non pertranseunt, sed vt corporibus solutę sunt, in suis mox receptaculis sunt: ita & corporibus nostris illuc ascensuris eueniet, vt loca media nō pertranseant, sed cùm in terra fuerint, nullo pertransito confestim sint in ęterea regione. Nullis ergo portis aut vijs illuc perducentibus in resurrectione opus erit. Etsi iam ab antiquo existerent, prorsus essent inutiles, cùm itineribus non procederent, nec portis factis sub intrarent, cùm per medium transitum nullum agant. Amplius autem, & in ætherea regione portæ hmōi esse nequibant: quoniam cœlum diuisionem nullam, aut ruptionem, vel patentem habet hiatum. Vacuitatem quippe confiteri necesse erat, si portam quandam per totam cœli magnitudinem à principio lunaris orbis in contactu sphęre igneę vsque ad empyreas mansiones ponemus per omnium intermediorum orbium amplitudinem. Nec poterat quis respondere hanc consequentē ex prædictis vacuitatem aerea repleri substantia. Hoc quippe in regione terrę, & aquę confitemur, ne quid vacuitatis & discontinuitatis inorbe consequatur, in cœlesti tamen substantia hoc fieri nequit: quoniam nihil alienę naturæ sibi patitur comisceri, cùm non sit de natura elementali corruptibili atque generabili. Amplius autē si aliquam à principio inferioris superficiei orbis lunæ per totam mediam cęlorum magnitudinem vsque ad empyrea loca fenestram patentem cōcesserimus, nihil prodesset ad id, quod intendebatur. Nam hęc loca fenestrarum in diuersis orbibus non semper simul essent quasdam ad quasdam partes mūdi, alias vero ad alteram esse contingeret, quòd ideo fieret quia corpora cœlestia non equali velocitate mouentur, sed quædam tardius, alia autem velocius. Ideo etiam si aliquando simul sint, necesse est post paucum seiungi: velut si nunc omnes planetæ in cōiunctione essent, non permaneret eis ista coniunctio, sed post paulum seiuncti forent quibusdam velocius alijs vero tardius motis, nec ad alteram oīodam redibunt coniunctionem vsque ad satis magni temporis lapsum. De fenestris autem, quæ per partes diuersorū cœlorum factę essent, idem sequi necesse erat, vt cum semel eorum coniunctio tolleretur, vsque ad satis magna tempora alia eis non esset coniunctio, & coniunctis modica maneret simultas. non ergo p̄dessent huiusmodi fenestrę in cœlo factę hominibus post resurrectionem ingressuris, cùm simul rarissimę essent. Et cùm simultas fieret, non tantum maneret, vt quis ab inferiori vsque ad superiorem partem sufficeret transmeare. Nam, etsi corpora ingressura duorum aut trium cœlestium corporum patentes fenestras simul reperirēt, alias autem inde per motum seiunctas, cùm per illas cœlorum magnitudines cōscendissent, vlterius ascendere non poterant: sed necesse erat in parte illa ad subingrediendum cęlestium orbium fieri scissionem. Nullatenus ergo positio ista de fenestris cœlorum stare potest: multa namque inconueniētia ex eis sequuntur. Potissimè quoniam nemo nos compellit ad has fenestras in cœlo ponendas: quoniam corpora sanctorum in resurrectione ad cœlum ascensura non transibunt locorum media spacia, sed mox vt in aerea fuerint regione expleto vniuersali iudicio in ætereis erunt mansionibus nullo pertransito locorum interuallo. Diuisiones ergo aut fenestras nullas patere necesse est, nec expedit, cùm hęc fiant vt per eas trāseatur. Amplius aut dato quòd corpora sanctorū post resurrectionem ad empyreos ascensura incolatus paulisper in successionem mouēda essent, ita vt per omnes partes medij mouerentur, scilicet aeream atque igneam regionem, & totum globum cœlestis magnitudinis vsque ad Paradisi gloriosam ciuitatem, adhuc necesse non erat has patētes in cœlo esse portas. Corpora namque humana per ipsam substantiam, & magnitudinem cęlestium corporū transirent nulla data diuisione aut vacuitate, sed miraculosus esset iste transitus facta penetratione dimensionum in corporibus sicut, Christo resurgente factum est, cùm ianuis clausis introiuit ad discipulos, vt patet Io. 20. & Lu. 24. cap. Modus autem transitus iste fuit, vt corpus Christi non cohiberet quantitatem suam ad indiuisibile, vt per indiuisibile pateret introitus, sed in tanta latitudine, & longitudine, in quanta maneret, per portas clausas subintraret. Et cùm transijt non diffunxit partes ianuarum, quasdam implens ad locum vnum, alias verò ad alterum, vt sic ei pateret introitus per mediam diuisionem: sed ibi erant partes corporis sui, vbi erant partes portarum. Nec tamen partes corporis Saluatoris impediebant partes portarum easdem quodammodo cohibentes, nec partes ianuarum excludebant partes corporis. Iste idem modus extitit cùm de monumento redemptor noster exiuit lapide suppositō. Idem quoque cùm natus est de benedictę virginis vtero æditus in lucem, nulla integritatis facta ruptura: sicut in j. Paradoxo amplius positū est. Ita quoq; in ascēsu ad empyrea loca concesso transitu per medium corpora nostra transirēt per substantiam corporum cęlestium nihil diuidendo aut condensando: sicut in aere medio ad motum causandum facimus: sed quanta sunt corpora nostra in latitudine, & longitudine, tantum de cęlesti magnitudine occuparent, qua eis ttansitus esset: nec tamen in parte illa scissionem vllam fieri necesse erat, sed vbi magnitudo quinque aut sex cubitorum de corpore humano esset, magnitudo totidem cubitorum cœlestis substantiæ, ita vt vnum corpus non excluderet aut impediret alterum, velut si ibi esset solum corpus humanum, aut solum corpus cęleste. & duo corpora in eodē loco adęquato ꝓsisterēt. Hęc aūt naturæ viribus effici nequeunt, sed miraculo opus est. Ex prædictis ergo patet, quis sit modus ascēsionis corporum humanorum ad empyreos incolatus post vniuersalem resurrectionem, nulla ad hoc data via, aut fenestris in cęlo patentibus.

Fenestræ non sunt in corpobus cęlestibus.

Obiectio, quòd in cœlo sint fenestræ patentes.
Cap. CLXXXVI.

ALIQVIS autem fortassis obijciet in cœlo viā, aut fenestras esse patentes, quibus ad fœlicem Dei perueniatur ciuitatem. Sic enim ait Ouidius Metamorphoseos lib. 1. ponens galaxiam, ideſt circulum lacteum esse viā perueniendi in domū Dei, cùm ait.

Est via sublimis cœlo manifesta sereno
Lactea nomen habet, candore nobilis ipso,
Hac iter est superis ad summi tecta tonantis.

Huic

Huic respondendum est hanc albam viam ab Ouidio positam non esse viam, qua ad aliquem pergatur locum, sicut in terra itinera ponimus. Sed vocatur hęc via quidam circulus albus, siue lacteus in octauo cęlo stellato, quem astrologi Græco vtentes vocabulo galaxiam appellauerūt. qui in latinum albus, vel lacteus dicitur. Vulgares hunc circulum viam sancti Iaco. vocant. Hunc enim circulum Ouidius viam appellauit, quoniam pars quędam cœli longa, & angusta candore à cęteris coniunctis disiuncta est ad modum viarum quæ sunt in terra. Cùm autem Ouidius dicit:

Hac iter est superis ad summi tecta tonantis

Poetica fictio est. Hoc tamen posuit, quia introducere volebat, quomodo omnes dij in vnum collecti sunt inituri cōsilium cum Ioue, quomodo mundus a se delendus esset propter peccatum Licaonis, & alia, quę tunc temporis inoleuisse asseuerat. ad hoc fecit viam quandam, qua Deos ad atria magni Iouis aduentasse dicit, hæc aut galaxias est. i. circulus ille alb°. Similis autem modus quantum ad cęlestes mansiones, & vias ponitur à Marcia no fęlice Capella primo libro de nuptijs Mercurij & phisiologię prosa penul.

Amplius quisquam sacræ scrip. testimonio inducere conabitur in cœlo esse fenestras, q̄ interdū aperiantur, interdum verò clausæ sint. Sic patet Gen. 7. cùm de diluuio agit, scilicet: Rupti sūt omnes fontes abyssi magnæ, & catarrhactę cęli apertę sunt: aliquam ergo in cœlo aperturam esse necesse est, & per eam poterint fieri introitus. Huic respondendum est, ex hoc nihil conuinci: quoniam cœlum non accipitur ibi p̄ cœlestibus corporibus, sed pro aerea regione. Iuxta illud Psal. 8 Volucres cęli, & pisces maris. Vbi cęlum aerem appellauit: de eo quippe pluuię fluunt, non aūt de cęlestibus orbibus, quoniam ibi nullæ sunt: de quo magis super eundem locum Genesis latè diximus.

Quomodo damnatorum corpora post diem iudicij inferas sedes petent. Cap. CLXXXVII.

CVM de modo quo corpora post resurrectionē in ęthereas regiones ascendent dictum sit, consequens inquirere erit, quomodo miseris resurgentibus ad stygiam vrbem properandum sit: an itinere quodam pergant; & si eis ingressuris portæ quędam patebunt. De modo autem, quo nunc ad inferas p̄gitur sedes nemini ambiguum fuerit: quoniam animæ solutæ corporibus illuc tendunt, quibus iter aut porta non competunt, vt ex prioribus inductum patet, post resurrectionem autem reunitis corpore, & anima homo corporeus manens naturaliter itinere quo pergat, et porta qua ei in loca clausa additus pateat indiget.

Ad hoc aūt quisquam respondebit: nec via nec porta ituris ad stygias sedes post resurrectionem opus esse: nam velut corporibus sanctorum in ascensu ad empyrea loca iter nullum atque porta nequaquam patebit: ita cùm corpora damnatorum in Gehennę incendia descensura fuerint, Deus miraculose ea per solidas partes terræ clausę transire faciet: aut faciet, ꝙ mox, vt in loco iudicij constiterint, expleto examine illo horrendo damnatorum corpora intra gehēnalia incēdia, nullo medio pertransito sint, quo pacto nec porta inferorum, nec illuc per ductiua via proficiet.

Ad hoc autem obiiciendum cuiquam videbitur stare non posse: nam licēt Deus pro bonis miracula faciat, eos supernaturaliter in cœlum eleuando, pro iniquis tamen nequaquam facit: quoniam id nō meretur, nec Deus hoc male gaudium largietur, vt pro eis suæ magnitudinis demonstret potentiam. Dicendum ad hoc conueniens et rationi satis consentaneū esse, quòd Deus malorum corpora terrę soliditatem nulla facta ruptione, aut patenti voragine transire faciat, aut ea nullo medio pertransito subito peracto iudicio esse faciat in gehenna. Cùm verò dicitur Deum nulla propter iniquos miracula facere: respondendū est verum esse si miraculum ad gaudium aut exaltationem vel quoduis bonum proficiat damnatorum. Si tamen miracula in ampliorem iniquorum punitionem aut miseriam tendant, inconueniens nullum est propter iniquos quędam fieri miracula. Nec enim inficiari possumus miracula fieri pro damnatis: duo enim saltem pro ipsis fieri confiteri cōpellimur. Primum quippe est, quoniam naturaliter ignis aut aqua, & cęterarum pęnalitatum corporalium genera, quæ in inferno sunt, in animas damnatorum agere nequeunt, cùm spiritus sint, corporibus autem super corpora solum facilitas est, ibi tamen grauissima pęnalitas in his infligitur. Secundū miraculū super damnatos est: quia naturaliter nullū corpus animalis diu in igne inconsumptum manere potest: Deus tamē efficit, vt corpora damnatorum in æternum Gehennæ ignibus mancipata sint, nec tamen vllatenus consummantur: ignis tamen Gehennę viuacior atque vocacior quàm ignis iste noster est: ideo necesse est confiteri quadam pro damnatis miracula fieri, hæc tamē non cedunt in gaudium, aut exaltationem, vel bonū vllum damnatorum, sed ad eorum vberiorem miseriam. Terium miraculum adiungi potest, quòd eos resurgere faciet cum iustis, resurrectio tamē miraculosum opus est. Quod ergo pro damnatis hoc efficiat, vt simul in inferna sede ponantur nullo per transito medio, aut quòd per omnia terræ media transeuntes. nec perducente via egeant, nec patenti voragine, inconueniens nullum est, sed hæc miracula in eorum malum cedunt. Ex dictis patet, quis modus sit animabus solutis à corpore tendendi in æthereas māsiones aut in stygiam vrbem, & quis corporibus animabus resumptis post generalem resurrectionem tendendi in eadem habitacula.

Quis modus sit animabus consistendi in cęlo, ac tartareis locis.
Cap. CLXXXVIII.

PRIORIBVS autem Hydrę resciſſis capitibus, nunc alterum amputandum manet, scilicet quis modus sit animabus consistendi in cęlesti empyreo receptaculo, aut apud tartarea loca.

Huic respōsuri pręmittamus apud inferos quatuor esse receptacula, scilicet damnatorum sedes, & puerorum lymbum, purgatorios recessus, atque sinum Abrahæ, vt in prælibatis distincta sunt. Duo autem horum locorum sunt animarum solutarum à corporibus receptacula, alia vero animarum corporibus vnitarum loca contentiua sunt, etsi semper non contineant: purgatoria enim sedes, & lymbus sanctorum, quem sinum Abrahę appellamus, animabus solutis à corporibus destinata sunt: numquam enim in eisdē corpora vlla extitere. Sinus quippe Abrahæ quondam animas sanctorū cōtinuit, scilicet vsque ad Christum passum, postea vero nulla ibi fuit nec in ęternū erit omnes enim secum Christus tulit. In purgatorio quoque igne animarum solutarum corporibus locus est, sed vsque ad diem iudicij hic manebit incolatus, postea verò nulli ibi manendum erit: quoniam tunc omnium expletis pęnalitatibus in sedes æthereas cū Christo, & cęteris sanctis ascendentibus euolabūt: ab animabus tamen corporibus semel solutis vsque ad resurrectionem generalē corpora non resumuntur: apparet ergo in his duobus receptaculis nulla corpo-

ra

ra animabus vnita esse, cùm post diem iudicij in eis permanendum nequaquam sit. In aliis autem duobus animarum receptaculis corpora quoque erunt, scilicet apud tartareas damnatorum sedes, & in lymbo puerorum. Nam omnes animæ, quę semel hęc subintrauerint loca, post diem iudicij, & in ęternum ibi manebunt. De sedibus autem purgatoriis, & sinu Abrahæ dicendum est, quòd quantum ad conditionem animarum in eisdem locis receptarum, non erat necesse habere magnitudinem, aut extensam capacitatem animę, quippe cùm quantitatem nullam habeant omnes quotquot sunt, etiam si infinitæ forēt, in puncto, qui indiuisibile est, capi possent. Dicendū tamen purgatorium locum, & sinū Abrahæ aliquam magnitudinem obtinere capacitatis, quamquam animæ ibi manentes horum nihil exigebant: quod duabus rationibus conuincitur. Prima quidem quoniā sancti doctores totam inferorum capacitatem in quatuor receptacula vel sinus distinxerunt: infernus tamē qui diuiditur est locus: has igitur quatuor partes diuisionis necesse est obtinere magnitudinem. Corporale enim in incorporalia diuidi nequit: indiuisibile enim non diuiditur in indiuisibilia: sed in semper vlterius diuisibilia, cùm ex indiuisibilibus non componatur diuisibile. Sic est Aristo. sentent. 6. Physicorum in principio. Secunda ad hoc ratio est quoniam vt sanctis doctoribus communis sententia est, in purgatorio est ignis. Apostolus idem ponit 1. Cor. 3. c. cū dicitur: Opus vniuscuiusq; quale fuerit, ignis probabit, ignis aūt corpus est, cùm sit elemētum, quantitatem ergo occupabit, consequenter autem loco indigebit. De his autem locis sciri nequit quis horū maior sit, aut quantū quilibet teneat magnitudinis: nulla enim ratio in his dari potest, vt ad inducendum aut concludendum sufficiens sit: nunc ergo incognita manent.

De puerorum lymbo ac damnatorum receptaculo.
Cap. CLXXXIX.

DE reliquis duobus gehēnalibus receptaculis, scilicet de lymbo puerorum, & stygia vrbe, aut receptaculo damnatorum dicendum est, quòd loca sint animas cum corporibus continentia, non quidē ante iudicium sed post. De his ergo manifestius est, quòd corporea sint extensionem quandam continētia, cùm ibi multa corpora recipi debeant. In lymbo quippe paruulorum multa corpora erunt: nā de Gentilibus, Iudęis quoq; atq; Christianis plurimi paruuli defecerūt originali infecti macula: oībus tū, qui in originali dūtaxat macula defecerunt ad paruulorū lymbū eundū est: nullū eis alterum receptaculū distinctū est: oēs enim hi in die iudicij resurgent cum cęteris in corporibus reunitis in lymbo in ęternum permansuri. In gehennalibus autem incendiis damnatorum numerosa populorum multiplicium erit turba, & qdem tanti numeri, vt numerum vincere iure crederetur, atque prorsus infinita esse: infinita enim admodum gens est, quæ tartareis ignibus mergitur. Omnes quippe qui Christi fidem non confitentur, ęternis suppliciis mancipātur. De eis etiam, qui Christicolę sunt, omnes qui extra caritatem decesserint, ęternaliter dānari necesse est. Iuxta q' speculandū occurrit, cū hi tā magnę multitudinis sint, an infernus tantæ capacitatis locus sit, vt cuicunq; locus assignari sufficiat, in quo distinctè a cęteris locari, & suscipe pęnas valeat, aut quomodo sunt. Aliquis autē dicet non esse apud inferos tantam locorum capacitatē, vt cuique assignari locus valeat a cęteris distinctus, quia cùm turba illa quasi numerum excedat, requirebatur admiranda capacitas atque locorum extensio, quam fortè difficilimum foret assignati in corde terrę. Sed dicet infernam sedem magnam quidem capacitate fore, nec tamen tantam, vt ad distinguendum cuilibet locum sufficeret distinctum à cęteris, sed quod hi sint in solidis locis terrę per dimensionum penetrationem, scilicet, quòd sint intra ipsam terræ substantiam nulla diuisione partium causata in terræ partibus, sed sicut dicebatur Deum miraculosè efficere, vt damnatorū corpora per terræ viscera clausa transirent, nulla prorsus ruptione, aut voragine facta: ita efficere conformiter poterat, vt damnatorum corpora intra terrę soliditatē manerent nulla facta terræ scissione, nec partium elongatione, aut condensatione. Sic quoque clausi omnia pęnalitatum genera recipere poterant, quę aliàs recepturi essent.

Aliquis autem fortassis nitetur inducere tantam esse stygiæ sedis latitudinem, vt omnes illuc euntes distinctis atque aliqualiter distātibus locis manere queant, sua quisque supplicia recepturus. Nec solùm qui recipiēdi interius sunt, sed & si omnis hominū multitudo ibi mansura foret. Sic notat Ouidius metamorphoseos li. 4. describens dispositionem domus inferni cum ait.

Mille capax aditus, & apertas vndique portas.
Vrbs habet. Idest,

Quòd vrbs infernalis est valde magnæ capacitatis, habens multos recessus, & introitus, & portas ad recipiendum semper patentes. Huic respondendum, quòd nullum inferendo præiudicium veritati, si quā continet, dictum istud Ouidianum nullam facit probationem. Ouid. nempe poeticè loquitur, vt vulgaribus gentilibus sententia erat, & sicut poetę eis suadebant, ad hoc nullum aut rationis, aut authentici dicti inducit fulcimentum.

Quāquam tamen poetarum in hac parte minimus auctoritatis locus est, cum sola vulgi dicta, & credita recitant. Videtur tamen Ouidianum dictum aliquātum continere veritatem, scilicet quòd locus infernę sedis magnam contineret latitudinem, in qua manere possint omnes quotquot illuc descenderint. Est autē locus iste quædā vacuitas in corde terræ, in qua ignis est, omniaque cruciatuum genera, quæ apud tartara memorantur. Hoc autem dicendum rationabiliter valde videtur: quoniam vel omnes, qui apud tartareas sedes manent in corde terrę, sunt in aliqua vacuitate: vel nemo eorum hoc habet, sed omnes intra terræ spissitudinem secundum dimensionum penetrationes sunt, ita vt nulla scissio aut vacuitatis spacium in corde terræ sit: quia ibi damnati manent, ac si eorum ibi nemo maneret. sed totum clausum aut solidum sit, velut paries aut lapis. Hoc patet, quia non apparet, nec dari potest vlla ratio, quare quibusdam consistentibus intra terrę spissitudinem alij in vacuitate maneant. Quidam tamen sunt intra concauitatem terræ: in qua ignis, & alia genera pęnalitatum sunt. Omnes igitur intra quandam ampliſſimam erunt concauitatem in corde terræ, in qua valde multi capi possent. Quod autem quidam in concauitate quadam in corde terræ in ipsa inferna sede maneant, apparet: quoniam sancti doctores infernum locum quendam esse ponunt. Si tamen in inferno nulla talis concauitas foret, in qua damnatorum corpora manerent, sed essent in viscеribus terrę solidę nullam habentis scissionem secundum ea, quæ prædicta sūt, infernus locus non esset: nam locus est superficies corporis continentis, & sic concaua est ad aliquid continendum: ibi tamen non esset aliqua superficies contentiua, cùm vacuitas non sit, in qua quidquam contineri possent, sed ipsum corpus solidum, & indiuisum est. Dicendum igitur est, infernum esse cō-

Numquid infernus tantæ capacitatis sit, vt cuicunque locus assignari sufficiat.

Locus infernalis qualis sit.

concauitatem magnam in corde terræ, in qua recipi quæant corpora omnium damnandorum diuersimode atq; diuersimode cruciandi iuxta exigentiam meritorum. Hoc autem nullius videtur inductiuum incōuenientis: nam cùm sphęra terræ magnæ sit quantitatis, quāquam intra ipsam magna stygię sedis vacuitas sit, nullum inconueniens est: nec ex hoc deficiet colabentibus superioribus partibus intra magnas illas concauitates stygiæ sedis, & aliorum locorum pęnalium. Tanta quippe est terræ firmitas, vt colabi nequeat. Potissimè quia Deus, qui est agens ab intentione, ad aliquem destinatum finem voluit hæc sic manere: vt nequam malotū suorum pęnas luant. Nec ex hoc sequitur aliquod vacuum in vniuerso: nā illa magna concauitas inferorum receptaculorum igne, aut aere plena est, vel partim ex vtroque: non erit igitur vacuitas.

Quomodo beati in cælo empyreo maneant.
Cap. CLXC.

ENVCLEATIS autem quibusdam sententiis de modo manendi damnatorum apud inferam vrbem, ad eos, qui in empyrea sede manebunt, calamus vertendus est, qualiter scilicet ipsi in suo empyreo maneant receptaculo. In quo supponendum est, Paradisum esse quoddam receptaculū, in quo animæ à corpore solutæ ante resurrectionem ipsorum beatorum manent, cùm verò resurrexerint resumptis corporibus, ibi totus homo manebit beatus effectus. Hunc autem locum in nullo nouem orbium motorum ponimus, sed in decimo orbe, qui extremus est atque æterna quiete manens, quem empyreum appellamus. Nemo autem arbitretur Paradisum locū esse magnum vacuitatis, & capacitatis cuiusdam, in quo fælicibus manendum sit. Nulla quippe in orbe vacuitas dari potest. Nec quidem opinari fas est esse aliquod speciale receptaculum animarum, & corporum beatorum omni corpore solido carens: aere tamen repletum, ne qua concedatur vacuitas sicut in nostris habitaculis fit. Ibi quippe nullum corpus solidum replens est, sed aer duntaxat, qui cùm corpus tarę substantiæ sit, nullum intrare, aut manere volentibus præbet impedimentum, ac si nullum ibi ens foret: nam hoc magnæ absurditatis, & concessu indignum erat, vt inter corpora cœlesta alienæ naturæ corpus quodcunque maneret. Potissimum quia cū empyreus locus ab elemētali regione distantissimus sit, in qua actio, & passio corruptio, & generatio, & contrarietas est, secundum quam causatur elementalis natura, & permanet. Non maneret autem in sua perfectione aer detentus in empyrea sede, atque ibidem violente teneretur, aut contra naturalem inclinationem: violentum tamē nullum perpetuum est, iuxta omnium naturalium positionem. Nec quis ēt diffinire valebit Paradisi locū supra dorsum empyrei cœli esse, scilicet super connexam superficiem empyrei orbis. Nam super empyreum nihil est, nec plenum nec vacuum, quoniam ipsum est vltimum corporum, & rerum totius vniuersitatis. Quāquam q- dam deficientes scrutinio cum ad aliquid magnum eleuari vellint, existimant super empyreum cœlum quasdam esse magnas vacuitates, sed hoc nihil est. Hi tamen hoc phantasiantur, vel quia vt credo capitis virtigine patiuntur, vel quia magnas in capite vacuitates habent, & de vacuis speculari inducuntur: nec hi comprædere valent, quomodo corpus empyreū rerum terminus sit, & vltra eum nullum ens. Dicendum igitur Paradisum locum esse largè dictum intra spissitudinem empyrei orbis, nec est aliquis locus, prius vacuus, nec etiam aere plenus, sed ipsum cœleste corpus, intra cuius spissitudinem animæ beatorum sunt, quas nos in Paradiso esse dicimus.

Responsio ad dubium motum præcedenti capitulo.
Cap. CXCI.

IVXTA ea, quæ de Paradiso cæpta sunt, dicendum est, ante diem iudicij in sedibus Paradisi animas duntaxat beatorum, & angelicos spiritus esse, corpora autem aut homines in vnitis animabus substantiæ corporali nequaquam sunt. Et quia animæ quantitatem nullam magnitudinis habent, non portet, vt eis locus assignetur, in quo esse debeant: omnes quippe in indiuisibilitate puncti capientur. Ideo siue posuerimus in corporibus supra cœlestibus, scilicet in empyreo vacuitatem quandā esse, in qua mansio animarum esse possit, siue omnia solida nulla data vacuitate asseramus, nihil differret quantum ad animas. nam vtroque dato æquè bene se habent. De statu tamen post resurrectionem, cuiquam insurget ambiguitas, cùm beatis coniunctis animabus & corporibus in illa fęlicitate permanendum sit, corpora autem locum ad manendum exigunt in empyreo tamen locus nullus esse videtur. Huic respondendum est, quòd post generalem corporum resurrectionem beati in corporibus resumptis manebunt in empyrea sede, nec erunt in aliquo loco vacuo cęlesti substātia, idest in quo non sit pars cœlestis corporis, sed intra magnitudinem atque substantiam cęlestis orbis manebunt, velut siquis hominum intra vnum lapidem, aut parietem esset nulla præexistēte aut nouiter facta ruptura vel concauitate in lapide illo aut pariete. Hoc autem erit ex dotibus, vel priuilegijs corporum glorioſorum, quibus facilis erit trāsitus per lapides, ligna, aut parietes, & quaslibet res solidas nulla facta diuisione aut fractione in ipsis solidis corporibus, sed ex penetratione dimensionum. Sicut corpus Saluatoris nostri transiuit ad discipulos post resurrectionem ſuam ianuis clausis, sic patet Io. 20. cap. & Luc. 24. Ita autem erit corporibus beatorum manentibus in fęlicitate Paradisi consistere intra spissitudinem corporis empyrei: velut si in aliquo manerent habitaculo, in quo nulla alia repletio est, nisi aeris, quæ non est impeditiua corporum solidorū. Illa autem pars magnitudinis empyrei orbis, qua à se inuicem beatorum corpora distinguentur: cùm prorsus coniuncta non sunt, nihil obstabit, quin vnus beatorum ad quemlibet aliorum valeat accedere sedibus gradiens: velut si super terræ soliditatem moueretur, aer vndique claudit, sed ambulanti, quominus ad desideratum perueniat terminum, nihil obstat: quāquam iste corporalis ibi progressus necessarius aut expediens non erit vllatenus. Amplius antem substantia illa cęlestis orbis duobus beatis interiecta alterutris mutuam visionem nō excludet, nec impediet: sicut aer medius non impedit, quin vnus homo alterum videat: sed potius iuuat. Et sicut species visibiles, quibus fit visio, transeūt atque multiplicantur per aerem medium quousque ad oculos intuentium peruenerint. ita per illam corpoream cœlestem substantiam multiplicabuntur, atque deferentur. Nam corpus illud, & cętera cęlestia diaphana sunt sicut corpus aereum. Et adhuc conuenientius dispositum est ad specierum multiplicationem, & progressionem per medium empyreum corpus, quam aereum: quia lucidius est atque tam raræ substantiæ sicut aerea materia, si raritatem in cœlestibus appellare fas est: nullam quoque tenebrositatem habet, nec vllatenus visum impedit. Hoc autem latis exemplariter manifestat: quoniam nos videmus

altra

astra fixa, quæ in octauo cœlo sunt. Inter hæc autem & nos interiecta sunt corpora septem cœlestium orbium planetarum, qui quantitatem nobis quasi inæstimabilem continent, per totam tamen ipsam speciem visibiles transeunt vsque ad nos perueniẽtes, alioquin stellas nobis videre impossibile erat, cùm nulla visio sine visibilibus fiat speciebus, nec tamen species istæ interiectis mediis corporibus, quin ad nos deferri valeant, impedientur. Generaliter autem quidquid hic homines facere in aere possunt. in corporibus cœlestibus facere poterunt, nullo eorum impediente fœlicitatem. Hoc autem eis in æternum manebit in possessione gaudiorum, quæ nemo nouit, nisi qui degustat: vnde nemo viuentium ea vidit, aut audiuit, sicut habet Isa. cap. 64. scilicet. A seculo non audierũt, & auribus non perceperunt, oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. idem ponit Apostolus prima ad Cor. cap. 2. Hæc autem de purgatorij locis, atque tartareis sedibus, & Paradisi receptaculo, in quibus tam longus nobis tractus est sermo dicta sunt, vt monstretur status animarum post mortem in locis illis, ad quæ transituræ sunt, & ascensũ, vel volatum earum ad eadem receptacula, sicut Dominus Iesus à mortuis volauit in æthera, in quo mansio eius in æternum est.

Nunquid filii Dei descensus ad carnem sumendam volatus dici possit. CXCII.

EX SVPERIORIBVS autem expositum patet, Aquilam istam, de qua sermo agebatur, Christum fuisse, qui ad cœlum volauit post resurrectionẽ suam. Vocatur autem ascensus iste volatus: quia cõtra conditionem naturalis ponderis corporum humanorum ascendebat in æthera: hoc autem diuina agente virtute, vel ex conditione dotis corporis iam glorificati. Nunc verò iuxta eadem quis inquiret: cùm Christus filius Dei verbum æternum de cœlis incarnãdus in virginis aluo descendit, & post resurrectionem suam ascendit in astra, qui ascensus volatus dictus est; an descensus ad carnem sumendã volatus dici queat. Cui aliquis respondebit dicens, hunc descensum volatum esse: nam volatus in Saluatore assumitur secundum similitudinem ad actum auium, quibus propriè conuenit volatus: alites tamen non solùm volare dicuntur, cùm per æthera ascendunt: sed etiam. cùm descenderint: Christus tamen dicitur volauisse, cùm per aerem conscendit in ethera post resurrectionem, vt ibi maneret: consequenter ergo volasse quoque dicemus, cùm de cœlo in terram carnem assumpturus descenderit. Huic responderi debet, ascensum Christi resurgentis ad cœlum conuenienter secundum metaphoram potuisse dici volatum: descensus tamen ad carnem assumendam nequaquam volatus appellabitur. Nam cùm alites volant, mouentur per partes aereæ regionis transeũtes, cùm volatus sit species motus, sicut saltatio, & progressio iuxta Arist. 10. Ethicorum. Cùm tamen verbum diuinum in virginis aluo carnem assumpsit: nihil localiter motus est. Nam Deus ante incarnationem verbi in toto orbe erat, & in qualibet re vniuersi, & etiam in virginis aluo: cùm sit aliquod ens de vniuersitate rerum. Tunc quoque quando carnẽ sumpsit, in omnibus rebus simul erat: post incarnationem autẽ identidem in omnibus est. Cùm igitur verbum diuinum verè Deus sit, necesse est, vt semper vbique fuerit, & sit: alioquin Deus infinitus non esset, nec ex omni parte perfectus. Quapropter dicendum est filium Dei ante factam incarnationem extitisse in virginis aluo, sicut in cæteris rebus erat, & cùm carnem sumpsit, non venit ab extra aliquid assumpturus, sed intra erat: etsi non eo modo, quo postea fuit. Nam ante susceptam carnem erat in beata virgine: sicut in lapide vno, aut ligno cõseruans esse, quod tribuit: postea autem erat in ventre illo benedicto non solùm vt conseruans, sed etiã vt inde humanam carnem assumens. Nullam ergo secundum locũ filius Dei mutationem suscepit, cùm carnem assumpsit in virginis vtero: ideo descensus ille largissimè dictus nequaquam volatus dictus est. Ascensio tamen in cœlos Domini Iesu quadraginta diebus post resurrectionem suam volatus dicitur. Ibi quippe verus, & propriè dictus localis motus fuit: nã ante hanc ascensionem corpus Saluatoris nostri erat in terris, & nequaquam in cœlo. Post ascensionem verò in cælo fuit, & non in terra. Nam licèt corpus Saluatoris nostri miraculosè simul in multis locis esse poterat, scilicet in cœlo, & terra, sicut nunc, cùm est in hostia consecrata, est in cœlo empyreo, & in terra, atque in plurimis terræ partibus est: tamen ante ascensionem suam Christus duntaxat in terra erat, in cœlo autem nequaquam. Postquam verò ascendit, cœpit esse in cœlo empyreo, & non erat in terra. Fuit igitur verus motus, atque volatus ascensus Christi ad æthera: descensus autem nequaquam: quia non fuit motus verus ad incarnandum. Cùm verò sacra scriptura in symbolo fidei dicit Christum descendisse ad assumendum carnem: respondendum est, in scriptu ris sacris frequẽtes esse parabolicas locutiones, atque metaphoras: quoniam tenet modum loquendi, qui vulgaribus intelligibilis sit: quamobrem necessariæ sunt interdum figuratæ locutiones, atque transumptiones actuum vel passionum humanarum ad Deũ. Et quoniam vulgaribus non est iudicio comprehensibile, qualiter Deus vbique sit, cùm ipsi hoc nequaquam cernere queãt: quia Deus occupatiuus locorũ non est, existimant esse Deum velut quendam potẽtissimum regem: cuius tronus in cœlo est: cùm verò aliquid in terris dispositurus est, dicunt eum ad terras descendere. Et hunc modum locutionum tenet sacra scriptura, vt condescendat modo loquendi vulgarium, quamquam non sit istę modus diuini esse atque permansionis. Hoc autem, quia si sacra scriptura res, quæ enunciandæ sunt de Deo, proferre vellet, sicut in seipsis sunt, aut eas nequaquam dicere posset nullis existentibus ad hoc exprimentibus uocibus: aut si quas significatiuas reperiret voces, tam difficilem haberet intellectum, vt nullus ad earum sufficeret comprehensionem. Amplius autem, & si diceretur filium Dei in cœlis duntaxat fuisse, cùm carnem assumpturus erat, & non in terris, sicut angeli, qui determinant sibi certa loca, cùm essentiæ finitæ sint, & in aliis locis nequaquam sunt. Sic quoque animæ nostrę, quæ spiritus sunt. Et cùm carnem assumpturus ad terram descenderet, non poterat vocari descensus iste volatus, quia spiritus eo quòd indiuisibiles sunt, moueri nequeunt. Filius autem Dei spiritus est, cùm sit Deus, & Deũ spiritum dicimus, iuxta illud Io. cap. 4. Deus spiritus est, & eos, qui eum adorant, oportet in spiritu adorare. Non poterat ergo moueri, & consequenter non erat in eo volatus. Conclusum ergo ex supra positis patet hanc secundam particulam quinti metaphorici Paradoxi, scilicet. Qui volauit, intelligi de aquila, quæ est Christus: quia ascendit ad Ethereas mansiones quadraginta diebus post resurrectionem, nec cuiquam alteri adaptare valemus.

Quomodo sacra scriptura dicat Deũ ad assumẽdam carnem descendisse.

De tertia parte quintæ metaphoræ, scilicet Aquila, quæ non volauit. Cap. CXCIII.

IN hac quinta metaphora iam dudum cæpta tertia particula est, quæ non volauit, quod ad Aquilam refertur, quæ in principio huius figurati Paradoxi ponitur. Ipsa quippe omnium eorum, quæ hic memorantur subiectum est. Et velut de Christo aquila nominato enunciabamus, quòd volauisset, ita de eodem enunciare necesse est, quòd non volauerit: quod dupliciter intelligi potest. Primò quippe, quòd Christus in eo actu, quo volauisse dicitur, non volauerint referendo volatum ad aliquod, alterum. Secundò vt volauisse, & non volauisse de eo diuersis temporibus prædicentur. Iuxta secundam acceptionem, scilicet, quòd volauisse, & non volauisse in Christo ad diuersa tempora referantur. dicẽdum est, quòd Christus volauit cum de terris in cœlos ascendit, vt superius expositum est. Christus etiam non volauit quando descendit carnẽ sumere. Hoc autem ex præpositis fundamentis patet: verbum quippe diuinum, quod carnem descendit assumere, erat spiritus: ideo quamquam non esset vbique, non poterat moueri, cũ spiritus non sit mobilis per se existens. Amplius aũt quia verbum diuinum filius Dei existens vbique erat, ideo volare moueri aut descendere nequibat carnem assumpturus in virgine, cùm iam ibi esset ante carnis sumptionem. Præter hoc autem intelligi potest, q̃ Christus non volat, cùm incipit esse in hostia consecrata, & ante hoc esset in cœlo empyreo. Quantum ad secundam personam deitatis, scilicet verbum diuinum, quin vbique sit dubium nullum est, nec magis hic quàm alibi, & ista secunda persona vniuit sibi istud corpus Saluatoris. De ipso tamen corpore redemptoris manifestum est, quòd non sit vbique, sed est in empyreis sedibus. Cùm verò sacerdotes consecrant proferentes verba, quæ Christus protulit consecrando per virtutem verborum, quia Deus vult est confestim verum corpus Christi cum sanguine, & anima in hostia, & calice, sicut in expositione secundi metaphorici Paradoxi dictum est. Et sic quibusdã videbitur, quòd corpus Christi venit de cœlo empyreo, vt sit in hostia. Sed in hoc dicendum est, quòd in consecratione non venit corpus Christi de cœlo empyreo transiens per medium nec empyreum locum dimittit: sed manet in empyreo cœlo, vt ante steterat, & illum non dimittens incipit esse in hostia, in qua ante nequaquam steterat. Quod patet, nam sicut cũ simul mille hostiæ aut plures consecrantur in qualibet earum, & in calice est verum, & integrum corpus Christi, nec opus est, vt ab vna in alteram transeat ad hoc, quòd in omnibus illis hostijs, & in cœlo empyreo sit: nec opus erit, vt è cœlo descendat empyreo ad hoc vt in omnibus illis sit. Nam si necesse esset eum de empyreo loco in consecratione descendere, vt in hostia sit, nõ maneret in fælicitate empyrei incolatus, quod inconuenienti non caret. Ex hoc quoque sequeretur, quòd existente consecrata vna hostia, si alia consecranda foret, necesse erat, vt ab illa in alteram transiret: quod falsissimum est, quia tunc impossibile erat in eodem tempore esse nisi vnicam hostiam cõsecratam, quia in pluribus simul Christus esse non posset: hoc tamen contra totam catholicam positionem est. Etiam diuisa eadem hostia in plures partes non posset esse in qualibet earũ totus Christus, sed in altera illarum, quod contra catholicam assertionem idẽtidem est. Et quod deterius est, in nulla esset, quia cùm in vnica partium esse deberet, & omnes ęquales interdum sint, & non sit maior ratio quare in vna quàm in altera sit, aut in omnibus, aut in nulla esset, sed ipsi non concedunt esse in omnibus: ergo in nulla est. Quo pacto in hostia consecrata per diuisionem cessaret esse Christus in hostia. Ex quo sequitur q̃ nullus sacerdos celebrans sumit Eucharistiam, quia sacerdotes celebrantes priusquam sumant in tres partes diuidunt hostiam ergo, in nulla illarum trium erit corpus Christi. Et consequenter vulgares etiam nõ sument Eucharistiam, quia eis hostia assumenda diuiditur, cum integra sumi nequeat. Amplius autem dato, quòd sacerdos celebrans accipiens hostiam non diuideret, Eucharistiam sumere non posset: quoniã consecrat sub duplici specie, scilicet in vino, & pane, & dicunt in vtroque esse verum corpus Christi ac sanguinem: sed ex superiori positione quorundam sequebatur, quòd in vno solum esse posset: ergo vel erit in hostia solum, vel in solo calice: sed non est maior ratio, quare sit in vno quàm in altero: ergo in ambob⁹ est, vel in neutro: sed nõ in vtroque, ergo in neutro.

Quędam attinentia ad superiora, & obiectio. Cap. CXCIIII.

HAEC enim absurdissima sunt, & contra dicta, & facta Christi, quoniam ipse consecrauit panẽ, & postea fregit, & dedit de eo cuilibet discipulorum, in quo innuitur, quòd in qualibet illarum partium erat corpus suum, alioquin nullus communicasset de Apostolis, quod est falsissimum. Non enim est intelligendum, quòd Christus pro quolibet specialiter panem consecrauerit: nam tunc oportuisset ipsum duodecies consecrauisse, quod nullo modo ex litera habetur Matthæi 26. cap & prima ad Corin. 11. vbi de hoc: sed magis quòd semel tantùm ista prolata sint, similiter patet Luc. 22. Et si aliquis obijciat huic sententiæ, quòd prius fuit facta diuisio panis quàm consecratio, cùm prius verba prolata fuerint, & fractio p̃cesserit: vt patet Matthæi 26. & Luc. 22. cap. ergo singulas particulas consecrauit, & non totum panem, & sic toties consecrauit, quoties bucellam alicui dabat, scilicet duodecies propter duodecim bucellas datas duodecim Apostolis. Respondendum est, quòd non debet sumi in Euangelistis, & alia sacra scriptura semper argumentum ex ordine dictorum, sed solùm ex dictis: nam tunc nulla anticipatio nec recapitulatio nec interpositio esset in sacra scriptura: sed hoc falsissimum est: loca enim ista plurima sunt, vt probatione non egeant. Sed adhuc ex isto eodem loco, ex quo arguitur, destruetur argumentum istud. Nam Marc. cap. 14. vbi de hac consecratione agitur, prius ponitur Christum dedisse Apostolis panem, & postea consecrasse: tamen hoc nemo concedit: quia quando porrexit Christus, iam consecratio facta erat. Non enim postea fieri conuenienter consecratio diceretur, nec fieret. Non enim deberet, dicere hoc est corpus meũ, quia ipse non teneret manibus, sed Apostoli. Patet cùm dicitur: Accepit Iesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait sumite, hoc est corpus meum: sed hoc ab omnibus negatur: ergo conformiter non est arguendum in alijs ex ordine, scilicet quia dicitur quòd fregit, & postea dixit hoc est corpus meum. Quãquam adhuc si ex eisdem verbis Apostolorum tã Matthæi quã Marci & Lucę arguere velimus, adhuc reperietur priorem fuisse consecrationem, quàm fractionem: quia dicitur: Accipiens Iesus panem, benedixit, & fregit. Sed manifestũ est hãc benedictionẽ nihil fuisse nisi p̃secrationẽ: ergo prius p̃secrauit panẽ q̃ fregit, & sic per vnicã consecrationem fuerunt oẽs illæ bucellę. 12. postea diuisę consecratæ, & sic esset si diuisum fuisset in decem millia. Sed adhuc si quis du rę ceruicis his assensum pertinaciter accommodare nollet, habemus cõtra eum irrefragabile testimoniũ de consecratione in calice, quia illa semel facta est, & ex illo calice omnes biberunt: ergo pars, quam quilibet bibebat continebat perfectè corpus Christi vel nulla, ergo per vnicam consecrationem erat Christus

in

in 1. 5. partibus vini, & in qualibet integrè. Quod autē de calice semel consecrato omnes biberint, patet Matthei 26. cùm dicitur: Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes. Ergo ex eodem semel consecrato omnes biberunt, & sic per vnicam consecrationem partes ab omnibus bibitæ consecratæ sunt. Quod autem discipuli biberint ex eo calice, quem Christus semel consecrauit, patet Marci 14. cū dicitur: Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes.

Improbatio contra prædicta, & quædam alia. Cap. CXCV.

AMPLIVS autem, & si quis nulli rationi obedire volens diceret, quòd quando quilibet bibebat Christus consecrabat illud, quod manebat, vel resumebat calicem, & iterum consecrabat, stare nequit: quia semel consecrauit, & mandauit, quòd illud consecratum diuiderent Apostoli inter se. Si tamen pro quolibet calicem resumeret, & consecraret iterum, non diceret eis, quòd diuiderent inter se, sed cuilibet solùm dedisset per se. Quod autem omnes illud semel consecratum diuiserint, patet Luc. 22. cùm dicitur: Et accepto calice gratias egit, & ait accipite, & diuidite inter vos. Apparet ergo vnicam consecrationem profecisse pro 12. partibus vini consecrandis. Amplius autem ex necessitate rationis arguitur, quia aut discipuli in cena Domini sumpserunt sanguinem Domini in specie vini, aut nequaquam. Si autem dicatur, quòd nequaquam: hæreticum est, & facimus Christum mendacem, qui dixit se tradidisse corpus suum, & sanguinem discipulis. Si autem confiteamur quòd susceperint, quæritur quando Christus consecrauit vinum calicis, & tradidit primo discipulo, an totum calicem biberit, vel non. Non potest astrui quòd totum biberit: quia Marci cap. 14. dicitur; bibērūt ex eo omnes. & Luc. 24. euidentius ponitur, quòd diuiserint inter se, cùm dicitur: Accipite, & diuidite inter vos. Cùm ergo primus biberit, & an aliquid cæteris bibendum relictum sit, quæritur an qui postea biberunt, ibi sanguinem, & corpus Christi assumpserint, vel non. Si enim quilibet inde bibens corpus, & sanguinem Domini sumpsit cum hoc vnica consecratione factum sit: ergo diuiso illo vino consecrato per vnicam consecrationem in qualibet parte diuisionis manebat corpus, & sanguis Saluatoris, quod intendebatur. Si autem dicas, quòd primus bibens corpus Christi, & sanguinem solum sumpsit: ergo Christus delusit cæteros, quibus dixit se dedisse corpus, & sanguinem suum, & nihil contulit. Et præter hoc stare nequit, quia cùm Christus proferens verba super calicem consecrauit, aut totum vinum consecrauit, aut nihil; cùm partes non essent ibi distinctæ: ergo vel totum consecrauit vel nihil: sed aliquid consecrauit, vt Euangelistę confirmant: ergo totum consecrauit: sed primus non totum bibit, ergo ibi mansit corpus Christi. Sed non poterat manere pars corporibus, & sanguinis, sed totum, quia alioquin Christus dilaceraretur in sumptione, quod est absurdum, & hæreticum: ergo primus bibens integrum Christum sumpsit, & integer pro secundo bibente mansit, & sic de cæteris vsque ad duodecim. Non igitur oportet, vt quando consecratur vna hostia, si alia est consecrata, quòd Christus inde transeat ad eam, quæ consecratur priore deserta, & consequenter cum fit consecratio, & Christus nouiter incipit esse in hostia, q descendat de cælo empyreo, vt sit in hostia. Ideo cū cōsecratio fit, Christus ex virtute institutionis suę per verba consecrationis incipit esse in hostia, & nunc est in cælo empyreo, & hostia cum ante duntaxat esset in cœlo empyreo, & cùm incipit esse in hostia non volat descendens ad hostiam, quamquam pauca aduertentibus videtur, quòd Christus descendat de empyrea sede ex necessitate consecrationis.

Quomodo Christus volauit. Cap. CXCVI.

DVOBVS ante expositis modis dici pōt Christum non volauisse, & quamquam hęc veritate fulciantur, intentio metaphoræ non est ad aliquem horum modorum, sed ad idem tempus vtraque contradictionis extremitas referenda est, scilicet quòd in eo actu, quo Christus volare dicebatur ascendens ad cœlos, dicatur quoque non volare. In quo vt sæpe id dictum est supponatur in Christo duas fuisse naturas, diuinam atque humanam: humana autem natura scilicet corporea propriè habet, quòd volauerit ascendens ad Ethera: ibi nempe verus fuit motus, cùm anima, & corpus Saluatoris ante tempus ascensionis in empyreo nunquam fuissent. Quantum ad diuinam naturam nullus fuit volatus: quia volatus est verus motus: in diuina tamen substantia immobilitas semper fuit. Quod patet, quoniam id, quod volat, volatu ad eum tendit locum, in quo prius nō fuerat: Christus tamen, vt Deus erat, semper in empyreo fuerat, sicut & in omnibus entibus. Hoc autem nostro concessu patet; cùm dicamus Deum patrem, filium, & Spiritum Sanctum semper in empyreo fuisse gloriam angelicis spiritibus exhibendo. Nam cùm Deum vbique confiteamur, patrem quoque, & filium atque spiritū sanctū vbiq; cōfitebimur: quoniā omnes tres vna indiuidua substantia atque natura sunt. Necesse est igitur, vbi vnus fuerit alterum quoque esse: imò quod amplius est, necesse est alterum in altero esse. Iuxta illud Io. 14. cum Christus reprehendit Philippū dicentem: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum, non me cognouistis: Philippe qui videt me, videt & patrem meum: quomodo tu dicis ostende nobis patrem? Non credis, quòd ego in patre, & pater in me est? Amplius autem ascensus in cælum non fuit volatus quantum ad diuinam naturam in Christo: nam cū quis volat ab eo loco discedit, à quo volat, Deus tamē à terra nō discessit ascendente Christo in cœlum, sed ibi in æternum manet, sicut ante fuerat, quia Deus vbique est. Quod amplius manifestatur Matthęi vltimo, vbi Christus confestim post hæc in cælum ascensurus discipulis suis loquitur, dicens: Ego enim vobiscum sum vsque ad consumationem sæculi. Ex prędictis ergo expositum patet, qualiter Christus in cælum ascendens non volauerit.

Pars quarta metaphorę quintę, scilicet Aquila, quę venit in locum, à quo nunquam recessit. Cap. CXCVII.

CONSEQVENTI ordine cæpti vltimi Paradoxi particula quarta adest, scilicet. Quæ venit in locum, à quo nunquam recessit: de qua dicendum est sicut de cæteris huius Paradoxi, & præcedentium triū particulis de Christo exponi necesse esse. In quo quoniam duplex natura est, cùm sit gigas geminę substantiæ iuxta testimonium sacræ scripturę, inquirendum est quomodo cuique applicentur, & cui earum potissimè congruant. Harum prima substantiarum diuina est, cui hęc verba dupliciter applicari queunt, scilicet propriè aut secundum metaphoram. Quòd si hæc de Christo enunciare velimus quantum ad diuinam naturam secundum propriam significationē horum

horum terminorum, ire, venire, aut recedere non congruet harum vlla particula. Diuina quippe substantia nec aliquorsum tendit, nec ab aliquo vnquam discedit loco: hoc quippe impossibile atque inopinabile intelligentibus est: nam cùm ipsa infinita sit, necesse est, vt vbique sit. Si autem aliquorsum ire, aut ab aliquo discedere loco daretē, absurditatibus omnia replerentur. Sumptis ergo propriè his terminis, de Christo inquantum Deus est, dici nequit quòd aliquē acceperit aut reliquerit locum. Non ergo hoc modo exponetur, quæ venit in locum à quo nunquam discessit, deitas nempe nec ad aliquem locum venit nec inde vnquam recessit. Si autem secundum metaphoram sumptis terminis hanc particulam de Christo iuxta diuinam naturā applicare voluerimus, aliter dicendum etit. Multa siquidem sacra scriptura de Deo fatetē in metaphora, quæ in sensu historico execratur. Fatemur ergo hoc modo de Deo, quòd ad aliquem locum veniens, inde aliquando discedat: eum quippe ad aliquem locum venire dicimus, cùm ibi aliquid noui agit, quod ante non efficiebat. Velut ante confusionem labiorum in Babylonicæ turris ędificatione Deus ibi esse nō dicebatur: quoniam nouū nihil efficiebat, & quia post hoc ędificantium cōfuso labio idiomata diuisit in gentes, dicitur in Babylonē veniisse Deus. Sic patet Gen. 11. cap. scilicet. Descendit autem Dominus, vt videret ciuitatem, & turrim, q̄ ędificauerunt filij Adam. Et iterum in eodem cap. dicitur: Venite, & descendamus, & confundamus linguam eorum ibi. Hoc tropicæ locutionis genere vtētes dicemus filium Dei venisse ad aliquem locum, scilicet in virginis aluum, & quamquam iste aduentus propriè aduentus non fuerit: quia tamen aliquid noui factum est, quod ante non efficiebatur, scilicet, q carnem sumpsit, quam ab æterno numquam assumpserat, dici potest verbum diuinum venisse in virginis vterum. Alia autem particula, scilicet, à quo numq̄ discessit: non potest applicari Christo in hoc sensu metaphorico secundum naturam diuinam: nam velut tropicæ locutionis genere vtentes verè dicimus, q Christus in virginis vterum aduentauerit, ita & eum inde aliquādo recessisse verum est. Nam nouem dun taxat mensibus verbum diuinum carnem assumendo, & sub assumpta manendo stetit in virginis aluo. Expleto autem tempore in lucem ędidus est, nec ibidem vltra mansit in assumpta carne. Christus ergo in quantum Deus erat à virginis vtero recedebat prædictæ locutionis tropicæ modo: nam velut aliquando carnem assumere cępit; quam ante numquam assumpserat, ita aliquando assumere desijt, & sub assumpta manere in vtero. Christ⁹ ergo Deus à loco, in quo aliquando fuerat discessit: non potest igitur in hoc sensu prædicta applicari particula.

Expositio quartę partis quintę metaphoræ, prout Christus erat homo. Cap. CXCVIII.

ALIA autem in Christo natura est, scilicet humana, secundum quam etiam prædicta verba applicari quęunt. Vnde secundum propriam vocum significationem aut secundum metaphorā applicatio fieri potest. Si autem propria vocum vtamur significatione, manifestum est, quoniam congruunt: Christus siquidem vt homo erat ad aliqua loca venit, imò ad plurima, quoniam tota vita sua in motu erat, vt expleret opus, ad quod missus erat, scilicet seminando doctrinæ verbum. Secunda tamen particula in hoc sensu non conuenit, scilicet à quo numquam discessit, nam quamquam Christus ad multa venisset loca, nullus tamen fuit, à quo non discederet nisi de empyrea sede intelligere voluerimus, quoniam postquā Saluator noster in cęlos ascendit, ab empyreo numq̄ discessit, & licèt in quotidiana consecratione in hostia, & calice sit, à cœlo tamen empyreo numquam discedit, vt in prioribus expositum est. Hoc autem quamquam veritate nixum sit: non tamen accedit ad sensum huius metaphoricę locutionis, quod ex eiusdem verbis manifestum fit. Non enim dicitur quòd Aquila ista iuit ad aliquem locum, à quo nunq̄ discessit, sed, quòd venit in locum, à quo nunquam discessit. Quod ergo Christus in empyream sedem ascenderit, non est venire sed ire: quoniam venire versus nos est. Christus igitur inquantum homo erat, non venit in cęlum empyreum, sed iuit. Non potest ergo ista propositio de ascensu Christi in cœlum intelligi quamquam inde nunquam discesserit. Si verò de Christo, vt homo est, hanc propositionem intelligi voluerimus, secundum sensum metaphoricum stare nequibit: nam si Christum ad aliquem locum secundum metaphoram veniisse fateamur, nullus tamen erit locus, de quo Christus secundum metaphoram non recesserit, quod patet. Nam Christus secundum quòd homo nunquam in aliquem locum venit secundum veritatem motus, à quo verè non recesserit. Differentius ergo facilius concedetur in sensu metaphorarum nunquam eum in aliquem veniisse locum, à quo nunquam discesserit. Facilius quippe est propositionem in sensu allegorico, vel quocunque mystico veram efficere quàm in literali, quod patet: nam de Deo multa secundum tropicum loquendi genus concedimus, quæ secundnm literæ veritatem magnæ forēt absurditates pertinentes ad hæreticam prauitatem. De Christo quoque vt homo est multa metaphora vtentes fatebimur, quæ in veritate literæ negaremus: ipse quippe in hostia consecrata est non solùm vt Deus, sed vt homo: quia ibi verum corpus suum, & sanguis manent. Et adhuc proprius in hostia est inquantum est homo, quàm inquantum est Deus ex viribus verborum consecrationis, quæ de corpore, & sanguine proferuntur nihil attingentia deitatem, sicut latius explanatum exstitit in secundo Paradoxo figurato super particulam: Qui videbatur. Hic autem Christus homo quāquam in millibus hostiarum in consecratione esse debeat, à cęlo empyreo non discedit. Si tamen recessum secundum metaphoram assumi placuerit, concedetur Christum de cęlo discedere, aut in terram venire, vt homo est: quoniam quotidie esse sumit in qualibet hostia consecrata: prius verò quàm cōsecratio fieret nullus erat motus in hostia, nec ibi Christus erat. Hoc autem vulgares ad aliquem locum venire dicunt, cùm quis ibi esse incipit, vbi prius non steterat. Nequeunt ergo prædicta de Christo, vt homo est, sub metaphora dici.

Dubietas penes prędicta. Cap. CXCIX.

CVM autem ex prædictis constet has duas simul particulas de Christo secundum quòd Deus est secundum literalem sensum non prædicari: necambæ secundum literam enunciantur, secundum metaphoram quoque de eo verè vtraque non prædicatur, inquirēdum restat an accipi possint, ita vt altera pars de Christo, vt Deus est enuncietur: altera verò Christo, vt homo est, congruat. Tunc quoque erit duplex modus, scilicet vt vtraque secundum allegoriā accipiatur, aut vtraque secundum literam assumenda sit. Si autem utraque secundum literæ primariam significationem assumatur, erit ista applicatio, scilicet quòd Christus secundum quòd Deus in aliquem ueniret locum uerè, à quo secundum quòd homo in

sensu

sensu metaphorico nunquam recesserit. Et tunc vtra F
que pars falsitate manifesta notatur. Nam Christus vt Deus erat, in nullū locum verè venisse potuit: quoniam vbique totus, & semper est, atque in hunc modum semper fuit, vt in præcedentibus inductum est. Secunda quoque pars falsitate non caret: nam Christus vt homo nunquam in quemquam locorum venit, à quo non recesserit. Si fortè de cœlo empyreo arguere velis, quòd Christus postquam ibi stetit nunquam inde recessit. Respondendum est, quòd Christus, secundum quòd homo non venit in cœlum empyreum, sed iuit in illud, vt prius declaratum est. Possumus autem è contrario hæc intelligere, scilicet quòd Christus secundum quòd homo in aliquem locum venerit, à quo secundum quòd Deus nunquam G
recessit: hoc autem fulciri veritate manifestum patet. Nam Christus vt homo erat ad multa venit loca, ab eis tamen, vt Deus erat, nunquam discessit nec à quo uis alio locorum: nec tamen est iste sensus, quem intendit istud figuratum Paradoxum, vt in prioribus expositum est. Aliter autem hoc dictum applicari potest Christo, ita vt vna particula de eo, vt Deus est, alia verò de eo, vt homo est, intelligatur: vtraque tamen secundum metaphoram, scilicet, Quòd Christus venit ad aliquem locum, à quo nunquam recessit, scilicet, quòd Christus secundum quòd Deus venit in aliquem locum, à quo secundum quòd homo nunquam recessit. Hoc tamen stare nequit, quoniam altera pars istarum vera est, scilicet, quòd Christus H
secundum quòd Deus venit in aliquem locū, assumpto venire secundum tropum: hoc nempe tota sacra scriptura concedit. Secunda particula falsitatem cōtinet, scilicet quòd Christ⁹ steterit in aliquo loco, aut venerit ad eum à quo secundum metaphoram non recesserit, vt homo erat. Nam etiam si nunquam secundum sensum literalem à cœlo empyreo Christus recedat, ab illo tamen recedit quotidie secundū metaphoram, vt prius expositum est. Aliter autem proposito ista è contrario intelligi potest, scilicet, quòd Christus secundum quòd homo in aliquem locum venit assumpto venire secūdum metaphoram, à quo ipse, vt Deus erat, nunquam discessit, assumpto recessu secūdum eundem modum tropicæ locutionis. I
Hic autem sensus stare nequit: nam licèt prima pars, scilicet, quòd Christus, vt homo venit in aliquem locum, metaphoricè sumpto venire, veritatem contineat: nullus tamen locus est à quo Deus secundum metaphoram non recedat. Quotidie enim in consecratione Christus vt homo est de cœlo venit assumpto venire secundum metaphoram: ab eadem tamen hostia Christus vt Deus est, recedit si recessum metaphoricè assumamus, quia esse incipit ahàs. Sic enim dicimus Deum ab animabus recedere, eum malę fieri inceperint. Sic patet Isa. cap. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum. Prius tamen cum eis Deus fuerat: hic enim recedere sub metapho ra assumitur. Non potest igitur iste sensus manere. Nunc autem dicendum est prædictas particulas de Christo, vt Deus est, accipi debere duntaxat. Et nō est accipienda vtraque secundum sensum metaphori cum, nec vtraque secundum sensum literalem: sed altera in metaphora alia verò sub veritate sensus literalis, scilicet, quòd Christus secundum quòd Deus venit carnem assumpturus in virginis vterum, ab eodem tamen nunquam recessit, vtraque aūt veritate fulcitur. prima in sensu tropico continet veritatem, scilicet, quod Christus, vt Deus venit carnem assumpturus in virginis aluum, assumpto venire sub metaphora secundum veritatem literę non potest exponi, quia non venit in virginis vterum filius Dei, sed ibi

semper extiterat, ex quo beata virgo esse cepit sicut in ceteris fuit, & erat. Sed venit in virginis aluum assumpto venire in mystico sensu, scilicet, quòd nouum effectum filius Dei fecit in virginis vtero, quē ante hoc nunquam fecerat: quoniam aliquando ab ipsa, & in ea carnem suscepit, quam ante hoc nunquam assumpserat. Post hoc etiam nunquam carnem in eadem suscepit. Hoc igitur modo accipiendum est, quòd Christus in aliquem locum venerit, scilicet in virginis vterum. Secunda in hoc particula est, scilicet, quod Christus, vt Deus nunquam discessit ab vtero virginis, Deus enim vbique est, nec ad aliquem locum ire potest, quia in eo iam est, nec ab aliquo discedere potest, quia nihil est quò tendat. Velut si aliquod corpus secundum quantitatē infinitum foret, ad nullum locum ire poterat, quoniam iam in eo erat: nec ab aliquo loco discedere valet, quia nō est quò vadat. Hoc autem modo necesse est hanc particulam exponi de Christo, scilicet, quòd venit in locum, à quo nunquam discessit.

Pars quinta metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ quieuit. Cap. CC.

HVIVS quinti figurati Paradoxi particula quinta est: Quæ quieuit. Hæc autem particula ad Christum, qui Aquila dicitur, sicut cœteræ præpositę particulæ referri debet. In quo aduertendū, ꝙ istud verbum quiescere æquiuocè dicitur. signat enim cessare a motu maxime à locali, & importat delectari, siue secundum rationem, siue secundum sensitiuam virtutem, vt in animalibus est, cùm aliquod obiectum delectabile applicitum eis est, in quo gaudeant, & delectentur. Cùm verò quisquam hominum aliquid tale habet, eum quiescere dicimus. Hæc autem duo importantur per vnicam vocē in idiomate hispanico: ista tamē latina dictio quiescere non æqualiter vtrunque importat, sed nos trahimus ad illa. Propria autē eius significatio est à motu cessare. Hac autem tantummodo significatione viri peritissimi quibus in proprietate vocum distinguēdi cura est, hac dictione vtuntur. Nunc verò quoniam in hoc termino ꝙquiuocatio est, cuiquam in ambiguo erit, in qua significatione assumendum est: an in vtraque ꝙqualiter assumi queat. Cui respondendum est: quiescere hic pro cessatione à motu necessariò sumendum esse, & nequaquam pro gaudio, vel lętitia quauis. Nam si hic quiescere ipsum lætari diceremus, aut tam pro lætari quàm pro motus localis cessatione assumatur, superfluę essent duæ particulæ, quæ infra habentur. s. quæ gaudebat, & non gaudebat. Necessariò igitur dicendum est solùm accipi pro cessatione à motu locali. Et quoniam quies motum præsupponit, non potest dici quiescere, quod nec per se, nec per accidēs moueri potest. Quō fit vt impossibile sit hanc particulam de Deo intelligi: tunc enim nec moueretur, K
nec quiesceret. Sed de Christo, vt homo erat, intelligitur. Hoc enim modo in eo proprius motus est. Quamobrem propriè quiescere poterat. Christus ꝙpe vt homo erat ad naturam pertinebat corporalem, quæ est subiectum omnium motuum. Et quia terminus motus quies est, vt apparet ex toto processu librorum Physicorum Aristoteles, sicut in Christo varij modi motus erant, ita quoque erant variæ quietes. Erat in Christo motus alterationis, qua res de vna qualitate mouetur in alteram. Hanc enim in Christo poni necesse est, quoniam aliquando frigidus, interdum verò calidus erat. Sic quoque de cœteris qualitatibus. quæ sunt conditiones corporum, ad quas est motus, secundum quas ipse patiebatur a causis agentibus

tibus naturalibus, de quibus latè dictum est in paradoxo tertio super partem: Qui patiebatur, & non patiebatur. Quantum ad hunc motum alterationis in Christo assignaretur in eo quies. s. consumatio in acquisitione alicuius formæ qualitatiuæ, & quòd non sit vlterior actio ad generationem formæ illius. Erat autē in Christo homine alius motus, qui dicitur augmentatio. Hunc enim ad maiorem quantitatem dicimus iuxta Aristotilem quinto Physico. Hunc autem in se Christus motum suscepit: quoniam in quātitate augmentum suscipiebat ad maiorem staturam, sicut in alijs hominibus mediocris staturæ motus ad maiorē quantitatem fit. Sic ait Lucas in fine secundi capituli, scilicet, Iesus autem proficiebat scientia & ætate, & A
gratia apud Deum & homines. Proficere secundum B
ætatem eum dixit. i. secundum magnitudinem corpori s congruentem ætati: nam non potest esse sensus, ꝙ eum creuisse ętate dicat. i. quòd semper plures annos, & menses haberet. Sacra quippe scriptura, quidquid dicat ad declarationem aliquarum veritatum dicit, quæ sub ambiguo tenerentur, aut nullatenus cognitę essent, nisi scriberentur. Cùm verò aliqua veritas est per se nota, ita vt nemini in dubium venire queat, superfluum est illam declaratione annotari. Sic autem de hac veritate esset, si intelligendum foret, ꝙ Christus ætate proficeret. i. quòd semper plures menses, & annos haberet, hoc quippe necessarium erat, quòd dū Christus viueret plures semper annos, & mēses haberet: nam hoc cunctis entibus generale est. Ambigui- C
tas tamen videbatur, an Christus in quantitate corpulentię secundum conuenientiam ętatis suę cresceret. Quidam namq; hominum sunt, quibus iuxta ętatem concors statura est: alijs verò nequaquam: vt ergo hoc ambiguum tolleretur, dictum est, ꝙ crescebat ætate. s. in corpulētia debita secundum ętatem. Quies autem in Christo secundum motum augmentationis fuit, adepto ipso maiorem quantitatē, in qua corpus Christi fuit, quando augmentari desijt: his duobus enarratis motibus correspondent quietes, quæ sunt termini ipsorum motuum. Vulgares tamen nullam quietem ponunt, terminantem hos motus. Vulgares namque quietem non vocant cessationē motus duntaxat, sed cessationem à laborioso motu: in alteratione autem, D
& augmento laborem nullum esse sciunt, in eo qui augmentatur, & alteratur. Nullam ergo quietem his motibus contrariam ponunt. Alius autem motus secundum locum est, quem Arist. 5. Physicorum lationem vocat: pertinet enim ad pedes, manus, & organa interpretatiua, scilicet, organa vocis formatiua. In progressione enim, aut in opere manuali, aut vocum formatione motus localis tolli nequit. In his autem quies est, quę est cessatio ab his motibus. His verò motibus vulgares quietem tanquam terminū constituūt, quia non solùm est cessatio à motu, sed etiam à labore, cùm tales motus semper laboriosi sunt. Hos autē motus, & labores coniunctos Christus suscepit: ideo E
cum verè cessaret ab eis, habebat ętes oppositas eis, & sunt termini. Quod autem fatigatio, quę motum localem consequitur in Christo fuerit, patet Ioan. 4. c. Cùm dicitur: Erat autem ibi fons Iacob, Iesus autem fatigatus ex itinere sedebat super fontem. Illud autē sedere ei quietis allatiuum erat. In operatione quoq; manuali Christus fatigabatur, quoniam delicatę erat complexionis, atque nimis sentientis labores, cessare autem ab his motibus ei quies erat. In vocum quoq; formatione labor erat, velut in eis, qui lōgo clamore vociferant patet. Hi enim nimis fatigantur: sicut prędicantibus legentibus, atque disputantibus accidit. Christus autem sępissimè Iudæis prædicationis disse-

rebat verbum, cum eis quoque frequentet conferebat, in quo ei lassitudinem quandam euenire necesse erat, ab his igitur cessare motibus ei quies erat. Alij quoque afflictionum & laborum, ac tędiorum modi sunt, qui Christo ex conditione assumptæ passibilitatis eueniebant, à quibus cessans quiescere dicebatur. Ex prędictis ergo illatum patet, quomodo aquila ista, quam Christum esse prędicamus, quieuerit, ab omnibus motibus cessans. Adhuc autem istud quiescere ad supradicta referri potest, scilicet, quòd aquila ista volauerit. Et quoniam volare motus est, atque fatigatio, quia aliquando ab illo volatu cessauit, quieuisse prędicabitur. Hoc autem verum est in Christo secundum quòd homo, scilicet, quòd in cęlos ascēdens volauerit, vt in præcedentibus expositum est. Dum autē volabat, quiescere non dicebatur, sed cessatio à volatu, cùm in cœlo empyreo fuit. Hoc autem, & si verū sit, non tamen intenditur in hac figurata metaphora, sed quod supra tactum est.

Pars sexta metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ non quieuit. Cap. CCI.

CONTINVATI extremi paradoxi pars sexta occurrit. s. quæ non quieuit; quod conformiter de Christo, qui aquila est, vt cæteræ particulæ exponenda est. Et quoniam contradictionis vtraque pars de eodem, & secundum eandem conditionē, aut fundamentum dici, nequit iuxta Aristo. primo Posteriorum, & secundo Elenchorū: sed de Christo secundum quòd homo erat diximus, quòd quieuerit aliquid: de eo ergo secundum quòd homo, dici nequit, ꝙ non quieuerit, sed vt Deus. In hoc autem aduertendum est, quietem dupliciter accipi. s. secundùm vsum vulgaris significationis, & secundùm physicam acceptionem. Vulgarem autem insequentes modum dicimus id quiescere, cum non mouetur, siue ei motus possibilis sit, siue nequaquam. Et iuxta hoc loquendi genus Deus quiescere dicitur, quia non mouetur. De angelis quoque idem cōfitebimur, & hoc modo precedentem particulam de Deo fateremur, scilicet, ꝙ quieuerit. Aliter autē quiescere accipitur iuxta Arist. documentum, scilicet, quiescere res dicitur, quæ non mouetur, sed moueri potest, vt patet quarto Physicorum. quo infertur indiuisibile non posse quiescere. Indiuisibile namque moueri nequit: quod autem nō mouetur non quiescit. Quo sequitur, vt puncta non moueantur, nec quiescāt, quoniam indiuisibilia sunt: angeli quoque & animæ, atque Deus, quia indiuisibilia sunt, motum aut quietem non recipiunt. Quanquam ergo Christus, vt homo erat, quiesceret cessans à motibus, & laboribus: vt tamē Deus erat, non quiescebat, quoniam vt Deus erat nullus illi motus accidebat, à quo cessans quiescere diceretur: nec erat in potentia ad huiusmodi recipiendum. Hoc enim infinitæ perfectioni Dei repugnabat. Ex prędictis ergo illatum patet, qualiter Christus, qui aquila erat, quieuerit, & non quieuerit.

Pars septima metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ renouabatur. Cap. CCII.

ORDINE consequenti quinti huius paradoxi, particula septima est, Quæ renouabatur: quod vt cætera ad Christum aquilam referendum est, & ponitur hic aquilarum conditio, scilicet renouari.

In quo consideratione dignum est, de aquilarum renouatione inquirere. Dupliciter autem renouationem accipere contingit: primò quidem renoua-

tionem dicimus, cùm aliquid secundùm corporis habitudinem, & vires atque operationem, & cæteras dispositiones vetustas in perfectam, & pristinam conuenientis staturæ habitudinem, & in vires atque operationem robustam redit. Aliter autem renouatio accipi potest, scilicet, quòd aliquid quondam fuerit, deinde esse perdito nouiter ad esse, quod prius non te
Aquilæ, vt iuuentutẽ renouent nuerat redeat. Primus renouationis modus aquilarum conditio est. Aquilis namque veterascentibus magna oculorum caligo accidit, ita vt clarè intueri nequeant animalia, quę venatu apprehendere debẽt: magnam quoque alarum grauitatem incurrunt plumisque nimium vetustis volatus eis difficilis est: rostrũ etiam, quo feriunt animalia valde aduncum redditur, & vngues recurui: ita vt non faciliter animalia venatu apprehendere queant. Cum autem ista aquilæ sibi inesse senserint, clarissimum fontem aquarum frigidarum inquirentes, primò altissimo volatu nubes in æthera petunt, quousque concitæ motu valido, & labore calefiant, atque calore resoluantur pori. Tunc autem ad modum tormenti volatu precipites gelidarum aquarum fonti se immergunt, vbi aquis per porosam intrantibus apertionem magna fit immutatio in eis. Quo fit vt veteribus plumis cadentibus, aliæ nouiter renascantur: vnde depositio pondere priorum pennarum, & vetustate, ad volandum aptiores fiunt. Rostro quoque lapides feriunt, vt sic eius quædam pars conteratur. In vnguibus autem idem agunt, quo pacto omnia nouiter renascuntur: sic habetur, De proprietatibus rerum libro 12. cap. de Aquila. Hanc autem aquilarum artificiosam renouationem psalmista innuit Psal. 102. cùm dicit: Renouabitur, vt aquilæ iuuentus tua. Secundus renouationis modus est, cum aliquid esse desinens nouiter esse incipit. Hanc autem in fœnice aue Arabica esse patet. Fœnix enim vnicus est in toto orbe, scilicet, in Arabicis sollitudinibus: viuens quadringentis, aut quingentis annis.
Fœnix quo modo animam exhalet. Cùm verò ad tãtam senectutis grauedinem venerit, vt vetustatis incommodis obsita delectabiliter viuere nequeat, nidum de aromaticis, & valde siccis lignis construit, ita candenti æstu eiusq; fota, & leui alarum afflatu ignem concipere queant, vbi media sedens velut in tumulo suo exuritur. Quo in cinerem versa post triduum ex cinere illo paruus vermis animatur manente virtute prioris fœnicis, qui paulatiuis proue ctus incrementis alas sumit veraque fœnix efficitur, viuens iterum per quadringentos, aut quingentos annos. Hos pacto fœnicum succession fit: ita tamen ꝙ vnica fœnix semper sit. De hoc patet in libro duodecimo. De proprietatibus rerum. capitulo de fœnice.

Hæc autem renouatio, quæ fœnicibus accidit omnibus hominibus aliquando congruet: nam licèt nunc omnes esse desinant, in die tamen extremi iudicij omnes ad esse redibunt. Ex eadem nempe materia, ex qua constiterunt viuentes, & in quam decedentes resoluti sunt, iterum reficiẽtur corpora eorum: Deus quoque animam corpori renouato coniunget, vt verus atque perfectus homo sit. Nimis tamen renouatio hominum in generali resurrectione à renouatione fœnicum differt: fœnicum quippe renouatio purè naturaliter fit, scilicet, agentibus solis causis naturalibus, & mediantibus dispositiuis qualitatibus elementalibus manentibus in materia fœnicis resoluti. Hæc enim instrumẽta agendi naturalium causarum sunt. Ad hominum autem in extremo iudicio renouationem, non sunt aliquæ naturales causæ agentes, quoniam ad hoc sua actio non attingit: nec sunt ibi aliquæ qualitates dispositiuę, quoniam forma, quæ est anima rationalis non vnitur corpori per virtutem alicuius agentis purè naturalis. Amplius autem cùm fœnix resoluitur, non fit renouatio, ita vt fœnix eadem numero, quæ præextiterat, redeat, sed alius ex eadem materia gignitur. Hoc autem facultatem causarum purè naturalium nequaquam supergreditur, velut si fœnix, qui præextiterat, idem numero redeat. In resurrectione autem idem, qui præcesserat homo redit, & non alius, cùm principia substantialia compositionis maneant eadem. Hæc autem renouatio ad Christum referenda est: sed inquirendum est, an de Christo secundum quòd homo est, aut secundum quòd Deus hoc intelligi debeat.

Dicendum, hoc intelligi non posse de Christo, vt Deus est: quoniam in ipso renouatio nulla est, quia motus nullus accedere ei potest. Sed dicendum hanc renouationem necessariò intelligi de Christo, vt homo est. Christus siquidem, vt homo est, subiectus erat cunctis pœnalitatibus & transmutationibus, quibus cæteri hominum subijciebantur, ex conditione speciei: renouari autem est mutari secundùm habitudinem corporis, aut vires, vel conditionem operationum, aut incipere esse, quod ante esse desierat. Hoc autem Christo congruebat, vt homo erat, eum igitur renouari concedendum est.

Nunquid Christus vt aquila, vel fœnix renouabatur. Cap. CCIII.

ALIQVIS autem in hoc inquiret, cùm Christus, secundum quòd homo renouaretur, nunquid renouaretur vt aquila, vel vt fœnix. Cui facilitèr respondendum est, Christum in hoc figurato paradoxo aquilam nuncupari: necesse est igitur, vt aliqua similitudo sit inter aquilarum renouationem & Christi: quod verum est in vniuersali, scilicet, quòd aquila renouatur: Christus quoque vt homo renouabatur: in speciali tamen nullam mutationis aquilarum, & Christi concors dispositio est, sed conformitas renouationis in Christo, & fœnice est: quod patet quòd aquilarum renouatio, duntaxat qualitatum alteratio est, esse autem non permutatur, ita vt esse deperditum recuperetur simpliciter. Fœnix autem secundùm esse mutatur, quoniam esse quoddam perit, & alterum incipit. Christo autem hæc acciderunt: nam dum inter mortales vixit, nulla ei, aut aquilarum, aut fœnicum renouatio accidit: sed renouatio fuit, quoniam ipse per mortem esse humanum perdidit, & illud postea in resurrectione recuperauit. Vnde caro eius, quæ in sepulchro omni vitali motu vegetatione & opere, atque compage destituta erat, reunita ei anima renouata fuit in resurrectione: De hoc Psalmus vigesimusseptimus, scilicet: Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi. Nec solùm caro Christi refloruit, & renouata est assumẽs esse, quod ante perdiderat, scilicet, esse humanum: quoniam Christus in triduo mortis suæ non fuit homo, & post resurrectionem suam cœpit esse homo, in quo est renouatio sicut in fœnice: sed etiam caro Christi nouam virtutem & qualitates accepit. Ante passionem quippe suam Saluator noster mortalis erat, ideo mortuus est, post passionem autem suam iam immortalis, atque impassibilis manet. Christus quoque ante passionem suam multarum afflictionum susceptiuus fuit, sicut cæteris hominibus accidebat: post passionem autem nullius afflictionis, aut amaritudinis susceptiuus fuit. Sic enim ait Apostolus ad Romanos sexto capitulo. Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Corpus quoque Saluatoris nostri

nostri ante passionem suam obscurũ, & ponderosum fuit, sicut cætera corpora humana: post passionem suã corpus illud leue, & agile valde fuit: ita vt per aereas regiones transcurrere posset, atque in empyreum conuolare. Fuit quoque lucidum sicut sol, quod ei ante passionem nequaquam contigerat. Poterat quoque ianuis clausis subintrare: ita vt ei nulla murorum, aut structorum ædificiorum, quidquam præstaret impedimenti, vt cùm ad discipulos ianuis clausis intrauit, vt patet Ioann. 20. & 24. quod ante passionem suam accidisse nequaquam legimus. Christus quoque nondum passus fatigabile corpus habuit, vt patet Ioã. quarto. vbi dicit eum ex itinere fatigatum sedisse super fontem. Post mortem autem nequaquam fatigabile fuit. De cæteris autem dotibus corporum gloriosorum, idem dicendum est: habuit quippe eas Christus post resurrectionem, sed ante ante mortem nullã habuerat. In quibus aliqualiter renouatio aquilarum renouationi corporis Saluatoris nostri similitudinem quandam habet. Aquilis quippe renouatis alarũ maior agilitas, oculorũ intensior perspicacitas, viriumq; maior firmitas accidit, rostri quoq; & vnguium conuenientior dispositio, & habilitas in cæteris qualitatibus. Sic enim in Saluatore nostro multę qualitates dotium gloriosarum post resurrectionem fuerant, quarum nulla ei viuenti in fuerat. Idem autẽ cæteris beatificandis hominibus accidit: nam dum sub hac mortalis corporis conditione manerent, nullas beatorum dotes habent: cùm verò resurrexerint corpora incorruptibilia erunt, cæteræ quoque gloriæ dotes erunt, quas de Christo enarrauimus: alias quoq; ampliores: qua in re magna in eis renouatio facta erit. In his tamen Christo, & cæteris differendum patet: nam post resurrectionem omnibus bonis dotes gloriæ indifferenter inerunt: viuentibus tamen nullis insunt, etiam si perfecti viri valde sint. Christus tamen ante passionem suã dotibus gloriæ, dum voluit vsus est. Sic enim in transfiguratione sua, quoniam facies eius, & omnes partes corporis, quæ patebant, resplenduerunt sicut sol, & vestes eius sicut nix refulsere. Sic patet Matt. 17. hæc tamen claritas glorioſorum corporum dos est. Christus quoque aliquando ante passionem suam, alia dote vsus est, quæ agilitas dicitur, scilicet, ꝙ super aquas maris, vndis pedibus incedens non mergeretur. Sic patet Matth. 14. Nam cùm discipuli essent in quadam nauicula, & Christus non esset cum eis, venit ad illos quarta vigilia noctis ambulans super aquas, at illi existimauerunt phantasma esse, & clamauerunt: Christus autem eis se postea præbuit cognoscendum. Alia quoque corporis glorificati dote Christus ante mortem vsus est, scilicet, inuisibilitate. Hoc autem ter factum legitur, primò cùm illum Nazareni præcipitare voluerunt, ducentes eum ad montem excelsum: ipse verò per medium eorum de monte descendere incepit, illis non videntibus. Sic enim dicitur: Iesus autẽ transiens per medium illorum ibat, vt patet Luc. 4. c. Verùm autem cum Iudæos Christus valde increparet, & se diceret antiquiorem Abraham, tulerunt lapides, vt iacerent in eum: ipse verò abscondit se & exiuit de templo. i. fecit se inuisibilem, de hoc Ioan. 8. c. in fine. Iterum autem Christus Iudęis durè respondẽs cùm eum lapidare vellent, euasit manus eorum, vt patet Ioan. 10. c. Christus igitur, quia Deus erat, habebat has dotes corporum glorioſorũ in potestate sua, ideo cùm vellet vtebatur illis, quia cõdecebat. Viris autem bonis à lege mortalitatis nondum absolutis hæc non suberant: ideo eis ante mortem non vtebantur. Ex prædictis ergo expositum est, qualiter aquila, quæ erat Christus renouabatur.

Pars octaua metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ non renouabatur. Cap. CCIIII.

HVIVS iam finiendi quinti paradoxi, particula octaua est: Quæ non renouabatur. Hanc autem particulam, sicut cæteras in hac metaphora ad Christum referri necesse est. Sed quia Christum duas sæpe naturas continere dictum est, diuinam. s. & humanam, inquirendum est, in qua harum intelligendum sit, vel an in vtraq; congruat quod dicitur. Cui respondendum, vtrique posse hanc applicari particulam, sed ei potius in quantum Deus est: Christum enim vt hominem renouari supra concessum, de eo non renouari enunciari nequibit, nisi ad alterum referatur tempus. s. Christum renouatum, aut reflorentem in resurrectione concessimus, quoniam caro eius refloruit. Temporum particulis cum adhuc sub mortalitatis cõditione degebat non renouabatur, quia in eo nulla talis siebat mutatio, qualis postea in resurrectione facta est. In hoc autem sensu, quanquam aliqualiter particula ista assumi valeat: conuenientius tamen ad alterũ trahitur. Nam & si in Christo, vt homo erat, ante passionem suam non siebat illa admiranda renouatio, quæ postea facta est: tamen quandiu ante passionem mortalis vixit, aliquam continuè suscipiebat mutationem, quæ renouatio dici potest. Ad alterum ergo sensum trahenda est ista particula. s. vt de Christo exponatur, & secundum quòd est Deus: de quo manifestum est, quòd renouari nequeat: quoniam renouatio vetustorum conditio quædam est. s. quòd nihil renouatur nisi primò veterascat: Deus autem vetus non efficitur, ergo renouari nequit. Amplius autem renouatio motus quidam est, cùm sit alteratio priorum qualitatum in nouas: in Deo autem motus nullus est, iuxta illud Malachiæ. 3. cap. Ego dominus, & non mutor: renouatio ergo nulla est. De motu autem tam in generali, quàm in speciali, quòd in Deo esse nequeat declaratum fuit super quartum paradoxon super partem; Qui non mouebatur. Præter hæc autem renouatio dupliciter fit. s. aut secundum dispositionem, & qualitates, aut secundum esse: in Deo tamen neutrum accidere possibile est, ergo nec renouabitur. Quod autem Deo renouatio secundum qualitatiuas dispositiones aduenire nequeat apparet: quoniã in Deo qualitates nullæ sunt, propter ipsam diuinam essentiam, sed totum quidquid est simplex, & vnum est, Si igitur in eo renouatio fieret, necesse esset, vt secundum essentiam renouatio fieret: sed ea, quæ secundum qualitatem fit differt à renouatione, quę est secundum essentiam, vt renouatio, quæ est aquilarum à renouatione fœnicum, vt prius declaratum est. ergo non inest Deo renouatio secũdum qualitates. Item quod renouatur perfectius efficitur, quàm ante fuisset maioribus resumptis viribus, & melioratis omnibus corporalibus dispositionibus: Deo autẽ perfectio nulla maior aduenit: quia tunc ante hoc perfectus non fuisset, quod de Deo fateri nefas est. Amplius aũt quidquid Deo ĩest, semper inest, cùm sit æternũ, & in æternis non differt esse à posse esse, iuxta Aristo. Si igitur aliquid Deo aduenire potest, iam illud sibi inest: renouationem autem huius esse impossibile patet: quoniam renouatio est in ea re, quæ aliquid nouiter recipit, quod ante nõ habuisser. Ob hoc enim nouum dicitur: quoniam vetera præcessere: potissimè renouatio dicitur, scilicet, post vetustatem inducta nouitas.

Item renouatio fœnicũ in Deo esse nequit, quoniã illud est secundum essentiam renouari, scilicet, quod esse substantiale deperditum iterum resumatur: Deo

Universidad de Buenos Aires

autem accidere hoc impossibile est, quoniam hoc pacto deitas esse cessaret, quo nihil absurdius. Nam Deus est vnum necesse esse: ergo deficere impossibile est. Non enim potest imaginari quomodo deitas deficere queat, quoniam ab altero corrumpi potest: quia nihil ea potentius est: nihil etiam contrarietatis habet à quo labefactari vsquam possit. Præter hoc etiam non est ens ex nihilo, vt desistente aliqua causa à conseruando eam tendat in nihilum secundum conditionem entitatis productæ ex nihilo. Ipsa quidem seipsa subsistens a nullo esse traxit, ideo deficere nequit. Ideo & si dari posset Deum velle deficere quod pariter impossibile est, deficere tamen non posset, quoniam maxima in entitatibus perfectio est, & inuitus etiam esset: sed quidem casus hic non admittitur. Amplius verò si Deum renouari fateamur, necesse est, vt eum aliquando defecisse concesserimus: cùm tamen Deum deficere positum fuerit, eum ad esse redire impossibile est. Nam quorum substantia totaliter semel perit, in idem numero redire impossibile est, iuxta Aristo. 2. de Generatione & corruptione. Si tamen Deus semel periret, cùm substantia eius simplicissima sit, non posset redire ad esse, quia totum peribat, quidquid erat. In simplicibus enim, aut totum perit, aut nihil, cùm in simplicibus partes non assignentur, sed sint indiuisibilia. In hominibus autem mortuis, cùm resurgent, non tota substantia perit. Nam substantia hominis corpus, & anima sunt: horũ autem nihil perit, quia anima incorrupta manet. Corpus autem, & si dissoluatur vsque ad elementa, vt si in auras diffugiat, vel in aquaticos resoluatur humores, aut ignis leuitatem induerit, vel terræ põdus accipiat, semper manet tota illa materia, ex qua corpus fuit: sola igitur horum duorum vnio deest ad complendum hominem: si tamen tota substantia deperisset, ita vt nihil de corpore maneret, anima quoque defecisset, impossibile erat per vllam potentiam huiusmodi hominem resurgere. In Deo autem, si deficeret nihil maneret: renouari ergo includebat cõtradictionem. Amplius autẽ, & si deitas semel deleta, aut in nihilum deficiens renouari posset: nihil tamen erat, quod eam posset renouare: nam in cæteris, quæ siue naturaliter, siue per actionem diuinam renouantur, causas agentes constituimus, aut ipsas naturales, aut Deum: Si tamen defecerit deitas, nihil est, quo restaurari queat, cùm supra se agẽtem nullam causam habeat: Deũ ergo renouari impossibile est. Ex prædictis ergo expositum patet, quid accipiendum sit cùm dicitur, quę non renouabatur.

Aristo. 2. de generatione.

Pars nona metaphoræ quintę, scilicet aquila, quæ gaudebat. Cap. CCV.

IN hoc ordine quintæ huius Paradoxi, particula nona est: Quæ gaudebat: quod ad aquilam Christum referendum est, scilicet, quòd ipse gaudebat. Et cùm hic ponantur particulæ duæ, quæ sunt vtraquæ pars contradictionis, poterat vtraq; ad Christum hominem referri, secundum diuersa tempora: nam aliquando lętabatur, & aliquando tristitia plenus erat. Hancautem particulam de Christo, vt Deus erat exponi non conuenit, vt inferius magis exponetur, sed ad ipsum, vt homo est referri debet. In quo aduertendum est gaudium duplex fuisse in homine Christo: primum enim fuit quædam lętitia concepta in eo secundum partem rationalem, scilicet, in intellectu, & voluntate, & ista erat quã anima eius suscipiebat ex contemplatione diuinæ essentiæ. Hoc enim speciale Christus inter cęteros mortales habuit, quòd cęteri etiam si boni sint, viatores tamen semper sunt, scilicet, tendentes in illam ęternam fœlicitatem, quã summopere affectant: eã tamen quandiu viuunt nunquam tenent: sed illis pòst defunctum morte corpus contingit, vnde comprehensores nondum sunt. Christus homo, dum viueret, plenus comprehensor erat, scilicet, quòd anima eius diuinam videbat essentiam, dum in hoc mortali corpore degeret, atque in ea vita fruebatur omnibus gaudijs superfluens, sicut post resurrectionem suam fruitur. Vnde quantum ad intellectum, & voluntatem Christi nulla maior post resurrectionem, aut ascensionem in æthera gloria adhæsit, quàm a conceptionis instanti inhæsisset: sed corpori eius glorioſæ accesserunt dotes, quæ ante non pręfuerant. Quantum verò ad hoc gaudium Saluatoris, vniuersaliter diffiniendum est, quòd ei nunquam interciderit: nulla vnquã insurgens tribulatio, aut abstulerit aut diminuerit, vel interpolauerit, sed die noctuque manebat. Nam etiam si interdum Saluator noster ad capiendam quietẽ, à corporalibus motibus, & fatigationibus somnum nocturnum caperet siue diurnum: sicut patet Matth. 8. ſ. Ecce ventus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat, & accessetunt & suscitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos, perimus: Idem Marci 4. & Luc 8. Tamen intellectus, & voluntas sua a contemplatione diuinæ effentiæ non cessabant: ita vt semper fruerentur, sicut nunc fruuntur in fęlicitate paradisi: nec magis Christus per diem, quã per noctem fruebatur. Aequum enim illi vtrunque tempus erat. Aliquis tamen obijciet Christum non posse per noctem frui, dum somnũ caperet, siue per diem, dum alijs intentus esset occupationibus, quoniam huius conditionis intellectus noster est, vt cùm somnum capimus, nec ipse, nec cętęrę potentię rationales, nec animales actum vllum habere possint, & cũ alijs occupationibus intendimus, intellectus non potest vacare intellectioni. Christus autem verus homo erat: ista ergo proprietas consequens cętęros homines, quæ est conditio speciei, in eo esset. Respondendum est, intellectum, & cęteras virtutes, tam rationales, quàm animales, vel naturales, eandem habere conditionem in Christo, quam in alijs hominibus: & sicut in alijs hominibus non potest causari speculatio dum in somno sunt, nec cum ad alia diuertunt, ita & in Christo accidere. Sed ista conditio quidem, ideo in hominibus est, quoniam intellectus, quanquam secũ dum se, non sit virtus organica, nec alligata organo, tamen præsupponit species in phantasmate, vt intelligat, super quas vertat, iuxta Aristo. tertio de Anima. ſ. oportet intelligentem circa phantasmata speculari, quia naturaliter in se non habet species, per quas intelligat. Vnde cùm non fuerit facta conuersio ad phantasmata, nihil intelligemus. In Christo autem hoc idẽ accidebat, quantum ad ea quæ per species mẽdicatas à rebus corporalibus intelliguntur, quæ conseruãtur in phantasia: sed si aliquid sit qđ per purum intellectũ apprehendat, nulla facta cõuersione ad phantasmata, nihil impedit homo intelligere in somnijs. Sic autẽ erat de visione diuinę essentię, & fruitione in aĩa Christi, qm̃ hęc non fiunt per speciem aliquã de Deo conceptam: sed per essentiam, quę clarè cognita est & prę sens. In hoc quippe differt visio Dei, q̃ est in vita æterna, & cognitio, q̃ nunc de eo habemus, qm̃ nunc videmus per speciem, tunc aũt facie ad faciem, vt ait Apostolus 1. Cor. 12. Non ergo indiget intellectus noster aliqua conuerſione super phantasticas species, qa nulla est species abstractiua, per quam sit visio beatifica, sed per ipsam clarè visam, & pręsentem essentiã: nihil ergo magis impedimenti ad fruendum anima Christi in somno, quàm in vigilia haberet.

Duplex gaudiũ in hoie Christo fuit.

Amplius

Amplius autem, quoniam & si fieret fruitio & visio beatifica per aliquam speciem, illa non esset de acceptis à rebus corporalibus, nec esset aliquid fabricatum per similitudinem, aut transumptionem ad illam, sed esset species à Deo solo causata in intellectu nostro de seipso. Et tunc etiam ad intelligendum per hanc non haberet intellectus aliquã cõuersionem ad phanthasiam, sed seipso intelligeret, vnde & in somno intelligere posset, vel occupata phantasia circa alia. Quo sit, vt siue per speciem, siue per essetniam visio Christi beatifica fieret, nihil magis contemplaretur intellectus eius diuinam essentiam in somno, quàm in vigilia, & nihil magis cum occupatus erat, quàm cum omni vacans occupatione. Amplius autem & si Christus aliquando affligeretur nimis, tamẽ ista ei delectatio non decidebat, nec minuebatur: vnde & in passione sua cùm ei insurgeret grandis tribulatio, tamen anima sua ita fruebatur diuina essentia, sicut & nunc fruitur. Nec incidebat in intellectum & voluntatem eius quidquam sollicitudinis, aut amaritudinis, sed ita gaudium plenum erat, ac si nihil angustiæ, aut pęnalitatis inesset: perfecta tamen amaritudo, & attrocissimus dolor in parte sensitiua erat, ita vt secundum partem sensitiuam plenam sine vllius iucunditatis admixtione haberet amaritudinem, & secundum partem intellectiuam plenis gaudijs frueretur, ac si istæ duæ particulæ nihil sibi inuicem attinerent. De quo latè dictum est super quartum paradoxon, super particulam: Qui sentiebat. De hoc autem gaudio animæ Saluatoris nostri, quod in anima rationali erat, hic non agitur: sed de quodam alio, quod tristitijs secundum sensum aduersatur: & de quo verum est, quòd aliquando in Saluatore nostro fuerit, & aliquando non.

De gaudio, quod passionem vocamus. Cap. CCVI.

ALIVD autem gaudium est, quod est affectio quædam, quam nos passionem vocamus, & est in parte sensitiua, sicut dolor & spes & timor. Proueniunt animæ affectiones istæ ex conditione animalis, non considerando specialiter naturam humanam: vnde cęteris etiam præter hominem animalibus, ista videmus accidere. In Christo igitur, quia homo erat, hæc poni necesse est. Nam ipse suscepit ea, quæ consequebantur veritatem naturæ humanæ, sicut sunt istæ passiones. Maximè autem patet de gaudio, quòd in Christo fuerit: nam cum in eo tristitia esset, in eo quoq; gaudium esse poterat, & aliquando erat. Nam oppositorum conditio hæc est, vt circa idem fiant, nisi cum subiectum determinat sibi alterum eorum à natura. Sed circa Christum tristitia erat, in ipso ergo erat gaudium aduenire potens, cùm naturaliter Christus non determinet sibi tristitiam. Quod autem in Christo tristitia fuerit, apparet ex pluribus Sacræ scripturæ locis. Sic enim patet Matth. 26. & Marc. 14. scilicet, & sumpto Petro & duobus filijs Zebedęi cœpit tristari, & mœstus esse, tunc ait illis: tristis est anima mea vsquè ad mortem. Item qui flet mœstus est, nisi mendaces atque fœmineas lachrymas fuderit, quod Saluatori non conuenit. Accepimus tamen Saluatorem nostrum interdum plorauisse, vt patet Luc. 19. Quoniam videns Iesus ciuitatem, cognoscens sibi in breui affuturas calamitates ex compassione plorauit. Nam ipse affectus habebat humanos, & quoniã in terra illa enutritus fuerat, humano modo charioręsibi illam quàm cæteras faciebat. Terra cognita igitur actunc recenter affectioni suæ humanæ pręsenta hcalamitatum mole Ierosolymitanam oppressura

Alph. Tost. Parad.

A vrbem̃ teneras effudit lachrymas, diceus: Quoniam si cognouisses & tu, & quidem in hac die, quæ ad pacem tibi, nunc autem absconditа sunt ab oculis tuis. Diligebat quoq; dominus Iesus tenetrimè Lazarum fratrem Mariæ Magdalenæ, & Marthæ, vt patet Ioã. vndecimo. Perhibentibus testimonium sororibus eius, scilicet. Domine quem amas infirmatur: ideo cũ eum susciturus accessit monumento eius astans fleuit, atque infremuit spiritu, vt habetur eodem capitulo: nam cùm quæreret à sororibus illius, vbi posuissent eum lachrymas fudit. Nec hoc, vt quidam dicunt ideo factum est, quia Iesus ad mortalitatis miseriam eum resuscitans reuocaturus erat, sed quia humana affectionis teneritudine concito condoluit, & plorantibus complorauit Iudæis. Vt patet cùm dicitur: Iesus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, & turbauit semetipsum, & dixit: vbi posuisti eum? Dicunt ei, Domine veni, & vide, & lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi, ecce quomodo amabat eũ. Et post hoc sequitur: Iesus ergo rursus fremens in seipso venit ad monumentum. Apparet ergo ex præcedentibus Christum tristatum: necesse est igitur lętitiam sibi inesse posse ex natura contrariorum, cùm Christus non determinet sibi tristitiam secundum naturam. Et non solùm apparet Christum potuisse gaudere, sed etiam aliquando gauisum fuisse: nam cum gaudium, & tristitia immediata contraria sint ex lege eorum, necesse est, vt susceptibili alterum eorum insit. Christus autem susceptibilis horum erat, vt ex præcedentibus declaratum est, necesse est ergo, vt alterum eorum semper sibi inesset, ergo vel tristitia semper sibi inerat, vel aliquando gaudebat: sed Christum fuisse semper in tristitia falsum est, ergo aliquando gaudebat. Quod autem Christus non semper tristaretur, satis patet, quoniam tunc omnibus videretur mœrens, quod falsum est: Varias enim in se Christus monstrabat affectiones: interdum quippe ostendebat effigiem valde gaudentis: vt cùm paruulos amplexaretur, atque benediceret: isti enim tristiũ hominum actus non sunt. Sicut patet Marci. 10. Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei, velut paruulus, non intrabit in illud, & complexans eos, atque imponens manus super eos benedicebat eos. Aliquando autem vultum indignantis, sicut cùm eiecit ementes, & vendentes de templo facto ex funiculis flagello, vt patet Matth. vigesimoprimo, & Ioan. 3. cap. Sic etiam quando increpabat discipulos dicens, generatio incredula, & peruerſa quousque ero vobiscum? vsquequo vos patiar? vt patet Matth. decimoseptimo. Non ergo semper tristati effigiem exhibebat. Amplius autem si semper Christus tristitiam vultu monstraret ac gereret, non diceretur de eo specialiter in sacra scriptura, aliquando quòd tristaretur, sed interdum exprimitur, quòd tristis fuerit, vt in prælegatis locis, ergo non semper tristis erat. Præter hæc autem, qui aliquando tristari incipit, non semper tristis fuit, sed Christus aliquando tristari cępit: ergo aliquando tristis non erat. Sic apparet Matth 26. ſ. Et assumpto secum Petro & duobus filijs Zebedęi cępit tristari, & męstus esse: apparet ergo aliquando Christum fuisse gauisum.

Christ⁹ nõ semper tristis erat.

De affectibus, qui in Christo erant. Cap. CCVII.

IN his tamen humanis affectibus, quos in Christo fuisse asserimus, aduertendum est, quòd non prorsus ita fuerunt, vt in cęteris hominibus sunt: ideo eos sacri doctores distinguunt, quia has affectiones in no-

bis passiones vocant: in Christo autem propassiones quasi procul à passionibus, ideſt quòd nō ſint de conditione passionum noſtrarum, de quibus in tertio Sētentiarum diſtin. 15. Passiones enim iſtos motus vocamus, ſecundùm quos aliquid patimur. Etenim in nobis hæ inſurgentes passiones rationem noſtram aut ſubijciunt, aut impediunt, aut conturbant, vel ab agendo faciliter tollunt. Vnde nobis contra omnes passiones pugna eſt, ideo circa passiones regulandas conſiſtunt omnes virtutes morales, vt patet ex ſententia Ariſt. ſecundo Ethicorum. Et iſtę passiones nobis volentibus, & non aduertentibus inſurgunt, nec ceſſant quotienſcunque volumus: ſed cum rogauerimus & ſuaſerimus, vt patet primo, & quinto Ethi. eo quòd non dominatur homo paſsionibus ſuis principatu deſpotico ſicut partibus organicis: ſed principatu politico tanquam liberis, vt patet primo Politicorum: in vincendo tamen eas difficillimus nobis labor eſt. In Chriſto autem nihil tale erat: non enim fuit in eo vnquam aliquis paſsionalis motus, qui inſurgens partem conturbaret rationalem eam ſibi ſubijciens, aut ab operando impediens: vel in operando perturbans. Nec vlla vnquam habuit difficultatem alicui reſiſtendo paſsioni velut in nobis vſus quotidianus efficit. Nec etiam eo nolente quiſquam appetitiuę partis animalis inſurgebat motus: ſed cùm ipſe iubebat, inſurgebāt propaſsiones, vt ſi vellet timere iubebat timorem inſurgere. Si autem gaudere elegiſſet, motū gaudij inſurgere faciebat. Sic quoque de triſtitia. De dolore autem aliter eſt, quia incuſſo nociuo, dolor naturaliter ſequebatur: ſed poſtquam eius iſtę inſurgebant pro paſsiones, idem quod in alijs hominibus naturaliter efficiebant: vt ſi triſtitia inſurgeret vehementer ſicut cęteri triſtabatur, eratque in poteſtate ſua quantum vellet paſsionalem excitare. Patet autem de triſtitia valida, quam ingruenti tempore paſsionis ſuæ ſuſcepit: nam & tantum in hac motus atque concuſſus eſt, vt deſtillarent guttæ ſanguineæ in ſudoris modum defluentis in terram, facto ipſo in horrifera agonia, atque prolixius orante, vt patet Luc. 22. cap. Habebat tamen ſaluator noſter hoc iuris in propaſsionibus ſuis, quòd quamquam grauiſſimę eſſent, vt de triſtitia nunc dictum eſt, tamen cùm iuberet eas cedere, confeſtim cedebant, erat ei quidem ſuper paſsiones pluſquam deſpoticus principatus: & ſicut eo ſolum iubēte inſurgebāt, ita cum ei colibitum foret, pentitus decedere neceſſe erat. Quod autem ſaluator noſter in ſe propaſsiones ęcitaret, & nō inſurgerent ipſę in eo patet Ioan. 11. cap. cum dicit: Ieſus ergo vt vidit eam plorantem & iudęos, qui cum ea erāt plorantes, fremuit ſpiritu & turbauit ſe ipſum. Ecce enim nō dixit, quòd turbatus eſt, ſed quòd turbauit ſeipſum, quaſi iuris ſui eſſet quid in his efficere voluiſſet, & nulli paſsioni ſuper eum quicquam licebat: ſed ipſe eas concitabat, cū congruum foret. Ex prædictis euidenter inductum patet, Chriſtum aliquando gauiſum, & aliquando triſtatum fuiſſe, & qualiter intelligenda ſit particula iſta, de aquila, quæ gaudebat.

Pars decima metaphoræ quintæ, ſcilicet aquila, quæ non gaudebat. Cap. CCVIII.

His autem conſequenti ordine huius extremi figurati paradoxi particula decima adeſt exponenda, ſcilicet quæ non gaudebat. Hæc autem vt prælibatum eſt ad Chriſtum relata neceſſariò poterat ad hominem, aut ad Deum trahi. Et cùm de Chriſto, vt homo erat, dictum fuerit, quòd gaudebat, referri non poterit, quòd nō gaudebat niſi ad diuerſum tempus, ſcilicet vt altero tempore gaudens eſſet, alio verò mę ſtus. Sed hoc nihil eſt, quoniam hoc modo de quocunque veram efficere vtrāque cōtradictionis particulam perfacile eſt. Non eſt igitur iſte ſenſus metaphoræ: referenda eſt ergo iſta particula ad Deum, ſcilicet quòd Chriſtus, vt Deus erat, non gaudebat. In hoc autem aduertendum eſt, gaudium duplex eſſe, vno modo gaudium dicit ſimplicem delectationē de aliquo concepto bono & inuariabilem: alio modo gaudium importat motum paſsionalem factum in parte ſenſitiua ex apprehenſione obiecti delectabilis in præſenti. Primam autem delectationem vel gaudiū in Deo ſtatuimus, quoniam ipſe ex apprehenſione ſui ipſius in infinitum delectatur. Eſt quippe gaudium de præſenti bono: in Deo autem hoc aptius quàm in nobis euenit. Nam Deus maximum bonum & immenſum bonum eſt, ipſe quoque intelligens eſt, & ſibiipſi maximè prędens: neceſſe eſt igitur quòd ſeipſum cognoſcēdo in immenſum gaudeat: & quia ſeipſum ſemper cognoſcit, ſemper iſtud ei gaudium inerit. Vnde Ariſto. 11. Metaphi. cum de Deo, quem primam intelligentiam vocat octo concluderet paſsiones, eum ſecundum alteram earum maxime gaudioſum eſſe vocauit. Et neceſſe quidem eſt gaudium magnum Deo ineſſe: nam ſine gaudio bonum nullum plenum eſt. Deus tamen fæliciſſimus eſt, gaudioſus ergo maxime erit. Amplius autem quoniam Deus beatitudo noſtra eſt, erit igitur aliquid valde lętum. Nam in triſtabili nemo perficit: vnde ſi poſſibile foret Deū ſummum bonum exiſtentem gaudioſum non eſſe, ſęlicem nequaquam vocaremus, & ſi ſęlicitas triſtis eſſet nemo eam toleraret. Sic enim ait Ariſt. Ethic. lib. 8. ſcilicet Nullus autem per diem poteſt commorari cum triſti, nec cum non delectabili: Maxime. n. natura videtur triſte quidem fugere, appetere autem delectabile. Et poſt hoc in eodem: Beati autem vtilibus quidem nihil indigent: delectabilibus autem. conuiuere enim volunt aliquibus: triſte autem paucū tempus ferunt. Continue autem nullus vtique ſuſtineret, nec ipſum bonum ſi triſte ipſi eſſet. Eſt igitur Deus maximum bonùm, & in ſeipſo maxime gaudioſus, & quoniam natura ſua ſimplex atque eadem ſemper eſt, non variebatur in Deo delectatio, ſed ſemper in eodem gaudebit. Sic ait Ariſt. Ethi. lib. 7. in fine, ſcilicet, quia ſi homini natura ſimplex ſit, ſemper eadem actio delectabiliſſima erit, propter quod Deus ſemper vna, & ſimplici gaudet delectatione. Deo igitur gaudium ſibi conſubſtantiale, ſcilicet, quod a natura ſua alienum aut diſtinctum non eſt, ſeparandum nunquam eſt. Sed de hoc quidem nihil agitur hic, ſed potius de gaudio, cui aliqua opponitur aduerſitas, & interdum calamitatibus, vel angustijs interpollantur. Gaudium autem, quod ab ipſa diuina natura diſtinctum non eſt, æque æternum, & indefectibile eſt, vt ipſa ſempiterna deitas.

De alia gaudij acceptione. Cap. CCIX.

ALITER autem gaudium ſumitur pro quadā paſsionali affectione inſurgente in parte ſenſitiua ex apprehenſione præſentis boni. Hoc autē gaudium animalibus ſingulis ineſt, de quo prælibatum exſtitit, quòd in Christo homine fuerit. De hoc dicendum eſt, quòd in Deo nequaquam ſit: quoniam iſtud gaudium partis ſenſitiuæ affectio quædam eſt: in Deo autem nec affectiones, nec partem ſenſitiuā collocamus, gaudium ergo nequaquā erit. Amplius autem gaudium quod paſsionale eſt, ſincerum bonū non eſt, ſed eſt cum quodam corporis motu, imò & maxima paſsionalia gaudia maiores motus corporis exigunt, & ſunt de conditione materialiori. Deus ergo nihil tale habet qui ſimpliciſſimus eſt. Item gaudium eſt paſsio de conceptis, & appræhenſis bonis, quæ ab extra apprehenduntur: vt patet in omnibus huiuſmodi appræhenſionibus: Deus autem ab extra bonū nullum accipit, cùm in ſeipſo ſummum bonū ſit: gaudium ergo paſsionale Deo nequaquàm ineſt. Sed ad hoc quis obijciet, quoniā ſępe in ſacra ſcriptura dicitur de Deo, quòd gaudeat: neceſt gaudium illud de ſeipſo, quod ſibi conſubſtantiale vocamus. ſed de gaudio, quod eſt per apprehenſionem boni alicui⁹ exterioris in aliquo accidenti. Sic patet Deut. 28. cap. ſcilicet. Et ſicut lętatus eſt dominus ſuper vos benè vobis faciens voſque multiplicans, ſic lętabitur diſperdens vos, atque ſubuertens. Et ſicut Deo gaudium iſtud ſcriptura ineſſe probat, ita quoque eum tędium aut triſtitiam ſuſcipere oppoſitum innuit, quæ in gaudio conſubſtantiali non habetur. Sic patet Geneſis. 6. cap. Et tactus dolore cordis intrinſecus; delebo, inquit, hominem quem creaui, à facie terrę, ab homine vſque ad animantia, a reptili vſque ad volucres cœli: pęnitet enim me feciſſe eos. His reſpondendum eſt deitati gaudium nullum, aut triſtitiam accidere: magnam enim in Deo imperfectionem iſta dicerent, vt ex præcedentibus patet. Cùm verò dicitur Deum lętari cūm ludęis bene faceret, & rurſus cùm eis male faceret; dicendum non innui ex hoc Deo ineſſe aliquem motum nouiter, qualem nos gaudium appellamus, aut triſtitiam: quoniam Deo nihil nouum accidit, ſiue bonum ſiue malum, quia bonum ſuum ſempiternum, & ęquale ſemper eſt: nam ſi ex tempore eueniret Deus non ſemper bonum ſummum fuit, cùm ei quidquam boni acciderit. Item ſi bonum Deo accideret, neceſſe eſt, vt ab altero proueniret: ſed id quod alteri bonum confert eo maius eſt, cui cō fert: aliquid ergo Deo maius fotet. Quo infertur alterum eſſe Deum, & non eum, qui ab alio perficeretur, cùm communis omnium conceptio Deum eſſe dicat id, quo nihil melius excogitari poteſt: Deo ergo aliquod bonum accidere impoſſibile eſt. Præter hoc autem, & ſi Deo aliquid accidere fateri deberemus, malum tamen ei nequaquam accidere deberet, cùm purum bonum ſit, triſtitia tamen malum quoddam eſt, Deo igitur non accidit. Nam, & ſi triſtem Deum interdum fateamur, neceſſe eſt, vt eum iam non ſęlicem exiſtimemus, aut ex omni parte ſęlicem, cùm nihil ſit, quod ita ſęlicitati aduerſetur, vt triſtitia: nullus nempe triſtitiam diu ſuſtinere valet, & ſi ipſum bonum triſte eſſet, nemo illud eligeret, vt ait Ariſto. Ethi. libro octauo. Dicendum igitur Deo nullam aduenire triſtitiam, nec lętitiam, ſed iſta dici ſecundum metaphoram, & tranſumptionem ad actus humanos. Cùm enim quis agit id, quod ei placet atq; bonum videtur, lętari dicetur: ſed Deus tecte agit, cum ludęos pro bonis actibus ſuis quibuſdam temporalibus proſperitatibus effert: identidem cùm eos pro ſceleribus ſuis punit, recte agit, & hoc agendum decernit: lętari ergo dicitur. Nullus tamen ei letitiæ aut triſtitię motus in hoc euenit: quia non ſunt iſta talia que Deum ad lętitiam aut triſtitiam permutare poſſint, cùm in ſe bonum ſuum totum habeat. Cum autem obijciebatur, quòd Deus doluerit, & pęnituerit eum, quia creauerit hominem & cętera animalia, cùm terra iniquitatibus repleta foret. Reſpondendum eſt in Deo nullam tunc nec vnquam accidiſſe triſtitiā, etiam ſi omnia ad malum verterentur: etiam ſi Deo ab intentione repugnarent. Nam triſtitia de aliquo apprehenſo malo eſt, Deo autem malum nullum accidere poteſt, & actus noſtri ei mali non ſunt: ſed ſi mali ſunt, nobis auctoribus mali ſunt: ipſi autem Deo boni: quia ſola diuina vis eſt, cui ipſa etiam mala bona ſunt, cùm eis competenter vtendo alicuius boni elicit effectū. Nam per immenſam Dei ſapientiam omnia ordinata eſſe neceſſe eſt, & ſi quid ab aſſignata ſibi ordinis ratione deceſſerit, in alium ordinem tamen relabi compelletur, ſicut ait Boetius de conſolatione l. 4. proſa. 6. Nihil ergo magis Deum pęnituit, quando omnia ad malum conuerſa ſunt ante deletionem catachyſmi, quàm cū ea creauit. Nec magis Deus lętatur de aliquo homine, cùm ex benignitate ſua eum in vita æterna beatificat, quàm cùm aliquis in eum mortaliter peccat: ex his enim, quæ extra ſunt, nullum ipſi bonum, aut malum eſt. Sed iſta ſecundum metaphoram de Deo ſacra ſcriptura enunciat, vt ſæpe eum iratum dicit: ſępe quoque manus, & pedes habere, & cętera humana corporis membra, quæ nemo tamen quidquam intelligens de Deo verè dicta exiſtimat. Sic enim hominibus accidit, vt cùm aliquid effecerint, quod poſtea bonis plenè vt ipſi volunt non fuerit, illud delent. Deus autem iſta omnia fecerat, & quia ad iniquitatem vertebantur, ea deleuit. Videbatur ergo iratus ea deſtruere: nos enim opera noſtra nunquam deſtruimus, niſi cùm eis irati ſumus. Sic igitur Deum delentem quæ creauit efficere æxiſtimamus, à Deo tamen omnis talis motus paſsionalis alienus eſt. Quòd hæc ſecundum metaphoram dicantur, apparet ex eadem litera: dicitur enim, & tactus dolore cordis intrinſecus, delebo inquit hominem, quem creaui: vbi Deum dolorem cordis habuiſſe dicitur, ſed Deum cor habere nullatenus dici poteſt, quoniam particula iſta corporis animaliſeſt, Deus autem non eſt animal. Sicut igitur ea, quę de corde dei dicuntur ſub metaphora neceſſariò accipienda ſunt, ita, & quæ de dolore, & quæ de pęnitentia. Ex prædictis ergo concluſum pater, qualiter accipiendum ſit, quòd Aquila iſta, quam Chriſtum dicimus, non gaudeat.

Pars duodecima metaphoræ quintæ, ſcilicet Aquila, quæ honorabatur. Cap. CX.

SVBSEQVENTI ordine particula duodecima extremi huius figurati Paradoxi exponenda adeſt, Quæ honorabatur, in quo neceſſe eſt Chriſtum Aquilam honorari, & non honorari fateri: de eo quippe hęc omnia prædicantur. Et vt in harum metaphorarum expoſitione peruulgatiſſimum eſt, in Chriſto geminam eſſe ſubſtantiam, ita aliqua de vtraque harum particularum quamlibet exponendam dicunt. Dicunt enim Chriſtum, vt Deus erat, honoratum fuiſſe à ludęis, quoniam ludei cultores Dei cęli erant: colentes ergo Deum neceſſariò Chriſtum colebant, cùm ipſe Deus foret. De eo ſecundam exponunt particulam, ſcilicet quòd non honorabatur. Nam Chriſtus vt Deus incognitus erat pleriſque, ideo eum honorare nequibant. Vtranque quoque particulam de Chriſto, vt homo eſt, exponunt: ipſe quippe interdum honorabatur, interdum verò reputabatur inglorius. Sed iſtæ expoſitiones ex omni parte non conueniunt. Referendæ ſunt igitur hæ duæ particulę ad Chriſtum ſecundum geminam eius ſubſtantiam. Prima autem de eo ſecundum hominem dicitur, ſcilicet, quòd honoraretur: nam multi ei reuerentię impendebant munus: ſic patet in pluribus euangeliorū locis: eum quippe hominem cognoſcebant, & ſecundum id, quod cognoſcebant, poterant honorificare: incognita autem naturaliter nemo honorare poteſt. Primus honor Chriſto exhibitus fuit honor quaſi Dei, ſcilicet cùm eo nato Angeli cecinerūt, Gloria in excelſis Deo in honorem huius pueri nati, vt patet Luc. 2. cap. ſcilicet, & facta eſt ſubito cū angelo multitudo

Primus honor exhibitus Christo.

titudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in excelsis Deo: & in terra pax hominibus: hic tamen de honore exhibito ab hominibus magis agitur. Fuit quoque dominus Iesus honoratus à pastoribus, mox vt natus est: angelus namque euangelizauerat eis gaudium magnum dicens, quòd natus esset Saluator mundi, & ipsi transierunt vsque in Bethlehem, vt viderent quæ dicta erant per angelum. Et dicitur quòd inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Luc.2 cap. Et quanquam nihil dicatur vtrum pastores puerum adorauerunt, satis tamen intelligi datur, quoniam ipsi viri boni erant, quo dignabatur Deus tantum sæculo bonum aduenienti præmonstrare. Potissimè quoniam dictum erat, quòd natus erat Saluator mundi, & ipsi illuc festinantes iuerunt. Non erat igitur verisimile, vt Saluatorem cognitum non adorarent. Amplius autem honoratus fuit, M&aximo quidem honore, cùm tres reges Magi de orientalibus partibus venientes prociderunt coram eo adorantes, & obtulerunt tria munera, scilicet, aurū, thus, & mirrham, vt patet Matthæi. 2. cap. Nam honor exhibitio est reuerentiæ in testimonium virtutis, iuxta doctrinam Aristot. Cùm igitur honor sit in honorante, & non in honorato, vt habetur primo Ethicorum, necesse est, vt maior sit honor, qui a maioribus & dignioribus confertur, sicut in principatu maior & dignior est principatus, cui nobiliores & excellentiores viri subiecti sunt, vt habetur primo Politicorum cap.3. Propter hoc autem quilibet à dignioribus magis honorari cupit à sapientibus, atque potentibus, iuxta Aristo. Ethicorum libro nono. Nulli autem maiores regibus sunt: ergo honor à regibus exhibitus ceteris maior fuit. Potissimè cùm tres reges fuerint, & quia eum procidentes adorauerunt. Et ad hoc non quasi ex impetu passionali moti sunt, sed cum magna deliberatione atque labore, & impensis de regionibus suis in terram venerunt alienam: quæ cùm rectè appendantur, profectò maxima sunt. Amplius autem Saluator noster honoratus est cùm duodecim annorum, adhuc puer altissimè inter doctores legis, & intrepidè disputauit, atque conuicit, ita vt omnes admirarentur ex verbis eius. Sic patet Luc. 2. capit.s. Et factum est post triduum inuenerunt illum in medio doctorum, audientem & interrogantem illos. Stupebant autem omnes, qui audiebant eum super prudentia, & responsis eius. Fuit quoque à Ioanne honoratus, cùm ad se venientem baptizare nolebat, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Christus autem respondens, ait: sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam: vt patet Matth. 3. capit. Iterum autem Ioannes Christum honorauit testimonium perhibens de eo, quòd esset agnus Dei sublaturus peccata mundi, & quòd super eum viderit Spiritum sanctum in columbæ specie descendentem. Sic patet Ioan. 1. cap. Honorabatur dominus Iesus à turbis, & omnibus, qui ei aderant, quando miracula faciebat: quia vel eum Deum quidam existimabant, vel virtutem Dei operantem per illum. De hoc ex discursu totius seriei euangeliorum vulgatissimum est. Item & à turbis honorabatur, & multa eo audito faciebant, vt patet Ioan. 8. Et propter hoc Pharisæi increpabant turbam detrahentes ei, quia in Christum credentes eum sequebantur, vt patet Ioan. 7. cap. scilicet. Nunquid aliquis de principibus credit in eum, aut de Phariseis? sed turba hæc, quę non nouit legem maledicti sunt. De principibus tamen multi post frequentem miraculorum operationem in eum crediderunt, vt patet Ioannis 12. cap. Alium quoque non paruum honorem ei impendebant, & compleuissent Iudæi, nisi ipse repugnasset. Nam cùm de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum, exceptis mulieribus & paruulis saturasset, voluerunt eum facere regem, sed ipse hoc cauens, fugit ab eis. Sic patet Ioan. 6. capit. scilicet: Illi ergo cùm vidissent, quod fecerat signum, dixerunt: quia hic est propheta, qui venturus est in mundum. Iesus ergo cùm cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montibus solus. Amplius autem honorificatus nimis fuit quinque diebus ante passionem suam dominus Iesus in ciuitate Ierusalem, cùm sedens super asinam & pullum intrauit in vrbem, plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via, alij verò cędebant ramos de arboribus, & sternebant in via: turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Osanna filio Dauid, benedictus, qui venit in nomine domini, osanna in altissimis. Et cùm intrauisset Ierosolymas, commota est vniuersa ciuitas dicens, quis est hic? Populus autem dicebant, Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilęę. Sic patet Matth. 21. Extremus autem homini Christo honor datus fuit in apparitione sepulchri: nam cùm sero factum esset die parasceues, qua ipse in cruce pendens spirauerat, venit Ioseph ab Arimathia nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei: & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu: Pilatus autem mirabatur si iam obijsset, & accersito Centurione interrogauit eum, si iam mortuus esset, & cùm cognouisset a Centurione, donauit corpus Ioseph. Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & aduoluit lapidem ad hostium monumenti: vt patet Marci 15. Magnus enim honor in hoc corpori Christi exhibitus est, vt Ioseph, qui alibi vocatur nobilis decurio, sepeliret eum in monumento suo, fecerat enim sibi monumentum excisum in petra, quod benedicto Iesu corpori tribuit: vt patet Matthę. 37 Erat enim hoc monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Sic patet Luc.23. Huncautem extremum honorem exhibendo corpori Saluatoris nostri præuiderat Isaias capitulo vndecimo, cùm ait: In die illa erit radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius glorioſum. Ecce enim Christum, quem in cruce pendentem populorum signum fecerat, sepulchro glorioso conditum refert. Alij autem honores Saluatori nostro resurgenti exhibiti sunt, vt cùm Maria Magdalene, & altera Maria venirent de monumento, apparuit eis Iesus in via, & tenuerunt pedes eius, atque osculati sunt adorātes: vt patet Matthęi 28. Et quomodocunque alicui apparuisset magna ei reuerentia exhibebatur. Sed honores post resurrectionem exhibiti Saluatori nostro magis ad eum, vt Deum quàm vt hominem, pertinebāt.

De frequenti dedecore illato Christo. Cap. CCXIX.

SICVT autem Saluatori nostro, vt homini aut in carne mortali apparente multiplex, nec vulgaris honor impensus est, ita & frequenter dedecus illatum quoque fuit: vnde ipse conquerebatur de Pharisæis, dicens: ego honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me: vt patet Ioan. 8. ca. frequenter enim ab eis inhonoratus est. Dicebant namque illum vini potatorem, & ebriosum nimis, atque voracem. Sic patet Luc. 7. & Matth. vndecimo, scilicet: Hic est vorax & potator vini, & publicanorum socius, quod profecto honesto viro dedecus magnum est.

Aliud

Aliud quoque ei ignominiæ inferebant genus dicentes, eum ex fornicatione natum fuisse. sic patet Ioan. octauo, cùm dicerent: Nos ex fornicatione nati non sumus: quasi dicat, tu ex fornicatione natus es. Hoc autem dicebant, quoniam vir Mariæ Ioseph grandęuus erat, & quidam existimabant eum gignere non potuisse: sed Mariam ab aliquo adulterino viro fuisse grauidatam. Addebant quoque alterum magnæ offensionis, & irritationis maledictum dicentes, omnia signa ab eo facta ex virtute dęmonum procedere. Sic patet Matth. 12.ſ. Hic non eijcit dęmones, nisi in Beelzebub principe dęmoniorum. Erat etiam dedecus, atque magna iniuria cùm eum tanquam blasphemum lapidibus obruere voluerunt, vt patet Ioann. 8. Dixerat enim, quòd ante Abraham ipse erat. Identidem autem dedecoris grauitas erat, cùm eum de altissima rupe præcipitare conati sunt, sed ipse transibat per medium eorum, & nemo illum poterat tenere. Sic patet Luc. quarto. Harum autem offensionum, & vilipensionum multa ei genera, dum adhuc viueret, inflicta sunt. Sed in ipsa passione omnia pœnalitatum genera irrogata sunt. Dedecus quoque magnum, cùm nudatus atque flagellatus est, fustigari enim seruorum pęna erat, aut eorum, qui propter atrocia facta omnem nobilitatis & libertatis immunitatem amiserant. Potissimè autem, quoniam nimis erubescebat honestissimus ille, atq; verecundus dominus Iesus, coram toto populo nudus esse, & sic plagis fędatus apparere. Amplius autem quoniam ignominiosa mors erat in cruce appensorum, & inter omnia suppliciorum genera magis infamis dicente domino. Deuteron. vigesimoprimo cap. Maledictus homo, qui pendet in ligno. Commendat autem Apostolus in nobis Christi charitatem, quòd pro nobis maledictum effici voluerit. Sic patet ad Galatas tertio capitulo, cùm dicitur: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quoniam scriptum est, maledictus omnis, qui pendet in ligno. Extremum autem ei viuenti dedecus inflixerunt, cùm eum patibulo affixuri essent, inter duos infames viros appenderunt in testimonium maioris, aut comparis saltem iniquitatis. Nec solùm, vt vnum de iniquis, sed vt iniquorum principem in medium hominum nephariorum appenderunt. Hunc autem loquendi modum secuti sunt Euangelistæ. Sic patet Luc. 22. cùm dicitur: Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo: quare vocat eum fuisse nequam: sed Euangelista Iudęorum intentionem & non suam expressit. Nondum saturatis Iudæis infligendo infames pęnalitates Saluatori nostro viuēti, eum iam mortuum persequentes, resurrectionisque eius gloriam obnubilare cupientes, magnam pecuniam custodibus dederunt, vt eum nocte sublatum eis dormientibus a discipulis mentirentur. Sic patet Matthæi. 28. Cùm dicitur, & congregati, scilicet, principes sacerdotum cum senioribus consilio accepto pecuniam coplosam dederunt militibus, dicentes. Dicite, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus, & si hoc auditum fuerit à præside nos suadebimus ei, & securos vos faciemus: at illi accepta pecunia fecerunt, sicut erant edocti. Vtraque ergo Saluator noster in se suscepit, honorem scilicet, & dedecus. Dedecus autem prædixerat Isaias 53. Dicens: Non est ei species nec decor, & vidimus eum, & non erat aspectus & desiderauimus eum despectū, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Ex prædictis ergo manifestè patet, qualiter accipienda sit illa particula. Quæ honorabatur.

Pars tertiadecima metaphoræ quintæ, scilicet: Aquila, quæ non honorabatur. Cap. CCXII.

FIGVRATI huius quinti Paradoxi iam finiendi extremam tenentibus metaphoram tertiadecima occurrit particula, scilicet. Quæ non honorabatur. Quam de Christo, vt homo erat, quibusdam fortassis exponi debere videbitur: ipse nempe graue dedecus à Iudæis sępissimè pertulit, vt in prioribus declaratum est. Sed non conuenit: nā cùm de Christo vere quòd honoratus sit probauerimus, vt homo erat, non potest astrui eum fuisse non honoratum, nisi ad diuersa tempora referatur. Vtranque autem contradictionis extremitatem de eodem statu ad diuersum referendo tempus perfacilè est. Non intenditur ergo hoc in hoc metaphorico paradoxo, quod ideo paradoxon vocatur: quoniam admirabile est, & difficile creditu, vt in procœmio expositionis earum prælibatum est. Potissimè quoniam cùm hę propositiones ponantur, vt habentes legem extremitatum contradictionis, necesse est alteram intelligi vniuersaliter, quanquā vtraque videatur indiffinita, vel particularis. Cùm ergo dicimus, quòd honorabatur, & intelligitur, vt indiffinita vel particularis, oportet vt altera extremitas, scilicet, non honorabatur, intelligatur vniuersaliter, scilicet, quòd nunquam honorabatur. Et tunc de Christo, vt homo est, conuenire nequit. Nam cùm de Christo verum sit, quòd aliquando honoraretur, dici nequit, quòd nunquam honoraretur. Ad Christum ergo, vt Deus erat referenda particula ista est. Nam deitas in Christo à nemine honorata est, quia nemo eam cognoscebat, aut rarissimi: quod autem incognitum est honorari nequit. Quòd autem incognitus Christus Iudæis extiterit an Deus esset, prodit Apostolus prima ad Corinth. cap. 2. Quem nemo principum huius sæculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. In passione autem quidam cognoscere inceperunt, vt centurio, qui astabat cruci videns, quòd clamans expirasset, dixit, verè filius Dei erat iste. Cùm autem objcitur, quòd Christus, vt Deus honoratus sit à Iudæis: quia Iudæi colebant verum Deum, & Christus erat verus Deus: ergo colebant eum, cùm non esset Deus alius præter Christum. Respondendum, quòd istud argumentum peccat per fallaciam accidentis: quoniam quanquam Christus esset verus Deus, & Iudæi vnicū verum Deum colerent, Christum tamen nesciebant esse Deum, ideo Christum non colebant, vt Deum, nec vt hominem, nec honorabant. Quod si objciatur de discipulis Saluatoris, quòd eum colerent, vt Deum: nam primò crediderunt in eum, vt patet Ioā. 2. cap. scilicet. Facto signo de conuersione aquæ in vinum crediderunt in eum discipuli eius, sed in neminem credimus, nisi in Deum: ergo isti eum honorabant vt Deum. Ad hoc respondendum, quòd Apostoli crediderunt in eum, scilicet, crediderunt eum esse missum à Deo, & magnum prophetam: non tamen crediderunt esse Deum. Hæc responsio multa habet apparentia fulcimenta ex sacra scriptura: sed de his non est insistendum: nam dicere cogimur discipulos ante mortem Saluatoris credidisse eum Deum. Sic patet Matth. 16. cap. Cum interrogante Saluatore discipulos suos, quid homines de eo dicerent, & ipsi variè secundum varias singulorū positiones respondissent, dixit eis: vos autem quem me esse dicitis? Et tunc Petrus quasi nomine omnium ait: Tu es filius Dei viui: Et postea sequitur, quomodo Christus hoc idem asseruit: sed iussit sub silentio teneri, cùm dicitur: tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent,

quia

quia ipse esset Iesus Christus. Sed dicendum, quòd quanquam Christus hoc discipulis suis reuelasset, ipsi tamen non plenè crediderunt: nec cognouerunt eũ: ipse quippe testimonium perhibuit instante passione sua, quòd nondum cognouissent eum. Sic patet Ioã. 14. Cùm Philippus dixit: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Iesus autem increpans eum, dixit: Tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis? Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Et ante hoc etiam testimonium perhibuit, quòd eum nondum cognoscerent dicens: Si cognouissent me, & patrem meum vtique cognouissetis. Hoc autem amplius manifestatur, quoniam si cognouissetis eum Deum, non desperassent de resurrectione fidem stabilem habentes eorum, quæ à domino Iesu dicta fuerant. Sed omnia perdiderunt, vt patet ex processu euangelistarum. Nam etiam post resurrectionem apparente eis Iesu, nondum plenè credebãt resurrectionem. Sic patet Luc. 24. & Ioan. 20. Non ergo firmiter ante passionem discipuli domini Iesu eum Deum crediderunt, & consequenter, nec vt Deum coluerunt: & sic non honorabatur deitas in Christo. Ex predictis ergo patet inductum qualiter ista aquila, quæ Christus erat, non honorabatur.

Peroratio totius operis.

EXPLICVI Saluatoris nostri ope subuectus longis licèt anfractibus (quoniam in quibusdam sic rei, de qua sermo erat, necessitas exigebat) de quinque metaphoricis paradoxis. De qualitate autem explicitorum, eo quo decebat ordine & sensu an secus actum sit, arbitrij nostri nõ est determinare: aliorum enim hoc diffinitioni subiectum sit. Hoc lectorem volo esse admonitum, ne styli despiciat ruditatem: solet enim quibusdam incultus displicere sermo: mihi tamen curę non fuit rhetoricis flosculis eloquium picturare, quò venustior efficeretur contextus: sed sacræ scripturæ insudaui veritati applicandæ. Legat ergo illud regia celsitudo, quoniam & si non altissimũ, prorsus tamen eruditione vacuum non est. Et si cui metaphorę quinque totius huius processus fundamẽ tum contemnendæ videantur, quoniam in canone sacræ scripturæ non habeantur: non tamen despiciat penitus, quæ inducta sunt: quoniam ad solidam pertinent sacræ scripturæ veritatem. Nec etiam quis æquo iudicio has metaphoricas locutiones despicere poterit, nisi pariter ei omnium sanctorum doctorum loquendi modi despicabiles iudicentur. Sic enim Aug. sic quoque Ambrosius loquitur. Ait enim Ambrosius in libro de Spiritu sancto, generalius est ista fides: quia Christus est filius Dei & natus de virgine, quem gigantem propheta describit: eoque biformis geminæq; naturæ, sic consors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur, & non patiebatur, moriebatur & nõ moriebatur, sepeliebatur & non sepeliebatur, resurgebat & non resurgebat. Hoc idem recitat Magister Sententiarum in tertia distinctione 21. Et idem Magister ait: Sanè igitur dici potest, quòd mortuus est Deus, & non mortuus: passus est Dei filius, & non passus, crucifixum est verbum, & non crucifixum: secundum alteram naturam passus est, & secundum alterã est impassibilis. Cesset ergo omnis æmulorum mordax edacitas: charitati emendandi fas fuerit, liuori autem omnem aditum pręclusum esse volo, præstante Deo nostro, cui est laus & honor in sęculorum interminata sęcula.

FINIS.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Omnes sunt Quaterniones, pręter R, Ternionem.

VENETIIS:
Ex Typographia Rampazetana. 1597.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca